

4. Dogm 561. (

4°

- 1/2, 2

HONORATI
TOURNELY
CURSUS
THEOLOGICUS
SCHOLASTICO-DOGMATICUS.

HONORATI
TOURNELLE
CURSUS
THEOLOGICUS
SCHOLASTICO-DOGMATICUS.

PRÆLECTIONES
THEOLOGICÆ,
DE

DEO ET DIVINIS
ATTRIBUTIS,

Quas in Scholis Sorbonicis habuit
HONORATUS

TOURNELY

Sacræ Facultatis Parisiensis Doctor,

*Socius Sorbonicus, Regius & Emeritus Professor, Sacrosanctæ
Capellæ Regii Palatii Parisiensis Canonicus.*

TOMUS PRIMUS.

VENETIIS,
Apud NICOLAUM PEZZANA.

MDCCLXXXIX.
SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

PRÆLECTIONES
THEOLOGICÆ
DE

DEO ET DIVINIS
ATTRIBUTIS

Quas in Scholis Sorbonicis habuit

HONORATUS

TOMURNEY

Sacree Facultatis Parisiensis Doctor,

Socius Sorbonicus, Regius Professor, Sacrosanctæ
Capellæ Regiæ Canonicus.

Bayerische
Staatsbibliothek
München

TOMUS PRIMUS

VENETIIS

Apud Nicolaum Pazzanum.

MDCXXXIX

Superiorum Permissu, ac Privilegio.

THEOLOGIÆ CANDIDATIS P R Æ F A T I O.

LECCE, dilectissimi Candidati, nativo quodam & quasi hereditario jure ad vos redeunt, quæ vestri causa conceptæ primum sunt ac in Scholis Sorbonicis prodire nostræ de Deo ac divinis perfectionibus Theologicæ Prælectiones. Qui primam ipsis originem, idem & progressum & publicam tandem lucem dedit noster in studiis vestris juvandis ac promovendis amor.

Nulla verò Theologiæ pars est præstantior ea quæ de Deo tractat ac divinis Attributis; nulla dignior; nulla quæ meliori jure Theologiæ aut sapientiæ nomen mereatur; nulla denique ex qua Theologus plus emolumenti ac utilitatis reportare possit, non tantum ad eruditionem, propter varias & multiplices disputationes, sed maxime ad morum ac vitæ sanctimoniam, ex attenta scilicet divinarum perfectionum consideratione, qua fit ut homo Christianus in Deum assurgat, illum contempletur, timeat, diligat, laudet ac benedicat; atque semper in ejus conspectu omnem agendi vivendique rationem ad ejus beneplacitum nutumque componat.

Quàm verè igitur Sapiens: *Nossete consummata iustitia est, & scire iustitiam, & virtutem tuam, radix est immortalitatis. Et Christus ipse, Hæc est vita æterna cognoscant te, solum Deum verum, & quem misisti Jesum Christum.* *Sap. 15. v. 3.*

Ergo veri Dei cognitio ac cultus non modò Theologiæ, sed & totius Religionis ac vitæ Christianæ primum fundamentum est. *Accedentem enim ad Deum credere oportet quia est, & inquirentibus se remunerator sit.* Ut autem sine fide impossibile est placere Deo, ita sine sacra doctrina seu Theologia, *Fides, quæ ad veram beatitudinem ducit, gigni, nutriri, defendi ac roborari non potest,* ait S. Aug. Lib. 14. de Trinitate. Fidei vindex ac custos est Theologia. Theologiæ fundamentum, fides. *Joan. 17. v. 3.*

Tournely de Deo.

a 3

Esse

Esse supremam aliquam mentem & intelligentiam, quæ omnia regat ac moderetur, non tantum certa fides aperit, sed & unicuique innatus conscientiæ sensus, & universæ naturæ vox clamat ac clarissimè testatur. Celi enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annuntiat firmamentum. Invisibilia Dei per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur: sempiterna quoque eius virtus & divinitas; ita ut sint inexcusabiles. Quia cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt. Verumtamen altiora te ne quæsieris, & fortiora te ne scrutatus fueris: sed quæ præcepit tibi Deus illa cogita semper, & in pluribus operibus eius ne fueris curiosus. Quenim scrutator est maiestatis opprimetur à gloria.

Quantum enim clarum est ac evidens, Deum esse, tam obscurum & arduum dicere quid sit. Quid sit Deus, ait S. Augustinus, neque periculosius alicubi erratur, nec laboriosius aliquid queritur, nec fructuosius invenitur. Longè facilius dicimus, ait rursus idem S. Doctor, quid non sit, quam quid sit Deus. Deus quippe est, qui cum dicitur, non potest dici; cum æstimatur, non potest æstimari; cum comparatur, non potest comparari; cum definitur, ipsa definitione crescit... Quem totum omnia nesciunt, ac metuendo sciunt. Ita S. Ambrosius, aut quisquis auctor est Libri de fide Orthodoxa. Egregiè S. Hilarius, Non sibi relictum quidquam aliud à natura sua intelligens, in quo maius officium præstare Conditori suo minusve posset, quam ut tantum eum esse intelligeret, quatenus intelligi non potest, & potest credi.

Et paulò post: Dei virtutes secundum magnificentiam æternæ potestatis, non sensu, sed fidei infinitate pendebat.

Quapropter S. August. via, ut ajunt, negationis, omnem à Deo imperfectionem removendo, facilius explicat quæ sit ineffabilis Dei natura. Intelligamus Deum, inquit, sine qualitate bonum, sine quantitate magnum, sine indigentia Creatorem, sine situ præsentem, sine habitu omnia continentem, sine loco ubique totum, sine tempore sempiternum, sine ulla sui mutatione mutabilia facientem nihilque patientem. Rursus Lib. I. Confess. c. 4. Deum alloquens dicebat: Amas, nec æstuas; zelas, & securus est; pœnitet te, & doles: irasceris, & tranquillus es: opera mutas, nec mutas consilium: recipis quod invenis, & nunquam amisisti, nunquam inops, & gaudes lucris; nunquam avarus, & usuras exigis. Interdum etiam via excellentiæ Deum nobis adumbrat idem S. Doctor, affirmans omnes perfectiones modo longè nobiliori, excellentiori ac defecationi in ipso contineri. Universa, inquit Sermone 384. de Trinitate n. 1. præcellit. Si enim quæras magnitudinem, maior est; si pulchritudinem, pulchrior; si dulcedinem, dulcior; si splendorem, fulgidior; si iustitiam, iustior, si fortitudinem, fortior; si pietatem,

*tem, clementior. Nulla enim ratio patitur, ut vel factura factori ^{sap. 13.}
suo aequetur, vel opus artificis comparetur, sicut legitur in Propheta: ^{v. 3.}
Qui fecit fortia, fortior est, & qui fecit pulchra, pulchrior illis est.*

Agite ergo, dilectissimi Candidati, ac summo animi ardore & Religionis sensu ad studia Theologica vos comparate: neque vos aut labor deterreat, aut voluptates avocent quominus in sacratissima tam augustæ disciplinæ adyta penetretis. Invitat vos argumenti dignitas & amplitudo; de Deo agitur, de Religione, quæ sola legitimum supremo Numini cultum, Regibus debitam obedientiam, Reipublicæ tranquillitatem, conscientiae pacem, solatium ac supremam felicitatem asserere potest. Invitat gravitas & multitudo quæstionum, de quibus jam diuturna & acris exardet in Scholis catholicis disputatio. De scientia videlicet Dei, de voluntate, de decretis, prædestinatione ac reprobatione, de arbitrii libertate &c. quæ omnia ita connexa sunt & colligata cum iis quæ circa gratiam Christi jam differuimus, ut se se mutuò juvent, nec possint à se invicem divelli.

Verùm, arguet aliquis, cum tam immensa sit multitudo, ac varietas Librorum qua Veterum, qua Recentiorum, qui de rebus Theologicis Scholastica etiam methodo pertractant, quid necesse est novis istis Prælectionibus & rem litterariam, & Theologiæ studiosos prægravare, quos tanta librorum circa idem argumentum copia sæpe inopes facit, incertos quibus potissimum addicere sese debeant? Præsertim verò cum nihil jam proferri posse videatur, quod ab aliis occupatum non fuerit, ac non nisi ad lectoris fastidium ea recudantur ac recoquantur, quæ centies recusa, & recocta centies fuere.

At vel ipsa hæc Librorum de eodem argumento ubertas & copia clarissimè demonstrat, tam vastum ac foecundum esse de rebus divinis argumentum, ut exhauriri nunquam possit. Ergone quia veteres Ecclesiæ Magistri ac Doctores tot egregia de Religione fideique nostræ mysteriis monumenta nobis reliquere, nos otiosos ac desides esse oportebit; quasi qui præcesserunt subsequenter omnem industriæ locum ita præriperint, ut in eodem argumento utiliter sese exercere, ac de suo quædam in publicum commodum proferre non valerent. Et nos homines sumus. Numquid non suus unicuique sensus, sua mens & industria; ut si jam inventis nihil novi addi possit, (quod in Religione semper periculosum est) nova saltem accedat docendi ratio ac methodus. *Non nova, sed novè dicas*, ait Vincentius Lirinensis. Labor ergo & industria Veterum, quibus nos multum profecimus, diligentiam nostram non retardare, imò excitare magis debet, exacuere, dirigere.

Et verò hoc habet Religio & Theologia nostra, quod aliæ ferè

omnes artes ac disciplinæ, ut non statim, sed quadam successione temporis, & quasi per gradus perfectionem omnem suam adipiscantur. Simplex omnino ac nudus fuit in primis parentibus Dei cultus, simplex Religio: tum paulò evoluta magis & ornata in Patriarchis: deinde in Judaica gente multiplici præceptorum, ac cærimoniarum apparatu circumvestita. An non & apud nos Christianos (tametsi Spiritus sanctus omnem veritatem Apostolos edocuerit) fides ipsa, maximè verò morum ac ritum disciplina, per ætates singulas progressus quosdam & incrementa habuerunt? Quàm multa lapsu temporis, occasione succrescentium errorum, aut distinctiùs evoluta, aut castigatiùs & uberius pertractata? Atque hinc tot eximii studiorum fructus, quibus omni ævo plurimum nobilitata est & amplificata res litteraria, illustrata fides, Religio strenuè vindicata.

Quid dicam novos, qui identidem succrescunt, errores? Quid adularum jam heresum novas artes, novasque cavillationes, quas priores Theologi, neque nondum exstantes cognoscere, neque futuras prævidere, nec proinde ignotas refutare potuerunt, quas posterioribus Theologis, intactas præterire, ac non configere sit nefas. Imò eò accuratiùs quàm veterum heterodoxorum fallacias, retegere, eò studiosiùs oppugnare necesse est, quòd hæc jam ferè obsoleverunt, vixque à quoquam hodie propugnetur, istæ verò jactantiùs quotidie in Scholis, in Libris, in privatis colloquiis, in omnium ore volitant, ac tyronum auribus & animis opportunè, importunè obtruduntur.

Accedit insuper Quæstionum, quæ in Scholis liberè hinc & inde agitantur, multitudo ac diversitas, in quibus pertractandis cum mira sit pro uniuscujusque gustu ac ingenio Magistrorum Scholæ varietas, Candidatorum nostrorum utilitati & commodo benè consultum credimus, si hæc opinionum varietas ipsis, ut quam voluerint seligant, exponatur. Quin nec parum inde utilitatis in Ecclesiam ipsam redundat: ex mutua quippe diversarum opinionum collisione & animorum conflictu, ingenium acuitur, illustratur veritas, error, qui latebat, detegitur, ac tandem Ecclesia ipsa adjuvatur; Judiciorum ejus materia præparatur, fiunt disquisitiones, ac paulatim qua si maturescit ejus, si quando futura est, circa caput aliquod Religionis controversum sententiæ declaratio ac definitio.

Non est porrò quòd in his Theologicis Prælectionibus floridum ac elegans dicendi genus quisquam hinc à nobis expectet. Non flores hic consecramur, sed fructus; non verborum nitorem & elegantiam, sed rerum veritatem; & ut cum Apostolo loquamur, *sanorum verborum formam*.

In re-

In rebus etenim Theologicis ad usum Scholæ versandis, oratio certum quemdam modum teneat oportet. Non sit illa luxurians, non turgida nec inflata, neque etiam mollis ac diffuens; sed in exponendis controversis quæstionibus simplex, nitida & aperta: in erroribus confutandis, nervosa, vehemens ac vivida: in diluendis variis ac sinuosis sophismatibus, subtilis & acuta; denique in rejiciendis nonnullorum Catholicorum opinionibus, quamquam innoxiiis, placida & amica. Non ergo vos offendant verba quædam inculta & barbaras, quibus Schola utitur ad rem brevius ac nervosius exprimendam: nonne artes singulæ propria quædam ac sibi domestica verba usurpant ad artefacta sive perficienda sive explicanda.

Neque etiam nostri est instituti, grandiora de dogmatibus Ecclesiasticis volumina, qualia Petavios, Thomassinos, aliosque optimæ notæ Scriptores edidisse novimus: non prolixam ac per singulas ætates circa quodlibet controversum caput digestam testimoniorum SS. Patrum ac Conciliorum catervam ac seriem; non Historico-criticas quæstiones longius deductas vobis exhibere: vix quippe in palæstra Theologica primum tyrocinium ponentibus usui ac commodo esse possent.

Dicam cum Apostolo, *Tamquam parvulis in Christo lac vobis potum dedi: non escam, nondum enim poteratis.* Junior ac delicatus stomachus solidiorem cibum non sustinet, nec excoquit, sed eo prægravatur magis ac læditur: necesse igitur nobis fuit, ea quæ in verbo Dei tum scripto tum tradito, quæ in præstantissimis Scholæ Magistris seu veteribus seu postremis optima sunt, variisque in locis dispersa, seligere, delibare, colligere in unum, ac in leviolem quasi succum qua par fuit brevitate digesta vobis instillare: medium enim quoddam inter nimium diffluentem prolixitatem, quæ tedium, & plus æquo coarctatam brevitem, quæ obscuritatem parit, iter tenere studuimus.

Quoniam verò tam lubricum ac difficile est stadii Theologici curriculum tutò perficere, postulare videtur hic locus, ut ad præsentem de Deo ac divinis Attributis disputationem, & alias quæ subinde subsequutur sunt vos informemus, dilectissimi Candidati, legesque & conditiones præscribamus, quas si diligenter observaveritis, omnia vitare pericula & infames tot naufragii scopulos illesi declinare, viamque omnem non solum tutò ac securè, sed etiam cum fructu, cumque oblectatione & gloria conficere possitis.

I. Suprema hæc sit viro Theologo lex ac regula, ut fidei placita probet ac confirmet auctoritate Scripturæ ac Traditionis: sunt enim duo isti purissimi fontes, ex quibus doctrinæ ac morum regula haurienda est. Sunt quippe Religionis nostræ dogmata, vel exquisitæ quædam veritates, quæ omnem mentis humanæ captum longè su-

I. Cor. 2.
v. 2.

Tert. Lib. de præscr. c. 8. Ed. Rigalt. p. 205. A. gè superant; vel facta quædam, quæ à sola & liberrima Dei voluntate pendent, cujus proinde utriusque generis ea vis est & conditio, ut ab homine apprehendi neutiquam, vel omnino sciri aliter queant, nisi ex auctoritate tum Dei revelantis, tum Ecclesiæ proponentis, seu declarantis quæ sunt à Deo revelata. In iis itaque captivandus est intellectus in obsequium fidei, nec curiose inquisitioni locus relinquendus. *Nobis curiositate opus non est post Christum Jesum, nec inquisitione post Evangelium. Cum credimus, nihil desideramus ultra credere. Hoc enim prius credimus, non esse quod ultra credere debeamus.*

I. de quantitate anime c. 7. n. 12. To. 1. p. 406. F. II. In subsidium fidei ac Theologiæ vocanda etiam humana Philosophia & ratio, non quidem ut domina & magistra, ad cuius normam & nutum Religionis capita definienda sint, absit; sed ut ancilla & serva, quæ dominatrici fidei subserviat, non præsit; eam illustret ac defendat, non regat. Fidei quippe auctoritas ex sese firma est & inconcussa, nec aliunde, quam ab auctore suo Deo vim & pondus mutuatur: è contra humana ratio fidei lumine destituta, quàm cæca est, quàm præceps, debilis ac infirma! Unde meritò S. Augustinus, *Auctoritati credere magnum compendium est ac nullus labor.*

Lib. de Re. lig. c. 14. lb. 763. A. Suum auctoritati, & quidem præcipuum, suum & rationi locum esse in rebus ad Religionem pertinentibus affirmat idem S. Doct. *Quamobrem, inquit, ipsa quoque animæ medicina, quæ divina providentia & ineffabili beneficentia geritur, gradatim distinctèque pulcherrima est. Distribuitur enim in auctoritatem atque rationem. Auctoritas fidem flagitat, & rationi preparat hominem. Ratio ad intellectum cognitionemque perducit. Quamquam neque auctoritatem ratio penitus deserit, cum consideratur cui sit credendum.* Nihil etenim rationi tam consonum est ac conforme, quàm ut Deo loquenti, & Ecclesiæ verbum Dei proponenti ac explicanti credatur: unde *rationabile obsequium nostrum* appellat Apostolus. Addit mox laudatus S. Augustinus, *Nihil in Ecclesia Catholica salubrius fieri, quàm ut rationem præcedat auctoritas.* Rationem non excludit Sanctus Doctor, sed rationi auctoritatem præire debere contendit.

Durandus, Major & alii. Accuratè igitur distinguite; dilectissimi Candidati, fidem à ratione, opinionem à dogmate: mensura fidei in duobus consistit, scilicet ut non subtrahatur fidei quod sub fide est, nec attribuaturs fidei illud quod sub fide non est.

III. Theologia Scholastica Positivæ aliquas subtiliores ac plerumque merè Philosophicas & de possibili quæstiones adjicit, quæ nec omnino improbandæ sunt, nec etiam promiscuè usurpandæ; sed cautè ac sobriè, prout fidei illustrandæ ac tuendæ inservire possunt. Veteres equidem qui adversus hæreticos Simonianos, Valentinianos, Marcionitas, Manichæos, Arianos, Eunomianos disputa-

P R Æ F A T I O.

sputarunt, coacti aliquando fuerunt eorum pervicacia subtiles illas & argutas movere quæstiones, nec ulla ferè est earum, quas Erasmus tanquam nenas exagitat, quæ ab aliquo ex iis veteribus Scrip-
toribus agitata non fuerit: Verùm, ut jam monuimus, non plùs
æquo hujusmodi tricis indulgendum, sed cautè ac sobriè.

IV. Ea veterum Philosophorum, quibus fidei lumen non illu-
xit, decreta prorsus abjicienda, quæ cum fide Christiana cohæ-
rere ac conciliari nunquam possunt. Qualia sunt v. g. *Ex nihilo
nihil fit. A privatione ad habitum non datur regressus. Virgo po-
test esse mater, &c.* quæ certè creationi, corporum resurrectio-
ni, ac Beatæ virginis Deiparæ vel maternitati, vel Virginitati
perpetuæ directæ fronte adversantur.

Frustra opponeres nostros Philosophos, si quando veteris Phi-
losophiæ placita adoptarunt, locutos esse tanquam Philosophos
sola duce naturali Philosophia, non ut Christianos fide Catho-
lica imbutos: quasi duplex foret, & non una ac simplex veri-
tas; & quod ex fide supernaturali constat esse falsum, per na-
turalem rationem posset unquam demonstrari esse verum: quasi
in viro Christiano & Catholico filere & obmutescere non debe-
ret humana ratio, ubi fides loquitur ac præcipit.

5. In iis rebus, quæ nec revelatione, nec ratione, nec ullo
certo testimonio nobis innotescunt, innoxia est ignorantia & du-
bitatio. *Salva fide, de quibusdam rebus, quas neque sensu, neque
ratione percepimus, neque nobis per Scripturam Canonicam clare-
runt, nec per testes quibus non credere absurdum est, in nostram
notitiam pervenerunt, sine iusta reprehensione dubitamus. Melius
enim est, dubitare de occultis, quàm litigare de incertis.*

*S. Aug. L.
19. de Civ.
Dei. 18.
7. 7. p. 562.
F. G.
S. Aug. L.
8. de Gen.
ad lit. c. 5.
n. 9. T. 1.
p. 1. p. 220.
C.*

6. Cavete ne arcana fidei, quæ adeo supra omnem captum ha-
manum posita sunt, curioso animo rimari ac introspicere tente-
tis. Cavete pariter, ne quod apertum est negetis, quia quod
est occultum comprehendere non potestis. *Numquid ideo negan-
dum est quod apertum est, quia comprehendere non potest quod occultum
est? Numquid, inquam, propterea dicturi sumus quod ita esse perspi-
cimus, non ita esse, quoniam cur ita sit non possumus invenire?*

*S. Aug. L.
de dono
persev. c.
14. n. 37.
To. 10. p.
842. B.
Melch. Ca-
nus de lo-
cis L. 8.*

7. Inter varias Scholæ opiniones eam seligat & sequatur pru-
dens Theologus, quæ magis ad placitum fidei, & ad normam
loquendi à SS. Patribus usurpatam accedere videtur; & quæ fue-
rit communi Scholæ totius consensu probata, hanc tueatur. *Nec
enim minima Scholæ auctoritas esse potest, quam parvi facere ne-
mo sine fidei discrimine potest,*

8. A recepta in Scholis loquendi forma non recedat Scho-
læ Theologus, ne disputatio fiat obscura & tota ferè de no-
mine. Pariter à dialecticis argutiis ac nimium subtilioribus tri-
cis

cis abhorreat, ne fortè disputatio tota sit insidiosa, ex qua nihil nisi inanem verborum strepitum, quod sæpe fit, reportes. Legitimum tamen Dialecticæ usum non idcirco negligat, quòd ea multi, Novatores imprimis, adversus Ecclesiam turpiter abutuntur: *Alioqui pro patria miles non armandus esset, quia contra patriam nonnulli arma sumpserunt; neque boni doctique medici ferramentis medicinalibus uti deberent ad salutem, quia his ad perniciem indocti pessimique abutuntur.*

9. Summa in Scholis servetur opinionum, quæ salva fide hinc & inde disputantur, libertas. Nulli ex iis, quas Ecclesia permittit, censuræ nota inuratur. Superbi ingenii, ac nimium præfidentis est, velle alios in sensum suum perducere: indocti & arrogantis in nulla re suspensum herere, ac statim supremo suo iudicio omnia definire, Non ita profectò Augustinus, qui dubiis in rebus ac nondum satis explicatis, & ab Ecclesia declaratis quæstionem modestè versabat in utramque partem, cupiens edoceri, docere nolens. Ita circa originem animarum dubius aliquando hesitavit, nihilque ausus est definire. Scribens ad Optatum, candidè fatetur Epistola 190. cap. 1. n. 2. non habere se quod certo statuatur, propter argumenta quæ in utramque partem proponebantur. *Huius quæstionis profunditatem sibi imper-scrutabilem cernens, nullam voluit huius rei definitam proferre sententiam: incongruum prorsus existimans aliquid affirmare sine dubitatione velle, quod alter posset contraria responsione convellere.* Non aliter gerebat se S. Doctor, si quando cum Pelagianis decertans incurreret in quæstiones nondum divinæ revelationis ope liquidò explicatas: neque alia de causa etiam illam sine contentione non semel tractavit, an scilicet qui vivi reperti fuerint adveniente Domino in sæculi fine, ex hac mortalitate ad immortalitatem sine media morte transaturi sint. Iisdem vestigiis insistens S. Thomas quærit & in utramque partem versat, uter Christum plùs amaverit, an Petrus, an Joannes. His nos freti exemplis, quæstiones nonnullas, quæ liberè ac salva fide summo animorum ardore in Scholis agitantur, propositis hinc & inde momentis discussimus, tum ad servandam opinionum libertatem, tum ad vos melius informandos, dilectissimi Candidati, qui unico veluti conspectu celeberrimarum illarum controversiarum aditus omnes ac recessus, omnes undequaque latebras introspicere poteritis.

10. Absit ab omni Theologica concertatione quælibet verborum asperitas, rixandi libido & puerilis quædam ostentatio. *Disputationis disciplina*, ait S. Augustinus Lib. 2. de Doct. Christ. cap. 31. n. 48. *ad omnia genera quæstionum, quæ in Litteris sanctis*

Etis sunt penetranda & dissolvenda plurimum valet : tantum ibi cavenda est libido rixandi, & puerilis quædam ostentatio decipien- di adversarium. Bellè Remigius seu Ecclesia Lugdunensis, Qui non tranquillè & pacificè moderatur quod sentit, sed statim pa- ratus est ad contentiones, dissensiones & scandala, etiam si non habeat hæreticum sensum, habet hæreticum animum.

Abfit & studium partium; & ut ait S. Augustinus, *verum non vincendi, sed inveniendi gratia querite.*

11. Adversam quam impugnas sententiam, cave deformes, aut parum fideliter referas. Si quæ verò sunt, quæ tibi videan- tur ex illa consequi minùs sana & tuta in fide, cave ea aucto- ribus illius sententiæ imputes, quando huiusmodi confectaria il- li pernegant ac rejiciunt. *Sunt multi fidelium qui imperito zelo succenduntur, & sæpè dum quosdam quasi hæreticos insequuntur, hæreses faciunt.* Si quos autem à verò deflectere deprehenderis, amicè ac patienter instrue, corrige modestè, ad veritatem re- voca. Ita pro veritate certet adversus errorem Theodoretus, ut dum errorem odit & insectatur, homines diligat, iisque quàm maximè prodesse velit. *Diligite homines, interficite erro- res,* dicebat S. Augustinus L. 1. contra litt. Petiliani cap. 29. *sine superbia de veritate præsumite, sine sævitia pro veritate certate.* Rationem reddit S. Doctor Lib. 2. de Baptismo contra Donati- stas c. 5. n. 6. *Homines enim sumus, inquit, unde aliquid aliter sapere quàm res se habet, humana tentatio est. . . . In nullo au- tem aliter sapere quàm res se habet, angelica perfectio est.*

12. In omni disputatione dominetur ac præsit studium veri- tatis, & amor pacis. *Deus quippè non dissensionis Deus, sed pa- cis.* Solliciti ergo sitis servare unitatem spiritus in vinculo pacis. Altiùs animis vestris infixum hæreat solemne istud ac vulgatum effatum, *In necessariis unitas, in dubiis libertas, in omnibus cha- ritas.* Veritatem in pace catholica pacifico studio requiramus, pa- rati corrigi si fraternè ac rectè reprehendimur; parati etiam si ab inimico, vera tamen dicente, mordemur. Abfit, dicebat ad- huc scribens ad Hieronymum, Epistola 73. aliàs 15. n. 1. *ut læ- dar; imò verò abfit, ut non cum gratiarum actione lucris meis deputem, si fuero te docente instructus, aut emendante correctus.* Quippè non vincimur, ait S. Cyprianus Epist. 71. *quando offerun- tur nobis meliora, sed instruimur.*

13. Sit in Candidato Theologiæ ingenium docile, recti amans & tenax, patiens laboris, scientiæ cupidum. Memineritis vos Ecclesiasticis muniis aliquando obeundis destinatos esse, quibus suo tempore incumbet alios edocendi officium. *Labia Sacerdotis custodient scientiam, & legem requirent de ore eius.* Cavete ne

Lib. de
tenenda
fidei ve-
ritate T.
15.

Biblioti.

SS. Pi.

p. 717. 2.

col. H.

L. 2. de

moribus

Manich.

c. 3. n. 5.

Epist. 45.

aliàs 35.

ad Theo-

distam

Ed. nov.

To. 2. p.

1132. E.

To. 9. p.

218. B.

Ibid. f.

99. C.

Ibid. D.

1. Cor.

14. 33.

Eph. f. 4.

3.

S. Aug.

L. 2. de

Trin. c.

9. n. 16.

To. 6. p.

78. D.

Tom. 2.

p. 164.

A. B.

Ed. Ri-

galt. p.

120.

Malac. 2.

p. 6.

exeorum num ero fitis de quibus Propheta Olee cap. 4. vers. 6. *Quia tu scientiam repulisti, repellam te ne Sacerdotio fungaris mihi.* Confidimus autem de vobis meliora. Ad hæc omnia necesse est accedant castigati mores, pietas, Religionis amor, fuga voluptatis: nihil quippè aciem ingenii tam obtundit, & à studiis avocat, quàm voluptate captus ac diffluens animus.

Denique, non alium vobis studiorum vestrorum fructum ac finem proponite, quàm veritatis indagationem ac sanioris doctrinæ defensionem: non vanam gloriam & ostentationem, non lucri cujusdam temporalis cupiditatem. *Sunt*, ait egregiè S. Bernardus Serm. 36. in Cant. num. 3. *qui scire volunt eo fine tantum, ut sciant; & turpis curiositas est. Et sunt qui scire volunt, ut sciantur ipsi, & turpis vanitas est... Sunt item qui scire volunt, ut scientiam suam vendant, & turpis quæstus est. Sed sunt quoque qui scire volunt ut ædificent, & charitas est. Et item qui scire volunt ut ædificentur; & prudentia est. Horum omnium soli ultimi duo non inveniuntur in abusione scientiæ, quippè qui ad hoc volunt intelligere ut benè faciant.*

Hos postremos ad exemplum & imitationem proponite vobis, dilectissimi Candidati: *Deus autem Domini nostri Jesu Christi Pater gloriæ, det vobis Spiritum sapientiæ & revelationis, in agnitione eius, illuminatos oculos cordis vestri, ut sciatis quæ sit spes vocationis eius, & quæ divitiæ gloriæ hereditatis eius in Sanctis & quæ supereminens magnitudo virtutis eius in nos. Si quis autem vestrum indiget sapientia, & Quis porro non indiget?) postulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, & non impropert, & dabitur ei. Valete.*

I N D E X

Q U Æ S T I O N U M.

D ISPUTATIO PRÆVIA. <i>De sacra doctrina seu Theologia.</i>	Pag. 1.
Q UÆSTIO PRIMA. <i>De nomine, definitione, divisione, existentia seu necessitate Theologiæ.</i>	1
A RTICULUS PRIMUS. <i>De nomine & definitione Theologiæ.</i>	2
A RTICULUS II. <i>De variis Theologiæ divisionibus.</i>	3
A RTICULUS III. <i>De existentia seu necessitate Theologiæ.</i>	4
P RIMA CONCLUSIO. <i>Admittenda est sacra doctrina seu Theologia, quæ secundum substantiam spectata, toti Ecclesiæ simpliciter necessaria est, non singulis hominibus.</i>	6
S ECUNDA CONCLUSIO. <i>Theologia ratione modi seu methodi qua in Scholis traditur, non est simpliciter toti Ecclesiæ necessaria: utilissima tamen est fidei mysteriis exponendis, ac contrariis Novatorum erroribus refellendis.</i>	8
A RTICULUS QUARTUS. <i>De usu rationis & humanæ Philosophiæ in rebus Theologicis pertractandis. An, & quis ille sit admittendus.</i>	
II	
P RIMA CONCLUSIO. <i>In rebus fidei ac Theologicis admitti debet humanæ rationis ac Philosophiæ usus, modò legitimus sit, ac intra fines debitos se contineat.</i>	12
S ECUNDA CONCLUSIO. <i>Humana ratio fidei subjici debet non præponi; ei subservire, non dominari: adeoque Religionis Christianæ mysteria non sunt ad legem & normam rationis exploranda & definienda.</i>	15
T ERTIA CONCLUSIO. <i>Ratio & fides non pugnant inter se; neque fides est contra, sed supra, aut præter rationem.</i>	21
<i>Objectiones.</i>	22
Q UÆSTIO SECUNDA. <i>De natura & objecto Theologiæ.</i>	24
A RTICULUS PRIMUS. <i>An Theologia sit scientia vel sapientia.</i>	ibid.
C ONCLUSIO. <i>Theologia strictè ad sensum Philosophorum non est scientia nec sapientia. Meritò tamen dici potest ac debet sensu latiori, tametsi vero & proprio, scientia & sapientia.</i>	25
<i>Objectiones contra primam Conclusionis partem.</i>	27
<i>Objectiones contra secundam Conclusionis partem.</i>	29
A RTICULUS II. <i>De objecto Theologiæ.</i>	30
P RIMA CONCLUSIO. <i>Objectum materiale Theologiæ, est omnis propositio, quæ per discursum colligi potest ex revelatis à Deo.</i>	ibid.
S ECUNDA CONCLUSIO. <i>Objectum formale Theologiæ, est omnis propositio Theologica, spectata quatenus deducibilis per discursum ex revelatis à Deo.</i>	31
T ERTIA CONCLUSIO. <i>Objectum Theologiæ adequatum & communis, ut vocant, est ens divinum quatenus per discursum cognoscibile ex revelatis à Deo.</i>	ibid.

QUAR-

- QUARTA CONCLUSIO**. *Objectum Theologiæ adæquatum attributionis, est Deus sub ratione deitatis.* ibid.
- QUINTA CONCLUSIO**. *Objectum formale quod Theologiæ adæquatum, Deus est sub ratione deitatis.* 32
- SEXTA CONCLUSIO**. *Objectum formale quo seu motivum Theologiæ, est revelatio divina, seu veracitas divina & auctoritas primæ veritatis revelantis, quatenus applicata per discursum.* ibid.
- SEPTIMA CONCLUSIO**. *Objectum formale sub quo Theologia movetur ad cognitionem sui objecti, est obscuritas & inevidentia.* 33
- QUÆSTIO TERTIA**. *De proprietatibus Theologiæ.* ibid.
- ARTICULUS PRIMUS**. *An Theologia sit una specie scientia.* ibid.
- CONCLUSIO**. *Theologia est una specie scientia, tum in conclusionibus quæ educuntur ex duplici præmissa de fide, tum in aliis quæ educuntur ex una præmissa de fide, & altera naturali.* 34
- Objectiones.* ibid.
- ARTICULUS II**. *An Theologia sit supernaturalis, & certior aliis quibuscunque scientiis naturalibus.* 37
- PRIMA CONCLUSIO**. *Conclusiones Theologiæ certitudine vincunt ac superant quascunque scientias naturales.* 40
- Objectiones.* ibid.
- SECUNDA CONCLUSIO**. *Conclusio Theologica præcisè, seu quatenus conclusio est ex præmissis per discursum deducta, ad fidem non pertinet, nec consequenter æqualis est cum fide certitudinis.* 43
- Objectiones.* 44
- ARTICULUS TERTIUS**. *An Theologia subalternetur scientiæ Dei & Beatorum.* 47
- CONCLUSIO**. *Theologia nostra non est subalternata scientiæ Dei & Beatorum.* ibid.
- ARTICULUS QUARTUS**. *Utrum & quomodo Theologia sit argumentativa.* ibid.
- PRIMA CONCLUSIO**. *Theologia nostra non est argumentativa.* 48
- SECUNDA CONCLUSIO**. *Theologia quæ naturalis Philosophiæ opera & principiis utitur, potest evidenter ac positivè ea principia demonstrare quæ sunt lumine ipso naturali cognita atque perspecta. Item potest demonstrare Deum esse, & quidem unum ac perfectissimum.* ibid.
- TERTIA CONCLUSIO**. *Theologia positivè ea principia probare potest, quæ tametsi revelata sint & ad fidem pertineant, in alio tamen tamquam in fonte ac principio continentur, unde necessario consecutionis nexu inferuntur. V. gr. positivè probat Theologus, duas esse in Christo voluntates, ex eo quòd duæ sint in ipso naturæ perfectæ, divina scilicet & humana.* 49
- QUARTA CONCLUSIO**. *Potest aliquando Theologus argumento, ut dicitur, ad hominem, positivè probare sua principia prima & immediata, quæ sola revelatione divina cognoscuntur.* ibid.
- QUINTA CONCLUSIO**. *Theologia non potest evidenter ac positivè probare, sive à priori sive à posteriori, sua prima & immediata principia, quæ sola Dei revelatione immediata cognoscuntur.* ibid.
- SEXTA CONCLUSIO**. *Theologia saltem negativè probare potest omnia sua principia quæcumque illa sint.* 50

Q U Æ S T I O N U M.

QUÆSTIO QUARTA. <i>De locis Theologicis.</i>	ibid.
<i>De Scriptura sacra.</i>	51
<i>Nonnullæ regulæ in studio ac lectione Scripturarum observandæ.</i>	58
<i>De Traditionibus.</i>	61
<i>De Ecclesia.</i>	63
<i>De Conciliis.</i>	77
<i>De Sede Apostolica, seu Romana Ecclesia, & Summo Pontifice.</i>	86
<i>De Sanctis Patribus.</i>	91
QUÆSTIO PRIMA. <i>De existentia Dei.</i>	93
ARTICULUS PRIMUS. <i>An sit à natura nobis intimè impressa & innata Dei cognitio.</i>	ibid.
CONCLUSIO. <i>Est in unoquoque hominum à natura intimè impressa existentia Dei cognitio.</i>	94
<i>Solvuntur Objectiones.</i>	97
ARTICULUS SECUNDUS. <i>An ista propositio, Deus est, sit per se nota quoad nos.</i>	106
CONCLUSIO. <i>Propositio hæc, Deus est, nota est per se quoad nos.</i>	107
<i>Solvuntur Objectiones.</i>	108
ARTICULUS TERTIUS. <i>An & quibus argumentis existentia Dei demonstrari possit.</i>	110
<i>An demonstrari possit existentia Dei.</i>	ibid.
PRIMA CONCLUSIO. <i>Existentia Dei non potest demonstrari à priori.</i>	ibid.
SECUNDA CONCLUSIO. <i>Existentia Dei certò ex creaturis demonstratur.</i>	111
<i>Solvuntur Objectiones.</i>	112
<i>Quibus argumentis demonstraretur Deum existere.</i>	114
<i>Prima demonstratio Metaphysica ex Ente necessario.</i>	ibid.
<i>Aliæ demonstrationes Metaphysicæ ab innata Dei notitia, à necessitate Entis summè veri & summè boni.</i>	119
<i>Demonstrationes physicæ ex subordinatione causarum ad unam primam: Ex temporanea mundi productione: Ex ordinata mundi structura, & constanti rerum omnium visibilium compage: Ex ipso denique homine.</i>	120
<i>Demonstrationes Morales ex populorum omnium consensu, ac stimulis conscientie ex patrato scelere.</i>	123
ARTICULUS IV. <i>An Deus unus sit.</i>	124
CONCLUSIO. <i>Deus unicus est.</i>	126
<i>Solvuntur Objectiones.</i>	129
QUÆSTIO SECUNDA. <i>De natura Dei.</i>	136
ARTICULUS UNICUS. <i>Quisnam sit gradus constitutivus, seu differentia essentialis divinæ naturæ.</i>	138
PRIMA CONCLUSIO. <i>Nec intelligendi vis & facultas, nec ipsa intellectio actualis videtur esse gradus constitutivus, seu differentia essentialis divinæ naturæ.</i>	ibid.
SECUNDA CONCLUSIO. <i>Infinitas sive materialis sive formalis non videtur esse gradus formaliter constitutivus divinæ essentiae.</i>	140
TERTIA CONCLUSIO. <i>Independentia seu aseitas omnimoda videtur esse proprius divinæ essentiae character ac gradus constitutivus.</i>	141
<i>Tournely de Deo.</i>	b Sol-

<i>Solvuntur Objectiones.</i>	142
QUÆSTIO TERTIA. <i>De divinis Attributis generatim & in communi spectatis.</i>	145
ARTICULUS I. <i>An & quomodo perfectiones omnes & divina Attributa in essentia Dei includantur.</i>	ibid.
PRIMA CONCLUSIO. <i>Perfectiones omnes simpliciter simplices continentur in essentia divina saltem implicite.</i>	146
SECUNDA CONCLUSIO. <i>Perfectiones simplices & secundum quid non sunt in Deo formaliter, sed tantum eminenter.</i>	147
TERTIA CONCLUSIO. <i>Essentia Dei adæquatè sumpta in se & prout est à parte rei, omnem perfectionem simpliciter simplicem, omniaque Attributa formaliter explicitè continet: essentia verò inadæquatè & pro solo essentiae conceptu, non radicaliter tantum, sed etiam formaliter, tametsi implicite ac confuse omnia Attributa complectitur ac continet.</i>	148
ARTICULUS II. <i>An & quomodo Attributa divina tum ab essentia, tum à se invicem distinguantur.</i>	149
<i>Errores circa distinctionem Attributorum tum ab essentia, tum à se invicem.</i>	150
<i>An Gilbertus æquè distinxerit inter Attributa absoluta & essentiam ac inter personas & essentiam divinam.</i>	152
<i>Opiniones Scholæ circa distinctionem Attributorum divinorum tum ab essentia, tum à se invicem.</i>	154
PRIMA CONCLUSIO. <i>Inter Attributa divina tum absoluta tum relativa ad essentiam comparata, & absoluta ad invicem, nulla est omnino realis actualis, aut modalis, aut etiam formalis distinctio ante mentis operationem.</i>	155
SECUNDA CONCLUSIO. <i>Inter Attributa divina tum absoluta tum relativa comparata ad essentiam, & absoluta ad invicem, datur distinctio virtualis cum fundamento ex parte Dei: non tamen perfecta sed imperfecta, sensu in prænotatis exposito.</i>	159
<i>Solvuntur Objectiones adversus primam Conclusionem.</i>	161
<i>Solvuntur Objectiones adversus secundam Conclusionem.</i>	166
QUÆSTIO QUARTA. <i>De divinis attributis sigillatim sumptis.</i>	168
QUÆSTIO QUINTA. <i>De simplicitate Dei.</i>	169
ARTICULUS UNICUS. <i>Utrum omnis compositio, sive physica ex materia & forma, partibus quantitativis aut integrantibus, subjecto & accidente; sive metaphysica ex actu & potentia, essentia & existentia, natura & personalitate; sive logica ex genere & differentia, sit à Deo removenda.</i>	170
<i>Errores circa simplicitatem Dei.</i>	ibid.
<i>Spinoza.</i>	ibid.
<i>Melito Sardenfis.</i>	171
<i>Tertullianus.</i>	172
<i>Solvuntur Objectiones ex Tertulliano.</i>	174
<i>Audaus sive Audius.</i>	178
<i>S. Epiphanius.</i>	179
<i>Asseritur dogma Catholicum contra impium Spinosæ systema, & alios qui physicam in Deo compositionem admittunt.</i>	ibid.
PRIMA CONCLUSIO. <i>Unica non est in rerum natura substantia: neque Deus est illa unica & universalis mundi substantia.</i>	ibid.

Q U Æ S T I O N U M.

SECUNDA CONCLUSIO. Deus simplex est spiritus, expers omnis compositionis physicae, sive ex materia & forma, anima & corpore; sive ex partibus quantitativis aut integrantibus; sive ex subjecto & accidente. 182

TERTIA CONCLUSIO. Nulla in Deo admittenda est compositio sive metaphysica ex actu & potentia, essentia & existentia, natura & personalitate; sive logica, ex genere & differentia. 185

Solvuntur Objectiones. 187

QUÆSTIO SEXTA. De infinitate Dei. 194

CONCLUSIO. Deus infinitus est in omni genere perfectionis. 195

QUÆSTIO SEPTIMA. De immensitate Dei. 197

ARTICULUS I. An Deus sit immensus, rebusque omnibus intimè præsens, non tantum cognitione & operatione, sed essentia. 198

CONCLUSIO. Deus est immensus, rebusque omnibus intimè præsens adest, non tantum cognitione & operatione, sed essentia. 199

Solvuntur Objectiones. 202

ARTICULUS II. An præsentia Dei in rebus efficaciter probetur ex operatione illius, & quomodo. 205

PRIMA CONCLUSIO. Substantialis Dei in rebus præsentia efficaciter probatur ex ejus operatione. ibid.

SECUNDA CONCLUSIO. Operatio Dei non est ratio formalis & immediata per quam rebus omnibus præsens constituitur. 208

ARTICULUS III. An Deus sit extra mundum, & in spatiis, ut vocant, imaginariis. 210

CONCLUSIO. Deus non est actu & positivè extra mundum, & in spatiis imaginariis. ibid.

QUÆSTIO OCTAVA. De immutabilitate Dei. 211

ARTICULUS UNICUS. An Deus sit omnino immutabilis. ibid.

CONCLUSIO. Deus est omnino immutabilis. ibid.

Solvuntur Objectiones. 213

QUÆSTIO NONA. De æternitate Dei. 222

ARTICULUS UNICUS. Utrum Deus & quidem solus sit æternus. 223

CONCLUSIO. Deus est æternus, & quidem solus; ejusque æternitas nulli subiacet aut temporis successioni aut differentia. ibid.

QUÆSTIO DECIMA. De invisibilitate & incomprehensibilitate Dei. 226

ARTICULUS I. An Deus videri possit oculis corporeis. ibid.

PRIMA CONCLUSIO. Deus oculis corporeis nec visus est unquam, nec videri potest. 228

SECUNDA CONCLUSIO. Deum oculis corporeis videri non posse constanter ac perseveranter docuit S. Augustinus. An verò post generalem carnis resurrectionem, immutata corporum natura, spirituales fieri possint, ac Deum immediate videre, neque affirmavit, neque etiam negavit, sed quæstionem purè philosophicam in suspenso reliquit. 229

Solvuntur Objectiones. 231

ARTICULUS II. An Deus videri possit ab intellectu creato per solas naturæ vires. 236

CONCLUSIO. Deus videri non potest ab intellectu creato per solas naturæ vires. ibid.

ARTICULUS III. <i>An Deus sit incomprehensibilis.</i>	239
CONCLUSIO. <i>Deus ab intellectu creato, etiam adjuvante lumine gloriæ, comprehendendi non potest.</i>	ibid.
<i>Solvuntur Objectiones.</i>	241
QUÆSTIO UNDECIMA. <i>De visione Dei.</i>	244
ARTICULUS UNICUS. <i>An possibilis sit & possit demonstrari intuitiva Dei visio.</i>	245
PRIMA CONCLUSIO. <i>Possibilis est intuitiva Dei visio.</i>	246
SECUNDA CONCLUSIO. <i>Possibilem esse visionem Dei intuitivam nulla ratio naturalis potest demonstrare positivè, sed negativè tantum.</i>	ibid.
<i>Solvuntur Objectiones.</i>	247
QUÆSTIO DUODECIMA. <i>De existentia visionis Dei intuitivæ.</i>	257
ARTICULUS I. <i>Utrum animæ Sanctorum quibus nihil luendum superest, statim ac corpore solutæ sunt, ante ultimum ac generale Judicium intuitiva Dei visione donentur.</i>	ibid.
<i>Errores.</i>	ibid.
CONCLUSIO. <i>Animæ Sanctorum quibus nihil luendum superest, statim ac corpore solutæ sunt, & ante ultimum ac generale Judicium, fruuntur intuitiva Dei visione.</i>	260
<i>Probatur primò ex Scripturis.</i>	ibid.
<i>Probatur secundò, ex constanti Sanctorum Patrum & Ecclesiæ utriusque Græcæ & Latinæ traditione.</i>	262
<i>Probatur tertio, ex definitionibus Conciliorum, Ecclesiæ precibus & hymnis.</i>	265
<i>Probatur quarto, variis rationum momentis.</i>	266
<i>Solvuntur Objectiones ex Scripturis.</i>	267
<i>Solvuntur Objectiones ex Liturgiis & precibus Ecclesiæ.</i>	274
<i>Solvuntur Objectiones ex sanctis Patribus.</i>	278
<i>Sanctus Hilarius.</i>	ibid.
<i>Sanctus Ambrosius.</i>	281
<i>Sanctus Joannes Chrysostomus.</i>	283
<i>Sanctus Augustinus.</i>	284
<i>Sanctus Bernardus.</i>	286
<i>Solvuntur Objectiones ex rationibus Theologicis.</i>	289
<i>Quæ fuerit Joannis XXII. sententia circa beatitudinem Sanctorum.</i>	290
ARTICULUS II. <i>Utrum animæ Sanctorum quibus aliquid post mortem luendum superest, in Purgatorio ad tempus detineantur; atque fidelium precibus & suffragiis juventur ac sublevantur.</i>	292
<i>Quid sit Purgatorium.</i>	ibid.
<i>Qua ratione suffragia viventium juvent animas in Purgatorio detentas.</i>	ibid.
<i>Qui erraverint adversus fidem Purgatorii.</i>	294
<i>Probatur dogma Catholicum Purgatorii.</i>	295
CONCLUSIO. <i>Iustorum animæ quibus post mortem nonnihil expiandum superest, Purgatorii pœnis expurgare illud prius tenentur, quam ipsis concedatur aperto Dei conspectu frui: atque ut mitiores fiant & breviores eorum pœnæ, viventium suffragiis juvari possunt ac sublevari.</i>	ibid.
<i>Primum momentum.</i> <i>Post condonatum in hac vita lethalem culpam, superest pœna temporalis hic vel in altera vita persolvenda; suntque peccata quæ post hanc vitam expiantur & remittuntur.</i>	ibid.

Q U Æ S T I O N U M.

<i>Secundum momentum. Iusti nondum plenè hac in vita purgati, viventium precibus ac suffragiis in altera iuvare ac sublevare possunt.</i>	198
<i>Primum argumentum ex Scripturis.</i>	ibid.
<i>Secundum argumentum ex usu & praxi Ecclesie universae.</i>	300
<i>Tertium argumentum ex more Christianorum celebrandi exequias.</i>	302
<i>Quartum argumentum ex sepulturis.</i>	ibid.
<i>Quintum argumentum ex nonnullis superstitionibus quae tamen indicant veram Religionem.</i>	303
<i>Sextum argumentum ex publicis fidei professionibus & definitionibus Conciliorum.</i>	ibid.
<i>Septimum argumentum ex rationibus Theologicis.</i>	305
<i>Solvuntur Objectiones.</i>	306
ARTICULUS III. <i>Utrum in hac vita mortali, aliquibus intuitiva Deo visio concessa fuerit.</i>	315
CONCLUSIO. <i>Nemini mortalium, quamdiu in vivis fuit, concessa est, nequidem ad breve tempus, intuitiva Dei visio.</i>	ibid.
<i>Solvuntur Objectiones.</i>	317
QUÆSTIO DECIMATERTIA. <i>De principiis effectivis visionis Dei intuitivæ.</i>	320
ARTICULUS I. <i>Utrum in visione Dei intuitiva admittenda sit aliqua Dei species sive impressa sive expressa.</i>	ibid.
PRIMA CONCLUSIO. <i>Nulla datur in visione beatifica species impressa.</i>	331
SECUNDA CONCLUSIO. <i>Species impressa Dei in visione beatifica non videtur omninò impossibilis.</i>	322
TERTIA CONCLUSIO. <i>Datur in visione Dei beatifica species, quæ dicitur expressa seu verbum mentis.</i>	323
ARTICULUS II. <i>De lumine gloriæ. Quæ ipsius natura; quæ necessitas; quæ officia.</i>	325
PRIMA CONCLUSIO. <i>Lumen gloriæ est habitus intellectualis supernaturalis elevans intellectum ad eliciendam visionem Dei.</i>	ibid.
SECUNDA CONCLUSIO. <i>Lumen gloriæ necessarium est ad eliciendam beatificam Dei visionem.</i>	326
TERTIA CONCLUSIO. <i>Lumen gloriæ suppleri absolutè potest per uberiores Dei concursus supernaturalem.</i>	327
QUARTA CONCLUSIO. <i>Nulli creaturæ possibili naturale ac debitum esse potest lumen gloriæ.</i>	328
ARTICULUS III. <i>An, & quomodo intellectus concurrat ad visionem Dei intuitivam.</i>	331
PRIMA CONCLUSIO. <i>Intellectus activè concurrat ad eliciendam visionem beatificam.</i>	ibid.
SECUNDA CONCLUSIO. <i>Intellectus concurrat ad visionem Dei eliciendam, per virtutem sibi propriam & innatam, elevatam tamen per lumen gloriæ.</i>	ibid.
TERTIA CONCLUSIO. <i>Intellectus concurrat ad visionem beatificam, ut causa principalis: lumen verò gloriæ, ut instrumentum Dei.</i>	ibid.
QUÆSTIO DECIMAQUARTA. <i>De objecto visionis Dei intuitivæ.</i>	ibid.
ARTICULUS I. <i>De primario objecto visionis beatificæ.</i>	332
PRIMA CONCLUSIO. <i>Beati vident omnia quæ sunt in Deo formaliter ac necessariò, secundum proprias & necessarias eorum rationes non verò se-</i>	

<i>cundum rationes secundarias, seu varios ad creaturas respectus.</i>	ibid.
SECUNDA CONCLUSIO. De potentia Dei absoluta non potest videri essentia sine attributis; nec unum attributum sine alio; nec una persona sine alia.	333
ARTICULUS II. De objecto secundario visionis beatificæ.	334
PRIMA CONCLUSIO. Beati vident aliquas creaturas, non tamen omnes futuras vel possibiles.	ibid.
SECUNDA CONCLUSIO. Beati videre possunt omnes creaturas aliquando futuras, & omnes possibiles.	336
TERTIA CONCLUSIO. Beati vident in Deo formaliter, & vi visionis beatificæ aliquas creaturas.	337
QUÆSTIO DECIMAQUINTA. De proprietatibus visionis beatificæ.	338
ARTICULUS PRIMUS. An visio beatifica Angelorum & hominum sit ejusdem speciei.	ibid.
CONCLUSIO. Visio beatifica Angelorum & hominum ejusdem est speciei.	ibid.
ARTICULUS II. An visio beatifica æqualis sit in omnibus Beatis.	339
CONCLUSIO. Æqualis non est in omnibus Beatis visio Dei beatifica.	ibid.
ARTICULUS III. De principio inæqualitatis visionis beatificæ,	340
CONCLUSIO. Inæqualitas visionis beatificæ oritur ab inæqualitate luminis gloriæ, tamquam à causa physica totali & adæquata, non verò à majori vel minori perfectione seu perspicacia intellectus.	341
QUÆSTIO DECIMASEXTA. De scientia Dei.	342
ARTICULUS PRIMUS. An sit in Deo propriè ac strictè loquendo, veri nominis scientia.	ibid.
CONCLUSIO. Est in Deo veri nominis scientia, eaque perfectissima.	ibid.
ARTICULUS II. Quodnam sit divinæ scientiæ seu cognitionis objectum.	343
<i>An Deus semetipsum perfectè cognoscat ac comprehendat.</i>	344
CONCLUSIO. Deus semetipsum cognoscit perfectè, intuitivè, quidditivè & comprehensivè, tamquam objectum formale motivum, & primum terminativum suæ cognitionis.	ibid.
<i>An Deus cognoscat sigillatim omnes creaturas seu possibiles, seu existentes, omnia secreta cordis, omnia mala seu pænæ seu culpæ.</i>	346
PRIMA CONCLUSIO. Deus certò, distinctè ac sigillatim cognoscit omnem creaturam.	ibid.
SECUNDA CONCLUSIO. Deus certò cognoscit creaturas omnes possibiles.	ibid.
TERTIA CONCLUSIO. Deus certò cognoscit omnia præsentia, singularia etiam vilissima, bona & mala seu pænæ seu culpæ, occultas etiam cordium cogitationes.	347
<i>An Deus certò cognoscat futura contingentia.</i>	350
CONCLUSIO. Deus certissimè cognoscit futura omnia libera & contingentia.	351
<i>Solvuntur Objectiones.</i>	352
<i>An Deus certò cognoscat futura conditionata.</i>	356
CONCLUSIO. Deus certa & infallibili scientia novit futura conditionata.	357
<i>Solvuntur Objectiones.</i>	359

Q U Æ S T I O N U M.

ARTICULUS III. De medio in quo Deus omnia cognoscit.	362
Quo in medio Deus seipsum cognoscat.	363
CONCLUSIO. Deus absque ullo medio seipsum per seipsum immediate cognoscit.	ibid.
Quo in medio Deus alia à se seu creaturas cognoscat.	ibid.
CONCLUSIO. Deus cognoscit in sua essentia res omnes creatas.	ibid.
Quo in medio Deus videat creaturas possibiles.	364
CONCLUSIO. Deus omnia possibilia certo cognoscit in sua omnipotentia seu essentia, tamquam in causa rerum omnium effectrice.	ibid.
Quo in medio Deus contingenter & liberè futura cognoscat.	365
PRIMA CONCLUSIO. Deus futura contingentia non cognoscit aut in reali eorum cum aternitate coexistentia, aut in proximis eorum causis tamquam in medio prius cognito.	367
SECUNDA CONCLUSIO. Deus futura libera naturalis ordinis non videt in suis decretis absolutis ac præmoventibus.	369
TERTIA CONCLUSIO. Deus futura libera naturalis ordinis certo cognoscit in sua essentia, tamquam specie intelligibili in repræsentando infinita.	373
QUARTA CONCLUSIO. Deus futura libera ordinis supernaturalis in statu naturæ seu innocentis seu lapsæ non cognovit in suis decretis absolutis physice præmoventibus.	ibid.
Quo in medio Deus futura libera conditionata cognoscat.	374
CONCLUSIO. Deus futura libera conditionata non videt in decretis absolutis ex parte sui & conditionatis dumtaxat ex parte objecti.	375
ARTICULUS QUARTUS. An & quæ scientia Dei sit causa rerum effectrix.	379
CONCLUSIO. Scientia Dei quæ visionis dicitur, non est rerum liberè futurarum causa effectrix.	381
Solvuntur objectiones.	385
ARTICULUS V. De variis scientiæ Dei divisionibus.	387
Utrum admittenda sit scientia quæ sit media inter scientiam simplicis intelligentiæ & visionis.	388
Quid sit scientia media.	ibid.
Opiniones Scholæ.	389
Expenduntur momenta quibus scientia media impugnatur, ac solvuntur.	394
Primum momentum ex Scripturis.	ibid.
Secundum momentum ex traditione ac precibus Ecclesiæ.	397
Tertium momentum ex S. Augustino.	398
Primum argumentum ex S. Augustino.	399
Secundum ex S. Augustino argumentum.	401
Tertium ex S. Augustino argumentum.	409
Quartum momentum quo scientia media impugnatur ex conformitate ipsius cum doctrinæ Semipelagianorum, ac erroribus à quibus satis illa non recedit.	412
Quintum momentum ex incommodis.	415
Sextum momentum ex novitate ac facilitate.	419
Septimum momentum ex Censura Romana in Congregatione de Auxiliis.	421
Octavum momentum ex variis rationibus Theologicis.	422
PRIMUM CAPUT. Scientia media Deo eripit titulum primæ causæ, primi liberi moventis; titulum supremi dominii in voluntates nostras. Derogat omni-	ten-

<i>sententia Divinae; Deo tribuit modum concurrendi cum causis liberis cæcum & imperitum.</i>	ibid.
SECUNDUM CAPUT. <i>Ex inutilitate scientiæ mediæ ad dirigendum Deum in suis decretis absolutis.</i>	425
TERTIUM CAPUT. <i>Ex inutilitate scientiæ mediæ ad conciliandam libertatem cum prædestinatione & gratia efficaci.</i>	427
<i>Expenduntur momenta quibus adstruitur scientia media, & opposita Thomistarum sententia impugnatur.</i>	429
<i>Momenta quibus usus scientiæ mediæ directè adstruitur ac confirmatur.</i>	ibid.
<i>Ex Scripturis.</i>	430
<i>Ex S. Augustino.</i>	431
<i>Solvuntur momenta quibus scientiæ mediæ vindices oppositam Thomistarum sententiam impugnant.</i>	433
QUÆSTIO DECIMASEPTIMA. <i>De voluntate Dei.</i>	440
ARTICULUS I. <i>An sit in Deo propriè dicta voluntas.</i>	ibid.
CONCLUSIO. <i>Est in Deo propriè ac formaliter voluntas, non per modum potentiae, sed operationis; eaque ad primum essentiae divinae conceptum pertinet.</i>	ibid.
ARTICULUS II. <i>De objecto formali & materiali, tum primario tum secundo divinae voluntatis.</i>	444
CONCLUSIO. <i>Sola increata bonitas est objectum formale motivum divinae voluntatis; & quidquid Deus amat extra se, propter semetipsum amat, tamquam propter ultimum finem.</i>	ibid.
ARTICULUS III. <i>An Deus seipsum, & alia à se distincta velit & diligat, & quomodo.</i>	447
PRIMA CONCLUSIO. <i>Deus seipsum primario ac necessario amat.</i>	ibid.
SECUNDA CONCLUSIO. <i>Deus necessario amat creaturas possibles.</i>	448.
TERTIA CONCLUSIO. <i>Deus amat & quidem liberè omnes creaturas aut existentes, aut aliquando futuras.</i>	450
QUARTA CONCLUSIO. <i>Deus vult mala naturæ aut pænæ, non quidem per se ac directè, sed per accidens ratione alterius: mala verò culpæ seu peccata nullatenus vult nec per se nec per accidens; ea tamen permittit ex quibus novit bonum eruere.</i>	ibid.
<i>Solvuntur Objectiones adversus præcedentes Conclusiones.</i>	451
ARTICULUS IV. <i>An Dei voluntas sit libera, & quæ sit ejus libertatis explicandæ ratio.</i>	455
PRIMA CONCLUSIO. <i>Est in Deo vera & propriè dicta libertas circa creaturas.</i>	456
SECUNDA CONCLUSIO. <i>Libertas Dei consistit in entitate divinae volitionis, & intrinseca ipsius terminatione ad objectum extrinsecum.</i>	ibid.
ARTICULUS QUINTUS. <i>An multiplex in Deo distinguenda sit voluntas,</i>	457.
<i>Voluntas beneplaciti & signi.</i>	ibid.
<i>Voluntas antecedens & consequens.</i>	461
<i>Voluntas Dei efficax & inefficax.</i>	466
<i>Voluntas Dei absoluta & conditionata.</i>	ibid.

Q U Æ S T I O N U M.

ARTICULUS VI. *An Dei voluntas semper impleatur.* 468

PRIMA CONCLUSIO. *In iis quæ Deus solus operatur sine ullo creaturæ consortio seu cooperatione, voluntas Dei semper impletur, nec illi resisti potest.* 469

SECUNDA CONCLUSIO. *Voluntas Dei absoluta & efficax etiam circa liberas hominis actiones, semper impletur, nec ipsi unquam resistitur.* 470

TERTIA CONCLUSIO. *Voluntas Dei conditionata, cujus nempe conditio non pendet à solo Deo, sed à libera etiam creaturæ voluntatis cooperatione, non semper impletur.* 472

QUARTA CONCLUSIO. *Voluntas Dei quatenus est omnium causa universalis, semper impletur.* 474

ARTICULUS VII. *Utrum voluntas Dei sit causa rerum.* 475

CONCLUSIO. *Voluntas Dei est rerum causa.* ibid.

ARTICULUS VIII. *Utrum voluntatis divinæ assignari possit aliqua causa.* 476

PRIMA CONCLUSIO. *Divinæ voluntatis nulla potest assignari causa efficiens.* 477

SECUNDA CONCLUSIO. *Actus divini decreti secundum entitatem suam increatam non potest habere causam meritoriam.* ibid.

TERTIA CONCLUSIO. *Effectus divini decreti, v. gr. gratia & gloria, qui confertur in tempore, potest habere causam meritoriam.* ibid.

QUARTA CONCLUSIO. *Libera terminatio decreti divini ad effectum futurum, quæ ab æterno facta est, potest habere causam meritoriam: idest, Deus ab æterno potuit decernere & velle dare nobis aliqua dona propter futura merita.* 478

QUINTA CONCLUSIO. *Actus divinæ volitionis secundum entitatem suam increatam non potest habere veram causam finalem: potest tamen, nostro intelligendi modo, una volitio esse causa finalis alterius.* ibid.

SEXTA CONCLUSIO. *Effectus volitionis seu decreti divini qui confertur in tempore, potest quidem habere veram causam finalem respectu nostri; non tamen propriè ac stricte loquendo respectu Dei.* ibid.

ULTIMA CONCLUSIO. *Terminatio volitionis seu decreti divini ad effectum futurum, quæ ab æterno facta est, non habet etiam veram causam finalem respectu Dei, sed tantum respectu nostri.* 479

ARTICULUS IX. *Utrum sit aliquis ordo secundum prius & posterius inter divina decreta.* ibid.

CONCLUSIO. *Admittendus est inter divina decreta ordo aliquis virtualis, & secundum nostrum intelligendi modum, inter decreta divinæ voluntatis.* 480

ARTICULUS X. *An sit in Deo vera, sincera, formalis ac beneplaciti voluntas salvandi omnes; ac Christus pro omnibus mortuus fuerit.* 481

Status quæstionis. ibid.

Errores. 482

Pelagiani & Semipelagiani. ibid.

Prædestinatiani. 483

Misericordes. 484

Calvinus. ibid.

Janse-

<i>Jansenius.</i>	486
<i>Scholastici.</i>	491
PRIMA CONCLUSIO. Deus omnes, sive Angelos, sive homines in statu innocentiae verè ac sincerè salvos fieri voluit.	492
SECUNDA CONCLUSIO. Certa fide tenendum est, Deum vera, interna & formali voluntate alios velle salvos fieri, quam prædestinatos; & Christum non pro solis prædestinatis mortuum ac sanguinis sui pretium Deo Patri obtulisse, sed etiam pro aliis, saltem fidelibus qui per Baptismum gratiam justificantem seu sanctificantem adepti sunt.	493
<i>Probatur prima pars Conclusionis.</i>	ibid.
<i>Probatur secunda pars Conclusionis.</i>	495
TERTIA CONCLUSIO. Vera est, pia, Catholica & fidei proxima sententia, Deum, supposito etiam peccato originali, verè ac sincerè velle omnes & singulos homines salvos fieri; & Christum pro omnibus & singulis hominibus mortuum esse, ac sanguinis sui pretium pro omnibus Deo Patri obtulisse.	499
<i>Prima probatio ex Scripturis.</i>	ibid.
<i>Secunda probatio ex Conciliis.</i>	501
<i>Tertia probatio ex sanctis Patribus.</i>	503
<i>Quarta probatio ex consensu Scholæ.</i>	508
<i>Magister Sententiarum.</i>	ibid.
<i>S. Thomas & Thomistæ.</i>	509
<i>S. Bonaventura.</i>	512
<i>Scotus.</i>	513
<i>Quinta probatio ex momentis Theologicis.</i>	520
<i>Solvuntur Objectiones contra voluntatem Dei generalem & antecedentem salvandi omnes.</i>	521
<i>Solvuntur Objectiones adversus mortem Christi pro omnibus.</i>	533
<i>Solvuntur Objectiones ex Doctoribus Scholæ.</i>	539
QUÆSTIO DECIMAOCTAVA. De affectibus divinæ voluntatis, amore, odio, desiderio, ira, pœnitentia.	545
<i>An sit in Deo amor propriè dictus.</i>	546
PRIMA CONCLUSIO. Est in Deo amor propriè dictus.	ibid.
SECUNDA CONCLUSIO. Deus amat omnes creaturas.	ibid.
TERTIA CONCLUSIO. Deus amat omnes creaturas æqualiter ex parte actus divini; inæqualiter autem ex parte boni quod illis vult.	547
<i>Utrum sit in Deo odium propriè dictum, & fuga mali.</i>	549
PRIMA CONCLUSIO. Est in Deo odium propriè dictum abominationis circa peccatum & peccatorem.	550
SECUNDA CONCLUSIO. Deus sic peccatum improbat & avertitur, ut tamen peccatorem ipsum non oderit odio inimicitiae propriè dicto.	ibid.
<i>An sit in Deo desiderium, spes, desperatio.</i>	551
CONCLUSIO. Non est in Deo desiderium, spes aut desperatio.	ibid.
<i>An sit in Deo timor, tristitia, ira, pœnitentia.</i>	552
CONCLUSIO. Non est in Deo timor, nec tristitia, nec ira, nec pœnitentia.	ibid.
QUÆSTIO DECIMANONA. De justitia & misericordia Dei.	ibid.
ARTICULUS PRIMUS. Sitne in Deo vera justitia.	ibid.
	PRI-

Q U Æ S T I O N U M .

- PRIMA CONCLUSIO.** Est in Deo formaliter iustitia distributiva, in præmiura bonorum & malorum vindictam. 553
- SECUNDA CONCLUSIO.** Iustitia commutativa non est in Deo stricto ac proprio, sed latiori dumtaxat sensu. 557
- ARTICULUS II.** Sitne in Deo formaliter misericordia. 558
- CONCLUSIO.** Misericordia quæ est voluntas subveniendi alienæ miseriæ, est formaliter in Deo. ibid.
- QUÆSTIO VIGESIMA.** De omnipotentia Dei. ibid.
- ARTICULUS UNICUS.** An sit in Deo omnipotentia ; & quod illius totale & adæquatum objectum. 559
- PRIMA CONCLUSIO.** Est in Deo omnipotentia, eaque infinita. ibid.
- SECUNDA CONCLUSIO.** Objectum totale & adæquatum divinæ omnipotentiae non sunt solummodo res omnes creatæ, sed aliæ perfectiores quæ produci possunt ; illudque omne quod est possibile, sive quod non repugnat aut ex parte sui, aut ex parte Dei. 560
- QUÆSTIO VIGESIMAPRIMA.** De providentia Dei. 562
- ARTICULUS PRIMUS.** An res humanæ vel fatali necessitate, vel casu fortuito eveniant. 563
- CONCLUSIO.** Res humanæ nec fatali necessitate, nec casu fortuito eveniunt. ibid.
- ARTICULUS II.** An omnia entia etiam abjectiora & viliora divinæ providentiæ subiaceant. 566
- CONCLUSIO.** Omnia entia etiam abjectiora & viliora divinæ subjacent providentiæ. ibid.
- Solvuntur objectiones.* 569
- QUÆSTIO VIGESIMASECUNDA.** De prædestinatione. 574
- ARTICULUS PRIMUS.** De nomine, definitione, natura & existentia prædestinationis. ibid.
- Nomen prædestinationis.* ibid.
- Definitio prædestinationis.* 575
- Natura prædestinationis.* 577
- Existentia prædestinationis.* 578
- PRIMA CONCLUSIO.** Admittenda est vera ex parte Dei prædestinatio. 579
- SECUNDA CONCLUSIO.** Gratis ficta & commentitia videtur distinctio à Catharino excogitata, salvandorum, in eos qui ante prævisa merita insigniter prædestinati sunt ; & alios qui communi dumtaxat providentiæ relictæ ex prævisis meritis salvantur. 583
- ARTICULUS II.** De causis prædestinationis. 584
- Utrum dentur aliquæ causæ prædestinationis ad gratiam.* 585
- PRIMA CONCLUSIO.** Falsa & erronea est animarum præexistentia, quam aliquando finxit Origenes ; neque causa prædestinationis aut reprobationis re- fundi potest in bona vel mala opera quæ animæ fecerunt, antequàm ad cor- pora detruderentur. 586
- SECUNDA CONCLUSIO.** Prædestinatio ad primam gratiam purè gratuita est, cujus nulla datur ex parte prædestinati causa. ibid.
- TERTIA CONCLUSIO.** Primam efficacem gratiam qua in Christum credi- tur, nonnullis etiam non orantibus, (& consequenter sine ullo etiam merito de

de congruo) Deus præparavit: aliis verò orantibus, nec sine aliquo merito de congruo; nemini autem ex merito de condigno eam destinavit. Augumentum verò gratiæ, ut & ipsam gloriam, homo iustus de condigno mereri potest. 588	
QUARTA CONCLUSIO. Perseverantia finalis passivè sumpta, pro unione scilicet mortis cum gratia sanctificante in homine iusto, magnum est ac singulare Dei donum, quod etiam non orantibus Deus pro suo beneplacito interdum concedit. Illud nihilominus homo iustus mereri potest, si non de condigno, saltem de congruo. Perseverantia verò activè sumpta, pro continuatione in bonis operibus usque in finem, pariter Dei donum est, sed quod Deus orantibus, & facientibus quod in se est per auxilium gratiæ, largitur. ibid.	
Utrum dentur aliquæ causæ prædestinationis ad gloriam: seu, utrum prædestinatio ad gloriam fiat ex prævisione meritorum gratiæ. 591	
Status quæstionis ac variæ sententiæ exponuntur. ibid.	
CONCLUSIO. Efficax & absoluta prædestinatio ad gloriam à Deo est post prævisa merita gratiæ. 594	
Prima Probatio. Ex Scripturis. ibid.	
Secunda Probatio. Ex sanctis Patribus, præsertim Augustino. 595	
Probatur ex S. Augustino. 597	
Tertia Probatio. Ex rationibus Theologicis. 601	
Solvuntur Objectiones ex Scripturis. 602	
Solvuntur Objectiones ex S. Augustino. 610	
Solvuntur Objectiones ex S. Thoma. 622	
Solvuntur Objectiones ex rationibus Theologicis. 624	
ARTICULUS III. De effectibus prædestinationis. 627	
PRIMA CONCLUSIO. Inter bona supernaturalia tres sunt præcipui prædestinationis effectus, vocatio, iustificatio & glorificatio. ibid.	
SECUNDA CONCLUSIO. Inter bona naturalia ea dumtaxat sunt ac dici possunt effectus prædestinationis, quæ ex speciali Dei providentia & amore ad vitam æternam ordinantur. 628	
TERTIA CONCLUSIO. Mala pænæ, & ipsa etiam permissio peccati computantur inter effectus prædestinationis, non quidem per se seu ratione sui; sed per accidens, seu ratione subsequantium bonorum quæ Deus sua misericordia ac virtute novit ex illis eruere. 629	
ARTICULUS IV. De proprietatibus prædestinationis. 630	
PRIMA CONCLUSIO. Certa est ac immobilis prædestinatio. ibid.	
SECUNDA CONCLUSIO. Nullus sine speciali revelatione certus esse potest de sua prædestinatione. 632	
TERTIA CONCLUSIO. Certus est ac determinatus numerus prædestinatorum. 633	
QUARTA CONCLUSIO. Prædestinatio nullam imponit prædestinationis necessitatem, sed cum libertate stat ac conciliatur. ibid.	
QUÆSTIO XXIII. De reprobatione. 635	
ARTICULUS PRIMUS. De nomine, definitione, existentia & divisione reprobationis. ibid.	
Nomen reprobationis. ibid.	
Definitio reprobationis. ibid.	
Existentia reprobationis. 636	
Divisio reprobationis. ibid.	

Q U Æ S T I O N U M

ARTICULUS II. De causis reprobationis.	637
Status quæstionis.	638
Errores & opiniones.	ibid.
PRIMA CONCLUSIO. Neminem hac in vita Deus ab omni penitus auxilio gratiæ excludit; sed omnibus paratam offert vel confert.	641
SECUNDA CONCLUSIO. Causa reprobationis ab uberiori & efficaci gratia in adultis baptizatis, non est peccatum originale, sed aliquod actuale præcedens.	ibid.
TERTIA CONCLUSIO. Impium est asserere cum Calvino, Deum ex solo suo beneplacito & sine ullo prævio peccato præviso, nonnullos homines positivè reprobasse & æternis suppliciis destinasse.	642
QUARTA CONCLUSIO. Non datur negativa reprobatio, (sive sit mera negatio actus, sive actus positivus) à gloria tamquam à beneficio indebito, ex solo Dei beneplacito, ante prævisum quodcumque peccatum.	643
QUINTA CONCLUSIO. Peccatum originale non est causa reprobationis negativæ adultorum qui baptizati sunt; sed unica reprobationis illorum causa, sunt actualia peccata.	645
Solvuntur Objectiones.	649
ARTICULUS III. De effectibus reprobationis.	655
PRIMA CONCLUSIO. Peccatum formaliter sumptum, quatenus est malum culpæ, non potest esse effectus reprobationis.	ibid.
SECUNDA CONCLUSIO. Peccatum quatenus pœna est præcedentis peccati propter subtractionem uberioris gratiæ, potest utcumque dici effectus reprobationis.	ibid.
TERTIA CONCLUSIO. Perseverantia in peccato, & obduratio, quatenus sunt mala culpæ & important obfirmatam in malo voluntatem, non sunt effectus reprobationis: secus verò, quatenus includunt gratiæ uberioris privationem & permissionem peccati in pœnam culpæ præcedentis.	ibid.
ULTIMA CONCLUSIO. Pœna tum damni, quæ in privatione Dei consistit, tum sensus, quæ in cruciatibus æternis, est effectus reprobationis à gloria.	656
APPENDIX. De libertate.	657
QUÆSTIO UNICA. De natura libertatis.	ibid.
PRÆNOTANDA. Varia libertatis & necessitatis significatio.	ibid.
Errores circa humanam libertatem.	665
Status quæstionis.	667
Utrum arbitrii humani libertas ad merendum vel demerendum necessaria, in uno voluntario deliberato & sola immunitate à coactione sit collocanda; an verò in immunitate ab omni necessitate etiam simplici, seu invincibili ad unum determinationem, tametsi fluxa & transeunte.	668
PRIMA CONCLUSIO. Arbitrii libertas ad merendum vel demerendum necessaria, non consistit in solo voluntario perfecto ac deliberato.	ibid.
SECUNDA CONCLUSIO. Libertas ad merendum vel demerendum requisita excludit simplicem necessitatem seu determinationem ad unum, etiam voluntariam, mutabilem ac transeuntem, qualis, in mente Jansenii, oritur ex delectatione superiori relativa & indeliberata.	674
Prima probatio ex Scripturis.	ibid.
Secunda probatio ex Sanctis Patribus.	677

I N D E X

Probatur ex Sancto Augustino argumento multiplici.	678
Primum argumentum. S. Augustinus Manichæos ac Pelagianos oppugnans, constanter docet humanam libertatem immunem esse ab omni necessitate, seu ineluctabili ad unum determinatione.	ibid.
Secundum momentum. S. Augustinus excludit ab homine lapsa omnem necessitatem ad bonum vel ad malum determinantem.	682
Tertium argumentum. S. Augustinus docet hominem lapsum eligere posse bonum vel malum; adeoque verè ipsum indifferentem esse ad alterutrum.	685
Quartum argumentum. Idem est apud S. Augustinum, hominem lapsum sub motione gratiæ liberum esse ab omni necessitate, ac ipsum, si velit, agere posse & non agere, seu habere actum in sua potestate.	688
Quintum argumentum, ex definitione peccati quod imputari nemini potest, nisi liberum fuerit ab illo abstinere.	690
Probatur ex Sancto Thoma.	695
Primum argumentum. S. Thomas ad libertatem arbitrii requirit indifferentiam activam, seu potentiam ad opposita.	ibid.
Secundum argumentum. S. Thomas excludit à libertate arbitrii omnem necessitatem, seu ad unum determinationem.	696
Tertium argumentum. S. Thomas exigit potestatem indifferentiæ ad rationem meriti vel demeriti.	698
Tertia probatio ex Conciliis.	699
Quarta probatio ex Summis Pontificibus.	705
Quinta probatio ex rationibus Theologicis.	708
Prima ratio, ex definitione potentiæ liberæ.	ibid.
Secunda ratio. Omnis actio libera procedit à voluntate ut voluntas est, non à voluntate ut natura est.	710
Tertia ratio. Omnis actio libera dirigi debet iudicio rationis libero seu indifferenti.	712
Quarta ratio. Omnis actus verè liber debet esse sub potestate seu dominio operantis.	714
Quinta ratio. Heretici humanæ libertatis hostes, non coactionem, sed simplicem necessitatem, seu invincibilem ad unum determinationem admiserunt, & idcirco proscripti sunt ab Ecclesia.	715
Solvuntur Objectiones.	720
Solvuntur Objectiones ex S. Augustino.	ibid.
Prima Obiectio. Adamus peccando liberum perdidit arbitrium.	ibid.
Secunda Obiectio. Omnis actio voluntatis est voluntaria & consequenter libera.	723
Tertia Obiectio. Voluntas numquam agit per modum naturæ.	725
Quarta Obiectio. Omnis actus voluntatis eo ipso liber est quo ducem habet rationem.	726
Quinta Obiectio. Est in Deo ac Beatis necessitas simul ac libertas.	727
Sexta Obiectio. Laus & meritum tribuitur actionibus etiam necessariis.	731
Septima Obiectio. Est in homine quædam peccandi necessitas.	733
Solvuntur Objectiones ex momentis Theologicis.	738
Solvuntur Objectiones primi generis.	739
Solvuntur Objectiones secundi generis.	744

Finis Indicis.

APPRO-

A P P R O B A T I O.

DE mandato illustrissimi D. D. Sigillorum Regiorum Custodis, legi *Praelectiones Theologicas de Attributis divinis*, quas in Scholis Sorbonicis habuit sapientissimus vir D. **HONORATUS TOURNELY S. F. P.** Doctor & Socius Sorbonicus, nec non Sacrae Theologiae Professor emeritus; in quibus non tantum nihil est fidei & bonis moribus contrarium, sed omnia juxta magis receptas Theologorum sententias ex fidei principiis, vel ex SS. Patrum doctrina & ratione ita accuratè & dilucidè tractata, & explicata, ut non Tyronibus modò sed & eruditis quibuscumque quibus aliquis sanioris doctrinae sensus inest, opus utilissimum judicetur. Datum Parisiis die vigesima Februarii an. 1725.

C. LEULLIER.

NOI

NOI REFORMATORI

Dello Studio di Padoa.

HAvendo veduto per la Fede di Revisione, & Approbatione del P. F. Tomaso Maria Genari Inquisitore nel Libro intitolato: *Honorati Tournely Praelectiones Theologicae, & ejusdem continuatio Praelectionum, sive Tractatus de Universa Theologia morali*, non v'esser cos' alcuna contro la Santa Fede Cattolica, & parimente per Attestato del Segretario Nostro, niente contro Principi, & buoni costumi, concedemo Licenza a Niccolò Pezzana, che possi esser stampato, osservando gl'ordini in materia di Stampe, & presentando le solite copie alle Pubbliche Librarie di Venezia, & di Padoa.

Dat. 20. Gennaro 1735.

{ Z. Piero Pasqualigo Ref.

{ Michiel Morosini Kav. Ref.

{

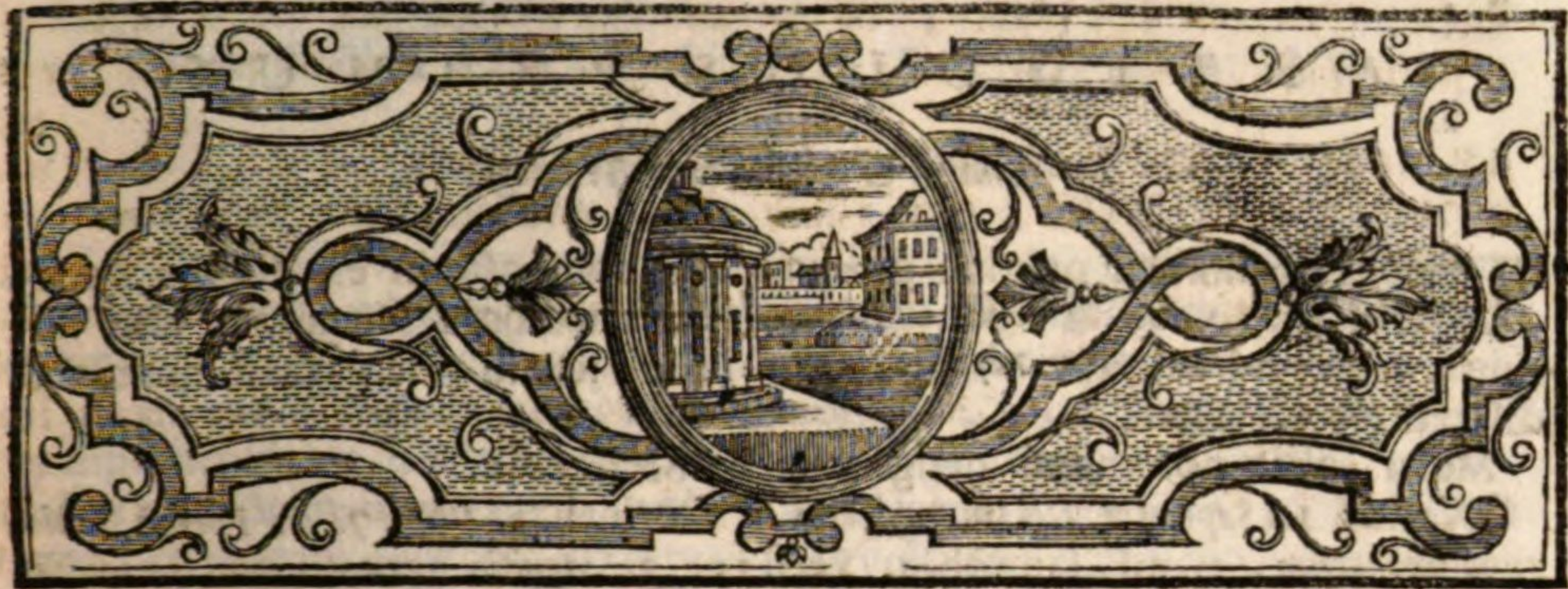
Agostino Gadaldini Seg.

1735. 27. Gennaro.

Registrato nel Magistrato Eccellentissimo contro la Bestemia.

Angelo Legrenzi Seg.

PRÆ-

PRÆLECTIONES THEOLOGICÆ DE DEO ET DIVINIS ATTRIBUTIS.

Riusquam ad augustum istud de Deo ac divinis ejus Attributis argumentum propius accedamus, juvat in ipso quasi limine paulisper immorari; ut intelligamus quæ sit ratio & natura, quæ affectiones & proprietates disciplinæ illius, quæ circa res divinas tractandas occupatur.

DISPUTATIO PRÆVIA.

De sacra Doctrina seu Theologia.

Sanctus Thomas 1. parte qu. 1. decem articulis omnem de sacra Doctrina controversiam complexus est, qui ad quatuor universim capita totidem quæstionibus à nobis discutienda, revocari facile possunt.

QUÆSTIO PRIMA.

De nomine, definitione, divisione, existentia, seu necessitate Theologiæ.

Hujus quæstionis quatuor erunt articuli.

1. De nomine ac definitione Theologiæ.
2. De variis Theologiæ divisionibus.
3. De existentia seu necessitate Theologiæ.
4. De usu rationis & humanæ Philosophiæ in rebus Theologicis pertractandis: an, & quis ille sit admittendus.

Tournely de Deo.

A

ARTI-

ARTICULUS PRIMUS.

De nomine & definitione Theologiæ.

Theologiæ nomen origine græcum est, compositum ex duplici vocabulo græco *θεὸς* & *λόγος*. Est quippe Theologia secundum vim nominis *λόγος τῶν θεῶν*, aut *λόγια τῶν θεῶν*, id est sermo, seu ratiocinatio & dissertatio de Deo.

Multis aliis nominibus designatur in Scripturis.

Dicitur 1. *Sapientia Dei in mysterio* 1. Corinth. 2. vers. 7. 2. *Forma saniorum verborum*. 2. ad Timoth. 1. vers. 15. 3. *Agnitio veritatis quæ secundum pietatem est*. ad Tit. 1. vers. 1. 4. *Doctrina secundum fidelem sermonem*, ad Tit. 1. vers. 9.

Theologiæ nomen triplici omnino sensu usurpatur. Latè, strictè, & propriè.

1. Theologia latè seu in ampliori significatione, complectitur quemlibet de Deo sermonem, sive solo naturali lumine, sive supernaturali revelatione nitatur. Quo sensu, Philosophus lib. 6. Metaphysicorum distribuit Philosophiam in Physicam, Mathematicam & Theologiam. Quin & nostri Philosophi agunt de Theologia naturali. Hoc sensu veteres Philosophi & Poetæ à sancto Clemente Alexandrino Lib. 5. Stromatum Theologi vocantur, quod nempe de Religione ac rebus ad Deos suos pertinentibus tractarent.

2. Theologia strictè sumpta à veteribus SS. Patribus Græcis, Basilio Epist. 141. Cyrillo Alexandrino Lib. 1. in Joan. Maximo Lib. de Oratione Dominica, Gregorio Nazianzeno Orat. 38. &c. usurpatur pro ea sola sacre Doctrinæ parte, quæ de Deo ac divinis perfectionibus disserit. Atque hoc sensu, S. Joannes singulari ratione Theologus nuncupatus fuit, quod præ cæteris Evangelistis Verbi divinitatem luculentius asseruerit. Pariter S. Gregorius Nazianzenus inter cæteros Ecclesiæ Doctores Theologi nomen obtinuit, ob egregia Scripta, in quibus divinitatem Christi strenuè vindicavit. Hinc nata apud illos veteres celebris distinctio *θεολογίας* & *οικονομίας*. Per istam, sermonem de Incarnatione; per illam verò, sermonem de Christi divinitate intelligebant.

3. Theologia strictè ac propriè hîc significat sermonem seu disceptationem de Deo, divinis attributis seu perfectionibus, ac omnibus rebus à Deo revelatis.

Duplici autem modo potest circa res omnes à Deo revelatas occupari, 1. iis simplici assensu sine ulla ratiocinatione inhærendo: quo sensu, Theologia non distinguitur ab habitu fidei, qui ex sese discursivus non est, sed promptum exigit mentis obsequium. 2. Discursu ac variis ratiociniis conclusiones ex principiis fidei inferendo: quo sensu hîc Theologiam usurpamus. Quapropter definiri vel describi potius meritò potest nostra Theologia, Doctrina seu disciplina quæ ex propositionibus fidei & immediatè revelatis, tum circa Deum, tum circa rem quamlibet à Deo revelatam, conclusiones discurrendo colligit, quibus fides gignitur, nutritur, defenditur, roboratur.

ARTICULUS SECUNDUS.

De variis Theologiæ divisionibus.

Variæ divisiones Theologiæ ex triplici capite repeti potissimum solent. Ex parte subjecti in quo est: Ex parte objecti quod considerat: Demum ex parte modi quo suum objectum attingit.

1. Ex parte subjecti, cui inest Theologia, dividitur in eam quæ est comprehensorum seu beatorum in cœlis degentium, ubi intuentur Deum sicuti est, & in eam quæ propria est viatorum, qui hanc mortalem vitam decurrunt; tenebris undequaque involuti, ambulantes per speciem & in ænigmate. Est quippe fides, cui tota inniti debet nostra Theologia, rerum non apparentium: de ista hic agimus, non de priori.

Rursus Theologia viatorum ratione subjecti totuplex distingui potest, quotuplex generatim est hominum genus, qui de rebus divinis concertationes habent. Quippe vel illi Gentiles sunt & Infideles, vel Christiani; & isti rursus, vel Hæretici, vel Orthodoxi.

Apud Gentiles multiplicem fuisse constat Theologiam. Plato Lib. 2. de Repub. duplicem distinguit: symbolicam seu mysticam, quæ Sacramentis seu symbolis quibusdam involuta continebatur; & Philosophicam, quæ in rerum divinarum commentatione occupabatur.

Varro apud S. August. Lib. 6. de Civitate Dei cap. 5. triplicem enumerat: fabulosam seu Poetarum, quæ Scenis & Theatris erat destinata; civilem seu populi & Sacerdotum, quæ publicè exercebatur in Templis; & naturalem seu Philosophorum, quæ in Scholis docebatur.

Christiani suam etiam & quidem soli veram ac tutam habent Theologiam, maximè qui inter illos Orthodoxi sunt, qui Ecclesiam ducem ac magistram audiunt & sequuntur. Hæretici enim, qui proprio ducuntur spiritu nec Ecclesiæ loquenti obtemperant, circumferuntur omni vento doctrinæ, nec germanam & puram Theologiam possident.

2. Ex parte objecti seu rerum de quibus agit Theologia, dividitur in naturalem & supernaturalem: hæc lumine supernaturali fidei; illa sola naturali ratione duce de Deo differit. Posterior ad præsens nostrum institutum pertinet, non prior.

Iterum Theologia supernaturalis dividitur in speculativam & practicam seu moralem. Speculativa in objecti sui contemplatione conquiescit, nihilque circa illud operatur, v. g. cum Theologus agit de Deo ejusque attributis, de sanctissima Trinitate, de Incarnatione &c. contemplatione non operatione circa hæc objecta occupatur. E contra, Theologia moralis, quæ tota versatur in tradendis morum præceptis, verè practica est ac dicitur.

Immeritò divisionem hanc rejicit Episcopus Lib. 1. Institutionum Theologicarum cap. 2. hæc ratione ductus, quòd cum omnis nostra de Deo cognitio ad ejus cultum & mandatorum observantiam ordinetur, omni ex parte practica dicenda sit.

Verum, admissio principio, consecutio negatur. Etsi enim cultus Dei ac mandatorum observatio, sit finis ad quem Theologia dirigere nos debeat, cum tamen non omnis, sed certa quædam Theologiæ nostræ pars agat ex professo de illo cultu, & modo quo exhiberi debet, sicut & de observatione

mandatorum; idcirco, non totaliter, sed aliqua dumtaxat sui parte Theologia practica dici debet. A Socinianis suam hanc opinionem mutuatus est Episcopus. Illi enim, ut elevent necessitatem cognitionis mysteriorum Trinitatis, Incarnationis, &c. ac facilius viam sternant ad Religionem quamdam communem, per quam omnes promiscuè servari possunt, Theologiam ita strictè practicam dicunt, ut nihil in ea præcisè ad salutem necessarium sit, nisi quod pertineat ad præcepta morum; seclusa mysteriorum fide ac notitia.

3. Denique ex parte modi seu methodi, trita ac pervulgata est divisio Theologiæ, in Positivam & Scholasticam.

Positiva tota occupatur circa primaria fidei ac Religionis Christianæ capita, ex Scripturis, Conciliis, ac SS. Patribus comprobanda. Utitur stylo elegantiori, diffuso & oratorio. Positiva inde dicta, tum quia prima & immota fidei principia ponit ac statuit, tamquam theses & positiones quæ sunt artis cujuslibet firmamenta & fundamenta præcipua: tum quia Scripturæ, Concilia, & SS. Patrum Opera, quibus illa potissimum innititur, juris sunt positivi. Tertullianus Lib. de præscriptionibus c. 14. eam appellat *Exercitationem Scripturarum*.

Scholastica inde dicta, quòd in Scholis seu Academiis jam à quingentis annis usurpatur. Adhibet illa concisum & acutum dicendi genus; ac dialectico more, terminos exponit, definitiones ac divisiones statuit; aperit ac figit quæstionis statum; proponit argumenta, objecta dissolvit. Uno verbo, ea utitur methodo quæ tradendis & addiscendis Disciplinis aptissima est.

Apud Græcos, S. Joannes Damascenus 8. sæculo primus Theologiæ Scholasticæ fundamenta veluti posuit, cum distincta methodo res Theologicas ad certa capita revocavit ac tractavit.

Apud Latinos, S. Anselmus ex Abbate Beccensi Archiepiscopus Cantuariensis, qui obiit ann. 1109. stylo adhuc magis acuto, subtili ac didactico, res nostras Theologicas est prosecutus.

Verùm inter alios omnes, Theologiæ Scholasticæ quasi parens habetur Petrus Lombardus, Episcopus Parisiensis 12. sæculo, dictus vulgò Magister Sententiarum, quòd Theologiæ Summam ex Decretis seu Sententiis SS. Patrum, miro compendio & arte complexus fuerit quatuor Sententiarum libris.

Olim Scholastici vocabantur, tum ii qui se se in Scholis exercebant; tum qui sermonis elegantia, nitore & ordine pollebant; tum denique & quidem maximè, ii qui eruditi & Scholarum disciplinis exculti habebantur. Quo sensu, S. Hieronymus in Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum ait, *Serapionem ob elegantiam ingenii, nomen Scholastici meruisse*. Hinc illud Tullii scribentis in Pisonem: *Homo, inquit, ad persuadendum concinnus, perfectus, politus è schola*.

A R T I C U L U S T E R T I U S.

De existentia seu necessitate Theologiæ.

Observa I. Theologiam hic spectari posse, vel secundum substantiam & ratione sui; vel secundum modum quo docetur & discitur.

Theologia ratione sui & secundum suam substantiam, vel spectatur simpliciter ut est doctrina seu simplex expositio fidei; vel ut est disciplina disceptatrix, quæ ex principiis fidei argumentando discurrit.

Non hic movetur quæstio de necessitate fidei supernaturalis ad salutem: suo enim proprio loco reservanda est, cum de fide differunt Theologi.

Itaque

Itaque hic agitur dumtaxat de necessitate Theologiæ, vel quoad substantiam spectatæ, vel quoad modum seu methodum qua solet in Scholis exponi.

Observa II. Non uno sed multiplici sensu, rem aliquam esse ac dici necessariam.

1. Absolutè ac simpliciter. Quo sensu, solus Deus est necessarius, cum sit ens à se, ac planè independens.

2. Hypotheticè, seu facta aliqua hypothesi & suppositione: v. g. Si quis vult ad vitam ingredi, necesse est ut Dei mandata observet.

Rursus quod necessarium est ex hypothesi, vel tale est simpliciter & absolutè, sine quo finis propositus obtineri non potest; quomodo mandatorum observatio necessaria dicitur ad vitam æternam consequendam, quando quis potest & tenetur ea observare: vel tale est ex parte dumtaxat, seu secundum quid, ad finem promptius, facilius & securius comparandum; quo sensu, executio Consiliorum Evangelicorum necessaria dicitur ad obtinendum regnum cælorum.

Inter illa verò quæ necessaria dicuntur simpliciter & absolutè, (quamquam ex hypothesi) alia sunt necessaria necessitate mediæ, sine quibus *re, aut voto seu desiderio* perceptis, finis non potest obtineri: alia verò necessaria necessitate dumtaxat præcepti.

Eorum autem quæ sunt necessaria necessitate mediæ, alia sunt externa media, alia interna: priora suppleri possunt voto ac desiderio, quod includitur in charitate & contritione perfectâ; ita Baptismus & Pœnitentia inter Sacramenta novæ Legis, suppleri possunt per charitatem perfectam. Interna verò media seu subsidia, nullatenus suppleri possunt: talis est gratia sanctificans, sine qua impossibile est ad vitam æternam pervenire. In hoc autem stat maximè discrimen Sacramentorum quæ sunt necessaria necessitate mediæ, ab aliis necessariis dumtaxat necessitate præcepti; quòd priora eam speciem vel gradum gratiæ contineant vel conferant, sine qua nemo salvus esse potest, non alia. Ita sine gratia regenerante Baptismatis, & gratia reparante seu justificante Sacramenti Pœnitentiæ, desperata prorsus est æterna hominis salus.

Observa III. Cum hic quæritur an Theologia sit necessaria, vel universam spectari hominum speciem, vel singulos homines. Sunt enim quædam toti speciei necessaria, non autem singulis individuis. v. g. Matrimonium necessarium est humanæ speciei, ad illius conservationem & propagationem, non verò singulis hominibus. E contra Sacramentum Baptismatis non tantum speciei hominum universæ, sed etiam singulis prorsus hominibus necessarium est ad æternam salutem.

Necessitatem Theologiæ etiam quoad substantiam spectatæ, impugnant quotquot fidei ipsius supernaturalis necessitatem subvertere conantur, quales sunt Sociniani.

Novatores autem Lutherani & Calvinistæ, Scholasticam nostram inverecundè carpunt ac dilacerant: ad quos ea in parte accedit Erasmus ad caput 1. Ep. ad Timoth. quòd nempe, (ut ipsis placet) Scholastica nostra tota sophisticis argumentis occupata, quæstiones moveat inanes, otiosas, ac propemodum (ut Erasmus ait) impias. Hos duces sequutus est, imò & quadamtenus superavit Jansenius in deprimenda nostra Theologia scholastica Libro præmiali cap. 28. & Lib. de hæresi Pelagiana cap. 23. Sit itaque

PRIMA CONCLUSIO.

Admittenda est sacra Doctrina seu Theologia, quæ secundum substantiam spectata, toti Ecclesiæ simpliciter necessaria est, non singulis hominibus.

Probatur prima pars. Ea scientia seu disciplina omnino ac simpliciter toti Ecclesiæ necessaria est, *qua fides saluberrima, quæ ad veram beatitudinem ducit, gignitur, nutritur, defenditur, roboratur*. Sunt verba S. August. *Edit. nov. Tom. 8. p. 948. E.* Lib. 14. de Trinit. cap. 1. nu. 3. Ecclesia quippe stare non potest sine fide, aliarumque virtutum subsidiis: atqui Theologia seu sacra doctrina fides gignitur, nutritur, defenditur, roboratur, iudice ipso S. August. mox citato; ergo omnino seu simpliciter necessaria est toti Ecclesiæ.

1. Necessaria est ad fidem persuadendam & suscipiendam: quod demonstrat Apostolus Rom. 10. v. 14. & sequent. hac gradatione. *Quicumque, inquit, invocaverit nomen Domini, salvus erit. Quomodo ergo invocabunt, in quem non crediderunt? aut quomodo credent ei, quem non audierunt? quomodo autem audient sine prædicante? quomodo verò prædicabunt nisi mittantur?*

Porro qui verbum Dei annuntiant, ii non tantum historicè ac narrative fidem proponunt; sed eam variis momentis muniunt ac persuadere conantur, quod proprium est Theologiæ. Sic agebat S. Paulus disputans cum Judæis, eosque ad fidem suscipiendam gravissimis momentis invitans. *Disputabat in Synagoga, ait Sacer contextus Act. c. 18. v. 4. per omne Sabbatum, interponens nomen Domini Jesu Christi, suadebatque Judæis & Græcis.*

2. Necessaria est ad fidem fovendam & conservandam. Ephes. 4. v. 11. & seq. *Ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios verò Evangelistas, alios autem Pastores & Doctores ad consummationem Sanctorum in opus ministerii, in ædificationem Corporis Christi . . . ut jam non simus parvuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ in nequitia hominum, in astutia ad circumventionem erroris.* Inde sic facile est arguere: Fides non potest in nobis foveri ac conservari, nisi præmuniatur & adversus humani ingenii levitatem & inconstantiam, ne fortè *velut parvuli fluctuantes simus, & circumferamur omni vento doctrinæ*; & adversus nequitiam & hæreticorum hominum fraudes & astutiam, ne illis circumveniamur & in errorem inducamur: at cui maximè istud officium incumbit, nisi Theologiæ, nisi Pastoribus & Doctoribus, quorum partes sunt ut fidem adstruant, susceptam confirmant, oppositos errores ac Novatorum fraudes & cavillationes detegant ac diluant?

3. Necessaria est Theologia ad fidem defendendam, & ab Hæreticorum insultibus vindicandam. Oportet, ait Apostolus ad Titum 1. vers. 9. *Episcopum esse amplectentem eum, qui secundum doctrinam est, fidelem sermonem, ut potens sit exhortari in doctrina sana, & eos qui contradicunt arguere. Sunt enim multi etiam inobedientes, vaniloqui, & seductores . . . quos oportet redargui, qui universas domos subvertunt, docentes quæ non oportet.* Sic Hæreticos describit ac depingit Apostolus.

Porro Theologiæ nostræ hæc propria dos est ac conditio, ut argumenta subministret quibus garrulitas Novatorum reprimatur; detegantur astutiæ, doli, machinationes; mendacia, sophismata revincantur. In hunc

hunc finem Christus Pastores ac Doctores voluit esse in Ecclesia, quibus Spiritus sanctus dona sua dispertit, prout vult Alii quidem, ait Apost. 1. Cor. 12. v. 8. *per Spiritum datur sermo sapientiae, alii autem sermo scientiae*. Sermo ille scientiae haud dubiè Theologia nostra est.

Probat 2. Auctoritate & exemplo Christi & Apostolorum, qui variis momentis Theologicis usi sunt, tum ad persuadendam fidem, tum ad frangendam Judæorum pervicaciam. Matth. 22. v. 32. Christus probat mortuorum resurrectionem, *quia Deus non est mortuorum, sed vivorum Deus*. Lucæ 11. vers. 17. probat se non ejicere dæmonia in nomine Beelzebub, hoc argumento: *Omne regnum in se ipsum divisum desolabitur: si autem Sathanas in se ipsum divisus est, quomodo stabit regnum ejus? quia dicitis in Beelzebub me ejicere dæmonia. Si autem ego in Beelzebub ejicio dæmonia, filii vestri in quo ejiciunt?* Deinde ostendit se in digito Dei ea ejicere: Porro, inquit, *si in digito Dei ejicio dæmonia, profectò pervenit in vos regnum Dei*.

Marci 12. v. 36. & seq. demonstrat, Messiam non esse filium David, sicut falsò affirmabant Scribæ, quia nempe David spiritu prophetico eum appellat Dominum suum: *Quomodo, ait Christus, dicunt Scribæ Christum filium esse David? Ipse enim David dicit in Spiritu sancto: Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Ipse ergo David dicit eum Dominum; & unde est filius ejus?*

S. Paulus 1. Corinth. 15. v. 13. probat futuram mortuorum resurrectionem ex ipsa Christi resurrectione. *Si autem, ait, resurrectio mortuorum non est, neque Christus resurrexit*. Possibilem verò esse mortuorum resurrectionem, ostendit exemplo seminis naturalis, quod prius terræ mandatur & moritur, ut subinde reviviscat. *Insipiens, inquit, tu, quod seminas non vivificatur, nisi prius moriatur*. Et 2. Corinth. 5. v. 14. infert nos omnes mortuos esse, eò quòd Christus pro omnibus mortuus sit: *Si unus pro omnibus mortuus est, ergo, concludit, omnes mortui sunt*. Denique ex profanis etiam Scriptoribus argumentum aliquando ducit. Laudat etenim Act. 17. v. 28. istud Arati poetæ dictum, *Ipsius (nempe Dei) & genus sumus*.

Superfluum videtur in re tam clara & certa, plura congerere Scripturæ aut SS. Patrum testimonia: tot enim sunt Conclusionis nostræ certissima argumenta, quot extant, (innumeræ autem extant,) SS. Patrum & Ecclesiasticorum Scriptorum egregiæ ac invictæ pro defensione Religionis lucubrationes.

Secunda conclusionis pars, nempe singulis hominibus absolutè necessariam non esse Theologiam, facile demonstratur. Etsi enim homo quilibet fidem habere teneatur, non tamen omnes & singuli tenentur ex officio eam exponere, & à perduellium Hæreticorum fraudibus ac sophismatibus vindicare. Numquid, ait Apost. 1. ad Corinth. 12. v. 29. *omnes Apostoli? numquid omnes Doctores?* Unde meritò Tertullianus Lib. de præscript. Hæreticorum cap. 14. ait: *Hæc regula à Christo instituta, nempe fidei Symbolum, nullas habet apud nos quæstiones, nisi quas hæreses inferunt, & quæ Hæreticos faciunt* Et postea: *Fides tua te salvum fecit, non exercitatio Scripturarum*.

S. August. Lib. jam citato 14. de Trinit. c. 1. n. 3. rem nostram conficit his Verbis: *Qua scientia, (nempe Theologia) non pollent fideles plurimi, quamvis polleant ipsa fide plurimum. Aliud est enim scire tantummodo quid homo credere debeat propter adipiscendam vitam beatam quæ non nisi æterna est: aliud autem scire quemadmodum hæc ipsum & piis opituletur, & contra impios defendatur*.

Dices 1. Isaia 54. v. 13. dicitur. *Ponam . . . universos filios tuos Doctos à Do-*

mino, seu *docibiles Dei*, ut ait S. Joan. c.6. v.45. hunc Prophetæ locum referens: Et Jeremiæ 31. vers.34. *Non docebit ultra vir proximum suum, & vir fratrem suum*. Igitur Theologia non videtur toti Ecclesiæ simpliciter necessaria.

Respondeo, nego consequentiam. Hoc enim unicè intendunt Isaias & Jeremias, futurum ut non amplius per Prophetas Deus homines doceat, sed per Christum filium suum, quem missurus aliquando est in mundum. *Multis modis*, ait S. Paulus Hebr.1. vers.1. *Deus loquens patribus in Prophetis: novissimè diebus istis locutus est nobis in Filio*. Sensus hunc subindicare videtur Jeremias citato capite v. 22. his verbis: *Creavit Dominus novum super terram: femina circumdabit virum*. Quæ certè futuram Verbi divini Incarnationem prænuntiant. Porro Christus qui per se ipsum homines edocuit, Apostolos, Pastores & Doctores à ministerio verbi non exclusit, imò instituit potius; ut constet ex testimoniis in confirmationem nostræ conclusionis citatis.

Vel sensus est: Deum per seipsum, interioris gratiæ influxu, mentem illustrare ac movere voluntatem, dum Pastores & Doctores exterius intonant, verbum Dei annuntiando. Nisi enim Deus ad externam verbi prædicationem, aures cordis interiorius aperiatur, evanescit illa, ac planè inutilis ad salutem evadit.

Dices 2. S. Petrus Ep.1. cap.3. v.15. jubet Christianos semper paratos esse debere *ad satisfactionem de ea quæ in ipsis est spe*: at sine auxilio Theologiæ fieri istud non potest; igitur Theologia singulis Christianis necessaria est.

Respondeo, nego consequentiam. Verba S. Petri, ait Estius in hunc locum, non ita sunt accipienda, ac si velit omnes Christianos esse Theologos qui norint de fidei dogmatibus, aut docendo aut respondendo, differere Sed hoc unum exigit ab unoquoque fidelium, ut de iis quæ ex fide Christiana sperat, & omnino de iis quæ fidei sunt, interrogantibus ac rationem poscentibus, juxta suum quisque modum respondere ac satisfacere possit.

Dices 3. Ecclesiastici 17. v. 12. dicitur, *Unicuique mandavit de proximo suo*. Tenetur ergo quilibet, proximum doctrina fidei informare. Ergo unicuique necessaria est Theologia.

Respondeo, nego consequentiam. Sensus Scripturæ iste est: unicuique mandasse Deum, ut nihil injustè & iniquè faciat quod suo proximo nocere possit; nihil quod ipsi offensioni sit ac scandalo. Dixit illis, ait sacer Contextus, *attendite ab omni iniquo: & mandavit illis unicuique de proximo suo*.

SECUNDA CONCLUSIO.

Theologia ratione modi seu methodi qua in Scholis traditur, non est simpliciter toti Ecclesiæ necessaria: Utilissima tamen est fidei mysteriis exponendis, ac contrariis Novatorum erroribus refellendis.

Prima conclusionis pars per se manifesta est. Namque ex mox dictis, Theologia secundum substantiam spectata, simpliciter toti Ecclesiæ necessaria est, ad fidem persuadendam, fovendam, ac defendendam: Atqui Theologia quæ Positiva dicitur, ad hæc sufficit, sine stricta illa Scholæ methodo quæ à quingentis annis invaluit, sicut manifestè patet ex doctissimis illis SS. Patrum Operibus, quibus longè ante ortum Theologiæ nostræ Scholasticæ rem fidei strenuè ac feliciter promoverunt adversus hæreticos, qui omni ævo variis suis ac detestandis erroribus eam labefactare conati sunt.

Altera

Altera verò conclusionis pars, nempe Scholasticam nostram Theologiam utilitatis plurimum Ecclesiæ afferre, nec damnandam, ut solent Novatores, sed laudandam potius ac retinendam.

Probatur 1. auctoritate tum Concil. Constantiensis sess. 8. ubi inter alios Vviclefi errores, istum proscribit: nempe, *Universitates, Studia & Collegia vana gentilitate introducta sunt*: Tum consensu & approbatione SS. Pontificum, Episcoporum, Christianorum etiam Principum, Ecclesiæ universæ, quæ & Scholas publicas erigi, & in eis Professores sacræ Doctrinæ institui, honoribus, privilegiis ac stipendiis ad munus illud invitari curavit. Tom. 12.
Concil. p.
46. E.

Et verò, ex quo finem accepit longa illa sanctorum Patrum series usque ad S. Bernardum feliciter producta, non alibi melius, quam in Scriptis Theologorum Scholæ conservata ac promulgata legitur Catholici dogmatis traditio: quod unum, si alia deessent, summam Scholasticæ Theologiæ utilitatem demonstraret.

Probatur 2. quia quidquid Positivæ Theologiæ superaddit Scholastica nostra, plurimum confert ad rem fidei Catholicæ promovendam.

Addit. 1. genus dicendi concisum, simplex & apertum. Quis porro negaverit, hocce dicendi genere, amputata omni verborum luxuria, veritatem pressius ac nitidius menti nostræ objici & instillari? Nec te moveat, quòd nonnulli è nostris barbaro ac inculto sermone utantur; vitium quippe istud docentis est, non doctrinæ. Quamquam, cum artes singulæ propria quædam habeant vocabula, quibus artis hujus periti utuntur, nemo jure reprehendat Scholæ nostræ Doctores, quod aliquos terminos usurpent ad mentem suam brevius ac clariùs exponendam aptos & idoneos; tametsi puriorem ac politiore Latinitatē illi non redoleant.

Addit. 2. Dialecticam, quæ claram ac perspicuam suppeditat docendi methodum, cum terminos exponit, omni sublata verborum ambiguitate & æquivocatione; statim quæstionis aperit ac figit, ne animus aliò distrahatur; definitiones, divisiones statuit, argumenta contraria dissolvit, ne aliqua in animo remaneat circa rem propositam ac probatam dubitatio & anxietas. Hæc porro omnia, quantam disputationi lucem, quantum veritati præsidium inferant, quis non intelligit?

Immeritò sanè Novatores ex eo maximè nostram Scholasticam carpunt ac fugillant, quòd in sui subsidium Dialecticam advocet. *Dialectica quippe*, ait S. Basilius, *instar muri est dogmatibus, quòd ea non sinit facile diripi, & quorumlibet incurfioni patere*. Quin ipsimet Novatores, si qui alii, toti in dialecticis tricis & argutiis versantur cum nos impugnant, pro more veterum Hæreticorum, qui præsentius non habuerunt errorum suorum præsidium, quàm ex vana, falsa, & sophistica Dialectica. Arius Sophista fuit, dialectica, loquacitate & astutia præditus, sicut observat Socrates Lib. 1. cap. 5. Addit Sozomenus Lib. 1. cap. 15. eum, cum Dialecticam apprime calleret, nam *Ed. Valer.*
& hujusmodi disciplinarum haudquaquam expertus fuisse dicebatur, in absurdos sermones delapsus esse. Talis fuit & Aetius, ac Discipulus ejus Eunomius, qui p. 426. B.
narrante sancto Epiphanio, hæresi 76. cap. 2. *Dialecticis tricis totus deditus*, Tom. 1. p.
divini verbi rationem omnem quibusdam figuris explicabat. Colligit idem sanctus 913. D.
Doctor Aetii capita quæ vocantur syllogistica, quæ qui legat, nihil esse sentiat præter contorta & aculeata sophismata. Qua ergo fronte usum dialecticæ in nobis reprehendunt Novatores, qua ipsi tam misere abutuntur? Verum, non alia de causa illi Scholasticam nostram tam exosam habent, quàm
quod

quòd eam suis dolis, fallaciis, Sophismatibus detegendis ac revincendis perutilem maximè ac idoneam toties experti fuerint.

Qui legerit ea SS. Patrum Opera, qui vel Apologias pro Christianis adversus Gentiles ediderunt, vel adversus Hæreticos fidei nostræ placita strenuè defenderunt, facile intelliget, quanto illis præsidio fuerit accuratæ Dialecticæ usus. Unum inter alios hic appellabimus Augustinum necessitatis Dialecticæ vindicem & assertorem adversus Cresconium Grammaticum L. I. c. 13. & seq. ubi ait 1. Quòd temerè prorsus Dialecticam reprehenderet, cum ipse *plura subtiliter argutèque differeret. Si noxia sunt, inquit, quare hæc facis? Si non sunt, cur arguis?* 2. Quòd nemini Dialectica tamquam crimen aliquod, sit objicienda, quandoquidem & Christum & Paulum aliosque Apostolos dialecticos fuisse necesse sit confiteri. 3. Frustra objici nonnullos Dialectica abufos fuisse, *Alioqui, S. Doctor L. cit. c. 1. n. 2. pro patria miles non armandus esset, quia contra patriam nonnulli arma sumpserunt; neque boni doctique medici ferramentis medicinalibus uti deberent ad salutem, quia his ad perniciem indocti pessimique abutuntur.*

Tom. 9. p. 398. B.
Ibidem p. 390. C.

Addit. 3. Theologia Scholastica Positivæ, subtiliores aliquas, ac plerumque merè Philosophicas & de possibili quæstiones: at genus illud omne quæstionum nec omnino improbandum, nec etiam promiscuè usurpandum; sed cautè ac sobriè, prout fidei illustrandæ ac confirmandæ inservire possunt.

Certè veteres qui adversus Hæreticos Simonianos, Valentinianos, Marcionitas, Manichæos, Arianos, Eunomianos disputarunt, coacti aliquando fuerunt illorum pervicacia, subtiliores aliquas & acutiores ejuscemodi quæstiones movere; & nulla ferè est earum, quas Erasmus tamquam nœnias exagitat, quæ ab aliquo ex illis veteribus Scriptoribus agitata non fuerit. Est tamen in hujusmodi quæstionibus Philosophicis sobrietas quædam cordato Theologo ritè observanda, ne scilicet plus æquo illis indulgeat; atque in omni Scholastica concertatione leges illæ ac regulæ sedulò retinendæ sunt ac observandæ, quas in præfatione nostra exposuimus.

Ad hæc accedit suffragium ac judicium sacræ Facultatis Parisiensis, quæ istas Lutheri contra Theologiam nostram Scholasticam Propositiones Censura sua confixit.

3. Theologia Scholastica est falsa Scripturæ & Sacramentorum interpretatio, & exulem nobis fecit veram & sinceram Theologiam.

Censura. Hæc propositio est falsa, temerariè ac superbiè asserta, ac sanæ doctrinæ inimica.

5. Quo tempore cæpit Theologia Scholastica, id est illusoria, eodem evacuata est Theologia Crucis, suntque omnia planè perversa.

Censura. Hæc propositio est falsa, præsumptuosè & irrationabiliter asserta, & errori Bobemorum damnato vicina.

6. Libidinem corrumpendæ Scripturæ jam fermè trecentis annis patitur Ecclesia incomparabili damno suo à Doctoribus Scholasticis.

Censura. Hæc propositio est falsa, stultè & malitiosè asserta.

Dices, Scriptura & Scriptores Ecclesiastici prorsus rejiciunt usum Philosophiæ ac præsertim Dialecticæ, tamquam noxium, rixarum ac contentionum parentem: nostra igitur Scholastica Theologia, quæ tota ferè in illis dialecticis tricis & argutiis versatur, noxia potius ac perniciofa dicenda est, quàm utilis, & ad veritatem detegendam ac defendendam parum idonea.

Antecedens probatur 1. ex Apost. Coloss. 2. v. 8. Videte, inquit, ne quis vos decipiat per Philosophiam & inanem fallaciam. 2. Ex Tertul. L. de anima cap. 1.

& 3. ubi Philosophos appellat, *animalia gloriæ & Patriarchas Hæreticorum*. Et ^{P.264. B.} c.18. ait: argumentationes Philosophicas esse *tormenta cruciandæ simplicitatis*, ^{P.266. B.} & *suspendendæ veritatis*. Et L. de Præscript. c.7. ait ipsas Hæreses à Philosophia ^{P.277. B.} subornari. De Aristotele ejusque Dialectica sic exclamat: *Miserum Aristotelem! qui dialecticam instituit artificem sruendi & destruendi, versipellem in sententiis, coactam in conjecturis, duram in argumentis, operariam contentionum, molestam etiam sibi ipsi, omnia retractantem ne quid omnino tractaverit.* ^{P.204. C.}

Eadem sunt circa Dialecticæ usum in rebus Theologicis quærimoniæ SS. Patrum Gregorii Nyssen. Lib.2. adversus Eunomium. Gregorii Nazianzeni Orat.26. Hilarii Lib.12. de Trinit. Ambrosii Lib.1. de fide cap.3.

Resp. Distinguo antec. Scriptura & Scriptores Ecclesiastici respuunt usum Dialecticæ, falsæ, insidiosæ, sophisticæ, quæ tota est ad circumventionem erroris, qualem in oppugnanda veritate Religionis nostræ usurpabant Gentiles Philosophi & Hæretici, concedo: respuunt usum cujuscumque Dialecticæ, nego. Ex citatis Apostoli verbis manifestum est, non aliam ab ipso perstringi Dialecticam, quàm inanem illam fallaciam, qua Simoniani, Cerinthiani aliæque hujuscemodi pestes fidelium animos decipere & in errorem pertrahere conabantur: *Videte, inquit, ne quis vos decipiat per Philosophiam & inanem fallaciam*. At talis profectò non est Philosophia & Dialectica Christiana, qua nostri Theologi commodè utuntur ut fideles præmuniant adversus Hæreticorum hominum fraudes & sophismata. *Quamvis enim*, ait S. Joann. ^{Ed. nov. To.1. p.8. C.} Damascenus Lib. de Dialectica cap.1. *veritas variis argumentorum captionibus non egeat, iis tamen adversus eos qui improbum bellum cient..... abutimur*. Dialectica igitur Hæreticorum tota est insidiosa & fallax, erroris patrona, inimica veritatis, quæ fidei nostræ dominari vult, non subservire: talem Dialecticæ usum seu potius abusum ultrò damnamus ac rejicimus. Dialectica verò Scholæ nostræ Christianæ & Catholicæ, fidei subservit tamquam ancilla dominæ ac magistræ: hanc fovet ac defendit; fallacias argumentorum, quibus oppugnatur, detegit ac revincit; errores contrarios stricta syllogismorum arte ac methodo insequitur ac comprimit: quid laudabilius? quid utilius?

Ad Scriptores Ecclesiasticos citatos resp.1. Tertullianum virum ferventioris & austerioris ingenii paulò durius humanam Philosophiam & Dialecticam Aristotilis exagitasse, quòd nempe abnormem illius abutum in Hæreticis sui temporis deprehendisset. 2. Alios SS. Patres eundem etiam Hæreticorum abusum, non ipsam in se Dialecticam reprehendisse, qua ipsi tam feliciter ad defensionem fidei toties usi fuerunt. Porro, ut ex S. August. antea observavimus, res in se recta & laudabilis, non idcirco rejicienda, quòd ea nonnulli abutantur: corrigendus est abusus, & res ipsa retinenda.

ARTICULUS QUARTUS.

De usu rationis & humanæ Philosophiæ in rebus Theologicis pertractandis. An, & quis ille sit admittendus.

TRiplex hic error occurrit cautè declinandus.

Primus, eorum qui rationi in rebus fidei nihil, aut ferè nihil permittunt: ita sentire videntur Anabaptistæ.

Secundus, eorum qui plus æquo rationi in rebus fidei concedunt, cùm statuunt

statuunt rationem formam esse seu regulam, ad quam fidei myſteria expendi debeant ac definiri; ita ut fides ratione ſit ſubjicienda, non ratio fidei. Ita Manichæi, quos inſequitur S. Aug. Lib. de utilitate credendi. Sed præſertim Sociniani, apud quos hæc eſt palmaris regula, nullam interpretationem ſacræ Scripturæ admittendam eſſe, quæ vel cum ſana ratione, vel cum evidenti ſenſuum externorum experientia pugnet. *Homo, inquit Oſtorodus L. Institutionis c.6. non tenetur credere, quod ratio dictat eſſe falſum.* Et Smalzius contra Frantziū: *Si rationi, ait, adverſaretur Religio, eo ipſo Religio non eſſet, ſumma enim & ipſa ratio Religio eſt.* Quo principio ſemel poſito, neceſſe planè eſt, omnia fidei myſteria quæ captum omnem humanæ rationis adeo ſuperant, funditus ſubverti & labefactari.

Tertius denique error illorum eſt, qui domesticum quoddam ac inteſtinum bellum inducunt rationem inter & fidem; & utrique ſuum quaſi ſupremum tribunal ac judicium, ſuam utrique oppoſitam veritatem aſſignent. Ita ſentiebat Pomponacius Philoſophus è ſecta Peripatetica, quem reſpexit Concil. Lateranenſe V. ſub Leone X. an. 1513. ſeſſ.8. Is quippe cū docuiſſet ex mente Ariſtotelis, animam rationalem eſſe mortalem, atque eam ob rem reſpexiſſet fuiſſet, reſpondit, ſe non ut Chriſtianum, ſed ut Philoſophum locutum fuiſſe: Se quidem ex fide noſſe eſſe ac credere animam eſſe immortalem, ſed ex ratione ac ſententia Philoſophi, ſcire eſſe mortalem. Errorem hunc renovarunt Carteſius & Henricus Regius, qui in rebus Philoſophicis ea ſtatuunt placita, quæ cum dogmate fidei ſtare ſatis & conciliari non poſſunt; neque aliter à cenſura Catholicorum illi defendunt ſe ſe, quàm quòd de rebus naturalibus, ut Philoſophi ſolo lumine naturali loquantur, non ut Chriſtiani ex fide divinitus revelata. Longiùs progreſſus eſt nefarius fidei Chriſtianæ hoſtis Benedictus Spinoſa in ſuo Tractatu Theologico-politico, ubi docet, *neque Theologiam, hoc eſt fidem, rationi; neque rationem Theologiæ ancillari; eoſque plane falſi, tum qui Scripturam rationi, tum qui rationem Scripturæ accomodant; cū ſuum unicuique ſit regnum, ſuum jus, neutrum neutri obnoxium.* Addit, *inter fidei dogmata plurima eſſe quæ nec umbram veritatis habeant.... nullaque dogmata ad fidem Catholicam pertinere, de quibus inter honeſtos viros poſſit dari controverſia.*

Obſerva 1. aliud eſſe humanam rationem eſſe organum ſeu instrumentum quo fides aptè utitur ad ſui deſenſionem & conſervationem; & aliud, illam eſſe regulam ſeu normam ad quam res fidei expendi & æſtimari debeant. Prius verum eſt, poſterius falſum & hæreticum.

Obſerva 2. hæc duo valdè diſtincta eſſe, nempe rem aliquam eſſe contra, vel eſſe ſupra fidem. Prius arguit pugnam & oppoſitionem contrariæ veritatis fidem inter & rationem: poſterius designat dumtaxat, ex una parte ſublimitatem & altitudinem inacceſſam myſteriorum fidei; & ex altera, tenuitatem & ignorantiam humanæ mentis. His poſitis ſit

PRIMA CONCLUSIO.

In rebus fidei ac Theologicis admitti debet humanæ rationis ac Philoſophiæ uſus, modò legitimus ſit ac intra debitos fines ſe contineat.

Affinis prorſus eſt iſthæc Conclusio duabus præcedentibus, iisdemque argumentis probatur, & impugnatur objectionibus. Quippe ſi toti Eccleſiæ
ſimpli-

simpliciter necessaria est Theologia quoad substantiam spectata: si ratione modi, seu prout Scholastica methodo traditur, plurimum utilitatis habet necesse prorsus est, usum aliquem rectum & legitimum humanæ rationis ac Philosophiæ in rebus Theologicis admittere: neque enim sine ope ac præsidio humanæ rationis, Theologus potest adire fontes ex quibus Theologia sua argumenta depromit, non potest unum Scripturæ textum cum alio, versiones cum primogenio textu comparare; Traditionem Conciliorum & SS. Patrum consulere; unum ex alio legitima consecutionis forma inferre; distinguere certa ab incertis, naturalia à supernaturalibus, revelata à non revelatis; Hæreticorum argutias & sophismata diluere: denique non potest fidei obices ex animo infidelium remove, expellere præjudicia, motiva credibilitatis, ut par est, exponere, & à vanis Hæreticorum hominum exceptionibus vindicare.

Neque verò Scriptura, usum rationis in perscrutanda fide rejecit, imò consulit ac præcipit. Rom. 12. v. 2. & 3. *Nolite conformari huic sæculo, sed reformamini in novitate sensus vestri, ut probetis quæ sit voluntas Dei bona & beneplacens & perfecta. Dico enim.... non plus sapere quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem.* Ephes. 5. v. 9. *Ut filii lucis ambulate, probantes quid sit beneplacitum Deo.* 2. Corint. 13. v. 5. *Vosmetipsos tentate si estis in fide: ipsi vos probate.* 1. ad Thessal. 5. v. 20. & 21. *Prophetias nolite spernere. Omnia autem probate: quod bonum est tenete.* 1. Joan. 4. v. 1. *Charissimi, nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus si ex Deo sint: quoniam multi Pseudoprophetae exierunt in mundum.* Inde est quòd Christus Joan. 5. v. 39. Judæos remittit ad scrutandas Scripturas: *Scrutamini Scripturas.... illæ sunt quæ testimonium perhibent de me.* Denique Act. 17. v. 11. *Judæi Beronenses qui susceperunt verbum cum omni aviditate, quotidie scrutantes (erant) Scripturas, si hæc ita se haberent.* Omni rationis sensu destitutus sit oportet, qui contenderet hæc omnia fieri posse sine ope ac præsidio humanæ rationis.

S. August. Lib. de vera Religione cap. 24. suum auctoritati, & quidem præcipuum; suum & rationi locum esse in rebus ad Religionem pertinentibus affirmat his verbis: *Quamobrem ipsa quoque animæ medicina, quæ divina providentia & infallibili beneficentia geritur, gradatim distincteque pulcherrima est. Distribuitur enim in auctoritatem atque rationem. Auctoritas fidem flagitat, & rationi præparat hominem. Ratio ad intellectum cogitationemque perducit. Quam uam neque auctoritatem ratio penitus deserit, cum consideratur cui sit credendum.* Tom. I. p. 762. A.

Et cap. sequenti 25. *Nostrium est, inquit, considerare quibus vel hominibus vel libris credendum sit ad colendum rectè Deum, quæ una salus est.* Hujus rei prima disceptatio est, utrum iis potius credamus, qui ad multos Deos, an iis qui ad unum Deum colendum nos vocant. Quis dubitet eos potissimum sequendos, qui ad unum vocant; præsertim, cum illi multorum cultores, de hoc uno Domino cunctorum & rectore consentiant? Lib. de moribus Ecclesiæ Catholice cap. 25. ait: *nihil in Ecclesia Catholica salubrius fieri, quàm ut rationem præcedat auctoritas.* Rationem non excludit S. Doctor, sed rationi auctoritatem præire debere contendit. Ibidem p. 764. E.

Dices 1. Si rationi aliquid in fide permittitur, ergo fides ex sese certam non habet auctoritatem, cum alterius ope & auxilio indigeat.

Resp. nego consequent. Humana quippe ratio non est causa seu motivum formale propter quod fides suscipitur, sed est tantum, ut diximus

in

in prænotatis, organum seu instrumentum quo fides ipsa utitur, ut suadeatur, nutriatur roboretur, ac defendatur: ipsa verò Dei revelatio est vera causa movens; Ecclesiæ autem auctoritas res revelatas proponens ad credendum, est causa dirigens ad fidem. Uno verbo, ratio debet fidei subjici & mancipari, non fides rationi. Ista serva est & ancilla, illa domina & magistra, cui ratio in omnibus obtemperare debet, nusquam obloqui.

In cassum hic opponerentur varia Scripturæ & SS. Patrum testimonia, quibus unice in rebus fidei auctoritatis necessitatem adstruunt & commendant; qualia sunt ista Joan. 20. v. 29. *Beati qui non viderunt, & crediderunt.* Hebr. 11. vers. 1. *Fides est argumentum rerum non apparentium.* 2. Corinth. 10. v. 5. *In captivitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi.* Quibus ad-
 stipulantur S. Ambrosius Lib. 1. de Sacramentis, & Lib. de fide cap. 5. ubi
 1. 3. part. ait: *Tolli argumenta, ubi fides quæritur.* Et S. August. Tract. 40. in Joann.
 2. pagin. 568. F. *Credimus, ait, ut agnoscamus; non cognoscimus ut credamus.* Et Tract. 79. *Hæc*
 Ibidem p. 700. E. *est laus fidei, si quod creditur, non videtur; nam quid magnum est, si id cre-*
ditur, quod videtur? Frustra, inquam, hæc nobis opponerentur, quæ hoc
 unum evincunt quod ultrò fatemur, nempe, auctoritatem Dei revelantis
 & Ecclesiæ proponentis res à Deo revelatas, formale esse motivum fidei
 nostræ; humanam verò rationem, esse duntaxat organum seu instrumen-
 tum quo utitur Theologus, ut res in Scripturis & Traditione revelatas de-
 prehendat, & adversus Hæreticos, momentis ex hoc sacro & infallibili
 fonte deductis, defendat ac tueatur.

Cum igitur Apostolus jubet captivandum intellectum in obsequium fi-
 dei, non idcirco excludit judicandi, sed tantum contradicendi faculta-
 tem. Sana etenim ratio dicat, Deo loquenti statim obsequium mentis
 exhibendum esse, numquam obloquendum, tametsi ea non intelligamus
 quæ nobis à Deo revelantur.

Dices 2. S. August. L. de moribus Ecclesiæ Catholicæ Manichæos re-
 darguit ac confutat, quod humanam rationem in rebus fidei dignoscen-
 dis sociam advocarent; ergo censet S. Doctor, humanæ rationis usum
 à rebus fidei & Religionis omnino excludendum esse.

Resp. distinguo antec. S. Augustinus Manichæos redarguit, quod huma-
 nam rationem sociam advocarent in rebus fidei dignoscendis, tamquam ju-
 dicem ac regulam ad quam res fidei expendi & æstimari debeant, & quæ au-
 thoritati quodammodo anteponenda sit, concedo: tamquam administram
 & suo modo adjutricem, seu tamquam instrumentum fidei subserviens eique
 prorsus subditum, nego. Porro, Manichæorum, inter alios multos, hic
 error erat, quod vellent in rebus ad fidem & Religionem pertinentibus, pri-
 mas partes rationi esse adscribendas; ac prius ex rationis judicio quæ cre-
 denda sunt, esse definienda, quam ipsis fides habeatur. *Naturæ quidem ordo*
 Tom. 1. p. 88. C. *ita se habet, inquit S. Doctor Lib. de Moribus Ecclesiæ Catholicæ cap. 2. ut*
cum aliquid discimus, rationem præcedat auctoritas.... sed quoniam cum iis nobis
res est, qui omnia contra ordinem & sentiunt, & loquuntur, & gerunt, nihil-
que aliud maxime dicunt, nisi rationem prius esse reddendam.

Dices 3. Humana ratio ita infirma est, tenuis, ac tantis tenebris in-
 voluta, ut planè cæcutiat in rebus divinis perscrutandis; unde merito
 Ecclesiastici 3. v. 22. dicitur: *Altiora te ne quæsieris, & fortiora te ne scru-*
tatus fueris; sed quæ præcipit tibi Deus, illa cogita semper, & in pluribus ope-
 1205. A. *ribus ejus ne fueris curiosus.* Et Tertul. L. de Præscript. cap. 8. *Nobis, in-*
 quit,

quit, curiositate opus non est post Christum Jesum, nec inquisitione post Evangelium. Cum credimus, nihil desideramus ultra credere; hoc enim prius credimus, non esse quod ultra credere debeamus. Igitur usus rationis non tantum videtur inutilis in perquirendis fidei nostræ mysteriis, sed etiam noxius ac perniciosus.

Resp. neg. conf. Inde quidem rectè sequitur, quod mox demonstraturi sumus, rationem humanam non esse judicem & arbitram fidei, nec ejus judicio fidei nostræ capita definienda esse: at non sequitur planè inutilem esse, multò minus noxium ejus usum, quando sese intra fines sibi præscriptos modestè continet; hoc est, quando fidei prona obsequitur, nec supra illam superbius sese extollit, temerè rejiciens ea quæ sunt revelata, eò quòd non satis illa comprehendat. Procul ergo studium illud rimandi res divinas inquietum, curiosum, fidei infensum, quale in Hæreticis deprehenditur; non illud rectum, modestum, ac fidei subditum, quod Catholicorum proprium est. Etsi enim infirma sit ac tenuis humana ratio, non tamen omnino extincta; nec penitus intercludi debet ipsius usus in rebus Theologicis. Verum, quantò major est rationis infirmitas & ad errandum propensio, eò magis indiget superiori lumine fidei, ut ab errore se defendat. Nam infirma ratio, inquit S. August. Lib. 1. de moribus Eccl. Catholicæ cap. 2. num. 3. *videri potest, quæ cum* Tom. 1. p. 688. C. *reddita fuerit, auctoritatem postea, per quam firmetur, assumit.*

Non alius est sensus Tertulliani in objectione laudati: non omnem ille damnat aut rejicit à rebus Theologicis rationis usum, quo tam feliciter ipse aliquando usus est; sed inordinatum & curiosum, qui fidem suo quasi supremo judicio subjiciat.

Dices 4. Ex S. Gregorio Magno Hom. 26. in Evangelia: *Fides amittit meritum, ubi ratio præbet experimentum.* Ergo ut suum fidei meritum servetur, rejici debet in rebus fidei dignoscendis humanæ rationis usus.

Resp. Distinguo antec. Si fidei credatur propter evidentiam rationis tamquam motivi, concedo: Si fidei credatur propter auctoritatem Dei revelantis, nego. Porro credimus rebus à Deo revelatis, non propter evidentiam rationis, sed propter auctoritatem Dei, qui suprema veritas est, revelantis, quæ certè suam mysteriis revelatis obscuritatem & inevidentiam non adimit.

SECUNDA CONCLUSIO.

Humana ratio fidei subjici debet: non præponi; ei subservire, non dominari: adeoque Religionis Christianæ mysteria non sunt ad legem & normam rationis exploranda & definienda.

Probat 1. ex Scripturis triplici invicto argumento.

Primum petitur ex iis locis quæ declarant res fidei esse per se se obscuras & inevidentes, quæ nec sensu, nec ratione, sed una Dei revelatione cognosci possunt. Hebr. 11. v. 1. *Est autem fides sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium.* Idest fundamentum rerum quas speramus, & convictio rerum quæ latent & obscuræ sunt. Hinc 1. Cor. 13. v. 12. Apostolus ait: *Videmus nunc per speculum & in ænigmate.* Ab ista lege se exceptos volunt Sociniani, qui nisi clarè mysteria percipiant, non recipiunt.

cipiunt. Et cap.2. ejusdem Epistol. v.4. & seq. *Sermo meus*, ait idem S. Paulus, & *prædicatio mea*, non in persuasibilibus humanæ sapientiæ Verbis, sed in ostensione spiritus & virtutis; ut fides vestra non sit in sapientia hominum, sed in virtute Dei sed loquimur Dei sapientiam in mysterio quæ abscondita est. Quàm longè distat sapientia Novatorum planè humana ab illa Dei sapientia, quæ tota in mysterio est abscondita! Illi, ut olim Thomas Apostolus, nisi viderint, non credunt: at judice ipsomet Christo, Joan.20. v.29. *Beati qui non viderunt, & crediderunt.*

Atque ex illa fidei nostræ inevidentia & nativa obscuritate Scriptura colligit, sola Dei revelatione mysteria Religionis Christianæ dignosci posse. Matth.16. v.17. postquam S. Petrus solemniter professus est Christum esse Filium Dei, statim Christus subjungit: *Beatus es Simon Bar-Jona, quia caro & sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus qui in cælis est.* Et cap. 11. v.27. Christus ait: *Nemo novit Filium, nisi Pater: neque Patrem quis novit, nisi Filius, & cui voluerit Filius revelare.* Atque hinc gratiæ necessitas ut rebus revelatis obscuris & inevidentibus assensus mentis præbeatur. *Dominus meus aperuit mihi aurem, ego autem non contradico,* ait Isaias cap.50. v.5. & David Psalm. 118. v.18. *Revela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua.* Hinc istud Apostoli votum pro Ephesiis in sua ad illos Epistola cap.1. v. 16. & 17. *Non cesso, inquebat, gratias agens pro vobis, memoriam vestri faciens in orationibus meis: ut Deus Domini nostri Jesu Christi pater gloriæ, det vobis Spiritum sapientiæ & revelationis in agnitione ejus; illuminatos oculos cordis vestri, ut sciatis quæ sit spes vocationis ejus.*

Secundum argumentum colligitur ex iis locis, quæ declarant mysteria fidei altiora esse, & supra omnem rationis humanæ captum longiùs posita, quàm ut ab ea possint attingi.

Ecclesiast. 3. v.22. & seq. *Altiora te ne quæsieris: & fortiora te ne scrutatus fueris: sed quæ præcepit tibi Deus, illa cogita semper, & in pluribus operibus ejus ne fueris curiosus.* Non est enim tibi necessarium, ea quæ abscondita sunt, videre oculis tuis. Et mox plurima enim super sensum hominum ostensa sunt tibi. Multos quoque supplantavit suspicio illorum, & in vanitate detinuit sensus illorum. Memorabile est istud Salomonis Proverb.25. vers.27. *Qui scrutator est majestatis, opprimetur à gloriâ.* 1. Corint.2. v.14. *Animalis homo non percipit ea quæ sunt Spiritus Dei: stultitia enim est illi, & non potest intelligere.* Et cap.3. v.18. *Nemo se seducat: si quis videtur inter vos sapiens esse in hoc sæculo, stultus fiat ut sit sapiens.* Sapientia enim hujus mundi, stultitia est apud Deum. Denique Matth.11. v.25. *Confiteor tibi, Pater, Domine cæli & terræ, ait Christus, quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & revelasti ea parvulis.*

Neque porro mirum videri debet, quòd tenuis & infirma nostra ratio, abstrusa & ab omni mentis captu remota Religionis mysteria intelligere non possit, cum nec mentem ipsam, cujus ratio est, nec unionem animæ cum corpore, nec alia penè infinita naturalis ordinis, certò cognoscere & explicare possit. Quod etsi experientia ipsa non testaretur, Spiritus sanctus in Scripturis apertè declaravit. Eccl. cap.3.v.11. *Mundum tradidit disputationi eorum, ut non inveniat homo opus quòd operatus est Deus ab initio usque ad finem.* Et c.8. v.17. *Intellexi quòd omnium operum Dei nullam possit homo invenire rationem, eorum quæ fiunt sub sole, & quantò plus laboraverit ad quærendum, tantò minus inveniat.*

Tertium

Tertium argumentum colligitur ex ipsa humanæ rationis infirmitate ac cæcitate in rebus fidei dignoscendis : unde omnino necesse est ut se se imperio fidei prona subjiciat, priusque credat, quàm valeat intelligere. Ephes. 4. v. 17. *Hoc igitur, inquit Apost. dico ut non ambuletis, sicut & Gentes ambulant in vanitate sensus sui, tenebris obscuratum habentes intellectum, alienati à vita Dei, per ignorantiam quæ in illis est. Et c. 5. v. 8. Eratis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino. Rom. 8. v. 7. Sapientia carnis inimica est Deo.*

Ergo captivandus est intellectus in obsequium fidei. Quam consequutionem disertè idem Apost. admittit 2. Corinth. 10. v. 4. *Arma militiæ nostræ, inquit, non carnalia sunt, sed potentia Deo, ad destructionem munitionum, consilia destruentes, & omnem altitudinem extollentem se adversus scientiam Dei; & in captivitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi.* Inde est quòd Isaias c. 7. v. 9. juxta septuaginta Interpretes dicat: *Nisi credideritis, non intelligetis.* Et Apost. Hebr. 11. v. 6. *Accedentem ad Deum credere oportet, quia est.* Fides ergo præcedere debet, sine qua vix quidquam de Deo intelligere, ac tutò disserere possumus.

Reponunt Sociniani, his testimoniis rectè confici necessariam esse fidem, in rebus inevidentibus, quæ clarissimè proponuntur in Scripturis, nec ullam involvunt manifestam contradictionem : ea verò quæ manifestè pugnant cum ratione, qualia sunt mysteria Trinitatis, Incarnationis, peccati originalis &c. nec pro revelatis habenda esse, nec fidem nostram exigere.

At misera prorsus evasio seu illusio ! Quid enim controvertitur inter nos ? an scilicet pertineat ad rationem, judicare quæ sint mysteria revelata, adeoque credenda vel non. Regula Socinianorum ista est, nempe pro revelatis non esse habenda, quæcunque ratio pronunciat repugnare, ac contradictionem involvere. Itaque statuunt humanam rationem judicem revelationis, atque adeo & fidei : cùm ad illam pertineat judicare quænam repugnent, vel non. At hoc ipsum est quod damnant laudata Scripturæ testimonia : Sociniana igitur responsio, mera est illusio ac petitio principii.

Probatur 2. Conclusio ex SS. Patribus, quorum in re præsentī concors est ac unanimis sententia.

Tertullianus antea citatus L. de Præscript. c. 8. *Cùm credimus, inquit, nihil desideramus ultra credere: hoc enim prius credimus, non esse quòd ultra credere debeamus.* Et L. de anima c. 1. *Cui veritas, ait, comperta est sine Deo? Cui Deus cognitus sine Christo? Cui Christus exploratus sine Spiritu sancto? Cui Spiritus sanctus accommodatus sine fidei Sacramento?*

S. Irenæus L. 2. adversus Hæres. c. 28. aliàs 49. Valentinum, Basilidem & alios qui altitudines Dei, ut loquitur, exquisisse se dicunt, eo argumento sic reprimit. *Si autem ea quæ in manibus sunt, & ante pedes, & in oculis, & terrenis, & præcipuè dispositionem capillorum capitis sui, nondum sciunt ii qui sunt perfecti, quemadmodum eis de spiritualibus, & supercælestibus, & de his quæ super Deum vana persuasione confirmant, credemus? Familiare est istud apud SS. Patres ex rerum naturalium ignorantia ductum argumentum, quo maximè retundunt ac reprimunt temerariam eorum hominum superbiam, qui Dei mysteria rimari præsumunt, eaque, nisi intelligant, respuunt.*

S. Athanasius in illud Matt. 11. v. 17. *Omnia mihi tradita sunt: exponens ista verba: Nemo cognoscit Patrem nisi Filius &c. Quid igitur, inquit, impii*

Tournely de Deo.

B

his

P. 205. A.

P. 264. B.

Ed. nov.

pag. 159.

ed. 1.

Ed. nov.

T. 1. P. 1.

pag. 107.

n. 5.

his de rebus quas scrutari nefas est, effutire non verentur: illi, inquam, qui & homines sunt, nec vel ipsam rerum terrestrium naturam possunt evolvere? Imò, quæ vel ipsos spectant, ipsi explicent nobis, num videlicet suam ipsorum naturam percipere queant? Et Epistola ad Serapionem Episcopum eisdem sic insequitur: O Stulti, atque ad omnia audaces atque præcipites! quare non potius sanctam Trinitatem curiosè scrutari desinitis eamque esse dumtaxat creditis? Magistrum Apostolum hac in re imitati, cujus hæc sunt verba: Credere enim oportet primum Deo, quia est.

S. Hilarius L. 2. de Trinit. nu. 9. Arianos divinam Verbi generationem eo maximè impugnantes, quòd exponi satis & explicari non possit, argumento ex humana generatione, cujus modus ignoratur, deducto sic refellit: Quæro, inquit, unde ista iis quos generes indulgeas, qualiter sensum inseras, oculos accendas, cor affigas. Hæc, si potes, enarra. Habes ergo quæ nescis, & tribuis quæ non intelligis: æquanimiter imperitus in tuis, insolenter in Dei rebus ignarus.

Denique S. Aug. ut alios innumeros omittamus, Tract. 40. in Joan. n. 9. Credimus, inquit, ut agnoscamus; non cognoscimus ut credamus... Quid est enim fides? nisi credere quod non vides. Et tract. 79. n. 1. Hæc est laus fidei, si quod creditur, non videtur: nam quid magnum est si creditur quod videtur? Eò tendit sententia D. Gregorii superius adducta: Fides non habet meritum, ubi ratio præbet experimentum. Et L. de Moribus Ecclesiæ Cath. c. 25. n. 46. Nichil salubrius in Ecclesia Catholica fieri, quàm ut rationem præcedat auctoritas. Libro denique 2. de libero arbitrio c. 2. n. 6. Nisi, ait, aliud esset credere, & aliud intelligere, & primò credendum esset quod magnum & divinum intelligere cuperemus, frustra dixisset Propheta, Nisi credideritis, non intelligetis.

SS. Patrum vestigia pressius sequitur D. Thomas. Cum gratia, inquit, 1. p. q. 1. ar. 8. ad 2. non tollat naturam sed perficiat, oportet quòd naturalis ratio subserviat fidei: sicut & naturalis inclinatio voluntatis obsequitur charitati, unde & Apost. dicit 2. ad Cor. 10. In captivitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi.

Quæ hæcenus à nobis prolata sunt, tum ex Scripturis, tum ex SS. Patribus testimonia, causas & rationes exponunt, cur fidei mysteria non sint ad legem & normam humanæ rationis definienda. 1. Propter ignorantiam & cæcitatem humanæ mentis, etiam in rebus ipsis naturalibus cognoscendis: quantò magis in divinis? 2. Propter altitudinem & sublimitatem mysteriorum Dei, quæ humana ratio perscrutari non potest. 3. Propter naturam ipsam fidei, quæ tota est obscura & inevidens obsequium mentis exigit, non curiosam cognitionem. 4. Propter meritum fidei & obedientiæ, quod nullum esset, si quæ ad credendum proponuntur, per se se clara forent & manifesta.

Dices 1. Rom. 12. v. 1. Apostolus vocat obsequium quod fidei debetur, rationabile. Obsecro vos, Fratres, per misericordiam Dei, ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem, sanctam, Deo placeantem, rationabile obsequium vestrum. Ratio igitur est quasi fundamentum ac principium fidei.

Resp. Nego consequentiam. Litterali quippe sensu, obsequium illud rationabile cultus est mentis interior ac planè spiritalis, quem Apostolus opponit cultui Judaico, qui totus materialis erat in mactatione & sanguine victimarum positus. Vox quippe græca, quæ per, obsequium, in vulgata nostra redditur, cultum significat λατρείαν. De quo spi-

spiritali cultu seu obsequio ac demissione mentis loquitur Christus Joan. 4. v. 23. *Venit hora & nunc est, quando veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu & veritate*. In spiritu non in figuris ac victimis corporeis, ut Judæi: in veritate, non falso & erroneo cultu, ut Samaritani.

Tom. 7. p. 663. A.

Quamquam & obsequium quod fidei damus, meritò rationabile dicitur, non eo quidem sensu, quòd ratio sit fidei norma, principium, ac fundamentum, absit: sed quòd nihil est rationi tam consentaneum, quàm iis mysteriis acquiescere; tametsi obscura sint ac nos lateant, quæ nobis à Deo, qui nec falli potest nec fallere, revelata sunt, & ab Ecclesia ad credendum, proponuntur, quæ tot prodigiis ac miraculis firmata sunt; tot Martyrum sanguine obsignata; tam universo populorum omnium consensu recepta. Unde meritò exclamabat S. August. L. 22. de Civit. Dei c. 8. n. 1. *Quisquis adhuc prodigia ut credat inquit, magnum est ipse prodigium, qui mundo credente non credit*.

Dices 2. Scriptura multiplicem rationis usum assignat & commendat, ut patet ex testimoniis Conclusionem primam relatis: sed ille usus in eo maximè reponendus videtur, ut ratio sit fidei iudex & arbitra; ergo &c.

Resp. Distinguo majorem. Scriptura multiplicem assignat & laudat in rebus Theologicis usum rationis, tamquam organi seu instrumenti quo fides gignitur, nutritur, roboratur, defenditur, concedo: tamquam fundamenti, principii, seu motivi quo ad credendum mens humana movetur & determinatur, nego.

Instabis 1. Ex dictis Conclusionem 1. Ad rationem pertinet detegere quæ sunt revelata, eaque discernere à non revelatis: sed istud exequi ratio non potest, nisi aliquod in res fidei iudicium exercendo; ergo ipsi iudicium aliquod in res fidei tribui debet.

Resp. distingo minorem. Nisi iudicium aliquod in res fidei exercendo, discretionis, examinis & discussionis, concedo: iudicium decisionis ex auctoritate, nego. Ad fidem quippe veluti quoddam prævium ac præambulum est scire quæ sunt à Deo revelata in verbo Dei scripto vel tradito: qua in re valet plurimum rationis industria, Scripturas perscrutando, versiones cum fontibus, textum cum textu conferendo; &c.

At ratio, quæ revelationem in Scripturis detegit, non est principium seu motivum formale assensus qui datur rebus à Deo revelatis; sed est ipsamet Dei revelantis & Ecclesiæ proponentis auctoritas. Quemadmodum v. g. si quis Jurisconsultus Legem aliquam è tenebris quibus conssepulta jacebat, erueret, eique obtemperandum esse contenderet; motivum seu ratio obedientiæ non esset Jurisconsultus qui legem detexit, sed auctoritas Legislatoris qui legem tulit & promulgavit. Esto igitur concedatur rationi aliquod in res Theologicas iudicium, non repugnamus, modò iudicium illud non sit decisionis ex auctoritate, quasi fides ad normam rationis foret exigenda; sed sit tantummodo iudicium discretionis & examinis, quo præsupposito, suprema rei revelatæ aut non revelatæ definitio ad Ecclesiam deferri debet. Rationem autem hic intelligimus, non cæcam illam & corruptam per peccatum: *Animalis enim homo non potest percipere quæ sunt Dei*. 1. Cor. 2. vers. 14. Sed rectam & sanatam per gratiam. Quo sensu ibid. v. 15. dicitur. *Spiritualis homo judicat omnia*. Unde Apostolus ipse provocat ad iudicium fidelium: *Ut prudentibus loquor*, ait c. 10. v. 15. *Vos ipsi iudicate quod dico*.

Instabis 2. proprium est rationis, ferre iudicium de conclusionibus ex principiis fidei consequentibus: v.g. ista, Christus duplici constat natura, divina scilicet & humana; ergo duas habet voluntates. Atqui sic discurrendo, verum, & quidem decisionis iudicium exercet in rem fidei, conclusio enim hæc pertinet ad fidem.

Resp. Distinguo maiorem. Proprium est rationis ferre iudicium de conclusionibus ex principiis fidei consequentibus, ratione connexionis conclusionis cum antecedentibus; seu ratione consequentiæ, concedo. Quia pertinet ad rationem ope Dialecticæ discernere ac iudicare, utrum legitima sit conclusio & rectè inferatur ex principiis. Ratione consequentis, subdistinguo: quatenus consequens in principiis continetur, & ex illis rectè inferitur, concedo: quatenus consequens revelatum est à Deo, nego.

Distinguo min. Atqui sic discurrendo verum decisionis iudicium exercet in connexionem consequentis cum antecedente, concedo: in ipsum consequens, subdistinguo: quatenus inferitur ex antecedente, concedo; quatenus est à Deo revelatum, nego. Rectè distinguit S. August. Lib. 2. de Doctrina Christiana c. 34. veritatem sententiæ, & veritatem connexionis. Fidei sententias dicat nobis in Scripturis divina revelatio, quæ simpliciter credi debent propter auctoritatem Dei revelantis, tametsi mentis nostræ captum longè superent; at veritatem connexionum apprehendit ipsa recta ratio, cuius est iudicare quid ex altero sequatur legitime: consequenti verò quod est à Deo revelatum, non credit ex eo præcisè, quòd ex antecedente legitima syllogismorum forma deducatur, sed quod revelatum à Deo.

Instabis 3. In illis syllogismis, in quibus una ex præmissis certa est ex fide altera verò ex ratione, conclusio est de fide: v. g. in isto syllogismo, Omnis homo verus habet animam immortalem: Christus est homo verus; ergo habet animam immortalem. Atqui motivum assensus qui datur huic conclusioni, est ipsa ratio, quæ discurrendo cognoscit conclusionem necessario sequi ex præmissis in quibus continetur.

Resp. 1. Nego maj. Conclusio enim illa, prout conclusio est Theologica & per discursum ex præmissis inferitur, non est de fide; quia sic considerata non nititur motivo formali fidei, divina nempe revelatione, sed humano discursu. In his igitur syllogismis, ratio non est fundamentum, sed motivum quo consequens à Deo revelatum nititur; sed est tantum medium seu instrumentum, cuius opera elicitur veritas in præmissarum altera delitescens & virtualiter contenta.

Resp. 2. Distinguo min. Motivum assensus qui datur huic conclusioni, quatenus conclusio est mediante discursu ex præmissiseducta, est ratio, concedo: quatenus in præmissis continetur & est virtualiter saltem revelata, nego. Distingui sedulò debet ratio consequentiæ & ipsum consequens: consequens deprehendit fides, consequentiam ratio. Nec inde sequitur, fidem, qua consequens deprehenditur niti ratione: quia ratio hic non est argumentum, sed instrumentum. Ut cum dicitur fidem esse ex auditu; auditus non est argumentum fidei, sed conditio, seu instrumentum.

Dices 3. Christus ipse & Apostoli, ipso rerum naturalium exemplo, nonnullis adductis parabolis, fidei mysteria confirmant; ergo natura ipsa argumenta subministrat, quibus fidei veritas demonstratur.

Resp.

Resp. Aliud esse, doctrinam fidei ex natura haurire; aliud doctrinam jam cognitam aliquo modo illustrare, vel docendi occasionem ex natura arripere. Posterius in parabolis Christi agnoscimus, non prius. Nec enim per parabolas mysteria sua expressè probavit; sed tantum illustravit, ut facilius perspicerentur.

Dices 4. Nisi ratio sit regula fidei, nusquam poterit Religio Christiana Philosophis gentilibus suaderi.

Resp. Nego ant. Sunt etenim plurima, & quidem splendida & invicta credibilitatis motiva, quibus suadetur Religio Christiana. Cum igitur Gentiles ad fidem adducere conamur. 1. Removenda sunt ab eorum animis præjudicia, quibus invisam habent Religionem Christianam. 2. Exponenda omnia motiva credibilitatis: tum ipsa intima fidei principia referenda, & primum ea quæ ad mores pertinent; ac probandum, ea rectè cum sana ratione conciliari, cum & ipsimet gentiles Philosophi eorum plurima laudaverint & admiserint: tum denique proponenda quæ sunt ad credendum necessaria; & quantum fieri potest nonnullis exemplis ex natura & ipsa etiam Gentilium Theologia ductis, utcumque illustranda.

TERTIA CONCLUSIO.

Ratio & fides non pugnant inter se; neque fides est contra, sed supra aut præter rationem.

Fidem esse supra rationis captum, res est tam certa & clara ex jam dictis, ut nova probatione non indigeat. Fidem & rationem mutuam sibi opem ferre; illustrari fidem à ratione, defendi, roborari; rationem per fidem ab errore liberari, confirmari, perfici, abundè constat ex dictis Conclusionibus 1.

Probatur itaque fidem & rationem inter se non pugnare; quia cum una sit ac simplex veritas, cujus auctor Deus, impossibile est illud falsum per rationem demonstrari, quod certissima fide constat esse verum. Aliàs de uno & eodem objecto duo simul contradictoria enunciari possent, quod implicat: de eodem siquidem diceretur, quòd esset, & non esset; contra effatum istud per se clarissimum, *impossibile est idem simul esse & non esse*. Neque verò in mentem suam unquam inducet homo Christianus, Deum fidei ut & rationis parentem, intestinum illud ac domesticum, rationem inter & fidem dissidium inducere voluisse, quo mens humana in errorem certissimè induceretur, qui proinde in Deum ipsum tamquam in auctorem refundi posset.

Nostrium non est istud argumentum, sed Concilii Lateranensis V. sub Leone X. an. 1513. Sess. 8. ubi proscripta fuit sententia Pomponacii superius memorata. Cum verum vero minimè contradicat, ajunt Patres Lateranenses, *omnem assertionem veritati illuminatæ fidei contrariam, omnino falsam esse definimus, & ut aliter dogmatizare non liceat districtius inhibemus: omnesque hujusmodi erroris assertionibus inhærentes; veluti damnatissimas hæreses seminantes, per omnia, ut detestabiles & abominabiles Hæreticos & Infideles, Catholicam fidem labefactantes, vitandos & puniendos fore decernimus*. Lege Spondanum ad an. Christi 1513. num. 20. Tom. 14.
Concil. P.
187. E.
Tom. 2. p.
308.

At, inquires, nonne duplex distingui potest veritatis ordo: unus scilicet naturalis seu rationis, alter verò supernaturalis seu fidei? Ac licet sua unicuique ordini constet veritas, & quidem una simplex & minimè sibi-

metipſi contraria; attamen nihil obſtare videtur, quominus veritas unius ordinis non cohæreat, ſed pugnet cum veritate alterius.

Reſp. Falsò prorsùs ſupponi duplicem eſſe de eodem objecto veritatem, pro duplici rerum ordine, à quo idem objectum conſideratur. Eſt quippe una & ſimplex illius veritas; licèt non uno, ſed duplici motivo attingatur. Motivum autem ſeu lumen humanæ rationis, cùm ſit errori obnoxium, ſuperiori lumini fidei ſubjici debet, ac per illud corrigi & emendari: ſicut ergo gratia naturam non deſtruit, ſed perficit; ita nec fides rationem, nec ratio fidem labefactat; imò mutuam, ut jam diximus, ſibi opem ferunt. Quòd ſi humana ratio in fidem aliquando petulantius inſurgat, eamque impugnare videatur, proſectò non vera, non ſana dicenda illa eſt, ſed falſa & vitiata. Ita S. Aug. Ep. 143. aliàs 7. ad Marcellinum n. 7. Si ratio, inquit, contra divinarum Scripturarum auctoritatem red-
Tom. 2. p. 466. D. ditur, quamlibet acuta ſit, fallit verifimilitudine; nam vera eſſe non poteſt. Rurſus ſi maniſeſtiſſimæ certæque rationi velut Scripturarum ſanctarum objicitur auctoritas, non intelligit, qui hoc facit; & non Scripturarum illarum ſenſum, ad quem penetrare non potuit, ſed ſuum potius objicit veritati: nec quod in eis, ſed quod in ſe ipſo velut pro eis invenit, opponit. Et Ep. ad Conſentium 120. cap. 1. aliàs 122. Illa (ratio) inquit, quæ perſuaſit, in ea Trinitate quæ Deus eſt, *Ibid. pag. 348. D.* Filium Patri non eſſe coæternum, vel alterius ſubſtantiaæ..... non ideo quia ratio eſt, ſed quia falſa ratio eſt, cavenda & deteſtanda dicenda eſt.

Audis ex S. Aug. rationem, quæ fidem impugnat, falſam eſſe, non veram; quæ non re ipſa, ſed quadam tantum verifimilitudine fallit. Igitur ratio in ſe ſpectatæ ſeu in abſtracto, non adverſatur fidei; ſed ea dumtaxat quæ falſa eſt ac corrupta, quæ non capit ea quæ Dei ſunt.

Origenes L. 1. contra Celſum, rationem fidei ferè adæquat, nedum ipſi contrariam & adverſam ſupponit. Referens quippe quod ex ſententia nonnullorum objiciebat Celſus, nempe nullam fidei reddendam eſſe rationem; *P. 416. K.* nec examinandum, ſed ſimpliciter credendum, ſic reponit Origenes. Si poſſibile eſſet omnes homines relictis vitæ curis vacare Philoſophiæ, nemini aliam viam inſiſtendam præter ſolam hanc. Invenietur enim in Chriſtianismo non minor (ne quid dicam arrogantius) fide ratio, & enarratio Prophetarum ænigmatum.... Quod quia eſt impoſſibile tum propter vitæ neceſſitates &c. quid compendioſius excogitari queat ad ſubveniendum multitudini, quàm quod Jeſus Gentibus tradidit?

Idem poſtea dixit Aug. L. de quantitate animæ c. 7. Auctoritati crede-
Tom. 1. p. 406. F. re, inquit, magnum compendium eſt & nullus labor.

Objectiones.

Dices 1. Rom. 8. v. 7. Sapientia carnis dicitur inimica Deo. 1. Cor. 2. v. 14. Animalis homo non percipit ea quæ ſunt Spiritus Dei, ſtultitia enim eſt illi. Et c. 3. v. 19. Sapientia hujus mundi, ſtultitia eſt apud Deum. Cap. 1. v. 23. dixerat, Chriſtum Crucifixum, eſſe Judæis ſcandalum, Gentibus autem ſtultitiam. Ex quibus testimoniis inferitur, inter fidem ac ſapientiam divinam & humanam rationem, diſſidium & inteſtinum quoddam bellum intercedere.

Reſp. Sapientiam carnis ſeu hujus mundi Deo inimicam eſſe: cui & nos mandatis ipſius, ut oportet, non obſequentes, etiam reddit inimicos: legi enim non eſt ſubjecta, ait S. Paulus citato cap. 8. ad Rom. v. 7. Pariter animalis homo, id eſt perversus ac carni rebusque ſenſibilibus totus im-

mer-

mersus, non percipit ea quæ Dei sunt: quo etiam sensu, Crux Christi Judæis scandalum fuit & Gentibus stultitia. Verum, non semel jam monuimus, nos hic non loqui de illa perversa vel corrupta hominis ratione seu sapientia, sed de recta & sanata per gratiam; vel de ratione ut sic, & in abstracto spectata, quæ fidei favet plurimum, nedum noceat.

Dices 2. Ea inter se pugnant, quorum unum aliquid affirmat, quod ab altero negatur: atqui humana ratio multa admittit & probat, quæ fides respuit; qualia sunt ista v.g. *Ex nihilo nihil fit. A privatione ad habitum non datur regressus. Virgo non potest esse mater &c.* quæ totidem sunt ef-fata fidei Christianæ prorsus adversa; ergo &c.

Resp. Distinguo maj. Si sint ejusdem ordinis, concedo: si diversi, nego. Distinguo min. Atqui ratio humana plura admittit quæ negat fides; ratio corrupta, non sanata per gratiam, quæ per fidem emendari debet, concedo: ratio recta & sanata per gratiam, nego. Igitur ratio & fides sunt quidem in diverso ordine, at non idcirco pugnant inter se; & si quando ratio fidei contradicit, non vera & sana est ratio, sed corrupta & falsa, ait S. Aug. quæ ex verisimilitudine dumtaxat judicat, non ex rei veritate; atque eo in casu reprimenda & in ordinem redigenda. Qua propter è veteri Philosophia ea prorsus rejiciet Philosophus Christianus, quæ cum fide nostra non concordant: necesse enim est, ea esse falsa, quæ pugnant cum veritate à Deo revelata; & æquitas postulat ut ei potius assentiamur, qui nec falli potest nec fallere, quam humanæ rationi ac Philosophiæ, quæ cæca est & tot erroribus obnoxia.

Instabis, sequitur ex hac ipsa solutione, fidem & rationem pugnare inter se, ac contraria prorsus docere; siquidem necesse est ut fides errata rationis humanæ corrigat & emendet.

Resp. Distinguo ant. Sequitur, rationem corruptam & non sanatam per gratiam pugnare cum fide, esto: rationem rectam & sanam, nego. Sana etenim ac recta ratio rectè intelligit, Deo, qui suprema veritas est, ex animo obsequendum, tametsi non capiat quæ sunt ab ipso revelata mysteria: Intelligit cum S. Augustino Epist. ad Volusianum 137. aliàs 3. n. 8. *Dandum Deo aliquid posse quod nos fateamur investigare non posse. At-* Tom. 2. p. 405. B.
que in talibus rebus totam rationem facti esse potentiam facientis.

Dices 3. Si humana ratio fidei ex adverso non repugnaret, posset dissolvere argumenta quæ contra mysteria fidei à Gentilibus vel Hæreticis proponuntur: atqui istud non potest humana ratio; ergo &c.

Resp. 1. Nego sequelam majoris. Namque cum duo ista certissimè consent, & vera esse quæ sunt à Deo revelata, & ea super captum rationis esse posita: sua ipsis semper staret veritas inconcussa, tametsi mens humana pro sua infirmitate & ignorantia dissolvere non posset quæ adversus illa opponuntur. Arguenda igitur potius & inculanda humana infirmitas, quam veritas mysteriorum impugnanda. Ita ferè respondebat S. Aug. L. 11. de Gen. ad Litt. c. 4. nu. 6. cum ipsi proponeretur ista quæstio: *Cur Deus tentari hominem permiserit, quem tentatori consensurum esse præsciebat? Altitudinem quidem consilii ejus penetrare non possum, aiebat S. Do-* Tom. 10. p. 74. C.
ctor, & longè supra vires meas hoc esse confiteor. Est ergo aliqua causa fortassis C. occultior, quæ melioribus sanctioribusque reservatur, illius gratia potius quam meritis eorum. Et L. 3. de Peccat. merit. & remis. c. 4. n. 7. *Et si, dicebat S. Doctor, refellere istorum argumenta non valeam, video tamen inherendum esse*
is quæ in Scripturis sunt apertissima, ut ex his revelentur obscura.

Resp. 2. Nego min. Solvuntur enim illa argumenta quantum satis est, ut humana Philosophia nusquam demonstrare valeat mysteria nostra aliquam contradictionem involvere. Ad hoc enim sufficit, ut certissime ostendat & comprobet homo fidelis, ea esse revelata, & consequenter vera; nec amplius aliquid ab eo exigere meritò potest: arguentis autem est demonstrare falsitatem eorum, quod certè nusquam assequi poterit.

Instabis. Si posset humana ratio dissolvere argumenta quæ fidem impugnant, posset & fidem ipsam, seu ejus mysteria attingere & mente assequi; atqui hoc non potest: ergo nec ulla ratione argumenta contraria dissolvere.

Resp. 1. Nego sequelam majoris. Non magis enim qui solvit argumenta contra mysteria fidei, ea comprehendere debet, quàm qui argumenta illa proponit: atqui qui argumenta proponit contra mysteria fidei, ea certè non comprehendit nec mente prorsus assequitur; ergo nec qui ea argumenta dissolvit.

Resp. 2. Distinguo maj. Posset mysteria attingere aliquo sensu, ea nempe defendendo, concedo: ea penetrando, nego. Ita cœlum aliquo sensu possumus attingere, aspectu scilicet non manu.

QUÆSTIO SECUNDA.

De natura & objecto Theologiæ.

R Ei alicujus natura per definitionem explicari solet; definitio autem ut sit accurata, constare debet genere proximo & differentia propria: quæ differentia in potentiis & laboribus, de quorum numero est Theologia, repeti debet ab objecto, seu ordine ad objectum. Ut ergo quæ sit natura Theologiæ dignoscatur, quærendum est 1. Quodnam sit genus ejus proximum. 2. Quod ejus objectum.

Cum verò Theologia sit habitus mentis, cujus proprium est ex principiis fidei discurrendo conclusiones elicere; & quinque à Philosophis numerentur virtutes mentis quibus ad verum inclinatur, nempe intelligentia, sapientia, scientia, prudentia & ars: quæritur ad quam ex illis virtutibus mentis tamquam ad genus proximum revocanda sit Theologia.

Quia in controversia certum istud est: 1. Theologiam non esse intelligentiam; quia discursu nititur, non simplici mentis intuitu sicut intelligentia, quæ versatur circa prima dumtaxat atque notissima principia. 2. Non esse prudentiam: quia hæc tota occupatur circa actiones singulares, qualis non est omni ex parte Theologia. 3. Certum est Theologiam non esse artem; quia non versatur, sicuti ars, circa operationem externam.

Questio igitur tota in eo volvitur utrū Theologia sit scientia vel sapientia.

Duobus articulis nostram hanc secundam quæstionem absolvemus: 1. An Theologia sit scientia vel sapientia. 2. Quodnam sit proprium objectum Theologiæ.

ARTICULUS PRIMUS.

An Theologia sit scientia vel sapientia.

Facilis est hujus quæstionis solutio, si figatur vera idea & notio tum scientiæ, tum sapientiæ.

Ob-

Observe igitur 1. Scientiam & sapientiam vel strictè intelligi, vel latiori quodam sensu, quamquam vero & proprio.

Scientia sensu latiori sumpta, est cognitio quælibet vera & certa, ex principiis certis licet non demonstrativis, per discursum comparata.

Scientia stricto sensu Philosophorum more, est cognitio certa, vera & evidens rei necessariæ per propriam causam. Quibus conditionibus, distinguitur scientia ut vera, ab errore falso; ut certa, ab opinione incerta; ut evidens, à fide obscura; ut discursiva, seu quæ procedit per proprias causas, ab intelligentia non discursiva.

Sapientia latè sumpta, usurpatur nonnunquam pro multarum & admirabilium rerum scientia, & est rectitudo quædam intellectualis ad benè iudicandum de omnibus rebus, consurgens ex perfecta scientiarum omnium complexione; unde aliquis simpliciter & absolute sapiens denominatur.

Aliquando tamen sapientiæ nomine, intelligitur virtus intellectualis in aliquo tantum genere: quo sensu, quisquis in sua arte peritus, qui causas & principia rerum ejusdem artis reddere potest, sapiens appellatur; ita solemus dicere sapientem Architectum; sapientem Statuarium, &c.

Sapientia strictè, quo sensu à Philosophis usurpatur, est habitus intellectualis scientificus, quo res altissimæ cognoscuntur per altissimas causas & universalissima principia. Ex qua definitione facile intelligitur, hoc cum scientia commune habere sapientiam, ut sit vera, certa, evidens & discursiva; istud verò proprium illi esse, quod sit cognitio rerum altissimarum, hoc est quæ à sensibus valdè remotæ sunt; per altissimas causas & universalissima principia: quia prima rerum principia expendit, & ab illa ceteræ scientiæ suorum principiorum confirmationem & evidentiam mutuatur.

Observe 2. De solo ferè nomine hic moveri quæstionem, utrum scilicet Theologia dicenda sit, vel non, scientia. Dubitandi ratio hæc est præcipua, quod nempe evidentia sit absolute requisita ad veram scientiam, qua evidentia caret Theologia nostra. Sunt qui ad veram scientiam existimant sufficere evidentiam quæ procedit ex principiis notis lumine superioris scientiæ; atque adeo Theologiam nostram veram eo nomine scientiam esse contendunt, quod procedat ex principiis notis lumine superioris scientiæ, nempe scientiæ Dei & Beatorum cui nostra Theologia subalternatur. Ita S. Thom. hic art. 2.

Sunt qui ad veram scientiam exigunt dumtaxat evidentiam consequentiæ, non verò consequentis. Alii evidentiam per certitudinem in Theologia suppleri existimant. Alii cum Henrico Gandavensi admittunt medium quoddam lumen, inter lumen gloriæ, & lumen fidei, per quod asserunt propositiones Theologicas evidenter à Doctoribus cognosci; & consequenter Theologiam nostram stricto sensu esse scientiam. His præsuppositis, sit

C O N C L U S I O .

Theologia strictè ad sensum Philosophorum non est scientia, nec sapientia.

Meritò tamen dici potest ac debet sensu latiori, tametsi verò, & proprio, scientia & sapientia. Dux sunt Conclusionis partes.

Prima pars prob. Quia ad scientiam & sapientiam strictè sumptam requiritur evidentia, tum conclusionum, tum principiorum ex quibus illæ educuntur:

cuntur: atqui neque principia, neque conclusiones Theologiæ hanc habent evidentiam. Non principia, quæ ex fide ipsa hauriuntur; fides autem ex Apost. Heb. 11. v. 1. *est verum non apparentium*. Non conclusiones, illæ etenim educuntur ex propositionibus præcedentibus, quarum una saltem est de fide: conclusio autem non potest majorem habere evidentiam quam principia ipsa ex quibus educitur; ergo Theologia non est scientia strictè sumpta.

Neque sufficit evidentia orta ex principiis notis in superiori scientia, nempe scientia Dei & Beatorum. Namque hic quæstio est de Theologia viatorum, non comprehensorum; debet autem evidentia in eodem esse subjecto in quo inest ipsa scientia: porro in nobis viatoribus, qui videmus per speculum & in ænigmate, non inest illa evidentia; ergo nec scientia strictè sumpta.

Non sufficit etiam evidentia consequentiæ: quia hæc conclusioni etiam probabili competere potest, quando scilicet conclusio legitima syllogismorum forma deducitur ex præmissis: tum quia ad Dialecticam maxime pertinet judicium ferre de legitima consequentiâ, non verò præcisè ad Theologiam; ergo ad scientiam strictè sumptam necessaria est evidentia, non tantum consequentiæ, sed consequentis.

Neque etiam certitudine conclusionis potest ejus evidentia suppleri, ad hoc ut Theologia sit habitus verè ac strictè scientificus. Namque 1. Utræque ista conditio, & certitudo, & evidentia, distinctè ac necessariò requiritur in scientia strictè sumpta. 2. Quia in scientiis ordinariis, non ex certitudine nascitur evidentia, sed potius ex evidentia certitudo.

Neque admitti prorsus debet lumen illud medium inter lumen gloriæ & lumen fidei, quod excogitavit Henricus à Gandavo: fictitium quippe videtur hujusmodi lumen medium, cujus nullum prorsus extat in Scriptoribus Ecclesiasticis fundamentum; & quo, ipsa fidei obscuritas evanescit: si quidem in mente hujus Auctoris, conclusiones Theologiæ quæ ex duabus præmissis de fide eruuntur, sunt evidenter veræ; ergo & principia quibus illæ deducuntur, sunt pariter evidenter vera. Ubi ergo tunc fidei nativa obscuritas & evidentia?

Deinde verò lumen illud medium, vel est infusum, vel acquisitum: non prius, quia ad illius infusionem requiritur aliqua dispositio, quæ & qualis illa sit, ab omnibus ignoratur: non posterius, quia omnes actus quibus lumen illud medium comparari posset, essent obscuri, & ab ipsa fide profluerent quæ natura sua est inevidens & obscura; adeoque non possent illi lumen clarum & perspicuum producere.

Secunda pars conclusionis probatur.

1. Ex Scripturis in quibus Theologia nostra & scientia & sapientia nuncupatur. Sapientiæ 10. v. 10. *Dedit illi scientiam Sanctorum*. Et c. 13. v. 1. *Vani sunt omnes homines in quibus non subest scientia Dei*. Jerem. 3. v. 15. *Dabo vobis Pastores, & pascent vos scientia & doctrina*. 1. Cor. 12. v. 8. *Alii datur sermo sapientiæ, alii sermo scientiæ*. Et c. 2. v. 6. dixerat idem Apost. *Sapientiam loquimur inter perfectos, sapientiam verò non hujus sæculi: sed loquimur Dei sapientiam in mysterio quæ abscondita est*.

2. Ex S. Aug. L. 14. de Trinit. c. 1. n. 3. *Rerum divinarum scientia, propriè sapientia nuncupatur*. Et paulò post: *Scire quemadmodum (fides) & piis opitulatur, & contra impios defendatur, proprio appellare vocabulo scientiam videtur Apostolus*.

3. Quia una excepta principiorum & conclusionum evidentia, Theologia

logia nostra ceteras habet veræ ac propriæ scientiæ conditiones ; neque ad alium habitum mentis potest revocari , quàm ad scientiam & sapientiam .

Adde quòd omnis cognitio certa & sine formidine erroris , scientia verè ac propriè dicitur . Quo sensu , S. Aug. L. de Doctrina Christiana ait : *Non esse verendum dicere nos scire , quæ idoneis testibus novimus .* Et alibi . *Id scire dicimur , inquit , quod certò novimus .* Quo sensu Job 19. v. 25. dicebat : *Scio quòd Redemptor meus vivit .* Et Joan. 11. v. 24. Martha ad Christum dicebat : *Scio quia resurget in resurrectione , in novissimo die .* Nonnisi tamen ex fide & Job , & Martha id noverant .

O B J E C T I O N E S

Contra prima Conclusionis partem .

Dices 1. contra primam Conclusionis partem . Evidentia essentialis non est scientiæ , sed tantum est conditio necessaria ad ejus certitudinem : cum igitur Theologia hanc certitudinem habeat , non indiget evidentia ut sit & dici possit stricti nominis scientia .

Resp. dist. ant. Evidentia non est essentialis scientiæ , latiori quodam sensu , tametsi vero & proprio , concedo : Stricto sensu ac Philosophorum more , nego . Patet ex dictis , non modò certitudinem , sed & evidentiam omnino esse necessariam ad constituendam scientiam strictè sumptam , & in ea certitudinem nasci ex evidentia , non evidentiam ex certitudine .

Dices 2. Theologia sufficientem habet evidentiam ut scientia stricto sensu dici possit : quia etsi fidei capita sigillatim & evidenter non cognoscat , evidenter tamen cognoscit illa mysteria esse credibilia ; quia nempe evidenter cognoscit duo ista generalia & communia principia , primum ; Quidquid Deus revelavit , verum est : secundum ; Deus ea mysteria revelavit , quæ nobis ab Ecclesia proponuntur ad credendum . At ista duo evidentia sunt . 1. Quia Deus est prima veritas , quæ nec falli potest nec fallere . 2. Quia plurimis prodigiis ac miraculis mysteria illa confirmata fuerunt .

Resp. Nego ant. Ad cujus probationem : Dico 1. Aliud esse mysteria fidei reddi credibilia per motiva credibilitatis ; & aliud , illa cognosci evidenter vera , per motiva credibilitatis . Fiunt quidem evidenter credibilia , sed non evidenter vera : evidentia quippè illa per hujusmodi motiva comparata , tantum externa est respectu illorum mysteriorum , quorum existentiam certò quidem demonstrant , naturam verò apertè nobis non manifestant . Quapropter cum evidentia illa motivorum credibilitatis , sit merè externa , non sufficit ad scientiam stricto sensu usurpatam .

Dico 2. Evidentiam qua constaret Deum aliquid immediatè per semetipsum revelasse , non sufficere etiam ad scientiam strictè sumptam : quia cum illa evidentia ex parte loquentis seu revelantis Dei , utpotè merè externa , cohæret adhuc mysterii revelati obscuritas & inevidentia ; cujus proinde naturam & intima principia mente assequi ac penetrare non valemus .

Instabis . Nonnulla etiam ad fidem pertinent , quæ tamen à Theologia clarè demonstrantur : v. g. existentia Dei ; animæ humanæ immortalitas . Hujusmodi etiam fuere ea Religionis nostræ capita , quæ Apostoli propriis suis oculis usurpaverunt : v. gr. mortuum esse Christum , surrexisse , ad
cœlos

coelos ascendisse; ergo ex ea parte Theologia nostra simpliciter ac strictè potest appellari scientia.

Resp. 1. Theologiam nostram strictè scientiam esse ac dici posse, quantum ad ea capita quæ clarè ac perspicuè cognoscit, v. gr. existentiam Dei, immortalitatem animæ; unde solet ea ex parte Theologia naturalis appellari. Nihilominus possunt ejusmodi capita, tametsi perspicua, etiam per fidem apprehendi & credi: quia nempe idem objectum potest vario motivo attingi; quatenus evidens est; lumine naturali; quatenus à Deo revelatum; auctoritate Dei. Verùm, quidquid sit de ista controversia, de qua suo loco ubi de fide, cum hic Theologiam qualatè patet & secundum omnes suas partes consideramus, quæ, paucis omninò exceptis, nativam præ se ferunt obscuritatem & inevidentiam; meritò asserimus, eam stricti nominis scientiam non esse.

2. Quantum ad alia exempla Mortis, Resurrectionis Christi &c. non una & eadem est responsio. Nonnulli volunt, qua parte illa mysteria fuisse Apostolis clarè cognita, fidei meritum in ipsis non habuisse; qua de causa Christus dicebat: *Quia vidiſti me, Thoma, credidiſti; beati qui non viderunt & crediderunt.* Joan. 20. v. 29. Quamquam dici meritò potest, Apostolos ea mysteria, quæ propriis oculis usurpabant, credidisse; non quia illa videbant, sed quia futura esse Christus illis revelaverat. Alii existimant, evidentiam facti aut testimonii stare cum fide, cujus objectum (ut ipsis videtur,) non est essentialiter obscurum & inevidens. Alii dicunt, cum illa etiam evidentia & perspicuitate nonnullorum mysteriorum cohærere fidem; tum quia sic animo præparatus est homo fidelis, ut etiam pronus ea mysteria crederet, etsi ea clarè non perspiceret: tum quia semper inest aliquid obscuritatis in modo quo mysteria hæc perfecta fuerunt. Verùm plenius & accuratius hujusce quæstionis examen ad eum locum remittimus, ubi de natura fidei sermo erit instituendus.

Dices 3. cum Henrico Gandavenſi. Theologi suo studio, industria & labore consequuntur lumen aliquod ad clariùs cognoscenda fidei mysteria. Unde S. Aug. Lib. contra Epist. fundamenti c. 14. n. 17. dicebat: *Ego catholicam fidem profiteor, & per illam me ad certam scientiam perventurum præsumo.* Atqui lumen illud neque est lumen gloriæ, ut constat, neque solius fidei quod omnibus fidelibus commune est; ergo medium est inter lumen fidei & gloriæ. Ergo beneficio hujus luminis, propositiones fidei fiunt evidentes.

Resp. Distinguo maj. Theologi suo studio ac labore consequuntur aliquod lumen ad fidei mysteria cognoscenda majori cum facilitate ac minori confusione; ad ea exponenda & contra insultus Novatorum vindicanda, concedo: ad ea clarè ac perspicuè cognoscenda, nego. *Nisi credideritis, non intelligetis:* ait Isaias c. 7. v. 9. juxta versionem 70. Interpretum. *Crede ut intelligas,* inculcat sæpius S. Aug. Atque hæc est certa scientia, idest certa cognitio, ad quam S. ille Doctor se per fidem perventurum confidebat; quia scilicet, sine prævia fide, Religionis mysteria certè cognosci non possunt; quod appositè urgebat S. Doctor L. citato Epist. fundamenti adversus Manichæum, à quo multa gratis, planè incerta & dubia proponebantur: *Tu, inquit, S. Aug. qui fidem meam labefactare conaris, certam scientiam trade, si potes, ut id quod credidi, temerè me credidisse convincas.* Duo sunt quæ mihi profers: unum, cum dicis Spiritum

Sanctum esse qui loquitur; & alterum, cum dicis manifesta esse quæ loquitur::: Sed tu nec hoc nec illud vales ostendere. Nihil aliud elegisti, nisi laudare quod credis, & irridere quod credo.

O B J E C T I O N E S

Contra secundam Conclusionis partem.

Dices 1. contra secundam Conclusionis partem. Vera scientia, ex Philosopho, sua non probat sed supponit principia: atqui Theologia nostra sua probat principia, nempe hoc vel illud mysterium esse à Deo revelatum.

Resp. Distinguo maj. Scientia inferioris ordinis, sua non probat principia, esto: scientia superioris ordinis, qualis est Theologia, nego. In eo igitur differt scientia inferior à superiori, quòd inferior sua principia à superiori mutuatur, quæ sua, quibus nititur, fundamenta & principia aperit & demonstrat.

Dices 2. Objectum veræ scientiæ debet esse immutabile & universale: atqui objectum nostræ Theologiæ non est immutabile; quia actiones humanæ, circa quas ad verum & rectum dirigendas illa versatur, sunt mutationi obnoxia: non est etiam universale, quia occupatur Theologia circa singularia, v. gr. circa Adami statum, originem &c. circa Christum, circa beatam Virginem &c. ergo.

Resp. Distinguo min. Actiones humanæ sunt mutationi obnoxia, ex se se quoad existentiam, concedo: quoad essentiam, & quatenus subsunt voluntati & revelationi divinæ, nego. Sunt enim certa & immota harum actionum principia; sunt fixæ illarum regulæ, ad quas componi & conformari debent, ut rectæ sint & laudem habeant. Porro certitudo & immutabilitas illarum regularum sufficit, ut Theologia veræ scientiæ titulum consequatur. Versatur equidem Theologia nostra circa singularia, quæ suam habent necessitatem, quatenus scilicet subsunt voluntati & revelationi divinæ; qua parte mutari non possunt nec aliter se habere.

Dices 3. Ad veram scientiam requiritur certitudo: atqui Theologia nostra certa non est, ut patet ex tot diversis opinionibus quæ Theologos varias in partes distrahunt; ergo non est vera scientia.

Resp. Distinguo maj. Requiritur certitudo circa principia, & majorem conclusionum partem, concedo: certitudo omnimoda, quæ se extendat ad omnes omninò conclusiones, nego. Nequidem in Philosophicis hanc certitudinem reperiri, probat manifestè sententiarum diversitas inter ipsos Philosophos circa res naturales; & tamen ipsi Philosophiæ titulum veræ scientiæ nemo jure recusaverit. Conclusiones Theologicæ, de quibus in hanc vel illam partem liberè disputant Theologi, liberas dumtaxat spectant Scholæ opiniones, non ipsum fidei dogma quod unum esse debet apud omnes. At longè multò plura sunt de quibus communi suffragio inter se consentiunt, & ex quibus certas discurrendo conclusiones eruiunt: unde jure merito scientiæ nomen ac titulum obtinet nostra Theologia.

ARTICULUS SECUNDUS.

De objecto Theologiæ.

Repeti hic debet ex Philosophis, quid & quotuplex sit objectum alicujus disciplinæ.

Objectum, quod alii subjectum vocant, non quidem inhæſionis, sed considerationis, generatim est id circa quod occupatur potentia, actus aut habitus. Duplex vulgò distinguitur, materiale & formale.

Objectum materiale, est res ipsa circa quam disciplina versatur: formale, est ratio seu modus quo materiale objectum à disciplina attingitur, v. g. Corpus naturale est objectum materiale Physicæ: quatenus verò naturale; seu naturalitas ipsa sub qua consideratur, est ipsius objectum formale. Utrumque objectum sive materiale sive formale rursus subdividitur, nempe.

Objectum materiale, in totale seu adæquatum; & parziale seu inadæquatum. Adæquatum dicitur, quod adæquat seu complectitur omnem scientiæ latitudinem: parziale & inadæquatum, quod ab una dumtaxat disciplinæ parte consideratur. Ita corpus cœleste non à tota, qua latè patet, Physica consideratur, sed ab una dumtaxat ejus parte.

Rursus objectum materiale adæquatum, vel est communis, vel, ut loquuntur, attributionis. Objectum communis seu prædicationis dicitur, quod commune est omnibus & singulis partibus alicujus disciplinæ, & de illis prædicatur: tale est v. g. ens naturale respectu Physicæ. Objectum attributionis dicitur, ad quod omnia quæ pertinent ad aliquam disciplinam referuntur, tamquam ad id quod est in disciplina præcipuum; tametsi de singulis ejus partibus prædicari non possit: tale est corpus naturale in Physica.

Objectum verò formale, vel est formale *quod*, vel formale *quo*, vel formale *sub quo*. Etsi acuta & subtilis, non tamen omninò superflua videtur hæc divisio, ad omnem declinandam terminorum æquivocationem. Objectum formale *quod*, est ea ipsa ratio quæ objectum materiale primò determinat ad talem scientiam seu disciplinam: unde vocatur formale terminativum & specificativum. Sic v. g. sanabilitas corporis humani, est objectum formale *quod* medicinæ. Objectum formale *quo*, est illa ratio secundum quam objectum materiale primò movet intellectum ad sui cognitionem, & sine qua ad illius cognitionem se non accingeret. Sic v. g. lux dici potest objectum formale motivum visus, ad percipiendum colorem; & præmissa dici possunt movere intellectum, ad assensum præbendum conclusioni. Objectum formale *sub quo*, est conditio quædam sine qua objectum potentiam movere non potest ad sui cognitionem; ad quam etsi facultas cognoscitiva non attendat dum objectum considerat, attamen si hæc non adesset conditio, facultas objectum illud attingere non posset. Ita visibilitas est ratio sub qua oculus colorem deprehendit. His præmissis sit

PRIMA CONCLUSIO.

Objectum materiale Theologiæ, est omnis propositio quæ per discursum colligi potest ex revelatis à Deo.

Probatur. Quia quidquid ex se commune est pluribus habitibus, & ad ali-

aliquem per ejus objectum formale contrahitur, illud censetur esse objectum materiale: atqui propositiones Theologicæ quæ ex revelatis à Deo per discursum colliguntur, communes sunt Theologiæ & aliis scientiis vel naturalibus vel infusis; & ad scientiam Christianæ Theologiæ contrahuntur & determinantur, quatenus spectantur ut deducibiles ex rebus revelatis à Deo; ergo &c.

S E C U N D A C O N C L U S I O.

Objectum formale Theologiæ, est omnis propositio Theologica spectata quatenus deducibilis per discursum ex revelatis à Deo.

Probatur. Quia illud est objectum formale, quod est peculiaris ratio sub qua objectum materiale attingitur, & ad certam scientiam contrahitur: atqui deducibilitas est illa ipsa ratio sub qua propositiones Theologicæ attinguntur, & determinantur ad eam scientiæ speciem, quam vocamus Theologiam; per illam etenim deducibilitatem ex revelatis tamquam rationem formalem, Theologia nostra distinguitur à fide, aliisque scientiis quæ revelatione divina non nituntur.

Inde colliges, objectum totale & adæquatum Theologiæ esse omnes propositiones quæ per discursum ex rebus à Deo revelatis deduci possunt.

T E R T I A C O N C L U S I O.

Objectum Theologiæ adæquatum & communis, ut vocant, est ens divinum quatenus per discursum cognoscibile ex revelatis à Deo.

Probat, quia objectum communis illud dicitur, quod in recto prædicari potest de omnibus quæ in scientia tractantur, & sub ea ratione sub qua tractantur: atqui tale est ens divinum, quatenus per discursum cognoscibile ex rebus à Deo revelatis, respectu nostræ Theologiæ; quia nempe quidquid in ea tractatur, aut Deus est, aut attributionem dicit ad Deum: ergo rectè exprimi potest per ens divinum, quod tamquam analogum primariò stat pro Deo tamquam principali analogato, & secundariò pro creaturis tamquam extrinsecè participantibus rationem entis divini.

Q U A R T A C O N C L U S I O.

Objectum Theologiæ adæquatum attributionis, est Deus sub ratione deitatis.

Probatur, quia illud est objectum adæquatum attributionis alicujus scientiæ, quod est primum ac præcipuum eorum omnium quæ considerantur à disciplina, & ad quod omnia quæ in ea tractantur, revocari possunt directè vel indirectè; seu partim in recto, partim in obliquo: atqui Deus est objectum primum & præcipuum eorum omnium quæ tractantur in Theologia, & ad illum cetera omnia aliquo modo referuntur; ergo &c.

Dices. Theologia agit de peccatis: sed peccata non referuntur ad Deum, imò magis ab illo avertunt; ergo &c.

Resp.

Resp. Distinguo min. Peccata non referuntur ad Deum tamquam principia, vel proprietates, vel effectus, concedo: tamquam objecta ab illo cognita & revelata; & quatenus subjacent divinæ providentiæ ac justitiæ: tum ut ex malis bona eruat, tum ut puniat malos, nego. Sub illa quippè ratione ad Deum referuntur, ac de iis tractare debet Theologus; quomodo Medicina agit de morbis & venenis, ut iis idonea remedia adhibeat.

Instabis. Ex dictis, objectum Theologiæ est ens divinum deducibile per discursum ex revelatis: atqui peccatum non est ens divinum; ergo &c.

Resp. Distinguo maj. Objectum per se est ens divinum, concedo: objectum per accidens, nego. Porro peccata sunt dumtaxat objectum per accidens Theologiæ, de quibus agit tantum ratione alterius, nempe oppositæ virtutis, quæ à Deo est, & ducit ad Deum.

Dices 2. Deus sub ratione deitatis non potest à nobis hac in vita cognosci; ergo &c.

Resp. Distinguo ant. Non potest à nobis cognosci hac in vita, perfectè & intuitivè: concedo: imperfectè & abstractivè per effectus, nego.

Q U I N T A C O N C L U S I O .

Objectum formale *quod* Theologiæ adæquatum, Deus est sub ratione deitatis.

Probatur, quia ex dictis antea, objectum formale *quod*, est illa ratio quæ objectum materiale primò determinat ad aliquam scientiam seu disciplinam: atqui talis est deitas respectu nostræ Theologiæ. Cum enim Deus pluribus modis considerari possit, vel ut est Redemptor, auctor salutis & gloriæ; vel adæquatè secundum omnes suas perfectiones & attributa, vel saltem inadæquatè sub ratione essentiali divinitatis, ut illa distinguitur à suis attributis virtualiter per modum subjecti de quo plures propositiones affirmantur & probantur; divinitas hoc posteriori modo censetur præcipuum Theologiæ objectum. Tum quia sub hac ratione Deus est præcipuum fidei & visionis beatificæ objectum, atque ultimus finis noster: tum quia ad rectum discursum & legitimam enunciationem, oportet conceptum subjecti distingui à conceptu proprietatum quæ illi subjecto per discursum tribuuntur: atqui sola deitas ut est virtualiter distincta à suis attributis, talis est; illorum enim sicuti est radix, ita est fundamentum & primum subjectum eorum omnium quæ in Theologia dicuntur & demonstrantur de Deo.

S E X T A C O N C L U S I O .

Objectum formale *quo* seu motivum Theologiæ, est revelatio divina, seu veracitas divina & auctoritas prima veritatis revelantis, quatenus applicata per discursum.

Probatur, quia illud est objectum formale *quo* Theologiæ, in quod ultimò resolvitur motivum assensus qui datur conclusioni Theologicæ; atqui assensus ille resolvitur ultimò in revelationem seu veracitatem divinam. Idcirco enim credimus mysteria fidei, quia sunt revelata à Deo, qui est prima veritas, quæ nec falli potest nec fallere: revelatio autem illa debet per discursum

discursum applicari propositionibus Theologicis; quia per discursum distinguitur Theologia nostra à fide, ut sapiùs dictum est. Unde in conclusione Theologica duplex distingui debet motivum assensus: unum remotum, nempe Dei revelantis auctoritas; alterum proximum, connexio scilicet conclusionis cum præmissis, quæ per discursum cognoscitur.

SEPTIMA CONCLUSIO.

Objectum formale *sub quo* Theologia movetur ad cognitionem sui objecti, est obscuritas & inevidentia.

Probatur 1. Quia per illam formalem rationem obscuritatis & inevidentiæ in objecto, Theologia nostra distinguitur à naturali Theologia viatorum & à scientia beata: utraque enim evidentiam habet objecti. 2. Quia idem est, saltem remotè & mediatè, motivum formale *sub quo* conclusionis ac principiorum seu præmissarum ejus; si quidem conclusio scientifica tota virtute continetur in principiis seu præmissis; sed motivum formale *sub quo* propositionum fidei quæ sunt principia conclusionis Theologiæ, est obscuritas & inevidentia.

QUÆSTIO TERTIA.

De proprietatibus Theologiæ.

Quatuor Theologiæ proprietates totidem Articulis expendemus.

1. Ejus unitatem, nempe an sit una specie scientia.
2. Ejus dignitatem & certitudinem, an sit supernaturalis, & certitudine superet alias scientias naturales.
3. Ejus subalternationem, an subalternetur scientiæ Dei & Beatorum.
4. Denique, an sit discursiva.

ARTICULUS PRIMUS.

An Theologia sit una specie scientia.

Non hic quæstio est de unitate numerica seu individuali Theologiæ: certum enim est hoc sensu illam esse multiplicem, pro numero & multitudine eorum in quibus inest.

Neque etiam quæritur, utrum sit una unitate simplici; certum enim est eam ex multis habitibus partialibus coalescere, qui necessarii sunt ad varias quæ occurrunt difficultates superandas: unde certum pariter est apud omnes, Theologiam unam esse unitate ordinis & compositionis; quæcumque enim in ea tractantur, ad Deum referuntur tamquam ad objectum primum ac principale. Non etiam quæritur, utrum una sit quoad modum tractandi res divinas; ex dictis etenim suprâ, ubi de variis Theologiæ divisionibus, certum est varium esse non unum modum tractandi res divinas.

Quæstio igitur est de unitate specifica quoad substantiam; an nempe Theologia sit una specie scientia. Alii affirmant cum S. Thoma hic art. 3. Negant alii cum Durando in prologo Sententiarum, quæst. 4. Alii distin-

giunt inter conclusiones quæ eruantur ex duplici præmissa de fide, & alias quæ eruantur ex una præmissa de fide, & altera naturali; & contendunt Theologiam respectu earum conclusionum quæ educuntur ex duabus præmissis de fide, unam esse specie scientiam: non ita verò respectu conclusionum quæ colliguntur ex præmissis quarum una est de fide, & altera lumine naturali cognita. Ratio ipsis est, quia unum & idem est motivum in conclusionibus quæ eruantur ex duplici præmissa de fide, nempe revelatio; non verò in aliis ubi duplex occurrit motivum partiale, revelatio ex una parte, & lumen naturale ex altera.

C O N C L U S I O.

Theologia est una specie scientia, tum in conclusionibus quæ educuntur ex duplici præmissa de fide, tum in aliis quæ educuntur ex una præmissa de fide, & altera naturali.

Probatur, quia unitas specifica alicujus scientiæ repetitur ex unitate motivi formalis quo scientia illa suum objectum materiale attingit: atqui unum est motivum formale conclusionum Theologicarum, siue sequantur ex duabus præmissis de fide, siue ex una de fide & altera naturali, nempe divina revelatio. Vera enim & proxima ratio assensus qui datur conclusioni Theologicæ, præcisè ut est Theologica, est quòd illa virtualiter & implicite contineatur in propositione revelata; atqui hæc ipsa ratio una est & ejusdem speciei in omni conclusione & assensu Theologico; ergo Theologia est una specie scientia.

O B J E C T I O N E S.

Dices 1. Illæ conclusiones non possunt ad unam specie scientiam revocari, quæ variis specie motivis nituntur: atqui conclusiones quæ eruantur ex præmissis quarum una est de fide & altera naturalis, nituntur variis specie motivis, una nempe lumine fidei; altera, lumine naturali: differre autem specie utrumque istud lumen, nemo diffitetur: ergo conclusiones hujusmodi non possunt ad unam specie Theologiam revocari. Quòd autem propositio naturalis influat in conclusionem, tamquam partiale motivum assensus, videtur manifestum: quia tam illa propositio naturalis influit in conclusionem, quàm altera propositio quæ de fide est; sed ista influit, ergo & altera. Non enim potior est ratio unius, quàm alterius.

Resp. neg. min. Ad probationem dist. Propositio naturalis quatenus conjuncta est cum revelata in qua virtualiter continetur, influit in conclusionem, concedo: quatenus in se seorsim spectatur & naturalis est, nego. Patet manifestè ex eo quòd propositio illa naturalis quæ clara est & evidens, cum in syllogismo Theologico profertur, non pariat conclusionem evidentem, sed obscuram: v.g. in isto syllogismo: *Omnis homo est risibilis: Christus est homo: ergo Christus est risibilis*. Propositio ista, *Omnis homo est risibilis*, influit in dictam conclusionem, non quidem ut seorsim spectatur, sed ut conjungitur & implicite continetur in ista propositione revelata, *Christus est homo*. Qui enim revelavit Christum esse verum hominem, revelavit etiam implicite omnes appendices seu proprietates humanæ naturæ. Conclusio autem illa, quate-

quatenus implicitè continetur in præmissa revelata, per sese non est evidens; licet præmissa naturalis seorsim sumpta, sit evidenti naturæ lumine perspecta.

Instabis 1. Si revelatio saltem mediata sit in syllogismis mixtis unicum motivum assensus Theologici qui datur conclusioni, sequitur manifestè talem conclusionem non esse propriè Theologicam, sed immediatè pertinere ad fidem; cum nitatur unico fidei motivo, nempe divina revelatione.

Resp. Distinguo sequelam antecedentis. Sequitur conclusionem illam immediatè pertinere ad fidem, si in se nudè ac simpliciter spectetur, quatenus in propositione fidei revelata continetur, concedo: si spectetur ut conclusio est Theologica mediante discursu ex præmissis educta, nego. In hoc enim distat fides à Theologia, quòd hæc discursiva sit, non illa.

Instabis 2. Inde sequitur, discursum esse partiale motivum assensus conclusionis quæ eruitur ex una præmissa de fide, & altera naturali.

Resp. neg. antec. Inde tantum sequitur, discursum esse instrumentum seu organum quo Theologus commodè utitur, ut deprehendat connexionem conclusionis cum præmissis, non autem esse motivum assensus. Deprehensa enim per discursum illa connexione, verum assensus motivum est ipsa revelatio saltem mediata; quia nempe conclusio virtualiter & implicitè continetur in propositione immediatè revelata.

Instabis 3. Rursus sequitur ex hac nostra responsione, nullum planè discrimen esse inter conclusiones Theologicas quæ ex duabus præmissis de fide, & eas quæ ex una tantum de fide, & altera naturali colliguntur; siquidem unicum est ac totale earum omnium motivum, nempe divina revelatio.

Resp. dist. ant. Sequitur nullum esse discrimen, quoad motivum assensus Theologici, conc. quoad revelationem præmissarum, nego. Namque cum in syllogismo duæ præmissæ sunt de fide, ambæ sunt à Deo immediatè revelatæ: cum verò naturalis propositio jungitur cum altera de fide, censetur dumtaxat revelata implicitè, seu mediatè ac virtualiter.

Instabis 4. Quod est principium certitudinis alicujus conclusionis, est quoque motivum seu ratio assentiendi huic conclusioni; atqui sola revelatio, seu propositio de fide, non est principium certitudinis conclusionis Theologicæ: patet ex eo quòd non eadem sit certitudo conclusionis quæ sequitur ex una præmissa de fide, & altera naturali, & illius quæ sequitur ex duabus præmissis de fide, conclusio enim ista longè majorem habet certitudinem quàm altera.

Resp. Nego min. ad probationem distinguo. Non est eadem certitudo utriusque conclusionis, intensiva & accidentalis, concedo: specifica & essentialis, nego. Est quidem minor intensivè & quoad gradum accidentalem, certitudo conclusionis quæ ex una dumtaxat de fide, & altera naturali eruitur: quia talis conclusio magis distat à principio revelato, comparatè ad alias conclusiones quæ sequuntur ex duabus præmissis de fide; sed eadem est illarum omnium conclusionum specifica & essentialis certitudo, quæ nempe ex revelatione ipsa nascitur. Major autem vel minor habitus vel actus intensio, ipsius naturam & essentiam non immutat.

Dices 2. Licet lumen naturale sit motivum generale & adæquatum quo nituntur omnes scientiæ naturalis ordinis, istæ tamen sunt specie diversæ, nec omnes conclusiones scientificæ ad unam specie scientiam revocantur: ergo similiter, licet revelatio seu lumen supernaturale fidei

fit motivum omnium conclusionum Theologicarum, non inde tamen sequitur conclusiones illas ad unam specie scientiam pertinere.

Resp. Disparem esse rationem utriusque luminis quoad præsens institutum. Lumen quippè naturale ita scientiis naturalibus comparandis inservit, ut totum se teneat ex parte potentiæ, tamquam medium ipsi necessarium, ut circa objecta naturalia versari possit: at verò lumen fidei seu revelatio, propriè spectat objecta quæ revelata sunt; & est medium formale quo mentis assensus exprimitur. Porro, ratio formalis & distinctiva habituum non ex potentiis, sed ex objectis motivis & formalibus repetitur.

Resp. 2. Disparitatem ex isto etiam capite repeti, quòd nempe in scientiis naturalibus, præter motivum seu medium generale quod est lumen rationis, reperiantur motiva singularia propria; at verò in rebus Theologicis, est unicum motivum formale assensus, revelatio scilicet divina.

Instabis 1. Theologus diversos habet conceptus, v.g. de Deo uno in essentia, & trino in personis; ac de Sacramentis, eorum natura, institutione, efficacia &c. ergo Theologia non videtur una specie scientia.

Resp. Distinguo ant. Diversos habet conceptus, ratione objecti, concedo: ratione motivi assensus, nego: & nego consequens.

Instabis 2. Objectum Theologiæ est partim practicum, & partim speculativum: atqui hæc duo, in unum & idem objectum formale simul convenire non possunt, cum sint rationes primò diversæ.

Resp. neg. minor. Constat enim fidem sub uno formali motivo revelationis circa hæc objecta versari. Eadem quippè fide credimus Deum esse unum in natura, & trinum in personis, quod objectum speculativum est; & eum adorandum esse ac summè diligendum, quod pertinet ad objectum practicum.

Instabis 3. Theologus multas sæpius difficultates patitur circa Theologicas conclusiones; atque inde varietas opinionum: sed si unum ac simplex foret motivum illarum conclusionum, nempe divina revelatio, nullus daretur his difficultatibus locus; ergo non unum est sed varium ac multiplex motivum conclusionum Theologicarum; ac consequenter, Theologia non est una specie scientia.

Resp. Theologus varias difficultates patitur per accidens, & ex parte subiecti nempe hominis, qui vel terminos non satis intelligit, vel connexionem conclusionis cum præmissis minùs acutè & clarè deprehendit, concedo: ex parte ipsius Theologiæ & motivi formalis assensus, nego. Vel in ipsa fide, quæ certè simplex & una est, apprehendenda, difficultates occurrunt: alii enim aliis faciliùs & promptiùs terminos, quibus fides proponitur, apprehendunt; quia nempe alii sunt acutioris, alii verò tardioris ingenii. Idem est videre in charitate, quæ etsi una sit, ac pariter amorem inimicorum & amicorum imperet, sæpius tamen contingit, ut majorem longè sentiamus difficultatem in diligendo inimico, quàm amico; non quidem ex parte charitatis, sed ex parte ipsius hominis, ob eam quæ per peccatum inducta est malitiam & depravationem.

Dices 3. Demus, Deum alicui infundere scientiarum habitus, ut Adamo infudit; scientias illas revelaret haud dubiè, & tamen revelatio hæc non obstaret, quominus scientiæ illæ forent specie diversæ: pariter igitur, etsi revelatio sit motivum assensus conclusionum Theologicarum, nihil obstat quominus istæ ad varias specie scientias revocentur.

Resp. Disting. ant. Scientias illas revelaret tamquam causa efficiens, & pro-

& produciens vel species impressas, vel qualitatem habitualem, concedo: tamquam causa formalis movens ad assensum, nego. Neque Adamo, neque alii cuicumque in casu proposito, revelatio illa fuit causa movens ad eruendas conclusiones scientificas: si quidem non propter auctoritatem Dei loquentis conclusiones illæ admitterentur, sed propter evidentiam quam præ se ferrent.

Instabis 1. Deus in revelanda fide ac Theologia, se habet tamquam Doctor ac Præceptor: sed auctoritas præceptoris non est principium & ratio unitatis scientiarum quas Discipuli discunt ab ipso; ergo &c.

Resp. Dist. maj. Deus se habet ut Doctor ac Præceptor, proponens revelata propter solam proponentis auctoritatem cognoscenda & credenda, concedo: credenda & cognoscenda sub proprio motivo ac ratione formali intrinseca ipsis rebus quæ credendæ proponuntur, nego.

Instabis 2. Objectum formale alicujus scientiæ, debet esse quid reale & intrinsecum objecto cognito: atqui talis non est divina revelatio; ergo &c.

Resp. Dist. maj. Quando assensus datur per medium rei internum, concedo: quando datur per medium externum, sicuti fit in Theologia, nego.

Instabis 3. Si Deus alicui homini revelaret Mathematicam v. gr. & Metaphysicam, revelatio eo in casu esset formale motivum cognitionis earum scientiarum: attamen scientiæ illæ procul dubio adhuc differrent specie: ergo &c.

Resp. Dist. maj. Si Deus revelatione sua obscuram duntaxat earum scientiarum notitiam daret, qualem habemus in rebus fidei & Theologiæ, tunc una esset specie scientia, concedo: quia unico niteretur formali revelationis divinæ motivo: si claram earum scientiarum Mathematicæ nimirum ac Metaphysicæ cognitionem tribueret, nego. Eo enim casu, Mathematica & Metaphysica essent specie distinctæ scientiæ, quia iisdem niteretur motivis evidentibus quibus jam nititur; & Deus, ut diximus, se haberet tantum ut causa efficiens, & produciens species illarum scientiarum, non ut causa formaliter motiva.

ARTICULUS SECUNDUS.

An Theologia sit supernaturalis & certior aliis quibuscumque scientiis naturalibus.

DUO hic certa sunt ac ferè extra omnem controversiam. Primum, Theologiam dignitate ac gradu superare quascumque alias scientias naturales, tum ex parte objecti, Dei scilicet, quo nihil melius; tum ex parte motivi, nempe divinæ revelationis, qua nihil certius: tum ex parte finis, gratiæ & gloriæ, qua nihil optabilius. Alterum, & istud certum est Theologiam aliquo sensu esse ac dici posse supernaturalem, & alio sensu non esse. Supernaturalis est præsuppositivè, hoc est, ratione principiorum quæ revelata supponit, & ex quibus discurrendo conclusiones eruit: non est verò supernaturalis quoad substantiam & entitatem; quia est habitus per actus naturales acquisitus, non verò infusus. Nec obstat, quòd in syllogismis in quibus duæ præmissæ sunt de fide, conclusio videatur supernaturalis, quemadmodum & assensus mentis qui illi datur. Namque in hujusmodi syllogismis, conclusio, propriè conclusio non est, sed verum fidei decretum ex-

pressè ac formaliter revelatum: loquimur autem hic de conclusione Theologica propriè ac strictè sumpta.

Gravior longè controversia movetur inter Theologos, circa certitudinem Theologiæ comparatæ sive ad alias scientias naturales, sive ad ipsam fidem: an scilicet certitudine sua superet quamlibet naturalem cognitionem etiam primorum principiorum; aut etiam adæquet ipsam fidei supernaturalis certitudinem, ita ut conclusiones Theologiæ propriè sint de fide. Cui gravissimæ quæstioni elucidandæ ut viam sternamus, more nostro nonnulla priùs observabimus.

Observandum igitur 1. Triplicem vulgò à Theologis certitudinem distinguere, scilicet objecti, motivi, & subjecti seu cognoscentis.

Certitudo objecti est necessitas sive immutabilitas rei in se, quatenus aliter se habere non potest; sive absolute, ut Deus, sive ex hypothesi: sic ex hypothesi quòd sit homo, necesse est ut sit animal rationale.

Certitudo motivi est connexio infallibilis & necessaria medii cognitionis cum re cognita, excludens omnem falsitatem ac dubitationem saltem deliberatam.

Certitudo subjecti est firma mentis adhæsiō alicui objecto. Eaque duplex distinguitur: una fallibilis, altera infallibilis. Priorem habet, qui ab assensu deijci potest; sive quia propositio falsa putatur; sive quia licet vera sit, non est tamen necessariò vera; sive quia licet sit necessariò vera, non tamen ipsius veritas perfectè cognoscitur & penetratur ab intellectu humano; sive denique, quia mens humana ob innatam levitatem & inconstantiam facillè mutatur. Certitudo verò infallibilis est omnimoda imperturbatio intellectus; ac talis alicui objecto adhæsiō, ut ab ea deijci non possit: atque hæc maximè laudanda, cum oritur ex certitudine objecti seu motivi formalis. Aliquando enim contingit, illam oriri ex imperio voluntatis mentem interdum excæcantis, eamque indebitè applicantis, qualis est adhæsiō Hæreticorum suis erroribus, quæ pertinacia magis dicenda est; aut cum Tridentinis Patribus, *vana & inanis fiducia*; qua fit, ut Hæretici firmiùs atque tenaciùs aliquando adhæreant propositioni falsæ, quàm alii veræ.

Observandum 2. Conclusionum Theologicarum alias deduci ex duplici præmissa de fide, ut in isto syllogismo:

Omnis homo habet animam immortalem:

Christus est homo;

Ergo Christus habet animam immortalem.

Alias, ex una præmissa de fide, & altera naturali, v.g. in isto syllogismo:

Omnis homo est risibilis:

Christus est homo;

Ergo Christus est risibilis.

Observandum 3. Conclusionem Theologicam spectari posse, vel materialiter, quatenus in præmissis virtualiter continetur; vel formaliter, quatenus ex illis per discursum educitur. Nota, conclusionem debere ex præmissis in quibus virtualiter continetur, per discursum erui; quippe si conclusio foret immediatè ac in se revelata, quamquam ex aliis fidei capitibus etiam ratio-

ratione posset colligi, propriè tamen loquendo non esset conclusio Theologica, sed verum fidei decretum cæteris immediatè revelatis accensendum.

Observandum 4. Et quidem diligenter; conclusionem Theologicam in alio contineri vel tamquam proprietatem in essentia, effectum in causa; vel tamquam partem in toto, singulare in universali; tamquam implicitum in explicito, verbis æquivalentibus expressum, v. g. cum dico: *Omnis homo est risibilis: Christus est homo; ergo Christus est risibilis*. Risibilis continetur in homine, velut proprietas in natura, aut effectus in causa, ex qua discurrendo eruitur. Cum verò dico: *Christus pro omnibus hominibus mortuus est: Petrus est homo; ergo Christus pro Petro mortuus est*. Vel: *Quicumque baptizatus non fuerit, salvus non erit; atqui hic infans in utero materno extinctus, baptizatus non fuit; ergo salvus non erit*. Conclusio utriusque syllogismi continetur in præmissis tamquam pars in toto, singulare in universali. Unde strictè & accuratè loquendo, non est vera conclusio quæ à notioribus ad minus nota arte Dialectica debet procedere, sed est potius expositio seu evolutio propositionis explicitè revelatæ. Pariter cum dico: *Christus est homo; ergo est animal rationale*. Vel *Christus unus est natura cum Patre; ergo est ei consubstantialis*. Certè conclusio, si conclusio dici possit, verbis æquivalentibus in præmissis exprimitur. Idem quippe est dicere, Christum esse Patri consubstantialem; & eum ejusdem esse cum Patre essentiæ: vel Christum esse animal rationale; ac eum esse hominem. Qui enim hominem dicit, apertè animal rationale significat. His observatis

Quæstio hic non movetur de certitudine vel objecti, vel subjecti, sed tantum de certitudine medii.

Quæstio pariter non est de conclusione Theologica materialiter considerata, quatenus in præmissis & cum præmissis revelata est; hoc quippe modo ad fidem ipsam pertinet: sed de conclusione formaliter sumpta, quatenus ex præmissis tamquam notioribus, ex legitimis Dialecticæ regulis deducitur.

Quæstio etiam non est de conclusione, quæ tametsi per discursum ex aliis Scripturæ locis eruatur, in se tamen immediatè revelata est; certum enim est illam ad fidem pertinere: v. gr. cum infertur duas esse in Christo Domino voluntates, quia duæ sunt in ipso naturæ; conclusio certè legitima est, ac rectè infertur ex præmissis; attamen cum sit etiam in se revelata, & Ecclesiæ judicio definita, non eam tantum habet certitudinem quæ competit Theologicæ conclusioni, sed & eam quæ propria est omnibus fidei nostræ decretis.

Neque etiam quæstio est de illis conclusionibus quæ in syllogismis expositiviis ex præmissis sequuntur; in quibus, vel tamquam proprietates in essentia, vel tamquam effectus in causa, vel tamquam singulare in universali, vel denique tamquam minus explicitum in magis explicito necessariò continentur. Ut enim observatum modò fuit, hujusmodi conclusiones accuratè ac propriè loquendo conclusiones non sunt, sed expositiones dumtaxat; seu non sunt illativæ, sed expositivæ.

Igitur quæstio dumtaxat hic volvitur, de conclusionibus formaliter sumptis, quæ ex præmissis tamquam notioribus per veram ac syllogisticam illationem educuntur.

Sunt, maximè inter recentiores, qui existimant, conclusionem Theologicam certitudine non superare scientias omnes naturales, præsertim verò notitiam primorum principiorum, quæ per se se evidentissima sunt ac certissima: aliter sensisse videntur antiquiores Scholæ Magistri. Sunt qui inter Theo-

logicas conclusiones distinguunt: ajuntque illas ad fidem pertinere, quæ sequuntur ex duabus præmissis de fide, non verò alias, quæ ex una de fide, & altera naturali deducuntur. His præmissis sit

PRIMA CONCLUSIO.

Conclusiones Theologicæ certitudine vincunt ac superant
quascunque scientias naturales.

Probatur. Quia certitudo alicujus conclusionis maximè pendet & æstimanda est ex certitudine motivi formalis quo illa innititur: atqui longè major est certitudo motivi formalis Theologicæ conclusionis, quàm cujuscunque alterius scientiæ. Si quidem certitudo conclusionis Theologicæ profuit ex ipsa revelatione ac veracitate divina, cui impossibile est falsum subesse: certitudo verò scientiæ naturalis fundatur in lumine ipso naturali; quod etsi ratione materiæ seu objecti circa quod versatur, sit aliquando certissimum, ex se se tamen errori & falsitati obnoxium est, ob eas quæ per peccatum humanæ menti tenebras offusæ sunt.

OBJECTIONES.

Dices 1. In syllogismo cujus una præmissa est de fide & altera naturalis, conclusio non potest esse certior præmissa naturali. 1. Quia præmissa naturalis est causa certitudinis ipsius conclusionis; si quidem in ipsam conclusionem influit: quod autem causa est certitudinis alicujus conclusionis, haud dubiè certius est ipsa conclusione; aut saltem conclusio non est causa sua seu præmissa certior, juxta vulgare Scholæ effatum, *Propter quod unum, quodque tale, & illud magis*. 2. Quia ex altero vulgari axioma, *Conclusio sequitur debiliorem partem*: atqui propositio naturalis debilior est seu impectior propositione revelata; ergo conclusio sequitur naturam propositionis naturalis, & consequenter illa certior non est. 3. Vis tota syllogistica in eo posita est, ut *quæ sunt eadem uni tertio, sint eadem inter se*; & quia majus & minus extremum uniuntur in præmissis cum medio termino, idcirco inter se uniuntur in conclusione: nexus quippe medii termini cum duobus extremis est mensura & regula nexus extremorum in conclusione; unde si in altera præmissarum nexus unius extremi cum medio, aut nullus fuerit, aut dubius, aut parum firmus; nexus pariter duorum extremorum in conclusione, aut nullus erit, aut dubius, aut parum firmus: ergo cum in syllogismo constante una præmissa de fide, & altera naturali, nexus unius extremi, nempe naturalis cum medio termino, certior non sit quacunque alia scientifica conclusione; neque etiam nexus ille in conclusione cum alio extremo, certior esse potest præmissa naturali aut alia quacunque scientifica conclusione.

Resp. Nego antecedens. Ad primam ejus probationem distinguo majorem. Præmissa naturalis est causa certitudinis conclusionis, totalis & adæquata, nego: est causa partialis & inadæquata, iterum distinguo: quatenus conjungitur cum præmissa revelata & in ea virtualiter continetur, concedo: in se & seorsim à propositione revelata, nego. Pariter distinguo min. Quod est causa certitudinis conclusionis adæquata & totalis certius est conclusione, esto.

esto: quod est tantum causa inadæquata & partialis, iterum distinguo: si talis sit ex se & prout cum propositione revelata non conjungitur, esto: si talis sit prout conjungitur cum propositione revelata, nego. Porro præmissa naturalis neque causa est adæquata certitudinis conclusionis Theologicæ, neque etiam causa est partialis & inadæquata; nisi quatenus cum revelata copulatur, ex cujus consortio longè majorem certitudinem contrahit, quàm si sola foret; & consequenter, conclusio Theologica certior est quacumque scientia naturali. Istud axioma, *Propter quod unum, quodque tale, & illud magis*; locum habet, ubi agitur de causa formali: v. g. quia lumine solis omnia lucida & visibilia fiunt, nihil est solis lumine clarius ac lucidius; locum verò non habet in causa efficiente. Quàm multi enim sunt effectus ipsa causa efficiente nobiliores?

Ad secundam probationem una non est responsio. Axioma quippe istud; *Conclusio sequitur debiliorem partem*, multi non extendunt ultra quantitatem & qualitatem propositionum: v. g. si præmissarum una sit universalis, alia particularis, una affirmans, altera negans, conclusio debet esse particularis & negans. Addunt alii, axioma illud verum dumtaxat esse, quando præmissa naturalis sola influit in conclusionem, non verò quando sociatur & conjungitur cum revelata ex qua majorem contrahit certitudinem. Alii dicunt, conclusionem sequi debiliorem partem præmissarum, quando inter affectiones propositionum nullum datur medium: v. g. quia nullum medium est inter propositionem affirmantem & negantem, universalem & particularem, certam & incertam, idcirco fit ut si una ex præmissis sit universalis & altera particularis, una negans, altera affirmans, una certa & altera incerta, conclusio debeat esse particularis, negans & incerta: at verò cum inter propositiones quarum una est de fide & altera naturalis, detur aliquod medium, nempe certitudo minor quidem certitudine fidei, sed major certitudine alterius cujuscumque propositionis naturalis solitariè sumptæ, & non conjunctæ cum propositione revelata; idcirco in hujusmodi syllogismis mixtis, conclusio non sequitur debiliorem partem, sed certior est propositione simpliciter naturali. Addunt aliqui, etiam in syllogismis mixtis conclusionem aliquo sensu sequi debiliorem partem, quia sequitur propositionem mediatè saltem revelatam, quæ cum sit obscura & inevidens, hoc sensu pars debilior dici potest. Denique respondent nonnulli, conclusionem syllogismi mixti hoc sensu debiliorem partem sequi, quòd non adæquet eam omnem certitudinem quæ propria est præmissæ à Deo revelatæ: etsi enim certior sit propositione naturali, non tamen æquè certa est, ac propositio de fide.

Ad tertiam probationem: fatemur istud axioma, *Quæ sunt eadem unitio, sunt eadem inter se*, fundamentum esse totius artis syllogisticæ; atque duo extrema uniri inter se in conclusione, quia uniuntur in præmissis cum medio termino. Verum negamus quod inde infertur; nempe si unum extremorum sit naturale ac minùs certum, conclusionem esse pariter minùs certam, nec consequenter certiozem quacumque alia scientia. Ratio est quia propositio naturalis, ut sæpius dictum fuit, non influit in conclusionem, nisi quatenus copulatur & conjungitur cum altera præmissa revelata; adeoque longè majorem ex tali unione atque consortio certitudinem consequitur, quàm si sola foret. Unde in ejusmodi syllogismis mixtis, medius terminus non sumitur à ratione, sed à revelatione; nexus verò mediū cum majore extremo, cum ab adversario negatur, per rationis principia

osten-

ostenditur, non quidem ad confirmandam medii veritatem, sed tantum connexionis illius cum maiore extremo. V. g. cum dico: *Christus est homo verus; ergo habet verum corpus*. Medius terminus est propositio de fide, nempe *Christus est homo verus*. Major verò, quod omnis homo verus habeat verum corpus, petitur à ratione. Unde in talibus argumentis, emergit conclusio Theologica à medio inferente; & Logica, à ratione quæ consequentiam nectit, altera præmissarum, quæ est de fide, vim suam communicante conclusioni: eatenus ut quoad materiam & consequens, sola revelatione nitatur; licet quoad formam & consequentiæ modum, pendeat à ratione. Nec tamen hinc sequitur conclusionem esse de fide, quatenus formaliter conclusio est; quia discursu nitiur, saltem tamquam organo & instrumento quo deducitur ex præmissis.

Dices 2. Conclusio Theologica certior esse non potest notitia primorum principiorum, qualia sunt v. g. ista. *Quodlibet est vel non est. Impossibile est idem simul esse & non esse. Totum est majus sua parte, &c.*

Probatur 1. Eo quod est in se certissimum, nihil dari potest certius: atqui prima hæc principia certissima sunt, quibus impossibile est falsum unquam subesse. 2. Longè firmitus his principiis adhæret intellectus minùsque de iis dubitat, quàm de conclusionibus Theologicis de quibus quotidie in Scholis disputatur.

Resp. distingo ant. Conclusio Theologica certior esse non potest certitudine objecti, notitia primorum principiorum, concedo: certitudine motivi formalis, nego. In præsentì quæstione non comparatur res cum re, veritas cum veritate, sed motivum cum motivo. Esto ex parte objecti firmissima sit & maximè evidens primorum principiorum veritas; attamen ex parte motivi, de quo uno hic controversia est, major certitudo videtur esse & fidei & conclusionis Theologicæ, quàm notitiæ primorum principiorum: quia scilicet ista oritur ex lumine naturali; illa verò ex lumine fidei: tantum autem distat certitudo formalis luminis fidei à certitudine luminis naturalis, quantum distat Deus à creatura; & tam præstat cuilibet intelligentiæ fides, ut si per impossibile ipsa deficeret intelligentia, fides tamen incolumis & salva remaneret.

Ad primam probationem distingo ant. Eo quod est certissimum, tum ex parte objecti tum ex parte motivi formalis, nihil dari potest certius, concedo: quod est certissimum ex parte tantum objecti, atqui prima principia certissima sunt ex parte objecti, concedo: ex parte motivi, comparatione facta ad motivum formale fidei, nego.

Ad secundam distingo. Intellectus humanus longè firmitus adhæret primis principiis quàm fidei & conclusioni Theologicæ, per accidens & propter obscuritatem objecti quod creditur, & imperfectionem hominis credentis, concedo: propter maiorem certitudinem motivi formalis scientiæ naturalis, nego. Probaret hoc ipsum argumentum, si quid momenti haberet, etiam scientias naturales certitudine superare ipsam fidem, quia nempe aliquando fit, ut mens nostra firmitus adhæreat evidenti rei naturalis cognitioni, quàm ipsi fidei: atqui hoc certè perabsurdum esse nemo negaverit. Ad alium momentum, nempe intellectum minùs dubitare de primis principiis quàm de conclusione Theologica, distingo: dubitatione indeliberata, concedo: dubitatione deliberata, nego. Equidem intellectus plures indeliberatos dubitationis motus patitur circa conclusionem Theologicam, imò

& circa

& circa fidem ipsam, quàm circa notitiam primorum principiorum, ob inevidentiam scilicet objecti; neque tam inferri inde potest, fidem minùs esse certam notitiam primorum principiorum. Namque motus illi dubitationis indeliberati, vel transeunt in deliberatos & voluntarios, vel non: si non transeant in deliberatos & voluntarios, fidem magis augment ac roborant, quàm infirment: si autem transeant in deliberatos & voluntarios, sanè per accidens est, ex parte scilicet subjecti cognoscentis, nempe intellectus, qui cum infirmus sit, fidei obscuræ & inevidentis jugum excutere nititur; non verò ex parte motivi formalis fidei, ad quod si tantisper mens attenderet, longè velociùs ac firmiùs inclinaretur ad credenda omnia quæ sunt à Deo revelata. *Neque enim, ait appositè S. Chrysost. Hom. 21. in Epistolam ad Hebræos, si de iis quæ non cadunt sub aspectum, non apertius fuerit quisquam persuasus, quàm de iis quæ videntur, non potest esse fides.*

*Edit. vet.
p. 1891.*

Quod additur, in Scholis sæpissimè controversiam moveri de conclusionibus Theologicis, verum quidem est ac fatemur: verum ut plurimum, conclusiones illæ verè ac propriè non sunt Theologicæ, quæ deducantur ex duplici præmissa de fide, aut ex una revelata & altera naturali; certa quippe est & inconcussa hujusmodi conclusionum veritas: aut si de iis disputatur, non animo dubitandi, sed vel defectu penetrationis, vel ad majorem veritatis elucidationem, vel ad ingenii exercitium. Disputationes ergo illæ Scholasticæ, versantur circa conclusiones duntaxat probabiles, quæ nituntur medio tantum probabili, non fidei motivo.

Dices 3. Lumen rationis quo primorum principiorum veritatem apprehendimus, à Deo est auctore ac parente, perinde ac lumen ipsum fidei: ergo utrumque parem certitudinem habet; nec magis uni, quàm alteri falsum subesse posset: aliàs, Deus ipse auctor foret erroris, in quem induceremur.

Resp. Lumen rationis & fidei ab uno quidem & eodem auctore Deo dimanare, sed diversa prorsus ratione: lumen rationis est à Deo, ut à prima causa exemplari & efficiente; lumen autem fidei, ut à prima veritate in dicendo, & objecto formali motivo. Porrò lumen quod à Deo est ut à prima veritate revelante, longè certius est & ab omni erroris umbra remotius, quàm lumen rationis naturalis. Istam quidem puram ac lucidam homo in ortu suo à Deo accepit; sed per peccatum maximè obscurata fuit & inclinata, multisque erroribus obnoxia, ad quos, si sola fuerit nec lumine superiori collustrata, ex se se preceps ruit. Non ita certè lumen fidei, quod ad verum semper inclinat ac ducit: quapropter longè magis repugnat ac planè implicat, fidei falsum subesse, quàm cuilibet rerum naturalium scientiæ.

SECUNDA CONCLUSIO.

Conclusio Theologica præcisè, seu quatenus conclusio est ex præmissis per discursum deducta, ad fidem non pertinet, nec consequenter æqualis est cum fide certitudinis.

Probatur. Quia ea conclusio ad fidem non pertinet, nec paria est cum fide certitudinis, quæ solo fidei motivo non innitur: atqui talis est conclusio Theologica præcisè, seu quatenus conclusio est ex præmissis per discursum deducta; innitur enim partim in revelatione saltem mediata, partim in

tim in connexionem quam mediante discursu deprehenditur habere cum præmissis. Porro etsi connexio hæc, virtute formæ syllogisticæ necessaria sit, cum tamen per humanum discursum illa deprehendatur, sive discursus verum sit medium ac motivum, sive tantum organum & instrumentum conclusionis; (parum enim interest quo nomine donetur) & aliunde discursus ille possit esse errori obnoxius, certè Theologica conclusio præcisè ut conclusio est, non est de fide, nec fidei certitudinem adæquat.

O B J E C T I O N E S.

Dices 1. Talis est conclusio, quales sunt præmissæ: sed conclusionis Theologicæ præmissæ aliquando sunt de fide, v. g. in isto syllogismo.

Omnis homo habet animam immortalem:

Christus est homo;

Ergo Christus habet animam immortalem. Ergo conclusio illa est de fide.

Resp. distinguo maj. Talis est conclusio, aliqua ex parte, quales sunt præmissæ, concedo: quoad omnia, nego. Sic v. g. conclusio debet esse certa, evidens, aut obscura, pro conditione præmissarum è quibus deducitur: non tamen eodem gradu certitudinis & evidentitiæ, ut docent Dialectici; præmissæ quippe debent esse evidentiores. In omni etenim legitimo discursu, fit progressus à notiori ad minus notum.

Instabis 1. Quod continetur in præmissis ex quibus per evidentem ac necessariam connexionem educitur, par est certitudinis cum illis: atqui conclusio in syllogismo mox adducto, per evidentem ac necessariam connexionem educitur ex præmissis. In hoc enim vis tota syllogistica posita est, ut quæ sunt eadem uni tertio sint eadem inter se; & quia majus & minus extremum uniuntur in præmissis cum medio termino, in conclusione inter se conjunguntur.

Resp. distinguo. Par est certitudinis cum præmissis, quatenus in illis continetur, & revelatum est à Deo, concedo: quatenus per discursum ex illis infertur, nego. Responsio patet ex prænotatis, ubi diximus conclusionem vel spectari materialiter, & quatenus revelata est in præmissis; vel formaliter, quatenus per discursum ex præmissis deducitur: priori modo spectata, est de fide; non posteriori, quia discursu nititur, qui errori est obnoxius.

Instabis 2. Connexio conclusionis cum præmissis in syllogismo adducto, est necessaria & infallibilis vi formæ syllogisticæ; ergo ejusdem est certitudinis cum præmissis.

Resp. nego consequentiam. Idcirco enim conclusio hæc non est ejusdem certitudinis cum præmissis, quia spectatur quatenus vi formæ syllogisticæ ex præmissis eruitur. Cum enim forma illa syllogistica pendeat ex discursu & humana Philosophia, cui falsum potest subesse, consequenter conclusio illa non potest esse de fide: fides etenim numquam potest errori subiacere. Jam observatum fuit, in hujusmodi syllogismis, in quibus duæ sunt præmissæ expressè à Deo revelatæ; conclusiones quæ inferuntur, strictè ac propriè loquendo non esse veras conclusiones, sed potius propositiones à Deo expressè in præmissis revelatas, easque evolvi potius & exponi, quàm per veram illationem deduci.

Dices

Dices 2. Propositio ista : *Christus habet duas voluntates* , non nisi per discursum infertur ex ista , *Christus constat duplici natura , divina & humana* ; ergo *duplicem habet voluntatem , unam divinam , alteram humanam* : atqui conclusio hæc pertinet ad fidem , quam qui negarunt , velut hæretici ab Ecclesia proscripti sunt .

Resp. nego ant. Propositio enim ista : *Christus duas habet voluntates* : expressè in Scripturis revelata est & ab Ecclesia subinde definita : unde meritò tamquam Hæretici damnati sunt Monothelitæ , quòd eam impugarent . Fatemur equidem propositionem illam legitimè quoque inferri ex ista , *Christus duas habet naturas* ; at prout infertur , & est ; ut diximus , formaliter conclusio , ad fidem non pertinet .

Instabis 1. Ea propositio de fide est , quam qui negat , Hæreticus habetur : atqui talis est ista propositio : *Christus habet duas voluntates* .

Resp. distingo maj. Si Hæreticus habeatur , eò quòd neget conclusionem per evidentem discursum ex præmissis deductam , & quatenus formaliter conclusio est , concedo : Si Hæreticus habeatur , eo quòd neget propositionem expressè revelatam in Scripturis & ab Ecclesia definitam , nego . Porro , qui negat conclusionem illam ex principio necessario nexu consequentem ; absurdus quidem censetur & in errore versari ; sed tamquam Hæreticus non traducitur ac damnatur , nisi quatenus negat propositionem revelatam à Deo & ab Ecclesia definitam .

Instabis 2. Qui negat conclusionem ex præmissis de fide , per necessariam connexionem deductam , ille præmissas ipsas negare censetur in quibus conclusio continetur ; ergo formaliter Hæreticus est .

Resp. nego ant. Ille enim negare duntaxat censetur connexionem conclusionis cum præmissis quam non satis intelligit , non verò ipsas præmissas : unde non est formaliter Hæreticus , sed tantum præsumitur talis esse ; & arte Dialectica eò potest adduci , ut vel reducatur ad impossibile , vel ipsas præmissas aperte rejiciat .

Dices 3. In omni assensu fidei , occurrit etiam discursus humanus , saltem tamquam parziale motivum ; idcirco enim credimus rem aliquam , quia est revelata ; & idcirco rem revelatam credimus veram esse , quia à Deo falli & fallere nescio revelata est : quo in ratiocinio particula ista , *Quia* , causam seu motivum assensus designat ; ergo tametsi in conclusione Theologica discursus interveniat tamquam parziale motivum , non obstat quominus conclusio illa verè pertineat ad fidem . Adde Ecclesiam nonnisi prævio examine , studio , labore , industria & discursu , sua circa fidem decreta condere : discursus ergo non obstat quominus conclusio Theologica ad fidem pertinere dicatur .

Resp. nego ant. Unicum enim motivum formale assensus qui fidei datur , est divina revelatio ; discursus autem , ratiocinium , &c. est tantum conditio prævia , seu organum & instrumentum quo mens humana utitur , ut quæ revelata sunt deprehendat ; Traditionis seriem non interruptam expendat ; varia credibilitatis motiva discutiat ; sunt enim hæc ad fidem suscipiendam prævia & præambula : sed motivum formale assensus , unica suppeditat divina revelatio , cui tamquam causa dirigens accedit auctoritas Ecclesiæ , quæ infallibili judicio proponit ad credendum , quæ sunt à Deo revelata . Ad id quod additur de definitionibus Ecclesiæ , quæ nonnisi prævio examine studio ac discursu conduntur , eadem est responsio . Ista quippe præsupponuntur , tamquam conditiones necessariae detegendæ veri-

veritati, non tamquam motivum quo ducitur Ecclesia ut circa fidem supremo iudicio pronunciet. Humano quidem studio ac labore, revelatio facta investigatur, detegitur; sed res revelata non creditur, nisi ex revelantis auctoritate. Ratio fidei præire debet, obices removendo; fides autem rationi, assensum mentis imperando. Definitio Ecclesiæ circa dogma, fidem spectat; argumenta verò, ratiocinia, concertationes & alia id genus quæ definitioni prævia esse solent, fidem quidem juvant & illustrent plurimum, sed ad eam non pertinent. Unde sapienter omnino Patres Tridentini probationes, argumenta & momenta doctrinæ, Capitibus; definitiones verò & decreta fidei, Canonibus concluderunt.

Instabis 1. Sicut in propositione de fide duplex occurrit assensus, unus humanus, quo credimus talem propositionem esse revelatam; alter infusus quo adhæremus tali propositioni quia est revelata: ita prorsus in conclusione Theologica duplex distingui debet assensus; unus humanus, quo talis conclusio ex præmissis evidenter educitur; alter divinus & infusus, quo illi assentimur quatenus mediatè saltem revelata est. Ergo sicut in propositione de fide, prior assensus humanus non impedit quominus propositio sit de fide; ita pariter quamvis in conclusione Theologica prior assensus sit humanus, conclusio tamen de fide est, quia per divinum fidei lumen inclinamur ad assensum ei præbendum.

Resp. nego ant. In quo duo prorsus falsa supponuntur. 1. Nos humano assensu credere rem aliquam esse revelatam; non ita est: credimus eam esse revelatam, quia Ecclesia, quæ est columna & firmamentum veritatis ac sola verborum Christi infallibilis Interpres, eam nobis tamquam à Deo revelatam proponit ad credendum; & ea duce ac magistra, credimus eadem prorsus fide, & revelationem ipsam, & rem revelatam. 2. Et istud quoque falsò supponitur, nempe assensum quo conclusioni Theologicæ acquiescimus, esse supernaturalem: ei quippe assentimur, non propter fidei lumen immediatè, sed propter evidentem connexionem, quæ per discursum apprehenditur esse inter conclusionem & præmissas.

Instabis 2. Conclusio Theologica tametsi mediante discursu ex præmissis deducta, certior est alia quacunque scientia naturali: quid ni ergo & certitudinem fidei adæquabit? Ideo quippe certior est, quia sequitur saltem ex una præmissa de fide, in qua virtualiter continetur; sed ob eam ipsam causam, videtur esse ejusdem certitudinis cum præmissa de fide in qua continetur.

Resp. Certitudinem conclusionis Theologicæ, & certitudinem fidei diversi esse ordinis: hæc supernaturalis est, illa naturalis. In certitudine autem naturali, varii sunt gradus. Conclusio Theologica in ordine naturali majorem consequitur certitudinem, propter unionem & consortium quod habet cum propositione revelata: non tamen adæquat totam fidei certitudinem, quia hæc oritur à revelatione immediata quæ discursu non innititur, sed auctoritate Dei; certitudo verò conclusionis Theologicæ, ex revelatione mediata quæ indiget discursu, ut ab illa propositione, in qua mediatè revelata est ac continetur, inferatur. Cum autem discursus possit esse errori obnoxius, consequenter talis conclusio omnem fidei certitudinem assequi & obtinere non potest.

Instabis 3. Sicut in scientiis naturalibus major est certitudo propositionis immediatæ, quàm mediatæ, ita dici quoque non immeritò potest, eodem lumine fidei certius nos assentiri propositionibus immediatè

diatè revelatis, quàm aliis mediatè duntaxat revelatis; tametsi omnes illæ propositiones ex æquo ad fidem pertineant.

Resp. nego ant. Disparitas est, quia lumen naturale æquali certitudine & evidentia non fertur circa omnia objecta naturalia: è contra, fides æqualem & parem habet circa omnia quæ sunt à Deo revelata veritatem & certitudinem, quæ fundatur in veracitate Dei revelantis; & consequenter æqualiter inclinatur ad assentiendum omnibus rebus à Deo revelatis, & ab Ecclesia ad credendum nobis propositis.

ARTICULUS TERTIUS.

An Theologia subalternetur scientiæ Dei & Beatorum.

Subalternatio scientiæ, est specialis dependentia unius scientiæ ab altera.

Tres conditiones requiruntur, ut una scientia sit alteri subalternata.

1. Ut utriusque scientiæ, superioris & inferioris, idem sit objectum; sed contractum per aliquam differentiam accidentalem in scientia inferiori.

2. Ut subalternata suorum principiorum probationes à subalternante mutuetur: talis est v. g. Medicina respectu Physicæ.

3. Ut possint simul compati in eodem subjecto. His positis.

CONCLUSIO.

Theologia nostra non est subalternata scientiæ Dei & Beatorum.

Probatur. Quia desunt conditiones mox expositæ. Prima quidem, quia etsi idem sit objectum Theologiæ nostræ ac Beatorum, nempe Deus, non contrahitur tamen per aliquam differentiam accidentalem à nostra Theologia, quæ differentia sit principium aliquarum conclusionum pertinentium ad solam nostram Theologiam: quia idem planè est objectum formale quod, scilicet deitas sub ratione deitatis. Evidentia enim vel obscuritas, non est differentia contrahens objectum ad certam scientiam.

Secunda etiam conditio deest: quia Theologia nostra planè independens est à scientia Beatorum.

Tertia denique conditio hìc desideratur: quia non potest simul in eodem subjecto compati Theologia obscura & inevidens, cum scientia clara & intuitiva.

ARTICULUS QUARTUS.

Utrum & quomodo Theologia sit argumentativa.

Argumentari est unum ex alio inferre: illud verò ex quo aliquid infertur, vocatur principium. Habet autem disciplina quælibet quosdam fontes quos scientiæ principia dicimus: porrò, Theologiæ nostræ fontes seu principia & fundamenta, sunt veritates à Deo ipso revelatæ, ex quibus Theologia suas conclusiones discurrendo derivat & elicit.

Quæstio est, an & quomodo Theologia sua probet principia.

Observe:

Obſerva : duobus modis rem aliquam probari poſſe ; poſitivè nimirum & negativè. Poſitivè, cum probatur per medium poſitivum, quod evidentem & neceſſariam habet cum re probata connexionem. Negativè autem res aliqua probatur, cum refelluntur argumenta quibus illa impugnatur ; & oſtenditur ea ſatis firma non eſſe, ut myſteria evertat, & mentem à ſuſcepta fide dejiciat. Sit itaque.

P R I M A C O N C L U S I O.

U I Theologia noſtra eſt argumentativa.

Probatur. Quia proprium Theologiæ officium eſt, ut ex rebus à Deo revelatis ea inferat quæ cum illis connexionem habent ; ut reddat nos paratos ad ſatisfactionem omni poſcenti rationem de ea quæ in nobis eſt ſpe ; ut fidei veritatem ſtrenuè defendere, ac perſpicaces Hæreticos redarguere poſſimus : at ſine diſcurſu & argumentatione hæc aſſequi Theologia non poteſt. Iſtud haud dubiè volebat Apoſt. cum dixit 2. ad Timoth. 3. verſ. 16. *Omnis ſcripturâ divinitus inſpirata, utilis eſt ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in juſtitia.* Et ad Titum 1. v. 7. & 9. *Oportet Episcopum ſine crimine eſſe amplectentem eum qui ſecundum doctrinam eſt fidelem ſermonem ; ut potens ſit exhortari in doctrina ſana & eos qui contradicunt arguere.* Chriſtum & Apoſtolos multiplici argumentatione uſos eſſe, ut fidei myſteria comprobarent ac contradicentes redarguerent, ſuprà oſtendimus, cum de legitimo rationis ac humanæ Philoſophiæ uſu in rebus Theologicis, agebamus.

Ex auctoritate autem ſeu revelatione Dei, tamquam ex proprio ac nativo principio, potiffimum argumentatur noſtra Theologia : Utitur etiam, ait hic S. Thom. art. 8. ad 2. *humana ratione, non quidem ad probandum fidem, (quia per hoc tolleretur meritum fidei) ſed ad manifestandum aliqua alia, quæ traduntur in hac doctrina* Inde eſt, pergit S. Thom. quod etiam auctoritatibus Philoſophorum ſacra doctrina utitur *quasi extraneis argumentis & probabilibus. Auctoritatibus autem Canonice Scripturæ utitur propriè ex neceſſitate argumentando.*

S E C U N D A C O N C L U S I O.

Theologia quæ naturalis Philoſophiæ opera & principiis utitur, poteſt evidenter ac poſitivè ea principia demonſtrare, quæ ſunt lumine ipſo naturali cognita atque perſpecta. Ita poteſt demonſtrare Deum eſſe, & quidem unum ac perfectiſſimum.

Concluſio ex ſe ſe clara eſt ac evidens, nec ulla indiget ulteriori probatione.

T E R T I A C O N C L U S I O.

Theologia positivè ea principia probare potest, quæ tametsi revelata sint & ad fidem pertineant, in alio tamen tanquam in fonte ac principio continentur, unde necessario consecutionis nexu inferuntur. V. g. positivè probat Theologus, duas esse in Christo voluntates, ex eo, quòd duæ sint in ipso naturæ perfectæ, divina scilicet & humana.

Probatur. Quia proprium est scientiæ alicujus, nosse causas, rationes seu fundamenta ex quibus consecutaria quædam necessariò inferuntur: atqui ex isto dogmate immediatè revelato, duas esse in Christo naturas, necessariò sequitur duas quoque in ipso agnosci debere voluntates. Quo invicto argumento à Ss. Ecclesiæ Doctoribus coarctabantur olim Monothelitæ, ut nempe vel unicam cum Eutychianis in Christo naturam agnoscerent, quod illi negabant; vel duas cum Catholicis voluntates. Alterutrum enim necessarium prorsus est, ut si unica sit in Christo natura, unica quoque sit voluntas; si verò duæ sint naturæ, sicut duas esse expressè revelatum fuit, duæ quoque sint voluntates: istud enim in altero mediatè revelatum à Deo fuit.

Q U A R T A C O N C L U S I O.

Potest aliquando Theologus argumento, ut dicitur, ad hominem, positivè probare sua principia prima & immediata, quæ sola revelatione divina cognoscuntur.

Probatur. Quia Theologus qui v. gr. contra Judæos disputat, potest ex veteri Testamento, quod Judæi admittunt, invictè demonstrare advenisse jam Messiam toties promissum; conferendo scilicet Prophetias cum eventu, & omnes temporis circumstantias quibus futurus ille Messie adventus consignatur.

Q U I N T A C O N C L U S I O.

Theologia non potest evidenter ac positivè probare, sive à priori sive à posteriori, sua prima & immediata principia, quæ sola Dei revelatione immediata cognoscuntur.

1. Ea probari non posse à priori, res est per se clara. Cum enim principia illa prima sint & immediata, nulla se priora, unde tamquam à causa demonstrari possint, supponunt.

2. Non possunt etiam demonstrari vel probari à posteriori. Tum quia capita illa fidei à Deo revelata nullam habent evidentem ac necessariam cum rebus creatis connexionem: tum quia omnis demonstratio fit à notiori ad minus notum; sed quæ mediatè in alio tanquam in principio revelata sunt, non sunt eo principio notiora, imò non cognoscuntur, nisi quatenus in principio immediatè revelata continentur.

S E X T A C O N C L U S I O.

Theologia saltem negativè probare potest omnia sua principia quæcumque illa sint.

Probat. Quia negativè probare hic nihil aliud est quàm dissolvere argumenta quæ contra fidem proponuntur; atque in eo potissimum versatur Theologorum industria, ut diluant quæcumque ab infidelibus, vel ab hæreticis contra fidei nostræ mysteria opponuntur: necesse enim est ea prorsus esse falsa, quæ veritati à Deo revelatæ contradicunt; verum enim vero non adversatur. Quòd si pro tenuitate nostra nonnulla satis liquidò extricare & enodare non valemus, non minùs firma & constans debet esse fides nostra, quæ est argumentum seu convictio rerum non apparentium; atque humani ingenii Deo obloquentis reprimenda temeritas ac superbia. *Etsi*, dicebat S. August. lib. 3. de peccat. mer. & remis. c. 4. n. 7. *refellere eorum argumenta non valeam; video tamen inhærendum esse iis quæ in Scripturis sunt apertissima, ut ex his revelentur obscura.* Quamvis autem non possit Theologus evidenter, evidentiâ, ut vocant, intrinsecâ, diluere omnia quibus fides impugnatur, argumenta, potest tamen evidentiâ extrinsecâ, ex splendidis motivis credibilitatis ducta, quæ tantam per se ferunt lucem, ut nullus sanæ mentis consensum suum cohibere possit.

Q U Æ S T I O Q U A R T A.

De Locis Theologicis.

Loci Theologici dicuntur promptuaria quædam seu domicilia, ex quibus Theologia sua depromit argumenta.

Duplex generatim assignari potest Locus Theologicus; auctoritas scilicet & ratio. Sic etenim comparata est humana mens, ut assensum ejus sola vel auctoritas dicentis, vel evidentiâ objecti exprimere possit. Ubi ergo deest evidentiâ objecti, & mentis assensus exigitur, necesse est eam supremæ cujusdam ac infallibilis auctoritatis motivo ad credendum determinari. In rebus autem ad religionem pertinentibus, auctoritatem dicentis primas partes habere, rationem verò secundas, quæ auctoritati subjici ac subservire debeat, non dominari, jam demonstratum à nobis fuit. *Cum in reliquis disciplinis, ait eleganter Canus, primum locum ratio teneat, postremum auctoritas, Theologia una est, in qua, non tam rationis in disputando, quàm auctoritatis momenta quærenda sunt.* Quamquam enim fidei nostræ mysteria ex motivis credibilitatis extrinsecam quamdam, ut mox diximus, evidentiâ & lucem mutuuntur; *Testimonia tua*, ait Psalter Regius Ps. 92. v. 5. *credibilia facta sunt nimis*: habent tamen semper innatam ac intrinsecam obscuritatem, qua fit, ut nonnisi Dei revelantis, & Ecclesiæ, quæ sunt à Deo revelata, proponentis auctoritate credi possint. Evidentiâ illam externam junctam cum interna obscuritate designasse videtur S. Petrus Ep. 2. c. 1. v. 19. ubi Prophetiam comparat lucernæ lucenti in caliginoso loco.

Decem vulgò numerantur Loci Theologici.

1. Est auctoritas Scripturæ sacræ.

2. An-

2. Auctoritas Traditionis.
3. Auctoritas Ecclesiæ.
4. Auctoritas Conciliorum.
5. Auctoritas Apostolicæ Sedis & Ss. Pontificum.
6. Auctoritas Ss. Patrum.
7. Theologorum Scholæ, quibus jungendi Juris Canonici Doctores.
8. Rationis.
9. Philosophorum.
10. Historicorum.

De his omnibus Melchior Canus, insignis ex familia Dominicanorum Theologus ac Episcopus Canariensis, doctè ac copiosè disseruit in Opere quod inscripsit, *De Locis Theologicis*. Opus certè tum singulari eruditione, tum styli nitore ac elegantia eximium ac præclarum, cuius lectio prædicari satis ac commendari non potest.

Non est autem præsentis nostri instituti singulos illos Locos fusiùs exponendo prosequi; copiosior etenim illorum tractatio, suis propriis locis reservanda est. Sufficiat ergo nobis generalem quamdam eorum Locorum notionem ac ideam indicasse, ac summa duntaxat eorum capita strictim per quædam quæsitæ & responsa delibasse.

De Scriptura sacra.

QUÆRES 1. Quid sit Scriptura sacra?

Resp. Esse verbum Dei nobis à Deo revelatum, manifestatum per Ecclesiam ac litteris exaratum. 1. ad Thesal. c. 2. v. 13. *Gratias agimus Deo sine intermissione, ait Apostolus, quoniam cum accepissetis à nobis verbum auditus Dei, ascepistis illud, non ut verbum hominum, sed sicut est verè, verbum Dei, qui operatur in vobis qui credidistis.* 2. ad Timot. 3. v. 16. *Omnis Scriptura divinitus inspirata, utilis est ad docendum, ad arguendum, ad erudiendum in iustitia.*

2. Petri 1. v. 19. *Scriptura generatim appellatur, firmior Propheticus sermo, & v. 20. ac 21. Hoc primum intelligentes, ait Apostolorum Princeps, quòd omnis Prophetia Scripturæ propria interpretatione non fit. Non enim voluntate humana allata est aliquando Prophetia, sed Spiritu sancto inspirati locuti sunt sancti Dei homines. Prophetiæ verò ac Prophetarum nomine, generatim intelliguntur tum ipsæ Scripturæ, tum Scriptores sacri, non modò qui futura prænunciant, sed qui præterita etiam narrant. Sciendum, est, ait Theodoretus præfatione in Psalmos, Prophetiæ proprium esse, non solum futura prædicere, verum etiam & præterita & præsentia narrare. Quandoquidem divinus Moses, quæcumque à prima origine à Deo universorum condita sunt, & ab eo ut essent acceperunt, manifestissimè nobis aperuit, non ab hominibus hanc doctrinam, sed à gratia Spiritus sancti edoctus.*

Atque ex illa divina origine fuit, quæ suprema est, verbi Dei veritas & auctoritas. Addimus, verbum Dei per Ecclesiam nobis manifestari; non tantum quoad sensum & interpretationem, sed etiam quantum ad veritatem, seu existentiam. Ad Ecclesiam quippe pertinet determinare qui sint libri Canonici, qui verò non sint. Unde celebre istud S. Aug. dictum, *Evangelio non crederem, nisi me Ecclesiæ Catholicæ commoveret auctoritas.*

QUÆRES 2. An quidquid extat in Scripturis sit divinitus revelatum aut

inspiratum? Et, quid discriminis statuendum sit, inter revelationem, inspirationem & directionem seu specialem assistentiam? Ut verò propositæ quæstioni respondeas,

Observe 1. Tria hæc in sacris Litteris distinguenda esse: nempe res, seu sententias; verba; & verborum seriem ac structuram seu stylum.

Res verbis expressæ, vel sunt dogmata quædam, seu sententiæ, quæ fidem vel mores spectant; vel præteritorum temporum historiæ; vel prædictiones futurorum; vel leges ac præcepta quibus homines ad virtutem informantur, & retrahuntur à vitiis.

Verba, sunt ipsæ voces, quibus sacri Contextus mens ac sensus exprimitur. Stylus denique, est verborum ordo, series, structura & compositio.

Observe 2. Triplicem in Scriptoribus sacris distinguendam Dei operationem: nempe revelationem, inspirationem, ac specialem directionem seu assistentiam.

Revelatio propriè ac strictè sumpta, est rei antea ignotæ facta divinitus declaratio seu manifestatio.

Inspiratio est motus quidam seu incitatio interior, qua Deus scriptorem movet & excitat ad scribendum, & ad delectum eorum quæ vult ut ab eo scribantur.

Assistentia verò seu specialis directio, est singulare divini Spiritus auxilium, quo fit ut auctor sacer nihil unquam falsi scribere possit. Inter revelationem & inspirationem discrimen esse patet, tum ex ipsa utriusque mox adducta definitione; tum maximè ex eo quod refertur Joan. 11. v. 50. Nempe dixisse Caipham: *Expedit vobis ut unus homo moriatur pro populo.* Quod quidem ex secreto impulsu seu inspiratione protulit, non ex revelatione: neque enim revelatum ipsi fuerat; nec dum sciebat ille Jesum pro salute generis humani cruci esse affigendum, Hæc autem, ait Scriptura, *a semetipso non dixit, sed cum esset Pontifex anni illius, prophetavit quod Jesus moriturus erat pro gente, & non tantum pro gente, sed ut filios Dei qui erant dispersi congregaret in unum.*

Ex ambigua & æquivoca significatione vocis, *inspirationis*, orta videtur gravis illa discordia quæ inter Doctores Lovanienses ac Duacenses ex una parte, & nonnullos è Societate Jesu Theologos ex altera exarsit an. 1588. quæ nostro quidem judicio componi facile potuisset, si fixa & determinata fuisset verborum significatio.

Ad propositam igitur quæstionem,

Respond. 1. Circa inspirationem sacrae Scripturae quatuor circumferri opiniones.

Prima, non tantum res & sententias, sed etiam singula verba, imò & apices verborum, stylum ac sermonis texturam à Spiritu sancto inspirante ac movente esse contendit. Ita Theologi Lovanienses & Duacenses in Censura anni 1588.

Secunda priori è diametro contraria, nec verba, nec ipsas etiam res seu sententias inspirationi divinæ adscribi debere, quod nempe Prophetæ & Apostoli in multis ut homines plerumque locuti fuerint; memoria lapsi, ac humanis affectibus abrepti. Ita quondam Anomei, referente S. Epiphanio Hæresi 76. & inter recentiores Erasmus, & auctor Anonymus cujusdam Communitarii, de quo in undecima & duodecima Epistola Scripti Gallici, cui titulus, *Sentimens de quelques Theologiens d'Hollande &c.* Quin & ipse impius Spinoza

nosa in Tractatu Theologico politico, contendunt revelationem & inspirationem accommodari, tum ad indolem, tum ad vim imaginandi, tum ad preconceptas opiniones Prophetarum etiam falsas, quibus Deum etiam usum fuisse putant, ut voluntatem suam declararet.

Tertia sententia inter duas extremas media, eorum est, qui existimant neque verba, neque stylum, nec omnes omnino sententias & historias esse à Spiritu sancto specialiter revelante seu inspirante, sed dirigente dumtaxat & assistente ne quis umquam irrepit error. Videtur hæc fuisse nonnullorum è Societate Jesu Theologorum opinio, quæ Magistris Lovaniensibus ac Duacensibus multum displicuit, qui sua censura anni 1588. tres istas Propositiones notarunt. 1. *Ut aliquid sit Scriptura sacra, non est necessarium singula ejus verba inspirata esse à Spiritu sancto.* 2. *Non est necessarium ut singulae veritates & sententiæ sint immediatè à Spiritu sancto ipsi scriptori inspiratæ.* 3. *Liber aliquis (qualis fortè est 2. Machab.) humana industria sine assistentia Spiritus sancti scriptus, si Spiritus sanctus postea testetur ibi nihil esse falsum, efficitur Scriptura sacra.*

Quod spectat postremam istam Propositionem, facti sunt Theologi Societatis Jesu, parenthesis, quæ est de secundo Libro Machab. delendam esse; cum fateantur Librum illum canonicum esse. Addebant quæstionem à se proponi de possibili, non de facto; ac Librum, de quo in 3. Propositione, non fore inter sacros computandum, si nempe humana dumtaxat industria conscriptus foret.

Quantum verò ad duas priores Propositiones, discordia de nomine dumtaxat fuisse videtur. Quippe cum Theologi Societatis Jesu negabant, omnes & singulas, quæ in Scripturis referuntur, historias atque sententias fuisse à Spiritu sancto immediatè inspiratas, nomine inspirationis intelligebant veram & propriam revelationem rei antea incognitæ; non autem motum, seu interiorem illam incitationem, qua Scriptor sacer ad scribendum, & inter multa sibi cognita atque perspecta, ad hæc potius, quàm ista conscribenda movebatur & incitabatur: quam quidem incitationem illi ultro admittebant. Ita seipsum exponit Lessius in Responsione ad censuram Lovaniensem. *Dicimus, inquit, non fuisse necessarium, ut ad singulas sententias & singula verba habuerint (Scriptores sacri) novam & positivam inspirationem ex parte illius; id est novam illuminationem (hoc est revelationem) qua novo modo cognoscerent veritates quas scriberent; sed suffecisse ut Spiritus sanctus peculiari modo illos excitaret ac impelleret ad scribendum.* Hac nominis æquivocatione sublata, quiescere debuisset ac consopiri excitata controversia.

Itaque tertia hæc sententia docet,

1. Prophetias, & omnia fidei mysteria immediatè à Spiritu sancto Scriptoribus sacris revelata fuisse. *Beatus es Simon Bar-Jona, inquit Christus Matth. 16. v. 17. quia caro & sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus qui in cælis est.*

2. Historias & facta, quorum ipsi Scriptores testes fuerant, & quæ propriis usurpaverant oculis, sine speciali revelatione scribi ab illis potuisse, qua non indigebant in rebus sibi perspectis. *Quod fuit ab initio, S. Joan. Epist. 1. c. 1. v. 1. & 2. quod audivimus, quod vidimus oculis nostris, quod perspeximus, & manus nostræ contrectaverunt testamur & annuntiamus vobis.* Pariter S. Luc. c. 1. v. 2. testatur ea quæ scribit, sibi ab illis tradita fuisse, qui ab initio viderunt & ministri fuerunt sermonis. Ad quid autem necessaria fuisset specialis revelatio, hoc est rei incognitæ manifestatio, ad ea scri-

Cap. 11. v. 9
Cap. 2. v. 24
Cap. 4. v. 13
2. Tim. c. 4.
v. 13.

benda quæ publica erant, & in conspectu ipso tum Apostolorum, tum aliorum gesta fuerant? Pariter necessaria non videtur fuisse specialis revelatio ut narraretur, quomodo Tobiaë canis blandiente cauda herum suum ante-
verterit. Quomodo auctor lib. 2. Mac. ea quæ à Jasone Cyrenæo quinque libris fusiùs scripta & enarrata fuerant, ipse contraxerit, & uno breviori volumine collegerit. Quomodo S. Paulus moneat Timoth. ut penulam quam reliquerat Troade apud Carpum, veniens secum afferret, & ut fideles salu-
raret. Ad res hujuscemodi scribendas non revelatione propriè dicta opus fuit, sed tantum inspiratione, ut scriberentur; & assistentia seu directione Spiritus sancti, ne quid falsi scriberetur.

3. Verba denique, ac verborum ordinem & compositionem seu sty-
lum uniuscujusque Scriptoris ingenio & indoli permillum fuisse, & re-
ipsa quidem diversus est & inæqualis scribendi modus, pro ingenio,
educatione, peritia vel imperitia scriptoris. Grandis ac vehemens ser-
mo Prophetarum, ad excitandos pios affectus opportunè comparatus.
Vivida rerum apud ipsos imago & pictura. Legatur v. g. descriptio re-
surrectionis corporum apud Ezechielem cap. 37. nihil ad vivum meliùs
expressum. Videas quasi oculis subjecta ossa commoveri: accedere ossa
ad ossa, unumquodque ad juncturam suam: nervos extendi, carnes suc-
crescere &c. Historiarum verò stylus, pura & æquabili brevitate profluit;
non conquisitis ornamentis turgidus, sed innarratione rerum quæ plùs
habent admirationis, simplex & apertus. Canticorum ac Psalmorum
concitator oratio. Lenis verò est ac placida perspicuaque Legum ac
præceptorum expositio. Isaiaë viri nobilis & urbani orationem elegan-
tem commendat S. Hieronymus. Ezechielis verò sermonem nec satis di-
fertum, nec admodum rusticum, sed ex utroque temperatum esse pro-
nunciat. Amos verò in lata eremi vastitate inter leones degentem, ru-
sticitate quadam durum ac incultum, ait, *artis suæ usum esse sermonibus,*
ut vocem Domini terribilem atque metuendam, rugitum leonum & fremitum no-
minaret. Pariter inter Scriptores novi Testamenti, sanctus Lucas, quia
græcè peritus erat, elegantius scribit quàm S. Marcus & S. Joannes, sicut
observat idem S. Hieron. multò plura de præsentì argumento hic dici pos-
sent, à quibus revocat nos suscepti operis compendiosa brevisitas.

Præfat. in
Isaiam &
Ezec. Com-
ment. in c. 1.
Amos.
Tom. 3. nov.
ed. p. 1172.

Quæres 3. Quibus Libris constet sacra Scriptura?

Resp. His omnibus quos enumerat Concilium Trident. sess. 4. Decreto
de Canonicis Scripturis ex quibus fidei & morum regula petenda est:
qui quidem Librorum sacrorum Canon legitur & in Epistola 3. quam
Innocentius I. S. P. scripsit ad Exuperium Tolosanum an. 400. & in Conc.
Carthag. III. cui S. August. interfuit; & apud ipsum S. Aug. lib. 2. de
Doct. Christiana c. 8.

Inter illos autem Libros aliqui Protocanonici dicuntur, de quibus dubi-
tatum nusquam fuit: quales sunt in veteri Testamento, quinque Libri Mo-
sis, & in novo quatuor Evangelia: atque alii his similes. Aliqui verò Deu-
terocanonici appellantur, de quibus aliquando dubium fuit apud nonnullos
Catholicos, quamquam & in Synagogis Judæorum, & in pluribus ac insi-
gnioribus Ecclesiis Christianis publicè legerentur; unde Ecclesiastici seu
Agiographi & pii nuncupabantur; quales sunt in veteri Testamento Libri
Tobiaë, Judith, Sapientiaë, Ecclesiastici, & duo Machabæorum; & in no-
vo S. Marci caput ultimum, S. Lucaë historia de sudore Christisanguineo,
Epi-

Epistola ad Hebræos &c. quos omnes jam tanquam veros & Canonicos Ecclesia agnoscit & admittit.

At inquires, qui fieri potest ut Libri in Canone Judæorum (à quibus libros veteris Testamenti nos accepimus) non contenti, subinde in Canonicos evaserint? An nova circa illos Ecclesiæ facta est revelatio?

Resp. 1. Nonnullos cum Serrario duplicem distinguere Canonem Hebræorum: Unum ab Esdra exaratum, in quo nonnulli Libri desiderantur: alterum post Esdram, à Concilio Synagogæ; vel cum ad Regem Ptolomæum sacri Codices & septuaginta Interpretes missi fuere; vel cum extorta est Pharisæicos inter & Sadducæos controversia; in quo postremo Codice recensentur Libri supra dicti. Verum isthæc duplicis apud Judæos Canonis distinctio, multis mera conjectura videtur nullo satis firmo nixa fundamento.

Respondent igitur mirum videri non debere, si Libri nonnulli v.g. Sapientiæ, Ecclesiastici, & duo Machab. non fuerint ab Esdra in Canone comprehensi, cum illi nondum conscripti fuissent. Idem conjiciunt de Libris Tobix & Judith, quos incertum est scriptos fuisse ante Esdram. illos igitur Libros vel græcè primùm scriptos, vel græcè redditos, à Judæis Hellenistis septuaginta Interpretum collectioni additos, & tanquam Canonicos in Synagogis lectos publicè fuisse contendunt. Inde apud Christianos jugi traditione promanarunt, à quibus etiam in publicis suis Conventibus legebantur, quamquam ab aliquibus Ecclesiis, quibus illa traditio perspecta non erat, pro Canonicis non admitterentur.

Resp. Igitur 2. Libros illos in se ipsis & origine sua Canonicos re ipsa fuisse; & quamquam ab omnibus ut tales admissi semper non fuerint, nihilominus ab Ecclesia Catholica tanquam verè Canonici declarati fuere: non quidem ex nova revelatione, sed ex antiqua & constanti, quam deprehendit, illustrium ac longè plurium Ecclesiarum traditione.

Quæres 4. Quæ præcipuæ sint Scripturæ sacræ versiones?

Resp. Duplicem potissimum. 1. Græcam septuaginta Interpretum, qui Libros sacros Hebraicè scriptos in græcum sermonem converterunt: qua versione usi sunt Apostoli, qua utuntur etiamnum Græci, & quæ velut authentica diu in Ecclesia obtinuit; ac nunc etiam obtineret, si ex Ecclesiæ judicio atque sententia constaret, eam, quæ jam extat, autographo septuaginta Interpretum conformem esse.

2. Altera versio ea est, quam Augustinus Italiam, Hieronymus vulgaram, Gregorius veterem, appellat, quæ simpliciter Vulgata nostra dicitur quam Concilium Trid. Sess. 4. Authenticam declaravit, id est ab omni errore contra fidem & mores immunem & liberam; *neque data opera corruptam*, ait Pallavicinus L. 6. c. 17. *in quacumque parte quantumvis minima, & ad præcipuam rei sententiam non spectante: neque unquam planè ex inconsiderantia ab archetypo difformem in iis quæ rem constituunt.* Quæ proinde fidem & auctoritatem habeat in fidei & morum controversiis definiendis.

Quæres 5. An Conc. Trid. cum Vulgatam nostram declaravit authenticam, primigeniis textibus Hebraico & Græco vim omnem & auctoritatem detractam voluerit?

Resp. Negative. Synodus enim Vulgatam cum ipsis fontibus non comparat, sed cum aliis dumtaxat, quæ circumferebantur Latinis versionibus. Non prohibet igitur Synodus Trid. fontes ipsos adiri & consuli, sed hoc volumus; ne Vulgata alicujus erroris incusetur: quia in iis omnibus, quæ

fidem & mores spectant, primigenio textui planè conformis est; tametsi aliunde à levioribus quibusdam mendis omninò expurgata non sit. Vide Cardinalem Pallavicinum lib. 6. Historiæ Conc. Trid. c. 17. ubi fusè de hoc argumento differit; & Andream Vega, qui Concilio Trid. interfuit lib. 15. de Justificatione c. 9. Bellarminum lib. 2. de verbo Dei c. 10. & Epistola ad Lucam Brugensem à quo libellum de correctione Vulgatæ acceperat. *De libello ad me misso, ait Bellarminus, gratias ago: sed scias velim, Biblia vulgata non esse à nobis accuratissimè castigata; multa enim de industria, multis de causis pertransivimus, quæ correctione indigere videbantur.*

Quæres 6. Qua ratione dividi soleant Libri sacri?

Resp. Eos dividi, seu revocari,

1. Ad Libros Legales, quales sunt in veteri Testamento, quinque Libri Moysis: in novo, quatuor Evangelia.

2. Ad Libros historicos, quales sunt in veteri Lege, Libri Josue, Judicum, Ruth, quatuor Regum, duo Paralipomenon, duo Esdræ, Tobia, Judith, Esther, Job, & duo Machabæorum: in nova autem Lege, Actus Apostolorum.

3. Ad Libros Sapientiales, quales sunt in veteri Testamento, Psalmi, Proverbia Salomonis, Ecclesiastes, Cantica Canticorum, Sapientia, Ecclesiasticus; & in novo, quatuordecim Epistolæ S. Pauli, & aliorum Apostolorum septem Canonicae.

4. Ad Libros Propheticos, quales sunt in veteri Testamento, quatuor majores Prophetæ, sic dicti à majori Prophetiarum volumine, Isaias, Jeremias cum Trenis & Baruch, Ezechiel, atque Daniel; & duodecim minores Osee, &c. & in novo Testamento, Apocalypsis S. Joannis.

Quæres 7. Quotuplex soleat distingui sensus Scripturæ?

Resp. Multiplicem.

1. Est sensus Litteralis seu Historicus, quem verba ipsa per se primò significant, sive propriè verba sumantur, sive non. Unde sensus parabolicus ad litteralem refertur. Neque litteralis est ipsa figura, sed id quod figuratum est, v. g. cum dicitur brachium Dei, sensu litterali non intelligitur in Deo quædam humani corporis pars, sed virtus atque potentia.

Ejusdem textus multiplex potest esse sensus litteralis, ut docet S. Aug. lib. 12. Confess. c. 18. & S. Th. 1. p. q. 1. art. 10. Patet manifestè ex Scripturis, Exodi 12. v. 46. de Agno Paschali ad litteram præscribitur, ne os illius confringatur; quod quidem Christo applicat S. Joan. c. 19. v. 36. Pariter quod de populo Judaico legitur Osee 7. v. 2. *Ex Ægypto vocavi Filium meum*, tanquam de Christo dictum refert S. Matth. c. 2. v. 15.

2. Mysticus sensus ille dicitur, quo res significatæ per voces, iterum alias significant; & triplex vulgò distinguitur: Allegoricus, Moralis seu Tropologicus, & Anagogicus.

Allegoricus est, cum verba Scripturæ præter litteralem, quem habent, sensum, immediatè significant aliquid gerendum in novo Testamento, quod ad Christum præsertim & Ecclesiam pertineat, v. g. cum Isaac propriis humeris portavit lignum usque ad locum sacrificii, adumbrabat mysterium Passionis Christi.

Tropologicus seu moralis est, cum verba aut facta referuntur ad significandum aliquid quod pertinet ad mores: quo sensu verba ista Deuteronomii 25. *Non alligabis os bovi trituranti*, idem significant ac si diceretur, *dignum*

dignum esse operarium mercede sua: ita exponit Apostolus 1. Cor. 9. v. 9.

Anagogicus est, cum verba seu facta mentem erigunt ad cogitationem eorum quæ sursum sunt, & ad vitam æternam referuntur. Hoc modo verba ista Psal. 94. *Quibus juravi in ira mea, si introibunt in requiem meam*, quæ ad litteram dicta sunt de terra promissionis, spiritualiter referuntur ad vitam æternam; sic ipse interpretatur Apostolus Hebr. 4. Tres isti sensus levandæ memoriæ causa duobus his versibus exprimuntur.

Littera gesta docet, quid credas allegoria,

Moralis quid agas, quid speres, anagogia.

Ex triplici autem illo sensu, litteralis maximè proprius est ad vim argumentationis Theologicæ. Ceteri verò, nisi sint ab ipsis Scripturibus sacris usurpati, vim tantam non habent.

Quæres 8. Unde repetendus sit Scripturæ sensus?

Resp. Ex judicio ac declaratione Ecclesiæ. Ab eadem quippe auctoritate repeti debet quis verus ac genuinus sit Scripturæ sensus, à qua sola dignosci potest qui sint Libri verè Canonici: atqui ex sola Ecclesiæ definitione cognosci possunt Libri verè Canonici non ex privato uniuscujusque judicio; vel gustu, quo divinam Libri alicujus originem veluti sentit & experitur, sicut Novatoribus nostris visum est. Quòd si nulla sit fixa & certa regula, qua Librorum Canonorum veritas & existentia, eorumque sensus legitimus determinetur; unusquisque pro captu vel arbitrio hunc vel istum Librum admittet vel rejiciet, & quem voluerit sensum ipsi accommodabit: quod si ita foret, actum esset de Religione; summa rerum in ipsa confusio ac perturbatio foret; nulla fixa definitio, interminabiles & æternæ circa doctrinam excitatæ contentiones.

Quæres 9. An Scripturæ lectio omnibus & singulis Christianis indiscriminatim sit permittenda?

Resp. Negative. Quia tametsi lectio Scripturarum ex se se optima sit ac plurimum laudanda, ex qua generatim fideles fructum spirituales percipere possunt; nihilominus omnibus promiscuè permitti non debet, ne fortè rudioribus ac imperitis plus noceat, quàm profit ea lectio, cui sustinendæ ac dirigendæ omninò impares sunt & incapaces. Quis enim ignorat, multa esse in sacris Codicibus ad intelligendum difficillima, *quæ indocti & instabiles depravant ad suam perditionem*? quod imprimis de Epistolis S. Pauli declaravit S. Petrus Epistolæ 2. c. 3. v. 16. Discretionem igitur ac prudenti æconomia opus est, ut ejusmodi licentia concedatur. Multa in hanc rem proferri hic possent testimonia, ex Scripturis ipsis, Conciliorum decretis, Ss. Patribus, Episcoporum Documentis Pastoralibus, Censuris Academiarum, Parisiensis imprimis adversus Erasmus; quibus prohibetur communis illa & promiscua licentia legendi Scripturas sacras. Ab illis hic referendis supersedere nos cogit Operis nostri brevitatis; quæ omnia in unum collecta legere poteris in eximio Opere, cui Gallicè titulus, *Traité Theologique*, duobus Tomis distincto ac Parisiis apud Viduam Mazieres, Typis edito anno 1722. Tom. 2. pag. 476. & sequentibus. Quapropter proscriptæ meritò fuere à Clemente XI. Constitutione *Unigenitus*, Quenellii circa præsens argumentum Propositiones. 70. *Utile & necessarium est omni tempore, omni loco, & omni personarum generi studere & cognoscere spiritum, pietatem & mysteria Scripturæ.* Item & 80. *Lectio Scripturæ est pro omnibus.* Item 81. 82. 83. 84. & 85.

p. 14. Conc.
T. 5, 3. D.

Egregia est ac plana sapientiæ regula, quæ jussu Concilii Trid. condita est, approbata à Pio IV. Sixto V. & Clemente VIII. SS. Pontificibus, & à Conciliis Aquensi an. 1584. Tolosano an. 1590. Avenionensi an. 1595. Narbonensi anno 1609. recepta & adoptata, circa lectionem Scripturæ. En verba: *Cum experimento manifestum sit, si sacra Biblia vulgari lingua passim sine discrimine permittantur, plus inde, ob hominum temeritatem, detrimenti quam utilitatis oriri: hac in parte judicio Episcopi, aut Inquisitoris stetur; ut cum consilio Parochi, vel Confessarii, Bibliorum à Catholicis auctoribus versorum lectionem in lingua vulgari concedere possint, quos intellexerint ex hujusmodi lectione non damnum, sed fidei & pietatis augmentum capere posse: quam facultatem in scriptis habeant.*

Nonnullæ regulæ in studio ac lectione Scripturarum observandæ.

Regulas illas passim tradunt SS. Ecclesiæ Doctores. Prima est, ut ad Scripturæ lectionem nullus accedat animo curioso, critico, superbo; sed docili, submisso, religioso, qui unius veritatis detegendæ, ac procurandæ salutis studio sit intentus.

T. L. p. 167.
col. 2. E.

Secunda: Intelligentia Scripturæ, quantum fieri potest, ex ipsamet Scriptura repetenda est; loca cum locis, vetus Testamentum cum novo, obscura cum manifestis conferendo. Facilius, ait Origenes, in Scriptura cognoscitur quod quæritur, si ex pluribus locis quæ de eadem re scripta sunt, exempla proferantur. Et Hom. vigesima quinta in cap. 31. Num. Non solum, ait, ad auditum sermonum, sed ad rerum considerationem intendendus est animus. Recordare præterita, audi præsentia, quæ sequuntur adverte: confer priora posterioribus & divinarum virtutum magnificentiam contemplare. Eandem regulam de obscuris Scripturæ locis per apertiora exponendis tradit S. Augustinus L. 3. de Doctr. Christ. c. 26. Et in Psal. 67. n. 15. loquens de quadam obscura Scripturæ locutione sic ait: *In veteribus libris crebra est ista locutio; & ideo quando subobscurè sit, ex manifestis sui generis exemplis intelligenda est.*

To. 4. p. 675.
E.

To. 2. p. 189.
col. 2. F.

Tertiam præscribit jam citatus Origenes To. 6. in Evang. S. Joan. his verbis: *Qui accuratè Scripturam legere voluerit, diligentiam is adhibeat oportet: observare necessarium cum sit, quæ dicuntur, a quibus, & quando dicuntur; ut per totos sanctos Libros inveniamus personis aptè tributum sermonem.*

To. 3. p. 1.
pag. 131. B.

Ad hanc regulam accedit quod ait S. Augustinus L. 1. de Gen. ad Litt. c. 21. *Cum, inquit, divinos libros legimus, in tanta multitudine verorum intellectuum qui de paucis verbis eruntur, & sanitate Catholice fidei muniuntur, id potissimum deligamus, quod certum apparuerit eum sensisse quem legimus: si autem hoc latet, id certè quod circumstantia Scripturæ non impedit, & cum sana fide concordat.*

Quarta: A litterali Scripturæ sensu non recedendum, nisi evidens cogat ratio & causa; alioqui de Scripturis actum foret; & unicuique liceret eas à proprio & naturali sensu ad figuratum & allegoricum deducere. Qua in re peccavit aliquando Origenes, adversus quem V. Synodus ea de causa anathema decies pronunciavit.

To. 4. p. 45.
H.

Quinta: *In omni allegoria, inquit S. Augustinus in Psal. 8. nu. 13. hæc regula retinenda est; ut pro sententia præsentis loci consideretur quod per similitudinem dicitur.*

Sexta præscribitur ab eodem S. Doctore L. 3. de Doctr. Christ. cap. 10.

n.14. his verbis: *Quidquid in sermone divino neque ad morum honestatem, neque ad fidei veritatem propriè referri potest, figuratum esse cognoscas.* To. 3. p. 1. p. 49. D.

Ibidem cap. 11. n. 17. sic pergit: *Quidquid ergo asperum & quasi sævum factu dictuque in sanctis Scripturis legitur ex persona Dei vel Sanctorum ejus, ad cupiditatis regnum destruendum valet.* p. 4. 50. C.

Et c. 12. 18. *Quæ autem, pergit, quasi flagitiosa imperitis videntur, sive tantum dicta, sive etiam facta sunt, vel ex Dei persona, vel ex hominum quorum nobis sanctitas commendatur, tota figurata sunt.* Ibid.

Et c. 16. nu. 24. *Si præceptiva locutio est, ait, aut flagitium aut facinus vetans, aut utilitatem aut beneficentiam jubens, non est figurata. Si autem flagitium aut facinus videtur jubere, aut utilitatem aut beneficentiam vetare, figurata est.* Ib. pag. 52. B. C.

Septima: *Si quid velut absurdum moverit, ait idem S. Doctor. L. 11. contra Faustum c. 5. non licet dicere: Auctor hujus libri non tenuit veritatem: sed, aut codex mendosus est, aut interpret erravit, aut tu non intelligis. Et verò si vel unus error in sacros Codices irrepsisset, ab omni planè auctoritate exciderent apud nos. In illa Canonica eminentia sacrarum Litterarum, pergit S. Augustinus, etiamsi unus Propheta, seu Apostolus, aut Evangelista aliquid in suis litteris posuisse ipsa Canonis confirmatione declaratur, non licet dubitare quòd verum sit: alioquin nulla erit pagina, qua humanæ imperitiæ regatur infirmitas, si Librorum Canonorum saluberrima auctoritas, aut contempta penitus aboletur, aut interminata confunditur.* To. 8. p. 222. A. Ibid. C.

Si quis igitur foret Scripturæ locus ita obscurus & implicatus, ut exponi à nobis non posset; non Scriptoris sacri fides & auctoritas, sed nostra potius, vel curiosa temeritas, vel ignorantia inculanda esset.

Octava: *Illud ante omnia retinete, ait idem S. Doctor. Serm. 51. de concordia Matth. & Lucæ, ut Scripturis sanctis nondum intellectis non perturbemini; intelligentes autem non inflemini: sed & quod non intelligitis, cum honore differatis; & quod intelligitis, cum charitate teneatis. Et Epist. 190. ad Optat. aliàs 157. sic ait: Ubi res naturaliter obscura nostrum modulum vincit, & aperta divina Scriptura non subvenit, temerè hinc aliquid definire humana conjectura præsumit.* To. 5. p. 302. A. T. 2. p. 704. G.

Nona: *Quæ gesta sunt, ordine præpostero in Scripturis interdum narrantur per anticipationem, quando posteriora prius recensentur; vel per recapitulationem, quando priora posterius commemorantur. Quo sensu Matth. 26. narratur, Christum post summptionem sanguinis dixisse; Non bibam amodo de hoc genimine vitis. A sancto verò Luca, hæc tanquam prius dicta referuntur. Ad hanc regulam referri debet mos Scripturæ loquendi de futuro tanquam de præterito vel præsentis. Non sine causa, inquit S. Augustinus Serm. 22. de tertio versu Psalm. 67. n. 2. quæ futura sunt, tanquam transacta dicuntur. Deo enim sic certa sunt, ut jam pro factis habeantur. Hoc modo Isaia 9. v. 6. dicitur: Parvulus natus est nobis, & filius datus est nobis. Spiritu prophetico rem futuram, veluti præsentem Propheta describit, unde c. 52. v. 6. addit: Propter hoc sciet populus meus nomen meum in illa die, quia ego ipse qui loquebar, ecce adsum. Tam certa scilicet est veritas Prophetiarum, ut quæ ventura sunt, velut facta vel præsentia narrentur.* T. 5. p. 117. B.

Decima Regula hæc est: *Cùm Scriptura ait omnes v.g. in populo malos esse vel bonos, per omnes, non omnes planè ac singuli intelliguntur, sed nonnulli. More suo loquitur Scriptura, inquit S. Augustinus L. ad Donatistas* To. 6. p. 601. D.
post

post collationem c.20. n.32. quæ sic arguit malos, tanquam omnes in eo populo mali sint, & sic consolatur bonos, tanquam omnes ibi tales sint. Et Epistola 93. ad Vincentium Rogatistam, aliàs 48. c.9. n.32. Habent, inquit, *Scripturæ Canonice hunc arguendi morem, ut tanquam omnibus dicatur, & ad quosdam verbum perveniat.*

Regula hæc exceptionem patitur: Vox enim ista, omnes, aliquando omnes & singulos designat, v.g. cum dicuntur omnes in Adam peccasse; revera enim omnes in eo peccaverunt, (una excepta Beata Virgine.) Pariter cum Apostolus ait, Deum velle omnes homines salvos fieri; & Christum pro omnibus esse mortuum; omnes & singuli denotantur, quæ quidem exceptio ex subjecta materia & circumstantiis loci debet æstimari. Pro omnibus vult Apostolus orationes in Ecclesia ad Deum fundi, quia vult Deus omnes homines salvos fieri; Christus pariter pro iis omnibus mortuus est, qui mortui sunt, omnes autem in Adamo mortui sunt; ergo pro omnibus Christus mortuus est.

Undecima: Diligenter attendendum qua ratione propositio Scripturæ distinguenda sit & pronuncianda, interjecta, vel sublata interpunctione. Notum est quantum Ariani veteres & novi ea in re peccent; sic enim illi distinguunt ista sancti Joannis verba, *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat.* Punctum hic apponebat, subjiciendo, *Verbum hoc erat in principio apud Deum:* qua fraude illi usi sunt, ut, Verbi divinitatem commodius impugnarent.

Duodecima: Cum omnes Scriptores sacri tum veteris tum novi Testamenti, uno fortassis excepto S. Luca, Hebræi fuerint, frequenter hebraïsmis, id est formulis loquendi apud Hebræos consuetis utuntur: necesse est igitur ad plenam Scripturæ intelligentiam, illos Hebraïsmos advertere. Patet istud vel in ipso nomine *Fratri*: cum enim Christo fratres tribuuntur in Evangelio, hebraïsmus est; namque nomine *Fratri*, consanguineus significatur. Quatuor modis, ait auctor Commentarii in c.2. Epist. ad Galatas, qui falsò Sancto Hieronymo tribuitur, *Fratres appellantur.* 1. *Natura.* 2. *Cognitione.* 3. *Gente.* 4. *Affectu.* Unde *Jacobus secundum cognitionem Frater Domini dicitur: quoniam de Maria Cleophæ, sorore Matris Domini, natus esse monstratur.*

Decimatertia regula pro dignoscendis Canonicis Scripturis hæc ab Augustino proponitur L.2. de Doct. Chr. c.8. n.12. *In Canonicis, inquit, Scripturis Ecclesiarum Catholicarum quàm plurimum auctoritatem sequatur, inter quas sanè illæ sint, quæ Apostolicas sedes habere, & Epistolas accipere meruerunt. Tenebit igitur hunc modum in Scripturis Canonicis, ut eas quæ ab omnibus accipiuntur Ecclesiis Catholicis, præponat eis quas quædam non accipiunt: in eis verò quæ non accipiuntur ab omnibus, præponat eas quas plures gravioresque accipiunt, eis quas pauciores minorisque auctoritatis Ecclesiæ tenent. Si autem alias invenerit à pluribus, alias à gravioribus haberi, quamquam hoc facillè invenire non possit, æqualis tamen auctoritatis eas habendas puto.*

Ultima denique regula nobis à Concilio Trid. Sess.4. præscripta est, tum circa sensum, tum circa verba & sententias scripturæ. 1. Ex communi Ss. Patrum sensu Scripturam interpretandam esse. 2. Reprimendam illorum temeritatem, qua ad profana quæque convertuntur & torquentur verba & sententiæ sacre Scripturæ; ad scurrilia scilicet, fabulosa, vana, adulationes, detractiones, divinationes, sortes, libellos etiam famosos.

De Traditionibus.

Quæres 1. Quid sit Traditio?

Resp. Esse Verbum Dei non scriptum, sed vivæ vocis oraculo quasi per manus ad nos usque transmissum.

Quæres 2. Quanta sit in Ecclesia Traditionis necessitas?

Resp. Summam esse & prorsus eandem ac Verbi Dei scripti. Neque enim auctoritas Verbi Dei à charta & atramento pondus & momentum obtinet, sed ab ipso Deo cuius est verbum.

Quæres 3. An ante & post Christum usus Traditionis viguerit?

Resp. Affirmativè. 1. Tempore legis naturæ ab Adamo ad Moysen usque, cum nihil scriptum foret, necesse fuit Religionem ac veri Dei cultum ex Traditione fluxisse. Unde Gen. 18. v. 19. de Abrahamo Deus dicit: *Scio quod præcepturus sit filiis suis, & domui suæ post se, ut custodiant viam Domini, & faciant iudicium & iustitiam.* Ergo toto illo temporis intervallo (id est per duo annorum millia) quod fluxit ab Adamo ad Moysen, vera Dei Religio ac cultus sola Traditione stetit & conservatus est.

In ipsa etiam lege Mosaica, quam multa, quæ non nisi Traditione cognita fuere? v.g. animæ immortalitas; resurrectio corporum; supremum iudicium, quo bonis præmia, impiis supplicia decernenda sunt; remedium peccati originalis in gratiam foeminarum, & masculorum qui ante octavum à nativitate diem ex hac vita rapiebantur. Quin & ipse legitimus Legis scriptæ sensus, non aliunde, quam à certa & constanti Traditione haberi potuit: unde Deut. 32. v. 7. dicitur: *Interroga patrem tuum, & annuntiabit tibi: majores tuos, & dicent tibi.* Et Job. 8. v. 8. *Interroga generationem primam, & diligenter investiga patrum memoriam.* Psalm. 23. v. 1. *Deus, auribus nostris audivimus, patres nostri annuntiaverunt nobis.*

Non minor in lege Christi Traditionis necessitas. 1. Hanc commendat Apostolus 2. ad Thesal. 2. v. 14. *Itaque fratres, ait, state & tenete traditiones quas didicistis sive per sermonem, sive per Epistolam nostram.* Et S. Joan. Epist. 2. v. 12. *Plura, inquit, habens vobis scribere, nolui per chartam & atramentum: spero enim me futurum apud vos, & os ad os loqui.* Ergo Apostoli viva voce multa docuere, quæ litteris mandata non sunt. Hinc S. Paulus 2. ad Timot. 1. v. 13. *Formam habe, inquiebat, sanorum verborum quæ à me audisti in fide ... bonum depositum custodi.* Cap. autem 2. v. 2. *Quæ audisti à me per multos testes, hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere.* S. Irenæus L. adversus hæreses 3. c. 4. scribit multas suo etiam tempore Ecclesias fuisse, quæ sola Traditione sine Scripturis, Christianam amplexatæ fuerant Religionem; atque si Apostoli doctrinam Christi scriptis non consignassent, non idcirco minùs sequendam esse Traditionem. Quid autem, inquit, si neque Apostoli Scripturas reliquissent nobis, nonne oportebat ordinem sequi Traditionis, quam tradiderunt iis quibus com-

P. 178. col. 1.

2. Multa certa fide credimus & observamus quorum nulla extat in Scripturis mentio. Ubi scriptum est infantes baptizandos esse; baptismum ab Hæreticis collatum ratum & validum esse; matrimonium ratum & non

con-

consummatum, dissolvi publico Religionis voto; Virginem Mariam perpetuò ac constanter Virginitatem servasse: festum Paschatis celebrandum esse die Dominica quæ proxima est lunæ 14. mensis Martii? Imò dicatur nobis, qua via sine ope Traditionis, & Scripturas ipsas earumque legitimum sensum habere possimus, certum est ex veteribus Hæreticis fuisse, Manichæos imprimis, qui multas Scripturæ partes, quas nempe erroribus suis apertè contrarias sentiebant, rejecerunt. Quin & inter Reformatores nostros, none Lutherus Epistolam S. Jacobi respuit, quam ut Canonicam Calvinus admittit? Unde verò id habent? An ex privato spiritu? At si divinus ille est, ut esse debet in eorum mente, sibi profecto contrarius esse non potest; nec uni affirmare, quod negabit alteri. Non minus urget argumentum, ubi agitur de sensu Scripturæ; ac necesse est Novatores nostros varias ac contrarias in partes scindi, eodem afflante spiritu suo privato, v.g. ista Christi Verba: *Hoc est corpus meum*; Lutherus an sensum realis & substantialis præsentia Corporis Christi in Eucharistia interpretatur: Calvinus è contrà ad sensum virtutis & figuræ, exclusa præsentia reali & substantiali. Litem porrò hanc, quæso, quis inter illos componet? Nemo certè, cum illi nullum agnoscant supremum hac in vita judicem controversiarum. Necesse igitur est infinitis dissensionibus ac rixis miserè discerpi ac divexari Christianos, ac interminabiles esse apud illos excitatas de Religione controversias.

Quinimò nec satis intelligimus, quomodo Reformatores nostri, ex quorum sinu Sociniani prodire, se se ab istorum laqueis certò expedire possint: iisdem quippè, quibus illi, principiis innutriti, illis multò longius progressi Sociniani, omnia penitus fidei nostræ capita ex humana ratione metientes, funditus subvertunt ac labefaciunt. Unde porrò istud? Nisi quia nulla certa & fixa regula diriguntur. Quæ enim illa foret apud illos? Litteralis & grammaticalis Scripturæ sensus? At ille ipse est de quo controvertitur: aliunde verò notum est, grammaticis tricis & argutiis non alios magis studere ac delectari, quàm Socinianos. An privatus spiritus, & interior unicujusque persuasio? Sed quisque suam laudat ac ventitat, tametsi ab alia discordem. Imò & discordiam hanc Magistris suis Lutheranis & Calvinistis objiciunt Sociniani circa interpretationem istorum verborum Christi, *Hoc est Corpus meum*. Adeò verum est, rupto semel Traditionis filo, & excusso Ecclesiæ jugo, nullo amplius vinculo in unitate fidei retineri homines posse; & ad omnem impietatem ac errorem projectam laxari humano ingenio licentiam.

3. Ex Traditione ac quotidiana fidelium praxi validissima ad rem fidei nostræ argumenta ducebant Ss. Patres; & quidem eò firmiora, quòd minus paterent Criticorum argutiis ac distortis interpretationibus, quàm verbum ipsum scriptum. Ita divinitatem Christi, ex cultu & adoratione quæ toto terrarum orbe ipsi impenditur: gratiæ necessitatem, ex precibus quæ ubique funduntur ad Deum: peccatum originale, ex Baptismo & exorcismis annexis qui apud omnes usurpantur: Trinitatem personarum in una & eadem natura, invictè demonstrabant ex forma Baptismi.

4. Denique Traditionis pondus & auctoritatem Hæreticis, velut invitum repagulum semper opposuere Scriptores Ecclesiastici.

pag. 204.
B.

Tertullianus L. de præscript. c.6. Nobis, inquit, nihil ex nostro arbitrio inducere licet, sed nec eligere quod aiquis de arbitrio suo induxerit. Apostolos Do-

los Domini habemus auctores, qui nec ipsi quidquam ex suo arbitrio, quod indicarent, elegerunt; sed acceptam à Christo disciplinam fideliter nationibus assignarunt. Ibidem c.36. dicit consulendas esse singulas Ecclesias Apostolicas, ut quæ sit vera Christi doctrina intelligatur. Percurrere, inquit, Ecclesias Apostolicas, apud quas ipsæ adhuc Cathedræ Apostolorum suis locis præsentantur; apud quas ipsæ authenticæ litteræ eorum recitantur, sonantes vocem & representantes faciem uniuscujusque. Proxima est tibi Achaja? Habes Corinthum. Si non longè es à Macedonia, habes Philippos, habes Thessalonicenses. Si potes in Asiam tendere, habes Ephesum. Si autem Italiæ adjaces, habes Romam, unde nobis quoque auctoritas præsto est. Et L. de Corona militis c. 3. Quæramus, inquit, an & Traditio nisi scripta non debeat recipi? Planè negabimus recipiendam, si nulla exempla præjudicent aliarum observationum, quas sine ullius Scripturæ instrumento, solius Traditionis titulo, & exinde consuetudinis patrocinio vindicamus. Quarum quidem observationum postquam multa protulit exempla, sic pergit c.4. Harum & aliarum ejusmodi disciplinarum si legem exoptules Scripturarum, nullam invenies: traditio tibi prætendetur auctrix, consuetudo confirmatrix, & fides observatrix.

Ibid. p. 215. A.

Pag. 101. D.

Pag. 102. B.

S. Irenæus idem argumentum versat L.3. adversus hæreses cap.4. cujus verba paulò antè laudata sunt. Pag. 178.

S. Basilii L. de Spiritu sancto c.27. Dogmata, inquit, & instituta, quæ in Ecclesia prædicantur, quædam habemus è doctrina scripto prodita, quædam rursus ex Apostolorum Traditione in mysterio, id est, in occulto tradita recepimus: quorum utraque parem vim habent ad pietatem, nec his quisquam contradicit, quisquis sanè vel tenuiter expertus est quæ sint jura Ecclesiastica. Ed. vet. To. 2. p. 210. C.

Denique Vincentius Lirinensis, ut alios omittam, in Commonitorio, ad hæc Apostoli verba, Depositum custodi, sic eleganter non minùs quam verè loquitur c. 27. Quid est depositum? Id est, quod tibi creditum est, non quod à te inventum; quod accepisti, non quod excogitasti: rem non ingenii, sed doctrinæ; non usurpationis privatae, sed publicæ traditionis; rem ad te perductam, non à te prolatam; in qua non auctor esse debes, sed custos; non institutor, sed sectator: non ducens, sed frequens. Bibl. Pat. To. 7. pag. 258. D.

Quæres 4. Quotuplex sit Traditionis species.

Resp. Ab auctore, alias esse divinas; alias Apostolicas; alias Ecclesiasticas. A materia, alias fidem spectare; alias mores; alias verò disciplinam. A duratione, alias esse perpetuas, quæ tamdiu stabunt, quamdiu stabit militans Christi Ecclesia; alias temporales, id est, quæ ad certum dumtaxat tempus sunt institutæ. A locis, alias esse universales, ubique gentium receptas; alias locales seu particulares, certis locis addictas.

De Ecclesia.

G Ravissimæ sunt circa Ecclesiam Theologorum contentiones. Satis in præsentiarum nobis erit, ea delibare, quæ eandem Ecclesiam, ut locum Theologicum, illustrant.

Quæres igitur 1. Quid sit Ecclesia, & quomodo definienda?

Resp. Ecclesiam vulgò definiri, Coetum hominum unius & ejusdem fidei Christianæ professione, & eorundem Sacramentorum Communionem conjunctum, sub regimine legitimorum Pastorum, ac præcipuè Romani Pontificis.

Hæc definitio Launoji & aliorum nonnullorum impetus infringit. Duo scilicet

scilicet in Ecclesia Christi essentialiter requiruntur: unio eorum qui illam constituunt; & subordinatio, seu dependentia eorundem ab iis qui societatem regunt & moderantur. At duo illa exprimit adducta definitio: præterea verò omnes Ecclesiæ partes complectitur, & ab ea removet quidquid removeri debet.

Tria nempe in ea definitione notantur, quorum si unum desit, non poterit quis censerì de corpore & de gremio Ecclesiæ; scilicet professio fidei Christianæ, Sacramentorum Communio, subjectio legitimis Pastoribus.

Defectu primæ conditionis, excluduntur omnes Infideles & Hæretici.

Defectu secundæ, excluduntur qui nunquam fuere ad Communionem Sacramentorum admissi, quales sunt Catechumeni; vel qui per Ecclesiæ censuram, ab eorundem Communionem sunt præcisi, quales sunt excommunicati.

Defectu tertiæ conditionis, excluduntur Schismatici, qui tametsi fidem habeant & eadem Sacramenta, legitimo tamen Pastori non obtemperant; atque idcirco foris extra Ecclesiam fidem profitentur & Sacramenta percipiunt.

Additur in adducta definitione, & præcipue Romani Pontificis; ob eum scilicet honoris & jurisdictionis primatum, quem jure divino in cæteros Episcopos in tota Ecclesia obtinet. Hinc insignes illi dignitatis & auctoritatis tituli quibus à Veteribus exornatur.

Mat. 20. v.
28. Pagin.
118.

Brevius apud S. Cyprianum Epist. 67. ad Pupinian. Ecclesia definitur; *Plebs Sacerdoti adunata & Pastori suo grex adherens*. Quibus verbis totam Ecclesiam S. Martyr complectitur; & populum fidelem, qui Pastori suo adhæret, à quo fidei & morum documenta excipit; & Pastores, qui gregem sibi commissum docent ac regunt. Neque enim auctoritas Ministerii in commune concredita est, ut Novatoribus placet, tum plebi, tum Pastoribus, ut tamen ab istis solis exerceatur; sed iis dumtaxat concessa, Quos Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei. Unde idem S. Cyprianus ibidem ait, *Episcopum esse in Ecclesia, & Ecclesiam in Episcopo*: nempe tanquam in Capite & Duce. Inde quoque est, quòd Ecclesiæ nomine in Scripturis ac Scriptoribus, ut plurimum soli intelligantur Superiores, seu Duces ac Rectores Ecclesiarum, ad quos pertinet mores emendare; exortas de Religionem controversias dirimere; ligare, solvere, docere &c. Hoc sensu Matth. 18. v. 13. dicitur: *Si peccaverit in te frater tuus, vade, corripe eum inter te & ipsum solum ... si te non audierit, dic Ecclesiæ*; id est, Superioribus seu Ecclesiæ Prælatis, ait S. Chrysostomus. *Si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus*. Quo sensu dicimus Ecclesiam solvere, ligare, docere &c. id est, Ecclesiæ Pastores, non verò populum fidelem: illius quippe partes sunt obedire Præpositis, non docere, non imperare. Qua propter neque expressus, neque etiam præsumptus consensus populi necessarius est, ut Pastores ligandi ac solvendi, quam à Christo habent potestatem exercent, Unde meritò proscripta hæc n. 90. Quenellii propositio, *Ecclesia auctoritatem excommunicandi habet, ut eam exercent per primos Pastores, de consensu saltem præsumpto totius corporis*; id est, de consensu plebis.

Quæres 2. An & quæ sint Ecclesiæ notæ ac characteres?

Resp. Ecclesiam esse Unam, Sanctam, Catholicam, Apostolicam & Romanam.

1. Una est unitate fidei, ita ut prorsus excludat quascunque alias societates & se-

& sectas, quarum fides diversa est ac erronea in articulis etiam non fundamentalibus, & extra ipsam nulla sit speranda salus: quod ex professo adversus putidum Jurii Calvinistæ figmentum suo loco demonstraturi sumus.

2. Ecclesia Sancta est: Ephes. 5. v. 26. *Seipsum tradidit Christus, ut illam sanctificaret.* Sancta autem dicitur, non quod omnia ejus membra sint sancta; sed quod nulli sint sancti extra ipsam. Quæ quidem sanctitas elucet, tum in ejus auctore ac parente Christo totius sanctitatis fonte; tum in ejus fine, nempe divino cultu; tum in ejus doctrina, moribus, præceptis, consiliis, Sacramentis; quæ omnia sanctitatem undequaque spirant ac referunt. Inde est, quod S. Petrus Epist. 1. c. 2. v. 9. Fideles Christianos appellet, *Genus electum, gentem sanctam, populum acquisitionis.*

3. Est Catholica; id est ubique diffusa, & ubique veram doctrinam diffundens. *Catholica vocatur Ecclesia*, ait S. Cyrillus Jerosol. Catech. 18. *quia per universum orbem terrarum diffusa est, à finibus terræ usque ad extrema; & quia docet Catholicè, hoc est universaliter, & sine ullo defectu vel differentia, omnia dogmata.* Ut autem verè Catholica dicatur Ecclesia, necessaria non est actualis per omnes orbis plagas simul ipsius diffusio, sed successiva sufficit: nempe ut successionem temporis tandem ubique obtineat. Neque etiam necesse est, ut diffusionem suam & extensionem omnes simul sumptas Hæreticorum sectas superet; sed satis est, ut quacumque Hæretica societate longè magis diffusa sit.

Non ignoramus adversus istam Ecclesiæ diffusionem, Novatores solitos opponere caliginosa Arianismi, & Monothelismi tempora, quibus, ut putant, Ecclesia intra breves admodum limites coarctata fuit; & Nicæna fides à paucissimis dumtaxat Episcopis, cæteris longè majori numero reclamantibus retenta. Verum non ignoramus etiam, quàm solidè ac copiosè Theologi omnes Polemici, figmentum istud, quod Donatistæ primum, tum Lutherani ac Calvinistæ tam avidè arripuerunt, exsufflaverint; imprimis Jansenius ipse Iprensis in Opere cui titulus, *Notarum spongia*, adversus Voetium apud Sylvæducensem Evangelii pseudoadministrum.

5. Additur, Romana: tum quia Romana Ecclesia Mater est ac Magistra aliarum Ecclesiarum: sic eam appellant Patres Trident. Sess. 7. de Baptismo, Can. 3. ac primum inter alias Ecclesias locum obtinet: tum quia centrum est Catholicæ Communionis, unde unitas Sacerdotalis exorta est: tum denique quia Apostoli Petrus & Paulus eam fundarunt ac proprio sanguine consecrarunt.

Quæres 3. An Ecclesia sit indefectibilis quoad durationem, ita ut nunquam extinguendum sit, quod publicum est ac visibile Ecclesiæ Ministerium?

Resp. Affirmativè, Matth. ultimo v. 20. *Ecce ego*, ait Christus, *vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi.* Lucæ 1. v. 32. *Dabit illi Dominus Deus sedem David Patris ejus & regnabit in domo Jacob in æternum, & regni ejus non erit finis.* Quæ promissio, de spiritali Ecclesiæ regno, non de terreno intelligenda est; dicente ipsomet Christo, *Regnum meum non est de hoc mundo.* Et c. 21. v. 32. *Non præteribit generatio hæc, donec omnia fiant, Cælum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt.* Ephes. 4. v. 11. *Ipse (Jesus) dedit quosdam Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios verò Evangelistas, alios autem Doctores ad consummationem Sanctorum, in opus ministerii in ædificationem Corporis Christi; donec occurramus omnes in unitatem fidei & agnitionis Filii Dei.*

Quæres 4. An Ecclesia in suis fidei & morum decretis errare aliquando possit?

Resp. Non posse. Matth. 16. v. 18. *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversus eam.* Prævalerent autem si à fide deficere aliquando posset; ac falsa pro veris, aut mala pro bonis populo Christiano proponere. Et c. ult. v. 20. *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi.* 1. ad Timoth. 3. v. 15. *Ut scias quomodo oporteat te in domo Dei conversari, quæ est in Ecclesia Dei vivi columna & firmamentum veritatis.*

Et verò necesse est in omni societate benè constituta, qualis profectò est Ecclesia Christi, esse Tribunal aliquod semper præsens ac subsistens, quo excitatæ de Religione controversiæ judicio supremo definiri possint, ne fortè sint æternæ, nihilquæ certum ac fixum habeatur. Tribunal autem illud in rebus ad Religionem pertinentibus, est Ecclesia; quæ nisi dono inerrantiæ instructa fuerit, mentis nostræ assensum certò non exprimet. Sunt etenim fidei nostræ mysteria obscura & inevidentia, quæ sola dumtaxat auctoritate Dei revelantis, & Ecclesiæ proponentis sive Scripturas ipsas, sive legitimum earum sensum, credi possunt. Unde scitum

Tam. 8. p.

154. A.

Ibid. pag.

69. B.

istud Augustini dictum Lib. contra Epistolam Fundamenti c. 5. *Evangelio non crederem, nisi me Ecclesiæ Catholicæ commoveret auctoritas.* Et istud L. de utilitate credendi. *Nolle (Ecclesiæ) primas dare, vel summæ profectò impietatis est, vel præcipitis arrogantiae.*

Quæres 5. An illa Ecclesiæ inerrantia sit activa & judicii, ut vocant; an tantum passiva, in eo posita, quòd errorem nunquam pati seu admittere possit universa Ecclesia?

Resp. Non tantum passiva, quam Novatores non rejiciunt, sed etiam activa & judicii inerrantia Ecclesiam gaudere. Ad eam quippè pertinet docere, definire; *Euntes docete*, Matth. 28. v. 19. *Visum est Spiritui sancto & nobis.* Act. 15. v. 28. Et verò inerrantia passiva stare non potest sine activa; alia etenim via & ratione ab errore recipiendo universa plebs advocari non potest, quàm infallibili primorum Pastorum judicio atque sententia.

Quæres 6. An illa judicii, seu activa inerrantia tribuenda sit Ecclesiæ dispersæ, perindè ac coactæ in Conciliis.

Resp. Affirmativè. 1. Quia fieri non potest ut omnes per orbem dispersi Episcopi suo judicio errorem approbent: aliàs, ut mox dictum est, & ipsamet passiva Ecclesiæ infallibilitas periret. Cùm enim populus Christianus in his quæ fidem & mores spectant, teneatur jubente Christo Ec-

Ed. col.

1605. p.

203.

clesiæ Pastoribus obsequi, *Obedite præpositis vestris.* Qui vos audit, me audit; si fieri posset omnes à vero aberrare Pastores, omnes pariter Laici in eundem errorem abriperentur. Quòd si, ait Canus Lib. 4. de Locis c. 4. Concl. 4. *hinc Pastores, inde oves in contrarias partes separentur, corporis compacti ac per omnem juncturam connexi disjunctio, omnem Ecclesiæ distrabet unitatem, & non solum inter optimates & populum constitutam à Christo societatem evertet, sed communem etiam inter se fidelium consociationem dirimet, cujus consociationis arctissimum vinculum fidei, est conspiratio eadem & consensus partium non divulsus. Divulsus autem omnium erit, si populorum membra à suis capitibus divellantur. Atque ubi semel plebs rudis à Doctorum suorum communi sententia declinaverit, quorum doctrinam postea secutura est?*

2. Privilegium inerrantiæ à Christo universim Ecclesiæ promissum fuit: *Vobiscum sum omnibus diebus.* Ergo Ecclesiæ dispersæ non minùs quàm collectæ.

lectæ. Imò si fas est dicere, potiori ratione dispersa, quàm collecta in Conciliis: quia isti eo dumtaxat nomine ac titulo competit, quòd sit Ecclesiæ totius imago, seu representatio; Ecclesia verò dispersa non tantum imago ac representatio, sed est ipsamet Ecclesia. Et verò Christus Pastores in Ecclesia sua instituit ut regant sibi subditum gregem. Posuit vos Spiritus sanctus Episcopos regere Ecclesiam Dei. Act. 20. v. 28. Dedit ipsis potestatem ligandi atque solvendi. Matth. 18. v. 18. Jussit ut omnes gentes dicerent. Matth. ult. Dedit eos ad consummationem Sanctorum in opus ministerii, in edificationem Corporis Christi. . . . ut non simus parvuli fluctuantes & circumferamur omni vento doctrinæ. Ephes. 4. v. 11. & 14. Jussit ut fideles pronis animis illis obsequantur; Obedite Præpositis vestris. Hebr. 13. vers. 17. Hæc porrò omnia exequitur Ecclesia dispersa, non minùs feliciter quàm collecta; eodem siquidem moderatore & assistente divino Spiritu semper regitur: aliunde verò semper non patet nec facilis est ad Concilium recursus; rarò etenim congregantur, imò nec congregari facilè possunt. Et certè ante Nicænum Concilium, quod fuit Oecumenicorum primum anno 325. multæ hæreses damnatæ & attritæ fuere sine Conciliis. Fatetur istud S. Augustinus L. 4. ad Bonifacium c. ultimo n. 34. ubi Pelagianis tumultuantibus ac generale Concilium postulantibus respondet his verbis:

Aut verò congregatione Synodi opus erat ut aperta perniciēs damnaretur: quasi nulla Hæresis aliquando nisi Synodi Congregatione damnata sit: cùm potius rarissimæ inveniantur, propter quas damnandas necessitas talis extiterit; multòque sint atque incomparabiliter plures, quæ ubi extiterunt, illic improbari damnarique meruerunt, atque inde per cæteras terras devitandæ innotescere potuerunt. Verùm istorum superbia . . . hanc etiam gloriam captare intelligitur, ut propter illos Orientis & Occidentis Synodus congregetur. Orbem quippe Catholicum, quoniam Domino eis resistente pervertere nequeunt, saltem commovere conantur. Tom. 10. p. 492. F.

Quapropter idem S. Doctor Serm. 131. aliàs 2. de verbis Apostoli c. 10. de causa Pelagianorum dicebat: *Jam de hac causa duo Concilia missa sunt ad sedem Apostolicam: inde etiam rescripta venerunt. Causa finita est: utinam aliquando finiatur error.* Et L. 3. contra Julianum c. 1. n. 5. *Vestra, inquebat, apud competens judicium communium Episcoporum modò causa finita est: nec amplius vobiscum agendum est, quantum ad jus examinis pertinet, nisi ut prolatam de hac re sententiam cum pace sequamini: quòd si nolueritis, à turbulenta vel insidiosa inquietudine cobibeamini.* Tom. 5. p. 645. D. Tom. 10. pag. 555. B. C.

Porrò ut causa, quæ ad fidem pertinet, dici possit ultimo ac supremo judicio finita, necesse est, auctoritatem, quæ finita est, supremam esse ac infallibilem: agnoscit ergo S. Augustinus in Ecclesia dispersa infallibilem activam seu judicii auctoritatem.

3. Sacra Parisiensis Facultas his ex Augustino imbuta documentis, Conclusionem latâ die 9. Febr. an. 1663. occasione Theseos M. Gabrielis Drouet de Villeneuve, declarat, *Necessarium non esse absolutè Concilium generale, ad extirpanda quælibet schismata & quaslibet hæreses, v. g. Pelagianam & Jansenianam, quas constat sufficienter extinctas absque Concilio generali, quod tantum in aliquibus casibus dici potest absolutè necessarium.* Et in famosa contra Lutherum Censura anno 1542. art. 18. iidem Theologi Parisienses declarant. *Teneri quemlibet Christianum firmiter credere, unam esse in terris universalem Ecclesiam visibilem, quæ in fide & moribus errare non potest; cui omnes fideles, in his quæ sunt fidei & morum, obedire adstringuntur.* Et art. 19. *Quòd si quid, pergunt,*

in Scripturis sacris controversiæ aut dubii oriatur, ad præfatam Ecclesiam definire & determinare spectat.

Rursus contra Vernantium anno 1664. die 24. Maji. Hæ Propositiones, inquiunt, quatenus excludunt ab Ecclesia infallibilitatem activam seu auctoritatem, emergentia circa fidem dubia, infallibilis veritatis oraculo tollendi & explanandi, falsæ sunt, temerariæ, scandalosæ & hæreticæ. Denique cum anno 1644. prodiiisset in lumen liber sub isto titulo Gallicè, *Le Pacifique véritable*, auctore D. de la Milletiere; atque auctor in eo asseruisset solis Conciliis Oecumenicis declarari unanimem Ecclesiæ consensum, eorumque Decreta sola firma esse ac secuta; sacra Facultas doctrinam hanc censura sua confixit, his verbis: *Hæ propositiones, in quantum infallibilitatem Ecclesiæ universalis, in nullo alio statu, quam in solo Concilio Oecumenico congregatæ tribuunt; & ipsam aliquo tempore legitimi usus pœnitentiæ cognitione caruisse supponunt, temerariæ sunt, ipsi Ecclesiæ injuriosæ & hæreticæ.* Status autem Ecclesiæ à Concilio distinctus, procul dubio est Ecclesiæ dispersæ, seu Episcoporum qui suis in sedibus resident.

4. Denique si Ecclesia dispersa privilegio inerrantiæ seu infallibilitatis non gaudeat in definiendis fidei controversiis, sed expectandum sit donec celebretur Concilium generale, quò tandem interim recident res Ecclesiæ? Evanescet regula illa vivens ac spirans, quam Christus constantem ac perpetuam esse voluit in sua Ecclesia ad componenda, quæ circa Religionem identidem exoriuntur, diffidia. Nullus proinde futurus est dissensionum finis: error impunè semper grassabitur, ac mentes fidelium miserè infestabit: rebelles ac contumaces nulla ratione poterunt in officio contineri & coerceri: quisque privatus pro captu & arbitrio iudex & arbiter erit controversiarum fidei. Inde tot Religiones, quot hominum capita, inde summa in Religione Christi rerum confusio ac perturbatio. Quis verò sanæ mentis unquam crediderit, Christum, sapientiam incarnatam, Ecclesiæ suæ, quam proprio sanguine acquisivit, tam malè ac improvidè consuluisse?

Quæres 7. Quis Ecclesiæ dispersæ consensus necessarius sit?

Resp. In Ecclesiis, in quarum sinu controversia orta est, necessarium esse expressum; in aliis verò, tacitum consensum seu non reclamationem sufficere Episcoporum, aut multò majoris partis.

Prima responsionis pars patet, tum ex ipso Ecclesiæ usu: tum ex S. Augustino L. 4. ad Bonif. cap. ultimo paulò antè citato, ubi ait, *Multas extitisse hæreses, quæ sine Conciliis, ubi extiterunt illic improbari damnarique meruerunt.* Tum ex Conciliis Carthaginensibus, in quibus repressa Pelagii impietas, ab aliis subinde Ecclesiis, quibus illa innotuerat, communi consensu seu expresso seu tacito proscripta fuit. Tum ex ipsa etiam Gallicana Ecclesia, quæ publico ac expresso iudicio postulatam ab Innocent. X. contra quinque famosas Jansenii propositiones Constitutionem probavit.

Secunda verò pars, tacitum nempe aliarum Ecclesiarum ad quarum notitiam definitio perducta est, consensum sufficere, constat, tum ex iis quæ in causa Jansenii peracta sunt: vix enim, excepta Gallia, unam reperiās Ecclesiam, quæ expresso ac publico Instrumento Bullas Innocentii X. & Alexandri VII. receperit. Tum maximè, ex ipsamet Ecclesiæ universalis conformatione; atque promissis à Christo ipsi factis, futurum ut cum ipsa sit omnibus diebus. Fieri etenim non potest, Deo ita dirigente & assistente,

ut omnes per orbem dispersi Episcopi non reclamant adversus errorem, qui publico Decreto fidelibus ad credendum proponeretur: error quippe cui non resistitur, approbatur. Ergo cum non reclamant Episcopi, hæc eorum non reclamatio, tacitus appellatur consensus, qui sufficit ad vim Decreti ineluctabilem. Porro *Ecclesia Dei*, ait egregie S. Augustinus Epist. 55. ad Jan. aliàs 119. cap. 19. nu. 35. ea quæ sunt *contra fidem vel bonam vitam non approbat, nec tacet, nec facit.*

Tom. 2. p. 142. F.

Quæres 8. Quantum temporis spatium necessarium sit, ut certò possit innotescere tacitus ille Ecclesiarum consensus?

Resp. Id moraliter æstimandum ex locorum distantia; ita ut cum moraliter constare potest, exteris ac longè diffitis Ecclesiis notam ac perspectam esse dogmaticam sedis Apostolicæ definitionem, si nulla ex illis reclamet & contradicat, omnes tacitè saltem consentire censentur: certissimè autem reclamarent, si error ipsis proponeretur. Unum hic non prætermittendum; nempe cum S. Aug. Serm. 131. aliàs 2. de Verbis Apostoli c. 10. dixit causam Pelagianorum finitam fuisse, postquam duo Concilia ad Sedem Apostolicam transmissa, probata fuissent; paucos dumtaxat effluxisse menses à lata definitione. Sermonem enim illum habuit S. Doctor mense Octobris anni 417. Decretum verò Pontificium, quo duo Concilia Carthaginensia confirmata fuere, latum fuerat mense Januario ejusdem anni 417. Ergo breve istud spatium temporis sufficiens Augustino visum fuit, ut meritò diceret causam esse finitam, propter consensum Episcoporum partim expressum, partim tacitum.

At, inquires, tacitus ille dispersæ Ecclesiæ consensus vim nullam habet ad confirmandam judicio certo & infallibili dogmaticam de Religione definitionem. Quare? quia nullam supponit præviam de re controversa disquisitionem, nullum examen satis accuratum; quæ tamen conditio una est, inter alias, necessaria, ut Spiritus sanctus Episcopis de fide pronunciantibus ope singulari adesse censeatur. Unde Act. 15. v. 7. in controversia de Legalibus observandis magna conquisitio facta memoratur.

Resp. Nego ant. ad cujus probationem

Dico 1. Necessariam non videri operosam de re controversa Ecclesiæ disceptationem, quando res illa per se clara est ac manifesta; atque Episcopi per simplicem, ut ajunt, fidei suæ declarationem seu professionem pronunciant. Quo sensu dicebat S. Augustinus, *Concilii congregatione opus non fuisse ut tam apertè pernicies (Pelagiana) damnaretur.*

Dico 2. Re ipsa divinas promissiones de concedenda Ecclesiæ inerrantia in definiendis fidei & morum controversiis, à nonnullis præviis conditionibus quoad executionem suspensas esse: verum nullo unquam satis firmo & valido argumento demonstrabitur, dispersos per orbem Episcopos his deesse conditionibus, quando communi consensu latum à Sede Apostolica dogmaticum Decretum acceptant. Non sine temeritate, ac læsa, quæ ipsis debetur, reverentia, supponi istud posset; imò nec sine injuria dispersæ Ecclesiæ, cujus inerrantia, si apertè non negatur, hac tamen via impetitur, ac inutilis omninò redditur quoad usum & exercitium suæ auctoritatis: quandoquidem si audiantur nostri adversarii, iis alligata est conditionibus, quas dispersi Episcopi observare & adimplere non possunt; rei scilicet controversæ disquisitionem & accuratum examen.

Dico 3. Apostolicis de fide ac moribus Decretis, quibus Ecclesia di-

Pag. 268.

spersa acquiescit, prompto animo obtemperandum esse ab omnibus Christianis; nec ulli licere amplius animo inquieto inquirere in motiva & conditiones latae sententiae. Pro certo enim habendum, aut conditiones illas certis in casibus necessarias non fuisse, aut ab Episcopis diligenter observatas, aut à Deo optimo provisorum (qui in necessariis non deest) suppletas fuisse. Nisi ita fuerit, nullum futurum est tam firmum ac solemne Conciliorum etiam Oecumenicorum Decretum, quod Hæreticus pervicax pro arbitrio non convellat, sub obtentu, aut violatae libertatis in suffragiis, aut neglecti examinis. An non Arianæ, Concilii Nicæni; Pelagianæ, Conciliorum Africae; Lutherani, Concilii Tridentini fidem hoc vano prætextu arrodere & vellicare tentarunt? Actum est de omnibus Conciliis ac judiciis Ecclesiae solemnioribus, si post latam sententiam, hæc discutere & in quaestionem vocare licitum fuerit. *Si semel Hæreticis hanc licentiam permittimus, ait Melchior Canus L. 5. de Locis c. 5. q. 3. ut in quaestionem vocent, num Ecclesiae iudices eam diligentiam & curam exhibuerint, quæ opus erat ut quaestio via & ratione finiretur; ecquis adeo cæcus est, qui non videat omnia mox Pontificum Conciliorumque judicia labefactari?*

Quæres 9. An ut rata sit Ecclesiae de fide vel moribus definitio, unanimis requiratur omnium Episcoporum, vel saltem multò majoris eorum partis consensus: num verò paucorum resistantia & dissensus, latam definitionem elevet & infirmet?

Resp. Unanimitatem aliam esse physicam; aliam verò moralem, quæ quasi unanimitas appellari solet. Fatentur ex utraque parte Theologi, Physicam unanimitatem, quæ omnium omnino sit Episcoporum, ne uno quidem excepto, necessariam non esse; ac fore impossibilem, quia longa multorum sæculorum experientia comprobatum habemus, vix aliquam emeruisse hæresim, quæ aliquos patronos ac defensores inter Episcopos non habuerit. Sufficit ergo moralis unanimitas; quæ adesse censetur, quoties universitati seu multitudini pauci admodum reluctantur.

Nonnulli è recentioribus, studio partium longius abrepti, distinguunt duplicem unanimitatem etiam moralem: unam quam vocant priorem & antecedentem, quæ nempe definitionem antecedit, alteram posteriorem seu subsequenter, quæ illam sequitur. Fatentur illi quidem, unanimitatem antecedentem non esse necessariam, imò nec moraliter possibilem: subsequenter verò sic necessariam esse, ut qui definitioni reluctantur, nec sunt ab Ecclesia damnati & præcisi, ii sua resistantia unanimitatem abrumpan, & consequenter definitioni vim omnem & auctoritatem ad obligandum detrahunt. En novum & hactenus inauditum figmentum, quod recentiores nonnulli desperatae causæ tuendæ necessitate compulsi excogitarunt: figmentum, si quod unquam fuit, rectæ rationi non minùs, quàm saniori Theologiae repugnans.

1. Distinctio hæc nova est, gratis ficta, imò absurditatis & contradictionis plena. Namque si unanimitas antecedens non est necessaria ut definitio condatur, multò minùs consequens necessaria erit, ut lata definitio rata sit & firma. Non enim satis animo concipimus, qua ratione fieri possit, ut defectus unanimitatis non obstet condendæ definitioni; & tamen conditam suspendat & infirmet. Manifesta hic videtur contradictio ac pugna: vel enim definitio, quæ fit sine unanimitate antecedente, rata est ac firma, vel non: si rata est; ergo infirmari non potest per subsequenter

tem paucorum dissensum, seu non unanimitem; sicut non potuit impediri per antecedentem: eadem enim auctoritate lex stat & confirmatur, qua primum condita fuit. Sicut ergo Episcopi numero plures legem statuere, seu condere potuerunt, non obstante paucorum dissensu; ita pariter eam conservare ac firmare possunt, tametsi nonnulli obloquantur & contradicant.

Si verò rata non est definitio cui nonnulli primum dissentiant; ergo antecedens unanimitas, velint, nolint, necessario requiritur ut definitio condi possit. Istud tamen fateri non audent, quos hic impugnamus: quòd nempe satis intelligant futurum inde, ut omnia ferè dogmatica Decreta Ecclesiæ subvertantur, quæ adversantes nonnullos Episcopos frequenter habuisse, Historiæ monumenta demonstrant. Ergo distinctio illa unanimittatis & posterioris, antecedentis & consequentis, ad hoc unum excogitata videtur, ut adversarii fucum faciant apud incautum & imperitum vulgus; rem tenebris involvant, atque quoquo modo è manibus Catholicorum elabantur.

2. Istud quoque ea in opinione absurdum ac ridiculum maximè videtur, paucos scilicet numero Episcopos qui latæ definitioni contumacius resistunt, si ab Ecclesia per tempus aliquod benignè tolerantur, nec statim damnati ejiciantur, vim omnem & auctoritatem latæ definitioni defectu unanimittatis subsequenter detrudere. Si ita est, juvat ergo & expedit, ut Ecclesia ad conservandam unanimittatem & auctoritatem suam, omni deposito clementiæ ac benignittatis sensu, Episcopos illos rebelles ac contumaces statim ac sine mora disperdat, condemnet, ejiciat è sinu suo, diris omnibus devoveat. Ni enim fecerit, peribit simul cum unanimittate, auctoritas latæ definitionis; & ipsamet Ecclesiæ clementia in præjudicium & ruinam auctorittatis ipsius tota convertetur. Quid absurdius & ridiculum magis?

Præterea vix in principiis adversæ sententiæ intelligitur, qui fieri possit, ut Episcopi numero plures satis quidem habeant auctorittatis ad alios paucos damnandos & ejiciendos; non autem ad conferendam suæ definitioni vim legis supremam & irrefragabilem. Imò non satis intelligitur quomodo Episcopi numero plures, alios paucos rebelles ac contumaces damnare & ejicere valeant, nisi prius supremo Concilii generalis judicio res terminata & definita fuerit. Si quidem in adversa sententia, stante paucorum resistantia tollitur unanimittas consequens seu perfecta; ista verò sublata, quomodo remanet in aliis Episcopis, licet numero superioribus, satis auctorittatis, ut absoluto & decretorio judicio justam pronuncient excommunicationis sententiam? Malè ista cohærent secum; nisi eò absurdittatis tandem deveniatur, ut dicant (quod dicere hæcenus non ausi fuere) sententiam excommunicationis eo in casu non nisi à Concilio generali ferri posse.

3. Si defectus unanimittatis subsequenter irritam efficiat definitionem à multò majori Episcoporum numero latam; ergo pendebit ex nutu & arbitrio paucorum, qui suis occupantur præjudiciis, suo dissensu legem infringere aut saltem suspendere? Quo igitur, eo in casu, recidet Ecclesiæ auctoritas, cui fidelis quilibet, nisi pro ethnico & publicano haberi velit, obtemperare tenetur? Ad quos Episcopos tunc temporis se convertent fideles? Quos audient ac sequentur duces & magistros in rebus fidei? An liberum erit unicuique quam voluerit, amplecti sententiam, ac posthabita Episcoporum multitudine paucitati adhærere? Quæ inde confusio

& recti ordinis perturbatio? Aut ergo tunc nulla agnoscenda erit auctoritas in Ecclesia; aut in multitudine collocanda: nulla etenim major in his circumstantiis assignari potest auctoritas, quam quæ in multitudine residet; majori autem auctoritati cedendum esse, ipsa æquitas & recta dicat ratio.

4. Communis hæc semper fuit ac recepta omnium Tribunalium lex ac regula, ut ex plurali suffragiorum numero sententia pronuncietur. Quod si in cæteris; quantò magis in Tribunali ac judicio Ecclesiastico id observasse necesse est? Etenim multitudo Episcoporum qui Romanum sequuntur Pontificem, eam ipsam Ecclesiam repræsentant, cui suprema doctrinæ ac Ministerii auctoritas concredita est, ac divinitus concessum inerrantiæ privilegium: *Vobiscum sum omnibus diebus. Portæ inferi non prævalebunt.*

Pag. 263. Scio equidem Melchiorum Canum L. 5. de Locis q. 2. docere res Theologicas ex plurali numero non semper æstimandas esse ac dijudicandas: verum adversarii, qui hanc insignis Theologi sententiam nobis hic opponunt, dissimulare non deberent, quod eodem loco idem Theologus addit; nempe ubi discordes sunt inter se Episcopi, ei parti semper adhaerendum, pro qua stat Romanus Pontifex; quæ si non numero, pondere saltem & auctoritate vincere debet: eò quod in mente Melchioris Cani, summi Pontificis auctoritas & gravitas pondus det ipsis Conciliis. Non, inquit, hæc numero judicantur, sed pondere. Pondus autem Conciliis dat summi Pontificis gravitas & auctoritas: quæ si adsit, centum Patres satis sunt: sin desit, nulli sunt satis, sint quamlibet plurimi. Nec si major pars Patrum verè sentiat, summus Ecclesiæ Pontifex repugnabit. Id enim ad peculiarem Christi procurationem pertinet semperque pertinuit, ne Ecclesia in factiones duas dividatur. Nec Romanus unquam Episcopus contra Patres Concilii verè sentientes dixit. Hæc Canus, quæ profectò adversariis non placebunt: satius longè ipsis fuisset, aut de sententia Cani filere omnino; aut eam, non dimidiatam sed integram referre.

Infinita ex constanti Ecclesiæ usu ac traditione testimonia referre hic promptum foret, quibus certissimè constat in iis quæ fidem & mores spectant, judicio multitudinis Episcoporum standum esse, non paucorum. Catholica etenim Ecclesia (quod & ipsa nominis ratio significat) non in paucitate, sed in multitudine suo Capiti coherente consistit; sicut egregiè demonstrabat S. Augustinus Donatistas impugnans.

Tom. 7.
Concil. p.
1047. Unum hic, aliorum instar, sufficiet testimonium depromptum ex Epistola quam Carolus Magnus scripsit ad Elipandum & cæteros Episcopos Hispaniæ, adhortans eos, ut cum pauci sint multitudini Episcoporum se adjungant, à qua recedere nemini liceat. Nec pigeat Christianum, ait pius Imperator, ubi hæsitet querere, nec pudeat ubi nesciat discere: quoniam pia humilitas discendi sapientiæ intrat secreta, & melius est discipulum esse veritatis, quam Doctorem existere falsitatis. Ille ad altiora semper provehitur, isle ad inferiora semper dilabitur: & inde magister efficitur erroris, unde auditor contentempsit esse veritatis.... Meæ propriæ unanimatis, pergit Imperator, cum his sanctissimis prædictorum Patrum Decretis, & Catholicis statutis consensum subnexui.... ne paucorum subdolis assertionibus consentirem, sed plurimorum testimoniis roboratam fidem firmiter tenerem.... Horum me sanctissimæ multitudini & probatissimæ auctoritati in veræ fidei professione firmiter associans, nec vestræ me paucitati in consensione hujus novæ assertionis socium admitto.... Et postea. Vos igitur quia pauci estis, unde putatis vos aliquid verius invenire potuisse, quam quod sancta

Ibid. pag.
1048. C.
P. 1049.
E.
Ibid. B.
P. 1051. B.

*sancta universalis toto orbe diffusa tenet Ecclesia? .∴. Vos iterum iterumque ob-
testor, ut in pacifica unanimitate, & Catholicae fidei professione nobiscum firmiter
maneatis: nec vos doctiores aestimetis universali sancta Dei Ecclesia. Istis piis* P.1052.E.
*monitis & adhortationibus etiam comminationes adjungit fidei strenuus
defensor Carolus. Post hanc verò, inquit, correptionem sive admonitionem
Apostolicae auctoritatis & Synodalis unanimittatis, si non resipiscitis ab errore ve-
stro, scitote omnino vos pro Hæreticis haberi, nec ullam vobiscum Communionem* P.1053.A.
*pro Deo audemus habere .∴. Adhuc pia mater Ecclesia revocat vos ad gremium
sue misericordiae, volens vos Deo nutrire in filios. Tantum nolite vos abstrahere
ab ejus pietate. Ex quibus manifestum est, Episcopos illos numero pau-
cos qui à multitudine diffidebant, ab Ecclesia nondum damnatos &
ejectos fuisse: attamen non idcirco censebantur unanimittati aliorum
Præsulum, ac latae definitionis auctoritati quidquam detrahere. Falsò
igitur asserunt nonnulli, dissensum paucorum numero Episcoporum, qui
nondum sunt ab Ecclesia præcisi, obstare unanimittati morali multitu-
dinis; & impedire ne rata & firma sit lata definitio: quod unum hic
obiter demonstrandum susceperamus.*

Clerus Gallicanus in censura lata an. 1715. adversus Librum cui Gal-
licè titulus, *Temoignage de la Verité*, istam ex illo Libello refert ac dam-
nat sententiam. *Episcopatum unum esse confitetur, & eundem indivisum; quem
tamen quandoque constare ait paucorum Episcoporum numero, etiam à suo legiti-
mo Capite, seu à Cathedra principali, unde unitas Sacerdotalis exorta est, dissi-
dentium; & absque perfecta illa totius fraternittatis & unanimittatis Episcoporum
coherente concordia; quibus in solidum & regendam suam Ecclesiam, & ser-
vandam fidei integræ depositum Christus commisit. Istam porro sententiam,
ut & alias nonnullas tamquam perniciosas proscribit censura Cleri
Gallicani.*

Quæres 10. An Ecclesia errare possit in definiendis factis, ut vocant,
doctrinalibus; idest, in sensu Librorum & Propositionum notando: ita ut
textum aliquem, seu brevem, seu prolixum, tamquam Catholicum fide-
libus proponere possit, qui tamen errorem contineat: aut vice versa, tex-
tum tamquam erroneum damnare, qui tamen Catholicus sit. En præcisè
status quæstionis, quem multi involvunt & implicant. Neque enim quæstio
hic est de factis merè historicis ac personalibus, quorum cognitio ex homi-
num testimonio pendet: v. g. An Nestorius damnatus ab Ecclesia fuerit tam-
quam Hæreticus; an Libros aliquos seu quaterniones evulgaverit; an his
vel illis verbis ad mentem suam declarandam usus fuerit; an in mente sen-
sum illum præconceptum habuerit, quem verba ipsius præ se ferunt. Toti-
dem hæc facta sunt aut historica, aut personalia, de quibus certò & infalli-
bili judicio Ecclesia non pronunciat. An verò hæc vel illa Propositio, quam
Nestorii esse constabat, Catholicum vel erroneum sensum haberet, res erat
facti doctrinalis. Quod quidem factum à jure ipso seu dogmate inseparabile
dicitur; non quidem absolutè, simpliciter & antecedenter, sicut indivi-
diosè ac ridiculè nobis imponunt nonnulli, quasi tam arcta & necessaria fo-
ret inter factum Nestorii v. g. & dogma ab illo propugnatum connexio, ut
unum sine altero absolutè esse non potuerit: quis tam stupidus, istud unquam
excogitavit? Sed inseparabile dicitur, consequenter & ex hypothesi, tum
scriptionis Nestorii, & sensus illius; tum definitionis Ecclesiæ, quæ sen-
sum illum in Nestorio notavit ac proscripsit.

Quæ-

Quæstio hæc sanè gravis, singulari opus haberet disquisitione. Interim Resp. Ecclesiam in definiendis factis doctrinalibus, seu in notando Librorum & Propositionum sensu, errare omnino non posse. Inter multa autem, quibus hæc assertio demonstrari potest, argumenta, hæc pauca brevitatis studio hic proponemus.

Primum. Facta dogmatica quæ sunt ab Ecclesia definita, internum exigunt demissæ mentis assensum, nec sufficit obsequium quod silentii ac reverentiæ dicitur: ergo Ecclesia in factis hujusmodi errare non potest.

Consequens videtur certum. Namque interiorum mentis assensum, una dumtaxat vel loquentis auctoritas, vel evidentia objecti exprimere potest. In factis porrò dogmaticis evidentia non occurrere, manifestè ostendunt discordiæ ac lites quæ circa illa excitantur: ergo sola auctoritas potest esse invictum motivum obedientiæ & assensus. Talis autem non est auctoritas quæ falli potest vel fallere, quia cum formidine erroris videtur semper conjuncta. Ergo sola auctoritas infallibilis, mentis nostræ obsequium, privata licet renitente ac reclamante conscientia, certò imperare ac exprimere potest. Tenemur re ipsa, Præpositis nostris, tametsi non sint infallibiles, obtemperare ex animo: quando scilicet vel quod imperant, non pugnat manifestè contra Legem Dei; vel Ecclesiæ nomine, cujus sunt Ministri, loquuntur: quo casu, non tam privata eorum, quàm publica Ecclesiæ totius auctoritate, tamquam motivo ad obsequendum impellimur; vel nulla tandem occurrit in speciem legitima causa, quæ nos ab obsequio retrahat. At non semper & in omni casu tenemur ipsis intimum mentis assensum exhibere, una nimirum est Ecclesia, cui loquenti & factum aliquod doctrinale proponenti, ex intimo mentis ac cordis affectu contra privatam quamlibet nostram conscientiam obtemperare tenemur.

Antecedens verò propositio, sine temeritatis ac erroris nota negari amplius non potest, post solemnem Clementis XI. Constitutionem quæ incipit ab his verbis: *Vineam Domini Sabaoth*, datam an. 1705. die 15. Junii, tam publico ac solemni plausu ab Ecclesia Gallicana, primùm in Comitibus generalibus an. 1705. tum ab omnibus per orbem universum dispersis Episcopis, ne uno quidem reclamante, receptam & approbatam, quæ proinde vim omnem & auctoritatem habet definitionis Ecclesiæ universæ. In hac porrò Constitutione, clarè & expressè declarat S. P. religiosum silentium non sufficere, sed interiorum mentis assensum necessarium esse, in acceptandis ac subscribendis, circa factum Jansenii, Ecclesiæ decretis: *Inquieti homines*, ait Clemens XI. *sparsis undequaque scriptionibus ac libellis exquisita ad fallendum arte compositis, non sine gravi Apostolicæ Sedis injuria, maximoque totius Ecclesiæ scandalo docere non sunt veriti, ad obedientiam præfatis Apostolicis Constitutionibus debitam non requiri, ut quis prædicti Janseniani Libri sensum in antedictis quinque Propositionibus, sicut præmittitur, damnatum, interius, ut hæreticum damnet; sed satis esse, si ea de re obsequiosum (ut ipsi vocant) silentium teneatur. Quæ quidem assertio, quàm absurda sit, & animabus fidelium perniciofa, satis apparet, dum fallacis hujus doctrinæ pallio non deponitur error, sed absconditur; vulnus tegitur, non curatur; Ecclesiæ illuditur, non paretur; & lata demum filiis inobedientiæ via sternitur ad fovendam silentio hæresim.* Et paulò post, quin etiam eò impudentiæ nonnullos devenisse compertum est, ut veluti naturalis honestatis, nedum Christianæ sinceritatis obliti, asserere non dubitaverint, præfate formulæ à memorato Alexandro prædecessore præscriptæ subscribi li-

bi licitè posse, etiam ab iis qui interiùs non judicant, prædicto Jansenii Libro doctrinam hæreticam contineri, &c.

Jam anno 1704. die prima Septembris, Clementinæ definitioni præiverat sacra Parisiensis Facultas in sua Declaratione data occasione famosi casus conscientiae, cujus hæc una erat Propositio. *Il lui suffit d'avoir une soumission de respect & de silence, pour ce que l'Eglise a décidé sur le fait de Jansenius.* Hanc verò Propositionem damnandam censet & damnat, ut temerariam, scandalosam, injuriosam summis Pontificibus & Episcopis Galliae; atque etiam ut præbentem occasionem renovandæ ex integro, post damnationem, Jansenii doctrinæ: & in quantum eadem præfata Propositione dicitur, illud obsequium reverentiae & silentii sufficere, etiam iis qui subscripsere formulæ fidei quæ adjunctum habet juramentum ex sanctione Alexandri VII. prædictis notis hanc esse addendum, ut & adjicit, nempe quòd faveat mendacio & perjurio.

Secundum argumentum. Ecclesia, usu constanti ac perpetuo, pronuntiavit circa sensum Librorum ac Propositionum; atque fideles obstrinxit, ut suo judicio subscriberent; & renuentes velut Hæreticos, aut fautores Hæreticorum damnavit. Multis id constat Historiæ Ecclesiasticæ exemplis, Arii, Nestorii, Pelagii, Eutychetis, trium Capitulorum, &c. Atqui subscriptio quam exigebat Ecclesia, non tantum erat exterior, sed junctum habere debebat interiorem mentis assensum; aliàs, ficta mendax ac dolosa fuisset, imò & verum perjurium, si forte cum juramento juncta fuisset: at quis putet talem subscriptionem Ecclesiæ placere usquam potuisse?

Tertium. Ex omnium Catholicorum sententia, Ecclesia judex est infallibilis doctrinæ: hæc porrò doctrina in Libris & Propositionibus exprimitur, neque enim est à verbis avulsa & abstracta; Ecclesia igitur certo & infallibili judicio pronunciat de doctrina in Libris vel Propositionibus contenta: aliàs, approbando Libri alicujus doctrinam falsam pro vera, vel damnando veram pro falsa, circa doctrinam ipsam errando peccaret.

Quartum. Sentiunt etiam omnes Theologi, Ecclesiam errare non posse in approbatione vel censura Propositionis, aut Propositionum aliquarum quæ sunt ex Libris extractæ, & in se ipsis absolute spectantur: ergo nec errare pariter potest, circa judicium Librorum in quibus Propositiones illæ continentur. Tum quia, juxta effatum Juris, ex antecendentibus & consequentibus media illustrantur: atque auctoris mens ac doctrina, longè meliùs dignoscitur ex tota serie ac textura Libri totius, quàm ex propositionibus quibusdam separatis & à Libro avulsis. Tum quia, Propositio à toto contextu sejuncta, nonnullis potest obnoxia esse æquivocationibus, quibus fortè nullus est locus in totius Operis contextu.

Quintum. Nisi Ecclesia certò & absque ullo erroris periculo de genuino Librorum sensu judicium ferre possit, ne quidem de sensu SS. Patrum, adeoque nec de Traditione ipsa Libris consignata certò statuere poterit. Quamquam enim revelatum sit, eam doctrinam pro Catholica habendam esse, quæ universo SS. Patrum consensu traditur; non tamen revelatum est, doctrinam hanc Catholicam in Scriptis v. gr. S. Hieronymi vel Augustini contineri. Traditionis tamen seriem ac filum texere non potest Ecclesia, nisi viderit conspirantes Doctorum Ecclesiæ sententias; adeoque nisi singulorum sensum exploraverit ac certò assecuta fuerit. Si verò falli potest in sensu singulorum dignoscendo, quomodo constantem Traditionem ex omnibus extundere ac elicere poterit? Judicium quippe quo Ecclesia pronun-

ciat

ciat doctrinam v. g. præsentia realis Corporis & Sanguinis Christi in Eucharistia, ipsam esse doctrinam Traditionis totius Ecclesiæ, pendet ex particularibus judiciis, quibus post discussa singula SS. Patrum Opera, iudicat talem Doctrinam in Scriptis v. g. SS. Ignatii, Iustini, Irenæi &c. contineri. Qui autem in hisce particularibus judiciis falli posse Ecclesiam asseverant, ii & Ecclesiæ viam omnem præcludunt dignoscendæ universalis Traditionis; & viam, ut vocant, discussionis & examinis, inutilem omnino reddunt contra Novatores nostros.

Neque est quod dicas, falli quidem non posse Ecclesiam, in dignoscenda generali Traditione, seu omnium simul ac collectivè SS. Patrum doctrina, licet falli possit in sensu singulorum distributivè: quemadmodum omnes quidem Episcopi falli non possunt, licet quilibet sit errori obnoxius. Namque disparitas manifesta est, quia singulis Episcopis promissum non est inerrantiæ privilegium, sed omnibus simul. Privilegium quippe istud, toti Ecclesiæ concessum est; privati autem Episcopi Ecclesiam docentem seu judicantem non repræsentant nec efficiunt; sed omnes simul, sive dispersi, sive in unum collecti: at eadem semper est Ecclesia, pari auctoritate instructa, sive judicet de singulis sejunctim, sive de omnibus simul SS. Patrum Scriptis.

Sextum argumentum. Fatentur adversarii nostri, Ecclesiam certa & infallibili auctoritate judicasse veram & orthodoxam esse S. Augustini de gratia & prædestinatione doctrinam Libris ejus adversus Pelagianos & Semipelagianos expressam; atque piaculi cujusdam loco habent, ab illa discedere quam tot encomiis ac laudibus Ecclesia exornavit: ergo si constare sibi ac cohærenter sentire velint, necesse est agnoscant, eadem prorsus certa & infallibili sententia Ecclesiam pronunciasse, falsam & erroneam esse de gratia doctrinam in libro Jansenii contentam. Par omnino ex utraque parte videtur esse ratio: utrimque factum occurrit juri permixtum; nempe an S. Augustini verba rectè, Jansenii verò malè, doctrinam Ecclesiæ reddiderint & expresserint: aliunde verò certum est, ad eandem Ecclesiæ auctoritatem pertinere, de vera & de falsa Librorum doctrina ferre judicium, ut hæc damnetur ac rejiciatur, illa verò probetur & retineatur.

Septimum & ultimum argumentum petitur ex juramento quod Ecclesia exigit in subscriptione formulæ fidei Alexandri VII. cujus tam sacra esse debet religio, ut nec violari unquam debeat, nec etiam emitti, nisi cum omnino certa & explorata est rei, quæ juramento affirmatur, veritas. Inde sacra Facultas censura lata in famosum Casum conscientia an. 1704. pronunciat; doctrinam eo Casu expressam, *favere mendacio & perjurio*. Qui ergo sine ulla erroris formidine certus omnino non esset de veritate rei pro qua juramentum exigitur, jurare ille tuta conscientia non posset. Porro in factis hujusmodi doctrinalibus cum juramento subscribendis, vix ulla potest haberi certitudo ab omni erroris formidine immunis & libera, nisi ex judicio Ecclesiæ, quæ in iisdem factis definiendis infallibilis supponatur. *Quotiescumque enim, ait S. Thomas, intellectus movetur ab aliquo fallibili signo, est aliqua inordinatio in ipso, sive perfectè, sive imperfectè moveatur.*

Dices, Ecclesia infallibilis non est in dignoscendo ac figendo Libri alicujus vel Propositionis sensu grammaticali; ergo nec in judicando sensu Theologico. Probatur: Quia sensus Theologicus supponit grammaticalem certum & exploratum, atque in ipso tamquam in aliquo prævio fundatur; si ergo

infall-

infallibilis non est Ecclesia in sensu grammaticali dignoscendo, consequenter nec infallibilis est in sensu Theologico figendo ac determinando.

Resp. Nego consequens. Ecclesia enim de sensu grammaticali, seu verborum significatione, judicat ex communi ac recepto apud homines usu, & more prorsus humano, sicut & de aliis benè multis quæ Conciliorum subscribendis definitionibus prævia supponuntur. V. g. tale Concilium verè Oecumenicum esse; libera fuisse nec per vim extorta suffragia; serium & accuratum de re controversa habitum examen; omnes denique conditiones necessarias ad legitimam definitionem observatas fuisse: quæ omnia non dignoscit Ecclesia, aut ex revelatione, aut ex speciali Spiritus Dei assistentia, sed via & ratione hominibus communi & ordinaria; humana, seu historica fide: quamquam à posteriori, ut vocant, seu ex receptis ac ubique approbatis Concilii alicujus de fide & moribus Decretis, legitimè ac certò inferatur, tale Concilium legitimum fuisse, nec ullam ipsi conditionem deesse ut vim & auctoritatem irrefragabilem apud omnes obtineat. Ita ferè supposito semel & via consueta perspecto sensu grammaticali, Ecclesia, divino assistente spiritu, judicio supremo & infallibili de sensu Theologico Libri vel Propositionis pronunciat. *Vobiscum sum omnibus diebus. Porta inferi non prævalebunt.*

Quæres II. Utrum Ecclesia falli possit in Canonizatione Sanctorum?

Respondet Melchior Canus L. 5. de Locis c. 5. concl. 3. Non esse quidem de fide, Ecclesiam ea in re falli non posse; *Sed temerarium & irreligiosum, Ecclesiam hac in re fidem abrogare. Quia, inquit, multum refert ad communes Ecclesie mores scire, quos debeas religione colere: quare si in illis erraret Ecclesia, in moribus quoque graviter falleretur. Ne igitur tantus error in Ecclesia sit, Deus peculiariter providere censendus est, ne Ecclesia, quamlibet hominum testimonia sequatur, in Sanctorum Canonizatione erret. Cujus quidem peculiarissimæ providentiæ abundè magnum argumentum est, quòd nunquam infirmata est fides ab humanis testibus semel in hujusmodi judiciis suscepta.*

P. 280.
& 281.

Idem docent S. Thomas quodlibeto 9. qu. 8. art. ultimo, S. Antoninus 3. p. tit. 12. cap. 8. Bellarminus Lib. 1. de Sanctorum beatitudine cap. 9. Qui omnes ista generali ratione utuntur, Deum in necessariis nusquam Ecclesie suæ deesse.

Ecclesiam verò in quæstionibus meri facti, seu historicis ac purè personali- bus decipi posse, communis ac pervulgata est Theologorum opinio, cujus veram & idoneam causam reddit Innoc. III. in c. *A nobis*; de Sent. excom. in hæc verba; *Judicium Dei veritati quæ non fallit nec fallitur, semper innititur: Judicium autem Ecclesie nonnunquam opinionem sequitur, quam & fallere sæpè contingit & falli. Propter quod contingit interdum, ut qui ligatus est apud Deum, apud Ecclesiam sit solutus; & qui liber est apud Deum, Ecclesiastica sit sententia innodatus.* Exemplum vulgò afferunt viri, qui occultè una uxore habita, alteram ducit publicè; cui viro jubet Ecclesia, ut priore relicta, posteriorem accipiat: qua in re sine dubio fallitur, & ex ignorantia facti id homini præcipit quod rationi & Evangelio adversum est.

De Conciliis.

Quartus Locus Theologicus, est auctoritas Conciliorum præsertim Oecumenicorum, quibus universa repræsentatur Ecclesia. *Aguntur, in-*
quie.

P. 552. A. quiebat Tertul. Lib. de Jejunii cap. 13. *per Gracias illa certis in locis Concilia ex universis Ecclesiis, per quæ & altiora quæque in commune tractantur; & ipsa repræsentatio totius nominis Christiani magna veneratione celebratur.* Et S. Ambr. loquens de Concilio generali Nicæno primo, Conciliorum Oecumenicorum Decreta vocat *hæreditaria signacula, nullius temeritate violanda.*

Quæres itaque 1. Quid sit Concilium verè Oecumenicum seu generale, cujus suprema est in Ecclesia auctoritas?

Resp. Illud esse, quod convocatione, celebratione, & exitu verè Oecumenicum est.

1. Convocatione. Quia omnes per orbem dispersi Episcopi vocari ad Concilium debent; omnes enim sunt fidei iudices à Christo Domino instituti, *quos Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei*; qua ex parte, patet discrimen Concilii generalis seu Oecumenici à Concilio Nationali, Provinciali aut Diocesano.

A Conciliis repellendi non sunt quotquot ex Hæreticis audiri voluerint. Ita in primo Concilio Jerosolymitano, quod cæterorum forma fuit, adfuerit Paulus & Barnabas, & *quidam alii ex aliis*; ait sacer Contextus Act. 15. In Concilio Nicæno primo auditus est Arius. In Ephesino, Nestorius &c.

2. Celebratione Oecumenicum dicitur Concilium in quo Episcopi conveniunt non quidem omnes ad unum, quod vix fieri potest, sed eo numero, qui sufficiat ut universam possint repræsentare Ecclesiam. Et verò, vel in ipso Concilio Jerosolimitano non omnes adfuerit Apostoli, sed tantum Petrus, Joannes, Jacobus & Paulus, ut colligitur ex cap. 2. Epistolæ S. Pauli ad Galatas. Neque etiam absolutè necesse est, ut in unum & eundem locum congregentur simul Orientis & Occidentis Episcopi: contigit enim aliquando, Orientales in una civitate, Occidentales verò in alia congregari: atque ex mutua illorum omnium consensione erumpit universalis Ecclesiæ definitio. Ita quo tempore Constantinopoli Orientales, Romæ Occidentales Episcopi sub Damaso congregabantur, ut contra Eunomium definirent Spiritum sanctum verum esse Deum, ejusdem cum Patre & Filio substantiæ.

3. Exitu seu eventu debet esse Oecumenicum. Fieri enim potest & contigit aliquando, Concilium aliquod Oecumenicum fuisse convocatione, non tamen celebratione vel exitu: cum nempe, vel pauci adsunt Episcopi ex multitudine convocatorum, vel congregati, suffragiorum libertate spoliantur: metu, violentia, ærumnis, calamitatibus, comminationibus vexantur; quale fuit Ephesinum, quod Latrocinii nomine solet infamari.

Quæres 2. Quibus conditionibus promisit Christus se Conciliis adfuturum?

Resp. Ista generali: *Si in nomine suo congregata fuerint*; hoc est servata suffragiorum libertate; invocato cælesti auxilio; adhibita humana industria & diligentia in conquirenda veritate: quomodo legimus etiam in Concilio Apostolorum pro Legalibus, *magnamquisitionem factam esse*. Deus scilicet, qui omnia suaviter disponit ac moderatur, via supernaturali aperta & manifesta non adest Conciliis, sed occulta Spiritus subministratione. Unde permittit Episcopos omnibus humanæ infirmitatis periculis subjacere, & aliquando succumbere: neque enim unquam promisit, se à Conciliis ejusmodi pericula certò semper propulsaturum; sed hoc unum, se iis semper adfuturum qui in suo nomine congregarentur. Congregari autem in suo nomi-

nomine censentur, quoties eas observant leges & conditiones quas voluit observari. Sancti Patres, ait Concilium quintum generale Aët. 8. qui per tempora in Sanctis quatuor Conciliis convenerunt, antiquis exemplis utentes, communiter de exortis hæresibus & quæstionibus disposuerunt, certo constituto quod in communibus disceptationibus cum proponuntur quæ ex utraque parte discutienda sunt, veritatis lumen tenebras expellit mendacii. Nec enim potest in communibus de Fide disceptationibus aliter veritas manifestari, cum unusquisque proximi adjutorio indiget.

To. 5. p.
563. A.
B.

Neceffe igitur est, Episcopos in Conciliis omnia adhibere humana & ordinaria media industriæ, diligentia, studii, collationis, disputationis, ad veritatem detegendam & illustrandam, ad revincendos Hæreticos, & fideles in avita fide confirmandos. Neque enim illis nova fit revelatio, sed quod in purissimis Scripturæ ac Traditionis fontibus detegunt, hoc fidelibus proponunt: atque in eo maximè virtus divina & providentia specialis elucet, quod medios inter altercationum ac disputationum motus, semper victrix ac triumphans veritas erumpat; si eo, quo par est, modo, quærat & consulatur.

Quæres 3. Qua via certò constare nobis possit, Concilium aliquod verè Oecumenicum ac legitimum fuisse; omnesque conditiones necessarias, ut firma & rata sit ejus definitio, observatas in eo fuisse? Nisi enim id certò nobis constiterit, nullum ex Concilio fructum percipere unquam possumus.

Respondet 1. Andreas Vega Franciscanus qui Concilio Tridentino interfuit, Lib. 3. cap. 39. in Concilium Tridentinum, Fide catholica credi debere, tale Concilium v.g. Nicanum primum generale legitimum fuisse, non quia Historici hoc testantur, sed quia Concilium hoc definivit: solent enim, inquit, Concilia initio statim definire Convēntum suum esse legitimum, & in Spiritu sancto legitime congregatum.

Verum hæc Responsio solida non videtur Bellarmino Lib. 2. de Conciliis cap. 9. Tum quia vetera Concilia non solebant initio testari, suum Convēntum esse legitime & in Spiritu sancto congregatum. (Unde observat Pallavicinus in Historia Conc. Trident. Legatos Apostolicæ Sedis intercessisse, ne in Actis Tridentinæ Synodi formula hæc, Synodus Tridentina universalem Ecclesiam repræsentans, infereretur: causatos eam esse novam, nec in antiquis Conciliis reperiri.) Tum quia, pergit Bellarminus, aut constat nobis aliunde Concilium aliquod fuisse legitimum, dum definire vellet se esse legitimum, aut non constat. Si constat; frustra conditur tale Decretum: si non constat; jam de ipso Decreto dubitare incipiemus. Si enim ambigo, an fuerit legitimum Concilium antequam definiret se esse legitimum; ambigo etiam, an non erraverit in eo ipso Decreto, quo se legitimum esse pronuntiavit.

To. 2. p.
23. col.
1. A.

Ibid. B.

Respondet itaque 2. Bellarminus loco mox citato, ex humana fide eaque certissima dignosci posse legitimum esse aliquod Concilium; sicut ex eadem fide humana cætera facta historica recipimus, quæ nemo cordatus in dubium revocare audeat. Iis enim, ait Bellarminus, qui Concilio præsentibus adsunt, evidens esse potest sine alia probatione, Concilium istud esse legitimum. Vident enim convenisse in unum Episcopos, qui habentur ab omnibus veri Episcopi; & convenisse ex variis Provinciis; & vocatos ab eo qui habet auctoritatem; & si quid aliud requiratur ad legitimum Concilium, id etiam videre possunt. Posterioribus autem, vel absentibus, id ipsum est notum ex humana fide, sed certissima, & quæ evidentia naturali aliquo modo comparari possit.

Ibid.

Addit

1b. p. 22. col. 2. G. Addit ibidem Bellarminus, *Neceſſe non eſſe ut ſciamus Episcopos, qui ad Concilium conveniunt, habere veram fidem & veram Ordinationem; ſed ſatis eſſe, ſi non conſtet contrarium. Nam etiamſi S. Pontifex, pergit ille, & omnes Episcopos qui ad aliquod generale Concilium à S. Pontifice convocantur, eſſent corde Hæretici, & ſola externa profeſſione Catholici, nec verè accepiſſent ſacri Ordinis inviſibilem characterem, ſed nullam impoſitionem manuum; tamen certi ſumus, Deum nunquam permiſſurum, ut ejuſmodi Concilium in Decretis ſuis formandis erraret. Aſſiſtit enim Concilio Spiritus ſanctus, non tam propter ipſum Concilium, quàm propter Eccleſiam univerſam, quæ divino præcepto tenetur Episcoporum ſententiam non diſcutere, ſed venerari. Itaque ne erraret Eccleſia univerſa, divina providentia fecit, ut etiam Concilium illud Episcoporum fictorum, veller, nollet, veriſſimam fidem Eccleſiæ ſequendam proponeret. Hæc Bellarminus, qui tamen fatetur ibidem, impoſſibilem ſibi videri hanc hypotheſim: Quia Deus, cui Eccleſiæ ſuæ ſalus curæ eſt, quique omnia ſuaviter diſponit, nuſquam permittet, ut in Concilio, quod ab Eccleſia legitimum creditur, conveniant Episcopos, aut omnes, aut pro majori parte non legitimi, aut non Catholici.*

P. 267. Reſpondet 3. Melchior Canus Lib. 5. de Locis cap. 5. q. 3. Deum ſuaviter omnia diſponere, ſimulque proſpicere & finem & media ad finem neceſſaria :. Cum ergo Eccleſiæ firmitatem fidei fuerit pollicitus, deeſſe non poteſt, quominus tribuat Eccleſiæ preces, cæteraque præſidia, quibus hæc firmitas conſervatur: nec verò dubitari poteſt, quod in rebus naturalibus contingit, idem in ſupernaturalibus quoque uſu venire; ut qui dat fidem, det conſequentia ad finem :. Quod ſi ſemel Hæreticis, pergit ibidem Canus, licentiam permittimus, ut in quæſtionem vocent, num Eccleſiæ Judices eam diligentiam & curam exhibuerint quæ opus erat, ut quæſtio via & ratione finiretur; ecquis adeo cæcus eſt, qui non videat, omnia mox Pontificum & Conciliorum judicia labefactari?

Quæres 4. An quæcumque in Conciliis proferuntur ab Episcopis, ut condendis Decretis ac Canonibus viam præmuniant, ad fidem Catholicam pertineant; & qua certa regula diſcerni debeant ea quæ tamquam de fide tenenda proponuntur, ab aliis quæ non ſunt de fide?

P. 273. Reſpondet Melchior Canus L. 5. de Locis c. 5. Ea quæ in Conciliorum vel Pontificum Decretis explicandi gratia inducuntur, vel ut objectioni reſpondeatur, vel etiam obiter & in tranſcurſu, præter inſtitutum præcipuum de quo erat potiffimum controverſia, non pertinere ad fidem; nec eſſe Catholicæ fidei Judicia. Exempli cauſa ponamus aliquid, quod poſitum in una re transferri per multas poſſit. Quod in capite, Firmiter, De ſumma Trinitate, dicitur Angelos eſſe incorporeos, id non fidei Decretum eſt, cum poſt Decretalem illam, nonnulli & Philoſophi & Theologi falſò quidem, ſed citra hæreſeos notam contrarium aſſeruerint.

To. I. p. 148. col. 1. A. Non omnia, inquit Eſtius in L. 2. Sent. diſt. 17. parag. 6. quæ quomodocumque dicuntur in Decretis Conciliorum, pro definitis habenda ſunt; ſed ea ſolùm, ad quæ propriè fertur intentio ſtatuentium ac definientibus. Id autem cognoscitur ex circumſtantiis rerum, & cauſis vel occaſionibus condendi Decreta.

P. 272. Quæ verò ſint regulæ dignoſcendi ea, quæ à Conciliis tamquam de fide ſtatuuntur, ab aliis: exponit loco mox citato Canarienſis Episcopus. 1. Si contrarium aſſerentes, pro Hæreticis habeantur. 2. Cum in hanc formam Synodus Decreta præſcribit: Siquis hoc aut illud ſenſerit, anathema ſit. 3. Si in eos qui contradixerint, excommunicationis ſententia ipſo jure feratur. 4. Si quidquam expreſſè & propriè à fidelibus firmiter tamquam dogma fidei Catholicæ accipiendum dicatur; vel aliis ſimilibus verbis, aliquid eſſe

Evangelio doctrinae Apostolorum contrarium: dicatur autem non ex opinione, sed certo & firmo decreto. Hæc Canus.

Quæres 5. An Concilium generale errare possit in fidei & morum Decretis?

Resp. Non posse vi promissionum Divinarum quæ Ecclesiæ factæ sunt: *Vobiscum sum omnibus diebus*. Concilium etenim generale universam repræsentat Ecclesiam, quæ est columna & firmamentum veritatis, adversus quam portæ inferi non prævalebunt. Hinc definitio Concilii ipsimet Spiritui sancto tribuitur: *Visum est Spiritui sancto & nobis*, ajunt Apostoli in Concilio Jerosolymitano, Act. 15. v. 28. Quo uno certa & secura stant Conciliorum generalium de fide & moribus Decreta.

Accedit & censura sacrae Facultatis Parisiensis contra Lutherum, art. 22. ubi ait: *Certum est Concilium generale legitime congregatum universalem repræsentans Ecclesiam, in fidei & morum determinationibus errare non posse*.

Quæres 6. An soli Episcopi sedeant in Conciliis, fidei testes ac judices: num verò simplices Presbyteri virtute suæ ordinationis, jus habeant suffragii decisivi in Conciliis, tamquam veri judices, quamquam Episcopis inferiores?

Resp. Solos Episcopos testes ac judices fidei sedere in Conciliis: simplices verò Presbyteros, ex gratia & concessione Ecclesiæ Conciliis aliquando interfuisse, non ut judices vi characteris seu ordinationis suæ, sed ut Consultores.

Probatur. Quia de solis Episcopis dicitur Act. 20. v. 28. *Attendite vobis & universo gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei*. ^{Pag. 555. col. 2. C.} Conc. Trid. Sess. 23. cap. 4. ait *Estius in cap. 20. Act. Apost. v. 12. illud, In quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei, de iis qui propriè Episcopi sunt, intellexit*. Ad Episcopos igitur proprio jure pertinet auctoritas regendi Ecclesiam. Quid est autem regere, nisi docere, ligare, solvere, Sacramenta ministrare, jurisdictionem exercere, &c. Sedent ergo in Conciliis Episcopi, tamquam & testes necessarii, & judices fidei Ecclesiarum suarum, & Ecclesiæ ipsius universæ; atque tamquam veri ju- ^{Edit. Cot- teler. T. 2. p. 896. D. p. 865. D. 864. B. 863. B. p. 574. C.} dices pronunciant: *Visum est Spiritui sancto, & nobis*. Act. 15. v. 28.

Hanc Episcoporum prærogativam ac præminentiam agnoscunt S. Ignatius Martyr Epist. ad Trallianos. *Episcopus, inquit, omnem principatum & potestatem ultra omnes obtinet*. Jam antea dixerat: *Subjuncti Episcopo estote, ut Dei mandato . . . ab ipso indituli . . . sine ipso nihil faciatis*.

Tertullianus Lib. de pudicitia cap. 21. *Ecclesia, inquit, delicta donabit, sed Ecclesia Spiritus per spiritalem hominem, non Ecclesia numerus Episcoporum*. Sugillat ibi Tertullianus factus Montanista, sententiam Catholicorum, qui Ecclesiam in numero seu multitudine Episcoporum collocabant, quam Montanistæ in Trinitate, Patre, Filio & Spiritu sancto positam arbitrabantur. Ergo vel ipso teste Tertulliano, Catholici tunc temporis agnoscebant Ecclesiam, quæ docet ac ministerium exercet, in Episcopis residere.

S. Cypr. Epist. ad Pupin. *Ecclesia est in Episcopo*, eminenter scilicet, tamquam ^{Pag. 118.} in Capite. *Scire debes*, ait ibid. *si quis cum Episcopo non sit, in Ecclesia non esse*.

S. Hieronymus Dial. adversus Luciferianos: *Ecclesiæ salus, inquit, in summi Sacerdotis dignitate pendet, cui si non exors quædam & ab omnibus emi-* ^{T. 4. p. 2. pag. 295.} *nens detur potestas, tot in Ecclesiis efficientur schismata, quot Sacerdotes*.

Hinc soli Episcopi jus habent quasi innatum ex Ordinatione sua, ut ^{Tom. 4. Concl. p. 111. C. 115. D.} Conciliis intersint, sententiam ac judicium ferant. *Synodus Episcoporum est, non Clericorum; superfluos foras mittite . . . Imperator Episcopos vocavit*: ajunt Ægyptii in Conc. Calchedonensi.

Simplices igitur Presbyteri sub Episcopis, & cum subordinatione ac dependentia Parochias regunt, docendi munus exercent, administrant Sacramenta: ad Concilia vocati aliquando, non ex jure aut titulo suæ Ordinationis, sed ex concessione; quomodo etiam Diaconos & inferiores Clericos, imò & Laicos nonnullos interfuisse Conciliis legimus; non ut Judices, sed ut Consultores.

S. P. Gregorius XIII. de hac re consultus à Concilio Rothomagensi anno 1581. reposuit, *Abbates Commendatarios, Capitulorum Deputatos vocem dumtaxat consultativam habere; Episcoporum Procuratores posse, si Concilio Provinciali placuerit, & decisivam habere.*

Hinc Concilium Burdigalense ann. 1583. *Capitula Cathedralium, inquit, sciant se in Synodo tantum consulendi, non autem decernendi potestatem habere. Abbates tam Titulares quam Commendatarii, Ecclesiarumque Collegiatarum Procuratores, pro more hujus Provinciæ, eidem Synodo poterunt interesse, atque cum aliis de propositis deliberare, non item judicare.*

In altero verò Concilio Burdigal. ann. 1624. dicitur: *Sacro approbante Concilio, Decretis ultimi Concilii Burdigalensis inhærentes, opinionem quorundam, qui ausi sunt asserere, præter Episcopos, quosdam etiam alios habere vocem decisivam in Concilio Provinciali, ut erroneam judicamus.*

In Concilio Basileensi, ait Bellarminus Lib. 1. de Ecclesia cap. 15. *Presbyteri admissi sunt ad suffragium decisivum, sed perperam & contra morem omnis antiquitatis.*

Revera quidem in Conc. Constantiensi, Doctoribus Theologis decisivi suffragii jus concessum fuit; atque eam in rem duo Memorialia obtulere Cardinales Cameracensis & sancti Marci. Verum jus illud, etiam Jurisconsultis, imò & Principibus, eorumque Ministris pro tempore concessum fuit, nempe ad extinguendum schisma quo Ecclesia miserè tunc vexabatur. Jus autem illud limitant & sic explicant dicti Cardinales in suo Memoriali: *Quantum ad materiam terminandi præsens schisma, inquit, & dandi pacem Ecclesiæ, velle excludere Reges, Principes, aut Ambassiatores eorum . . . à voce seu determinatione etiam conclusiva, non videtur justum, æquum aut rationi consonum.*

Quin & ipsemet Cardinalis Cameracensis, initio sui Memorialis distinguit inter ea de quibus in Concilio agendum tunc erat, & res fidei seu dogmata; innuens, quòd in istis tractandis æquum non fuisset etiam Laicis jus suffragii concedere.

Narrat Pallavicinus, postulatum à Concilio Tridentino in gratiam Dominici Soto licentiam, ut cum Episcopis sententiam suam diceret; hanc verò denegatam ipsi fuisse: *Consiliarii solum munere functus est, ait Historicus Lib. 6. cap. 2.*

In Comitibus generalibus Cleri Gallicani anno 1656. Pastores seu Parochi Parisienses scripto declararunt, agnoscere se *Episcopos solos esse Judices fidei.*

Denique, tanta est Presbyterorum ab Episcopis dependentia; Episcoporum tanta præeminentia, ut olim, Episcopo præsentem, nullum sacrum Ministerium simplicibus Presbyteris obire seu exercere liceret. Neque contra Episcopo, ait S. Leo Epist. 88. seu juxta Quenellium Conc. Hispalense 2. Can. 7. *licet Presbyteris baptisterium introire; nec, præsentem Antistitem, infantem tingere aut signare; nec pœnitentem sine præceptione Episcopi sui reconciliare; nec eo*

nec eo præsente, nisi illo jubente, Sacramentum Corporis & Sanguinis Christi conficere; nec eo coram posito populum docere, vel benedicere.

Iam antè dixerat Tertullianus Lib. de Baptismo cap. 17. Dandi quidem ^{Pag. 230.} (Baptismus) habet jus Summus Sacerdos, qui est Episcopus: dehinc Presbyteri & Diaconi; non tamen sine Episcopi auctoritate, propter Ecclesie honorem; quo salvo salva pax est.

Hinc Morinus Lib. 2. Exercitat. Ecclesiast. Exercit. 7. Presbyteris, inquit, ^{Pag. 322.} ex natura sua officii dignitate aut characteris virtute nullum unquam concessum est Jurisdictionis exercitium. Id antiqua Lex Ecclesie Presbyteris adeo severe edixit, ne pœnitentibus publicam pœnitentiam imponant atque ex hoc fonte hodierna disciplina manavit, qua Paræciarum Rectoribus, nedum Presbyteris, omni jurisdictione, ut vulgò loquuntur, in foro exteriori interdicitur.

Quòd si presbyteri simplices non sunt iudices fidei, quantò minùs Laici, quibus numquam dictum fuit, *Euntes docete &c.* Aliter sentientem Marcum Antonium de Dominis apostatam repressit sacra Facultas Parisiensis. Consensus totius Ecclesie in aliquo articulo, inquiebat Spalatensis, non minùs intelligitur in Laicis, quàm etiam in Presbyteris & Prælati. Sunt enim etiam Laici in Ecclesia, imò ex Ecclesia, ipsiusque solidam & majorem partem constituunt. Hæc propositio, ait censura, est Hæretica, & status Ecclesie perturbativa, quatenus ad fidei propositiones statuendas, consensum Laicorum requirit.

Quæres 7. An Concilia generalia ex seipsis, virtute promissionum Christi, vel ex subsequente dumtaxat Ecclesiarum consensu & acceptance, vim suam & auctoritatem supremam sortiantur?

Observe, Concilii Oecumenici Decreta, alia spectare fidem & mores, alia verò disciplinam; quæ disciplina, vel est universalis, pertinens nimirum ad universam Ecclesiam, divini cultus decentiam, publicam ubique Sacramentorum administrationem & cærimonias: vel est particularis, quæ scilicet modum regiminis ac jurisdictionis Ecclesiasticæ dumtaxat spectat.

Resp. itaque 1. In Decretis fidei & morum, ac disciplinæ universalis, Concilium Oecumenicum quod verè Oecumenicum est & æstimatur, tum convocatione, tum celebratione, tum exitu, habere à se ipso, virtute promissionum divinarum, non verò à subsequente Ecclesiarum consensu & acceptance, vim omnem suam & auctoritatem.

Probat 1. Quia ex dictis, Concilio verè Oecumenico quod universam repræsented Ecclesiam, promissa est à Christo inerrantia: ergo vi hujus promissionis, firma sunt & inconcussa ipsius de fide, moribus, ac disciplina universali statuta, quibus proinde omnes necessario tenentur obsequi; ergo consensus subsequens Episcoporum qui Concilio non interfuerunt, vim & robur non confert Decretis, sed supponit. Confirmatur exemplo Conc. Jerosolymitani, cujus definitio ipso Spiritus sancti nomine inscribitur, *Visum est Spiritui sancto & nobis*; tametsi omnes Apostoli præsentes non interfuerint, nec absentium expectaverint consensum. At certus ille erat, inquit, quia omnes erant à Deo specialiter inspirati. Fateor; verum licet inspirati fuerint, coacto tamen Concilio, motam controversiam expendere ac definire voluerunt, eamque ultimo judicio definire, antequam cæterorum Apostolorum consensus accessisset. ^{Assistit} Concilio Spiritus sanctus, ait Bellarm. Lib. 2. de Concil. cap. 9. non tam propter ipsum Concilium, quàm propter Ecclesiam universam, quæ divino præcepto ^{Tom. 2. p. 32. col. 2.} tenetur, Episcoporum sententiam non discutere, sed venerari.

2. Sub pœna anathematis præscribitur executio Decretorum Concilii generalis, statim ac illa publici juris facta, sufficienter cognita fuerunt, antequam accesserint singulorum, qui Concilio interesse non potuerunt, Episcoporum consensus & approbatio: ergo pro ratis & fixis habentur, eo ipso quo supponuntur à Concilio verè Oecumenico pronunciata. Et qui subinde accedit Præsulum consensus, signum est & argumentum dumtaxat à posteriori, ut vocant, quo declaratur Concilium verè Oecumenicum ac legitimum fuisse.

3. Si Concilii Oecumenici Decreta, ut rata sint ac firma, indigerent subsequente Præsulum consensu, majori privilegio ac prærogativa non gauderet Concilium generale, quàm quodlibet aliud particulare, sive Nationale, sive Provinciale. Certum enim est Concilii alicujus particularis definitionem circa fidem, in dogma Catholicorum transire ubi accedit omnium Ecclesiarum consensus & approbatio. Qua ratione, Canones Arausiaci circa gratiam ab omnibus Episcopis recepti & approbati, Canones sunt totius Ecclesiæ; atqui tamen negari non potest, quin Concilium verè Oecumenicum singulari gaudeat privilegio ac prærogativa supra quodcumque aliud Concilium non Oecumenicum; repræsentat enim universam Ecclesiam, cui promissiones inerrantiæ à Christo factæ sunt.

At, inquires, si illustriores aliquæ Ecclesiæ Decretis alicujus Concilii, quod pro Oecumenico habetur, nollent acquiescere, quomodo Concilio quinto generali Ecclesiæ nonnullæ imprimis Gallicana, diu obstiterunt; nonne tunc subsequens Ecclesiarum illarum approbatio necessaria foret, ut definitio vim & auctoritatem assequeretur?

Resp. Vel certam & indubitatam esse apud Catholicos Concilii Oecumenicitatem ac legitimam auctoritatem, vel non. Si certa est: pro Hæreticis ac Schismaticis habendæ sunt quotquot particulares Ecclesiæ fidei Decretis à Concilio Oecumenico statutis non acquiescunt. Ita quotquot in orbe Christiano fidei à Concilio Tridentino contra Novatores, sancitæ ac firmatæ non acquievere Ecclesiæ, ut vocant reformatæ, pro Hæreticis ac Schismaticis habitæ sunt & habentur. Si verò de Oecumenicitate Concilii dubium sit ac disputatio inter Catholicos, quomodo disputatum olim de quinto Concilio generali, tunc expectandum donec planè rata & confirmata sit apud omnes Concilii Oecumenicitas; ac prudenti dispensatione & œconomia agendum cum iis qui contradicunt. Ita olim factitatum occasione dicti Concilii quinti generalis, cujus auctoritas aliquando in dubium ac controversiam vocata fuit; non quidem ex dubio juris, sed facti: id est, non quòd tunc temporis dubium foret, an infallibilis esset auctoritas Concilii quod pro legitimo & verè Oecumenico haberetur, sed quòd dubium tunc foret, an quintum Concilium reverà foret Oecumenicum, propter variam ac diversam de illo Vigili S. Pontificis & Occidentalium sententiam.

Diximus, non tantum fidei, sed etiam disciplinæ universalis Decreta vim suam non habere ex consequente Præsulum consensu, sed ex ipsa Concilii verè Oecumenici propria auctoritate. Quia certum est id juris habere universalem Ecclesiam, ut generalem disciplinam ab omnibus observandam circa quædam capita statuatur. Ita Concilium Jerosolymitanum legem tulit circa abstinentiam à sanguine & suffocato. Nicænum generale primum, circa diem quo celebritas Paschalis esset habenda; & tamquam Hæretici excepti Quarto-decimani, quòd huic statuto reluctarentur. Ita etiam Conc. Trid. circa Communionem sub utraque specie;

carimo-

cærimonias & ritus in administratione Sacramentorum observandos summo jure pronunciavit. Docet etenim hoc ipsum Concilium Sess. 21. cap. 2. *Hanc potestatem perpetuò in Ecclesia fuisse, ut in Sacramentorum administratione, Tom. 14. salva illorum substantia, ea statueret vel mutaret, quæ suscipientium utilitati, Concl. p. seu ipsorum Sacramentorum venerationi pro rerum, temporum & locorum varietate magis expedire judicaret. Unde Can. 13. Sess. 7. anathemate percelluntur 864. D. qui dixerint, receptos & approbatos Ecclesiæ catholicæ ritus in administratione Ibid. 777. E. solenni Sacramentorum adhiberi consuetos, aut contemni, aut sine peccato à Ministris pro libito omitti posse.*

Quæcumque autem varia & diversa pro temporum & locorum varietate, ab Ecclesia statuatur generalis Disciplina, hæc sedulo observanda: quia semper recta & æquissimis rationibus ac momentis temporis ac loco accommodatis subnixæ est.

Resp. 2. In iis capitibus quæ particularem aliquam disciplinam, seu temporalem administrationem regiminis ac Jurisdictionis Ecclesiasticæ rationem & modum figunt ac determinant Concilii generalis Decreta, non videtur eisdem vis obligandi absoluta convenire ex ipsa Concilii auctoritate. Ratio est, quia unicuique Ecclesiæ sua jura, usus, consuetudines, privilegia, immunitates & libertates servari debent, cum non pugnant contra communem fidem aut Ecclesiæ totius commodum & utilitatem. Ea de causa, multa sunt disciplinæ particularis capita in Concilio Tridentino quæ apud nos recepta non fuere. Eorum indicem legere poteris apud Bochellum, Decretorum Ecclesiæ Gallicanæ Lib. 5. pag. 916. 917. & 918.

Quæres 8. An Concilia sint absolutè necessaria?

Resp. 1. Absolutè necessaria non esse. Quia ex dictis paulò ante, Ecclesia dispersa non minùs quàm in Concilium coacta, fruitur privilegio inerrantiæ; ac supremo Judicio res fidei controversas definiendi auctoritatem à Christo accepit: atque multò plures hæreses sine Concilio, Lib. 4. ad quam in Concilio proscriptas fuisse observabat ætate sua S. Augustinus. Bonif. cap. ult. His adde quæ ex sacra Facultate Parisiensi suprà relata sunt.

Resp. 2. Necessaria interdum esse Concilia, ex quibus utilitatis plurimum in Ecclesiam universam redundat. Probat Bellarminus Lib. 1. de Conc. cap. 11. Tum quia Concilium est medium ordinarium definiendis controversiis fidei accommodatum: tum quia licèt Apostoli seorsim singuli potuissent definire controversias; tamen, ne viderentur negligere medium ordinarium à Christo ipso demonstratum, non sine Concilio controversiam de Legalibus Antiochiæ exortam definire voluerunt. Hac ratione usi sunt Patres Synodi V. generalis collatione 8. *Licèt, inquiunt, Spiritus sancti gratia & circa singulos Apostolos abundaret, ut non indigerent alieno consilio ad ea quæ agenda erant; non tamen aliter voluerunt de eo quod movebatur, si oporteret Tom. 5. Concl. p. 562. E. Gentes circumcidi, definire, priusquam communiter congregati, divinarum Scripturarum testimoniis unusquisque dicta sua confirmaverunt.* Tum quia, pergit Bellarminus ita fert consuetudo totius Ecclesiæ atque omnium sæculorum. Semper enim fuit in Ecclesia ista consuetudo, ut ad res dubias explicandas Concilia Episcoporum haberentur: & ipsi etiam Romani Pontifices nullam umquam hæresim novam sine novo Concilio damnaverunt. . . . quod autem semper & ab omnibus factum est, quis negare audebit, ordinarium dici posse, & reverà esse? Hæc Bellarminus.

Hinc facile est inferre, Concilium generale aliquando necessarium

Tournely de Deo.

F 3

else.

esse. Frequens Conciliorum generalium celebratio, ait Conc. Constantiense Sess. 39. *agri Domini cultura est præcipua, quæ vepres, spinas, & tribulos hæresum & errorum & schismatum extirpat, excessus corrigit, deformata reformat, & vineam Domini ad frugem uberrimæ fertilitatis adducit; illorum verò neglectus, præmissa disseminat atque fovet &c.*

Nullibi melius, ait Illustrissimus de Marca, Concordiæ Lib. 5. cap. 8. *fides universalis Ecclesiæ solet apertius explicari vel splendidius eminere, aut securius prædicari, quam in compendio universalis Ecclesiæ, quæ Conciliis generalibus repræsentatur.*

De Sede Apostolica, seu Romana Ecclesia, & Summo Pontifice.

Quintus locus Theologicus est Apostolica sedes, seu Romana Ecclesia, & qui in ea sedet ac præsidet Summus Pontifex.

Quæres 1. Unde dicta Ecclesia Romana & sedes Apostolica?

Resp. Ab Apostolis Petro & Paulo, qui Romanam fundaverunt ac sanguine suo consecraverunt Ecclesiam. Non inde tamen inferas duo esse Capita Ecclesiæ, quæ in unum confluunt. Fuit hic nonnullorum error à sancta Sede proscriptus. Unum ergo Caput est Ecclesiæ visibile, nempe S. Petrus Apostolici Collegii Caput ac princeps, & qui ipsi in Romana Sede succedunt Pontifices Romani.

Quæres 2. An Sedes Romana cæteris Ecclesiis dignitate ac auctoritate præemineat?

Resp. Affirmativè. Ita constans ac perpetua docet Ecclesiæ Traditio.

Nov. Edit. pag. 174. S. Irenæus Lib. 3. adversus hæreses cap. 3. *Maxima, inquit, & antiquissima, & omnibus cognita, à gloriosissimis duobus Apostolis Petro & Paulo Romæ fundata & constituta Ecclesia Ad hanc enim Ecclesiam propter potiore principalem necessesse est convenire Ecclesiam, hoc est, eos qui sunt undique fideles, in qua semper ab his, qui sunt undique, conservata est ea quæ est ab Apostolis Traditio.*

Pag. 225. A. Tertullianus de præscript. cap. 36. . . . Si Italiæ adjaces, habes Romanam, unde nobis quoque auctoritas præsto est. *Ista quam felix Ecclesia! cui totam doctrinam Apostoli cum sanguine suo profuderunt.*

Pag. 84. S. Cyprianus Epist. 55. ad Cornelium, Ecclesiam Romanam ait esse Principalem Cathedram, unde unitas Sacerdotalis exorta est, ad quam perfidia non potest habere accessum. Jam suprâ dixerat: *Non aliunde abortas hæreses aut nata schismata, quam inde, quod Sacerdoti Dei non obtemperatur, nec unus in Ecclesia ad tempus Sacerdos, & ad tempus iudex vice Christi cogitatur.*

r. 4. p. 8. pag. 19. S. Hieronymus Epist. ad Damasum: Ego, inquiebat, Beatitudini tuæ, id est, Cathedræ Petri, communionem consocior: super illam petram, ædificatam Ecclesiam scio. *Quicumque extra hanc domum agnum comederit, profanus est. . . . Non novi Vitalem, Meletium respuo, ignoro Paulinum: quicumque tecum non colligit, spargit.*

Ibidem p. 20. S. August. Epist. 63. aliàs 162. cap. 3. asserit, nihil esse quod Cæcilianus quidquam à Donatistis timere possit, quia cum Ecclesia Romana communionem conjunctus erat. *Cum se, ait, Romanæ Ecclesiæ, in qua semper viguit Apostolicæ Cathedræ principatus per communicatorias litteras videret esse conjunctum.*

S. Optatus Milevitanus Lib. 2. de Schismate Donatistarum adversus Parme-

Parmenianum num. 3. Ergo Cathedram unicam, inquit, quæ est prima de doctibus, sedit prior Petrus: cui successit Linus, Lino successit Clemens . . . Damaso Siricius, hodie qui noster est socius; cum quo nobiscum totus orbis commercio formatarum, in una communionis societate concordat. Vestræ Cathedræ vos originem reddite, qui vobis vultis sanctam Ecclesiam vindicare. Hinc patet communionem cum Petri Cathedra omninò necessariam esse, ut quis Catholicus sit & habeatur.

Ed. nova
pag. 28.

S. Petrus Chrysologus Epist. ad Eutich. Hortamur te, Frater honorabilis, ut iis quæ à Beatissimo Papa Romanæ civitatis scripta sunt, obedienter attendas. Quia Beatus Petrus, qui in propria sede vivit & præsidet, præstat quærentibus fidei veritatem.

Edit. Bon.
non. p. 25.

Conc. Constantinopolitanum IV. ann. 869. Sequentes in omnibus Apostolicam Sedem, & observantes ejus omnia constituta, speramus ut in una communionem, quam Sedes Apostolica prædicat, esse mereamur, in qua est integra & vera Christianæ Religionis soliditas: promittentes etiam sequestratos à communionem Ecclesiæ Catholice, id est, non consentientes Sedi Apostolicæ, eorum nomina inter sacra non recitanda esse mysteria.

Tom. 8.
Concl. p. 989. C.

S. Bernardus Epist. 190. Oportet, inquit, ad vestrum referri Apostolatum, pericula quæque & scandala emergentia in regno Dei, ea præsertim quæ de fide contingunt. Dignum namque arbitror, ibi potissimum resarciri damna fidei, ubi non possit fides sentire defectum. Hæc quippè hujus prærogativa Sedis. Cui enim alteri aliquando dictum est, ego pro te rogavi, ut non deficiat fides tua?

Tom. 1. p. 643. E.

Petrus de Alliaco Gersonis Magister in Apol. Facultatis Parisiensis circa damnationem Joan. de Montefono 1. Conclusionem, Ad sanctam Sedem Apostolicam pertinet, inquit, auctoritate judiciali suprema circa ea quæ sunt fidei judicialiter definire . . . sed sanctæ Apostolicæ Sedis fides numquam deficit.

Oper. Gers.
ed ult. To.
1. p. 710.

Conc. denique Trid. Sess. 7. de Baptismo can. 3. Romanam Ecclesiam vocat matrem & Magistram aliarum Ecclesiarum.

Tom. 14.
Concl. p.

Quæres 3. An Ecclesia Romana sit indefectibilis?

779. B.

Resp. Indefectibilitatem spectari, vel quoad durationem temporis seu perpetuam existentiam, vel quoad firmitatem in retinenda & definienda fide: utramque verò Romanæ Ecclesiæ tribuunt etiam è Scriptoribus Gallis, qui non adeò addicti infallibilitati Romani Pontificis videntur. Inter cæteros Simon Vigor, de infallibilitate pag. 49. Launojus parte 5. Epist. ad Jacobum Bevillaquam, & ad Antonium Varillaum. Elias Dupin, de antiqua Disciplina, pag. 347. P. Natalis Alexander Dominicanus Tom. 13. pag. 340. Illustrissimus Bosuettius Episcopus Meldensis, Oratione habita in Comitibus generalibus Cleri Gallicani ann. 1682. pag. 17. & 18. Hi ferè omnes, non alia ratione solvunt argumenta quæ ex antiquis monumentis in gratiam infallibilitatis Pontificiæ proferre solent ejus defensores, quàm ea in Ecclesiam ipsam Romanam derivando, non autem in Pontificem Romanum. Necesse porrò est ea in opinione, ut secernant Cathedram ipsam seu Romanam Sedem, à Pontifice in ea sedente: atque istum errori obnoxium agnoscant, non ejus Ecclesiam, seu Sedem Apostolicam; & re ipsa ita sentiunt qui mox appellati sunt Theologi.

Tanta verò semper fuit Ecclesiæ Romanæ auctoritas, ut ejus fides ac traditio cæteris Ecclesiis velut forma & regula proposita fuerit. Audiatur eam in rem Scriptor minimè suspectus, Quenellius ipse in opere Gallico cui titulus; Tradition de l'Eglise Romaine, ubi sic loquitur. La

Tom. 1. Tradition qui doit en juger (des points de foi) a son tribunal dans toutes les
 dans l. Eglises Catholiques Mais l'autorité de ce tribunal paroît d'une maniere bien
 Avertif- plus claire & plus eclatante , plus sure & plus incontestable dans l'Eglise de
 sem. Rome , que dans toutes les autres Eglises Apostoliques , à cause de la primauté
 du saint Siege que Dieu y a établie ; de sa preeminence sur toutes les Eglises
 du monde ; de la superiorité du Chef de l'Episcopat sur chacun de ceux que
 le S. Esprit en a reuetus pour regir son troupeau : & à cause de l'excellence des
 deux Apotres qu'il lui a donnees pour fondateurs , & qui l'ont eclairée par leur
 predication & consacrée par leur sang . C'est pourquoi on a toujours preferé la
 Tradition de cette auguste Eglise à celle de toutes les autres Eglises particu-
 lieres : parce qu'on n'a pu douter , que les Apotres n'eussent apporté à Rome la
 meme foi & la meme doctrine qu'ils avoient enseignée aux Eglises Orientales en
 les fondant ; & que la foi s'étant depuis repandue de Rome dans l'Occident &
 ailleurs par leur ministère , ils n'y aient eleve sur les memes fondemens l'edifice
 de la maison de Dieu Dans la suite des siecles , & des que Pelage &
 Celestius eurent commence à dogmatiser contre cette Doctrine Apostolique , les
 Eveques d'Afrique apres l'avoir condamnée dans les deux Conciles des Provin-
 ces de Chartage & de Numidie , envoyèrent au successeur de S. Pierre leurs
 Relations Synodales , afin que leur Jugement fut appuyé de l'autorité du Siege
 Apostolique ; & que la Tradition de leur Eglise particuliere étant confrontée
 avec celle de Rome , on reconnut si ce petit ruisseau au qui couloit dans l'Afri-
 que , venoit de la meme source d'où étoit émane le ruisseau si plein & si abon-
 dant de l'Eglise Romaine , comme parle S. Augustin en écrivant au Pape Inno-
 cent I. *Utrum noster rivulus, licet exiguus, ex eodem quo etiam tuus
 abundans emanet capite fluentorum, hoc à te probari volumus.* C'est
 pourquoi ce S. Docteur crut , qu'après avoir trouvé la Tradition de l'Eglise uni-
 verselle dans celle du S. Siege Apostolique , par cette espece de confrontation ,
 l'affaire étoit finie : *causa finita est.* Et elle l'eut été en effet , si l'ostination
 des Heretiques ne leur eut fait esperer de surprendre le Pape Zozime , qui
 succéda l'année d'après à Innocent .

Trad. de Rursus idem auctor sic pergit : Si c'est dans le Concile d'un Pays parti-
 P. Egl. Ro. culier , comme de l'Afrique , cette Eglise propose au S. Siege , & par lui à tou-
 Tom. 1. p. tes les autres Eglises , ce qu'elle a trouve dans sa Tradition ; & aucune n'y con-
 21. tredisant , & temoignant au contraire par son consentement ou expres ou tacite
 qu'elle a trouve la meme chose dans la sienne , on en demeure là . Si in his prin-
 cipiis firmi ac constantes stare voluissent Quenellius ejusque defensores , jam
 diu causa ejus finita fuisset & restituta inter nos pax atque concordia .

Quæres 4. An Romanus Pontifex primatum habeat honoris & juris-
 dictionis supra ceteros Episcopos.

Resp. affirmativè . Est enim successor S. Petri qui fuit Collegii Apo-
 stolici Caput ac Princeps ; cui dictum à Christo Matth. 16. vers. 18. &
 19. *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam Et
 tibi dabo claves regni Cælorum, & quodcumque ligaveris super terram erit liga-
 tum & in Cælis &c.*

Pag. 180. Quamvis , ait S. Cyprianus Lib. de unitate Ecclesiæ , omnibus Aposto-
 lis post Resurrectionem suam parem potestatem tribuat tamen ut unita-
 tem manifestaret , unam Cathedram constituit , & unitatis ejusdem originem ab
 T. 4. p. 2. uno incipientem sua auctoritate disposuit Primatus Petro datur , ut una
 pag. 168. Christi Ecclesia & Cathedra una monstretur . Et S. Hieronymus Lib. 1. ad-
 versus

versus Jovinianum . Inter duodecim , inquit , unus eligitur , ut Capite constituto Schismaticis tollatur occasio .

Concil. Constant. damnat istum VViclefi Articulum num. quadragessimum primum . Non est de necessitate salutis credere Romanam Ecclesiam esse ^{Tom. 12.} supremam inter alias Ecclesias . Error est , ait Concilium , si per Romanam Ec- ^{Conc. p.} ^{265. B.}clesiam intelligat universalem Ecclesiam , aut Concilium generale , aut pro quanto negaret primatum Summi Pontificis supra alias Ecclesias particulares .

Non est hujus loci fusiùs prosequi infinita penè ex antiquitate momenta quibus primatus honoris & jurisdictionis Romano Pontifici jure divino asseritur & confirmatur . Istud fidei caput , adversus Reformatores nostros , unanimi consensu strenuè vindicant Orthodoxi omnes ; etiam ii qui in Gallia præsertim , S. Pontificem in Decretis fidei & morum errare posse contendunt , nec irreformabile esse ipsius Judicium nisi Ecclesie consensus accesserit .

Gallicani Episcopi ann. 1651. in solenni ad Innocentium X. Epistola , qua quinque famosas Jansenii Propositiones ipsi denuntiant ejusque circa illas rogant Judicium , sic loquuntur . *Majores causas ad Sedem Apostolicam referre sollemnis mos est , quem fides Petri numquam deficiens perpetuò retineri pro jure suo postulat .* ^{Rec. des} ^{Bul. p. 71.} *Æquissimæ huic legi obsequentes , de gravissimo circa Religionem negotio Sanctitati tuæ scribendum esse censuimus Obtestamur ergo , ut has præsertim Propositiones , de quibus disceptatio periculosior ac contentio ardentior est , sanctitas vestra expendat , & perspicuam ac certam de unaquaque sententiam ferat .*

Anno 1681. iidem Gallicani Episcopi in Conventu Parisiensi congregati declarant Summum Pontificem esse Caput Ecclesie centrum unitatis : *obtinere primatum auctoritatis & jurisdictionis ipsi à Christo in persona S. Petri collatum ; & eum qui ab hac veritate dissentiret , Schismaticum imò & Hæreticum fore .*

Et in præfatione Declarationis de Ecclesiastica potestate , factæ anno 1682. sic ajunt . *Ecclesie Gallicanæ Decreta & libertates , à Majoribus nostris tanto studio propugnatas , multi diruere moluntur . Nec desunt qui , earum obtentu , primatum B. Petri ejusque successorum R. Pontificum à Christo institutum , isque debitam ab omnibus Christianis obedientiam , sedisque Apostolicæ reverendam omnibus Gentibus majestatem , imminuere non vereantur .*

Quin & ipsamet Propositione 4. ubi declarant , *Irreformabile non esse S. Pontificis Judicium , nisi Ecclesie consensus accesserit : adjiciunt , in fidei questionibus , præcipuas esse ipsius partes , ejusque Decreta ad omnes & singulas Ecclesias pertinere .*

Sacra etiam Facultas Parisiensis , in celebri sua contra Lutherum censura ann. 1542. artic. 23. doctrinali suo Judicio ita pronunciat : *Non minus certum est unum esse jure divino summum in Ecclesia Christi militante Pontificem , cui omnes Christiani parere tenentur .* Et in censura contra Spalatensem ann. 1617. Propositionem qua ille asseruerat , *Romanam Ecclesiam jure divino auctoritatem in alias Ecclesias non habere , Hæreticam esse ac Schismaticam declarat .*

Anno 1657. insurrexit in quemdam primi ordinis Baccalaureum , & revocandum coegit quod in æstu disputationis ipsi contra dignitatem & primatum R. Pontificis exciderat .

Denique , cum an. 1683. jussu amplissimi Senatus , de propositione Strigoniensi

gonienſi circa auctoritatem S. Pontificis ſententiam ſuam dixiſſet, ut omnem à malevolis obtreſcandi occaſionem amoliretur, ſuam, in ipſo cenſuræ aditu, de S. Pontifice mentem ac doctrinam ſtatim aperiendam eſſe duxit, his verbis. Cum ipſa, inquit, Propoſitione, de R. Pontifice ſit ſermo, cujus jura non modò illaſa eſſe ubique voluit Facultas, ſed & quaque occaſione data religioſè venerata eſt, expoſuit copioſè, ſtrenuè defendit; antiquæ ſuæ in Sedem Apoſtolicam reverentiæ eſſe duxit, hic brevi de ea præfari, diſerteque repetere quod olim non ſemel profeſſa eſt; Romanum Episcopum eſſe jure divino Summum in Eccleſia Pontificem, cui omnes Chriſtiani parere teneantur; & qui immediatè à Chriſto non honoris ſolum, ſed poteſtatis ac jurisdiſtionis primatum habeat in tota Eccleſia.

Jam anno 1554. Congregata Facultas occaſione Bullarum Pauli III. & Julii III. ſtatim ſuam in Romanum Pontificem reverentiam his verbis proteſtata eſt. Omnes & ſinguli Maſtri palam profeſſi ſunt, nihil ſe adverſus Summorum Pontificum auctoritatem & poteſtatem, aut decernere, aut moliri, aut etiam cogitare velle: Imò verò omnes & ſinguli ut obedientiæ filii ipſum R. Pontificem ut Summum & univerſalem Chriſti Jeſu Vicarium, & univerſalem Eccleſiæ Paſtorem, cui plenitudo poteſtatis à Chriſto data ſit; cui omnes utriuſque ſexus obedire; cujus Decreta venerari, & quiſque tueri & obſervare teneatur, ut ſemper agnoſcerunt & confeſſi ſunt, ita nunc quoque ſincerè, fideliter & libenter agnoſcunt & conſentunt.

Prodiit in lucem anno 1723. Opus poſthumum cui Gallicè titulus, *Neuvième diſcours de M. l'Abbè Fleury ſur les libertés de l'Egliſe Gallicane*, ubi auctor pag.24. hæreticam appellat ſententiam quæ aſſerit R. Pontificem humana dumtaxat inſtitutione ac mera Politia Eccleſiaſtica primatum obtinere. Diſplicuit æquiſſima illa cenſura cuidam anonymo, qui dictum Opus publici juris fecit notis omninò hæreticis deformatum. Audaciam ac temeritatem non tulit pro ſua pietate & in Religionem ſtudio Rex Chriſtianiſſimus, ac Decreto ſupremi Conſiſtorii die 9. Septemb. anno 1723. opus dictum cum notis ſuppreſſit ac prohibuit, juſſitque in Auctorem vel editorem libelli diligentius inquiri.

Quæres 5. An R. Pontifex in fidei & morum Decretis errare poſſit?

Reſp. S. Pontificem ſpectari poſſe velut privatum Doctorem, ex propria & privata ſententia pronunciantem; vel ut Pontificem Summum, ex Cathedra, ut ajunt, quando ſcilicet virtute & auctoritate ſuæ Sedis, ſiſis ad Deum precibus, ac conſulta & ſedulò expenſa Eccleſiæ ſuæ Romanæ Traditione, publicum aliquod de fide vel moribus Decretum toti Eccleſiæ velut regulam ad obſervandum proponit.

Tom. I. p. Pontificem Romanum, ut privatum Doctorem errare poſſe, etiam in quæſtionibus juris univerſalibus tam fidei quam morum, idque ex ignorantia, ut aliis Doctoribus interdum accidit, omnes Catholici conveniunt, ait Bellarminus L.4. de Romano Pontifice cap.2.

Pag. 281. Qui Summi Pontificis omne, de re quacumque, judicium temerè ac ſine delectu defendunt, ait Melchior Canus Lib.5. de Lucis Theologicis caput 5. Concl.3. ii Sedis Apoſtolicæ auctoritatem labefactant, non ſovent; evertunt, non firmant.

Tom. 2. p. Ut autem de controverſiis fidei ritè ac ſecurè pronunciet S. Pontifex, Non debet, judice Bellarmino Lib.1. de Conciliis cap.11. ſolo ſuo judicio fidere, aut expectare divinam revelationem; ſed adhibere diligentiam, quantum

tam res tanta postulat, & ordinaria media: & tum demum expectare assistentiam Spiritus sancti, & directionem divinam.

An verò S. Pontifex definiens ex Cathedra possit à vero aberrare, non consentiunt inter se omnes Theologi. Negant omnes ferè Itali & quamplures aliarum Regionum Doctores, affirmant verò præsertim Galli cum aliis nonnullis.

Sunt inter nostros, qui Romanam Ecclesiam à R. Pontifice discernunt; ajuntque hunc in fide errare posse, illam non posse: ita Launojus aliique paulò antè memorati. Illi porrò Theologi, vel spectant S. Pontificem seorsim à sua Ecclesia, aut etiam contra Ecclesiæ suæ fidem ac sententiam judicantem; vel judicantem simul cum ea, ex ipsis fide ac Traditione, quam prius, invocato cœlesti Spiritu, maturè ac diligenter discussisse præsumitur. Si prius, Pontifex ut privatus Doctor habetur, qui omnium ferè Theologorum judicio, errori est obnoxius. Si posterius, Pontifex ex Cathedra pronunciare censetur, & quidem ad mentem & doctrinam Ecclesiæ suæ Romanæ, adeoque non est eo in Judicio à Sede sua secernendus, ac consequenter, ex sententia eorum Theologorum, (si cohærenter sentire velint & loqui) eadem ipsi Pontifici inerrantia tribuenda est, quæ ipsimet Ecclesiæ Romanæ, cujus fidem atque sententiam sequi & exprimere præsumitur, quoties non contradicit nec reclamant ipsa Romana Ecclesia. Si verò istud semel illi concesserint, ultrò acquiescent Itali omnes; nihil enim aliud exigere videntur; nullumque amplius, circa caput illud, serium remanet inter illos & nos diffidium. Inde est quòd istam Launoii & aliorum ex nostris interpretationem, opportunè ad rem suam convertant Pontificiæ inerrantiæ patroni: imprimis auctor Tractatus de Libertatibus Ecclesiæ Gallicanæ Leodii ann. 1684. Lib.7. cap.3. Interpretatio illa, inquit, non excludit auctoritatem R. Pontificis, imò magis adstruit.

Distinctionem porrò illam inter Sedem Romanam & in ea sedentem Pontificem, velut absurdam sugillat Melchior Canus L.6. de Locis cap. 8. & Auctor mox citatus de Libertatibus Ecclesiæ Gallicanæ, tamquam Gallis inutilem rejicit. Hoc discrimen, inquit cap. 6. Lib.7. nihil Episcopos Gallicanos juvat, qui, ut Papæ judicium irreformabile sit, non solum Ecclesiæ Romanæ particularis, sed Ecclesiæ universæ consensum requirunt.

De SS. Patribus.

Sextus locus est auctoritas SS. Patrum, qui avitæ fidei testes ac defensores, puram ad nos transmisere doctrinam. Hinc quoties novi exorti sunt Hæretici, ad eos confutandos Episcopi suorum Prædecessorum suffragia opponebant. In ipsa enim Catholica Ecclesia, inquit Vincentius Lirinensis in Communitorio c.3. magnoperè curandum est, ut id teneamus quod Bibl. PP.
Tom.7. p.
250. E. ubique, quod semper, quod ab omnibus creditum est: hoc enim verè proprièque Catholicum, quod ipsa vis nominis ratioque declarat, quæ omnia ferè universali-
ter comprehendit. Sed hoc ita demum fiet, si sequamur universitatem, antiquitatem, confessionem. Sequemur autem universitatem hoc modo: si hanc unam fidem veram esse fateamur, quam tota per orbem terrarum confitetur Ecclesia. Antiquitatem verò ita, si ab iis sensibus nullatenus recedamus, quos sanctos majores ac Patres nostros celebrasse manifestum est: consensionem quoque itidem, si in ipsa

ipsa vetustate, omnium vel certè penè omnium Sacerdotum pariter & Magistrorum definitiones sententiasque sectemur. Hæc Vincentius Lirinensis, qui docet ibidem, non ex uno dumtaxat, aut altero, sed ex communi omnium, aut saltem majoris partis suffragio, validum deduci ad res Theologicas argumentum. Operam dabit (Christianus Catholicus,) ait cap.4. ut collatas inter se majorum consulat interrogetque sententias, eorum dumtaxat, qui diversis licet temporibus & locis, in unius tamen Ecclesiæ Catholicæ Communionem & fide permanentes, magistri probabiles extiterunt, & quidquid non unus aut duo tantum, sed omnes pariter uno eodemque consensu apertè, frequenter, perseveranter tenuisse, scripsisse, docuisse cognoverit, id sibi quoque intelligat absque ulla dubitatione credendum.

Et certè, in aliquos errores pro humana fragilitate interdum lapsos esse nolumus ex SS. Patribus, notius est, quàm ut negari possit. Quamquam ergo omnibus & singulis summa debeatur reverentia, non ideò tamen promiscuè tenenda quæcumque sunt ab aliquibus contra communem cæterorum sententiam tradita.

Hinc S. Aug. Epist. 148. aliàs III. ad Fortunatianum Siccensem Episcopum c.4. loquens de SS. Patrum Prædecessorum suorum lucubrationibus ait: *Neque quorumlibet disputationes, quamvis Catholicorum & laudatorum hominum, velut Scripturas Canonicas habere debemus, ut nobis non liceat salva honorificentia quæ illis debetur hominibus, aliquid in eorum Scriptis improbare atque respuere, si fortè invenerimus quòd aliter senserint quàm veritas habet, divino adjutorio vel ab aliis intellecta, vel à nobis. Talis ego sum in Scriptis aliorum, tales volo esse intellectores meorum.* Et in Epistola 82. aliàs 19. ad S. Hieronymum cap.1. *Alios, inquit, ita lego, ut quantalibet sanctitate doctrinaque præpolleant, non ideò verum putem, quia ipsi ita senserunt; sed quia mihi vel per illos auctores Canonicos, vel probabili ratione, quod à vero non abhorreat, persuadere potuerunt.*

Septimus locus est auctoritas Theologorum Scholæ, quibus adjungi debent Juris Pontificii periti: namque Juris hujus doctrina, quasi ex altera parte, Scholasticæ Theologiæ respondet. Et verò, ex quo desit SS. Patrum series, nullibi melius Traditio Ecclesiæ conservatur quàm in Decretis seu Constitutionibus SS. Pontificum, in Libris, Ritualibus, Mandatis seu Documentis Pastoralibus Episcoporum, & Scholasticorum lucubrationibus.

Octavus, est ratio naturalis, quæ per omnes scientias naturali lumine inventas latissimè patet; quæque in rebus Theologicis, semper fidei subjienda est.

Nonus, est auctoritas Philosophorum qui naturam ducem sequuntur: in quibus sine dubio sunt Cæsarei Jurisconsulti, qui veram & ipsi, ut Jurisconsultus ait, Philosophiam profitentur.

Decimus denique, est auctoritas humanæ Historiæ, seu per Auctores fide dignos scriptæ, sive de gente in gentem traditæ; non superstitiosè atque aniliter, sed gravi constantique ratione.

Hactenus quasi in ipso limine tractationis de Deo ac divinis Attributis prolusimus: juvat nunc interiores ejus aditus ac recessus, quantum humana patitur tenuitas, Deo adjuvante penetrare.

QUÆSTIO PRIMA.

D E

EXISTENTIA DEI.

Veri Dei cognitio totius Theologiæ imò & Religionis primum fundamentum est. *Credere oportet accedentem ad Deum quia est, & inquirentibus se remunerator sit.* Hebr. II. v.6.

Circa existentiam Dei hæc quatuor inquirenda nobis sunt. 1. An sit à natura nobis intimè impressa & innata Dei cognitio. 2. An ista propositio, Deus est, sit per se nota quoad nos. 3. An & quibus argumentis existentia Dei possit demonstrari. 4. An Deus unus sit.

ARTICULUS PRIMUS.

An sit à natura nobis intimè impressa & innata Dei cognitio.

Ingenita dicitur & à natura intimè impressa cognitio, quæ nec à sensibus hausta est, nec ex discursu comparatur, sed ab uno naturæ auctore Deo animis nostris indita est, tam clara, tam perspicua & evidens, ut à nemine negari seriò possit. Talis est in Metaphysicis cognitio hujus primi principii: *Impossibile est idem simul esse & non esse*; & istius in Moralibus: *Alteri ne feceris quod tibi fieri non vis*; quibus mens nostra statim acquiescit, ac termini ipsi pronunciati & auditi fuerunt.

Quæritur igitur, an cognitio existentiae Dei sit hujusmodi; an verò non nisi prævio quodam discursu, facili quidem ac prompto, haberi illa possit.

Quæstio porrò hic non est de actuali Dei cognitione, quasi cum illa nascamur omnes; sed de facultate dumtaxat, seu de lumine ipso naturali, quo ex sola terminorum apprehensione intelligimus Deum esse: eo ipso modo quo statim ac sine prævio discursu concipimus veritatem dictarum propositionum: *Impossibile est idem simul esse & non esse. Alteri non feceris quod tibi fieri non vis.*

Neque etiam quæstio est, utrum cognitio Dei rectè naturalis dici possit: Quis enim istud in dubium meritò revocet? Cum natura ipsa undequaque auctorem suum prædicet & annunciet, atque ex usu & institutione Dei nomen audire à pueritia assueti simus: *Ex quo contingit*, ait S. Tom. 13. p. 24. col. 2. A. Thomas L. r. contra Gentiles cap. II. *ut ea quibus à pueritia animus imbuitur, ita firmiter tenentur, ac si essent naturaliter & per se nota.*

Quæstio igitur in eo unicè versatur, utrum sine prævio discursu ac ratiocinio, tametsi facili & unicuique obvio, ex sola ipsa terminorum apprehensione intelligat mens sana & attenta Deum esse. Fatentur multi, negant alii, pro data Scholæ libertate; neque enim præsens controversia fidem ullatenus spectat. Quapropter Socinum erroris non arguimus, quòd partem negantem secutus hic fuerit Prælectionum Theologicarum cap. 2. quando- T. L. p. 537. quidem & nonnulli discipuli ipsius in oppositam planè sententiam abierunt, ut Crellius de Deo cap. I. Smarcus Disp. 8. & alii. Itaque sit

CON-

CONCLUSIO.

Est in unoquoque hominum à natura intimè impressa Existentiæ Dei cognitio.

Probatur 1. Ex Scripturis, unde facilè hæc nostra sententia eruitur : opposita verò, (quod notandum) nullo Scripturæ fulcitur testimonio.

Psalm. 4. v. 7. *Signatum est super nos lumen vultus tui Domine . Hoc lumen ,*
Ed. nov. ait S. August. in hunc locum num. 8. est totum hominis & verum bonum ,
Tom. 4. p. quod non oculis , sed mente conspicitur . Signatum autem dixit in nobis , tamquam
15. A. denarius signatur Regis imagine . Homo enim factus est ad imaginem & similitudi-
nem Dei quam peccando corruptit .

Lucæ 17. v. 21. *Regnum Dei intra vos est . Quem textum de inhata nobis*
Dei notione intelligit S. Athanasius , Oratione contra Gentes . Quia , in-
T. 1. nov. quit , intus in nobismetipsis fidem regnumque Dei habemus , facilè possumus uni-
Ed. p. 29. versitatis rectorem Patris salutare Verbum intelligere & contemplari . Addit Gen-
num. 30. tiles excusari non posse : Siquidem , pergit S. Doctor , omnes in eam viam
sumus ingressi , omnes eam habemus , licet non omnes illam sequi & pergere , sed
plerique , externis vitæ voluptatibus allicientibus , deferere velint .

Joannis 1. v. 9. *Christus dicitur ; Lux vera quæ illuminat omnem hominem*
Ed. nov. venientem in hunc mundum . Ex quo perspicuum fit , ait S. Hieron. ad cap. 1.
To. 4. p. 1. Epist. ad Galatas , natura omnibus Dei inesse notitiam ; nec quemquam sine
pag. 233. Christo nasci , & non habere semina in se sapientiæ & iustitiæ , reliquarumque
virtutum . Eo tendit quod dicebat Eliu apud Job c. 36. v. 25. Omnes homi-
nes vident eum , unusquisque intuetur procul . Eò quòd , ait auctor Commen-
Tom. 5. p. tariorum , in Job , sive Hieronymus sit , sive ejus discipulus Philippus Pre-
757. sbyter , Notitia quòd Deus sit , inest in cordibus hominum per naturæ bonum .

Accedit lex illa naturalis scripta in cordibus, de qua sic scribit S. Paulus Rom. 2. v. 14. *Gentes quæ legem non habent , naturaliter ea quæ legis sunt*
faciunt ; ejusmodi legem non habentes , ipsi sibi sunt lex : qui ostendunt opus legis
scriptum in cordibus suis , testimonium reddente illis conscientia ipsorum , & inter
se invicem cogitationibus accusantibus aut etiam defendentibus .

Porro, lex illa, quam ex natura ipsa homines accipiunt, ad quam non do-
 cti sed facti, non instituti, sed imbuti sunt, ut loquitur Theodoret. Orat. de
 Providentia, lex, inquam, illa ab ipso naturæ auctore Deo in cordibus
 nostris inscripta, inditam quoque ac nobis ingenitam ab eodem naturæ
 auctore sui notitiam supponit & arguit. Sunt enim hæc duo inter se intimè
 annexa, iisdemque pariter momentis aut stant aut convelluntur, cum sit
 utriusque par ratio, & eadem prorsus origo. Ita ferè arguit Origenes L.
Ed. Paris. 1. contra Celsum. Non est , inquit , mirandum . . . Deum , eorum quæ per Pro-
1619. p. phetas & servatorem docuit , semina indidisse omnium mortalium animis , ut in divi-
2. p. 415. no Judicio omnis homo sit inexcusabilis , habens legem mentis scriptam in corde suo .
E.

Probatur 2. Ex constanti SS. Patrum tum Græcæ, tum Latinæ Eccle-
 siæ sententia.

Ex Græcis.

pag. 44. **S** Sanctus Justinus Apol. 2. quæ prima falsò inscribitur, Dei, inquit, ap-
 pellatio, nomen non est, sed rei inenarrabilis naturæ hominum insita opinio.
 Idem

Idem S. Doctor ac Martyr testatur, se *Librum de Monarchia Dei*, cujus solum nobis superest fragmentum, eo consilio scripsisse, ut insitam à natura, sed à prava consuetudine oblitteratam de Deo uno sententiam, resuscitet ex Poetarum Scriptis.

S. Clemens Alexandrinus in *Protreptico* seu *Admonitione ad gentes*, Ed. Basil. 1616. p. 33. E. Omnibus, inquit, simpliciter hominibus, maximè autem iis qui versantur in doctrina & litteris, instillatus est quidam divinus influxus: qua de causa, vel inviti quidem, fatentur unum esse Deum, ab interitu alienum, & ingenitum.

Eusebius Cæsariensis Episcopus *Lib. 2. Præparationis Evangelicæ cap. 9.* Ed. Viger. c. 6. p. 72. D. Eximium illud, ait, ac salutare imprimis, quod Dei nomen essentiamque significat, ipsius naturæ ductu, impressisque animo per sese notionibus, vel divinitus potius inspiratis, nemo non intelligit. Hoc enim omnes populi communi quodam rationis sensu præcepere, cum id omni animo ratione & intelligentia prædito, idem huius universitatis artifex naturalibus quibusdam cogitationibus inleverit.

S. Athanasius *Orat. contra Gentes*, Neque, inquit, ut est ipse Deus super omnia, ita via quæ ad illum ducit, foris & procul à nobis est: verum in nobis ipsi est, ejusque initium haud est difficile à nobis reperire, ut & Moyses his verbis docuit: Verbum fidei intra cor tuum est. Quod idem Salvator declaravit, & confirmavit dicens: Regnum Dei intra vos est. Tom. I. n. Ed. p. 29. num. 30.

S. Gregor. Nazianz. *Orat. 24. De patre*, inquit, quid dicere necesse est, cui uno consensu omnes naturalibus animi notionibus edocti atque imbuti parcent? Tom. I. p. 428. D. Edit. Mos. rel. 1615.

S. Gregor. Nyssenus *Orat. 5. quæ est de Beatitudinibus*, Quemadmodum, ait, opinio de numine divino naturaliter quidem insita est omnibus hominibus, sed ignorantia veri Dei peccatur circa id quod colitur. Tom. I. p. 801. D.

Ex Latinis.

Tertullianus in *Africa*, *Apologetici cap. 17.* sic loquitur: Hæc est summa delicti nolentium recognoscere, quem ignorare non possunt.... Vultis ex animæ ipsius testimonio comprobemus? Quæ licet carcere corporis pressa, licet institutionibus pravis circumscripta, licet libidinibus ac concupiscentiis evigorata, licet falsis diis exancillata, cum tamen resipiscit, ut ex crapula, ut ex somno, ut ex aliqua valetudine, & sanitatem suam potitur, Deum nominat, hoc solo nomine, quia proprio Dei veri. Deus magnus, Deus bonus; &, Quod Deus dederit, omnium vox est..... O testimonium animæ naturaliter Christianæ!

Idem Tertul. *Lib. 1. contra Marcionem cap. 10.* Ante anima, quam prophetia, inquit, Animæ enim à primordio conscientia Dei dos est. Et *L. de testimonio animæ cap. 5.* Magistra natura, inquit, anima discipula. Quidquid aut illa edocuit, aut ista perdidicit, à Deo traditum est, magistro scilicet ipsius magistræ.... Etiam circumventa ab adversario meminit sui auctoris.... Sed qui ejusmodi eruptiones animæ non putavit esse doctrinam naturæ congenitæ, & ingenitæ conscientie tacita commissa, dicet potius &c. Pag. 370. C. p. 67. C.

S. Cyprianus *Tract. de vanitate Idolorum*. Vulgus in multis Deum naturaliter confitetur, cum mens & anima sui auctoris & principis admonetur. Dici frequenter audimus, ò Deus! &, Deus videt, &, Deo commendo; &, Deus mihi reddet; &, Quod vult Deus; &, Si Deus dederit. Atque hæc est summa delicti, nolle agnoscere quem ignorare non possis. Verba ipsa Tertulliani exscribit, quem ut Magistrum ac præceptorem assidua lectione terebat. Pag. 207.

Arnobius *L. 1. contra Gentes*. Quisquamne est hominum, inquit, qui non cum

Ed. Rigal. p. 9. cum istius principis notione diem primæ nativitatis intraverit? Cui non sit ingentum, non affixum, imò ipsi penè in genitalibus matris non impressum, non insitum, esse Regem ac Dominum, cunctorum quæcumque sunt moderatorem? Et L. 2. Deum esse, inquit, omnes naturaliter scimus, siue cum exclamamus, ò Deus! siue cum illum testem constituimus improborum; & quasi nos cernat, faciem sublevamus in cælum.

Edit. Bar. fil. p. 85. Lactantius Arnobii in Africa discipulus Lib. 2. Institut. cap. 1. Cum iurant, inquit, & cum optant, & cum gratias agunt, non Jovem aut deos multos, sed Deum nominant: adeò ipsa veritas, cogente natura, etiam ab invitis pectoribus erumpit, quod quidem non faciunt in prosperis rebus: nam tum maxime Deus è memoria hominum elabitur, cum beneficiis ejus fruenter, honorem dare divinæ indulgentiæ deberent.

Tom. 3. p. 2. pagin. 765. F. di. Tom. 4. p. 788. F. S. August. Tract. 106. in Joan. num. 4. Hæc est, inquit, vis veræ divinitatis, ut creaturæ rationali jam ratione utenti non omnino ac penitus possit abscondi. Et in Psal. L. 4. num. 9. Deus ubique secretus est, ubique publicus; quem nulli licet ut est cognoscere, & quem nemo permittitur ignorare.

Ob. ann. 750. T. 2. nov. Ed. p. 123. D. S. Joannes Damascenus L. 1. Orthodoxæ fidei cap. 1. Non nos tamen in omnigena prorsus ignorantia versari passus est Deus. Nemo quippè mortalium est, cui non hoc ab eo naturaliter insitum sit, ut Deum esse cognoscat.

Probatur 3. Ex ipsis Philosophis Gentilibus.

Plato Lib. 10. de Legibus. Nullus ab adolescentia usque ad senectam in ea opinione quod dii non sint perseveravit.

Plotinus Philosophus è secta Platonica Lib. 5. Enneadum. Unum quiddam, inquit, idemque numero esse simul ubique totum, communis indicat mentis humanæ conceptio; quando omnes naturali quodam instinctu clamant, in unoquoque nostrum esse Deum: adeò ut unus in omnibus idemque sit Deus.

Jamblicus Porphirii discipulus Lib. 1. de Mysteriis cap. 3. Cohæret, inquit, nostræ ipsi substantiæ, de diis innata cognitio. Ibidem ostendit, existentiam Dei per demonstrationem non cognosci, quia ejus cognitio omni demonstratione prior est. Humanus animus, inquit, conjectura, aut opinione, aut syllogismo quopiam temporaneis rebus accommodato, minimè divinorum essentiam tempore superiorem assequitur; sed puris & incorruptis intelligentiis quas hausit ab æterno, divinitus per has notiones divinas divinis copulatur.

Tullius Lib. 1. de natura Deorum, Quæ gens, inquit, aut quod genus hominum, quod non habeat sine doctrinâ anticipationem quamdam Deorum, quam Epicurus appellat πρόληψις, idest anteceptam animo quamdam informationem? Et Lib. 1. Tusculanarum quæstionum: Quòd si, ait, omnium consensus, naturæ vox est ut deos esse natura opinamur, qualesque sint ratione cognoscimus; sic permanere animos arbitramur consensu nationum omnium. Ibidem: Nulla, inquit, est gens tam barbara, quæ non fateatur esse aliquem Deum; adeò quidem ut homines falsum Deum habere malint, quàm nullum omnino.

Quæ hætenus relata sunt testimonia, multis placet exponere, non de ingenta, sed de facili & unicuique obvia ex creatis, Dei notitia. Verùm etsi hæc interpretatio non sit improbanda, altera tamen, quæ ad mentem & normam loquendi SS. Patrum accedere propius videtur, præferenda est. Ea quippe Theologis lex imponitur, ut ex multis, quæ liberè in Scholis agitantur opinionibus, ea præ cæteris seligatur, quæ SS. Patrum dictis magis videtur accommodata; qualis certè est quæ Conclusionem nostram exprimitur. Ea quippe notio à natura ipsa nobis intimè impressa censeretur debet,

debet, quæ à Scriptoribus tum Christianis, tum Gentilibus dicitur naturæ hominum insita, instillata, indita; animo per sese impressa, congenita, prima rationalis animæ dos, & quasi vox naturalis & publica; anticipata, antecepta, prævia cognitio seu animæ informatio, omni demonstratione prior; quam communi consensu & instinctu naturali omnes admittunt; quam gentes maximè barbaræ etiam invitæ fatentur; ita ut falsum potius, quàm nullum Deum habere velint: uno verbo, cui ex animo nullus contradicit ac reluctatur. Atqui talis est existentia supremi Numinis notitia; ergo à natura nobis intimè impressa dicenda est.

Præterea, ut nulla gens unquam fuit tam barbara & inculta, cui non infederit sensus aliquis Religionis & cultus erga Numen aliquod superius, quod ex intimis conscientia terroribus, criminum vindicem & ultorem pertimescebat; ita, nulla unquam fuit sine præconcepta Dei alicujus naturali notitia: & quamquam in assignandis, quos colebant ac venerabantur, diis, insanis commentis multæ aberraverint, erat hoc tamen divinitatis ac religionis, quamquam in contrarium detortum vestigium: Adeo sanè ut, iudice Tullio, falsum Deum habere maluerint, quàm nullum omnino.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Cognitioni à natura ipsa ingenitæ nemo dissentit ac reluctatur, *Omniū consensus*, ait Tullius, *communis naturæ vox est*. Atqui talis non est cognitio existentia Dei: omni quippè ætate extitere Athei, qui omni excusso divinitatis sensu, demonstrarunt nullam dari omnium animis à natura intimè impressam Dei notitiam.

Major certa videtur. Probatur verò minor propositio, auctoritate 1. Scripturæ. Psal. 13. & 52. vers. 1. *Dixit insipiens in corde suo, non est Deus.* Tom. 4. p. 67. n. 2. Ideo dixit in corde suo, ait S. Aug. in hunc locum, quia hoc nemo audet dicere, etiamsi ausus fuerit cogitare.

Sapientia 13. v. 1. *Vani sunt omnes homines, in quibus non subest scientia Dei: & de his quæ videntur bona, non potuerunt intelligere eum qui est, neque operibus attendentes agnoverunt, quis esset artifex: sed aut ignem, aut spiritum, aut citatum aerem, aut gyrum Stellarum, aut nimiam aquam, aut Solem & Lunam rectores orbis terrarum deos putaverunt.* Quibus verbis Athei describuntur, qui non tantum corde ac depravatis moribus, sed etiam animo & opinione veri sunt Athei, divinationem ad creaturas transferentes.

Ephes. 2. vers. 12. *Eratis illo in tempore, (nempe infidelitatis) sine Christo. . . . & sine Deo in hoc mundo.* 1. ad Thessal. 4. v. 5. *Sicut & Gentes quæ ignorant Deum.* Et 2. ad eosdem c. 1. v. 8. *In flamma ignis dantis vindictam iis, qui non noverunt Deum.* Igitur Apostolo teste, multi sunt qui Deum non agnoscunt.

2. Hoc ipsum testantur Scriptores tum Christiani, tum Gentiles ac profani.

S. Augustin. L. 3. contra litteras Petiliani c. 21. nu. 25. *Quid hic facit,* Tom. 9. p. 309. E. inquit, *Atheus Diagoras, qui esse Deum negavit, ut de illo videatur prædixisse* Propheta: *Dixit insipiens in corde suo: Non est Deus?* Et Tractatu 106. in Joan. numer. 4. agnoscit esse quosdam, tametsi paucos Atheos, *Exceptis paucis,* T. 2. p. 2. p. 765. F. inquit, *in quibus natura nimium depravata est, universum genus humanum Deum fatetur.*

Theodoretus Oratione 1. de providentia, multos Philosophorum errores

Tournely de Deo.

G

rores

Tom. 4. p.
322. A.

rores recensens: *Alii, inquit, pro uno plures mundos esse stulta quadam imaginatione somniarunt: alii item Deum omnino nullum esse: alii verò esse quidem Deum, sed nullam eorum quæ in rerum natura sunt curam gerere dixerunt.*

Lactantius Lib. 1. divinarum Institutionum c. 2. inter Atheos recenset Democritum, Epicurum, Protagoram & Diagoram. Et L. de ira Dei c. 9. Cyrenæum Theodorum.

Tullius L. 1. de natura Deorum, veros Atheos fuisse ait, Protagoram, Diagoram, Melium, Theodorum Cyrenaicum: *Dubitare se Protagoras ait: nullos omnino Diagoras, Melius & Theodorus Cyrenaicus putaverunt non esse deos. Item, Epicurus qui invidiæ detestandæ gratia re tollit, oratione relinquit deos. De Protagora Abderitano refert Laertius in ejus vita, illum dicere solitum: De diis quidem, neque utrum sint, neque utrum non sint, habeo dicere.*

Quin & nonnullos etiam post Christum veros extitisse Atheos, affirmant qui de rebus Orientalibus Historiam scripsere: & non longè ab hac ætate nostra, pro veris Atheis habiti sunt, Vaninus, vivus ob impietatem flammis Tolosæ traditus an. 1619. & Spinosa, qui nullum alium agnoscit Deum, quàm mundum universum.

Resp. 1. Ad Majorem distinguo. Cognitioni à natura ipsa ingentæ, nemo sanæ & attentæ mentis dissentit ac reluctatur, concedo: nemo corruptæ ac plurimum depravatæ mentis, nego. Si enim ex depravatis affectibus eò interdum nonnulli deveniunt, ut ipsum legis naturalis ac conscientiæ dictamen aliquando in se præfocent, ne importunis stimulis exagitantur, quidni poterunt & ingentem supremi rerum omnium Domini notitiam, si non delere penitus, saltem obscurare; ne cogantur etiam inviti agnoscere, quem non possent impietatis suæ severum vindicem ac ultorem non reformidare? Nec obstat, quòd ad mortem usque nonnulli in eo impietatis furore obstinatè permanere visi fuerint: ut enim profundum est ac desperatum cor impii, potuerunt forsitan hoc profiteri contra interiorem sensum, ad ostentationem & laudem vanæ cujusdam constantiæ ac fortitudinis reportandam: porrò, quæ ex impietate ac cordis depravatione negantur, non idcirco tamquam non essent, neganda sunt.

Resp. 2. Ad minorem, distinguo. Multi extitere & etiamnum existunt Athei: aliquo sensu, practicè nimirum & externè, concedo: omni sensu, speculativè & internè, subdistinguo: indirectè saltem, concedo: directè & expressè, nego. Explico.

Itaque multiplici modo ac sensu, Athei esse ac dici possunt.

1. Alius est Atheus speculativè & internè; alius practicè & externè. Speculativè Atheus est, qui Deum ex animo penitus negat: practicè, qui ita perditè vivit ac si Deus non esset; quem vellet ex animo non esse, quòd eum suorum criminum justum vindicem intimo conscientiæ sensu reformidet. 2. Atheus speculativè, vel directus est & expressus; vel indirectus & interpretativus. Directus, qui omnem divinitatis & religionis sensum exuit ac deponit: indirectus verò, qui Deo ea tribuit aut deneget, quæ ipsi nec tribui possunt nec denegari; vel idolis ac puris creaturis ea concedit, quæ soli vero Deo competunt ac propria sunt. Hoc sensu, qui Deo providentiam, vel justitiam detrahit, aut qui eum peccati auctorem facit; vel qui idolis ac meris creaturis ea tribuit quæ solius Dei veri propria sunt, Athei nominantur saltem indirectè. 3. Atheus directus, vel solum externè & contra intimum conscientiæ sensum, Dei existen-

sententiam in controversiam adducit; vel internè & ex animo. His expositis

Dico nullos esse aut fuisse unquam Atheos speculative, directè, expressè & internè; sed tantum practice, in directè vel externè: atque hoc postremo dumtaxat sensu intelligenda esse, quæ in objectionis confirmationem adducta sunt, tum ex Scripturis, tum ex Auctoribus Christianis aut Gentilibus testimonia.

Atheus est practice & externè impius ille de quo Psaltes Regius; *Dixit insipiens in corde suo: Non est Deus*: cujus nimirum vita dissoluta ac mores perdit perstringuntur. Statim enim v. 2. eodem Psalmo additur: *Corrupti sunt & abominabiles facti sunt in studiis suis*. Id est, ait S. Aug. in hunc locum Psalmi 13. nu. 2. *Dum amant hoc sæculum, & non amant Deum*. Ipsæ sunt affectiones, quæ corrumpunt animam, & sic excæcant, ut possit etiam dicere imprudens in corde suo: *Non est Deus*. Ausus quidem est cogitare, inquit ibid. S. Doctor, nempe ex pravo affectu, non esse Deum, quia vellet eum non esse; sed non ausus est dicere, hoc est affirmare, aut voce exterius, aut interiùs ex animo atque sententia.

Tales practice seu vita & moribus Atheos designat & insequitur Apostol. Rom. 1. v. 18. his verbis: *Revelatur ira Dei de cælo, super omnem impietatem & injustitiam hominum eorum, qui veritatem Dei in injustitia detinent: quia quod notum est Dei, manifestum est illis.... ita ut sint inexcusabiles*. Quia cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt.... & mutaverunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis & volucrum, & quadrupedum, & serpentium. Propter quod tradidit illos Deus in desideria cordis eorum &c. Et ad Titum 1. v. 16. de iisdem ait: *Confitentur se nosse Deum, factis autem negant*.

Atheus est indirectè, (ut jam dictum est) vel qui Deo perfectionem aliquam detrahi, vel creaturæ eum religionis cultum impendit, qui soli Deo debitus est, v. g. qui Dei providentiam negat, consequenter & indirectè Deum ipsum negare censetur. Ita impius ille, de quo Psal. 10. v. 4. juxta Hebræos, dicitur: *Secundum altitudinem iræ suæ non requirit, nec est Deus in omnibus cogitationibus ejus*. Impius, inquam, ille, Deum ipsum non negat, sed ejus dumtaxat providentiam: *Dixit in corde suo, oblitus est Deus: abscondit faciem suam, non respiciet in perpetuum*. Ibidem v. 11.

Pariter, quotquot ex Gentibus Idola coluerunt, Athei dicuntur: *Sine Deo in hoc mundo*: qui Deum ignorant &c. non quod nullum omnino Deum esse sibi persuadeant; sed quod verum Deum non agnoscant nec colant. Quapropter S. Paulus Act. 17. v. 23. Atheniensibus dicebat: *Præteriens & videns simulacra vestra, inveni & Aram in qua scriptum erat: Ignoto Deo. Quod ergo ignorantes colitis, hoc ego annuntio vobis*. Idololatria igitur Deum omnino non negat, sed falsos Deos admittit & colit: & est, ut antea diximus, divinitatis ac religionis quoddam distortum vestigium. Ut enim quod obliquum est, rectum; quod finitum, infinitum; quod fabulosum & erroneum, verum supponit; sic idololatria intimum divinitatis sensum animis nostris impressum arguit, ac demonstrat; Tametsi, ait S. August. Lib. de unico Baptismo c. 4. n. 5. *multis falsitatibus permixtum ac confusum*. Eò ferè recidit sententia eorum veterum Philosophorum, quam S. Augustinus refert Lib. 4. de Civit. Dei c. 11. aitque *magnorum multumque Doctorum esse, qui nempe multos deos unum esse Jovem contende-*
bant, cui varia nomina pro diversis officiis tribuebantur: *In æthere Jupi-*

Tom. I.
pag. D.

ter, in aere Juno, in mari Neptunus, in terra Pluto dicebatur. Adeò verum est, unius supremi Numinis notionem à primordio animis nostris ingentam esse, quam subinde error ac corruptela plurimum obscuravit, & ad vana putidaque simulacra miserè detorsit. *Opinio de Deo*, ait S. Greg. Nyss. antea laudatus, *naturaliter quidem insita est omnibus hominibus, sed ignorantia veri Dei peccatur circa id quod colitur.*

Admonitione ad Gentes.

Quicumque igitur verum Deum non agnoscunt, ii sine Deo, seu Athei post S. Paulum à S. Clemente Alexandrino aliisque dicuntur: quemadmodum & ipsimet Christiani à Gentilibus Athei vocabantur, ut observat S. Justinus Apol. 2. eò quòd falsos eorum deos colere recusarent: & qui inter Philosophos veteres, à populari deorum cultu recedebant, ii velut Athei habebantur & pledebantur. Notum est ea ipsa de causa damnatum ab Atheniensibus Socratem, tamquam impietatis rerum, quòd vulgares deos non veneraretur. Ipse quoque Anaxagoras, ab iisdem Atheniensibus idcirco impietatis postulatus est & exilio multatus, quòd Solem, quem illi ut Deum habebant, nihil aliud esse quàm ferrum candens & ignitum globum affirmasset.

Quamquam, etsi certò constaret fuisse olim, aut etiamnum esse aliquos verè, speculativè & internè Atheos, nihil aut ferè nihil inde consequerentur qui nobis hic adversantur: tum quia, ut jam observatum fuit, nihil est tam certum ac splendidè verum, quod à viris perditæ mentis non possit interdum in dubium vocari: an idcirco minùs verum ac certum dici illud deberet? non puto. Tum quia si tam facile est unicuique ex rebus creatis Dei existentiam inferre, (qua de causa naturalis dumtaxat Dei cognitio ab adversariis appellatur) qui fieri potest ut aliqui veri sint Athei? Nodus ergo iste adversariis, non minùs quàm nobis solvendus est.

Objicies 1. Quæ laudata sunt in confirmationem nostræ sententiæ SS. Patrum testimonia, nihil omninò efficiunt adversùs Atheos quos SS. illi Doctores impugnabant, si exponantur de notitia Dei nobis à natura impressa; namque infirmum ac planè nullum est argumentum, quo supponitur id quod negatur: atqui Athei negant hanc sibi inesse à natura Dei notionem; ergo &c.

Tom. 4. p.
549. E.

Resp. Nego ant. Ad cujus probationem distinguo. Infirmum est ac planè nullum argumentum uo supponitur & non probatur id quod est in questione positum, concedo: Si probatur; & si id quod negatur, immeritò & contra communem omnium sensum negatur, nego. Porro SS. Patres omnibus inditam esse Dei cognitionem probant; ex communi omnium Nationum voce atque suffragio; ex innato religionis sensu erga supremum aliquod Numen; ex ipsomet cultu Idolorum, qui primævum quoddam est ex natura ipsa, Dei testimonium, sed humano errore ac vitio distortum ac malè inflexum; ex instinctu naturali quo in periculis, in angustiis, in subitis ac miris rerum eventibus, Deum nominamus & inclamamus; ex lege ipsa naturali, quæ, ut ait S. Aug. in Psal. 57. nu. 1. *Manu formatoris nostri in ipsis cordibus nostris scripta est*; ac unicuique sine Magistro ac Præceptore dictat, *alteri faciendum non esse quod tibi fieri non vis.*

At, inquires, hæc omnia negat Atheus; esto: nonne etiam probationes & argumenta quibus ex rebus creatis invictè demonstratur Dei existentia, ille præfractè negat & eludit? An idcirco omittenda illa sunt, aut minùs certa & infirma habenda? Absit. Immeritò igitur & contra communem omnium

omnium sensum negant Athei, inesse sibi à natura congenitam Dei notionem, quam profectò non negarent, si paulò attentius ad eam attendere vellent; si redire ad cor, si interiorum magistrum ac conscientiam ipsam audire; si mentem à præjudiciis & erroribus quibus tota obscuratur, revocare, & voluntatem ab horrenda illa vitiorum colluvie quibus tota immersa est, adjuvante Deo retrahere conarentur. Neque enim alia est Atheismi, Idololatriæ & impietatis vera origo & causa, quàm depravati cordis perversitas & malitia.

Instabis 1. cum recentiore Theologo: Qui laudatis SS. Patrum testimoniis Conclusionem nostram confirmant, ii nequidem præsentis quæstionis statum attingere videntur. Probant etenim solummodò innatam esse homini ideam entis perfectissimi; vel ideam summi boni; vel ideam alicujus Dei, qualiscumque tandem ille sit. At certè in præsentī controversia, non agitur de idea Dei qualiscumque veri aut ficti; neque de idea summi boni universè, neque tandem de idea entis perfectissimi præcisè. 1. Non agitur de idea Dei qualiscumque veri aut ficti: nam agitur de idea illius Dei cujus existentia hic nobis demonstranda est: atqui ex idea alicujus Dei in genere veri vel falsi, minimè demonstratur existentia veri Dei qui solus est conditor Cæli & Terræ. Ex eo quòd nonnulli Idolatræ vel Solem vel Lunam, vel aliquod metallum adorant tamquam Deum, rectè non colligeretur eos habere ideam veri Dei: neque ex ejusmodi idea quæ in eis est, non nisi existentiam ejusdem Dei nempe Solis, vel Lunæ, vel metalli inferri posset. 2. Non agitur quoque in ista quæstione, de idea summi boni universè, quasi nimirum is ideam Dei habere censeatur, cui inest idea summi boni: Si enim hæc duo promiscuè sumerentur; quisquis ageret propter bonum universè, censeretur agere propter Deum; sed quisquis agit propter summum bonum in genere, is non idcirco censetur agere propter Deum, nam quisvis homo vel etiam Ethnicus ageret semper propter Deum, & idcirco nunquam peccaret. Unde & falsò supponeret S. Paulus Gentes non cognoscere Deum, aut saltem illum non glorificare; continuo enim agunt propter summum bonum in genere, quod idem foret ac propter suam felicitatem agere. Denique, non agitur de idea entis perfectissimi præcisè: quicunque enim fatentur se habere ideam entis perfectissimi, non admittunt propterea existentiam Dei, quia Epicurei, Spinoza, & alii passim Athei qui ens aliud nullum agnoscunt præter mundum universum, fatentur se habere ideam entis perfectissimi, puta mundi; & tamen negant existentiam Dei. Agitur ergo de idea veri Dei, qui saltem cogitetur ut mundi auctor & rector; sed hujusmodi idea nulli homini innata est. Ea quippe idea non est innata sed adventitia, quæ secum importat leve saltem aliquod ratiocinium: atqui idea Dei spectati ut auctoris naturæ leve saltem aliquod ratiocinium postulat, quo nempe causa inferatur ex affectu; ergo &c.

Resp. Nego ant. Ad cujus probationem Dico. 1. Quæstionem hi unicè moveri de idea seu notione veri Dei, non qualiscumque & in genere, sicut fingit Objectionis. Agitur etenim de notione Dei à natura, hoc est ab ipsomet Deo naturæ auctore, nobis indita: at quis tam absurdus & impius, qui unquam cogitaverit falsi numinis notitiam à Deo ipso nobis impressam esse? Agitur de idea & notione illius Dei cujus existentiam demonstrant ex officio Theologi: at unius & veri Dei existentiam, non qualiscumque in genere Dei existentiam demonstrant. Sophistica igitur est prima hæc Objectionis probatio; nata, ut ajunt Dialectici, ex ignorantia elenchi, hoc est argumenti.

Dices 2. Falsò pariter supponi in præsentī quæstione, non agi de idea summi boni universè. Agitur etenim de notione veri Dei, qui summum bonum est, totius boni fons & origo: habet ergo ille ideam Dei, cui inest recta & sana summi boni notio; & reipsa hæc duo connectuntur ac promiscuè sumuntur. Quod verò inde colligit Objectio, nempe omnes homines, ne Atheis quidem exceptis, agere propter bonum universè, hoc est propter suam felicitatem, unde sequeretur eos agere propter Deum, nec unquam peccare; falsum omnino est, verumque sophisma quod Dialectici vocant, à dicto secundum quid, ad dictum simpliciter. Tum quia ille dumtaxat agere propter Deum censetur, cuius actio bona est ac recta, non tantum ex officio & generali motivo felicitatis; sed etiam ex fine proximo, ex motivo speciali, recto & laudabili, aliisque circumstantiis quæ ad opus moraliter bonum concurrere debent. Porro quicumque agunt universè propter bonum, hoc est propter suam felicitatem, non propterea semper legitimum habent actionis suæ finem proximum, aut speciale motivum rectum, nec consequenter dicendi sunt semper agere propter Deum, aut numquam peccare. Tum quia, rectum illum summi universè boni ac felicitatis sensum, quem natura nobis indidit, multi alio quam oporteat, ex errore & malitia detorquent, quando summum illud bonum, suamque felicitatem in eo collocant, in quo collocari reipsa nec potest nec debet; peccant ergo, quando sensum illum naturalem summi boni ac felicitatis, in se rectum quidem ac sanum usu perverso malè in praxi applicant.

Dico 3. Falsò non minùs supponi, quæstionem hîc non esse de idea entis perfectissimi. Agitur quippe de idea Dei, qui reipsa & quidem solus est ens perfectissimus. At, inquires, Epicurei, Spinoza &c. habent ideam entis perfectissimi, nempe mundi, nec tamen Deum confitentur. Sophisma est ac putida æquivocatio. Distingui hîc apprimè debet idea entis perfectissimi, qualis à natura nobis indita est, ab applicatione seu usu illius perverso. Habent quidem Epicurei &c. ideam entis perfectissimi, qualem unicuique natura ipsa dedit, atque ea ex parte, natura ipsa duce, vel inviti Deum esse confitentur, sed quia ideam illam ad mundum seu rerum universitatem transferunt, turpiter aberrant, sibi que manifestè contradicunt.

Quod addit Objectio hîc sermonem esse de ideâ Dei, *Qua Deus concipitur ut mundi auctor & rector*, adeoque saltem leve aliquod ex creaturis ratiocinium hîc occurrere, facile solvitur. Nomine quippe Dei, intelligitur generatim ens perfectissimus, summa & infinita virtute ac potestate præditum; at non continuò concipitur ut creans. V.g. quia creatio est actio Dei libera quæ potest esse vel non esse; concipitur quidem in ente perfectissimo summa & infinita potentia, in actu primo ut vocant: at non continuò clarè & explicitè cognoscitur usus seu exercitium illius virtutis & potentiæ in actu, ut ajunt, secundo.

Instabis 2. Exponi liquidò non potest qualis sit illa naturalis Dei notio seu idea: sitne in mente hominis per modum habitus infusi, vel per modum actus: sitne abstractiva, sitne intuitiva. 1. Dici non potest eam in nobis esse per modum actus: tum quia actus, seu actio non dicitur infundi, seu menti humanæ imprimi: tum quia, nulla actio nobiscum nascitur. 2. Dici non potest eam esse in nobis per modum habitus: nullum quippe aliud lumen nobis infusum est per modum habitus, præter naturale illud rationis, seu naturalem illam facultatem & potentiam, qua cogni-
tionis

tionis & ratiocinii capaces sumus. 3. Idea illa, seu cognitio dici non potest intuitiva: cognitio enim Dei intuitiva, est beatifica per quam Deum videmus sicuti est: nec etiam abstractiva est aut dici debet; quia cognitio abstractiva fit per medium, talis est cognitio qua nunc videmus Deum per creaturas. Innata autem Dei notio non fieret per medium, quia præverteret omnem aliam cognitionem, & omnem discursum.

Resp. Nego ant. In ipso hujus quæstionis limine præmonuimus, quæstionem hic non esse de actuali Dei cognitione, quasi cum illa nasceremur omnes; sed de facultate, seu lumine ipso naturali, quo ex sola terminorum apprehensione intelligimus Deum esse: eo ipso modo, quo statim ac sine prævio discursu concipimus veritatem istarum propositionum: *Impossibile est idem simul esse & non esse. Alteri ne feceris quod tibi fieri non, vis.* Fatemur ultrò, naturalem illam Dei notionem intuitivam non esse sed tantum abstractivam; nec obstat ratio in contrarium adducta. 1. Quia cognitionem abstractivam dicimus, non tantum eam qua unum in alio, vel per aliud cognoscitur; sed etiam eam, quæ obscura quodammodo est, & cognitioni intuitivæ opponitur: de qua duplici cognitione dixit Apost. 1. Cor. 13. v. 12. *Videmus nunc per speculum & in ænigmate, tunc autem facie ad faciem.* 2. Cognitio etiam abstractiva dicitur, qua rei alicujus existentiam clarè quidem cognoscimus, non autem ejus essentiam adequatè sumptam. Quamquam dici non immeritò potest, illam Dei notitiam, de qua hic loquimur, mediam esse inter abstractivam & intuitivam, & naturalem appellari: eo ferè modo quo S. Thomas 1. p. q. 56. ar. 3. in corpore & ad tertium docet, cognitionem quam Angeli habent naturaliter de Deo, mediam esse inter abstractivam & intuitivam, & similem esse cognitioni qua videtur res per speciem ab ea recepta.

Objicies 3. Illius notio & idea nobis à natura ingenita non est, cujus existentia ex creaturis manifestè demonstratur; atqui talis est existentia Dei. Rom. 1. v. 20. *Invisibilia (Dei) à creatura mundi, per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur: sempiterna quoque virtus ejus & divinitas.*

Resp. Nego majorem. Non enim repugnat via & medio multiplici Dei existentiam demonstrari, tum ex idea nobis innata, tum ex creaturis, tum etiam ex fide ipsa & revelatione. Neque varia hæc argumenta & probationes se se mutuò excludunt aut impediunt; imò mutuam sibi opem & lucem subministrant, ut quod nonnisi subobscurè ex uno colligitur, ex altero certius teneatur. Iis omnibus argumentis appositè utuntur SS. Patres, adversus Infideles & falsorum deorum cultores.

Instabis 1. Si existentia Dei evidenter probatur ex idea nobis ingenita, non potest esse fidei objectum, quod certè repugnat primo Symboli articulo: *Credo in Deum*, & Apostolo affirmanti, *accedentem ad Deum credere oportere, quia est.* Hebr. 11. v. 6. Probatur sequela. Quia non potest esse simul in eodem intellectu, evidentia & inevidentia de eodem objecto naturali, etiam per diversa media: alioquin posset aliquis videre simul & cæcus esse sub diverso respectu; posset de eodem objecto simul esse certus & incertus. Cur enim potius simul compati posset evidentia & inevidentia circa idem, quam certitudo & incertitudo seu formido?

Resp. Nego sequelam antecedentis. Ad cujus probationem, dico posse simul coherere in eodem intellectu circa idem objectum, evidentiam & inevidentiam, per diversa scilicet media seu motiva; sicut potest aliquid

intuivè simul & abstractivè cognosci : adductæ comparationes aptæ non videntur, nec præsentī argumento satis accommodatæ. Disparitas igitur est, quòd cæcitas & visio privativè opponuntur, & una excludit aliam: evidentia verò, licèt in uno & eodem actu stare non possit cum inevidentia, quia unus & idem actus non potest simul evidens esse & inevidens, evidentia tamen non excludit inevidentiam ab eodem subjecto; quia per actus diversos & per diversa media, idem objectum modo evidenti & inevidenti cognosci potest. Certitudo & formido potentialis possunt quidem esse simul, non autem formido actualis; quia contradictoriè opponuntur; quia formido actualis rem saltem sub dubio negat, quam certitudo affirmat: unde de uno & eodem dici posset, est & non est, quod implicat. Evidentia verò & inevidentia respectu duorum mediorum, non sic opponuntur, sed utraque rem eandem affirmat esse, una per medium evidens, altera verò per obscurum.

Instabis 2. Si nobis à natura indita foret Dei notio, esset illa prima & anticipata, ac velut quoddam primum principium, quod probari ab alio non posset; sicut probari ab alio non potest istud Metaphysicæ principium, *Impossibile est idem simul esse & non esse*: atqui falsum istud est; si quidem existentia Dei per creaturas rectè demonstratur.

Resp. Nego sequelam majoris. Licèt enim in nobis naturalis sit prima & anticipata existentia Dei notio, non sequitur eam per aliud, tamquam per effectum, & à posteriori, ut vocant, probari non posse; sed tantum, absolutè necessariam non esse petitam ex creaturis existentia Dei demonstrationem, utpote quæ ex intima perceptione animi haberi possit ab iis qui attenti sunt & conscientia vocem audiunt: quia verò multi sunt qui vocem illam naturæ & conscientia pravis suis affectibus comprimunt ac præfocant, idcirco utilissima est ex creaturis demonstratio Dei, ad eorum cæcitatem ac pervicaciam confundendam. Dispar autem ratio est istius principii, *Impossibile est idem simul esse & non esse*; & innata existentia Dei notionis: quia illud principium Metaphysicum est ac purè speculativum, quod nullos effectus supponit, unde probari possit: Deus verò, cum sit rerum omnium auctor, ex iis, tamquam causa ex effectibus, invictè potest demonstrari.

Instabis 3. Omnis cognitio ex sensibus hausta est & discursu quodam nititur; ita fert vulgare effatum: *Nihil est in intellectu quod prius non fuerit in sensu*. Ergo Dei cognitio ex sensibus oriri necessario debuit, & consequenter ex creatis affectibus; adeoque ingenta & à natura ipsa nobis impressa dici non potest.

Resp. 1. Nego ant. Quàm multa enim cognoscimus immediatè & sine ullo sensuum interiorum ministerio? Qualia sunt ista v. g. *Impossibile est idem simul esse & non esse*. *Alteri ne feceris quod tibi fieri non vis*. *Virtus amanda est*. *Parentes honorandi*. Quales sunt generales & abstractæ rerum notiones & ideæ entis, virtutis, sapientia &c. Audiatur S. Aug. in Psal. 41. n. 7. *Deus meus*, ait, *qui fecit hæc quæ oculis video, non istis oculis est inquirendus*. Aliquid etiam per se ipsum animus ipse conspiciat.... aliquid est intus quod videam, quod neque color sit, neque sonus, neque odor, neque sapor, neque calor, aut frigus, aut duritia, aut mollitudo. Dicatur ergo mihi quem calorem habeat sapientia. Cum cogitamus justitiam, ejusque intus in ipsa cogitatione pulchritudine fruimur, quid sonat ad aures? quid tamquam vaporem surgit ad naves? quid ora infer-

Tom. 4.
p. 358.
B. C.

infertur? quid manu tractatur & delectat? ∴. Est ergo aliquid, quod animus ipse corporis dominator, rector, habitator videt; quod non per oculos corporis sentit, non per aures, non per nares . . . sed per seipsum: & utique melius quod per seipsum, quam quod per servum suum. Est prorsus, seipsum enim per seipsum videt, & animus ipse ut norit se, videt se.

Vulgare axioma, Nihil est in intellectu, quod prius non fuerit in sensu; commodè exponi potest, vel de rebus corporeis, vel de cognitione acquisita; non de ingenita & naturali.

Instabis 4. Illa notio nobis ingenita non est, sed à sensibus hausta, quæ ex consideratione rerum sensibilium excitatur; atqui talis est notio existentiae Dei; ergo &c.

Resp. Distinguo ant. Quæ ex sola consideratione rerum sensibilium unice excitatur, exclusa innata cognitione, concedo: quæ non modò ex consideratione rerum sensibilium excitatur, sed etiam ab ipsa natura animis nostris imprimitur, nego. Porro, ut dictum est, notio Dei non una via & medio nobis inest, sed multiplici; naturæ instinctu, ratiocinio, & ipsa fide seu revelatione.

Instabis 5. Ideam entis perfecti & entis necessarii habere non possumus, nisi ex comparatione ad ens imperfectum & ens contingens; perfectum enim ens non cogitamus, nisi ab eo removendo imperfectiones quas in rebus creatis deprehendimus; unde necesse est, ideam entis imperfecti priorem in nobis esse ideam entis perfecti; ista enim occasione alterius in nobis nascitur, ergo Deum non cognoscimus, nisi ex rebus creatis, discurrendo & comparando.

Resp. Nego ant. Imò potius non cognoscimus ens aliquod imperfectum esse, nisi ex comparatione ad ens perfectius quod sit mensura & regula perfectionis: ergo prius cognoscimus ens perfectum & necessarium, quam imperfectum & contingens. *Animæ enim, ait Tertull. Lib. i. contra Marcion. c. 10. à primordio conscientia Dei dos est.* Via qua ad Deum anima tendit, ait S. Athanasius Orat. contra Gentes loco suprâ citato, extra nos non consistit, sed in nobis sita est ∴. Ex se ipsa, addit ibidem, Verbi divini scientiam & apprehensionem haurit ac percipit. Necesse ergo non est absolutè hominem se ad creaturas convertere, ut intelligat Deum esse. *Omne quod imperfectum esse dicitur, ait appositè ad propositam objectionem Boetius, id diminutione perfecti imperfectum esse perhibetur. Quo fit ut, si in quolibet genere imperfectum quid esse videatur, in eo perfectum quoque aliquid esse necesse sit.* Ergo idea entis prior perfecti prior est idea & notione entis imperfecti: ut enim obliquum ex recto, malum ex bono, vitium ex opposita virtute cognoscimus; ita finitum ex infinito, contingens ex necessario.

P. 370. C.

Lib. 3. de
Consol.
Philoso-
phia pro-
sa 10.

Instabis 6. Videtur longè magis rationi consentaneum, ut infinitum ex finito colligamus, quam finitum ex infinito: quia longè clariùs concipimus finitum quam infinitum.

Resp. Nego ant. Quia infinitum tale est ex sese, absolutè & ex propria natura, sine ulla ad finitum comparatione: è contra finitum quid non est nec dicitur nisi comparatè, idest quia entis infiniti perfectiones non adæquat. Eò enim perfectior est creatura, quò magis ad illas perfectiones accedit; eò imperfectior, quò ad illis recedit longiùs.

Instabis 7. Cognitio propriæ nostræ existentiae haud dubiè prior in nobis est ipsa cognitione Dei: ut enim necesse est prius nos existere quam cognoscamus,

scamus, ita prius est ut nos ipsos cognoscamus, quam Deum. Ergo cognitio Dei in nobis prima non est, non prævia, non anticipata, non ingenta, sed per discursum ex rebus creatis comparatur.

Resp. Distinguo ant. Cognitio propriæ nostræ existentiae prior est in nobis prioritate temporis & præluppositivè, esto: prioritate ordinis & causalitatis, quasi non nisi ex prævia cognitione nostræ existentiae, & per discursum ex creaturis Deum esse inferamus, nego. Sola enim duce ac magistra natura, statim ac Dei nomen audimus & concipimus, illum existere intelligimus.

Objices 4. Si non potest à nobis concipi Deus tamquam ens perfectissimum quo nihil melius cogitari potest, quin statim existens intelligatur; non potest etiam concipi, quin omnes ejus perfectiones statim animo cognoscantur: adeoque, quin adæquatè cognoscatur ejus natura & essentia. Probat, quia ratio & idea entis perfectissimi utrumque involvit; non enim conciperetur ut ens perfectissimum, si aliqua perfectione careret.

Resp. Distinguo sequelam antecedentis. Non potest etiam concipi, quin omnes ejus perfectiones cognoscantur, saltem in genere, confuse & implicite, concedo: distinctè & expressè, nego. Non potest quidem concipi à nobis Deus ut ens perfectissimum, quin ut existens intelligatur; quia existentia primum est totius boni & omnium perfectionum fundamentum: nec etiam potest ut ens perfectissimum concipi, quin saltem in genere ac confuse genus omne perfectionum in eo esse intelligatur. Sed cum multæ sint re ipsa perfectiones, quæ tamen nonnullis malè sanis & corruptis hominibus veræ non videntur perfectiones, qualis est v. gr. providentia & immensitas: quia Deo indignum illi arbitrantur, quòd se se ad res vilissimas curandas dimittat, & obcenissima loca præsentia sua occupet; idcirco perfectiones illas à Deo excludunt ac remonent, hoc falso & erroneo præjudicio occupati, eas re ipsa imperfectiones esse, non veras perfectiones. Ad hunc sensum dicebat S. Aug. L. 1. de doct. Christiana c. 7. *Quòd etsi omnes certatim dimicent pro excellentia Dei, nec quemquam inveniri qui hoc Deum credat esse quo melius aliquid est, multos tamen arbitrari Deum corpus esse, vel cælum, vel quod in cælo est fulgentissimum, vel mundum ipsum, &c.* Quòd nempe quisque pro affectu suo his rebus nihil melius atque perfectius cogitabat.

Quod autem additur, cognosci non posse Deum tamquam ens perfectissimum, quin ejus natura & essentia simul adæquatè cognoscatur, falsum est ac negandum: cognoscitur quippe inadæquatè dumtaxat, ratione existentiae quæ Deo essentialis est; non verò adæquatè, ratione omnium distinctè perfectionum quæ Deo propriæ sunt: illæ etenim generatim dumtaxat ac confuse percipiuntur, non sigillatim nec distinctè.

A. R. T. I. C. U. L. U. S. S. E. C. U. N. D. U. S.

An ista propositio, Deus est, sit per se nota quoad nos.

S. Thomas 1. p. q. 2. art. 1. distinguit propositionem notam quoad se, & notam quoad nos. Priorem ait illam esse, cujus prædicatum est de natura seu essentia subiecti, qualis est ista. *Homo est animal, Deus existit.* Quia animalitas homini essentialis est, sicut existentia Deo. Propositio verò nota per se quoad nos dicitur ea, cujus veritas, auditis & intellectis terminis, statim per sese innotescit. Divisionem hanc propositionis notæ quoad

quoad se, & notæ quoad nos explodit Scotus cum aliis nonnullis, qui contendunt nullam dari propositionem notam per se quoad se, quin simul etiam nota sit quoad nos: quia nulla propositio nota denominari potest, nisi respectivè ad cognoscentem.

Verum, mera hic videtur esse nominis æquivocatio. Certum quidem est, propositionem generatim denominari notam, per ordinem ad cognoscentem: ille verò, vel cognoscit statim & sine ullo medio connectionem prædicati cum subjecto, vel non cognoscit: si cognoscit, propositio dicitur nota & quoad se, & quoad cognoscentem: si verò non cognoscit, ut in multis contingit, propositio nota dicitur tantum quoad se, & non quoad cognoscentem, quin aliò medio, seu alia probatione indiget ut propositionis veritatem cognoscat.

Verum, missa ista de nomine controversia, duæ sunt circa quæstionem propositam Scholæ opiniones.

Prima quæ est S. Thomæ hic, negat propositionem istam, Deus est, notam esse per se quoad nos, licet omnium consensu, nota sit per se quoad se.

Secunda verò affirmat dictam propositionem notam esse non tantum quoad se, sed etiam quoad nos. Ad hanc verò sententiam tuendam adstringuntur, si cohærenter sentire velint, quotquot pugnant pro innata nobis existentia Dei notione. Itaque sit

C O N C L U S I O.

Propositio hæc, *Deus est*, nota est per se quoad nos.

Probatur. Quia illa propositio est per se nota quoad nos, cui auditis ac intellectis terminis, statim sine ullo medio mens acquiescit; quam nullus ferio negat aut negare potest: atqui talis est ista propositio, *Deus est*. Quid enim nomine Dei intelligimus? Ens perfectissimum quo nihil melius est aut cogitari potest. Atqui fieri non potest ut animo apprehendatur ens perfectissimum, quin statim existens intelligatur; aliàs perfectissimum conciperetur, & non perfectissimum: perfectissimum ex hypothesi; re ipsa non perfectissimum, quia careret existentia, quæ omnium perfectionum prima est, ac fundamentum aliarum; & illo perfectius aliquid cogitari posset.

Non nostrum est, sed S. Anselmi istud argumentum in Prossogio, idest Alloquio cap. 2. Ergo Domine .∴. inquit, credimus te esse aliquid, quod nihil majus cogitari possit. An ergo non est aliqua talis natura, quia dixit insipiens in corde suo: Non est Deus? Sed certè idem ipse insipiens, cum audit hoc ipsum quod dico, aliquid quo majus nihil cogitari potest, intelligit quod audit, & quod intelligit in intellectu ejus est, etiamsi non intelligat illud esse .∴. Et certè id, quo majus cogitari nequit, non potest esse in intellectu solo. Si enim vel in solo intellectu est, potest cogitari esse & in re, quod majus est. Si ergo id, quo majus cogitari non potest, est in solo intellectu; idipsum, quo majus cogitari non potest, est quo majus cogitari potest, sed certè hoc esse non potest. Existit ergo proculdubio aliquid, quo majus cogitari non valet & in intellectu & in re. Et c. 4. Nullus intelligens id quod Deus est, potest cogitare quia Deus non est, licet hæc verba dicat in corde, aut sine ulla, aut cum aliqua extranea significatione. Deus enim est id quo majus cogitari non potest. Quod qui benè intelligit, utique intelligit id ipsum sic esse, ut nec cogitatione queat non esse.

Ed. nov.
p. 30. col.
2. B.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Illud S. Anselmi argumentum id ipsum supponit quod est in quæstione positum, & ab Atheis negatur. Supponit enim 1. Nominem Dei, ens perfectissimum apprehendi. Supponit 2. Ens illud quod perfectissimum cogitatur, eo ipso existere. Et hæc duo negat Atheus. Negat se ullam Dei habere ideam & notitiam. Negat ens illud re ipsa existere, tametsi ut ens perfectissimum mente concipiatur: quia, inquit, ens illud perfectissimum est dumtaxat in mente, & ex hypothesi quod existeret; idest, si existeret Deus, re vera esset ens perfectissimum: at re ipsa non existit; nec ex idea illa rectè ejus existentia probatur.

Resp. Nihil in eo S. Doctoris argumento supponi, quod invictè non probetur. Probatur enim 1. Ex communi & innato omnium consensu, nomine Dei hoc intelligi, quo nihil melius est ac cogitari potest. Quod quidem Atheus, nisi perditæ mentis fuerit, negare seriò non potest: vel si negaverit, in hoc ipsum vitium recidet, quod argumento S. Anselmi hic exprobratur; nempe illum supponere tamquam certum, id de quo controversatur inter nos, scilicet nullam in nobis esse Dei notitiam à natura impressam; sed hoc ipsum est de quo disputatur, & cujus veritas invictis argumentis demonstrata superius à nobis fuit. 2. Hoc semel statuto ac supposito, nomine Dei ens intelligi perfectissimum quo nihil melius, vim suam omnem fortitur argumentum S. Anselmi. Implicat enim manifestam contradictionem, cogitare ens perfectissimum, quod re vera non existat: si enim conciperetur perfectissimum dumtaxat in mente & ex hypothesi, non autem in re ipsa, eo ipso perfectissimum non esset.

Instabis. Potest homo sibi effingere ideam creaturæ alicujus perfectissimæ, quæ tamen idcirco non concipiatur necessariò existens: ergo &c.

Nesp. Nego consequens. Disparitas est, quòd existentia non sit essentialis creaturæ, nec in ejus conceptu includatur: è contra, concipi non potest Deus, quin concipiatur existens; quòd nempe existentia illi planè essentialis sit ac necessaria. *Ego sum qui sum*, ait Deus Exodi 3. v. 14.

Objicies 2. Non possumus hac in mortali vita, immediatè cognoscere Dei naturam & essentiam; *Videmus enim nunc per speculum & in ænigmate*. Atqui si propositio ista, *Deus est*, nota esset per se quoad nos sine ullo medio, immediatè Dei naturam & essentiam cognosceremus; cognita nimirum connexionione illa essentiali & necessaria, quæ est inter prædicatum & subjectum hujus propositionis, *Deus est*. Probatur. Quia quoties ratio immediata propter quam prædicatum conjungitur subjecto, est ipsa immediata quidditas seu natura subjecti, non potest attingi connexio prædicati & subjecti, quin cognoscatur hæc quidditas in se ipsa. Si enim hæc quidditas in se ipsa non attingatur, non cognoscetur ratio connexionis immediatè in se ipsa: sed in propositione ista, *Deus est*, ratio propter quam prædicatum subjecto conjungitur, est ipsa propria quidditas seu natura subjecti; ergo ut hæc propositio sit per se nota quoad nos, requiritur ut prædicatum & subjectum cognoscantur in se ipsis, secundum propriam quidditatem: alioqui per aliud cognoscentur; & ita interveniet discursus, nec propositio erit nota per se immediatè, sed per aliud.

Resp. Distinguo majorem. Non possumus hic in vita immediatè cognoscere

scere Dei essentiam, adæquatè & quantum ad omnes ejus perfectiones explicitè & expressè consideratas, concedo: inadæquatè saltem & quantum ad existentiam Deo essentialem ac necessariam, nego. Distinguo min. ad sensum majoris. Solutio patet ex dictis articulo superiori.

Instabis. Ista propositio, *Deus est*, non potest nobis per sese nota esse, nisi supponatur in nobis idea entis infiniti qualis Deus est: atqui nulla supponi potest esse in nobis idea entis infiniti: tum quia talis idea deberet esse infinita, ut nempe ens infinitum repræsentare posset; sed cum finita sit & limitata mens nostra, non est capax ideæ infinitæ: tum quia si esset in nobis idea entis infiniti, Deum ipsum adæquatè quantus quantus est, comprehenderemus, quod certè implicat.

Resp. Nego minorem. Ad primam ejus probationem distingo. Talis idea deberet esse infinita objectivè, hoc est, repræsentare objectum infinitum saltem negativè, idest rem sine ulla limitatione, concedo: infinita subjectivè & quoad entitatem, repræsentans objectum positivè infinitum, nego. Ad secundam, distingo pariter. Deum adæquatè quantus quantus est, comprehenderemus, si illum positivè infinitum omnesque ejus perfectiones sigillatim ac distinctè cognosceremus, concedo: si negativè tantum infinitum, & aliquas dumtaxat, non omnes sigillatim ac distinctè ejus perfectiones mente assequamur, nego. Itaque distinguendum est inter rationem formalem infiniti, seu infinitatem, & rem quæ est infinita. Quantum enim ad infinitatem, etiam si illam intelligamus esse quid positivum, non nisi tamen negativo quodammodo eam apprehendimus, nullam in re limitationem advertendo: ipsam verò rem, quæ est infinita, positivè quidem intelligimus, sed non adæquatè; hoc est, non totum id quod in ea intelligibile est, comprehendimus: quemadmodum cum oculos in mare convertimus, licet non totum visu attingamus, nec immensam ejus vastitatem oculis metiamur, illud tamen videre dicimur.

Objicies 3. Impossibile est Deum à nobis concipi, nisi relativè ad creaturas: ergo fieri non potest ut per se, non autem per alia nobis innotescat. Antecedens probatur. Quia Deus semper cognoscitur ut prima causa: ergo relativè ad creaturas: *Invisibilia enim Dei per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur.* Rom. i. v. 20.

Resp. Nego antecedens. Ad probat. nego necesse esse ut Deus clarè & explicitè semper à nobis cognoscatur ut prima causa: cognoscitur enim in se absolutè tamquam ens perfectissimum, quo nihil melius est aut cogitari potest. Revera non potest Deus à nobis cognosci ut prima causa, sine respectu seu relatione ad creaturas; sed necesse non videtur, ut sub ea ratione formali & expressa primæ causæ à nobis semper cognoscatur.

Objicies 4. Ex laudato S. Anselmi testimonio, hoc unum jure colligi potest, nempe ex rebus creatis tam evidenter constare Deum esse, ut non fit in nostra potestate illud negare. *Hæc ergo universi machina, inquit Vasquez; hæc cælorum moles & amplitudo, subito quodam discursu nos ducit in cognitionem alicujus omnium Imperatoris & Gubernatoris. Unde per hyperbolem dixit S. Ansel. à nemine negari posse Deum, nisi ab eo, qui solum vocem, non autem significatum nominis percipit.*

Resp. Nego antecedens. Sola lectione opus est, ut intelligas S. Anselmum, loco citato, non ex creaturis aut ex subito quodam discursu probare Deum esse, sed ex ipsamet cogitatione seu idea qua Deus apprehenditur ut ens perfectis-

In I. p.
Dis. 19.
c. 3. & 4.

Ib. c. 4.

festissimum, quo nihil melius est ut cogitari potest. Quapropter, gratis omnino & contra proprium & obvium verborum sensum à Vasquesio exponitur S. Anselmus, cujus profectò sensus simplex est & apertus non hyperbolicus.

ARTICULUS TERTIUS.

An & quibus argumentis existentia Dei demonstrari possit.

DUO proponit articulus, separatim ac distinctè inquirenda. Primum an demonstrari possit existentia Dei. Alterum, quibus argumentis demonstretur.

An demonstrari possit existentia Dei.

NEgant Athei, si qui sint adeo mente perditæ qui vel nullum omnino habeant in se divinitatis sensum, vel saltem perversitate morum ita obscuratum, ut nulla vi naturæ, nulla argumentorum efficacia moveri possint ad Deum agnoscendum. Divisi hic sunt Sociniani. Socinus, Prælectionum c. 2. & Ostorodus in Institut. c. 1. negant; alii verò affirmant Deum ex creaturis rectè demonstrari posse.

Nonnulli Philosophi, de quibus S. Thomas L. 1. contra Gent. c. 12. dixerunt non posse per rationem, sed per solam revelationem demonstrari Deum esse, his rationibus inducti: 1. Propter debilitatem rationum quas aliqui inducebat ad probandum Deum esse. 2. Quia essentia & existentia in Deo non distinguuntur; ergo cum per rationem cognosci non possit Dei essentia, nec etiam ejus existentia. 3. Quia non potest cognosci an sit Deus, quin prius ejus definitio perspecta sit: at non potest illa nobis esse perspecta; Nulla ergo remanebit via ad demonstrandum Deum esse, remota divinæ essentiae & quidditatis cognitione. 4. Quia omnis cognitio ex sensibus oritur: at Deum esse per sensus non cognoscimus; Deus enim omnem sensum & omnia sensibilia excedit. Ita Philosophi de quibus S. Thomas.

Ex nostris Scholasticis, Petrus de Alliaco quæstione 3. art. 2. docet nullam Dei notitiam posse naturaliter ad evidentiam demonstrationis pervenire.

Duplex autem hic distinguenda demonstratio: una à priori per causam, altera verò à posteriori per effectum. Addunt nonnulli tertium quoddam genus demonstrationis quod appellant à simultaneo; cum nempe ex visceribus rei, ut vocant, seu ex rei natura & essentia aliquid demonstratur.

PRIMA CONCLUSIO.

Existentia Dei non potest demonstrari à priori.

Probatur. Quia demonstratio à priori fit per causam: atqui Deus nullam habet suæ existentiae causam, sed necessitate suæ naturæ existit, ita ut ne cogitatione quidem ab ejus natura existentia possit separari. *Ego sum qui sum*, ait Deus ad Moysen, Exodi cap. 3. v. 14. Unde creaturæ, comparatione Dei, qui est entis plenitudo ac necessitas, nihil esse dicuntur Psalm. 38. v. 6. *Substantia mea tamquam nihilum ante te.*

Dices. Demonstratio quæ fit ex internis rei principiis, vera est ac
dici

dici potest demonstratio à priori : atqui demonstratur existentia Dei ex internis principiis Dei ipsius, nempe ex eo quòd sit ens perfectissimum, ens necessarium, quod ne quidem cogitatione ipsa apprehendi potest nisi existens.

Resp. Nego maiorem. Omnis enim demonstratio fit per aliquod medium ab ipsa rei natura & essentia distinctum: fit enim in omni syllogismo progressus à notiori ad minus notum. Porro, in adducta demonstratione nullum est medium distinctum ab ipso Deo, & idem prorsus per idem probatur: ens quippe necessarium seu perfectissimum, & ens existens, idem omnino est, nec unum est altero notius. Perinde est, ac si quis probare vellet hominem esse animal rationale, quia homo est: Homo quippe & animal rationale idem omnino est. Quapropter, omnino fictitium videtur tertium genus demonstrationis quod à simultaneo vocant; quia in eo progressus non fit à notiori ad minus notum; nec unum ex alio, sed simul cum alio probatur.

Instabis. Demonstratio quæ petitur ex idea Dei nobis à natura impressa, verè est à priori; est enim illa cognitio prima & anticipata, ut antea diximus, atqui rectè demonstratur existentia Dei ex ipsius idea nobis à natura impressa; ergo rectè demonstratur à priori existentia Dei.

Resp. Nego maiorem. Imò, demonstratio ex idea seu notitia Dei naturali, à posteriori est seu ab effectu; quia idea hæc à Deo profuit tamquam à causa efficiente. Idcirco autem prima & anticipata dicitur, quia omnem rationis discursum antecedit; nec oritur ex creaturis, sed à Deo ipso sui vestigium in opere suo imprimente.

S E C U N D A C O N C L U S I O.

Existentia Dei certò ex creaturis demonstratur.

Probatur I. Auctoritate Scripturæ. Job 12. v. 7. 8. & 9. *Interroga jumenta, & docebunt te: & volatilia cœli, & indicabunt tibi. Loquere terræ, & respondit tibi: & narrabunt pisces maris. Quis ignorat quòd omnia hæc manus Domini fecerit?* Psalm. 18. v. 2. *Cœli enarrant gloriam Dei, & opera manuum ejus annuntiat firmamentum.* Et Psalm. 99. v. 3. *Omnes creaturæ clamant: Scitote quoniam Dominus ipse est Deus: ipse fecit nos & non ipsi nos.* Sap. 13. v. 5. *A magnitudine speciei & creaturæ, cognoscibiliter poterit creator horum videri.* Act. 14. v. 14. 15. & 16. *Qui fecit cœlum & terram, & mare, & omnia quæ in eis sunt. Qui in præteritis generationibus dimisit omnes gentes ingredi vias suas. Et quidem non sine testimonio semetipsum reliquit, benefaciens de cœlo, dans pluvias & tempora fructifera, implens cibo & lætitia corda nostra.* Denique Rom. 1. v. 20. *Invisibilia ipsius à creatura mundi, per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur: sempiterna quoque ejus virtus & divinitas, ita ut sint inexcusabiles: quia cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt.*

Sunt quibus videtur infirmum quod ex his testimoniis argumentum ducitur, quia dubium est, *Utrum Scriptura loquatur de notitia evidenti, an solum probabilissima.* Verum non audiendi illi sunt; quasi probabile dumtaxat foret, & non evidenter verum, Deum existere. Quasi Spiritus sanctus eam ipsam non designasset de Deo notitiam, qualis re vera extat, qualem habemus, & natura ipsa universa tam clarè omnibus ingerit,

*Vasq. in
I. p. 9. 2.
ar. 3. dis.
20. c. 3.*

gerit, per quam invisibilia Dei intellecta conspiciuntur, & inexcusabiles fiunt qui Deum non agnovere: at reipsa non modò probabilem, sed etiam evidenter veram & certam habemus supremi Numinis notitiam; de illa igitur Scripturam loqui citatis testimoniis, pro certo & indubitato ab omnibus haberi debet.

Pa. 30. Probatur 2. Auctoritate SS. Patrum quorum testimonia superiùs articulo
col. 2. E. primo descripsimus, quibus certè plura hìc addere superfluum foret in
Tom. 3. re tam facili & aperta, quæ sine infania manifesta negari non potest. Di-
part. 2. xit insipiens in corde suo: Non est Deus. Cur? ait S. Anselmus Profolog. cap. 3.
p. 765. E. nisi quia stultus est & insipiens. Universum enim genus humanum, Deum
P. 370. D. mundi hujus fatetur auctorem. Hæc est vis veræ divinitatis, inquit S. Aug.
Tract. 106. in Joan. n. 4. ut creaturæ rationali jam ratione utenti, non omnino ac
penitus possit abscondi. Jam diu antè dixerat Tertull. Lib. 1. contra Marcion.
c. 10. Deum habere testimonia totum hoc quod sumus & in quo sumus.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Sap. 14. v. 11. Creaturæ dicuntur factæ in odium Dei, & in tentationem animabus hominum, & in muscipulam pedibus insipientium: quomodo igitur ex illis certò poterit demonstrari supremi Numinis existentia?

Resp. Creaturæ dicuntur factæ in odium Dei &c. per accidens, ex abusu & vitio hominum, concedo: per se & ex intentione Creatoris; nego. Dicuntur factæ in odium Dei, eo fere modo quo Christus dicitur Lucæ 2. v. 34. Positus in ruinam & in resurrectionem multorum. Et Rom. 9. v. 33. In lapidem offensionis & petram scandali. Unde meritò Sap. 13. v. 1. Vani dicuntur homines, qui ex his quæ videntur non potuerunt intelligere eum qui est; neque operibus attendentes agnoverunt quis esset Artifex.

Objicies 2. Existentia Dei est objectum fidei supernaturalis: Accedentem ad Deum credere oportet, quia est. Hebr. 11. v. 6. sed objectum fidei demonstrari non potest.

Resp. Distinguo minorem. Objectum fidei quatenus fidei objectum est, ac sola Dei revelantis auctoritate nititur, non potest demonstrari, concedo: quatenus alio motivo, humanæ nimirum demonstrationis, evidenter cognoscitur, nego. Porro jam monuimus, non repugnare rem eandem diversis motivis attingi & cognosci.

Objicies 3. Medium demonstrationis debet esse necessarium: atqui creaturæ non sunt necessariae; ergo.

Resp. Distinguo majorem. Medium demonstrationis debet esse necessarium, necessitate connexionis & habitudinis, qualis est inter effectum & causam, objectum & potentiam, concedo: necessitate existentiae, nego. Porro, est inter creaturas & Creatorem necessitas illa connexionis & habitudinis, qua fit ut certò ac necessariò visis creaturis, cognoscitur esse primam causam ac supremam intelligentiam à qua illæ productæ fuerint.

Instabis 1. Omnis demonstratio fit ex prioribus, ut docent Dialectici: atqui creaturæ non sunt Deo priores: imò potius prior est Deus creaturis, cum sit earum causa.

Resp. Distinguo majorem. Demonstratio fit ex prioribus cognitione, idest, ex iis quorum cognitio præcedit, concedo: ex prioribus existentia,

tia, nego. Porro in demonstratione existentiae Dei ex creaturis necesse est prius à nobis cognosci creaturas tanquam effectus, quam Deum ipsum tanquam causam creaturarum effectricem.

Instabis 2. Infinitum probari non potest ex finito: imò potius, ex dictis antea, finitum non agnoscimus, nisi comparatione ad infinitum. Vox quippe ista, finitum, privationem quamdam vel negationem importat aliqujus perfectionis quæ sit in alio; privationes autem per id quod positivum est, & cujus privationes sunt, melius innotescunt; ita morbus ex sanitate, malum ex bono, obliquum ex recto, tenebræ ex luce dignoscuntur & feceruntur. Infinitum quippe regula est ac mensura finiti: atqui Deus est infinitus, creaturæ verò finitæ; ergo non potest Deus ex creaturis demonstrari.

Resp. Nego majorem. Non repugnat enim infinitum ex finito, & vice versa, finitum ex infinito probari, diverso genere causæ & probationis. Infinitum probatur ex finito, tanquam causa ex effectu: rectè quippe inferatur esse aliquod ens supremum infinitæ virtutis à quo conditæ sint creature, quæ quidquid perfectionis habent, à prima illa causa infinita mutantur. Rectè etiam probatur finitum ex infinito, sicut effectus ex causa tum efficiente tum exemplari: re ipsa enim ens infinitum causa est tum effectrix tum exemplaris finiti. Infinitum ergo & finitum sese mutuò probant, diverso genere causæ & probationis.

Instabis 3. Nullatenus potest Creator ex creaturis cognosci: quia Creator & creatura sunt inter se correlata, quæ, ut vulgare fert axioma, simul sunt natura & cognitione. Creatura igitur non potest prius cognosci quam Creator.

Resp. Distinguo antecedens. Non potest Creator ex creaturis, sub ratione præcisa & formali creaturæ, probari, concedo: quia sub illo respectu formali correlata sunt simul natura & cognitione. Ex creaturis materialiter sumptis, & in se prout eas primo aspectu cognoscimus, nego. Porro cum ex creaturis Deum esse demonstramus, creaturas ut in se sunt primo aspectu consideramus, & intelligimus eas à se ipsis non habere ut sint; nihil quippe sui ipsius causa est: necesse igitur est, eas ab alio creatas esse; inde rectè concluditur existere Creatorem qui verus & unus Deus est.

Instabis 4. Ex probatis antea, est in nobis à natura ingenita Dei notio & idea; ergo ex creaturis rectè Deus probari non potest. Probatur consequentia, quia idea illa præcedit in nobis omnem rationis discursum, cum sit innata.

Resp. Nego utramque consecutionem. Hoc unum ad summum potest inde inferri, nempe absolutè necessariam non esse petitam ex creaturis existentiae Dei demonstrationem, cum ex innata nobis notitia sufficienter innotescat; sed non repugnat duplici hac via demonstrari Deum, tum ex idea nobis à natura impressa, tum ex effectibus creatis: universa quippe natura, auctorem suum undequaque clamat & prædicat.

Instabis 5. Non potest ex creaturis rectè demonstrari existentia Dei, nisi ex illis claram & distinctam Dei notionem habeamus; demonstratio enim debet esse clara & evidens; atqui ex creaturis habere non possumus claram & distinctam Dei notionem; ad hoc enim necesse foret, ut clarè & distinctè omnes Dei perfectiones hac in vita nobis perspectæ forent: sed constat ita non esse, ergo &c.

Resp. Distinguo majorem. Nisi ex illis claram & distinctam notionem

habeamus, quantum ad existentiam, concedo: quantum ad essentiam, subdistinguo: inadæquatè sumptam, seu ratione existentiae quæ Deo est essentialis, concedo: adæquatè sumptam, pro omnibus omnino divinis perfectionibus, nego. Distinguo minorem ad sensum majoris. Aberrant haud dubiè, qui rem aliquam distinctè cognosci non posse arbitrantur, nisi cum omnia ejus attributa, omnes rationes, causæ, respectus, modificationes, clarè & distinctè perspectæ sunt ac manifestæ. Si ita esset, nihil fere hac in vita certò cognosceremus, nihil certum esset ac indubitatum: quàm multa enim sunt, quorum causas omnes & intimas rationes ignoramus?

Objicies 4. Primum principium non probatur, v. g. istud *Impossibile est idem esse & non esse. Quodlibet est vel non est, &c.* atqui Deus est primum principium; ergo &c.

Resp. Distinguo majorem. Primum principium Metaphysicum & cognitionis, quod prius & notius non supponit, nec aliquos habet effectus, unde probari possit, concedo: primum principium existendi, unde cætera existunt, nego. Distinguo minorem. Deus est primum principium existendi unde cætera existunt, & ex quibus tanquam ab effectibus rectè probatur, concedo: primum principium cognoscendi, nego. Prius enim cognoscuntur creaturæ ut effectus, deinde verò Deus ut creaturæ vera causa effectrix. Atque ex his facili negotio diluuntur momenta illa superius memorata, quibus moti sunt nonnulli Philosophi, ut dicerent Deum sola revelatione aut institutione, non autem demonstratione probari posse.

Quibus argumentis demonstretur Deum existere.

Sanctus Thomas hîc articulo tertio quinque proponit argumenta, quibus Deum esse demonstrat. Ad tria universim capita ea revocabimus, nempe ad demonstrationes Metaphysicas, Physicas, & Morales.

Prima demonstratio Metaphysica ex ente necessario.

Existit ens necessarium: sed Deus est illud ens necessarium: ergo existit Deus.

Major propositio probatur. Quia vel existit ens necessarium, vel omnia sunt contingentia; sed omnia non sunt contingentia; quia si omnia forent contingentia, supponi possent non esse, quod enim contingens est, potest esse vel non esse. At si supponerentur non esse, impossibile foret ea esse: quod enim est, vel est à se, vel ab alio: sed illa entia, neque ab alio, neque à se ipsis esse possent. Non ab alio; quia in hypothese Atheorum, nihil est à quo entia illa possint esse: non à se ipsis; quia nihil potest sibi-metipsum existentiam dare, aliàs esset se ipso prius & posterius, quod manifestè implicat; ergo illa entia esse non possent, ergo non essent contingentia; ergo admittendum est aliquod ens supremum, increatum, necessarium, à quo cætera omnia tanquam à prima causa dependeant ac deriventur.

Probatur minor propositio, quæ sola potest difficultatem aliquam pati: admittunt enim Athei ens aliquod necessarium, nempe materiam increatam & æternam; sed negant ens illud necessarium Deum esse.

Probatur itaque hoc argumento. Nomine Dei, intelligimus ens infinitum intelligens, summè perfectum, quo nihil melius est aut cogitari potest: atqui

atqui tale est ens necessarium, quod necessitate suæ naturæ existit; ergo ens necessarium, seu quod necessitate suæ naturæ existit, Deus est.

Major propositio ipsammet Dei ideam ac notionem continet, de qua ^{To.3.part. 1.pag.7.E.} consentiunt quotquot sanam mentem habent & ratione utuntur. *Nec quisquam inveniri potest*, ait S. Aug. Lib.1. de Doctrina Christiana c.7. *qui hoc Deum credat esse, quo melius aliquid est. Itaque hoc omnes Deum consentiunt esse, quod ceteris rebus omnibus anteponunt.*

Ante S. Aug. Tertullianus L.1. adversus Marcionem c.3. *Nemo negabit*, inquit, *Deum summum magnum quid esse. Paulò antè dixerat. Quantum hu-* ^{P.367. A.} *mana conditio de Deo definire potest, id definitio, quod & omnium conscientia agno-* ^{P.366.} *scet: Deum summum esse magnum, in æternitate constitutum, innatum, infectum, sine initio, sine fine. Quæ verba istis planè æquivalent: Deus est ens infi-* ^{P.30.col.2.} *nitum, perfectissimum, quo nihil melius est aut cogitari potest. Ita S. B. Anselm. in Prosologio c.2. Credimus, ait, Deum esse aliquid, quo nihil ma-* *jus cogitari potest.*

Neque movere quemquam debet temeritas & audacia, seu potius insania eorum qui hanc Dei notionem & ideam rejiciunt. An quæso nutaret istarum propositionum veritas, *Quodlibet est vel non est. Totum est majus sua parte. Homo naturali instinctu beatitudinem desiderat, &c.* si quis eò furoris ac dementiæ deveniret, ut eas negaret? Hujuscemodi homines, si qui sint, perversitati suæ dimittendi sunt, ac magis pœnis coercendi, quam seriò confutandi.

Probatur itaque minor propositio, nempe ens illud quod necessitate suæ nature existit, esse infinitum ac perfectissimum, adeoque Deum ipsum. Quia scilicet, ens quod à nullo ad certas quasdam perfectiones limitari potest, ex sese infinitum est in omni genere perfectionis: atqui tale est ens necessarium quod ex naturæ suæ necessitate existit. A quo enim limitari posset? Non à se, sui enim causa non est: quòd si esset, haud dubiè eam omnem perfectionem sibi conferret quæ potest excogitari possibilis. Non ab alio, quia nullam agnoscit se superiorem causam: ergo coarctari & ad certas quasdam perfectiones limitari non potest: ergo eas omnes in se continet quæ possibiles sunt. Quemadmodum enim si corpus aliquod in spatio infinito, in quo nullum aliud corpus esse supponitur, moveretur, in infinitum moveretur, quòd nullo alio corpore retineri & retardari posset: ita, servata proportionem, ens necessarium quod à nulla causa neque interna neque externa limitatur, tantum est in omni genere perfectissimum quantum esse potest.

Porro materiam, quam Athei necessariam seu æternam & increatam esse supponunt, omnes in se, quæ possibiles sunt, perfectiones non continere facile agnoscet, quisquis seriò attenderit, eam ex sese inertem esse & otiosam: solam in ejus notione & idea involvi extensionem, & capacitatem quamdam ad varias formas, seu varias modificationes recipiendas; nullam verò ipsi essentialem esse ac prorsus necessariam: illam prorsus capacem esse intelligentiæ, sapientiæ, providentiæ, consilii, uno verbo cogitationis. Quamcumque enim supponas mechanicam materiæ dispositionem, nunquam ex illa vim cogitandi elicies, adeo sunt inter se duo hæc diversa & disparata, materia extensa & spiritus cogitans. Imò nequidem ex se ipsa moveri potest materia. Quidquid enim movetur, (loquor de corpore) ab alio movetur; & corpus æternum quiescere necesse est, nisi ab alio, sive corpus sit, sive spiritus, moveatur. Hæc omnibus pervulgata sunt, & quo-

tidiana experientia comprobantur: absurdum igitur est fingere materiam increatam, seu necessario ex se existentem; & tamen his omnibus perfectionibus destitutam.

Responso
Epicuri
discipuli.

At, inquiet Epicuri discipulus, atomi nostræ æternæ & increatæ, & moventur, & perfectissimæ sunt. Moventur, & quidem motu duplici: uno directo, obliquo altero; nempe ut atomi in sese irruentes, invicem implicatæ & irretitæ varia in corpora coalescere possint: duplex verò ille motus in omnibus atomis æqualis est ac summè velox. Perfectissima quoque est congeries illa infinita atomorum, ex quarum fortuita concursione, tot emergunt entia suo in genere omnibus numeris perfecta. Immeritò igitur supponit adducta nostra demonstratio, materiam increatam ac necessario existentem finitam esse ac limitatam.

Si ita est, Epicurei suo modo Deum concipiunt, ens scilicet necessarium ac perfectum: quamquam in eo turpiter aberrant, quò divinitatis attributa & perfectiones materiæ accommodent.

Refellitur
hypothesis
Epicuri.

Verùm, immane quantum ab omni specie rationis aliena sit Epicuri hypothesis, quæ tot insanis figmentis & manifestis contradictionibus scatet.

1. Nullum assignari potest principium illius motus, quem Epicurei in suis atomis fingunt. Quod enim esset? externa aliqua causa? At nulla est in ea hypothesis. Ergo interna. Quæ verò ista est? ratio quædam & intelligentia superior? Nullam agnoscit Epicurus. Gravitas atomis innata, dicet Epicureus: verùm, quid sit illa gravitas liquidò non exponunt. Ajunt esse qualitatem aliquam; quantò rectius dicerent se ignorare? Idem enim est dicere, corpus deorsum moveri per suam gravitatem: ac dicere, deorsum moveri quia deorsum movetur.

2. Motus materiæ essentialis non est: sine illo enim rectè concipi & stare potest substantia extensa; ergo est accidentalis & ab extrinseco; quidquid enim movetur, ab alio movetur: at nihil est in hypothesis Epicuri, ex quo impellente atomi moveri possint.

3. Ea in hypothesis, omnes atomi sunt inæqualiter graves; & tamen ipsomet pronunciante Epicuro, æquali motu deorsum rapiuntur; quod certè repugnat naturæ gravium corporum, & experientiæ, qua constat corpus eò celerius moveri & ruere ad centrum, quò gravius est.

4. Omnes illæ atomi, propter innatam gravitatem, linea recta moveri deberent; nec ulla causa est, cur aliquæ declinent ab illa linea, & obliquè moveantur: quippè, si suo pondere ad lineam moveantur, à se declinare non possunt: si verò declinent, gravitate naturali ferri non possunt ad perpendiculum. Nec dicas, minùs graves à gravioribus protrudi & cogi ad declinandum. Unde enim major illa vel minor gravitas, cum nulla supponatur hujus discriminis interna aliqua causa? Deinde omnes atomi vel levissimæ ac maximè tenues, in infinito illo spatio motu æquali & quidem velocissimo agitantur & moventur; ergo omnes motu recto, nullæ obliquo. Quamquam nec minùs istud insulsè fingitur, exilem ac tenuissimam atomum maxima celeritate deorsum rapi; nec minùs etiam absurdè in ea hypothesis distinguitur deorsum & sursum: in spatio enim seu inani infinito, neque deorsum, neque sursum, necque centrum distingui potest. Ita nos quidem solemus loqui, ut quæ ad centrum ferri intuemur, deorsum moveri dicimus: quæ à centro recedere, sursum; quia nempe finitum spatium agnoscimus; at non ita est in hypothesis Epicuri.

5. Nihil infusius & à recta ratione alienum magis fingi potest, quam constantem istam ac sibi perpetuò coherentem hujus universi fabricam, in fortuitum atomorum concursum refundere. Quid enim casui incerto ac fortunæ magis oppositum, quam rei alicujus in eodem statu perpetua fixaque stabilitas? Quòd si ex fortuita atomorum concursione nascantur omnia, cur non ex omnibus? Cur non è mari homines, è terra pisces, e cælo pecudes? Quis facile intelligat, ex atomorum certo concursu erupisse Solem, Lunam, Astra omnia, quæ constanti ac perpetuo motu lucem diffundunt: nec hætenus contraria atomorum commotione, interruptum unquam fuisse illum syderum influxum; Solem ab Orientem ad Occidentem constantissimè moveri, numquam ab Occidente ad Orientem? Nemo sanæ mentis id unquam tribuat fortuito corpusculorum concursui, sed supremæ cuidam Intelligentiæ, quæ virtute ac sapienti consilio omnia regit ac moderatur.

6. Denique, absurdè omninò dicitur perfectam idcirco materiam esse, quòd ex fortuito illius motu erumpant entia perfecta. Ex dictis etenim materia ex sese iners est & otiosa, nec plus perfectionis dare potest quam ipsa habeat. Ex se nec motum nec formam ullam habet, nec erit unquam aliquis, qui rectè intelligat qua ratione fieri possit, ut ex solo materiæ motu erumpat animal, vel sensu tantum, vel sensu & mente præditum. Ad hoc enim necessarius foret, certus quidam ac determinatus motus ad effectum producendum aptus & idoneus: talis autem motus non à fortuna & à casu esse potest, sed à suprema causa intelligente, quæ omnia ad suos fines aptè & sapienter movet ac dirigit.

Dices 1. Adducta demonstratio ex ente necessario, vitiosa est ac merè sophistica. Supponit enim 1. Ens necessarium Deum esse. 2. Fieri posse totam entium contingentium collectionem, quod implicat, cum sit infinita. 3. Totam collectionem esse contingentem, quod negat Atheus: licet enim singulæ collectionis partes contingentes sint, tota nihilominus collectio necessaria est. Neque enim valet argumentatio à distributivo ad collectivum, à partibus ad totum: v.g. si quis diceret: unaquæque gutta aquæ parvam habet extensionem, ergo collectio guttarum aquæ parvam quoque extensionem habet, profectò malè ille argueret: ergo similiter & ille qui concludit, totam entium collectionem esse contingentem, ex eo quòd unumquodque ens distributivè & sigillatim sumptum sit contingens.

Resp. Nego antecedens. Ad primam probationem: non tantum supponimus, sed & invictis argumentis demonstramus, ens illud necessarium reipsa Deum esse; ergo ex illa parte non est vitiosa nostra demonstratio.

Ad secundam: fieri quidem non potest à parte rei, ut ajunt, tota entium contingentium collectio; at fieri saltem potest per mentem, ac de illa judicium ferri potest, sitne contingens, an necessaria. Nos contingentem dicimus, quòd singulæ partes sint contingentes; non dissentientibus adversariis, qui nullum ens singulare, necessarium & infinitum agnoscunt.

Ad tertiam: pugnaciter hic cum Atheo non contendimus totam illam entium congeriem esse contingentem, adeoque agnoscendum aliquod ens planè necessarium: neque enim in hoc præcisè versatur vis nostræ demonstrationis, siquidem ipsimet Athei ultrò fatentur & admittunt ens necessarium & increatum, materiam scilicet ex qua omnia subindè fiunt: sed quæstionis nodus in eo est, utrum ens necessarium sit summus ille ac supremus Deus cujus existentiam demonstrandam suscepimus. Hoc negant A-

thei, nos invictè probamus. Hæc itaque tertia probatio tanquam inutilis & extra controversiam prætermitti posset; verum, ut Scholæ serviamus,

Distinguo istam propositionem, à distributivo ad collectivum, à partibus ad totum non valet consecutio; in prædicatis accidentalibus quæ quantitatem aut continuam aut discretam spectant, concedo: in prædicatis essentialibus quæ naturam & essentiam attingunt, nego. Valet enim ista illatio: quilibet lapis est ens materiale & corporeum; ergo tota lapidum moles est materialis & corporea. Pariter; quilibet homo est rationalis: ergo tota hominum collectio est rationalis. Ratio est, quia prædicata accidentalia & quantitativa partibus conveniunt præcisè, ut partes sunt, seu quatenus distributivè sumuntur & seorsim à se invicem separantur: unde nihil mirum, si ab illis ita spectatis ad totum ipsum consecutio non sit legitima: è contra verò, prædicata essentialia conveniunt & partibus & toti, sive distributivè, sive collectivè sumantur.

Instabis 1. In prædicatis essentialibus non licet arguere à distributivo ad collectivum: v.g. non valet ista illatio: qualibet creatura possibilis essentialiter producibilis est: ergo tota collectio creaturarum possibilium essentialiter producibilis est.

Resp. Nego antecedens. Ad probationem, dico producibilitatem eo ipso modo convenire collectioni, quo convenit partibus collectionis: at sicut partes collectionis sunt essentialiter producibiles distributivè tantum, id est, non tot quin plures, non verò collectivè: ita tota collectio essentialiter producibilis est distributivè, non autem collectivè. Neque enim exhaustiri potest divina potentia & fecunditas, cum sit infinita.

Instabis 2. Vitiosa est & identica, ut vocant, demonstratio, in qua idem per idem probatur: atqui vitium istud occurrit in ista demonstratione: Deus est ens necessarium: ergo existit. Deum enim & ens necessarium idem planè est.

Resp. Neg. minorem. Probamus enim Deum esse ens necessarium & existens, ex eo quòd omnia non possint esse contingentia, ac necesse sit agnoscere aliquod ens primum superius & infinitum, à quo cætera entia producantur, & quidquid perfectionis habent, mutuentur. Hujusmodi ergo probatio, verè est à posteriori seu ab effectibus creatis, qui cum non sint necessarii sed contingentes, debent supponere ens necessarium à quo sint.

Dices 2. Ex eo quòd supponatur ens necessarium, non rectè infertur illud infinitum esse in omni genere perfectionis: si quidem rerum essentia sunt necessariae, & tamen finitæ ac limitatæ.

Resp. Nego antecedens. Ad probationem distingo: rerum essentia sunt necessariae, quantum ad existentiam, nego: quantum ad essentiam, iterum distingo: sunt necessariae, necessitate hypothetica, dependente à libera Dei voluntate, plures vel minores creaturis perfectionis gradus communicantis, concedo: necessitate absoluta & independentè à voluntate Dei, nego. Porrò hic sermo est de ente necessario quoad existentiam, & contendimus ens hujusmodi perfectissimum esse, quia omninò independens est, nec ab ullo aliq potest ad certos perfectionis limites coarctari.

Aliæ demonstrationes Metaphysicæ ab innata Dei notitia, à necessitate entis summè veri & summè boni.

Primò. Illud ens existit, cujus existentia à natura impressa nobis est cognitio. Natura etenim id est naturæ auctor in errorem inducere non potest: *Naturam naturaliter & universaliter mentiri impossibile est*, ait Guillelmus Parisiensis de virtute c.2. Atqui ex dictis antea & probatis, à natura impressa nobis est Dei cognitio: ergo existit Deus.

Naturalem hanc Dei notitiam solus ille inficiatur, qui naturæ vocem interiorius clamantem ac conscientia dictamen in se præfocare nititur, qui interiorum magistrum Deum ipsum audire recusat. *Omnibus enim loquitur*, ait S. Aug. L.10. Confess. c.6. *sed illi intelligunt qui ejus vocem acceptam foris, intus cum veritate conferunt.* Nec eorum in re tam certa & clara contrarium testimonium, quidquam momenti habere potest. Negavit Heraclitus hujus principii veritatem: *Quodlibet est vel non est.* An idcirco, ut jam antea observavimus, minus firmum ac constans ab omnibus sanæ mentis hominibus habetur.

Demonstrationem hanc confirmat & illustrat, quod supra exposuimus S. Anselmi ratiocinium, ductum ex ipsa Dei notione seu idea, quæ necessario existentiam involvit; cum Deus sit ens perfectissimum quo nihil melius cogitari potest: si autem cogitari possent non existens, eo ipso non esset ens perfectissimum quo nempe melius concipi posset.

Secundò. Agnosci necessario debet suprema quædam & incommutabilis veritas, supremum quoddam & absolutum bonum: atqui suprema veritas, supremum bonum Deus est; ergo necessario existit Deus.

Major propositio probatur 1. Quia vel admittenda est suprema quædam & incommutabilis veritas, quæ sit norma & regula cujusunque veri, vel mens humana ex sese regula est veritatis: atqui postremum istud planè absurdum est; cum experientia quotidiana unicuique nostrum compertum sit, humanam mentem tenebris obscuratam sæpissimè à vero aberrare. 2. Dantur bona alia aliis majora aut minora; sunt creaturæ aliæ aliis perfectiores; sed illa majoris vel minoris bonitatis participatio, majores illi perfectionis gradus aliunde non æstimantur, nisi pro majori vel minori accessu ad ens summè bonum & summè perfectum. Creaturæ quippè à se ipsis perfectiones illas non habent; aliàs, omnes omnino haberent cum supponerentur esse à se ipsis, adeoque à nulla causa limitata, & ad certum perfectionis gradum restrictæ; ergo necesse est agnoscere ens supremum, infinitè bonum ac perfectum, à quo & sint, & suam, qualiscunque sit, perfectionem mutuentur. *Veritas mihi dicit*, ait S. Aug. L.10. Confess. c.6. *non est Deus tuus cælum & terra, neque omne corpus. Hoc dicit eorum natura videnti: Moles est, moles minor est in parte quam in toto. Jam tu melior es, tibi dico anima, quoniam tu vegetas molem corporis tui, præbens ei vitam, quod nullum corpus præstat corpori. Deus autem tuus etiam tibi vitæ vita est.*

Denique, est in homine naturalis ad felicitatem inclinatio & propensio: sed illa in bono creato, fluxu, caduco & mutabili sistere non potest, cum bonum hujusmodi, totam capacitatem seu extensionem desiderii hominis implere & satiari non possit, ergo admitti debet supremum aliquod, infinitum & incommutabile bonum, ad quod homo pondere suo ac naturali propensione inclinatur.

Demonstrationes Physicæ ex subordinatione causarum ad unam primam; Ex temporanea mundi productione: Ex ordinata mundi structura, & constanti rerum omnium visibilium compage: Ex ipso denique homine.

Prima
demon-
stratio, ex
subordi-
natione
causarum.

Primò. Ex subordinatione causarum ad unam primam, sic arguimus. Admittenda est aliqua causa prima, cui cæteræ omnes subordinentur. Nam, vel existit causa illa prima; vel admitti debet aut progressus in infinitum in causis producentibus, aut saltem mutuus quidam circulus inter causas sese invicem producentes. Atqui nec progressus ille in infinitum defendi potest; nec circulus: non circulus qui absurdus est; quandoquidem res eadem suimetipsius causa foret saltem mediata, quod implicat: non progressus in infinitum; namque in causis necessariò debet admitti ordo secundum prius & posterius, ac progressus ille hunc ordinem toleret. Si enim nulla supponatur causa prima, omnes causæ mediæ forent, quæ semper causam aliquam se superiorem agnoscerent. Imò, & nulla esset causa, quæ infinitas ante se causas non supponeret, quod certè per absurdum est. Si enim ante omnes & singulas causas infinitæ causæ forent, sequeretur 1. Ante totam causarum multitudinem & collectionem, esse infinitas causas; & ita collectionem ullam totam non esse, quod implicat: qui enim totam collectionem dicit, nihil supponit extra illam, quod sit ejusdem ordinis. Sequeretur 2. Effectum nunquam produci posse, quia produci non posset nisi percurratur infinita causarum series ac multitudo; at quod infinitum est percurri non potest.

Præterea: Esto, demus hoc Atheorum perviciæ: fingi posse progressum in infinitum in causis univocis, nec ullum v.g. primum hominem posse assignari, à quo cæteri via generationis procreati sint: at saltem in causis æquivocis ac diversi generis, quæ nullam ad se invicem dependentiam ac subordinationem habeant, quales sunt v.g. cœli, qualia sunt astra, &c. necessariò recurrendum est ad aliquam primam & universalem causam, à qua sint. Neque enim sunt à seipsis, cum nulla res sibi existentiam dare possit; ergo sunt ab aliqua causa superiori, intelligente, eaque infinita. Causa illa Deus est; ergo existit Deus.

Dices: Si supponatur materia improducta & æterna, qualem supponunt Hermogenes, Epicurus & alii, probari non potest existentia primæ & universalis cujusdam causæ: atqui supponi potest materia improducta & æterna; ergo, &c.

Resp. 1. Nego majorem. Namque supponi debet aliqua causa intelligens ac superior quæ ex materia ipsa eliciat entia omnia quæ sua varietate ac pulchritudine mundum hunc aspectabilem exornant; quæ materiæ motum ac varias motus modificationes imprimat: materia enim, ut antea jam diximus, ex sese iners est & otiosa, motus omnis expers, quem ab alio necesse est accipiat. Igitur, etiam data & non concessa illa materiæ æternitate, necesse adhuc foret agnoscere agens superius & infinitæ virtutis, à quo materia ex se indifferens ad varias formas induendas determinaretur, aut saltem casui ac fortunæ tam constans & ordinata rerum series tribuenda est; quod certò tam insulsum est, ut refelli seriò non debeat.

Resp. 2. Nego minorem. Cujus falsitas mox patebit.

Secundò. Ex temporanea mundi creatione sic colligimus. Aut produ-
tus

Æus est à Deo mundus, aut est æternus: atqui æternum esse non posse, duo Secūda de-
 maximè demonstrant. 1. Si mundus æternus esset, tempus æternum fo- mōstratio
 ret: at istud implicat: tum quia in tempore necessariò datur prius & po- ex tempo-
 sterius: tum quia ab æterno noctis & diei vicissitudo esse non potuit. Nam ranea pro-
 vel simul fuisset, vel successivè: non simul, quod repugnat: non successi- ductione
 vè, quod æternitatem tollit: tum denique, quia si tempus æternum fuit, mundi.
 fuerunt ergo infiniti anni, infiniti menses, dies & horæ: sed numerus men-
 sum, annorum & dierum vel erit æqualis vel non: Si æqualis, sequitur par-
 tem toti æqualem, & totum non esse majus sua parte: si inæqualis, ergo
 dabitur magis & minus in infinito. 2. Si æternus mundus foret & homines
 fuissent ab æterno, infinitæ darentur hominum generationes sibi invicem
 succedentium, & numerus hominum qui hæcenus vixerunt, esset infinitus:
 at numerus ille non potest esse infinitus, cum quotidie augeatur. Ne-
 que etiam possibilis videtur progressus in infinitum in generationibus,
 quia cum hæc sit naturalis gignendi conditio, ut non statim atque edi-
 tum est animal in lucem, generet aliud, sed paulatim confirmet sese, ac
 vires acquirat; qui ab æterno vixerunt non alia lege alios procrearunt,
 nisi interjecto aliquo tempore: at hoc supposito, perit æterna generan-
 tium successio in qua necesse est agnoscere prius & posterius: prius enim
 confirmatas quis vires habere debet, quàm alium producat: at in æter-
 nitate non potest assignari prius & posterius.

Deinde, si mundus esset ab æterno, materia esset improducta & ab æter-
 no: atqui prorsus id repugnat, non tantum fidei quæ docet, *In principio*
Deum creasse cælum & terram, sed etiam rationi. Tum quia, quod est æter-
 num & improductum, debet esse infinitum, cum à nulla causa limitari
 possit: at materia finita est, limitata, loco circumscripta, ex sese forme
 ac cujuslibet motus expers. Tum quia ex materia numquam fieri potest spi-
 ritus; & major est, ut ita dicam, distantia inter materiam & spiritum,
 quàm inter spiritum & nihilum: ex nihilo quippè creari potest spiritus, num-
 quam verò poterit spiritus è materia educi. Atqui extant spirituales aliquæ
 substantiæ, animæ scilicet rationales, quæ operationum spiritualium sunt
 capaces: cognoscunt enim, cogitant, volunt, rerum ideas generales &
 abstractas sibi efformant &c. Ergo cum illæ spirituales substantiæ non possint
 esse à materia, neque etiam illæ sint à se ipsis, necesse est ut sint à supremo
 rerum omnium principio, Deo nempe, à quo omnia infinita virtute condi-
 ta sunt, ac supremo consilio reguntur ac gubernantur.

Præterea: qui fieri potest ut Athei Deum idcirco rejiciant, quòd nem-
 pe ens infinitum concipere non possint, cum ipsimet materiam æternam
 & infinitam admittant, sicut de Hermogene testatur Tertullianus L. adver-
 sus ipsum c. 43. An, quæso, facilius intelligitur materia æterna, impro-
 ducta & infinita, quàm ens spiritale, æternum & infinitum? Nonne in eisdem
 planè scopulos allidunt Athei, quos declinare voluerant?

Dices 1. Ex nihilo nihil fieri potest: ergo admittenda est materia æterna
 & increata, ex qua præjacente omnia fiant.

Resp. Distinguo antecedens. Ex nihilo nihil fieri potest, ab homine cu- Tom. 4 p.
 jus virtus finita est ac limitata, concedo: à Deo infinitæ potentia & virtu- 263. B. C
 tis, qui omnia quæcumque voluit, fecit, nego. *Existimarunt Stolidi*, ait Theo-
 doretus lib. 5. *Hæretic. fabul. de materia. V. Deum sine materia creare non pos-*
se: nec intellexerunt quantum Dei & hominum sit discrimen, & quòd fieri non
possit

possit ut omnia habeat imago quæ archetypus; & quòd homo quidem velut imago, ex iis quæ extant creet; Deus verò & ex iis quæ extant & ex non extantibus; quòd apertè nos docet Scriptura. Quicumque igitur Deo denegant vim creandi ex nihilo, ii supremo Numini suam invident ac detrahunt omnipotentiam: Negare, ait idem Theodoretus, Deum potuisse creare mundum sine materia, est irridere Creatoris potentiam.

Dices 2. Non magis repugnat supponere entia quæ nullum habeant initium, quàm quæ nullum sint habitura finem: atqui reipsa sunt aliqua entia, v. g. Angeli, animæ rationales, quæ nullum sunt habitura finem; ergo supponi non immeritò potest, quòd nullum pariter habuerint initium: par quippè videtur esse ratio æternitatis à parte ante, & æternitatis à parte post.

Resp. Nego maiorem & paritatem. Disparitas est, quia ens quod nullum habet sui initium, est à se ac planè independens, quod repugnat creaturæ: at non ita est de creatura spirituali quæ nullum habitura est finem: hæc enim à Deo, tanquam à primo & universali principio semper dependet, à quo si vellet, in nihilum posset redigi; ut enim liberè Deus eam condidit, ita & liberè conservat. Licet enim substantia spiritualis nullum in se habeat internum corruptionis & interitus principium, cum tamen è nihilo siteducta, in nihilum absolutè redire posset si Deo ita placeret: at reipsa voluit Deus substantias huiusmodi æternum manere, sive ad præmium, sive ad supplicium pro conditione meritorum.

Tertia demonstratio,
ex ordine
mundi.

Tertiò, demonstratur supremi Numinis existentia ex ordinata mundi structura, & constanti rerum omnium compage. Stupidus sit oportet, quem in admirationem etiam invitum non rapiat eximia mundi pulchritudo; summa rerum, quæ in eo sunt, multitudo & varietas; æquabilis temporum series; fixa tempestatum vicissitudo; immensa cælorum moles; syderum definitæ conversiones; constans denique naturæ totius ordo. Si quis tam claram & perspectam veritatem in dubium revocaret, Cælum ipsum videat, ait Minutius Felix in Octavio, quàm latè tenditur quàm rapidè volvitur, vel quod in noctem astris distinguitur, vel quod in diem sole lustratur. Videat & annum ut Soli ambitus faciat, & mensem Luna aucta, semio labore circumagat. Inspiciat, tenebrarum & luminis recursantes vices, ut sit nobis operis & quietis alterna reparatio. Contempletur ver cum suis floribus, Æstatem cum suis messibus, gratam Autumni maturitatem, & olivitatem Hiemis necessariam. Mari intendat, legelitoris stringitur: aspiciat Oceanum, refluit reciprocis æstibus. Videat fontes, manant venis perennibus; fluvios intueatur, eunt semper exercitis lapsibus. Quis porrò sanæ mentis umquam cogitaverit hæc omnia casu ac fortuitò contingere; non autem suprema quadam intelligentia, ac sapientissimo Dei consilio regi ac ordinari? Perinde est, ac si quis ordinatissimam, suisque legibus benè temperatam Rempublicam cogiret, sine Rectore ac Moderatore: vel Exercitum ad pugnam aptè dispositum, sine Duce: vel ædificium ad gratam & commodam habitationem, sine Architecto: vel denique orationem ad persuadendum rectè elaboratam & concinnatam, sine Magistro. Si mundum efficere potest concursus atomorum, ait Baldus apud Tullium l. 2. de natura Deorum, cur porticum, cur templum, cur domum, cur urbem non potest, quæ sunt minùs operosa & multò quidem facilia? Si essent, pergit ibid. ex Aristotele, qui sub terra semper habitavissent bonis & illustribus domiciliis, nec tamen exissent umquam supra terram, accepissent à fama esse quoddam numen & vim deorum: deinde aliquo tempore, patefactis terræ faucibus,

evadere in hæc loca quæ nos incolimus, atque exire potuissent: cum repente terram & maria, cælumque vidissent, aspexissentque Solem, ejusque tum magnitudinem pulcherrimam, tum etiam efficientiam cognovissent, tum cælum totum cerne-
rent astris distinctum, eorumque omnium ortus & occasus, atque in omni æter-
nitate ratos immutabilesque cursus, hæc cum viderunt, profecto & esse deos, &
hæc tanta opera Deorum esse arbitrarentur. Denique ibid. Quis, inquit, hunc
hominem dixerit, qui cum certos cæli motus, tam ratos astrorum ordines, tamque
omnia inter se connexa & apta viderit: neque in his ullam inesse rationem, ea-
que casu fieri dicat, quæ quanto consilio geruntur nullo consilio assequi possumus?
Hæc Tullius. Quàm verè igitur Psal. 99. v. 3. omnes creaturæ clamant:
Scitote quoniam Dominus ipse est Deus, ipse fecit nos, & non ipsi nos?

Quartò denique, homo ipse solus, etsi cætera deessent, invictum sup-
peditaret existentis supremi Numinis testimonium & argumentum: qua de
causa, magnum, à S. Aug. L. 10. de Civitate Dei c. 12. *miraculum* appellatur.
Unde enim corpustam admirabili ac planè stupendo extractum artificio?
Unde tot disparia membra, mutuo intextu concreta, & tam aptè ad
propria cuique munia disposita, nisi ab immenso spiritu?

Quis ossa, velut trabes quibus carnes sustentarentur, consolidavit? Ner-
vos ac musculos flexiles fecit ad motum? Venas, arterias velut tubos exca-
vavit ad continendum sanguinem, ne impotentiùs diffluat? Sanguinem
ac spiritus animales occultis canalibus per universum corporis habitum dif-
fudit, & circuire voluit ad vitam & animationem? Humores tam varios
ac pugnantes tam amicè temperavit, ad oris venustatem & totius corporis
sanitatem? Quis pellem, tanquam molle quoddam tegumentum, supra om-
nes artus extendit, ad ornatum & defensionem membrorum? Cerebrum,
nec durum, nec omninò fluidum, sed molle construxit ad memoriam
rerumque species conservandas? Quis in vultu tam diversa lineamenta
depinxit, ut simul & universi similes videamur, & singuli tamen inter se
dissimiles inveniantur? Quis denique tot organa tam mirè ad nutritionem
hominis disposuit, nisi supremus ac infinitæ virtutis artifex Deus? Mens
verò hominis, tot facultatibus instructa ad intelligendum & cognoscen-
dum, tot dotibus ornata ad benè beatèque vivendum, unde? Nisi à su-
prema intelligentia? Nescio qualiter in utero meo apparuistis, dicebat sep-
tem Machabæorum mater, neque enim ego spiritum & animam donavi vobis
& vitam: & singulorum membra, non ego ipsa compegi. Ergo necesse om-
ninò est agnoscere supremam aliquam mentem & intelligentiam: hæc
autem Deus ipse est.

*Demonstrationes morales ex populorum omnium consensu, ac stimulis
conscientiæ ex patrato scelere.*

Illud ens summum & infinitum existit, quod communi naturæ voce
Gentes omnes, etsi immanitate maximè agrestes ac barbaræ, existere fa-
tentur; quod conscientia, stimulis malè actæ vitæ exagitata, etiam invita
declarat. Omnium scilicet consensus, naturæ ipsius vox est: atque fieri non
potest ut universa natura aberret: atqui omnibus Gentibus inditum esse Dei
sensum aliquem qui sit velut artificis in opere suo impressus character, su-
pra demonstratum est. Quin & ipsimet conscientiæ stimuli, quibus ob pa-
tratum scelus exagitatur, tacitè Deum aliquem criminis vindicem & ulto-
rem

rem esse produnt: neque enim conscientiae sensus obtundi, neque accusatio eludi, nec testimonium corrumpi, nec tribunal declinari umquam potest. Hinc S. Paulus Rom. 2. v. 15. de Gentibus ait: *Legem non habentes, ipsi sibi sunt lex: qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium illis reddente conscientia ipsorum, & inter se invicem cogitationibus accusantibus, aut etiam defendentibus.*

Hoc ipsum & Poetae & Gentiles Philosophi agnovere.

Juvenalis.

Primus in orbe deos fecit timor: (ait Poeta.)

Tacita sudant praecordia culpa;

Has patitur poenas peccandi sola voluntas:

Nam scelus intra se tacitum qui cogitat ullum,

Facti crimen habet.

Epicurus ipse dicebat: *Posse nocenti contingere ut lateat, latendi fiduciam non posse: multos quippe fortuna liberat à poena, à metu verò neminem.* Et sanè, nisi supremi Numinis timor ac reverentia homines in officio contineret, nullus vel per momentum quidem securus ac tutus esse posset à vi, à fraude, à perjurio, à cade, à sanguine: omnia confundi ac perturbari necesse foret; ergo vel uno ipsius animae testimonio demonstratur esse aliquod ens superius & infinitum, à quo, qui rei sunt, criminum suorum poenas meritò reportant. Istud animae naturaliter Christianae testimonium egregiè describit Tertullianus Apolog. cap. 17. verba superius relata sunt, ubi de idea Dei nobis ingenita disputavimus.

ARTICULUS IV.

An Deus unus sit.

UNum dicitur duobus potissimum modis: affirmativè scilicet, & negativè seu exclusivè. Priori sensu, unum dicitur, quod est indivisum in se, & divisum à quolibet alio; sed præter quod alia dari possunt ejusdem ordinis ac naturæ: sic homo quilibet unus est. Talis unitas, specifica solet appellari, quæ scilicet plura infra se individua continet, ejusdem quidem specie naturæ, sed numero distinctæ. Unum verò negativè seu exclusivè dicitur, quod est unicum & cujuslibet sibi æqualis consortium excludit. Hoc sensu, sol unus dicitur, quia unicus; & est hujusmodi unitas numerica & individualis. Hoc posteriori sensu quæritur, sitne unus seu unicus natura & essentia Deus?

Unitatis
Dei impug-
natores.

Unitatem Dei aperta fronte impugnare & Gentiles idololatras, & inter Christianos Hæretici nonnulli.

1. Gnostici, quorum dux ac magister fuit Carpocrates, ut ait S. Irenæus lib. 1. c. 24. duos deos esse putaverunt, unum bonum & alterum malum, teste S. Aug. L. de Hæresibus c. 6. & Epiphano, Hæresi 33. & 36.

Idem sensit Appelles, à quo dicti Appellitæ, teste Eusebio lib. 5. Hist. c. 13. & S. Aug. lib. de Hæresibus c. 23.

Marcion, à quo Marcionitæ, vel duos deos admisit, referente Tertulliano lib. 1. contra Marcionem; vel tres, ut censet S. Epiphanius lib. 1. contra Hæreses cap. 42. Unum nempe invisibilem, rerum invisibilium; alterum verò visibilem, mundi hujus aspectabilis parentem; tertium diabolum, medium inter utrumque.

Manes,

Manes, à quo dicti & propagati Manichæi, duo rerum prima principia, seu duos deos admittit ingenitos, per se naturales, sempiternos; alterum alteri oppositum; & alterum quidem bonum, rerum invisibilium auctorem; alterum verò malum, rerum sensibilibus & materialibus causam. Alteri Lucis, alteri verò Tenebrarum nomen tribuit. Malum, veteris legis; bonum autem novæ parentem constituit: lege S. Aug. L. de Hæresibus c. 46. & S. Epiph. Hæresi 66.

Valentinus, à quo Valentiniani, censuit pariter plura esse rerum principia, ac duos potissimum deos, quorum unum vocavit *Profundum*, alterum *Silentium*: unum masculinum, alterum fœminam, ex quibus triginta Æones processisse dixit, aliaque innumera ferè vixque intelligibilia figmenta confinxit, testibus Irenæo lib. 1. cap. 1. Epiphano Hæresi 31. Theodoretò lib. 1. Hæretic. fabul. Cyrillo Jerosolymitano Cath. 6. qui eum vocat triginta deorum prædicatorem; & Augustino L. de Hæresibus c. 11.

Valentinum secutus est Secundus. Iste quosdam alios Æones commentus est, teste Tertulliano in libro de præscriptionibus: S. verò Augustinus Lib. de Hæresibus, Hæresi XI. ait, Secundianos à Valentinianis distare, quòd addunt opera turpitudinis.

Vix credi potest, extitisse inter recentiores Scriptores aliquem ita temerarium, ut Valentinum non tantum ab errore circa Trinitatem purgare tentaverit, sed etiam ausus fuerit asserere, hominem illum longè accuratius & dignius de Verbi divinitate locutum fuisse, quàm Hilarios & Athanasios. Atqui tamen Irenæus, Tertullianus, & alii qui propius cum Valentinianis congressi sunt, ad eorum nefandos errores ac putida figmenta exhorrescunt. Qui ex alia conscientia venerit fidei, ait Tertull. L. adversus Valentinianos c. P. 251. C. 3. si statim inveniat tot nomina Æonum, tot conjugia, tot genimina, tot exitus, tot eventus, felicitates, infelicitates, dispersæ atque confusæ divinitatis, dubitabitne ibidem pronunciare, has esse fabulas & genealogias indeterminatas, quas damnat Apostolus? Et cap. 7. Non solus, inquit, agnoscitur Pater, nam cum illo processit & fœmina veritas. Et L. adversus Praxeam cap. 8. Valentinus probolas suas discernit & separat ab auctore: & ita longè ab eo ponit, ut Æon patrem nesciat. Denique, desiderat nosse, nec potest; imò & penè devoratur, & dissolvitur in reliquam substantiam. Egregia verò divinitatis fors & conditio! velle aliquid, & non posse illud assequi: devorari ac dissolvi. S. Irenæus lib. 1. adversus Hæreses c. 1. asserit unumquemque Æonum, esse masculo fœminam. Quapropter Valentiniiani inter baptizandum hac utebantur forma verborum: In nomine ignoti omnium Patris, in veritate omnium Matre, in eo qui descendit in Jesum. N. Ed. p. 6.

Cui hæc omnia castigata & ad legem fidei exacta videri possunt, is procul dubio absurdissima quæque facile deglutiet ac devorabit: v. g. tres esse in Deo numero essentias & naturas; unde tres dii non immeritò dici possint. Ita esse scribit Auctor recentior, in libro cui Gallicè titulum fecit: *Al-teration du dogme Theologique per la Philosophie d'Aristote*. Euseb. Kist. lib. 4. c. 11. Ed. Vales. p. 124.

2. Unitatis Dei insensibilissimi hostes extitere omnes Pagani ac Gentiles, Idolorum cultui addicti; quos Apostolus Rom. 1. v. 23. Atheos & sine Deo, appellat: Qui mutaverunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum, & serpentium. Idololatriæ, origo & causæ.

Originem ac progressum Idololatriæ graphice depingit Salomon Sap. cap. 13. & 14. Primus Idoli artifex vulgò Belus existimatur, ad quem respexisse ajunt Salomonem, cum dixit c. 14. Sap. vers. 15. & sequen. Acerbo luctu

luctu dolens pater, citò sibi rapti filii fecit imaginem: & illum, qui tunc quasi homo mortuus fuerat, nunc tanquam Deum colere cœpit, & constituit inter servos suos sacra & sacrificia.

Prima hominis corruptio.

Secunda hominis infirmitas & indigentia.

P.6. B.

Tertia, in patrandis sceleribus, ab exemplis securitas & auctoritas.

P.11. B.

Idololatriæ variæ species.

To.7.p.97. E.

Multiplex Idololatriæ assignatur causa. Prima, est generalis hominis corruptio ac perversitas ex primæva labe contracta, unde veri Dei oblivio. Secunda, infirmitas & indigentia hominis, qui cum multis prematur malis, unde quaque patronos & auxiliores sibi quæsit, eosque pro diis colendos proposuit à quibus commodi aliquid ac beneficii reportasset. Suscepit vita hominum & consuetudo communis, ait Tullius L.2. de natura Deorum, ut beneficiis excellentes, in celum fama & voluntate tollerent: hinc Hercules, hinc Castor & Pollux, hinc Æsculapius, hinc Liber. Une Tertull. Apolog. c.5. festivè paganos irridens dicebat: *Apud vos de humano arbitratu divinitas pensatur: nisi homini Deus placuerit, Deus non erit: homo jam Deo propitius esse debet ...* Quin non tantum hominibus mortuis, sed etiam rebus inanimatis, quas sibi commodas sentiebant, divinitatis cultum impendebant, maxime verò Ægyptii, in quorum hortis, ut dicebatur, nascebantur dii.

Tertia Idololatriæ causa & origo fuit quæsitæ ex deorum exemplo in patrandis sceleribus securitas & auctoritas: proclive quippè est eos veneremur quorum imitamur facta. Porro nullum tam immane criminis genus est, cujus rei non fuerint Gentilium dii, quod ipsis audacter ac strenuè objicit & exprobrat Tertullianus in Apologetico.

Atque hinc stupenda illa Deorum apud Gentiles multitudo. Triginta millia numerat Hesiodus; inter quos, ait Tertull. Apol. c.10. *Novi sunt ac veteres, Barbari, Græci, Romani, peregrini, captivi, adoptivi, proprii, communes, masculi, feminae, rustici, urbani, nautici, militares &c.* De Romanis, tametsi sapientiores haberentur, dicebat S. Leo: *Cum penè omnibus dominarentur Gentibus, nonne omnium Gentium serviebant erroribus, & magnam arbitrabantur assumpsisse religionem, quia nullam respuebant falsitatem?*

Idololatriæ variæ sunt species. Prima, eaque ubique ferè terrarum diffusa, qua nempe plures dii colebantur, quos tamen homines fuisse constabat, Jupiter, Saturnus, Mars, Venus &c. Secunda, mortuorum animabus singularem cultum defererebat. Tertia, viris eximiis dum viverent adorationem impendebat. Quarta, multos deos unum esse Jovem assererebat, cui plura officia & attributa tribuebantur: *Quæ sententia velut magnorum multumque doctorum est*, ait S. Aug. L.4. de Civit. Dei c.11. Quod si ita sit, aptè reponit S. Doctor, *quid perderent, si unum Deum colerent prudentiorem compendio?* Quinta denique eorum fuit, qui rebus aut animatis, ut volucris, serpentibus &c. aut sensu & anima carentibus, ut soli, syderibus, aut simulacris seu statuis quibusdam, sive putarent in iis occultam quamdam vim ac virtutem latere, sive non, religiosum adorationis cultum impendebant.

Adversus tam putidos & crassos errores, sit

C O N C L U S I O.

Deus unicus est.

Probatur I. clarissimis Scripturæ testimoniis. Deuter. 6. v.4. *Audi Israël: Dominus Deus noster Dominus unus est.* Ibid. c.32. v.39. *Videte quod ego sim solus, & non sit alius Deus præter me.*

Psal. 17.

Pf. 17. v. 32. *Quis Deus præter Deum nostrum?* Et Pf. 82. v. 19. *Tu solus altissimus in omni terra.* Marci 12. v. 29. *Primum omnium mandatum est: Audi Israel, Dominus Deus tuus, Deus unus est.* Et v. 32. Scriba Christo dicit: *Benè Magister, in veritate dixisti, quia unus est Deus, & non est alius præter eum.* Joan. 17. v. 3. *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum Deum verum.* Denique S. Paulus 1. ad Corinth. 8. v. 4. *Scimus quia nihil est Idolum in mundo, & quod nullus est Deus, nisi unus.* Et v. 5. *Nam etsi sunt qui dicantur dii, sive in cælo sive in terra.... nobis tamen unus est Deus.*

Fuit hæc Christianorum omnium animis semper impressa veritas, quæ in primo Symboli articulo consignatur his verbis: *Credo in unum Deum.* Frustra ad id probandum Ss. Patrum testimonia hinc colligerentur, cum omnibus sint obvia, & jam magna ex parte superius à nobis, ubi de existentia Dei, relata fuerint. *Deus, si unus non est, ait Tertull. lib. 1. contra Marc. c. 3. non p. 366. D. est: quia dignius credimus non esse, quodcumque non ita fuerit ut esse debebit.*

Probatur 2. Vel ipsis priscorum Philosophorum ac Poetarum testimoniis. Ii etenim, tametsi exterius plures deos colerent, ne si fortè à populari Religione recessisse visi fuissent, publicam in se concitassent invidiam, unum tamen esse Deum deorum ac supremum ens, persuasum habebant. Eorum testimonia refert S. Justinus Libro de Monarchia Dei: nempe Eschili, Sophoclis, Philemonis, Orphei, Pithagoræ, Platonis, Menandri. Athenagoras verò in Apologia illis addit Euripidem, Pilolaum, Pythagoricos, Aristotelem, &c.

Omitti hic non debet celebris illa syllaba, *Ei Es*, Delphico Templo inscripta, de qua Plutarchus referente Eusebio l. 11. c. 7. Præpar. Evang. quæ quidem inscriptione, quasi à foribus Templi Deus unus salutabatur, interprete ipsomet Plutarcho qui totus Platoniorum Theologiæ de unitate Dei adhærebat; ii etenim unum dumtaxat Deum agnoscebant, quem per excellentiam unum Ens, unam Mentem, quin & ipsammet unitatem appellabant.

Probatur denique manifestis rationum momentis.

1. Quia natura cui singularitas est omninò essentialis, multiplicari numero non potest; hoc quippè importat singularitas; atqui singularitas omninò essentialis est naturæ divinæ, quia existentia ipsi adeò est essentialis, ut nequidem per mentem separari ab illa possit; Deus enim ens est planè necessarium: porrò existentia rei est singularis; igitur singularitas Deo essentialis est.

2. Deus est ens perfectissimum, ens summum quo nihil melius. Omnes consentiunt, ait S. Aug. Deum esse, quod cæteris omnibus anteponunt: at quod perfectissimum est, quod summum, unicum est, nec parem habere potest: summum quippè non est, cui aliquid adæquatur; & si duo essent summa & perfectissima, neutrum summum esset ac perfectissimum, quia neutrum altero majus esset: Deus autem, ex dictis, est id quo nihil majus, nihil melius dari & excogitari potest.

Deinde si duo essent Dii æquales, utroque melius aliquid cogitari posset, adeoque non essent illi veri nominis Dii. Probatur. Quia melius quidquam est non habere parem, quàm habere: melius est alia omnia infra se, quàm juxta se habere: melius denique est solum imperare, quàm consortem habere. Ita ferè Tertullianus L. adversus Hermogenem c. 4. *Si Deus est, inquit, unicum sit necesse est. Aut quid erit unicum & singulare, nisi cui nihil adæquabitur? Quid principale, nisi quod super omnia? nisi quod ante omnia? & ex quo omnia?*

Ed. Viger.
c. 11. pag.
527. D.
Lib. 1. de
Doct. chri-
stiana c. 7.

P. 234. D.

omnia? Hæc Deus solus habendo est, & solus habendo, unus est. Si & alius habuerit; tot jam erunt Dii, quot habuerint quæ Dei sunt. Ita Hermogenes duos deos infert; materiam parem Deo infert. Deum autem unum esse oportet: quia quod summum sit, Deus est: summum autem non erit, nisi quod unicum fuerit. Unicum autem esse non poterit, cui aliquid adæquabitur. Idem argumentum urget ad-
P. 366. D. versùs Marcionem. L. 1. c. 3. Deus, inquit, si non unus est, non est: quia dignius credimus non esse quodcumque non ita fuerit ut esse debeat De isto con-
P. 367. A. venit apud omnes, ut Deus sit summum magnum & forma & ratione, & vi & potestate Quæ erit jam conditio ipsius summi magni? nempe ut nihil illi adæquetur, id est, ut non sit aliud summum magnum: quia si fuerit, adæquabitur; & si adæquabitur, non erit summum magnum, eversa conditione, & ut ita dixerim, lege, quæ summo magno nihil finit adæquari.

3. Si plures essent Dii, procul dubio à se invicem distinguerentur; aliàs, plures non essent: at id per quod distinguerentur, haud dubiè perfectio quædam foret; in Deo enim nulla prorsus imperfectio fingi potest. Hoc autem supposito, illi Dii aliqua vicissim carerent perfectione, ea scilicet per quam à se invicem differrent ac distinguerentur; atque ita perfectissimi non essent, nec consequenter veri Dii: verus enim Deus perfectissimus est, quo nihil melius cogitari potest. Ita S. Th. lib. 1. contra Gentiles c. 42. Ostensum
Tom. 13. est, inquit, Deum omninò perfectum esse, cui nulla perfectio desit: si igitur sunt
p. 132. A. plures Dii; oportet esse plura hujusmodi perfecta: hoc autem est impossibile. Nam si nulli eorum deest aliqua perfectio; neque aliqua imperfectio ei admiscetur, quod requiritur ad hoc quòd aliquid sit simpliciter perfectum; non erit in quo ad invicem distinguantur. Impossibile est igitur plures Deos ponere.

4. Denique ex ordinata rerum omnium dispositione, ac totius mundi harmonia tam constanti, unum dumtaxat esse Rectorem ac supremum Moderatorem Deum colligit S. Athanasius L. contra Gentiles. Si
Nov. Ed. quidem, inquit, ipse dispositionis ordo, omniumque partium concors conspiratio,
Tom. 1. p. non multos sed unum mundi ducem & moderatorem Verbum esse manifestè ostendit.
37. n. 58. B. Nam si plures mundo præessent, ordo ille servari non posset, sed omnia confusione & perturbatione plena essent, dum unusquisque omnia ad suum arbitrium traheret, & adversus alium pugnaret.

Non possunt, ait Lactantius in Lib. de ira Dei, in hoc mundo multi esse
Pag. 460. rectores, nec in una domo multi domini, nec in navi una multi gubernatores, nec in armento aut grege duces multi, nec in uno examine multi Reges: sed nec in cælo quidem multi soles esse poterunt, sicut nec animæ plures in uno corpore, adeo in unitate natura universa consentit.

Atque his momentis, præter alia penè infinita quæ adversus Idolorum cultum usurpavere Religionis nostræ Apologistæ, invictè confutantur tot insana & putida Idololatrarum figmenta, varique prætextus quibus in sui excusationem usi aliquando fuerunt.

Nihil profectò ad cultum illum falsorum Deorum irridendum & explodendum aptius ac verius proferri potest, quàm quod ait Salomon Sap. 13. ubi fusè de hoc argumento disserit. Non erubescit (Idololatra) inquit v. 17. loqui cum illo, qui sine anima est: & pro sanitate quidem infirmum deprecatur, & pro vita rogat mortuum, & in adjutorium inutilem invocatur: & pro itinere petit ab eo, qui ambulare non potest: & de acquirendo, & de operando & de omnium rerum eventu petit ab eo, qui in omnibus est inutilis.

S. Augustinus in Ps. 96. refellit Idololatram, qui ad se excusandum profiteba-

fittebatur se Idolum non colere, sed Deum in Idolo: audiatur S. D. Exiit, inquit, nescio quis disputator, qui doctus sibi videbatur, & ait: Non ego ^{Tom. 4. p.} illum lapidem colo, nec illud simulacrum quod est sine sensu..... Sed adoro quod ^{1047. D.} video; & servio ei quem non video. Quis est iste? Numen quoddam, inquit, invisibile quod præsudet illi simulacro. Hoc modo reddendo rationem de simulacris suis, disertis sibi videntur, quia non colunt idola, & colunt dæmonia. Etenim, fratres, sicut dicit Apostolus: Quæ immolant Gentes dæmoniis immolant, & non Deo. Nolo vos, inquit, socios fieri dæmoniorum. Non ergo hinc se excusent, quia quasi ^{1. Cor. 10. v. 20.} idolis insensatis dediti non sunt: dæmoniis magis dediti sunt, quod est periculosius. Nam si tantum idola colerent, sicut eos adjuvarent, ita illis nihil nocerent: si autem odores & servias dæmonibus, erunt Domini tui. Et qui erunt Domini tui: Invidi tui: libertati tuæ necesse est invideant, semper te velint possidere, semper talem facere, qualem possint secum trahere. Et postea: Quæ numina colis? Dic mihi: dæmonia colis, an spiritus bonos, quales sunt Angeli? sunt enim Angeli sancti, ^{p. 1049. C.} & sunt spiritus maligni. Ego dico quia in templis tuis non coluntur nisi spiritus maligni: qui sibi exigunt superbè sacrificium, & volunt se coli tamquam deos, maligni sunt, superbi sunt... Respondent, non colimus mala dæmonia: Angelos quos dicitis, ipsos & nos colimus: virtutes Dei magni & ministeria Dei magni. Utinam, pergit Aug. ipsos colere velletis: facile ab ipsis discretis non illos colere. Deinde ^{p. 1049. A.} probat S. D. bonos Angelos adorationem longè à se propulsare, exemplo illius Angeli de quo fit mentio, Apoc. 19. v. 10. ... Nemo dicat, timeo ne irascatur mihi Angelus, si non illum colo pro Deo meo. Tunc tibi irascitur, quando ipsum colere volueris: bonus est enim, & Deum amat. Quomodo dæmones irascuntur, si non colantur: sic Angeli indignantur, si pro Deo colantur. Sic Augustinus varios illos prætextus evertibat, quos nonnulli Pagani obtendebant, ut crassioris Idololatriæ invidiam & criminationem à se propulsarent.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Multi in Scripturis appellantur Dii: Psal. 81. v. 6. Ego dixi: Dii estis, & filii Excelsi omnes. Et v. 1. Deus fletit in Synagoga Deorum. Exodi 7. v. 1. Dixit Dominus ad Moysen: Ecce constitui te Deum Pharaonis. 1. Corint. 8. v. 5. Sunt qui dicuntur Dii, sive in cælo sive in terra (Siquidem sunt Dii multi & Domini multi.)

Resp. Distinguo antecedens. Multi appellantur Dii, nomine dumtaxat & improprio quodam sensu, concedo: re, natura & proprio sensu, nego. Judices de quibus Psal. 81. Dii appellantur, propter auctoritatem vitæ & necis quam à Deo acceperunt; non propter naturam & substantiam: Statim enim v. 7. additur, Vos autem sicut homines moriemini, & sicut unus de principibus cadetis.

Hoc ipso sensu v. 1. Deus dicitur stare in Synagoga Deorum, idest, Judicium; nempe ut eorum Judicia ipse dijudicet: statim enim additur: In medio autem Deos dijudicat: idest, Judicium sententias ponderat ad legem æquitatis, ac severè in eos animadvertit, si fortè malè judicaverint. Cum accepero tempus, ait Deus per Regium Prophetam, Psal. 74. v. 2. ego Jusitias judicabo. Unde Sap. 6. v. 5. & 6. dicitur: Cum essetis Ministri regni illius, non rectè judicastis, nec custodistis legem justitiæ, neque secundum unitatem Dei ambulastis. Horrendè & citò apparebit vobis: quoniam judicium durissimum his, qui præsumunt, fiet.

Exodi cap.7. Moyses constituitur Deus Pharaonis; propter singularem auctoritatem ac potestatem quam à Deo in Pharaonem acceperat, ac specialem virtutem patrando miracula quibus flecti debuisset Rex ille impius ut populum Dei dimitteret. Deus autem Israel ipse erat qui per Moysen ministrum suum stupenda illa operabatur: v. enim 5. ibidem dicitur, *Scient Ægyptii quia ego sum Dominus qui extenderim manum meam super Ægyptum, & eduxerim filios Israel de medio eorum.*

1. Corinth.8. v.5. ex falsa Gentilium opinione Apostolus ait, *Multos esse Deos & multos Dominos: non autem ex propria sententia rei que veritate, statim enim addit, v.6. Nobis tamen unus Deus.*

Responsionem eleganter ac solidè confirmat Catechismus Romanus part.1. num.9. *Unus Dominus, inquit, una fides, unum Baptisma. Neque verò nos moveat, quòd interdum sacræ litteræ Dei nomen creatis etiam naturis imponunt: nam quòd Prophetas & Judices Deos appellarunt, non Gentium more factum est, quæ sibi plures Deos stultè & impiè finxerunt: sed quædam loquendi consuetudine significare voluerunt excellentem aliquam virtutem vel functionem, quæ Dei munere illis concessa sit.*

Dii ergo appellantur Prophetæ, propter futurorum notitiam à Deo ipsis revelatam: Judices, propter auctoritatem vitæ & necis: Justi seu sancti, propter habitantem in ipsis Spiritum sanctum, qui eos efficit divinæ consortes naturæ. Moyses Deus Pharaonis constituitur, propter specialem potestatem ac virtutem quam in Regem illum exercuit. Angelus aliquando in veteri Testamento Deus etiam appellatur, quòd nempe nomine & auctoritate Dei loqueretur, ejusque personam sustineret.

Instabis. Eo ipso modo Judices dicuntur Dii, quo ipsemet Christus: atqui Christus verè, natura & substantia Deus est; ergo &c.

Antecedens probatur ex c.10. S. Jo. v.35. ubi Christus contra Judæos se Deum esse probat hoc argumento: *Nonne scriptum est in Lege vestra, quia dixi, Dii estis? Si illos dixit Deos ad quos sermo Dei factus est, & non potest solvi Scriptura: quem Pater sanctificavit, & misit in mundum, vos dicitis, quia blasphematur? Ex quo testimonio, unum ex his duobus sequi videtur, aut Judices veri nominis Deos esse, sicut Christus Deus est, aut Christum non aliter Deum esse, quàm Judices; hoc est, participatione quadam divinæ virtutis ac potentiæ, non autem natura atque substantia.*

Resp. nego ant. Ad probationem, nego pariter ex argumento Christi sequi id quod infertur. Namque eò loci non tam de natura & substantia, quàm de nomine & appellatione Dei agitur: neque enim Christus exemplo Judicum & Justorum, qui Dii appellantur, se natura & substantia Deum esse ostendit; sed hoc unum, potuisse meritò sibi nomen Dei arrogare, nec propterea blasphemix reum esse, ut falsò Judæi calumniabantur: quia in Lege ipsa homines nonnulli Dii appellantur. Arguit igitur Judæos argumento, ut dicitur, ad hominem, & à minori ad majus. Nempe si multi in Lege vestra Dii appellantur, & quidem sine blasphemia, quare me blasphemix accusatis, quòd me Deum dixerim? Si qui Justi sunt & sancti, ob justitiam illam & sanctitatem Dii nuncupantur: *Quare quem Pater sanctificavit & misit in mundum, Deus non appellabitur?* Deinde directè probat se Deum esse, ex operibus & miraculis quæ quotidie apud ipsos & in eorum gratiam operabatur. Si non facio opera Patris mei, ait v.37. nolite credere mihi. Et v.38. Si autem facio,

facio, & si mihi non vultis credere, operibus credite, ut cognoscatis & credatis, quia Pater in me est, & ego in Patre.

Objicies 2. Sunt in Deo plures personæ realiter distinctæ; ergo & plures Dii. Consequens probatur, quia unaquæque persona Deus est.

Resp. Nego consequens. Ad probationem disting. Unaquæque persona Deus est, unus & indistinctus, quia nempe una est numero in tribus divinis personis natura & essentia divina, concedo: unaquæque persona Deus est distinctus ac divisus, nego.

Instabis 1. Personæ divinæ à se invicem distinguuntur; ergo si quælibet Deus est, sunt tres Dii.

Resp. dist. ant. Personæ divinæ à se invicem distinguuntur, personalitate, concedo: substantia & natura, nego. Unde negatur consequens: pluralitas enim Deorum, ex pluralitate saltem numerica & individuali naturæ & substantiæ divinæ nasci deberet. Cum ergo in divinis unica sit numero natura & substantia, tres personæ non nisi unum numero Deum efficiunt: è contra, cum ratio personalitatis in Deo multiplicetur, idcirco sunt tres personæ.

Instabis 2. Ex communi definitione, persona est rationalis naturæ individua substantia; ergo cum sint tres in Deo personæ, sunt etiam tres individua substantiæ, adeoque tres Dii.

Resp. Distinguo antecedens. Persona definitur rationalis naturæ individua substantia, ita ut nomine substantiæ directè ac expressè intelligatur modus & terminatio substantiæ seu naturæ, hoc est, ipsa subsistentia & personalitas, concedo: ita ut nomine substantiæ intelligatur natura & essentia, nego. Igitur in definitione personæ, vox *substantia* primariò, directè & expressè significat subsistentiam & personalitatem, unde dicitur individua substantia, hoc est, incommunicabilis alteri tamquam supposito: non verò significat nisi indirectè ac secundariò ipsam naturam & essentiam. Ex quo quidem rectè colligitur, tres esse in Deo distinctas personas, quia tres sunt distincti subsistendi modi, seu tres subsistentiæ & personalitates; sed non sequitur tres esse Deos, quia una est numero in tribus personis natura & essentia.

Instabis 3. Subsistentiæ seu personalitates in Deo, non sunt haud dubiè quid negativum, sed positivum aliquid sonant, adeoque veras perfectiones; ergo cum tres sint hujusmodi subsistentiæ, & quidem realiter distinctæ, tres quoque sunt perfectiones, adeoque & entitates distinctæ, & consequenter tres naturæ numero distinctæ; & ita tres Dii.

Resp. Subsistentiam & personalitatem in Deo expressè ac directè exprimere duntaxat respectum seu relationem ad illam personam; & quidquid in tribus divinis personis perfectionis inest, totum illud planè ab essentia seu natura divina profluere, & ab ea indistinctum esse: quapropter tres subsistentiæ tres in Deo distinctas numero perfectiones & entitates non efficiunt, sed unam duntaxat entitatem seu naturam & essentiam divinam quæ perfectissima est, fons & origo omnium perfectionum. *Omnia quæ habet Pater, ait eximie S. Joann. Damasc. Lib. 1. Orthodoxæ fidei cap. 8. Filii sunt, hoc uno excepto quòd inginitus non est; quæ quidem vox, nec naturæ discrimen, nec dignitatem, sed subsistendi modum indicat.*

Ed. nov.
Tom. 1. p.
135. B.

Instabis 4. Etsi quælibet persona divina sit infinitè perfecta, sunt tamen numero plures: quidni pariter plures Dii esse possunt, tametsi natura divina sit infinitè perfecta?

Resp. Nego consequentiam & paritatem. Disparitas est, quia, ut jam

dictum fuit, nomen personæ in divinis non importat perfectionem simpliciter simplicem & infinitam in omni genere, nisi per identitatem realem cum essentia divina, quæ sola est ens simpliciter perfectum; sed tantum respectum seu relationem ad aliam personam aut productam aut producentem, seu ut loquitur S. Joan. Damascenus mox laudatus: *existentiæ modum*. Nulla ergo personalitas divina secundum se considerata, est infinitè perfecta simpliciter, sed tantum secundum quid, videlicet in suo genere: puta paternitas est infinitè perfecta in genere paternitatis; filiatio in genere filiationis; spiratio passiva, in genere spirationis passivæ. Neque una est, aut dici potest altera nobilior & perfectior, v. g. paternitas, filiatione aut spiratione passiva, sed omnes æqualiter sunt in suo genere perfectæ. Non enim ex defectu virtutis & potentiæ fit quod Filius v. gr. alterum Filium non generet, & Spiritus sanctus alterum Spiritum sanctum non producat; imò potius ex summa & infinita Dei perfectione, quia scilicet duplici illa processione & Filii & Spiritus sancti, utpotè infinita, tota exhauritur divinæ naturæ infinita fecunditas. Porro Deus non est infinitè perfectus secundum quid & in aliquo dumtaxat genere, sed simpliciter & in omni genere; ideoque necesse est, ut vel formaliter, velemementer contineat omnes perfectiones possibiles: ex quo fit, ut neque superiorem habere possit, neque parem, sed unicus esse debeat & singularis secundum naturam.

Instabis 5. Infinitudo perfectionis non tollitur nisi per defectum perfectionis simpliciter simplicis; ita ut ens illud sit infinitè perfectum, quod in se adunat omnem perfectionem simpliciter simplicem: atqui tametsi plures essent Dii, nullus tamen illorum careret ulla perfectione simpliciter simplici; ergo tametsi essent plures Dei, adhuc tamen quilibet esset summè perfectus.

Minor probatur. Si essent plures Dii solo numero diversi, unus careret tantum perfectione individuali quam haberet alter, & vicissim: at differentia illæ individuales non sunt perfectiones simpliciter simplices, sed tantum perfectiones secundum quid, quemadmodum & ipsæ divinæ personalitates. Sicut enim istæ sunt tantum perfectiones secundum quid, eò quod una non sit altera ipsi opposita melior, & cum ipsa sit impossibilis; ita differentia individualis cujuscunque Dei esset perfectio secundum quid, quia una non esset melior alia ipsi opposita & cum illa foret impossibilis; ergo quamvis essent plures Dii solo numero diversi, nullus tamen careret aliqua perfectione simpliciter simplici; ergo ratio infinitudinis secundum perfectionem, non obstat Deorum pluralitati.

Resp. Nego majorem. Ad hoc enim ut res aliqua sit infinitè seu summè perfecta simpliciter, non sufficit ut habeat omnem perfectionem simpliciter simplicem; sed requiritur insuper, ut in se contineat aut formaliter, aut eminenter omnem perfectionem possibilem, tam simpliciter simplicem, quam secundum quid. Nam si possibilis est aliqua perfectio sive simpliciter simplex, sive secundum quid, quam res illa nullo modo contineat, non potest dici simpliciter & absolutè summè perfecta, cum possit adhuc perfectior excogitari; illa nimirum, quæ vel formaliter, velemementer omnem perfectionem possibilem comprehendit: atqui si forent plures Dii, nullus esset inter illos qui aut formaliter, aut eminenter contineret omnem perfectionem possibilem; nullus enim foret qui contineret formaliter in se perfectiones illas per quas alii Dii ab ipso distinguuntur, alioqui non esset ab illis diversus: neque contineret eas eminenter; nam ut res aliqua dicatur continere
eminent

eminenter aliquam perfectionem, requiritur ut sit ea nobilior atque sublimior, & ratione hujus majoris perfectionis illam possit efficere: atqui nullus esset inter Deos illos, qui foret cæteris perfectior, quique eosdem posset producere, alioqui solus ille Deus esset, reliqui verò ad conditionem creaturarum deicerentur; ergo nullus esset inter Deos illos summè perfectus, ac proinde nullus illorum foret verus & per excellentiam Deus.

Instabis 6. Nullius planè momenti esse videtur ad probandam Dei unitatem, ratio quam ex singularitate Dei inter probationes nostras deduximus: quia nempe datur aliquid singulare ac necessariò existens, quod tamen ex se multiplicari potest & reipsa multiplicatur, scilicet ratio personalitatis in Deo: personalitas enim divina secundum se non est ens potentiale seu contingens; ergo est essentialiter ens actuale seu necessariò existens, & tamen in tribus personis divinis multiplicatur.

Resp. nego antec. Ad cujus probationem dico, rationem communem personalitatis in Deo secundum se spectatæ & præcisæ à personalitatibus divinis particularibus, neque esse ens potentiale, neque ens actuale; sicut ratio substantiæ secundum se, ut præcisæ à differentiis particularibus, neque est ens actuale, neque ens potentiale, sed ab utroque præscindit. Est igitur essentialiter divina personalitas, ens ultimò complens & terminans naturam divinam in ratione substantiæ, abstrahendo an sit ens potentiale vel actuale. Quòd verò realiter & physicè sumpta, sit ens necessariò existens, non autem ens contingens, id non tam repetitur ex ipso conceptu personalitatis, quàm ex ipsa natura divina, quam ultimò complet in ratione substantiæ. Modus enim sequitur naturam rei cuius est modus; ideoque si res, cuius est modus, necessariò existit, modus pariter qui eam necessariò afficit, debet necessario existere; si existit contingenter, modus qui eam afficit, est realiter ens contingens. Quo circa, cum personalitas divina sit veluti modus afficiens naturam divinam, hinc fit ut realitas necessariò existat: quia natura divina, quam afficit, necessariò existit: ergo necessitas existendi in divina personalitate, non petitur ex conceptu illius essentiali, sed ex ipsa natura divina quam afficit, quæ est ens essentialiter existens: ergo falsum est, dari posse rationem aliquam multis communem cum sui multiplicatione, quæ secundum se & in conceptu suo proprio & essentiali sit ens necessariò existens.

Objicies 3. Tot admittendi sunt Dii, quot prima rerum principia: atqui duo saltem admitti debent rerum principia, unum bonum, alterum verò malum: quia tot admittenda sunt principia, quot sunt effectus varii & oppositi; quot leges contrariæ & inter se pugnantes; quot creaturæ rationalis fines diversi: atqui multi sunt effectus varii & oppositi, qui ab uno & eodem principio esse non possunt. Sunt enim effectus quidam mali v.g. in physicis, serpentes, feræ humani sanguinis avidæ, venena &c. in moralibus peccata, enormia facinora in perniciem reipublicæ nata; quæ certè omnia ab uno bono principio esse non possunt. Sunt etiam effectus oppositi, v.g. corpus & anima: continua quippe est carnis adversus spiritum rebellio; perpetua & intestina inter utramque illam hominis partem pugna & dissentio. Sunt etiam leges contrariæ: Vetus tota erroris est ac vindictæ, Nova autem mansuetudinis & misericordiæ: Vetus occidit, Nova vivificat: Vetus continet præcepta non bona. Nova autem optima amoris & dilectionis Dei mandata, quæ efficiunt jugum Christi suave, & onus illius leve.

Ex eccl. 20.
vers. 25.

Denique diversi sunt creaturæ rationalis fines: felicitas ex una parte, ex altera verò gehenna; nec satis intelligi potest, qua ratione Deus, cujus natura bonitas, homines ad sempiternum interitum & nusquam finienda supplicia creare potuerit.

Effectus
varii &
oppositi
possunt
esse ab
eadem
causa u-
niversa-
li.

Resp. nego minorem. Unicum enim est rerum omnium principium, & consequenter unus Deus.

Ad probationem nego majorem.

1. Effectus varii & oppositi esse possunt ab eadem causa, si non secunda, saltem prima & universali, qualis Deus est, qui ad manifestandas omnipotentiae suae divitias inexhaustas, ad mundi ornatum, plura dissimilia & diversa producit, inter quæ profectò nihil est absolutè & in se malum. *Vidit enim Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona.* Gen. I. v. 31.

In physicis ergo nihil est absolutè malum. Serpentes enim, feræ, venena &c. si aliquibus nocent, aliis non nocent, sed potius remedia sunt: quòd autem aliquibus noceant, in pœnam peccati est; quæ pœna nonnihil etiam fructus habet & utilitatis. Per illam enim Justitia Dei declaratur; industria hominis excitari, patientia exerceri, peccati gravitas ostendi, dolor ac pœnitentia peccantis commoveri potest.

In moralibus quidquid boni est ac recti, à Deo est, quidquid verò mali ab homine. *Deus etenim intentator malorum est.* Jacob. I. v. 13. Neque enim malum formaliter sumptum, veram habet efficientem causam, sed deficientem potius, cum sit mera rectitudinis privatio.

Cum igitur Isaia 45. v. 7. Deus dicitur, *Faciens pacem & creans malum.* Et Amos 3. v. 6. *Si erit malum in civitate quod Dominus non fecerit.* Malum illud, non naturæ, multò minùs culpæ malum est, sed tantum pœnæ, in vindictam & ultionem criminis à Deo justo inflictæ; quæ sic considerata, boni rationem induit: bonum quippe est ac justum puniri malos, vel ut convertantur, vel ut eorum exemplo alii in officio sese contineant.

Objectio.

At, inquires, malum istud pœnæ supponit malum culpæ seu peccatum, quod quidem à Deo bono ac clemente ne quidem permissivè esse potest: quippe divinam non decet benignitatem ac potentiam illud malum non avertere, ut potest, ex quo prænovit homines in tantam miseriarum ac calamitatum voraginem pertrahendos fore.

Respon-
sio.

Hæc quidem prævidit Deus, & tamen permisit: 1. Quia provisor est generalis, ad quem pertinet & boni productio, & permissio mali. 2. Quia ex malo etiam bona novit eruere; imprimis ex permissione peccati, Filii sui Incarnationem, quæ omnium bonorum præstantissimum est. 3. Quia certas & universales leges statuit, quas infringere & immutare non tenetur. 4. Quia hominem liberum creavit, & dimisit in manu consilii sui: ante ipsum etiam apposuit ignem & aquam, idest bonum & malum, ut quod vellet eligeret, oblata ipsi gratia ab bonum prosequendum & fugiendum malum necessaria; atque etiam proposito æternæ felicitatis præmio si benè, æterno vero supplicio, si malè ageret. Quid verò sapientius? quid æquius & ad laudem supremi provisoris opportunius? Culpa igitur hominis est, si miserè pereat; beneficium verò Creatoris & Redemptoris, si æternum vivat. 5. Denique, quia in dispensatione donorum suorum Deus occultas habet, at semper justas providentiæ suæ causas & rationes, quas homo vilis adorare pronus debet, nusquam curiosius rimari ac scrutari.

Altera
objectio.

Dices iterum. Si rerum visibilium Creator Deus esset bonus, non admisisset procul

procul dubio ad mulierem, diabolus à quo delusa illa fuit, & ad peccandum inducta. Istud enim alienum omnino videtur à bonitate & clementia Dei, qui quod inde futurum erat malum certissimè prævidebat: à malo itaque principio fuit, quòd à diabolo tentata fuerit omnium mulierum prima.

Magis adhuc urget argumentum, ab exemplo malorum Angelorum, qui in summa felicitate temporali constituti, & nulla exterius premente tentatione peccaverunt: unde porro tale peccatum? Non à bono certè principio; ergo à malo.

Resp. Deum permisissè diabolo ut mulierem tentaret, non ea quidem intentione, nec eo fine ut illa peccaret, absit; sed ut recto suæ libertatis usu Dei mandato obtemperans, & obedientiæ meritum, & æternæ felicitatis præmium ex tentatione reportaret. At libertate sua malè utendo, se ipsam ac virum suum, quem seduxit, & cum ipso totum genus humanum in ruinam perduxit. Verum, felix saltem in eo culpa, quæ Christum meruit habere Redemptorem. Ita certè nullum malum est, ex quo præpotens Deus bonum aliquod non eliciat: sic impii qui divinæ clementiæ ac misericordiæ se subducunt, in ejus incidunt justitiam, quam proprio suo damno commendant & illustrant. Angeli mali nulla quidem externa tentatione, imò nec etiam concupiscentia, aut alio quodam pravo affectu naturali, inducti sunt ad peccandum, cum à Deo in justitia originali conditi fuerint omnibus naturæ & gratiæ donis abundè cumulati. Unde ergo stupendus eorum lapsus? Ex libero eorum arbitrio: Ex nativa ipsa conditione creaturæ, quæ cum sit ex se defectibilis, utpote ex nihiloeducta, deficere potest, & re ipsa defecit & in Angelis quibusdam, & in Adamo; tametsi in statu perfectæ justitiæ & innocentia à Deo creati fuissent.

2. Pugna illa & dissensio quæ est corpus inter & animam, non à Deo venit, sed à peccato. *Deus enim ab initio fecit hominem rectum*, qui si in accepta justitia perseverasset, ut poterat, rebellionem illam carnis adversus spiritum numquam expertus fuisset. Hæc quippe erat justitiæ originalis ratio & natura, ut quamdiu anima Deo subiecta remaneret, corpus ipsum animæ subiectum ac mancipatum quiesceret.

3. Falsum est pugnare inter se utramque Legem Veterem & Novam; tametsi Nova sit Veteri perfectior: Vetus, umbra & figura fuit; Nova, ^{Leges:} ^{contra-} ^{ritæ.} veritas ipsa. In utraque occurrunt comminationes & pœnæ: in Veteri quidem frequentiores, pro indole prisca populi; in nova minùs frequentes, aliquando tamen severæ, ut patet in Anania & Saphira subita morte, ob mendacium correptis. In utraque optima sunt præcepta moralia: quale istud est in veteri Lege, *Diliges Dominum tuum ex toto corde tuo, &c.* & alia in Decalogo contenta: unde lex sancta & immaculata dicitur, quam Christus non venit solvere, sed adimplere.

Cum igitur præcepta Veteris Legis dicuntur *non bona*: cum Vetus Testamentum dicitur, *culpa non vacasse*: & *occasionem peccato dedisse*, sensus non est, ea præcepta mala in se absolutè fuisse; sed comparatè dumtaxat non ita bona, ac præcepta Evangelica: multa quippe in Veteri lege fuere præcepta caerimonialia gravia & onerosa. Vel dicuntur *non bona*: tum quia Lex Vetus ex sese gratia non conferebat: tum quia tunc temporis parciore erat gratia sine qua, quæ ut par est, præcepta observari non possunt. *Lex enim per Moysen data est; gratia & veritas per Jesum Christum facta est.* Unde vetera Sacramenta, *infirmas & egenas elementa* dicuntur ab Apostolo. Nihil enim ad perfectum adduxit Lex; nempe ex se ipsa, & à Christo sejuncta.

Per gratiam enim Christi, quæ Judæis omnino non defluit, multos ad perfectam Justitiam & sanctitatem pervenisse constat. Hoc ipso sensu, Vetus Testamentum dicitur *culpa non vocasse*; idest, non ita perfectum fuisse ac Novum: aliàs, ut rectè infert Apostolus, *Non utique secundi locus inquiretur*. At longè distant hæc duo, nempe aliquid malum esse in se, aut esse minùs perfectum comparatè ad aliud. Mali quidem nusquam auctor est Deus, tametsi unicuique rei non omnem perfectionis gradum impertiatur, sed eum dumtaxat qui ad finem quem sibi Deus constituit, consentaneus est: ita Vetus Testamentum minùs quidem perfectum est, at non in se absolutè malum. Pariter Lex Vetus peccato occasionem dedit: *Occasione accepta*, ait Apostolus Rom. 7. v. 8. & 9. *peccatum per mandatum operatum est in me omnem concupiscentiam. Sine lege enim peccatum mortuum erat*. Verùm non ex se, propriaque natura Lex peccato dedit occasionem, sed per accidens tantùm, propter infirmitatem & malitiam hominis qui nititur in vetitum: aliàs, Lex peccatum foret, quod negat Apostolus ibid. v. 7. *Quid ergo dicemus?* ait, *Lex peccatum est? absit. Sed peccatum non cognovi nisi per legem: nam concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret, non concupisces*. Sed de hoc argumento fusiùs ubi de legibus.

4. Deus non aliud homini finem ultimum in creatione præfixit, quàm æternam felicitatem, si nempe in accepta justitia perseverare voluisset. Quòd si peccato provocatus Deus, hominem contumacem & in peccato suo morientem æternis addicat suppliciis, ad ejus justitiam pertinet; nec inde meritò inferri potest dño esse principia, unum bonum, felicitatis; alterum verò malum, supplicii auctorem. Idem quippe Deus, ut bonus dona sua coronat; ut justus, peccata ulciscitur ac punit.

Objicies denique. Multa leguntur à diis Gentilium patrata miracula: multi depulsi ac sanati graviores & insanabiles morbi: multa quæ futura erant, spiritu prophetico præcognita; ergo dii veri illi erant.

Resp. Hæc omnia aut ficta esse, aut si aliqua ex parte vera, summæ dæmonum industriæ & perspicaciæ adscribenda esse, qui cùm nocere desinunt, ut ait Tertull. sanare videntur.

QUÆSTIO SECUNDA.

De natura Dei.

VEL ipsa præsentis Quæstionis inscriptio foret omittenda, si quis perfectam & accuratam naturæ Dei descriptionem hic à nobis expectaret. Periculosa certè ac laboris plena quæstio est, *quid sit Deus?* ait Tom. 8. P. S. August. L. 1. de Trinit. cap. 3. *Neque periculosius alicubi erratur, nec laboriosius aliquid quaeritur, nec fructuosius invenitur*. Quantum enim facile est & obvium nosse quòd sit Deus, tantum difficile est dicere quid sit. *Deus enim est qui cùm dicitur, non potest dici: cùm aestimatur, non potest aestimari: cùm definitur, ipsa sua definitione crescit... quem totum omnia nasciunt, & metuendo sciunt*, ait S. Ambrosius, aut quisquis auctor est Libri de fide orthodoxa, in Appendicem Operum S. Ambrosii rejecti. Ed. nov. Appen. p. 352. E.

Dementia fuit in Aetio ejusque discipulo Eunomio planè singularis, affirmare tam sibi perfectè cognitam esse Dei naturam, quàm vel ipsi Deo cognita sit. Adversus impietatem hanc & dementiam, stylum ex professo exacuere

cuere SS. Basilius, Gregorius uterque Nyssenus & Nazianzenus. Huic errori confutando hic non immorabimur, adeo per sese ruit & absurdus est. *Quæ enim Dei sunt, nemo cognovit, nisi Spiritus Dei*, ait Apostolus I. Cor. 2. v. 11. Nonnulla autem hic ad Quæstionis nostræ elucidationem præmittenda.

Observandum primò: imperfectam saltem aliquam divinæ naturæ cognitionem nos hac in vita consequi posse, & quidem via, ut ajunt, triplici; scilicet negationis, affirmationis, & excellentiæ.

Via negationis, per quam longè facilius dicitur quid non sit Deus, quàm quid sit. *Intendat charitas vestra*, inquiebat S. Augustinus in Psal. 85. num. 12. *Deus ineffabilis est, facilius dicimus quid non sit, quàm quid sit. Terram cogitas? non est hoc Deus. Mare cogitas? non est hoc Deus. . . . Hæc solum potui dicere; quid non sit. Quæris quid sit? Quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit.* Tom. 4. p. 907. n. 12. B.

Via affirmationis, cùm de Deo aliquid affirmamus, detractis etiam imperfectionibus quibuscumque. Ita cum eodem S. August. Lib. 5. de Trinit. cap. 1. dicimus: *Deum sine qualitate bonum, sine quantitate magnum, sine indigentia Creatorem, sine situ præidentem, sine habitu omnia continentem, sine loco ubique totum, sine tempore sempiternum, sine ulla sui mutatione mutabilia facientem nihilque patientem.* Tom. 8. p. 833. n. 2. B. C.

Via excellentiæ Deum concipimus, cùm creatas omnes perfectiones in ipso longè nobiliori & excellentiori modo inesse affirmamus. *Omni enim creaturam suam excedit*, ait idem S. August. Serm. 384. de Trinit. aliàs 1. de verbis Apostoli, *omnem facturam præterit, universa præcellit: si enim quæras magnitudinem, major est; si pulchritudinem, pulchrior, dulcedinem, dulcior; si splendorem, fulgidior; si justitiam, justior; si fortitudinem, fortior; si pietatem, clementior. Nulla enim ratio patitur, ut vel factura factori suo æquetur, vel opus artificis comparetur: sicut legitur in Propheta. Qui fecit fortia, fortior est; & qui fecit pulchra, pulchrior illis est.* Tom. 5. p. 1485. n. 1. E. F. Sap. 13.

Observandum secundò: Quòd etsi simplicissimus sit Deus, & quidquid in eo deprehenditur, sit ipsamet realiter & identicè divina essentia, nihilominus Theologi ad sublevandam humani ingenii, ubi de Deo differit, infirmitatem, nonnihil distinguunt inter naturam ejusque proprietates seu attributa: atque etiam inter ista, dicunt alia essentialia esse & quidditativa prædicata, quæ, ut loquuntur Dialectici, prædicantur in quid; qualia sunt ista v. g. esse substantiam, esse vivens, esse spiritum: alia verò qualificativa, quæ nimirum prædicantur in quale, & per modum adjacentis; cujusmodi sunt omnia attributa quæ per modum proprietatis ab essentia tamquam à radice fluere seu dimanare intelliguntur, v. g. simplicitas, immensitas, æternitas, &c.

Quæstio igitur præsens, quæ mera est Scholæ exercitatio ad fidem minime pertinens, in eo unicè versatur: scilicet quænam nobis de Deo cogitantibus prima occurrat perfectio, quæ, secundum nostrum concipiendi modum, naturam ipsius constituere intelligatur: seu quis sit gradus constitutivus, vel differentia essentialis & specifica divinæ naturæ?

Tres autem conditiones requiruntur in gradu constitutivo, seu differentia essentiali rei alicujus: nempe ut sit propria rei quam constituit & à qualibet alia distinguit: ut sit prima & radix aliarum proprietatum seu perfectionum: denique ut sit adæquata, totumque id complectatur quod est de conceptu rei quidditativo.

ARTICULUS UNICUS.

Quisnam sit gradus constitutivus, seu differentia essentialis divinæ naturæ?

Tres sunt pervulgatæ circa rem præsentem opiniones Scholæ.

Prima assignat pro gradu constitutivo divinæ naturæ intellecti-
onem; quæ quidem duplex excogitari potest: nempe vel radicalis, seu vis
ipsa, hoc est potentia intelligendi; vel ipsamet actualis & quidem pu-
rissima intellectio, considerata non quidem sub conceptu operationis,
ait Gonetius, sed sub conceptu formali ultimæ actualitatis completæ, &
per se subsistentis in genere intellectuali. Postrema hæc opinio commu-
nior videtur esse inter Thomistas, tametsi obscura illa & implicata Go-
neti loquendi ratione vulgò non utantur: quibus sufficit asserere intel-
lectionem in actu purissimo gradum esse specificativum divinæ essentia.
Ab ista communi Thomistarum sententia hic recedit Vincentius Con-
tensonius Tom. 1. Dissertatione 2. cap. 2. Speculatione 1.

Secunda sententia statuit infinitatem gradum esse quo divina natura
constituitur & ab alio quolibet distinguitur. Triplex autem vulgò di-
stinguitur infinitas, nempe materialis, formalis & radicalis. Infinitas
materialis est complexio seu collectio omnium perfectionum in Deo.
Infinitas formalis, est carentia omnimoda termini & limitationis: seu
modus est qui omnes Dei perfectiones afficit; quælibet enim illarum in
ordine suo infinita est. Infinitas denique radicalis, est radix, aut, si
malueris, est exigentia omnium planè perfectionum. Hæc verò infini-
tas, si propius inspicatur, non est quid distinctum à necessitate essendi,
seu ab independentia, & aseitate omnimoda, quæ importat entis ple-
nitudinem, totalitatem & universalitatem.

Tertia denique opinio assignat pro gradu constitutivo & distinctivo
divinæ naturæ, aseitatem omnimodam, seu independentiam, quæ tri-
plex quoque distinguitur; nimirum independentia ab alio, tamquam à
causa; ab alio, tamquam à principio producente; & ab alio, tam-
quam à radice seu fundamento. His præmissis, sit.

PRIMA CONCLUSIO.

Nec intelligendi vis & facultas, nec ipsa intellectio actualis, videtur
esse gradus constitutivus, seu differentia essentialis divinæ naturæ.

Probatur. Quia desunt tres conditiones mox enumeratæ ac necessa-
riæ ad gradum rei alicujus constitutivum.

I. Nec vis intelligendi, nec actualis intellectio ita Deo propria est,
ut creaturæ intellectuali, Angelo nempe & homini, communicari non
possit: re ipsa enim Angelus & homo pollent vi seu facultate intellecti-
va, & actuali intellectione.

II. Vis intelligendi & actualis intellectio non est in Deo prima per-
fectio, nec radix aliarum. 1. Quia aliquid se prius, nostro concipiendi
modo, supponunt: facultas scilicet, naturam, cujus facultas est; & ope-
ratio, ipsam & facultatem & naturam. Prius enim concipitur natura,
quàm ejus facultas & prius facultas, quàm ejus exercitium seu ope-
ratio.

ratio. Deinde omnis cognitio suum objectum præsupponit: ergo actualis Dei cognitio suum præsupponit objectum, ipsam nimirum divinam essentiam: ergo actualis illa Dei intellectio qua se ipsum cognoscit, supponit essentiam divinam nostro concipiendi modo jam constitutam.

2. Vis intelligendi & actualis intellectio non est radix aliarum Dei perfectionum. Quæ enim est ista consecutio? Deus actu intelligit, & quidem intellectione purissima: ergo bonus est, iustus, æternus, immensus &c.

Nec dicas intellectionem, præcisè ac formaliter ut est intellectio seu Dei operatio, habere ut sit prima in Deo perfectio ac radix aliarum, sed quatenus est intellectio in actu purissimo posita; seu ut loquitur Gonetius, *Intellectio actualis sub conceptu operationis, non est gradus constitutus divinæ essentiae, sed sub conceptu formali ultimæ actualitatis completæ & per se subsistentis in genere intellectuali.*

Namque 1. Intellectio actualis non habet ex sua ratione formali, quod sit maximè actualis, purissima, & infinita, sed id habet ex natura ipsa Dei; seu, ut ajunt, identicè, quia est intellectio Dei: supponit ergo Dei naturam jam constitutam, seu gradum aliquem primum ex quo fluat illa summa actualitas & perfectio divinæ intellectionis.

2. Vix intelligitur quod ait Gonetius, intellectionem actualem, prout est operatio, non constituere divinam essentiam, sed prout est formalis ultima, completa, & per se subsistens in genere intellectuali, quasi actualis intellectio non foret formaliter & explicitè operatio; aut ab intellectione actuali, etiam per mentem separari posset operatio. Deinde, intellectio ut est ultimus actus naturæ intelligentis, vel distinguitur formaliter à ratione operationis, vel non: si non distinguitur, ergo ab ea non præscindit: si distinguitur, ergo intellectio non est perfectissima & actualissima; si quidem concipitur carere ratione operationis sibi propria.

III. Denique: vis intelligendi & actualis intellectio non est perfectio adæquata, quæ totum id complectatur quod est de conceptu divinæ naturæ: etenim in suo conceptu nec voluntatem, nec volitionem includit, quæ tamen Deo æquè essentialis est ac ipsa intellectio.

Dices 1. Substantiæ viventis & intelligentis, qualis Deus est, differentia essentialis debet esse gradus vitæ & intellectionis perfectissimus: atqui talis est intellectio actualis purissima; ergo &c.

Resp. distingo antecedens. Si gradus ille primus sit, & radix aliarum perfectionum Dei, si adæquatus, concedo: secus, nego. Porro gradus ille actualis intellectionis, neque primus est, nec radix aliarum perfectionum Dei, nec adæquatus.

Dices 2. S. Thomas 1. p. quæst. 14. art. 4. docet intellectionem esse ipsammet Dei essentiam.

Resp. distingo antecedens. S. Thomas docet intellectionem esse ipsammet Dei essentiam, identicè & realiter; quia nempe operatio Dei immanens, non est aliquid Deo adventitium & accidentale, sed ipsammet Dei substantia & essentia, concedo: docet intellectionem esse ipsammet Dei essentiam formaliter, prout essentiæ nomine intelligitur perfectio quæ sit prima, propria, adæquata, & radix aliarum, nego. De hac enim quæstione non agit S. Thomas loco citato; sed tantum de operatione Dei, quam ab ejus natura & essentia distinctam non esse rectè demonstrat.

Dices 3. Sententia quam hic oppugnamus longè opportunior & commodior

dior videtur explicando mysterio SS. Trinitatis, præsertim verò discrimini quod statui debet inter generationem Filii, & processionem Spiritus sancti. Facile quippe exponitur discrimen illud, si dicatur idcirco Verbum divinum esse Filium, quia vi suæ processionis formaliter habet ipsam divinam essentiam, nempe intellectiōem; Verbum quippe terminus est intellectiōis paternæ: quod quidem in Spiritu sancto non occurrit, qui terminus est dumtaxat volitionis, non autem intellectiōis.

Resp. nego antecedens. Imò potius, sententia quam hic impugnamus, adversatur communi Theologorum doctrinæ circa mysterium SS. Trinitatis. Docent enim 1. Duplicem esse in Deo processionem, cujus duplex distinguunt principium: unum remotum & commune, nempe naturam: aliud verò proximum & proprium, nempe intellectum & voluntatem. Docent 2. Processionem Verbi fieri per intellectum, adeoque veram esse ac dici debere generationem, quia sit per facultatem quæ formaliter est assimilativa: processionem verò Spiritus sancti fieri per voluntatem, quæ simpliciter dicitur processio, non generatio, quia voluntas vi sua propria atque formali non assimilât sibi terminum, sed tantum unit ac copulat. Porro si vel intelligendi vis, vel actualis intellectio assignetur pro gradu qui constituat divinam essentiam; hæc duo corruunt: 1. Nulla erit amplius distinctio principii processionum in Deo remoti ac proximi, ut per se patet. 2. Intellectus aut intellectio erit principium processionis Spiritus sancti, non minus quam Verbi; quia scilicet utriusque processionis principium est ipsa Dei natura, quæ in opinione eorum, quos refellimus, consistit formaliter vel in ipsa intelligendi facultate, vel in ipsa intellectiōe actuali. Verum de hoc argumento fusiùs & ex professo, ubi de SS. Trinitatis mysterio.

SECUNDA CONCLUSIO.

Infinitas sive materialis, sive formalis non videtur esse gradus formaliter constitutivus divinæ essentiae.

Probatur 1. de infinitate materiali. Tum quia gradus ille divinæ naturæ constitutivus, est specialis aliqua perfectio; & quidem, nostro concipiendi modo, prima & radix cæterarum: atqui talis non est infinitas materialis, quæ magis dici debet omnium perfectionum divinarum complexio, quam singularis aliqua perfectio ex qua cæteræ defluant seu dimanent.

Probatur 2. de infinitate formali. Tum quia hæc modus quidam est afficiens omnes divinas perfectiones, quarum quælibet in ordine suo est infinita: at modus hujuscemodi non videtur assignari posse pro gradu constitutivo divinæ naturæ, siquidem supponit naturam jam constitutam: tum quia ipsamet essentia divinæ infinitas rectè probatur ex ipsius independentia seu existendi necessitate. Idcirco enim Deus infinitus est in omni perfectionis genere, quia est ens necessarium & independens: Ens quippe necessarium & prorsus independens, limitari non potest nec restringi ad certas quasdam perfectiones. A quo enim restringeretur? an à se? Sed illud absurdè diceretur. Ens quippe necessarium & independens tantum est quantum esse potest; ac eo ipso imperfectum censeretur deberet, quòd se ipsum aliqua perfectione aut exueret, aut privaret. An ab alio? Sed nullum agnoscit ens se superius. Igitur idcirco Deus est ens infinitum ac perfectissimum, quia independens ac necessarium.

Infini-

Infinitas ergo rectè probatur per independentiam: adeoque non est prima in Deo perfectio, quæ ipsius naturam & essentiam constituat.

Infinitas autem radicalis & exigitiva per quam divina essentia genus omne perfectionum exigit, non distinguitur ab ipsa aseitate seu independentia: hujusmodi enim infinitas nihil aliud esse concipitur, quàm entis necessitas, plenitudo, totalitas, universalitas; sed hoc ipsum importat & involvit aseitas seu independentia.

TERTIA CONCLUSIO.

Independentia seu aseitas omnimoda, videtur esse proprius divinæ essentiæ character ac gradus constitutivus.

Probatur 1. Quia sententia hæc videtur esse magis ad mentem & loquendi modum Scripturæ ac SS. Patrum. Ut enim ait S. Hilar. Lib. 5. de Trinit. *Nobis loquendum non aliter de Deo, quàm ut ipse ad intelligentiam nostram de se locutus est.* Per independentiam autem seu aseitatem omnimodam, intelligimus existendi necessitatem, entis plenitudinem, totalitatem & universalitatem: atqui & Scriptura, & SS. Patres assignant tamquam proprium essentiæ divinæ characterem, illam existendi necessitatem, entis plenitudinem, &c. Ed. nov. p. 866. C.

Scriptura quidem Exodi 3. v. 14. Deus Moyfi interroganti quis esset, respondet: *Ego sum qui sum.* Sic dices filiis Israel: *Qui est misit me ad vos.* Inde est quòd Job ad designandam in Deo summam hanc entis necessitatem & plenitudinem cap. 23. v. 13. ait, illum solum esse. Ipse, inquit, *solus est*, cujus comparatione creaturæ tamquam nihilum habentur. Psal. 38. v. 6. *Substantia mea*, inquit David, *tamquam nihilum ante te.*

Eadem est SS. Patrum mens atque sententia.

S. Justinus in Exhortatione ad Græcos, Deus, inquit, opus esse non duxit, ut se aliquo nomine designaret unus & solus existens. Pag. 19. C.

S. Hilarius Lib. 1. de Trinit. ad hæc verba Exodi: *Ego sum qui sum.* Admiratus sum, inquit, planè tam absolutam de Deo significationem, quæ naturæ divinæ incomprehensibilem cognitionem aptissimo ad intelligentiam humanam sermone loqueretur. Non enim aliud proprium magis Deo, quàm esse, intelligitur; quia idipsum quod est, neque desinentis est aliquando, neque cæpti. Et in Psal. 2. Ipse est, ait, qui quod est non aliunde est: in sese est, secum est, ad se est, suus sibi est, & ipse sibi omnia est. Ed. nov. pag. 768. n. 5. C. D. Ibidem p. 33. n. 13. E.

S. Hieronymus in Epistola ad Damasum 57. nunc 14. Una est Dei & sola natura, quæ verè est, inquit. Id enim quod subsistit, non habet aliunde, sed suum est. Cætera quæ creata sunt, etiamsi videntur esse, non sunt: quia aliquando non fuerunt; & potest rursus non esse, quod non fuit. Deus solus qui æternus est, hoc est, qui exordium non habet, essentiæ nomen verè tenet. Idcirco & ad Moysen de rubo loquitur: *Ego sum qui sum.* Ed. nov. T. 4. p. 2. pag. 20.

S. Ambrosius in Psal. 43. exponens citata verba Exodi: Cognoscens, inquit, mentem ejus Deus, non respondit nomen, sed negotium: hoc est, rem expressit, non appellationem, dicens: *Ego sum qui sum*; quia nihil tam proprium Dei, quàm semper esse. Tom. 1. p. 896. n. 19. B.

S. Augustinus in Psal. 134. Tamquam solus sit, dixit, *Ego sum qui sum.* Et dices filiis Israel: *Qui est, misit ad vos.* Non dixit, Dominus Deus ille omnipotens, misericors, justus: quæ si diceret, utique vera diceret. Sublatis de medio omnibus,

omnibus, quibus appellari posset & dici Deus, ipsum esse se vocari respondit: & tamquam hoc esset ei nomen; Hoc dices eis, inquit, qui est, misit me.

S. Joannes Damascenus Lib.1. orthodoxæ fidei cap.12. Ex omnibus, inquit, nominibus quæ Deo tribuuntur, nullum æquè proprium videtur, atque Entis nomen; quemadmodum ipsemet, cum Moyse in monte oracula ederet, ait: Dic filiis Israel: Qui est, misit me. Universum enim id quod est, tamquam immensum quoddam & infinitum essentiae pelagus complexu suo continet.

Denique S. Bernardus, ut alios omittamus, L.5. de Consider. cap.6. Quis est? inquit, non sanè occurrit melius, quam Qui est. Hoc ipse de se voluit respondere, hoc docuit, dicente Moyse ad populum, ipso quidem injungente: Qui est, misit me ad vos. Merito quidem . . . si bonum, si magnum, si beatum, si sapientem, vel quidquid tale de Deo dixeris, in hoc verbo instauratur, quod est, Est. Nempe hoc est ei esse, quòd hæc omnia esse, si & centum talia addas, non recessisti ab esse. Si ea dixeris, nihil addidisti: si non dixeris, nihil minuisisti.

Probatur 2. argumento ducto ex ratione. Nempe gradus ille in Deo specificus est, constitutivus & ab alio quolibet distinctivus, qui est proprius divinæ essentiae, qui est primus, ac cæterarum Dei proprietatum seu perfectionum radix, fons & origo: atqui talis est independentia seu aseitas perfecta & omnimoda.

1. Independentia & aseitas omnimoda divinæ essentiae omnino propria est, quia nec competit creaturis, quæ sunt ab alio tamquam à causa efficiente; nec divinis attributis, quæ sunt ab essentia per emanationem, tamquam à radice & causa virtuali Metaphysica; nec denique divinis relationibus & personis, quæ sunt ab alio tamquam ab origine & principio: Filius nempe à Patre, Spiritus sanctus à Patre & Filio.

2. Independentia seu aseitas perfecta, est prima perfectio quæ nobis de Deo cogitantibus statim occurrit. Nomine quippe Dei, concipimus ens necessarium quo nihil melius: sed independentia seu aseitas, & necessitas entis idem omnino est; independentia igitur prima est perfectio quæ Deum, nostro concipiendi modo, in suo esse constituit & ab alio quocumque distinguit. Si enim prima non esset, eo ipso desineret esse independentia perfecta & omnimoda; quandoquidem ab alia priori perfectione tamquam à radice fluere conciperetur. Nulla quippe ratio reddi potest, cur Deus sit ens necessarium, ens à se ac planè independens: necessitas etenim existendi ita imbibitur in formali conceptu divinitatis, ut nequidem per mentem possit ab ea præscindi. E contra verò, ratio reddi potest cur Deus sit v. g. infinitus, immensus, æternus &c. quia scilicet ens independens ac necessarium, necessario perfectissimum esse debet, & infinitum in omni genere perfectionis; cum à nullo possit ad certos perfectionis limites restringi, ut jam dictum fuit.

3. Denique, independentia seu existendi necessitas cæterarum omnium Dei perfectionum radix est & origo, ut mox ostendimus: igitur independentia, seu perfecta & omnimoda aseitas, est proprius character & gradus specificus divinæ essentiae.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Gradus constitutivus divinæ essentiae debet esse quid reale ac positivum: atqui independentia seu aseitas est quid negativum: neque enim Deus à se dicitur hoc sensu, quòd sui ipsius causa sit, ut
per

per se manifestum est ; ergo independentia seu aseitas non potest assignari pro gradu constitutivo divinæ essentiæ. Major propositio videtur manifesta : tum quia ens reale ac positivum constitui non potest per aliquid merè negativum : tum quia negativum illud supponit aliquid positivum, adeoque non est quid primum.

Resp. distinguo minorem. Independentia seu aseitas est quid negativum, ratione nominis, concedo : ratione rei significatæ, nego. Res quippe significata per independentiam, est quid maximè reale ac positivum, nempe entis necessitas, plenitudo, totalitas, universalitas ; uno verbo, ens perfectissimum quo nihil melius est ac cogitari potest. Licitum autem est Theologis terminis uti negativis, imò expedit magis, ut antea dictum est, ad exprimendam divinæ naturæ magnitudinem & excellentiam, de qua longè melius dicitur quid non sit, quàm quid sit.

Instabis 1. Si nomine independentiæ aut aseitatis, intelligatur entis necessitas, plenitudo, totalitas &c. independentia illa non amplius à nobis consideratur ut specialis aliqua & prima in Deo perfectio, sed ut est omnis perfectio ; adeoque non benè assignatur pro gradu specifico & constitutivo divinæ naturæ.

Resp. distinguo antecedens. Si nomine independentiæ intelligatur entis necessitas, plenitudo, seu omnis perfectio, explicitè, independentia non erit amplius specialis aliqua perfectio, concedo : si nomine independentiæ intelligatur omnis perfectio, implicitè dumtaxat & in radice, nego.

Porro, cum Deum ut ens à se, ens necessarium ac independens concipimus, eo ipso implicitè ac conceptu quodam confuso & generali, genus omne perfectionum in eo esse intelligimus ; non verò clarè & explicitè omnes & singulas cognoscimus : independentia ergo implicitè dumtaxat ac in radice, nostro concipiendi modo, est omnis in Deo perfectio ; tametsi ipsamet independentia clarè & explicitè nobis videatur prima Dei perfectio, ac cæterarum radix. Quòd autem clarè & explicitè alias omnes & quaslibet divinas perfectiones non apprehendamus, in causa est, tum ex parte Dei, summa & infinita ejus perfectio ; tum ex parte nostri, tenuitas & finita capacitas humanæ mentis.

Instabis 2. Gradus constitutivus divinæ essentiæ in eo collocandus est, quod nostro concipiendi modo perfectius videtur ; Deus enim est ens perfectissimum quo nihil melius : atqui videtur quid perfectius esse, Dei naturam reponere in omni perfectione, potius quàm in aliqua speciali seorsim ab aliis, qualis est independentia ; ergo gradus constitutivus divinæ essentiæ non est reponendus in aseitate seu independentia, sed in omni perfectione.

Resp. distinguo minorem. Atqui videtur perfectius esse, Dei naturam reponere in omni perfectione, potius quàm in aliqua speciali, nempe independentia, si in illa independentia tamquam in fonte ac radice, aliæ omnes Dei perfectiones implicitè saltem non contineantur, concedo : si contineantur, ut de facto contineri contendimus, nego. Diximus non semel, independentiam in suo conceptu involvere & importare, saltem implicitè ac confuse, omnem & quamlibet perfectionem possibilem.

Instabis 3. At nonne quid perfectius foret, naturam Dei in omni explicitè perfectione reponere, potius quàm in aliqua speciali ?

Resp. Id pugnare in terminis : qui enim omnem dicit perfectionem, eò ipso implicitè tantum, generatim ac confuse omnes concipit, non verò singulas

gulas explicitè, ac distinctè. Neque verò, ut jam observavimus, fieri potest, ut in hac mortali vita, ubi per speculum & in ænigmate ambulamus, clarè, explicitè ac distinctè omnes & singulas Dei perfectiones perspectas habeamus. Præterea, vel ipse Quæstionis præsentis status postulat, ut specialis aliqua Dei perfectio assignetur, ex qua tamquam ex radice aliæ omnes fluant & sequantur: specialis autem perfectio explicitè non est omnis & quælibet perfectio; igitur satis est, si assignetur aseitas seu independentia tamquam prima perfectio quæ sit radix, fons & origo aliarum.

Objicies 2. Ille gradus non est specificus divinæ essentiae, qui ipsi proprius non est, sed attributis & personis divinis communis: atqui talis est independentia, unumquodque enim attributum est ens à se, nullamque sui causam agnoscit, quemadmodum & personæ divinæ, ergo &c.

Resp. distinguo minorem. Atqui talis est independentia, inadæquatè sumpta, prout importat negationem veræ causæ effectricis, concedo: adæquatè sumpta, pro negatione non tantum causæ effectricis, sed pro negatione radice aut principii, nego. Diximus antea, independentiam quæ gradus est divinæ naturæ constitutivus, triplicem negationem includere: nempe causæ realis & effectricis; causæ virtualis seu radice; & principii seu originis. Fatemur independentiam illam inadæquatè sumptam pro negatione causæ effectricis, propriam esse attributis ac personis divinis: at negamus eam independentiam illi competere, quæ sumitur pro negatione vel radice seu causæ virtualis metaphysicæ, vel principii & originis. Attributa quippe fluunt ab independentia tamquam à radice; & relationes ac personæ divinæ sunt ab alio, tamquam à principio & origine.

Instabis 1. Aseitas illa omnimoda & perfecta convenit etiam gradibus genericis qui sunt in Deo, puta gradibus entis, substantiæ: illi enim sunt à se non ab alio; ergo aseitas illa omnimoda non est gradus differentialis seu specificus divinæ naturæ.

Resp. nego consequens. Gradus enim entis & substantiæ, sunt ipsamet formaliter divina essentia, à qua nequidem per mentem distinguuntur. Deus enim est ens seu substantia à se, independens, ac necessario existens; adeoque independentia ipsa perfecta imbibitur etiam formaliter & explicitè in gradu entis & substantiæ: non ita verò in aliis divinis perfectionibus, quæ ab essentia tamquam à radice dimanare concipiuntur.

Instabis 2. Aseitas illa omnimoda & perfecta quæ triplicem negationem involvit, vel est perfectio quædam, vel imperfectio: non imperfectio, cum nulla prorsus in Deo esse possit: si autem perfectio; sequitur, attributa, & divinas Filii & Spiritus sancti personas carere aliqua perfectione, nempe aseitate illa, prout excludit causam virtuale, originem & principium. Attributa enim sunt ab essentia, tamquam à radice & causa virtuali; personæ verò Filii & Spiritus sancti, ab alio tamquam ab origine & principio.

Resp. nego sequelam antecedentis & dico 1. Aseitatem, prout negat causam realem, esse quidem summam in Deo perfectionem, cum sit necessitas, totalitas & universalitas entis. 2. Aseitatem prout negat radicem, originem & principium ab alio, formaliter perfectionem non esse; sicut nec ipsas relationes & personalitates divinas, quæ ex sese respectum dumtaxat seu originem dicunt unius personæ ad aliam. Consule quæ de hoc ipso argumento superius à nobis dicta sunt in solutione Objectionum contra unitatem Dei.

Objicies 3. Gradus constitutivus divinæ essentiae ei omni competere debet
qui

qui verè Deus est : atqui aseitas omnimoda non competit ei omni qui Deus est ; Filius enim & Spiritus sanctus sunt verus Deus, & tamen non habent perfectam illam aseitatem, cum Filius sit à Patre & Spiritus sanctus à Patre & Filio, tamquam ab origine & principio producente.

Resp. Distinguo minorem. Aseitas omnimoda non competit Filio & Spiritui sancto, ratione personalitatis, concedo : ratione essentiae, nego. Essentia enim in divinis nec producit, nec producitur, nec generat, nec generatur. Ratio est, quia inter rem productam & producentem intercedit distinctio realis ; sed inter essentiam & divinas personas, omnis exulat realis distinctio, cum sit una & eadem numero in tribus personis natura ; unde tres personæ non sunt tres Dii, sed unus Deus.

Instabis 1. Essentia seu natura divina quæ est in Filio, & à Patre tamquam à principio & fonte totius divinitatis ; sicut essentia seu natura divina quæ est in Spiritu sancto, est à Patre & Filio ; ergo essentia divina perfectam non habet in Filio & Spiritu sancto aseitatem seu independentiam, prout negat originem seu principium ab alio.

Resp. Dist. ant. Essentia seu natura divina Filii est à Patre, per communicationem & quidem necessariam, concedo : per veram productionem, nego. In divinis enim sola persona producitur, sicut sola persona producit.

Instabis 2. Quare igitur Pater divinus vocatur à Theologis fons & origo totius divinitatis, & per excellentiam Deus à se ? Non alia certè de causa, quàm quòd essentia seu natura Filii sit à Patre ; & essentia Spiritus sancti sit à Patre & Filio, tamquam ab origine & principio.

Resp. Patrem divinum à Theologis vocari fontem & originem totius divinitatis, non quòd essentiam Filii & Spiritus sancti producat ; (est enim improducta Dei natura) sed quòd personas Filii & Spiritus sancti verè producat, ipse verò à nullo producat : unde dicitur fons & origo totius divinitatis, & Deus à se, id est principium sine principio.

Ex natura seu essentia divina, nostro concipiendi modo, fluunt ac dimanant per modum proprietatum, divina Attributa, quæ vel in communi & generatim spectari possunt, vel sigillatim & in particulari. De iis sub utroque respectu consideratis agendum, ac primò de divinis Attributis generatim & in communi consideratis.

QUÆSTIO TERTIA.

De divinis Attributis generatim & in communi spectatis.

DUO sunt hic à nobis duobus articulis expendenda : Primum, an & quomodo perfectiones omnes & divina Attributa in essentia Dei includantur : Secundum, an & quomodo Attributa divina tum ab essentia, tum à se invicem distinguantur.

ARTICULUS PRIMUS.

An & quomodo perfectiones omnes & divina Attributa in essentia Dei includantur.

UT terminos ipsos, quibus Schola utitur, ac quæstionis statum intelligatis.

Tournely de Deo.

K

Ob-

Observandum 1. Non sine consilio duo in articulo proponi; perfectiones nempe & Attributa: nonnihil enim est inter ista duo discriminis. Omne scilicet attributum, perfectio est: sed vice versa, non omnis perfectio est attributum, ea nempe quæ dicitur perfectio simplex, attributum enim est perfectio simpliciter simplex.

Observandum 2. Inter perfectiones, alias creatas esse quæ creaturis communicantur, ut intelligere, velle, &c. alias planè divinas quæ soli Deo conveniunt, ut esse æternum, immensum, immutabilem, &c.

Observandum 3. Inter creatas perfectiones alias esse, ut vocant, simpliciter simplices, alias verò simplices secundum quid.

Perfectio simpliciter simplex definiri solet à Theologis post S. Anselmum, Monologii c. 15. Ea quæ melior est ipsa quàm non ipsa: hoc est, quam enti cuilibet quatenus est ens, melius est habere, quàm non habere, duasque conditiones exigit: prima est, ut in sua ratione formali ac specifica nullam includat perfectionem: secunda, ut non sit impossibilis cum alia perfectione majori vel æquali. Defectu primæ conditionis, materia v.g. non potest dici perfectio simpliciter simplex: defectu secundæ conditionis, relationes divinæ perfectiones simpliciter simplices non dicuntur: tum quia non meliores sunt ipsæ quàm non ipsæ; non enim melius est in Deo habere paternitatem quàm filiationem: tum quia coherere non possunt simul, seu impossibiles sunt in eodem subjecto.

Perfectio simplex seu secundum quid, ea dicitur, quæ non est melior ipsa quàm non ipsa: seu quæ vel imperfectionem aliquam includit in suo conceptu formali, ut esse corpus, esse plantam, &c. vel quæ cum majori aut æquali perfectione stare non potest: tales sunt relationes divinæ.

Observandum 4. Aliquid in alio includi & contineri posse tribus modis; scilicet, formaliter, eminenter, & virtualiter. Formaliter, secundum rationem formalem & specificam: ita rationalitas formaliter est in homine. Eminenter secundum rationem seu modum perfectiorem & eminentiorem: hoc modo anima sensitiva & vegetans, in rationali eminenter continetur. Virtualiter denique secundum causalitatem; ita omnis effectus virtualiter in causa sua continetur.

Observandum denique, nomine essentiæ Dei, vel intelligi adæquatè totum id quod in Deo est, hoc est, omne perfectum; vel inadæquatè dumtaxat, eam scilicet perfectionem quæ nobis de Deo cogitantibus primum occurrit, & est radix aliarum omnium: quo sensu Dei essentiam usurpavimus, cum paulò antè quærebat in quonam reponendus sit gradus constitutivus divinæ essentiæ.

His prænotatis, sit

PRIMA CONCLUSIO.

Perfectiones omnes simpliciter simplices formaliter continentur in essentia divina saltem implicitè.

Probatur 1. Ex Scripturis. Proverb. 8. v. 14. Increata Sapientia de se ait: *Meum est consilium, & æquitas, mea est prudentia, mea est fortitudo. Per me Reges regnant, & legum conditores juxta decernunt.* Joan. 14. v. 6. Christus de se ipso dicit: *Ego sum via & veritas, & vita.* Ex quibus sic arguimus. Quæ de Deo prædicantur in abstracto & secundum rationem suam formalem, sunt

sunt in Deo formaliter & quoad substantiam : atqui perfectiones simpliciter simplices de Deo prædicantur in abstracto & secundum rationem suam formalem ; ergo sunt in Deo formaliter & quoad substantiam.

Et verò , Deus est ens à se , ens perfectissimum quo nihil melius est & excogitari potest ; ergo perfectiones omnes simpliciter simplices , quæ nihil imperfecti admixtum habent , formaliter & quoad substantiam in se continet : aliàs , non esset ens perfectissimum , quo nempe perfectius excogitari posset ; illud scilicet , quod necessitate suæ naturæ ac formaliter contineret quidquid simpliciter ac purè perfectum est , sine ulla imperfectionis admixtione .

Eas autem omnes perfectiones implicitè saltem quoad nos , continet divina essentia . Neque enim , ut antea dictum est , omnes figillatim ac distinctè perfectiones Dei apprehendimus , cum de Deo cogitamus ; sed tantum omnes generatim , implicitè ac confuse .

Conclusionem hanc demonstrant , quæ superius adducta sunt , ubi de natura Dei , SS. Patrum testimonia , quæ consule , ne eadem repetamus .

Unus hic sufficiet S. Aug. L. 6. de Trinitate c. 4. ubi sic loquitur . *Deo hoc est esse quod est fortem esse , aut justum esse , aut sapientem esse , aut si quid de illa simplici multiplicitate , aut multiplici simplicitate dixeris , quo substantia ejus significetur .* Et L. 15. c. 5. ait ea quæ secundum qualitatem in rebus creatis dicuntur , in Deo dici secundum substantiam . *Non ita est , inquit , illa ineffabili simplici que natura . Quidquid enim secundum qualitates illic videtur dici , secundum substantiam vel essentiam est intelligendum . Absit enim ut spiritus secundum substantiam dicatur Deus , & bonus secundum qualitatem : sed utrumque secundum substantiam .* Tom. 8. p. 847. c. 6. A. Ibid. pag. 961. n. 8. D. E.

SECUNDA CONCLUSIO.

Perfectiones simplices & secundum quid , non sunt in Deo formaliter , sed tantum eminenter .

Dux sunt Conclusionis partes .

Probatur prima pars 1. auctoritate Conc. Lateranensis IV. sub Innoc. IV. an. 1215. in quo Almarici doctrina tamquam insana damnatur , quod dicere ausus fuisset , creaturas omnes de Deo verè ac propriè prædicari posse , ita ut Deus verè sit leo , lapis , &c.

Probatur 2. certo & inconcusso hoc argumento . Deus est ens perfectissimum à quo procul exulat vel umbra imperfectionis ; ergo cum perfectiones creatæ , quæ simplices dicuntur & secundum quid , aliquid imperfectionis admixtum semper habeant , in Deo esse non possunt formaliter & quoad substantiam . Dixi perfectiones creatas simplices & secundum quid habere aliquid imperfectionis admixtum , non tantum ratione subjecti in quo sunt , sic enim spectatæ perfectiones etiam creatæ simpliciter simplices aliqua ex parte sunt imperfectæ , quia finitæ , accidentales & adventitiæ ; sed etiam ratione sui ac formaliter . E contra verò perfectiones simpliciter simplices ratione sui ac formaliter spectatæ , nihil imperfecti involvunt , v.g. sapientia , bonitas , justitia , &c.

Dices : Relationes divinæ inter perfectiones dumtaxat simplices & secundum quid recensentur , & tamen sunt in Deo formaliter .

Resp. Relationes divinas recenseri quidem inter perfectiones simplices

& secundum quid, non quod sint imperfectæ, sed quòd stare simul in eodem subjecto non possint.

Probatur secunda pars. Illud eminenter in alio includitur ac continetur, quod perfectiori ac nobiliori modo in alio est quam in se ipso: atqui creatæ perfectiones simplices & secundum quid, nobiliori modo sunt in Deo quàm sint in se ipsis. In Deo enim sunt ab omni prorsus impuritate defœcatæ. *Deus enim*, ait S. Aug. Lib. 5. de Trin. c. 1. nu. 2. *sine qualitate bonus est, sine quantitate magnus, sine situ præsidens, &c.* In illo ait idem S. Doctor L. 5. de Gen. ad litt. c. 15. n. 33. *creata omnia meliora sunt, ubi sunt veriora, ubi æterna & incommutabilia.* Et Sermone 384. aliàs 1. de Verbis Apostoli n. 1. *Si magnitudinem quæris, inquit, major est; si pulchritudinem, pulchrior, si dulcedinem, dulcior, &c.*

Favet Scriptura Psal. 93. v. 9. *Qui plantavit aurem non audiet? aut qui finxit oculum non considerat?* Isaïæ 66. v. 9. *Numquid ego, qui alios parere facio, ipse non pariam dicit Dominus? Si ego, qui generationem cæteris tribuo, sterilis ero?* Quæ quidem omnia cùm formaliter & ratione sui in Deo esse non possint, necesse est fateamur esse eminentiori & digniori quodam modo.

TERTIA CONCLUSIO.

Essentia Dei adæquatè sumpta in se & prout est à parte rei, omnem perfectionem simpliciter simplicem, omniaque Attributiona formaliter explicitè continet: essentia verò inadæquatè & pro solo essentia conceptu, non radicaliter tantum, sed etiam formaliter, tametsi implicitè ac confusè, omnia Attributiona complectitur ac continet.

Dux sunt Conclusionis partes.

Probatur prima pars ratione sæpiùs adducta. Quia nempè Deus est ens perfectissimum; ergo prout est à parte rei, formaliter & explicitè omnes omninò perfectiones simpliciter simplices divinaque Attributiona continet: & quidem modo tam perfecto, ut in Scripturis solus perfectus, solus bonus, solus sapiens & immortalis dicatur.

Secunda pars probatur 1. SS. Patrum testimoniis, quibus docent Deum per essentiam & substantiam esse quidquid est. Ita S. Aug. L. 15. de Trinit. cap. 5. S. Anselmus Monol. c. 16. & alii. 2. Essentia Dei etiam inadæquatè & pro solo conceptu naturæ sumpta, perfectissima est, ens à se, ens purissimum & infinitum ex dictis; ergo formaliter & essentialiter est omnis perfectio: v. g. est formaliter & essentialiter iustitia, sapientia, &c.

Probatur consequens. Quia si essentia Dei formaliter & in suo essentiali conceptu non est omnis perfectio, iustitia, sapientia, &c. erit ergo iustitia, sapientia &c. per aliquid ab essentia formaliter distinctum: at id non patitur, quæ summa est Dei perfectio & simplicitas; & de Deo id semper & cogitare & dicere necesse est, quod est perfectius. Porro quid perfectius est, nostro concipiendi modo, esse formaliter omnem perfectionem, seu omnem perfectionem formaliter includere, quàm non includere.

Dixi omnia attributiona implicitè ac confusè contineri in essentia divina. Namque prima essentia divinæ ut sic apprehensio seu primus conceptus, explicitè ac distinctè non repræsentat omnes divinas perfectiones, sed implicitè dumtaxat ac confusè, sub ratione nimirum entis perfectissimi, unde, nostro concipiendi more, distinctè unumquodque attributum dimanare seu fluere intelligitur.

Dices.

Dices : Si attributa divina fluere intelliguntur ab essentia , quomodo formaliter , ut volumus , in ea includuntur ?

Resp. Facile ista conciliari. Attributa quippè explicitè ac distinctè considerata , dimanare quidem ac fluere ab essentia intelliguntur ; non verò prout spectantur implicitè , generatim ac confusè : sub ea etenim ratione formaliter sunt ipsamet divina essentia .

Instabis . Relationes divinæ non sunt de conceptu formali divinæ essentia ; ergo nec Attributa absoluta .

Probatur consequens . Quia eadem prorsus rationes quæ ex infinitate divinæ naturæ petuntur , probant aut relationes pertinere ad conceptum essentia , aut Attributa ipsa absoluta non pertinere .

Resp. 1. Nego antecedens . Dicit enim posset relationes divinas esse de conceptu formali reali essentia , licet non sint de conceptu formali virtuali .

Resp. 2. Nego consequens & paritatem . Disparitas est 1. Quia relationes divinæ non sunt perfectiones simpliciter simplices , sed tantum secundum quid , ex dictis ; adeoque non tam exigunt inesse formaliter in divina essentia , ac ipsa Attributa . 2. Quia Attributa absoluta conveniunt essentia divinæ absolutè in se spectatæ , prout est communicabilis ; relationes verò essentia conveniunt , prout incommunicabilis est alteri tanquam supposito , & quatenus est in personis divinis per personalitates veluti contracta & terminata : inde est quod in illius conceptu absoluto non includantur .

ARTICULUS SECUNDUS.

An & quomodo Attributa divina tum ab essentia , tum à se invicem distinguantur .

Distinctio generatim à Philosophis dicitur negatio identitatis : ea quippe sunt distincta quæ non sunt quid idem .

Duplex universim distinctio assignatur . Una realis , quæ nemine cogitante ; altera verò rationis , quæ per mentem dumtaxat excogitatur inter res aliquas intercedere .

Distinctio realis triplex vulgò admittitur , pro varia Philosophorum ac Theologorum sententia : nempe realis major , realis minor , & realis formalis , quæ Scotistica solet appellari .

Distinctio realis major inter ea intercedit , quæ vel à se invicem separantur , ut Petrus & Paulus ; vel separari possunt , ut corpus & anima , subjectum & accidens &c. vel relativè opponuntur , ut pater & filius .

Distinctio realis minor , quæ dicitur modalis , est inter ea quorum unum potest esse sine alio , sed non vice versa . Ita modus seu modificatio substantia , v. g. inflexio digiti non potest esse sine digito , sed digitus potest esse sine illa inflexione .

Distinctio realis formalis seu Scotistica , est inter ea quæ tametsi unam & eandem habeant existentiam , distinctas nihilominus habent ex natura sua rationes seu formalitates : quales sunt v. g. in homine , animalitas & rationalitas ; in Deo , justitia & misericordia &c.

Distinctio rationis ea dicitur quæ fit per mentem ; & duplex est : una rationis , ut vocant , ratiocinantis ; altera rationis ratiocinata . Prior fit per mentem sine ullo in re fundamento , v. g. in ista propositione , Petrus est

Petrus: altera verò fit etiam per mentem, sed cum aliquo in re fundamento: atque hæc distinctio virtualis nominari solet; hoc est rei in se quidem unius & simplicis, sed quæ pluribus distinctis æquivalet, nobisque distinguendi rationem ac fundamentum subministrat, propter varios ejus effectus ac summam naturæ ipsius præstantiam & excellentiam.

Rursus distinctio illa virtualis duplex est; una perfecta, altera verò imperfecta. Perfectam dicimus, qua unum ab altero sibi identificato ita perfectè præscinditur, ut ne implicite quidem ac confuse in eo contineri & includi intelligatur; imperfectam verò, qua unum ab altero sibi identificato præscindi omninò non potest, sed implicite saltem in eo contineri ac includi concipitur. Sic v. g. ratio entis præscindi omninò non potest à suis differentiis divisivis: nec divina essentia à suis perfectionibus seu proprietatibus.

Hic porrò Quæstio non est de distinctione relationum divinarum inter se: certum quippè est eas realiter inter se distingui, quia inter se opponuntur. Sed quæstio movetur dumtaxat de distinctione Attributorum absolutorum, tum à se invicem, tum ab essentia; & relativorum ab essentia.

Errores circa distinctionem Attributorum divinarum tum ab essentia, tum à se invicem.

Gualterus.

Primò, Augustinus Niphus 12. Metaphy. Disp. 13. c. 3. refert, Gualterum distinctionem realem majorem admisisse Attributorum à se invicem & ab essentia; neque tamen propterea divinam simplicitatem negasse: quia nempe ad veram compositionem, (dicebat ille) necesse est plures esse totius partes quarum una habeat rationem actus, altera verò rationem potentiæ. Hac ipsa ratione usus est subinde Scotus, ut divinam simplicitatem cum sua distinctione reali formali conciliaret.

Gilbertus Porretanus.

2. Gilbertus Porretanus Episcopus Pictaviensis, vir dialecticis argutiis plus æquo deditus, cum in publico quodam Ecclesiæ suæ Concessu dixisset, *divinitatem non esse Deum, sed formam qua Deus est*; & in quibusdam ad Boetium de Trinitate Commentariis scripisset, *divinam essentiam esse substantiam qua Deus est; non quæ Deus est*, & alia multa præter communem hominum morem protulisset, ait Otto Frisingensis L. 1. de gestis Friderici I. Imperatoris c. 46. à duobus Ecclesiæ Pictaviensis Archidiaconis Arnaldo & Calone, quibus vividè se adjunxit S. Bernardus, ad Romanum Pontificem Eugenium III. in Gallias tunc temporis, hoc est circa medium sæculi 12. iter dirigentem, delatus est & erroris postulatus. Causa ejus in Concilio Parisiensi anno 1147. præside ipso Eugenio S. Pontifice discussa est ac ventilata. Multis objectionibus pulsatus Gilbertus, negavit primùm se unquam docuisse divinitatem non esse Deum: tum, *Audacter confiteor*: inquit, *Patrem aliò esse Patrem, aliò Deum, nec tamen esse hoc & hoc*: multaque alia in medium protulit, tam argutè ac subtiliter, ut S. Pontifex rei difficultate commotus, causæ hujus discussionem ac definitionem ad Concilium Remense anno immediate sequenti celebrandum remiserit.

Tom. 10. Concil. p. 1106. B.

Tom. 10. Concil. p. 1108.

Anno itaque 1148. in Concilio Remensi Episcopis decem Provinciarum coacto, præside eodem S. Pontifice Eugenio, causam suam iterum aggressus Gilbertus, & quidem prolixè ac contentiosè errorem suum, adductis in medium quamplurimis SS. Patrum testimoniis, involvere conabatur.

Ve-

Verum S. Pontifex tergiversantem ac diverticula quærentem ita pressè constrinxit, ut effugere non potuerit. *Multa dicis, frater, inquiebat Eugenius, multa & ea quæ fortassis à nobis non intelliguntur (adeò erant obscura & implicata) legi facis: sed simpliciter à te cognoscere velim, anne illam summam essentiam qua tres personas profiteris unum Deum, credas esse Deum.* Gilbertus diutina collatione fatigatus, ait Otto c. 56. minùs præmeditatè respondit; Non.

Non minori ardore ac studio eum premebat ac coarctabat S. Bernardus, referente Gaufrido Monacho qui præsens aderat Concilio, in Epistola ad Episcopum Albanensem. *Quid necesse est, dicebat S. Doctor, circa hujusmodi verba diutius immorari? Non aliunde procedit scandali hujus origo, nisi quòd plures credere vos credunt & docere, quòd divina essentia vel natura, divinitas ejus, sapientia, bonitas, magnitudo, non est Deus, sed est forma, qua Deus est.* Hoc si creditis, palam dicite, aut negate. *Ausus est dicere: (Gilbertus) Forma Dei & divinitas; qua Deus est & ipse, (vel ipsa) non est Deus.* Hac audita erroris manifesta declaratione, S. Bernardus unà cum nonnullis Episcopis symbolum fidei adornavit Gilberti erroribus oppositum, quod quidem ab Eugenio S. Pontifice cæterisque Concilii Patribus communi consensu approbatum fuit. Ita demum, ait Gaufridus in vita S. Bernardi Lib. 3. c. 5. *Apostolico Judicio, & auctoritate universalis Ecclesiæ, error ille damnatur.*

Tom. 10.
Concil. p.
1123. B.
Et apud
Baron. ad
an. Chr.
sti 1148.

Refert idem Gaufridus eodem loco, ea dumtaxat lege disceptandi copiam Gilberto factam esse, ut promitteret sine ulla sese obstinatione, pro Ecclesiæ sanctæ arbitrio correcturum liberè suam opinionem. Promissis stetit: teste enim eodem Gaufrido ibid. *Episcopus Gilbertus an eidem damnationi consentiat interrogatur: consentiens & publicè refutans quæ priùs scripserat & affirmaverat, indulgentiam ipse consequitur.*

Episcopus Gilbertus, ait Otto c. 58. S. Pontificis sententiam reverenter excipiens, Archidiaconibus in gratiam receptis, cum Ordinis integritate, & honoris plenitudine, ad propriam Diœcesim remeavit.

Totam hanc Gilberti Historiam à tribus coætaneis Scriptoribus accuratè descriptam habemus; S. Bernardo nimirum Serm. 80. in Cantica, Gaufrido Monacho tum in Epistola ad Episcopum Albanensem, tum in vita S. Bernardi; & Ottone Friginsensi Episcopo Lib. 1. de gestis Friderici I. Imperatoris cap. 50. & seq. quamquam Otto in Gilbertum paulò propensior, illum ab errore vindicare aliquando conatur. (cap. 56.) morti tamen proximus, quasi suam in Gilbertum indulgentiam retractans, doctorum virorum arbitrio Scripta sua subjecit, ut si quid in iis piorum aures læderet, pro non dicto haberetur. Ita colligitur ex Ravedico Canonico Friginsensi, qui Historiæ Ottonis, quæ deerant, adjecit. Vide Baronium ad an. Christi 1147. & 1148.

Ex dictis hætenùs, constat Gilbertum in Deo abstracta à concretis sejunxisse; nec voluisse quòd *divinitus sit Deus, sed tantum forma qua Deus est.* An verò pariter abstracta ab abstractis: hoc est, *Attributa absoluta* tum à se invicem, tum ab essentia distinxerit, ita ut dici non possit, *divinitas est omnipotentia, bonitas, justitia, &c. vel omnipotentia est bonitas, justitia, &c.* non ita certum videtur saltem si de sensu reali formali sermo sit: de sensu enim reali identico, non est dubitandi locus quin existimaverit Gilbertus, omnia Attributa absoluta sensu reali identico unum quid esse cum divina essentia.

*An Gilbertus æquè distinxerit inter attributa absoluta & essentiam,
ac inter personas & essentiam divinam.*

Opinantur igitur nonnulli, Gilbertum dumtaxat distinxisse inter proprietates relativas & essentiam divinam; nullatenus verò inter proprietates absolutas, tum ad se invicem, tum ad essentiam comparatas. His autem dicuntur momentis.

1. Quia S. Bernardus L. 5. de consideratione c. 7. fatetur, ab ipso ejusque discipulis, magnitudinem, bonitatem, justitiam, & alia hujusmodi asseri unam esse divinitatem, sed eam non esse Deum; verum, ipsi, ut Deus sit, conferre: ex quo non omninò simplicem ab illis Deum concipi colligit S. Bernardus. *Non multa, inquit, sed unam tantum divinitatem, quæ omnia illa sunt, Deo ut sit conferre asserimus.*

2. Cum in Concilio Remensi respondisset Gilbertus divinam illam essentiam qua tres personæ sunt unus Deus, non esse Deum; postridie declaravit, hanc suam dumtaxat mentem fuisse, ut divinitas distinguere-
tur tantum à Deo, quatenus Dei nomen personam significat. Dicebat enim, ait Otto cap. 56. *hoc nomen Deus, quandoque in designatione naturæ quandoque in designatione personæ unius etiam poni.... quare & agebat, pergit idem Otto, se divinitatem esse Deum, in illo tantum sensu concedere, quo Deus ponitur pro natura; in eo verò absolutè concedere non audere, pro qualibet personarum hoc nomen Deus, accommodatur.*

3. Vel ipsa ratio qua ducebatur Gilbertus ut distingueret inter naturam & personam divinam, demonstrat eum neutiquam cogitasse de distinctione Attributorum absolutorum tum à se invicem, tum ab essentia. Ratio hæc ipsi erat: *Ne videlicet, ait Otto loco citato, juxta Arium sicut personarum, ita & pluralitatem admitteret essentiarum: vel secundum Sabellium, ad essentiæ singularitatem, Christianæ fidei Religio pluralitatem restringeret personarum.* Nimirum, inquiebat, si essentia à persona non distinguitur, ergo sicut dicimus personam Filii indeterminatè incarnatam, passam; ita & essentiam divinam indeterminatè incarnatam, passam confiteri deberemus: *Ex qua absurditate, dicebat Gilbertus, facile sensus hæreticus, juxta Sabellium emergeret, ut eadem res diceretur & generans & genita, & eadem se ipsam genuisse.* Quæ certè ratio so-
lam postulat, ut patet personarum ab essentia divina distinctionem.

4. Quia referente Ottone, Pontifex definivit, *ne aliqua ratio in Theologia inter naturam & personam divideret, neve Deus divina essentia diceretur ex sensu ablativi tantum, sed etiam nominativi:* porro hæc mentio fit dumtaxat distinctionis inter essentiam & personam.

5. In Commentariis ad Boetium disertè asserit, justitiam & sapientiam Dei ab ejus essentia non secerni, & Deum hoc ipso justum esse quo Deus est.

Si verò quæsieris, qualis fuerit illa distinctio realis quam Gilbertus admisit inter essentiam & divinam personam; an realis identica, an realis tantum formalis quæ Scotistica dicitur, res in ambiguo posita videtur.

Nonnulli existimant eam realem & identicam non fuisse: tum quia apertè professus fuit Gilbertus in Conc. Parisiensi: *Patrem quidem alio esse Patrem, alio Deum; nec tamen esse hoc & hoc.* Unam ergo entitatem substantialem inter relationes & divinam essentiam admittebat. Tum quia sæpius declaravit se agnoscere tres personas esse unum Deum: tum quia crassior videtur error ille,

ille, quàm in hominem acutum & subtilem cadere possit. Quapropter errore facti deceptus videtur S. Thomas cùm scripsit 1. p. q. 28. art. 2. Gilbertum Porretanum docuisse, *relationes in divinis esse assistentes, sive extrinsecus affixas*: aut saltem arguendo tantùm, errorem hunc, quasi necessariò ex ejus sententia profluentem, ipsi imputavit. Atque his momentis adducti sunt nonnulli Theologi, inter quos Petavius Tom. 1. Theologic. Dogmatum Lib. 1. cap. 8. n. 8. & Vasquez Disp. 120. in 1. part. cap. 4. ut dicerent sententiam Scoti, nihil aut parum nihil differre à sententia Gilberti. Reclamant è contra Scotistæ.

Alii contendunt realem identicam à Gilberto admissam fuisse inter essentiam & personas divinas distinctionem; hisque ducuntur momentis. 1. Quia referente Matthæo Parisiensi ad an. 1199. dicebat, *Relationes non sunt quidem idem quòd ipsæ personæ, sed diversæ numero*. 2. Gaufridus tertium Gilberti capitulum expendens. *Relationes*, inquit, *personis tribus attribuit, quæ non sunt ipsæ personæ, sed res sempiternæ, ab invicem & ab ipsa substantia differentes*. 3. Quia Gilbertus ipse in Codice manuscripto Conc. Remensis misso ad Gregorium XIII. per Jacobum Amiotum Episcopum Altissiodorensem, apud Vasquesium in primam partem Disp. 120. c. 2. sic loquitur: *Tres personæ tribus unitatibus sunt tria, & distinctæ proprietate tribus, quæ non sunt ipsæ personæ, sed sunt tres res æternæ, & ab invicem à divina substantia in numero differentes*. Verùm de hac facti quæstione judicium hic nostrum suspendimus.

3. Realem quamdam distinctionem inter Deum ejusque operationem admisisse videntur recentiores quidam Græci Monachi, qui mysticum nescio quid usurpantes affirmabant, ubi inter orandum caput pectori umbilicoque compressissent, tum splendidissimam sibi lucem affulgere. Hanc verò lucem dicebant eandem esse qua Christus in transfiguratione refulsit, nec creatum quid esse, sed increatum & quasi indumentum Dei, & Deum ipsum seu operationem Dei, ab ipso tamen Deo realiter distinctam. Figmenti hujus primus auctor fuisse dicitur Simeon quidam Monasterii Præfectus; deinde Gregorius Palamas ex Monacho Montis sancti Episcopus Thessalonicensis. Vide Petavium Tom. 1. Theologic. Dogm. L. 1. c. 12.

4. Abbas Joachim, cujus Libellus proscriptus fuit in IV. Conc. Lateranensi an. 1215. sub Innoc. III. inter essentiam divinam & personam realiter quoque distinxisse videtur, qui Petrum Lombardum tamquam Hæreticum & insanum traduxit, eò quòd docuisset *summam quamdam rem esse Patrem, Filium, & Spiritum sanctum, quæ neque est generans, neque genita, neque procedens*. Ergo in mente hujus Abbatis, Pater, Filius, & Spiritus sanctus non sunt res illa summa, hoc est divina essentia; ergo non Trinitas, sed quaternitas est in Deo; ergo divina essentia distinguitur realiter à personis. Unde unitas, quam ille admittebat in divinis, vera non erat & propria, sed tantùm collectiva; quo sensu, multi homines dicuntur unus populus, & multi fideles, una Ecclesia.

5. Huic errori ex adverso planè apposita fuit 4. sæculo sententia Aetii & Eunomii, qui nullam omninò ne quidem virtuales & rationis ratiocinatæ distinctionem in Deo agnoverunt. Quæ sententia, ex duplici alio illorum errore sequitur. Cùm enim illi ex una parte assererent se plenam Dei habere notitiam, & quidem tantam quantam ipse Deus habet; & ex altera negarent Christum esse verum Deum Patri consubstantialem: ad utrumque impietatis caput propugnandum maximè opportunum & commodum
visum

Tom. II.
Conc. p.
144. A.
B.

visum fuit, si omnem penitus à Deo distinctionem excluderent. Namque
 1. Si essentia Dei ab attributis, & attributa ab invicem non distinguuntur,
 qui novit Deum esse ingenitum, is Deum plenè ac perfectè cognoscit: quia
 natura Dei in eo consistit, ut sit ens ingenitum, quod quidem se perfectè
 cognoscere illi jactitabant. 2. Cùm Christus sit genitus, consequenter Deus
 esse non potest: sic illi ratiocinabantur.

Sociniani ut faciliùs probent Spiritum sanctum Deum non esse aut perso-
 nam divinam, tametsi vocetur à Scriptura virtus Dei, contendunt Attri-
 buta Dei ab essentia realiter distingui.

*Opiniones Scholæ, circa distinctionem Attributorum divinorum tum ab
 essentia, tum à se invicem.*

TRiplex hîc generatim distingui potest Scholæ opinio. Prima Nomi-
 naliū, secunda Scoti, tertia S. Thomæ.

I. Nominales omni penitus rejecta distinctione etiam rationis inter At-
 tributa absoluta & essentiam divinam, varia dumtaxat admittunt nomina
 eandem omninò rem sub eadem intrinseca formalitate significantia. Addunt
 nihilominus Gregorius & Major, licet Attributa in se ipsis non distinguan-
 tur per mentem, distingui tamen aliquo modo ratione connotati; hoc est,
 ratione effectus quem aliquo modo respiciunt: cùm enim alius sit v. g. justi-
 tiæ & misericordiæ effectus, ratione istorum effectuum quos connotant, ju-
 stitia & misericordia distinguuntur.

Quantum verò ad proprietates relativas ad essentiam comparatas,
 Ocham qu. 1. Gabriel in 1. d. 1. art. 1. Marsilius in 1. q. 6. art. 2. conclusione
 4. admittunt distinctionem realem formalem ante mentis operationem.
 Ad hos accedit aliqua ex parte Durandus in 1. dist. 33. q. 1. Non solum enim
 distinctionem inter essentiam & relationes dicit esse ex natura rei formalem
 realem, quod vult Scotus; sed quasi realem modalem, qualis scilicet in-
 tercedit inter rem & modum rei. Quod probat ex S. Joan. Damasceno L. 1.
 de fide cap. 8. ubi ait: *Quo circa omnia quæ Pater habet, Filii sunt, hoc uno
 excepto, quòd ingenitus non est: quæ quidem vox nec naturæ discrimen nec di-
 gnitatem, sed existentie modum indicat.*

II. Scotus in 1. dist. 8. quæst. 4. inter distinctionem realem majorem qua
 unum ab alio differt, ut res à re, & distinctionem rationis, tertiam finxit
 quam appellat realem formalem, qua unum ab alio differt ratione forma-
 li seu definitione ante ullam mentis operationem: talem ille distinctio-
 nem admittit inter Attributa tum absoluta tum relativa & essentiam di-
 vinam. Nec te moveat quòd hujusmodi distinctionem aliquando dicat
 non esse realem actualem, sed virtuales & rationis: his quippè verbis
 excludere tantum voluit distinctionem realem majorem seu rei ad rem.
 Eadem autem ratione ductus ille fuit ad illam realem formalem di-
 stinctionem admittendam, qua Gilbertus Porretanus, nempè ut expona-
 tur quomodo essentia divina personis Filii & Spiritus sancti communice-
 tur, non communicata personalitate.

III. Sanctus Thomas & alii vulgò Theologi, distinctionem dumtaxat
 virtuales & rationis ratiocinatae admittunt inter Attributa tum absolu-
 ta tum relativa & essentiam divinam.

PRIMA CONCLUSIO.

Inter attributa divina tum absoluta tum relativa ad essentiam comparata, & absoluta ad invicem, nulla est omninò realis actualis, aut modalis aut etiam formalis distinctio ante mentis operationem.

Probatur 1. Ex Scripturis hoc argumento. Inter illa nulla omninò est distinctio actualis realis ante operationem mentis, quæ de se invicem in abstracto prædicantur: atqui essentia divina & Attributa de se invicem in abstracto prædicantur. Joan. 14. v. 6. Christus de se ipso ait: *Ego sum via & veritas, & vita*. Proverb. 8. v. 12. *Ego sapientia habito in consilio*. 1. Corinth. 1. v. 24. *Prædicamus Christum Dei virtutem & Dei sapientiam*. Quibus in locis, Deus non tantum dicitur vivens, sapiens & verus in concreto, sed vita, sapientia & veritas in abstracto.

Probatur 2. Ex Conciliis.

Ex Remensi an. 1148. in Symbolo fidei contra errores Gilberti art. 1. his verbis: *Credimus & confitemur simplicem naturam divinitatis esse Deum. Nec aliquo sensu Catholico posse negari quin divinitas sit Deus, & Deus divinitas*. Cum verò Gilbertus, ut antea observatum fuit, nomine Dei non naturam ipsam, sed personam divinam intelligeret, haud dubiè Concilium hoc eodem sensu appositè ad errorem Gilberti, Dei nomen pro persona usurpavit; atque sensu errori Gilberti prorsus opposito, definivit, naturam divinitatis esse Deum, hoc est personam divinam: adeoque inter personas divinas & divinam essentiam nullam intercedere realem & actua-
lem ante mentis operationem distinctionem.

Tom. 10.
Conc. p.
2106. B.

Sensum hunc manifestè indigitat ipsemet S. P. Eugenius Concilii Præses: Prohibet enim ne aliqua ratio Theologica inter naturam & personam divideret: Neve Deus divina essentia diceretur ex sensu ablativi tantum, sed etiam nominativi. Ita refert Otto L. 1. de gestis Friderici I. Imperatoris c. 56.

Ex Lateranensi IV. sub Innoc. III. anno 1215. c. 2. ubi adversus errorem Abbatis Joachim sic loquuntur Patres: *Nos, sacro & universali Concilio approbante, credimus & confitemur, quod una quædam summa res est, incomprehensibilis quidem & ineffabilis, quæ veraciter est Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, tres simul personæ, ac singulatim quælibet earundem. Et ideò in Deo Trinitas est solummodò, non quaternitas: quia quælibet trium personarum est illa res, videlicet substantia, essentia, sive natura divina. Porro si admittatur ante mentis operationem distinctio quædam actualis realis, etiam formalis, absurdum illud sequitur quod Concilium rejicit & damnat, nempe esse in Deo quaternitatem in sensu reali etiam formali; scilicet essentiam, & tres personas.*

Tom. 11.
Conc. pag.
144. E.

Denique ex Florentino sub Eugenio IV. anno 1439. sess. 18. ubi Joannes Theologus Latinorum partes agens sic Græcos aggreditur. *Vos quæritis, an idem sit in divinis personis substantia & persona sive hypostasis. Nos verò dicimus, substantiam & personam sive hypostasim esse idem re, differre autem nostro modo intelligendi; ita ut persona constet ex substantia & proprietatibus. Nunc igitur quoniam intelligendum & ratione distinguuntur, substantia quidem communicatur personis, proprietates verò nullo modo communicantur: idque provenit ex vi relationis. Joanni hac in parte subscribit Marcus Ephesinus qui pro Græcis respondebat. Fortasse, ait, hac in parte nulla est inter nos discrepantia.*

Tom. 13.
Conc. p.
251. A.

Con-

Constat ex his testimoniis, omnem à divinis Attributis tum absolutis tum relativis cum essentia divina comparatis, excludi distinctionem realem actualem ante mentis operationem: sed distinctio formalis Scotistica, realis est & actualis ante mentis operationem.

Scio Scoti defensores respondere solitos, damnatam duntaxat à Conciliis distinctionem realem & actualem entitativam, non verò realem formalem.

Verum in promptu est responsio; nimirum eam à Conciliis, maximè autem Remensi, rejectam fuisse distinctionem qualem admittebat Gilbertus: sed ex dictis antea, non realem entitativam, sed realem duntaxat formalem ante mentis operationem ille admittebat, cum diceret, *divinitatem non esse Deum, sed formam qua Deus est*: & aliunde protestaretur, *Patrem quidem aliò esse Patrem, & aliò Deum, nec tamen esse hoc & hoc*.

Hæc porrò non eo animo ac consilio dicta volumus, ut expressè damnatam fuisse Scoti opinionem asseramus, absit. Non ignoramus enim eam in Scholis quotidie publicè ac liberè propugnari, audientibus, nec reclamantibus Episcopis. Igitur arguendo duntaxat, non affirmando, illam ex Conciliorum mente putamus rejectam fuisse.

Probatur 3. Ex SS. Patribus.

To. 8. p. 856. C. S. Augustinus Lib. 7. de Trinit. c. 3. nu. 4. *Secundum quod sapientia est, & essentia*. Et c. 6. n. 11. *Non aliud est Deo esse, aliud personam esse, sed omnino idem*. Et paulò infra. *Quemadmodum hoc illi est esse quòd Deum esse, quòd magnum, quòd bonum esse; ita hoc illi est esse, quòd personam esse*.

Lib. 5. cap. 10. n. 11. *Deus non ea magnitudine magnus est, quæ non est quod est ipse, ut quasi particeps ejus sit Deus cum magnus est; alioquin illa erit major magnitudo quàm Deus, Deo autem non est aliquid majus: ea igitur magnitudine magnus est qua ipse est eadem magnitudo*. Idem ibidem dicit, de bonitate, æternitate, & omnipotentia, caterisque Dei attributis. Cap. 8. nu. 9. jam dixerat: *Non aliud est Deo esse, & aliud magnum esse, sed hoc idem illi est esse quòd magnum esse*.

Denique L. 15. c. 5. n. 7. *Una ergo, inquit, eademque res dicitur, sive dicatur æternus Deus, sive immortalis, sive incorruptibilis, sive immutabilis: itemque cum dicitur, vivens, & intelligens, quod est utique sapiens, hoc idem dicitur*. Non enim percepit sapientiam qua esset sapiens, sed ipse sapientia est. Manifestum est his in locis S. Doctorem distinctionem realem entitativam inter essentiam divinam & Attributa penitus excludere. De reali formali Scotistica procul dubio non cogitavit S. Doctor. Cum tamen absolutè ac simpliciter pronunciat non aliud Deo esse, ac personam esse, bonum, justum, sapientem esse; è contra verò in mente Scoti aliud sit Deo esse, ac personam, ac bonum, ac justum esse; aliud, inquam, saltem realiter formaliter ante mentis operationem; consequens videtur Scotum sententiam suam non satis accommodasse ad modum & normam loquendi S. Augustini.

S. Fulgentius in Responsione ad Ferrandum, Interrog. 2. *Claret, inquit, hoc esse catholicæ veritatis, ut cum in Deo divinitatem, magnitudinem, bonitatem, virtutem nominamus: non in istis diversis nominibus quædam diversa: sed unum illud, quod est essentia vel natura, certissimè noverimus*. At in opinione Scoti diversa illa sunt, si non entitate, saltem reali & actuali formalitate ante mentis operationem.

Ed. Bil. S. Joannes Damascenus Lib. 1. orthodoxæ fidei c. 11. *Unum idemque omnino sunt Pater, & Filius, & Spiritus sanctus: nisi quòd Pater genitus non est, Filius*

Filius genitus est, Spiritus sanctus processit. Quod autem in ea distinctum est, cogitatione sola distinguitur. Si cogitatione sola, non ergo reali & actuali formalitate ante mentis operationem, ut vult Scotus, qui in sententia Gilberti incidisse videtur. Iste quippe non sola cogitatione Mathematica, quæ unum ab alio distrahit; sed etiam ratione Theologica distinguebat inter personam & essentiam divinam. Per rationem autem Theologicam quid aliud intelligi meritò potest, quam ratio formalis quæ dicitur esse in re ipsa ex natura rei, independenter ab operatione mentis? Cum igitur S. Damascenus à Durando laudatus, ait: vocem hanc *ingenitus*, non naturæ discrimen, nec dignitatem atque auctoritatem, sed existendi modum indicare; *modum illum realiter ante mentis operationem distinctum esse non contendit, sed sola dumtaxat cogitatione, ut disertè profitetur c. 11. Quamvis etenim relationes ab essentia non differant ex natura rei, possunt nihilominus concipi, non ut res, sed ut modus essentiæ.*

Otto L. I.
c. 56.

L. I. ortho-
d. fidei c. 9.

S. Anselmus Monologii cap. 17. Cum igitur, inquit, illa natura nullo modo composita sit, & tamen omni modo tota illa bona sit: necesse est ut illa omnia non plura, sed unum sint. Idem igitur est quodlibet unum illorum, quod omnia, sive simul, sive singula; ut cum dicitur *iustitia*, vel *essentia*, idem significat, quod *alia*, vel *omnia simul*, vel *singula*. Quemadmodum itaque unum est, quidquid essentialiter de summa substantia dicitur: ita ipsa uno modo una consideratione est quidquid est essentialiter. Illa summa essentia nullo modo sic est aliquid, ut illud idem secundum alium modum, aut secundum aliam considerationem non sit: quia quidquid aliquo modo essentialiter est, hoc est totum quod ipsa est.

P. 10.
col. 2. A.

Denique S. Bernardus L. 5. de Consider. c. 6. Si bonum, inquit, si magnum, si beatum, si sapientem, vel quidquid tale de Deo dixeris, in hoc verbo insinuat, quod est, Est. Nempe hoc est ei esse quod hæc omnia esse.

Ed. Mabill.
p. 450. D.

Et c. 7. Gilbertum Porretanum sic premit. Quid est Deus? Quo nihil melius cogitari potest. Si approbas, non oportet assentiaris esse aliquid, quo Deus sit, & quod Deus non sit. Hoc enim sine dubio melius. Quomodo non melius Deo, si Deus non est, quod dat Deo ut sit? At melius illam divinitatem, qua dicunt Deum esse non aliud quam Deum esse fatemur. Non est ergo in Deo nisi Deus. Quid? inquirunt: negas Deum habere divinitatem? Non, sed quod habet, hoc est. Negas divinitate Deum esse? Non, sed non alia, quam quæ ipse est. Aut si tu aliam invenisti, adjuvet me Trinitas Deus, adversus illam tota me contumacia erigo. Quaternitas orbem determinat, non signat deitatem. Deus Trinitas est, Deus trium singula personarum. Multa dicuntur esse in Deo, & quidem sanè, Catholicèque, sed multa unum. Alioquin si diversa putemus, non quaternitatem habemus, sed centenitatem. Verbi causa, dicimus magnum, bonum, iustum & innumera talia; sed nisi omnia unum in Deo, & cum Deo consideres, habebis multiplicem Deum. Istud verò S. Doctoris ratiocinium, non minùs realem formalem, quam realem entitativam distinctionem in divinis oppugnat. Hac enim supposita formali distinctione. 1. Divinitas non est Deus in sensu reali formali. 2. Divinitas, nostro modo intelligendi, erit quid melius quam Deus, quando quidem est forma qua Deus est. 3. In sensu reali formali ante mentis operationem, est in Deo non Trinitas tantum, sed quaternitas. Quæ quidem totidem absurda sunt, quibus S. Doctor Gilbertum premebat.

Ibid. p.
451. C.

Rursus Serm. 80. in Cantica nu. 6. in eundem errorem sic insurgit. Recedant à nobis, carissimi, inquit, recedant novelli, non dialectici, sed hæretici, qui magnitudinem, qua magnus est Deus; & item bonitatem, qua bonus est; sed & sapien-

P. 11548. C.

pietiam, qua sapiens; & iustitiam, qua iustus; postremò divinitatem, qua Deus est, Deum non esse impiissime disputant. Divinitate, inquiunt, Deus est, sed divinitas non est Deus. Forsitan non dignatur Deus esse, quæ tanta est ut faciat Deum. Sed si Deus non est, quid est? Aut enim Deus est, aut aliquid quod non est Deus, aut nihil. Equidem non das Deum esse, sed ne nihilum quidem, (ut opinor) dabis, quam usque adeò necessariam Deo esse fateris, ut non modò absque ea Deus esse non possit, sed ea sit. Quòd si aliquid est, quod non est Deus: aut minor erit Deo, aut major, aut par. At quomodo minor, qua Deus est? Resiat ut aut maiorem fatearis, aut parem. Sed si major, ipsa est summum bonum, non Deus: si par, duo sunt summa bona, non unum; quod utrumque Catholicus refugit sensus. Sic egregiè Gilberti sententiam confutabat S. Bernardus.

Qui hætenus laudati à nobis sunt SS. Ecclesiæ Doctores, non tantum auctoritate sua, quæ gravissima est, sed pondere rationum quibus illi nituntur, conclusionem nostram demonstrant. Rationes autem illæ ex duplici omninò fonte ducuntur: ex summa nimirum Dei perfectione, & simplicissima natura.

1. Deus est ens perfectissimum, quo nihil melius est aut cogitari potest: atqui, nostro modo concipiendi, ens perfectissimum non foret, si maxima, quæ excogitari potest, identitate, sibi perfectiones omnes non identificaret. Namque ens quod per suam essentiam entis plenitudinem, totalitatem, universalitatem continet, ita ut non nisi per conceptus magis vel minus explicitos ejus perfectiones à nobis distinguantur, perfectius videtur eo in cuius essentiali & formali conceptu omnes perfectiones non includuntur: cum ergo Deus sit ens perfectissimum, perfectiones omnes in suo conceptu essentiali & formali includit; & consequenter, nulla in ipso realis actualis & formalis ante mentis operationem distinctio excogitari debet.

Confirmatur. Quia si Deus in suo essentiali & formali conceptu omnes omninò perfectiones non includeret, perfectiones illæ quasi ab extrinseco ipsi advenire conciperentur, & ita quasi per quamdam participationem eas Deus possideret; quod certè absurdum est. Hac ratione ductus haud dubiè fuit S. Th. ut diceret Gilbertum existimasse, relationes in divinis, assistentes esse, sive extrinsecus affixas. Momentum istud urget S. Bernardus L. 5. de Consid. c. 7. & ante ipsum S. Augustinus Lib. 15. de Trinit. c. 5. verba descripsimus.

Th. 2. 28.
art. 2.

T. 1. nu.
edit. Op.
Gers. p.
100.

2. Deus est ens simplicissimum, & quidem maxima, quæ excogitari à nobis potest, simplicitate: sed ens huiusmodi distinctionem omnem realem actualement & formalem ante mentis operationem excludit; ergo &c. Rationem istam urget S. Bernard. contra Gilbertum L. 5. de Consid. cap. 7. & S. Anselm. Monologii c. 17. Ita Gerſo Lectione 2. contra vanam curiositatem. Fides saluberrima, inquit, & omnis Metaphysica tradit nobis quòd Deus est simplicissimus in supremo simplicitatis gradu supra quàm imaginari possimus. Hoc dato quid opus est ipsam unitissimam essentiam per formas metaphysicales... discernere, dividere &c.

Inter articulos quos Stephanus Episcopus Parisiensis damnavit ex consilio atque sententia Theologorum Parisiensium anno 1276. iste legitur. Quòd aliquid sit Deus realiter, quod non sit formaliter Deus.

Et inter articulos à Ludovico revocatos anno 1362. iste reprehenditur. Quòd aliquid sit Deus secundum suum esse reale, & tamen sit Deus secundum suum esse formale.

Gerſonia.
na. l. 3.
p. 43.

Ad censuram illorum articulorum procul dubio respiciebat Gerſo Lectione

ne secunda contra vanam curiositatem, consideratione quinta ubi sic ait. *Dudum unus è prædecessoribus meis, & sacra Theologiæ Facultas notabilem fecerunt super hac materia determinationem, in qua ponitur articulus iste inter cæteros; Quod aliquid in divinis sit Deus secundum suum esse reale, quod non sit Deus secundum suum esse formale: error est ad sensum quem facit. Revocatum hunc articulum fuisse, observat ibidem Gerso, aut auctorem non appellat. Fuit ille nomine Ludovicus qui an. 1362. dictum retractavit articulum. Ibidem: Utinam, pergit Cancellarius Parisiensis, juxta monitionem Facultatis nuper factam, parcius ista materia & similes pro hac vel illa discuterentur parte. Paulò antè dixerat, dudum damnatum & revocatum articulum: hic vero nuper. An verò spatium temporis quod finxit ab an. 1362. quo revocatio dicti articuli facta est, usque ad annum 1402. quo suum contra vanam curiositatem opusculum emisit Gerso, concordet cum istis verbis, dudum, & nuper, judicet lector, sive Typographi incuria irreplerit verbum nuper, sive re ipsa semel & iterum de hac re sacra Facultas vario tempore sententiam suam dixerit.*

T. I. Op.
Gers. n.
edit. p.
401.

Rursus idem Gerso in Epistola ad quemdam Minorem scripta anno 1426. quæ tota est de laudibus S. Bonaventuræ ait, *Damnata est nuper per prædecessores meos in sacra Theologiæ Facultate (sub pluribus articulis) doctrina, quam nonnulli solum impune subtilem garriunt, quam ignorantes veluti picæ loquacissimæ stabilire nituntur, cum sit mera insania, & vanitas falsa. Unus articulus inter cæteros est, quod aliquid sit Deus realiter, quod non sit formaliter Deus. Quam formalem distinctionem subinde refellit Gerso.*

To. I. p.
418.

Vim hujus censuræ eludunt quibus ea non placet. 1. Quia suspectæ ac dubiæ fidei ipsis videtur. 2. Quia ad rem præsentem, inquiunt, non pertinet: distinctionis quippè formalis defensores non docent aliquid esse Deum realiter, quod non sit formaliter Deus, quasi foret aliquod in Deo attributum, quod non esset ipsamet Dei substantia seu essentia. 3. Addunt articulum damnatum obscurum esse & implicatum, qui non satis accuratè ac nitidè sententiam formalis distinctionis exprimit; quæ hoc unum fert, unum scilicet attributum, v. g. justitiam, formaliter non esse misericordiam.

Verùm Gerso semel & iterum hujus censuræ mentionem facit, nec quìs facilè in mentem suam induxerit, virum tam gravem ac sapientem vanis dumtaxat rumoribus aures suas accommodasse circa rem quam bis repetit, *nuper*, idest paucis ante se annis contigisse. 2. Ludunt hic in æquivoco: Si enim per terminum istud, *formaliter*, idem omninò significare volunt quod per istum *realiter*, vel *identicè*, ultrò fatemur eos hoc sensu non existimare aliquid esse Deum realiter, quod non sit realiter & identicè Deus; alioqui nugatoria foret & identica, ut vocant, propositio. Si verò per terminum istum, *formaliter*, intelligunt, ut reverà est, formalitatem quamdam objectivam actualem & realem ante mentis operationem, testatur Gerso sententiam illam censura Parisiensi confixam fuisse: quapropter articulus damnatus clarus & apertus visus est Theologis nostris Parisiensibus.

S E C U N D A C O N C L U S I O.

Inter attributa divina tum absoluta tum relativa comparata ad essentiam, & absoluta ad invicem, datur distinctio virtualis cum fundamento ex parte Dei: non tamen perfecta, sed imperfecta sensu in prænotatis exposito.

Duæ sunt Conclusionis partes.

Pri-

Prima pars probari 1. potest iis omnibus Scripturæ locis, in quibus de Deo plura prædicantur, bonitas, iustitia, sapientia, immortalitas, &c. unde Christus Joan. 16. v. 15. numero plurali ait: *Omnia quæcumque habet Pater, mea sunt.*

2. Ex Conc. Florent. suprâ laudato sess. 18.

Ed. nov.
To. I. p.
265. C.

3. Ex SS. Patribus, iis maximè qui adversus Eunomium distinctionem hanc virtualem ex professo demonstrarunt, SS. Basilius, Gregorius Nyssenus & Nazianzenus, & alii benè multi. Unum hic appellabimus Basilium, qui manifestè distinctionem hanc virtualem inter proprietates personales ac divinam essentiam designat his verbis, L. 2. adversus Eunom. *Hæc est enim proprietatum natura*, inquit, *ut in substantiæ identitate aliud quiddam ostendant.* Audis, *in identitate substantiæ?* Nulla igitur est realis & actualis ante mentis operationem, sed virtualis dumtaxat & rationis distinctio inter relationes & divinam substantiam. Adde, non rarò S. illum Doctorem una cum S. Gregorio Nazianzeno affirmare ex commentatione, hoc, est cogitatione seu mentis operatione dumtaxat, substantiam divinam & modos seu formas, characteres & notas, idest, proprietates & perfectiones divinæ essentiæ inter se distingui.

Probatur prætereà manifesta ratione. Ea virtualiter distingui dicuntur, quæ tametsi unam & simplicissimam habeant entitatem, multis tamen distinctis ob naturæ suæ præstantiam & excellentiam æquivalent, ac diversos effectus producant, unde menti nostræ fundamentum & causam præbent diversorum conceptuum: atqui essentia Dei cum attributis comparata, & attributa ad se invicem, unam habent & quidem simplicissimam entitatem, ex dictis Conclusionem prima; atque ob naturæ suæ præstantiam & excellentiam pluribus distinctis æquivalent, multosque ac diversos effectus producant, quos producerent causæ creatæ realiter distinctæ, v. g. eadem simplex & infinita entitas divinæ substantiæ, prout æquivalet absoluto, communicatur; prout æquivalet relativo, non communicatur &c.

Hinc patet 1. Distinctionis virtualis fundamentum duplex esse: unum ex parte Dei, summam & infinitam ejus perfectionem: alterum ex parte nostri, mentis scilicet nostræ tenuem ac finitam capacitatem, qua fit, ut uno & simplici conceptu omnes Dei perfectiones percipere non valeamus. 2. Distinctionem virtualem prout fundamentum habet in re ipsa, dici posse realem virtualem; quatenus verò est ex parte intellectus distinguentis, dici posse formalem: qua ex parte differt à distinctione formali Scoti, quæ actualis est, & realis formalis ante mentis operationem.

Secunda pars Conclusionis probatur 1. Quia distinctio virtualis imperfecta, ea est per quam unum ab alio non potest ita perfectè præscindi, quin in eo implicite saltem ac confuse contineri intelligatur: atqui divina attributa nec ab essentia, nec à se invicem ita perfectè præscindi possunt, quin sese mutuò implicite saltem ac confuse includere intelligantur. Et quibus rationum momentis probavimus suprâ, essentiam divinam essentialiter & formaliter in suo conceptu omnes omnino perfectiones simpliciter simplices implicite saltem includere, iisdem probatur perfectiones illas sese mutuò etiam continere; ergo inter attributa divina ad essentiam, & ad se invicem comparata, datur distinctio virtualis solum imperfecta, quæ nempe fit penes conceptus nostros magis aut minus explicitos.

Probatur 2. Quia cum Deus sit ens perfectissimum quo nihil melius est ac cogitari potest, de ipso id sentiendum quod nostro intelligendi modo perfe-

perfectius videtur: atqui videtur esse aliquid perfectius si essentia divina & attributa ita sese mutuò includant ac contineant formaliter, saltem implicite, ut unum ab alio perfecte præscindi ac per mentem separari non possit. Hoc modo omni ex parte infinita concipitur divina essentia; & quodlibet attributum etiam infinitum est in omni genere, quod certè videtur quid majus atque perfectius, quàm si infinitum concipiatur in aliquo dumtaxat genere; ergo admittenda tantùm in Deo distinctio virtualis imperfecta.

Solvuntur Objectiones adversus primam Conclusionem.

Objicies 1. nonnulla SS. Patrum testimonia, quibus declarant in divinis non idem esse naturam & personam: aliud esse naturam sed substantiam, & res seu proprietates naturæ; variis denique nominibus, varias distinctasque perfectiones significari. Ita

S. Basilius L.1. contra Eunomium affirmantem cuncta quæ de Deo dicuntur, secundum substantiam dici, & ingenitum seu ingenerationem esse ipsammet Dei substantiam. *Quomodo igitur ridiculum non est, ait S. Doctor n.8. creandi facultatem substantiam esse dicere? aut etiam providentiam, aut similiter præscientiam rursus substantiam esse? & uno verbo, omnem actionem substantiam putare? Quod quidem esse per absurdum ostendit ibidem; quia consequens inde foret variis nominibus idem omninò significari, unde summa inter divinas perfectiones confusio & perturbatio resultaret: qua confusione, ait, quid unquam absurdius fiet?* Ed. nrv.
T.1.p.219.
E.

S. Gregorius Nyssenus contra Eunomium Orationes 12. Putat, inquit, Eunomius, neque justitiæ rationem diversam esse ab his quæ dicta sunt existere, neque sapientiæ rationem & potentiæ & bonitatis & uniuscujusque nominum quæ Deo decere congruunt & si hæc statuit Eunomius, quid frustra Scripturæ multis nominibus divinam naturam vocant Deum judicem, justum, fortem, longanimum, verum, misericordem? Antea dixerat, horum nominum uniformem non esse significationem. T.1.p.401.
D.

S. Gregorius Nazianzenus Oratione 35. Quid? an etiam immortalitas, & innocentia, & immutabilitas essentia Dei sunt? At si ita est multæ Dei essentia erunt, non una: aut certè compositus ex his Deus erit. Neque enim hæc citra compositionem esse queunt, si modò essentia sunt. T.1.p.569.
A.

S. denique Aug. ut alios omittamus, L.7. de Trinit. cap.1. ait Patrem non esse sapientem sapientia genita sed ingenita, Filium verò sapientem esse sapientia genita. Et c.4. n.9. Si autem, inquit, aliud est Deo esse, aliud subsistere, sicut aliud Deo esse, aliud Patrem esse, vel Dominum esse; quod enim est, ad se dicitur, Pater autem ad Filium & Dominus ad servientem creaturam dicitur. Et Lib.5. c.5. n.6. dixerat. In Deo nihil secundum accidens dicitur, quia nihil in eo mutabile est; nec tamen omne quod dicitur, secundum substantiam dicitur. Dicitur enim ad aliquid, sicut Pater ad Filium, & Filius ad Patrem, quod non est accidens non secundum substantiam hæc dicuntur. T.8.p.851.
& seq.
ib. p.860.
E.
ibi. p.834.
F.

Resp.1. His testimoniis, si ad litteram rigidè urgerentur, probari posse non tantum realem formalem, sed etiam realem substantialem seu entitativam esse inter essentiam divinam & attributa distinctionem. Ajunt etenim bonitatem, justitiam, sapientiam, &c. non esse Dei essentiam seu substantiam, ea de Deo non dici secundum substantiam, &c. attamen concludere inde non licet, in mente illorum Doctorum, esse inter essentiam & divinas perfectiones realem & entitativam distinctionem.

Tournely de Deo.

L

Resp.2.

Resp. 2. Hujusmodi testimonia benignè interpretanda, ex scopo Ss. Patrum, ac statu controversiæ quæ illis erat cum hæreticis sui temporis.

Ita contra Eunomium, qui omnem omnino etiam rationis & virtutis distinctionem à divinis excludebat, ac naturam Dei in sola collocabat ingeneratione seu in solo *ingenito*, iis interdum verbis utuntur quibus realem substantialem, seu entitativam distinctionem videntur exprimere; at verò contra Gilbertum Porretanum; qui realem aliquam admittebat in Deo distinctionem, omnem omnino etiam virtualem videntur excludere. Et tamen illi omnes benigna interpretatione exponendi sunt, ita ut qui nullam distinctionem agnoscere videntur, realem dumtaxat entitativam, aut saltem formalem excludant; qui verò realem & substantialem videntur admittere, ii de virtuali dumtaxat sint intelligendi. Benignam hanc & commodam interpretationem à nobis exigit non tantum æquitas & justitia, sed & reverentia quæ Ss. Ecclesiæ Doctoribus debetur.

Resp. 3. Quæ hic opponuntur Ss. Patrum testimonia, non de reali entitativa, aut reali formali; sed de virtuali dumtaxat & rationis ratiocinata distinctione intelligi facile posse ac debere.

1. Cum ajunt *ingenerationem seu ingentum, providentiam, præscientiam, bonitatem, justitiam, &c. non esse Dei substantiam, vel de substantia Dei non dici*: Distinguo; in sensu virtuali, & quoad nomen, nominisque significationem, concedo: in sensu reali entitativo, aut reali formali, nego. Re ipsa enim variis nominibus essentia seu natura Dei ejusque attributa exprimuntur, & res iis nominibus significatæ, diversæ sunt, non quidem re & entitate, sed virtute & æquivalentia. Per substantiam, natura seu essentia significatur; per attributa, naturæ proprietates, affectiones, formæ, modificationes &c. Liquidò constat, ait S. Gregorius Nyssenus frater S. Basilii, Oratione 12. contra Eunomium, *ingenitum non esse nomen essentiae, sed differentiae alicujus, eorum quæ intelliguntur, significativum, quæ quod est genitum à non genito facit discrepare*. Ad scopum verò & institutum Ss. Basilii & Gregorii utriusque, qui cum Eunomio disputabant, satis ipsis erat ostendisse, *ingeniti seu ingenerationis nomine non naturam ipsam seu substantiam Dei, sed dumtaxat differentiam, proprietatem, affectionem, seu modum quemdam naturæ significari*: quod appositè dicebatur contra Eunomium, qui formalem substantiæ divinæ rationem in ipsa ingeneratione seu in ipso ingenito constituebat; ex quo consequens istud erat, quod volebant Anomæi, Filium substantia Deum non esse, sed natura Patri dissimilem. Illas autem divinæ substantiæ proprietates seu affectiones, non re, vel entitate, vel formalitate, sed tantum nomine, significatione & ratione à divina substantia distingui, docebant iidem Ss. Doctores. Instar omnium sit S. Basilii, qui L. 1. adversus Eunomium n. 7. de Christo loquens ait: *Cum unum sit secundum subjectum, sitque una substantia simplex & non composita, aliàs aliter seipse nominat, diversas appellationes inter se ratione dissidentes sibi ipsi accommodans*. Non igitur, ex S. Basilio, re seu entitate, sed ratione dumtaxat, proprietates illæ à natura distinguuntur.

Ajunt 2. Per attributum quodlibet, non omnes, sed aliquas ac speciales perfectiones designari; aliàs, omnia synonyma forent, unde sequeretur absurdissima in idiomate confusio.

Verum, id libenter concedimus. Unum quippe attributum tum quoad nomen, tum quoad significationem, aliud explicitè non exprimit: at minime

Tom. 2. p.
304. B.

Ed. no.

Tom. 1. p.
218. C.

mè inde probatur, ea aut à se invicem, aut ab essentia distingui actu & formaliter ante quamlibet mentis operationem; quia ad varias illas appellationes, & distinctam earum significationem, distinctio virtualis sufficit.

Ajunt 3. Cum S. Aug. Patrem non esse sapientem sapientia genita; Patrem non ad se dici, sed ad Filium. Rectè quidem: sed qua arte hinc eliciatur distinctio formalis inter attributa & essentiam, non video. Pater verè dicitur ab Aug. sapiens non sapientia genita, quasi sapientiam à Filio haberet; cum è contra potius, Filius à Patre per æternam generationem, ut naturam, ita & sapientiam accipiat. Sapientia tamen Filii & sapientia Patris non distinguuntur, uti nec essentia; cum una numero & eadem sit in utroque natura. Rectè etiam dixit Patrem non ad se, sed ad Filium dici: vox enim illa *Pater*, relativa est, non absoluta; neque enim Pater suimetipsum Pater est, sed Filii.

Unde inter Patrem & Filium, inter paternitatem & filiationem, est quidem realis distinctio, cum Pater & Filius sint duæ personæ, ac paternitas & filiatio relativè inter se opponantur: verum, inter paternitatem & filiationem comparatè ad essentiam divinam, nulla est distinctio realis, nequidem formalis; cum virtualis & rationis ratiocinata idem prorsus efficiat, quod efficeret distinctio realis; nempe ut communicetur essentia non communicata personalitate, seu relatione personali.

Objicies 2. Ea distinguuntur realiter formaliter de quibus prædicata contradictoria enunciantur: atqui de essentia & relationibus prædicata contradictoria enunciantur. Communicari quippe & non communicari, sunt prædicata contradictoria: atqui essentia divina communicatur, relatio verò seu personalitas non communicatur; ergo inter relationes & essentiam intercedit distinctio realis saltem formalis ante mentis operationem.

Resp. Nego majorem. Namque de una & simplici entitate, virtute, & efficientia multiplici, contradictoria enunciari possunt. Ratio est, quia contradictoria verè non sunt, nisi de eodem sub eodem respectu enuncientur. Porro ubi res simplex quidem, sed virtute multiplex est, non unus & idem est respectu: v.g. essentia divina prout absoluta, communicatur; prout verò æquivalet relativo, non communicatur. In humanis pariter, sub vario respectu de eadem natura dici potest quòd communicetur & non communicetur: natura v.g. Petri communicatur filio, ut specifica est; non communicatur verò, ut singularis & individua.

Instabis 1. Ante mentis operationem, in Deo intellectus non est voluntas: quia nempe sunt potentiæ seu facultates diversæ, quæ distinguuntur per actus diversos, generationem scilicet, quæ ad intellectum; & spirationem activam, quæ ad voluntatem pertinet: ergo sicut actus illi distinguuntur formaliter ex natura rei, ita & facultates quarum sunt actus, ut vocant, notionales.

Confirmatur. Quia verum est affirmare in sensu reali formali ante mentis operationem, voluntatem in Deo non generare: alioquin in sensu formali reali, terminus voluntatis dici posset Filius, quod certè falsum est; ergo voluntas in sensu reali formali ante mentis operationem distinguitur ab intellectu.

Resp. 1. Hoc ipso argumento probari quoque posset, non tantum formalem, sed & realem majorem distinctionem admitti debere inter voluntatem & intellectum; quia termini utriusque illius potentiæ, Filius nempe & Spiritus sanctus, non tantum formaliter, sed realiter à se invicem distinguuntur.

Resp. Nego antecedens; Ad probationem distinguo. Potentiæ distinguuntur

per actus, virtualiter & ratione ratiocinata, concedo: formaliter & ex natura rei; nego. In creatis etiam, unus & idem intellectus identitate tum reali tum formali, producit actus intellectionis non tantum formaliter, sed etiam realiter distinctos: quidni ergo in divinis potentia aut actus virtualiter tantum distincti, producant terminos realiter inter se distinctos?

Ad confirmationem, nego consequens. Equidem de divina voluntate dici non debet, quod generet, quia generatio est actus notionalis qui pertinet ad intellectum; & cum, nostro concipiendi modo, prius, prioritate saltem rationis, agat intellectus quam voluntas, atque uno & simplici actu intellectus divini, tota vis generandi in Patre exhaustiatur per productionem Verbi infiniti, consequenter voluntas dici non debet generare; neque tamen inde sequitur quod sit realiter formaliter distincta ab intellectu. In creatis etiam voluntas non intelligit, nec tamen ab intellectu realiter distinguitur.

Instabis 2. Ea distinguuntur formaliter, quorum unum non est aliud formaliter: atqui unum attributum v. g. bonitas, non est formaliter sapientia. 1. Quia diversas habent definitiones ut per se patet. 2. Bonitas in genere, non est sapientia in genere; ergo nec bonitas infinita Dei est ejus sapientia: ratio enim finiti vel infiniti non mutat formales illarum perfectionum rationes. Sicut ergo in creatis contractæ per differentiam finiti, adhuc ex natura rei distinguuntur, ita & in Deo contractæ per differentiam infiniti. 3. Denique, quia attributa divina sunt plura & numerum efficiunt: at numerum efficere non possunt, nisi inter se distinguantur saltem formaliter.

Resp. Nego primam minorem propositionem. Ad primam ejus probationem distinguo: diversas habent definitiones, formales ex parte intellectus, concedo: objectivas ex parte rei ipsius, subdistinguo: diversas fundamentaliter, concedo: formaliter & actu, adhuc distinguo: diversas & inadæquatas, quia definitio unius explicitè non enuntiat definitionem alterius attributi, concedo: diversas adæquatas, quasi unius attributi definitio, implicitè saltem ac confuse & ut est in se à parte rei, non contineret alias perfectiones, nego. Quidquid enim est in Deo, realiter & in se infinitum est in omni genere perfectionis; quia quidquid est in Deo Deus est.

Ad secundam, dico bonitatem ut sic & in genere, neque esse neque non esse sapientiam in genere, sed abstrahere à quacumque differentia. Sicut enim ens in se, nec creatum est nec increatum; & tamen contractum ad Deum, verè infinitum est & increatum: ita quoque, bonitas in se nec includit nec excludit sapientiam; prout tamen in Deo est, infinita est ac summè perfecta; & sub illa ratione, maxima identitate sibi perfectiones omnes identificat. E contra verò, bonitas in creatis cum sit finita & imperfecta, mirum non est, si non tantum formaliter, sed actu ac realiter à sapientia aliisque perfectionibus distinguatur.

Ad tertiam, dico Attributa divina, virtute tantum, excellentia, & æquivalentia plura esse, ac numerum efficere; non re, non entitate. Et verò licet entitate infinita sit Dei natura, non tamen infinitas exigit entitates in se numero distinctas; ergo neque etiam numero & extensivè, infinita attributa.

Instabis 3. Bonitas & sapientia v. gr. plus inter se differunt quam bonus & bonitas, sapiens & sapientia: sed inter bonum & bonitatem, sapientiam & sapientem, major est quam rationis distinctio; ergo formalis. Pariter justitia & misericordia plus inter se differunt, quam omnipotentia & misericordia.

dia, quia magis inter se opponuntur, & effectus magis oppositos producant.

Resp. Distinguo majorem. Plus inter se differunt intra fines distinctio-
nis virtualis, concedo: extra hos fines, nego. Inter bonum & bonitatem
est tantum distinctio penes modum significandi, eo scilicet modo quo
concretum ab abstracto distinguitur; ubi certè nullum est, aut saltem levissi-
mum distinguendi fundamentum. Inter bonitatem autem & sapientiam,
est distinctio cum legitimo in re fundamento.

Distinguo pariter istam propositionem; Justitia & misericordia plus dif-
ferunt quàm omnipotentia & misericordia, fundamentaliter, esto: quia
nempe majus esse potest fundamentum distinguendi, propter effectus op-
positos justitiæ & misericordiæ: plus differunt entitate, aut formalitate rea-
li & actuali ante mentis operationem, nego.

Instabis 4. Dum concipitur justitia divina v. gr. vel huic conceptui
respondet à parte rei diversa formalitas, vel eadem quæ respondet con-
ceptui sapientiæ: atqui non eadem; aliàs, una & eadem foret omnium de-
finitio & omnia synonyma forent: si verò diversa formalitas respondet,
ergo differunt à parte rei formaliter.

Resp. Omnibus Attributis divinis unam & eandem à parte rei respon-
dere formalitatem objectivam, & in esse reali, non verò eandem in ef-
se intentionali & ex parte mentis. Unde falsum est quod assumit obje-
ctio, omnia Attributa esse synonyma, & unam eandemque habere defini-
tionem: variis siquidem conceptibus à nobis apprehenduntur & explican-
tur; quamquam, ut dictum est, cum unum attributum seorsim ab alio
definitur, inadæquata est & imperfecta definitio: entitas enim divina to-
ta non definitur, sed ex parte tantum.

Ergo, inquires, vitiosa est definitio, quæ totam rei definitæ naturam
non exponit.

Resp. Vitiosam non esse sed imperfectam; pro conditione scilicet finitæ
nostræ cognitionis. Mens quippe humana finita & limitata, Deum infinitum
nec perfectè hac in vita cognoscere, nec consequenter definire potest: Deus
quippe longè superat omnem humanum captum & sermonem.

Instabis 5. Quæ habent objecta diversa inter se distinguuntur saltem for-
maliter: atqui Attributa divina v. g. justitia & misericordia habent objecta
diversa; pariter intellectus divinus & voluntas ad diversa feruntur.

Resp. Nego majorem. Etiam in creatis intellectus & voluntas habent
objecta diversa, nec tamen realiter distinguuntur: distinctio enim virtualis
sufficit ut res eadem entitate & natura, sed quæ virtute pluribus distin-
ctis æquivalet, circa diversa objecta possit occupari.

Objicies 3. Si relationes divinæ realiter formaliter ab essentia non distin-
guuntur, neque etiam à se invicem eas distingui fatendum erit; quia juxta re-
ceptissimum Scholæ axioma, quæ sunt eadem uni tertio sunt eadem inter se:
atqui falsum relationes divinas ab invicem realiter non distingui; ergo &c.

Resp. Nego sequelam majoris. Ad probationem, distinguo; Quæ sunt
eadem uni tertio incommunicabili, sunt eadem inter se, concedo: quæ sunt
eadem uni tertio communicabili, nego. Sic Petrus & Paulus non sunt quid
idem inter se, licet conveniant in natura humana; quia nempe natura illa plu-
ribus est communicabilis: ita pariter de natura divina sentiendum, quæ plu-
ribus personis communicatur. Ratio autem est, quia cum natura pluribus com-
municatur, necesse est intercedat relationis oppositio, & consequenter realis di-

distinctio inter personam communicantem, & eam cui communicatur natura?

Unde prædictum axioma potest sic exponi: nempe, Quæ sunt eadem uni tertio sunt eadem inter se, in eo præcisè in quo cum tertio conveniunt, verum est: in aliis, falsum. Sic tres divinæ personæ sunt eadem inter se ratione divinæ naturæ, quia eandem numero communicant; non sunt verò eadem ratione personalitatis in qua ab invicem distinguuntur.

Instabis. Quæ sunt æqualia uni tertio sunt etiam æqualia inter se; ergo & quæ sunt eadem quocumque tandem modo cum aliquo tertio, sunt etiam eadem inter se.

Resp. Nego conf. Disparitas est quòd æqualitas consistat in indivisibili: quapropter quæ uni tertio æqualia sunt, inter se quoque æqualia esse necesse est: at verò, quæ sunt eadem uni tertio, non consequenter sunt in omnibus eadem inter se, maximè cum inter illa intercedit relationis oppositio; sed tantum sunt eadem inter se, quantum ad id in quo cum uno tertio conveniunt.

Solvuntur Objectiones adversus secundam Conclusionem.

Objicies 1. Ss. Patres asserunt 1. in Deo rem unam & simplicem omnia esse. 2. Ea quæ de Deo prædicantur, esse dumtaxat proprietates & varia nomina, quibus idem omnino significatur. *Omnia namque Deo competentia, tam cogitata quam nomina, ait S. Basil. Epist. 80. ejusdem inter se sunt conditionis, eò quòd circa subjecti significationem nihil habent discriminis. Et S. Anselmus Monolog. c. 17. Idem est quodlibet unum illorum, quod omnia, sive simul, sive singula: ut cum dicitur justitia, vel essentia, idem significat quod alia, vel omnia simul, vel singula.*

Ed. vet.
Tom. 2. p.
903. A.
P. 10. col.
2. A.

Resp. His Ss. Patrum testimoniis, unam dumtaxat à Deo excludi distinctionem realem entitativam, aut realem formalem ante entis operationem; non autem virtuale ac rationis ratiocinatæ. Quod quidem manifestè patet ex scopo, & statui controversiæ Ss. illorum Doctorum, sicut jam observatum à nobis fuit, cum objectiones contra primam Conclusionem diluebamus.

Instabis. Istud in Conc. Remensi præside Eugenio III. statutum fuit, *Ne ratio in Theologia dividat inter naturam & personam.* Addit Otto c. 57. probatiores Porretani discipulos tenere, *Ne ratio in Deo discernat in intelligendo, sed in dicendo.* Ergo ex mente Concilii Remensis, omnis planè distinctio, etiam rationis seu virtualis, à Deo removeri debet.

Resp. Hoc unum à Concilio Remensi adversus Gilbertum Porretanum statutum dumtaxat fuisse, ne ratio aliquam realem in Deo distinctionem excogitaret, qualem excogitaverat Gilbertus, qui non tantum cogitatione Mathematica, quæ unum ab alio distrahit; sed etiam ratione Theologica distinguebat inter naturam & proprietates divinas seu absolutas seu relativas. Non alius est discipulorum Porretani sensus, nempe ne in intelligendo, hoc est, ne intellectus, realem; sed in dicendo solum, hoc est rationis distinctionem in Deo admittat.

Objicies 2. Plures ac diversi de Deo conceptus formales efformari non possunt, nisi ex parte Dei plures ac diversi respondeant conceptus objectivi, atqui plures & diversi non sunt ex parte Dei conceptus objectivi, cum una & simplicissima sit Dei entitas; ergo, &c.

Resp. Nego major. Ad varios enim illos conceptus formales de Deo effor-

efformandos, sufficit ex parte objecti, hoc est Dei, infinita perfectio, qua fit ut pluribus distinctis æquivaleat, suppeditetque menti nostræ distinguendi fundamentum.

Resp. 2. Majoris claritatis & expositionis causa, distinguo majorem. Varios de Deo conceptus formales præcisivos efformare non possumus: nego: enuntiativos, iterum distinguo: quibus judicemus re ipsa in Deo varias esse rationes objectivas, concedo: quibus judicemus eas virtute tantum & æquivalentia diversas esse, nego. Explico. Cum Deum diversis conceptibus apprehendimus, vel id fit per simplicem mentis abstractionem seu præcisionem, vel per judicium: per simplicem quidem abstractionem, quando unum sine altero concipitur neque affirmando neque negando; per judicium verò, si affirmetur vel negetur v.g. bonitatem esse vel non esse Dei sapientiam &c. Porro cum Deum ac divinas ejus proprietates variis conceptibus præcisivis apprehendimus, necesse non videtur, ut ex parte objecti variæ ac distinctæ respondeant rationes formales objectivæ; sed requiritur tantum, ut objectum unum ac simplex virtute sua infinita pluribus distinctis æquivaleat. Pariter cum via judicii divina intelligimus, necesse quoque non est, ut supponentur ex parte Dei rationes formaliter diversæ; quia mens nostra non affirmat nec judicat illas re ipsa rationes in Deo formaliter esse diversas: imò potius judicat esse virtute tantum ac ratione cum fundamento in re, distinctas ac diversas; cum noverit Deum esse substantiam simplicissimam & infinite perfectam.

Instabis 1. Falsa est apprehensio quæ non est conformis objecto suo: sed cum intellectus apprehendit v. g. bonitatem divinam, abstrahendo à justitia, hæc apprehensio conformis non est objecto, quia bonitas in Deo est justitia; ergo nequidem præcisivè unum attributum apprehendi potest sine alio.

Resp. Distinguo majorem. Falsa est apprehensio quæ non est conformis objecto suo, tam adæquate quàm inadæquate considerato, concedo: adæquate solum, nego. Ut apprehensio vera sit, satis est quòd sit conformis objecto suo inadæquate spectato, hoc est, secundum eam rationem quæ menti objicitur. Sic v. gr. ut apprehensio bonitatis Dei conformis sit objecto, necesse non est ut explicitè & adæquate representet quidquid est cum bonitate realiter & formaliter unum; sed sufficit, quòd bonitatem apprehendat præcisè ut bonitas est, hoc est, ut virtutem beneficam.

Instabis 2. Cognitio nostra planè extrinseca est respectu objecti cogniti, nec quidquam in eo ponit; ergo nulla in Deo est nequidem virtualis distinctio, sed hæc tota in mente nostra residet.

Resp. Distinguo consequens. Nulla est in eo Deo virtualis distinctio, quæ sit formalis ante mentis operationem, concedo: quæ sit fundamentalis & realis virtualis, in eminentia & summa Dei perfectione subnixa, nego.

Instabis 3. Unum attributum non potest cognosci sine alio: tum quia non habet diversam veritatem objectivam; tum quia tam implicat unum attributum cognosci posse sine alio, quàm rem eandem simul produci & non produci; ergo nulla est nequidem virtualis distinctio inter Attributa.

Resp. Nego antecedens. Ad primam probationem distinguo. Unum attributum non habet diversam veritatem objectivam ab alio, formalem adæquatam, concedo: fundamentalem & inadæquatam, nego. Ad secundam, nego pariter. Disparitas est, quòd produci & non produci, existere & non existere sint prædicata intrinseca contradictoria quæ de re secundum se totam affirmantur vel negantur: è contra, cognosci & non cognosci, sunt

prædicata extrinseca quæ de eodem objecto re ipsa simplici, sed virtute multiplici, dici possunt; quandoquidem apprehendi potest sub una ratione, & non sub alia, saltem conceptu explicito & distincto.

Instabis denique. Non satis est ad virtuales rei alicujus distinctionem, quòd illa pluribus distinctis æquivaleat, aut distinctos effectus producat; aliàs, una & eadem justitia v. g. à semetipsa virtualiter distingueretur, cum diversos effectus producat, puniendo vel remunerando.

Resp. Nego antecedens & ejus probationem. Neque enim fundamentum est in re, ut justitia à semetipsa idcirco distinguatur, quòd diversos effectus producat: ex simplici quippe justitiæ notione facile quilibet intelligit, illius esse pro meritis cujusque aut præmia, aut supplicia dispensare. In aliis verò Attributis tum ad essentiam tum ad se invicem comparatis, sufficiens occurrit fundamentum distinctionis virtualis, substantiæ scilicet divinæ infinitas & summa perfectio.

Quæres quomodo essentia divina de Attributis; & Attributa, tum de essentia, tum de se invicem prædicari possunt?

Resp. 1. Essentiam divinam & Attributa de se invicem prædicari, tum in concreto tum in abstracto, in sensu reali identico & formali implicito: adeoque veræ sunt istæ propositiones, Deus est bonus; Deus est bonitas; Divinitas est bonitas; Bonitas est justitia, &c. Ratio est, quia ex dictis, essentia & Attributa sunt quid unum & idem, non tantum realiter identicè, sed realiter formaliter; ergo de se invicem prædicari possunt, sive in concreto sive in abstracto.

Resp. 2. Essentiam & Attributa de se invicem non prædicari in sensu virtuali aut formali explicito. Ita veræ non sunt istæ propositiones in sensu formali explicito, Intellectus est Voluntas; Voluntas intelligit; Intellectus vult; Misericordia punit. Ratio est, quia in sensu virtuali explicito distinguuntur Attributa à se invicem & ab essentia; atque alia est notio essentiæ, alia Attributorum ab essentia diffluentium: alia misericordiæ, alia justitiæ explicita definitio; ergo de se non prædicantur in sensu virtuali & formali explicito.

Q U Æ S T I O Q U A R T A.

De divinis Attributis sigillatim sumptis.

Definitio
Attributi
divini.

ANtequam ad singula Dei Attributa exponenda deveniamus, necessarium est, aperire quid sit in Deo attributum; & quæ generalis Attributorum divisio.

I. Itaque Attributum divinum definiri à Theologis solet: Perfectio simpliciter simplex, absolutè ac necessario de Deo prædicabilis per modum formæ adjacentis.

Dicitur 1. Perfectio: quæ particula tenet locum generis quod omnibus Attributis commune est. Omne scilicet Attributum est perfectio, sed non omnis vice versa perfectio est Attributum; puta ea quæ simplex appellatur.

Dicitur 2. Simpliciter simplex. Hoc est, quæ melior est ipsa quàm non ipsa; nec est impossibilis cum alia, aut æquali, aut majori in eodem subjecto: atque ita à ratione Attributi excluduntur tum perfectiones simplices & secundum quid, quæ aliquam in suo conceptu imperfectionem involvunt, & de Deo formaliter non prædicantur, tum ea omnia quæ de Deo sensu dumtaxat

meta,

metaphorico enuntiantur; tum relationes ipsæ divinæ, quæ sunt tantum perfectiones simplices & secundum quid, non equidem ob imperfectionem, sed ob impossibilitatem in eodem subiecto.

Dicitur 3. absolutè prædicabilis. Ut nempe excludantur divinæ relationes, v.g. paternitas, filiatio, &c. quia essentiæ, ut essentia est absoluta, non adjacent, sed merè personales sunt, quibus personæ constituuntur.

Dicitur 4. necessariò prædicabilis. Ut excludantur omnes respectus liberi, seu relationes Dei ad creaturas, v.g. relatio Creatoris Domini, &c. Quippe Deo quidquam melius non est esse Creatorem, quàm non esse; cum solus sibi sufficiat, nec indigeat creaturis.

Dixi ut excludantur relationes liberæ ad creaturas: sunt etenim quædam relationes transcendentales, ut vocant, quæ à subiecto in quo sunt, rationem entis absoluti non remonent, quæque Deo in se spectato & absolutè conveniunt: qualis est, v.g. omnipotentia, scientia simplicis intelligentiæ &c. quæ ad creaturas possibles transcendentalem seu essentialem dicunt respectum; unde fit ut propriè dicti Attributi rationem habeant.

Dicitur denique, per modum formæ adjacentis, hoc est, proprietatis quæ ab essentia divina dimanare concipitur.

II. Attributa divina generatim dividuntur in negativa, & positiva seu affirmativa.

Divisio
Attribu-
torum in
negativa
& affirma-
tiva.

Attributa negativa vocantur ea quæ remonent à Deo imperfectiones, summamque in eo perfectionem, positivis terminis vix explicandam, designant: ut esse infinitum, esse immensum. Diximus suprâ, quæstione secunda, viam negationis tutiorem esse, nobiliorem & faciliorem, ut ad Dei cognitionem deveniamus: longè quippe facilius est dicere quid non sit, quàm quid sit.

Attributorum negativorum, alia expressè & vi termini negativa sunt, ut infinitas, immutabilitas; alia verò non ita expressè, quæ terminis positivis enuntiantur quidem, sed tamen negationem in suo conceptu involvunt, sine qua concipi à nobis non possunt: talis est v.g. simplicitas, id est, cujuscunque compositionis negatio.

Attributa affirmativa ea dicuntur quæ per viam affirmationis, & terminis affirmativis de Deo prædicantur: ut bonitas, justitia, intellectus, voluntas, omnipotentia, &c.

Divisionem hanc in decursu hujus Tractatus sequemur; ac primum de negativis, tum de affirmativis Dei Attributis, Deo dante, disseremus.

Inter negativa primum haud dubiè locum obtinet divina simplicitas. Itaque

Q U Æ S T I O Q U I N T A.

De simplicitate Dei.

Simplicitas est negatio seu exclusio compositionis: Compositio autem est distinctorum unio. Triplex generatim assignatur; Physica, Metaphysica, & Logica.

Compositio Physica constat vel ex materia & forma, corpore v. gr. & anima; vel ex partibus quantitativis aut integrantibus; vel ex subiecto & accidente.

Compositio Metaphysica fit ex actu & potentia; ex essentia & existentia; ex natura & personalitate; qui omnes termini sunt metaphysici.

Com-

Compositio denique Logica fit ex genere & differentia : qui termini ad Logicam pertinent.

Unico articulo omnem istam de divina simplicitate disputationem absolvemus.

ARTICULUS UNICUS.

Utrum omnis compositio sive Physica ex materia & forma ; partibus quantitativis aut integrantibus, subiecto & accidente ; sive Metaphysica ex actu & potentia, essentia, & existentia, natura & personalitate ; sive Logica ex genere & differentia, sit à Deo removenda?

Errores circa simplicitatem Dei.

Philosophi qui censuere Deum esse materiam universalem.

Simplicitatem Dei impugnare

I. Quotquot ex veteribus Philosophis censuere Deum esse universalem substantiam, seu materiam ex qua res quælibet constat, vel universalem mundi animam. Huc profectò tendit istud Virgilii, *Jovis omnia plena*. Et istud Lucani L.9. *Jupiter est quodcumque vides, quocumque moveris*. Erat istud commune Stoicorum dogma, quod quidem David de Dinando (S. Thomas Lib. I. contra Gentiles c.17. appellat *de divinando*) renovavit, docens Deum esse materiam primam; ista deceptus ratione, quòd si Deus & materia non essent idem, differrent aliquibus differentiis & sic non essent simplicia; quia differentia aliquam compositionem facit in eo quod differt, quam rationem refellit ibidem S. Doctor. Almaricus docuit Deum esse principium formale rerum omnium: damnatus ille fuit in Lateranensi Concilio sub Innoc. III.

S P I N O S A.

Spinoza.

Insanum istud veterum Philosophorum figmentum postremis his temporibus Benedictus Spinoza, ex Judæo Amstelodamensi Atheus, de novo excitavit, atque certa ratione & methodo Geometrica, definitionibus, axiomatis, propositionibus ac corollariis gradatim adornavit in sua Ethica, parte prima de Deo. Totius impii systematis hæc summa est, quantum ad præsens nostrum institutum attinet.

Systema Spinosæ.

1. (Propositione quinta.) ait, in rerum natura non posse dari duas aut plures substantias ejusdem naturæ sive attributi: est istud palmare Spinosæ fundamentum.

Sic verò probat: Si darentur plures distinctæ, deberent inter se distinguui, vel ex diversitate attributorum, vel ex diversitate affectionum: si tantum ex diversitate attributorum, concedetur ergo non dari nisi unam ejusdem attributi. At si ex diversitate affectionum, cum substantia sit prior naturæ suis affectionibus, & in se considerata, hoc est, verè considerata, non poterit concipi ab alia distinguui; hoc est, non poterunt dari plures, sed tantum una.

2. Ait (Propositione sexta.) Unam substantiam ab alia substantia produci non posse.

3. (Propositione decimaquarta.) Præter Deum nullam dari neque concipi posse substantiam.

Inde colligit Corollario 2. rem extensam & rem cogitantem, vel esse Dei attributa, vel affectiones seu modos attributorum: ex quo sequitur, quolibet entia singularia ex aliqua divini Attributi modificatione necessario sequi.

4. (Propositione decimaquinta.) Quidquid est, in Deo esse; & nihil sine Deo esse, neque concipi posse. Quia nempe Deus est unica & omnis substantia, extra quam nihil dari potest, adeoque formaliter Deus omnia continet.

5. (Propositione decimasexta.) Ex necessitate divinæ naturæ, infinita infinitis modis, hoc est, omnia quæ sub intellectum cadere possunt, sequi debent. Hinc affirmare non dubitat Spinoza, Deum esse rerum omnium causam: isto nimirum sensu, quod omnia ex necessitate naturæ ipsius sequantur; imò sint ipsamet ejus natura, aut saltem ejus modificationes, quæ à natura ipsa non distinguuntur.

6. (Propositione decimanona.) In rerum natura nullum dari contingens, sed omnia ex necessitate divinæ naturæ determinata esse ad certo modo existendum & operandum. Addit ibidem, modos divinæ naturæ ex eadem etiam necessario non autem contingenter secutos esse. Ex quo sequitur, quod etiam affirmat Propositione trigesima tertia, res nullo alio modo neque alio ordine à Deo produci potuisse quàm productæ sunt. Et tamen res omnes à Deo liberè esse, Deumque liberè operari fatetur Spinoza; quod nempe, solam coactionem, non autem necessitatem naturalem, cum libertate conciliari non posse agnoscat.

7. Denique, negat Spinoza (Propositione trigimasexta.) Deum propter finem aliquem aliquid operatum esse.

Quam portentosum sit, quàm plenum impietatis ac dementiæ, & ab omni non tantum religionis, sed etiam rationis sensu alienum istud Spinosa systema, paulò post patebit.

II. Simplicitati Dei bellum indixere, quotquot turpi & carnali cogitatione finxerunt Deum verum habere corpus, & constare materia, & forma.

Tales fuere omnes Idololatæ, qui statuas & vana simulacra pro diis habuere. Inter Philosophos Epicurei, Stoici, & alii qui dicebant, Deum esse vel ignem, vel citatum aerem, vel gyrum stellarum &c. de quibus Tullius L. 1. de natura Deorum.

Tales etiam fuere inter Judæos Saducæi, qui nullam purè spirituales substantiam admittebant, ut constat ex cap. 23. Act. Apostolorum v. 8.

Inter Christianos Manichæi, teste S. Augustino L. de Hæresibus, hæresi 46. Et Lib. contra Epistolam fundamenti cap. 23. docebant Deum infinita mole diffusum esse, non tamen undique, sed tribus quadris infinitum.

Pervulgatus fuit IV. Ecclesiæ sæculo apud quosdam Ægypti Monachos ille Antropomo phitarum error: sic dicti, quod hominis formam Deo affingerent. Lege Socratem L. 6. c. 7. & 10. Sozomenum L. 8. c. 11. & 14.

Sunt inter Theologos qui hujus erroris accusant Melitonem Sardensem, Tertullianum, Audæum, S. Epiphanium; sed nostro quidem judicio, ab illo errore vindicari facile possunt.

MELITO SARDENSIS.

Insignis ille fuit pietate ac scientia, secundo Ecclesiæ sæculo, in Asia Ob. ann. Sardensis Episcopus, de quo Eusebius L. 4. Hist. cap. 26. S. Hieronymus 170, Lib. de Scriptoribus Ecclesiasticis. Venit ille apud nonnullos in suspicionem erro-

Simplicitatem Dei adversantur qui Deum corporeum fingunt. Sapiens. 13. v. 2.

To. 1. p. 21. D. erroris Antropomorphitarum, hoc unico fundamento, quòd Origenes apud Theodoretum q. 20. in Genesim, referat Melitonem scripsisse, *Deum esse corporeum*; & imaginem Dei, ad quam factus est, in corpore reposuisse.

Verum, nec Eusebius, nec S. Hieronymus, nec ipse Theodoretus qui hunc Origenis textum refert, nec ullus ex antiquis probatis Scriptoribus hujus erroris Melitonem accusant, quem aliunde summis laudibus effert, propter egregia ipsius in Rempublicam Christianam merita. Igitur vel deceptus fuit Origenes titulo seu inscriptione Libri quem Melito scripsit, non quidem de Deo corporeo, ut refert Origenes apud Theodoretum, sed de Deo corporato, seu carne induto; hoc est de Incarnatione. Reipsa enim, teste Eusebio Lib. 4. c. 26. Sardensis Episcopus, inter alios multos, Librum, scripsit de *Incarnatione*: vel, quod verisimilius est, Latina versio Theodoreti accurata non est, nec ad sensum textus Græci. Nam iudice ipso Sixto Senensi, Bibliothecæ sanctæ Lib. 5. annot. 18. hæc verba versionis Latinæ: *Ex quorum numero est Melito, qui Scripta reliquit, quibus asserit Deum esse corporeum*, sic reddi debuissent juxta textum Græcum: *Ex quibus sunt, quæ Meliton scripta reliquit, de eo quod dicitur, Deo corpus inesse*: hoc est, Deum corpus induisse: quæ duo fanè longè diversa sunt. Quo postremo sensu dixit Apostolus de Christo, Coloss. 2. v. 9. *In quo inhabitat plenitudo divinitatis corporaliter*. Addit ibid. Sixtus Senensis: *Nunquam ausim credere, quòd vir sanctitate, & eruditione maximus, quem Tertullianus ut Prophetam à Christianis habitum asseverat, in talem amentiam decidisset*.

Nulla igitur ratio haberi debet aut Catenæ græcæ, aut Gennadii, qui Melitonem Antropomorphitis accensent.

T E R T U L L I A N U S.

Vindica-
tur Ter-
tullianus
ab errore
Antropo-
morphita-
rum;

Suspectum hinc reddidit SS. Fulgentio, Thomæ, aliisque nonnullis Theologis Tertullianum, dura, incompressa & planè nova, qua primum usus ille fuit, loquendi ratio, ubi de Deo corporeo. Verum, si propius inspicia-
tur quid per corpus intelligat, cum asserit Deum *habere corpus sui generis*, ab errore excusari hac in parte post S. Augustinum non immeritò poterit: ea quippe docet ac statuit, quæ cum errore Antropomorphitarum conciliari nullatenus possunt.

Docet enim 1. Deos Gentilium falsos esse, eò quòd homines sint, iisque corporei. Apologet. c. 10. Ergo non existimavit Deum verum & unicum, humanum habere corpus.

Docet 2. Apologet. c. 17. Deum immensum esse & infinitum, neque loco ullo posse circumscribi; adeoque humano carere corpore quod certè finitum est, & loco ac terminis quibusdam concluditur. Unde Lib. contra Praxeam cap. 5. loquens de modo quo erat Deus ante mundi creationem; *Ante omnia*, inquit, *Deus erat solus, ipse sibi & mundus, & locus, & omnia*. Quod certè de ente materiali & corporeo nec dici nec intelligi potest.

Docet 3. Lib. adversus Hermogenem cap. 2. Deum partes non habere in quas dividi possint, eumque & planè immutabilem esse. Hermogenes enim, ex communi Christianorum fide quæ Deum indivisibilem ac immutabilem esse docet, concludebat Deum ex semetipso nihil producere potuisse, sed ex præjacente dumtaxat materia: aliàs, inquiebat ille, *partes ipsius fuissent, quæcunque ex semetipso fecisset Dominus*. Porro in partes non devenire, ut indi-
visibi-

visibilem, & indemutabilem, & eundem semper qua Dominus. Cæterum, si de semetipso fecisset aliquid, ipsius fuisset aliquid. Consequutionem hanc negat Tertullianus contra Hermogenem disputans; sed principium, scilicet Deum partes non habere ac planè indivisibilem esse ac immutabilem, ultrò admittit & approbat. Porro stare non potest istud dogma cum errore qui Deo corpus humanum affingit.

Docet 4. Lib. de anima c.7. id solummodo pati posse quod est corporeum. *Incorporalitas enim, ait, nihil patitur, non habens per quod pati possit: aut si habet, hoc erit corpus. In quantum enim omne corporale, passibile est.* Atque inde colligit & probat animam esse corpoream, quòd certum fit eam esse passibilem. Porro docet idem Tertullianus Deum esse impassibilem, ergo & incorporeum. Sic L. adversus Praxeam contendentem Patrem divinum non quidem in se passum, sed in Filio compassum fuisse, argumentatur c.29. *Stulti & in hoc. P.268. D. Quid est enim compati, quam cum alio pati? Porro, si impassibilis Pater, utique & impassibilis. Aut si compassibilis, utique passibilis. Nihil ei vel hoc timore tuo præstas. Times dicere passibilem, quem dicis compassibilem. Tam autem impassibilis Pater est, quam impassibilis etiam Filius ex ea conditione qua Deus est.*

Docet 5. tres SS. Trinitatis personas unum esse Spiritum, unum Deum, ejusdem naturæ ac substantiæ. Hunc (nempe Dei Filium) ait Apolog. cap.21. *ex Deo prolatum didicimus, & prolatione generatum, & idcirco Filium Dei, & Deum dictum ex unitate substantiæ. Nam & Deus Spiritus.* Et Lib. adversus Praxeam c.2. de tribus divinis personis, *Tres sunt, inquit, non statu, sed gradu; nec substantia, sed forma; nec potestate, sed specie; unius autem substantiæ, & unius status, & unius potestatis; quia unus Deus.* Porro quomodo hæc conciliari possunt cum errore de Deo corporeo? *P.19. C. P.501. C.*

Docet denique non infrequenter, Deum Spiritum esse & quidem simplicem L. de Baptismo c.2. *Proh misera incredulitas, exclamat, quæ Deo denegas proprietates suas simplicitatem & potestatem? Deus Spiritus est, ait loco P.224. B. mox citato Apolog. Et contra Praxeam c.26. ait, Christum Spiritum esse quatenus Deus est & Dei Filius.*

Infirma nonnullis videtur hæc postrema ratio, quòd nempe Tertullianus animam ipsam spiritum & quidem simplicem appellet Lib. de anima cap.10. tametsi velit eam esse corpoream. Verum, non satis illi attendunt quàm dispari sensu nomen Spiritus usurpet Tertullianus cum Deo & animæ rationali illud adaptat. Scilicet Deum appellat spiritum propriè, substantia & natura, prout spiritus materiæ & corpori opponitur: animam verò dicit spiritum, impropriè, non substantia, sed operatione; quatenus scilicet spiritus vitam & respirationem significat; ac contendit, vivere & respirare ab una & simplici esse animæ substantia. Impugnat nempe absurdam ac ridiculam nonnullorum opinionem, qui docebant animam quasi ex duplici substantia compositam coalescere, atque ab una habere quòd vivat, ab altera autem quòd spiret. Contra quos probat Tertullianus, animam esse simplicem, non autem ex duplici substantia compositam; atque ex se se vivere & spirare. Audiatur Tertullianus. *Quidam, inquit Lib. de anima c.10. volunt aliam illi (animæ) substantiam naturalem inesse, spiritum: quasi aliud sit vivere, quod venit ab anima: aliud spirare, quod fiat a spiritu... At enim vivere spirare est, & spirare vivere est. Ergo totum hoc, & spirare & vivere, ejus est, cujus P.270. C. est vivere, id est animæ Erunt, pergit, & aliæ spiritus species, ut ex Deo, ut ex diabolo. Quibus certè verbis agnoscit Tertullianus, species spiritus longè di-*

T.271. D. *gè diversas ab anima, quam vocat spiritum quia vim habet spirandi ex sese. Ut animam, inquit c.11. spiritum dicam, præsentis quæstionis ratio compellit, quia spirare alii substantiæ adscribitur: (ab aliis nempe quos refellit) hoc dum animæ vindicamus, quam uniformem & simplicem agnoscimus, spiritum necesse est certa conditione dicamus, non status nomine, sed actus; nec substantiæ titulo, sed operæ; quia spirat, non quia spiritus propriè est. Non potuit Tertullianus mentem suam clariùs & disertius aperire. Stet igitur firma & inconcussa sexta illa probatio, qua patet Tertullianum alienum fuisse ab errore qui humanum corpus Deo affingit.*

Ut verò faciliùs intelligatis quo sensu Tertullianus dixit Deum habere corpus; & diluantur ea quæ ex ipso proferri solent argumenta.

Nomen corporis apud Veteres tripliciter usurpatur, latissimè, improprie ac strictè. Observandum est, nomen corporis triplici significatione apud Veteres usurpari: latissimè, scilicet, impropria, & stricta.

I. Latissimè corpus sumitur, pro eo omni quod reale est ac subsistit, & opponitur inani ac vacuo. Hoc sensu, IV. Ecclesiæ saculo Phæbadius Agenensis Episcopus Lib. contra Arianos: *Dei sermo, inquit, non sonus vocis, sed res substantiva ac per substantiam corpulentiva. Non enim sine substantia constituit quod de tanta substantia fecit. Nihil ergo vacuum de pleno, nihil inane de solido, quia Dei sermo Spiritus Dei Christus, instructus est, & (ut evidentius dicam) sermonis corpus est: corpus enim spiritus, sed corpus sui generis; Nam & invisibilis & incomprehensibilis spiritus. Manifestum est hic corpus opponi non spiritali & immateriali substantiæ, sed nihilo, vacuo & inani.*

2. Improprè nomen corporis usurpatur, ad significandum id omne quod certis temporum & locorum terminis est definitum ac circumscriptum. Quo sensu dici potest, quidquid creatum est, habere corpus; quia finitum est ac certis limitibus circumscriptum: & Deum solum esse incorporeum, quia solus est infinitus, solus immensus, nullo loco aut tempore definitus. Hoc sensu S. Hilarius c.5. in Matth. dicebat: *Nihil est quod non in substantia sua & creatione corporeum sit quia omne quod creatum est, in aliquo sit necesse est.*

3. Denique, corpus strictè ac propriè sumitur pro eo omni quod materia constat, ac certa mole, figura & magnitudine terminatum est ac circumscriptum.

Hac præsupposita observatione, facili negotio diluuntur quæ ex Tertulliano hic proferri solent.

Solvuntur Objectiones ex Tertulliano.

P.504. A. **O**pponunt 1. hæc Tertulliani verba ex c. 7. Libri adversus Praxeam, *Quis negabit, inquit, Deum corpus esse, etsi Deus spiritus est? Spiritus enim corpus sui generis in sua effigie: sed & invisibilia illa quæcunque sunt, habent apud Deum & suum corpus & suam formam.*

Resp. Distinguo antecedens. Quis negabit Deum esse corpus, lato & improprio sensu? quatenus corpus nihilo, inani & vacuo opponitur, concedo: sensu proprio & stricto, quatenus corpus opponitur substantiæ spiritali & immateriali, nego. Porro Tertullianus priori dumtaxat sensu nomen corporis usurpat disputans adversus Praxeam.

1. Quia hoc exigebat scopus ejus & institutum, ut per corpus intelligeret aliquid reale ac subsistens; & quidem appositè ad errorem Praxeæ convellendum. Hic enim docebat Filium Dei non esse quid reale ac subsistens ex Dei substan-

substantia promanans, sed esse dumtaxat aliquid inane & vacuum, ac merum vocis sonum & aerem offensum. Non vis, inquiebat Tertullianus Praxeam premens c.7. *Filium substantivum habere in re per substantiæ proprietatem, ut res & persona quædam videri possit Quid est enim, dices, sermo (Verbum Dei) nisi vox & sonus oris, & (sicut Grammatici tradunt) aer offensus cæterum vacuum nescio quid & inane & incorporale ?* Contrario planè sensu ait Tertullianus : *Ego nihil dico de Deo inane & vacuum prodire potuisse nec carere substantia, quod de tanta substantia processit, & tantas substantias fecit.* Igitur nomen corporis hic usurpat Tertullianus in amplissima significatione, prout nempe opponitur inani & vacuo, & aliquid reale, solidum ac per se subsistens significat. Quo eodem sensu audivimus antea usurpatum à Phæbadio Agennensi nomen corporis ; qui tamen nusquam venit in suspicionem violatæ fidei circa spirituales & planè immateriales Dei substantias.

2. Expositionem hanc exigit, non tantum, ut mox dictum est, scopus & institutum Tertulliani, sed & consueta ipsique omnino familiaris loquendi ratio. Solet enim per corpus intelligere generatim id omne quod est reale ac per se subsistit, quod appellat corpus sui generis : quæ certè clausula satis denotat specialem illam, aut potius generalem apud ipsum significationem. *Lib. de carne Christi c.11. Omne, inquit, quod est, corpus est sui generis. Nihil est incorporale, nisi quod non est.* Et L. de anima generatim pronuntiat : *Nihil enim, si non corpus.*

Et verò, in eo ipso loco qui hic objicitur, Tertullianus duo simul conjungit, quæ conciliari nullatenus possunt, nisi per corpus generatim intelligat rem solidam ac subsistentem. Ait quippe Deum & corpus esse & spiritum : quæ duo manifestè pugnant, si nomine corporis molem extensam & quantam intelligat ; non ita si substantiam dumtaxat per se subsistentem. Unde cautè adjungit, talem substantiam esse corpus sui generis : hoc est, suo modo ac generali quodam sensu.

3. S. Aug. Lib. de hæresibus hæresi 86. benignè Tertullianum interpretatur. *Tertullianus, inquit, animam dicit immortalem quidem, sed eam corpus esse contendit : Neque hoc tantum, sed ipsum etiam Deum. Nec tamen hinc hæreticus dicitur factus. Posset enim quoquomodo putari ipsam naturam substantiamque divinam corpus vocare ; non tale corpus cujus partes aliæ majores, aliæ minores valeant vel debeant cogitari, qualia sunt omnia quæ propriè dicimus corpora ; quamvis de anima tale aliquid sentiat : sed potuit, ut dixi, propterea putari corpus Deum dicere, quia non est nihil, non est inanitas, non est corporis vel animæ qualitas, sed ubique totus &c.*

Instabis 1. Eo ipso sensu Tertullianus Deum corpus appellat, quo animam ipsam humanam : atqui sensu non tantum lato & improprio, sed stricto ac proprio animam humanam corpus appellat, quam verè corpoream esse ac materialem ostendit Lib. de anima ; ergo &c.

Major videtur esse ad mentem S. Aug. Epistola enim 190. ad Optatum aliàs 157. c.4. exponit Tertulliani de anima corporea sententiam, & addit : *Mirandum non esse hoc somniasse Tertullianum, qui etiam ipsum creatorem Deum non esse nisi corpus opinatur.* Et Lib.2. de anima & ejus origine cap.5. Victori cuidam gratulatur quòd Deum corporeum, uti Tertullianus, non supponat. *Gratulor eum, ait, hinc saltem à Tertulliani deliramentis esse discretum. Ille quippe sicut animam, ita etiam Deum corporeum esse contendit.*

Resp. Nego majorem. Diverso enim sensu vult Deum & animam esse corpus.

corpus. Deum quidem latiori significatione, quia est substantia; & omnis substantia, in phrasi Tertulliani, corpus est sui generis: animam verò, non tantum quia substantia est, sed etiam quia materialis & verè corporea. Idcir-

P.270. A. co autem animam corpoream esse duxit, quia & visibilis est, & passibilis.

P.268. C. Lib. enim de anima c.9. plus æquo credulus sororis nescio cujusdam nocturnæ visionis, dicit animam ab ea visam fuisse teneram & lucidam, & aerei coloris, & forma per omnia humana. Et cap.7. animam passibilem esse data opera demonstrat. Dolet, inquit, apud inferos anima cujusdam, & punitur in flamma,

ibi. D. & cruciatur in lingua, & de digito animæ felicioris implorat solatium roris. Porro, in mente Tertulliani, omne passibile corporale est: Incorporeitas enim nihil patitur, non habens per quod pati possit. Lib. de anima cap.7. Jam verò hæc duo in Deo locum non habent: nec visibilis est nec passibilis in men-

To 3. p.1. te ac doctrina ipsius Tertulliani. Neque enim arbitror, ait S. Aug. Lib.10.

Pa.273. A. de Gen. ad litteram, n.41. eum ita desipuisse, ut etiam Dei naturam passibilem crederet. Igitur nec verè Deum corporeum esse existimavit. Ergo non eodem sensu, nec iisdem de causis, dixit Deum & animam esse & corpus.

Ad probationem majoris, non dissimulandum sanctum Doctorem dubium aliquando fuisse circa mentem Tertulliani, minusque propensum ad emollienda quæ paulò durius de Deo corporeo scripserat. Subinde tamen benignius de illo sentiens, à crassiori illo Antropomorphitarum errore eum vindicavit in Libro de Hæresibus c.26. paulò antè citato: qui Liber cum tempore posterior sit aliis in quibus Tertullianum erroris accusat, ultimam veluti ipsius de Tertulliano hac in parte mentem atque sententiam exprimere videtur.

Instabis 2. Tertullianus nullum medium agnoscit inter corpus & nihil; ac contendit id omne quod est, corpus esse. Ita Lib. de carne Christi cap.11. Si habet (anima) aliquid per quod est, inquit, hoc erit corpus ejus. Omne quod est, corpus est sui generis. Nihil est incorporale, nisi quod non est.

P.317. D.

Resp. Distinguo antecedens. Tertullianus nullum medium agnoscit inter corpus latè sumptum, seu ens, & nihil, concedo: inter corpus strictè ac propriè sumptum, hoc est, molem extensam, & nihil, nego. Est enim media substantia immaterialis seu spiritualis, quæ nec corpus est propriè dictum, nec etiam nihil. Hanc porro substantiam immaterialem quæ non sit verum corpus, disertè agnoscit Tertullianus in Libro adversus Hermogenem qui contendebat materiam æternam esse & improductam, quæ nec corporalis foret nec incorporalis. Quæ est ista ratio recta, ait Tertullianus c.35. quæ nihil re-
P.246. B. ~~cti~~ renuntiat, id est nihil certi? Nisi fallor enim, omnis res aut corporalis aut incorporealis sit necesse est: (ut concedam interim esse aliquid incorporale de substantiis dumtaxat, cum ipsa substantia corpus sit rei cujusque) certè post corporale & incorporale nihil tertium. Manifestè hic Tertullianus agnoscit substantiam incorporealem & immaterialem, quæ tamen aliquo sensu corpus appellari potest; seu, ut dicit, corpus sui generis: quatenus scilicet, corpus nihilo opponitur, non verò substantiæ spirituali. Quo etiam sensu debet intelligi quod dixit Lib.
P.317. D. de carne Christi c.11. Nihil est in corporale, nisi quod non est. Per incorporale enim eo loci non excludit spiritale, sed nihilum, seu id quod non existit.

At, inquires, Tertulliano consilium fuit in Lib. citato de carne Christi duo ista probare: primum, Christum habuisse verum & propriè dictum corpus, non aereum, non fictum, non cælitus demissum, ut hæretici, quos refellit, contendebant: alterum, animam Christi non carneam esse, sed corpus quoddam. Porro hæc duo non efficeret Tertullianus, si nomine corpo-

corpo-

corporis intelligeret dumtaxat lato quodam sensu substantiam existentem, non verò molem extensam. Hæretici enim quos ille insequitur, non negabant Christi corpus esse aliquid verum ac reale, ut & animam ipsius: igitur nomine corporis, locis citatis intelligit corpus strictè ac propriè sumptum. Porro inter corpus ejusmodi & nihil, nullum ille medium agnoscit.

Fatemur hæc duo demonstranda suscepisse Tertullianum; ac consequenter nomen corporis illum usurpasse in duplici illa significatione lata, & stricta, cum de carne, & anima Christi loquitur; quod certè sufficit ut intentum suum assequatur. At verò, cum de Deo sermonem habet, eumque corporeum nuncupat, contendimus eum nomine corporis intelligere dumtaxat substantiam per se subsistentem, non crassam & extensam molem: quia sensum istum admittere non possunt momenta & argumenta quæ paulò antea ex doctrina Tertulliani exposuimus.

Opponunt 2. Tertullianum Deo affingere humana membra, humanosque affectus. Refellens enim hanc Marcionis objectionem, *Si Deus irascitur, & æmulatur, & extollitur, & exacerbat, ergo & corrumpetur, ergo & morietur. Stultissimi, (inquit cap. 16. Lib. 2. adversus Marcionem) qui de humanis divina præjudicant, ut quoniam in homine corruptoriae conditionis habentur hujusmodi passiones, idcirco & in Deo ejusdem status existimentur. Discerne substantias, & suos eis distribue sensus, tam diversos, quam substantiæ exigunt, licet vocabulis communicare videantur. Nam & dexteram, & oculos, & pedes Dei legimus, nec ideo tamen humanis comparabuntur, quia de appellatione sociantur. Quanta erit diversitas divini corporis & humani, sub eisdem nominibus, membrorum, tanta erit & animi divini & humani differentia, sub eisdem licet vocabulis sensuum, quos tam corruptorios efficit in homine corruptibilitas substantiæ humanæ; quàm incorruptorios in Deo efficit incorruptibilitas substantiæ divinæ Et hæc ergo imago censenda est Dei in homine, quòd eosdem motus & sensus habeat humanus animus, quos & Deus, licet non tales quales Deus. Pro substantia enim, & status eorum & exitus distant.*

Resp. distingo antecedens. Tertullianus Deo affingit humana membra & humanos affectus, sensu metaphorico & improprio, concedo: sensu proprio & litterali, nego. Cum enim Deus virtute sua spiritali idem efficiat, quod homo per membra & sensus externos; videat sine oculis, sine auribus audiat &c. oculos tamen & aures habere dicitur, improprie nempè ac metaphoricè. Affectus pariter humanos habere dicitur, effectivè, quia idem efficit, quod homo per ejusmodi affectus & passiones; non affectivè. Manifestè Tertullianus, verbis mox relatis, longum discrimen assignat inter affectus humanos & divinos: illos corruptorios esse dicit, istos incorruptorios, quales divinam decent substantiam; ac graviter exagitat Hermogenem quòd de humanis divina præjudicaret, ac Deo affectus seu passiones quasdam inesse idcirco negaret, ne Deum corruptioni obnoxium faceret. Itaque solo nomine & appellatione conveniunt membra & passiones quæ Deo, & hominibus tribuuntur.

Si verò quæsieris an Tertullianus veros in Deo affectus ac quasdam passiones admiserit, tametsi ab omni perturbatione, commotione, corruptione, mutatione & qualicumque imperfectione penitus segregatas: admisisse suadere videntur hæc ipsius verba.

Lib. 1. adversus Marcionem cap. 26. *Stupidissimus ergo qui non offenditur facto quod non amat fieri, quando offensa comes sit frustratæ voluntatis. Aut si*

Pag. 379. offenditur, debet irasci; si irascitur, debet ulcisci. Nam & ultio, fructus est ira; & ira debitum offensæ, & offensa, ut dixi, comes frustratæ voluntatis.
B.

Et Lib. 2. adversus eundem cap. 16. ait Deum habere, iram propter scelus, & bilem propter ingratos, & emulationem propter superbos, & quidquid non expedit malis. Sic & misericordiam propter errantes, & patientiam propter non resipiscentes, & præstantiam propter merentes, & quidquid bonis opus est.
B.

Cave tamen inde inferas Tertullianum corporeas & imperfectas passionibus in Deo agnovisse. Statim enim addit: Quæ omnia patitur suo more, quo eum pati condecet, propter quem homo eadem patitur, æquè suo more. Et paulò antè ibid. dixerat; Nec tamen perfectè ea obtinemus, quia solus Deus perfectus. Ita & illas species, iræ dico & exasperationis, non tam feliciter patimur: quia solus Deus de incorruptibilitatis proprietate felix. Irascetur enim, sed non exacerbabitur, sed non periclitabitur: movebitur, sed non evertetur.
Ibidem.
Ibidem.

Denique Lib. de anima cap. 16. Indignabitur, inquit, Deus rationaliter, quibus scilicet debet; & concupiscet Deus rationaliter quæ digna sunt ipso. Nam & malo indignabitur, & bono concupiscet salutem.
Pag. 275. A.

His adde, data opera Tertullianum impugnare Hermogenem qui nullos in Deo affectus, passiones nullas agnoscebat, ne fortè illum mutationi ac corruptioni subicere teneretur. Unde sequitur, Tertullianum huiusmodi affectus ac passiones in Deo admisisse quidem, sed incorruptorias & ab omni prorsus imperfectionis labe purissimas.

AUDÆUS sive AUDIUS.

EXistimant nonnulli Audæum sive Audium, à quo dicti sunt & propagati Audiani, IV. Ecclesiæ sæculo turpissimi erroris primum quasi parentem extitisse; eò quòd præfractè contenderet imaginem Dei ad quam homo factus dicitur, in corpore repositam esse. Verùm, etsi diffiteri non possumus, aliquos subinde Ægypti Monachos ex imperitia & ingenii tarditate in crassum hunc errorem delapsos esse, sicut affirmant Socrates Lib. 6. Hist. c. 7. Sozomenus Lib. 8. cap. 11. Cassianus Collatione 10. cap. 2. Ipsum nihilominus Audæum ejusque primos discipulos ab hoc errore non vindicare non possumus; quia S. Epiphanius ipsi coætaneus, qui consequenter propius Audæum ejusque sectam inspexit, totaque hæresi 70. de illis agit, suspicionem erroris hac in parte ab illis prorsus removet. Ait quippè Audæum in nulla re, nisi levissima, à fide Catholica discessisse: de SS. Trinitate rectè illum sensisse: virum fuisse pietate & sanctitate conspicuum; in carpendis Cleri vitiis liberum, unde multorum invidiam in se brevi concitavit: multorum Cenobiorum, in quibus Catholica fides & pietas eximiè colebatur, parentem &c.

Quapropter duo tantum reprehensione digna in eo carpit S. Epiphanius. Primum, quòd nimis durè ac præfractè determinare vellet, corpus hominis esse id in quo imago Dei (ad quam homo factus est) potissimum reluceret. Secundum, quòd Pascha luna 14. cum Judæis celebraret. Erroris autem qui Deo humanum corpus affingit, ipsum non accusat. Imò in decursu illius hæresis 70. refellens S. Doctor opinionem Audæi imaginem Dei in homine expressam ratione corporis, probat ex tali opinione consequens fore, Deum esse corporeum: quæ sanè consecutio videtur supponere Audæum disertè non docuisse Deum corpus habere; aliàs, frustra consecutionem illam adversus illum tamquam grave incommodum objecisset, quam non potuisset ignorare ab illo ultrò admitti.

Favere videtur S. August. Lib. de hæresibus cap. 50. ubi ait, Audianos ab hæresi excusari, ob rusticitatem & imperitiam. Quamquam dissimulandum non sit, eo loci S. Augustinum velle Audianos carnali cogitatione sibi Deum finxisse, in similitudinem imaginis corruptibilis hominis: licet propter eorum rusticitatem debeant ab hæresi excusari. Hoc ipsum affirmat & Theodoretus & Facundus Lib. 8. cap. 7.

Verum & S. Augustinus & Theodoretus & Facundus de aliquibus dumtaxat Audianis intelligendi sunt, quos in hunc Antropomorphitarum deliramentum lapsos fuisse non diffitemur; non autem de ipso Audæo & omnibus Audianis: si quidem Theodoretus ipse aliquando Audianos viros corruptæ ac distinctæ vitæ fuisse docet, qui sanè longè absunt ab illis Audæi Discipulis quos S. Epiphanius viros omni virtutis & pietatis laude commendabiles fuisse profitetur.

S. E P I P H A N I U S.

Mirum profectò videri debet, S. Epiphanium in suspensionem violatæ fidei circa Dei simplicitatem vocatum fuisse à Theophilo Alexandrino & Joanne Jerosolymitano, apud Socratem Lib. 6. Hist. cap. 10. & Sozomenum Lib. 8. cap. 14. Ille enim ex professo errorem Antropomorphitarum refellit hæresi 70. ac vitio vertit Audæo, quod ex ejus opinione circa imaginem Dei in homine expressam, sequeretur Deum esse corporeum; quod absurdissimum esse demonstrat. Quin in publica Concione quam Jerosolymis coram ipsomet Joanne habuit, fidem suam apertè circa istud dogma catholicum declaravit, & ab omni suspitione vindicavit. Ita refert S. Hieronymus in Libro ad Pammachium de erroribus Joannis Jerosolymitani; & Baronius ad annum Christi 393.

Nulla igitur hic fides habenda Theophilo Alexandrino, & Joanni Jerosolymitano; nec etiam Socrati ac Sozomeno, qui ab illis in hunc errorem facti adducti fuerunt.

Asseritur dogma Catholicum contra impium Spinosa systema & alios qui physicam in Deo compositionem admittunt.

P R I M A C O N C L U S I O.

Unica non est in rerum natura substantia: neque Deus est illa unica & universalis mundi substantia.

Cum hæc Spinosa propositio totius impii ejus systematis basis sit ac fundamentum, in eo potissimum convellendo incumbendum nobis est; quo semel everso, totum systema radicitus evelli ac ruere necesse est.

Probatur 1. Ex ipsa definitione substantiæ, quam ipsemet Spinosa nobis subministrat inter plures quas statim præmittit definitiones. *Per substantiam*, Pag. 1. inquit, *intelligo id, quod in se est, & per se concipitur: hoc est, id cujus conceptus non indiget conceptu alterius rei, à quo formari debeat.* Ergo res extensa & res cogitans duæ sunt distinctæ substantiæ: non verò, ut vult Spinosa, Prop. 14. *vel Dei attributa, vel affectiones attributorum Dei*; quia nempe una sine altera rectè concipitur; res scilicet extensa, sine re cogitante; & vice versa, Coroll. res cogitans sine re extensa. Adeò nempe duo hæc disparata sunt & distincta inter se, ut à sese mutuò non pendeant ut cognoscantur. 12.

2. Fatente ipso Spinoza, homo cogitat: sed hominis cogitatio non est essentia divina aut attributum, aut affectio seu modus; ergo est distincta substantia, seu quid à Deo distinctum. Minor propositio videtur ex se clara & certa. 1. Quia modus entis concipi non potest sine ente cuius est modus: atqui hominis cogitatio concipi potest seu intelligi absque eo quod concipiatur seu intelligatur Deus; ergo non est Dei modus. 2. Quia nulla est in Deo limitatio, nulla imperfectio, cum sit infinitus in omni genere perfectionis, fatente ipsomet Spinoza Propositione 11. & 16. Atqui nemo non experitur hominis cogitationem finitam esse, limitatam & valde imperfectam: non potest ergo esse Dei aut attributum aut modus; ergo est quid à Deo distinctum, sive substantiam dicas, sive substantia à Deo distincta actionem.

3. Unica illa Spinoza substantia vel est extensa & pure materialis, vel intelligens ac mente prædita. Si prius, ergo caeca est, stupida, iners, quæ ex sese nec motum habet nec formam ullam. Si ita est, (quod de Deo cogitare insana est absurditas) unde ergo tot ipsius formæ, tot modi, tot affectiones? Ex necessitate naturæ ipsius, reponet Spinoza: at verba sunt sensu vacua. Quæro enim unde illa naturæ necessitas? Unde entis cujuslibet singularis limitatio? Quippe quod est à se nec ullam sui causam habet, limitari non potest. A quo enim limites illos haberet, cum nihil aliud à quo sit, supponatur? Quæro rursus unde tam pulchra tamque ordinata & constans huius mundi compago, si nulla sit suprema mens atque intelligentia, qua effectrice ac præside hæc omnia & producta sint, & regantur & conserventur? Non minus certe absurdum est fingere, res tam ordinatè, tam sapienter ac constanter dispositas esse à fortuito casu, quàm à cæca quadam & stupida necessitate. Quid dicam de unione animæ cum corpore? Hanc non negat Spinoza. Unde porrò stupenda illa naturæ spiritualis cum materiali conjunctio? Non à se ipsis haud dubiè, adeo enim indole ac natura distant à se in vicem, ut coire numquam ac coadunari inter se potuissent, nisi suprenus & infinitæ virtutis opifex Deus adjutricem manum apposuisset. Quæro iterum, unde sit illa cogitandi facultas quæ homini innata est? An ex substantia materiali & extensa? Sed quid absurdius dici potest? Nusquam enim ex materia, quicumque tandem in ea motus, quæcumque supponatur modificatio, cogitationem elicies; adeo hæc duo disparata sunt & distincta. Neque dicas, cogitationem, ut & extensionem duos esse ejusdem substantiæ modos: quasi unius & ejusdem substantiæ possent simul duo esse modi tam contrarii tamque oppositi. Quod si substantiam illam intelligentem & cogitantem supponat Spinoza, quare ergo dicit illam cæca & stupida quadam naturæ suæ necessitate ad hoc vel illud determinari? Quis hæc unquam conciliabit? Abyssus undique, unde extricare se ac expedire numquam poterit systematis Spinoza defensor.

4. Nulli possunt in Deo esse modi: quia modus omnis ex sese rei modificata aliquid superaddit; quod quidem sine aliqua mutatione fieri non potest: sed ab ente perfectissimo, qualis Deus est, omnis procul exulat imperfectio, ipsomet fatente Spinoza.

5. Si aliqui forent in divina substantia modi, necesse foret eos infinitos agnoscere, nullumque possibilem excogitari posse, qui in ipsa desideretur: id ultrò fatetur Spinoza Proposit. 11. & 16. Atqui tamen idem Spinoza negat dari aliquos simplices spiritus, ut patet ex Epistolis ipsius 56. & 58, neque tamen implicat concipere simplices spiritus esse
possi-

possibiles : sibi ergo manifestè contradicit ; nec benè secum cohæret quod excogitavit impiæ doctrinæ systema.

6. Extensio non potest esse divinæ substantiæ vel attributum vel modus ; quia extensionis sunt variæ partes , & quidem divisibiles , alterationi & mutationi obnoxia : atqui nemo sanæ mentis hujusmodi imperfectiones divinæ substantiæ adscripserit . Frustra reponit Spinoza , substantiam ut est substantia , non esse divisibilem , sed tantum ut est extensa : esto ita sit . Verum , cum extensio modus sit vel attributum Deo necessarium , & ab ejus substantia inseparabile , necesse est agnoscere divinam substantiam re ipsa & formaliter extensam esse , ac consequenter in plures partes esse divisibilem . In eo fallitur Spinoza ac peccat , quod substantiam metaphysicè & abstractè consideret ; cum re ipsa , ut talis est in se , physicè ac in concreto spectanda sit . Sic verò considerata , extensa est ; omnesque extensionis imperfectiones secum importat & involvit .

7. Si Deus est unica & universalis mundi substantia , sequitur manifestè omne quod existit , formaliter in Deo esse , & quidem ex necessitate naturæ ipsius ; adeoque Deum formaliter esse plantam , lapidem , leonem &c. omnibusque imperfectionibus eum subjacere quibus entia illa subjacent : at nihil fingi potest magis insanum & impium .

8. Si unica est in rerum natura substantia quæ Deus est , fatendum erit , omnia & singula individua simul ac semper in Deo extitisse , nihilque de novo produci . Probatur , quia ex Propositione 19. Spinozæ , nullum in rerum natura datur contingens ; & ex Propositione 16. ex necessitate divinæ naturæ infinita infinitis modis sequi debent ; ergo cum illa omnia entia singularia totidem sint divinæ substantiæ , aut divini alicujus attributi modificationes , eadem prorsus necessitate extitisse semper necesse est , qua divina ipsa substantia .

Parum juvat quod reponit Spinoza , illa omnia singularia non esse à Deo immediatè , sed mediatè dumtaxat , ex causis scilicet externis quæ ipsis sunt occasio ut existant .

Namque 1. Quæ sint illæ causæ externæ in mente Spinozæ vix assignari potest : quandoquidem docet ille nihil omninò esse extra divinam substantiam . 2. Parum refert an immediatè vel mediatè tantum illa omnia ex Deo esse asserantur ; modò istud certum sit , ea ex necessitate divinæ substantiæ dimanare , saltem tamquam varias illius , aut alicujus divini Attributi affectiones seu modificationes . 3. Fingit Spinoza , causas illas externas quæ singularibus existendi sunt occasio , esse numero infinitas , cum in Deo nihil sit nisi infinitum : at non advertit ille , nullum umquam effectum futurum , si causæ infinitæ percurrendæ forent ; infinitum enim exhaustiri non potest .

Inde verò sequitur , quod horrendum est cogitare , nefanda quæque non minùs quàm recta hominum opera , ex necessitate divinæ substantiæ promanere ; cum sint divini alicujus attributi modificationes .

9. Denique , cum Deus sit ens perfectissimum quo nihil melius , ne ipso quidem diffitente Spinoza , mirum certè illud videri debet , qua ratione illum , mente , intelligentia , providentia , sapientia , consilio , libertate , finis intentione spoliaverit . Vult enim omnia & singula entia , cæca & stupida quadam necessitate ab ejus natura erumpere , sicut erumpit verb. gr. lumen à sole , fructus ab arbore , rivus à fonte &c.

Quid verò impium magis & insulsum? Verum piget in tot deliramentis ac impiis figmentis seriò confutandis diutius immorari.

Silentio tamen prætermitti non debet, quàm levis sit, quàm ruinosa prætenfa illa demonstratio, qua Spinoza palmarem ac fundamentalem totius sui systematis propositionem fulcire nititur. Si darentur, inquit ille, *plures distinctæ substantiæ, deberent inter se distingui, vel ex diversitate attributorum, vel ex diversitate affectionum*. Si tantum ex diversitate attributorum, concedetur ergo non dari nisi unam ejusdem attributi: at si ex diversitate affectionum; cum substantia sit prior naturâ suis affectionibus, & in se considerata, hoc est verè considerata, non poterit concipi ab alia distingui, hoc est, non poterunt dari plures, sed tantum una. Hæc Spinoza. Non absimili ratiocinio utebatur David de Dinando apud S. Thomam Lib. 1. contra Gentiles cap. 17. ut ostenderet Deum esse materiam primam: quem solidè refellit S. Doctor. Scilicet totum hujus sophismatis vitium in æquivoco laborat: nempe si voluisset Spinoza, quod erat facillimum, secernere inter ea quæ sunt diversa, & ea quæ sunt distincta, nullo negotio deprehendisset ea quæ diversa sunt, re ipsa talia esse ex diversitate attributorum: non verò ea quæ sunt distincta inter se. Res etenim à se invicem ex sese distinguuntur saltem numero, tametsi communem participant specie naturam: ita Petrus & Paulus duo sunt individua ex sese distincta, licet convenient in eadem specie naturæ humanæ. Tota igitur moles hujus demonstrationis Spinozæ, ruit trita ista vulgari Scholæ distinctione: nimirum, *Non possunt esse plures substantiæ ejusdem naturæ seu attributi*, Distinguo: ejusdem numero naturæ, concedo: ejusdem specie, nego. Ige S. Thomam loco mox indicato ubi diluit argumentum quod proponebat de Dinando, ac ostendit longum discrimen esse inter hæc duo; nempe res esse distinctas, & esse diversas.

SECUNDA CONCLUSIO.

Deus simplex est spiritus, expers omnis compositionis physicæ, sive ex materia & forma, anima & corpore; sive ex partibus quantitativis aut integrantibus; sive ex subiecto & accidente.

Probat 1. Scripturæ testimoniis, tum iis quibus Deus spiritus dicitur: tum iis quæ illa Deo attribuunt, quæ soli vero spiritui possunt convenire.

1. Joan. 4. v. 24. *Spiritus est Deus: & eos, qui adorant eum, in spiritu & veritate oportet adorare*. Quo loco, nomen *Spiritus* propriè & ad litteram usurpatum ad significandam substantiam immaterialem ac purè spiritualem, demonstrat intentum Christi, nempe verum cultum & adorationem Dei in spiritu & veritate, certo loco certisque caerimoniis necessariò non alligari, ut falsò existimabant Samaritani & crassiores Judæi. Cum enim Deus spiritus sit & quidem immensus, ubique potest ac debet adorari.

Secundæ Corinth. 3. v. 17. *Dominus autem spiritus est*: ac consequenter non modo carnali, quasi corpus esset, colendus & adorandus, sed in spiritu & veritate.

2. Scriptura ea Deo adscribit quæ non in corpus, sed in purum dumtaxat spiritum cadere possunt. Loco coarctari non potest. Jeremiæ 23. v. 24. *Cælum & terram ego impleo*. Et Lib. 3. Regum cap. 8. v. 27. *Si cælum & cæli cælorum te capere non possunt, quânto magis domus hæc quam ædificavi? Mutationi non est obnoxius*. Malachiæ 3. v. 6. *Ego enim Dominus & non mutor*.

Immor-

Immortalis & invisibilis. 1. ad Timot. 1. v. 17. Regi cælorum immortalis & invisibili. Nullis lineamentis, imagine nulla potest delineari. Isaia 40. v. 18. Cui ergo similem fecistis Deum? aut quam imaginem ponetis ei?

Anno
1215.

Probatur 2. Ex Conc. Lateranensi IV. sub Innoc. III. cap. Firmiter. Una est Dei essentia, substantia seu natura simplex omnino.

Tom. 11.

Concl. p.

1. p. 142.

C.

Communis hæc est ac pervulgata SS. Patrum doctrina.

Origenes Lib. 1. de principiis cap. 1. Non ergo, inquit, aut corpus aliquod, aut in corpore esse putandus est Deus, sed intellectualis natura simplex, nihil omnino in se adjunctionis admittens ut sit ex omni parte monus, & ut ita dicam, totus & mens.

Pag. 422.

Part. 1.

H.

S. Gregorius Nazianzenus Orat. 34. An corpus, inquit, eum dices? Quomam ergo modo immensus, infinitus, figuræ expers est, ac denique ejusmodi, ut nec tangi, nec oculis cerni queat? An hæc quoque in corpora cadunt? . . . An verò corpus quidem esse statues, immensum verò atque infinitum, cæteraque hujus generis esse negabis? . . . Quid enim afferri potest, cur colatur atque adoretur, si circumscriptus est? Aut quid causæ esse dicemus, quin ex elementis conflatus sit, atque in eadem denuò redigatur ac prorsus intereat? Compositio quippe pugnae initium est, pugna autem dissidii, dissidium solutionis: solutio porro nullo modo in Deum ac primam illam naturam cadit. Quocirca nullum dissidium admittendum est, ne solutio consequatur: nec pugna, ne dissidium oriatur: nec compositio, ne pugna existat. Ac proinde ne corpus quidem est, ne aliqui compositum quidem eum esse necesse sit.

Tom. 1. p.

540. C.

D.

Dogma Catholicum simplicitatis Dei non tantum auctoritate sua, sed etiam gravissimis rationum momentis confirmat S. ille Doctor.

Theodoretus quæstione 20. in Genesim, data opera refellit eos qui imaginem Dei ad quam homo factus dicitur, in corpore collocant. Samaritana, inquit Dominus dixit, Deus spiritus est Si autem Deus spiritus est, simplex igitur, incompositus, & figuram non recipiens.

Tom. 1. p.

17. B.

S. Augustinus Lib. 12. de Trinit. cap. 7. num. 12. Cogitatio quippe turpiter vana est, inquit, quæ opinatur Deum membrorum corporalium lineamentis circumscribi atque finiri.

Tom. 8. p.

918. F.

Et Lib. 6. cap. 7. num. 8. postquam ostendit nullam creaturam verè ac perfectè simplicem esse, de Deo sic loquitur. Deus verò multipliciter quidem dicitur magnus, bonus, sapiens, beatus, verus, & quidquid aliud non indigne dici videtur: sed eadem magnitudo ejus est, quæ sapientia; non enim mole magnus est, sed virtute: & eadem bonitas, quæ sapientia & magnitudo; & eadem veritas, quæ illa omnia: & non est ibi aliud beatum esse, & aliud magnum, aut sapientem, aut verum, aut bonum esse, aut omnino ipsum esse. Atque hæc est, ut ita dicam, ratio quasi à priori divinæ simplicitatis. Unde idem S. Doctor Lib. 11. de Civitate Dei cap. 10. num. 3. demonstrat idcirco Deum esse simplicem, quia quidquid habet, hoc est. Cæterum, inquit, dictus est in Scripturis sanctis Spiritus sapientiæ multiplex, eò quod multa in se habeat: sed quæ habet, hæc & est, & ea omnia unus est.

Ibidem p.

847. E. F.

Tom. 7. p.

281. A.

Denique S. Joannes Damascenus, ut alios omittam, Lib. 1. orthodoxæ fidei cap. 4. ex professio demonstrat Deum esse incorporeum gravissimis rationum momentis. Quo etenim modo, inquit, corpus esse queat, quod infinitum & interminatum est, quod figura caret, quodque nec tangi, nec oculis cerni potest; quod denique simplex est, nec compositum?

Ed. nov.

Tom. 1. p.

127. A.

Probatur 3. nullam compositionis physicæ speciem in Deum cadere posse.

Nulla in
Deo com-
positio
physica
ex mate-
ria & for-
ma.

Ac primò quidem, Deus componi non potest ex materia & forma. 1. Quia in huiusmodi composito materia est forma imperfectior, cum ab ipsa perficiatur ac determinetur: atqui in ente perfectissimo, qualis Deus est, nihil est alio perfectius, sed quidquid est, perfectissimum est. 2. Materia ex se indifferens est, & quasi potentia passiva ad plures formas: atqui nihil tale in Deo cogitari potest, qui totus est actus, totus spiritus. 3. In omni composito ex materia & forma, materia potest à forma dividi & separari: at Deus indivisibilis est & impassibilis. 4. Vel illæ duæ partes, materia & forma, sunt à se, vel ab alio: si posterius, ergo Deus qui ex utraque parte componitur, est ens ab alio, & consequenter Deus non est: si autem quælibet pars est à se, ergo quælibet illarum seorsum ab alia est Deus, cum Deus sit ens à se; & quidquid est à se, summum sit & infinitum: atque ita, non jam unicus erit Deus, sed duplex.

Ex corpo-
re & ani-
ma.

Tom. 1. p.
12. E.

2. Deus non est compositus ex corpore & anima. 1. Quia omne corpus certis limitibus est circumscriptum, nec potest infinitum esse & immensum. Sic egregiè ratiocinatur S. August. Lib. 3. Confess. cap. 7. num. 12. *Non novemuram, inquit, Deum esse spiritum, non cui membra essent per longum & latum, nec cui esse moles esset; quia moles in parte minor est quam in toto suo; & si infinita sit, minor est in aliqua parte certo spatio definita, quam per infinitum; & non est tota ubique, sicut Spiritus, sicut Deus.* Quasi diceret: Deus totus ubique est, cum sit immensus: atqui non foret totus ubique, si esset corpus; alioqui quælibet pars huius corporis, non esset minor toto, nec minor esset moles in parte quam in toto; quælibet enim pars tantum spatii occuparet, quantum occuparetur à toto corpore. 2. Omne corpus moveri potest, vel motu locali, transeundo ab uno loco ad alium; vel motu alterationis, recipiendo novum aliquod accidens, quo vel minuatur, vel augeatur: atqui Deus moveri non potest, nec motu locali, cum sit immensus & omnia repleat; nec motu alterationis, cum sit immortalis & immutabilis. 3. Si Deus est corpus, constat necessariò partibus quæ possunt à se invicem separari: atque ita Deus erit divisibilis in varias partes sicut continuum; quod certè pugnat cum idea entis perfectissimi qualis Deus est. 4. Deus est ens omnium nobilissimum: at non foret nobilissimum, sed valdè imperfectum, si corpus foret: siquidem vel corpus illud est vivens, vel non vivens: si non est vivens, ergo non est res omnium nobilissima, cum ex se longè nobilius sit vivere quam non vivere: si est vivens, ergo vel vivit per formam superadditam ipsi advenientem sicut anima humana advenit corpori; vel vivit per ipsam proprii corporis substantiam. Si prius dicitur, ergo non est ens omnium nobilissimum; quandoquidem datur aliquid eo nobilius, videlicet anima per quam vivit: si posterius, non potest vivere nisi vita ad summum sensitiva, cum vita corporea nobilissima, sit sensitiva. Ex quo sequitur eum non esse ens omnium nobilissimum, quo dari potest nobilius, nimirum vita intellectualis. Vide S. Thomam 1. p. qu. 3. art. 1. ubi tres illas rationes proponit.

Ex parti-
bus sive
integran-
tibus sive
quantita-
tivis.

3. Deus non est compositus ex partibus sive integrantibus, sive quantitativis. Ratio est quòd huiusmodi compositum imperfectum sit, in eo quòd pars una possit ab altera secerni ac dividi; quòd quælibet in se sit ens incompletum, alterationi & mutationi obnoxium; quòd totum ab illis dependeat, & illis posterius sit: sed ab ente perfectissimo vel umbra imperfectionis procul removenda est.

Ex subje-
cto & ac-
cidente.

4. Nulla in Deo esse potest compositio ex subiecto & accidente. 1. Quia ut rectè docet S. Thomas hic q. 3. art. 6. Omne accidens est in subiecto, quod se habet

habet per modum potentiae ad actum respectu accidentis quod recipit: ergo cum nulla sit in Deo potentia passiva, utpote quae imperfectionem includit, nulla quoque est compositio ex subjecto & accidente. 2. Quia ex S. Aug. L. 5. *de Trinit. cap. 4. num. 5. Accidens non solet dici, nisi quod aliqua mutatione ejus rei cui accidit, amitti potest.... Nihil itaque accidens in Deo, quia nihil mutabile aut amissibile.* 3. Quia in eo nullum accidens fingi potest qui ex naturae suae necessitate est perfectissimus, qui per essentiam suam est, quidquid est: atqui talis est Deus, cum sit ens perfectissimum. Quidquid, ait S. August. Lib. 15. *de Trinit. cap. 5. num. 8. secundum qualitates illic (in Deo) dici videtur, secundum substantiam vel essentiam est intelligendum. Absit enim ut spiritus secundum substantiam dicatur Deus, & bonus secundum qualitatem: sed utrumque secundum substantiam.* Paulò antè jam dixerat num. 7. *Una eademque res dicitur, siue dicatur aeternus Deus, siue immortalis, siue incorruptibilis, siue immutabilis: itemque cum dicitur vivens, & intelligens, quod est utique sapiens, hoc idem dicitur. Non enim percepit sapientiam qua esset sapiens, sed ipse sapientia est.* Nihil ergo in Deo per modum qualitatis & accidentis. Atque hæc est, ut jam observavimus, summæ Dei simplicitatis, & ab ipsa Dei essentia exclusionis cujuscunque compositionis quasi radix & ratio à priori. Si quidem ea res simplicissima est, & expers omnis realis compositionis, quæ per essentiam est id omne quod est; seu in qua quidquid est, perfectè unum & idem est cum illa: atqui talis est divina essentia.

S. Thomas Lib. 1. contra Gentiles cap. 18. hanc addit rationem. *In quolibet, inquit, genere, tantò aliquid est nobilius quantò simplicius.... quod igitur est in fine nobilitatis omnium entium, oportet esse in fine simplicitatis: hoc autem quod dicimus in fine nobilitatis omnium entium, dicimus Deum: nulla igitur compositio ei accidere potest.*

T E R T I A C O N C L U S I O.

Nulla in Deo admittenda est compositio siue metaphysica, ex actu & potentia, essentia & existentia, natura & personalitate: siue logica, ex genere & differentia.

Probatur per singulas partes.

1. Nulla est in Deo compositio metaphysica ex actu & potentia: quia Deus est actus purissimus, nihilque in ipso concipi potest quod habeat rationem potentiae quasi passivæ, cui aliquid adveniat, à quo perficiatur; si quidem ex sese est ens perfectissimum quo nihil melius est, aut cogitari potest.

2. Nulla quoque in ipso fingi debet compositio ex essentia & existentia, si cut contingit in rebus creatis, quibus existentia essentialis non est: at Deo existentia tam intimè includitur, & imbibitur in conceptu ipsius essentiae, ut nequidem per mentem sejungi ab illa possit; cum fieri non possit ut concipiatur Deus tamquam ens perfectissimus, quin eo ipso concipiatur existens: ergo existentia est ipsamet Dei essentia; ergo componi Deus non potest ex essentia & existentia: omnis enim compositio fit ex rebus distinctis.

3. Nulla pariter est compositio ex natura & personalitate, quia ex dictis, omnis compositio fit ex rebus distinctis: atqui in divinis, subsistentia seu personalitas ab essentia non distinguitur nec realiter nec formaliter, ex dictis & probatis superius. Non ita est in humanis, ubi subsistentia realiter à natura distinguitur; ut patet in natura humana Christi, quæ sua propria caret per-

70. 13. p.
52. col. 2.
A. B.

ibidem B.

Nulla in Deo compositio metaphysica ex actu & potentia. Ex essentia & existentia. Ex natura & personalitate.

sona-

sonalitate seu subsistentia . Unde in humanis v. g. in Petro, ex natura & subsistentia resultat compositum quoddam nempe suppositum seu persona Petri : non ita in Deo . Nulla ergo compositio in Deo personarum, aut cum essentia, à qua non distinguuntur; aut secum invicem, cum sibi mutuò ac relativè opponantur.

Audiatur de hocce argumento S. Athanasius L. de Decretis Synodi Nicænæ. Si quis ergo, inquit, Deum compositum esse existimat, ut in substantia accidens, vel ita ut aliquem extrinsecus amictum habeat quo contegatur, aut quædam circum eum sint quæ ejus substantiam compleant, adeo ut cum Deum dicimus vel Patrem nominamus, non ejus substantiam quæ nec videri nec comprehendi potest, sed aliquid eorum quæ circum ipsam sunt, significemus, Synodum per me licet incusent, quæ Dei Filium ex ejus substantia esse scripserint... Sed si Deus aliquid simplex est, uti revera est, liquet nihil nos quod veluti circum ipsum sit nominare, cum Deum dicimus & Patrem nominamus, sed ipsa ejus substantiam significare.

Cum igitur nulla sit vera & realis ex S. Athanasio distinctio naturam inter & tres divinas personas, nulla quoque ex iis coalescere potest compositio.

4. Denique nulla in Deo videtur admittenda compositio ex genere & differentia. 1. In omni composito ex genere & differentia, unum se habet per modum actus perficientis, nempe differentia; alterum per modum potentia quæ perficitur, nempe genus. 2. In tali composito, unum non includit aliud in suo conceptu, nempe genus non includit differentiam. 3. Quod constat ex genere & differentia, species est: at in Deo, ente perfectissimo, nihil est per modum potentia, sed totum quod est, purissimus est actus; unum aliud includit in suo conceptu formali, ut supra probatum est: species nulla in Deo fingi potest, quia species ordinem dicit ad plura individua numero distincta: repugnat autem plures esse deos numero distinctos. 4. Denique, quia hæc sententia magis accedit ad formam loquendi SS. Patrum. S. Clemens Alexandrinus Lib. 5. Stromatum. *Quemadmodum*, inquit, dici potuerit, quod neque est genus, neque differentia, neque species, neque individuum, neque numerus. S. Cyrillus Alexandrinus dial. 2. de Trinit. *A recta ratione longè alienissimum est*, inquit, genus de Deo nominare, cum nulla res sit cum ipso, aut ante ipsum.

Denique Evagrius Monachus apud Socratem Lib. 3. cap. 7. *Divinitatem definire proorsus vetat*, utpote rem simplicissimam: definitiones enim rerum compositarum esse dicit. Idem quoque his utitur verbis. Omnis propositio, aut genus habet quod prædicatur, aut speciem, aut differentiam, aut proprium, aut accidens, aut quod compositum est ex istis.

Quæres 1. An saltem aliqua compositio rationis & per mentem in Deo admitti possit?

Resp. Non posse admitti. 1. Quia ex dictis, attributa neque ab essentia, neque à se invicem perfectè præscindi possunt, sed mutuò sese implicite ac confuse includunt; nec distinguuntur nisi penes conceptus nostros magis aut minus explicitos; ergo nequidem per mentem seu rationis compositionem pati possunt. 2. Compositio istud semper involvit, ut unum se habeat per modum potentia, aliud verò per modum actus: at in Deo nihil intelligi ac concipi debet, quod se habeat per modum potentia quasi passiva. 3. Denique: Cum Deus sit ens perfectissimum, maxima quæ potest excogitari simplicitas ipsi adscribi debet: ergo nequidem rationis ac per mentem compositio ipsi affingenda videtur.

Quæres 2. An Deus venire possit in compositionem alterius?

Resp.

Resp. negativè: Æquè enim imperfectum est compositionem in se aliquam pati, ac venire in compositionem alterius: sed ab ente perfectissimo, qualis Deus, omnis penitus removenda imperfectio.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Scriptura Deo illa tribuit quæ corporum propria sunt. 1. Dimensionem: Job 11. v. 8. *Excelsior cælo est... profundior inferno... longior terra... latior mari.* 2. Situm: Isaia 3. v. 12. *Stat ad judicandum Dominus.* Et c. 6. v. 1. *Vidi Dominum sedentem super solium excelsum & elevatum.* Psal. 7. v. 7. *Exurge Domine in ira tua.* 3. Membra humani corporis. Oculos: Exodi 33. v. 13. *Si ergo inveni gratiam in conspectu tuo, ostende mihi faciem tuam, ut sciam te, & inveniam gratiam ante oculos tuos.* Psal. 33. v. 16. *Oculi Domini super justos; & aures ejus in preces eorum.* Et Psal. 129. v. 2. *Fiant aures tuæ intendentes in vocem deprecationis meæ.* Odoratum. Gen. 8. v. 21. *Odoratusque est Dominus odorem suavitatis.* Os: Isaia 1. v. 20. *Os Domini locutum est.* Brachium: Exodi 6. v. 6. *Redimam in brachio excelso.* Manus: Job 10. v. 8. *Manus tuæ fecerunt me & plasmaverunt me.* Pedes: Isaia 66. v. 1. *Cælum sedes mea, terra autem scabellum pedum meorum.* 4. Affectiones animi. Pœnitentiam: Gen. 6. v. 7. *Pœnitet me fecisse hominem.* Et v. 6. *Tactus dolore cordis intrinsecus: Delebo, inquit, hominem quem creavi, à facie terræ.* Iram: Psal. 6. v. 1. *Domine ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripas me.*

Resp. Distinguo antecedens. Scriptura Deo illa tribuit, sensu improprio & metaphorico, quæ corporum propria sunt, concedo: sensu proprio, vero & litterali, nego. Mos est Scripturæ ut de Deo interdum humano modo loquatur, ut sese nostro cogitandi & loquendi modo accommodet. Sic enim facti sumus, ut pro infirmitate nostra non possumus quæ purè spiritalia sunt, nisi sub involucri corporeæ cujusdam imaginis concipere. Atque hæc origo ac radix est tot errorum in quos lapsi sumus circa naturam divinitatis.

Neque præcisè ad litteram assumenda esse quæcumque in Scripturis de Deo affirmantur, demonstrant evidenter ea loca, in quibus Deus aliquando dicitur leo, lux, dicitur alas habere, &c. quæ certè figuratè intelligenda esse nemo sanus diffitebitur.

Inde est quòd Scriptura, ut omnem errandi occasionem amoveat cum aliquid materiale ac corporeum Deo tribuit, cautè ac providè monet, illud sensu carnali intelligendum non esse. Numquid oculi tibi carnei sunt? aut sicut videt homo, & tu videbis? ait Job cap. 10. v. 4. Et L. 3. regum cap. 8. v. 27. *Si cælum & cæli cælorum capere te non possunt, quantò magis domus hæc quam ædificavi?* Isaia pariter cap. 66. v. 1. apertè quoque declarat, Deum nullo loco posse contineri, nullis terminis circumscribi; ac consequenter, si quando ipsi situs & præsentia in loco ad modum corporis tribui videtur, figuratè debet intelligi, non propriè. Pariter affectus & passiones humanas, quæ semper commotionem & imperfectionem aliquam adjunctam habent, procul à Deo Scriptura removet. Lib. 3. Regum cap. 19. v. 11. *Non in commotione Dominus.* Et Lib. 1. cap. 15. v. 29. Porro, inquit Samuel, *triumphator in Israel non parces, & pœnitentia non flectetur: neque enim homo est ut agat pœnitentiam.* Et Apostolus Rom. 11. v. 29. *Sine pœnitentia sunt dona & vocatio Dei.* Malachia 3. v. 6. *Ego Dominus & non mutor.* Denique Jacobi 1. v. 17. *Apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio.*

Itaque

Itaque ad lucem veritatis hisce testimoniis expressæ, sensu figurato exponi debent quæ in objectione proponuntur: ita ut, dimensio & magnitudo extensionis de qua Job, significet immensitatem Dei: situs, immutabilitatem: solii celsitudo, majestatem: oculi, perspicuitatem & scientiam cui omnia patent: manus, omnipotentiam: aures, benignitatem & misericordiam: pedes, ubique præsentiam, ira, pœnam & vindictam: pœnitentia, peccati gravitatem, & pœnæ ulttricis severitatem &c.

Ita passim respondent Ecclesiæ Doctores. Unum & alterum in re obvia laudasse sufficiat.

Tom.1. p. 16. D. Theodoretus qu.20. in Gen. refellens eos qui corpus humanum ajunt factum ad imaginem Dei: *Stolidi, inquit, non animadverterunt, Dominum Deum per homines hominibus loquentem, audientium infirmitati sermones accommodare. Et quoniam oculis nos videmus, virtutem ejus per quam videt Scriptura vocat oculos: & rursum audiendi facultatem vocat aures, quoniam hisce partibus audimus: & mandatum Dei, os.*

Tom.3. p. 876. B. S. Augustinus Tract.7. in Epistolam S. Joan. appositè omninò observat non idcirco corpus Deo affingendum esse, quòd in Scripturis, oculos, manus, pedes &c. habere dicatur; siquidem & charitati, quæ certè spiritualis virtus est, membra hujusmodi, sensu accommodatio tribuuntur. *Pedes habet, ait S. Doctor num.10. qui ducunt ad Ecclesiam: habet manus, nam ipsæ pauperi porrigunt: habet oculos, nam inde intelligitur ille qui eget &c.*

Tom.2. p. 501. D. Et Epist.148. aliàs III. ad Fortunatianum Siccensem Episcopum, de iis Scripturæ locis, in quibus Deo humana membra tribuuntur, sic loquitur cap.4. num.13. *De membris Dei, quæ assidue Scriptura commemorat, ne quisquam secundum carnis hujus formam & figuram nos esse crederet similes Deo, propterea eadem Scriptura & alas habere Deum dixit, quas nos utique non habemus. Sicut ergo alas cum audimus, protectionem intelligimus: sic & cum audimus manus, operationem intelligere debemus: & cum audimus pedes, præsentationem: & cum audimus oculos, visionem qua cognoscit: & cum audimus faciem, notitiam qua innotescit: & si quid aliud eadem Scriptura tale commemorat, puto spiritaliter intelligendum.*

Tom.1. p. 71. A. Denique idem S. Doctor Lib.1. Confess. cap.4. omnem, quæ humanis affectibus adhærescere solet, maculam & imperfectionem à Deo eleganter removet his verbis: *Semper agens, semper quietus, colligens & non egens, portans & implens & protegens.... Amas, nec æstuas: zelas, & securus es: pœnitet te, & non doles: irasceris, & tranquillus es: opera mutas, nec mutas consilium.* Et Lib.12. de Civitate Dei cap.14. *Fecit, inquit, hominem in tempore, non novo, sed immutabili æternoque consilio.* Vide quæ paulò ante de hoc ipso argumento ex Tertulliano laudavimus.

Instabis 1. Deus homo factus est; ergo habet verum & humanum corpus nostro simile: ergo verè compositus est ex anima & corpore.

Resp. Distinguo antecedens. Deus homo factus est, per unionem hypostaticam cum humana natura, concedo: per compositionem, quasi humanitas sit Dei pars, nego. Verbum quidem assumpsit naturam humanam per unionem personalem seu hypostaticam; sed compositum non est ex ea aut cum ea tamquam pars cum parte, sed ad eam se habet ut perficiens, sustentans, ac supplens humanitatis personalitatem seu subsistentiam. Natura quippe humana, ex tali unionem atque consortio ad summam perfectionem evehitur; divinæ autem naturæ nihil inde perfectionis aut accedit, aut deperit.

Instabis 2. Pœnitentia qua Deum pœnituit hominem fecisse Gen.6. verè ac propriè

propriè in ipso fuit, & quidem cum intimo cordis dolore. *Tactus dolore cordis intrinsecus, Delebo, inquit, v.7. hominem quem creavi, à facie terræ.* Ergo sensus ille doloris ac pœnitentiæ verus in illo fuit, ac nostro planè similis.

Resp. Neg. antecedens. Hæc quippe vocabula, iræ, pœnitentiæ, zeli, & alia hujuscemodi, cum ab humanis ad Deum transferuntur à Scriptoribus sacris, propriè & ad litteram sumi non debent, sed impropriè, metaphoricè, & quoad effectum, ut ajunt è Schola Theologi; non quoad affectum & interiorem animi motum. *Ineffabilis est Dei patientia, ait S. Aug. L. de patientia cap.1. sicut zelus ejus, sicut & ira ejus, & si quid hujusmodi est. Nam si tanquam nostra ista cogitamus, in illo nulla sunt. Et in Enchiridio de fide, spe, & charitate c.33. num.10. Cum Deus irasci dicitur, inquit, non ejus significatur perturbatio, qualis est in animo irascentis hominis: sed ex humanis motibus translato vocabulo, vindicta ejus, quæ non nisi justa est, iræ nomen accepit.*

Quapropter idem S. Doctor, ex effectum, non ex affectu ea de Deo affirmari innuit L. de diversis quæstionibus octoginta tribus, quæst. 52. *Quoniam, ait, difficillimum est ut homo aliquid vindicet sine ira, vindictam Dei quæ omnino sine ista perturbatione fit, iram tamen vocandam judicaverunt. Eodem modo ibidem exponit quomodo intelligendum sit esse in Deo zelum, manus, pedes, aures, oculos.*

Pœnitentiam verò in Deo propriè & quoad affectum non esse, disertè docet L.2. de diversis quæstionibus ad Simplicianum, quæst.2. nu.2. Audiendus est eximius Doctor. *Quis est hominum, inquit, cui non occurrat in Deo cuncta præsciente pœnitentiam esse non posse? Et certè tamen hæc duo verba sunt, pœnitentia & præscientia, quorum quia unum congruere credimus Deo, idest præscientiam, negamus in eo esse pœnitentiam. Et postea..... Ira hominis turbida est & non sine cruciatu animi: ira verò Dei, de qua dicitur in Evangelio, Ira Dei manet super eum..... illo in tranquillitate jugiter manente, in creatura subdita exercet admirabili æquitate vindictam..... Quapropter cum legimus etiam Deum dicentem, Pœnitete me; consideremus quod esse soleat in hominibus opus pœnitendi. Procul dubio reperitur voluntas mutandi: sed in homine cum dolore animi est, reprehendit enim in se quod temerè fecerat. Auferamus ergo ista, quæ de humana infirmitate atque ignorantia veniunt, & remaneat solum velle, ut non ita sit aliquid, quemadmodum erat: sic potest aliquantùm intimari menti nostræ, qua regula intelligatur quod pœnitete Deum. Cum enim pœnitere dicitur, vult non esse aliquid, sicut fecerat ut esset; sed tamen & cum ita esset, ita esse debebat; & cum ita esse jam non sinitur, jam non debet ita esse, perpetuo quodam & tranquillo æquitatis judicio, quo Deus cuncta mutabilia incommutabili voluntate disponit. Sic egregiè S. Doctor exponit quo sensu intelligendum sit esse in Deo iram & pœnitentiam, nempe quoad effectum, quia idem facit Deus erga creaturam cui subinfensus est, quod agere solent homines cum opera sua destruunt quæ fecisse illos pœnitet: non autem quoad affectum & interiorem animi motum. Pœnituit ergo Deum, ait hic Eustatius, idest justè irascens, & indignans peccatis hominum, decrevit majorem partem hominum diluvio è medio tollere, quasi opus suum aversans.*

Instabis 3. Ista loquendi ratio, *tactus dolore cordis intrinsecus*, nonne internum doloris & pœnitentiæ sensum indicare videtur?

Resp. Minimè: sed significat dumtaxat offensæ nostræ magnitudinem, & pœnæ vindicis severitatem. Neque enim, ait S. Ambrosius Lib. de Noe & Arca c.4. *Deus cogitat sicut homines, ut aliqua ei nova succedat sententia;*

Quo sensu sit in Deo ira, pœnitentia &c.

Tom.6. p. 533. B. Ibidem p. 209. D.

Ibidem p. 21. C.

Tom.6. p. 112. D.

P.113. D.

P.114. E.

P.9. col. 1. D.

Ed. nov.

Tom.2. p.

201. n.9.

C.

tentia ; neque irascitur quasi mutabilis : sed ideo hæc leguntur , ut exprimat peccatorum nostrorum acerbitas , quæ divinam meruit offensam ; tamquam eò usque increverit culpa , ut etiam Deus , qui naturaliter non movetur aut ira , aut odio , aut passione ulla , provocatus videatur ad iracundiam.

Instabis 4. Lactantius toto Libro de ira Dei , verum ac propriè dictum iræ affectum in Deo agnoscere videtur.

Resp. Nego antec. Agnoscit enim dumtaxat Lactantius in Deo iram quantum ad effectum , non verò quantum ad affectum . Refellit scilicet eò loci nonnullos qui contendebant Deum numquam punire hominum scelera . Quoniam , dicebant illi , vel benefica sit tantummodo natura divina ; nec cuiquam nocere , præstantissimæ atque optimæ congruit potestati : vel certè nihil curet omnino , ut neque ex ejus beneficentia quidquam boni perveniat ad nos , neque ex maleficientia quidquam mali . Insanam istam & impiam sententiam confutat Lactantius Lib. de ira Dei cap.1.

Instabis 5. Lactantius distinguit iram ab aliis motibus quos negat in Deo locum habere : atqui alii motus sunt in Deo saltem effectivè ; ergo iram non modò effectivè , sed etiam affectivè in Deo esse contendit.

Resp. Distinguo majorem . Distinguit iram ab aliis motibus vitiosis qui intrinsecam imperfectionem involvunt , quales sunt motus avaritiæ , concupiscentiæ , propensionis ad malum , qui quidem nullo prorsus modo , nec quoad affectum , nec quoad effectum in Deo esse possunt , concedo : distinguit ab aliis motibus qui quoad affectum aliquid imperfectionis includunt , nego . Omnes enim hujusmodi motus ex æquo à Deo removet . Hanc esse Lactantii sententiam , patet ex cap.16. num.30. ubi sic loquitur . *Sunt aliqui affectus qui non cadunt in Deum , ut libido , avaritia his enim vacat , quia vitiorum affectus sunt ; eos autem qui sunt virtutis , idest ira in malos , charitas in bonos , miseratio in afflictos , quoniam divina potestate sunt digna , proprios , & justos & veros habet .*

Instabis 6. Gen.1. v.27. Homo creatus dicitur ad imaginem & similitudinem Dei ; ergo cum homo corpus habeat , consequens videtur ut in Deo corpus pariter admittatur.

Resp.1. Dist.ant. Homo dicitur creatus ad imaginem & similitudinem Dei , ratione animæ , concedo : ratione corporis , nego . Communis ac trita est SS. Patrum doctrina , imaginem Dei in homine expressam maximè reducere in anima intellectuali , seu rationali , quæ Deum cognoscere potest , & illius possidendi est capax ; non autem in corpore . Ita S. Gregorius Nyssenus Orat. 1. in illud , *Faciamus hominem ad imaginem nostram* . S. Ambros. L. de dignitate hominis c.10. & in Psal.118. S. Aug. 1. L.1. de doctrina Christiana , & in Psal.48. & alii passim ; qui vel in libero arbitrio , vel in dominio quod homo exercet in proprias suas actiones , vel in illo , quod ipsi in animantia Deus concessit , Gen.1. vel in virtutibus , imaginis rationem positam esse contendunt .

Resp.2. Distinguo idem antecedens . Homo factus est ad imaginem , & similitudinem Dei , ratione corporis , vel quod assumpsit , ut hominem plasmarer , vel quod assumpturus erat in Incarnatione , concedo : ad similitudinem corporis , quod Deo simpliciter , seu ratione divinæ suæ naturæ proprium sit , nego . Itaque censuere è veteribus nonnulli , Deum , cum hominem creare voluit , sibi corpus quoddam adaptasse , ut hominem etiam ex ea parte sibi similem efficeret . Ita inter alios Prudentius in Apotheosi . Alii dicunt , similitudinem illam stare ratione corporis quod Deus in Incarnatione assump-

assumpsit, ad quod respiciebat Deus cum hominem creavit. Ita Tertul. L. de Resurrect. carnis cap.6. *Recogita, inquit, totum Deum illi (hominini creando) occupatum ac deditum, manu, sensu, opere.... & ipsa imprimis adfectione quæ lineamenta ducebat. Quodcumque enim limus exprimebatur, Christus cogitabatur homo futurus..... ita limus ille jam tunc imaginem inducens Christi futuri in carne, non tantum Dei opus erat, sed & pignus.* P.238.D.

Instabis 7. Origenis Opera damnata idcirco fuere in Concilio Alexandrino sub Teophilo, & altero in Insula Cypri celebrato, præside S. Epiphanio, eo quod doceret Deum esse incorporeum. Ita testari videntur Socrates Lib.6. cap.10. & Sozomenus Lib.8. cap.14. Itaque erronea non est sententia quæ Deo corpus affingit.

Resp. Nego antecedens. Aliis certè de causis proscripti sunt Libri Origenis: nec facile sibi quisquam persuaserit, tot Episcopos, qui duobus illis Conciliis interfuere, in crassum ac turpem Antropomorphitarum errorem defecisse. Neque verò Socrates, & Sozomenus, si attentè legantur, id asserunt quod objectio proponit.

Objicies 2. Rom.11. v.36. dicitur. *Ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia.* Ergo omnia ex Deo constant, seu Deus est universalis hujus mundi substantia.

Resp. Distinguo antecedens. In ipso sunt omnia efficienter, quia Deus est rerum omnium causa effectrix ac conservatrix. *In ipso enim vivimus, movemur, & sumus, sicut & quidam vestrorum Poetarum dixerunt: Ipsius, & genus sumus,* ait Apostolus. Act.17. v.28. concedo; in ipso sunt omnia, materialiter & quasi partes Dei, nego.

Objicies 3. Videtur esse aliqua compositio in Deo ex subjecto & accidente; si quidem multa ipsi de novo adveniunt, quibus antea carebat. Ita Tertullianus disputans contra Hermogenem, qui materiam idcirco æternam esse & increatam contendebat, ne fortè quædam mutatio Deo accederet, si de novo titulum Creatoris ac Domini acquireret. *Ex quo, inquit cap.3. esse cœperunt in quæ potestas Domini ageret, ex illo per accessionem potestatis, & factus & dictus est Dominus.* Et L. de Resurrect. carnis cap.14. ait justitiam Deo advenisse: *Accipe igitur, inquit, & causam, qui apud Deum discis, tam optimum quàm & justum: de suo optimum; de nostro justum.* Nisi enim homo deliquisset, optimum solummodo Deum nosset, ex naturæ proprietate: at nunc etiam justum eum patitur, ex causæ necessitate: tamen & hoc ipso optimum, dum & justum. P.234.B. pag. 233. A. B.

In eundem sensum loqui videtur Athenagoras Apolog. pro Christianis, cum ait, *Bonitatem Deo copulari & adhærescere, sicut color adhæret corpori.* Sed color adhæret per modum accidentis. Pag. 27.

Quin & S. August. L.5. de Trinit. cap.4. & 5. docet non omnia quæ de Deo affirmantur, secundum substantiam dici; ergo supponit aliqua esse quæ secundum accidens de ipso affirmantur.

Resp. neg. ant. Ad cujus probationem distingo: multa de novo Deo accidunt, denominativè, extrinsecè, & objectivè, per ordinem ad creaturas, concedo: subjectivè, intrinsecè, & per ordinem ad divinam virtutem & potentiam, nego. Itaque denominationes istæ Domini, Judicis, Creatoris &c. spectantur vel extrinsecè & objectivè, per ordinem ad creaturas, quas denotant; & hoc sensu non sunt Deo æternæ, sed ipsi adveniunt, cum nempe objectum creatum ad quod referuntur, existit. Ita Deus ab æterno,

æterno, Domini, Creatoris, Judicis titulum ac denominationem non habuit, quia nulla fuit ab æterno creatura, in quam Domini ac Judicis jura & potestatem exercuerit. Si verò denominationes istæ attendantur subjectivè, intrinsecè, & per ordinem ad divinam potentiam & virtutem quæ semper eadem est ac immota, Deo non adveniunt, cui sunt essentielles. Nec alius profectò fuit Tertulliani sensus, qui rectè distinguit inter dominationem Dei, & Domini, & inter potestatem Deo internam, & dominationem ex usu seu exercitio illius potestatis derivatam. *Dei nomen dicimus, ait c. 3. contra Hermogenem, semper fuisse apud semetipsum & in semetipso, Dominum verò non semper: diversa enim utriusque conditio. Deus, substantiæ ipsius nomen, idest divinitatis: Dominus verò, non substantiæ, sed potestatis substantiam semper fuisse cum suo nomine, quod est Deus, postea Dominus, accedentis scilicet rei mentio.*

Porro ex denominatione extrinseca Domini, Creatoris, Judicis, nulla in Deum mutatio resultat, sed mera tantum ad res creatas externa connotatio: tota etenim mutatio cadit in res creatas, quæ ab uno statu transeunt ad alium. Simile quid in rebus ipsis creatis videre est. Sic v. gr. arbor in ripa fluminis plantata, immota manens, novas acquirit ad fluentes aquas, aut corpora prætereuntia relationes & connotationes. Similiter paries albus absque eo quòd novi aliquid recipiat, relationem habet ad alios parietes qui de novo dealbantur: quantò magis igitur Deus, sine ulla prorsus sui immutatione creaturas de novo existentes connotare potest, & titulum ac denominationem Domini, Creatoris, & Judicis acquirere?

Ad auctoritatem Athenagoræ, dico paritatem in eo esse, quòd sicut color à corpore separari non potest, ita nec bonitas, ceteraque Dei attributa ab essentia divina, cujus necessariæ omninò sunt proprietates. In eo vera paritas manca est, quòd Attributa Dei essentiæ tamquam accidentia non adhærent, sicut adhæret color corpori tamquam subjecto. Et re ipsa idem Athenagoras ibidem scribit, *Deum ingenitum esse, æternum, invisibilem, impassibilem, immutabilem*: quod certè malè cohæret cum opinione quæ vera in Deo admitteret accidentia.

Ad S. August. rectè asserit non omnia quæ sunt in Deo, dici secundum substantiam; quia re ipsa dantur in ipso relationes reales & subsistentes, quæ substantiæ nomine non appellantur: substantia enim dicitur ad se, relationes verò, seu personalitates, ad alium. Porro ea quæ secundum substantiam non dicuntur, non idcirco accidentia esse affirmari potest: nomen igitur substantiæ loco citato non opponit S. D. accidenti, sed relativo. Et re ipsa omne accidens clarè ac disertè à Deo excludit L. 15. de Trinit. c. 4. antea laudato.

Instabis 1. Decreta divina, utpote libera, divinæ naturæ de novo accedunt: ergo quædam sunt in Deo accidentia.

Resp. Nego ant. Libera quidem sunt divina decreta objectivè ac terminativè sumpta; sed subjectivè, internè, ac ratione principii, sunt ipsamet Dei natura, quæ cum ad creaturas refertur, libera dicitur; quia nulla est necessaria relatio Deum inter & creaturam, qua non indiget, cum solus ipse sibi sufficiat. Non accedunt igitur divinæ naturæ Dei decreta, cum sint æterna & immutabilia. *Opera mutas, nec mutas consilium, ait appositè S. August. Deum alloquens L. 1. Confess. cap. 4. Mutatio itaque in Deum non cadit, sed in creaturam, quæ novum incipit esse divinæ connotationis objectum.*

Instabis 2. Decreta Dei sunt effectus divinæ voluntatis: ergo posteriora; adeoque per modum accidentis ei adveniunt.

Resp.

Resp. Nego ant. Decreta enim Dei sunt actus immanentes voluntatis divinæ, non effectus ejus propriè dicti; nec Deus eorum causa dici debet, sed principium: quare opus non est ut sint Deo posteriora, nisi saltem ordine, ac nostro concipiendi modo.

Objicies 3. Est in Deo unitas & Trinitas: unitas scilicet essentiæ, & Trinitas personarum; ergo compositio quædam est in Deo ex essentiâ & persona.

Resp. Nego consequens. Quia ad veram compositionem necessaria est distinctio & unio: est quippe compositio, distinctorum unio. Porro divinæ personæ, qua parte in natura seu essentiâ uniuntur, non distinguuntur; & qua parte distinguuntur, non uniuntur, sed relativè sibi mutuò opponuntur. Quomodo igitur compositionem aliquam efficere possunt?

Instabis 1. Quod constat ex aliquo communi & ex aliquo proprio, verè compositum est: atqui in personis divinis est aliquid commune, nempe natura; & aliquid proprium, nempe personalitas; ergo persona divina verè est composita.

Resp. distingo majorem. Si illud commune & proprium à se distinguantur; & unum sit veluti potentia quæ perficitur aliud verò actus qui perficit, concedo: secus, nego. Porro, ex dictis non semel, constat personam in Deo ab essentiâ non distingui: constat ex personis novam divinæ naturæ non accrescere perfectionem; siquidem quidquid in personis perfectionis est, ab ipsa natura divina profuit, quæ eminenter relationes & personalitates continet.

Instabis 2. S. Basilus L. 2. contra Eunomium n. 28. distinguit in Deo aliquid commune, nempe essentiâ; & aliquid proprium, nempe personalitatem: aitque ex his complexione quædam fieri. *Deitas communis est, inquit, proprietates verò sunt paternitas & filiatio. Ex utriusque autem complexu, tum communis, tum proprii, innascitur nobis comprehensio veritatis.* Ed. n. T. I. p. 265. C.

Resp. S. Basilium complexionis nomine non intelligere veram compositionem, quæ fit ex actu & potentia; sed hoc unum voluit, in eadem scilicet persona divina esse aliquid commune, & aliquid proprium, quæ distinguuntur, non quidem realiter, sed virtualiter dumtaxat & per mentem. Oppugnat scilicet Eunomium, qui ut ostenderet naturam Dei in eo esse, quòd sit ingenita, (unde sequitur Filium non esse Deum cum genitus sit) omnem penitus à divinis distinctionem etiam virtualem & rationis excludebat. Contra verò probat S. Doctor, necessariò distinctionem aliquam in divinis admitti debere; cum in personis divinis sit aliquid commune, & aliquid proprium.

Objicies denique. Non repugnat in Deo compositio ex genere & differentia. S. enim Aug. Ser. 38. de tempore, & Lib. 5. de Trinit. cap. 8. & 10. ostendit quædam esse prædicamenta quæ Deo impropriè & metaphoricè tantum competunt, v. g. quantitatem, qualitatem &c. quædam verò propriè, v. gr. substantiam, actionem: quidni ergo, ipsi genus & differentia tribui poterit, & ex his compositio quædam logica?

Resp. Prædicamentorum alia aliis minùs impropriè Deo convenire, tametsi omnia abusivè de Deo dicantur, ut ait ipsemet S. Aug. L. 7. de Trinitate c. 5. n. 10. *Manifestum est, ait S. Doctor, Deum abusivè substantiam vocari, ut nomine usitatioe intelligatur essentiâ, quod verè ac propriè dicitur.* Ita longè Tom. 8. p. 861. B. potius removeri à Deo debet quantitas & qualitas, quàm substantia:

Tournely de Deo.

N

Deus

Deus quippe substantia est, licet in prædicamento substantiæ non includatur, cum sit supra omnem substantiam.

Instabis 1. Ibi est compositio ubi est distinctorum unio, saltem per mentem; atqui in Deo multa sunt quæ virtute saltem & per mentem distinguuntur; ergo quædam fit ex illis compositio saltem per mentem.

Resp. Distinguo majorem. Ubi est distinctorum unio, quorum unum se habeat per modum actus, & alterum per modum potentiæ, concedo: secus, nego. Porro, ex dictis, nihil in Deo assignari potest quod se habeat per modum potentiæ.

Instabis 2. Compositio ex genere & differentia, non magis officit divinæ simplicitati, quam distinctio rationis; est enim illa compositio tantum rationis ac per mentem.

Resp. Nego ant. Disparitas est, quod distinctio rationis arguit dumtaxat ex una parte summam Dei perfectionem, & ex altera tenuitatem & imbecillitatem humanæ mentis, quæ unico conceptu omnia quæ Dei sunt attingere non potest. Compositio verò, ut sæpius diximus, quamdam imperfectionem importat, non eam tantum quæ sit ex parte mentis, sed etiam ex parte Dei, in quo necesse foret esse aliquid quod se habeat per modum potentiæ.

Instabis 3. Ratio prioris & posterioris non officit divinæ æternitati; ergo nec compositio rationis.

Resp. In æternitate divina non esse prius & posterius reale, & quoad durationem, cum sit instans semper durans & semper præsens; sed esse tantum rationem prioris & posterioris in Deo, secundum processionis originem, quod quidem divinæ æternitati non officit. Compositio verò etiam rationis divinæ simplicitati nocere intelligitur, quia tollit à Deo rationem actus purissimi ac simplicissimi.

QUÆSTIO SEXTA.

De infinitate Dei.

Infinitas, vi nominis, est carentia termini & finis. Negativum aliquid sonat; attamen summam, eamque positivam, in Deo perfectionem arguit.

Non hic agitur de infinitate Dei secundum molem seu quantitatem, aut secundum intensiorem gradualementem, quæ qualitatibus est propria; aut secundum multitudinem: constat enim hujusmodi infinitatem cum summa Dei simplicitate stare non posse, cum partium distinctionem & compositionem includat: neque cum summa ejus perfectione, cum involvat imperfectionem. Non agitur etiam hic, aut de infinitate durationis, quæ est æternitas; aut de infinitate extensionis, quæ immensitas est divina, de quibus postea. Ergo controversia est de infinitate divinæ essentiæ, ac divinarum ejus perfectionum. Perfectionis autem nomine, hic intelligimus eam, quæ simpliciter simplex appellatur, quæ melior est ipsa quam non ipsa, nec ullam in suo conceptu imperfectionem includit.

Quæstio autem non movetur tantum, an quælibet Dei perfectio infinita sit in suo genere; hoc est, omnes qui possibiles sunt perfectionis gradus complectatur: sed quæstio est, an Dei essentia infinita sit in omni genere perfectionis; hoc est, utrum per identitatem contineat omne genus puræ perfectionis, in gradu eminentissimo seu infinito.

Hanc

Hanc Dei infinitatem inficiantur Sociniani, quibus constitutum est omnia Religionis Christianae capita convellere.

C O N C L U S I O.

Deus infinitus est in omni genere perfectionis.

Probatur 1. ex Scripturis. Psal. 144. v. 3. *Magnus Dominus & laudabilis nimis, & magnitudinis ejus non est finis.* S. Hieronymus vertit: *Magnificentiae ejus non est inventio.* Hoc est, comprehendi satis, & animo intelligi non potest, quanta sit Dei excellentia: adeo infinita est & supra omnem sensum nostrum.

S. Aug. ad citata Psalmistae verba sic loquitur. *Ideo dixit, valde; quia* *magnitudinis ejus non est finis: ne forte incipias velle laudare, & putes te lau-* *dando posse finire, cujus magnitudo finem non potest habere.* Noli ergo te putare eum, cujus magnitudinis finis non est, sufficienter posse laudare. Nonne ergo melius est, ut quomodo ipse non finitur, nec laus ipsius finiatur? Illius magnitudo sine fine est, & tua laudatio sine fine sit.

Baruch 3. v. 25. *Magnus, & non habet finem, excelsus & immensus.*

Job 11. v. 7. 8. & 9. *Forsitan vestigia Dei comprehendes, & usque ad perfectum Omnipotentem reperiēs? Excelsior celo est, & quid facies? profundior inferno, & unde cognosces? longior terra mensura ejus, & latior mari.*

Isaia 40. v. 12. *Quis mensus est pugillo aquas, & celos palma ponderavit? Quis appendit tribus digitis molem terrae, & libravit in pondere montes, & colles in statera? Quam haec sublimia sunt, & ad exprimendam infinitam Dei majestatem ac virtutem magnifica! Non posse autem ista, vel de magnitudine molis & quantitatis, vel de magnitudine virtutis accidentaliter intelligi, abunde patet ex antè dictis.*

Reponunt Sociniani 1. Hæc de Deo dicta esse per exaggerationem & metaphoram. 2. Ea designare dumtaxat virtutis operativæ in Deo præstantiam & efficaciam, non autem naturæ infinitatem. 3. Denique, ea infinita dici respectu nostri, quibus infinita videntur, tametsi infinita in se non sint. Quo sensu nu. 32. v. 1. de filiis Ruben & Gad dicitur, *Quod haberent pecora multa, & quod esset illis in jumentis infinita substantia.* Et Lib. 2. Paralip. c. 14. v. ultimo, dicitur: *Tulerunt pecorum infinitam multitudinem.*

Verum, impia & insulsa est triplex illa evasio.

Prima quidem: quia gratis omnino & absque ullo fundamento fingitur. Metaphoricæ quidem sunt loquendi rationes, quæ ex rebus creatis petita ad Deum transferuntur; v. gr. quod sit inferno profundior, latior mari &c. Verum, sub illis externis ac corporeis symbolis, infinita divinæ naturæ ejusque virtutis ac potentiae perfectio adumbratur. Quod si ad libitum quæ de Deo in Scripturis affirmantur, ad sensum metaphoricum detorquere liceat, nihil erit tam clarum & tam certum, quod perditus aliquis ad figuratum sensum non adducat. Poterit hac impia methodo, vera Dei æternitas negari, quia interdum sensu metaphorico, quod antiquum est, æternum dicitur. Ita Deut. 33. v. 15. dicuntur: *Colles æterni.* Et Gen. 17. v. 8. *possessio terræ Chanaam dicitur æterna: & v. 13. dicitur, pactum & fœdus æternum.*

Secunda etiam evasio manifestè falsa est. Quippe si concedatur infinitam esse Dei virtutem operativam, necesse omnino est, & infinitam agnoscere ejus naturam: proprietas enim essentiae modum & rationem sequitur.

Tertia denique responsio prorsus inanis est ac inutilis. Namque ex subjecta

materia, ex antecedentibus & consequentibus, ex usu communi ac recepto, ea numero infinita dicuntur, quæ sunt in maximo numero. Ita dicimus infinitam esse in cœlo stellarum multitudinem; infinitas in mari aquas &c. Verum, ubi sermo est de infinitate Dei, absit ut sensum hunc popularem approbemus & sequamur.

Probatur 2. ex SS. Patribus.

Ed. n. pag.

565. A. B.

Ex S. Hilario in citatum Psal. 144. textum. *Hæc, inquit, Dei prima & præcipua laudatio est, quod nihil in se mediocre, nihil circumscriptum, nihil emensum & magnitudinis suæ habeat laudis. Virtus ejus opinione non clauditur, locis non continetur, nominibus non enuntiatur, temporibus non subditur: arctus ad id sensus noster est, ingenium hebes est, sermo mutus est; finem magnificentia ipsius nescit, & aliquam emetiendi se opinionem immensa magnitudo non patitur. Extenta ubique, extenta semper est, hanc habens infinitatis suæ laudem: cæterum omnem intelligentiam infinitæ hujus in se qualitates excedens. Disertè hic pronunciat S. Hilarius, nihil in Deo circumscriptum, hoc est, finitum & limitatum contineri, idque facta inductione demonstrat.*

Tom. 2. p.

312. C.

Ex S. Greg. Nyss. Orat. 12. contra Eunomium. De Deo differens: *Ipsum quod est, ait, vita est in ipso operans, quæ neque major neque minor ex accessione vel subtractione fit. Nam quod in majus fit incrementum in infinito locum non habet.*

Ex S. Joan. Damasc. L. 1. de fide orthod. c. 9. *Ex omnibus porro nominibus, inquit, quæ Deo tribuuntur, nullum æquè proprium videtur, atque id est, Qui est: quemadmodum ipsemet cum Moyse in mente responderet, ait: Dic filius Israel; Qui est, misit me. Nam totum esse, velut immensum quoddam ac nullis terminis definitum essentia pelagus complexu suo ipse continet.*

Probatur denique manifesta ratione quam indicat mox laudatus S. Joan. Damasc. Nempe, Deus est à se; ergo illimitatus & infinitus. A quo enim limites haberet? ut non semel diximus: Ab alio? at nullam sui causam agnoscit, qui omnium causa est. A se ipso? at quid absurdius quàm fingere ens quod sibimetipsi certas ac limitatas definiat perfectiones? Adde ex communi omnium idea & notione, Deum esse ens perfectissimum, quo nihil melius est aut cogitari potest. At si non esset infinitus in omni genere perfectionum, perfectissimum nec esset, nec dici posset, quo ens perfectius posset excogitari.

Dices 1. Aliquid perfectius excogitari potest, & re ipsa datur. Ergo non est in omni perfectionum genere infinitus. Antecedens probatur: quia aggregatum ex Deo & creaturis, est aliquid Deo solo perfectius; in eo quippe aggregato nonnullæ sunt perfectiones propriæ creaturarum, quæ in Deo non reperiuntur.

Confirmatur. Si quid obstaret quominus Deus cum creaturis dici posset aliquid melius atque perfectius, istud maximè, quod omnis perfectio creaturarum sit in Deo, si non formaliter, saltem eminenter. Atqui hæc ratio satis firma non videtur: namque v.g. Sol eminenter lumen continet, & tamen Sol cum lumine est aliquid melius: pariter intellectus instructus omnibus ad intelligendum prærequisitis, intellectionem continet eminenter; atqui tamen cum ea conjunctus est aliquid re ipsa melius. Ergo Deus cum creaturis aliquid melius est, quàm si solus consideretur; ergo non est infinitè perfectus.

Resp. Distinguo antecedens. Deo aliquid perfectius dari potest, nempe aggregatum ex Deo & creaturis, quantum ad numerum, & multitudinem, esto: quantum ad perfectionem, de qua una hic agitur, nego. Ratio est, tum quia creaturæ Deo comparatæ, velut nihilum habentur. Psal. 38. v. 6.

Sub-

Substantia mea tamquam nihilum ante te; & Isaia 40. v. 17. Omnes gentes quasi non sint, sic sunt coram eo, & quasi nihilum & inane reputatae sunt. Tum quia nullum reperitur in creatura bonum purum, id est qualibet imperfectione liberum, quod non sit in Deo formaliter; ac consequenter Deus cum creatura non est aliquid perfectius.

Ad confirmationem, dico, causam & rationem cur Deus cum creaturis non sit aliquid perfectius, non esse, quia creaturae in Deo eminenter continentur, sed quia nihil in se habent perfectionis simplicis seu purae, quod in Deo formaliter non contineatur: qui continendi modus non reperitur in causis secundis æquivocis respectu effectuum quos producant.

Dices 2. Si quaelibet perfectio Deo propria infinita est in suo genere, quaelibet est summa & infinita intra genus suum: atqui hoc videtur falsum, quia intra genus v. g. intellectio, dari potest intellectio summa & maxima; quia nempe intra idem genus dari potest infinita collectio intellectuum, quarum aliae sunt aliis perfectiores in infinitum: neque enim exauriri potest, quae infinita est, Dei potestas.

Resp. Nego minorem. Ad probationem, distinguo; intra genus intellectio, creaturae non potest dari summa & maxima, quia quacumque supposita, perfectior semper dari potest concedo: non potest dari summa & maxima in Deo, quae non contineatur intra genus creaturae intellectio, nego. De ista verò solummodo hic agitur, non de alia quacumque perfectione creata, quae semper crescere & augeri potest.

Quapropter aggregatum ex Deo & creaturis non est aliquid melius atque perfectius, quam sit solus Deus. Ita inter ceteros docet S. Aug. l. 6. *de Trinitate* c. 8. n. 9. Corpora, inquit, adjunctione sua crescunt.... In rebus autem spiritualibus, cum minor majoribus adhærescit sicut creatura Creatori, illa fit major quam erat, non ille. In iis enim quae non mole magna sunt, hoc est majus esse, quod est melius esse. Melior autem fit spiritus alicujus creaturae, cum adhæret Creatori, quam si non adhæreat; & ideo etiam major quia melior. Qui ergo adhæret Domino, unus spiritus est: sed tamen Dominus non ideo fit major, quamvis fiat ille, qui adhæret Domino. In ipso igitur Deo cum adhæret æquali Patri Filius æqualis, aut Spiritus sanctus Patri & Filio æqualis, non fit major Deus, quam singuli eorum; quia non est, quo crescat illa perfectio. Quibus disertè significat S. Doctor, Deo & creatura non fieri aliquid majus aut melius quam si Deus: Quia non est quo crescat illa perfectio; cum nempe sit infinita; & infinitum augeri non possit. Illud non est optimum simpliciter, ait S. Thom. 1. 2. q. 34. art. 3. ad 2. nullo addito potest fieri melius.

QUÆSTIO SEPTIMA.

De Immensitate Dei.

Immensitas, vi termini, est illimitata Dei rebus omnibus præsentia. Definiri seu describi potest immensitas Dei; virtualis substantiae divinæ diffusio, per quam res omnes pervadit ac penetrat, iisque per sese ac intimè adest tota absque ulla limitatione & termino.

Immensitatis Dei definitio vel descriptio.

Dicitur 1. Virtualis substantiae divinæ diffusio: tum ut distinguatur immensitas Dei ab illius ubiuitate, & actuali in rebus omnibus inexistencia. Quippe immensitas Dei æterna est, absoluta & necessaria, atque in eo po-

sita, quòd apta & nata sit ubique esse, & implere id omne quod existit. Ubiquitas verò & præsentia Dei in rebus temporanea est, relativa & libera, pro conditione rerum creatarum quibus Deus coexistit. Tum ut declaretur, simplicem Dei naturam idem efficere in ordine ad locum diffusionem virtuali, quod præstat corpus diffusionem & extensionem molis quantitativæ.

Dicitur 2. Per quam res omnes pervadit ac penetrat, iisque tota per sese intimè adest. Nempe 1. Ut designetur Deum rebus præsentem esse, non tantum cognitione, scientia, & operationis virtute; sed etiam substantia. 2. Ut intelligatur, modum quo Deus rebus omnibus præsens est, simplicissimum esse, totius scilicet substantiæ in omnibus & singulis loci partibus, non per divisionem, vel multiplicationem, vel per contactum quemdam physicum & quantitativum; uti solent corpora in loco esse & à nobis repræsentari. Unde fit, ut mens nostra phantasmatis & corporeis imaginibus assueta, Dei infinitatem & immensitatem delineare sibi non possit. Rectè Magister Sententiarum L. 1. dist. 37. lit. A. ait: *Deum incommutabiliter semper in se existentem, præsentialiter potentialiter, essentialiter esse in omni natura sive essentia, sine sui divisione; & in omni loco sine circumscriptione, & in omni tempore sine mutabilitate. Verum, nec humanam mentem dignè cogitare, nec linguam sufficere ut id eloquatur.*

Dicitur 3. Absque ullo termino. Quia ratione immensitatis, Deus nullo loco contineri ac circumscribi potest, sed qualibet supposita rerum ac locorum multitudine, Deus pluribus aliis & infinitis adesse idoneus est; neque tam loco contineri, quàm locum ipsum continere dicendus est.

Circa immensitatem Dei hæc sunt à nobis inquirenda.

1. An Deus sit immensus; rebusque omnibus intimè præsens, non tantum cognitione & operatione, sed essentia?
2. An præsentia Dei in rebus, efficaciter probetur ex operatione illius, & quomodo?
3. An Deus sit extra mundum diffusus; & in spatiis, ut vocant imaginariis?

ARTICULUS PRIMUS.

An Deus sit immensus; rebusque omnibus intimè præsens, non tantum cognitione, & operatione, sed essentia.

TRibus generatim modis vulgò Deus rebus omnibus præsens adesse dicitur: per potentiam, præsentiam, & essentiam. Per potentiam, quia omnia producit, conservat, & operatur omnia in omnibus: *In ipso enim vivimus, & movemur & sumus.* Act. 17. v. 28. Per præsentiam seu notitiam & cognitionem, tum quia omnia nuda & aperta sunt oculis ejus; tum quia omnia gubernat & moderatur, omnibusque providet. Per essentiam denique, quia res omnes intimè pervadit & penetrat: non quidem ut accidens, aut pars essentiæ, tum sit substantia simplicissima; sed sicut agens intimè præsens rei in quam agit, ut explicat S. Thom. 1. p. q. 8. art. 1.

Non hìc agitur de præsentia Dei in rebus, aut per potentiam & operationem, aut per scientiam, quam nemo negare videtur, sed per essentiam.

Neque etiam agitur de speciali modo quo Deus est, aut in Cœlo per gloriam, aut in Sanctis per gratiam, aut in Christo per unionem hypostaticam, aut in Sacramentis per singularem efficaciam, aut in Ecclesia per continuam ac specialem assistentiam: sed de generali inexistencia Dei in rebus omnibus creatis.

Neque etiam quæstio movetur de modo, quo Deus immensitate suæ substantiæ omnia replet ac continet. Licet enim certum sit Deum non esse in loco, aut circumscriptivè per modum corporis, per varias sui partes variis partibus corporis respondentes; aut definitivè, sicut Angelus, qui totus est in loco, & totus in qualibet parte loci, & tamen loco clauditur ac continetur: sed simpliciter agitur de substantiali Dei in loco præsentia; modus enim planè singularis illius præsentia, nec concipi à nobis nec explicari potest.

Adversus immensitatem Dei peccaverunt

1. Inter Judæos, illi qui Deum in solo Templo Jerosolymitano residinge affirmabant: teste S. Hieronymo ad cap. 66. Isaia; quibus & Samaritanos adjungit S. Hilarius Lib. 2. de Trinitate. Volebant illi, Deum alibi non esse, nec coli posse. *Utrorumque præsumptio*, ait S. Hilarius, *aut collis edito, aut extructæ domus concavo, Deum intra quem omnia, & extra quem nihil ejus capax est, continebat.*

Errores
contra
Dei im-
mensita-
tem.
Judæi,
Samaritani,

Quibus opponi meritò potest, quod egregiè dicebat S. Cyprianus Lib. Edit. nov. de vanitate Idolorum: *Dei templum totus est mundus . . . Deus enim est totus ubique diffusus.* P. 804. C.

P. 206. &

2. Platonici, qui Deum intra spheram quamdam igneam commorari existimabant.

207.

3. Veteres illi Philosophi; atque inter cæteros, Auctor de mundo ad Alexandrum, qui Deum in cœlis dumtaxat esse asseruit.

4. E veteribus hæreticis, Valentiniani, Gnostici, Manichæi, qui, ut testis est S. Aug. Lib. contra Epistolam Fundamenti c. 21. cum duo rerum principia agnoscerent, unum bonum, alterum malum, illud in regione lucis, & istud in regione tenebrarum collocabant; ne videlicet bonum à malo contaminaretur. Addit c. 23. idem S. Doctor, quòd etsi putarent Manichæi Deum infinita mole diffusum esse, non tamen *undique sed tribus quadris infinitum atque condensum, ex una fissum, patentem esse finxerunt.* Quotquot etiam inter Veteres, Deum corporeum finxerunt, illius immensitatem inficiati sunt.

Tom. 8. p. 165. D.

5. Inter Christianos Augustinus Steuchus Eugubinus in Psal. 138. contendit Deum secundum substantiam esse tantum in cœlo, eo modo quo Sol est in suo orbe: & secundum potentiam esse ubique; quatenus omnia in omnibus operatur, eo modo quo Sol ex orbe suo influxus suos in hæc inferiora diffundit.

6. Denique Sociniani, & Vorstius Calvinista, admittunt quidem præsentiam Dei in rebus quoad virtutem & operationem; sed negant quoad essentiam: qui Deum cœlo contineri prætendunt, ut Socinus in Tractatum Francisci Davidis, & Crellius L. 1. de vera Religione c. 27. Quia, inquit Crellius, *Dei & potentia & sapientia ad res omnes extenditur, uti & potestas sive imperium; ideo ubique præsens omniaque numine suo complere dicitur.* Adversus illos errores sit

Vorstius
Tract. de
Deo, & Apolog. sua.

C O N C L U S I O.

Deus est immensus, rebusque omnibus intimè præsens adest, non tantum cognitione & operatione, sed essentia.

Probatur 1. ex Scripturis. Deuteron. 4. v. 39. *Scito ergo hodie, ait Moyses, & cogitato in corde tuo, quòd Dominus ipse sit Deus in cœlo sursum, & in terra deorsum, & non sit alius.*

Baruch 3. v. 25. *Magnus est, & non habet finem excelsus & immensus.*

Job 11. v. 8. *Excelsior cælo est . . . profundior inferno . . . longior terra mensura ejus, & latior mari.* Non potest divina immensitas magnificentius delineari.

Lib. 3. Regum cap. 8. v. 27. *Si enim cælum & cæli cælorum capere te non possunt, quanto magis domus hæc quam ædificavi?*

Jeremiæ 23. v. 24. *Numquid non cælum & terram ego impleo, dicit Dominus?*

Denique Psal. 138. v. 7. & seq. *Quò ibo à spiritu tuo? & quo à facie tua fugiam? Si ascendero in cælum, tu illic es, si descendero in infernum, ades.*

Crellii
responsio
refellitur.

Frustra reponit Crellius, loca hæc Scripturæ agere de omni præsentia virtutis & efficaciar, non essentiar.

1. Quia in citatis Deuter. 4. Baruch 3. Job 11. nulla fit cognitionis aut potentiar Dei mentio, sed de una præsentia essentiar; neque alium sensum ingerunt isti loquendi modi, *excelsior cælo: profundior inferno: Cælum & terram impleo: Cæli te capere non possunt:* quæ metaphoræ, non cognitioni, non efficaciar virtutis; sed uni substantiar diffusioni adaptari meritò possunt. 2. Eodem modo dicitur Deus esse in inferno, quo in cælo: at, non diffidentibus Socinianis, Deus est in cælo per essentiam; ergo & in inferno seu sepulchro. 3. Præsentia potentiar non excludit, sed necessariò supponit præsentiam essentiar: nam ubi Deus non est, ibi operari non potest, quia operatur immediatè per essentiam; atque ita si ubique operatur, ubique sit necesse est.

Probatur ex communi SS. Patrum sententia. Sufficiat in re certa & clara nonnullos laudasse.

S. Cyprianus L. de vanitate Idolorum ait, *Totum mundum esse Dei templum, & Deum ubique esse diffusum.*

S. Clemens Alexandrinus L. 7. Stromat. *Deus, inquit, non comprehensus, omnia comprehendit.* Et Lib. 7. de bono & sancto viro sermonem faciens: *Persuasum illi est, inquit, Deum ubique adesse, non autem certis ac definitis locis esse inclusum.*

Ed. n. T. 2.
p. 44. D.

S. Athanasius L. contra Sabellii gregales n. 10. *Ne quærat, inquit, loci magnitudinem tantam, ut quæ possit Dei magnitudinem capere. Non enim immensum, in mensò est.* Et Epistola ad Serapionem; Filii & Spiritus sancti divinitatem probat ex immensitate, quæ ipsis propria est.

Ed. n. T. 3.
p. 496.

S. Hieronymus ad cap. 66. Isaia. *Si enim, inquit, instar sedentis in folio atque regnantis, cælum thronus ejus est, & terra scabellum pedum illius, quomodo parvo claudetur loco, qui complet omnia, & in quo sunt omnia? Quod quidem multis comprobatur Scripturæ testimoniis, ac pergit: per quæ ostenditur Deus & forinsecus, & intrinsecus, & infusus & circumfusus, dum & folio ambiente non concluditur, & pugillo concludit ac palmo.*

Ed. n. T. 2.
p. 465. B.

S. Ambrosius L. 1. de fide cap. 16. n. 106. *Complectens omnia (Deus) inquit, nusquam ipse confusus: penetrans omnia, nusquam ipse penetrandus: ubique totus, eodemque tempore vel in cælo, vel in terra, vel in novissimo maris præsens.*

Tom. 2. p.
682. C.

S. Augustinus Epistola 187. aliàs 57. ad Dardanum, quæ tota est de præsentia Dei cap. 4. sic loquitur n. 14. *Est ergo Deus per cuncta diffusus. . . sic, ut non sit qualitas mundi, sed substantia creatrix mundi, sine labore regens, & sine onere continens mundum. Non tamen per spatia locorum, quasi mole diffusa, ita ut in dimidio mundi corpore sit dimidius, & in alio dimidio dimidius, atque ita per totum totus; sed & in solo cælo totus, & in sola terra totus, & nullo contentus loco, sed in se ipso ubique totus.*

Unde superius dixerat: *In eo ipso quòd Deus dicitur ubique diffusus, carnali resi-*

resistendum est cogitationi, & mens à corporis sensibus avocanda, ne quasi spatiosa magnitudine opinemur Deum per cuncta diffundi, sicut humus, aut humor, aut aer, aut lux ista diffunditur: sed ita potius, sicuti est magna sapientia.

Ibid. p.
681. D.

S. Gregorius Magnus in Cantica Cantic. à Magistro laudatus L. 1. dist. 37. Licet, inquit, Deus communi modo omnibus rebus insit præsentia, potentia, substantia; tamen familiariori modo per gratiam dicitur esse in illis, qui mirificentiam operum Dei acutiùs & fideliùs considerant.

Adde in Concilio Lateranensi sub Innocet. III. definiri, Deum esse immensum: & in alio pariter Lateranensi sub Martino I. Christum circumscriptum esse secundum corpus, & incircumscriptum secundum divinitatem.

Tom. 6.
Conc. p.
351. B.

Adde & testimonia nonnullorum ex antiquis Poetarum ac Philosophorum, qui Dei rebus omnibus præsentiam agnoverunt; de quibus S. Cyrillus Lib. 1. adversus Julianum.

Probatur 3. rationibus Theologicis.

Prima: Ex infinita & summa Dei perfectione quæ exigit ut sit ubique: aliàs non esset ens perfectissimum, quo dari & excogitari posset perfectius; illud nempè quod naturæ suæ conditione esset ubique. Illa etenim immensitas, cum sit perfectio simpliciter simplex, quæ nullam in suo conceptu imperfectionem includit, enti perfectissimo tribuenda est; aut eo ipso, ens perfectissimum non est nec concipitur.

Secunda: Vel Deus alicubi est, vel nullibi, aut ubique. Si enim Deum sit alicubi, ut vel ipsi agnoscunt Sociniani, vel est ibi liberè & per voluntatem, vel necessariò & per naturam. Non liberè, quia ab eo loco discedere posset Deus; ad alium transire; illo finiri & circumscribi, quæ omnia divinæ infinitati & simplicitati omninò adversantur. Est ergo alicubi necessariò & per naturam; ergo ubique, cum sit substantia simplex & infinita, neque reddi possit ratio, quare in uno potius quàm in alio loco præsens sit.

Tertia: Deus ubique operatur, quia in omni re attingit id quod ipsi magis intimum est: sed non agit per operationem ab essentia divulsam & distinctam; istud quippè non patitur, quæ summa est ejus simplicitas: ergo per operationem ab ejus natura & essentia indistinctam; ac consequenter Deus qui in rebus omnibus operatur, in iis quoque intimè præsens adest per naturam & substantiam.

Quærunt hic nonnulli, utrum immensitas sit speciale Dei attributum, ab aliis v.g. infinitate, immutabilitate & omnipotentia, virtute ac ratione distinctum?

Sed prompta & facilis est responsio, immensitatem esse speciale Dei attributum ab aliis ratione distinctum: quia in conceptu suo claro & explicito nec alia Dei Attributa involvit, nec etiam in iis involvitur. Est quippè immensitas, ex dictis, aptitudo Dei ut sit in rebus omnibus possibilibus; atque per hoc distinguitur ab infinitate, ab immutabilitate & omnipotentia, conceptu saltem claro & explicito.

Ab infinitate quidem. Hæc enim usurpatur, vel pro infinitate in omni genere perfectionum; quo sensu, fatemur infinitatem non esse speciale Dei attributum, sed esse complexionem omnium Attributorum: vel pro infinitate in aliquo perfectionis genere; quo sensu, immensitas ab infinitate distinguitur: quia nulla est perfectio infinita in suo genere, quæ non possit concipi saltem clarè & explicitè, sine alia.

Ab immutabilitate etiam Dei immensitas distinguitur. Quòd enim
Deus

Deus ab uno loco ad alium transire non possit, non inde tantum est, quod sit immutabilis; sed quia cum sit immensus & omnia repleat, intelligi non potest quomodo ab uno loco ad alium transiret. Et re vera, quodlibet ubi fixum naturæ creatæ est essentialiter immobile, nec tamen est immensum.

Denique distinguitur ab omnipotentia: cum sit utriusque perfectionis diversus conceptus.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Qui residet in cœlo tamquam in propria sede, ille immensus non est: atqui Deus residet in cœlo tamquam in propria sede. Isaïæ 66. v. 1. *Hæc dicit Dominus: Cœlum sedes mea, terra autem scabellum pedum meorum.* Psal. 10. v. 5. *Dominus in Templo sancto suo: Dominus in Cœlo sedes ejus.* Quapropter, naturali quodam instinctu, orantes, in cœlum oculos tollimus, dicimusque: *Pater noster qui es in cœlis.*

Resp. Distinguo majorem. Qui residet in cœlo, per exclusionem præsentia aliis in locis, concedo: qui residet in cœlo, speciali dumtaxat ratione, & non per exclusionem præsentia aliis in locis, nego. At præsentiam illam Dei generalem non excludi, manifestè probant laudata in confirmationem Conclusionis Scripturæ testimonia. *Cœlum & terram ego impleo. Excelsior cœlo est: profundior inferno &c.*

Porro, in cœlo Deus sedem suam habere dicitur, speciali quadam ratione; quod nempe ibi potentia ac munificentia suæ divitias magnificentius explicet, per apertam & manifestam gloriæ suæ manifestationem. Ergo Dei locus is dicitur, ait S. Joan. Damasc. Lib. 1. de fide orthod. cap. 13. *qui uberioris ipsius operationis & gratia particeps est.* Idcirco cœlum sede ejus est, (illic enim sunt Angeli, qui faciunt ipsius voluntatem, eumque semper laudibus celebrant.) *Hæc quippe ipsi est requies: terra autem scabellum pedum ejus: in qua per carnem cum hominibus conversatus sit. Pes porro Dei, sancta ipsius caro variis locis nominata est.*

Et S. Bernardus Serm. 1. in Psal. Qui habitat. Licet, inquit, ubique esse non dubitetur, sic tamen in cœlo est, ut ad ejus comparisonem nec esse videatur in terris. Propter quod & orantes dicimus: *Pater noster qui es in cœlis.* Sicut enim anima, cum in toto quoque sit corpore, excellentius tamen & singularius est in capite, in quo sunt omnes sensus. Lege Magistrum Sententiam Lib. 1. dist. 37. lit. A. & B. ubi ex professo, adductis SS. Patrum sententiis, ostendit quod etsi Deus speciali ratione sit in Christo per unionem hypostaticam, in beatis per manifestationem suæ majestatis, in justis per inhabitantem gratiam, in malis per vindictam, ubique tamen sit *præsentialiter, potentialiter, essentialiter.*

Instabis 1. Ita Deus dicitur esse in cœlo, ut terram veluti hominibus reliquerit. Psal. 113. v. 16. *Cœlum cœli Domino: terram autem dedit filiis hominum.*

Resp. Nego antecedens. Neque enim sensus hujus loci est, Deum ita in cœlo esse, ut terram non impleat; sed sensus iste est: promittere cœlum cœli seu bona cœlestia dare, Domino fuisse reservatum; terram autem dare, concessum fuisse filiis hominum, puta ipsi Moyse, & Josue qui divisit Judæis terram in funiculo distributionis. Qui profectò sensus, nihil commune habet cum præsentī nostro instituto.

Instabis 2. Illud justorum proprium esse videtur, ut Deus in ipsis sit: *Ad eum veniemus: & apud eum mansionem faciemus.* Joan. 14. v. 23.

Resp.

Resp. Distinguo. In iustis est Deus, speciali & nobiliori quadam ratione, per inhabitantem gratiam, concedo: per exclusionem præsentiæ aliis in locis, nego. *Fatendum est*, ait S. Augustinus citata jam Epistola 187. *ubique esse Deum per divinitatis præsentiæ, sed non ubique per inhabitationis gratiam.* Atque ita, vel ipsis dæmonibus Deus præsens adest per substantiam, per potentiam, ac vindicem iustitiam.

To. 2. p.
683. A.

Instabis 3. Deo indignum ac indecens videtur, ut obscenissima quæque loca sua immensitate repleat, quibus eum fœdari, & in partes quasi scindi, ac dividi necesse est.

Resp. Nego antecedens. Monet enim S. Aug. antea laudatus, mentem à sensibus hic revocandam esse, nec de præsentiæ Dei, entis spiritualis, iudicandum, ad modum & legem præsentiæ corporum. Certè spiritus incapax est qui fordibus locorum inquinetur: imò Sol ipse non fœdatur nec inficitur obscenitate locorum quos radiis suis illustrat; anima lepram non contrahit ex lepra corporis. Pariter nullam sui divisionem Deus patitur, ex eo quòd sit simul pluribus in locis; sicut nec anima quæ tota est in toto corpore, & in tota qualibet illius parte; ita pariter vocis sonus, qui à multis simul auditur, non dividitur aut per partes scinditur.

Instabis 4. Qui ubique est, motus localis est incapax, nec potest ab uno loco transire ad alium: atqui tamen Deus in Scripturis dicitur descendere, ascendere, accedere, recedere. Gen. 11. v. 5. *Descendit autem Dominus, ut videret civitatem & turrim.* Deuter. 23. v. 14. *Dominus Deus tuus ambulat in medio castrorum, ut eruat te, &c.* Pariter Verbum divinum è cælo descendisse dicitur, ut homo fieret.

Resp. Distinguo minorem. Deus dicitur descendere & ascendere, &c. sensu metaphorico, concedo: sensu proprio, nego. Nemo tam rudis qui non intelligat, Scripturam his in locis sensu figurato & metaphorico loqui, ut se captui nostro accommodet. Scilicet descendere, & ad nos accedere Deus dicitur, quando propitius beneficia largitur: recedere verò, quando impios impietati suæ permittit, & uberiores gratias ab illis retrahit: descendere & ambulare, quando humanæ fragilitatis curam habere dignatur, protectione sua mala propulsando. Vide, ait S. Augst. Serm. 70. de tempore n. 6. *ne ascensionem, & descensionem localem sentias. Indignum est hoc de incorporea & ubique tota sentire substantia: sed descendere dicitur Deus, quando curam humanæ fragilitatis habere dignatur.* Et Lib. contra Adimantum cap. 13. *Quod descendit, inquit, locum superiorem deferre, & inferiorem petere videtur. Dei autem sapientia cum tota ubique præsto sit, nullo pacto migrare de loco in locum potest.*

To. 5. Ap.
p. 12. F.

To. 8. p.
127. A.

Verbum divinum è cælo descendisse dicitur, non quidem motu locali, cælum deferendo; sed assumendo hypostaticè humanitatem nostram: quæ unio, quidam est divinitatis descensus; idest, demissio, & humiliatio. *Semetipsum enim exinanivit formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inventus ut homo. Humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem.* Philipp. 2. v. 7. & 8.

Instabis 5. Si Deus ubique est, ergo extensus: at extensio cadere in Deum non potest; ergo, &c.

Resp. Distinguo antecedens. Ergo extensus, extensione virtuali quæ supremum spiritum deceat, concedo: extensione materiali ad modum corporum, nego. Jam monuimus sæpiùs post S. Aug. paulò antè citatum, men-

mentem hic à sensibus revocandam esse; nec de præsentia Dei in rebus sentiendum, sicuti de præsentia corporum.

Instabis 6. Explicari non potest quid sit illa virtualis extensio, ac longè satius foret abstinere omnino ab isto extensionis vocabulo, cum de præsentia Dei in rebus agitur.

Resp. Nego antecedens. Qui objectionem hanc proponunt, non satis distinguunt inter ubiuitatem Dei, ejusque immensitatem. Vide quæ initio hujus Quæstionis diximus. Extensio itaque virtualis in Deo, est aptitudo qua Deus potest & exigit esse præsens omnibus in rebus, quacumque tandem illæ temporum differentia existant; extensionis autem vocabulo hic utimur, ne ab usu communi Theologorum recedamus. Si licuit S. Augustino aliisque SS. Doctoribus, uti vocabulo *diffusionis*, quidni & nobis, vocabulo *extensionis*? Idem enim est utriusque sensus, eadem significatio. Hominis est plus æquo fastidiosi, in his argutiolis immorari; præsertim, cum à nomine *diffusionis* aut *extensionis* sensus materialis & corporeus omnisque imperfectio longius removetur.

Objicies 2. Nonnulli ex SS. Patribus divinam immensitatem & ubique præsentiam negasse videntur.

1. Ii qui asserunt Deum non permeare rerum substantiam, sed eam dumtaxat efficere. Ita S. Clemens Alexandrinus Lib. 5. Stromatum. Tatianus Orat. contra Græcos.

2. Ii qui docent Deum nullibi esse. Ita S. Joannes Chrysostomus Hom. 5. in Epist. ad Coloss. & S. Augustinus L. 83. quæst.

3. Ii quibus videtur Deum esse tantum in cælo, ad eum ferè modum quo anima residet tantum in cerebro. Ita Lactantius L. de opificio Dei c. 16.

4. Denique: Ii & quidem non pauci qui docent Deum esse in loco per solam operationem; atque non nisi ex abusu dici eum in loco esse. Ita SS. Gregorius Nyssenus Lib. de anima, Joan. Damasc. Lib. 1. orthodoxæ fidei c. 16. Augustinus Lib. 2. de div. quæstionis ad Simplicianum q. 1.

Resp. Nego antecedens. Ad probationem

Dico 1. Deum non permeare rerum substantiam, ad mentem scilicet Stoicorum qui contendebant Deum rebus omnibus immisceri; tamquam partem vel animam mundi. Stoicos autem insectantur locis indicatis Tatianus & S. Clemens Alexandrinus, ut legenti patebit. At sensu orthodoxo Christianorum, Deus rerum omnium substantiam pervadit ac penetrat. *In ipso enim vivimus, & movemur & sumus.* Act. 17. v. 28.

Dico 2. Deum nullibi esse, per exclusionem modi quo corpora sunt in loco circumscriptivè, per varias nempe sui partes variis spatii partibus applicatas, verum est: at ubique est repletivè, ut ajunt, quia omnia replet & continet, nullo loco ipse contentus & inclusus. Ut verò sensum omnem materiale & corporeum à præsentia Dei in rebus excludant SS. Patres, eum nullibi esse affirmant.

Dico 3. Deum in cælo esse, eo ferè modo quo anima dicitur esse in cerebro, speciali quodam modo & influxu. Sicut enim anima è cerebro omnem vitæ spiritum per omnes corporis artus diffundit; ita Deus è cælo, ubi speciali & nobiliori quodam modo sedem habet, in omnem universi hujus ambitum, vitæ, conservationis ac providentiæ suæ quasi spiritum infundit, omnia regendo, moderando, sustentando; tametsi per substantiam ubique præsens adsit. Si alius fuit Lactantio sensus, ut nonnullis videtur, hic deferendus

rendus est: attamen loco indicato nu. 10. Lactantius hoc addit, quibus potest ab errore hac in parte vindicari: *Et miratur aliquis, ait, si divina mens per universas mundi partes intenta discurrit, & omnia regit, omnia moderatur, ubique præsens, ubique diffusa?* P. 509.

Dico denique, SS. Patres interdum asserere Deum per solam operationem in rebus esse; non ut excludant substantiæ præsentiam, sed ut innuant præsentiam illam non esse per modum corporis & quantitatis extensæ. Hinc aliquando affirmant, dici non debere eum esse in loco, nisi abusivè & improprie loquendo. Et re ipsa, nisi usus invaluisset, aptius & rectius diceretur locum in Deo esse, quàm Deum in loco. Ista enim loquendi ratio innuere videtur Deum loco definiri ac circumscribi. Ita S. Joan. Damasc. L. I. Orthod. fidei c. 13. *Et quidem Deus, inquit, ut qui materiæ expers sit, & incircumscriptus, in loco non est. Ipse enim sui ipsius locus est, omnia implens, ac super omnia existens, omniaque ipse complectens. Attamen in loco esse dicitur, Deique appellatur locus, ubi ejus virtus & operatio manifesta sunt.* Ed. nov.
To. I. p.
149. B.

ARTICULUS SECUNDUS.

An præsentia Dei in rebus efficaciter probetur ex operatione illius, & quomodo.

Duo præ se fert articulus. Primum, an substantialis Dei in rebus præsentia efficaciter demonstretur ex ipsius operatione. Alterum, quomodo, & quo demonstrationis genere. An à priori, & per locum, ut vocant, intrinsecum; ita ut operatio Dei sit forma, per quam rebus formaliter inexistens seu præsens constituitur? An verò à posteriori & per locum intrinsecum; ita ut operatio sit tantum ratio per quam cognoscimus Deum esse in rebus?

Thomistæ opinantur, Dei præsentiam non tantum efficaciter ex ipsius operatione demonstrari, sed etiam operationem esse rationem formalem, qua rebus præsens constituitur. E contra Scotus in 1. dist. 37. qu. unica, tametsi fateatur Deum per substantiam ubique diffusum esse, negat tamen illud efficaciter & à priori probari posse ex ipsius in rebus operatione: adeoque, non ipsam operationem, benè verò divinam immensitatem contendit esse causam formalem & immediatam præsentiae Dei in rebus.

Ad Scotum accedere videtur Vasquez in primam part. S. Th. q. 8. art. 1. disp. 28. c. 4. ubi vim omnem argumentorum ex Scripturis pro demonstranda ex operatione Dei substantiali ejus in rebus præsentia, elevat & infringit.

PRIMA CONCLUSIO.

Substantialis Dei in rebus præsentia efficaciter probatur ex ipsius operatione.

Probat 1. ex Scripturis Psal. 138. v. 7. & seq. *Quò ibo à spiritu tuo, & quò à facie tua fugiam? Si ascendero in cælum, tu illic es: si descendero in infernum, ades. Si sumpsero pennas meas diluculo, & habitavero in extremis maris. Etenim illuc manus tua deducet me, & tenebit me dextra tua.*

Act. 17. v. 27. *Non longè est ab unoquoque nostrum. In ipso enim vivimus, & movemur & sumus.* Quasi diceret Apostolus, Deum esse nobis intimè præsentem, quia nobis immediatè dat esse, vivere & moveri.

Respondet Vasquez, loco antea citato: Scripturam his in locis non causam rei,

To. 1. p.
149. col.
2. n. 14.

rei, sed cognitionis ostendere, & more humano nobis se accommodare: Ut ex Dei virtute, qua in omni loco conservamur, intelligamus ipsum ubique esse. Sicut cum Deus Jeremiæ 23. v. 23. ait: Putasne Deus è vicino ego sum, & non Deus de longè? Si occultabitur vir in absconditis, & ego non videbo eum? Præsentia Dei ratione scientiæ & cognitionis probatur, non ratione substantiæ.

Verum, responsio hæc gratis ficta videtur, cujus refutationem paulò antè præoccupavimus, ubi de errore Socinianorum circa substantialem Dei in rebus præsentiam. Duo quippè ista rectè simul cohærent, operationem Dei & esse causam ex qua Dei præsentiam cognoscimus, & immensitatem Dei esse formalem rationem hujus præsentia. Neque enim hæc sese excludunt; sed unum potius, nempe operatio, aliud supponit, divinam scilicet substantiam, ubique, modo, qui explicari non potest, diffusam. Et verò Jeremias post citata verba quæ perfectam Dei scientiam, quam nihil lateat, designant, statim subjicit: Numquid non cælum & terram ego impleo? quod quidem non tantum de ipsius scientia, sed & de operatione ad omnia se extendente, & de substantia omnia penetrante, intelligi propriè debet.

Probatur 2. ex SS. Patribus.

To. 1. p.
943. B.

Ex S. Cyrillo Alexandrino Lib. 9. in Joan. Vivimus & movemur, inquit, quia ex eo sumus, & in eo conservamur.

Ex S. Greg. Nysseno Lib. de anima. Itaque, inquit, cum id quod intelligentia percipitur, in situ fuerit, aut quod negotio quodam in loco existente, abusive & figuratè dicimus hoc ipsum ibi esse, propter operationem ejus quod ibi est, locum pro situ & actione sumentes: nam cum dicendum fuisset, ibi operatur, dicimus, ibi est. Quibus verbis non excludit S. Doctor præsentiam substantiæ divinæ, sed tantum modum materiale & corporeum, quo res corporeæ in loco esse dicuntur.

Tom. 3.
p. 1. pa.
168. A.

Ex S. Augustino Lib. 4. de Gen. ad Lit. cap. 12. n. 23. ubi sic loquitur. Illud quod ait Apostolus cum Deum Atheniensibus prædicaret. In illo vivimus & movemur & sumus, liquidè cogitatum quantum humana mens valet, adjuvat hanc sententiam, qua credimus & dicimus. Deum in iis quæ creavit, indefinenter operari. Neque enim tamquam substantia ejus, sic in illo sumus, quemadmodum dictum est, quod habeat vitam in semetipso: sed utique cum aliud simus quàm ipse, non ob aliud in illo sumus, nisi quia id operatur.

To. 2. p.
682. C.

Et Epistola 187. jam citata. Est in mundo Deus, inquit, ut substantia creatrix mundi, sine labore regens, & sine onere continens mundum.

Denique S. Anselm. Monol. cap. 22. Quoniam, inquit, nihil sine Deo potest esse aut conservari; dicere cogimur, Deum ubique, & semper esse.

Ante illos omnes, Origenes contra Celsum dixerat. Penetrat quidem aspectus Dei ac providentia per omnia, sed non sicut ille Stoicorum spiritus; & continet omnia, quibus per suam providentiam prospicit: at non corporaliter complectitur, cum corpus ambiatur à divina potentia.

Probatur 3. manifesta ratione. Namque ex operatione quæ indistincta est ab agentis substantia, rectè colligitur agens substantia sua & immediatione, ut ajunt, suppositi, præsens esse iis rebus in quibus agit: atqui operatio Dei indistincta est ab ejus natura & substantia, utpotè simplicissima: aliunde verò, Deus operatione sua intimè res omnes pervadit ac penetrat, eas jugi influxu conservando; ergo Deus per substantiam præsens est ubi operatur. Porro ubique operatur; ergo ubique est per substantiam. Dicendum, ait S. Th. 1. p. q. 18. art. 4. ad 1. quod creaturæ in Deo esse dicuntur dupliciter. Uno modo

modo in quantum continentur & conservantur virtute divina, sicut dicimus ea esse in nobis, quæ sunt in nostra potestate. Et sic creaturæ dicuntur esse in Deo, etiam prout sunt in propriis naturis; & hoc modo intelligendum est verbum Apostoli: In ipso vivimus &c. quia etiam nostrum vivere, & nostrum esse, & nostrum moveri causantur à Deo.

Dices 1. Inter agentia creata, perfectius illud habetur & æstimatur quod per suam virtutem agit in magis distans. Ita Sol per virtutem à se diffusam, agit in visceribus terræ: ergo multò magis Deus qui infinitæ virtutis est, in distans agere potest; & consequenter, ex ipsius operatione transeunte, non potest efficaciter probari substantialis ejus in rebus præsentia.

Resp. Nego consequens. Disparitas est, quòd agentis creati, quantumlibet perfecti, actio, seu operatio distincta sit ab ejus substantia; Dei autem actio ab ejus substantia non distinguatur. Quapropter agens creatum per virtutem à se diffusam potest agere in distans; non ita Deus, qui rebus omnibus ita intimè præsens est, ut ab iis abesse non possit.

Instabis. Hoc habet proprium & singulare Incarnationis Verbi mysterium, ut Verbum agat in humanitate, immediatione suppositi; ergo in aliis rebus, Deus non operatur immediatè per suam substantiam.

Resp. Distinguo antecedens. Hoc habet proprium & singulare Incarnationis mysterium, ut Verbum agat in humanitate, immediatione suppositi, speciali ac planè singulari ratione, nempe sustentando, terminando humanitatem, & supplendo ejus personalitatem, concedo: ut agat immediatè communi & generali ratione, nego. Itaque, essentia divina prout subsistens in tribus personis, agit immediatè per se in rebus omnibus, quas conservat: in humanitate verò Christi specialis ac planè singularis occurrit ratio, quæ propria est solius Verbi divini; nempe ut sustentet, terminet humanitatem eamque sibi assumat in unitate suppositi, supplendo ejus propriam personalitatem; quamquam si unio hypostatica spectetur quatenus est actio quædam externa, sub illo respectu, ad totam Trinitatem, velut communis quædam operatio pertineat, sed de hoc argumento ubi de Mysterio Incarnationis.

Dices 2. Deus virtutis est ac potentiæ infinitæ: ergo in distans agere potest, sine præsentia immediata suæ substantiæ.

Resp. Nego consequens, quia Deus non potest id quod est impossibile: atqui impossibile est ut agat per operationem à natura sua distinctam & separatam, cum sit simplicissimus; ergo necesse est ut ibi sit præsens per substantiam, ubi operatur.

Dices 3. Cum Deus mundum creavit, non erat quoad substantiam præsens spatio illi in quo mundum creavit; ergo nec opus est ut sit substantia præsens in rebus creatis in quibus operatur.

Resp. Spatium illud in quod Deus mundum creavit, distinctum non fuisse ab ipsa Dei immensitate, quæ, ut diximus, virtualis est diffusio substantiæ divinæ. Unde longè aptius & congruentius Deus dicitur rerum omnium locus, quàm esse in loco. Itaque antecedens sic distingui potest: Cum Deus mundum creavit, non erat quoad substantiam præsens actu ac positivè illi spatio in quo mundum creavit, siquidem nondum erat illud spatium, esto: non erat præsens, virtute & aptitudine, nego. Et nego consequens.

S E C U N D A C O N C L U S I O.

Operatio Dei non est ratio formalis & immediata, per quam rebus omnibus præsens constituitur.

Probatur 1. Quia substantialis Dei in rebus præsentia formaliter non constituitur neque probatur à priori, per id quod, juxta nostrum intelligendi modum, sequitur ac supponit præsentiam Dei in rebus; atqui operatio Dei, juxta nostrum intelligendi modum, sequitur & supponit præsentiam Dei in rebus: sicut enim operari sequitur esse; ita operari in loco, sequitur esse in loco.

2. Quod est in Deo necessarium & intrinsecum, non pendet, neque à priori probatur, ex eo quod liberum est & externum: atqui præsentia Dei in rebus (supposita rerum existentia) necessaria est & interna; quandoquidem fieri non potest ut ab illis rebus Deus absens sit: operatio verò Dei transiens, libera est & externa; ergo præsentia Dei in rebus, à priori non probatur ex operatione transeunte.

2. Si per impossibile aliquid esset, in quo Deus non ageret per virtutem, adhuc ipsi præsens foret per suam naturam, quæ cum infinita sit & immensa, à nulla re distans concipi potest: aliàs aliquo circumscripta & finita conciperetur, quod implicat.

3. Sicut Deus per æternitatem immediatè omni tempore coexistit; ita per immensitatem, immediatè ac formaliter rebus omnibus intimè præsens est.

4. Denique diversa est omnipotentia & immensitatis divinæ ratio: atqui si Deus formaliter & immediatè constitueretur in loco præsens per operationem, eadem foret notio immensitatis Dei, quæ & omnipotentia.

Dices 1. Quæ Conclusionem primam laudavimus SS. Patrum testimonia videntur assignare operationem Dei tamquam formam qua immediatè in loco præsens constituitur. Præsertim verò S. Gregorius Nyssenus, qui asserit *Deum abusive dici esse in loco præter operationem*.

Resp. Nego antecedens. Neque enim videntur SS. Ecclesiæ Doctores de quæstione præsentis ad mentem Scholæ cogitasse: sed hoc unum præ oculis habuere, Deum non esse in loco, corporum more, per extensionem molis quantitativæ, sed per operationem; quod certè verissimum est. An verò illa Dei operatio, sit ratio formalis & immediata præsentiæ Dei in rebus, solliciti fuisse non videntur, cum hæc quæstio cum Schola nata sit. Neque verò aut Scriptura, aut SS. Patres, formales rerum causas semper referunt. Ita v. g. cum Jeremias cap. 23. ait: *Deum omnia scientia sua intimè cognoscere, quia cælum & terram implet*; ratio hæc non est causa formalis divinæ cognitionis, benè verò infinita Dei scientia.

Instabis 1. S. Thomas in ea sententia videtur esse, ut Deus formaliter loco præsens constituatur per operationem. In 1. Sent. dist. 37. qu. 1. art. 2. ait: *Essentiam Dei non esse in creaturis, nisi in quantum applicatur eis per operationem; & secundum hoc quod operatur in re, dicitur esse in re*. Et q. 2. art. 3. ait: *Cum dicitur: Deus est ubique, importatur quædam relatio Dei ad creaturam, fundata super aliquam operationem, per quam Deus in rebus dicitur esse*. Demum 1. p. q. 8. art. 3. docet, *Deum esse in omnibus per essentiam, in quantum adest omnibus ut causa essendi*.

Resp. Nego antecedens. Ad probationem dico, hoc unum velle Angelicum

licum Doctorem, nempe cum dicitur: Deus est ubique, importari relationem Dei ad locum intrinsecum; quæ relatio, cum dicat loci existentiam; præsupponit operationem Dei per quam locus ipse existit, quod certè ultro fatemur. Atque ex ipsa Dei operatione rectè inferitur argumento à posteriori, Deum esse ubique, cum ubique operetur; quippè si non operaretur, locus ipse non esset. Est igitur Deus in loco per operationem, præsuppositivè, vel efficienter, concedo: formaliter & immediatè, nego.

Instabis 2. Per id Deus formaliter constituitur in loco præsens, per quod locus est; atqui locus est per operationem Dei; ergo per operationem Deus formaliter in loco constituitur.

Resp. Nego majorem. Operatio quidem Dei conditio est præsupposita, ut Deus in loco esse dicatur; hæc enim præsentia, ut mox dictum fuit, relationem importat ad locum, qui præsupponitur esse antequam, nostro concipiendi modo, Deus in illo præsens esse dicatur.

Dices 2. Omne quod in hoc est, vel est per contactum quantitativum, vel per contactum virtutis: atqui Deus cum sit incorporeus non est in loco per contactum quantitativum; ergo per solum contactum virtutis. Hic autem alius non est quàm operatio per quam Deus immediatè producit rem aliquam & locum: idque testatur S. Greg. Magnus Hom.8. in Ezech. Ubique, inquit, Deus est, & ubique totus, quia omnia tangit, nec tamen equaliter omnia tangit. Quædam enim tangit ut sint, nec tamen ut vivant & sentiant, sicut sunt cuncta insensibilia. Quædam verò tangit ut sint, vivant, & sentiant, nec tamen ut discernant, sicut sunt bruta animalia. Quædam tangit ut sint, vivant & sentiant, & discernant, sicut est humana & angelica natura. Et S. Thom. L.3. contra Gent. cap.68. & hic art. 2. ad 1. docet, Quod incorporalia non sunt in loco per contactum quantitatis dimensionis, sicut corpora: sed per contactum virtutis.

E d. nov
Tom.1. p.
1241. A.
B.

To.14. p.
206. col.
1. D. E.

Resp. Dist. majorem. Omne quod in loco est, vel est per contactum quantitativum, vel per contactum virtutis, non excludendo, imò potius includendo & supponendo contactum entitativum, saltem in Deo, concedo: illum excludendo, nego. Itaque inter contactum merè quantitativum qui proprius est corporum, & contactum solius operationis, qui proprius est naturæ spiritualis, datur contactus substantiæ seu entitatis; hoc est, indistantia, seu intima præsentia substantiæ entis infiniti & immensi, Dei nempe, qui per substantiam ibi est præsens, ubi operatur. A voce autem ista, *contactus*, removeri longius debet, cum de Deo agitur, idea & notio contactus materialis & corporei: modus enim quo Deus res per substantiam suam immediatè tangit, enarrari satis & explicari non potest. S. Gregorius non dixit, ut fert objectio, *ubique Deus est, & ubique totus, quia omnia tangit*: quæ verba in citata Hom.8. non leguntur; sed tantum asserit Deum contactu virtutis omnia tangere, quamquam non eodem prorsus modo, quod verum est. At in hac ipsa quæ nobis objicitur, Homilia, apertè significat Deum alio modo esse in rebus, quàm per solum contactum virtutis: namque post verba citata, sic pergit S. D. Ponamus ergo ante oculos mentis, quæ illa natura sit quæ tenet omnia, implet omnia, circumplectitur omnia, superexcedit omnia, sustinet omnia. Nec alia ex parte sustinet, atque alia superexcedit: neque alia ex parte implet, atque alia circumplectitur: sed circumplectendo implet, implendo circumplectitur, sustinendo superexcedit, superexcedendo sustinet. Quo in loco duo hæc distinguit S. Doctor, Deum nempe omnia sustinere, & omnia implere.

Tom.1. p.
1241. B.
C.

Primum fit per contactum virtutis, per quam producit atque conservat: alterum per immensitatem, per quam ita fit rebus omnibus intimè præsens, ut eas sinu suo circumplectatur, possitque pluribus esse præsens, si producantur.

Dices 3. Deus ab æterno est immensus: sed ab æterno non est in loco; ergo non est in loco immediatè ac formaliter per immensitatem.

Resp. Distinguo majorem. Ab æterno Deus est immensus; hoc est, vim habet & aptitudinem replendi omnia loca, quando illa existunt, concedo: hoc est, actu & de facto omnia loca implet, nego. Quomodo enim imple-ret id quod non est? Præsentia enim in loco relationem dicit ad locum.

ARTICULUS TERTIUS.

An Deus sit extra mundum, & in spatiis, ut vocant, imaginariis.

Præsens controversia, quam operosè ac prolixè à nonnullis Scholæ Magistris tractari video, dissolvi breviter ac facilè potest, si duplicem modum distinguamus, quo Deus dici potest esse extra mundum, & in spatiis, ut vocant, imaginariis, quæ vera sunt aberrantis imaginationis nostræ figmenta. Primò positivè, si illic sit tamquam in spatio reali & actuali, cui coextendatur & coexistat. Secundò negativè, si existat quidem in se Deus, sed absque ulla ad locum & spatium coexistentia & actuali connotatione, quamquam aptus sit rebus omnibus intimè adesse, quando existunt: Sit itaque

CONCLUSIO.

Deus non est actu & positivè extra mundum, & in spatiis imaginariis.

Probatur 1. Quia esse actu & positivè in re aliqua, & huic coexistere, supponit rem illam existentem: atqui extra mundum nihil est reale ac positivum præter ipsum Deum; ergo positivè & actu Deus non est extra mundum tamquam in spatio, cum nullum sit hujusmodi spatium à Deo distinctum.

2. Deus extra mundum eo ipso modo existit, quo existeret antequam mundus esset; atqui antequam mundus esset, Deus erat in semetipso & apud semetipsum, ut loquuntur Ecclesiæ Doctores cum Tertul-
 P. 502. D. liano Lib. contra Praxeam cap. 5. *Ante omnia, inquit, Deus erat solus, & ipse sibi & mundus, & locus & omnia.*

3. Non magis Deus ratione immensitatis dici debet esse in spatiis imaginariis, quàm ratione æternitatis, in temporibus fictitiis.

Dices 1. Scriptura & SS. Patres docent Deum nullo loco contineri, sed esse excelsiorem cælo & profundiorum inferno; mundo circumfusus & superfusus; intra, & extra, & supra mundum; ergo est in spatiis imaginariis.

Resp. Nego consequens. Ultrò subscribimus his omnibus Scripturæ & SS. Patrum testimoniis, quibus rectè ostenditur, Deum nullo loco, nullo spatio coarctari ac circumscribi posse; utpotè qui infinitis in locis esse possit: sed illis minimè probatur, Deum actu & positivè esse in illis spatiis, quæ nihil reale habent & positivum.

Instabis 1. Si Deus non est actu in illis spatiis extramundanis infinitis, non potest dici actu immensus & infinitus.

Resp. Nego sequelam antecedentis. Ut enim Deus dicatur, & quidem meritò, actu immensus & infinitus, satis est quòd actu habeat, quam semper

per habuit, virtutem replendi infinita loca: atqui virtutem illam semper habuit Deus, quæ ab ejus natura est indistincta; ergo &c.

Instabis 2. Nisi supponatur Deus esse actu in spatiis illis infinitis extra mundum diffusis, mutationi obnoxius foret, quando de novo spatia illa crearentur.

Resp. Nego sequelam antecedentis. Deus enim immotus in se remanens, loca illa de novo produceret; atque tota mutatio caderet in res ipsas de novo creatas, non in Creatorem ipsum. Novam quidem denominationem externam, scilicet Creatoris, Deus acquireret, at nullam internam perfectionem, novam connotationem, seu novum ad creaturas respectum, at non novam aliquam formam intrinsecam: sed de hoc argumento plenius quaestione sequenti.

Dices 2. S. August. L. 11. de Civitate Dei cap. 5. vaniloquium esse affirmat, dicere Deum absentem ab infinitis spatiis locorum extra mundum positus.

Resp. Distinguo antecedens. In sententia Philosophorum quos impugnatur, concedo; in rei veritate, & ipsa sententia S. August. nego. Impugnatur eò loci S. Doctor, eos Philosophos qui mundum æternum esse ea de causa contendeant, ne Deum per infinita tempora otiosum fateri cogerentur, quos argumento ad hominem sic premit: Si infinita temporum spatia confingunt, quibus Deus operatus fuerit; infinita quoque fingere debent locorum spatia, in quibus operetur Deus: atqui hæc absurda sunt; ergo pariter absurda sunt infinita illa temporum spatia.

QUÆSTIO OCTAVA.

De Immutabilitate Dei.

Etsi immutabilitas, vi nominis, negativum aliquid sonet, positivam nihilominus in Deo perfectionem arguit, per quam scilicet idem semper est, & in eodem statu semper permaneat, omninò incapax qui perfectionem aliquam aut acquirat aut perdat.

Stoici, referente Origene Lib. 3. contra Celsum, Deum mutationi & alterationi obnoxium fecerunt.

Hermogenes è contra, immutabilitatis dotem Deo tam essentialem ac necessariam esse duxit, ut materiam increatam & Deo coæternam fecerit; ne fortè si Deus eam de novo condidisset, mutationi fuisset obnoxius.

Vorstius & Sociniani, quamdam in Deo mutationem, non quidem ratione substantiæ, sed decretorum, admittunt; quasi decreta Dei ab ejus natura realiter distincta forent.

ARTICULUS UNICUS.

An. Deus sit omninò immutabilis.

CONCLUSIO.

Deus est omninò immutabilis.

Probatur 1. Ex Scripturis, duplici argumento.

Primum ducitur ex illis locis, quibus Deus simpliciter & absolutè immutabilis dicitur.

Num.23. v.19. *Non est Deus quasi homo, ut mentiatur: nec ut filius hominis, ut mutetur.*

Malachia 3. v.6. *Ego Dominus, & non mutor.*

Sap.7. v.27. *Cum sit una, omnia potest: & in se permanens, omnia innovat.*

Jacob.1. v.27. *Apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio.*

Secundum argumentum colligitur ex illis locis in quibus figillatim quaelibet species mutationis à Deo removetur.

1. Deus mutabilis non est quoad existentiam, substantiam, aut vitam, quia necessario existit. Exod.3. v.14. *Ego sum qui sum.* Idem semper est. Psal.101. v.28. *Sicut opertorium mutabis eos, & mutabuntur: tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient.* Immortalis est. 1. ad Timoth. 6. v.16. *Qui solus habet immortalitatem.*

2. Mutabilis non est, nec ratione loci aut temporis, nec ratione accidentium, quantitatis scilicet & qualitatis. Non ratione loci, quia immensus est. Jerem.23. v.24. *Caelum & terram ego impleo.* Non ratione temporis, quia æternus. Deuter.32. v.40. *Vivo ego in æternum.* Non ratione accidentium, quia simplicissimus & perfectissimus; ut ex dictis antea manifestè patet.

3. Mutabilis non est ratione cognitionis & voluntatis; quasi aliquid de novo cognoscat aut velit, quod antea vel ignorabat, vel nolebat. Hebr.4. v.13. *Omnia nuda & aperta sunt oculis ejus.* Rom.11. v.33. *O altitudo divitiarum sapientiæ & scientiæ Dei!* Prover.19. v.21. *Multæ cogitationes in corde viri: voluntas autem Domini permanebit.* Isaia 46. v.10. *Consilium meum stabit, & omnis voluntas mea fiet.* Et 1.Reg.15. v.29. *Triumphator in Israel non parces, & pœnitudo non flectetur: neque enim homo est ut agat pœnitentiam.*

Probatur 2. communi SS. Patrum suffragio: neque enim ullus est, qui veritati catholicæ tam clarè in Scripturis expressæ adversetur.

Ed. nov. Nicæna Synodus adversus Arium, qui Christum creaturam esse mutabilem docebat, definivit: *Eos qui dicunt: Erat quando non erat..... aut mutabilem & convertibilem Filium Dei, anathemate percutiendos à Catholica & Apostolica Ecclesia.* Ita referunt S. Hilarius in fragmentis, & S. Ambrosius Lib.1. de fide cap.18.

Ed. nov. Idem S. Hilarius in Psal.2. num.13. de Deo sic loquitur. *De mutatione p. 33. E. non novus est qui origine caret. Ipse est, qui quod est, non aliunde est: in sese est, secum est, ad se est, suus sibi est, & ipse sibi omnia est.*

Tom.1. p. 540. D. Gregor. Nazianz. Orat.33. *Compositio, inquit, pugnae initium est: pugna autem dissidii, dissidium solutionis: solutio porro nullo modo in Deum ac primam illam naturam cadit. Quocirca nullum dissidium admittendum est, nec solutio consequatur: nec pugna, ne dissidium oriatur: nec compositio, nec pugna existat. Et quia in Deo non est pugna, ideò nec alteratio & mutabilitas.*

Tom.3. p.2. p.852. C. S. Augustinus Tract.4. in primam Joan. num.5. *Mutari nescit, inquit, nulla ex parte corrumpitur: nec proficit, quia perfectum; nec deficit, quia æternum est. Lib.1. Confess. cap.4. Opera mutas, ait Deum alloquendo, nec mutas consilium.* Et Lib.12. de Civit. Dei cap.14. *Fecit, inquit, hominem in tempore non novo, sed immutabili æternoque consilio.*

Superfluum foret in re tam aperta & constanti, plures enumerare.

Probatur 3. ratione ducta ex ente perfectissimo. Scilicet, Deus est ens perfectissimum quo nihil melius: sed ens perfectissimum nullo modo potest mutari. Omnis quippè mutatio imperfectionem involvit; namque vel fit in melius, vel in pejus, vel in æquale. In melius Deus mutari non potest,

potest, quia non esset optimus: non in pejus, quia desineret esse perfectissimus: non in æquale, quin aliquid aut relinqueret, at de novo acquireret; utrumque autem summæ Dei perfectioni & simplicitati adversatur.

Quàm facile est dogma catholicum divinæ immutabilitatis adstruere, tam videtur operosum ac difficile, dissolvere ea quæ opponuntur; præsertim ex parte libertatis divinæ, quæ cum ejus immutabilitate conciliari vix posse videtur. Namque certum est Deum respectu creaturæ liberum esse; & libertatem ipsi intrinsecam esse; quia est perfectio simpliciter simplex. Non minus certum est ac exploratum, id quod est liberum, posse esse vel non esse; aliàs liberum non foret, sed necessarium: sic v. g. voluntas quia Deus ab æterno voluit mundum creare, potuit in ipso non esse: ergo aliquid intrinsecum Deo potuit non esse. Quomodo verò istud stare potest ac conciliari cum ejus immutabilitate? Est nodus, cui solvendo se impares esse præstantissimi quique Theologi candidè & apertè professi sunt, adeò implicatus illis visus est: lege Vasquesium in primam part. disp. 80. cap. 1. Id porrò nobis non sumimus, ut nitidè & omni remota obscuritate nodum illum dissolvamus, sacrum ænigma est cui exponendo nos impares ultro profiteamur.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Ille verè mutatur, qui de non operante fit operans, de non creante creans: atqui talis Deus est, qui cum ab æterno nihil extra se operatus fuerit, in tempore mundum creavit; ergo verè mutatus ille fuit.

Resp. Distinguo majorem. Ille verè mutatur, qui de non operante factus est in tempore operans, immanenter & intra seipsum, concedo: factus est operans, transeunter seu extra se, nego.

Distinguenda itaque in Deo duplex operatio, una immanens seu intra Deum ipsum, quæ operatio ab ejus natura & substantia non distinguitur, & est necessaria & Deo coæterna. Nulla in Deo nova esse potest hujusmodi immanens operatio: unde fit ut omnis cogitatio, omne consilium, omnis voluntas, omnis amor, omne gaudium & alia hujusmodi semper & ab æterno in Deo immota extiterint. Operatio verò Dei transiens & externa dicitur, quæ ad creaturam tendit & terminatur; nec est æterna, sed temporanea, nec necessaria, sed libera: quia quidquid est extra Deum, contingens est, creatum est, potest esse vel non esse: Deus etenim creatura non indiget, qui solus sibi sufficit: & solus æternus est, solus immortalis, & immutabilis. Porro ex operatione Dei externa & transeunte, nulla in Deo resultat mutatio, sed in unam dumtaxat creaturam, quæ à non esse transit ad esse. Ratio est, quia ex tali operatione Deus nihil de novo aut acquirit aut perdit. *Quanto facilius, ait S. Aug. L. 5. de Trinit. cap. 16. de illa incommutabili substantia debemus accipere, ut ita dicatur relativè aliquid ad creaturam, ut quamvis temporaliter incipiat dici, non tamen ipsi sufficientiæ Dei accidisse aliquid intelligatur, sed illi creaturæ ad quam dicitur. Rationem quasi à priori reddit idem S. Doctor Lib. 12. de Civitate Dei cap. 17. num. 2. Quia nempe ad opus novum, non novum, sed sempiternum adhibet consilium. Et Lib. 1. Confess. cap. 4. Numquam, inquit, novus, numquam vetus, innovat omnia opera mutat, nec mutat consilium. Quod quidem illustrat S. Doctor duplici exemplo, luminis scilicet, & legis. Lumen nempe Solis, idem in se remanens & immutatum, oculos sanos vegetat, lippos verò & debiles lædit. Pariter lumen Solis per cubiculum diffusum,*

nova, quæ inferuntur, corpora illustrat, absque ulla sui mutatione. Similiter lex immota manens, justis favet ac præmia dispensat; malis verò irascitur & supplicia decernit. Ita L.22. de Civit. Dei cap.1. & in Psal.72.

Instabis 1. Deus alternis vicibus modò diligit hominem justum, modò eundem peccatorem odio habet: at dilectio seu amor, quo Deus in bonum, prosequendo; & odium, quo in malum, averfando fertur, est quid Deo intrinsecum; ergo aliquid Deo intrinsecum est vel non est.

Resp. Dist. major. Deus alternis vicibus modò diligit hominem justum, modò eundem peccatorem odio habet, ratione diversorum effectuum quos Deus extra se producit, concedo: ratione affectuum, quasi de uno affectu transeat ad alium, nego. Affectus enim illi sunt in Deo æterni: quos enim diligit, ab æterno diligit; & quos odio habet, ab æterno odio habuit: sed in tempore varios effectus producit, pro dilectione sua vel odio. Eadem igitur Dei substantia immota in se manens, prout terminatur ad hominem justum, illum diligere eique favere; prout verò terminatur ad peccatorem, eum odio habere, ac ipsi subinfensus dicitur, pro vario nimirum statu in quo homo est. Sicut unus & idem Sol pro varia dispositione subjecti in quod agit, ceram liquefacit, & lutum indurat; oculos sanos vegetat, & lippos excruciat. Quo exemplo utitur S. August. in Psal.72. nu.7. *Quid est, inquit, perversus eris cum perverso? Perversum te putabit perversus. Non quòd ullo modo pervertatur Deus; Absit: Quod est, est. Sed quemadmodum Sol oculos puros, sanos, vegetos, fortes habenti, tranquillus apparet; in oculos autem lippos quasi tela aspera jaculatur; intuentem illum vegetat, hunc excruciat, non mutatus, sed mutatum: sic cum caperis esse perversus, & tibi Deus perversus videbitur; tu mutatus es, non ille. Erit ergo pœna, quod bonis gaudium.*

Instabis 2. Ibi est vera mutatio, ubi est prius & posterius: atqui in Deo datur prius & posterius; si quidem ab æterno non creavit mundum, quem subinde creavit, & ita veluti à quiete & actionis suspensione transiit ad opus: igitur creando mundum mutatus fuit, non solum extrinsecè & terminativè, ratione creaturæ, sed etiam intrinsecè & ratione sui seu actionis imminentis.

Resp. Nego minorem. In Deo enim non datur prius & posterius, ubi est unicum instans semper durans ac perseverans; & quando Deus de non creante factus est creans, nulla in ipso mutatio accidit, quia non novo consilio, neque nova voluntate, sed æterna, mundum in tempore creare voluit. Mutata est igitur creatura, non Deus ipse. Novam quidem denominationem externam Creatoris, Domini, Judicis &c. Deus acquisivit; at nullam internam perfectionem aut amisit, aut comparavit. Audiatur S. Augustinus L.12. de Civitate Dei cap.17. ubi refellens eos qui contendebant Deum aliter affectum fuisse, cum ab æterno veluti otiosus, ab omni actione vacavit, & subinde operatus est, sic loquitur. *Nobis fas non est credere, aliter Deum affici cum vacat, aliter cum operatur: quia nec affici dicendum est, tamquam in ejus natura fiat aliquid, quod antè non fuerit.... Non itaque in ejus vacatione cogitetur ignavia, desidia, inertia; sicut nec in ejus opere labor, conatus, industria. Novit quiescens agere, & agens quiescere. Potest ad opus novum, non novum, sed sempiternum adhibere consilium; nec pœnitudo quia prius cessaverat, cepit facere quod non fecerat.... Hoc quod dicitur, prius & posterius, in rebus prius non existentibus, & posterius existentibus fuit. In illo autem non alteram præcedentem altera subsequens mutavit aut abstulit voluntatem, sed una eademque sempiterna & immutabili voluntate res quas condidit, & ut prius non essent egit,*

Tom.4. p.
748. D.

Tom.7. p.
316. F.
& 317. A.

egit, quamdiu non fuerunt, & ut posterius essent, quando esse ceperunt: hinc eis qui talia videre possunt mirabiliter fortassis ostendens, quam non eis indiguerit, sed eas gratuita bonitate condiderit, cum sine illis ex æternitate initio carente in non minore beatitudine permansit. Tantam lucem in præsens nostrum argumentum infert egregium istud S. Doctoris testimonium, ut etsi prolixius integrum tamen à nobis describi oportuerit.

Instabis 3. Deus in Incarnatione de non homine factus est homo, non tantum per denominationem extrinsecam, sed verè ac propriè, cum sit verus homo substantia & natura assumpta. *Verbum caro factum est.* Joan. I, v. 14. Ergo mutatus est intrinsecè.

Resp. Dist. ant. Deus de non homine factus est homo, per assumptionem humanitatis in unitatem personæ, sustentando, perficiendo, ac supplendo propriam humanitatis subsistentiam seu personalitatem, concedo: factus est homo, vel per conversionem divinitatis in humanitatem, vel per acquisitionem novæ alicujus perfectionis, nego; & nego consequens. Itaque mutata est humanitas & quidem in melius, quando assumpta est à Verbo in unitatem suppositi: quot enim inde bona, quot beneficia, eximie ac planè divinæ dotes in humanitatem redundarunt! At divinitas nihil novi acquisivit, cum omnem humanitatis perfectionem eminenter in se contineat; nihil etiam amisit & perdidit. Quod SS. Ecclesiæ Doctores illustrent comparatione Solis, cujus splendor interposita nube potest interdum obscurari; at non extinguui, non tolli. Lege S. Ambrosium L. de divinitate Filii contra Arianos cap. 8. Ita per humanitatem obscurata quodammodò & exinanita fuit divinitas, *Exinanivit semetipsum formam servi accipiens*; at in se integra & illæsa permansit, ne vel minimum quidem sui dispendium passa. S. August. Lib. 83. qu. quæst. 73. ait, non magis mutatum esse Dei Filium, cum factus est homo, quàm mutantur hominis membra, cum vestimentis conteguntur. Verum de hoc argumento plenius ubi de Incarnationis mysterio.

Instabis 4. Atqui Deus de non operante immanenter, potest de novo fieri operans immanenter.

Probatur. Quia qui liber est, potest de novo aliquid velle; ergo potest fieri de novo immanenter operans.

Probatur antecedens. Tam enim potest Deus aliquid de novo velle, quàm quod ab æterno voluit, potuit noluisse: atqui quod Deus ab æterno voluit v. g. mundi creationem, potuit noluisse; liber quippe fuit in decernenda mundi creatione: ergo potest aliquid de novo velle.

Major propositio probatur. Quia non minus hodie Deus est liber circa creaturas, quàm fuerit ab æterno; ergo si propter hanc suam libertatem, quod ab æterno voluit, potuit noluisse, poterit & hodie, eadem perseverante libertate, aliquid de novo velle.

Confirmatur. Quia qui potest carere aliquo intrinseco, ille mutari potest intrinsecè: atqui Deus carere potest aliquo intrinseco, actu nempe libero, qui Deo internus est. Includit enim actus ille vitalitatem, efficacitatem, & prosecutionem objecti formalis, nempe bonitatis divinæ, ob quam Deus voluit ab æterno creare hunc mundum, quæ omnia Deo interna sunt. Est autem de natura actus liberi, ut possit esse vel non esse, & quidem sub ea præcisè ratione qua liber est: at liber est intrinsecè; ergo sub ea ratione potest non esse; ergo aliquid Deo intrinsecum potest non esse; voluntas ergo per quam Deus voluit ab æterno mundum creare, potuit in eo non esse, ad con-

Objectio
ex eo ducta, quod conciliari non possit libertas Dei cum ejus immutabilitate.

sequenter potuit intrinsecè mutari. En paucis verbis contracta tota vis argumenti quod ex libertate Dei opponitur contra ejus immutabilitatem.

In eo solvendo, mirum quàm torqueantur ac defatigentur præstantissima Theologorum ingenia; & nostro quidam judicio diu fatigabuntur. Vix enim liquidò ac planè dissolvi potest tam obscurum & implicatum mysterium; quidquid tandem effutiant è recentioribus nonnulli, qui elato ac præfidenti animo difficultatem hanc se facile explanare ac dissolvere posse confidunt: laudandus certè conatus; utinam feliciter succedat!

Ajunt igitur 1. Non aliunde Theologis tam implicatam & ad solvendum difficilem visam esse istam quæstionem, quàm quòd ex falso præjudicio existimant, divina decreta veras in Deo esse perfectiones: quo præjudicio supposito, re vera difficile est intelligere, qua ratione Deus actu libero & interno carere possit, & non mutari; qui enim perfectione aliqua interna carere potest, ille mutationi obnoxius est. At verò, inquiunt, si semel id statuamus, decreta Dei libera veras non esse perfectiones, salva & integra remanet tum immutabilitas, tum libertas Dei; mutatio siquidem fit, cum aliqua perfectio vel acquiritur vel deperditur: atqui cum Deus actu libero & quidem interno aliquid vult & decernit, nullam perfectionem aut acquirit, aut perdit: cum enim Deus mundum v. g. creare voluit, melior factus non est, nec etià fuisset aut jam esset deterior, si vel creare illum noluisse; vel postquam creavit, conservare amplius nollet: ergo actus ille Dei liber & internus vera non est perfectio: ac proinde potest in Deo esse vel non esse, sine ullo ejus immutabilitatis dispendio.

Quòd verò possit aliquid Deo internum esse, nec tamen vera sit perfectio, probant exemplo, tum divinarum relationum, tum ipsius unionis hypostaticæ Verbi divini cum humanitate, quæ unio Verbo est intrinseca, nec tamen vera perfectio, quia per illam Verbum perfectius non evasit. Relationes pariter divinæ inter perfectiones divinas computari non debent, aliàs cum omnes in unaquaque persona esse non possint, sequeretur divinam personam aliqua carere perfectione, quod absurdum est.

Ajunt 2. Actum liberum esse quidem Deo internum: objectioni verò quæ animo statim occurrit, nempe id omne quod Deo internum est, perfectionem esse respondent cum distinctione; id omne quod Deo internum est, ac necessarium, concedunt, quod internum est, & liberum, negant.

Ajunt 3. Magnum discrimen statui debere inter libertatem, & actum ipsum liberum, seu usum & exercitium libertatis: fatentur quidem libertatem esse perfectionem in Deo, cum sit divinum attributum quo carere Deus non potest; non ita libertatis actum, seu usum & exercitium, quo carere potest.

Refelitur
ista recē-
tiorum o-
pinio.

Verum, & tot & tam graves difficultates pati nobis videtur hæc opinio, ut nodum propositum arctius constringant, nedum dissolvant.

1. Vix potest intelligi, qua ratione aliquid Deo intrinsecum non sit vera perfectio. Quidquid enim in Deo est, Deus ipse est. Vel enim realiter à Deo distinguitur, vel idem est realiter cum ipso. Si posterius, est vera perfectio à Deo ipso indistincta. Si prius, ruit divina simplicitas, ac necesse est quamdam in Deo agnoscere physicam compositionem. Adde, quòd ex trito & vulgari Theologorum effato, nulla sit in divinis distinctio, ubi nulla est relationis oppositio: atqui inter actum liberum divinæ voluntatis & naturam divinam, nulla est, ut constat, relationis oppositio; ergo nulla quoque distinctio realis. Quid ad gravissimum istud momentum

adver-

adversarii ? Nihil certè, nisi meram principii, ut ajunt, petitionem.

Reponunt scilicet, illum omne quod Deo intrinsecum est ac necessarium, esse Deum ipsum; non verò illud quod intrinsecum est, sed liberum ac contingens: verum hoc ipsum est de quo inter nos controvertitur. Pro solutione ergo datur quod est in quæstione positum. De actu libero, qui Deo internus est, quæstio movetur inter nos; ac contendimus nihil Deo intrinsecum esse posse, quod non sit Deus ipse: aliàs ruet divina simplicitas, & physica compositio erit in Deo agnoscenda.

2. Volitio illa Dei libera, est aliquid reale ac physicum, non verò aliquid fictum ac mentale quod ab operatione mentis dependeat; ergo vera est in Deo perfectio.

Probatur. Quia illud reale ac physicum quod volitio Dei libera includit, vel est quid creatum, vel increatum: atqui non potest esse aliquid creatum, tum quia per illud Deus formaliter constituitur volens, adeoque vivens vita illa, quæ spiritus propria est, quæ nempè posita est in actione vitali cognitionis & volitionis; at non potest Deus per aliquid creatum constitui formaliter vivens; tum quia omne creatum in tempore factum est; volitio autem Dei libera æterna est: *Elegit nos ante mundi constitutionem*. Ephes. 1. Restat igitur, ut illud reale ac physicum quod volitio Dei libera includit, sit aliquid increatum; atque adeo Deus ipse.

3. Vita actualis est perfectio intrinseca supposito quod denominatur actu vivens: atqui omnis vera volitio est vita actualis, sicut & omnis cognitio; namque inter gradus vitæ actualis, omnium nobilissimus est vita intellectualis, quæ, ut mox dictum est, sita est in intellectione ac volitione.

Atque hac ratione planè ruit discrimen quod Auctores sententiæ quam hîc refellimus, statuunt inter libertatem, & actum liberum, seu usum & exercitium libertatis. Actus enim ille, est vera actio vitalis per quam Deus actu volens constituitur; ergo si libertas ipsa est perfectio in Deo, actus pariter liber, seu usu libertatis perfectio dicenda est.

4. Omnis vera volitio, aut est affectus prosecutivus boni cujuscumque, aut averfativus mali: atqui affectus illi veræ sunt perfectiones, ut per se patet; ergo omnis vera volitio est vera perfectio.

Jam verò si propius inspiciamus fundamentum quo ista nonnullorum opinio innititur, quàm sublestum ac leve videbitur? Hæret enim ac laborat in mera æquivocatione; scilicet, utrum actus Dei liber perfectio sit à natura ipsius distincta, vel indistincta. Qui negant esse perfectionem, ii hoc præjudicio videntur occupati, quòd perfectio illa foret à Deo distincta, quia Deus ea carere potuit. Verum nostro quidem judicio, falluntur illi. Quid enim perfectionis involvit actus liber Dei, totum est à divina ejus natura, tamquam à fonte & radice, & ab illa prorsus indistinctum: quo semel supposito, facile intelligitur Deum ex actu libero nec meliorem effici; nec etiam deteriorem futurum, si actus ille non esset: ex quo sequitur, exemplum, quod proferunt, tum relationum divinarum, quæ Deo internæ sunt, nec tamen veræ sunt (ut ajunt) perfectiones; tum unionis hypostaticæ in Christo, ad rem nostram præsentem aptum & accommodatum non esse. Namque relationes divinæ non sunt quidem perfectiones speciales ac distinctæ à divina substantia, sed ab illa indistinctæ sunt & inseparabiles. Inde fit, ut nihil sit perfectionis in una persona divina, quod non sit in aliis; quia tres illæ personæ unam numero habent divinam essentiam, quæ est
omnis

omnis perfectio. Idem prorsus dicendum de unione hypostatica Verbi divini cum humanitate. Est quidem illa unio Verbo interna, est etiam vera perfectio, sed ab ipsa divinitate indistincta, quæ eminenter saltem complectitur quidquid perfectionis est in humanitate; inde est quod Verbum divinum ex illa unione nullam novam contrahat perfectionem.

At, inquiunt, Deus carere non potest aliqua perfectione: atqui tamen carere potest actu libero; ergo actus liber non est perfectio.

Respondemus distinguendo minorem. Deus carere potest actu libero, quantum ad ejus terminationem, seu habitudinem ad creaturas, concedo: quantum ad entitatem, nego. Patebit hæc responsio ex mox dicendis.

Ad propositum igitur argumentum

Resp. nego primum antecedens.

Solvitur
proposita
difficultas
ex pugna
quæ vide-
tur esse
inter li-
bertatem
Dei &
ejus im-
mutabili-
tatem.

Ad ejus probationem distinguo. Qui liber est, potest aliquid de novo velle, si sit creatura, Angelus v. g. vel homo, concedo. Cum enim creatura ex sese imperfecta sit ac mutabilis, potest aliquid de novo velle: at non ita Deus, qui summè perfectus est ac omninò immutabilis; qui quod voluit ab æterno voluit; resque extra se producit non novo sed sempiterno consilio, ut loquitur S. Augustinus.

Ad probationem, Nego, Deum tam posse aliquid velle de novo, quàm quod ab æterno voluit, potuit noluisse. Non ex defectu quidem libertatis fit, ut Deus nihil possit velle de novo; sed quia perfectus est, immutabilis, firmus ac constans in proposito; qui ab æterno omnia cognovit quæ facere decrevit, cui proinde nulla nova suppetit ratio, ut quod ab æterno noluit, velle incipiat. Non ita est de creatura rationali, cujus cognitio angusta est, finita & limitata, voluntas verò mutabilis & ambulatoria.

Ad confirmationem, Resp. distinguo istam propositionem. Qui potest carere aliquo intrinseco entitativo, potest mutari, concedo: aliquo intrinseco terminativo, seu quantum ad meram habitudinem & terminationem ad creaturas, nego. Distinguo pariter minorem. Deus carere potest aliquo intrinseco, quantum ad habitudinem seu terminationem ad creaturas, concedo: quantum ad substantiam & entitatem, nego.

Ut solutionem intelligatis,

In quo re-
ponenda
sit Dei li-
bertas, &
qua ratio-
ne conci-
lianda
cum ejus
immutabi-
litate.

Observate, volitionem Dei spectari posse duobus modis: 1. Ratione substantiæ seu entitatis divini, quatenus scilicet est in Deo, & intra Deum. Atque sic considerata, necessaria est, ab entitate Dei prorsus indistincta, terminosque habet omninò necessarios, v. g. generationem Verbi & profectionem Spiritus sancti. 2. Ratione terminationis ad creaturas, quatenus scilicet divina volitio veluti exit extra Deum, & habet terminos prorsus à substantia Dei distinctos, nempe creaturas: qua ex parte omninò libera est; nulla etenim necessitate tenetur Deus ad productionem creaturarum, quibus non indiget.

Igitur, quod actus Dei liber addit supra necessarium, est dumtaxat habitudo seu respectus & terminatio ad creaturas: quæ quidem terminatio, si ex parte Dei spectetur, quatenus est actio vitalis & intrinseca, est realiter ipsa Dei substantia & entitas; si verò spectetur ex parte creaturæ, quatenus ad eam tendit & terminatur, est quid creatum, à natura Dei distinctum, pro natura ipsius creaturæ.

Quia verò actus liber Dei, quatenus liber, Deo internus est, pro conditione libertatis quæ ipsi est interna; & aliunde tamen, actus liber quatenus liber

liber est, potest esse vel non esse: ut conciliemus quomodo aliquid in Deo liberum & internum possit esse vel non esse, distinguimus in terminatione illa quasi duplicem respectum: unum ex parte Dei; & sub ea ratione, intrinsecus est, ordinem tamen dicens & habitudinem ad extrinsecum, nempe creaturas: alterum ex parte creaturæ; & sub illa ratione purè est extrinsecus, creatus ac defectibilis. Hac via exponimus, quantum tenuitas nostra patitur; quomodo eadem semper immota remanente Dei substantia & entitate, actus liber Dei sit internus, & possit esse vel non esse: non quidem ratione entitatis, absit, nec etiam ratione solius puræ terminationis extrinsecæ, quæ actum intrinsecè liberum constituere non potest, sed ratione terminationis intrinsecæ ad extrinsecum.

Instabis 1. Absurdè omninò definitur actus Dei liber, per entitatem Dei terminatam ad creaturas: quia hic agitur de assignanda vera notione actus liberi, per se & in abstracto spectati; unde non debet dici entitas ipsa Dei, sed potius definiri deberet, ut aliquid pertinens ad entitatem Dei. Perinde est, ac si quis Dei attributa per ipsius entitatem vellet definire; ac diceret, v. g. æternitatem esse Dei entitatem, quatenus initio & fine caret.

Resp. nego antecedens. Cum enim istud singulare ac maximè proprium habeat divinæ substantiæ infinitas & simplicitas, ut sit formaliter vel eminenter omnis perfectio, appositè omninò quælibet Dei perfectio per ejus entitatem potest definiri, à qua non distinguitur. Egregiè S. Bernardus Lib. 5. de Consider. cap. 6. *Si bonum, inquit, si magnum, si beatum, si sapientem, vel quidquid tale de Deo dixeris, in hoc verbo instauratur, quod est, Est. Nempè hoc est ei esse, quod hæc omnia esse.* Ante ipsum S. August. Lib. 11. de Civitate Dei c. 10. n. 3. *Dictus est, inquit, in Scripturis sanctis Spiritus sapientiæ multiplex, eò quòd multa in se habeat: sed quæ habet, hæc & est, & ea omnia unus est.* Rectè igitur actus liber Dei potest definiri aut entitas, aut volitio Dei, quatenus ad creaturas terminatur. Perinde enim est, five definiatur per entitatem, five per quid ad entitatem pertinens, cum istud re ipsa non distinguatur ab entitate divina. Tom. 1. p. 450. D.

Instabis 2. Ejusmodi definitio neutiquam explicat rationem specificam actus liberi: hoc enim ipsum dici meritò potest de ipsa cognitione creaturarum quæ in Deo est; nimirum, eam nihil aliud esse, quàm entitatem divinam, prout terminatur ad creaturas: ex quo sequitur, nihil fore discriminis inter cognitionem Dei, ejusque volitionem liberam, quod est valdè absurdum. Tom. 7. p. 281. A.

Resp. Nego antecedens. Ratio enim specifica actus liberi in eo consistit, quòd entitas aut volitio Dei libera feratur seu terminetur ad creaturas, ad quas potuit non terminari.

Neque porrò ullum periculum aut incommodum video, si dicamus pariter cognitionem Dei esse quoque divinam entitatem, seu actum vitalem divinæ mentis qui fertur ad creaturas cognoscendas. Neque enim facultas intelligendi & volendi in Deo realiter distinguitur ab ejus entitate: neque tamen idcirco rectè infertur, nullum esse discrimen inter cognitionem Dei ejusque volitionem liberam. Nullum equidem est ex parte divinæ entitatis cum illa simplex sit; sed est aliquod ex parte modi quo & cognitio & volitio tendit in suum objectum. Omnis quippè volitio est affectus vel persecutivus boni, vel averfativus mali; non item cognitio.

Instabis 3. Volitio libera in Deo ut & in creatura, essentialiter est actio

actio vitalis : sed actio vitalis malè omninò definitur per ipsam entitatem agentis prout terminatur ad objectum circa quod versatur, actio enim non est agens, sed modificatio agentis.

Resp. distingo minorem. Actio vitalis creata malè definitur per ipsam entitatem agentis, prout terminatur ad objectum circa quod versatur, concedo ; quia scilicet nullum agens creatum essentialiter est sua actio : actio vitalis increata & divina, nego. Deus enim est actus purissimus ; ejus actio ab ejus substantia non distinguitur. Hic autem quæstio est de actione Dei ; ac consequenter, sensu reali & formali rectè actio Dei dicitur Deus ipse agens.

Instabis 4. Explicari non potest quid sit illa terminatio divinæ volitionis ad creaturas, an sit aliquid intrinsecum Deo, nec ne. Si est aliquid intrinsecum, sequitur aliquid intrinsecum in Deo posse non esse, quod implicat. Si verò est aliquid extrinsecum, concipi non potest quomodo per illud Deus constituatur formaliter volens : volitio quippè est actus vitalis internus.

Resp. Ex jam dictis constare, terminationem illam esse intrinsecam ex parte Dei, extrinsecam verò ex parte creaturæ ; est enim ordo intrinsecus ad extrinsecum.

Ad incommodum verò quod opponitur, nempe aliquid intrinsecum in Deo posse non esse ; distingo ; aliquid intrinsecum, terminativum, concedo : aliquid intrinsecum, entitativum, nego.

At, inquires, exponi non potest quid sit illud intrinsecum in Deo, quod terminatur ad extrinsecum ; atque in hoc ipsum vitium petitionis principii quod primæ sententiæ opponebamus, nos ipsi relabimur. Fatemur ingenuè, id à nobis clarè ac nitidè exponi non posse, quibus præsens controversia semper visa est maximè intricata, ac verum mysterium humanæ menti hac in vita prorsus impervium. Ergo conjecturæ dumtaxat loco habenda sunt, quæ ad Scholæ exercitium hic disseruimus ; in quibus, ut & in aliis benè multis, & refellere sine pertinacia, & sine iracundia refelli parati sumus.

Instabis 5. Illa terminatio volitionis Dei liberæ ad creaturas, vel est perfectio vel imperfectio : neutrum dici potest. Non primum ; aliàs, Deus mutationi foret obnoxius, qui aliqua perfectione carere potuisset, illa scilicet terminatione ad creaturas : non secundum ; quia illa terminatio est Deo interna, nulla autem in Deo esse potest imperfectio.

Resp. Terminationem illam seu habitudinem ad creaturas, sub vario respectu esse perfectionem & imperfectionem. Est quidem perfectio, subjectivè spectata, & ratione entitatis, quatenus est actio vitalis divinæ voluntatis tendens ad creaturas. Est imperfectio objectivè & terminativè, ratione scilicet creaturæ quam connotat ; & sub ea ratione defectibilis est, & potest esse vel non esse.

Instabis 6. Terminatio voluntatis divinæ ad objectum contingens, non est voluntas aut volitio nisi metaphoricè : seu est dumtaxat voluntas signi : sed volitio libera in Deo est voluntas beneplaciti, non signi ; est enim proprius voluntatis divinæ actus.

Resp. nego majorem. Terminatio enim illa, subjectivè seu ex parte Dei includit actum vitalem divinæ voluntatis, quæ fertur ad objectum distinctum à Deo : adeoque est vera voluntas in Deo, qui operatur omnia secundum consilium voluntatis suæ. Ephes. i. v. i.

Instabis 7. Terminatio volitionis ad aliquod objectum, non distinguitur ab ipsa essentia & intrinseca perfectione volitionis quæ terminatur :
ergo

ergo si volitio divina creandi hunc mundum v. g. potuit non esse secundum terminationem, potuit pariter non esse secundum perfectionem entitativam; quod postremum à Deo removeri debet.

Resp. Distinguo antecedens. In creatis esto: in Deo, nego. In volitione quidem creata, terminatio volitionis ad aliquod objectum non distinguitur ab ipsa entitate & perfectione volitionis quæ terminatur; quia nullum est fundamentum distinguendi unum ab altero in eadem volitione creata, cum utrumque sit defectibile: at in volitione divina debet unum ab alio distingui. Cum enim voluntas Dei creandi hunc mundum sit perfectio vitalis habeatque vim ac potestatem efficiendi id quod vult, necesse est ut sit Deo intrinseca à qua volens denominatur. Cum autem constet aliunde, id omne quod est Deo intrinsecum, esse ipsum Deum, atque adeo non posse non esse; inde consequenter concludimus, voluntatem Dei creandi mundum, si spectetur secundum perfectionem intrinsecam & entitativam quam includit, esse Deo intrinsecam, nec posse in eo non esse. Contra verò, cum eadem voluntas Dei creandi mundum sit libera, quantum ad habitudinem seu terminationem ad mundi creationem, hinc fit ut possit non esse secundum illam terminationem: ex quo sequitur, terminationem illius ad mundi creationem, includere necessario aliquid realiter distinctum ab ipsa perfectione entitativa ejusdem volitionis.

Instabis 8. Si terminatio voluntatis divinæ ad mundi creationem includit aliquid distinctum ab illius perfectione, vel illud aliquid est creatum, vel increatum. Si est increatum, erit ipsemet Deus; atque ita, vel non potuit non esse, vel Deus ipse potuit non esse. Si verò est quid creatum, sequitur terminationem volitionis divinæ ad mundi creationem, non esse ab æterno; nihil enim creatum est ab æterno.

Resp. Terminationem illam voluntatis divinæ ad mundi creationem si spectetur ratione objecti seu creaturæ, esse quid creatum quod potuit non esse: neque verò inde sequitur, voluntatem Dei creandi mundum non fuisse ab æterno; sed hoc unum, mundum ab æterno non fuisse, seu terminationem illam ad mundi creationem, non fuisse ab æterno, quandoquidem terminus ipse seu mundus non fuit ab æterno. Si verò terminatio illa divinæ voluntatis ad mundi creationem, subjectivè & ratione entitatis divinæ consideretur, æterna dici debet.

Objicies 2. Qui consilium suum mutat, ac retractat quod antea voluit, qui pœnitentia, dolore, ira, odio, amore, & aliis hujusmodi affectibus moveri potest, ille mutationi est obnoxius: atqui Deus consilium suum mutavit, quando mundum diluvio extinxit, quem conservare decreverat. Mutavit quando Ezechix mortem propinquam denuntiavit, Isaia 38. v. 1. & Ninivitis futuram intra quadraginta dies urbis subversionem. Jonæ 3. v. 4. Nec tamen tunc temporis mortuus est Ezechias, aut Ninive post quadraginta dies subversa. Mutat quotidie, cum hominem peccatorem odio habet, & eundem subinde justum diligit.

Resp. Nego minorem. Cujus quidem rationem & causam antea exposuimus, Quæstione de simplicitate Dei in solutione Objectionum. Consule quæ ibi dicta sunt. Breviter igitur ac strictim ea quæ hic opponuntur, attingemus.

1. Deum consilium suum numquam mutavit: quæ enim voluit, ab æterno voluit; & res novas facit, non novo, sed sempiterno consilio, ait:

S. Augu.

S. Augustin. Hominem ergo quem condidit, & subinde delevit aquis diluvii, ab æterno & creare statuit, & subinde delere.

2. Ezechia mortem propinquam, & Ninivitis urbis subversionem denuntiavit, non absolute, sed conditionate: si nempe vel cursus causarum secundarum, quæ mortem Ezechia exigebant, non immutaretur; vel Ninivita pœnitentiam non agerent. Porro mutatus fuit causarum secundarum cursus, & Ninivita in cilicio & cinere pœnitentiam egerunt; ergo mutatio in creatura fuit, non in Deo.

3. Quando Deus peccatori mox iratus est & infensus; mox propitius & placatus; mox odio, mox amore erga illum fertur, non est mutatio ex parte Dei, sed ex parte hominis, qui modò est objectum amoris, modò objectum odii.

4. Pœnitentia in Deo dicitur esse, non ratione consilii, sed eventus; non voluntatis ipsius, sed rei volitæ; non affectus & interni doloris, sed effectus & externi operis; quia facit quod homo iratus & pœnitens facere solet. Ita ferè exponunt SS. Ecclesiæ Doctores.

Ajunt 1. Scripturam, cum Deo iram tribuit & pœnitentiam, humano plerumque modo de Deo loqui, ut sese nostro captui accommodet. Ita S. Aug. Lib. 2. ad Simpl. quæst. 2. & Lib. 1. contra advers. Legis & Prophet. cap. 20. 2.

Ajunt, hos quidem affectus esse in Deo, ratione quadam singulari nobis incognita. *Hos patitur Deus*, ait Tertullian. *suo modo*. Et S. Aug. L. 1. Confess. c. 4. *Deus*, inquit, *amat, nec æstuat, zelat, & securus est; eum pœnitet & non dolet; irascitur & tranquillus est*. 3. Ajunt non mutari re ipsa Deum; sed

Tom. 1. p. 71. B.

mutatis hominibus, eum mutatum apparere: quod illustrent exemplo Solis, qui oculos sanos vegetat, infirmos ac debiles excruciat. Verba S. Aug. in Psal. 72. antea laudavimus. 4. Ajunt iram Dei vocari, non qua ipse, sed ejus ministri in repetenda criminum ultione exardescunt: usu enim recepto, à Rege fieri dicitur, quod jussu Regis fit per ejus ministros. Ita S. Aug. in Psalm. 6. n. 3. *Non cadit, inquit, in Deum judicem perturbatio: sed quod*

Tom. 4. p. 24. B.

in ejus ministris fit, quia per leges ejus fit, ira ejus dicitur. 5. Denique ajunt, ut jam non semel diximus, pœnitentiam & iram Deo tribui, non ratione affectus & voluntatis, sed effectus. *Pœnitentia Dei dicitur*, ait S. Augustinus Lib. 1. contra advers. Leg. & Prophet. cap. 20. num. 4. *rerum in ejus potestate constitutarum hominibus inopinata mutatio; ira Dei est vindicta peccati*.

Tom. 8. p. 571. C.

Objicies 3. Deus alio modo se gessit in Veteri Testamento, alio in Novo: nonnulla in Veteri, ut Cærimonias, Sacrificia, Judiciorum formam constituit, quæ omnia in Novo penitus abrogavit; ergo mutatus est.

Resp. nego consequens. Mutata quidem ista fuere, sed non mutatum Dei consilium, quo ab æterno voluit, & ea in Veteri Lege vigere, & in Nova abrogari, pro diversitate scilicet utriusque populi. Judæis carnalibus & rebus terrenis immerfis, carnalia hæc & temporalia congruebant: non nobis, quibus datum est Deum in spiritu & veritate adorare.

Q U Æ S T I O N O N A.

De æternitate Dei.

Æternitas à Theologis post Boetium Lib. 5. Consolationis Philosophiæ Prosa sexta definitur: *Interminabilis vitæ tota simul & perfecta possessio*.
Dici-

Dicitur 1. *Possessio* : ut designetur ejus immutabilitas, stabilitas, & indeficientia. Illud etenim possidere dicimur, quod firmiter, constanter ac quietè possidemus.

Dicitur 2. *Tota simul* : ut duplex temporis imperfectio excludatur, nempe divisio & successio. In æternitate quippè est unicum instans semper præsens & subsistens; & ut loquitur S. August. in Psalm. 101. Serm. 2. *Æternitas, ipsa Dei substantia est, quæ nihil habet mutabile: ibi nihil est præteritum, quasi jam non sit; nihil est futurum, quasi nondum sit. Non est ibi nisi, Est; non est ibi: fuit & erit: quia & quod fuit, jam non est; & quod erit, nondum est: sed quidquid ibi est, non nisi est.* Tom. 4. p. 1107. B.

Dicitur 3. *Perfecta* : ut excludatur etiam ipsum nunc temporis, ait S. Thomas hic art. 1. ad 5. quod etsi nec partes habeat, & totum simul sit, perfectum tamen non est.

Dicitur 4. *Vitæ*; hoc est agentis actualissimi, purissimi & perfectissimi. Vita potius, quàm essentia in hac definitione exprimitur; vel quòd vita actionem expressius designet quàm essentia; vel quòd in Deo vita & essentia idem omninò sit.

Dicitur denique, *interminabilis vitæ*: hoc est quæ nec initium, nec finem Pag. 14. habet aut habere potest. *Vera æternitas*, ait S. Anselmus in Monolog. D. cap. 24. *est interminabilis vita, simul perfectè tota existens.*

Fatentur Sociniani cum Vorstio Calvinista, Deum æternum esse, qui nec principium, nec finem habeat: verùm, æternitatem ejus successioni & variis temporum differentiis obnoxiam esse sentire videntur. Circa æternitatem Dei hic erit unicus articulus.

A R T I C U L U S U N I C U S.

Utrum Deus & quidem solus sit æternus.

C O N C L U S I O.

Deus est æternus, & quidem solus: ejusque æternitas nulli subjacet temporis successioni aut differentiæ.

Probatur 1. Ex Scripturis. Deuter. 32. vers. 40. *Vivo ego in æternum.* Psal. 89. v. 2. *A sæculo & usque in sæculum tu es Deus.* Psal. 9. v. 8. *Dominus in æternum permanet.* Et Psal. 101. v. 28. *Tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient.* Exodi 15. v. 18. *Dominus regnabit in æternum & ultra.*

Ex quibus testimoniis manifestum est, non tantum Deum esse æternum, quòd principium & finem nesciat; sed etiam quòd temporis vicissitudini ac successioni nullatenus obnoxius sit. Dicitur enim semper idem esse ac permanere; quod dici non posset, si singulis penè momentis, vel aliquid prius ipsi deperiret, vel novum aliquid accederet.

Certissima est ac pervulgata SS. Patrum doctrina.

S. Gregorius Nazianzenus Orat. 38. & 42. *Deus inquit, semper est: nam erat, & erit, hujus temporis fluxæ caducæque naturæ segmenta sunt.* Pag. 615. D. & 677. C.

S. Augustinus Lib. de vera Relig. cap. 49. *In æternitate, inquit, nulla spatia temporis cerno, quia spatia temporis præteritis & futuris motibus constant.* Tom. 3. p. 782. F. *Nihil autem præterit in æterno, & nihil futurum est.*

Et Lib. 11. Confess. cap. 19. n. 16. *Præcedis, inquit, Deum alloquens, omnia præte-*

Ibidem p. 100. E. *D.* præterita, celsitudine semper præsentis æternitatis; & superas omnia futura, quia illa futura sunt, & cum venerint, præterita erunt: tu autem idem ipse es, & anni tui non deficiunt. Anni tui nec eunt nec veniunt: isti autem nostri & eunt & veniunt, ut omnes veniant. Anni tui omnes simul stant, quoniam stant, nec euntes a venientibus excluduntur, quia non transeunt: isti autem nostri omnes erunt cum omnes non erunt. Anni tui dies unus; & dies tuus non quotidie, sed hodie, quia hodiernus tuus non cedit crastino, neque enim succedit hesternis: hodiernus tuus æternitas.

Pag. 33. D. S. Anselmus in Prosol. cap. 19. De æternitate tua nihil præterit, inquit, ut jam non sit; nec aliquid futurum est, quasi nondum sit. Non ergo fuisti heri, aut eris cras; sed heri, & hodie, & cras es: imò nec heri, nec hodie, nec cras es, sed simpliciter es extra omne tempus.

Probatur 2. Solum Deum esse æternum, quia vera & perfecta æternitas ipsi soli est propria.

Pag. 234. D. Tertullianus Lib. contra Hermogenem cap. 4. Quis enim, inquit, alius Dei census, quam æternitas? quis alius æternitatis status, quam semper fuisse & futurum esse, ex prærogativa nullius initii & nullius finis? Hoc si Dei est proprium, solius Dei erit cuius est proprium; quia & si alii adscribatur, jam non erit Dei proprium, sed commune cum eo cui & adscribitur.

Ed. nov. Tom. I. p. 896. B. S. Ambrosius in Psal. 43. num. 19. Nihil tam proprium Dei, ait, quam semper esse.

Quapropter si Deus ab æterno Angelum v. g. creasset, ille quidem nec initium haberet nec finem; non ea tamen ipsa ratione æternus foret, quia Deus ipse æternus est: Deus enim ex necessitate naturæ suæ æternus est, creatura verò ex gratuita dumtaxat Dei voluntate nec initium, nec finem haberet. Æternum, ait Origenes, illud propriè dicitur, quod neque initium ut esset habuit, neque cessare umquam potest esse. Rem appositè explicat Richard. à S. Victore Lib. 2. de Trinit. cap. 4. his verbis. Aliud videtur sonare æternum, aliud autem sempiternum. Sempiternum namque esse videtur, quod caret initio & fine: æternum quod caret utroque, omnique mutabilitate. Et quamvis forsitan neutrum sine altero invenitur, rectè tamen inter nominum significationem distinguitur. Quid itaque est æternitas, quam diuturnitas sine initio & fine, & carens omni mutabilitate? sed qui increatus & sempiternus est, caret initio & fine; & cuius status invariabilis est, manet absque omni mutabilitate. Nam hæc tria absque ambiguitate dant æternitatem habere & æternum esse.

Tom. 8. p. 501. A. Idem omninò censet S. Augustinus, perfectam nempe æternitatem in omnimoda immutabilitate positam esse. Lib. de natura boni contra Manichæos, cap. 1. Summum, inquit, bonum quo superius non est, Deus: ac per hoc incommutabile bonum est; & ideò verè æternum, & verè immortale.

Prætereà ille solus æternus est, qui solus est immortalis, ac perfectè immutabilis: atqui Deus solus est immortalis. Qui solus habet immortalitatem, ait Apostolus, 1. ad Timoth. 6. v. 16. Ac perfectè immutabilis: Ita docet

Ed. nov. Tom. I. p. 406. A. S. Gregorius Magnus Lib. 12. Moral. c. 33. Quid mutabilitas, inquit, nisi mors quædam est? Quæ dum rem quamlibet in aliam immutat, quasi occidit quod fuerat, ut incipiat esse quod non erat. Et S. Augustinus Lib. 2. contra Maximinum

Tom. 8. p. 701. A. cap. 12. Immortalitatem autem, inquit, Deus habere dicitur solus, quia est immutabilis solus. In omni enim mutabili natura, nonnulla mors est ipsa mutatio, quia facit aliquid in ea non esse quod erat. Proinde & ipsa anima humana, quæ propterea dicitur immortalis, quoniam qualitercumque secundum modum suum nunquam desinit vivere, habet tamen pro ipso suo modo, quamdam mortem

nam.

suam. Et Tr. 23. in Joan. Quid est ergo, inquit, quod ait Apostolus de Deo; T. 3. p. 2. Qui solus habet immortalitatem: nisi quia hoc aperte dixit, solus habet incommu- pag. 477. tabilitatem, quia solus habet veram æternitatem? G.

Eò accedit, quòd æternitas creaturæ competere non possit. Nos autem, ait Ed. no. T. 1. S. Basil. Lib. 2. contra Eunomium, & creaturis æternitatis testimonium præbere, & 1. p. 253. B. creaturarum Dominum hac confessione privare, ejusdem esse amentię arbitramur.

Et S. Cyrillus Alexandrinus Lib. Thesauri, ubi Dei Filium ex eo concludit non esse factum, & non esse creaturam, quòd dicatur & sit vita æterna. Quidquid enim, inquit, factum est, æternum non est.

Denique S. Joan. Damasc. L. 1. de fide orthod. cap. 8. Creatio autem in Deo, Ed. no. T. 1. inquit, cum sit voluntatis opus, Deo profectò coæterna non est. Haud enim natura p. 133. E. comparatum est, ut quod ex nihilo producitur, eamdem cum eo quod initio caret, & sempiternum est, æternitatem aut perpetuitatem habet. Eodem argumento utitur S. Anselmus in Monologio c. 27.

Probatur denique. Quia Deus est ens perfectissimum quo nihil melius; ens à se, seu entis plenitudo & totalitas; ens infinitum & immutabile; ergo etiam æternum: aliàs, non esset perfectissimum ens, quo perfectius dari & excogitari posset. Ita Dei æternitas ex necessitate ipsius naturæ & immutabilitate, quasi à priori demonstratur. Tu verò, ait S. Anselm. Prosolog. c. 22. p. 34 col. 1. es quod es: quia quidquid aliquando, aut aliquo modo es, hoc totus & semper es. Et C. tu es qui propriè & semper es. Et S. Aug. Lib. de natura boni c. 39. Illa autem, inquit, vera est æternitas, quæ est vera immortalitas; hoc est, illa summa incommutabilitas, quam solus Deus habet, qui mutari omninò non potest. T. 8. p. 511. B.

Cum igitur Deus, Danielis 7. v. 9. dicitur *Antiquus dierum*: & Apoc. 1. v. 4. dicitque: *Qui est, qui erat, & qui venturus est*: cum denique nonnullæ actiones Dei vel præteritæ, vel futuræ designantur, cave putes, his modis loquendi designari quamdam esse in æternitate Dei successionem & differentiam temporis, absit: sed magis nostra tenuitas & infirmitas arguitur, qui de æternitate, nonnisi per ordinem ad tempus, cogitare & loqui possumus, ut docet S. August. Tract. 99. In Joan. vel summa Dei perfectio denotatur, quæ eminenti modo omnes temporum differentias in se complectitur. Hoc sensu dicitur, *Antiquus dierum*: non quòd senio sit confectus; sed quòd diebus ipsis & omni tempore prior sit & antiquior. Dicitur, *erat, est, & erit*; quia indivisè & modo simplicissimo illas omnes temporis differentias in se continet. Denique præteritæ vel futuræ dicuntur nonnullæ Dei actiones; non quidem ratione principii earum effectivi, quod æternum est, sed ratione termini, seu effectus in tempore producti vel producendi.

Quæres 1. Quomodo æternitas distinguatur à tempore & ævo?

Resp. 1. Illam distingui à tempore, quia æternitas tota est simul, sine divisione & successione; tempus autem dividitur, secundum prius & posterius: est enim mensura motus per quem res alio & alio modo se habent.

Resp. 2. Æternitatem ab ævo distingui, quia ævum est mensura rei quæ in esse suo non mutatur, & corruptioni non subjacet; nihilominus tamen vel secundum locum, vel secundum electionem seu voluntatem mutari potest, qualis est Angelus: Æternitas verò est mensura entis perfectissimi, quod in se idem semper permanet, absque ulla vicissitudinis & mutationis umbra. Ita S. Thomas hic art. 4. & 5.

Quæres 2. An æternitas includat rationem durationis & mensuræ respectu Dei?

Tournely de Deo.

P

Resp.

Resp. Si ab his terminis durationis & mensuræ removeatur quidquid mens nostra corporeis imaginibus assueta imperfectum in illis deprehendit, posse dici æternitatem esse mensuram & durationem Dei, non quidem realem & formalem, sed virtuales & rationis: quia sicut tempus, rerum in tempore constitutarum mensura dicitur, eò quòd earum durationem influxu & successione continua metiatur; ita æternitas quodammodo dici potest mensura Dei, quòd includat durationem ejus, sine ulla divisione ac successione: & hoc modo considerata, nihil aliud est quàm constans permanentia & stabilitas rei in suo esse.

Q U Æ S T I O D E C I M A.

De invisibilitate & incomprehensibilitate Dei.

Scripturæ Deum invisibilem passim & visibilem appellant. 1. ad Tim. 6. v.16. *Lucem habitat inaccessibilem; quem nullus hominum vidit, sed nec videre potest.* Attamen 1. Joan.3. v.2. dicitur, *cùm apparuerit similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est.* Et 1. Corinth.13. v.12. *Videmus nunc per speculum in enigmate, tunc autem facie ad faciem.* Quæ Scripturæ testimonia tametsi pugnare inter se prima fronte videantur, non tamen pugnant re ipsa, nec contraria sunt, ait S. Aug. Epist. 147. aliàs 112. ad Paulinam cap.5. n.14.

Expendendum ergo nobis 1. Quomodo Deus sit visibilis. 2. Quo sensu invisibilis dicatur.

Quantum ad primum, tria quærentur.

1. Utrum Deus videri possit oculis corporeis.
2. An videri possit ab intellectu creato per solas naturæ vires.
3. An Deus possit à mente creata intelligendo comprehendi.

A R T I C U L U S P R I M U S.

An Deus videri possit oculis corporeis.

Celebrem inter Scholæ Doctores fecit præsentem controversiam auctoritas S. Augustini, & anceps, ut multis visum est, ipsius sententia. Multis etenim in locis quæstionem istam agitavit: Epistola 92. aliàs 6. ad Italicam viduam, scripta anno 408. Epistola 147. aliàs 112. seu Libro de videndo Deo ad Paulinam anno 413. Epistola 162. aliàs 101. ad Evodium, anno 415. Sermone 277. aliàs de diversis 102. circa annum 422. Demum L.22. de Civitate Dei c.29. scripto versùs annum 427. in quem locum remittit Lib.2. Retract. c.41. ut quid tandem de illa quæstione determinatè sentiat sit omnibus manifestum. In his porro locis, visus est S. Doctor modò in unam, modò in alteram partem inclinasse: aliquando Philosophicis, aliquando Theologicis momentis rem expendisse: mox de corpore materiali quale nunc est; mox de eodem quale futurum est post generalem carnis resurrectionem: mox ex propria, mox ex aliena sententia: mox absolutè, mox hypotheticè loqui.

Ut verò mens S. Doctoris clariùs innotescat, omnisque ex præsentis disputatione removeatur ambiguitas; duplex statui debet præsentis quæstionis status & sensus.

Primus est; utrum per oculos corporis, quale nunc est crassum ac materiale, Deus visus aliquando fuerit, aut videri possit.

Secundus est; utrum post generalem carnis resurrectionem, ita defæcari ac spirituales reddi possint oculi nostri, *ut immutata*, sicut loquitur S. Aug. Epistola 147. cap. 20. n. 48. *corporum qualitate*, Deum in se ipso immediate sint conspecturi. T. 2. p. 493. C.

Quantum ad primum: communis fuit Gentilium error, quem ipsis exprobrat S. Athanasius Oratione contra Idola; & omnium Antropomorphitarum, Deum oculis corporis videri. Inter Arianos quotquot solum Deum Patrem invisibilem, Filium autem in Veteri Testamento visum fuisse opinati sunt; ejusdem erroris rei censentur: quam sententiam nonnullos ex nostris sequutos esse memorat S. Irenæus Lib. 4. c. 37. Atque inde forsan ortum duxit calumnia, qua Celsus Christianos infamabat apud Origenem Lib. 7. contra Celsum; quasi docerent illi se Deum oculis corporis aliquando visuros.

S. Augustinus Epistola 92. refert ætate sua extitisse nonnullos, inter quos unus erat Episcopus, qui dicerent, Deum non tantum à Christo hac in vita per oculos corporis visum fuisse; sed etiam in altera, justos, imò & impios eadem prærogativa donandos fore: quam sententiam, insulam, ac veram dementiam esse pronuntiat. Hac duriori & asperiori censura offensus fuit Episcopus ille, quem ut mitiget sibi que reconciliare velit, rogat S. Doctor Fortunatianum Episcopum Siccensem, data eam in rem ad ipsum Epistola 148. Hinc factum, ut S. Doctor præ modestia & amore pacis, non ausus subinde fuerit duriori nota sententiam illam excipere.

Porro certum istud ac ratum apud nos est, S. Augustinum in ea sententia rejicienda semper firmum ac constantem fuisse; nunquam verò dubium & ancipitem hæsisse.

Quantum verò ad secundum sensum quæstionis propositæ, utrum scilicet oculi corporis, post generalem carnis resurrectionem, mutata natura sua ita possint evadere spirituales, ut Deum immediate videant; observate diligenter cum S. Augustino, mutari sensum ac statum controversiæ: aliud enim est querere, utrum oculi corporei possint videre Deum; & aliud, utrum oculi spirituales facti, ita ut ipsa quæ caro fuit, spiritus fiat, ait S. Augustinus Epistola 147. cap. 21. n. 49. Deum per se videant: quod etsi fateretur S. Doctor rectè adhuc negaret fieri non posse, ut Deus per oculos corporis videatur. Postremo, ait ibidem, quia id quod ego in illa Epistola mea dixi de istis nostræ carnis oculis, quia neque nunc possunt, neque tunc poterunt Deum videre, etiam sic verum est: non enim dictum est nisi de oculis corporalibus, quod tunc un erunt si corpus ipsum spiritus erit; ac per hoc corporei oculi numquam Deum videbunt, quia cum videbitur, spiritus eum non corpus videbit. T. 2. p. 492. F.

Quæstionem hoc secundo sensu consideratam quæ merè philosophica est, in suspenso reliquit S. Doctor: eam nec damnavit, nec etiam approbavit. Inter Scholasticos, Gregorius de Valentia in primam part. S. Thomæ disput. 1. quæst. 12. puncto 8. probabile judicat: potentiam aliquam sensitivam sic à Deo conditi, ut vel natura sua, vel saltem dono aliquo gratuito superaddito, valeat non solum objecta sensibilia corporalia, sed etiam aliquod objectum spirituale, adeoque Deum ipsum percipere. Laudatque eam in rem S. Aug. Lib. 22. De Civitate Dei capit. 29. His præmissis sit. Ibid. G.

PRIMA CONCLUSIO.

Deus oculis corporeis nec visus est unquam, nec videri potest.

Probatur 1. ex Scripturis. 1. ad Timoth. 1. v. 17. *Regi sæculorum immortalis & invisibili*. Et c. 6. v. 16. *Quem nullus hominum vidit, nec videre potest*. Duo hic affirmat Apostolus: Deum nunquam visum fuisse; nec videri posse. Porro de visione per mentem intelligi non posse Apostolum, ostendunt verba hæc 1. Joan. 3. v. 2. *Scimus quoniam cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est*. Igitur excludit dumtaxat Apostolus tanquam possibilem, visionem Dei per oculos corporeos. Denique 1. Corint. 2. v. 9. *Oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus iis qui diligunt illum*.

Probatur 2. ex communi Ss. Patrum doctrina.

Origenes contra Celsum, calumniam ab illo Christianis impactam refellit. *Falsò, inquit, nobis imponit Celsus dicens, nos sperare oculis corporis Deum esse visuros, & auribus vocem ejus audituros &c.*

T. 1. p. 540.
C.

S. Gregorius Nazianzenus Orat. 33. *An corpus, inquit, eum (Deum) esse dices? Quonam ergo modo immensus, infinitus, figuræ expers est, ac denique ejusmodi, ut nec tangi, nec oculis cerni queat?*

Ed. Cra-
mois. p. 74.
C.

S. Cyrillus Jerosolymit. Cath. 9. *Carneis quidem oculis, ait, cerni Deus non potest: nam incorporeum, sub corporeis oculis cadere nequit.*

Ed. no. To.
1. p. 1061.
E.

S. Ambrosius Serm. 8. in Psal. 118. n. 17. docet errasse Moysen, quòd existimaverit Deum oculis videri posse. *Putavit, inquit, Deo etiam hoc esse possibile, ut corporeis oculis faceret id quod est incorporeum, comprehendendi. Non est reprehensibilis hic error, sed etiam grata cupiditas; & ut supra dixerat, devotio sancta mensuram supergreditur. Errorem istum excusat in Moyse S. Doctor, ex ipsius pietate & sancto in Deum possidendum affectu.*

Laudat S. Augustinus Epist. 148. ad Fortunatianum nu. 4. in confirmationem ejusdem doctrinæ, & jam citatum S. Ambrosium; & Ss. Hieronymum, Athanasium, Gregorium.

Probatur 3. rationibus.

1. Non aliter Deus videri potest, quàm ferat ejus promissio: atqui corde dumtaxat & animo se videndum fore promisit. Matth. 5. v. 8. *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.*

2. Eo ipso modo Deum videbimus, quo similes ei erimus. 1. Joan. 3. v. 2. *Scimus quoniam cum apparuerit, similes ei erimus: quoniam videbimus eum sicuti est*. Atqui non erimus Deo similes ratione corporis, quandoquidem Deus corpus non habet; ergo ratione cognitionis, seu visionis intuitivæ, per quam veluti in Deum ipsum transformabimur.

3. Facultas organica eaque vitalis ferri non potest in objectum sibi non proportionatum: atqui visio per oculos corporis pertinet ad facultatem organicam vitalem; Deus verò non est objectum proportionatum huic facultati. Namque substantia spiritalis non est objectum proportionatum facultati corporeæ: Deus est substantia spiritalis, facultas verò videndi per oculos corporis, est corporea. Et verò, quod videtur oculis corporeis, videtur per medium corporeum ac species corporeas: an verò spiritus ita videri potest?

Confirmatur hæc ratio. Quia Deus magis distat ab objecto cujuscunque facultatis corporeæ, quàm objectum unius facultatis distet ab objecto alterius, v.g. coloratum à sonoro. Atqui tamen non potest una facultas corpo-

rea

rea attingere objectum alterius facultatis, v.g. oculus, sonos; nec auditus, colores; aliàs, confunderentur istæ facultates; ergo multò minùs potest facultas corporea Deum attingere.

SECUNDA CONCLUSIO.

Deum oculis corporeis videri non posse constanter ac perseveranter docuit S. Aug. An verò post generalem carnis resurrectionem, immutata corporum natura, spiritales fieri possint, ac Deum immediatè videre, neque affirmavit, neque etiam negavit, sed quæstionem purè philosophicam in suspensio reliquit.

Prima pars Conclusionis probatur ex ipsomet S. Augustino Epistola 92. *T.2.p.228.* aliàs 6. ad Italicam n.2. 3. *Deus, inquit, lux est mentium purgatarum, non istorum corporis oculorum Hoc autem oculus videre corporis neque nunc potest, neque tunc poterit.* A.B.

Epistola 147. aliàs 112. ad Paulinam n.18. ex Ambrosio ista refert, & *ibi. p.480.* calculo suo approbat: *Nec corporalibus Deus oculis quæritur, nec circumscribitur visu, nec tactu tenetur, nec auditur affatu.* D.

Ibid. n.44. probat non magis Deum videri posse oculis corporis, quàm charitatem cæterasque virtutes, quæ sola mente apprehenduntur.

Idem planè docet S. Doctor Ep. 148. aliàs 111. ad Fortunatianum, & Ep. 160. aliàs 101. ad Evodium.

Libro 22. de Civitate Dei capite 29. num. 6. docet per oculos corporis gloriosi Deum videndum fore, clariùs quidem quàm hac in vita; non tamen immediatè in se, sed mediatè in miris ejus effectibus: eo ferè modo, quo vita hominis per motum & actionem videtur. Sic loquitur S. Doctor: *Fieri potest, valdeque credibile est, sic nos esse visuros mundana tunc corpora cæli novi & terræ novæ, ut Deum ubique præsentem & universa etiam corpora lia gubernantem, per corpora quæ gestamus, & quæ conspiciemus, quaquaversum oculos duxerimus, clarissima perspicuitate videamus: non sicut nunc invisibilia Dei, per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur sed sicut homines, inter quos viventes motusque tales exferentes vivimus, mox ut aspicimus, non credimus vivere, sed videmus Ita quacunque spiritalia illa lumina corporum nostrorum circumferemus, incorporeum Deum omnia regentem, etiam per corpora contuebitur. Hæc S. Doctoris verba cum sibi objecisset S. Thomas 1. p. quæst. 12. art. 3. ad 2. sic pergit: *Ex quo patet, quod hoc modo intelligit oculos glorificatos Deum visuros, sicut nunc oculi nostri vident alicujus vitam. Vita autem non videtur oculo corporali, sicut per se visibile, sed sicut sensibile per accidens ... Quod autem statim visis corporibus divina præsentia ex eis cognoscatur per intellectum, ex duobus contingit, scilicet ex perspicuitate intellectus, & ex refulgentia divinæ claritatis in corporibus innovatis.* T.7.p.699. B.*

Præterea, ea Scripturæ loca quæ testantur Deum ab aliquibus hac in vita visum fuisse, nusquam S. Aug. interpretatus est de visione per oculos corporis, sed alio planè ac contrario sensu; quod patebit inductione facta illorum testimoniorum in solutione objectionum.

Denique, tot rationum momentis confirmat S. Doctor, fieri non posse ut Deus oculis corporeis videatur, ut nullus sit dubitandi locus, quin perpetua & constans hæc fuerit ipsius sententia.

1. Quod oculis corporis conspici potest, in loco est, non ubique: *non ita est Deus invisibilis, ait S. Doctor Epistola 92. ad Italicam.* T.2.p.228. B.

Ed. Paris 2. A potentia cognoscente diffitum est ac distans: at Deus, qui omnia in-
 1889. pag. timè pervadit non potest esse distans à sensibus. Hoc quippè habent oculi
 254 corporis, ait S. Fulgentius ad inquisitionem tertiam Ferrandi, ut non solum
 corpora videant, sed nec videre possint, si inter ipsos & ea quæ vident, spatii
 cujusquam media intervallo non fuerint. Inde est quòd cum alia plurima videant,
 se ipsos videre non possunt ... Quisquis ergo putat Deum posse oculis corporalibus
 cerni, prius est ut eum dicat ab ipsis oculis corporali spatio separari.

3. Non magis Deus oculo corporis percipi potest, quàm aliis sensi-
 bus, auditu, gustu, tactu &c.

T.2.p.228. 4. Per id Deus videri potest per quod ipsis similes erimus; Qui autem
 D. dementissimus dixerit, ait S. Aug. Epistola 92. nos corpore vel esse, vel fu-
 turos esse Deo similes?

5. Denique, Solum id quod corporeum est attingi potest ab oculo cor-
 poris: atqui Deus non est corporeus; ergo &c. Corpus, ait S. Cyrillus Je-
 rosolymit. corpus videt neque possunt oculi naturæ inferioris, quod natura
 præstantius & excellentius est videre. Et S. Augustinus Epistola 147. cap.20.
 n.48. aliàs 112. Propterea Deus invisibilis dicitur, ne corpus esse credatur; non
 ibid.p.493. quia corda munda suæ substantiæ contemplatione fraudabit.

B. Secunda Conclusionis pars probatur ex ipso S. Aug. qui quoties de il-
 la hypothese loquitur, an nempe oculi spiritales facti post generalem car-
 nis resurrectionem, Deum immediatè sint conspecturi, rem in suspensio re-
 linquit, nihil affirmans aut negans.

ib. p.493. Epistola 147. c.20. n.48. Si oculi corporales, ait, in resurrectione mutata
 C. corporum qualitate conspicient, (divinam substantiam) viderint qui hoc possunt
 adstruere: me plus movet illius sententia, qui nec in ipsa resurrectione hoc corporali-
 bus oculis, sed mundis cordibus tribuit. Pergit ibid. S. Doctor. n.19. Sunt aliqui,

ibid. F. qui eos qui ad vitam æternam resurgent, etiam per corpus Deum visuros putant,
 quoniam talem sperant spiritualis corporis qualitatem, ut etiam ipsa, quæ caro fue-
 rat, spiritus fiat. Quòd si ita est, quantum distet à superiori opinione, & quàm
 hoc sit tolerabilius, etiamsi verum non sit, puto facillimè judicari Quia id quod
 ego in illa Epistola (92. n.3.) mea dixi de istis nostræ carnis oculis, quia neque

ibid. G. nunc possunt, neque tunc poterunt Deum videre, etiam sic verum est: non enim
 dictum est nisi de oculis corporalibus, quod tunc non erunt si corpus ipsum spiritus
 erit; ac per hoc corporei oculi nunquam Deum videbunt, quia cum videbitur, spi-
 ritus eum, non corpus videbit. Intelligis S. Doctorem semper hypotheticè &
 dubitanter loqui, si ita est: qua etiam supposita & non concessa hypothe-
 si, contendit suam priorem sententiam firmam semper remanere; quia in
 ea hypothese, oculi non amplius corporei forent, sed spiritales: adeoque
 semper verum istud esse, Deum oculis corporis videri non posse. De il-
 la verò hypothese ibidem n.50. ait, diligentius atque sollicitius tractandam il-
 lam esse. Cogitandum est, pergit n.51. ne quid insolenter audeamus, si dixerim-

ibi. p.494. mus corpus non solum mortalitatem & corruptibilitatem, verum etiam hoc ipsum
 A. quod corpus est, per gloriam resurrectionis amittere, & spiritum fieri Quapro-
 ibid. D. pter donec diligenti inquisitione, si Dominus adjuverit, reperiatur quid secundum
 Scripturas de spiritali corpore quod in resurrectione promittitur, probabilius sit sen-
 tiendum, interim nobis sufficiat &c.

ib. p.496. Nihil, ut vides, circa illam hypothesim affirmatè pronuntiat S. August.
 D. undè Epistolam sic claudit. De corpore verò spiritali, si Dominus juverit,
 opere alio experiemur quid disputare valeamus.

Rursus

Rursus Epistola 148. de illa hypothesei ait n.2. Si quisquam hoc putat ... volo *ib. p.497.*
ut me doceat, si verum sapit: si autem in hoc falsum sentit, longè tolerabilius est A.
corpori aliquid arrogare, quàm Deo derogare. Addit, neque id suæ sententiæ
contrarium esse, cum agat de oculis corporeis quales jam sunt. Longè *ib. C.*
aliud erunt hæc corpora, inquit n.3. & non erunt ipsa: nec sola detracta morta-
litate atque corruptione & ponderis gravitate aliud erunt, sed in virtutem ipsius
mentis quodammodo convertentur ... Quapropter si videbunt Deum, non istius cor- *ib. D.*
poris oculi videbunt. Rursus in eadem Epistolam nu.16. de eadem hypothe- *ib. p.502.*
si loquens. Nondum, inquit, plena fiducia confirmo utrum ita futurum sit spi- E.
ritale corpus. Postea: Fateor me nondum alicubi legisse, quod mihi sufficere exi- *ib. F.*
stimarem sive ad discendum, sive ad docendum.

Sermone 277. de S. Vincentio n.13. de illa ipsa quæstione, Nihil, inquit,
temerè ac præsumenter definire audeat humana fragilitas. Et n.15. ait: Diligen-
tius illam indagandam esse, interim existimare se Deum non videri per *To.5. pag.*
corpus spiritale. Videtur his in locis remittere S. Doctor quæstionis hu- *1119. D.*
jus explanationem alium in locum; nempe, (ut ipse monet Lib.2. Re-
tract. c.41.) in L.22. de Civitate Dei c.29. ubi rem illam diligentius ex-
pendit: at in hoc ipso Libro nihil definit, & adhuc dubius & incertus
hæret, ac rem hypotheticè proponit.

Dico itaque, ait citato loco, visuri sunt Deum (beati) in ipso corpore: sed *To.7. pag.*
utrum per ipsum, sicut per corpus nunc videmus Solem, Lunam &c. non parva *696.n.2.E.*
quæstio est Longè itaque alterius erunt potentiæ, si per eos videbitur incor- *ib. p.697.*
porea natura quæ non continetur loco, sed ubique tota est. Fatetur ibi S. Do- *n.3. E.*
ctor longè excellentiorem & acutiorem forè corporis naturam, si Deum vide-
ret: at id fieri posse non affirmat, sed sub dubio proponit: Si per eos videbitur
&c. Fatetur etiam longè clariùs ab oculis corporis gloriosi conspiciendum es-
se Deum; at in effectibus dumtaxat, seu mediatè, non verò immediatè, ut jam
observavimus, vel ipso interprete sancto Th. Ib. n.4. fatetur se De re in experta
loqui: atque ubi divinarum Scripturarum non occurrit auctoritas, necesse esse ut contin- *p.698. E.*
gat in nobis quod legitur in Lib. Sapientie: Cogitationes mortalium timidæ, & incertæ
providentiæ nostræ. Denique ib. n.6. ait: Aut ergo per illos oculos sic videbitur De- *ib. p.699.*
us, ut aliquid habeant in tanta excellentia menti simile, quo & incorporea natura cer- *D.*
natur, quod ullis exemplis sive Scripturarum testimoniis divinarum vel difficile vel im-
possibile est ostendere: aut quod est ad intelligendum facilius, ita Deus nobis erit notus
atque conspicuus, ut videatur spiritu à singulis nobis in singulis nobis, videatur ab alte-
ro in altero, videatur in se ipso, (hoc est in ipso vidente) videatur in cælo novo &
in terra nova, atque in omni quæ tunc fuerit creatura.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. contra primam Conclusionem, Scripturæ testimonia. Gen.32.
v.30. Jacob ait: Vidi Deum facie ad faciem. Exodi 33. v.11. Loquebatur
autem Dominus ad Moysen facie ad faciem. 1. Cor.13. v.12. Videhimus (Deum)
ait S. Paulus, facie ad faciem. Isaias 6. v. 1. Vidi Dominum sedentem super solium.
Job 19. v.26. Rursum circumdabor pelle mea; & in carne mea videbo Deum
meum, quem visurus sum ego ipse, & oculi mei conspiciuntur sunt. Et c.42. v.5.
Auditu auris audiui te, nunc autem oculus meus videt te. Denique Lucæ 3.
v.6. Videbit omnis caro salutare Dei.

Resp. Tribus generatim modis solere Theologos exponere sensibilem
istam Dei visionem, de qua Scriptores sacri.

1. Quia visus est in persona ministri sui, nempe Angeli, qui assumpto corpore Patriarchis apparuit. Hoc modo, interprete ipsomet Ozea Propheta c.12. v.3. Jacob vidit Deum, id est Angelum cum quo luctatus est. Et Moyses cum Deo locutus dictus facie ad faciem; id est, interprete ipso S. Stephano Act.7. v.38. cum Angelo Dei vices gerente. Unde cum Judic.13. v.9. Uxor Manue Angelum vidisset, v. tamen 22. vir ejus ait: *morte moriemur, quia vidimus Deum*. Adeo nimirum res erat trita & pervulgata, ut Angelus, qui nomine Dei loquebatur, Deus diceretur.

T.2.p.48c. A. 2. Deus in Veteri Testamento Patriarchis apparuit, ait S. Aug. laudans S. Ambrosium Epist.147. n.18. *in ea specie quam voluntas elegit, non natura formavit. Illi autem, ait n.19. ideo viderunt quicumque Deum viderunt, quia cui voluerit, sicut voluerit, apparet ea specie, quam voluntas elegerit, etiam latente natura*. Sicque interpretatur, qua ratione Deus Moyfi apparuerit.

ib. p.485. G. 3. Videtur Deus vel in raptu & in ecstasi, vel in somniis per quasdam species sensibiles. Potest, inquit S. Aug. Epist.147. n.31. *humana mens divinitus rapi ex hac vita ad Angelicam vitam, antequam per istam communem mortem carne*

Ed. n. T.1. solvatur. Sic enim raptus est, qui audivit illic ineffabilia verba. Et S. Gregorius f.60. C. Magnus Lib.18. Moralium c.54. Patenter, inquit, datur intelligi, quia quamdiu hic mortaliter vivitur, videri per quasdam imagines Deus potest, sed per ipsam naturæ suæ speciem non potest: ut anima, gratia Spiritus afflata, per figuras quasdam Deum videat, sed ad ipsam vim ejus essentiae non pertingat. Hoc sensu Isaias vidit Dominum sedentem super solium. Nisi volueris, quod absurdum foret, Deum ad modum corporis extensum esse ac sedere.

Atque uno ex his tribus modis exponi facile possunt quæ ex Genesi, Exodo, & Isaia proposita sunt.

T.2.p.288. 3. E. Textum Apostoli 1. Cor.13. *Videbimus (Deum) facie ad faciem*, de visione per mentem in altera vita futuram intelligendum esse, docet S. Aug. ib. p.239. Epist.92. In quibus verbis certè, ait, *si corporalem faciem voluerimus accipere, consequens erit ut etiam Deus talem habeat faciem*. Cum legis, ait ib. S. Doct. *Videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem, intellige inde nos tunc visuros facie ad faciem, unde videmus nunc per speculum in ænigmate*. Hoc autem utrumque interioris hominis manus est, sive cum in ista peregrinatione adhuc per fidem ambulatur, in qua utitur speculo & ænigmate; sive in illa patria cum per speciem contemplabitur, pro qua visione positum est, facie ad faciem.

Ad testimonium Job cap.19. appositè observat S. Aug. Lib.22. de Civitate Dei c.29. n.4. Job dicere: *Videbo Deum in carne, non per carnem*. Quia re vera, resumpto proprio corpore Deum videbit, non quidem per carnem, sed per mentem.

Ad aliud ejusdem testimonium ex c.42. dico S. virum Job non loqui de visione substantiæ divinæ, se de effectibus providentiæ Dei, quos ipse propius inspexerat & expertus fuerat, cum à tot calamitatibus & miseriis sanus tandem evasit. Quasi diceret: De tua, ò Deus! erga homines providentiæ & benignitate audiveram multa: nunc verò proprio meo experimento didici & cognovi; ac quasi ad oculum vidi in me ipso, quanta sapientia & providentia salutis tuorum consulas.

Denique istud Lucæ 3. *Videbit omnis caro salutare Dei*. S. Augustinus Serm. 277. interpretatur de Christo incarnato, omnium Salvatore ac Redemptore.

Obicies 2. Potest Deus quamcumque creaturam assumere ad effectus cum quibus nullam prorsus habet proportionem: v. g. ignem corporeum, ad torquendos spiritus; aquam in Baptismo, ad producendam gratiam; lutum, ad restituendum visum. Imò, & ipsomet actu visionis posset uti ad gratiam producendam. Ratio est, quia inest cuilibet creaturæ potentia obedientialis, qua potest à Deo ad quoslibet effectus assumi.

Resp. Distinguo maiorem. Potest Deus quamcumque creaturam, qui vitali modo, & ut causa principalis non agit, assumere ad effectus cum quibus nullam habet proportionem, concedo. Quæ vitali modo, ex principio interno tanquam causa principalis agat, nego. Itaque, Deus de potentia sua absoluta, creaturas quæ nec vitali modo, seu ex interno principio, nec ut causæ principales agunt, assumere potest ad quoscumque effectus supernaturales producendos. Sic ignem ad torquendos dæmones; aquam, ad gratiam in Baptismo producendam; lutum, ad restituendum cæco nato visum; imò, & ipsummet visionis corporeæ actum elevare posset ad producendam gratiam: quia nempe, nec aqua, nec lutum sunt potentiæ vitales quæ agant ex interno principio, & ut causæ principales; sed sunt duntaxat instrumenta, quibus Deus utitur ad effectus quos voluerit; sive instrumenta illa physicè agant, sive tantum moraliter, quod hic non expendimus. In huiusmodi autem instrumentis mortuis, ut ita loquar, Deus proportionem aliquam cum effectui producendo non supponit: Imò & ipsemet visionis corporeæ actus, si ad productionem gratiæ assumeretur, id non haberet ratione suæ vitalitatis, ut ita dicam, quæ prorsus per accidens se haberet: sed ratione suæ entitatis Deo maximè subiectæ ac mancipatæ.

Ideo porrò facultates vitales, etiam de potentia Dei absoluta, excurre-re non possunt extra limites objecti sui specificativi, tum quia earum hæc est natura; rerum autem natura mutari non potest: tum quia agunt ex interno principio, & ut causæ principales ad unum determinatæ.

Porrò visio corporea est actio vitalis ex principio interno, & quidem determinata per organum ad objectum extensum & coloratum percipiendum.

Instabis 1. Numquid oculus corporeus per potentiam obedientialem Deo non subiacet, sicut aqua, lutum &c. quidni ergo potest à Deo assumi ad videndum Deum?

Resp. Distinguo antecedens. Oculus per potentiam obedientialem Deo subiacet, intra proprios objecti sui specificativi limites, concedo: extra illos, nego. Ratio est, quia ex mox dictis, visio corporea est actio vitalis ad unum determinata: non ita lutum, aqua, & alia huiusmodi instrumenta mortua & inanimata.

Instabis 2. Deus eduxit creaturas ex nihilo: quânto magis poterit oculo corporeo id conferre, ut spiritum videat?

Resp. Nego consequentiam & paritatem. Disparitas est; quia nihilum merè passivè se habet: oculus è contra, vitaliter agit, & est ad unum quid determinatus.

Instabis 3. Deus intuitivè videndus, est extra objectum intellectus creati, magisque ab illo distat, quàm facultas corporea distet ab objecto spiritali; quia distantia inter Deum & creaturam est infinita, non autem distantia unius creaturæ ab alia.

Resp. Nego antecedens. Deus enim est intelligibilis seu visibilis; & intellectus creatus est facultas intelligens, quæ, dono gratiæ roborata, circa Deum

Deum videndum occupari potest. Ad probationem distinguo. Major est distantia, ratione entitatis, inter Deum & creaturam, quàm inter facultatem corpoream & objectum spiritale, concedo: major est distantia, ratione proportionis habitudinis, facultatis nimirum ad objectum suum, nego.

Instabis 4. Tametsi anima nostra non sit extensa, neque adeo proportionem habeat cum corpore, tamen corpus intuetur; ergo pariter, licet oculus corporeus proportionem non habeat cum objecto spiritali, circa illud tamen, Deo volente & imperante, versari potest.

Resp. Nego cons. & paritatem, cum S. Aug. lib. 22. de Civit. Dei c. 29. ubi simile Philosophorum nonnullorum ratiocinium explodit. Disparitas autem est, quia anima, seu mens, cum nulli organo sit ex sese alligata, quodammodo universalis est potentia, quæ circa quodcumque objectum cognoscibile ferri potest: quamquam qua ratione id fiat, etiam dum anima corpori unita est, explicari vix potest. Non ita oculus, qui ad certum objectum determinatus est, & à certa organi dispositione dependet.

Instabis 5. Aqua baptismalis, tametsi corporea, ipsam tamen animam spiritalem attingit, producendo in ea gratiam sanctificantem; ergo similiter, licet oculus corporeus sit, poterit virtute divina spiritum attingere.

Resp. Nego conseq. & paritatem. Disparitas est, quia aqua agit dumtaxat ut instrumentum Dei inanimatum; oculus verò ageret ut causa vitalis & principalis: talis autem causa non potest ferri extra suum proprium ac specificativum objectum.

Instabis 6. Corpus animam percipit ac sentit suis in membris agentem: ergo corpus, adeoque & oculus corporis circa spiritum videndo versari potest.

Resp. Distinguo antecedens. Corpus animam sentit, mediatè, nempe per impressiones seu affectiones, quas in ipso efficit, concedo: immediatè per se, nego. Pariter oculus corporis gloriosi, ex effectibus divinæ potentiæ, Deum clariùs quàm in hac vita intuebitur: non quidem immediatè, ut antea diximus, sed mediatè.

Instabis 7. Christus in Eucharistia oculis corporeis se ipsum videt, & quidem immediatè: imò & ipsi Beati in cœlis, nonne Corpus Christi in Eucharistia præsens poterunt oculo corporis intueri? Attamen, inter Corpus Christi ut est in Eucharistia & oculum corporeum, nulla est proportio: Corpus enim Christi non est extensum, non coloratum; uno verbo, modo corporum naturali non existit, sed modo planè divino ac spiritali: Quidni igitur poterit oculus corporis gloria resurrectionis perfusi, divinam intueri substantiam?

Resp. Corpus Christi in Eucharistia verum quidem esse ac materiale corpus, tametsi modo spiritali existat: adeoque habet semper ex sese cum oculo corporis quamdam proportionem. Absit autem ut hic definire tentemus, qua ratione Christus se ipsum in Eucharistia existentem per oculos corporis videat; sunt enim hæc planè in mysterio recondita, ac viro catholico sufficit scire Christi corpus verè, realiter, ac substantialiter esse in Eucharistia præsens: modum verò hujus præsentiæ, cave ne animo inquieto & curioso quæsieris. Nobis pariter incognitus est modus quo Beati, resumptis corporibus gloriosis, poterunt Corpus Christi in Eucharistia intueri; Deo aliquid supplente, vel ex parte objecti, vel ex parte facultatis. Hoc unum hic asserere possumus, esse inter verum corpus & oculum corporeum proportionem habitudinis, facultatis nimirum ad objectum suum;

suum; & nullam hujusmodi esse inter oculum corporeum & objectum planè spiritale, qualis est divina substantia.

Objicies contra secundam Conclusionem, S. Aug. in lib. 22. de Civitate Dei c. 29. ubi videtur agnoscere, fieri posse ut Beati post resurrectionem ^{Tom. 7. p. 697. n. 3 E.} carnis, Deum oculis corporis conspiciant. Longè itaque alterius erunt potentia (oculi Beatorum) si per eos videbitur incorporea illa natura, quæ non continetur loco, sed ubique tota est Vis itaque præpollentior oculorum erit illorum, non ut acrius videant sed ut videant & incorporalia. Et fortasse ista virtus magna cernendi data fuerit ad horam etiam in isto mortali corpore oculi S. viri Job, quando ait ad Deum Nunc autem oculus meus videt te quamvis hic nihil prohibeat oculum cordis intelligi.

Resp. Ex hoc ipso loco qui objicitur, clarum esse S. Doctorem non affirmatè loqui, nec ex propria sua mente ac sententia, sed dubitanter & ex hypothesi illorum Philosophorum quorum opinionem refert. Particulæ enim istæ, si, fortè hominis dubitantis signa sunt, non affirmantis. Scilicet, si vera est Philosophorum illorum opinio, necesse est dicere, oculorum naturam esse immutandam, & præpollentior fore illorum aciem. Utrum verò id fieri possit, non audet affirmare pro sua modestia S. Doct. Agnovit enim se de re inexperta loqui, absque subsidio Scripturæ.

Instabis 1. Ibid. num. 6. S. Doctor asserit: Fieri posse ac valdè credibile ^{ibid. pag. 669. B.} esse, sic nos esse visuros mundana corpora, ut Deum ubique præsentem & universa etiam corporalia gubernantem, per corpora quæ gestabimus clarissima perspicuitate videamus.

Resp. Dist. ant. Deum videamus, per effectus & mediatè, concedo: in se immediatè, nego. Solutio patet ex antè dictis.

Instabis 2. Ibid. asserit, Deum videndum fore ab unoquoque nostrum, ab altero in altero, Quin & in se ipso.

Resp. Dist. videndum fore, spiritu, ut expressè ib. ait, concedo: corpore, nego. Verba ista, in se ipso, non Deum qui videtur, sed hominem qui videt, denotant: & sensus est, unumquemque Beatorum clarissimè Deum visurum, non tantum in miris effectibus, non tantum in aliis, sed etiam in semetipso.

Instabis 3. S. Aug. opponit ib. visionem qua Beati donandi sunt etiam ratione corporis, ei cognitioni quæ hac in vita conceditur per speculum & in ænigmate. Ut clarissima, inquit, perspicuitate videamus, non sicut nunc invisibilia ^{ibid. C.} Dei, per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur per speculum & in ænigmate sed quacumque spiritalia illa lumina corporum nostrorum circumferemus, incorporeum Deum omnia regentem etiam per corpora contuebimur.

Resp. Dist. ant. Opponit penes modum, concedo: penes genus, nego. Utraque igitur visio est per effectus Dei: sed ambæ differunt gradu perfectionis, quòd illa quæ nunc est per speculum & in ænigmate, obscurior sit magisque ad fidem: altera verò futura, sit clarior, & ad sensus magis ^{ibidem.} pertineat, quàm ad mentem. In priore, ait S. Aug. plus in nobis valet fides quam credimus, quam rerum corporalium species, per quam per oculos cernimus corporales. E contra, in posteriore nullo opus erit ratiocinio, atque ex ipsa specie corporali Deus illico cognoscetur, ac quodammodo sentietur.

Instabis 4. Ib. n. 5. Istam explodit Philosophorum ratiocinationem: Ita ^{ibidem p. 698. E.} scilicet mentis aspectu intelligibilia videri, & sensu corporis sensibilia, id est, corporalia, ut nec intelligibilia per corpus, nec corporalia per se ipsam mens valeat intueri. Ergo supponit S. Doctor spiritalia per corpus videri posse.

Resp.

Resp. Explodit Philosophorum ratiocinationem, qua parte illi asserēbant corporalia per mentem percipi non posse, concedo: qua parte asserēbant intelligibilia seu spiritalia per corpus non posse videri, nego. De illa enim ratiocinationis parte nihil omnino statuit ac determinat: aliam verò meritò refellit ut manifestè falsam. *Istam ratiocinationem, in-
ibidem. quit, & vera ratio, & prophetica irridet auctoritas. Quis enim ita sit aversus
a vero, ut dicere audeat Deum corporalia ista nescire? Numquid ergo corpus
habet, per cujus oculos ea possit addiscere?*

Tom. 10. p.
210. num.
32. B.

Instabis denique. Tam fieri potest per oculum corporis spiritum videri, quàm aut per oculum sonos audiri, aut per aures colores percipi: atqui hoc postremus fieri posse docet S. August. lib. de gestis Pelagii c. 14. *Sunt, inquit, quædam communia omnibus membris, sicut sanitas, sicut vita; sunt autem alia etiam singulis propria, unde nec auris sentit colores, nec oculos voces; propter quod dicitur, si totum corpus oculus, ubi auditus? ... Quod quidem non ita dicitur, tanquam impossibile Deo sit, & auribus præstare sensum videndi, & oculis audiendi.*

Resp. Nego majorem. Quia major est distantia & disproportionio inter oculum corporeum & Deum videndum, quàm inter objecta aliorum sensuum: an verò fieri possit ut organum visus, quamdiu tale remanet, fiat organum auditus; videant, qui otiosis quæstionibus delectantur: nos graviora vocant.

A R T I C U L U S II.

An Deus videri possit ab intellectu creato per solas naturæ vires.

Tom. 1. p.
916. B.

E Unomius & Aetius IV. Ecclesiæ sæculo, eo superbiæ ac dementiæ devenērunt, ut jactitarent se tam perfectè Deum cognoscere quàm semetipsos, imò quàm Deus ipse se cognoscat. *Tam Deum novi, ait Aetius apud S. Epiph. hæresi 76. n. 4. quam me ipsum: imò non tam novi me ipsum, quàm Deum. Quem errorem renovarunt sæculo XIV. Beguardi & Beguinæ, à Concilio Viennensi sub Clemente V. proscripti an. 1311. Erat enim iste quintus erroris illorum articulus. Quælibet intellectualis natura, in se ipsa naturaliter est beata; & anima non indiget lumine gloriæ ipsam elevante ad Deum videndum.*

Tom. 11.
p. 2. Conc.
p. 1538. A.

Quæstio autem hic movetur de visione Dei clara & intuitiva; non de abstractiva, quæ per effectus hac in vita comparatur, ubi videmus per speculum & in enigmate.

Communis Catholicorum omnium sententia est, Deum ab intellectu creato per solas naturæ vires videri non posse; quamquam de causa & ratione primaria hujus impossibilitatis omnes non conveniant. Qua in re, hoc unum extremum maxime præcavendum, ne per gratiam sicut & per naturam, impossibilis probetur Dei visio.

C O N C L U S I O.

Deus videri non potest ab intellectu creato per solas naturæ vires.
Probatur ex Scriptura.

1. Iis testimoniis quibus Deus invisibilis dicitur. 1. ad Timoth. 1. v. 17. *Regi sæculorum immortalis & invisibilis. Et c. 6. v. 16. Quæ nullus hominum vidit,*

dit, sed nec videre potest. Quibus certè verbis, penitus & absolutè non excluditur futura Dei visio per gratiam: Scimus enim, ait S. Jo: Epist. 1. cap. 3. v. 2. quoniam cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est. Excluditur igitur visio Dei vel per oculos corporis vel per mentem, ex solis naturæ viribus.

2. Ex iis locis quibus Dei visio gratiæ beneficium esse significatur. Ps. 83. v. 12. Gratiam & gloriam dabit Dominus. Rom. 6. v. 23. Gratia Dei, vita æterna. Joan. 17. v. 3. Hæc est autem vita æterna, ut cognoscant te, solum Deum verum, & quem misisti Jesum Christum. 2. Cor. 3. v. 5. Non sufficientes sumus aliquid cogitare à nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est. Et Joan. 15. v. 5. Sine me nihil potestis facere.

Porro, si media per quæ ad claram Dei visionem tanquam ad finem pervenitur, sunt ex gratia non ex natura; ipse quoque finis, per gratiam non per solam naturam comparari potest. Inde fit, ut velut merces bonorum operum gratiæ rependatur. Joan. 14. v. 21. Qui diligit me, manifestabo ei me ipsum. Et 1. Cor. 2. v. 9. Oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus iis qui diligunt eum.

Probatur 2. Conclusio, auctoritate Concilii Viennensis, à quo proscriptus fuit error Beguardorum & Beguinarum, qui in Eunomio & Aetio proscriptus jam fuerat à Ss. Basilio, Gregorio utroque Nysseno & Nazianzeno, Chrysostomo, Ambrosio, Epiphano & aliis, quorum testimonia postea referemus, ubi de possibilitate visionis beatificæ. Cum enim Ss. illi Doctores Anomæos pressius urgerent, visi sunt, quod sæpe contingit, in oppositum errorem declinasse, nempe impossibilem esse omnino & absolutè visionem Dei claram & intuitivam: sed re ipsa, utrumque oppositum errorem cautè declinarunt.

Audiatur inter alios S. Epiph. hæresi 70. quæ est Audianorum n. 7. Deum qui-
dem, inquit, videri præsertim ad humana natura non posse fatemur.... sed idem
tamen invisibilis Deus, pro sua humanitate ac potentia, imbecillam aciem ita virtute
sua corroborare dignatur, ut quod videri alioqui non potest, aspiciat. Tom. 1. p. 818. D.

Probatur denique ratione Theologica ducta ex testimoniis Scripturæ mox laudatis. Potentia, scilicet naturalis, viribus suis permessa, elicere non potest operationem supernaturalem: aliàs, vel potentia desineret esse naturalis, vel actio supernaturalis.

Præterea, non alio fundamento ducta fuit Ecclesia, in adstruenda contra Pelagianos necessitate gratiæ ad singulos pietatis actus, quam quòd actus illi v.g. fidei, spei, charitatis, excedant naturæ nostræ vires: atqui clara & intuitiva Dei visio non minùs vires nostras excedit ac superat, quam actus illi: si quidè illa finis est; isti verò actus sunt veluti media quibus ad finem pervenitur.

Quòd si rationem quasi à priori quæsieris, cur solis naturæ viribus Deus clarè videri non possit; seu cur visio illa sit supernaturalis: respondebo, illam operosiùs inquirendam non esse, cum nulla proferri possit quæ gravissimis difficultatibus non pateat.

Et verò nec ratio quam S. Thomas hic insinuat art. 4. in corpore, nec ratio Scoti in 4. dist. 49. q. 11. n. 9. videtur efficax esse, omnemque necdum clarè dissolvere.

Ratio S. Thomæ hæc est: Cognitio contingit secundum id quod cognitum est in cognoscente. Cognitum autem est in cognoscente secundum modum cognoscentis. Unde cujuslibet cognoscentis cognitio est secundum modum suæ naturæ. Si igitur
modus

modus essendi alicujus rei cognitæ excedat modum naturæ cognoscentis, oportet quod cognitio illius rei sit supra naturam illius cognoscentis.

Quæ ratio videtur exigere in cognoscente eandem naturam, seu eandem immaterialitatem quæ est in objecto cognito: atqui id non videtur verum. Namque Angelus inferior, naturaliter superiorem cognoscit, nec tamen eundem cum ipso habet gradum essentiæ. Intellectus etiam creatus, auxilio luminis gloriæ roboratus, Deum intuitivè cognoscit, nec tamen per lumen gloriæ constituitur in eodem gradu essentiæ & immaterialitatis cum Deo.

Ratio verò Scoti hæc est. Non potest intellectus creatus naturaliter videre Deum, nisi naturaliter habeat quæcumque necessaria sunt ad hanc visionem: sed intellectus naturaliter non habet quæ necessaria sunt; unum enim maximè necessarium, est objecti præsentia: sed Deus non est naturaliter præsens intellectui nostro, tanquam objectum cognitionis, siquidem Deus liberè se menti nostræ conspiciendum exhibet, non necessariò; unde gratia Dei opus habet, ut circa Deum clarè videndum versetur.

Verum, nec ista ratio ullam hic vim & momentum habere videtur: namque ostendit dumtaxat, deesse aliquid ex parte objecti, non verò ex parte potentia, quæ ex sese ad videndum expedita supponitur, si præsens adesset objectum. Eo ferè modò, quo qui oculos sanos habet, objectum longè diffitum videre non potest, non quidem ex defectu virium in facultate, seu oculorum; sed ex defectu sufficientis præsentia objecti. Porro intellectus creatus, ex natura sua non autem ex sola distantia objecti, incapax est videndi Deum clarè & intuitivè.

Dices 1. Vel Deus continetur intra limites objecti specificativi intellectus nostri, vel extra. Si primum, potest naturaliter cognosci; potest enim unaquæque facultas, naturaliter objectum suum attingere. Si secundum, nequidem per gratiam & auxilium luminis gloriæ, poterit ab intellectu creato cognosci.

Resp. Deum contineri intra limites objecti specificativi, adæquati, extensivi & terminativi intellectus creati, non verò objecti connaturalis & proportionati. Duplex scilicet distinguitur objectum potentia cognoscitivæ: unum connaturale & proportionatum, ad quod potentia connaturaliter ferri potest absque ullo auxilio superaddito: alterum verò adæquatum & terminativum, seu extensivum, ad quod illa, saltem superiori auxilio roborata, ferri potest. Deus ut est in se, continetur quidem intra limites objecti adæquati, extensivi seu terminativi intellectus creati; quia visibilis est seu cognoscibilis, & intellectus creatus est facultas cognoscitiva: sed non est objectum connaturale & proportionatum, saltem proximè & completè; licet remotè & inchoatè intellectus creatus aliquam habeat cum Deo videndo proportionis habitudinem, quæ ut in actum erumpat, supernaturali indiget auxilio quo roboretur.

Instabis 1. Objectum quod finito dumtaxat modo potest ab intellectu creato attingi, proportionatum est ac connaturale cum ipso intellectu: atqui Deus finito dumtaxat modo attingi potest ab intellectu creato; ergo, &c.

Resp. Nego maj. Actus enim fidei, spei & charitatis finito modo eliciuntur, nec tamen fieri possunt sine auxilio supernaturali gratiæ. Ratio est, quia disproportio inter objectum & potentiam seu facultatem non tam attendi debet ex parte modi tendendi in objectum, quàm ex parte distantia quæ est inter objectum supernaturale & facultatem purè naturalem: porro

tanta

tanta est, inter Deum, intuitivè ut est in se, videndum, & intellectum creatum viribus suis permissum, distantia, ut intellectus, nisi superiori auxilio roboretur, nusquam possit Deum, ut est in se, intuitivè videre.

Instabis 2. Naturaliter cognoscimus Deum existere, esse ens perfectissimum &c. Ergo Deus est objectum connaturale & proportionatum intellectus nostri.

Resp. Distinguo consequens. Deus abstractivè & per effectus cognoscendus, concedo: clarè & intuitivè videndus, nego.

Instabis 3. Naturaliter cognoscere possumus ultimum nostrum finem: atqui Deus intuitivè videndus est noster finis ultimus; ergo &c.

Resp. Distinguo majorem. Naturaliter cognoscere possumus ultimum nostrum finem naturalem, qui consistit in perfecta Dei cognitione abstractiva, qualem homo habuisset si in puris naturalibus conditus à Deo fuisset, concedo: ultimum nostrum finem supernaturalem, nempe claram & intuitivam Dei cognitionem, nego.

Dices 2. Ex S. Aug. lib. 4. de Civitate Dei c. 27. solum peccatum in causa est cur Deum non videamus.

Resp. Dist. ant. Solum peccatum est causa moralis cur Deum non videamus, concedo: est causa physica, nego. Causa enim physica, est ipsamet impotentia naturalis, ad quam superandam ac vincendam necessarium est supernaturale luminis gloriæ auxilium.

A R T I C U L U S I I I.

An Deus sit incomprehensibilis.

Comprehensio, latiori sensu, idem est ac rei alicujus affecutio seu obtentio: quo sensu dicebat Apostolus 1. Corinth. 9. vers. 24. *Nescitis quòd ii qui in stadio currunt, omnes quidem currunt, sed unus accipit bravium? Sic currite ut comprehendatis.*

Propriè ac strictè hic comprehensio idem est ac plena, adæquata & totalis rei cognitio; metaphora ducta à rebus corporeis. Ut enim corpus aliquod ab alio comprehenditur, quod totum in eo continetur, ita objectum quod cognoscitur, dicitur à mente comprehenditur, quod totum quantum quantum est cognoscitur. Ita comprehensionem objecti, à simplici ejusdem cognitione apprimè distinguit S. Aug. Ep. 147. ad Paulinam. *Aliud est, inquit c. 8. n. 21. videre, aliud est totum videndo comprehendere. Quandoquidem id videtur, quod præsens utcumque sentitur: totum autem comprehenditur videndo, quod ita videtur, ut nihil ejus lateat videntem, aut cujus fines circumspici possunt.*

Tom. 2. p. 481. G.

C O N C L U S I O.

Deus ab intellectu creato, etiam adjuvante lumine gloriæ comprehendendi non potest.

Probatur 1. Testimoniis Scripturæ.

Job 11. v. 7. *Forsitan vestigia Dei comprehendes, & usque ad perfectum Omnipotentem reperiēs? Et c. 35. v. 26. Ecce Deus magnus, vincens scientiam nostram.*

Jeremiæ 32. v. 19. *Magnus consilio, & incomprehensibilis cogitatu.*

Rom.

Rom. II. vers. 33. *Quàm incomprehensibilia sunt Judicia ejus, & investigabiles viæ ejus!*

Denique I. ad Timoth. 6. v. 16. *Lucem habitat inaccessibilem.*

Gratis nostro quidem judicio Vasquez hîc supponit, citatis mox testimoniis, de una incomprehensibilitate consiliorum Dei, non verò ipsius substantiæ seu naturæ fieri mentionem: quasi Dei consilia ab ejus natura distincta forent; nec par esset, quantum ad exclusionem cognitionis comprehensivæ, consiliorum & naturæ Dei ratio. Deinde verò, cum Apostolus absolute pronunciat, Deum habitare *lucem inaccessibilem*, haud dubiè non excludit possibilem Dei visionem intuitivam; ergo solummodo comprehensivam excludit,

Probatur 2. Constanti Ecclesiæ traditione.

Tom. II. Concil. Lateran. sub Innoc. III. cap. firmiter, *Credimus*, ajunt Patres Concilii, *quòd unus solus sit Deus, æternus, immensus, incomprehensibilis.*

Tom. 12. Conc. Basileense an. 1435. proscripsit propositionem Aug. de Roma qua dixerat, *animam Christi videre Deum tam clarè & intense, quantum clarè & intense Deus videt seipsum.*

Edit. n. Idem jam antè docuerant S. Irenæus l. 4. c. 20. *Secundum magnitudinem quidem ejus, inquit, & mirabilem gloriam, nemo videbit Deum & vivet: incapabilis enim Pater.*

P. 48. S. Cyrillus Jerosolymitanus Catechesi 6. Quid igitur (ait) dicet aliquis, *Nonne scriptum est, quòd Angeli Cælorum vident semper faciem Patris mei qui in cælis est? At vident Angeli, non sicut Deus est, sed quatenus ipsi capere possunt... Vident igitur Angeli quantum capaces sunt, & Archangeli possunt; Throni & Dominationes plusquam illi primi: minus tamen quam Majestas illa mereatur.*

P. 818. S. Epiphanius hæresi 70. n. 7. *Neque verò dubium est, inquit, quin Deus comprehendi nequeat..... Porro cum invisibile illud infinitum aspicit, non quatenus infinitum est, illud intuetur: sed quantum illius, quod imbecillum est, natura capere potest.*

P. 819. Quod quidem duplici comparatione illustrat; hominis scilicet qui è sublimiori specula mare intuetur, aut cælum per angustum foramen conspicit; ille quidem mare videt & cælum, sed non totum; nec quantum ad omnem maris & cæli extensionem.

S. Joannes Damasc. lib. I. orthod. fidei c. I. *Deus, inquit, nec oratione ulla explicari, nec ullo modo comprehendi potest.*

Tom. I. p. S. Augustinus Epistola 147. jam laudata. *Non Dei plenitudinem ait, quisquam, non solum oculis corporis, sed vel ipsa mente aliquando comprehendit.*

Tom. 2. p. Deinde explicat quid intersit inter cognoscere & comprehendere. Verba initio hujus articuli reddidimus.

481. num. Sermone 117. aliàs 38. de verbis Domini cap. 3. *Attingere, inquit, aliquantum mente Deum, magna beatitudo est; comprehendere autem, omnino impossibile.*

Et lib. 12. de Civitate Dei c. 18. hujus divinæ incomprehensibilitatis causam & rationem repetit ex infinitate ipsius Dei, qui solus se ipsum capere potest ac comprehendere: non ita intellectus creatus, cujus capacitas omnino finita est. Sic loquitur: *Quapropter si quidquid scientia comprehenditur, scientis comprehensione finitur: profectò & omnis infinitas quodam ineffabili modo Deo finita est, quia scientia ipsius incomprehensibilis non est.*

Tom. 7. p. Quia igitur hominis cognitio finita & limitata est, non potest objectum infinitum cognoscendo comprehendere: cognitio quippe comprehensiva totam rei capacitatem seu cognoscibilitatem adæquare debet.

Denique

Denique constantem hanc Ecclesiæ doctrinam adversus Anomæosæculo IV. strenuè vindicarunt SS. Patres, Gregorius uterque, Basilius, Chrysostomus, Theodoretus, &c.

Probatur 3. ratione Theologica ducta ex conditionibus ad veram comprehensionem requisitis. Discordes reipsa hic sunt Scholæ Magistri, tamen circa ipsum dogma unanimis sit eorum sententia. Hoc unum hic caveat prudens Theologus, ne fortè qua ratione usus fuerit ut probet Deum à beatis comprehendi non posse, eadem probetur illum nec intuitivè quidem videri ab illis posse.

Tres verò præcipuæ sunt circa præsentem quæstionem opiniones Scholæ.

Prima, eorum qui cum Francisco Victoria sentiunt, idcirco Beatos non comprehendere Deum; quia etsi divinam ejus essentiam, attributa, & perfectiones videant, non tamen secundum omnem amplitudinem seu intensi-
Tom. I. p. 308. col. 1.
 fionis gradum. *Hæc sententia*, inquit Vasquez disp. 53. cap. 1. *omnium judicio, nihil habet probabilitatis*, ex qua duo absurda sequuntur: primum, posse videri essentiam divinam non visis personis; imò unum attributum sine alio. Namque si in eodem attributo latet gradus aliquis intensi-
 fionis; si aliquid videtur: & aliquid non videtur: multò magis visa essentia latere possunt personæ; & viso uno attributo, non videri aliud; neque enim minùs differt unum attributum ab alio, aut persona ab essentia, quàm unus gradus ejusdem attributi ab alio; si fas est gradus intensi-
 fionis in divinis attributis excogitare. Alterum incommodum quod ex ista sententia sequitur, istud est, nempe Deum non videri; si aliquid ipsius lateat videntem; Deus enim est tota sapientia, non aliquid illius; & ubi non est tota sapientia, non est Deus; ergo si non tota videtur, non videtur Deus. Hactenus Vasquez, qui concludit hujus opinionis consectaria manifestè absurda esse ac contra fidem.

Secunda sententia est S. Thomæ & discipulorum ejus, qui ad cognitionem Dei comprehensivam exigunt, non tantum ut Deus videatur totus, nec quidquam illius lateat, sed etiam ut tam perfectè videatur ac videri potest & exigit. Hoc est, ut cognitio in se tantæ sit perfectionis in genere cognitionis, quantæ est objectum in genere cognoscibilis: uno verbo, ut sicut objectum (Deus nempe) est infinitum, ita & modus cognoscendi sit pariter infinitus: atqui creatus intellectus non potest modo infinito versari circa Deum videndum; ergo neque potest Deum comprehendere.

Tertia sententia quam sequitur Vasquez, & faciliorem esse judicat, distinguit inter ea quæ formaliter, & ea quæ eminenter aut virtualiter tantum sunt in Deo. Ad cognitionem verò comprehensivam, postulant hujus sententiæ patroni, ut non tantum attingat ea quæ formaliter, sed etiam quæ eminenter aut virtualiter sunt in Deo; hoc est illud omne quod à Deo pendet, & ad quod terminari possunt divinæ ipsius perfectiones. Atqui fieri non potest, ut creatus intellectus hæc omnia cognoscat, v.g. omnia possibilia aut futura, quæ ex consilio Dei pendent, sunt enim infinita: infinitum autem comprehendi non potest, nisi à mente infinita.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Falsò hic supponitur, cognitionem qua Deus comprehenderetur, debere esse infinitam.

I. Quia nusquam legimus Veteres hoc momento usos fuisse ad confutandum errorem Anomæorum.

Tournely de Deo.

Q

II. Quia

II. Quia cum in hac opinione dicitur, cognitionem Dei comprehensivam, si quæ daretur, debere adæquare totam objecti cognoscibilitatem; & esse in genere cognitionis tam perfectam, ac est objectum cognitum in se; vel modus ille cognoscibilitatis attenditur ex parte objecti cogniti, vel ex parte facultatis cognoscentis: si primum, Deus totaliter videtur, quia totus videtur sicuti est: si secundum, dici etiam non immerito potest Deum totaliter videri ab intellectu creato per auxilium luminis gloriæ, quia tota sua virtute & conatu in Deum rapitur, & tendit.

III. Quia absurdum inde sequitur, nempe Angelum, v. gr. non posse atomum aut muscam comprehendere, quia hæc nobiliori modo cognosci à Deo semper potest, quàm à quocunque intellectu creato: ergo falso asseritur, cognitionem comprehensivam adæquare debere totam objecti cognoscibilitatem.

Resp. Nego antecedens.

Ad primam ejus probationem. Dico quotquot è Veteribus Anomæos impugnarunt, aut supposuisse, aut disertè affirmasse, idcirco ab intellectu creato comprehendere Deum non posse, quia Deus est infinitus; infinitum autem comprehendere non potest à facultate finita, qualis est intellectus creatus, quantocunque tandem lumine gloriæ instructus supponatur. Quæ profectò ratio non obscure indicat, cognitionem comprehensivam commensurari debere dignitati ac præstantiæ objecti quod comprehenditur.

P. 819. A. Id profectò voluisse videntur S. Epiphanius hæresi 70. n. 7. cum dixit: *Infinitum non videri quatenus infinitum est, sed quantum illius, quod imbecillum est, natura capere potest.*

Tom. 7. p. 317. F. S. Augustinus Lib. 12. de Civitate Dei c. 18. citato ubi asserit, *Id quod scientia comprehenditur; scientis comprehensione finire.* Porro, cum finita sit omnis creata scientia, Deum infinitum comprehendere non potest.

Tom. 1. p. 602. nu. 92. D. S. Gregorius Magnus Lib. 18. Moral. cap. 54. *Nec tamen ita videbimus, (Deum) inquit, sicut videt ipse seipsum. Longè quippe dispariliter videt Creator se, quàm videt creatura Creatorem. Nam quantum ad immensitatem Dei, quidam nobis modus figitur contemplationis: quia eo ipso pondere circumscribimur, quo creatura sumus. Habet ergo creatura ex sua nativa conditione finita & limitata, quòd Deum infinitum capere seu comprehendere non possit.*

Tom. 11. pag. 463. col. 1. C. Denique S. Thomas ad Annibaldum Lib. 4. dist. 49. art. 1. ad 2. *Quanto, inquit, essentia rei cognoscitur secundum modum suæ cognoscibilitatis, tunc res comprehenditur: sed hoc in visione Dei esse non potest: quia claritas divinæ essentiae, per quam est cognoscibilis, est infinita; modus autem intellectus creati videntis non potest esse infinitus: Et ideo non comprehendit, non quia totum non videat, sed quia totaliter non videt; videt enim finitè quod de se visibile est infinite.*

Ad secundam. Dico modum illum cognoscibilitatis tenere se ex utraque parte, tum subjecti videntis, tum objecti quod videtur: ex parte quidem subjecti seu intellectus cognoscentis, cujus cognitio cum sit finita & limitata, non adæquat totam cognoscibilitatem Dei, qui modo infinito cognosci potest & exigit; adeoque Deum non videtur totaliter, id est tam perfectè quàm videri potest, qualiscunque tandem sit ejus conatus, qui semper finitus est ac limitatus. Ex parte etiam Dei qui cognoscitur: etsi enim totus videatur, non tamen totaliter, saltem respectu eorum quæ in ipso virtualiter aut eminenter continentur, ut diximus. Quo sensu dixit

S. Aug.

S. August. antea laudatus Epist. 147. *Illud comprehendere quod ita videtur, ut Tom. 2. p. 481. G. nihil ejus lateat videntem, aut cujus fines circumspici possunt.*

Ad tertiam, nego absurdum illud consequi. Namque ut objectum aliquod mente seu cognitione comprehendatur, non requiritur ut absolute videatur eo omni modo quo ab ente superiori videri potest, sed sufficit quod videatur eo omni modo quo postulat seu exigit videri: atque ita, licet atomus vel musca videatur à Deo, modo infinito; potest tamen Angelus cognitione finita illam comprehendere, quia non aliter exigit videri, quam modo finito. Non ita est de Deo, cujus natura hoc exigit ut modo infinito ac perfectissimo comprehendatur; quod quidem soli Deo competit. Quapropter quantumcunque perfectione ac gradu crescat in beatis Dei visio intuitiva nunquam poterit esse comprehensiva; quia semper erit finita, & minus Deus videbitur, ait S. Cyrillus Jerosolym. *P. 48. C. Catechesi 6. quam Majestas divina mereatur.*

Objicies 2. Modus explicandi quem tertia sententia suggerit, omnino absurdus videtur: quia nempe absurdum est, supponere Deum totum videri, ita ut quodlibet ejus attributum in tota sua amplitudine cognoscatur, nec tamen videri posse omnia possibilia & futura: quasi creaturæ possibiles, & futuræ, longè magis captum superent humanum, quam essentia Dei ejusque singula attributa.

Resp. 1. Argumentum istud in suos Auctores retorqueri facile posse. Non enim magis absurdum est videri Deum totum & singula ipsius attributa, & quæ in ipso sunt formaliter, non visis omnibus creaturis possibilibus & futuris quam absurdum sit Deum totum, & singula ejus attributa videri secundum substantiam; & ea non videri secundum omnes suos gradus intensiōis: atqui hoc postremum defendunt qui nos impugnant; ergo &c.

Resp. 2. Cognitis divina essentia, iisque omnibus quæ formaliter in illa continentur, Deum totum quidem videri, nec tamen idcirco à Beatis comprehendere, quia non vident divinam essentiam secundum omnem suam infinitam extensionem ac virtutem: id est, non vident eo omni modo quo videri potest & exigit; nec vident omnes effectus ad quos extendi ac terminari illa potest; quos si viderent, Deum procul dubio comprehenderent, cum nihil esset ultra quod videri ab illis posset.

Quamquam dissimulandum non sit, in præsentī controversia aliquid obscurum & implicatum, atque ad solvendum difficile animo semper observari. Unde Vasquez totam de incomprehensibilitate Dei disputationem claudit asserendo, *eam non in rerum, sed vocum controversia positam esse; omnesque Scholasticos, præter Victoriam, re idem omnino sentire, & sola voce differre eò quod comprehensio variè ab ipsis usurpetur.*

Objicies 3. Objectum quod simplicissimum est, & totum videtur quale in se est, comprehenditur: atqui Deus est simplicissimus, ac totus videtur ut est in se; ergo comprehenditur.

Resp. Distinguo majorem. Si videatur totum & totaliter, concedo: si totum quidem videatur, sed non totaliter, nego. Porro Deus est quidem simplicissimus, ac totus quoad substantiam videtur à Beatis, sed non totaliter: quia, ut dictum est, non videtur eo omni modo quo videri potest; nec videntur quæcunque in eo sunt aut virtualiter aut eminenter.

Instabis 1. Deus videri potest, quia est in se visibilis; ergo pariter comprehendere potest, quia est comprehensibilis.

Q. 2.

Resp.

Resp. Distinguo consequens. Quia est comprehensibilis, à semetipso, concedo: à creato intellectu, nego.

Instabis 2. Beati vident ipsam Dei comprehensionem, seu actum quo Deus se ipsum comprehendit; ergo comprehendunt Deum.

Resp. Nego consequens. Neque enim propterea vident omnem terminum ad quem divina comprehensio fertur.

Instabis 3. Tota divinitas uniri potuit in Christo, unione personali & hypostatica cum natura humana: quidni ergo poterit tota uniri cum intellectu, unione intellectiva & intentionali seu objectiva?

Resp. Distinguo antecedens. Tota divinitas uniri potuit in Christo unione personali, secundum modum & finitam capacitatem humanitatis, concedo; secundum omnem & infinitum modum, nego. Similiter divina essentia, in ratione objecti uniri potest cum intellectu, sed modo proportionato finitæ capacitati intellectus; non verò, modo infinito & comprehensivo.

Instabis 4. Cognitio divina, qua Deus se cognoscit ac cognoscendo comprehendit, uniri potest cum intellectu creato, quemadmodum unita est divinitas cum humanitate in Christo, unione personali.

Resp. Nego antecedens 1. Quia cognitio est actio vitalis quæ necessario à proprio & interno principio profluere debet: è contra unio divinitatis cum humanitate, nihil vitale sonat; sed est dumtaxat terminatio naturæ humanæ per Verbi personalitatem. Etsi posset (per impossibile) uniri cognitio Dei cum intellectu creato, non tamen Deus comprehenderetur; quia unio illa fieret modo finito; pro exigentia & capacitate intellectus creati.

Instabis denique 1. Corinth. 13. v. 12. *Nunc cognosco ex parte*, ait Apostolus, *tunc autem cognoscam, sicut & cognitus sum*, nempe à Deo: atqui cognitus est à Deo cognitione perfecta & comprehensiva; ergo &c.

Resp. Particulam, *sicut*, eò loci perfectam æqualitatem non denotare, sed hoc unum dumtaxat, nempe futurum aliquando ut Apostolus Deum clarè & intuitivè cognoscat, non per speculum & in ænigmate, ut fit hac in vita: quamvis numquam fiet, ut tam perfectè Deum videat, quàm ipse videtur à Deo.

Q U Æ S T I O U N D E C I M A.

De visione Dei.

OMnem de visione Dei disputationem ad quinque universim capita revocabimus.

1. De possibilitate visionis Dei; & ratione qua possibilis potest demonstrari.

2. De existentia visionis Dei. An statim à morte, sanctis quibus nihil luendum superest, concedatur.

3. De principiis effectivis visionis: ubi de lumine gloriæ.

4. De objecto visionis Dei.

5. Denique de proprietatibus visionis Dei.

Circa possibilitatem visionis Dei duo sunt discutienda. Primum, an sit possibilis alterum, an & quomodo possit demonstrari possibilis.

A.R.

ARTICULUS UNICUS.

An possibilis sit & possit demonstrari intuitiva Dei visio.

DUplex vulgò distinguitur Dei cognitio: abstractiva scilicet, & intuitiva. Per abstractivam, Deus in alio & per aliud, nempe per effectus creatos cognoscitur; per intuitivam verò, immediatè ac in se ipso: de hac postrema hìc agitur.

Duobus autem modis, res aliqua possibilis demonstrari potest, nempe positivè, vel negativè. Positivè quidem per medium aliquod certum & efficax, sive internum sive externum. Negativè verò, cum solvuntur quæcunque contra rei possibilitatem opponuntur.

Possibilem esse visionem Dei intuitivam nonnulli negarunt, teste S. Gregorio Magno Lib. 18. Moral. c. 54. n. 90. *Sciendum, inquit, quòd fuere nonnulli, qui dicerent Deum etiam in illa regione beatitudinis, in claritate quidem sua conspici, sed in natura minimè videri.* Qui error Palamitarum fuit. Dicebant enim illi, ut referunt Raderus Lib. 2. Historiæ Catacuzeni, & Leo Allatius Lib. 2. de consensione utriusque Ecclesiæ c. 16. non Dei substantiam, sed aliquam duntaxat lucem seu claritatem ab illa distinctam & fluentem, à Beatis conspici. Edit. nov.
Tom. I. p.
601.

Idem senserunt Armeni, sicuti narrat Richardus Radulphus Archiepiscopus Armachanus L. 14. de quæstionibus Armenorum; & innuit Eugenius IV. S. Pontifex in Decreto pro Armenis.

Græcis eundem errorem tribuit Armachanus.

Fuere in Academia Parisiensi, qui anno 1240. inter plures erroneas propositiones, hanc propugnaverunt: *Quòd divina essentia in se, nec ab homine, nec ab Angelo videatur, vel videbitur.* Errorem hunc, de consilio Magistrorum Universitatis Parisiensis, damnavit Guilielmus Alvernus Episcopus Parisiensis Tom. 3. Hist. Univers. pag. 177.

Multi è recentioribus, ejusdem erroris accusant Abaelardum: laudantque eam in rem, Epistolam 190. S. Bernardi ad Innocentium S. Pontificem. Verum, ne verbum quidem ea in Epistola de isto Abaelardi errore. Et verò, quomodo negasset ille possibilem ex gratia intuitivam Dei visionem, quem Gallicani Episcopi quinque apud Innocentium S. Pontificem accusant, data Epistola 191. inter Bernardinas, *Quòd fidei meritum evacualet, quia totum quod Deus est, humana ratione arbitrabatur se posse comprehendere.* Tom. I. p.
644. &
seq.
Tom. I. p.
184. n. I.
C.

Vasquez in primam part. S. Thomæ disp. 36. cap. 2. 3. & 4. existimat S. Chrysostomum, ut declinaret extremum errorem Anomæorum, qui contendebant se propria virtute Deum comprehendere, docuisse non posse intuitivè ab Angelis vel hominibus videri: Chrysostomo adjungit Theodoretum, Basilium, Cyrillum Alexandrinum & Jerosolymitanum, Gregorium Nyssenum: Imò & ex Latinis S. Hieronymum, Primasium, & Isidorum. Hos Patres, ait Vasquez c. 4. *si sincerè loqui velimus, vix possumus in bonum sensum interpretari.*

Quos omnes Scholæ Theologi excusant, hos accusat Vasquez: Anomæos è contra, quos omnes erroris hac in parte arguunt, ipse ab errore vindicat: Quos: ait c. 3. *non satis constat docuisse Deum à Beatis ita perfectè videri, ut ab eis comprehendatur.* Sed absit à nobis ut vel hæreticos,

contra Veterum fidem excusemus; vel SS. Patres causæ catholicæ hic eripi patiamur. Itaque sit

PRIMA CONCLUSIO.

Possibilis est intuitiva Dei visio.

Probatur 1. ex Scriptura, quæ & visionem Dei promittit tamquam præmium bonorum operum; & concessam jam aliquibus fuisse testatur.

Matth. 5. v. 8. *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt:*

Joan. 14. v. 21. *Qui diligit me: diligetur à Patre meo: & ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum.*

1. Joan. 3. v. 2. *Cum apparuerit, similes ei erimus: quoniam videbimus eum sicuti est.*

1. Corinth. 13. v. 12. *Videmus nunc per speculum in ænigmate: tunc autem facie ad faciem.*

Denique Matth. 18. v. 10. *Angeli eorum in cælis semper vident faciem Patris mei.* Angeli igitur jam fruuntur visione Dei clara & intuitiva. Porro in altera vita homines pares erunt Angelis. *Erunt*, ait Christus ibid. cap. 22. v. 30. *sicut Angeli Dei in cælo.*

Fidem hanc Ecclesiæ confirmat Eugenius IV. S. Pontifex, in Decreto Armenis dato; ubi pronunciat: *Purgatas animas in cælum mox recipi: & intueri clarè ipsum Deum trinum & unum sicuti est.*

Tom. 7. Concil. p. 1047. Et Patres Francofordienſis Concilii in Epistola ad Præsules Hispanos jam antea dixerant: *Prædicamus eum (Christum) verum Deum & vivum, ut ad ejus beatissimam visionem pervenire mereamur, in qua est æterna beatitudo.*

Conspirant SS. Patres, quos hic recensere superfluum foret; cum in solutione objectionum occurreret de illis dicendis locus; & ex professo, ubi de existentia visionis beatificæ, à nobis laudandi sint.

Probatur 3. ratione. Quia potest homo per gratiam, suum ultimum finem ac beatitudinem, ad quam ex benignitate Dei factus est, adipisci: atqui illa posita est in clara & intuitiva Dei visione. *Hæc est enim vita æterna, ut cognoscant te solum Deum verum, & quem misisti Jesum Christum.* Joan. 17. v. 3.

Confirmatur. Quia potest intellectus hominis per gratiam elevatus, attingere id omne quod est intelligibile, cum sit facultas capax cognitionis: Deus autem est intelligibilis, cum sit summum verum.

SECUNDA CONCLUSIO.

Possibilem esse visionem Dei intuitivam, nulla ratio naturalis potest demonstrare positivè, sed negativè tantum.

Probatur prima pars 1. Quia ratio naturalis demonstrare id non potest quod solo naturæ lumine non cognoscit: atqui humana ratio possibilem esse intuitivam Dei visionem, solo naturæ lumine non agnoscit. *Oculus enim non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ Deus præparavit iis qui diligunt illum.* 1. Cor. 2. v. 9.

Tom. 2. p. 477. G. Unde S. Aug. Epist. 147. c. 5. n. 12. *Scimus, inquit, posse Deum videri.... An fortè non debui dicere, scimus, sed, credimus.... quia scriptum est in Scriptura cujus fideles sumus, quòd verum sit, minimè dubitamus.*

Et Lib. 13. de Trinitate c. 9. *Fides autem ista, inquit, totum hominem im-*
mor-

mortalem futurum, qui utique constat ex anima & corpore, & ob hoc verè beatum, non argumentatione humana sed divina auctoritate promittit.

Tom. 8. p.
935. nu.
12. G.

Omnis demonstratio vel est à priori, vel à posteriori: atqui visionis Dei possibilitas neque à priori, neque à posteriori potest demonstrari.

Non à priori: quia demonstratio à priori, fit per propriam causam: atqui visionis Dei intuitivæ nulla est ex parte nostri causa naturalis per quam possit demonstrari. Si enim aliqua hujuscemodi causa assignari posset, maximè aut divina omnipotentia quæ naturaliter infinita cognoscitur; aut activitas mentis nostræ, per quam circa omne intelligibile versari potest: atqui neutrum dici potest. Non primum, quia etsi cognoscamus Dei omnipotentiam infinitam esse, non propterea cognoscimus omnem & quemlibet illius terminum, seu effectum possibilem, sed tantum generatim ac confuse cognoscimus, Deum posse id omne quod est possibile, sed quod non implicat: an verò hic vel ille effectus repugnet necne, naturaliter non cognoscimus. Non secundum, quia intellectus potest tantum naturaliter attingere objectum intelligibile naturale ac sibi proportionatum: Deus autem intuitivè videndus, est objectum supernaturale & longè excedens naturales intellectus creati vires.

Non à posteriori: quia nullus est naturalis effectus qui necessariam habeat cum intuitiva Dei visione connexionem. Quis enim ille foret? Appetitus hominis naturalis, vel elicitus? at nullus est in homine hujusmodi appetitus visionis Dei intuitivæ. Non naturalis, quia natura id non appetit, quod nec agnoscit, nec viribus suis potest assequi; aliàs, irritus ille foret ac frustraneus: atqui natura sibi soli permessa, nec agnoscit, nec propriis viribus assequi potest claram Dei visionem; ergo illam naturaliter non appetit. Naturali quidem instinctu ad beatitudinem & bonum in communi inclinamur; sed quòd illa beatitudo in sola Dei visione intuitiva reponenda sit, natura ex sese non dicat nec suggerit; quandoquidem pro suo quisque affectu, variis in rebus felicitatem suam collocat. Nullus etiam est in nobis appetitus elicitus visionis Dei beatificæ, quia talis appetitus ex rei notitia nascitur. Cum igitur naturaliter non cognoscamus Deum clare & intuitivè videndum esse, neque etiam illius visionis datur appetitus elicitus. Adde quòd si naturalis esset hujusmodi appetitus, quoddam illius vestigium saltem apud veteres Philosophos extitisset: apud illos tamen, altum de illa visione Dei intuitiva silentium.

Secunda pars Conclusionis probatur. Quia id negativè saltem possibile demonstratur, quod non probatur impossibile: atqui non probatur impossibilem esse visionem Dei intuitivam; quod enim verum est, nunquam potest demonstrari esse falsum: quod patebit ex solutione eorum quæ contra possibilitatem visionis Dei objiciuntur.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Scriptura disertè affirmat, Deum à nemine unquam visum fuisse, imò nec videri posse. 1. ad Timoth. 6. v. 16. *Qui inhabitat lucem inaccessibilem: quem nullus hominum vidit, sed nec videre potest.*

Matth. 11. v. 27. *Nemo novit Filium, nisi Pater: neque Patrem quis novit, nisi Filius.*

Et Joan. 1. v. 18. *Deum nemo vidit unquam: Unigenitus qui est in sinu Patris ipse enarravit.*

Deinde ex testimoniis Scripturæ, inter probationes Conclusionis nostræ laudatis non magis inferri potest Deum aliquando, sicuti est in se, à Beatis videndum: quàm ex iis, in quibus dicitur visus facie ad faciem à Moyse, Jacob & aliis Prophetis, inferri possit re ipsa ab illis oculis corporis visum fuisse: atqui postremum illud asseri meritò non potest; ergo &c.

Resp. Patere ex suprà dictis, quo sensu Deus invisibilis dicatur: nempe 1. Oculis corporis. 2. Per solas naturæ vires. 3. Hac in vita. 4. Visione perfecta & comprehensiva.

Ad confirmationem: dispar est omnino ratio. Certum enim est, in Veteri Lege, Deum, in substantia & qualis est in se, à nemine visum esse. *Non enim videbit me homo & vivet*, Exodi 33. v. 20. ait Deus. Visiones ergo illæ seu apparitiones Dei, quibus Veteres nonnulli donati sunt, per quasdam species & imagines factæ sunt. *In specie*, inquit S. Ambrosius, *quam voluntas elegit, non quam natura formavit*. In hac mortali carne consistentibus, ait S. Gregorius Magnus Lib. 18. Moral. c. 28. *& videri potuit per quasdam circumscriptas imagines, & videri non potuit per incircumscriptum lumen æternitatis*. At Sanctis in cœlo degentibus se Deus conspiciendum exhibet sicuti est: *Cum apparuerit, similes ei erimus: quoniam videbimus eum sicuti est*. 1. Joan. 3. v. 2.

Instabis 1. De Angelis quidem Matth. 18. dicitur, *Quod semper vident faciem Patris qui in cœlis est*. Attamen de iisdem S. Petrus Epistolæ 1. cap. 1. v. 12. ait: *In quem desiderant Angeli prospicere*. Si vident, quomodo desiderant? si desiderant, quomodo vident? desiderium enim est rei absentis.

Resp. Desiderium illud excludere dumtaxat satietatis seu possessionis fastidium, non præsentiam objecti. Objectionem ita solvit S. Gregorius Mag. loco mox citato. *Si sententia utraque confertur, ait, quia sibi nequaquam discordet, agnoscitur. Deum quippe Angeli & vident, & videre desiderant; & sitiunt intueri, & intuentur.... Ne enim sit in desiderio anxietas, desiderantes satiantur: ne autem sit in satietate fastidium, satiati desiderant. Et desiderant igitur sine labore, quia desiderium satietas comitatur; & satiantur sine fastidio, quia ipsa satietas ex desiderio semper accenditur*.

Instabis 2. Deus comprehendi non potest, quia simpliciter in Scripturis incomprehensibilis dicitur; ergo pariter, quia simpliciter dicitur invisibilis, videri absolute non potest.

Resp. Nego paritatem. Disparitas est, quia nullibi Scriptura docet Deum comprehendi posse: è contra, licet aliquando invisibilem eum dicat, aliis tamen in locis clarè affirmat illum saltem per auxilium quoddam supernaturale videri posse.

Objicies 2. auctoritatem S. Chrysostomi pluribus in locis, maximè verò Hom. 14. in Joan. & Hom. 3. de incomprehensibili Dei natura, ubi apertè docet, Deum, nec ab homine, nec ab Angelo videri posse.

Hom. 14. in Joan. ad hæc verba: *Deum nemo vidit unquam*, ait

1. Id quod est Deus, non modò Prophetæ non viderunt, sed neque Angeli, neque Archangeli.

2. Nec Angelos nec Archangelos quidquam de substantia Dei dicere posse. Si eos percontaberis, inquit, nihil ab iis de substantia Dei audies; sed tantum referentes, *Gloria in altissimis Deo, & in terra pax &c.*

3. Visum quidem Deum ab Angelo fuisse post Incarnationem, non verò ante. Ex quo, inquit, carnem induit, tunc visus est ab Angelis: antea verò non ita videbatur, cum ipsis quoque invisibilis esset substantia.

4. Istud Scripturæ testimonium, *Angeli eorum semper vident faciem Patris mei qui in cælis est*, quo maximè dogma nostrum catholicum demonstratur, aliò planè inflectit S. Chrysostomus, vultque eodem sensu intelligi debere ac istud Math. 5. *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt*. Hæc porrò verba non intelligit de visione Dei clara & intuitiva, sed de quadam dumtaxat notitia, seu, ut loquitur, imaginatione ad captum nostrum accommodata. Quid igitur, pergunt S. Doctor, ait Christus? *Angeli eorum semper vident faciem Patris mei*. Quid ergo faciem Deus habet? . . . sed nemo ea agitur infania ut hæc dixerit. Quenam ergo hæc sententia? quæ & in illo loco, *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt*: nempe mentis intuitum, qui ad captum nostrum temperatus est & notionem Dei prout eam habere possumus.

Ibid. Di.

5. Denique S. Doct. contendit à solo Patre Filium cognosci, & Patrem à Filio. Homilia verò 3. de incomprehensibili Dei natura, docet

1. Illos Angelos, qui coram Deo stant, nec præ nimio divinæ Majestatis fulgore oculos audent attollere, non videre ipsam meram lucem & sinceram Dei substantiam, sed attemperatum lumen. Quamquam, inquit, non ipsum sine temperamento lumen, neque ipsam puram substantiam videbant, sed quæ videbantur attemperata erant. Quid autem est illa attemperatio? Quando Deus non sicut apparet, sed ad modum ejus qui ipsum visurus est, sese attemperat, videntiumque infirmitati sese accommodat.

Ed. nov.
To. I. p.
465. C.

2. Docet attemperationem illam seu condescensum concessum Prophetis fuisse, quibus procul dubio concessa non fuit clara & intuitiva Dei visio: condescensus ergo ille, est quid distinctum à clara Dei visione. Itaque, inquit, licet Prophetam audias dicentem, *Vidi Dominum ne suspiceris eum vidisse substantiam illam, sed attemperantis se formam*.

Ibid. p.
466. A.

3. Denique ibidem: Vocemus, inquit, ineffabilem, intelligibilem ipsum Deum, invisibilem, incomprehensibilem, humanæ linguæ vim superantem, mortalis mentis comprehensionem excedentem, Angelis non vestigabilem, Seraphinis invisibilem, Cherubinis inintelligibilem, inaspectabilem Principatibus, Potestatibus, Virtutibus, ac simpliciter omni creaturæ: à solo autem Filio & à Spiritu sancto cognitum.

Ibid. pag.
463. C.

Resp. Distinguo antecedens. S. Chrysostomus docet Deum nec ab homine nec ab Angelo videri posse, visione perfectè comprehensiva, concedo: visione simpliciter intuitiva, qua Deus conspicitur ut est in se, nego. Mens S. Doctoris ex ipsius instituto elicienda est. Disputabat scilicet his in locis contra Anomæos, qui, ut ipse loquitur Homilia 2. adversus illos, *stultè non minus quàm impie jactitabant se ita Deum nosse, ac Deus ipse novit*. Quoties igitur asserit S. Doctor Deum invisibilem esse, intelligi, & explicari debet appositè ad controversiam quam versabat contra Anomæos; Deum nempe videri non posse comprehensive, de hoc enim uno capite agebatur: non autem de visione simpliciter intuitiva. Se ipsum multis in locis exponit S. Doctor, & objectionem præoccupans quam sibi proponendam præsentiebat, quasi existimaret Deum nullatenus à Beatis videri posse, declarat se de visione dumtaxat comprehensiva loquutum esse. Hom. 4. de incomprehensibili Dei natura, expendens illud S. Joannis, *Deum nemo vidit unquam*, sic ait: Cur ergo Joannes, ait, *Deum nemo vidit unquam*? Ut ediscas eum de perfecta & clara cognitione loqui. Et paulò infra: Itaque cum audis, *Deum nemo vidit unquam*, id intellige, nullum esse qui Deum substantialiter omnino perfectè cognoscat.

Ibid. p.
474. D.
Ibid. p.
475. C.

Habemus hic sui ipsius tutissimum interpretem Chrysostomum. Et homil.

Ed. Com-
mel. p. 77.
D. E.

14. in Joan. postquam illud sibi opposuit: *Quid ergo, inquit, num omnes in ignorantia vivimus? Statim respondet: Absit: sed nemo ita cognovit Patrem ut Filius. Et paulò post: Sic multi Deum cognoscimus, non tamen ipsam substantiam qualis est, nisi solus ejus Unigenitus, qui certam notionem, visumque & comprehensionem habet, qualem Filium de Patre habere par est. Sunt hæc tam clara & manifesta, ut mirum sit ad illa non attendisse Vasquesium. Ex quibus facillimè solvuntur, quæ proposita sunt ex Hom. 14. in Joan.*

laid. B.

Ad primum. Id quod Deus est, nec Prophetæ, nec Angeli, nec Archangeli viderunt, modo perfectò & comprehensivo, qua ratione Filius Patrem novit, & Pater Filium, concedo: nullatenus viderunt, nego. Porro, in ea Homil. 14. loquitur de cognitione qua Filius novit Patrem, & Pater Filium. *Nemo, inquit, cognovit Patrem ut Filius. Rationem reddit: Quia si incorpoream virtutem quamvis genitam non possumus manifestè conspiciari: multò minus incorpoream & ingentiam substantiam. Cujus quidem generalem istam causam & rationem profert Hom. 5. de incomprehensibili Dei natura: quòd substantia substantiam superiore non probè (idest comprehensivè) nosse potest.*

To. 2. p.
333. C.

Ad secundum, distingo. Nec Angeli, nec Archangeli quidquam de substantia Dei dicere possunt quod perfectè Dei naturam exponat, quasi eam perfectè ac comprehensivè penetrarent, concedo: quod imperfectè saltem & quātum creaturæ tenuitas patitur, aliqua de Deo enarrare nō possint, nego. Si præ oculis semper habeatur quis sit S. Chrysostomi scopus contra Anomæos disputantis, facile erit intelligere, S. Doctorem citatis verbis voluisse superbam illorum hæreticorum præsumptionem retundere; quasi se Angelis superiores arbitrarentur, cum jactitabant se Deum æquè perfectè nosse, ac Deus se novit. Si verò, bellè inquiebat S. Basilii alloquens Eunomium Epistola 168. *scientia minutissimæ formicæ nondum es affecutus naturam, quomodo incomprehensibilem Dei potentiam imaginatione tua comprehensam esse gloriaris?*

Ad tertium, distingo. Angeli Deum viderunt post Incarnationem, modo aliquo singulari hætenus ipsis incognito; nempè viderunt Deum carne indutum & circumscriptum, qui, antea, incircumscriptibilis erat, ut ait idem S. Chrysostomus: concedo: viderunt post Incarnationem, simpliciter & absolutè, quasi antea illum nullatenus vidissent, nego.

Ad quartum. Excludit citatis verbis S. Doctor, & visionem per oculos corporis, quia Deus faciem non habet; & visionem comprehensivam per mentem; sed non excludit, nec negat visionem intuitivam, quæ sit captui nostro accommodata.

Ad quintum. Patet responsio ex jam dictis: scilicet solus Pater novit Filium & Filius Patrem, cognitione perfectà & comprehensiva quæ nulli mortalium concedi potest: *Nemo Patrem novit ut Filius, inquit, concedo: solus Pater cognoscit Filium, cognitione simpliciter intuitiva, nego.*

Ad aliud verò testimonium ductum ex Homil. 3. de incomprehensibili Dei natura; dico, vel in ipsa hujus Homiliæ inscriptione solutionem argumenti contineri: est quippe de incomprehensibili Dei natura.

Neque dicas à S. Doctore verba ista, *videre comprehendere*, promiscuè usurpari. Fatemur; sed appositè ad errorem Anomæorum, quem refellit, intelligi debent: Anomæis enim, Deum videre, & Deum comprehendere, idem planè erat. Porro constabit ex verbis S. Chrysostomi mox referendis, apud ipsum videre simpliciter, aliud significare, quàm comprehendere. Quapropter in Hom. 3. laudata non dissimulat duram & insolentem visuram

iri suis adversariis sententiam suam. Nec ignoro, inquit, me petulantiae accusaturos esse quòd ipsis supernis Virtutibus ipsum incomprehensibilem esse dixerim.

Tom. p.
463. D.

Ad primum: Condescensum eò loci opponit S. Chrysostomus visioni Dei perfectæ & comprehensivæ, non verò simpliciter intuitivæ: istam vocat quemdam condescensum; quia est accommodata & proportionata finitæ capacitati intellectus creati, qui Deum quantus quantus est, comprehendere nunquam potest.

Ad secundum: Condescensus Prophetis hac in vita concessus hoc unum iis contulit, ut Deum clariùs, quàm cæteri mortales, cognoscerent per visiones & revelationes: non verò ut eum intuitivè, ut est in se, cognoscerent. E contra verò, in Angelis condescensus de quo S. Chrysostomus, est ipsamet Dei clara visio creaturæ capacitati attemperata.

Ad tertium: Jam observavimus, ea nomina synonyma esse apud Sanctum Chrysostomum contra Anomæos disputantem: & solam ab ipso excludi visionem Dei perfectam, adæquatam & comprehensivam.

Ne verò quis vel minima suspicione labore circa fidem ac doctrinam S. Chrysostomi, legat ejus Parænesim i. ad Theodorum lapsum cap. 7. ubi exponens ista S. Petri verba Matth. 17. *Bonum est nos hic esse*, ait: *Quid dicetur, quando ipsa rerum veritas aderit, quando apertis regiis ædibus, ipsum Regem conspicere licebit, non ultrà in enigmate, neque per speculum, sed facie ad faciem; non ultrà per fidem, sed per speciem?* Legat ejus Expositionem in Psal. 41. ad ista verba: *Quando veniam & apparebo?* Vide, inquit, ardentem hominem, vide inflammatum. Sciens enim se cùm hinc recesserit, Deum esse visurum, ne expectat quidem dilationem. Legat ejus Hom. 34. in Epistol. ad Corinth. ubi exponens verba ista: *Nunc cognosco ex parte, tunc autem cognoscam sicut & cognitus sum*, ait: *Non quòd eum ita simus cognituri sicut ipse nos: sed quòd sicut ipse nunc ad nos accurrit, ita nos etiam tunc ipsum apprehendemus, & sciemus multa ex iis quæ nunc sunt arcana, & beatissima illa fruemur consuetudine & sapientia.* Legat denique Orationem ejus de S. Philogonio. Hic quidem, inquit, nemo (Deum) vidit, illic autem qui adsunt perpetuò vident, quatenus illum videre licet; non solum præsentem, verum etiam suæ gloriæ splendore condecorantem universum cætum.

Ed. nov.
To. I. p.
17. A.

P. 182. A.

P. 627.

Ed. nov.
To. I. p.
494. C.
D.

Objicies 3. Theodoretum Dialog. i. qui dicitur *Immutabilis*, ubi oppugnans Eranisten Eutychianum, concedentem humanam in Christo naturam à divina post unionem totam absorptam fuisse, probat verum esse in Christo corpus post unionem, quia visus est ab hominibus cum quibus est in terris conversatus: Deus autem secundum suam substantiam videri non potest. Obijcienti vero Eutychiano, Deum in Veteri Testamento sæpiùs visum fuisse, & etiamnum ab Angelis videri, de quibus dicitur, *Angeli eorum semper vident faciem Patris mei*, cùm tamen Deus corpus non habeat; reponit Theodoretus seu orthodoxus: nec à Prophetis, nec ab Angelis ipsis divinam substantiam videri, sed speciem quamdam eorum captui accommodatam. Nos, inquit, & piis cogitationibus utentes, & divinis asseverationibus credentes quæ discretè affirmant, quòd Deum nemo vidit unquam, dicimus ipsos non divinam naturam vidisse, sed visiones quasdam ipsorum captui accommodatas. Sic ergo de Angelis intelligamus, audientes quòd semper vident faciem Patris vestri. Non enim vident divinam substantiam, quæ nec circumscribi, nec comprehendere, nec mente percipi potest, & quæ universa comprehendit, sed speciem quamdam ipsorum naturæ accommodatam. Post Incarnationem verò, visus est etiam Angelis secundum

To. 4. p.
15. B.

dum divinum Apostolum, non in similitudine gloriæ, sed vero ac vivo utens, quasi velamine, carnis integumento. Manifestatus est enim, inquit, Deus in carne.

Duo ex istis Theodoretis verbis inferuntur. Primum, Angelos Deum videre quomodo à Prophetis visus fuit: sed à Prophetis ne intuitivè quidem visus est: (quantò minùs comprehensivè?) ergo nec ab Angelis intuitivè videtur.

Adde, quòd si unam dumtaxat visionem comprehensivam, non verò intuitivam vellet hic Theodoretus excludere, nihil omnino roboris haberet quod adversùs Eutychianum urget argumentum; nempe Christum verum corpus habere, eò quòd visus sit in terris. Statim enim reposuisset Eutychianus, Deum ipsum, licèt comprehendi non possit, tamen ab Angelis videri, qui tamen corpus non habet; ergo pariter Christum visum esse in terris, tametsi humanitas ipsius tota fuerit à divinitate absorpta.

Alterum quod inferri potest, istud est: Deum ab Angelis post Incarnationem dumtaxat visum fuisse, non verò ante. Sed post Incarnationem visus non fuit ab Angelis visione perfectà & comprehensiva; ergo alio modo visus est ab illis; ergo ante Incarnationem Angeli Deum non viderunt intuitivè; post Incarnationem verò, viderunt illum certo quodam modo; nempe carne indutum & circumvestitum; ex quo inferri non debet Angelos Deum quoad substantiam clarè & intuitivè vidisse etiam post Incarnationem.

Resp. 1. Theodoretum, Dialogo citato, excludere dumtaxat visionem Dei per oculos corporis & ex solis naturæ viribus. Scilicet mens ipsius ac consilium erat, demonstrare, adversùs Eutychianum, Christum post unionem verum habere corpus: quod probat, tum quia visus est inter homines agens; tum quia visus est ab Angelis in carne, ipso pronuntiante Apostolo; & quidem alia ratione visus est ab illis post Incarnationem, quàm ante Incarnationem. Porro, infert Theodoretus, visus non est Deus inter homines conversans ratione divinæ suæ substantiæ, hæc quippè videri planè non potest, eo scilicèt modo quo videntur homines cum quibus conversamur, oculis nempe corporis, & per solas naturæ vires: ab Angelis pariter alia ratione visus fuit post Incarnationem, ac ante Incarnationem. Ante Incarnationem, visus non fuit in carne quam nondum assumpserat; ergo post Incarnationem, visus est ab illis in carne; ergo, concludit Theodoretus, (quod unum habebat demonstrandum) Christus verum habet corpus; ergo, humanitas ipsius tota non fuit absorpta per divinitatem, si quidem visa fuit, oculis nempe corporis, sicut videri solent homines inter quos vivimus; divina etenim substantia hoc modo videri non potest. Quo ratiocinio, ut clarum est, excludit dumtaxat Theodoretus visionem substantiæ Dei per oculos corporis non autem visionem simpliciter intuitivam per mentem & gratiæ auxilium.

Nec quidquam roboris inde deperit argumento Theodoretis, sicut fert obiectio; quia non oculo corporis, cujus expertes sunt Angeli, sed mente tantùm Angeli divinam intuentur substantiam. Argumentum autem Theodoretis totum est, ut per se patet, de visione quæ fit per oculos corporis; unde rectè infert, esse in Christo post unionem verum corpus, quandoquidem oculis corporis, sicut alii mortales, visus fuit in terris.

Resp. 2. Theodoretum, Magistri sui Chrysostomi vestigia prementem, excludere visionem dumtaxat perfectam, adæquatam & comprehensivam. Scilicet in priori parte Dialogi oppugnat Eutychianos argumento mox exposito: in altera verò parte, Anomæos, tunc temporis per Syriam grassantes, quos iisdem ferè verbis ac momentis premit & insequitur, quibus S. Chrysostomus.

Ad primum igitur: Negamus Angelos, in mente Theodoretī, non alia ratione videre Deum, quā visus sit à Prophetis. Ab istis enim visione dumtaxat enigmatica & per species quasdam, sive externas, sive internas & imaginationi impressas, visus est; & quidem clariùs, quā cæteris mortalibus concessum fuerit, non tamen visione clara & intuitiva: è contra Angeli Deum intuentur clarè ac perspicuè, qualis est in se, tametsi eum non comprehendant.

Ad secundam: Deus ab Angelis alia ratione visus fuit post & ante Incarnationem. Nempe post Incarnationem, visus est in carne: ante Incarnationem verò, non visus est in carne, qua nondum indutus erat, sed visus est in propria substantia & qualis est in se; non quidem perfectè, adæquatè & comprehensivè: Quia, inquit Theodoretus, divina substantia nec circumscribi, nec comprehendī potest; sed per speciem ipsorum naturæ accommodatam: idest visione quidem clara & intuitiva, sed finita, proportionata capacitati finitæ intellectus creati.

To. 5. p.
15. C.

Quòd verò agnoverit Theodoretus possibilem esse Dei visionem intuitivam, constat ex Commentario ipsius in Epistolam ad Ephesios, ubi ait: Nunc bonorum, quæ sperantur, magnitudo est quidem omnino ignota fidelibus, fideles autem vident tamquam in speculo & in enigmate. Per fidem enim ambulant, non per speciem: tunc autem videbunt facie ad faciem. Et in vita S. Jacobi Anachoretæ: Collectis, inquit, undique multis Prophetis, multisque Apostolis & Martyribus quamplurimis omnes, una in arca reposuit, cum Sanctorum populo habitare cupiens, & cum eis resurgere, divinoque conspectu potiri.

To. 3. p.
299. D.

Ib. p. 866.
C.

Non est quòd hic plura congeramus SS. Patrum testimonia, quibus visionis Dei intuitivæ possibilitatem negare prima fronte videntur; quæ consilere quisque facilè poterit apud Petavium, Theologicorum Dogmatum Tom. 1. Lib. 7. c. 6. Nullam enim specialem præ se ferunt difficultatem, quæ facilè non diluatur ex his quæ mox dicta sunt circa mentem S. Chrysostomi & Theodoretī: quos inter alios hic præsertim nobis objecimus, quia plus momenti habere videntur ad communem Ecclesiæ doctrinam circa visionem Dei intuitivam oppugnandam. Quapropter his in tuto positīs, & ab errore vindicatis, nullo negotio cæteri omnes, qui cum ipsis eodem modo loquuntur, eodem etiam sensu intelligi & exponi debent.

Objicies 4. Potentia finita tendere non potest in objectum infinitum: atqui Deus est infinitus, intellectus autem creatus est potentia seu facultas finita.

Resp. 1. Nego majorem. Aliàs sequeretur, quòd nequidem circa Deum abstractivè videndum versari posset mens creata: quia Deus est infinitus, mens verò creata est finita.

Resp. 2. Distinguo majorem. Potentia finita tendere non potest in objectum infinitum, modo infinito & comprehensivo videndum, concedo: modo finito & simpliciter intuitivo, subdistinguo: per solas naturæ vires, concedo: per auxilium quoddam supernaturale, nego.

Instabis 1. Nulla est proportio inter objectum infinitum & potentiam finitam.

Resp. Distinguo antecedens. Nulla est proportio entitati saltem proxima & completa, concedo: nulla est proportio habitudinis, seu facultatis ad suum objectum, nego. Nulla quidem est proportio entitatis proxima & completa inter objectum infinitum videndum & facultatem intellectivam, quia

com-

compleri ac perfici illa debet per auxilium quoddam supernaturale: at quædam est proportio entitatis, saltem inchoata & remota, in eo posita, quod intellectus sit facultas spiritalis cognoscitiva, sicut Deus est objectum spiritale cognoscibile. Atque hinc proportio habitudinis inter intellectum creatum & Deum clarè videndum: quæ proportio habitudinis, nihil est aliud quàm ordo seu tendentia facultatis ad suum objectum.

Instabis 2. Proportio entitatis inchoata & remota non sufficit ad fundandam proportionem habitudinis: alioqui admittenda foret proportio illa habitudinis inter oculum corporeum & objectum spiritale; quia inter utrumque est proportio entitatis saltem remota, ratione scilicet entis & substantiæ: atqui istud absurdum est; ergo &c.

Resp. Distinguo antecedens. Proportio inchoata & remota, quantum ad genus remotissimum quod in ratione entis vel substantiæ consistit, non sufficit ad fundandam proportionem habitudinis; concedo, proportio remota, quantum ad genus proximum substantiæ scilicet spiritualis, nego. Porro, inter oculum corporeum & objectum spiritale, est dumtaxat proportio remota quantum ad genus remotissimum, nempe ratione entis & substantiæ; adeoque hæc non sufficit ut fundare possit proportionem habitudinis. Non ita est de intellectu creato & Deo intuitivè videndo: est enim inter utrumque proportio quædam in hoc posita, quod mens creata sit substantia spiritalis intellectiva, quemadmodum Deus est pariter substantia spiritalis & intellectiva & intelligibilis.

Instabis 3. Objectum infinitum attingi non potest nisi modo infinito; sicut objectum supernaturale nisi modo supernaturali.

Resp. Nego antecedens. Ad probationem disparitas est, quod objectum supernaturale attingatur præcisè ut supernaturale est; adeoque medio supernaturali: objectum verò infinitum non attingitur præcisè ut infinitum, & consequenter modo finito potest attingi.

Instabis 4. Intellectus elevari non potest ad omne intelligibile cognoscendum; quemadmodum nec sensus ad omne sensibile percipiendum.

Resp. Nego paritatem. Disparitas est, quia sensus est facultas singularis determinata per organum; adeoque extra singulare ac determinatum objectum excurrere non potest: intellectus verò est facultas universalis organo non alligata; adeoque ad omne intelligibile ex se expedita. Indiget tamen superiori gratiæ auxilio, si objectum sit supernaturale: hoc est, si naturales ipsius vires excedat ac superet.

Instabis 5. Non magis facultas finita potest attingere objectum infinitum, quàm locus finitus continere possit corpus infinitum.

Resp. Nego paritatem. Disparitas est, quod locus commensuratur corpori quod continet; quia corpus est in loco per applicationem partis ad partem loci; sed locus finitus non potest commensurari, seu non potest adæquare corpus infinitum: facultas autem non commensuratur cum objecto suo; seu ipsi non adæquatur. Oculus v. g. qui montem videt, monti non adæquatur.

Instabis denique. Facultas comprehensiva creata non potest comprehendere objectum increatum; ergo nec facultas intellectiva creata potest attingere objectum increatum.

Resp. Nego conf. & paritatem. Disparitas est, quia cognitio nunquam potest cognoscendo complecti omnes objecti infiniti perfectiones, benè autem potest illas apprehendere; & consequenter eas clarè & intuitivè videre.

Obji-

Objicies 5. contra secundam Conclusionem. Naturali ratione demonstrari potest, Deum contineri intra objectum specificativum intellectus: quia demonstrari potest, Deum esse summum verum intelligibile, & intellectum esse facultatem intellectivam; ergo naturaliter potest demonstrari possibilem esse intuitivam Dei visionem.

Resp. Distinguo antecedens. Naturali ratione demonstrari potest, Deum, abstractivè & per effectus videndum, contineri intra objectum intellectus, concedo: Deum clarè & intuitivè videndum, nego. Quia sub ea ratione excedit naturales intellectus creati vires.

Ad probationem dico: demonstrari quidem posse, Deum esse summum verum intelligibile per effectus creatos & abstractivè, non verò in se ac intuitivè.

Instabis 1. Naturaliter demonstratur intellectum posse cognoscere omne ens: sed Deus intuitivè videndus sub ente continetur.

Resp. Distinguo antecedens. Omne ens naturale & sibi proportionatum, concedo: supernaturale & non proportionatum, nego. Porro Deus intuitivè videndus, est objectum supernaturale capacitati intellectus creati non proportionatum.

Instabis 2. Naturaliter cognoscimus, nullam esse in intellectu creato repugnantiam ut elevetur ad claram Dei visionem.

Resp. Nego antecedens. Etsi enim re ipsa nulla sit talis repugnantia, sola tamen natura duce id non cognoscimus, sed ex revelatione: atque stando in sola natura, refelli vix posse qui præfractè contenderet Deum ab intellectu creato clarè & intuitivè videri non posse.

Instabis 3. Saltem Angelus qui naturam humanam perfectè cognoscit & comprehendit, novit intellectum ex potentia obedientiali posse à Deo assumi ad claram sui visionem; ergo saltem Angelus naturali sua perspicacia cognoscere potest possibilem esse intuitivam Dei visionem.

Resp. Nego antecedens. Etsi enim Angelus cognoscat creaturam Deo perfectè subditam esse, & ad multos effectus producendos assumi posse, non tamen cognoscit illos omnes effectus, maximè illos qui sunt supra vires naturæ, quorum nullam notionem seu ideam præconceptam habet.

Instabis 4. Naturaliter cognoscimus hominem finem suum ultimum assequi posse; sed Deus intuitivè videndus ultimus est hominis finis.

Resp. Distinguo antecedens. Finem suum ultimum naturalem, & viribus naturæ proportionatum, concedo: finem suum ultimum supernaturalem, nego. Distinguo minorem. Deus intuitivè videndus ultimus est hominis finis supernaturalis, concedo: naturalis, nego. Itaque, ut duplex in Deo distingui potest principii ratio, scilicet naturæ & gratiæ; ita & duplex ratio finis, naturalis scilicet & supernaturalis: finis ultimus naturalis hominis est Dei perfecta cognitio abstractiva, per effectus scilicet creatos; finis verò supernaturalis est intuitiva & clara Dei cognitio facie ad faciem, & ut est in se. Ad finem istum homo destinatus est ex beneplacito Dei & singulari ejus gratia, ad quem nec tendimus nec anhelamus, nisi ex præsupposita revelatione: de isto autem fine seu de ista supernaturali beatitudine quæstio hic est, non de naturali.

Instabis 5. Homo naturaliter desiderat videre causam, visis effectibus: atque inde S. Thomas probat visionis beatificæ possibilitatem; ergo ex illo innato desiderio, probari potest possibilem esse visionem Dei intuitivam.

Resp.

Resp. Distinguo antecedens. Naturaliter homo desiderat videri e causam visis effectibus; visione his effectibus proportionata, hoc est, visione abstractiva quidem, sed longè perfectiori & clariori ea quæ in vita obtinetur, concedo: visione intuitiva & facie ad faciem, nego. Talis enim visionis nullam homo ex natura ideam & notionem habet, sed ex sola fide ac gratia. Hanc verò ex fide cognitionem supponit S. Thomas, quando possibilem esse visionem Dei intuitivam probat ex desiderio quod inest homini cognoscendi causam, visis effectibus.

Instabis 7. Homo naturali instinctu appetit beatitudinem: sed sola intuitiva Dei visio est hominis beatitudo; hæc enim sola hominis desiderium implere ac satiare potest.

Resp. Distinguo major. Homo naturali instinctu appetit beatitudinem, in communi, concedo: in particulari, & eam potissimum quæ supernaturalis est, nego. Distinguo minorem. Sola Dei visio intuitiva est hominis beatitudo supernaturalis, quam ex fide ac revelatione dumtaxat homo cognoscit, concedo: naturalis, nego. Communi igitur naturæ pondere ac instinctu omnes ad beatitudinem generatim inclinamur; nemo enim est qui velit non esse beatus: at non omnes ad eandem specie beatitudinem appetendam ferri, constat manifestè ex eo quòd in variis omnino ac diversis rebus suam unusquisque beatitudinem collocet. Ita S. Aug. L. 13. de Trinitate c. 4. *Mirum est autem, inquit, cum capeffendæ atque retinendæ beatitudinis voluntas una sit omnium, unde tanta existat de ipsa beatitudine rursus varietas atque diversitas voluntatum: non quòd aliquis eam nolit, sed quòd non omnes eam norint. Si enim omnes eam nossent, non ab aliis putaretur esse in virtute animi, aliis in corporis voluptate, aliis in utraque, & aliis atque aliis alibi atque alibi. Ut enim eos quæque res maximè delectavit, ita & in ea constituerunt vitam beatam.*

Ro. 8. p.
631. C.

Instabis 7. Non datur appetitus seu desiderium beatitudinis in communi, sed in particulari dumtaxat: appetitus enim in hoc differt ab intellectu, quòd iste versatur circa universale, appetitus verò circa singulare; ergo si homo naturaliter appetit beatitudinem, eo ipso naturaliter appetit intuitivam Dei visionem.

Resp. Nego antecedens. Ad probationem dico, appetitum versari circa beatitudinem in communi appetendo, & in particulari assequendo: quia verò ignorat quodnam sit verum felicitatis suæ objectum, idcirco primum in communi beatitudinem appetit, tum ex prævia ac peculiari objecti cognitione, ad illud proprio motu fertur. Cum autem homo naturaliter non cognoscat Deum clarè & intuitivè videri posse, consequenter sola duce natura non potest claram Dei visionem desiderare.

Instabis denique. Ad appetitum naturalem rei alicujus satis est quòd sciamus rem illam non repugnare. Deinde, naturaliter possumus id desiderare, quòd tamen est impossibile: sic anima separata naturaliter desiderat uniri cum corpore; quæ tamen unio solis naturæ viribus est impossibilis.

Resp. 1. Nego majorem. An aliquis v. gr. unionem hypostaticam cum Verbo desiderabit, quòd noverit eam non repugnare?

2. Nego minorem. Naturaliter quippe non cognoscimus an possibilis sit, vel impossibilis intuitiva Dei visio, cujus ne ideam quidem naturaliter habemus. Ad secundum dico, nos quidem posse appetitu naturali inefficaci ferri ad impossibile, non autem appetitu efficaci & absoluto. Deinde, unio animæ cum corpore absolutè & in se supernaturalis non est, sed talis est dum-

dumtaxat per accidens, ratione modi & per ordinem ad divinum decretum. Hæc quippe secunda unio si fieret, ejusdem foret ordinis cum prima unione, prima autem unio animæ cum corpore, naturalis fuit, ad exigentiam scilicet causarum naturalium facta. Perinde est ac si quis sanitatem deperditam recuperare desideret, quam tamen impossibile sit recuperare, defectu remediorum quæ ipsi planè ignota sunt: eo in casu, impossibilis est sanitatis restitutio, non quidem per se & ex natura sua, sed per accidens.

QUÆSTIO DUODECIMA.

De Existentia visionis Dei intuitivæ.

TRia circa præsentem Quæstionem tribus Articulis discutienda nobis proponimus.

Primum: Utrum animæ Sanctorum quibus nihil luendum superest, statim ac corpore solutæ sunt, ante ultimum ac generale Judicium intuitiva Dei visione donentur.

Secundum; Utrum animæ Sanctorum quibus aliquid superest expiandum, in Purgatorio ad tempus detineantur, atque Fidelium precibus ac suffragiis juventur ac subleventur.

Tertium: Utrum in hac mortali vita, aliquibus intuitiva Dei visio concessa fuerit.

ARTICULUS PRIMUS.

Utrum animæ Sanctorum quibus nihil luendum superest, statim ac corpore solutæ sunt, ante ultimum ac generale Judicium intuitiva Dei visione donentur.

ERRORS.

VEl ipso primo Ecclesiæ sæculo; Cerinthiani, à Cerintho sic dicti, mille annos post resurrectionem in terreno regno Christi, secundum carnales ventris & libidinis voluptates, futuros (homines) fabulantur: unde Chiliastæ (hoc est) Millenarii sunt appellati: verba sunt S. Aug. Lib. de Hæresibus nu.8. Et ante ipsum, Dionysius Alexandrinus in secundo de promissionibus, Lib. apud Euseb. L.3. Hist. Eccles. c.28. sic loquitur. Hæc fuit illius (Cerinthi) opinio, regnum Christi terrenum futurum. Et quarum rerum cupiditate ipse flagrabat, utpote voluptatibus corporis obnoxius carniq; addictus, in iis regnum Dei situm fore somniavit, in ventris & earum quæ infra ventrem sunt partium explenda libidine: hoc est in cibo & potu, ac nuptiis, atque ut honestiori vocabulo ejusmodi voluptates velaret; in Festis, & Sacrificiis, & Hostiarum mactationibus. Tom. 8. p. 7. D. Ed. Vales. pag. 100. B. C.

Cerintho ex parte adhæserunt secundo Ecclesiæ sæculo Marcionitæ, teste ipsomet Tertulliano Lib.3. adversus illos. Et quarto sæculo Apollinaristæ. Ita colligitur ex Epistola 293. S. Basilii, & Orat. 51. S. Gregorii Nazianzeni.

Tria igitur erant veluti capita erroris Cerinthi. Primum, Christum per mille annos post generalem carnis resurrectionem regnaturum in terris. Secundum, eo in regno omnibus impuris corporis voluptatibus homines obnoxios fore. Denique, Legis Mosaicæ Cæremoniis ac præceptis rursus illos fore adstringendos.

Fuit aliud Millenariorum genus non ita crassum, turpe ac impurum, auctore ac duce Papia Hieropolitano in Asia Episcopo, qui Polycarpi sodalis

Tournely de Deo.

R

fuit,

fuit, ac Joannis auditor, non quidem Evangelistæ, sed alterius ejusdem nominis Presbyteri, ut observat Euseb. Lib. 3. cap. 39. Ille falsis quibusdam Christi parabolis ac sermonibus delusus, terrenum illud Christi per mille annos post generalem resurrectionem regnum confinxit, in quo voluptatibus corporeis, non quidem illicitis & impuris, ut volebat Cerinthus, sed licitis & inculpatis, locus futurus esset. *Vir erat*, ait Eusebius loco mox citato, *mediocri admodum ingenio præditus*, qui ex male intellectis Apostolorum narrationibus, fabulam illam commentus est. Illius nihilo minus fama ac pietate plures commoti, in eundem errorem perducti sunt: *Hominis vetustate sententiam suam tuentibus*, ait ibidem Eusebius.

Inter sectatores Papiæ, nonnulli à terreno illo Christi regno corporeas voluptates etiam licitas exclusas voluerunt, solasque animi spirituales delicias in eo agnoverunt, ut Tertullianus, & S. August. qui Lib. 22. de Civitate Dei cap. 7. candidè fatetur, se aliquando in ea Millenariorum opinione versatum fuisse.

Eundem cum Millenariis, circa dilatam Dei visionem, errorem propugnavit Vigilantius, de quo S. Hieronymus in Libro contra ipsum dicebat: *Ais, vel in sinu Abrahamæ, vel in loco refrigerii, vel subter aram Dei, animas Apostolorum & Martyrum consedisse, nec posse de suis tumulis, & ubi voluerint, adesse præsentibus . . . sed in libera honestaque custodia in fortunatorum insulis, & in campis Elysii recludantur.* Eandem sententiam Guido in Summa de Hæreticis Armenis tribuit: in qua etiam versatos esse Græcos, patet ex Conc. Florent. sess. 1.

In eundem errorem abiere Lutherus & Calvinus: ille in prælectione in Genesim: iste verò Lib. 3. Instit. cap. 25. n. 6. ubi ait, *stultum ac temerarium esse inquirere, quo in loco sint animæ justorum, & an gloria fruantur, necne.* Interea, pergit ille, *cum Scriptura ubique jubeat pendere ab expectatione adventus Christi, & gloriæ coronam eò usque differat, contenti simus his finibus divinitus nobis præscriptis: animas piorum militiæ labore perfunctas in beatam quietem consedere, ubi cum felici lætitia fruitionem promissæ gloriæ expectant.* Hæc Calvinus. Ubi notanda mira hominis stultitia, ait hic appositè Bellarminus, qui dicit, *stultum & temerarium esse querere, utrum animæ justorum gloria fruantur, necne: & ipse tamen audacter definit, eas nondum frui gloria, sed eam expectare.*

Diffimulandum hic non est, primis Ecclesiæ sæculis non paucos ex catholicis Scriptoribus, Justinum, Irenæum, Tertullianum, Nepotem, Præsullem Ægyptium, Theophilum Antiochenum, Novatianum, Lactantium, Severum Sulpitium &c. videri in ea mente ac sententia fuisse, Sanctos non nisi post generalem corporum resurrectionem, in apertum Dei conspectum esse admittendos. In quam sententiam 14. Ecclesiæ sæculo, plus æquo adhuc propensus fuisse videtur S. P. Joannes XXII.

Unde tamen non inferas vel illos omnes hæreticos fuisse, vel tunc temporis dogma catholicum planè oblitteratum fuisse, & intercisam Apostolicam Traditionem circa visionem Dei, Sanctis statim à morte concedendam.

Namque 1. Cum hæc quæstio nondum esset eliquata & ultimo Ecclesiæ Judicio definita, hæreseos inculsari non debent, quicumque sine pertinacia eam impugnabant. Hæresis quippe nascitur ex pertinacia qua error ab Ecclesiâ proscriptus defenditur. Egregiè S. Aug. Epistola 43. aliàs 162. c. 1. n. 1. ait. *Qui sententiam suam, quamvis falsam atque perversam, nulla pertinaci animositate defendunt . . . querunt autem cauta sollicitudine veritatem, corrigi, parati, cum invenerint; nequaquam sunt inter hæreticos deputandi.* Ab hæresi ergo merito

mitò purgandi veteres illi Scriptores; non ita verò Lutherus & Calvinus, qui post Ecclesiæ Judicium, in eodem errore animo pertinaci perstiterunt.

2. Dogma catholicum non ex aliquorum dumtaxat, sed ex multitudinis sententia debet æstimari: at longè multò plures extitere, primis etiam temporibus, qui affirmarent Sanctos statim à morte clara & intuitiva Dei visione donari, quàm qui negarent; sicut ex probationibus mox subiiciendis patebit. Non igitur oblitteratum planè fuit his primis temporibus dogma catholicum, nec intercisum Apostolicæ Traditionis filum. Quomodo enim religari potuisset, & ad subsequentes ætates fidei veritatem deferre, nisi nova aliqua supponeretur facta revelatio; at nulla certè, ex quo decesserunt Apostoli, Ecclesiæ nova facta est huiusmodi revelatio.

Deinde verò, in sententia negante veri ac germani non deprehenduntur catholici dogmatis characteres: imò potius omnes insunt falsitatis & erroris notæ.

Namque 1. Dogmatis catholici initium consignari non potest, cum sit ipsi Christo & Apostolis cœvum: è contra, Novitas errori semper est conjuncta. Porro Cerinthus & Papias, omnium primi fabulam Millenariorum excogitarunt.

2. Statim ac error ille caput extulit, à Dionysio Alexandrino Episcopo, à Cajo Presbytero, & ab aliis impugnatum fuit. Contradixere insigniores Ecclesiæ: Alexandrina, sub Dionysio; Antiochena, sub Ignatio; Smyrnenfis, sub Polycarpo. Euseb. L. 3. Hist. capit. 28. & Lib. 7. cap. 24.

3. Dogma catholicorum verò ac sincero Dei verbo innititur: è contra Millenariorum opinio, novis quibusdam Servatoris parabolis, ac prædicationibus, aliisque quæ fabulam redolent: teste Eusebio Lib. 3. Hist. cap. 39.

4. Dogma catholicorum simplex est, uniforme ac constans: non ita opinio Millenariorum, qui varias in partes scinduntur. Alii enim, ut Cerinthus, illicitas corporis voluptates in terrenum illud mille annorum regnum inducebant: alii, ut Papias, Irenæus &c. voluptates dumtaxat licitas & inculpatas: alii autem, ut Tertullianus, animi spirituales solummodò delicias: alii, terrenum illud regnum ante generalem corporum resurrectionem futurum arbitrabantur, ut S. Justinus Dial. cum Tryphone: alii verò, cum Papias, post resurrectionem. Alii cum Tertulliano, Martyres à communi aliorum Sanctorum lege excipiebant, eosque statim gloria donari arbitrabantur: alii non excipiebant. Alii cum Justino, Irenæo &c. justos cum impiis in eodem receptaculo detineri existimabant: alii verò cum Tertulliano, justos à sceleratis & impiis secernebant. Ita solet error varius esse, inconstans ac malè secum cohærens. Quis porro foret locus ille, & ubi positus, in quo scilicet morabantur Sanctorum animæ, donec evolutis mille annis, in cœlum conspectu Dei fruituræ introducerentur, non satis apud Veteres illos compertum erat: communi vocabulo sinum Abrahamæ vocabant, aut locum refrigerii ac quietis.

Observe, duplicem distingui Sanctorum beatitudinem: unam perfectam & adæquatam, quæ animæ simul & corporis felicitatem completitur: tali beatitudine non donabuntur Sancti, nisi resumptis post generalem resurrectionem suis corporibus.

Observe rursus, beatitudinem Sanctorum saltem extensivè augendam fore post resurrectionem, ex unione scilicet animæ cum suo corpore: an verò etiam intensivè & quantum ad gradum inde perficienda sit, levis momenti videtur quæstio, ac ferè de nomine. His præmissis sit:

C O N C L U S I O.

Animæ Sanctorum quibus nihil luendum superest, statim ac corpore solutæ sunt, & ante ultimum ac generale Judicium, fruuntur intuitiva Dei visione.

Probatur primò ex Scripturis.

TRiplex ex Scripturis invictum argumentum colligimus.

Primum, ex iis locis quibus declaratur post resurrectionem nullam amplius futuram esse corpoream voluptatem, qualem Cerinthus & Papias excogitarunt.

Secundum, ex iis quæ certam nobis fidem ac spem faciunt, futurum ut statim à morte, clara & intuitiva Dei visio nos maneat, si digni fuerimus.

Tertium denique, ex iis quæ testantur, ante ultimum ac generale Judicium, futurum aliquod particulare; atque unumquemque pro conditione operum, statim ac sine mora præmium vel supplicium reportaturum.

Primum Argumentum.

Matth. 22. v. 30. *In resurrectione neque nubent, neque nubentur: sed erunt sicut Angeli Dei.*

Et cap. 25. v. 34. post enarratam Antichristi persecutionem, statim ultimum Judicium describitur, ac Christus ait: *Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi v. 41. Discedite à me maledicti in ignem æternum.* Et v. 46. *Ibunt hi in supplicium æternum, iusti autem in vitam æternam.* Iusti ergo statim ac sine mora ad vitam æternam vocabuntur: nullum igitur spatium temporis illis relinquitur, quod in voluptatibus sensuum, connubiis, ac festis celebrandis transigere possint: Non est enim regnum Dei esca & potus, ait Apostolus Rom. 14. v. 17. Ruit ergo funditus Judaicum planè figmentum à Cerintho & Papiæ excogitatum.

Secundum Argumentum.

1. Ex c. 13. 1. ad Corinth. v. 12. *Videmus nunc per speculum & in ænigmate, tunc autem facie ad faciem.* Quo in loco, Apostolus opponit statum vitæ præsentis, in qua *videmus per speculum & in ænigmate*, statui vitæ futuræ, ubi *videbimus Deum facie ad faciem.* Quæ enim apud Apostolum antecedunt, & quæ sequuntur verba, hanc visionis Dei claritatem apertè significant, v. 10. dixerat: *Cum venerit quod perfectum est, evacuabitur quod ex parte est.* Hoc est, tolletur omnis imperfectio, ac consequenter obscuritas visionis, v. autem 13. addit: *Nunc cognosco ex parte: tunc autem cognoscam sicut & cognitus sum,* id est, clara & perfecta cognitione cognoscam. Porro Apostolum loqui non tantum de tempore quod erit post universale Judicium, sed de illo quod à iustis & omnino purgatis spiritibus post mortem corporis agitur, patet manifestè, quia loquitur de tempore, quo *Prophetiæ evacuabuntur, lingue cessabunt, scientia destruetur.* Ibid. v. 8. At illa cessabunt respectu uniuscujusque, non tantum post ultimum Judicium, sed statim à morte uniuscujusque.

2. Ex cap. 5. 2. ad Corinth. v. 1. *Scimus quoniam si terrestris domus nostra hujus*
habita-

habitationis dissolvatur, quod ædificationem ex Deo habemus, domum non manufactam, æternam in calis. Ubi per domum æternam ac cœlestem, intelligit haud dubiè Apostolus, æternam beatitudinem; vultque, quod simul atque terrestris & caduca hæc domus dissoluta fuerit, non sit nobis defutura alia domus longè præstantior, nempe cœlestis & æterna. Deesset autem, & quidem diu, si ea carendum esset usque ad diem extremi Judicii.

Quæ addit ibid. Apostolus v. 4. & seq. planè decretoria videntur: *Qui sumus, inquit, in hoc tabernaculo, ingemiscimus gravati: eò quod nolumus exoliari, sed supervestiri. . . . scientes quoniam dum sumus in corpore peregrinamur à Domino: (per fidem enim ambulamus, & non per speciem) audemus autem, & bonam voluntatem habemus magis peregrinari à corpore, & præsentem esse ad Dominum. Observa ex Apostolo, idcirco nos habere voluntatem peregrinandi à corpore, ut præsentem simus ad Dominum, & ut jam non per fidem ambulemus, sed per speciem. Quasi dicat Apostolus: quamdiu sumus in hoc corpore, peregrini sumus à Domino, quia in hac vita per fidem ambulamus, non per speciem seu claram visionem: ut ergo præsentem simus ad Dominum, nec amplius per fidem ambulemus sed per speciem, optandum nobis est, ut à corpore peregrinemur. Quod sanè optandum non esset, si non nisi post resurrectionem ad speciem seu clarum Dei intuitum perveniremus; quia non in peregrinatione à corpore, sed demum in ipsa resumptione corporis consequemur bonum illud quod speramus. Per speciem autem intelligi claram Dei visionem, patet, quia Apostolus speciem opponit fidei, id est obscuræ cognitioni: sicut 1. Corinth. 13. opposuerat hæc duo, *videre per speciem in ænigmate, & videre faciem ad faciem.**

Atque ex illa certissima spe & fiducia, Deo fruendi statim atque mortalitatem exuimus, nascitur ardens illud Sanctorum desiderium exeundi ex hac vita. *Desiderium habens dissolvi & esse cum Christo*, ait Apostolus Philip. 1. v. 23. Et 1. Joan. 3. v. 2. *Charissimi, nunc filii Dei sumus, & nondum apparuit quid erimus. Scimus quia cum apparuerit, similes ei erimus: quoniam videbimus eum sicuti est. v. 3. Et omnis qui habet hanc spem in eo, sanctificat se, sicut & ille sanctus est.*

Tertium Argumentum.

Tertium istud argumentum ex iis petitur Scripturæ locis, quæ declarant, ante ultimum generale Judicium, statim à morte aliquod esse particulare, in quo uniuscujusque fors pro conditione operum rata est ac definita; atque gloriam, si nihil luendum superfit, vel pœnam statim & absque mora singulis distribui.

Ecclesiastici 11. v. 28. generatim pronunciat Sapiens. *Facile est coram Deo in die obitus retribuere unicuique secundum vias suas.* Et v. 29. *In fine hominis denudatio operum illius.* Psal. 126. vers. 3. *Cum dederit dilectis suis somnum: ecce hæreditas Domini.* Id est, statim à somno mortis, dilecti Dei accipiunt hæreditatem patriæ cœlestis. Hebr. 9. v. 27. *Statutum est hominibus semel mori, post hoc autem Judicium.*

Et verò, duplex in Scripturis extat illustre exemplum tum prædestinati, tum reprobi, qui statim à morte mercedem suam receperunt.

Lucæ 23. v. 42. cum latro è Cruce pendens Christo dixisset: *Domine, memento mei, cum veneris in regnum tuum.* Christus respondet: *Amen dico tibi: hodie mecum eris in paradiso.* Hoc est, in loco quietis ac felicitatis.

Nomine autem paradisi, eò loci nec terrestris Paradisus in quo Christus non fuit, nec cœlum ipsum intelligi potest, ad quod ea ipsa die Christus non ascendit. Inde S. Stephanus Act. 7. v. 55. quasi anticipatam felicitatem prægustans exclamabat: *Ecce video cœlos apertos, & Filium hominis stantem à dextris Dei.*

Idem S. Lucas cap. 16. narrans Historiam aut parabolam divitis epulonis ait v. 23. *eum mortuum esse, ac in inferno sepultum; atque in flamma cruciari.* v. 24. Porro, cum Deus longè pronior sit ad misericordiam quàm ad vindictam, Sanctis ac electis suis statim à morte æternæ felicitatis præmia rependit: præsertim cum ipse Levitici 19. v. 13. legem tulerit, de non asservanda in crastinum operarii mercede.

Probatur secundo, ex constanti sanctorum Patrum & Ecclesiæ utriusque Græcæ & Latine Traditione.

E X G R Æ C I S.

*Edit. Co-
tell. pag.
901. n. 4.
Pag. 902.
n. 6.*

Primo sæculo S. Ignatius Episcopus & Martyr, S. Petri discipulus & in Sede Antiochena post Evodium successor, in Epistola ad Romanos, Martyrium ardentissimo charitatis æstu totus spirans, dicebat: *Obsecro vos ne intempestiva benevolentia erga me sitis. Sinite me ferarum escam fieri, per quas licet Deum adipisci. . . . Sinite me purum lumen haurire: cum illic fuero, homo Dei ero.* Hæc igitur erat sanctissimi Martyris certissima fides ac spes, quæ certè vana in ipso non fuit. Constat ex Actis martyrii S. Ignatii apud Cottelerium, eos qui martyrii ejus testes fuere, vidisse sanctum Martyrem coram Deo summo splendore coruscantem.

Pariter Presbyteri ac Diaconi Ecclesiarum Achajæ, qui Acta martyrii S. Andreæ Apostoli, cui interfuerant anno Christi 59. conscripserunt; animam ejus ad Deum profectam esse affirmant.

*Edit. Val.
pag. 108.
B.*

Secundo Ecclesiæ sæculo, eandem Ecclesiæ fidem testatur S. Polycarpus Smyrnensis Episcopus, beati Joannis Apostoli discipulus. In Epistola ad Philippenes, apud Eusebium Lib. 3. cap. 36. de S. Paulo ceterisque Apostolis ait. *Pro certo habentes, quod hi omnes non frustra cucurrerunt, sed in fide ac justitia ingressi, ac locum sibi à Deo debitum pervenerunt, quandoquidem & passionum ejus participes extiterant.*

*Ibidem p.
133. D.*

Ecclesia ipsa Smyrnensis in celebri Epistola quam de martyrio sancti Polycarpi ad Ecclesias universas scripsit apud Euseb. Lib. 4. Hist. cap. 15. S. Martyrem sic orantem inducit. *Benedicite (Deus) qui me in hunc diem perducere dignatus es, ut partem caperem in consortio Martyrum. . . . Inter quos quæso suscipiar hodie in conspectu tuo, tamquam hostia pinguis & accepta, quemadmodum præparasti, adimplens ea quæ præmonstrasti verax Deus. . . .* Et paulò post, agnoscit eadem Ecclesia Smyrnensis, Polycarpum immortalitatis corona esse redimitum, & præmium gloriosi certaminis sine controversia retulisse.

*Ibidem p.
134. C.*

S. Justinus Martyr, tametsi relicta veritate quam primùm defenderat tum in Apologia ad Antoninum Imperatorem, tum in secunda Oratione ad Græcos, ad fabulam Millenariorum in suo cum Tryphone dialogo defecerit, delusus haud dubiè falsis Judæorum traditionibus; nihilominus catholici dogmatis testis hic proferri meritò potest, eò quod candidè fateatur multos, quos puræ piæque sententiæ Christianos esse agnoscit, sententiæ de millenario Christi

Christi regno adversari. Confessus sum tibi, ait alloquens Tryphonem, & antea, me quidem & alios plures eadem mecum sentientes arbitrari id (regnum) futurum: multos verò etiam, qui puræ piæque sunt Christianorum sententiæ, hoc non agnoscere tibi significavi. Idem prorsus fatetur S. Irenæus Lib. 5. adversus hæreses cap. 35. Erat ergo tunc temporis quæstio ista in opinione veluti posita, & nondum clarè definita; eosque puræ ac piæ esse sententiæ agnoscit S. Justinus qui sibi adversabantur. Constat verò ex dictis longè plures extitisse, qui in hac pia & pura sententia versarentur, quæ proinde veros ac germanos præ se ferebat dogmatis catholici characteres. Et reipsa, sententiam hanc propugnarunt S. Dionysius Alexandrinus antea laudatus.

Edit.
Paris. p.
306. C.

Athenagoras in sua pro Christianis Apol. Persuasi sumus, inquit, nos hac mortali vita defunctos, alteram hac terrestri longè meliorem, nempe cælestem vi-cturos apud Deum & cum ipso. Idem dixerat S. ipse Justinus in secunda ad Græcos Oratione. Anima, inquit, soluta malis quæ cervicem ejus circumfluunt, ad eum abit, qui ipsam condidit.

Edit.
Cram. p.
40. D.

S. Clemens Alexandrinus Lib. 5. Stromatum. Clarum est, inquit, neminem umquam vitæ tempore posse Deum evidenter comprehendere. Qui autem sunt mundo corde, Deum videbunt postquam ad extremam pervenerint perfectionem.

Pag. 40.

Origenes Clementis discipulus Prologo in Cantica, de eadem opinione millenarii regni Christi differens, observat eam ex malè intellectis Scripturis ortam fuisse.

Pag. 400.
A.

Eusebius Lib. 3. cap. 29. ubi Papiæ opinionem improbat ac refellit.

S. Chrysostomus Oratione de S. Philogonio, & Parænesi ad Theodorum Iapsum, & in Psal. 41. & Homilia 34.

S. Basilius Homil. de gratiarum actione, & Hom. in 40. Martyres.

S. Gregorius Nazianzenus Oratione funebri S. Basilii.

S. Gregorius Nyssenus Orat. funebri Pulcheriæ.

S. Epiphanius hæresi 77.

EX LATINIS.

Vetustissimus scriptor Cajus, Ecclesiæ Romanæ sub Zephyrino S. Pontifice Presbyter, statim in ortu suo errorem Millenariorum debellavit, ita Euseb. Lib. 3. Hist. cap. 28. & Lib. 7. cap. 24.

S. Cyprianus, Tractatu de exhortatione martyrii ad Fortunatum, in præfatione: Baptisma (sanguinis) inquit, nos de mundo recedentes, statim Deo copulat. Et c. 12. ejusdem Tractatus, agens de præmiis quæ tum justos, tum Martyres post vitæ hujus labores manent: Quis, inquit, non omnibus viribus elaboret ad tantam claritatem pervenire, ut amicus Dei fiat, ut cum Christo statim gaudeat, ut post tormenta & supplicia terrena, ad præmia divina perveniat? Et infra Clauduntur oculi in persecutionibus terræ, sed patet cælum: minatur Antichristus, sed Christus tuetur: mors infertur, sed immortalitas sequitur; occiso mundus eripitur, sed restituto paradisos exhibetur Quanta est dignitas & quanta securitas, exire hinc lætum, exire inter pressuras & angustias gloriosum, claudere in momento oculos, quibus homines videbantur & mundus, & aperire eosdem statim, ut Deus videatur, & Christus? Tam feliciter migrandi, quanta velocitas? terris repente subtraheris, ut in regnis cælestibus reponaris.

Pag. 234.

Pag. 242.

Pag. 343.

S. Ambrosius Lib. de bono mortis c. 11. n. 49. postquam dixit animas ex-
tas corporibus, repromissam possidere hæreditatem, festinantes vultum Dei

Ed. nov.
Tom. 1. p.
410. A.

videre &c. hæc addit: Hanc remunerationem habent (justi) ut videant faciem Dei, & lumen illud quod illuminat omnem hominem. Et iterum: Tunc revelata facie gloriam Dei speculari licebit. Et Epistola 15. aliàs 59. num. 4. Acolius, inquit, superiorum incola, possessor civitatis æternæ illius Jerusalem, quæ in cælo est, videt illic urbis ejus mensuram immensam, purum aurum, lapidem pretiosum, lumen sine sole perpetuum: & hæc omnia jamdudum quidem sibi comperta, sed nunc facie ad faciem. Et Lib. 10. in Lucam agens de lapsu S. Petri: Unde, inquit, te evocem Petre; ut doceas me quid flens cogitaveris? Unde, inquam, te evocem? De cælo, ubi jam choro insertus es Angelorum. Denique æternam in cælis felicitatem Gratiano, Valentiniano & Theodosio gratulatur.

S. Hieronymus Lib. contra Vigilantium, Tu, inquit, Apostolis vincula injicies; ut usque ad diem Judicii teneantur custodia, nec sint cum Domino suo, de quibus dictum est: Sequuntur agnum quocumque vadit? Et in Epistola ad Marcellam de obitu Leæ. Nunc, inquit, pro brevi labore æterna beatitudine fruitur; excipitur Angelorum choris; Christum sequitur & dicit: Quæcumque audivimus, ita vidimus in Civitate Dei nostri.

Idem S. Doctor, Millenariorum Dogma Judaicam opinionem ac fabulam appellat præfatione in Lib. 18. in Isaiam; aitque se præsentire, quantum in se odii concitandum sit, quod ab ista plurimorum opinione recedat. Nec ignoro, ait ibidem, quanta inter homines sententiarum diversitas sit.... de reprobationibus futurorum, quomodo debeant accipi & qua ratione intelligenda sit Apocalypsis Joannis, quam si juxta litteram accipimus, judaizandum est, si spiritualiter, ut scripta est, differimus, multorum veterum videbimur opinionibus contrariæ: Latinorum, Tertulliani, Victorini, Lactantii; Græcorum, ut ceteros prætermittam, Irenæi tantum Lugdunensis Episcopi faciam mentionem, adversus quem vir eloquentissimus Dionysius Alexandrinæ Ecclesiæ Pontifex elegantem scribit Librum, irridens mille annorum fabulam. Cui, addit ibidem, duobus voluminibus respondit Apollinarius, quem non solum suæ sectæ homines, sed & nostrorum in hac parte dumtaxat plurima sequitur multitudo. Inde est quod idem S. Doctor, ad caput 19. Jeremiæ, fateatur opinionem istam ætate sua damnatam non fuisse; quam licet ipse non sequatur, damnare tamen non audet: Quia, inquit, multi Ecclesiasticorum virorum, & Martyres ista dixerunt.

S. Augustinus Lib. 20. de Civitate Dei cap. 7. loquens de Millenariis: Quæ opinio, inquit, utcumque tolerabilis esset, si aliquæ deliciæ spirituales in illo Sabbato affuturæ Sanctis per Domini præsentiam crederentur. Nam etiam nos hoc opinati sumus aliquando: sed cum eos, qui tunc resurrexerint, dicant immoderatissimis carnalibus epulis vacaturos, . . . nullo modo ista possunt nisi à carnalibus credi.

Verum, opinionem hanc, quam ante Episcopatum aliquando tenuit S. Doctor, subinde re maturius expensa, deposuit.

Eodem enim Lib. 20. de Civitate Dei cap. 15. sic loquitur. Si non absurdè credi videtur, antiquos etiam Sanctos, qui venturi Christi tenuerunt fidem, locis quidem à tormentis impiorum remotissimis, sed apud inferos fuisse, donec eos inde sanguis Christi & ad ea loca descensus erueret, profectò deinceps boni fideles effuso illo pretio jam redempti, prorsus inferos nesciunt.

Tract. 26. & 49. in Joan. testatur Sanctorum spiritus jam habere vitam æternam. Porro Augustino sicut & Innocentio I. cum Pelagianos impugnant, vita æterna idem est ac regnum cælorum.

Lib. 9. Confess. cap. 3. num. 6. de Nebridio amico suo ait: Et nunc ille vivit.

vivit in sinu Abraham. Quidquid illud est quod illo significatur sinu, ibi *Nebrius meus* vivit. Et paulò post, de eodem ad Deum loquens: *Jam*, inquit, non ponit aurem ad os meum, sed spiritale os ad fontem tuum, & bibit quantum potest sapientiam, pro aviditate sua sine fine felix.

Et Lib. 12. de Gen. ad Litt. cap. 34. n. 67. disputans de paradiso, & tertio cœlo in quod raptus est Paulus: Si tertium cœlum, inquit, rectè accipimus, quod mente conspicitur ita secreta & remota & omnino abrepta à sensibus carnis atque mundata, ut ea quæ in illo cœlo sunt, & ipsam Dei substantiam Verbumque Deum, per quod facta sunt omnia, in charitate Spiritus sancti ineffabiliter valeat videre & audire: non incongruenter arbitramur, & illuc esse raptum Apostolum, & ibi fortassis esse paradisum omnibus meliorem, & si dici oportet, paradisum paradisorum. Si enim animæ bonæ lætitia in rebus bonis est in omni creatura, quid ea lætitia præstantius, quæ in Verbo Dei est, per quod facta sunt omnia? Hæc Augustinus. Quòd autem iis verbis descripserit beatitudinem animæ à corpore separatae, patet tum ex præcedentibus eodem capite, tum verò manifestius ex capite sequenti, ubi ex supradictis quæstionem movens, apertè præsupponit spiritibus defunctorum etiam sine corporibus summam illam beatitudinem præberi.

Denique, ut alios benè multos brevitatis causa hic prætereamus, S. Bernardus, qui inter postremos Ecclesiæ Doctores tamquam contrarius nobis hic objici solet, Epistola 374. ad fratres de Hibernia, n. 2. alloquens sanctum Malachiam: *Absit*, inquit, ut tua nunc, o anima sancta, minus efficax æstimetur oratio, quando præsentis vividiùs supplicare est majestati, nec jam in fide ambulas, sed in specie regnas. *Absit* ut imminuta, nedum exinanita tua illa tam operosa charitas reputetur, cum ad fontem ipsum charitatis æternæ procumbis, pleno hauriens ore, cujus & ipsa prius stillicidia sitiebas.

Probatur tertio, ex definitionibus Conciliorum, Ecclesiæ precibus & Hymnis.

QUOD constanti ac perpetua Ecclesiæ utriusque Traditione Dogma confirmatum viderunt Oecumenica Concilia, hoc ipsum suis Decretis ac publicis definitionibus declararunt.

Concilium Lugdunense II. anno 1274. in professione fidei, *Credimus* illorum animas, qui post sacrum Baptisma susceptum, nullam omnino peccati maculam incurrerunt: illas etiam quæ post contractam peccati maculam, vel in suis manentes corporibus, vel eisdem exutæ, sunt purgatæ, mox in cœlum recipi.

Concilium Florentinum anno 1439. in Decreto seu definitione fidei, cui Græci pariter ac Latini subscribere, mox citata verba Concilii Lugdunensis repetit; quibus majoris claritatis causa hæc adjungunt Patres Concilii: Et intueri clarè ipsum Deum trinum & unum, sicuti est, pro meritorum tamen diversitate, alium alio perfectius.

Concilium Tridentinum Sess. 25. de Invocatione Sanctorum, docet Sanctos una cum Christo regnantes, orationes suas pro hominibus Deo offerre illos verò, qui negant Sanctos æterna felicitate in cœlo fruantes invocandos esse impiè sentire.

Hanc suam fidem, usu ipso ac quotidiana praxi declarat Ecclesia in publicis suis precibus, ubi testatur Sanctorum animas in cœlo jam aperto Dei conspectu potiri. Ita Codices Sacramentorum: inter illos, omnium antiquissimus Gelasianus, ubi legimus Martyres jam cœlestia præmia esse consecutos. Et in festo sanctarum Perpetuæ & Felicitatis: *Quæsumus*, inquit, ut sicut illis gloriam

contu-

contulisti, nobis indulgentiam largiaris. Et in festo sanctorum Gervasii & Protasii: Ut quos, inquit, cœlesti gloria sublimasti &c. Ita etiam die Beato Gregorio sacra, sic orat Ecclesia: Deus, qui animæ famuli tui Gregorii æternæ beatitudinis præmia contulisti.

Porro, notum est istud Cœlestini S. P. effatum in secunda Epistola ad Episcopos Galliæ: *Legem scilicet credendi, statuit lex supplicandi*. Ex illis itaque precibus Ecclesiæ rectè demonstratur hanc esse publicam fidem, animas Sanctorum quibus nihil luendum superest, statim ac corpore solutæ sunt, frui visione Dei intuitiva.

Suam hanc felicitatem ipsis Ecclesiæ gratulantur in Hymnis publicis. Sic Ecclesia Parisiensis, die omnibus Sanctis sacra eleganter canit.

Jam vos pascit amor nudaque veritas:

De pleno bibitis gaudia flumine:

Illic perpetuam mens satiat sitim,

Sacris ebria fontibus.

Altis secum habitans in penetralibus,

Se res ipse suo contuitu beat:

Illabensque sui prodigus, intimis

Sese mentibus inserit.

Accedit & auctoritas Summorum Pontificum, qui Decretis suis fidem hanc confirmarunt.

Innoc. III. c. *Cum Marthæ*, titulo de celebratione Missarum, c. *Majores*, tit. de Baptismo & ejus effectu, cap. *Apostolicam*, tit. de Presbytero non baptizato. Clem. IV. Nicol. III. Nicol. V. apud Raynaldum. Cum Joannes XXII. quæstionem hanc in controversiam adduxisset, Benedictus XII. ejus successor, solemni Decreto seu Constitutione, quæ extat apud Raynaldum ad an. 1336. definivit, animas Sanctorum ante resurrectionem corporum & Judicium generale, Deum videre visione, ut ait, *facili & intuitiva*: eosque velut hæreticos damnat, qui pertinaciter scripto vel verbo contrarium docuerint.

Paulò antè, anno scilicet 1332. occasione eorum quæ circa istam quæstionem agitaverat S. P. Joan. XXII. Rex Philippus in Castro Vincennarum voluit Theologos Parisienses congregari, ut suam de hac quæstione sententiam dicerent. Omnes in hanc sententiam convenimus, inquiunt Magistri Parisienses, quòd à tempore mortis Domini nostri Jesu Christi, per quam pretium redemptionis humani generis extitit persolutum, omnes animæ sanctorum Patrum, quas ibidem Salvator noster ad inferos descendens eduxit de Limbo, cæterorumque fidelium animæ, quæ de corporibus exierunt, nihil habentes purgabile, vel quæ jam in purgatorio sunt purgatæ, ad visionem nudam & claram, beatificam, intuitivam & immediatam divinæ essentiae, & benedictissimæ Trinitatis, Patris, & Filii & Spiritus sancti, quam Apostolus I. ad Cor. 13. nominat visionem facie ad faciem, sunt assumptæ, ipsaque deitate beata perfectè fruuntur. Extat Decretum istud, apud Bullæum in Hist. Universitatis Tom. 4. pag. 237.

Probatur quartò variis rationum momentis.

Non ad libitum confictæ, sed in Scripturis & usu Ecclesiæ fundamentum habent rationes quæ sequuntur.

Prima,

Prima, ex statu sanctorum Angelorum, qui statim à finali perseverantia, æterna in cœlis felicitate donati sunt; de quibus dicitur Matth. 18. v. 10. *Angeli eorum in cœlis semper vident faciem Patris mei*. Atqui communis est SS. Patrum doctrina, animabus Sanctorum eandem cum Angelis felicitatem & gloriam esse concedendam.

Secunda, ex statu impiorum qui statim à morte, æternis addicuntur suppliciis: patet ex historia divitis epulonis qui fatetur se in flamma cruciari, apud S. Lucam cap. 16. Cum igitur Deus pronior non sit ad pœnam infligendam, quàm ad rependendam mercedem, concludendum est Sanctorum animas, quibus nihil purgandum superest, statim à morte, debita mercede donari, ac frui intuitiva Dei visione.

Tertia, ex conditione fidelium post Christum, quæ melior certè debet esse, ac illorum veterum qui in Limbis detenti in loco quidem pacis, quietis ac refrigerii morabantur, sed aperto Dei conspectu nondum fruebantur, donec inde eos liberaverit Christus: qui, ut habet Apostolus Ephes. 4. *Ascendens in cœlum, captivam duxit captivitatem*. Porro melior non esset nostra post Christum conditio, si mille annorum spatium expectandum nobis foret, ut ad conspectum Dei ac æternam felicitatem admitti possemus.

Quarta. Si Sancti Veteris Testamenti quos Christus descendens ad inferos liberavit, nondum Deo fruuntur, non videntur multum consecuti per illum Christi descensum: quandoquidem, etiam apud inferos, erant in loco quietis, refrigerii & consolationis, qui vulgò sinus Abrahamæ dicitur.

Quinta. Ecclesia Sanctorum mortem ante Christi adventum desolebat: nondum eos invocabat. Post Christum verò, diem mortis Sanctorum, Natalem appellat, celebrat cum gaudio, eorumque apud Deum auctoritatem & patrocinium implorat. Unde istud? Quia cum ante Christum, Deo nondum fuerentur, viventium preces ad se directas, ordinaria aliqua ratione cognoscere non poterant, sicut nunc eas cognoscunt in Verbo.

Sexta, quia nihil est aut ex parte Dei, aut ex parte hominis, quod in justis plenè purgatis visionem Dei claram & intuitivam possit retardare. Non ex parte Dei, qui justus est, magis ad misericordiam pronus quàm ad vindictam; præsertim cum cœlum quod antea clausum fuerat, Christus morte sua patefecerit. Non ex parte hominis, tum quia anima vinculis corporis soluta capax est visionis Dei, cum hæc sit operatio merè spiritualis: tum quia ipsa nova merita comparanda non supersunt, cum sit post mortem in termino jam constituta.

Septima, quia hic videtur esse communis fidelium sensus, qui Sanctos plenè purgatos vocant beatos, eorumque apud Deum opem & patrocinium implorant.

Denique, fidem hanc olim in publicis Ecclesiæ precibus consignatam non negabit, qui antiquum ordinem Romanum, aut Missale Gothicum Lib. 3. de Liturgia Gallicana editum, nec non Sacramentarium Gallicanum, quod è M. S. ante annos mille exarato Tom. 1. Musæi Italici insertum est; aliaque id genus sacræ antiquitatis monumenta consuluerit.

Solvuntur Objectiones ex Scripturis.

Duo hinc ex Scripturis proponuntur genera objectionum.

Aliæ eò directè tendunt, ut probent Christum instaurata Jerusalem, per mille annos in terris regnaturum cum suis in summa bonorum omnium,

nium, divitiarum ac voluptatum abundantia. Ita obijciunt crassiores Judæi.

Aliæ verò insinuant, animabus Sanctorum, non statim à morte, æternam felicitatem rependi, sed eam differri usque ad generalem corporum resurrectionem.

Objectiones primi generis.

Objicies itaque 1. cum Judæis: Deus, Gen. 13. v. 15. promisit Abrahamæ & semini ejus possessionem terræ Chanaan, *usque in sempiternum*, Pariter Psal. 131. v. 12. promittit filiis David, sedem patris sui: *Filii eorum usque in sæculum sedebunt super sedem tuam*. Atqui tamen impletæ non leguntur istæ promissiones, in Abrahamo, Isaaco & Jacobo, aut in posteris David; ergo, ut Deus in suis promissis fidelis sit, fatendum est, in Christo qui est ex semine David, illas aliquando adimplendas fore.

Resp. 1. Argumentum istud plus probare quàm velint ipsi Millenarii: siquidem non tantum mille annorum, sed etiam sempiternum fore Christi regnum in terris, inde demonstrari posset.

Resp. 2. Satis esse ad veritatem illarum promissionum, quòd in posteris Abrahamæ ac Davidis impletæ fuerint. Porro terram Chanaan possederunt Abrahamæ posterii, quemadmodum & sedem David tenuit Tribus Juda, quamdiu Judaica natio suis legibus stetit ac vixit. Voces porro istæ, *in sempiternum*, more Scripturæ, longum aliquod temporis spatium aliquando denotant, non semper verò simpliciter æternum.

Resp. 3. Si voces istæ, *in sempiternum*, ad litteram sumantur, terram Chanaan & sceptrum David spiritali sensu intelligi debere: pro cœlesti nempe possessione æternæ felicitatis, ac regno Christi spiritali. Ut enim Jerusalem Judaica, fuit cœlestis Jerusalem imago & figura, Apocal. 3. Ut Israel secundum carnem 1. Corint. 10. v. 18. adumbrabat eum qui est secundum spiritum, Galat. 3. ita teste S. Paulo ad Hebr. 3. terra Chanaan exprimebat *terram illam viventium*, Psalm. 141. *In qua secunda mors non habet potestatem*. Apocal. 20. v. 6. quæque adeò citra ullum umquam terminum à beatis possidetur.

Instabis 1. Scripturæ sæpius loquuntur de futura Jerusalem instauratione, de splendido Christi regno, de usu Sacrificiorum resumendo.

Resp. Hæc omnia sensu mystico & spiritali intelligenda esse. Jerusalem instauranda, ipsa est cœlestis beatitudo, æternum permanens. Christi regnum temporale non est, nec hujus mundi, sed sempiternum in cœlis. Sacrificiis legalibus finis imponendus erat post Christi adventum: præsentem enim veritatem, figuræ & umbræ finem habere debent.

Instabis 2. Matth. 5. v. 6. dicitur: *Beati qui esuriunt & sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur*. Atqui satietas illa non erit, nisi in terrestri mille annorum regno.

Resp. Nego minorem. Sancti enim qui Deo fruuntur in cœlis, cœlesti planè ac spiritali voluptate perfunduntur ac satiantur; juxta istud Psalm. 16. v. 15. *Satiabor cum apparuerit gloria tua*. Et istud Psal. 35. v. 9. *Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos*. Ab his autem verbis, *Satiabor, inebriabuntur, torrente voluptatis*, omnis carnalis cogitatio & sensus removeri longius debet: *Non est enim Regnum Dei, esca & potus*, ait Apostolus, *sed justitia & pax & gaudium in Spiritu sancto*.

Instabis 3. Christus ipse apud S. Matth. c. 26. v. 29. videtur ad voluptates corporis respexisse, cum dixit: *Non bibam amodò de hoc genimine vitis, usque*

que in diem illum, cum illud bibam vobiscum novum in regno Patris mei. Regnum autem illud, ajunt Millenarii, in terris transigendum erit in summa deliciarum omnium affluentia.

Resp. Nego antec. Vinum enim illud, de quo Christus citato loco, proprio ac litterali sensu intelligitur, vel improprio & metaphorico. Si prius, Christus morti proximus declarat se non nisi post resurrectionem bibiturum de hoc genimine vitis: re ipsa enim toto illo tempore quod fluxit ab ejus resurrectionem usque ad ascensum in cœlum, cum suis Discipulis conversatus, cum ipsis in signum veræ suæ resurrectionis verè manducavit & bibit. *Manducavimus & bibimus cum illo postquam resurrexit à mortuis*, ait S. Petrus Act. 10. v. 41. Illud verò temporis intervallum, regnum Patris Christus meritò appellat: tum quia datam sibi à Patre potestatem in cœlo & in terra exercere tunc cœpit: tum quia resurrectio Christi triumphus est Religionis, & omnium fidei nostræ Mysteriorum fundamentum ac complementum. Si enim Christus non resurrexit, ait Apostolus 1. Cor. 15. v. 14. *inanis est prædicatio nostra, inanis est & fides vestra.*

Si autem vinum illud sensu improprio & metaphorico sumatur; significat dumtaxat spirituales æternæ felicitatis delicias, quas Christus suis erat aliquando communicaturus. Solet scilicet Scriptura, sub imaginem nuptiarum ac epularum, delicias cœlestes populo Judaico carnali adumbrare. Psal. 35. *Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ.* Matth. 8. *Recumbent cum Abraham in regno cœlorum.* Apoc. 19. *Beati qui ad cœnam nuptiarum agni vocati sunt.* Christus ipse, Lucæ 22. v. 29. *Ego dispono vobis, inquit, ... ut edatis & bibatis super mensam in regno meo: & sedeat super thronos judicantes duodecim Tribus Israel.*

Instabis 4. Christus Matth. 19. v. 29. Discipulis suis centuplum promisit eorum omnium bonorum quæ propter ipsum reliquissent: *Omnis, inquit, qui reliquerit domum, vel fratres, aut sorores, aut uxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit.* Atqui nullum aliud, quàm post resurrectionem, spatium temporis assignari potest, quo ii centuplum ejusmodi bonorum accepturi sint; ergo &c.

Resp. cum S. Hieronymo in citatum locum, verba illa non esse ad litteram cum Millenariis intelligenda. Hinc enim consequens foret, unumquemque pium pro una, quam dereliquisset, centum uxores habiturum. Non intelligunt, inquit S. Doctor, quòd si in cæteris digna sit repro-
missio, in uxoribus appareat turpitudine, ut qui unam pro Domino dimiserit, cen-
tum recipiat in futuro. Quo certè nihil potest absurdius cogitari, & Evan-
gelicæ veritati inimicum magis. Namque in resurrectione, neque nubent,
neque nubentur, sed erunt sicut Angeli Dei in cœlo. Centuplum ergo illud in-
telligi debet de mercede spiritualium bonorum, quæ pretio ac merito
ita terrena superant, ut centenarius numerus unitatem.

Instabis 5. S. Joann. Apoc. cap. 20. videtur clarè asserere Christum per mille annos cum suis regnaturum in terris, ante ultimum ac universale Judicium. Ait enim 1. v. 2. *Se vidisse Angelum, qui draconem serpentem antiquum apprehendit, & ligavit per mille annos.* Ait 2. v. 4. *Animas decollatorum propter testimonium Jesu Christi vixisse, & regnasse cum Christo mille annis: cæteros verò mortuorum, non vixisse donec consummentur mille anni.* Id est, Martyres resurrexisse ante alios mortuos, & cum Christo regnasse; & hæc est, ait S. Joannes v. 6. *resurrectio prima, Beatus, & sanctus, qui habet partem in resur-*
rectione

Ed. nova
Tom. 4. p.
1. p. 90.

rectione prima : in his secunda mors non habet potestatem ; sed erunt Sacerdotes Dei & Christi, & regnabunt cum illo mille annis. At 3. v.7. post mille annos solvendum fore satanam, ut plenam habeat hominibus nocendi licentiam. Et cum consummatifuerint mille anni, solvetur satanas de carcere suo, & exhibit, & seducet Gentes. Ait denique v.12. & sequentibus, tunc omnes mortuos resumptis suis corporibus, ad ultimum ac generale Judicium vocandos fore. Et vidi, ait S. Joannes, mortuos, magnos, & pusillos, stantes in conspectu Throni; & Libri aperti sunt... & dedit mare mortuos, qui in eo erant; & mors & infernus dederunt mortuos suos qui in ipsis erant: & judicatum est de singulis secundum opera ipsorum.

Resp. cum S. Hieronymo, ad litteram intelligenda non esse quæcumque de illo Christi millenario regno hic dicuntur: *Alias*, inquit S. Doctor præfatione in Lib.18. in Isaiam, *judaizandum nobis foret*. Et verò, Millenariorum fabulam juvare nullatenus potest illud Christi regnum, de quo S. Joannes: si quidem S. Joannes illud statuit ante generalem corporum resurrectionem; millenarii verò, post.

S. Augustinus L.20. de Civitate Dei cap.7. laudatum S. Joannis testimonium sic exponit.

1. Per mille annos intelligit illud omne temporis intervallum, quod à morte Christi ad ipsum usque Antichristi adventum defluet. *Mille annos*, inquit, *pro annis omnibus hujus sæculi posuit: ut perfecto numero notaretur ipsa temporis plenitudo*. Reipsa familiare est Scripturis ut longum temporis spatium numero millenario designent: Sic Psal.104. v.8. dicitur: *Memor fuit in sæculum testamenti sui: verbi quod mandavit in mille generationes*. Itaque ab ipsa morte Christi ad persecutionem usque Antichristi, satanas religatus dicitur, quod scilicet crepta ipsi fuerit Christianis projecta nocendi facultas; dicente ipsomet Christo Joan.12. v.31. *Nunc judicium est mundi, nunc princeps hujus mundi ejicietur foras*. Atque toto illo intervallo temporis, Sancti dicuntur regnasse cum Christo, tum in cælo, tum in terris: in cælo quidem, per gloriam qua fruuntur; in terris & in Ecclesia, tum per miracula quæ operantur, tum per cultum quo honorantur.

2. Quod addit S. Joannes; *Cæteri mortuorum non vixerunt, donec consummentur mille anni*, reprobos spectat qui per peccatum vitam perdiderunt; & qui cum primæ resurrectionis (per gratiam nempe sanctificantem) finaliter participes facti non fuerint, consequenter nec secundæ, quæ est ipsa æterna felicitas, participes erunt. Ita S. August. L.20. de Civitate Dei cap.9. num.4. Quod verò subdit (S. Joannes) ait S. Doctor, *Donec finiantur mille anni, intelligendum est, quod eo tempore non vixerunt, quo vivere debuerunt, ad vitam scilicet de morte transeundo*. Et ideo cum dies venerit, quo fiat & corporum resurrectio, non ad vitam de monumentis procedent, sed ad judicium; ad damnationem scilicet, quæ secunda mors dicitur.

Quamquam per primam resurrectionem citato loco, intelligi meritò potest status animæ beatæ post mortem; cum enim corpore veluti carcere inclusa esset, ubi corpore illo solvitur, quasi vivere ac respirare, & ad novam vitam avolare dicitur. In iis autem animabus quæ hujus primæ resurrectionis participes erunt, secunda mors, nempe post generale Judicium, nullam habebit potestatem.

3. Verba ista S. Joan. *Erunt Sacerdotes Dei & Christi*, non significant, Sanctos ministeria Sacerdotum adimpletuos secundum Legem Mosaicam, ut volebat

volebat Cerinthus; sed innuunt ipsos intimos fore Dei amicos, divinatorum confcios arcanorum; regnique cœlestis principes. Nomen quippè Sacerdotis, non rarò in Scripturis nomen est dignitatis & honoris in Aula Principum. Ita Lib.2. Regum cap.20. v.26. dicitur: *Ira autem Jairites erat Sacerdos David*: hoc est, ut vertit Paraphrastes Chaldæus, *Princeps David*. Quin Sancti dici possunt Sacerdotes, vel quòd juge laudis & gratiarum actionis sacrificium Deo & Christo offerant; vel quòd membra sint unius & summi Sacerdotis Christi. Ita S. August. citato Lib.1. de Civit. Dei cap.10.

4. Denique, post elapsum illud tempus solvetur satanas: Antichristus veniet, Sanctos oppugnabit, ac resurget universa caro; Judicium denique universale fiet, quo unicuique secundum opera sua, bonum vel malum retribuetur. Atque erga justos, erit hæc secunda resurrectio, ac plena felicitas tum corporis tum animæ; erga verò impios, erit secunda mors & æterna damnatio.

Objicies 2. Idem S. Joannes Apocal. cap.6. v.9. ait se vidisse *subtus altare*, *animas interfectorum* (idest Martyrum) *propter verbum Dei.... quæ voce magna clamabant*, ut Dominus earum sanguinem vindicaret. *Quibus dictum est* (v.11.) *ut requiescerent ad tempus modicum, donec compleantur conservi eorum & fratres eorum, qui interficiendi sunt sicut & illi*. Ex quibus sic arguitur: Animæ quæ sunt sub altari, & quæ expectant donec compleatur numerus fratrum, hoc est electorum omnium, nondum fruuntur visione Dei clara & intuitiva: atqui tales sunt animæ Martyrum.

Resp. Nego majorem. Quidquid enim altaris nomine, sub quo visæ sunt animæ illæ Martyrum, intelligatur, sive sit ipsa Christi humanitas, quæ per metaphoram altare appellatur, tum quia Sanctorum merita & orationes placere Deo non possunt, nisi in Christo & per Christum Summum Pontificem Deo in sacrificium offerantur; tum quia in Christo tamquam in exemplari ac pignore futuræ corporum resurrectionis, quiescunt animæ Sanctorum. Sive altare illud significant tantum locum quietis & pacis, qui vel altare, vel sinus Abrahamæ, vel cubile interdum dicitur, juxta istud Psalm.149. v.5. *Exultabunt Sancti in gloria, lætabuntur in cubilibus suis*. Quidquid, inquam, nomine altaris intellexerit S. Joannes, certum est animas illas interfectorum, in cœlo esse & æterna felicitate potiri: quia v.11. citati capitis, illis (animabus) *data sunt singulæ stolæ albæ*. Et c.7. v.9. dicuntur omnes, *stare ante Thronum in conspectu Agni, amictæ stolis albis, & palmæ in manibus earum*. Et cap.20. v.4. S. Joannes ait se vidisse thronos, & sedes destinatas & datas animabus decollatorum propter testimonium Jesu. *Vidi, inquit, sedes, & sederunt super eas, & judicium datum est illis*. Quæ certè omnia clarè demonstrant, animabus illis jam tum concessam fuisse æternam ex visione Dei felicitatem.

Cum igitur animæ illæ clamare dicuntur, & à Deo vindictam postulare effusi sui sanguinis; clamor ille ac vindicta exprimit dumtaxat earum pro resumendis suis corporibus ardens desiderium, ac zelum divinæ justitiæ. Differtur autem illarum pro resumendis suis corporibus votum ac desiderium, usque ad ultimum ac generale Judicium, donec numerus fratrum compleatur, ante istud verò tempus, nondum completa est & adæquata Sanctorum felicitas. *Acceperunt*, ait S. Bernard. Ser.3. in festo omnium Sanctorum nu.1. *jam singulas stolas: sed non vestiuntur duplicibus, donec vestiamur & nos....* *stola enim prima ipsa est, quam diximus, felicitas & requies animarum: secunda verò, immortalitas & gloria corporum*. Unde & dicunt: *Vindica, Domine, sanguinem Sanctorum tuorum qui effusus est: non tamquam vindictæ cupidi... sed ex desi-*

Objectio:
nes secundum
di generis.

Tom 1. p.
1033. E.F

desiderio resurrectionis & glorificationis corporum suorum, quam nimirum usque in diem Judicii differendam esse non dubitant.

Instabis 1. S. Paulus Hebr. 11. hoc ipsum videtur confirmare quod dixerat S. Joannes, Sanctorum nempe felicitatem non prius concedendam, quam consummatus sit, seu expletus numerus omnium Sanctorum post generalem corporum resurrectionem. Agens quippe de Sanctis Veteris Testamenti, v. 13. ait: *Juxta fidem defuncti sunt omnes isti, non acceptis repromissionibus.* Et v. 16. *Nunc autem meliorem appetunt patriam (ideest caelestem.)* Et v. 39. *Hi omnes testimonio fidei probati, non acceperunt repromissionem: Deo pro nobis melius aliquid providente, ut non sine nobis consummarentur.*

Resp. Repromissiones illas quæ veteribus Patriarchis factæ sunt, spectare vel temporalem possessionem terræ Chanaan, vel æternam in cœlis felicitatem. Quocumque intelligantur sensu, verè dixit Apostolus sanctos illos Patriarchas toto illo tempore quod antecessit Christi adventum, adeptos non fuisse repromissiones: non terram Chanaan, quam non ipsi, sed eorum dumtaxat posterius obtinuerunt: non æternam in cœlo felicitatem, quæ nemini concessa fuit, priusquam Christus in cœlum ascendens, captivam secum duxerit captivitatem. Nondum enim reſeratae fuerant paradisi fores; nondum propalata Sanctorum via.

Cum igitur dicuntur illi, *nunc meliorem appetere patriam*, particula ista, *nunc*, ibi tempus non significat quo loquebatur Apostolus: quasi vellet eo ipso quo scribebat tempore, *nunc*, Sanctos illos felicitatem exoptare; quandoquidem ea tunc temporis fruebantur: descendens enim Christus ad inferos, extractas inde Sanctorum animas secum in cœlum tranſtulit. Particula ergo illa, *nunc*, in textu laudato, locum tenet adversativa, *sed, atqui*; & sensus est, animas illas ante Christi in cœlum ascensum, repromissiones sibi factas adeptas non fuisse, sed eas expectasse, & tandem post adventum Christi liberatoris obtinuisse.

Cum addit S. Paulus Sanctos Veteris Testamenti adeptos non fuisse repromissiones, *ut non sine nobis consummarentur*, vel intelligit felicitatem completam & adæquatam tum corporis tum animæ, vel felicitatem animæ dumtaxat: utroque autem sensu, vera est Apostoli propositio. Neque enim completa futura est beatitudo nostra, nisi post generalem corporum resurrectionem: omnes Sancti sive veteris sive novæ Legis, simul resurgent ad vitam immortalem. Felicitate etiam animæ donati non fuere veteres Patriarchæ ante Christianos, quia usque ad Christi adventum ac tempus Evangelicæ Legis, expectandum ipsis fuit, ut Deo apertè frui liceret: ne scilicet, in mente S. Pauli, sine nobis consummarentur. Finis quippe Legis Christus; & omnes electi sunt instar unius corporis, cujus caput est Christus.

Instabis 2. Matth. 25. v. 24. In ultimo dumtaxat Judicii die omnibus electis dicetur; *Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi.* Ergo usque ad hanc diem in suspenso manet Sanctorum beatitudo.

Resp. distinguo consequens: in suspenso manet Sanctorum beatitudo completa & adæquata tum corporis tum animæ, concedo: incompleta & inadæquata respectu ipsius animæ, nego. Citato igitur cap. 25. S. Matth. describitur ultimum ac generale Judicium, in quo resumptis corporibus publicè & in conspectu omnium hominum, unicuique pro conditione ac merito operum, bonum vel malum etiam in corpore suo retribuetur. Quòd autem jam ante diem illam generalis Judicii, privatim unusquisque præmium reportet vel

vel supplicium, demonstrat manifestè exemplum, tum boni latronis, cui Christus dixit : *Hodie mecum eris in paradiso* ; tum divitis epulonis, qui statim à morte cruciatur in flamma.

Instabis 3. Dilationem beatitudinis usque ad ultimum Judicium non obscurè adumbrat parabola operariorum apud S. Matth. c. 20. v. 8. ubi denarius in mercedem laboris, non nisi sub vesperam solutus unicuique fuit : per vesperam autem ibi significatur dies ultimi ac generalis Judicii.

Resp. 1. Dist. ant. Dilationem beatitudinis completæ & adæquatæ quæ corpus simul & animam spectat, quam S. Aug. vocat felicitatem resurrectionis seu gloriam totius hominis, non obscurè adumbrat parabola operariorum, esto ; beatitudinis incompletæ & solius animæ, quasi hæc ad ultimum usque Judicii diem differatur, nego.

Resp. 2. Per vesperam citato loco intelligi non immeritò posse, particulare uniuscujusque Judicium quod fit statim à morte, & in quo unicuique debita merces distribuitur, quocumque tempore vocatus à Deo fuerit, sive manè, sive in meridie, sive ad vesperam.

Resp. 3. S. Chrysost. in hunc locum, in parabolis non omnia urgenda esse ac strictè intelligenda, sed præsertim attendi debere parabola scopum ac finem : Scopum autem præsentis parabola esse, ut omnes intelligant nemini de salute desperandum esse, quamdiu in vivis est ; quandoquidem quocumque tempore vocatus à Deo fuerit, sive in juventute, sive in extrema vitæ periodo, si animo sincero & recto conversus ad Deum fuerit, & perseveraverit usque in finem, salutem certissimè assequetur. Quam quidem parabolam adversus Judæos præcipuè direxit Christus, quòd illi ægrè ferrent Gentiles tam seriò ad lucem veritatis vocatos, iisdem tamen præmiis donari quibus & ipsi, qui Legis onera diu portaverant. Quòd autem in adducta parabola, non omnia sint strictè & ad litteram usurpanda, & æternæ Sanctorum felicitati adaptanda, patet manifestè : aliàs, inde sequeretur, 1. Deum non per se ipsum, sed per procuratorem & œconomum, Sanctis mercedem esse redditurum. 2. Eandem omnibus felicitatis mensuram esse rependendam. 3. Murmur, invidiam & oculum nequam fore in cœlo ; quæ certè omnia, totidem absurda sunt & statu felicitatis Sanctorum in cœlis longè aliena.

Instabis 4. 1. Joan. 3. v. 2. dicitur : *Scimus quoniam cùm apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est*. Ergo antequam Christus appareat sedens in throno majestatis suæ judicaturus vivos & mortuos, non eum videbimus sicuti est.

Resp. Verba ista, *cùm apparuerit*, vel ad Christum referri posse, vel ad verba ista præcedentia, *quid erimus* : quocumque autem modo intelligantur, in tuto est dogma catholicum.

1. Contextus ipse sacer apertè ostendit ista verba, *cùm apparuerit*, referenda esse ad ista præcedentia, *quid erimus*, ita ut iste sensus sit : Cùm apparuerit, hoc est, cùm omnibus notum ac manifestum fuerit quid erimus, resumpto scilicet corpore glorioso, tunc similes ei erimus, & videbimus eum sicuti est, non tantum oculis mentis, sed etiam & corporis gloriosi. Favet sacer contextus : namque immediatè ante verba citata, dicitur : *Charissimi nunc filii Dei sumus, & nondum apparuit quid erimus ; scimus autem quoniam cùm apparuerit, &c.*

2. Si verba ista, *cùm apparuerit*, ad Christum ipsum referantur, sensus erit : Cùm apparuerit Christus in die ultimi Judicii, & omnia corpora à tumultis suscitata revixerint, tunc similes ei erimus, etiam ratione corporis gloriosi ; &

videbimus eum oculis animæ & corporis sicuti est, nempe quoad naturam divinam simul & humanam. Tunc enim adimplebitur quod ait Apostolus Philip. 3. v. 20. *Salvatorem expectamus Dominum nostrum Jesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ.*

Instabis 5. Ecclesiastes cap. 11. vers. 1. ait: *Mitte panem tuum super transeuntes aquas: quia post tempora multa invenies illum.* Ergo non statim post mortem invenitur fructus eleemosynæ & merces boni operis, sed post tempora multa; hoc est in fine sæculi.

Resp. 1. Ea verba scripta esse multò ante Christi adventum, quando iusti, dilata mercede beatitudinis, ad inferos descendebant.

Resp. 2. Simplicem & apertum videri sensum hujus loci, nempe abundè largiendum esse egentibus; quia quod dederis, si non statim, saltem post multum tempus pro certo recipies. Nam alii aliis citiùs evocantur ex hac vita; ac rursus alii aliis citiùs è Purgatorio liberantur.

Instabis denique, Dæmones nondum cruciantur, sed differtur eorum supplicium usque ad mundi finem. Matth. 8. v. 29. *Quid venisti, ajunt Christo, ante tempus torquere nos?* Et Lucæ 8. v. 31. *rogabant illum (Christum) ne imperaret illis ut in abyssum irent.* Pariter igitur reprobi homines cruciandi non sunt nisi post ultimum Judicii diem.

Resp. Dist. ant. Dæmones nondum cruciantur, completo, ut ita dicam, supplicio, concedo: nullatenus cruciantur; nego. S. enim Petrus Epist. 2. c. 2. v. 4. asserit, *Deum Angelis peccantibus non pepercisse, sed rudentibus infernis detractos in tartarum tradidisse cruciandos.* Completum autem erit dæmonum supplicium, cum in fine mundi æternis carceribus detenti non amplius inde exire, evagari, per hæc aera volitare, & hominibus nocere licebit: atque hoc ipsum est, quod maximè ii pertimescunt. Unde in Exorcismis quos Ecclesia usurpat, nulla re torqueri magis videntur, quàm comminatione futuri Judicii: in hunc enim ferè modum concludi solent Exorcismi: *Per eum qui venturus est judicare vivos & mortuos, & sæculum per ignem.* Verùm ante mundi finem licet per aera volitent dæmones, (unde *Principes aeris hujus* ab Apostolo dicuntur Ephes. 2.) attamen jam nunc puniuntur pœna damni & sensus: *Ubi cumque enim dæmones volitant,* ait Beda in Commentario c. 3. Epist. S. Jacobi, *vel in terris aut sub terris vagantur, si-ve detinentur, suarum secum ferunt semper tormenta flammarum.*

Solvuntur Objectiones ex Liturgiis & precibus Ecclesiæ.

Objicies 1. Ecclesia in suis Liturgiis, generatim ac sine ullo discrimine orat pro omnibus defunctis, ut illis Deus locum quietis ac refrigerii concedere dignetur.

In Liturgia S. Gregorii.

In Canone Missæ Sacerdos ait: *Memento etiam Domine, famulorum famularumque tuarum, qui nos præcesserunt cum signo fidei & dormiunt in somno pacis. Ipsis, Domine, & omnibus in Christo quiescentibus, locum refrigerii, lucis & pacis, ut indulgeas deprecamur.* Quæ verba quotidie usurpamus.

In Liturgia S. Jacobi legimus pariter hæc verba: *Memento Domine Deus noster, spirituum & universæ carnis quorum memoriam egimus.... Ab Abel justo usque ad hodiernam diem: fac eos requiescere in regione viventium in regno tuo, & deliciis Paradisi: in sinu Abrahamæ, Israel & Jacob.*

Idem habet Liturgia S. Basilii. *Memento, inquit, omnium qui prædormierunt*
in

in spe resurrectionis vitæ æternæ fac eos quiescere, ubi visitat lumen vultus tui.

Idem & in Liturgia S. Cyrilli Catechesi 5. Mistag. Deinde, inquit, pro defunctis sanctis Patribus & Episcopis: denique pro omnibus oramus, qui inter nos vita functi sunt, maximum esse credentes animarum iuvamen.

Denique in Liturgia Æthiopum dicitur: Rogamus te pro iis, qui dormierunt, & quieverunt in fide patres primi, principes Archiepiscoporum pro anima famuli tui N. & pro animabus omnium quos ipse vocasti Quiescere fac eorum animas in loco ameno in sinu Abrahamæ &c.

Resp. Dist. ant. Ecclesia generatim ac sine ullo discrimine orat pro omnibus fidelibus defunctis, ita ut orationes illæ per accommodam distributionem ad varium scopum & finem referantur, concedo: ita ut ad unum & eundem scopum & finem omnes referantur, nego. Itaque, generatim quidem ac sine ullo discrimine pro requie omnium fidelium defunctorum orat Ecclesia: verum, orationes illæ per accommodam distributionem ita sunt ad varium finem & scopum referendæ, ut quibus aliquid post mortem luendum superest, liberationem à pœnis Purgatorii, & æternæ felicitatis possessionem quantocius concedendam apprecentur: aliis verò, qui Deo intuitivè jam fruuntur, suos triumphos ac finem beatum gratulentur; Deo gratiarum actiones referant; ac Sanctorum apud ipsum gratiam & favorem pro nobis implorent. Non alium esse posse orationum illarum, respectu iustorum qui plenè purgati sunt, usum ac finem, demonstrant evidenter quoque in confirmationem nostræ Conclusionis protulimus, tum ex Liturgiis Ecclesiæ, tum ex Ss. Patribus, momenta.

Instabis 2. Atqui Ecclesia etiam orat pro iis, quibus certum est nihil luendum superesse. Ita teste Innoc. III. cap. Cùm Marthæ. Extra. De celebratione Missarum, vetus Liturgia latina in festo S. Leonis dicebat: *Annue quæsumus, Domine, ut animæ B. Leonis hæc profit oblatio.* Et licet observet idem S. P. orationem illam subinde mutatam fuisse; adhuc tamen in secreta oratione, in die sacra Sancto Leoni dicitur: *S. Leonis Confessoris tui atque Pontificis, annua solemnitas, nos tibi reddat acceptos; ut per hæc piæ placationis officia, & illum beata retributio comitetur, & nobis gratiæ tuæ dona conciliet.*

Resp. 1. Non sine causa mutatam fuisse priorem orationis formam. qua significari poterat, ita oblationem prodesse animæ S. Leonis, ut nondum felicitatem æternam assecuta supponatur. Quapropter in modernis Libris Sacramentorum, loco prioris orationis, hæc verba leguntur: *Annue nobis Domine, quæsumus, ut intercessione B. Leonis hæc nobis profit oblatio;* qui profectò sensus longè diversus est à priori, & Ecclesiæ doctrinæ magis consonus. Quo verò tempore, & à quo facta fuerit illa immutatio, fatetur Innoc. III. lib. 5. Epist. 121. se ignorare.

Resp. 2. Cum Bellarmino ad mentem Innoc. III. loco citato 1. Cùm Ecclesia petit gloriam Sanctis, qui regnum cœlorum jam possident, non petere ut illi in gloria crescant; sed ut apud nos gloria eorum crescat: id est ut toti mundo gloria eorum innotescat, & illi ubique magis ac magis glorificentur. 2. Non videri absurdum, si petamus illis augmentum gloriæ alicujus accidentalis. 3. Fortasse peti gloriam corporis, quam consequentur in die generalis resurrectionis. Nam etsi gloriam illam certò sint assecuturi, cùm eorum meritis debita sit, absurdum tamen non est hanc ipsis desiderare, & pro ipsis à Deo postulare, ut pluribus nempe titulis debeat. Cùm ergo, pergit Bellarminus, Aug. dicit

Lib. 2. de
purg. c. 18.

Serm. 17. de verbis Apostolis: *Injuriam facere Martyri, qui orat pro Martyre, intelligitur de illis qui Martyri precantur remissionem peccati, vel gloriam essentialem, quasi illa careret.*

Instabis 2. Etiam pro Apostolis, pro Martyribus, & ipsamet B. V. Maria, Ecclesia deprecatur, ut ipsis Deus gloriam & requiem retribuat; ergo supponit Ecclesia, nondum illis concessam æternam felicitatem.

Antecedens probatur

Ex Liturgia S. Marci, ubi dicitur: *Animabus patrum & fratrum nostrorum, qui antea in Christi fide dormierunt, dona requiem, Domine Deus noster, memor majorum nostrorum qui à sæculo sunt, Patrum, Patriarcharum, Prophetarum, Apostolorum, Martyrum, Confessorum.... Horum omnium animabus dona requiem.... in sanctis tuis tabernaculis, in regno tuo..... eorum, inquam, animabus dona requiem, easque regno cælorum dignare.*

Ex Liturgia Gregorii Theologi, ubi dicitur: *Dignare, Domine, recordari omnium Sanctorum qui tibi placuerunt ab initio..... Patriarcharum, Apostolorum..... Martyrum..... & omnium spirituum iustorum, qui consummati defuncti sunt in fide.... & præcipue sanctæ gloriosæ semperque Virginis Mariæ....*

Idem & in Liturgia S. Cyrilli Alexandrini, vel, ut aliis placet, S. Cyrilli Jerosolymit. *Miserere Domine patrum nostrorum..... sanctorum Patriarcharum, Prophetarum, Apostolorum, Martyrum, Confessorum & omnium spirituum, maximeque sanctæ & gloriosæ semper Virginis Dei genitricis Mariæ.*

Denique idem legitur in Liturgia S. Chrysostomi: *Offerimus tibi, inquit, rationalem hunc cultum pro iis qui in fide requiescunt, Majoribus, Patribus, Patriarchis, Prophetis, Apostolis, Martyribus..... præcipue pro sanctissima immaculata Maria.*

Resp. Ex mox dictis, orationes illas per accommodam distributionem ad varium finem & effectum referendas esse, pro varia conditione ac statu eorum pro quibus ab Ecclesia funduntur. Discrimen illud apertè agnoscunt & assignant Ss. Ecclesiæ Doctores: imprimis verè

Tom. 3. p. S. Aug. Tractatu 84. in Joan. n. 1. *Ad ipsam, inquit, mensam non sic eos*
1. 709. D. *(Martyres) commemoramus, quemadmodum alios qui in pace requiescunt, ut etiam pro eis oremus: sed magis ut ipsi pro nobis, ut eorum vestigiis adhæreamus.*

Tom. 6. p. Et in Enchiridio ad Laurentium cap. 110. *Cum, inquit, sacrificia sive*
238. C. *altaris, sive quarumcumque eleemosynarum pro baptizatis omnibus defunctis offeruntur, pro valde bonis gratiarum actiones sunt; pro non valde malis propitiationes sunt; pro valde malis, etsi nulla sint adjumenta mortuorum, qualescumque vivorum consolationes sunt.*

Tom. 5. p. Denique Serm. 159. n. 1. *Habet Ecclesiastica disciplina, quod fideles noverunt,*
765. G. *cum Martyres eo loco recitantur ad altare Dei, ubi non pro ipsis oratur: pro cæteris autem commemoratis defunctis oratur. Injuria enim est, pro Martyre orare, cujus nos debemus orationibus commendari.*

S. Cyrillus Jerosolymitanus Catech. Mystag. 5. *Hoc, inquit, sacrificium*
F. 241. C. *tibi offerimus, ut meminerimus etiam eorum, qui ante nos obdormierunt: primum Patriarcharum, Prophetarum, Apostolorum, Martyrum, ut Deus orationibus illorum & deprecationibus suscipiat preces nostras. Deinde pro defunctis sanctis Patribus & Episcopis. Denique pro omnibus oramus, qui inter nos vita functi sunt: maximum esse credentes animarum juvamen, pro quibus offertur precatio. Disertè eò loci distinguit S. Doctor, tres defunctorum ordines: 1. Prophetarum, Apostolorum & Martyrum: atque eorum respectu, orationes, quas Ecclesia*

clesia fundit, invocationes sunt ac supplicationes, quibus eorum opem & gratiam, qua valent apud Deum, imploramus, ut Deus vota nostra grata & accepta dignetur habere. 2. Sanctorum Patrum & Episcoporum. 3. Cæterorum omnium fidelium, quibus si aliquid post mortem purgandum superfuerit, orationes, ac sacrificium altaris propitiationes sunt, ad eorum juvamen & refrigerium destinata.

S. Epiphanius hæresi 75. num. 7. *Iustorum*, inquit, *pariter & peccatorum mentionem facimus*: peccatorum quidem, ut iis a Domino misericordiam imploremus: *Iustorum autem Apostolorum Martyrum ut Dominum Jesum Christum singulari quodam honore prosequentes, ab cæterorum hominum ordine segregemus.* P. 911. B.

Denique S. Joan. Chrisost. (ut alios benè multos omittamus) Hom. 21. in *Ed. Com- Acta Apost.* Quid putas, inquit, pro Martyribus offerri, quod vocantur in illa *mel. pag. 660. C.* hora: licet Martyres sint, etiam pro Martyribus magnus honor nominari Domino *ibid. D.* præfente Insignis gloria in memoria tunc haberi sicut quando regum tro-
phæa statuuntur, tunc celebrantur & quicumque victoriæ socii fuerunt.

Itaque, non una est illarum Ecclesiæ precum ratio, non unus finis ac effectus.

1. Beatissimæ Virginis mentio fit, non ut ipsi gloriam vel animæ vel corporis apprecemur, qua abundè jam fruitur: sed ut memoriam ipsius, ad laudem & honorem celebremus; suam ipsi gloriam gratulemur, ejusque imploremus auxilium.

2. Prophetæ, Apostoli & Martyres appellantur: tum ad eorum commendationem & laudem: tum ut ipsis suos gratulemur triumphos; atque eorum exemplo, ad strenuè hac in vita decertandum excitemur: tum ad gratias Deo pro acceptis beneficiis referendas: tum ut ipsi Deo cui grati sunt, nos commendent: tum denique ut & gloriam corporis, & novos semper felicitatis, saltem accidentalis, gradus acquirant.

3. Pro cæteris omnibus fidelibus defunctis, orationes illæ ac sacrificium altaris, suffragia sunt & supplicationes, quibus divina exoratur clementia, ut ipsis quietem, refrigerium ac æternam in cœlis, felicitatem quantociùs concedere dignetur.

Objicies 2. Ex precibus quas Ecclesia fundit pro defunctis, manifestè colligitur ipsi persuasum esse, suspensam adhuc remanere animarum sortem, nec in privato, quod præcesserit Judicio, illam esse omnino definitam. Namque diu etiam post mortem fidelium, Ecclesia Deum orat, ut fidelium defunctorum animas liberet de morte æterna, in die illa tremenda, quando celi movendi sunt & terra. Ut eas liberet de penis inferni & de profundo lacu: de ore leonis; ne absorbeat eas tartarus, ne cadant in obscurum &c. Supponit igitur Ecclesia, hujusmodi animas nondum definitiva sententia judicatas; adeoque in suspenso remanere illarum sortem, donec magna & luctuosa illa ultimi Judicii dies advenerit.

Neque juvat si dixeris, preces illas referri ad pœnas Purgatorii, quarum liberationem, aut saltem mitigationem Ecclesia à Deo postulat. Namque 1. absurdum planè est ac novum, pœnas Purgatorii appellare pœnas inferni, lacum profundum, Tartarum &c. 2. Quia frustra & immeritò postularet Ecclesia animas ab illis pœnis inferni liberari, quibus eas nunquam addicendas esse certò cognovit; at id certò scit Ecclesia de animabus in Purgatorio detentis.

Resp. 1. Nego antecedens. Namque etsi Ecclesia postulet à Deo, ut animas fidelium, etiam longo post mortem tempore, liberet à pœnis inferni;

malè tamen inde colligitur, suspensam adhuc Ecclesiæ videri animarum illarum sortem: siquidem, & in ipso etiam mortis articulo, Ecclesia novit certam & irrevocabilem esse in præscientia & decreto Dei, illarum animarum sortem; & tamen pro illis orare non cessat. Quare? 1. Quia sortem illam ignoramus. 2. Quia ita fert Dei voluntas, & constans usus Ecclesiæ. 3. Quia fors illarum animarum, non nisi ex prævisis ac præordinatis à Deo futuris Ecclesiæ precibus definita fuit, quas proinde adimpleri necesse est.

Resp. 2. Ecclesiam, cum longo etiam post obitum tempore orat pro defunctis, spectare diem ipsum mortis, & ad illum suas orationes dirigere. Ecclesia scilicet, rem præteritam velut futuram ex desiderii sui ardore considerat; atque Religionis mysteria, tametsi jamdiu adimpleta, festiva recordatione ita exprimit ac celebrat, quasi jam tum adimplerentur aut adimplenda forent. Ita tempore Adventus postulat ut citò veniat Christus: *Rorate*, inquit, *cæli desuper, & nubes pluant justum: aperiatur terra & germinet Salvatorem*. Et in festivitate Paschali ait: *Hodie Christum resurrexisse*: & ita de cæteris. Non quòd ignoret jam diu advenisse Christum, illum mortuum, & à mortuis suscitatum; sed quòd celebrando memoriam illius temporis quo natus est, mortuus, & à mortuis suscitatus, Nativitatem, Mortem & Resurrectionem spectat, quasi jam tum primum implerentur. Ita rem exponit S. Aug. Epist. 98. aliàs 23. ad Bonifacium Episcopum. Hoc eodem sensu exponendæ sunt preces quas Ecclesia pro defunctis, etiam diu post eorum obitum, fundit ad Deum, ut eos liberet à pœnis inferni &c.

Solvuntur Objectiones ex Sanctis Patribus.

Quid ad auctoritatem nonnullorum ex antiquis Ecclesiæ Scriptoribus, qui tribus primis Ecclesiæ sæculis florere, Justini nimirum, Irenæi, Tertulliani &c. respondendum sit, abunde diximus in ipso præsentis controversiæ exordio. Consule.

Ex quarto itaque, & subsequentibus sæculis objiciuntur nobis

S A N C T U S H I L A R I U S.

Distinguit S. ille Doctor non uno in loco regnum Christi, à regno Dei seu Patris: & Christi quidem regno non aliud attribuit tempus, quàm quod à morte cujusque justì ad diem Judicii excurrit. Inde autem incipit regnum Dei justis concedere.

Ed. no. p. 582. D. Regnum vero Christi, reponit S. Doctor, in pace & unanimitate Sanctorum. In Ps. 147. n. 2. Eo in regno, justì sub tutela & protectione Christi, ejus confortio & summa pace fruuntur, quò tendebat votum S. Pauli cum dicebat: *Cupio dissolvi & esse cum Christo*. Ita S. Doctor in Ps. 119. n. 1.

P. 49. D. Regnum autem Dei est, ut ipse statuit in Psal. 2. nu. 42. *Ubi peccatum vincitur, ubi mors perimitur, ubi non regnat hostis*. Quod fiet per gloriosam mortuorum resurrectionem, secundum istud S. Aug. Serm. 233. n. 5. *Moriatur & in nobis mors: sed quando? in fine sæculi, in resurrectione mortuorum*. *Tom. 5. p. 986. D.* Dei ergo regnum in mente S. Hilarii, est ipsamet gloriosa corporum resurrectio, tum cum Christus reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ. Philipp. 3. v. 20.

Quæstio verò est, utrum S. Hilarius ab illo regno Christi, in quo sancti

sancti permanebunt usque ad ultimum Judicii diem, excludat intuitivam Dei visionem. Dubitandi rationes istae sunt:

1. Quia regnum Dei appellat *aeternum*, in Ps. 144. n. 16. & in Ps. 148. n. 8. in Ps. verò 120. n. 16. appellat, *regnum caeleste, regnum caelorum, aeternum ac beatum regnum*. Nusquam verò sic appellat regnum Christi. Pag. 383.

2. Docet per regnum Christi Sanctos pervenire ad regnum Dei. Ita in Ps. 148. n. 8. Quia, inquit, *illud Sanctorum est regnum, per quod regnante Domino ad beatum Regnum Dei Patris ascendent*; Psalmum ita Propheta conclusit: *Hymnus omnibus Sanctis ejus* Illis ergo proprius hic hymnus est, qui Deo propinquabunt, qui per hoc sanctae Jerusalem regnum beatum aeterno regno proximi, post regnum Domini nostri Jesu Christi in regnum Dei Patris Domino congregante transibunt Regnat itaque Dominus, traditurus Deo Patri regnum; non regni potestate cariturus, sed nos, qui regnum ejus sumus, Deo Patri traditurus in regnum. Regni traditio, nostra profectio est; ut qui in regno Filii erimus, in regno quoque simus & Patris. Igitur, in mente S. Doctoris, priusquam Sancti perveniant ad beatum regnum Dei, (hoc est regnum beatitudinis) necesse est illos toto temporis spatio, quod fluet à morte illorum usque ad diem Judicii, manere in regno Christi. P. 589. F. P. 590. A. Ibid. C.

3. Expressius adhuc ac disertius hoc ipsum declarare videtur in Psal. 120. num. 16. his verbis. *Exeuntes*, inquit, *de corpore ad introitum illum regni caelestis* per custodiam Domini fideles omnes reservabuntur, in sinu scilicet interim Abrahamae collocati, quò adire impios interjectum cabos inhibet, quò usque introeundi rursus in regnum caelorum tempus adveniat. Custodiet ergo Dominus exitum, cum de corpore exeuntes, secreti ab impiis interjecto cabo quiescant. Ergo Sancti usque ad universale Judicium sunt sub custodia, secreti quidem ab impiis, sed nondum in regno caelorum. Quod confirmat S. Doct. in Psal. 138. num. 22. *Humanae*, inquit, *ista lex necessitatis est, ut conspultis corporibus ad inferos animae descendant*. Quam descensionem Dominus ad consummationem veri hominis non recusavit. En custodia, de qua loquebatur in Ps. 120. *Inferi scilicet, ad quos descendit Christus, ut ascendens in caelum captivam secum duceret captivitatem*. P. 583. E. P. 514. D.

4. Declarat S. Doctor in Ps. 62. n. 3. animas in regno Christi collocatas, desiderare Dei conspectum; ergo illo non fruuntur. *Hoc animae*, inquit, *desiderium, haec sitis spei ejus est, ut Dei sibi proveniat aspectus, ut quamprimum raptus in nubibus, Deo Christo obviam elevatus appareat*. Et l. 11. de Trin. n. 39. clarè asserit, Sanctos à Christo regnum Deo tradendos esse & tunc Deum esse visuros. *Tradet*, inquit, *Christus Deo patri regnum: & tunc quos regnum Deo tradiderit, Deum videbunt*. Ergo antea in regno Christi Deum non videbant. P. 152. E.

5. Denique in Psal. 2. n. 48. adhuc innuit ante ultimum Judicium nec beatitudinem nec poenam rependendam esse, sed utramque in suspenso remansuram. *Judicii dies*, inquit, *vel beatitudinis retributio est aeterna; vel poena*. Tempus verò mortis habet interim unumquemque suis legibus, dum ad judicium unumquemque aut Abraham reservat, aut pena. P. 1104. B. P. 52. D.

Resp. Re ipsa S. Hilarium distinguere regnum Christi à regno Dei: at negamus illum à regno Christi excludere visionem Dei intuitivam, qua beati, quibus nihil luendum superest, statim à morte damnantur.

Ad primam probationem: Estò, regnum Christi non appellet S. Doctor, regnum aeternum: at illud vocat, *requiem aeternam*, in Psalm. 57. n. 6. quam quidem requiem in Dei susceptione sitam esse significat in Psalm. 53. n. 10. *Ha-*

- P. 152. E. *beat itaque, ait, hanc innocens religio fiduciam, ut :: si quando injustè mortis*
P. 99. A. B. *vis afferatur, excedentem habitaculo corporis animam sciat in Dei susceptione re-*
quiescere. Pariter regnum illud Christi, in Psal. 147. n. 2. Vocat conventum Bea-
P. 582 D. *torum, Sanctorum cœtum, civitatem vivis lapidibus extructam: quæ, quia civi-*
tas est pacis, Jerusalem dicta sit. Et in Psal. 2. nu. 48. appellat: Sedem Bea-
torum. In Psal. 148. nu. 8. Sanctæ Jerusalem regnum Beatum. Et in Psal. 141.
P. 52. C. *n. 5. Terram viventium; paradisi incolatum; regnum hæreditatis Christi.*

- Quòd verò eo in regno supponat S. Doctor Sanctorum animas Dei visione
P. 590. B. *frui; patet manifestè, tum quia ait, ut mox vidimus, eas in Dei susceptione*
requiescere: tum quia in Psal. 118. Littera 18. n. 10. de beato Lazari excessu sic
P. 444. D. *loquitur, Abrahamæ sinu continetur; & miseriam vitæ laboriosæ, beatæ quietis ho-*
nore demutat. Et in Psal. 65. n. 23. Martyres, ait, in cœlis domicilii habitationem
consummatis hostiarum suarum sacrificiis introierunt. Tum denique, quia in Psal.
P. 351. F. *2. n. 48. clarè ac disertè affirmat, sine mora statim à morte, vel præmium,*
vel supplicium nos manere. Testes, inquit, nobis evangelicus dives & pau-
P. 52. C. *per: quorum unum Angeli in sedibus Beatorum & in Abrahamæ sinu locaverunt,*
aliud statim pænæ regio suscepit :: Nihil hic dilationis aut moræ est.

Ad secundam distinguo. Sancti per regnum Christi pervenient ad regnum Dei, ratione gloriæ corporis, ac beatitudinis quæ tunc integra & consummata futura est, concedo: ratione visionis Dei intuitivæ, quasi illa caruerint in regno Christi, nego. Regnum Dei, in mente S. Hilarii, positum est in gloriosa corporis resurrectione: tunc autem integra, adæquata & consummata futura est totius hominis felicitas.

Ad tertiam. Per custodiam non intelligit S. Doctor locum aliquem tenebrosus carceri similem, quo animæ Sanctorum detineantur; sed intelligit Christi tutelam & protectionem, qua ab omni malo tutæ ac securæ Christi consortio ac summa pace fruuntur. Quo sensu dixit in Psal. 119. nu. 1. Nihil nobis à sæculi violentia timendum, *cum Christi consortium mors acquirat.*

- Ad confirmationem ex Psal. 138. Missa eorum responsione, quibus placet
P. 370. F. S. Doctorem loqui de Sanctis Veteris Testamenti, quos certum est in secretioribus quibusdam locis detentos fuisse, donec Christus inde illos liberaverit: dico verisimile videri, S. Doctorem existimasse post Tertullianum L. de anima c. 55. hanc omnibus Sanctis legem impositam esse, ut ad exemplum & imitationem Christi, saltem transeunter ad inferos descendant, ea loca lustraturi, quæ Christus sua præsentia cohonestavit. Sed quidquid sit de illa singulari opinione S. Hilarii, hoc pro certo haberi debet, illum Sanctis non denegasse, ante ultimum Judicii diem, visionem Dei intuitivam, & beatitudinem animæ, ut vocant, incompletam & inadæquatam: quandoquidem in eo ipso loco qui hic objicitur, Psal. scilicet 120. n. 16. ait: *Sanctos in custodia Domini reservari, quousque introeundi rursus in regnum cœlorum tempus adveniat.* Quæ particula, *rursus*, apertè indicat, eos jam antea in regno cœlorum fuisse, quamquam non in eo corporis splendore ac gloria, qua, resumptis post resurrectionem corporibus, donabuntur, rursus ad plenam & consummatam felicitatem in regno cœlorum collocandi.

Ad quartam. Animæ Sanctorum in regno Christi desiderat Dei conspectum; non quòd eo caruerint, sed ut eo simul omnes fruuntur, completè & adæquatè, tam ratione corporis quàm animæ: tunc enim Sanctis novus haud dubiè accedet felicitatis gradus, cum omnes simul collecti, plenam in anima & corpore beatitudinem consequentur.

Libro quidem de Trinit. II. ait: Tradet autem Christus Deo Patri regnum, P. 1104. B. & tunc quos regnum Deo tradiderit, Deum videbunt. Verum, non magis inde sequitur quod antea non viderint, quam cum Psal. 65. nu. 13. docet, Christum tunc seculo dominaturum, cum evacuaverit omnem principatum, non sequatur eum antea dominatum non fuisse. Sensus ergo S. Doctoris est, quod sancti tunc, id est post generalem carnis resurrectionem, Deum videbunt visione perfecta, adæquata & consummata. P. 178. B.

Ad quintam denique, Judicii dies, de qua loquitur, est dies Judicii, non ultimi & universalis, sed particularis quod statim à morte quilibet homo experitur. Quod ibidem probat S. Doctor, exemplo divitis epulonis & Lazari, qui uterque sine mora statim judicatus fuit; & iste gloriam, ille verò debitam pœnam reportavit. Unde testimonium illud S. Hilarii favet plurimum causæ catholicæ, nedum ipsi noceat.

S A N C T U S A M B R O S I U S.

Diffimulandum non est, nonnulla circa rem præsentem scripsisse S. Ambrosium, quæ si crudè & ad litteram intelligerentur, difficilè admodum cum dogmate catholico conciliari possent.

Ait enim 1. Lib. de bono mortis c. 10. n. 45. Animarum superiora esse habitacula: quod probat ex Lib. 4. Esdræ c. 7. v. 32. ubi dicitur: Habitacula reddent animas quæ his commendatæ sunt. Tum addit: Hæ sunt habitationes de quibus dicit Dominus, multas mansiones esse apud Patrem suum. Paulò post sic pergit: Satis fuerat illis (Philosophis) dixisse, quod liberatæ animæ de corporibus ~~ad~~ peterent, id est, locum qui non videretur, quem locum latine infernum dicimus. Duo hic docere videtur S. Ambrosius: primum; habitationes, de quibus Christus ait: In domo Patris mei mansiones multæ sunt, ea ipsa esse animarum receptacula, de quibus mentio fit L. 4. Esdræ. Secundum: ista receptacula subterranea esse, seu infernum ipsum in quo animæ Sanctorum detinentur usque ad ultimum Judicii diem. T. I. p. 407. F. Ib. p. 408. A.

Ait 2. ibid. n. 46. in illis receptaculis, quæ Scriptura promptuaria nuncupat, omnes Sanctorum animas recipi, ac reservari in diem ultimi Judicii: nempe ut omnes simul coronam percipiant; ac ne detur Veteribus conquerendi locus, qui jam diu his in locis detenti, debita mercede defraudari videntur. Denique, inquit, Scriptura habitacula illa, animarum promptuaria nuncupavit: quæ occurrens quærelæ humanæ, eò quod iusti qui præcesserunt, videantur usque ad Judicii diem, per plurimum scilicet temporis, debita sibi remuneratione fraudari. Ibid. B.

Ait 3. septem esse ordines seu gradus, per quos iustarum animarum digesta erit latitudo. Ibid. c. II. n. 48. Ordines autem isti sunt. Primus, quod vicerint carnem, nec ejus illecebris inflexæ sint. Secundus, quod pro pretio sedulitatis & innocentiae suæ, securitate potiantur. Tertius, quod servatæ a se legis divino testimonio fulciantur, ut factorum suorum incertum supremo Judicio non reveantur eventum. Quartus, quia incipiunt intelligere requiem suam, & futuram sui gloriam prævidere, eaque se consolatione mulcentes, in habitaculis suis cum magna tranquillitate requiescent stipatæ præsidiis Angelorum. Quintus autem ordo, ait S. Doct. exultationis uberrimæ habet suavitatem, quod ex hoc corruptibilis corporis carcere in lucem libertatemque pervenerint, & repromissam sibi possideant hereditatem. Sexto ordine demonstrabitur iis, quod vultus eorum sicut Sol incipiat refulgere. Septimus verò ordo is erit, ut exultent cum fiducia, & sine ulla cunctatione. Ibid. F. P. 409. A. Elatio.

statione confidant, & sine trepidatione latentur festinantes vultum ejus videre.

Porro inter illos septem ordines, non tantum nullam S. Doctor facit mentionem concessæ jam animabus Sanctorum visionis Dei intuitive, sed potius hanc ipsis denegare videtur, & ad ultimum Judicii diem differre. Ait quippe in quarto ordine: *Sanctos incipere intelligere requiem suam, & futurum sui gloriam prævidere.* Si futuram, non ergo præsentem possident. Quod confirmat in septimo ordine: cum ait: *Sanctos sine trepidatione latari festinantes videre vultum Dei.* Si festinant & summo ardore desiderant videre, ergo nondum vident.

U. p. 209. F. Denique L. 2. de Cain & Abel c. 2. n. 9. versus finem sic ait. *Solvitur corpore anima, & post finem vitæ hujus adhuc tamen futuri Judicii ambiguo suspenditur.* Ergo nondum post mortem eam securitatem adepta est, quæ ab æterna felicitate sejungi nusquam potest.

Resp. Æquitatis esse, ut quæ obscura sunt & involuta, lucem mutuentur & exponantur ab iis quæ clara sunt & aperta, qualia sunt ea quæ inter probationes nostræ Conclusionis suprâ ex S. Ambrosio retulimus. Itaque

Ad primam probationem. Dico 1. Falsò prorsus supponi, S. Ambrosium confundere habitationes de quibus Christus dixit, *In domo Patris mei mansiones multæ sunt*, cum illis animarum receptaculis, de quibus Esdras. Imò potius, mens S. Doctoris hæc esse videtur, mansiones scilicet illas in novo Testamento, respondere iis receptaculis in quibus, quo tempore scribebat Esdras, animæ veterum detinebantur; ac consequenter, cum mansiones illæ jam in cælo sint, supponit S. Doctor animas justorum novi Testamenti post mortem in cælum mox recipi, si nihil obstiterit.

Dico 2. S. Ambrosium loqui de tempore veteris Legis, cum ait, illa receptacula, in quibus animæ veterum Patriarcharum ac Prophetarum detinebantur, subterranea fuisse, quæ nos infernum appellamus: de iis enim loquitur, de quibus Esdras quem laudat. Receptacula verò in quibus collocantur sancti post Christum, in mente S. Doctoris, sunt, ex mox dictis, habitationes seu mansiones in cælis; dicente Christo: *In domo Patris mei mansiones multæ sunt.*

U. p. 408. F. Ad secundam. Mens S. Doctoris est 1. Omnes Sanctos in diem ultimi Judicii reservari, ut publicum simul coram universo inundo triumphum agentes, plenam ac consummatam, tum in corpore, tum in anima, felicitatem adipiscantur. Hæc enim propriè corona dicitur, quæ datur victoribus publicè cum pompa & celebritate. *Coronæ enim dies expectatur ab omnibus*, ait S. Doctor citato c. 10. L. de bono mortis n. 46. *ut intra eum diem & victi erubescant, & victores palmam adipiscantur victoriæ.* 2. Plenam, integram, ac consummatam non fore Sanctorum beatitudinem, nisi resumptis in resurrectione generali corporibus: at verò ante istud tempus, tametsi conspectu Dei fruantur, desiderio tamen resumendi corpus tenentur ac retardantur, & quodammodo ingemiscunt, ut loquitur S. Doctor. *Quamvis enim*, ut ipse ait Epistola 35. ad

T. 2. p. 926. C. Oront. *de suo merito sint securi, tamen quia futura est adhuc redemptio totius corporis Ecclesiæ, compatiuntur.* Cum enim adhuc membra patiuntur corporis sui, quomodo alia membra, licet superiora, non compatiuntur? Quòd autem animas justorum, etiam ante finem mundi, velit S. Ambrosius Dei conspectu ac felicitate animi frui, suadent hæc ipsius verba L. citato de bono mortis c. 10. nu. 47. Ergo, inquit, *dum expectatur plenitudo temporis, expectant animæ remunerationem debitam;* (plenam scilicet & consummatam.) *Alias manet pœna, alias gloria:* (publica nimirum) *& tamen nec illæ interim sine injuria*

nec

nec istæ sine fructu sunt. Nam & illæ videntes servantibus legem Dei repositam esse mercedem gloriæ, conservari ab Angelis earum habitacula, sibi autem ... supplicia futura ... erubescunt in conspectum ejus (Dei) venire. Vident ergo impii, docente Ambrosio, justis repositam esse mercedem gloriæ, etiam ante ultimi Judicii diem.

Ad tertiam: Falsò supponitur, ab illis septem ordinibus seu gradibus Sanctorum lætitiæ, S. Ambrosium excludere ipsam Dei visionem. Hanc enim non obscure significant ista S. Doctoris verba, in quinto ordine. Quintus autem ordo, ait, exultationis uberrimæ habet suavitatem, quod ex hoc corruptibilis corporis carcere, in lucem libertatemque pervenerint & repromissam sibi possideant hæreditatem. Quæ autem est illa repomissa hæreditas, nisi Dei possessio? Et paulò post n.49. *Iusti habent*, inquit, *hanc remunerationem*, ut videant faciem Dei, & lumen illud quod illuminat omnem hominem. Et c.12. n.53. *Ibimus*, inquit, *eò ubi paradysus est jucunditatis ... ubi & latro ipse regni cælestis consortio gratulatur*. Cum ergo S. Ambrosius in quarto ordine ait, *Sanctos incipere intelligere requiem suam, & futuram sui gloriam prævidere*, loquitur de gloria perfecta & consummata, qualis futura est in ultimo dumtaxat die Judicii.

Ad quartam denique. Sensus S. Ambrosii esse non potest, animas adhuc de forte sua quasi dubia & incerta foret, sollicitas esse: locis quippe mox adductis clarissimè testatur, alias de poena, alias verò de gloria securas esse. Cum ergo Lib.2. de Cain & Abel ait, *eas adhuc ambiguo Judicii suspendi*, loquitur de die futuri ultimi Judicii, quam quidem vel ipsi Sancti nesciunt.

S. JOANNES CHRYSOSTOMUS.

Opponuntur ex S. Chrysostomo 1. hæc verba ex Hom.39. n.1. ad Cor. Si maneat anima, & millies sit immortalis, sicut est re vera, absque carne non accipiet bona illa ineffabilia, sicut nec punietur ... Si enim non resurgit corpus incoronata manet anima extra illam beatitudinem, quæ est in cælis. Anima igitur Deo non fruitur ante resurrectionem corporis. Edit.Com. p.676.

2. Homilia 28. in Epist. ad Hebr. Ne viderentur, ait, esse melioris quam nos conditionis. (sancti veteris Testamenti) si primi coronarentur, definit omnibus unum tempus coronarum. Etiam qui tam multis ante te annis vicit, tecum accipi coronam. Antea dixerat: Quid ergo faciet Abeli, qui ante omnes vicit, & sedet non coronatus? Quid verò Noe, & quid iis, qui illis fuere temporibus, quod te & eos qui post te erunt expectant? P.1933.

3. Homilia 52. in Matth. docet justos statim à morte ferri in sinum Abrahæ. Hæc (Misericordia) non patitur, inquit, eò nos detrudi, ubi dives ille cruciatur, sed in sinum Abrahæ certo itinere ducit. Sinus autem Abrahæ, in mente S. Chrysostomi, etsi paradysus sit, seu locus pacis & quietis, non tamen cælum ubi Deus se conspiciendum præbet. Serm. enim 7. in Gen. loquens de bono latrone cui dixit Christus: *Hodie mecum eris in paradiso*: fatetur quidem illum paradiso hac ipsa die fuisse, sed non in cælo. Quid modo igitur, inquit, bona latro accepit? non enim se in paradysum nos introducturum promittit Deus, sed in ipsum cælum: neque regnum paradysi, sed regnum cælorum prædicavit. Ed. Comm. p.471. A. Ed. no. T. 4.p.681.B.

4. Denique, Hom. de S. Philogonio, postquam dixit, multa Angelorum millia esse in cælo, addit: *Alibi sodalitia Prophetarum, alibi Martyrum chori, Apostolorum ordines, cunei justorum*. Ergo S. Chrysostomus existimat solos Angelos in cælo versari, alios verò justos alibi detineri. Ed. no. T. 1.p.494.C.

Resp.

Resp. ad primum, S. Chrysostomus eò loci arguere ex hypothefi impiorum, qui negant futuram corporum resurrectionem; ac mentem ipsius esse, animas justorum, tametsi immortales sint, nullam post hanc vitam mercedem reportaturas, si re ipsa nulla futura sit (ut impii opinantur) corporum resurrectio: quia Deus eadem voluntate, & animæ & corpori suam repromisit futuram mercedem. Æquitas enim postulat, ut utraque hominis pars, quæ bonis operibus cooperata est, præmii ac mercedis fiat etiam particeps. Si ergo nulla est corporum resurrectio, consequenter necesse est corpus sua mercede defraudari, imò & animam ipsam, Deo sic ordinante ac statuente. Non quòd velit S. Chrysostomus, utramque corporis nimirum & animæ beatitudinem tempore connexam esse; sed tantum virtute iustitiæ, æquitatis & voluntatis divinæ. Non vult Chrysostomus dicere, ajunt Bellarminus & Estius, animam non frui bonis æternis ante resurrectionem; sed simpliciter, non fruituram ullis bonis cœlestibus, si caro non resurgat: quia nimirum, cum tam animus, quàm caro laboraverint, par est, ut utraque pars suam mercedem habeat. Quòd si una non habebit, inde colligitur, nec alteram habituram, & è contrario, si caro suo tempore resurget & coronabitur; colligitur, nunc animam coram Deo vivere & coronari. Vide Theophilactum, qui in eodem locum Pauli scribens, Chrysostomi sensum clariùs proponit.

Lib. I. de
SS. beatit.
c. 4.
Estius in
L. 4. sent.
dist. 45. pa-
rag. 6.

Ad secundum. Chrysostomus loquitur de corona, quæ publicè, post corporum resurrectionem, omnibus Sanctis simul est concedenda; seu de perfecta & adæquata beatitudine tum corporis, tum animæ, qua veteres unà nobiscum donandi sunt.

Ad tertium. Chrysostomus, ut & alii è veteribus non pauci, dubius fuit non quidem circa beatitudinem animæ statim à morte Sanctis plenè purgatis concedendam; sed de loco in quo starent animæ illæ usque in diem ultimi Judicii: quem locum, alii sinum Abrahæ, alii paradisum, alii simpliciter animarum receptacula seu promptuaria nuncupavere.

Ad quartum. Significat dumtaxat his verbis S. Doctor, varios esse felicitatis gradus, quibus Prophetæ, Martyres, Apostoli &c. donantur: quamquam omnes claro & intuitivo Dei conspectu fruantur.

SANCTUS AUGUSTINUS.

JAm paulò superiùs observatum à nobis fuit, S. Augustinum antequam Episcopus consecraretur, (an. scilicet 400.) in sententiam Millenariorum aliquatenus inclinasse, sicut fatetur ipsemet L. 20. de Civitate Dei c. 7. quam postea, re meliùs ac maturiùs expensa, deposuit, sicut manifestè declarant, quæ ex ipso superiùs testimonia laudavimus. Nonnulla tamen apud illum extant, quæ aliqua indigent expositione.

To. 5. pag. 1060. C. 1. Serm. 259. n. 2. *Octavus ergo iste dies, inquit, in fine sæculi novam vitam significat: septimus quietem futuram Sanctorum in hac terra. Regnabit enim Dominus in terra cum Sanctis suis, sicut dicunt Scripturæ, & habebit hic Ecclesiam, quò nullus malus intrabit, separatam atque purgatam ab omni contagione nequitiae Et postea: Sextus autem dies iste cum transierit, veniet requies post illam ventilationem, & sabbatizabunt Sancti & iusti Dei. Post septimum autem cum apparuerit in area dignitas messis, fulgor, meritumque Sanctorum, ibimus in illam vitam, & in illam requiem, de qua dictum, Oculus non vidit &c.*

ib. p. 1061.
A. B.

2. Apertè pronuntiat S. Doctor, animas Sanctorum, usque ad ultimum Judi-

Judicii diem, non in celo, ubi Deus videtur, quibusdam in receptaculis, ubi pace, & requie fruuntur, collocandas esse.

In Psal. 36. Serm. 1. n. 10. Post vitam istam parvam, inquit, nondum eris ubi erunt Sancti, quibus dicetur, Venite benedicti Patris mei Nondum ibi eris, quis nescit? sed jam poteris ibi esse, ubi illum quondam ulcerosum pauperem, dives ille superbus in tormentis vidit à longè requiescentem. In illa requie positus, certè securus expectas Judicii diem, quando recipias & corpus, quando immuteris, & Angelo aqueris. T. 4. p. 263. C.

In Enchiridio ad Laurent. cap. 109. Tempus, inquit, quòd inter hominis mortem & ultimam resurrectionem interpositum est animas abditis receptaculis continet, sicut unaquæque digna est vel requie vel ærumna, pro eo quod sortita est in carne, dum viveret. T. 6. p. 237. F.

Lib. 1. de Civitate Dei c. 13. Cum defuncti ea, inquit, quæ curandis funeribus condiendisque corporibus defunctorum adhiberi solent, non efficiunt miseros in occultis piorum sedibus jam quietos. T. 7. p. 14. E.

Lib. denique 12. De Civitate Dei cap. 9. Pars, inquit, quæ conjungenda immortalibus Angelis ex mortalibus hominibus congregatur, & nunc mortaliter peregrinatur in terris, vel in eis qui morte obierunt, secretis animarum receptaculis sedibusque requiescit. Ibi. p. 308. D.

3. Non tantum docet S. Aug. animas piorum, usque ad diem ultimi Judicii in aliquibus secretis receptaculis detineri, sed etiam Dei conspectu privari, donec per resurrectionem in Angelos transformemur.

Epistola 148. ad Fortunatianum, adducto quodam S. Hieronymi testimonio asserentis, Nos esse visuros Deum facie ad faciem, quando de hominibus in Angelos profecerimus, sic loquitur. In his verbis hominis Dei, multa considerata sunt. Primum, quia secundum apertissimam Domini etiam sententiam ipse sentit tunc nos visuros faciem Dei, cum in Angelos profecerimus, id est æquales Angelis facti fuerimus; quod erit utique in resurrectione mortuorum. T. 2. p. 499. n. 8. C.

Et in Psal. 43. ad ista verba v. 5. Qui mandas salutes Jacob. Illa, inquit, visio facie ad faciem, libertatis in resurrectione servatur. T. 4. p. 373. A.

Tractatu 49. in Joan. Promissa est, inquit, resurrectio carnis vita æterna cum Angelis. Hoc omnes simul accepturi sumus. T. 3. p. 2. p. 623. E.

Denique Lib. 1. Retr. c. 14. n. 2. Quinam sint, inquit, illi beatissimi, qui jam sunt in possessione quò ducit hæc via, magna quæstio est. Et Angeli quidem sancti, quòd ibi sint, nulla quæstio est. Sed de sanctis hominibus jam defunctis; utrum ipsi saltem dicendi sint jam in illa possessione consistere, meritò quæritur. Jam enim corpore quidem corruptibili, quo anima aggravatur, exuti sunt, sed adhuc expectant etiam ipsi redemptionem corporis sui, & caro eorum requiescit ipse spe, nondum in futuram incorruptionem clarescit. Sed utrum ad contemplandam cordis oculis veritatem, sicut dictum est, facie ad faciem, nihil ex hoc minus habeant, non hic locus est disputando inquirere. Ergo vel in ipso vitæ suæ fine, cum nempe nos Retractationum libros scripsit, anno scilicet 426. & 427. (obiit autem S. Doctor anno 430.) adhuc dubius & anceps erat S. Augustinus utrum Sanctorum animæ, statim à morte, Deum clarè & apertè intuerentur, seu facie ad faciem. T. 1. p. 22. C.

Resp. ad primum. Re ipsa S. Augustinum in ea sententia fuisse aliquando, Sanctos per mille annos cum Christo in terris regnatos; verum ab illa sententia, ut dictum est, subinde recessit. Varia S. Augustini sententia circa sedes animarum post mortem.

Ad secundum. Fixa & constans non videtur fuisse S. Augustini sententia.

tia circa sedes, seu domicilia aut receptacula, in quæ animæ Sanctorum post mortem reciperentur.

T. 3. pag. 2.

p. 264. E.

ib. p. 266.

A.

T. 1. p. 159.

B.

T. 3. p. 1.

p. 322. C.

T. 7. p. 593.

C.

Aliquando enim illa distinguit à cœlo: ita ferunt, quæ hîc opponuntur loca.

Aliquando illa confundit cum cœlo: ita Lib. 2. quæst. Evangelic. q. 38. n. 1.

Sinus Abrahamæ, inquit, *requies est beatorum pauperum, quorum est regnum cœlorum,*

in quo post hanc vitam recipiuntur. Ibid. n. 5. *Sinus Abrahamæ intelligitur secretum*

Patris, quò post passionem resurgens assumptus est Dominus.

Aliquando rem illam in incerto relinquit: L. 9. Conf. c. 3. *Quidquid illud*

est, inquit, *quod illo significatur sinu.* (nempe Abrahamæ) Et Lib. 12. de Gen. ad

Litt. c. 34. *Si tamen (ait) non aliquid unum est diversis nominibus appellatum.*

Verum, duo hæc rata & fixa fuere apud S. Doctorem.

Primum, Sanctos apud inferos jam non esse, quemadmodum ad Christum usque fuere veteres: *Donec*, inquit L. 20. de Civitate Dei c. 14. *eos inde sanguis Christi & ad ea loca descensus erueret, profectò deinceps boni fideles effuso illo pretio jam redempti, prorsus inferos nesciunt.*

Secundum: Quocunque in loco esse animas Sanctorum post mortem statuatur S. Aug. eas divino conspectu frui ac felicitate potiri, constanter post Episcopatum affirmavit.

Ad tertium: Mens S. Doctoris est, animas Sanctorum videre quidem Deum, sed non ita perfectè ac videbunt post resurrectionem: propterea quòd naturale desiderium recipiendi corpus non sinat animas toto impetu ac conatu ferri in Deum: atque hoc esse discrimen inter Angelos & homines, quòd Angeli, cum nihil amplius expectent, toti ferantur in Deum; animæ verò Sanctorum quodammodo retardantur desiderio resumendi corpus, ne pleno ac perfecto modo in Deum ferantur. *Quia*, inquit S. Doct. L. 12. de Gen. c.

T. 3. p. 1.

p. 322. n.

88. F.

35. inest ei (animæ) naturalis quidam appetitus corpus administrandi; quo appetitu retardatur quodammodo, ne tota intentione pergat in illud summum cœlum, quandiu non subest corpus, cujus administratione appetitus ille conquiescat. Itaque non dicit S. Augustinus, animam à corpore separatam non posse videre incommutabilem substantiam; sed non posse videre eo modo, id est, tam perfectè ac ipsi Angeli vident, propter causam jam dictam.

Idem planè reponendum, & ad locum ex Lib. Retract. 14. & ad Epist. 148. Manifestum enim est his in locis S. Doctorem loqui de visione Dei perfectà & consummata, qualis futura est post resurrectionem corporum: non autem de visione seu beatitudine inadæquata, quæ donantur animæ Sanctorum statim ab ipsa morte. An verò non tantum extensivè, sed etiam intensivè, ut ajunt, & quoad gradus, augenda sit essentialis Sanctorum felicitas post resumpta corpora, quæstio est in controversia apud Scholæ Doctores; de qua vide Bellarm. L. 1. de Sanctorum beatitudine c. 5.

Ad locum ex Psalm. 43. ait quidem S. Doctor, liberatis in resurrectione servari claram Dei visionem; sed non negat interim illam concedi Sanctis quibus nihil luendum superest: unum quippe ab alio excluditur.

SANCTUS BERNARDUS.

EX S. Bernardo multa opponuntur, quæ prima fronte tantam præ se ferre difficultatem videntur, ut Durandus Meldensis Episcopus insurgens in opinionem Joannis XXII. neglecta S. Bernardi auctoritate in exponendis Scripturis, sententiam ipsius in re præsentī paulò durius infectatus est. Est

notan-

notandum, inquiebat Durandus, quòd licet Bernardus fuerit vir magnæ devotionis in oratione & sermonibus, non fuit tamen magnæ auctoritatis in expositionibus: & ideo in talibus, qui vult, potest eum tenere vel negare sine reprehensione: attamen propter reverentiam ejus, pergit Durandus, discurremus per dicta sua. Refellit deinde pressè Bernardi verba, ac minùs urbanè ait: Putat (Bernardus) se habere sensum S. Joannis in Apocalypsi, & non habet. Leguntur hæc apud Rainaldum ad ann. Christi 1333. n. 57. qui n. sequenti observat eundem Durandum multorum invidiam subiisse, & à fidei Censoribus, ob nonnullos errores, in jus vocatum, non nisi gratia & protectione Regis Francorum censuram declinasse. T. 15.

Ex S. itaque Bernardo hæc opponuntur.

I. Serm. 2. n. 4. in Festum omnium Sanctorum de statu piorum post mortem To. 2. par. 1031. D.
verba faciens: Jam verò, inquit, consummato militiæ tempore gaudium habent ibid. 8.
Sancti etiam in spiritu suo, donec adveniat dies illa, qua introire mereantur in gaudium Domini sui Interim quippe sub altari eos esse, & non supra, ipse nos doceat qui, ut scribit in Apocalypsi, sub altari ipso eorum etiam voces audit. Adhuc ergo signatum est super eos lumen vultus Domini: & licet non plenam, habent tamen lætitiā multam in corde suo, donec veniat dies illa, qua implebit eos, lætitia cum vultu suo. Interim, inquam, convertuntur animæ illæ in requiem suam, donec veniat dies, qua introire mereantur in requiem Domini.

Tria hic dicit S. Bernardus.

Primum. Animas illas Sanctorum post mortem esse sub altari, non suprà.

Secundum. Adhuc super eas signatum esse vultum Domini: quod certè visionem abstractivam, non verò intuitivam videtur designare.

Tertium. Eas lætitiā quidem habere, donec veniat dies illa qua Deus implebit eas lætitia cum vultu suo: Ergo ante diem illam, vultu Dei seu visione intuitiva non fruuntur.

II. Sermone 3. in eundem Festum nu. 3. tres distinguit sanctarum animarum status: primum, in corpore corruptibili; secundum sine corpore; tertium in beatitudine consummata. Primum in tabernaculis; secundum, in atriis, tertium, in domo Dei; tum addit: Jam multi ex nobis in atriis stant ib. p. 1033. D. E.
expectantes donec recipiant corpora sua, donec impleatur numerus fratrum. In illam enim beatissimam domum nec sine nobis intrabunt, nec sine corporibus suis: id est, nec Sancti sine plebe, nec spiritus sine carne. Neque enim præstari decet integram beatitudinem, donec sit homo integer cui detur; nec perfectione donari Ecclesiam imperfectam. Animæ porrò illæ quæ sunt in atriis, non in domo, Deum intuitivè nondum vident.

III. Serm. 4. in eundem Festum, per altare de quo S. Joannes in Apocalypsi, intelligit humanitatem Christi, sub qua Sancti requiescunt, donec ad clarā Dei visionem admittantur. Sic loquitur n. 2. Altare ipsum, de quo nobis habendus est sermo, nihil aliud arbitror esse, quàm corpus ipsum Domini Salvatoris Interim ergo sub Christi humanitate feliciter Sancti quiescunt, in quam ib. p. 1036. B. C.
nimirum desiderant etiam Angeli ipsi prospicere, donec veniat tempus, quando jam non sub altari collocentur, sed exaltentur super altare. Sed quid dixi? Nunquid humanitatis Christi gloriam, non dicam hominum, sed vel Angelorum assequi poterit quis, nedum superare? Quonam igitur modo super altare dixerim exaltandos eos, qui nunc sub altare quiescunt? visione utique & contemplatione, non prælatione. Ostendet enim nobis Filius semetipsum, non in forma servi, sed in forma Dei. Ostendet nobis Patrem & Filium & Spiritum sanctum, sine qua nimirum visione nihil sufficeret nobis Unde & beatus Joan. in Epistola sua: Nunc, inquit,

inquit, filii Dei sumus; sed nondum apparuit quid erimus. Scimus autem quoniam cum apparuerit, similes ei erimus, quia videbimus eum sicuti est.

Docere hinc videtur apertè S. Bernardus Sanctos sub altari, hoc est humanitate Christi quiescentes, postea super altare exaltandos; atque tunc Deum esse visuros, sicuti est in se, ea ipsa nempe visione, de qua loquitur S. Joan. quæ certè intuitiva est ac beatifica; ergo antequam exaltentur super altare, hoc est, ante generalem corporum resurrectionem, Sancti divino conspectu apertè non fruuntur.

Resp. Hæc S. Bernardi testimonia, non esse ad solvendum difficiliora, quàm quæ hætenus ex Ss. Hilario, Ambrosio, Chrysostomo, & Augustino laudata sunt. Una enim est eorum omnium mens atque sententia, una ferè loquendi ratio.

Dico itaque S. Doctoris hanc mentem esse, animas scilicet Sanctorum, perfectæ & consummata beatitudine donandas non esse, nisi post corporum resurrectionem: tum quia corpus ipsum, quod in partem boni operis aliquando venit, in societatem quoque præmii vocari debet: tum quia ipsa hominis anima naturali quodam pondere ad corpus suum inclinatur; ejusque desiderio retardatur, ne tam liberè & tam intensè circa Deum intuitivè videntum feratur, ac feruntur ipsi Angeli tali corporis pondere expediti: unde in mente S. hujus Doctoris, animæ perfectiùs & intensiùs Deum visuræ sunt post resumpta corpora, quàm ante: tum denique, quia cum fideles omnes membra sint ejusdem corporis, reservanda est plena & consummata illorum felicitas, donec impleatur fratrum numerus; hoc est, congregati fuerint omnes electi.

P. 103 I. F.

P. 1033 A.

Ibid. B.

Ibid. E.

Ibid. F.

De illa una beatitudine perfectæ, adæquata & consummata, tum in corpore, tum in anima, loqui S. Bernardum, res est manifesta. Sermone enim 2. n. 4. *Licet, inquit, non plenam, habent tamen letitiam multam. Et n. 8. Est ergo multitudo dulcedinis, quæ abscondita est, magna quidem & magna valdè, necdum tamen perfectæ* Et postea. *Ad requiem exutæ à corporibus animæ sanctæ protinus admittuntur: ad plenam autem gloriam regni non ita. Et Sermone 3. n. 1. Neque enim præstare decet integram beatitudinem, donec sit homo integer cui datur, nec perfectione donari Ecclesiam imperfectam. n. 2. Ipsarum sine corpore compleri letitia, perfici gloria, consummari beatitudo non potest ut nec dum tota earum affectio liberè pergat in Deum, sed contrahatur quodammodo, & rugam faciat, cum inclinatur desiderio corporis. Denique Sermone 4. n. 3. In æterna illa & perfectæ beatitudine fruamur Deo In hoc enim erit vita æterna & perfectæ. Vides itaque in his ipsis locis, unde objectio petitur, responsionem nostram contineri. Ex quibus facile est uno verbo ad singula reponere.*

P. 1036 E.

Ad primum: Animæ quidem sunt sub altari; sed non privantur visione Dei simpliciter intuitiva, sed tantum visione perfectæ & integræ.

Ad secundum: Super eas signatum quidem est lumen vultus Domini, sed modo longè perfectiori, quàm in viatoribus: istis abstractiva, illis clara & intuitiva visio Dei conceditur.

Ad tertium: Post resurrectionem Deus lætitia quidem vultus sui plena, integræ & consummata implebit Sanctos; sed antea fruuntur ea lætitia inenarrabili, quæ ex clarò & intuitivo Dei conspectu nascitur.

Ad testimonium ex Sermone 3. patet responsio ex mox dictis. Sancti in atriis, seu sub humanitate Christi collocati, nondum sunt in domo, per visionem scilicet completam & consummatam, concedo: per visionem simpliciter intuitivam, nego.

Eadem

Eadem est responsio ad id quod ex Sermone 4. opponitur. Sancti nempe qui sunt sub altari, postea, cum exaltati fuerint super altare Deum visuri sunt modo perfectiori quam ante, concedo: Deum simpliciter visuri sunt, nego. Visio enim illa Dei clara & intuitiva, plures habet perfectionis gradus: est autem S. Bernardi sententia, etiam intensive & quoad gradus augendam esse Sanctorum felicitatem, post generalem corporum resurrectionem.

Solvuntur Objectiones ex rationibus Theologicis.

Objicies 1. Iusti Veteris Testamenti, quamvis sanctissimi, ut Abraham aliique Patriarchæ & Prophetæ, non viderunt Dei essentiam statim à morte. Ergo nec vident sancti novi Testamenti: est enim utrobique paritas meritorum.

Resp. Nego consequens. Paritas quidem esse potest inter justos Veteris & Novi Testamenti, ex parte meritorum; sed diversitas est ex parte temporis. Nam ante Christum nondum tempus erat recipiendæ mercedis, non enim conveniebat ut animam Christi ulla alia tempore præcederet in regnum cælorum, sed ut ipse alias ad Patris sui conspectum præviis ac præcursor introduceret: est quippe Christus fidelium caput, ac proinde necesse fuit eum membris suis præire.

Objicies 2. Christus ipse statim post mortem non ascendit in cælum secundum animam, sed descendit ad inferos; nec sine corpore ascendit in cælum. Cum igitur Sancti debeant Christo conformes fieri tamquam membra suo capiti; nec sit servus supra dominum, necesse est ut nec ipsi ad celestem gloriam prius admittantur, quam sua corpora receperint.

Resp. Licet anima Christi in cælum corporeum sine corpore non ascenderit, Deum tamen perfectissime videbat jam inde ab initio suæ conceptionis, eratque proinde in cælo spirituali, quod & ipsi etiam Angeli sancti, quocunque mittantur, nunquam deserunt. Deinde quamvis Sancti Christo conformari debeant in multis, non tamen planè in omnibus, quale est quòd ad inferos descendit: non enim hoc fecit, ut nobis ad inferos viam pararet, sed ut justorum detentas animas inde educeret: pariter quòd tertia die resurrexit; quòd corpus ejus non vidit corruptionem; quòd clamans expiraverit; quòd miracula fecit &c. non sunt facta ad imitationem, sed ad doctrinam & mysterium.

Objicies 3. Post resurrectionem publicum futurum est de omnibus Judicium; ergo tunc demum reddetur omnibus debita merces seu gloria, seu poena: hæc enim nonnisi in Judicio publico decernuntur, non ante.

Resp. Ex dictis paulò ante, statim à morte unumquemque Judicio particulari reportare præmia vel penas pro conditione operum, nondum quidem in corpore, sed in anima sola; donec in publico ac generali Judicio completam in corpore & anima mercedem vel poenam quisque recipiat.

Objicies 4. Anima non meretur sine corpore; ergo non debet coronari sine corpore.

Resp. Absolum non esse animam sine corpore & ante corpus coronari: tum quia est bonorum operum causa principalis utens corpore ut instrumento: tum quia anima non omnia bona opera exercet per corpus, sed quædam sola cogitatione ac voluntate; cum è contra corpus agere non possit sine anima: tum quia anima separata capax est gloriæ, non item corpus separatum.

Objicies denique. Anima sine corpore misera est, utpotè contra propriam

inclinationem separata ac divisa ab eo, cum quo naturaliter unum quid constituit; ergo non est beata, & proinde non fruitur beatifica Dei visione.

Resp. Animam separatam retinere quidem desiderium sui corporis, atque eam ob causam completam & consummatam non esse ipsius beatitudinem, quamdiu suæ comparti non copulatur; nihilominus simpliciter illam beatam esse cum Deum intuitivè videt, licet beatior sit futura post corporis resurrectionem.

Quæ fuerit Joannis XXII. sententia circa beatitudinem Sanctorum.

Rainaldus ad an. Christi 1331. n. 43. narrat excitatam tunc temporis inter Theologos, de beatifica Dei visione Sanctis à morte concedenda vel protrahenda, controversiam, in qua magnas egit partes Joannes XXII. S. P. qui quidem, ut observat ibidem Historicus in professione fidei quam tenet Romana Ecclesia, & quam ipse ad Armenos, & Cathianos, ad Persas &c. transmisit, hæc docuerat: *Tenet & prædicat sacrosancta Ecclesia... illorum animas qui post sacrum baptismum susceptum nullam omnino peccati maculam incurrerunt; illas etiam quæ post peccati contractam maculam, vel in suis manentes corporibus, vel eisdem exutæ sunt purgatæ, in cælum mox recipi.* Hæc autem fidei professio, ea ipsa est quam in Concilio Lugdunensi II. anno 1274. & Florentino anno 1439. Ecclesia confirmavit. Quæ verò subinde fuerit Joannis XXII. mens, quæ sententia controvertitur.

Tom. 14.

1. An re ipsa affirmatè negaverit, justorum animas, ante ultimum Judicii diem, intuitivè Deum videre.

2. An Pontif. auctoritate quidquam eam in rem pronuntiaverit ac definierit.

3. An ad mortem usque dubius, & anceps circa istud fidei caput fuerit, aut sententiam suam priorem aliquando revocaverit.

Dico igitur 1. Re ipsa Joan. XXII. plus æquo in eam inclinasse sententiam, quæ visionem Dei intuitivam, non nisi post corporum resurrectionem, Sanctis esse concedendam arbitratur.

1. Non diffitente ipsomet Rainaldo, ad annum 1331. nu. 44. Joannes maxima sollicitudine undequaque pro ista sententia, tum ex S. Scripturis, tum ex SS. Patribus argumenta & testimonia conquirit; quin & publicè inter concionandum multa dixisse fertur, quæ huic sententiæ plurimum favent. Refert ibidem ex Codice Vaticano verba Joannis. Idem referunt, tum continuator Chronici Guilielmi Nangii ad an. 1333. tum Nicolaus Gillius in Chronicis ad ann. 1332.

2. Fatetur ipsemet Joannes in Epistola quam scripsit ad Philippum Valesium Francorum Regem apud Rainaldum ad an. 1333. n. 46. & 47. se pro illa sententia Librum scripsisse, quem ad Rogerium Archiepiscopum Rothomagensem, olim Sorbonæ Provisorum, subinde Pontificem Romanum sub nomine Clementis VI. transmisit; in quo quæstionem illam, productis in medium Scripturæ ac SS. Patrum testimoniis, ventilavit: Regemque enixè rogat, ut velit unicuique, sentiendi ac disputandi circa caput istud, liberam indulgere licentiam. At Rex præsentens ex ista controversia, quæ tanto animorum æstu Parisiis tunc agitabatur, Religionis & Imperii pacem turbare posse, convocatis prius & in Saltu Vincennarum congregatis Theologis Parisiensibus, eorumque audita sententia, libertatem quam S. Pontifex postulabat non tantum non concessit, sed etiam interminata

mor-

mortis poena severè prohibuit, ne quis docere auderet, Sanctorum animas intuitivo Dei conspectu non fruituras nisi post ultimum Judicii diem: datis etiam, eam in rem, paulò acerbioribus ad Joannem Epistolis.

3. Qui stabant pro sententia Joannis, omni gratia & favore ab ipso cumulabantur; imprimis Gerardus Minoritarum Præpositus generalis, qui publicè Parisiis, coram frequenti Scholarium cætu; non sine multorum scandalo & offensione, sententiam illam proposuerat. Qui verò ab hac sententia diffidebant, malè ac durè omninò à Pontifice excipiebantur; qualis imprimis fuit Durandus Episcopus Meldensis, qui cùm dogma catholicum erudito Tractatu, quem refert Rainaldus ad an. 1333. n. 49. & seq. egregiè propugnasset, multorum subiit invidiam; ac Censuram Judicium, non nisi patrocinio & auctoritate Regis tectus, declinavit. Talis etiam fuit, ut alios omitamus, Thomas Vallesius, Religiosus Anglicus è familia Dominicanorum, in carcerem conjectus, quòd Joannis opinionem publicè confutare ausus fuisset.

4. Benedictus XII. Joannis XXII. immediatus successor, die Purificationis in Concione publica dixit: *Sanctos clarè etiam nunc videre essentiam Dei contra opinionem decessoris sui*; qui nempe in partem oppositam plurimum inclinatus fuerat. Ita Ptolomæus Lucensis ad ann. 1335.

Dico 2. Joannem XXII. auctoritate Pontificia, & ut ajunt, ex Cathedra, nihil circa quæstionem istam definisse, & ad credendum fidelibus proposuisse. Ita declarant Theologi Parisienses, qui anno 1232. interrogati à Philippo Francorum Rege, ac jussi suam de beatitudine Sanctorum dicere sententiam, sic respondent apud Bullæum Tom. 4. Hist. Univers. *Quia, Princeps serenissime, vos ut Dominum nostrum charissimum Fundatorem, & Guardiatorem Parisiensis Studii, & nostræ ibidem Theologicæ Facultatis, Regemque præcellentem revereri tenemur & vestris jussionibus obedire, attendentes specialiter id quod ab ore vestro ibidem audivimus, scilicet quòd nihil in hac materia quærebatis, quod tangere possit sanctissimum Patrem ac Dominum nostrum Joannem digna Dei providentia sacrosanctæ Romanæ ac universalis Ecclesiæ Summum Pontificem, cujus sumus devoti servi & filii, quinimò sicut filius ejus devotissimus honorem suum in his & aliis zelabatis, advertentesque quòd multorum fide dignorum relatione audivimus, quòd quidquid in hac materia Sanctitas sua dixit, non asserendo seu opinando protulerit, sed solummodo recitando. Deinde suam circa doctrinam de Sanctorum felicitate ad diem ultimi Judicii non retardanda, sententiam aperiunt Magistri Parisienses, quam supra descripsimus. Observa hìc obiter, tam avitam semper fuisse, ac quasi innatam Theologis Parisiensibus erga Summos Pontifices observantiam ac reverentiam, ut non alia quasi lege ac conditione sua hìc mentem ac sententiam aperuerint, quàm quòd nihil ab ipsis quæreretur, quod tangere posset S. P. Joannem: quòd nempe Religionì ducerent, de illo quidquam pronuntiare, unde persona ipsius lædi & offendi potuisset.* Pag. 237.

2. Ipsemet Joannes se ipsum hìc clarè exponit. Namque in Epistola jam citata ad Philippum Francorum Regem, declarat se multa eam in rem è SS. Patribus protulisse; nihil autem è suo dixisse. Propulsat ibidem calumniam illorum, qui causabantur missum esse Parisios Geraldum Minorum Generalem, eo fine ut opinione de retardanda post resurrectionem Sanctorum beatitudine disseminaret. Tum veras causas exponit quibus motus fuerat ut unà cum Arnaldo à S. Michaelè illum in Gallias miserit. Vide Rainaldum ad an. 1334. n. 30. Ait etiam, se Cardinalibus, ac pluribus in Theologia Magistris mandasse, ut quæstionem hanc sedulò &

accuratè versarent in utramque partem, relicta unicuique quod veller, sentiendi libertate. Studio itaque indagandæ veritatis, non animo errori pertinaciùs addicto, de ista quæstione disputavit Joannes; multaque ex SS. Patribus collegit, quæ ab Archiepiscopo Rothomagensi gallicè reddi, & Philippo exponi exoptavit.

Nihil verò disertius proferri hîc potest, quàm quòd die tertiâ Januarii an. 1334. in publico Consistorio, ad omnem à se suspensionem amovendam, declaravit S. ipse Pontifex Joannes, his verbis apud Rainaldum ad ann. 1334. n. 28. *Ne quis sinistrè, inquit, interpretari possit, nos sensisse aliquid aut sentire, quod sacre Scripturæ obviet aut fidei orthodoxæ, dicimus & protestamur expressè, quòd quidquid in quæstione seu materia visionis animarum, videlicet animæ à peccatis & pœnis peccatorum purgatæ videant divinam essentiam illa visione, quam Apostolus vocat facialem; seu quacunque alia materia in sermonibus & collationibus nostris diximus, allegavimus, seu proposuimus, non intendentes aliquid determinare vel decidere seu credere, quod esset quovis modo Scripturæ sacre obviū, vel contrarium fidei orthodoxæ, sed illud solū tenere, & credere, quod & Scripturæ sacre potest, & poterat, & catholicæ fidei convenire: Et si forsan in prædictis sermonibus vel collationibus, aliqua, quæ vel Scripturæ sacre seu fidei orthodoxæ quovis modo essent vel viderentur obvia, ipsa præter intentionem à nobis fuisse prolata dicimus & asserimus, eaque revocamus expressè, non intendentes illis adhærere, nec ea in præsentî defendere, nec etiam in futurum. Hanc Joannis declarationem seu protestationem promulgavit ejus successor Benedictus XII. apud Rainaldum ad ann. 1334. n. 35. Hujus meminere vel ipsi Joannis hostes, & æmuli, Bonagratia in suo Commentario, & Ptolomæus Lucensis in sua Historia. In Consistorio, inquit Lucensis, protestatus fuit (Joannes) coram Cardinalibus, Prælatibus, & Capellanis, quod in prædicta quæstione nihil definiendo sed recitando dixerat: & quòd paratus esset revocare, si quæ enormia dixisset; & quæ plures auctores pro & contra collegerant, fecit tunc legi in Consistorio quinque diebus. Apud Rainaldum ibid. n. 29.*

Idem testatur Ulricus insignis Doctor Germanus l. 4. c. ultimo apud Rainaldum ad ann. 1331. n. 45. *Si sermo Papalis, inquit, piè & sanè intelligitur, non propriè sermo, nec definitio, nec determinatio, seu prædicatio; sed magis quasi quædam scholastica disputantium collatio aptius esse perpenditur.*

His porrò testimoniis longè potiùs habenda fides est, quàm Ochamo, Casennæ, aliisque Joannis æmulis ac Schismaticis, qui Ludovico Bavaro, à quo Joannes depositus fuerat, intruso in ejus locum Petro de Corbario, adhærebant; quique calumniis, Pontificis famam onerabant, quasi decretoriè pronuntiasset, Sanctos intuitiva Dei visione donandos non esse, nisi post generalem corporum resurrectionem. Cæteri verò, ut Joannes Villanus, Gerfo, Adrianus VI. Nicolaus Gillius qui Joanni minùs favere videntur, hoc unum affirmant, propugnatam quidem ab illo sententiam de retardanda Sanctorum beatitudine; at Decreto Pontificio definitam fuisse non asserunt.

Dico 3. Joannem XXII. morti proximum retractasse quæcunque in gratiam hujus sententiæ scripserat aut dixerat; ac clarissimè suam mentem ac sententiam his verbis declarasse die tertiâ Decemb. anno 1334. *Fatemur & credimus, quòd animæ purgatæ separatæ à corporibus sunt in cælo, cælorum regno & paradiso, & cum Christo in consortio Angelorum congregatæ, & vident Deum, ac divinam essentiam facie ad faciem clarè.... Si verò alia vel aliter circa materiam hujusmodi per nos dicta, prædicata, seu scripta fuerunt, quoquo modo illa*

*illa diximus, prædicavimus seu scripsimus recitando dicta Sacra Scriptura & Sancto-
rum, & conferendo & non determinando, nec etiam tenendo: & sic & non aliter
illa volumus esse dicta. Et postea judicio Ecclesiæ subjicit quæcunque circa
quæstionem illam dixit aut scripsit. Apud Rainaldum ad an. 1334. n. 37.*

ARTICULUS SECUNDUS.

*Utrum animæ Sanctorum, quibus aliquid post mortem luendum superest,
in Purgatorio ad tempus detineantur; atque fidelium præ-
cibus ac suffragiis juventur ac subleventur.*

Quid sit Purgatorium.

Purgatorii nomine, intelligitur à Catholicis locus in quo justorum animæ
detinentur, donec justitiæ divinæ plenè satisfecerint, vel pro aliqua pe-
na temporali, quæ ipsis post condonatam culpam solvenda superest, vel pro
levioribus ac venialibus quibusdam noxis, illis, dum viverent, non remissis.
Hic hæret dogma catholicum, nec ultrà progreditur. Quis enim sit, & ubi
locus ille, quodve pœnarum genus animæ illic sustineant: an tantum tristitiæ
cujusdam & doloris, ob dilatam beatitudinem; an quòd obscuro quodam &
caliginoso carcere recludentur; vel igne corporeo torqueantur, quo exco-
quitur ac purgatur quidquid in ipsis sordium superesse potest: pariter, quæ
sit mensura, quis modus, quæ duratio, quis minister hujus pœnæ, Ecclesia
silente nec definiente, certò affirmare nec possumus, nec debemus. Quam-
quam dissimulandum non sit, communioem Theologorum opinionem eò
propendere, vero scilicet igne animas illas cruciari. Neque obstat trita &
pervulgata ista difficultas, nempe intelligi non posse, qua ratione ignis ma-
terialis agere possit in animam spirituales: hæc enim ratio, si valeret, dæ-
mones aliosque reprobos à pœna ignis seu combustionis eximeret. Id quidem
clare non concipimus: sed quàm multa sunt vera & certa, quæ exponere non
valemus? Nemo hætenus satis intellexit, quomodo anima spiritualis cum
corpore tam intimè uniri possit. Ubi dogmatis substantiam Ecclesia propo-
nit ad credendum, hic hærendum; de modo curiosius non inquirendum.

*Qua ratione suffragia viventium juvent animas in
Purgatorio detentas.*

Certum est 1. Justos quibus post mortem superest aliquid luendum me-
riti actualis esse incapaces: quia sunt extra viam, in qua duntaxat,
ut libertati, sic & merito vel demerito locus esse potest. Quapropter, in-
quit Ecclesiastes c. 9. v. 10. *quodcunque facere potest manus tua, instanter operare:*
quia nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia erunt apud inferos, quo tu
properas, Et Jo. 9. v. 4. Christus ait: Venit nox, quando nemo potest operari.

Certum est 2. Hujusmodi justis prodesse sacrificium Altaris, suffragia
Ecclesiæ, aliaque officia pietatis & religionis, à fidelibus in eorum gra-
tiam oblata. Profunt viventes mortuis, tum voto, tum merito, ait Ma-
gister L. 4. dist. 45. voto per orationes & supplicationes; merito, per
laboriosa opera. Prodest Missæ sacrificium, & impetratione & propitia-
tione; sicut ex mox dicendis patebit.

Certum est 3. Justos illos in Purgatorio detentos, ex merito bonorum operum & gratiæ sanctificantis in quibus finaliter perseveraverunt, jure communionis Sanctorum, meritis viventium participare, eorumque juvari suffragiis. Charitas igitur & justitia, in qua illi mortui sunt, vera est radix & prima causa cur illis profint viventium preces ac suffragia.

Tom. 6. p. 238. A. Neque negandum est, ait S. Aug. in Ench. c. 110. n. 29. defunctorum animas in pietate suorum viventium relevari, cum pro illis sacrificium Mediatoris offertur, vel eleemosynæ in Ecclesia fiunt. Sed hæc eis profunt, qui cum viverent, ut hæc sibi postea possent prodesse, meruerunt.... Quocirca hic omne meritum comparatur, quo possit post hanc vitam relevari quispiam vel gravari.

Qui erraverint adversus fidem Purgatorii.

1. Acrius de quo S. Epiphanius hæresi 75. & S. Aug. hæresi 53. orationes pro mortuis damnando, Purgatorium sustulit: inde enim sequitur, aut mortuos precibus non indigere, aut iis juvari non posse.

2. Valdenses teste Guidone Carmelita in Summa de hæreticis.

Tom. 1. p. 1498. 3. Apostolici, de quibus S. Bernardus, Serm. 66. in Cantica, ubi eos appellat viros agrestes & idiotas, Qui non credunt, inquit nu. 11. ignem purgatorium restare post mortem, sed statim animam solutam à corpore, vel ad requiem transire, vel ad damnationem.

Verum, nulli audacius dogma Purgatorii oppugnare quàm Lutherus & Calvinus.

Lutherus nullum esse docet post hanc vitam Purgatorium, sed in vita dumtaxat & in morte ipsa: horror quippe ac pœna mortis purgat si quid purgandum superest. Et in Libro ad Valdenses de Eucharistia: Cum, inquit, negatis Purgatorium, damnatis Missas, Vigiliis, Cœnobis, Monasteriis, & quidquid per hanc imposturam erectum est; per omnia etiam probo.

P. 240. Calvinus L. 3. Instit. c. 5. n. 6. ait: Purgatorium multis blasphemis constructum esse.... exitiale esse satanæ commentum, quod Christi crucem evacuat, quod contumeliam Dei misericordiæ non ferendam irrogat, quod fidem nostram labefacit & evertit. Quibus verbis aperte significat Calvinus, errorem Purgatorii sibi fundamentalem seu capitalem videri, quo fides penitus subvertitur.

Petrus Martyr, Locor. commun. Class. 3. c. 9. paragr. 52. de doctrina Patrum circa Purgatorium, sic scribit: De Patribus, quid senserint hac de re, non habeo quid aliud referam, nisi majorem illorum partem in eam sententiam esse propensam, ut Purgatorium concedant: sed apud nullos eorum memini me legisse, articulum esse fidei, ut qui secus opinatus fuerit, salutem habere non possit. Contradicit hic aperte Calvino qui errorem hunc, ut ipsi videtur, capitalem arbitratur. Et in Epist. 1. ad Cor. c. 3. idem Petrus Martyr fatetur Ecclesiam semper orasse pro mortuis; sed absque Scripturarum auctoritate & exemplo id observasse. Quantum ille à vero aberret, demonstrabunt quæ mox dicturi sumus.

Recedunt hic Novatores à Vvicleffo & Joanne Hus, quos tamen velut Doctores catholicos, & ad reformationem Ecclesiæ divinitus excitatos venerantur, & à quibus Ecclesiarum suarum origines ducunt. Illi enim Purgatorii doctrinam amplexi sunt. Sic quippe Vvicleffus Dialog. Lib. 2. cap. 22. Verè, inquit, dicitur Ecclesia corpus Christi mixtum, quod verbis prædestinationis æternis, est cum Christo sponso Ecclesiæ copulatum. Et talis est triplex

Eccle-

Ecclesia, scilicet militans, dormiens & triumphans. Militans, est corpus prædestinatorum, dum hic viat ad patriam. Ecclesia dormiens, est prædestinati in Purgatorio patientes: & Ecclesia triumphans, est beati in patria quiescentes. Etc. 40. Cum multæ animæ sint interim in Purgatorio expiandæ, nec decet universalem Dominum multiplicare sic suum iudicium, patet quod oportet esse Iudicium ultimum.

Similia docet Joannes Hus, in elucidatione fidei suæ, ubi eodem modo Ecclesiam dividit. Et Tractatu de corpore & sanguine Domini c. 4. istos recenset effectus venerabilis Sacramenti: Purgari à peccatis, proficere in virtutibus, liberari à pœna Purgatorii quam deberet homo pati. Et in Sermone de exequiis, causam laudabilem illarum hanc assignat, ut devotius orando pro mortuis, dormienti Ecclesiæ, id est Sanctis in Purgatorio, adjutorium impendamus. Si Calvino fides, exitialem ac pestilentem errorem docuerunt Vvicleffus, & Hus.

Denique, Thomas quidam Anglus in suo de medio animarum statu Opusculo, nullum alium esse censet purgatorium ignem, quàm ultimæ mundi conflagrationis; unde existimat, animas illas, quibus aliquid superest purgandum, illo igne purgandas fore: interim verò, dolere quidem & angere, nec Deum visuras esse, nisi postquam hoc igne maculas suas prorsus absterferint.

Probatur dogma catholicum Purgatorii.

C O N C L U S I O.

Iustorum animæ, quibus post mortem nonnihil expiandum superest, Purgatorii pœnis expurgare illud prius tenentur, quàm ipsis concedatur aperto Dei conspectu frui: atque ut mitiores fiant, & breviores earum pœnæ, viventium suffragiis juvari possunt ac sublevari.

Benè multis ex Scriptura tum Veteris tum Novi Testamenti locis, hanc Ecclesiæ fidem ac doctrinam confirmant Bellarminus, & alii vulgò polemici Theologi, sed quod non dissimulandum, non eadem videtur in singulis ad probandum vis & efficacia, tanta est in iis exponendis interpretum varietas ac discrepantia. Omissa igitur eorum omnium testimoniorum critica discussione, duobus dumtaxat ex Scriptura & Traditione certissimis momentis, fidem catholicam Purgatorii demonstrabimus.

P R I M U M M O M E N T U M.

Post condonatam in hac vita lethalem culpam, superest pœna temporalis hic vel in altera vita persolvenda suntque peccata quæ post hanc vitam expiantur & remittuntur.

Nemo est, qui vim huius argumenti statim non sentiat. Quippe si post condonatam hac in vita lethalem culpam & reatum pœnæ æternæ, aliqua superest divinæ iustitiæ solvenda pœna quæ hic persoluta non fuerit, necesse est ut post mortem exsolvatur: divinæ quippe iustitiæ jura frustrari & eludi non possunt. Pariter, si quædam peccata sunt quæ in futuro sæculo expiantur ac remittuntur; necesse planè est agnoscere, alicubi & per aliquas pœnas peccata illa expiari: at hoc ipsum est, quod Catholici vocant Purgatorium.

Utrumque autem istud caput demonstramus.

Primum; ex celebri loco 2. L. Regum c. 12. v. 13. & sequent. David à

Propheta Nathan reprehensus, ait: *Peccavi Domino. Dixitque Nathan ad David: Dominus quoque transtulit peccatum tuum.... verumtamen quoniam blasphemare fecisti inimicos Domini, propter verbum hoc, filius qui natus est tibi morte morietur.*

Divinam hanc justitiæ Dei œconomiam, ut nempe dimissa culpa, homo pœnæ temporali obnoxius adhuc remaneat, agnoscit S. Aug. Tract. *Tom. 3. p. 124. in Joan. n. 5. Cogitur, inquit, homo tolerare etiam remissis peccatis, quamvis ut in eam veniret miseriam, primum fuerit causa peccatum. Productior est enim pœna, quam culpa: ne parva putaretur culpa, si cum illa finiretur & pœna. Ac per hoc, vel ad demonstrationem debitæ miseriam, vel ad emendationem labilis vitæ, vel ad exercitationem necessariæ patientiæ, temporaliter hominem detinet pœna, & quem jam ad damnationem sempiternam reum non detinet culpa.*

Alterum autem caput, nempe aliqua esse peccata quæ post hanc vitam expiantur ac remittuntur, colligitur & probatur ex c. 12. S. Matth. v. 32. ubi Christus ait: *Quicumque dixerit verbum contra Filium hominis, remittetur ei: qui autem dixerit contra Spiritum sanctum, remittetur ei, neque in hoc sæculo, neque in futuro.* Quamdam hic peccatorum partitionem adducit Christus; ac evidenter supponit aliqua esse quæ in futuro sæculo remittuntur. Porro non remittuntur damnatis, in inferno enim nulla redemptio: nec etiam remittuntur beatis in cœlo degentibus, in quibus nulla ne levissima quidem macula reperitur; ergo iis qui in Purgatorio pœnas luunt, antequam ad clarum Dei conspectum admittantur.

Ne dicas, apertum videri textus laudati sensum: nempe, Christum hac loquendi ratione significare voluisse, peccatum, de quo loquitur, esse huiusmodi, ut nunquam dimittatur. Quod quidem simpliciter expressit S. Lucas c. 12. v. 10. *Non remittetur.* Et S. Marcus c. 3. v. 29. *Non habebit remissionem in æternum.* Namque Christus modo apud homines recepto ac consueto locutus est. Porro, nisi supposuisset aliqua esse peccata quæ in futuro sæculo dimittuntur, ineptè omnino, quod vel cogitare impium est, locutus fuisset; sicut ineptè omnino quis diceret: neque in hoc sæculo nubam, neque in futuro; quia in futuro sæculo nullæ futuræ sunt nuptiæ.

Deinde verò, ita citatum locum intelligunt SS. Augustinus, Gregorius Magnus & Bernardus.

S. Augustinus Lib. 1. de Civitate Dei cap. 24. *Neque enim, ait, de quibusdam veraciter diceretur, quòd non eis remittatur, neque in hoc sæculo, neque in futuro, nisi essent, quibus, etsi non isto, tamen remitterentur in futuro.* Et L. 6. contra Julian. c. 15. n. 45. *Et peccata quidem, inquit, nulla remittuntur in regno: sed si nulla remitterentur in iudicio illo novissimo, puto quòd Dominus non dixisset de quodam peccato, Non remittetur neque in hoc sæculo, neque in futuro; quando sibi remitti sperabat latro ille, qui dicebat, Memento mei, cum veneris in regnum tuum. De qua re, quoniam profundissima quæstio est, non est modò præcipitanda sententia.*

S. Gregorius Magnus L. 4. Dialog. c. 39. *In qua, inquit, sententia datur intelligi, quasdam culpas in hoc sæculo, quasdam verò in futuro posse laxari.*

Et S. Bernardus Serm. 66. in Cantica n. 11. adversus eos qui Purgatorium impugnant, sic ait: *Si non credunt ignem Purgatorii restare post mortem.... quarant ab eo, qui dixit, quoddam peccatum esse quod neque in hoc sæculo, neque in futuro remitteretur.*

Ad idem secundum caput probandum, multi ex Catholicis adducunt famo-

famosum ex c. 3. v. 11. 1. Epist. ad Corinth. testimonium. *Fundamentum*, ait Apostolus, *nemo potest ponere, præter id quod positum est, quod est Christus Jesus. Si quis autem superædificat super fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides pretiosos, ligna, fenum, stipulam, uniuscujusque opus manifestum erit: Dies enim Domini declarabit, quia in igne revelabitur; & uniuscujusque opus quale sit, ignis probabit. Si cujus opus manserit, quod superædificavit, mercedem accipiet. Si cujus opus arserit, detrimentum patietur: ipse autem salvus erit; sic tamen quasi per ignem.*

Per aurum, argentum, & lapides pretiosos, multi hic intelligunt opera charitatis, seu ex motivo charitatis elicita, qui supra fundamentum Christi ædificant, mercedem recipient. Per ligna verò, fenum, stipulam, intelligunt leviores quasdam seu veniales noxas, quæ charitatem quidem non extinguunt, nec fundamentum, quod Christus est, evertunt, nec consequenter æterna ignis pœna plecti merentur, sed tantum aliqua transitoria & temporalis: *Salvi erunt, sic tamen quasi per ignem. Ædificarent autem*, ait S. Aug. in Psal. 37. *n. 3. aurum, argentum, lapides pretiosos, & de utroque igne securi essent; non solum de illo æterno: sed etiam de illo qui emendabit eos qui per ignem salvi erunt.* Augustinum sequitur Gregorius Magnus Lib. 4. Dialog. c. 39.

Tom. 4. p.
295. C.

Textum hunc Apostoli obscurum esse, & ad intelligendum difficilem, fatetur ipsemet S. August. Lib. de fide & operibus, aitque c. 16. *malle se audire intelligentiores atque doctiores.*

Tom. 6.
p. 180.
n. 27. B.

Bellarminus L. 1. de Purgatorio c. 5. observat, multa in eo Apostoli textu contineri, de quibus non consentiunt omnes Interpretes. 1. Quid intelligatur per ædificantes. 2. Quid per aurum, argentum, lapides pretiosos, ligna, fenum & stipulam. 3. Quid per diem Domini. 4. Quid per ignem, qui in die Domini uniuscujusque opus probabit, & de quo dicit Apostolus: *Ipse autem salvus erit, sic tamen quasi per ignem.* Circa hæc discordes sunt Interpretes.

1. Per, *ædificantes*, intelligunt aliqui, quotquot operantur vel bona, quæ per metaphoram auri, argenti & lapidum pretiosorum designantur; vel mala seu venialia peccata, quæ dicuntur ligna, fenum, stipula; quæ nimirum supra fundamentum Christi, quod non destruunt, ædificantur. Alii, per *ædificantes*, intelligunt præcones Evangelicos, qui fidem Christi annuntiant quidem, sed supra illam adstruunt doctrinam quamdam, non quidem hæreticam qua destrueretur fundamentum, sed minus solidam, minusque castigatam.

2. Alii, præsertim Græci, aurum, argentum, & lapides pretiosos, bona opera interpretantur: lignum verò, fenum, stipulam, intelligunt mala opera æterno igne punienda. Eos autem qui hujusmodi opera fidei christianæ fundamento superædificaverint, salvos fore dicunt quasi per ignem: quia quamvis in ignem æternum mittendi sunt, nunquam tamen consumuntur, & servabuntur semper recentes ad pœnam.

Latini verò Patres, imprimis S. Augustinus & S. Gregorius Magnus, aurum, argentum, lapides pretiosos, interpretantur opera bona; ligna verò, fenum & stipulam, inordinatos affectus ad res terrenas, quæ tamen Christo minimè præponuntur.

3. Per diem Domini qui uniuscujusque opus declarabit, intelligi potest, vel privatum ac singulare Judicium quod unusquisque statim à morte experitur; vel ultimum ac generale quod fiet in fine mundi, quod quidem propriè dies Domini stylo Scripturæ appellatur.

4. Per ignem per quem salvos fore ait Apostolus, qui super christianæ fidei fun-

fundamentum, lignum, fœnum, ac stipulam ædificaverint; quidam, ignem tartareum; alii, Purgatorium; alii, ignem ultimæ conflagrationis intelligunt cui postremo illos duos effectus tribuunt quos designat Apostolus, pro duplici ipsius proprietate. 1. Sanctorum opera bona suo splendore illustrabit, declarabit ac probabit; quomodo aurum igne probatur; quomodo tres pueri in fornace probati sunt, non combusti, non cruciati. 2. Aliorum justorum opera mala, sed venialia, idem ignis calore suo aduret, castigabit, expurgabit; quo modo aduruntur, & consumuntur ligna, fœnum, stipula: & ita, justus salvus erit quasi per ignem; idest, non sine pœna: metaphora ducta ab iis, qui per ignem seu incendium aliquod non sine aliqua sui lêsione transeunt, ut vitam conservent.

S. Augustinus Enchiridii cap. 68. nomine ignis hic intelligit tribulationes hujus vitæ. Eundem sensum approbat & sequitur S. Gregorius Magnus Lib. 4. Dialog. cap. 39.

Porro, ex tam varia interpretum expositione evidens est, probabile dumtaxat, non invictum, ac demonstrativum pro fide Purgatorii confirmanda deduci posse argumentum. Lege Bellarminum Lib. 1. de Purgatorio cap. 5. Estium Comment. in cap. 3. 1. ad Corinth. & in Lib. 4. Sent. dist. 21. Maldonatum de Pœnitentia qu. 1. de Purgatorio. Fratres Vvalenburgenses Tractatu 5. de Purgatorio.

SECUNDUM MOMENTUM.

Justi nondum plenè hac in vita purgati, viventium precibus ac suffragiis in altera juvari ac sublevari possunt.

DEcretorium videtur ac invictum istud argumentum. Si enim justî, viventium precibus, suffragiis, ac piis operibus juvari ac sublevari possunt in altera vita; ergo aliquid ipsis luendum & expiandum superest; ergo sub pœna sunt constituti, quæ, viventium precibus, levior aut brevior fieri potest; atque hæc ipsa est catholica Purgatorii doctrina.

Primum argumentum ex Scriptura.

PRobatur 1. famoso Judæ Machabæi facto, quod refertur Lib. 2. Machab. c. 12. v. 43. & seq. *Facta Collatione*, ait sacer Contextus v. 43. *duodecim millia drachmas argenti misit Jerosolymam offerri pro peccatis mortuorum sacrificium, benè & religiosè de resurrectione cogitans. . . Sancta ergo & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut à peccatis solvantur.*

Habes ex illo celebri testimonio. 1. Possè mortuos post hanc vitam à peccatis solvi. 2. Sacrificia & orationes vivorum mortuis prodesse. 3. Omnes peccatorum reliquias non semper per mortem expiari, ut Luthero & Calvino placet. Illi enim, pro quibus Judas Machabæus sacrificium offerri voluit, mortui erant morte violenta, & quidem pro Religione; atqui tamen persuasum habebat Judas, illos plenè purgatos non fuisse. 4. Possè hominem sanctè & piè mori, & tamen habere debitum aliquod solvendum; si-ve propter levia quædam & venialia peccata non remissa; si-ve propter pœnam temporalem, quæ post condonatam culpam lethalem solvenda superest: testatur enim sacer Contextus loco citato v. 45. eos pro quibus Judas orari iussit,

jussit, cum pietate dormitionem accepisse. 5. denique, Officia illa pietatis quæ defunctis exhibentur ad Religionem pertinere.

Vim & auctoritatem hujusce testimonii, quod certè peremptorium est, ut eludant Novatores, tria potissimum reponunt.

Primum: Librum hunc Machabæorum Canonicum non esse, cum in Canone Hebræorum non legatur. *Quod ex Machabæorum Historia proferunt*, ait Calvinus Lib. 3. Instit. cap. 5. num. 8. *responsione non dignabor, ne opus illud videar in sacrorum Librorum catalogum referre.* P. 241.

Secundum: Plus ex hoc testimonio, si Canonicum esset, probaretur, quàm velimus; nempe, viventium preces iis etiam prodesse qui in peccato mortali mortui sunt, quales fuere, pro quibus Judas sacrificium jussit offerri: sub tunicis enim illorum quædam reperta sunt de donariis Idolorum, quæ illi subriperant contra expressam prohibitionem latam à Deo Deuteron. 7. quam ob causam, illos interfectos fuisse, narrat citato capite Libri hujus Scriptor.

Tertium: In citato textu manifestum errorem contineri; nempe animas perire simul cum corporibus, & cum iis resurgere. Si enim supponeret animas immortales esse nec perire cum corpore, non diceret vanum ac superfluum esse orare pro mortuis, si mortui non resurgunt: quia etsi corpus non resurgeret, anima superstes illis orationibus ac suffragiis viventium juvari posset.

Verum, Catholici hæc facillimè diluunt.

Ad Primum: Re vera, Librum hunc Machabæorum in Canone Hebraico non extare: nec certè mirum, quia scriptus non erat quo tempore Canon Hebræorum adornatus fuit. Nihilominus Ecclesia Catholica Librum hunc inter Canonicos admisit, quod nobis satis est. At seposita jam ista quæstione, quæ non videtur esse hujus loci, non minùs firmum & efficax est Catholicorum, ex citato textu, pro fide Purgatorii argumentum. Ut enim appositè disserit Estius in 4. dist. 5. parag. 8. *Ex illo facto Judæ Machabæi colligitur, publicè tunc temporis persuasum fuisse, superfluas non esse neque vanas viventium pro defunctis orationes. Judas enim, cum esset ex genere Sacerdotali, credendus est hoc mandasse, quod sciebat accepta a majoribus antiqua consuetudine sacrificiorum observari solitum, licet id expressè scriptum non legatur. Unde intelligitur, quod etiamsi auctori Lib. Machabæorum non aliud quàm humanam fidem historiæ tribuamus, satis tamen ex eo probetur pia consuetudo Sacerdotum & aliorum fidelium hujus temporis, cum certa persuasione qua credebant, talia non frustra nec inaniter fieri.* Hæc Estius.

Ad secundum: Esto, (quod absit tamen ut concedamus) erraverit Judas Machabæus in facto illo singulari; cum nempe arbitratus est, mortuos illos de quibus agebatur, juvari posse viventium suffragiis: ac saltem in publico jure seu dogmate non erravit, mortuos scilicet à viventibus juvari posse; quod unum hic ad dogma nostrum confirmandum sufficit. Audiat rursus idem Estius loco jam citato.

Respondeo, inquit, illos omnes non ignorasse, quòd etsi qui ceciderant, polluti essent anathemate, potuerint tamen illius peccati veniam consequi, si cum pietate qua pugnabant pro patriis Legibus, occubuisent, videlicet aut de peccato penitentiam veram concipientes ante mortem; vel quòd per ignorantiam legis, à peccato mortali possint excusari; vel denique, quòd spolia quæ capiebant, Idolorum donaria esse nescirent; vel denique, pergit Estius, ut demus eos errasse in qualitate peccati, ut veniale & expiabile puta-

putaverint esse, quod mortale erat & jam expiari non poterat, illud tamen restat, quod nobis in præsenti sufficit, nimirum ex historia compertam esse consuetudinem Sacerdotum, atque aliorum fidelium illius temporis, cum pia persuasione qua credebant defunctorum animas, qui cum pietate dormitionem acceperant, oblatione sacrificiorum à peccatis absolvi.

Ad tertium: Falsò prorsùs supponitur, negatam ab Auctore L.2. Machabæorum animæ immortalitatem: sed pro more Judæorum, quæstionem immortalitatis animæ, & resurrectionis corporum, simul conjunxit, quasi una foret: ita enim apud ipsos utraque quæstio connexa erat, ut utramque vel negarent vel admitterent. Ita Saducæi, utramque rejiciebant; Pharisei verò, admittebant utramque: & in disputatione Christi cum Saducæis Matth. 22. v. 31. 32. ambæ illæ quæstiones videntur connexæ. *Non legistis, aiebant Christus, quod dictum est à Deo dicente vobis: Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Jacob: Non est Deus mortuorum, sed viventium.* Quod quidem argumentum, connexam supponit utramque quæstionem: aliàs, non ita firmum & efficax fuisset adversùs Saducæos, qui facile reponere potuissent, equidem Deum vocatum fuisse Deum Abraham, & Deum Isaac, & Deum Jacob, quasi Deum viventium, non quia resurrectura essent de facto eorum corpora, sed quia eorum animæ vivebant, & quidem vita immortalis nunquam extinguenda: supposita verò utriusque quæstionis necessaria connexione, invicta & efficaci ratione demonstrabat Christus, & corporum resurrectionem & immortalitatem animæ. Simili ferè argumento utitur S. Paulus 1. Corinth. 15. v. 32. *Quid mihi prodest, inquiebat, si mortui non resurgunt? manducemus & bibamus: cras enim moriemur.* Quod argumentum oppositum non esset, nisi corporum resurrectionem cum immortalitate animarum necessario conjunctam supponeret: quia scilicet, etsi non resurgerent corpora, si tamen animæ sunt immortales, falsò cum impiis dicitur: *Manducemus & bibamus, cras enim moriemur.* Superstes enim est anima, cujus salutis expedit ut homo hic piè ac sanctè vivat. Judas igitur Machabæus, considerata ista necessaria connexione resurrectionis corporum cum animarum immortalitate, verè omnino pronuntiavit; *superfluum esse ac vanum orare pro mortuis, si mortui non resurgunt:* quippe necessaria consecutionis lege, si mortui non resurgunt, corpus, quod in partem boni operis venit, mercede sua frustrabitur; & consequenter anima ipsa, quæ altera est hominis pars & quidem nobilior. Non patiuntur enim divinæ justitiæ leges, ut aliqua hominis pars remaneat vel sine præmio, si benè; vel sine pœna, si malè hac in vita operata est.

Secundum Argumentum ex usu & praxi Ecclesiæ universæ.

PROBATUR 2. Ex perpetuo ac constanti usu Ecclesiæ, quæ pro mortuis publica suffragia ac incruentum Missæ sacrificium semper obtulit.

P. 102. A. Tertullianus hujus consuetudinis meminit L. de corona militis c. 3. *Oblationes, inquit, pro defunctis pro natalitiis annua die facimus.* Et c. 4. *Harum & aliarum hujusmodi disciplinarum, (quas inter oblationes pro defunctis enumeraverat) si legem expostules Scripturarum, nullam invenies: Traditio tibi prætendetur auctrix, consuetudo confirmatrix, fides observatrix.*

P. 531. A. Et Lib. de Monogamia ultra medium, de officio viduæ fidelis erga maritum ita scribit: *Pro anima ejus orat, & refrigerium interim adpostulat ei, & in prima resurrectione consortium, & offert annuis diebus dormitionis ejus.* Et in Lib.

Lib. de Exhortatione castitatis c. 11. Ut jam, inquit, receptæ (uxoris) apud Dominum, pro cuius spiritu postulas, pro qua oblationes annuas reddis.

P. 523.

S. Cyprianus Epist. 66. prohibet ne sacrificium offeratur pro defuncto Victore; quod, contra præscriptam legem, Geminium Faustinum Presbyterum ausus fuisset actorem constituere, seu ad tutelam vel curam nominare.

S. Ambrosius pro fratre suo Satyro, pro Valentiniano, Gratiano & Theodosio Imperatoribus defunctis, solemnes ad Deum supplicationes, ac Missæ sacrificium obtulisse legitur.

Sed ne plura hic exempla congeramus, quæ Novatores ipsi negare non ausi sunt; nemo nescit quod refert S. Aug. Lib. 9. Confessionum, Monicam matrem suam vehementer rogasse, ut sui memoria in peragendis mysteriis fieret ad altare; ac votis ejus reipsa satisfactum, cum oblatum est pro ea sacrificium pretii nostri, ait S. Doctor cap. 12.

To. 1. p. 168. F.

Et L. de cura pro mortuis gerenda c. 1. n. 3. In Machabæorum Libris, inquit, legimus oblatum pro mortuis sacrificium. Sed etsi nusquam in Scripturis veteribus omnino legeretur, non parva est universæ Ecclesiæ, quæ in hac consuetudine claret, auctoritas, ubi in precibus Sacerdotis, quæ Domino Deo ad ejus altare funduntur, locum suum habet etiam commendatio mortuorum. Et c. 4. Cum recolit animus ubi sepultum sit charissimi corpus, & occurrit locus nomine Martyris venerabilis, eidem Martyri animam dilectam commendat recordantis & precantis affectus. Qui cum defunctis à fidelibus charissimis exhibetur, eum prodesse non dubium est iis, qui cum in corpore viverent, talia sibi post hanc vitam prodesse meruerunt. Non sunt prætermittendæ supplicationes pro spiritibus mortuorum: quas faciendas pro omnibus in Christiana & Catholica societate defunctis etiam tacitis nominibus eorum sub generali commemoratione suscepit Ecclesia, ut quibus ad ista desunt parentes aut filii, aut quicumque cognati vel amici, ab una eis exhibeatur pia matre communi.

To. 6. p. 516. C.

Ib. p. 519. D.

Idem rursus confirmat S. Doct. Serm. 172. aliàs 32. de verbis Apostoli, his verbis nu. 2. Orationibus sanctæ Ecclesiæ, & sacrificio salutari, & eleemosynis, quæ pro eorum spiritibus erogantur, non est dubitandum mortuos adjuvari: ut cum eis misericordius agatur à Domino quàm eorum peccata meruerunt. Hoc enim à Patribus traditum universa observat Ecclesia, ut pro eis qui in corporis & sanguinis Christi communione defuncti sunt, cum ad ipsum sacrificium loco suo commemorantur, oretur, ac pro illis quoque id offerri commemoretur. Cum verò eorum commendandorum causa opera misericordiæ celebrantur, quis eis dubitet suffragari, pro quibus orationes Deo non inaniter allegantur? Non omnino ambigendum est, ista prodesse defunctis; sed talibus qui ita vixerint ante mortem, ut possint eis hæc utilia esse post mortem. Et paulò post. Non ergo mortuis nova merita comparantur, cum pro eis boni aliquid operantur sui, sed eorum præcedentibus consequentia ista redduntur. Et ideo istam finiens quisque vitam, nisi quod meruit in ipsa, non poterit habere post ipsam.

To. 5. p. 827. E.

P. 828. A.

Ibid. B.

Tam publicam & constantem Ecclesiæ universæ praxim negare quidem non ausus est Calvinus, sed velut abusum improbare non erubuit. Monicæ votum, unde votum appellat L. 3. Inst. c. 5. n. 10. quod filius (Augustinus) non exegit ad normam Scripturæ: sed pro naturæ affectu probari aliis voluit. Veteres, addit ibid. qui preces fundebant pro mortuis, & mandato Dei, & legitimo exemplo destituti erant; & in eo aliquid humani passi sunt: ideoque ad imitationem trabendum non est quod fecerunt. Sic ille Traditionem ex Apostolis deriva-

P. 143.

Ibid.

To. 2. p. 126. C.

Epist.

Epist. 54. ad Januar. aliàs 118. n. 6. Si quid tota per orbem frequentat Ecclesia quin ita faciendum sit disputare, insolentissimæ insanix est.

Tom. 6. p.
238. C.

Falsò igitur ad vim hujus probationis eludendam fingunt Novatores, non ea mente orasse veteres pro defunctis, ut eos juvarent; sed ut gratum erga illos suum animum significarent; ut se ipsos consolarentur; ut à populari usu non recederent. Misera hæc sunt deploratæ causæ subsidia: constat enim ex S. Aug. citato Libro de cura pro mortuis gerenda, & mortuos suffragiis viventium juvari; & vivos inde solatium percipere. Quæ apprimè distinguit S. ille Doct. c. 110. Enchiridii. Cum, inquit, sacrificia sive altaris, sive quarumcumque eleemosynarum pro baptizatis defunctis omnibus offeruntur, pro valde bonis gratiarum actiones sunt; pro non valde malis propitiationis sunt; pro valde malis etiam si nulla sint adjumenta mortuorum, qualescumque vivorum consolationes sunt.

Tertium Argumentum ex more Christianorum celebrandi exequias.

PROBATUR 3. ex more Christianorum celebrandi exequias. Nomine autem exequiarum, non hic intelligimus funus; sed duo, nempe apparatus externum quo mortui sepeliuntur; & caerimonias seu ritus ad religionem pertinentes, quibus sepeliuntur. Ita Paulinus in Epitaphio ad Pammach. interpretatur luctus illos Hebræorum erga suos mortuos: quod confirmat ex cap. 38. Ecclesiastici v. 16. Fili, in mortuum produc lacrymas, & quasi dira passus incipe plorare, & secundum judicium contege corpus illius, & non despicias sepulturam illius.

Tom. 4.
part. 2.
57.

Ibid. p.
p. 73.

Ita pariter S. Hieronymus in Epistol. ad Paulam de morte Blesillæ, ait; planctum illum Christianorum pro morte Stephani Act. 8. non fuisse tantum lacrymas, sed pompam & externos ritus. Inter caerimonias autem usurpari solitas, una hæc erat ut Psalmi decantarentur, & recitarentur orationes pro mortuis. Ita S. Hieronymus in vita Pauli Eremitæ, ubi vocat christianam Traditionem: Obvoluto, inquit, & prolato foras corpore, Hymnos quoque & Psalmos de christiana Traditione decantans, contristabatur Antonius. Idem habemus ex Severo Sulpitio, de obitu S. Martini.

Edit.
Comm.
p. 307.
B.

S. Augustinus Lib. 9. Conf. cap. 12. indicat solitum fuisse cantari Psalm. centesimum, Misericordiam & judicium cantabo tibi, Domine. Ad hæc, adhibiti semper fuere Sacerdotes ad mortuos sepeliendos; nempe ut pro illis orarent. Denique ad juvandos mortuos, solebant eorum cognati illa convivium pauperibus adhibere, quæ Tertullianus & alii antiqui agapas vocant. Ita colligitur ex S. Joan. Chrysost. Hom. 32. in Matth. Cur, inquit, post mortem tuorum, pauperes convocas? Cujus rei etiam hodie quædam extant vestigia in aliquibus locis.

Quartum Argumentum ex sepulturis.

REm esse laudabilem ac Deo gratam sepeliendis mortuis operam dare, patet ex L. 2. Reg. cap. 2. v. 5. ubi David ad viros Jabes ait: Benedicti vos à Domino, qui fecistis misericordiam hanc cum domino vestro Saul, & sepelivistis eum. Et nunc retribuet vobis Dominus.

Et Tobia 12. v. 12. Angelus commendat inter alia opera Tobia, quod mortuos sepeliret. Et Christus ipse Matth. 26. v. 10. laudat factum mulieris quæ ipsum unguento pretioso perfuderat: Quid molesti estis, inquit, huic mulie-

mulieri? opus enim bonum operata est in me . . . Mittens enim hæc unguentum in corpus meum, ad sepeliendum me fecit.

S. Augustinus Lib. de cura pro mortuis gerenda c. 4. quærit quidnam juvet mortuos, quòd sepulti sint in loco sacro? Respondet, locum per se nihil juvare: sed occasionem loci juvare, quòd nempe Christiani, qui ea loca frequentare solent, visis monumentis mortuorum, orent pro illis. Si autem, ait S. Doct. deessent istæ supplicationes, quæ sunt recta fide ac pietate pro mortuis, To. 5. p. 519. f. puto quòd nihil prodesset spiritibus eorum quamlibet in locis sanctis ex anima corpora ponerentur. Docet etiam Christianos sepeliri solitos juxta Basilicas Martyrum, ob hanc ipsam causam: quæ loca Cæmeteria vocantur, quasi dormitoria fidelium, ut scilicet, ipso nomine fidem resurrectionis profiterentur. Atque res eò progressa aliquando fuit, ut multi Christiani vellent, non tantum in Cæmeteriis, sed etiam intra ipsas Ecclesias sepeliri, & quidem juxta altare: qui abusus reprehensus fuit in 1. Conc. Bracarensi c. 36. & in Conc. Triburiensi c. 17. In Conc. autem Moguntino c. 52. & in Conc. Meldensi c. 72. definitum fuit, ne quis in Ecclesia sepeliretur, nisi Episcopi, aut Abbates, aut alii viri Ecclesiastici, qui exemplo vitæ meruissent illis in locis sepeliri.

Non tamen integrum ac liberum erat Christianis, quo loco vellent, sepeliri. Unde decretum fuit, titulo de Sepulturis c. 3. ut si quis Christianus moriens dixerit, se velle sepeliri extra Cæmeterium, in loco tamen sacro sepeliatur. Fuisse autem sacra Cæmeteria, ut rationis causa ad illa venirent Christiani, constat ex Conc. Eliberit. ubi prohibentur mulieres agere vigilias in Cæmeteriis. Puniantur etiam pœna gravissima, qui violant Cæmeteria, utpote loca sacra & religiosa. Quapropter gravissima pœna est, Ecclesiastica privari sepultura in loco sacro: sicut privantur quicumque moriuntur vinculo excommunicationis innodati, ac certis quibusdam publicis criminibus implicati.

Quintum Argumentum ex nonnullis superstitionibus quæ tamen indicant veram Religionem.

Prima fuit illa quorundam Hæreticorum, qui pro mortuis non baptizatis baptizabantur; ut ea nempe ratione illos à pœna liberarent. Quod Philaster scribit Cataphrygas, Chrysostomus & Theophylactus, in cap. 15. 1. ad Corinth. nonnullos Marcionitas, Tertullianus Lib. de resurrectione carnis, & Lib. 5. contra Marcionem, & Epiphanius hæresi 28. nonnullos innominatos hæreticos observasse.

Secunda nonnullorum superstitio eò devenit, ut ex nimio & inordinato juvandi mortuos studio, Eucharistiam in os eorum infunderent, qui, ea non percepta, ex hac vita migrassent. Ita colligimus ex Conc. Carthaginensi III. c. 6. & ex sexta Synodo generali c. 83.

Quæ certè omnia eò tendunt, ut probent Christianorum mentibus hoc altè institum esse, viventium precibus atque suffragiis mortuos juvari ac sublevari.

Sextum Argumentum ex publicis fidei professionibus & definitionibus Conciliorum.

Perpetuam hanc Ecclesiæ fidem ac doctrinam legimus accuratè expressam in publicis fidei professionibus, qualis ea est quam Clemens IV. obtulit Michaeli Paleologo Imperatori an. 1267. apud Rainaldum ad illum annum n. 76. & eam anno 1274. Gregorius X. in Conc. Lugdunensi à Græcis accepit: iisdem

Tom. 11. iisdem enim omnino verbis concepta est. Si verè pœnitentes, ait formula
 Concl. p. fidei, in charitate decesserint, antequam dignis pœnitentes fructibus de commissis
 963. E. satisfecerint & omissis: eorum animas in pœnis purgatoriis post mortem purgari:
 & ad pœnas huiusmodi relevandas prodesse eis fidelium vivorum suffragia, Mis-
 sarum scilicet sacrificia, orationes & eleemosynas & alia pietatis officia, quæ à
 fidelibus pro aliis fidelibus fieri consueverunt secundum Ecclesiæ instituta.

Idem quoque confirmarunt Concilia, Carthaginense III. cap. 29. quo
 Tom. 2. decernitur, ut Sacramenta altaris non nisi à jejunis celebrentur, excepto uno
 Concl. p. die anniversario, quo Cœna Domini celebratur. Nam si aliquorum pomeridiano
 1171. C. tempore defunctorum commemoratio facienda est, solis orationibus fiat, si illi qui
 faciunt jam pransi reperiantur.

Carthaginense IV. cap. 79. Pœnitentes, inquit, qui attentè leges pœniten-
 Ibidem p. tiæ exequuntur, si casu in itinere vel in mari mortui fuerint, ubi eis subveniri
 1206. B. non possit, memoria eorum & orationibus & oblationibus commendetur.

Lateranense sub Innoc. III. cap. 66. ubi dogma Purgatorii Traditio-
 Tom. 11. ne & usu constare supponit: si quidem preces pro requie fidelium de-
 Concl. p. functorum approbat; quas turpis lucri gratia fieri prohibet. Pravas
 220. B. exactiones super his fieri prohibemus. Aiunt Patres Concilii.

Florentinum sess. ultima in decreto de Purgatorio, cui Græci subscri-
 psere. Repetitur ibi eadem professio fidei, quam in Conc. Lugdunensi
 à Græcis accepit Gregorius X.

Conc. denique Tridentinum Sess. 25. Decreto de Purgatorio, docet:
 Tom. 14. Purgatorium esse; animasque ibi detentas, fidelium suffragiis, potissimum verò ac-
 Concl. p. ceptabili altaris sacrificio juvari; atque Episcopis præcipit, ut sanam de Purgato-
 894. D. rio doctrinam à SS. Patribus & sacris Conciliis traditam à Christi fidelibus credi,
 teneri, doceri, & ubique prædicari diligenter studeant. Apud rudem verò ple-
 bem, difficiliore ac subtiliores quæstiones, quæque ad ædificationem non faciunt,
 & ex quibus plerumque nulla fit pietatis accessio, à popularibus concionibus seclu-
 dantur. Incerta item, vel quæ specie falsi laborant, evulgari ac tractari non
 permittant. Ea verò, quæ ad curiositatem quamdam aut superstitionem spectant,
 vel turpe lucrum sapiunt, tamquam scandala & fidelium offendicula prohibeant.
 Nihil eo Decreto sapientius; & ad præcavendas Novatorum querelas
 & calumnias, consultius nihil.

Et Sess. 22. c. 2. de sacrificio Missæ ait: Illud, non solum pro fidelium vivorum
 Ibid. pag. peccatis, pœnis, satisfactionibus & aliis necessitatibus, sed & pro defunctis in
 853. D. E. Christo, nondum ad plenum purgatis, ritè juxta Apostolorum traditionem offerri.

Denique Sess. 6. Can. 30. Si quis post acceptam justificationis gratiam, cuilibet
 Ibidem p. peccatori pœnitenti ita culpam remitti, & reatum pœnæ deleri dixerit, ut nullus
 767. E. remaneat reatus pœnæ temporalis exsolvendæ, vel in hoc sæculo, vel in futuro
 in Purgatorio, antequam ad regna cælorum aditus patere possit, anathema sit.

Nec prætermittendum hic iudicium Theologorum Parisiensium, qui
 ann. 1332. consulti à Philippo Francorum Rege, circa beatitudinem San-
 ctorum, responderunt: Fidelium animas nihil habentes purgabile, vel quæ jam
 in Purgatorio sunt purgatæ, ad visionem essentiae Dei nudam, claram, beatifi-
 cam, intuitivam & immediatam admitti.

Et ann. 1541. inter plures articulos quos totidem erroribus Lutheri
 opposuerunt, hic unus est: Firmiter credendum & nullatenus dubitandum,
 esse Purgatorium, in quo animæ detentæ, oratione, jejunio, eleemosynis, aliisque
 bonis operibus juvantur, ut citius liberentur à pœnis,

Septimum Argumentum ex rationibus Theologicis.

Dogma Purgatorii cum aliis nonnullis catholicae doctrinae capitibus ita connexum est, ut ab iis necessario inferatur & pendeat.

1. Ex dictis antea, certum est apud omnes Orthodoxos, remissa per poenitentiam culpa mortali & reatu poenae aeternae, superesse poenam aliquam temporalem, iustitiae divinae persolvendam sive in ista, sive in altera vita. Atque in eo distinguitur baptismus à poenitentia; quòd per baptismum omnis relaxetur ac remittatur poena, non item per poenitentiam: unde nulla poena seu satisfactio repetitur à baptizatis, sicut à poenitentibus qui post baptismum lapsi sunt. Ita declarat Concil. Trid. Sess. 5. Can. 30. *Si quis post acceptam justificationis gratiam, cuilibet peccatori poenitenti ita culpam remitti, & reatum poenae aeternae deleri dixerit, ut nullus remaneat reatus poenae temporalis exsolvendae, vel in hoc saeculo, vel in futuro in Purgatorio, antequam ad regna caelorum aditus patere possit, anathema sit.* Rationem reddit S. Thomas L. 4. contra Gentes cap. 91. *Alioquin, ait, melioris conditionis essent negligentes quam solliciti, si poenam quam hic pro peccatis non implent, non sustineant in futuro.* Retardantur igitur animae bonorum qui habent aliquid purgabile in hoc mundo, à praemii consecutione, quousque poenas purgatorias sustineant. Tom. 14. Concil. p. 767. E.

2. Non minus certum apud Catholicos, inter peccata, alia esse mortalia quae charitatem extinguunt, & animae mortem inferunt; alia verò dumtaxat venialia & quotidiana, pro quibus agenda est quotidiana poenitentia. Ita docet S. August. Homil. 27. & 50. & Lib. 83. quaestionum quaest. 26. *Alia, inquit, sunt peccata infirmitatis, alia imperitiae, alia malitiae. Infirmitas, contraria est virtuti: imperitia, sapientiae: malitia, contraria est bonitati. Quisquis igitur novit quid sit virtus & sapientia Dei, potest existimare quae sint venialia peccata. Et quisquis novit quid sit bonitas Dei, potest existimare quibus peccatis certa poena debeatur, & hic & in futuro saeculo. Quibus bene tractatis; probabiliter judicari potest, qui non sint cogendi ad poenitentiam luctuosam & lamentabilem, quamvis peccata fateantur; & quibus nulla omnino speranda sit salus, nisi sacrificium obtulerint Deo spiritum contribulatum per poenitentiam.* Tom. 6. p. 7. B.

Porro, quàm multi sunt, etiam inter Justos, qui cum levioribus illis ac venialibus peccatis extremum diem obeunt, quorum veniam hic non impetrant; sive quòd morte praeventiantur, sive quòd minus ardens & intensa in eis sit charitas? Illi autem in conspectum Dei non admittentur, nisi prius purgatae ac deterse fuerint leves illae sordes: *Nihil enim coinquinatum intrabit in Jerusalem caelestem.* Apoc. 21. v. 27.

3. Denique certum est, quod fert Symbolum Apostolorum, quamdam esse Sanctorum Communionem, qui communi charitatis vinculo inter se colligati mutuam sibi opem ferunt. Omnes enim sancti ac fideles unius corporis Ecclesiae membra sunt: *Membra autem corporis, ait Apost. 1. Cor. 12. v. 25. pro invicem sollicita sunt; & si quid patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra.* Atque haec est vera radix & causa cur mortui, viventium precibus ac suffragiis; ac vicissim, Sanctorum in cælo degentium orationibus viventes sublevari possint. *Suffragia vivorum, ait S. Thomas in supplemento qu. 73. art. 9. prosunt defunctis secundum quod uniuntur viventibus in charitate.* Et sanctus Augustinus Serm. 172. antea citato. *Mortuis, inquit, non nova merita comparantur, cum pro eis boni aliquid operantur sui, sed eorum praecedenti-* Tom. 5. p. 821. A.

bus consequentia ista redduntur . Jure nimirum communionis quæ est inter omnia unius Ecclesiæ membra . Est quippè Ecclesia , militans in terris , aut in cœlo triumphans , aut patiens in Purgatorio , una & eadem quoad substantiam ; diversa tantum quoad modum & statum .

Solvuntur Objectiones .

Objicies 1. Scriptura testatur nullum pro peccatis in hac vita commissis & non condonatis, superesse in altera remedium . Ecclesiæ 9. v.10. *Quodcumque facere potest manus tua , instanter operare : quia nec opus , nec sapientia , nec scientia , erunt apud inferos , quò tu properas .*

Et cap.11.v.3. *Si ceciderit lignum ad Austrum , aut ad Aquilonem , in quocumque loco ceciderit , ibi erit .*

Resp. ad primum . Interpretes locum istum variè exponunt . Sunt qui contendunt , hæc à Salomone dici in persona impiorum , qui non modò Purgatorium , sed etiam gehennam omnino tollunt ; & nihil prorsus post hanc vitam futurum esse credunt . Dicunt alii , hîc à Salomone irrideri impios , ac supposita eorum prava persuasione , eos exhortari , non seriò quidem sed per irrisionem , ut vivant hilariter , ac bonis & voluptatibus hujus vitæ tranquillè fruuntur ; quandoquidem nihil ipsis post hanc vitam sperandum est . S. Gregorius Magnus Lib.4. Dialog. cap.39. citatum textum satis aptè accomodat ad eos etiam qui in Purgatorio detinentur , qui cum in altera vita nova sibi merita comparare non possint , suis in præsentibus bonis operibus allaborare debent , ut post mortem aliorum suffragiis ac meritis juvari mereantur .

Ad secundum . Sensus est , post hanc vitam duplicem dumtaxat esse statum fixum ac permanentem : unum justitiæ in cœlo , à quo numquam excident Sancti ; alterum , impietatis in inferno , unde numquam liberandi sunt reprobi . At inter utrumque illum statum fixum & immobilem , datur aliquis temporalis & transitorius , justorum scilicet quibus aliquid superest pœnis Purgatorii expiandum . Quòd si postremum hunc textum de vita corporis placeat intelligere ; non est ad rem nostram præsentem : sensus enim est , corpus exanime hîc stare ubi ceciderit , donec aliena manu aliò transferatur .

Objicies 2. Duos tantum ordines Scriptura commemorat eorum qui è vita decedunt : justorum scilicet qui statim Deo apertè fruuntur ; & impiorum qui torquentur in inferis . Tertius igitur non superest Purgatorii locus .

Antecedens pluribus constat Scripturæ testimoniis .

Matth.25. v.34. electis dicitur : *Venite benedicti Patris mei , possidete regnum* aliis verò : *Ite maledicti in ignem æternum .*

Joann.4. v.24. *Amen amen dico vobis , quia qui verbum meum audit , & credit ei qui misit me , habet vitam æternam , & in judicium non venit , sed transit à morte in vitam .*

Apocal.14. v.13. *Beati mortui qui in Domino moriuntur . Amodo jam dicit spiritus , ut requiescant à laboribus suis : opera enim illorum sequuntur illos .* At pii omnes in Domino moriuntur : omnes igitur pii post mortem sunt in requie : ergo eorum nullus pœna torquetur .

Sap.3. v.1. *Justorum animæ in manu Dei sunt , & non tanget illos tormentum mortis .* Et c.4. v.7. *Justus si morte præoccupatus fuerit , in refrigerio erit .* Ergo non in pœna : ergo justis in charitate defunctis nihil superest luendum .

Rom.8.

Rom.8. v.1. *Nihil damnationis est iis qui sunt in Christo Jesu . At omnes iusti sunt in Christo Jesu .*

2. Cor.5. v.1. *Scimus , quoniam si terrestris domus nostra hujus habitationis dissolvatur , quod ædificationem ex Deo habemus , domum non manufactam , æternam in cœlis .*

Denique ibid. v.10. *Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi , ut referat unusquisque propria corporis , prout gessit , sive bonum , sive malum .*

Resp. Ex his Scripturæ testimoniis ista duntaxat colligi meritò posse , quæ vera & certa sunt , sed quæ nullatenus pugnant cum doctrina Purgatorii .

Primum : In ultimo ac publico Judicio quod in fine mundi declarabitur , duos duntaxat fore hominum ordines : unum iustorum qui ad regnum ; alterum verò impiorum , qui ad ignem mittentur æternum : tunc enim nullus amplius erit Purgatorio locus . Interim impii æternis suppliciis addicuntur ; sicut iusti qui ad plenum hic purgati fuere , æterna fruuntur felicitate : qui verò nonnihil vel culpæ levioris , vel temporalis pœnæ luendum habent , in Purgatorio detinentur ac mundantur . De illo extremo ac publico Judicio loqui Christum Matth.25. res est per se manifesta . Ad idem ultimum Judicium , non ad statum animarum iustarum ante illius Judicii diem , referenda esse citata verba S. Joannis , ostendunt quæ sequuntur v.25. *Amen dico nobis , quia venit hora & nunc est , quando mortui audient vocem Filii Dei ; & qui audierint vivent .* Et v.28. *Nolite mirari hoc , quia venit hora , in qua omnes qui in monumentis sunt , audient vocem Filii Dei : & procedent qui bona fecerunt , in resurrectionem vitæ : qui verò mala egerunt , in resurrectionem judicii .*

Secundum . In privato uniuscujusque Judicio , statim ab ipsa morte , æternam uniuscujusque sortem , seu beatam in cœlis , seu miseram in inferis , certam ac determinatam esse . Unde iusti in Purgatorio detenti , dicuntur esse *in manu Dei* , idest , in tutissima apud Deum custodia ; tuti ab omni tentatione ac periculo , atque de sua æterna beatitudine securi . Unde & dormire dicuntur in somno pacis , ut legimus in Canone Missæ . Aliquo etiam sensu dicuntur esse in refrigerio ; tum quia spe certa futuræ felicitatis se ipsos solantur : tum quia non patiuntur amplius æstum tentationum hujus sæculi . Nihilominus tamen in eodem Missæ Canone Ecclesia supplex à Deo postulat , ut eis refrigerii & pacis locus concedatur ; ut ardore pœnarum , quibus cruciantur , extincto , perfectam in cœlo pacem ac felicitatem assequatur .

Tertium : Justos , quorum ardens & eximia est charitas , statim à morte ad cœlos evolare , nullo interjecto Purgatorii loco ; quia nihil ipsi purgandum habent : de quibus dicitur in loco citato Apocalypseos : *Beati mortui , qui in Domino moriuntur , &c.* Tales sunt omnes Martyres , & ii omnes qui statim à percepto baptismo ex hac vita rapiuntur ; de quibus meritò Apostolus dicit : *Nihil damnationis est iis qui sunt in Christo Jesu .* Quamquam & iis qui in Purgatorio detinentur , nihil quoque damnationis esse meritò dici potest , cum certa sit æterna eorum salus . Quod si textus ex cap.14. Apocal. laudatus , intelligatur , ut nonnullis placet , de miseriis ac calamitatibus hujus vitæ , ad rem nostram non facit . Sensus enim est , Sanctos illos à doloribus & cruciatibus , quibus hac in vita obnoxii fuere , per mortem tandem liberari ; tametsi nonnihil in Purgatorio ad plenam & perfectam munditiam patiantur .

Quartum denique : Quod ex citatis Scripturæ locis inferri potest , istud est : nimirum justos in altera vita suffragiis viventium juvari , pro condi-

tione ac mensura bonorum operum quæ illi hac in vita fecerunt. Non enim ipsis nova post istam vitam accrescunt merita, sed ex præcedentibus merentur ut juvari possint à viventibus: quo sensu meritò dixit S. Paulus: *Ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit, sive bonum, sive malum.* Ita textum Apostoli exponit S. Augustinus cap. 110. Enchiridii, his verbis: *Hic omne meritum comparatur, quo possit post hanc vitam relevari quispiam vel gravari. Nemo autem se speret, quod hic neglexerit, cum obierit, apud Deum promereri. Non igitur ista, quæ pro defunctis commendandis frequentat Ecclesia, illi Apostolicæ sunt adversa sententiæ, qua dictum est, Omnes enim adstabimus ante tribunal Christi, ut referat unusquisque secundum ea quæ per corpus gessit, sive bonum, sive malum. Quia etiam hoc meritum sibi quisque, cum in corpore viveret, comparavit, ut ei possent ista prodesse. Non enim omnibus profunt: & quare non omnibus profunt, nisi propter differentiam vitæ, quàm quisque gessit in corpore?*

Eodem prorsus sensu intelligi debet istud Apostoli ad Galat. 6. v. 5. *Unusquisque onus suum portabit.* Sive, quia non propter aliena, sed propter propria peccata quisque punietur: sive, quia aliorum meritis non juvabitur post mortem, nisi propria ipsius in hac vita præcesserint: sive denique, quia in ultimo Judicio, nemo aliorum suffragiis ac precibus juvari poterit, sed quisque ex iis quæ gessit in corpore judicabitur. Non alius videtur esse S. Hieronymi sensus, cum in citatum Apostoli locum ex c. 6. Epistolæ ad Galatas, scripsit: *Dum in præsentī sæculo sumus, sive orationibus, sive consiliis invicem posse nos coadjuvare: cum autem ante tribunal Christi venerimus, non Job, non Danielem, nec Noe rogare posse pro quoquam: sed unumquemque portare onus suum.*

Instabis 1. Ezechiel. 18. v. 21. *Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus omnium iniquitatum ejus non recordabor.* At qua ratione Deus iniquitatum amicorum suorum non recordatur, in quas tam severis Purgatorii pœnis animadvertit?

Resp. 1. Non recordari iniquitatum idem esse ac illas æternum non punire. Nam cum legamus ibidem: *Si justus averterit se à justitia omnes justitiæ ejus non recordabuntur:* cogimur ita exponere, ut justitiæ hoc sensu oblivioni tradi dicantur, non quòd ipsæ puniantur, sed quòd à gehenna non liberent. Ita quoque Deus dicitur iniquitatum impij pœnitentis non recordari, non quòd eas ab omni pœna temporali velit esse immunes, sed quòd æterno non puniat supplicio.

Resp. 2. Impium illum pœnitentem, cujus iniquitatum Deus non recordatur quidem ut eas æternum puniat sed tantum ut temporali aliqua pœna castiget, perfectam & omninò completam non egisse pœnitentiam: sufficientem ille quidem egit, ut liberetur à gehenna æterna, non verò à transitoria Purgatorii pœna.

Instabis 2. Latroni in extrema hora converso Christus ait, Lucæ 23. v. 43. *Hodie mecum eris in paradiso.* Ergo conversio cordis perfecta sufficit ad salutem sine satisfactoria pœna. Quo supposito, funditus ruit Purgatorii fundamentum; quo sensu dixit S. Joannes Chrysostomus in Psal. 50. *Ubi misericordia est, pœnæ non expetuntur.* At in omnes sanctos seu justos exercetur Dei misericordia; ergo nullæ ab illis pœnæ repeti debent: dona enim Dei sunt sine pœnitentia.

Confirmatur. Nulla pœna seu satisfactio ab iis est exigenda, pro quibus Christus plenè ac superabundanter satisfecit: atqui Christus pro omnibus peccatis nostris plenè ac superabundanter satisfecit: *Lavit enim nos à peccatis nostris.*

tis nostris in sanguine suo. Apoc. I. v. 50. Et propitiatio est pro peccatis nostris.

I. Joan. 2. v. 2. Inde est, quod S. Ambrosius in cap. 22. S. Lucæ asserat, S. Petrum pro peccato suæ negationis certè gravissimo, nullam obtulisse Deo satisfactionem. *Lacrymas Petri lego, satisfactionem non lego.* Tom. I. p. 1523. A.

Resp. I. dist. consequens. Ergo conversio cordis perfecta sufficit ad salutem sine ulla post hanc vitam satisfactione; si tanta fuerit charitatis vehementia ac tantus ardor, ut omnem penitus maculam peccati & reatum pœnæ etiam temporalis eluat, ut contingit in Martyribus: majorem enim charitatem nemo habet, quàm qui animam ponit pro amicis suis, concedo: secus, nego. Porro, necesse est summam in latrone illo fuisse, Deo donante, charitatem: quamquam & gravissimam ille penitentiam egit, cum durissimam ac turpissimam mortem constanti ac patienti animo toleravit. Penitentia etenim non semper ex diuturnitate temporis æstimanda est, sed ex ardore charitatis.

Ad istud S. Chrysostomi dictum: *Ubi misericordia est, pœnæ non expetuntur*, distinguo: pœnæ non expetuntur ad ruinam & perditionem peccatoris, concedo: ad ejus purgationem, & ad satisfaciendum divinæ justitiæ, cujus jura semper servanda sunt, nego. Hinc S. Chrysostomus ibidem exponens cur David postquam audivit à Propheta Nathan, *Dominus transtulit peccatum tuum*, adhuc misericordiam divinam imploret, ipsum sic respondentem inducit: *Sublatum quidem est peccatum meum; at etiam tolli cicatricem cupio*: *Ed. Crani. sublatum est ulcus; at etiam pulchritudinem meam recipere cupio.* Unde lacrymis ac jejuniis Deum suppliciter orat, ut ampliùs à peccato abluatur: *Amplius lava me*, inquit, *ab iniquitate mea, & à peccato meo munda me*. Ablutionis enim adhuc opus habeo, ut qui ingentem fetorem ex peccato contraxerim. Sic eum loquentem inducit S. Chrysostomus.

Ad confirmationem; nego majorem. Christi enim satisfactio etsi superabundans, nostras non tollit nec impedit, sed magis perficit: quidquid enim pretii ac valoris habent humana nostra opera, derivatur à meritis Christi. Reipsa quidem planè pro nobis satisfecit Christus pretio sanguinis sui, sed pretium illud nobis applicari debet per sacramenta & per bona nostra opera: unde inanes ac superflue non sunt nostræ satisfactiones, sed omninò necessariae. *Cohæredes Christi, si tamen compatimur, ut & conglorificemur.* Rom. 8. vers. 17. Necesse quippè est, ut membra capiti conformentur; & sicuti passus est Christus, ita & nos crucem nostram cum ipso feramus.

Apud S. Ambrosium citatum, nomen satisfactionis propriè non significat satisfactionem quæ pars est pœnitentiæ, de qua hic agitur; sed populari modo sumitur pro excusatione quæ verbis fieri solet: satisfacere quippè alicui dicimur, apud quem nos verbis purgamus. Laudat itaque S. Petrum Ambrosius, quod ingenuè culpam suam confessus fuerit, non excusaverit. *Petrus*, inquit, *doluit & flevit, quia erravit ut homo. Non invenio quid dixerit, invenio quod fleverit: lacrymas ejus lego, satisfactionem non lego: sed quod defendi non potest, ablui potest.* Tom. I. p. 1523. nu. 88. A.

Instabis 3. Crescente culpa, crescit & pœna; ergo culpa decrescente, decrescit & pœna; ergo remissa omni culpa, remittitur etiam omnis pœna.

Resp. Nego consequens. Licet enim in effectibus qui à causis pendent non solum ut sint, sed ut conserventur, sicut splendor ab igne, effectus crescat crescente causa, eadem verò decrescente minuatur, ea demum sublata pereat; sicut igne crescente, splendor augetur; eo deficiente minuitur; extincto evanescit: tamen in effectibus qui permanentes sunt & independentes à causis suis

conservantur, non sequitur quòd causa sublata, deleantur; licèt ipsa crescente, & ipsi crescant. Sic vulnus est effectus gladii, & quò major est gladius, majus est vulnus: sed tamen statim atque tollitur gladius, vulnus non curatur. Cùm itaque pœnæ reatus sit effectus culpæ, quomodo vulnus & cicatrix effectus est gladii; rectè colligitur eò majori pœnæ obnoxium esse peccatorem, quò major est ejus culpa: sed non rectè infertur, nullius omninò pœnæ reatum remanere quando culpa per pœnitentiam expuncta est.

Instabis 4. Psal. 126. v. 3. dicitur. *Cùm dederit dilectis suis somnum: ecce hæreditas Domini.* Ergo Purgatorium non medium est inter mortem fidelium, & cælestis hæreditatis consecutionem.

Resp. Nego consequens. Verba enim illa exponi possunt, vel de certa securitate assequendæ hæreditatis; vel de gloriosa carnis resurrectione, quæ Christi hæreditas est, quam sanguine suo nobis acquisivit, ac sanctis suis in ultimo Judicio retribuet; vel de illis justis, qui summa Dei charitate succensi, ac dirissima quæque pro Christo perpeffi, (quales fuere Martyres) nihil post vitæ hujus labores ac tolerata fortiter tyrannorum supplicia, expiandum ac purgandum habent.

Objicies 3. Græci à Latinis dissentiant circa doctrinam Purgatorii, de qua multum inter eos disputatum fuit in Concilio Florentino.

Resp. distingo antecedens. Græci à Latinis dissentiant circa locum & pœnæ genus, an scilicet Purgatorii locus sit ab inferno distinctus, & an veri ignis pœna ibi sustineatur; an hoc vel illo Scripturæ testimonio invictè probetur, concedo: dissentiant circa substantiam, hoc est circa necessitatem & usum suffragiorum Ecclesiæ in gratiam defunctorum, nego. De fide igitur Purgatorii, nulla Græcos inter & Latinos discordia fuit: quotquot enim extant Græcorum Liturgiæ, mentionem faciunt commemorationis defunctorum, pro quibus offertur altaris sacrificium, & preces ad Deum funduntur. Vide Rituale Græcorum apud Goarium p. 525. & sequentibus.

pag. 383. Eustrathius Presbyter Ecclesiæ Constantinopolitanæ sexto sæculo, de animabus defunctorum tractatum scripsit in tres partes divisum, apud Photium in Bibliotheca, Codice 171. in tertia verò parte *hoc studiosè prosequitur*, ait Photius, *oblata pro iis, qui in fide obierant, à sacerdotibus sacrificia atque donaria, vel preces alioquin supplicationesque & eleemosynas pro iisdem factas ad fidelium salutem, ac delictorum remissionem iis valere omninò, pro quibus hæc offerantur.* Nihil hoc testimonio in gratiam fidei Catholicæ illustrius. Habent etiam Græci, antiquam Dialogorum S. Gregorii versionem, qua non sine fructu usi fuere: in eo verò Opere, frequens occurrit Purgatorii mentio. Si qui ergo recentiores Græci schismatici hic obloquantur, audiendi non sunt: eorum quippè Majores, certam & indubitatam habuere Purgatorii fidem; tametsi, ut dictum est, de loco, de pœnæ genere, mensura & duratione, imò & de modo quo ex nonnullis Scripturæ locis probari possit, circa quæ nihil Ecclesia pronuntiavit, discordes fuerint cum Latinis.

Objicies 4. S. Augustinus nonnullis in locis de Purgatorio anxius ac dubius fuisse videtur. Ita Enchiridii cap. 68. Lib. 21. de Civitate Dei cap. 26. L. de fide & operibus, cap. 16. L. de octo Dulcitii quæstionibus qu. 1.

Resp. nego antecedens. Cujus falsitatem demonstrant apertè, quæ ex sancto Doctore protulimus testimonia. Igitur in locis mox citatis non dubitat an sit Purgatorium, sed an certa quædam peccata ibi puniantur, & quidem igne: v.g. nimia adhesio ad res temporales; nimius amor uxoris, mariti, filio-

filiorum, parentum, amicorum, qui tamen Deo minimè præponuntur. Ita citato loco Enchiridii. In prima verò quæstione inter octo Dulcitii, non dubitat etiam utrum defunctorum animæ in Purgatorio poenas patiantur, sed utrum amorem illum adhuc patiantur, quo rebus terrenis adhæserunt, earumque illecebris tangantur ex pristini status recordatione. Lib. denique 21. de Civitate Dei c. 26. non loquitur de poenis Purgatorii simpliciter in se spectantibus, sed de modo illarum, nempe an sint *ignis transitorie tribulationis*, quo eorum ligna, fœnum & stipula, idest terreni amores consumantur, qui in fun- Tom. 7. p. 649. B. damento Christum habuerunt, idest nec licita & concessa ipsi præposuere.

Instabis 1. Ex eodem S. Doctore Epistola 199. aliàs 80. nu. 2. *In quo quemque invenerit suus novissimus dies, in hoc eum comprehendet mundi novissimus dies: quoniam qualis in die isto quisque moritur, talis in die illo judicabitur.* Et tract. 49. in Joan. num. 10. *Requiem, inquit, quæ continuò post mortem datur, si ea dignus sit, tunc accipit quisque cum moritur.* Tom. 2. p. 743. B. Ro. 3. p. 2. p. 623. E.

Resp. Ad primum: hoc unum hic velle S. August. nempe post vitam præsentem, merita vel demerita non crescere; sed unumquemque talem futurum in ultimo iudicio, in ordine ad gloriam vel gehennam, qualem postrema vitæ dies illum invenerit. Non excludit autem S. Doctor intermedium quemdam ac transitorium statum, in quo animæ iustorum purgentur, si quid ipsis purgandum superest.

Ad secundum: Patet ex ipso textu solutio. Conditio enim ista quam apponit S. August. *si dignus sit*, manifestè declarat mentem illius esse, justum, requiem illam non adipisci, nisi dignus fuerit; hoc est, ad plenum purgatus fuerit. Ergo purgatorio igne prius mundari debet, si quid sordium adhuc animæ adhærescit, quàm illa perfecta requie fruatur.

Instabis 2. Lib. 2. de peccat. meritis & remiss. cap. 33. dicit, *peccata hic remissa non obesse post hanc vitam.* Et Lib. de spirit. & litt. cap. 28. asserit, *peccata venialia hominem justum non impedire à vita æterna.* Rom. 10. p. 68. C. Ibidem p. 111. G.

Resp. Ad primum: peccata quoad culpam & reatum poenæ æternæ hic remissa non obesse post hanc vitam, consequendæ gloriæ tardius aut citius, pro ut magis vel minus quis mundus fuerit à levioribus noxis, aut temporali poenæ plus aut minus obnoxius.

Ad secundum: Verissima est Augustini propositio. Peccata enim venialia non extinguunt charitatem; & consequenter non impediunt justum à vita æterna suo tempore consequenda, post plenam scilicet ac perfectam satisfactionem Deo persolutam.

Instabis 4. Idem S. D. in Psal. 31. exponens ista verba: *Beati quorum tecta sunt peccata*, sic ait, *Si texit peccata, noluit advertere: si noluit advertere, noluit animadvertere: si noluit animadvertere, noluit punire: si noluit punire, noluit agnoscere, maluit ignoscere.* Ergo Deus dimissa semel peccata non punit. Tom. 4. p. 176. n. 9. B.

Resp. Distinguo consequens. Peccata semel dimissa non punit, æterna poena: concedo: temporali, si quæ solvenda supersit, nego.

Objicies 5. Communis est ac pervulgata SS. Patrum doctrina, satisfactioni & emendationi locum non relinqui post hanc vitam.

S. Cyprianus ad Demetrianum, in fine: *Quando, inquit, isthinc excessum fuerit, nullus jam poenitentiae locus est, nullus satisfactionis effectus.* Pag. 204.

S. Chrysostomus Hom. 2. de Lazaro. *Donec hic fuerimus, spes habemus præclaras: simulatque verò discesserimus illinc, non est postea in nobis situm poenitere, neque commissæ diluere.* Ed. nov. tom. 1. p. 730. B.

Tom. 1. p. 229. B. S. Gregorius Nazianzenus Orat. 15. *Satius est, inquit, nunc castigari ac purgari quam ad cruciatum illum transmitti, cum jam pœnæ tempus erit, non purgationis.*

P. 206. D. Denique S. Cyrillus Jerosol. Catech. 18. *Pœnitentiæ, inquit, & remissionis peccatorum tantum in hac vita præscriptum tempus habemus.*

Resp. Distinguo antecedens. Post hanc vitam nullus est satisfactioni & purgationi locus, quantum ad remissionem culpæ mortalis, & reatum pœnæ æternæ, ac conversionem cordis, concedo: nullus etenim tunc erit merito vel demerito locus. Quantum ad remissionem vel culpæ venialis, vel temporalis pœnæ quæ luenda superest, nego. Porro certum est, laudatos SS. Patres loqui dumtaxat de remissione culpæ mortalis, & reatus pœnæ æternæ.

Objicies 6. Ubi nullum est meritum, ibi non est vera satisfactio: atqui post hanc vitam nullum est meritum; ergo &c.

Resp. 1. Nego majorem. Qui enim ex Judicis sententia pœnas coactus & invitatus luit pro patrato crimine, is certè non meretur, & tamen satisfacit. Ratio discriminis inter meritum & satisfactionem in eo est, quòd ad meritum requiritur libertas, non tantum à coactione, sed etiam à necessitate, ad satisfaciendum autem, satis est quòd quis pœnam patiatur, & ita divinæ vel humanæ justitiæ satisfaciat. In hac autem vita, ut pœnæ, ac calamitates quas patimur, sint meritoria, debent ultro ac liberè acceptari: quapropter monet S. Petrus Epistola 1. cap. 4. v. 15. *Ut nemo, (fidelis) patiatur ut homicida, aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor.*

Tom. 6. p. 238. B. Resp. 2. dist. minorem. In altera vita justì non merentur, merito actuali quod ipsis de novo accrescat: concedo: merito quod præcessit dum erant in via, & quod post mortem remanet, estque vera causa cur ipsis viventium suffragia profint, nego. Hic, ait S. Augustinus Enchiridii cap. 110. *omne meritum comparatur, quo possit post hanc vitam relevari quispiam vel gravari. Et Ser. antea citato 172. aliàs 32. de verbis Apostoli. Non omnino ambigendum est, ait S. Aug. ista prodesse defunctis; sed talibus qui ita vixerint ante mortem, ut possint hac eis utilia esse post mortem.*

Instabis 1. Duo ex ista solutione cōsectaria sunt, quæ nō videtur admittēda.

Primum: etiam ipsos dæmones aliosque damnatos, divinæ justitiæ, tametsi coactos, satisfacere posse.

Alterum: justos, pro quibus nulla fierent suffragia, æternum in Purgatorio permansuros.

Resp. Ad primum: Dæmones cæterosque damnatos, divinæ quidem justitiæ satisfacere, at sine ulla refrigerii aut solatii spe; atque tamdiu illos torqueri necesse esse, quamdiu remanet reatus culpæ mortalis ac pœnæ æternæ: at reatus ille in æternum remanebit: *In inferno enim nulla est redemptio*; ergo æterna erit eorum pœna; & quidem eò gravior, quòd cum summa animi desperatione, ac consummato Dei odio conjuncta semper erit. Justì autem, qui in Purgatorio ad tempus detinentur, pœnas quidem luunt sine novo merito; at cum certa spe & fiducia brevi consequendæ felicitatis, & animo divinæ justitiæ legibus perfectè subiecto.

Ad secundum: falsa prorsus est hypothesis. Etsi parentes, vel amici, vel alii cognati huic erga mortuos pietatis officio deessent, non deest tamen pia & communis mater Ecclesia, ut observat S. Augustinus Lib. de cura pro mortuis gerenda cap. 4.

Instabis 2. Se habet charitas ad æterna præmia, sicut peccatum mortale ad æterna.

æterna supplicia: sed qui moriuntur in peccato mortali, statim detruduntur in infernum; ergo pariter qui moriuntur in charitate, statim in celum convolant.

Resp. Nego maiorem. Utenim fert vulgare axioma, bonum ex integra causa, malum ex minimo defectu. Bonum non fit perfectè bonum ex qualibet virtute, sed ex vinculo & unione omnium: malum è contra fit absolutè ac perfectè malum ex quolibet vitio. Propterea qui in charitate moriuntur possunt cum illa simul nonnihil habere, quod impediatur ne statim æternum felicitatis præmium consequantur.

Instabis 3. Deus longè propensior est ad miserendum quàm ad puniendum: eos autem qui moriuntur in peccato mortali, statim plectit æterna pœna; ergo multò magis æterno præmio amicos suos afficere debet, qui cum gratia sanctificante ex hac vita decedunt.

Resp. Propositionem adductam veram esse cum omnia sunt paria: hic verò paria non sunt. Namque homo peccator qui peccati lethalis reus moritur, nihil habet unde possit Deo gratus esse; adeoque statim à morte puniendus est: è contra, qui gratia sanctificante instructus moritur, acceptus quidem Deo est in ordine ad vitam æternam suo tempore obtinendam; verum, cum aliquid in ipso expiandum ac purgandum supersit, necesse est ut iustitiæ divinæ in Purgatorio satisfaciatur, donec plenè purgatus fuerit.

Instabis 4. Post remissam culpam nulla remanet pœna; namque remissio culpæ fit per meritum passionis Christi, quod est infinitum, & sufficientissimum ad tollendam omnem culpam & pœnam; nihil igitur purgandum remanet post justificationem.

Resp. 1. Nego maiorem. Remanent enim pœnalitates hujus vitæ, mors, morbi & alia huiusmodi, quibus subjacemus, tametsi Christus pro nobis perfectè satisfecerit.

Resp. 2. Distinguo maiorem. Post remissam culpam nulla remanet pœna æterna solvenda, concedo: pœna temporalis, nego. Re ipsa quidem, merita Christi abundè sufficiunt ad omnem culpam & pœnam tollendam: verum, ut efficacia illa sint, debent nobis applicari: applicantur autem per sacramenta & bona nostra opera. Per sacramenta, si debitè percipiuntur, tollitur reatus culpæ lethalis & pœnæ æternæ: per opera verò nostra satisfactoria, applicantur ad tollendam pœnam temporalem. Pœna quippè æterna commutatur in temporalem, quando culpa remittitur: quia cum remittitur culpa, redditur amicitia, & consequenter jus ad gloriam; ac proindè non amplius locus est æternæ punitioni: attamen exigunt iustitiæ divinæ jura, ut peccatum aliqua ratione puniatur; & idcirco mutatur pœna æterna in temporalem. Punienda ergo sunt peccata, vel in præsentia, vel in altera vita.

Instabis 5. Nullæ pœnæ luendæ sunt iis qui statim à percepto baptismo moriuntur; ergo nec iis qui per sacramentum Pœnitentiæ mundati sunt & absoluti.

Resp. Nego paritatem. Ratio discriminis est, quòd Baptismus sacramentum sit regenerationis & innovationis, à quo omnis culpa simul & pœna expungitur: pœnitentia verò sit sacramentum sanationis, in quo majores ex parte hominis pœnitentis dispositiones requiruntur; gravius quippè peccatum est, quod post baptismum committitur, quàm quod ante. Discrimen istud assignant Patres Tridentini sess. 14. cap. 2. de Pœnitentiæ sacramento. *Alius est, inquiunt baptisimi, alius pœnitentiæ fructus. Per baptismum enim Christum induentes, nova prorsus in illo efficimur creatura, plenam & inte-* Tom. 14. p. 816. Di-
gram

gram peccatorum omnium remissionem consequentes: ad quam tamen novitatem & integritatem per Sacramentum Pœnitentiæ sine magnis nostris fletibus & laboribus, divina id exigente iustitia, pervenire nequaquam possumus: ut merito pœnitentia laboriosus quidam baptismus dictus fuerit. Et cap. 8. Divinæ iustitiæ ratio exigere videtur, ut aliter ab eo in gratiam recipiantur, qui ante baptismum per ignorantiam deliquerint; aliter verò, qui semel à peccati & dæmonis servitute liberati, & accepto Spiritus sancti dono, scienter templum Dei violare, & Spiritum sanctum contristare non formidaverint.

Instabis 6. Peccata venialia remitti non possunt post hanc vitam: quia non remittuntur absque pœnitentia, cui post obitum locus non remanet; ergo inutile prorsus Purgatorium.

Resp. 1. Nego antecedens & consequens. Quia etsi omnia peccata venialia iusto morienti remitterentur; vel in primo instanti separationis animæ à corpore, virtute meritorum præcedentium expungerentur, ut docet Scotus, superesset tamen reatus pœnæ in Purgatorio luendæ. Sed antecedens falsum existimat S. Thomas, & oraculo Evangelico, sententiisque Sanctorum, & Ecclesiæ precibus repugnans. Neque necessariam veram & propriè dictam pœnitentiam, ad remissionem venialium censet; sed virtuales displicentiam in hac vita, vel pœnam purgatoriam in altera. Cum enim huiusmodi pœna quadamtenus voluntaria sit, virtute gratiæ vim habet expiandi culpam omnem quæ simul cum gratia stare potest.

Resp. 2. Modum quo venialia peccata iustis in Purgatorio remittuntur, an scilicet in morte, an post mortem; an pœnitentia, an charitatis fervore, & displicentia virtuali: an perseverantiæ dono, an satisfactione vel pœna, ad fidem non pertinere, nec à Synodo Tridentina esse definitum: sed solum, quòd non ita remittatur culpa, & reatus æternæ pœnæ deleatur, quin aliquis remaneat reatus pœnæ temporalis exsolvendæ, vel in hoc sæculo, vel in futuro, in Purgatorio, antequam ad regna cœlorum liberior aditus patere possit.

Instabis denique. Qui in ultima mundi huius periodo morientur, illi immunes erunt à pœnis Purgatorii, quibus nullus erit amplius locus.

Resp. Justos huiusmodi quibus aliquid post hanc vitam luendum erit, purgandos fore igne ultimæ conflagrationis; ita ut acerbitas pœnæ, brevem illius durationem sit compensatura.

Quæres ubi sit Purgatorii locus: quod genus pœnæ ibi sustineatur: quæ ipsius duratio: quis minister?

Resp. Hæc omnia incerta esse de quibus nihil Ecclesia pronuntiavit. Alii reponunt Purgatorium in inferno: alii in aere, alii sub terra. Alii pœnam veri ignis: alii tantum obscuritatem & tenebras, cum angore quodam & animi tristitia admittunt. Ecclesia autem suis precibus à Deo postulat, ut illis concedere velit, refrigerii sedem, quietis beatitudinem & luminis claritatem. Acerbissimam esse Purgatorii pœnam nemo dubitat: quæ verò sit ejus duratio; quæ mensura, quis definire potest? Dominicus Soto in 4. Sent. Dist. 19. q. 3. art. 2. cui suffragatur Maldonatus de Pœnit. q. 5. de Purgatorio, existimat neminem manere in Purgatorio ad decem annos. Ratio ipsis est, quòd verisimile non videatur, pœnas tam graves futuras esse tam diuturnas: quia si pœnam temporalem, in quam pœna æterna commutatur, levibus & brevibus pœnitentiis in vita persolvimus, probabile his Theologis videtur, tam diuturnas non fore pœnas acerbissimas Purgatorii. Verum,

rum,

rūm, ut jam diximus, meræ illæ sunt conjecturæ, ac fictæ suspiciones. Hoc certum, Ecclesiam solere anniversaria sacra celebrare pro defunctis qui ante centum vel ducentos annos extremum diem obierunt: an verò id observaret, si quid certi ac solidi haberet dicta Dominici Soti sententia?

ARTICULUS TERTIUS.

Utrum in hac vita mortali aliquibus intuitiva Dei visio concessa fuerit.

TRia hic certa sunt, & extra omnem quæstionem.

Primum: Lege Dei ordinaria & consueta, neminem hac in vita constitutum, divinam substantiam intuitivè videre posse. Ita post S. Thomam 1. p. q. 12. art. 11. communiter omnes Theologi.

Secundum; Ex potentia Dei absoluta & extraordinaria lege, posse nonnullos ad visionem illam admitti: nihil enim repugnare videtur.

Tertium: Quæstionem hic non moveri de Christo, sed de homine puro. Certum quippè est, Christo, in ipso primo conceptionis instanti, concessam esse intuitivam & beatificam Dei visionem: unde simul & viator fuit, & comprehensor.

Quæstio igitur in eo duntaxat versatur, an re ipsa nonnullis hac in vita prærogativa hæc concessa fuerit, ut transeunter saltem divinam essentiam clarè & intuitivè conspexerint, maximè Moyse & S. Paulus, de quibus potissimum controvertitur. Affirmat S. Thomas hic qu. 12. art. 11. ad 2. Et 2. 2. qu. 174. art. 4. S. Augustinum pro ista sententia laudat, quem revera ita sensisse, nonnulli existimant Theologi. Alii verò è contra asserunt, S. Doctorem ea de re dubium aliquando fuisse; aliquando etiam in affirmantem partem inclinasse, quamquam multò pluribus in locis negantem sequatur. Itaque sit

CONCLUSIO.

Nemini mortalium, quamdiu in vivis fuit, concessa est, nequidem ad breve tempus, intuitiva Dei visio.

Probatur 1. Extat in Scripturis expressa lex generalis de non vidento Deo hac in vita: cujus quidem legis nulla exceptio debet admitti, nisi expressa pariter fuerit in verbo Dei, seu scripto seu tradito.

Exodi 33. v. 18. & 20. Moyse à Deo postulanti, ut suam ipsi gloriam ostenderet, responsum à Deo est: *Ego ostendam tibi omne bonum . . . Non poteris videre faciem meam, non enim videbit me homo & vivet.* En lex generalis, cujus ne pro Moyse quidem ulla fit exceptio: si quidem loco vultus Dei, quem ille videre cupiebat, solummodo posteriora Dei, hoc est, quosdam insigniores divinæ potentiae ac providentiæ effectus vidit: Ecce, ait Deus v. 21. *est locus apud me, & stabis supra petram. Cumque transibit gloria mea, ponam te in foramine petrae, & protegam dextera mea donec transeam: tollamque manum meam, & videbis posteriora mea, faciem autem meam videre non poteris.* Quæ verba non videntur ad litteram intelligenda: neque enim legimus Moysen in foramine petrae aliquando constitutum; sed interpretanda sunt de miris potentiae ac providentiæ Dei effectibus, quorum ipse Moyses testis fuit ac minister.

Eadem lex generalis confirmatur in novo Testamento.

Joan. 1.

Joan. I. v.18. Deum nemo vidit umquam. Et cap.6. v.45. Omnis qui audit à Patre, & didicit, venit ad me. Non quia Patrem vidit quisquam, nisi is, qui est à Deo, hic vidit Patrem.

I. Ad Timoth. 6. v.16. Qui solus habet immortalitatem, & lucem inhabitat inaccessibilem: Quem nullus hominum vidit, sed nec videre potest. Supple, in hac vita. Unde idem Apostolus I. Corinth. 13. v.12. opponens statum hujus vitæ cum futuro, ait: Videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem.

Probatur 2. Quia hæc videtur esse communior SS. Patrum sententia.

S. Irenæus Lib.4. cont. hæreses cap.20. aliàs 37. n.10. Manifestius autem ad-
Ed. nov. huc, inquit, & per Ezechielem factum est, quoniam ex parte dispositiones Dei,
p. 2560. sed non ipsum videbant Prophetæ propriè Deum.... Igitur si neque Moyses vidit Deum, nec Elias, nec Ezechiel qui multa de cœlestibus viderunt; quæ autem ab his videbantur, erant similitudines claritatis Domini..... Manifestum est quoniam Pater quidem invisibilis, de quo & Dominus dixit: Deum nemo vidit umquam. Verbum autem ejus, quemadmodum volebat ipse, & ad utilitatem videntium, claritatem monstrabat Patris, & dispositiones exponebat. Sensibili quadam & extranea forma indutum, ut dixit antea S. Irenæus.

Part. I. Origenes in cap. I. Isaïæ. Faciem (Dei) inquit, non vidit Isaïas, nec
pag. 350. Moyses vidit: posteriora vidit, ut scriptum est, Moyses.

M. Tertullianus Lib. contra Praxeam cap.14. omnes Dei apparitiones quæ
[Pag. 507. antiquis Prophetis aut Patriarchis factæ narrantur, ait fuisse secundum
D. hominum capacitatem, non secundum plenitudinem divinitatis..... Invisibilem Patrem, ait, intelligamus, pro plenitudine majestatis: visibilem verò filium agnoscamus, pro modulo derivationis. Ibidem ostendit Moysen non vidisse faciem Dei, istis momentis. 1. Quia hæc visio ipsi servabatur in futurum. 2. Si eam vidisset, ut quid eam postea videre desiderasset? 3. Quia si ea prærogativa donatus fuisset Moyses, non dixisset Deus: Non videbit me homo, & vivet. Et Lib.4. contra Marcionem cap.22. visionem Moysis explicat de specie hominis, quem Deus erat gestaturus.

S. Ambrosius: omnium, inquit dignissimus erat Moyses qui Deum videret, sed impar erat qui Deum videre posset: Et tamen sic visus accipitur, ut alicujus conspicabilis, ut dixi, materiæ dispositione assumpta videretur, salva scilicet invisibilitate ejus.

Idem S. Ambrosius, & cum eo S. Aug. & alii, ubi refellunt argumentum Arianorum contra divinitatem Filii, ex eo ductum quòd Filius sæpius in Scripturis visus sit, cum tamen Deus sit invisibilis, reponunt: Visum quidem Filium in specie quam voluntas elegit, non quam natura formavit; adeoque illum perinde ac Patrem, natura & substantia invisibilem esse.

S. August. multis in locis mentem suam exponit. L. 2. de Trinit. c.16.
Tom. 8. p. Moyses, inquit, veram visionem Dei spiritaliter requirebat..... sed cum
788. B. D. hoc nec desideranti fuerit concessum, quis audeat dicere per similes formas, quæ huic visibiliter apparuerant, non creaturam Deo servientem, sed hoc ipsum quod Deus est cujusquam oculis apparuisse? Idem repetit Tract. 3. in Joan. nu.17.
T. 3. p. I. Quid, inquit, vidit Moyses? Moyses vidit nubem, vidit Angelum, vidit ignem:
pag. 310. omnis illa creatura est: typum Domini sui gerebat, non ipsius Domini præsentiam
C. exhibebat..... Invenis Moysen dicentem..... Videam te..... responsum accipit, Non potes videre faciem meam. Loquebatur ergo, fratres mei, cum
N. 18. E. Moyse Angelus, portans typum Domini: non erant illa substantia Dei.

In Epistola 147. aliàs 112. ad Paulinam, quæ tota est de videndo Deo, fusè præsens argumentum prosequitur. Cap. 5. num. 14. postquam non semel repetiit ista Pauli verba: *Quem nemo hominum vidit, sed nec videre potest.* Quærit, quomodo ergo Deum viderit Abraham, Isaac, Jacob, Job, ^{Tom. 2. p. 480. F.} Moyses &c. Sic respondet num. 19. *Deus natura invisibilis est. Illi autem ideo viderunt, quicumque Deum viderunt, quia cui voluerit, sicut voluerit, apparet ea specie, quam voluntas elegerit, etiam latente natura.* Et num. 20. *Ipsæ ergo, pag. 481. pergit S. Doctor, erat in ea specie, qua apparere voluerat; non autem ipse E. apparebat in natura propria, quam Moyses videre cupiebat. Ea quippè promittitur sanctis in alia vita. Unde quod responsum est Moysei (Non videbit me homo, & vivet) verum est, quia nemo potest faciem Dei videre & vivere; id est, nemo potest eum in hac vita videre vivens sicut est.*

Denique, ut multa alia hîc prætereamus, quæstione 154. in Exodum ^{T. 3. p. 1. n. 5. pag. 468. D.} ex professo explicans Moysis petitionem, & responsionem Dei, *Non videbit homo faciem meam & vivet: sic loquitur: Ostendens huic vitæ, quæ agitur in sensibus mortalibus corruptibilis carnis, Deum sicuti est apparere non posse: id est, sicuti est, videri in illa vita potest, ubi ut vivatur, huic vitæ moriendum est.*

Qui existimant S. Augustinum in contraria opinione fuisse, ad citata mox testimonia respondent, S. Doctorem loqui dumtaxat de visione Dei per oculos corporis, quam meritò affirmat Moysei denegatam fuisse.

Verum, huic responsioni hæc obstant. 1. Moysei ea Dei visio denegata fuit, quam postulaverat: at postulaverat videre Deum per mentem, non verò per oculos corporis: noverat enim haud dubiè Moyses, naturam Dei spiritalem esse, adeoque sensibus corporis omninò imperviam. 2. Si solam visionem Dei per oculos corporis excludere voluisset S. Augustinus, cur id clarè ac distinctè non explicat? Cur semper confugit ad formas seu species quasdam sensibiles, ut exponat quomodo Deus ab aliquibus visus fuerit; & disertè non affirmat, per oculos mentis aliquando hac in vita visum illum fuisse? 3. Constat manifestè ex citato cap. 16. Lib. 2. de Trinit. Moysen visionem Dei *spiritualiter* requisisse; quam tamen non obtinuit. Loquitur ergo S. Augustinus de visione Dei, non tantum per oculos corporis, sed etiam per oculos mentis: quod expressè adhuc testatur S. Doctor Lib. 12. de Gen. ad litt. cap. 26. ubi loca Numerorum de visione intuitiva mentis vult esse intelligenda. *Non os corporis, inquit, sed mentis: sicut intelligendum arbitror quod de Moyse scriptum est.* Ea ipsa Dei visio Moysei denegata fuit hac in ^{T. 3. p. 1. pag. 317. A.} vita, quæ Sanctis promittitur in altera: at non alia illis promittitur substantiæ Dei visio, quàm ea quæ fit per mentem; ergo &c.

Non est quòd in quæstione, quæ substantiam dogmatis catholici non attingit, sed meram de facto controversiam, plura ex SS. Patribus testimonia congeramus. Unum hîc observasse sufficiet: tam persuasum fuisse Judæis, non posse ab homine mortali Deum intuitivè videri, ut Isaiam ferra medium diviserint, quòd dixisset se vidisse Dominum sedentem super solium excelsum. Ita referunt S. Hilarius Lib. 5. de Trinit. versùs finem, & Rupertus Lib. 3. de victoria Verbi Dei cap. 28.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Ea omnia Scripturæ testimonia, quæ asserunt Deum à multis Patriarchis & Prophetis olim visum fuisse.

Resp.

Resp. Patere responsionem ad hæc omnia testimonia, ex iis quæ supra diximus Qu. 10. Art. 1. in solutione objectionum pag. 488. & seq. Consule, ne bis eadem repetere teneamur.

Objicies 2. Num. 12. v. 6. dicitur: *Si quis fuerit inter vos Propheta Domini, in visione apparebo ei, vel per somnium loquar ad illum. At non talis servus meus Moyses, qui in omni domo mea fidelissimus est: ore enim ad os loquor ei & palam: & non per ænigmata & figuras Dominum videt. Exodi 33. v. 11. Loquebatur autem Dominus ad Moysen facie ad faciem, sicut solet loqui homo ad amicum suum. Et v. 19. Deus Moyse promittit se ipsi ostensurum omne bonum: Ostendam tibi omne bonum.*

Ex quibus testimoniis, in gratiam Moyse hæc urgeri possunt.

1. Major hic statuitur Moyse, quam aliorum Prophetarum prærogativa: istis, vel per species sensibiles, vel in somnis Deus loquebatur; Moyse verò, os ad os, & non per ænigmata & figuras. At nulla foret major illa prærogativa, si Moyses Deum clarè non vidisset: & certè, visio quæ fit os ad os, & quæ opponitur visioni ænigmaticæ ac per figuras, est visio clara & intuitiva.

2. Visio quæ fit facie ad faciem, verè intuitiva est; & illam Apostolus opponit visioni ænigmaticæ. 1. Corinth. 13. v. 12. *Videmus nunc per speculum, in ænigmate, tunc autem facie ad faciem.*

3. Deus Moyse promittit se omne bonum illi ostensurum: at omnium bonorum primum ac præcipuum est clara Dei visio.

Resp. ad primum: nego minorem. Major enim Moyse prærogativa in eo fuit, quòd longè familiarius cum illo ageret Deus, quam cum aliis Prophetis; quòd voluntatem suam clariùs longè ipsi manifestaret, quam aliis, quibus non nisi figuris quibusdam obscuris obvolutam declarabat. Quare dicitur, Deus os ad os, & facie ad faciem loqui cum Moyse; non quòd suam ipsi substantiam clarè conspiciendam exhiberet, sed quòd comparatione facta ad alios, clariùs cum ipso ageret. Rem ita esse patet.

1. Quia postquam dixit Scriptura, Moysen cum Deo loqui os ad os, & facie ad faciem, inducitur postea Moyses, rogans Deum ut ejus faciem videret; ergo illam non viderat.

2. Loqui os ad os & facie ad faciem, non idem semper est ac Deum clarè intueri. Namque Deuter. 5. v. 4. *Deus facie ad faciem loqui dicitur Israelitis in monte de medio ignis. Et tamen cap. 4. v. 12. dicitur: Vocem verborum ejus audistis, & formam penitus non vidistis. Et vers. 15. Non vidistis aliquam similitudinem, in die qua locutus est Dominus in Horeb de medio ignis.*

3. Propheta Osee cap. 12. v. 3. innuit Angelum fuisse qui cum Jacob luctatus est, & S. Stephanus Act. 7. vers. 38. testatur Angelum etiam cum Moyse aliisque Patriarchis collocutum fuisse; non ergo Deus ipse immediatè Moyse apparuit.

4. Verba hæc, *facie ad faciem*, paraphrasis Chaldaica vertit, *verbum ad verbum*. Et 70. Interpretes, *præsens præsentis*; alii, *familiariter*. Inde patet solutio.

Ad secundum: Verba ista, *facie ad faciem*, apud Apostolum 1. Cor. 13. denotant quidem claram & intuitivam substantiæ Dei cognitionem, quia loquitur Apostolus de visione quæ propria erit alterius vitæ: sed in locis ex Veteri Testamento adductis, verba ista, *os ad os & facie ad faciem*, significant dumtaxat Deum cum Moyse minùs involutè & obscurè egisse, quam cum aliis Prophetis.

Ad ter--

Ad tertium : Deus promisit Moyfi se omne bonum ipsi ostensurum ; excepta scilicet naturæ suæ aperta cognitione : expressè enim ait , *faciem meam videre non poteris*.

Objicies 3. S. Paulus 2. Corinth. 12. v. 2. de se ipso ait : *Scio hominem in Christo ante annos 14. raptum usque ad tertium cælum . . . & audivit arcana verba , quæ non licet homini loqui*. Et Act. 26. vers. 16. Christus ad S. Paulum : *Ad hoc apparui tibi , ut constituam te ministrum . . . eorum quæ vidisti*. Ergo S. Paulus Deum vidit.

Resp. Nego consequens. 1. Quia Apostolus longè post raptum , 1. ad Timoth. 6. asserit , *quòd nullus hominum viderit Deum , nec videre possit*. 2. Visio intuitiva sic vivida est ac splendida , ut qui ea donatur , statum suum ignorare non possit . Ignorabat autem Paulus an in corpore , an extra corpus raptus fuisset . 3. Ait quidem Apostolus se audivisse arcana verba , id est multa in hoc raptu abscondita mysteria cognovisse ; at de concessa sibi clara essentia Dei visione , ne verbum quidem . 4. Si tali prærogativa fuisset ornatus , hanc procul dubio non omisisset , cùm Apostolatium suum extollit & commendat . Cùm igitur Christus Act. 26. Paulo dixit : *Constituam te ministrum eorum quæ vidisti* , non ipsam intelligit divinam substantiam , sed mysteria & sacramenta , quæ ipsi fuerant in raptu revelata .

Objicies 4. Auctoritatem S. Augustini duobus in locis Epistola 147. aliàs 112. cap. 13. num. 31. hoc Moyfi concessum fuisse docet , ut Deum , visione saltem transeunte & in extasi , clarè conspexerit . *Non est incredibile , inquit , quibusdam Sanctis nondum ita defunctis , ut sepelienda cadavera remanerent , etiam istam excellentiam revelationis fuisse concessam* . Et postea num. 32. *Quid ergo est quòd eum (Moysem) sic fecit exceptum , nisi fortè quia illa contemplatione dignum etiam tunc habuit populi sui talem rectorem & ministrum in tota domo sua fidelem , ut quemadmodum concupiverat , videret Deum sicuti est , quæ contemplatio cunctis filiis in fine promittitur ?*

Et Lib. 12. de Gen. ad litt. cap. 27. postquam dixit , Exodi aut potius Numerorum testimonia de visione mentis intuitiva intelligenda esse , sic pergit : *Concupiverat (Moyfes) , inquit , videre Deum ; non utique sicut videtur in monte . . . sed per speciem suam . . . Nisi tamen concupitam & desideratam Dei claritatem Moyfes videre meruisset , non in Libro Numerorum diceret Deus ad Aaron & Mariam . . . Os ad os loquar ad illum in specie , & non per ænigmata , & claritatem Domini vidit . Neque enim hoc , secundum substantiam corporis quæ carnis sensibus præsentatur , intelligendum est* .

Ad illud verò quod objici poterat , neminem posse videre Deum simul & vivere ; reponit duplicem distingui posse mortem : alteram veram , quæ posita est in separatione animæ à corpore ; alteram , quæ consistat in alienatione à sensibus : alterutram autem sufficere .

Resp. ad primum . Ea in Epist. nihil assertivè pronuntiare S. Doctorem , sed sub dubio rem proponere . *Non est incredibile , inquit , fortè illa contemplatione dignus fuit Moyfes . Qui loquendi modus non certam ac fixam , sed dubiam exprimit S. Doctoris mentem ac sententiam* .

Ad secundum : fatendum est eò loci magis assertivè loqui S. Augustinum & in eam inclinare sententiam , Moyfi nempè concessum fuisse , ut Deum intuitivè contemplaretur .

Verùm , notum est , quòd ipsemet S. Doctor de Libris illis de Gen. ad litteram dixerit Lib. 2. Retract. cap. 24. *Plura scilicet in iis quæ sita fuisse* Tom. 1. p. 50. D.
quàm

quàm inventa fuerint ; & eorum quæ inventa sunt , pauciora firmata : cætera verò ita posita , velut adhuc requirenda sint . Igitur rem penitus hîc non expendit , quam aliis in locis sedulò discussam definivit .

Tom. I. p. 1104. E. *Objicies 5. S. Bernardus Serm. 9. de diversis , de S. Benedicto ait : Ad hanc excellentiam videndi Deum , absque vehiculo creaturæ , licet ad modicum , raptâ videtur illa anima (Benedicti) quæ collectum sub uno solis radio mundum universum conspexit , de quo miraculo B. Papa Gregorius . (Dialog. L. 2. c. 35.)*

Resp. S. Bernardum aut loqui tantum de raptu , in quo B. Benedictus ad altiorem divinitatis contemplationem elevatus fuit ; aut si de intuitiva Dei visione qua raptim ac transeunter donatus fuerit S. Benedictus , dubitanter non assertivè id proponere . Et verò , sequitur hîc Bernardus S. Gregorium Magnum qui de altiori contemplatione in raptu loquitur , non de clara & aperta Dei visione . Quapropter S. ipse Thomas , tametsi nobis hîc adversetur 2. 2. q. 180. art. 5. ad 3. relatis D. Gregorii verbis , ait : Ex his non datur intelligi , quòd Sanctus Benedictus Deum in illa visione per essentiam viderit .

Objicies denique . Multi è SS. Patribus docent hanc unam fuisse prærogativam status innocentiae , Angelorum & hominis ; quòd clara Dei visione , gloria , & felicitate perfecta fruerentur . Ita sensisse videntur SS. Augustinus in Psal. 70. Gregorius Magnus in Psal. 4. poenitentialem . Bernardus Serm. 3. in pervigilio Nativitatis .

Resp. Mentem illorum Sanctorum esse , nimirum Angelos & hominem in statu innocentiae , cum nec invidia , nec ullo inordinato affectu excæcarentur , in perfecta animæ pace & quiete Deum clarè intellexisse & vidisse : non quidem visione intuitiva , sed abstractiva , eaque perfectissima ; utpote quæ nullis peccati tenebris , nulla vitiosi affectus caligine obscurata foret .

QUÆSTIO DECIMATERTIA.

De principiis effectivis visionis Dei intuitivæ .

TRia hîc distingui possunt effectiva visionis Dei principia .

Unum ex parte objecti ; & est species ipsius repræsentativa .

Secundum ex parte Dei ; vel lumen gloriæ , vel concursus ejus supernaturalis & extraordinarius .

Tertium ex parte hominis ; & est intellectus ipse . De his principiis , tribus sequentibus articulis breviter disputabimus .

ARTICULUS PRIMUS.

Utrum in visione Dei intuitiva admittenda sit aliqua Dei species sive impressa , sive expressa .

A Philosophis ad Theologos fluxit præsens quæstio . Ut enim illi disputant , qua ratione anima , quæ spiritalis est , res sive corporeas , sive spirituales percipiat ; ita & isti quærunt , qua ratione mens beata Deum intuitivè videat : an immediatè ; an per quamdam imaginem seu speciem Dei vicariam .

Duplicem itaque speciem distinguunt , unam impressam , alteram expressam .

Species

Species impressa, est virtualis objecti similitudo, seu imago & representatio objecti, quæ facultati imprimitur, & simul cum ea ad cognitionem objecti concurret: unde dicitur objecti vicaria & quasi semen; quia cum objectum per se præsens non possit menti adesse, maximè, si materiale fuerit, necesse est ipsius vices suppleri per quamdam similitudinem seu imaginem illius, quæ vocatur species impressa.

Species expressa est formalis & actualis rei cognitio ab intellectu expressa, quæ vulgò dicitur verbum mentis, seu sermo interior.

De utraque illa specie quæritur, an sit admittenda, vel saltem an sit possibilis. Admittendam esse speciem impressam in visione Dei intuitiva, docent nonnulli cum Henrico in Summa art. 33. qu. 2. ad 3. Ægidio Lib. 8. de beatitudine qu. 3. art. 3. paragr. 1. Illam verò impossibilem esse docent communiter S. Thomæ discipuli.

PRIMA CONCLUSIO.

Nulla datur in visione Dei beatifica, species impressa.

Probatur. Quia talis species planè inutilis videtur. Admittitur enim vulgò à Philosophis, ad supplendam objecti vel absentiam, vel improprietatem: atqui Deum in visione beatifica per se præsens est, & intimior intimo nostro, ait S. Augustinus: est etiam attemperatus intellectui nostro, beneficio luminis gloriæ; ergo planè inutilis ac rejicienda videtur illa species Dei impressa, in visione beatifica.

Dices: quando objectum facultatis vires excedit, tam debet admitti species ex parte objecti ad tollendam improprietatem, quam auxilium ex parte ipsius facultatis: atqui in visione beatifica admittitur auxilium ex parte facultatis, nempe lumen gloriæ; quidni ergo & species quædam ex parte objecti quæ illud representet?

Resp. Nego maiorem. Quia in visione beatifica, improprio non se tenet ex parte objecti quod per se præsens est ac intelligibile, sed ex parte facultatis, unde requiritur lumen ex parte potentiæ, non verò species ex parte objecti.

Instabis 1. Deus supplere non potest officium speciei, cuius hoc proprium est, ut uniat objectum cum facultate; ut facultatem informet, eique adhæreat: Deus etenim hæere non potest tanquam accidens subiecto.

Resp. Distinguo antecedens. Deus supplere non potest, in genere causæ formalis inhærendo, informando, concedo: in genere causæ efficientis, movendo per se ipsum potentiam, & cum ea concurrente ad eliciendum actum visionis seu cognitionis, nego.

Instabis 2. Deus per se immediate id non operatur quod æquè commodè præstare potest per causas secundas: sed æquè commodè fieri potest visio per speciem impressam, quæ sit objecti imago quædam vicaria.

Resp. Nego minorem. Cum enim visio sit actio præstantissima, ab ipso objecto immediate & per se concurrente, non verò per speciem ab ipso distinctam elici debet.

Instabis 3. Potentia longè connaturalius agit per formam sibi intrinsicè inhærentem, quam assistentem extrinsecus.

Resp. Distinguo antecedens. Si forma illa requiratur ex parte potentiæ, concedo: Si ex parte objecti, nego. Porro species requiritur ex parte objecti, non verò potentiæ. Cum igitur objectum in visione beatifica

fit intimè præsens intellectui, non indiget sui quasi vicaria specie ut cognoscatur: sed per semetipsum immediatè cognoscitur.

Instabis denique. Visio est actio vitalis; ergo non potest esse à Deo extrinsecus movente.

Resp. Distinguo consequens. Non potest esse à Deo, quatenus est actio vitalis & sub ea ratione formali, concedo: quatenus est repræsentativa objecti, nego,

SECUNDA CONCLUSIO.

Species impressa Dei in visione beatifica non videtur omninò impossibilis.

Probatur: Quia nulla proferri potest ratio satis firma & efficax huiusce impossibilitatis.

Duplex à Theologis adversæ partis vulgò ratio profertur:

Prima est, quòd omnis species repræsentativa objecti, debeat esse in eodem gradu puritatis, perfectionis & immaterialitatis cum objecto quod representat; impossibilis verò sit species aliqua creata, quæ sit in eodem gradu perfectionis & immaterialitatis cum Deo, ut per se patet.

Secunda ratio est, quia cum Deus sit per se ac essentialiter intelligibilis, non potest per aliud intelligibilis reddi; sicut non potest per aliud esse infinitus, immensus, &c.

Atqui duplex ista ratio satis efficax & firma nobis non videtur.

Non prima, quæ falsum supponit. Namque contingit aliquando, speciem puriorem esse ac magis immaterialem ipsomet objecto cognito. V.g. cum res materiales & corporeas cognoscimus; species enim illarum quas cupit intellectus, longè sunt à materia defæciores, quàm sit objectum ipsum corporeum & materiale quod cognoscitur. Ex adverso, species non ita pura est, perfecta & immaterialis ac objectum quod repræsentat, v.g. cum Angelus inferior superiorem cognoscit per ejus speciem; & cum accidens repræsentat substantiam intentionaliter, ut ajunt. Cujus quidem ratio hæc est, quòd speciei perfectio vel imperfectio non petitur ex parte objecti, sed ex parte potentiae seu facultatis in qua recipitur; & pro majori vel minori facultatis perfectione, species magis aut minùs perfectæ sunt. Sufficit igitur, ut species repræsentativè & intentionaliter eandem habeat cum objecto perfectionem: hoc est, quòd objectum perfectè repræsentet; non verò ut illam objecti perfectionem omnem in se entitativè contineat.

Non secunda. Namque Deus est quidem per se intelligibilis, sed liberè & ex beneplacito suo: ac potest, si velit, suum concursum suspendere in ratione objecti, quem si suspenderet, tunc intelligibilis fieret per aliud: non quidem in actu primo, quia hoc habet ex natura sua, quòd intelligi possit: sed in actu secundo, quia actu per aliud intelligeretur. Unde patet disparitas infinitatis & immensitatis Dei: si quidem istæ perfectiones non pendent à libera Dei voluntate, cum sint ex necessitate ipsius naturæ: non ita, quòd Deus actu clarè & intuitivè ab mente creata videatur; quod ab ejus libera voluntate omninò pendet.

Dices. Corpus non potest spiritum repræsentare; ergo nec species creata Deum.

Resp. Nego consequentiam & paritatem. Disparitas est, quòd spiritus nullatenus contineatur intra limites objecti specificativi facultatis corporeæ:

rex: è contra, species creata Dei contineri possit intra limites facultatis intelligentis: uno verbo, spiritus ab oculo corporis videri non potest: benè autem species intelligibilis, à facultate intelligente.

Instabis 1. Species illa Deum quodammodo perficeret, esset enim accidens omne autem accidens quodammodo perficit subjectum cui inest.

Resp. Nego antecedens: ad probationem distinguo. Omne accidens subjectivum, seu quod subjecto inheret, illud quodammodo perficit, esto: accidens objectivum, hoc est, quod repræsentat objectum, nego. Porro species illa, si daretur, esset accidens dumtaxat objectivum, non verò subjectivum.

Instabis 2. Si talis species Deum repræsentaret, haud dubiè illum ut infinitum repræsentaret: sed hoc implicat.

Resp. Nego sequelam antecedentis. Species enim illa nihil plus efficeret quàm Deus ipse in ratione objecti: sed Deus non unitur menti Beatorum, ut infinitus, seu modo infinito; ergo nec species illa, si daretur, Deum infinito modo repræsentaret. Ratio est, quia species illa semper sequitur conditionem subjecti in quo est; juxta vulgare axioma, Quidquid recipitur ad modum recipientis recipitur.

Instabis 3. Deus, etiam absolutè loquendo, non potest non esse præsens intellectui creato.

Resp. Distinguo antecedens. Non potest non esse præsens, per immensitatem concedo: in ratione objecti intelligibilis actu moventis potentiam, nego.

Instabis 4. Deus non potest non concurrere cum intellectu creato, supposito quod intelligat; aliàs, non intelligeret: nihil enim potest homo facere, sine concursu Dei sive naturali sive supernaturali; ergo per se immediatè concurrît.

Resp. Distinguo antecedens. Deus non potest non concurrere, tanquam causa efficiens & physica, concedo: tanquam objectum per se movens facultatem ad intelligendum seu cognoscendum, nego.

Instabis denique. Ex S. Dionysio L. de divinis nominibus c. 1. Quod est ordinis inferioris, non potest repræsentare aliquid superioris ordinis; ergo species illa creata, quæ ordinis foret inferioris respectu Dei, eum repræsentare non posset.

Resp. Nego consequens. S. enim Dionysius, aut quisquis auctor est Lib. de divinis nominibus, loquitur de cognitione Dei per creaturas: ac mens illius est, ex creaturis non posse hominem perfectam divinæ essentiae cognitionem habere, quod ultrò fatemur: sed istud extra propositum nostrum excurrit.

TERTIA CONCLUSIO.

Datur in visione Dei beatifica species quæ dicitur expressa seu verbum mentis.

Probatur 1. ex S. Aug. Lib. 9. de Trinit. c. 11. ubi generatim ostendit, animum, cum se ipsum aut quodlibet aliud intelligit, rei cognitæ similitudinem & speciem quamdam intra se efformare; atque inde, pluribus ibidem Verbi divini generationem prosequitur S. Doctor n. 16. Cum Deum novimus, inquit, fit aliqua Dei similitudo illa notitia; tamen inferior est, quia in inferiore natura est: creatura quippe animus, creator autem Deus. Et Lib. 15. G. c. 16. n. 16. Illud quoque fatendum est, inquit, quod etiam cum similes ei erimus, quando videbimus eum sicuti est Et tunc quidem verbum nostrum non erit falsum, quia neque mentiemur, neque falleremur.

T. 8. p. 886. C.

ib. p. 986.

ib. p. 987.

A.

Probatur 2. Quia species expressa, est ipsum verbum mentis, seu similitudo formalis, & actualis nostræ cognitionis terminus: atqui datur tale verbum mentis in visione Dei. Tum quia intellectio vera est actio mentis; omnis verò actio habet aliquem terminum: sed terminus formalis intellectiois, vocatur species expressa seu verbum mentis. Tum quia, mens nostra reddi non potest actu & formaliter intelligens nisi per aliquid ipsi intrinsecum; quia nempe vitalis est facultas: illud verò intrinsecum ac formale, est species expressa.

Dices. Nulla requiritur species expressa, quando objectum est per se ac immediatè præsens: atqui Deus per se ac immediatè præsens est menti Beatorum; ergo &c.

Resp. Nego majorem. Quia species illa expressa necessaria non est, nec destinatur ad supplendam objecti absentiam, quod proprium est speciei impressæ officium; sed ut sit terminus formalis intellectiois. Et verò, cum Pater æternus seipsum cognoscit, sibi intimè præsentem habet divinam essentiam & tamen se ipsum intelligendo Verbum producit. Igitur & mens humana, servata proportione, cum Deum intuitivè cognoscit, producit terminum suæ cognitionis, qui verbum dicitur. Dixi, servata proportione: quia Pater æternus seipsum cognoscendo, producit terminum substantialem, hoc est, Filium ejusdem cum ipso naturæ ac substantiæ; mens verò creata producit dumtaxat terminum accidentalem, seu, ut vocant, intentionalem.

Instabis 1. In visione beatifica, essentia divina immediatè ac per se est terminus cognitionis intellectus.

Resp. Distinguo antecedens. Divina essentia est terminus cognitionis objectivus & externus, concedo: formalis, internus ac vitalis, nego. Implicat enim facultatem vitalem cognoscere cognitione formali alterius.

Instabis 2. Species finita non potest repræsentare intuitivè ac clarè objectum infinitum.

Resp. Distinguo antecedens. Species finita objectiva, quæ prius cognita ducat in cognitionem alterius, concedo: species formalis & intentionalis, quæ incognita ducit in cognitionem alterius, nego. Porro species expressa est formalis, ut sæpius dictum est.

Instabis 3. Si Deus videretur per speciem expressam, videretur per aliud; ergo non intuitivè ac immediatè per se videretur.

Resp. Distinguo antecedens. Videretur per aliud, tanquam per medium quo, seu per terminum formalem & productum, concedo: tanquam per medium quod, seu objectum prius cognitum, nego. Porro species expressa est dumtaxat medium formale & quo: tale autem medium non officit intuitivæ cognitioni, cujus est terminus formalis.

Instabis 4. Falsò supponimus omnem vitalem actionem cognitionis producere aliquem terminum: siquidem Filius & Spiritus sanctus in divinis, seipsum suamque naturam intelligunt, & tamen nullum producant terminum suæ cognitionis: pariter: motus localis est actio, & tamen nihil producit.

Resp. Nego antecedens. Ad probationem dico, Verbum divinum & Spiritum sanctum intelligendo non producere Verbum, quia jam supponitur productum per intellectioem Patris, quæ cum eadem sit cum intellectioe Filii & Spiritus Sancti, tota exhauritur per productionem Verbi infiniti. Motus localis propriè non est actio producta, sed applicativa dumtaxat & adductiva: hoc est, quæ corpus loco applicat, aut ad locum adducit. Quamquam & in

motu

motu duo distingui possunt, impetus scilicet qui producitur ab eo qui movet; & locus qui acquiritur. Terminus motus, quatenus est actio productiva, est impetus: terminus verò motus, quatenus est actio applicativa & adductiva, est locus. Verum, de hisce quæstionibus consulantur Philosophi; ex illis enim, ut jam monuimus, ad Theologos Scholæ fluxit controversia de specie impressa vel expressa in visione Dei beatifica.

ARTICULUS SECUNDUS.

De lumine gloriæ.

Quæ ipsius natura, quæ necessitas, quæ officia?

CUm intellectus humanus sibi relictus non possit assurgere ad visionem Dei intuitivam, quæ supernaturalis est, indiget auxilio quo elevetur ac roboretur. Auxilium verò illud, lumen gloriæ solet appellari: tum quia idem præstat respectu intellectus, quod lumen corporale respectu oculorum: tum quia sic appellatur à Scriptura & à Conc. Viennensi. Psalm. 35. v. 10. *Quoniam apud te est fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen.* Et Apoc. 22. v. 5. *Videbunt faciem ejus ... & non egebunt lumine lucernæ, neque lumine Solis, quia Dominus Deus illuminabit eos; & regnabunt in sæcula sæculorum.* Tum denique, quia per illud lumen, æterna gloria & claritate illustrabimur.

Circa lumen gloriæ hæ moventur à Scholæ Theologis quæstiones.

Prima: Quid sit. Scotus in 3. dist. 3. existimat charitatem quæ est in anima beata augeri actuali quodam & extraordinario concursu, qui absque ullo alio habitu superaddito sufficit, ut anima Deum intuitivè videat. Alii existimant lumen illud nihil aliud esse, quàm ipsum Deum beatis assistentem, eosque adjuvantem ad actum illum supernaturalem eliciendum. Vide Petavium L. 7. de Deo cap. 8.

Secunda: An sit necessarium, & quæ ipsius officia. An tantum ut intellectus recipiat visionem beatificam, ut putat Major in 3. dist. 14. q. 2. dubio 2. & in 4. d. 49. q. 4. An ut disponat intellectum ad recipiendam essentiam divinam in ratione speciei impressæ, ut nonnulli putant cum Capr. in 4. d. 49. q. 4. a. 1. concl. 2. An ut ipsum objectum uniat potentiæ, & objecti vices suppleat, ut docet Vasquez disp. 43. c. 7. An verò, quod communiter docent Scholastici, ut elevet ac roboret intellectum, & cum illo concurrat ad eliciendam visionem beatificam.

Tertia: An tantæ necessitatis sit lumen illud adherens intellectui, ut suppleri non possit per uberiores Dei concursus. Affirmant Capreolus in 4. dist. 49. q. 4. art. 3. Ferrariensis 3. contra Gentes c. 54. negant alii.

Quarta: Utrum lumen gloriæ possit alicui creaturæ intellectuali esse conaturale: vel utrum creari possit intellectus ita perfectus, ut sine auxilio elevante superaddito, Deum intuitivè videre possit: quod affirmant Major in 4. dist. 49. q. 4. Molina hinc disp. 7. Ex ista sentiendi varietate, satis constat rem fidei hinc non pertractari; sed meram, eamque liberam Scholæ disputationem.

PRIMA CONCLUSIO.

Lumen gloriæ est habitus intellectualis supernaturalis elevans intellectum ad eliciendam visionem Dei.

Probatur declarando singulas hujus definitionis partes.

1. Dicitur habitus; id est, qualitas fixa & permanens: tum quia visio beatifica est permanens & fixa: tum quia potentia longè connaturalius & facilius agit per formam inhærentem, quam per auxilium exterius assistens. Eò enim actio magis est connaturalis, quò proprius accedit ad modum agendi naturalem.
2. Dicitur intellectualis: quia in intellectu recipitur, eumque adjuvat.
3. Dicitur supernaturalis; quia naturales humani intellectus vires superat.
4. Dicitur ad eliciendam Dei visionem; qua in re, præcipuum ejus officium positum est, ut mox dicemus.

SECUNDA CONCLUSIO.

Lumen gloriæ necessarium est ad eliciendam beatificam Dei visionem.

Probatur ex definitione Concilii Viennensis contra Beguardos & Beguinas qui contendebant, *animam non indigere lumine gloriæ ipsam elevante ad Deum videndum & eo beatè fruendum*. Nos, ait Clemens V. *Sacro approbante Concilio sectam ipsam (Beguardorum & Beguinarum) cum præmissis erroribus de lumine gloriæ damnamus & reprohamus*. Inde tamen non inferas docere fidem, lumen illud esse habitualem qualitatem animæ inhærentem: hoc enim unum hic spectat definitio Ecclesiæ, necessarium scilicet esse aliquod auxilium supernaturale, quo anima juvetur ac roboretur ad Deum clarè & intuitivè videndum; quodcunque tandem sit illud auxilium, & cujuscunque naturæ.

Ratio est, quia intellectus suis solis viribus relictus, non est capax actionis supernaturalis, ad quam non nisi remotam habet proportionem, quæ necessario compleri ac perfici debet, ut in actum erumpat. Ita sine fide spe & charitate, in Deum credere, sperare, eumque diligere non possumus. Atque auxilium hujusmodi necessarium est, non tantum ut facilius & promptius, sed etiam ut simpliciter & absolutè actus illos eliciamus.

Dixi, lumen gloriæ necessarium esse ad eliciendam beatificam Dei visionem, quod quidem ipsius præcipuum munus & officium est: datur enim lumen illud ad supplendam incapacitatem & infirmitatem intellectus, in ordine ad Deum clarè & intuitivè videndum; sed incapacitatem illam supplet, evehendo intellectum, & roborando ad eliciendam Dei visionem: qua ratione habitus fidei, spei & charitatis animam juvant & roborant ad actus fidei, spei & charitatis producendos. Non igitur lumen illud supplet incapacitatem intellectus, vel eum disponendo ad recipiendam Dei essentiam per modum formæ intelligibilis: namque divina essentia hoc modo considerata, solummodo extrinsecus assisteret intellectui, non autem inhæreret; at requiritur aliquid intrinsecum, quod intimè afficiat intellectum eique adhærescat: vel etiam eum disponendo ad recipiendam Dei visionem: tum quia visio est actio vitalis quæ fluit ab intrinseco Principio, nec ab alio extrinseco haberi potest: tum quia si requiritur lumen tanquam dispositio necessaria ad recipiendam visionem supernaturalem, alia etiam necessaria erit dispositio ad ipsum lumen, quod etiam supernaturale est, recipiendum; & ita dabitur progressus in infinitum. Igitur lumen gloriæ supplet, perficit ac roborat intellectus creati incapacitatem, ad Deum clarè & intuitivè conspiciendum.

Modus

Modus autem quo lumen gloriæ juvat, non fit intendendo ipsius intellectus substantiam, quæ intensiōis sicut & remissionis est incapax: sed adjungendo se intellectui, velut comprincipium ejusdem actionis seu intellectiōis.

TERTIA CONCLUSIO.

Lumen gloriæ suppleri absolutè potest per uberiores Dei concursus supernaturalem.

Probatur. Quia nulla satis firma & efficaci ratione, aut ex parte Dei aut ex parte hominis, probatur non posse suppleri lumen gloriæ.

1. Non ex parte Dei: quia Deus supplere potest id omne quod neque formale est, neque vitale, sed merè effectivum: ita potest calorem sine igne, lumen sine Sole producere. Atqui lumen gloriæ non est quid vel formale, vel vitale: non formale: quia formalis causa visionis, est ipsamet actio mentis Deum videntis: quod verò lumen gloriæ inhæreat intellectui eumque informet, planè est per accidens; quia nimirum est qualitas quæ postulat inherere. Non est etiam quid vitale; quia quidquid vitale est, fit à principio vitali intrinseco: at lumen gloriæ tale non est, cum sit à principio seu à causa extrinseca; ergo lumen gloriæ concurrat ad visionem beatificam in genere dumtaxat causæ efficientis.

2. Non ex parte intellectus: namque ex duplici tantum capite oriri posset hæc implicantia: aut quia visio est supernaturalis, aut quia est vitalis, atqui ex neutro capite probatur ita necessarium esse lumen gloriæ, ut suppleri non possit per uberiores Dei concursus. Non ex primo: namque actus fidei, spei & charitatis qui præcedunt justificationem, sunt etiam supernaturales, nec tamen procedunt ab habitibus fidei, spei & charitatis. Non ex secundo capite: quia, ut jam dictum est, lumen gloriæ non est quid vitale. Deinde verò, intellectus inchoatam saltem & remotam habet proportionem, quæ dicitur habitudinis cum Deo videndo; & indiget dumtaxat auxilio quo proximè ac perfectè compleatur incapacitas illa & insufficiencia qua laborat, ut actu & de facto Deum intuitivè videat: at concursus Dei extraordinarius id efficere potest.

Dices. Habitus supernaturalis qui datur non tantum ad faciilius, sed etiam ad eliciendam simpliciter actionem, suppleri non potest: atqui lumen gloriæ est habitus supernaturalis; ergo &c.

Resp. Nego majorem. Namque concursus Dei supernaturalis idem efficere potest, quod habitus infusus & inhærens. Equidem facultas connaturalius agit ex forma sibi inhærente; sed absolutè sine illa potest agere, præsertim cum remotam habeat & incompletam cum objecto proportionem.

Instabis 1. Intellectus intrinsecam habet incapacitatem ad Deum clarè & intuitivè videndum, quia talis actio est verè supernaturalis; ergo incapacitas illa intrinseca tolli debet per aliquid intrinsecum & inhærens.

Resp. Nego consequens. Quia concursus Dei supernaturalis sufficit ad tollendam illam incapacitatem proximam: maxime cum, ut dictum est, sit in anima capacitas seu potentia inchoata & remota ad Deum videndum.

Instabis 2. Nisi intellectus fiat completè ac proximè potens per auxilium intrinsecum & inhærens, erit actus secundus, nempe visio, sine actu primo interno; quia entitas ipsa intellectus non potest esse actus ille primus: atqui hoc implicat; ergo &c.

Resp. Nego majorem. Erit enim actus primus, nimirum ipsa intellectus

substantia, quæ capax est illius visionis, accedente Dei concursu; & intellectus connotans divinam omnipotentiam, per quam evehi potest & roborari ad actum supernaturalem, se habet per modum actus primi. Et verò, si quid roboris haberet istud argumentum, probaret Deum nunquam posse uti creatura ad aliquem effectum supernaturalem, v.g. aqua Baptismatis ad producendam gratiam, quin prius ipsi virtutem quamdam per modum actus primi indidisset; quod quidem absurdum videtur.

Instabis 3. Deus supplere non potest ipsammet visionem, seu actionem mentis videntis; ergo nec lumen gloriæ, quod est medium seu instrumentum necessarium ad videndum Deum.

Resp. Nego consequentiam & paritatem. Disparitas est, quòd visio fit actio vitalis quæ necessario fluit ab interno & vitali principio: non ita lumen gloriæ, quod nec vitale quid est nec formale, sed tantum causa effectiva instrumentalis visionis beatificæ.

QUARTA CONCLUSIO.

Nulli creaturæ possibili naturale ac debitum esse potest lumen gloriæ.

Probatur 1. auctoritate S. Aug. & ratione qua ipse utitur. Nempe: creatura cui naturale foret ac debitum lumen gloriæ, ex propria & intima naturæ suæ conditione beata foret & impeccabilis; hæc enim duo necessaria sunt visionis Dei appendices: atqui nulla creatura propria & intima naturæ suæ conditione beata esse potest & impeccabilis. Non primum: Quia, inquit S. Aug. Lib. 12. de Civitate Dei c. 1. n. 2. *quamvis non omnis beata possit esse creatura (neque enim hoc munus adipiscuntur, aut capiunt feræ, ligna, saxa &c.) ea tamen quæ potest, non ex se ipsa potest, quia ex nihilo creata est; sed ex illo, à quo creata est.* Atqui creatura quælibet possibilis ex nihilo est; ergo ex se, iudice S. Aug. beata esse non potest. Non secundum: quia ut idem S. Doctor ait Lib. 14. de Trinitate c. 4. *agens de creatura intellectuali, Quamquam magna natura sit, vitari tamen potuit, quia summa non est.* Et in Enchiridio cap. 12. *Naturæ igitur omnes, inquit, quoniam naturarum prorsus omnium Conditor summè bonus est, bonæ sunt, ideo in eis & minui bonum & augeri potest.* Ratio igitur à priori cur creatura quælibet intelligens deficere possit ac peccare, hæc est, quia est à nihilo producta: atqui talis foret quælibet creatura etiam possibilis; eò enim quòd creatura est, ex nihilo est.

Probatur 2. Quia creatura cui naturale ac debitum foret lumen gloriæ, esset supernaturalis: atqui nulla dari potest substantia creata supernaturalis; nec liquidò satis explicari potest, in quo consisteret illa ratio supernaturalitatis. An in eò quòd à solo Deo produci posset? at Angelus & anima rationalis à solo Deo produci possunt, nec tamen sunt supernaturales. An in eo quòd alias creaturas superaret sua substantiali perfectione? at si hæc ratio aliquid momenti haberet, perfectissima, quæ nunc extat substantia, supernaturalis dici posset, quod est absurdum. An ex eo quòd esset ordinis superioris respectu aliarum creaturarum? Sed nec id videtur dici posse: nam vivens est in superiori ordine respectu non viventis, & homo respectu brutorum animantium; & tamen nec vivens, nec homo sunt ordinis supernaturalis. An ex eo quòd esset ordinis divini? Sed quid illud sit, vix intelligitur. Vel enim ita esset, quòd participaret aliquam Dei perfectionem quæ formaliter esset in Deo: at & Angelus & anima rationalis, communem habent cum Deo formalem spiritus naturam, (quamquam in diverso gradu & ordine) nec tamen Angelus & ani-

& anima rationalis sunt substantiæ supernaturales. An quòd ejusdem ordinis foret cum lumine gloriæ & visione beatifica? Sed nec istud quidquam ponderis habet. Recurret enim quæstio; quomodo scilicet ejusdem sit ordinis cum lumine gloriæ, & quomodo sit supernaturalis; ac vitiosus foret circulus: probaretur enim supernaturalitas luminis gloriæ, ex supernaturalitate illius substantiæ: & vicissim, supernaturalitas substantiæ ex supernaturalitate luminis gloriæ: sed id absurdum videtur; ergo intelligi & explicari satis non potest, unde desumeretur supernaturalitas illius substantiæ possibilis.

Dices: dari potest, & re ipsa datur accidens supernaturale, v.g. fides, spes, charitas: quidni ergo & substantia supernaturalis; quandoquidem omne accidens dicit ordinem ad aliquod subjectum ipsi proportionatum.

Resp. Nego consequens. Argumentum enim istud, si valeret, probaret non tantum possibile esse, sed etiam actu existere substantiam supernaturalem; quemadmodum actu dantur accidentia supernaturalia. Disparitatis ratio in eo est, quòd accidens supernaturale etsi tendat ad Deum, non tamen ejusdem sit cum ipso substantiæ & ordinis, sicut esset substantia supernaturalis si daretur, quæ ex sese beata foret & impeccabilis. Re vera omne accidens ordinem dicit ad aliquod subjectum, illudquæ exigit: at non idcirco subjecto debitum est. Sic v.g. gratia subjectum quidem aliquod postulat cui inest; nec tamen propterea ipsi debita est, aliàs gratia non esset.

Instabis 1. Nulla proferri potest ratio, cur repugnet substantia supernaturalis, & non repugnet accidens supernaturale: non ex eo quòd sit substantia; Deus enim est substantia & supernaturalis: non ex eo quòd sit creata; accidens enim supernaturale, creatum est.

Resp. Substantiam supernaturalem ex hoc duplici capite repugnare, quòd sit substantia, & quòd sit creata. Quatenus substantia, est in ordine ad se; nec quidquam exigere potest, nisi quod naturale est: quatenus creata, est ex nihilo adeoque defectibilis; accidens verò non est ad se, sed ad aliud quod perficit: unde, Deo ita volente, destinari potest ad ordinem supernaturalem, atque ita in entitate sua esse supernaturale.

Instabis 2. Accidens supernaturale v.g. charitas, Christo connaturalis erat.

Resp. Distinguo antecedens. Christo connaturalis erat, ratione divini suppositi, concedo: ratione humanitatis, nego.

Instabis 3. Intellectus simul cum lumine gloriæ est quid finitum, ergo potest Deus creare intellectum cui naturale sit lumen gloriæ.

Resp. Nego consequens. Neque enim potest Deus efficere id omne quod finitum est, quando illud implicat & contradictionem involvit. Ita non potest efficere ut homo agat independentem à suo concursu, tametsi actio illa hominis sit finita.

Instabis 4. Creatura cui connaturale foret lumen gloriæ, Deus non esset, aut formaliter, aut virtualiter, aut eminenter; ergo non implicat.

Resp. Esto, nullo ex his modis Deus foret: at saltem indirectè eveheret creaturam ad participationem essentiae divinæ, in quantum creatura illa ex se beata foret & impeccabilis.

Instabis 5. Deus potest producere intellectum perfectiorem in infinitum: ergo & ita perfectum ut naturaliter Deum videat.

Resp. Distinguo antecedens. Potest producere intellectum perfectiorem in infinitum, intra ordinem naturæ debitum, concedo: extra illum ordinem, nego.

Insta-

Instabis 6. Potest objectum infinitum videri visione infinita ; ergo & objectum supernaturale attingi potest visione naturali.

Resp. Nego conseq. & paritatem. Disparitas est, quia objectum quantumlibet infinitum, non videtur quatenus est infinitum, & modo infinito : at verò objectum supernaturale, non potest attingi nisi quatenus est supernaturale ; adeoque à potentia supernaturali quodam auxilio elevata & roborata.

Instabis 7. Quidquid Deus conferre potest per qualitatem superadditam, hoc potest & per naturam ; ergo potest creare intellectum ita perfectum, ut ipsi connaturalis sit aperta Dei visio.

Resp. Nego ant. Potest enim Deus conferre v. g. aquæ, per qualitatem superadditam, ut calefaciat, quod non potest per naturam ; quia natura sua frigida est, non calida.

Instabis 8. Quod superiori competit in gradu intenso, potest inferiori competere in remisso : sic calor qui in summo gradu naturalis est igni, in remisso potest aeri competere ; ergo videre Deum per naturam, quod Deo in gradu perfectissimo convenit, creaturæ convenire potest in remissiori & inferiori quodam gradu.

Resp. Dist. ant. Si res illæ sint intra eundem ordinem naturæ, nec ulla sit aliunde implicantia, concedo : si sint in diverso ordine, & sit aliunde aliqua implicantia, nego. Porro Deus & creatura, per respectum ad visionem beatificam, sunt in diverso prorsus ordine ; & aliunde, ut probatum est, implicat creaturam esse naturaliter beatam & impeccabilem.

Instabis 9. Visio Dei est actio vitalis, sed omnis actio vitalis est connaturalis potentiæ vitali ; ergo supponit potentiam cui sit connaturalis.

Resp. Dist. min. Omnis vitalis actio prout vitalis est, potentiæ vitali connaturalis est, concedo : prout est supernaturalis, nego. Visio igitur præcisè, ut vitalis est, intellectui creato est connaturalis ; sed quatenus supernaturalis, omnem ejus exigentiam & capacitatem naturalem superat.

Instabis 10. Cæteræ Dei perfectiones supernaturales communicari possunt creaturæ, v. g. sapientia, charitas &c. ergo & substantia.

Resp. 1. Aliquas esse Dei perfectiones quæ creaturis communicari non possunt ; v. g. independentia, omnimoda puritas, & simplicitas perfecta. 2. Inter illas Dei perfectiones, quæ creaturis communicantur, & ejus substantiam supernaturalem, discrimen est, quòd perfectiones illæ, quantumlibet sint in creaturis, non tamen sunt ipsis propriæ, essentielles & connaturales, sed accidentariæ : è contra verò, ratio substantiæ supernaturalis, si creaturæ conveniret ipsi foret intranea, propria & essentialis ; omnis enim substantia est ad se, non ad aliud.

Instabis denique. Datur modus substantialis supernaturalis, quo duæ naturæ in Christo hypostaticè uniuntur : quidni & substantia supernaturalis ?

Resp. Nego conseq. Disparitas est, quòd modi perindè ac accidentis conditio attenditur per ordinem ad aliud, nempe rei cujus est modus ; ac consequenter, cum modus rem supernaturalem afficit, ipse quoque supernaturalis est : è contra, substantiæ ratio tota est ad se. Cum igitur substantia creata non possit esse actus purus, sua beatitudo &c. consequenter non potest esse supernaturalis.

ARTICULUS III.

An, & quomodo intellectus concurrat ad visionem Dei intuitivam.

PRIMA CONCLUSIO.

Intellectus activè concurret ad eliciendam visionem beatificam.

Probatur. Quia intellectus activè concurret ad omnem veram intellectionem; est enim proximum & immediatum principium vitale intellectionis vitalis: atqui visio Dei intuitiva est vera actio vitalis; ergo &c.

Et verò, si quæ ratio obstaret quominus intellectus activè concurreret ad visionem Dei, maximè quia hæc est supernaturalis; sed hæc ratio nulla est: actus enim fidei, spei, & charitatis sunt supernaturales, ad illos tamen liberum hominis arbitrium activè concurrere, docet catholica fides.

SECUNDA CONCLUSIO.

Intellectus concurret ad visionem Dei eliciendam, per virtutem sibi propriam & innatam, elevatum tamen per lumen gloriæ.

Probatur. Quia intellectus concurret ad visionem beatificam, prout est potentia vitalis se se movens ab intrinseco: atqui potentia vitalis propria est, innata & intrinseca; ergo &c.

Elevari tamen debet & roborari intellectus per auxilium supernaturale, ut Deum clarè inspiciat: quia actio hæc supernaturalis est, & excedens vires ejus naturales; quæ consequenter exigit supernaturale quoddam auxilium, quo facultas vitalis juvari possit ad actionem illam supernaturalem eliciendam.

Et verò, licet voluntas indigeat auxilio gratiæ ad eliciendos actus fidei, spei & charitatis, eos tamen per suum liberum arbitrium divina gratia roboratum & adjutum producit.

TERTIA CONCLUSIO.

Intellectus concurret ad visionem beatificam, ut causa principalis: lumen verò gloriæ, ut instrumentum Dei.

Probatur. Quia causa principalis ea est quæ agit ex virtute sibi propria & innata: atqui talis est intellectus in elicienda visione Dei beatifica.

Lumen verò gloriæ, etsi intellectui inhæreat, nihilominus agit tanquam instrumentum Dei, potius quàm intellectus; quia accidens supernaturale magis censeri debet instrumentum illius à quo est, quàm illius in quo est: sed lumen gloriæ est à Deo; ergo potius est instrumentum Dei, quàm intellectus.

QUESTIO DECIMAQUARTA.

De objecto visionis Dei intuitivæ.

Duplex distingui solet visionis Dei objectum: unum primarium, alterum secundarium. Primarium dicitur, quod ratione sui & immediate

diatè videtur; & est ratio videndi cœtera. Secundarium, quod non ratione sui, sed alterius in quo continetur, videtur. Essentia divina cum suis Attributis tum absolutis tum relativis, est objectum primum: creaturæ verò, sunt objectum secundarium visionis Dei beatificæ. De utroque objecto, duobus Articulis differemus.

A R T I C U L U S P R I M U S.

De primario objecto visionis beatificæ.

DUO hic quærentur 1. Vident ne beati divinam essentiam, cum omnibus attributis sive absolutis sive relativis? 2. Fieri ne potest, ut essentia sine attributis, & unum attributum sine alio videatur? Affirmat Scotus in 4. dist. 49. q. 3. art. 3. concl. 2. Fundamentum hujus opinionis est distinctio realis formalis quam ille excogitavit essentiam inter & divina attributa. Negant communiter alii Theologi.

Postremam hanc quæstionem, non nisi invito ac reluctante animo hic attingimus; quod eam inutilem planè ac otiosam existimemus.

P R I M A C O N C L U S I O.

Beati vident omnia quæ sunt in Deo formaliter ac necessariò, secundum proprias & necessarias eorum rationes; non verò secundum rationes secundarias, seu varios ad creaturas respectus.

Tres sunt Conclusionis partes.

Probaturs prima pars. Quia visio illa intuitiva est, quidditativa & beatifica: atqui triplici hoc titulo, debet se extendere ad id omne quod est in Deo formaliter. 1. Quia est visio intuitiva 1. Corinth. 13. v. 12. *Videmus nunc per speculum & in ænigmate, tunc autem facie ad faciem.* At, si quid Deo intrinsicè & essentialè lateret mentem beatam, quomodo videret facie ad faciem? 2. Quia visio illa est quidditativa 1. Joan. 3. v. 2. *Videbimus eum sicuti est.* Atqui essentiæ simplicissimæ visio quidditativa dici non posset, quæ quidditatem omnem & essentiam objecti non attingeret. Hinc meritò Christus Joan. 14. v. 9. *Qui videt me, videt & Patrem quia ego in Patre, & Pater in me est.* 3. denique, Quia hæc visio beatifica est. Joan. 17. v. 3. *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum Deum verum, & quem misit Jesum Christum.* Ergo illa visio debet perfectè respondere fidei cujus merces est. Cum igitur necesse sit omnium mysteriorum fidem habere in terris; consequenter necesse est, ut eorum omnium claram notitiam in cœlis Beati consequantur. Hinc S. Aug. lib. 20. de Civitate Dei c. 21. n. 1. *Ibi videbimus, inquit, & gaudebit cor nostrum. Nec expressit quid tunc videbimus, sed quid nisi Deum? & omnia illa, quæ nunc non videmus, credentes autem, pro modulo capacitatis humanæ, longè minùs quàm sunt, atque incomparabiliter cogitamus. Et videbitis, inquit, & gaudebit cor vestrum. Hic creditis, ibi videbitis.*

Probaturs secunda pars: nempe, Beatos ea solummodo videre quæ sunt in Deo formaliter ac necessariò. Namque, etsi decreta Dei libera in ipso sint formaliter, non tamen ea omnia Beati cognoscunt: quia nempe libera sunt, & varios dicunt ad creaturas respectus, à quibus specificantur in ratione liberi. Cum igitur Beati non vident necessariò omnes creaturas,

turas, consequenter non vident etiam decreta libera quæ ad creaturas terminantur. Vident quidem voluntatem Dei ejusque decreta quoad entitatem spectata, prout nempe sunt ipsamet Dei essentia; sed non vident illa formaliter ut libera sunt, saltem ea non vident necessario: quamquam nonnulla videant, Deo ita concedente, quorum cognitio ad eorum statum, conditionem ac beatitudinem pertinet.

Probatur tertia pars: nempe divina attributa videri à Beatis, & primarias ac específicas eorum rationes, non autem secundarias; hoc est, respectus omnes quos attributa divina dicunt ad creaturas. Atque ita visa omnipotentia, videtur quidem generatim ejus objectum, ens nempe possibile: sed non videntur entia singula, ad quæ extendi potest Dei omnipotentia. Idem dici debet de scientia Dei. Ratio est, quia non visis omnibus illis terminis creatis, adhuc tamen quidditative videtur omnipotentia quæ extenditur ad omne possibile, sicut scientia ad omne cognoscibile.

S E C U N D A C O N C L U S I O.

De potentia Dei absoluta non potest videri essentia sine attributis; nec unum attributum sine alio; una persona sine alia.

Probatur 1. Iisdem tribus momentis, quibus in probanda prima Conclusionem usi sumus. Quia nempe visio illa Dei est intuitiva quidditativa & beatifica; atqui talis non foret, si essentia sine attributis, aut unum attributum sine alio videri posset. Patet istud ex mox dictis.

Probatur 2. Quia objectum quod est maximè simplex videri non potest intuitive, non visis iis quæ sunt de ipsius entitate & natura: implicare istud videtur. Porro Deus est ens maximè simplex. Atque sicut in hac vita non possumus divinam essentiam concipere, qui saltem in genere ac confuse omnes perfectiones cogitemus: ita & Beati in cælo divinam intueri non possunt substantiam, quin clarè & intuitive omnes Dei perfectiones contemplantur.

Dices: Nulla ex tribus adductis rationibus probat non posse videri divinam essentiam sine attributis; aut unum attributum sine alio.

Non prima: Namque dari potest visio intuitiva, quæ sit inadæquata, alicujus nempe partis objecti. V. g. potest intuitive color videri, non visa coloris inhærentia, omnibusque aliis ejus proprietatibus.

Non secunda; Namque etsi summa sit entitatis divinæ simplicitas, nihilominus distinctio virtualis sufficit, ut essentia sine attributis, & unum attributum sine alio videri possit. Sufficit quippè distinctio ista, ut communicetur Filio divinitas Patris, non communicata ejus personalitate: quidni pariter sufficere potest, ut unum sine alio conspici possit?

Non tertia: namque 1. Essentia sine attributis est summum bonum; ergo perfectè beatos redderet, qui eam viderent. 2. Pater divinus, in illo priori instanti originis quo Filium præcedit, perfectè beatus est; neque tamen pro illo instanti supponitur Filii aut Spiritus sancti personam cognoscere, siquidem nondum in eo instanti esse concipiuntur.

Resp. Nego antecedens.

Ad primum, distinguo antecedens. Potest esse visio intuitiva & inadæquata objecti, quod simplex non est, concedo: objecti simplicissimi, qualis est Deus, nego. Ad exemplum coloris & aliorum hujusmodi, dico nihil mirum

mirum esse, si viso colore non videatur inhærentia, quia hæc non est visibilis: at nulla est in Deo perfectio quæ cognosci non possit à Beatis, quia nulla est quæ non sit objectum facultatis intellectivæ.

Ad secundum. Re vera distinctio virtualis sufficit ut communicata natura, non communicetur relatio seu personalitas: at non sufficit, ut una videri possit sine altera. Non enim par est ratio communicationis in Deo, ac visionis. Communicatur essentia, & non communicatur relatio; quia est de natura essentiæ, ut communicetur; sicut est de natura relationis, ut non communicetur. Ratio aperta est, quia cum divinæ personæ ad se invicem opponantur per relationes, impossibile est ut relatio v.g. paternitas, Filio communicetur, per quam ipsi opponitur. E contra, cum essentia simul & attributa seu absoluta seu relativa, unam & eandem habeant indivisam intelligibilitatem in simplici entitate fundatam, unum sine alio intuitivè non potest cognosci. Unde sedulò hic observari debet, virtualem distinctionem non esse formalem, ut ita dicam, causam, cur communicetur essentia non communicata relatione; sed causam hanc non aliam assignari debere, præter nativam ipsam conditione essentiæ & relationis.

Ad tertium. Falsum est hominem perfectè beatum fore, si essentiam dumtaxat videret sine attributis; quia semper desideraret id omne videre, quod intelligit ad Dei substantiam pertinere. Ad secundum, nego pro illo priori originis instanti quo Pater Filium producit, non cognosci Filium: instans enim illud, durationis non est, sed solius originis: unde meritò probant Theologi, Filium procedere ex cognitione trium divinarum personarum; atque adeò ex suimetipsius cognitione. Ratio est, quia Filius ab ipsa essentia seu natura Dei non distinguitur: cum ergo procedit ex cognitione essentiæ, ex sui ipsius cognitione procedere meritò dicitur.

Instabis. Deus liber est in concedenda sui manifesta visione; ergo potest essentiam sine attributis, aut unum attributum sine alio manifestare.

Resp. Distinguo antecedens. Deus liber est absolutè, eo sensu quòd possit se videndum exhibere vel non exhibere, concedo: liber est hypotheticè, hoc est, supposito quòd se clarè conspiciendum Beatis exhibeat, potest essentiam sine attributis, aut unum attributum sine alio manifestare, nego. Cum enim Deus simplicissimus sit; vel nullatenus, vel se totum, sicuti est, conspiciendum exhibet.

A R T I C U L U S II.

De Objecto secundario visionis beatificæ.

Secundarium visionis beatificæ objectum sunt creaturæ.

Tria verò in controversiam hic adducuntur. Primum: An & quas creaturas Beati videant. Secundum: An omnes, sive existentes sive possibles, videre possint. Tertium: Quomodo illas videant, an formaliter in Verbo, vi visionis ipsius beatificæ, an verò causaliter & efficienter.

P R I M A C O N C L U S I O.

Beati vident aliquas creaturas, non tamen omnes futuras vel possibles. Duæ sunt Conclusionis partes.

Pro-

Probatur prima pars, ex ipsa beatitudinis natura. Est enim status omnium bonorum aggregatione perfectus, qui sine cognitione creaturarum stare non potest. Unde meritò S. Gregorius Magnus lib. 4. Dialog. cap. 33. *Quid est, inquit, quod ibi nesciant, ubi scientem omnia sciunt?* Ed. no. Tom. 2. p. 425. A.

Quæ verò à Beatis cognoscuntur, ad tria universim capita revocantur. 1. Ad ea quæ ordinem naturæ. 2. Ad ea quæ ad dispensationem gratiæ. 3. Ad ea quæ proprium uniuscujusque statum spectant.

I. Cognoscunt Beati creaturas existentes, rerum naturalium causas, species, vires, proprietates. O sapientia, exclamat S. Bernardus Serm. de triplici genere bonorum num. 7. *qua tunc omnia quæ in cælo, & quæ in terra sunt, perfectissimè cognoscemus, in ipso fonte sapientiæ rerum omnium cognitionem bibentes?* Angeli, ait S. Aug. lib. 4. de Gen. ad litt. cap. 24. idem (dicendum de aliis Beatis) Angeli *procul dubio universam creaturam, in qua ipsi sunt principaliter conditi in ipso Verbo Dei prius noverunt, in quo sunt omnium, etiam quæ temporaliter facta sunt, æternæ rationes, tanquam in eo per quod facta sunt omnia.* Tom. 1. p. 1117. D. Tom. 3. p. 175. B.

II. Quantum ad dispensationem gratiæ; vident Beati clarè omnia fidei mysteria, quorum obscuram & ænigmaticam hac in mortali vita notitiam seu fidem habuerunt. 2. Corinth. 3. v. 18. *Nos revelata facie gloriam Domini speculantes, in eandem imaginem transformamur à claritate in claritatem.* Aliquas tamen mysteriorum circumstantias semper non agnovere B. Angeli, v. g. Incarnationis tempus. Quapropter Ephes. 3. v. 8. & seq. Apostolus de se ipso ait: *Mibi data est gratia hæc: in gentibus evangelizare investigabiles divitias Christi, & illuminare omnes, quæ sit dispensatio sacramenti absconditi à sæculis in Deo ut innotescat principatibus, & potestatibus in cælestibus per Ecclesiam, multiformis sapientia Dei.* Inde est quòd S. Chrysostomus in hunc locum, appellat Paulum Angelorum Doctorem.

2. Vident in cælis Beati, summam Dei erga se misericordiam; nec sine gratulatione & perenni gratiarum actione vident suos socios, ac beatæ patriæ concives norunt, ut & intimas eorum cogitationes. Ita docent S. Aug. *Cogitationes, quas modò non videt nisi Deus, ait Serm. 43. alias 16. de divers. c. 5. omnes invicem videbunt, in illa societate Sanctorum. Nemo ibi vult tectum esse quod cogitat, quia nemo ibi malè cogitat.* Tom. 5. p. 1014. D.

Tertullianus Lib. de Monogamia cap. 10. *In meliorem statum, inquit, destinamur, resurrecturi in spiritale consortium, agniture tam nosmetipsos quàm & nostros.* Pag. 531.

S. Cyprianus Lib. de mortalitate versùs finem loquens de cœlesti patria: Pag. 214. Magnus, inquit, illic nos charorum numerus expectat *ad horum conspectum & complexum venire, quanta & illis & nobis in commune lætitia est?*

S. Ambrosius de obitu Valentiniani: Tunc, inquit, nihil latebit proximum, nec erit quod suis quisque aperiat, abscondat alienis, ubi nullus erit alienus. 3. Vident pœnas damnatorum, & ulticem Dei justitiam 66. v. 24. *Egre-dientur, & videbunt cadavera virorum qui prævaricati sunt in me; vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur.* Et Abraham Lucæ 16. v. 25. divitem Epulonem flammis cruciatum sic alloquitur: *Fili, recordare quia recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala.*

III. Vident beati quæ ad proprium suum statum pertinent. Pontifices Summi, quæ ad Ecclesiæ totius regimen; Reges, quæ ad regnorum pacem & concordiam &c. Sic Elias postquam è vita decessit, cognovit quæ pertinebant

bant ad regnum Israel, in quo Propheta fuerat. Paralipom. 2. c. 21. v. 12. 2. Petri c. 1. v. 15. *Dabo operam*, inquit Apostolorum Princeps, & *frequenter habere vos post obitum meum, ut horum memoriam faciatis*. Ita S. Ambrosius de obitu Theodosii, docet eum in cœlo curam habiturum Honorii & Arcadii liberorum. S. Aug. Epist. 259. ad Cornelium n. 5. *Tua conjux*, inquit, *te recordatur* *te casta non vult ad pœnas venire mœchorum*. Conc. Senense 886. D. seu Parisiense in Decretis fidei c. 13. ait: *Beatis pervium esse divinitatis speculum, in quo quidquid eorum intersit illucescat*. Denique S. Thomas 3. p. qu. 10. docet, Beatos in Verbo ea omnia cognoscere quæ ad ipsos spectant. Vident quoque Beati preces quas viventes ad eos dirigunt; licet enim illi de sua immortalitate sint securi, adhuc tamen de nostra salute sunt solliciti; ait S. Cyprianus lib. de mortalitate in fine.

Probatur secunda pars Conclusionis. Scilicet Beatos non videre omnes creaturas, aut futuras in aliqua temporis differentia, aut possibiles. Patet ex mox dictis, Angelos statim non cognovisse omnes Incarnationis Verbi circumstantias: nec etiam cognoscunt jam ultimum Judicii diem, affirmante Christo apud S. Matth. c. 24. v. 36. *de die illa & hora neminem scire*. Neque etiam secreta cordis nec futura contingentia.

S E C U N D A C O N C L U S I O.

Beati videre possunt omnes creaturas aliquando futuras, quin & omnes possibiles.

Probatur. Nulla nobis satis firma & efficax ratio videtur quæ oppositum demonstret. Quæ enim præcipua solet adduci, nempe inde consequens futurum, ut beati divinam comprehenderent omnipotentiam, falsa est. Ex dictis enim superius, comprehensio duo includit: nempe, ut res adæquatè cognoscatur, & tanta cognitionis perfectione, quanta cognosci potest & exigit, at etiam supposita cognitione creaturarum omnium possibilium; viderentur quidem extensivè omnes effectus & respectus divinæ potentiæ, sed propterea divina omnipotentia intensivè non videretur; hoc est, ea omni claritate ac perfectione qua videri potest & exigit, ac re ipsa videtur à Deo ipso. Plus difficultatis habet quod tertio loco inquirendum nobis est; quo nimirum modo creaturæ cognoscantur in Deo.

De modo quo creaturæ in Deo cognoscuntur. Observa 1. Creaturas spectari posse secundum esse eminens quod habent in Deo: vel secundum esse proprium & reale quod habent in se; quo sensu à Deo distinguuntur.

Observa 2. Creaturas duobus potissimum modis cognosci posse in Verbo: nempe causaliter & formaliter. Causaliter, quando diverso & distincto actu cognoscitur essentia Dei, & creatura; ita ut tamen cognitio essentiæ causa sit cognitionis creaturarum, quæ fiat vel per revelationem, vel per species à Deo infusas, vel quocumque alio modo: formaliter verò illud dicitur in Verbo cognosci, quod eodem & indistincto actu cognoscitur in essentia Dei, tanquam in motivo formali & medio prius cognito.

Ut autem unum in alio formaliter cognosci dicatur, triplex conditio requiritur. Prima, ut utrumque eodem actu cognoscatur. Hujus conditionis defectu, conclusiones quæ per discursum cognoscuntur, non dicuntur cognosci in præmissis, sed ex præmissis. Secunda, ut sit aliqua connexio inter res eodem actu cognitæ. Defectu hujus conditionis oculus plures in præt

prato flores inspiciens, non unum in alio, sed unum simul cum alio videre dicitur. Tertia, ut talis ordo seu connexio in eo sit, quod unum sit ratio formalis & motiva cognoscendi aliud. Cujus conditionis defectu, uno correlatum non dicitur cognosci in alio, sed simul cum alio.

Quæritur igitur, an creaturæ, secundum esse proprium quod habent in se videantur in Verbo formaliter, vi ipsius beatificæ visionis. Certum quippe est, multas creaturas causaliter in Deo videri. Certum non minus; creaturas secundum esse eminens quod habent in Deo, videri formaliter in Deo à Beatis. Itaque sit

TERTIA CONCLUSIO.

Beati vident in Deo formaliter & vi visionis beatificæ aliquas creaturas.

Probatur. Quia hæc videtur esse sanctorum August. & Bernardi sententia:

S. August. Lib. 4. de Gen. ad litt. c. 23. duplicem distinguit Angelorum cognitionem: unam, quam appellat matutinam, quæ fit in verbo; alteram verò vespertinam, quæ fit extra Verbum. Nam, inquit, *in comparatione lucis illius quæ in Verbo Dei conspicitur, omnis cognitio qua creaturam quamlibet in se ipsa novimus, non immerito nox dici potest.* Et Lib. 11. de Civitate Dei c. 7. *Cognitio creaturæ in se decoloratio est, ut ita dicam, quam cum in sapientia Dei cognoscitur, velut in arte qua facta est.* T. 3. p. 1. p. 174. F. Tom. 7. p. 267. D.

S. Bernardus Lib. 5. de Consider. c. 1. n. 1. *Videt, inquit (Beatus) Verbum, & in Verbo facta per Verbum: nec opus habet ex his quæ facta sunt factis notitiam mendicare. Neque enim ut vel ipsa noverit, ad ipsa descendit, quæ ibi illa videt, ubi longè melius sunt quam in se ipsis.* Tom. 1. p. 445. D.

Probatur 2. Quia illud videtur in Deo formaliter vi beatificæ visionis, quod in ipso continetur formaliter objectivè, ac necessariam cum ipso connexionem habet: sed creaturæ formaliter objectivè continentur in Deo, siquidem divina essentia vim habet infinitam ad objecta repræsentanda; quæ necessariam habent cum Deo connexionem, non solum in ratione causæ & effectus, per quam creaturæ possibiles absolutè ac necessariò, futuræ autem & existentes ex hypothese decreti ab ipso pendent; verum & in ratione objecti primarii & secundarii, per quam essentia divina tamquam primarium & motivum objectum prius ratione cognitum, ipsas creaturas tamquam secundarium objectum in se contentum menti Beatorum exhibet: ergo Beati vident in Deo formaliter aliquas creaturas.

Dices 1. Quod omnino absolutum est, non potest esse medium formale cognoscendi aliud: sed divina essentia est omnino absoluta; ergo &c.

Resp. Nego majorem. Relatio enim quam Deus habet ad creaturas, transcendentalis est: relatio autem transcendentalis non tollit ab ente rationem absoluti.

Instabis. Essentia divina non habet connexionem necessariam cum creaturis: tum quia ab illis dependeret: tum quia, si nullæ creaturæ forent possibiles, Deus semper idem in se foret; neque tamen ullas creaturas repræsentaret. Porro non potest divina essentia esse motivum formale videndi creaturas, si necessariam cum illis connexionem non habeat.

Resp. Distinguo antecedens. Essentia divina non habet absolutè & simpliciter connexionem necessariam cum creaturis esto: ex hypothese quod creaturæ possibiles sint, vel existentes, nego. Ad primam probationem pari-

ter distinguo. Deus à creaturis dependeret, si cum illis absolutè ac necessariò connecteretur, concedo: si tantùm ex hypothesi, nego. Vel aliter distinguì potest. Deus à creaturis dependeret, dependentia connexionis, esto: dependentia naturæ, aut existentia, nego. Ad secundam, verum est quòd si nullæ creaturæ supponerentur possibiles, (quæ tamen suppositio nugatoria est) adhuc tamen Deus idem esset: quia non ex defectu virtutis & potentia in ipso, sed ex defectu possibilitatis in objecto, creaturæ possibiles non essent.

Dices 2. Si divina essentia esset medium formale cognoscendi creaturas, omnes creaturæ à singulis Beatis cognoscerentur.

Resp. Nego sequelam majoris. Etsi enim creaturæ omnes in essentia Dei contineantur, cum tamen essentia, in ratione objecti & medii repræsentativi, liberè moveat intellectum, ac sit, ut loquuntur Theologi, speculum voluntarium, consequenter Beati non omnes, sed eas dumtaxat vident creaturas, quas Deus illis pro beneblacito vult manifestare.

Quæres 1. Sub qua ratione divina essentia creaturas manifestet?

Resp. multiplici ratione. 1. Tamquam species intelligibilis, quæ in repræsentando est infinita. 2. Tamquam causa creaturarum. 3. Tamquam exemplar, & forma rerum omnium.

Quæres 2. Quasnam creaturas Beati videant formaliter in Verbo?

Resp. Eas omnes ab illis videri quæ pertinent ad essentialem uniuscujusque beatitudinem, & quas in ipso primo suæ beatitudinis momento cognoscunt. Aliæ enim quæ ad accidentalem dumtaxat eorum felicitatem spectant, quæque decursu temporis ipsis manifestantur, extra Verbum cognoscuntur vel per species, vel per revelationem à Deo factam. Ratio est, quia visio beatifica essentialis non mutatur: mutaretur autem, si formaliter & vi visionis Dei successivè aliqua cognoscerentur.

QUÆSTIO DECIMAQUINTA.

De proprietatibus visionis beatificæ.

EX multis proprietatibus visionis beatificæ, unam hic expendere necesse est, utpotè quæ sola difficultatis aliquid patiatur; nempe æqualitatem, aut inæqualitatem: circa quam tria quærentur.

Primum: An visio beatifica tum Angelorum, tum hominum, ejusdem sit speciei.

Secundum: An visio Deo beatifica æqualis sit in omnibus Beatis.

Tertium: Unde oriatur illa inæqualitas.

ARTICULUS PRIMUS.

An visio beatifica Angelorum & hominum sit ejusdem speciei.

CONCLUSIO.

Visio beatifica Angelorum & hominum ejusdem est speciei.

Probat. Quia illa visio ejusdem est speciei, cujus principium proximum & objectum formale ejusdem est speciei: atqui principium proximum & objectum formale visionis beatificæ in Angelis & hominibus ejus-

eiusdem est speciei. Namque triplex dumtaxat excogitari potest principium visionis. 1. Intellectus elevatus per lumen gloriæ. 2. Lumen ipsum gloriæ. 3. Divina essentia gerens vices speciei intelligibilis. Atqui hæc tria sunt ejusdem prorsus naturæ, tum in Angelis, tum in hominibus. De lumine gloriæ, ac essentia divina, res est per se manifesta: de uno intellectu moveri potest difficultas, eò quòd certum videatur, intellectum specie differre in Angelo & homine. Verum, facile difficultas illa diluitur: quia nempe non spectatur hic intellectus, prout naturalis est, sed prout elevatur & roboratur per lumen gloriæ. Porro cum lumen gloriæ sit ejusdem naturæ in Angelis & hominibus, consequenter, visio beatifica, quæ per auxilium illud luminis gloriæ elicitur, ejusdem est speciei in Angelis & hominibus.

ARTICULUS SECUNDUS.

An visio Beatifica æqualis sit in omnibus Beatis.

Jovinianus, quem confutavit ex professo S. Hieronymus, ut æqualia peccata, ita & merita faciebat. Qui in saturitate Epicureus est, ait S. Doctor, subito in retributione meritorum, Stoicus efficitur.

CONCLUSIO.

Æqualis non est in omnibus Beatis visio Dei beatifica.

Probatur 1. ex Scripturis. Joan. 14. v. 2. *In domo Patris mei mansiones multæ sunt.* Quod quidem de mansionibus in cælo intelligendum esse demonstrant verba hæc sequentia: *Vado parare vobis locum.*

1. Corinth. 3. v. 8. *Unusquisque propriam mercedem accipiet secundum suum laborem.* Et cap. 15. v. 41. *Alia claritas solis, alia claritas lune, & alia claritas stellarum. Stella enim à stella differt in claritate: sic & resurrectio mortuorum.*

2. Corinth. 9. v. 6. *Qui parvè seminat, parvè & metet.*

Probatur 2. ex constanti SS. Patrum traditione.

S. Polycarpus in actis passionis, iudicem alloquens supplicia intentantem: *Merita mea, inquiebat, doloris æstimatione pensabo. Quantò graviora pertulero, tantò præmia majora præcipiam.* Act. fin. pagin. 32. n. 10.

S. Ireneus L. 4. contra Hæreses cap. 13. aliàs 27. n. 3. *Plus Deum diligamus,* Edit. nov. pag. 243. col. 1. *ait, Quantò autem plus eum dilexerimus, hoc majorem ab eo gloriam accipiemus.*

Tertullianus in Scorpiaco cap. 6. *Quomodo, inquit, multæ mansiones apud Patrem, si non pro varietate meritorum? Quomodo & stella à stella distabit in gloria, nisi pro diversitate radiorum?* P. 492. C.

S. Cyprian. Lib. de habitu Virginum in fine, sic Virgines alloquitur: *p. 168. Cum habitationes multas apud Patrem suum dicat, (Christus) melioris habitaculis hospitia demonstrat: habitacula ista meliora vos petitis, carnis desideria castrantes majoris gratiæ præmium in cælestibus obtinetis.*

S. Hieronymus ex professo Jovinianum asserentem omnia merita perinde ac peccata æqualia esse confutavit.

Idem cum suis prædecessoribus docent SS. Ambrosius in Psal. 38. v. 6. Hilarius in Psal. 64. Augustinus Tract. 67. in Joan. & Lib. de sancta Virginitate. Chrysostomus Homilia 41. in priorem ad Corinth.

Communem hanc Ecclesiæ fidem & doctrinam declararunt ac definirunt Conc. Florentinum & Tridentinum.

Conc. Florentinum in Decreto unionis, declarat Sanctorum animas in coelum mox recipi, & intueri clarè ipsum Deum trinum & unum sicuti est, pro meritorum tamen diversitate, alium alio perfectiùs.

Tom. 14.
Concil. p.
768. A. Conc. Tridentinum Sess. 6. c. 16. & Can. 32. docet, gloriam seu vitam æternam tamquam mercedem merito bonorum operum retribui. Si quis dixerit, homini justificati bona opera ita esse dona Dei, ut non sint etiam bona ipsius justificati merita; aut ipsum justificatum, bonis operibus, quæ ab eo per Dei gratiam, & Jesu Christi meritum, cujus vivum membrum est, fiunt, non verè mereri augmentum gratiæ, vitam æternam, & ipsius vitæ æternæ, si tamen in gratia decesserit, consecutionem, atque etiam gloriæ augmentum, anathema sit.

Probatur denique: Quia justitiæ distributiæ ratio hoc necessariò exigat, ut pro diversitate meriti, sit quoque merces diversa; sicut justitiæ vindex graviores penas ac supplicia à damnatis repetit pro majori peccatorum numero vel gravitate: juxta istud Apocal. 18. v. 7. *Quantum glorificavit se & in deliciis fuit, tantum date illi tormentum.*

Dices: Matth. 20. v. 9. operariis qui diversis temporibus ad opus vocati fuerunt, & quorum labor diversus fuit & inæqualis, idem tamen denarius seu merces à Patrefamilias rependitur. Denarius autem ille, figura est beatitudinis quæ æquali mensura omnibus sanctis retribuenda est, tametsi longè diversa sint eorum merita.

Resp. Distinguo minorem. Denarius figura est beatitudinis objectivè sumptæ, & ratione durationis æternæ quæ æqualis futura est in omnibus Sanctis, concedo: ratione intensiōis seu perfectionis, nego. Itaque, omnibus Beatis eadem quidem beatitudo objectiva, hoc est, Deus ipse proponitur: eadem quoque est in omnibus Beatis duratio felicitatis æternæ quæ nullum habebit finem; at non eadem mensura perfectionis, seu graduum intensiōis in illa felicitate.

Tom. 5. p.
464. D. Ita denarium illum interpretatur S. Aug. Serm. 87. aliàs 59. de verbis Domini cap. 4. num. 6. *Denarius, inquit, est vita æterna, & in vita æterna omnes æquales erunt. Quamvis enim meritorum diversitate fulgebunt, alius magis, alius minus: quod tamen ad vitam æternam pertinet, æqualis erit omnibus. Non enim alteri erit longius, alteri brevius, quod pariter sempiternum est. Vide superius quæ de hoc ipso Scripturæ textu diximus.*

At, inquires, si inæqualis futura sit felicitas Sanctorum, nonne unus alteri invidet? Unde certè turbari posset summa illa pax & quies quæ in cœlo regnare debet.

Tom. 7. p.
200. E. Respondet S. Augustinus L. 22. de Civit. Dei c. 30. n. 2. *Id beata civitas illa magnum in se bonum videbit, quod nulli superiori ullus inferior invidet, sicut nunc non invidet Archangelis Angeli cæteri: tamque nollet esse unusquisque quod non accepit..... quàm nec in corpore vult oculus esse qui est digitus.*

A R T I C U L U S T E R T I U S.

De principio inæqualitatis visionis beatificæ.

Communis est Theologorum sententia, bona justorum opera seu merita esse causam moralem; lumen verò gloriæ, esse causam physicam inæqualitatis visionis beatificæ: sed controvertitur utrum lumen gloriæ sit causa physica totalis & adæquata hujus inæqualitatis. Scotus enim

in 4. dist. 50. existimat, inæqualitatem illam partim ex lumine gloriæ, partim ex majori, vel minori intellectus perspicacia tamquam à physica causa, saltem inadæquata & partiali, repetendam esse.

C O N C L U S I O.

Inæqualitas visionis beatificæ oritur ab inæqualitate luminis gloriæ, tamquam à causa physica totali & adæquata, non verò à majori vel minori perfectione seu perspicacia intellectus.

Probatur. Quia visionis beatificæ inæqualitas ab illo physico principio unice repetenda videtur, quod est in beatis inæquale: atqui solum lumen gloriæ est in principium physicum quod in beatis est inæquale. Namque 1. Intellectus in visione Dei non agit ut est potentia naturalis, sed ut elevata & facta supernaturalis per lumen gloriæ: at sub illa ratione nulla est in intellectu seu mente Beatorum inæqualitas. Potentia quippe obedientialis, quæ nihil aliud est quam perfecta creaturæ ad Deum subiectio, in omnibus prorsus eadem est ac æqualis: ergo, tametsi supponeremus unum intellectum esse alio perfectiorem, quia tamen non agit præcisè ut perfectior est, sed simpliciter ut à Deo evehitur actionem supernaturalem, idcirco nihil confert hæc major perfectio naturalis ad inæqualitatem visionis. 2. Gratis & sine ullo fundamento supponitur in animabus separatis major vel minor perfectio naturalis: omnes enim æquales sunt, & major vel minor earum acies seu perspicacia, in variam organorum structuram & dispositionem refundi debet.

Prætereà, si pro diversitate naturali intellectuum diversa & inæqualis foret visio beatifica, sequeretur aliquem beatitudinis gradum correspondere majori perfectioni intellectus creati: at id supponi non debet; quandoquidem omnis beatitudinis perfectio, à solis meritis tamquam à causa morali, & à lumine gloriæ tamquam à causa physica repetenda est: aliàs actio quæ tota supernaturalis est, fluere, saltem ex parte, à causa naturali, quod implicat.

Dices. Intellectus concurrit ut potentia vitalis ad visionem beatificam: ergo etiam concurrit, prout magis vel minus perfectus est.

Resp. Distinguo antecedens. Intellectus concurrit ut potentia vitalis elevata & supernaturalis, concedo: naturalis, nego.

Instabis 1. Major aut minor perfectio intellectus non distinguitur ab ipsa substantia seu vitalitate intellectus; ergo si concurrit ad visionem ut est potentia vitalis, concurrit etiam prout magis vel minus perfectus est.

Resp. 1. Gratis supponi maiorem vel minorem esse in animabus separatis naturalem perfectionem.

1. Licet illa perfectio intellectus non distinguatur ab ejus naturali substantia, non inde sequitur quod agat prout magis vel minus est perfectus; quia scilicet non agit ut potentia naturalis, sed ut supernaturalis & elevata: unde & perfectio illa pariter elevatur; ac consequenter, tota visionis inæqualitas physicè fluit ab inæqualitate luminis gloriæ facultatem ipsam elevantis.

Instabis 2. Sint duo intellectus eodem habitu fidei & charitatis instructi; diversos tamen & quoad intentionem inæquales actus fidei & charitatis elicient, pro majori facultatum naturalium perfectione: ergo à pari &c.

Resp. Nego antecedens. Si quæ enim occurrat inæqualitas inter actus fidei & charitatis, hæc tota oritur ex majori vel minori intentione ha-

bitus fidei & charitatis, saltem quantum ad id quod est in illis actibus supernaturale: si quid enim naturale fuerit, v. gr. in actu fidei clarior terminorum apprehensio quibus veritas fidei proponitur, illud in naturalem facultatis dispositionem refundi potest.

Instabis 3. Oculus eodem lumine collustratus, si vegetior & perspicacior fuerit, objectum clarius apprehendit; ergo pariter, mens beata cum eodem lumine gloriæ Deum clariùs intuebitur, si alia perfectior fuerit.

Resp. Nego paritatem. Disparitas est quia lumen supponit oculum corporis sanum & benè dispositum: at lumen gloriæ, cum sit habitus supernaturalis, potentiam seu facultatem complet ac simpliciter perficit in ordine ad actum supernaturalem, completam verò ac perfectam non supponit.

Atque hæc dicta sint circa primam partem Prælectionum de Deo ac divinis Attributis, in quibus si quid minùs sanum ac rectum nobis incantis excidisse deprehendatur, illud pro non dicto ac revocato habemus.

QUÆSTIO DECIMASEXTA.

De scientia Dei.

Omnis de scientia Dei disquisitio ad hæc generatim capita revocari potest.

- I. An sit in Deo propriè loquendo, veri nominis scientia.
- II. Quod sit objectum divinæ scientiæ.
- III. Quod sit medium in quo Deus omnia cognoscit.
- IV. Quæ sit divinæ scientiæ virtus & efficacia: seu an scientia Dei sit causa rerum.
- V. Quotuplex sit in Deo scientia: seu de variis divinæ scientiæ divisionibus.

ARTICULUS PRIMUS.

An sit in Deo propriè ac strictè loquendo, veri nominis scientia.

Huc quæstioni locum dedisse videtur idea & notio scientiæ creatæ, quæ certas quasdam admixtas habet imperfectiones, quibus profectò obnoxia esse non potest divina scientia.

His autem seclusis imperfectionibus, quæ scientiæ in se spectatæ, prout abstrahit à divina & creatæ, propriæ non sunt, facile est definire, esse in Deo veri nominis scientiam, eamque perfectissimam.

CONCLUSIO.

Est in Deo veri nominis scientia, eaque perfectissima:

Probatur 1. manifestis Scripturæ testimoniis.

Esther 14. v. 14. *Domine qui habes omnium scientiam, & nosti quia oderim gloriam iniquorum.*

Eccli. 42. v. 19. *Cognovit Dominus omnem scientiam.*

Roman. 11. v. 33. *O altitudo divitiarum sapientiæ & scientiæ Dei!*

Coloss. 2. v. 3. *In quo (Christo) sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi.*

Pro-

Probatur 2. Quia scientiæ nomine hic intelligimus certam & evidentem rei cognitionem: atqui est in Deo rerum omnium certa & evidens cognitio. Est enim Deus, omnium consensu, ens perfectissimum quo nihil melius esse & excogitari potest. Nec enim quisquam inveniri potest, ait S. Augustinus L. 1. de doctrina Christiana c. 7. qui hoc Deum credat esse, quo melius aliquid est. At ens perfectissimum, immateriale & actus purissimus, res omnes scientia seu cognitione perfectissima necessario complectitur.

Scientia verò Dei iis omnibus imperfectionibus non subjacet, quibus scientia creata: non est habitus, sed actus simplicissimus ac purissimus: non est qualitas seu accidens, sed ipsamet Dei substantia: non est discursiva, seu unum ex alio discurrendo non cognoscit, sed uno & simplicissimo actu omnia simul pervadit ac penetrat: non est inconstans, successiva, mutabilis & in varios actus divisa, sed eadem semper, immota, æterna, tota simul ac indivisibilis; quia nempe est ipsamet Dei substantia simplicissima. Hoc enim est illi esse, quod sapere, ait S. Aug. L. 7. de Trinit. cap. 1. Quod ex professo demonstrat S. Thom. hic q. 14. art. 4. Art. verò 1. ejusdem quæstionis ad 2. divinam scientiam ab humana longius distare his verbis exponit. Homo, inquit, secundum diversa cognita habet diversas cognitiones. Nam secundum quod cognoscit principia, dicitur habere intelligentiam: scientiam verò, secundum quod cognoscit conclusiones: sapientiam, secundum quod cognoscit causam altissimam: consilium vel prudentiam, secundum quod cognoscit agibilia. Sed hæc omnia Deus una & simplici cognitione cognoscit. Unde simplex Dei cognitio omnibus istis nominibus nominari potest: ita tamen, quod ab unoquoque eorum quod in divinam prædicationem venit, secludatur quidquid imperfectionis est, & retineatur quidquid perfectionis est. Et secundum hoc dicitur Job 12. Apud ipsum est sapientia & fortitudo, & ipse habet consilium & intelligentiam.

Angelico Doctori præiverat S. Augustinus Lib. 2. de diversis quæstionibus ad Simplicianum qu. 2. Cum scientia Dei, inquit, longè distet ab humana scientia, ita ut irridenda sit comparatio, utraque tamen scientia vocatur. . . . Et paulò post. Cum dempsero de humana scientia mutabilitatem, & transitus quosdam à cogitatione in cognitionem. . . . cum hæc cuncta detraxero, & reliquero solam vivacitatem certæ atque inconcussæ veritatis una atque æterna contemplatione cuncta collustrantis: imò non reliquero, non enim hoc habet humana scientia, sed pro viribus cogitativo, insinuat mihi utcumque scientia Dei.

Imperfectiones autem illæ, scientiæ non adhærescunt ratione sui præcisè, sed dumtaxat ratione subjecti creati cui inest. Scientia enim ex se importat dumtaxat cognitionem certam & evidentem, quod certè ad perfectionem ipsius pertinet. Ita S. Thom. qu. 2. de veritate art. 1. ad 4. Scientia, inquit, quæ in nobis invenitur, habet aliquid perfectionis, & aliquid imperfectionis: ad perfectionem ejus pertinet certitudo ipsius; quia quod scitur, certitudinaliter cognoscitur: sed ad imperfectionem pertinet discursus intellectus à principiis ad conclusiones, quarum est scientia. . . . Dicitur ergo in Deo scientia ratione certitudinis de rebus cognitis, non autem ratione discursus.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quodnam sit divinæ scientiæ seu cognitionis objectum.

DUplex distinguitur divinæ scientiæ objectum. Unum primarium ac motivum, & quidem longè nobilius, & est Deus ipse quantus quantus

Y 4. est.

est: alterum verò secundarium & terminativum, & est omne ens creatum.

Creaturæ verò considerari possunt, vel ut merè possibiles, vel ut existentes, vel ut absolutè ac necessariò futuræ, vel ut futuræ contingenter ac liberè, vel denique ut futuræ sub conditione; id est, quæ futuræ sunt aut essent, si aliqua poneretur conditio; ac vulgò solent vocari futura conditionata: de qua scientia magna est inter Scholæ Doctores concertatio. De hisce capitibus figillatim hic differendum.

An Deus semetipsum perfectè cognoscat ac comprehendat.

C O N C L U S I O.

Deus semetipsum cognoscit perfectè, intuitivè, quidditativè & comprehensivè, tamquam objectum formale motivum, & primarium terminativum suæ cognitionis.

Tres sunt partes Conclusionis.

Prima pars probatur ex Scripturis.

Joan. 10. v. 15. *Sicut novit me Pater, & ego agnosco Patrem.*

Matth. 11. v. 27. *Nemo novit Filium, nisi Pater, neque Patrem quis novit nisi Filius, & cui voluerit Filius revelare.*

1. Cor. 2. v. 11. *Quis enim hominum scit quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis qui in ipso est? ita & quæ Dei sunt nemo cognovit nisi spiritus Dei. Et v. 10. dixerat: Spiritus omnia scrutatur, etiam profunda Dei.*

Secunda pars etiam manifesta est. Deus enim est ens perfectissimum, purissimum, simplicissimum; ergo omnium perfectissima cognitio ipsi tribuenda, qualis est comprehensiva. Illud autem comprehenditur, ait S. Thom. 1. p. q. 12. art. 7. *quod tantum cognoscitur, quantum est cognoscibile.* Hoc est, quod extensivè & intensivè adæquat totam objecti latitudinem, magnitudinem & cognoscibilitatem: nempe ut non tantum nihil lateat videntem, sed etiam ut tanta perfectione objectum videat quanta videri potest & exigit. Totum videndo comprehenditur, ait S. Augustinus Epistola ad Paulinam 147. aliàs 112. cap. 9. nu. 21. *quod ita videtur, ut nihil illius lateat videntem.* Et Lib. 4. de Gen. ad lit. cap. 6. *Si sanctis, inquit, Angelis jam essemus æquales, non utique nobis ita esset nota divina substantia, sicut ipsa sibi.* Et tamen constat eam fore nobis notam intuitivè. Removet igitur à nobis S. Doctor cognitionem Dei comprehensivam, quam soli Deo reservat. Deus enim, ut ait Minutius in suo Octavio, *soli sibi tantus quantus est notus.*

Tertia pars ostenditur. Illud est objectum tum motivum & formale, tum terminativum primarium divinæ cognitionis, quod primò per se ac immediatè movet divinum intellectum, & est ratio cognoscendi cætera: atqui Deus ipse seu divina essentia primò per se ac immediatè movet intellectum divinum, & est formalis ratio cognoscendi cætera; perfectissimo quippè enti intelligenti assignari debet formale objectum & terminativum perfectissimum, talis verò est divina essentia cum suis attributis; ergo divina essentia cum suis attributis rationem habet objecti formalis & motivi, & objecti primarii terminativi.

Dices 1. Ex S. Augustino Lib. 12. de Civit. Dei cap. 18. *Quidquid scientia comprehenditur, scientis comprehensione finitur.* At Deus nulla prorsus ratione finiri potest; ergo &c.

Resp.

Resp. Dist. maj. finitur improprie, hoc est, cognitio adæquat totam rei cognoscibilitatem, concedo: finitur proprie, hoc est, ipsi meta vel terminus aliquis præscribitur, nego. Dist. min. Deus non finitur, nec termino clauditur, proprie, concedo: improprie, quasi perfecta & adæquata cognitione se ipsum non cognoscat, nego. Citato quippè loco S. Augustinus ait; *Omnis infinitas Deo ineffabili quodam modo finita est, quia scientiæ ipsius incomprehensibilis non est.* Unde S. Thomas hîc q. 14. art. 3. observat hujusmodi locutionem negativè intelligendam esse, non positivè. Quia sensus non est, Deum se cognoscendo positivè attingere ultimum aliquem terminum suæ cognoscibilitatis; sed negativè, hoc sensu, quòd Deum tam perfectè se ipsum cognoscat, quàm cognosci possit tum extensivè, tum intensivè.

Dices 2. Deus se cognoscit in ipsius creaturis quas comprehendendo novit à se dependere; ergo in se ipso non se cognoscit.

Resp. Nego conf. Quamvis enim Deus quodammodo se in creaturis cognoscat tamquam in termino secundario, nihil obstat quin primariò se ipsum in se ipso perfectissimè cognoscat.

Dices 3. Si Deus se ipsum cognoscit cognitione comprehensiva, cognoscit etiam perfectiones omnes & attributa quæ continet: ergo cum ipsa cognitio quam habet de se ipso, sit una ex Dei perfectionibus, necesse est ut eam quoque cognoscat. Et rursus, cum cognitio per quam cognoscit cognitionem sui comprehensivam, sit aliqua Dei perfectio, debet illam pariter cognoscere; & sic erit progressus in infinitum, in admittendis cognitionum cognitionibus supra se ipsas reflexis.

Resp. Cognitionem divinam cum sit infinitè perfecta, atque distinctè repræsentet quidquid perfectionis est in Deo, & se ipsam & reliqua Dei attributa repræsentare; atque hoc modo esse supra se ipsam reflexam: neque tamen propterà necesse est admittere infinitas reflexiones inter se virtualiter distinctas, cum unica reflexio sufficiat, per quam, utpotè infinitam, intellectio divina, ita se ipsam cum cæteris Dei attributis repræsentet, ut cognoscat se esse visionem perfectam divinarum perfectionum & suimet ipsius.

Dices 4. Omnis scientia est relativa ad suum objectum; ergo distinguitur realiter ab objecto circa quod versatur: atqui nihil est in Deo realiter distinctum ab ejus natura, quia Deus summè simplex est; ergo non datur in Deo cognitio per quam se ipsum perfectè cognoscat.

Resp. Dist. maj. Scientia est relativa ad suum objectum, relatione transcendentali & essentiali sine qua non potest concipi nisi ejus objectum concipiatur, concedo: relatione prædicamentali seu accidentali, nego. Relatio autem transcendentalis cum essentialis sit & intrinseca fundamento, non arguit realem distinctionem inter rem quæ refertur & terminum ad quem refertur: è contra contingit in relatione prædicamentali, quæ cum sit denominatio partim intrinseca, partim extrinseca fundamento cui convenit, necesse est ut excludat terminum realiter à fundamento distinctum. Nam si terminus esset realiter idem cum fundamento, relatio consequenter foret adæquatè intrinseca fundamento.

An Deus cognoscat sigillatim omnes creaturas seu possibles, seu existentes, omnia secreta cordis, omnia mala seu pœnæ seu culpæ.

P R I M A C O N C L U S I O.

Deus certò, distinctè ac sigillatim cognoscit omnem creaturam.

Probatur manifestis Scripturæ testimoniis.

Job 28. v. 3. *Universorum finem ipse considerat, lapidem quoque caliginis & umbram mortis.* Et v. 24. *Ipse fines mundi intuetur, & omnia quæ sub cælo sunt respicit.*

Eccli. 1. v. 2. *Arenam maris & pluviae guttas & dies sæculi quis dinumeravit? Altitudinem cæli, & latitudinem terræ, & profundum abyssi quis dimensus est? ∴ Unus est altissimus Creator omnipotens.*

Psal. 138. v. 5. *Ecce Domine tu cognovisti omnia novissima & antiqua.*

Rom. 11. v. 34. *O altitudo divitiarum sapientiæ & scientiæ Dei!*

Hebr. 4. v. 13. *Non est ulla creatura invisibilis in conspectu ejus: omnia autem nuda & aperta sunt oculis ejus. Majorem claritatem hæc præferunt, quàm ut expositione aliqua indigeant.*

To. 7. p.
281. A.
B.

Conclusionem hanc quam fides certissimam esse docet, auctoritate sua & eximia ratione confirmat ac illustrat S. August. L. 11. de Civit. Dei c. 10. ubi de sapientia Dei sic loquitur: *In qua sunt inconcussi quidam atque infiniti thesauri rerum intelligibilium, in quibus sunt omnes invisibiles atque incommutabiles rationes rerum, etiam visibilium & mutabilium, quæ per ipsam factæ sunt. Quoniam Deus non aliquid nesciens fecit, quod nec de quolibet homine artifice rectè dici potest: porro si sciens fecit omnia, ea utique fecit quæ noverat. Ex quo occurrit animo quoddam mirum, sed tamen verum, quòd iste mundus nobis notus esse non potest, nisi esset; Deo autem, nisi notus esset, esse non posset.*

S E C U N D A C O N C L U S I O.

Deus certò cognoscit creaturas omnes possibles.

Probatur ex Scripturis. Eccli. 23. v. 29. *Domino Deo antequam crearentur, omnia sunt agnita: sic & post perfectum respicit omnia.*

Roman. 4. v. 17. *Vocat ea quæ non sunt tamquam ea quæ sunt.* Jeremiæ 1. v. 5. *Priusquam te formarem in utero, novi te.*

Hoc ipsum demonstrat mox adductum ex sancto Augustino testimonium, unde sic arguimus: Deus non facit aliquid nesciens & cæco modo, sed facit sciens omnia quæ facit: atqui Deus rerum omnium est creator, nullaque est creatura seu existens seu possibilis, quæ ab ipso non dependeat, vel ut existat, vel ut existere possit; necesse est igitur ut Deus omnes & singulas creaturas possibles perfectè cognoscat.

Et verò Deus se ipsum perfectè comprehendit, adeoque & suam omnipotentiam omnesque ipsius terminos; ergo creaturas omnes ad quas se extendere potest divina virtus & omnipotentia, perfectè Deus cognoscit.

T E R T I A C O N C L U S I O.

Deus certò cognoscit omnia præsentia, singularia etiam vilissima, bona & mala seu pœnæ, seu culpæ, occultas etiam cordium cogitationes.

Probatur excurrento per singulas partes.

I. Novit Deus omnia singularia etiam vilissima. Nihil passere vilius, nihil capillis minutius; & tamen Matth. 10. v. 29. & 30. dicitur. *Nonne duo passeret asse veneunt, & unus ex illis non cadet super terram sine Patre vestro? Vestri autem capilli capitis omnes numerati sunt.*

Eccli. 1. v. 2. *Arenam maris & pluviae guttas & dies sæculi quis dinumeravit? Unus altissimus Creator omnipotens.*

II. Omnia bona quæ fecit, perfectè cognoscit Deus.

Gen. 1. v. 31. *Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valdè bona.*

III. Omnia mala cognoscit sive sint naturæ, ut monstra; sive culpæ, ut peccata; sive pœnæ, ut morbi, afflictiones &c.

Mala naturæ: Sapientiæ 8. v. 8. *Signa & monstra scit antequam fiant.*

Mala pœnæ. Eccli. 11. v. 14. *Bona & mala, vita & mors, paupertas & honestas à Deo sunt.*

Isaiæ 45. v. 7. *Ego Dominus, & non est alter, formans lucem & creans tenebras; faciens pacem & creans malum: Ego Dominus faciens hæc omnia.*

Proverb. 15. v. 11. *Infernus & perditio coram Domino.*

Denique Amos 3. v. 6. *Si erit malum in civitate, quod non fecerit Dominus.* Ad quæ verba S. Aug. Lib. contra Adimantum Manichæum c. 26. *Malum hoc loco, inquit, non peccatum, sed pœna intelligenda est. Dupliciter enim appellatur malum, unum quod homo facit, alterum, quod patitur: quod facit, peccatum est; quod patitur, pœna. De pœnis ergo loquebatur Propheta, cum hoc diceret. Divina enim providentia cuncta moderante & gubernante, ita homo malè facit quod vult, ut malè patiatur quod non vult. Et postea, Ipse (Deus) quantum ad se pertinet, bonum facit; quia omne justum, bonum est, & iusta est illa vindicta.*

To. 8. p.
146. E.

Ibid. F.

Mala culpæ seu peccata Deus etiam certissimè novit. Psal. 68. vers. 6. *Deus tu scis insipientiam meam: & delicta mea à te non sunt abscondita.* Gen. 6. dicitur: *Videns Deus quòd multa malitia hominum esset in terra.* Huiusmodi autem mala per simplicem notitiam, & quidem improbando Deus cognoscit; non autem per scientiam quæ dicitur approbationis, hoc est, per scientiam conjunctam cum complacentia circa objectum. Mundi enim sunt oculi tui, ait Propheta Abacuc cap. 1. *& respicere ad iniquitatem non poterunt.* Quia inquit sanctus Hieronymus in hunc locum, *non libenter illud aspicit.* Et Psal. 100. v. 4. *Declinantem, inquit Deus, à me malignum non cognoscebam.* Quid est, ait S. Augustinus in hunc locum, *Non cognoscebam? Non approbavam, non laudavam, non mihi placebat. Cognoscere enim invenimus in Scripturis aliquando dici pro eo quod est placere nobis.*

To. 3. p.
1600.

To. 4. p.
1085. F.

Si verò quæras quomodo Deus malum culpæ cognoscat: respondet S. Thom. 1. p. q. 14. art. 10. in corp. *Sic autem est cognoscibile unumquodque secundum quod est: unde cum hoc sit esse mali, quod est privatio boni, per hoc ipsum quòd Deus cognoscit bona, cognoscit etiam mala; sicut per lucem cognoscuntur tenebræ. Et certè si actus aliquis malus est, quia privat subjectum in quo est, aliquo bono virtutis; qui actum illum cognoscit, & bonum virtutis quo*

quo privat, continuò cognoscit eum privare subjectum suum tali bono, atque ita talem habere malitiam.

IV. Denique, occultas cordium cogitationes scrutatur & clarè Deus cognoscit. Proverb. 16. v. 2. *Omnes viæ hominis patent oculis ejus; spirituum ponderator est Dominus.* Psal. 7. v. 10. *Scrutans corda & renes Deus.* Unde Ps. 138. v. 3. idem Psalmista ait: *Intellexisti cogitationes meas de longè.* Et Ps. 43. v. 22. *Novit abscondita cordis.* Eccli. 23. v. 25. *Omnis homo qui transgreditur... contemnens in animam suam & dicens: Quis me videt? Tenebræ circumdant me... delictorum meorum non memorabitur Altissimus. Et non intelligit quoniam omnia videt oculus illius... Et non cognoscit quoniam oculi Domini multò plus lucidiores sunt super solem... hominum corda intuentes in absconditas partes.*

Superfluum nobis videtur, Conclusionem nostram tam clarè in Scripturis expressam, & apud omnes Theologos certam & indubitatam, variis SS. Patrum testimoniis munire; sufficiat strictim hic eas rationes assignare quibus passim utuntur sancti Doctores. Nimirum suprema veritas, suprema mens ac sapientia, suprema vita, suprema potentia, uno verbo, ens perfectissimum omnia perfectè cognoscere debet. Ut suprema veritas, omne verum intelligibile attingit, cujus ipsa regula est. Ut suprema mens ac sapientia, omnia intelligit & ordinat, quia omnium exemplar est ac forma. Ut suprema vita, est in actu vitæ intellectualis perfectissimo; alius porrò fingi non potest, quàm perfectissima & simplicissima rerum omnium cognitio. Ut suprema potentia, ea omnia novit quæ vel facit vel fieri permittit. Denique ut ens perfectissimum in omni genere perfectionis simpliciter infinitum, res omnes certa & explorata scientia pervadere debet; & si quid ipsum latere posset, perfectissimum non esset, quo perfectius posset excogitari.

Tom. 3. Dices 1. Non videtur Deus omnia singularia saltem vilissima cognoscere. Ita S. Hieronymus in caput 1. Habacuc, ubi ait: *absurdum esse, ad hoc Dei deducere majestatem, ut sciat per momenta singula, quot nascantur culices; quotve moriantur &c.*

Tom. 3. Edit. Commel. Idem sentire videtur S. Chryl. hom. 35. in Matth. cum ait Deum capillos humano more non numerare.

Resp. Nego antecedens. Ad S. Hieronymum

Dico 1. S. Doctorem non excludere à Deo perfectæ rerum etiam vilissimarum notitiam, sed eam tantum quæ mutationi & successioni obnoxia est, quæ nimirum pro varia rerum productione aut interitu per singula momenta Deo accrescat. Deus enim, ut loquitur S. Augustinus L. 15. de Trinit. cap. 14. *non particulatim aut sigillatim, velut alternante conspectu hinc illuc & inde huc; & rursus inde vel inde in aliud atque aliud, ut aliqua videre non possit nisi non videns alia: sed simul omnia videt, quorum nullum est quod non semper videt.* Hunc sensum à S. Hieronymo dumtaxat excludi, innuunt verba ista laudata: *Deum per singula momenta non scire quot nascantur aut moriantur muscæ.*

Dico 2. S. Hieronymum citato loco comparatè loqui de scientia & providentia Dei respectu hominum & rerum vilissimarum, ac velle non tam specialem esse Dei providentiam erga res illas, quàm erga creaturas ratione præditas. Unamquamque enim creaturam Deus providentia sua & sapientia regit ac moderatur, modo earum naturæ accommodato; quod negari certè non potest, ipsomet Christo pronunciante, Matth. 6. v. 26. *Respici- te volatilia cæli, quoniam non serunt, neque congregant in horrea; & Pater vestester cæle-*

cælestis pascit illa . Nonne vos magis pluris estis illis ? Sensum hunc probant quæ sequuntur verba apud Hieronymum : Non simus tam fatui adulatores Dei, ait, ut dum potentiam ejus ad ima detrahimus, in nos ipsos injuriosi simus, eandem rationabilium, quàm irrationabilium providentiam esse dicentes. To. 3. p. 1601.

Quòd verò rerum etiam minutissimarum cognitionem, curam & providentiam Deo non denegaverit S. Hieronymus, demonstrant hæc ipsius verba ex Commentario in caput 10. S. Matth. ad ista, *Vestri capilli capitis numerati sunt . Immensam, inquit, Dei erga homines ostendit providentiam, & ineffabilem signat affectum, quòd nihil nostrum lateat Deum; & etiam parva & otiosè dicta, ejus scientiam non fugiant.* To. 4. p. 39.

Non alia etiam est S. Chrysostomi mens atque sententia, quàm ut excludat à Deo, non quidem simplicem rerum etiam abjectissimarum notitiam, sed anxiam illam solummodo, scrupulosam ac morosam per singula momenta divisam capillorum enumerationem. *Quid vilius passeribus ?* ait loco citato S. Doctor, *sed tamen nunquam ignorante Deo capiuntur.* P. 336. A.

Dices 2. Deus ignorat internos animi nostri motus, ac secretas cordis cogitationes. Gen. 22. v. 1. Tentavit Deus Abrahamum ut ejus fidelitatem exploraret; unde v. 12. Deus ait, *Nunc cognovi quòd times Deum.* Igitur antea id eum latebat. Et c. 18. v. 21. *Descendam & videbo utrum clamorem qui venit ad me, opere compleverint: an non est ita, ut sciam.* Quæ loquendi ratio indicare videtur dubium & incertum aliquando fuisse Deum, nec nisi ex ipso facto seu experimento compertum habuisse, quòd antea ignorabat.

Resp. Nego anc. Ad probationem, falsum est ignotam Deo fuisse Abrahami fidem; antequam publico experimento illam omnibus apertam & manifestam redderet. Gen. enim c. 18. v. 19. dixerat Deus: *Scio quòd præcepturus sit filiis suis, ut custodiant viam Domini, & faciant judicium & justitiam.* Abrahamum igitur tentavit, non quòd ignoraret ejus fidem & animi affectum, sed ex sapientissima providentia & merendi occasionem subministravit, & meriti sublimitatem ac præstantiam quæ alios latebat, palam ac publicè voluit esse manifestam. Cum ergo Deus ait: *Nunc cognovi quòd timeas Deum,* phrasis est Scripturæ familiaris, qua significat fidem Abrahami publico experimento tunc omnibus apertam patuisse. Illud enim in stylo Scripturæ, Deus cognoscere aut nescire dicitur, quòd aliis declarat, vel non declarat: quo sensu dicebat Christus, nulli notum esse ultimi Judicii diem; non quòd ipse illum ignoraret, qui Judex est constitutus vivorum & mortuorum, sed quòd eum non manifestaret.

Dici etiam potest Scripturarum citatis locis, humano, quòd sæpè fit, modo loqui, ut sese nobis accommodet. Id quippè perfectè scire dicimur, quòd experimento comprobato ac oculis nostris veluti subjicitur.

Pariter dicitur Deus descendere ut videat clamorem & scelera Sodomitarum, non quòd illum ignoraret, siquidem v. 20. dixerat: *Clamor Sodomorum & Gomorrhæ multiplicatus est;* sed ad instructionem & doctrinam nostram ita loquitur Scriptura, nempe ut inuatur debere Judices ad exemplum Dei accuratè ac omnibus depositis præjudiciis, proprius inspicere & examinare reorum crimina; nihil temerè vel præcipitanter moliri in pœnis decernendis. *Veritatem enim,* ait Seneca Lib. 2. de ira, *dies aperit; potestque pena dilata exigi, exacta revocari non potest.*

Dices 3. Ut Deus aliquid cognoscat, necesse est ut sit illius causa efficiens aut exemplaris: non alia quippè causa & ratio reddi potest, cur Deus omnes

omnes creaturas perfectè cognoscat, quàm quòd sit earum causa efficiens vel exemplaris. Atqui Deus nullo modo est causa peccatorum; ergo Deus certò peccata non cognoscit.

Resp. Neg. maj. Potest enim Deus multa cognoscere quorum non est causa efficiens vel exemplaris. Ita cognoscit entia rationis, quatenus in se ipso cognoscit entia possibile, quibus cognitis necessariò cognoscit impossibilia. Eodem modo cognoscere potest peccata, quamvis nec sit illorum causa per se efficiens nec exemplaris; media videlicet cognitione recti ac boni, cujus causa est efficiens & exemplaris.

Dices 4. Si Deus alia à se cognosceret, ejus cognitio à rebus creatis quodammodo penderet, & ab ipsis suam veluti speciem mutuaretur; pendet enim potentia & actus ab objecto à quo specificantur. 2. Cognitio illa Dei foret obnoxia mutationi, pro conditione mutabilis creaturæ. 3. Indecens videtur ut mens præstantissima & infinita occupetur circa res vilissimas & maximè abjectas.

Resp. Nullius planè momenti esse hujusmodi objectiones è ratione philosophica deductas, quæ non tam divinæ scientiæ, ut ita dicam, substantiam ac veritatem, quàm ejus modum attingunt. Deum res omnes cognoscere, res est tam certa ex fide ac ipsa ratione, ut in dubium revocari ab homine sanæ mentis non possit: quo verò modo res omnes Deus cognoscat, exponi à nobis liquidò & explicari non potest, sicut rectè docet S. Aug. L. 2. ad Simplic. q. 2. Nihilominus tamen facilè diluuntur quæ objectio proponit.

I. Si quæ sit facultatis intelligentis ab objecto dependentia, merè objectiva illa est ac terminativa, quæ ne vel minimum quidem dignitati ac præstantiæ facultatis derogare potest.

II. Falsò prorsus supponitur mutationi obnoxiam fore divinam scientiam pro conditione mutabilis creaturæ: quia Deus unico & simplicissimo actu, eoque æterno, omnia simul cognoscit & intuetur; totaque mutatio cadit in terminum cognitionis, nempe creaturam, non in ipsam facultatem aut actionem cognoscentis.

III. Neque etiam indecens est Deum vilissima cognoscere, quasi vilis & abjecta objecti cogniti conditio recideret in ipsam facultatem cognoscentem. An inficitur radius Solis, cum loca fœdissima penetrat? An inficitur acies oculi, cum vilia & abjecta inspicit? Apage nugas.

An Deus certò cognoscat futura contingentia.

Futura contingentia ea hic vocamus quæ liberè futura sunt, qualia sunt bona vel mala hominum opera. Tametsi enim possint esse vel non esse, quia libera sunt & contingentia; quia tamen aliquando sunt futura, quæritur an Deus ea certissimè cognoscat.

Impiorum hic error est, qui apud Job c. 22. v. 13. ajunt. *Quid enim novit Deus? & quasi per caliginem judicat.* Et Psal. 93. v. 7. *Non videbit Dominus, nec intelliget Deus Jacob.*

Tullius Lib. 2. de divinatione, ignorans qua ratione Dei præsentia conciliari posset cum humana libertate, maluit Deo negare futurorum præscientiam, quàm homini suam libertatem: atque ut homines faceret liberos, ait S. Aug. Lib. 5. de Civit. Dei cap. 9. *fecit sacrilegos.*

Marcion & præscientiam, & bonitatem & omnipotentiam Deo detrahebat

hebat, eò quòd primum hominem in peccatum labi passus fuisset. Vide Tertull. Lib. 2. adversus ipsum cap. 5.

Joannes Hus in oppositum Ciceronis errorem delapsus, libertatem hominis negavit, quam cum divina præscientia conciliare non potuit. Vide Conc. Constantiense sess. 25.

Sociniani eò etiam dementiæ devenere, ut dicerent, futura libera contingentia conjecturis dumtaxat quibusdam ac verisimilibus rationibus Deo nota esse, non certa ac firma cognitione: quia futura hæc non sunt in genere scibilium, cum non habeant, ut illis placet, determinatam objectivam veritatem. Ita Socinus Prælection. cap. 11. Crellius Lib. 1. cap. 24. Smalcus contra Frantzius disput. 12. Adversus illos sit

C O N C L U S I O.

Deus certissimè cognoscit futura omnia libera & contingentia.

Probatur ex Scripturis.

Sapientiæ 8. v. 8. *Scit præterita, de futuris æstimat .∴. Signa & monstra scit antequam fiant, & eventus temporum & sæculorum.*

Eccli. 23. v. 28. *Domino Deo antequam crearentur, omnia sunt agnita.*

Psal. 138. v. 3. *Intellexisti cogitationes meas de longè.*

Jeremiæ 1. v. 5. *Priusquam te formarem in utero, novi te.*

Isaiæ 48. v. 8. *Scio quia prævaricans prævaricaberis, & transgressorem ex utero vocavi te.*

Joan. 6. v. 65. *Sciebat ab initio Jesus qui essent non credentes, & quis traditurus esset eum.*

Perspicua sunt hæc, nec ulla indigent elucidatione.

Probatur 2. Quia rerum liberè ac contingenter futurarum præscientia ac prædictio certum ac invictum est divinitatis argumentum: Hinc Deus ipse apud Isaiam cap. 41. v. 22. irridens aliarum gentium Deos, *Accedant, inquit, & nuntient vobis quæcumque ventura sunt .∴. Annuntiate quæ ventura sunt in futurum, & sciemus quia dii estis vos.* Hinc Tertullianus L. 2. contra Marcion. c. 5. ait, *præscientiam Dei tantos habere testes; quantos fecit prophetas.* Et in Apologet. c. 20. *Idoneum, inquit, testimonium divinitatis, veritas divinationis.* Et S. Aug. L. 5. de Civit. Dei c. 9. *Confiteri esse Deum, inquit, & negare præscium futurorum, apertissima insania est.*

P. 384. A.

P. 8. D.

To. 7. p. 121. F.

Porro Deum multa futura Prophetis revelasse quæ ipsi scriptis mandarunt, quis adeo pervicax qui negare audeat? Deus ipse apud Isaiam c. 48. Judæorum incredulitatem ac contumaciam ex eo maximè increpat, quòd cum futura eorum peccata & calamitates longè antè prædixisset, nihilò plus commoti in sua infidelitate contumaciter obduruerint. *Prædixi tibi ex tunc, ait Deus v. 5. antequam venerint indicavi tibi, ne fortè diceres, Idola mea fecerunt hæc, &c.* Et verò si Prophetarum oracula ac prædictiones cum subsequente eventu conferantur, patebit manifestè prædictionibus eventum aptè respondere, seu res prædictas eo ipso modo evenire, quo prædictæ fuerunt. De quo argumento aureum Opus edidit Eusebius, sub titulo de demonstratione Evangelica.

Favet apertè ratio sæpius adducta ex ente scilicet perfectissimo, cujus scientia perfectissima esse debet, cum sit essentiæ divinæ comprehensiva, quæ

quæ consequenter ad omne objectum cognoscibile debet extendi. Porro futura libera & contingentia sunt in genere seu ordine rerum quæ sciri & cognosci possunt; ergo divinæ menti semper & ab æterno præsentia sunt. *Deus*, ait *S. Aug. L. 15. de Trinit. c. 7. ita omnia cognovit, ut nec ea quæ dicuntur præterita, ibi prætereant, nec ea quæ dicuntur futura, quasi desint expectentur ut veniant; sed & præterita & futura cum præsentibus sint cuncta præsentia.*

Reponunt Sociniani: 1. prædictiones illas conjecturis solummodo innixas fuisse, non constanti ac certa notitia. 2. prædictiones illas earum rerum non esse quæ liberè futuræ sunt ex parte hominum, sed earum quas futuras esse Deus absolutè decreverat. 3. prædictiones illas fuisse potius comminationes, quàm prædictiones. 4. Denique, revera Deum aliqua futura cognoscere, sed non omnia.

Verùm nihil ea evasione insultius, infirmius nihil. 1. Quid Deo indignum magis ac repugnans, quàm fingere illum conjecturis dumtaxat, non certa notitia futura cognoscere; quasi conciliari istud posset cum idea entis perfectissimi, supremæ veritatis, supremæ mentis ac intelligentiæ? Cognoscit homo quid facturus est; & non cognoscet Deus, sine quo vel jubente, vel permittente nihil prorsus fieri potest? 2. Prædicuntur futura peccata, ex dictis: at illa liberè futura sunt ex parte hominis, Deo, ut mox dictum est, ea saltem permittente. 3. In multis prædictionibus nullæ prorsus comminationes deprehenduntur, ut eas expendenti constabit; ergo gratis omninò ficta est illa responsio: quamquam si aliquæ comminationes admixtæ forent, an idcirco excideret veritas prædictionis in se considerata? non certè. 4. Nulla ratio proferri potest, cur Deus, ex multis quæ futura sunt, unum potius quàm aliud certò cognoscat; quandoquidem ejus infinita & comprehensiva scientia ad omne cognoscibile ex æquo fertur.

Omittimus hìc non sine consilio, vulgatam in Scholis Philosophorum rationem ductam ex determinata veritate objectiva futurorum contingentium, de quibus fiunt propositiones contradictoriæ: tum quia principium istud philosophicum non admittunt Sociniani, (quamquam immeritò) qui idcirco negant à Deo futura libera certò cognosci, quòd contendant ea non esse in genere rerum scibilium: tum quia rem tam clarè in Scripturis definitam, mero è Philosophia petito argumento confirmare, & quasi philosophicæ rationi subicere, nec decet nec expedit. Suus postea erit rationibus philosophicis locus & quidem amplissimus, cùm inquiremus quo in medio Deus futura cognoscat; est enim ista controversia merè Scholastica, quæ ad fidem non pertinet: at hìc rem fidei agimus, quæ Scripturæ auctoritate, totius Traditionis testimonio, ac judicio Ecclesiæ definienda est, non philosophica ratione. Et verò tametsi explicare satis non possemus modum quo Deus omnia cognoscit, an propterea minùs firma nobis videri deberet scientiæ divinæ firmitas ac certitudo? absit. Modò enim veritas fidei in tuto sit, de modo quo potest illa explicari, non multum solliciti esse debemus. Ne tamen insultent nobis fidei hostes, atque nos sana Philosophia superari jactitent, eorum argutias & sophismata è ratione ducta etiam diluere non detrectabimus.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Scriptura ubi de rerum liberè ac contingenter futurarum co-

gni-

gnitione loquitur, particulam istam, *forte*, *forsitan*, usurpat, quæ certè dubiam & conjecturalem, non autem certam omninò & exploratam cognitionem in Deo arguit. Jeremiæ 26. v. 3. *Noli subtrahere verbum, si forte audiant & convertantur.* Ezechielis 2. v. 5. *Hæc dicit Dominus: Si forte vel ipsi audiant, & si forte quiescant.* Joan. 4. v. 10. ad Samaritanam sic loquitur Christus: *Si scires donum Dei, & quis est qui dicit tibi, Da mihi bibere, tu forsitan petisses ab eo, & dedisset tibi aquam vivam.* Et cap. 5. v. 46. *Si crederetis Moysi, crederetis forsitan & mihi.*

Resp. Nego ant. Ad probationem, Scriptura usurpat particulas istas, *forte*, *forsitan*, non quidem ad denotandam dubiam & conjecturalem futuri cognitionem, sed aliis de causis.

I. Humano more Scriptura loquitur, ut significet rei futuræ eventum semper incertum esse respectu nostri, non verò respectu Dei. Ita S. August. in Psalm. 2. *Nequando irascatur Dominus, cum dubitatione positum est, inquit, non secundum visionem Prophetæ, cui certum est: sed secundum eos ipsos qui monentur; quia cum dubitatione solent cogitare iram Dei, quibus non aperte revelatur.* Tom. 4. p. 6. D.

II. Ut doceat ex prævisione rei futuræ, humanum non lædi liberum arbitrium. Ita S. Hieronymus in caput 26. Jeremiæ. *Verbum, inquit, ambiguum forsitan majestati Domini non potest convenire, sed nostro loquitur affectu; ut liberum homini servetur arbitrium: ne ex præscientia ejus, quasi necessitate vel facere quid, vel non facere cogatur.* Tom. 3. p. 653.

III. Denique sic loquitur Scriptura, vel ad designandam rei difficultatem, vel ad increpandam hominum malitiam & pervicaciam. Ita S. Augustinus Tract. 37. in Joan. ad hæc verba: *Si me sciretis, forsitan & Patrem meum sciretis. Ille qui omnia scit, ait, quando dicit forsitan, non dubitat, sed increpat Dubitationis verbum est, quando dicitur ab homine, ideo dubitante quia nesciente: cum verò dicitur à Deo verbum dubitationis, cum Deum nihil lateat, illa dubitatione arguitur infidelitas, non opinatur divinitas.* T. 3. p. 2. pag. 551. C.

Objicies 2. Multa prænuntiantur tamquam futura, quæ re ipsa non sunt futura, V. g. Isaia 38. v. 1. mors Ezechia denuntiatur futura, *Dispone domui tuæ, quia morieris: nec tamen ille tunc mortuus est.* Pariter Jonæ 3. v. 4. prænuntiat subversio & ruina proximè impendens urbi Ninive: *Adhuc quadraginta dies, & Ninive subvertetur; nec tamen subversa fuit.*

Resp. Ea non prænuntiari absolutè futura, sed tantum sub conditione. Ita mors Ezechia prædicitur, supposito quòd ordo & cursus causarum secundarum non immutetur, qui quidem mortem illius exigebat; sed cum immutatus ille fuerit, Deo ita jubente, salvus evasit Ezechias. Sic explicat S. August. Lib. 6. de Gen. ad lit. cap. 17. Ita pariter prænuntiat ruina & subversio proxima Ninivitarum, si nempe illi poenitentiam non agant: at cum in cilicio & cinere eam egerint, comminatio, quæ conditionata dumtaxat fuit, eventum non habuit.

Objicies 3. Si certa sit in Deo futurorum contingentium cognitio, duo gravissima sequuntur incommoda: primum, futura illa non amplius liberè ac contingenter, sed necessariò esse futura; quia cum falli non possit Dei præscientia, necesse est ea evenire quæ præscivit: secundum, inutilem omnino & superfluum esse mortalium curam & sollicitudinem in suis rebus sive hujus, sive alterius vitæ promovendis: ad quid enim anxietas illa & sollicitudo? quocumque enim se convertant, quidquid faciant, necesse est ea evenire, quæ Deus futura esse prænovit. Argumentum istud diu fatigavit

vel præstantissima Philosophorum ingenia, eoque aliquando adduxit, ut vel à Deo præscientiam, vel ab homine libertatem auferrent: adeò difficile illis visum est, libertatem hominis & præscientiam Dei simul conciliare.

Resp. I. Quòd etsi angusta & tenuis mens nostra hujus argumenti pondere oppressa succumberet, nec satis liquidò ab eo sese posset expedire, non idcirco tamen neganda foret aut Deo præscientia futuri certissima, aut homini sua expedita libertas; quandoquidem utramque tam clarè ac disertè adstruant divina Scripturæ: præscientiam quidem, testimoniis antea relatis: libertatem verò hominis, infinitis propemodum in locis, ex quibus hoc unum hìc seligo testimonium ex cap. 15. Eccli. v. 12. & seq. *Non dicas: Ille me implauit Deus ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilii sui. Adjecit mandata & præcepta sua Apposuit tibi aquam & ignem; ad quod volueris porrige manum tuam. Ante hominem vita & mors, bonum & malum: quod placuerit ei, dabitur illi.* Utrumque verum est, quamquam conciliare facile non sit.

II. Præscientia Dei præcisè ut est rerum nuda cognitio, non magis tollit rei futuræ libertatem, quàm vel cognitio rei præsentis, vel memoria rei præteritæ. Video hominem sibi violentas manus inferentem: cùm video, non possum revera quin videam; sed cùm videam rem ut est, & homo ille sponte ac liberè violentas sibi manus inferat, mea cognitio rem illam supponit, non facit, nec consequenter vel minimam ipsi necessitatem imponit. Pariter memoria præteritorum non facit ut præterita illa necessaria fuerint. *Sicut tu memoria tua, inquit S. Augustinus* Tom. I. p. 614. E. *Lib. 3. de lib. arb. cap. 4. non cogis facta esse, quæ præterierunt, sic Deus præscientia sua non cogit facienda, quæ futura sunt.* Quod quidem illustratur alio exemplo, periti nempe medici, qui prævidet ex tali morbo talem secuturum effectum, qui re ipsa sequitur. An dices effectum illum propterea necessariò sequi, quia medicus prædixit? Non puto. Sed ideo sequitur, quia hunc postulat morbi natura & conditio, quam medicus ille rectè perspectam habens, effectum illum futurum prænovit.

Ratio autem velut à priori hujusce responsionis, est quia ex vulgata SS. Patrum doctrina, non ideo res futuræ sunt quia Deus eas præscivit, quasi ejus præscientia sit ratio & causa futuritionis; sed ideo potius Deus eas præscivit, quia futuræ sunt: ergo Dei præscientia res futuras supponit, non facit. Ita Origenes in cap. 8. Epist. ad Rom. Theodoret. in eundem locum. S. Aug. L. 5. de Civit. Dei c. 10. & L. 3. de lib. arb. cap. 4. S. Chrysost. hom. 60. in Matth. S. Hieron. in illud Isaia. *Hoc verbum quod locutus est Dominus ad Moab.* S. Joan. Damasc. Dial. adv. Manichæos, quorum verba postea referemus.

Cùm verò nonnulli ex SS. Patribus dicunt res ideo futuras esse quia præsciuntur à Deo, particula illa causalis, *quia*, non causam formalem aut à priori significat, sed argumentum dumtaxat seu signum à posteriori; quia nempe præscientia Dei certissimum est signum rei futuræ: atque optima est hæc consecutio, Deus hoc præscivit, ergo futurum est.

III. Cùm præscientia Dei res attingat quales futuræ sunt, atque futura contingentia sint liberè futura, Deus sua scientia cognovit ea liberè futura esse, ac consequenter nullam ipsis imponit necessitatem. Ita S. August. Lib. 3. de lib. arb. cap. 3. *Cùm, inquit, Deus præsciens sit voluntatis nostræ, cujus est præsciens, ipsa erit. Voluntas ergo erit, quia voluntatis est præsciens: nec voluntas esse poterit, si in potestate non erit.* Ergo & potestatis est præ-

est præsciens. Et Lib. 5. de Civit. Dei cap. 9. objicienti Ciceroni, omnia fato ^{Tom. 7. p. 123. C.} fieri debere, si certus sit ordo causarum à Deo scitus quo omnia fiant, respondet, Non esse consequens ut si Deo certus est omnium ordo causarum, ideo nihil sit in nostræ voluntatis arbitrio. Et ipsæ quippe nostræ voluntates in causarum ordine sunt, qui certus est Deo ejusque præscientia continetur; quoniam & humanæ voluntates humanorum operum causæ sunt. Atque ita qui rerum causas præscivit, profectò in eis causis etiam voluntates nostras ignorare non potuit, quas nostrorum operum causas esse præscivit.

Ex his facile est solvere argumentum istud antea propositum; nempe, Quæ Deus præscivit necessariò futura sunt, quia ejus præscientia falli non potest, distinguo: necessariò futura sunt necessitate consequente & hypothetica quæ ex libera hominis determinatione pendet, concedo: necessitate antecedente & absoluta, nego. Ita cum loquor, necesse est necessitate consequente me loqui, quia actum cum non actu componere simul non possum: at necessarium non est necessitate antecedente, si quidem me ad loquendum liberè determinavi. Ita quoque de divina præscientia ratio- cinandum. Quæ Deus præscivit necessariò futura sunt, necessitate conse- quente liberam voluntatis determinationem, quam Deus liberam futuram esse cognovit: non autem necessitate antecedente, quia res non sunt idcirco futuræ quia præsciuntur à Deo; sed potius ideo præsciuntur, quia futuræ sunt: res quippe illas divina præscientia non facit, sed supponit.

Atque hinc facile est intelligere quomodo divina præscientia inutilem non reddat humanam curam & sollicitudinem: siquidem hanc ipsam cu- ram & sollicitudinem necessariam esse Deus novit, nec nisi ea mediante futurum ut homo rebus suis seu temporalibus seu spiritalibus prospiciat. Unde meritò 2. Petri 1. v. 10. dicitur: *Satagite ut per bona opera certam ve- stram vocationem & electionem faciatis.* Quia nempe nonnisi per bona opera obtinendam esse salutem æternam Deus præscivit ac præordinavit: quæ si non fierent, nec salus obtineretur, nec Deus obtinendam prævidisset.

Objicies 4. Si Deus futura mala præscivit, quare, cum potens sit, ea non impedivit? Ita Marcio apud Tertull. Lib. 2. adversus illum c. 5.

Resp. causam esse: 1. quòd Deus hominem liberum condidit, & suæ libertati permittit, ut sit meriti ac demeriti, præmii vel supplicii ca- pax. 2. quia Deus provisor est generalis, qui ex malo etiam bonum eruere novit, atque in manifestationem gloriæ ac justitiæ suæ hominum peccata convertit. Lege Tertull. Lib. 2. c. Marc. c. 5. 6. & 7. ubi hanc Marcionis objectionem proponit ac dissolvit.

Objicies 5. Illud non potest certò à Deo cognosci, quod determina- tam non habet veritatem: sed talia sunt futura libera, neque enim de- terminata sunt aut in se, aut in suis causis. Non in se, quia non sunt; non in causis, quæ cum liberæ sint, possunt agere vel non agere: ne- que idcirco imperfecta dici debet divina scientia, quòd id non cogno- scat quod non est cognoscibile; sicut imperfecta dici non potest divina potentia, quòd ea non possit quæ sunt in se impossibilia.

Resp. nego min. Futura enim illa determinatam habent veritatem, tum in scientia Dei qua cognoscuntur, tum in se ipsis & in causis libe- ris, non quidem pro præsentì, sed pro futuro: quod enim aliquando certè ac liberè futurum est, dici potest jam habere veritatem certam & determinatam pro futuro, saltem respectu Dei, licet eam nos igno-

remus. Inde manifesta est ratio disparitatis inter res liberè futuras, & res impossibiles: res quippe futuræ objectivam habent veritatem, ac consequenter cognosci à Deo & possunt & debent; quæ autem impossibilia sunt, nulla ratione possunt esse objectum divinæ potentiae.

Objicies 6. Nonnulli ex antiquis negant esse in Deo veram præscientiam. Ita S. August. Lib. 2. ad Simplic. q. 2. S. Gregor. Magn. Lib. 20. Moral. cap. 23. Boetius Lib. 5. Consolat. phil. prosa 6.

Resp. Distinguo ant. Nonnulli ex antiquis negant in Deo veram præscientiam: quoad nomen, concedo: quoad rem nomine significatam, nego. Cum enim præscientia vi nominis sit futuri scientia, atque Deo propriè nihil futurum sit cui sunt omnia maximè præsentia, consequenter nulla in eo propriè & quoad nomen est præscientia; sed tantum scientia quæ ad res futuras, velut ad præsentia extenditur. Ita rem explicat S. Aug. citata q. 2. Lib. 2. ad Simplic. *Quid est, inquit, præscientia, nisi scientia futurorum? Quid autem futurum est Deo, qui omnia supergreditur tempora? Si enim scientia Dei res ipsas habet, non sunt ei futuræ, sed præsentia; ac per hoc non jam præscientia, sed tantum scientia dici potest.*

An Deus certò cognoscat futura conditionata.

Futurum conditionatum illud dicitur, quod re ipsa non est futurum, sed futurum esset si aliqua poneretur conditio: atque hujuscemodi futurum medium veluti locum occupat inter merè possibile, & absolutè futurum. V. g. conversio Tyrionum & Sydoniorum quæ Matth. 11. futura prædicitur, si apud ipsos fierent virtutes ac miracula quæ facta sunt apud Corosaitas & Bethsaiditas, conversio, inquam, illa futura erat sub conditione quæ numquam tamen impleta fuit; adeoque videtur nec merè possibilis, neque etiam absolutè futura, sed quæ futura fuisset, si aliqua posita fuisset conditio.

Quæstio est an Deus certam & infallibilem, an verò incertam dumtaxat & conjecturalem habeat rerum sub conditione futurarum notitiam.

Certam esse affirmant quotquot stant pro scientia media, quæ in illa conditionatorum notitia tamquam fundamento nititur; atque contrariam sententiam in fide periculosam asserere non pertimescunt: imò & accusant è veteribus Thomistis non paucos, quasi scientiam illam conditionatorum Deo denegaverint.

Testatur hoc inter Thomistas Gonzalez de Albelda in 1. p. disp. 44. sect. 2. Reclamant è contra recentiores Thomistæ, Joannes à S. Thoma disput. 20. in 1. p. art. 1. Gonetus disp. 5. de scientia conditionatorum art. 1. ubi Cabreram, Ledesmam & Zumel benignè interpretari conatur, *quamvis*, ut ipse fatetur, illi videantur recedere aliquo modo à communi sententia. Et re ipsa quidem eos à communi sententia hinc recedere, vel ex uno Ledesma manifestè demonstratur: in Opere enim de Auxiliis disp. 2. difficul. 2. pronuntiat, *Deum posse per conjecturas aliquo modo cognoscere quid causa libera faceret, si in tali occasione cum istis vel illis conditionibus constitueretur; non tamen posse certa & infallibili scientia id cognoscere: atque adeo posse Deum judicare, quid foret verosimilius vel probabilius in tali eventu; non tamen posse definitivum judicium ferre, quod hoc esset aut erit, si illud fiat vel fieret.* Post quæ subdit: *Hanc sententiam sequuntur omnes discipuli S. Thomæ, qui hac tempestate interpretantur illum, ut omnes qui sequuntur ejus doctrinam in materia de auxiliis divinæ gratiæ.*

Sed quidquid sit de sententia illorum Thomistarum, hoc certum videtur, esse inter recentiores nonnullos, qui certam illam conditionatorum scientiam Deo abjudicant. Imprimis Curiel Lib. Controversiarum contr. 7. Tiphanius è Societate Jesu Theologus Lib. de ordine & de priori ac posteriori cap. 25. Alii verò nonnulli etsi scientiam illam disertè primum adstruant, subinde verò exempla & testimonia Scripturæ quibus illa probari solet, cum mox citato Tiphanio sic eludunt, ut vel nullum huic scientiæ proprium objectum conservent, vel illam meris conjecturis innixam esse contendunt. Sit itaque

C O N C L U S I O.

Deus certa & infallibili scientia novit futura conditionata.

Probatur 1. Quia ea Deus certò cognoscit, quæ prædicit; neque enim falli potest divina prædictio: atqui futura sub conditione Deus prædixit. Ex multis exemplis quæ Scriptura suppeditat, tria dumtaxat seligimus.

Primum ex Lib. 1. Regum cap. 23. Cùm David ingressus fuisset Ceilam, & Saul hoc audito statuisset illum in urbe concludere, David Dominum de duobus interrogat. 1. Utrum si remaneret, Saul esset venturus ad obsidendam civitatem. 2. Utrum viri Ceilitæ tunc se ipsum & viros quos secum habebat, tradituri essent in manus Saul. *Si tradent me*, inquit, *viri Ceilitæ in manus ejus? & si descendet Saul, sicut audivit servus tuus? Domine Deus Israel indica servo tuo. Et ait Dominus: descendet . . . tradent.* David eò loci Deum non interrogat de mero possibili, nec de periculo seu discrimine in quod adduci poterat; noverat enim possibile esse ut veniret Saul, & ut traderetur à Ceilitis: periculum etiam ipse sentiebat, nec de illo dubitabat. Igitur Deum interrogat de eo quod futurum esset supposita aliqua conditione; nempe supposito quòd veniret Saul: Deus verò affirmativè respondet: *Descendet . . . tradent.* Non ex probabili conjectura (quæ Deum dedecet) ita Deus loquitur, sed ex certa scientia.

Secundum exemplum ac testimonium petitur ex cap. 11. S. Matth. v. 21. ubi dicitur: *Væ tibi Corozain, & tibi Bethsaida: quia si in Tyro & Sidone factæ essent virtutes quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio & cinere pœnitentiam egissent.* Et v. 23. *Et tu Capharnaum, numquid usque in cælum exaltaberis? Usque in infernum descendes, quia si in Sodomis factæ fuissent virtutes quæ factæ sunt in te, fortè mansissent usque in hanc diem.* Ubi particula, fortè, non est dubitantis, sed increpantis; atque idem significat ac, utique. Sicut cùm Joan. 8. v. 19. dicitur: *Si me sciretis, forsitan & Patrem meum sciretis:* particula, *forsitan*, æquivalet isti, *utique*. Ita enim exponitur c. 14. v. 7. *Si cognovissetis me, & Patrem meum utique cognovissetis.* Porro hic agi de futura conversione Tyrionum & Sidoniorum sub conditione, si nempe Christi miracula vidissent, res est per se clara & manifesta.

Tertium exemplum ac testimonium desumitur ex cap. 4. Sapientiæ v. 11. ubi de justo immatura morte sublato dicitur: *Raptus est ne malitia mutaret intellectum ejus, aut ne fictio deciperet animam illius.* Ubi certè futura justi perversio prænosceatur sub conditione non implenda, si nimirum diutius in vivis stetisset.

Probatur 2. Ex SS. Patribus.

Tournely de Deo.

Z 3

S. Gre-

Tom. 2. p. 764. D. S. Gregorius Nyssenus Oratione de infantibus morte immatura subla-
tis, asserit id beneficii loco habendum esse. *Verisimile est enim*, inquit,
eum, qui id quod futurum est æquè atque præteritum cognovit, progressum vitæ
infantis ad perfectionem prohibere, ne quod vi præscia malum animadversum est,
in eo qui ita victurus fuisset, perficiatur, atque ei qui ea voluntate arbitrioque
victurus fuisset, vitii nequitiaque materia vita fiat.

Ed. nov. Tom. 1. p. 160. B. S. Joan. Chrysostomus Lib. 1. ad Stagirium rationem reddens quare
Deus Adamum admissio peccato statim è paradiso proturbaverit: Quo circa, in-
quit, primum hominem à principio è paradiso expulit, quia ex honore sibi præ-
stito deterior effectus esset, si post spretum violatumque mandatum, immotus ille
stabilisque durasset.

Tom. 6. p. 95. B. S. Cyrillus Alexandrinus Lib. 3. contra Julian. probat Porphirii senten-
tiam, nempe, Deum, qui futura novit, alios propter pietatem adhuc juvenes
vitæ præripere, alios verò propter eas quæ necessariis clades futuræ sunt per eos.

Tom. 10. p. 832. B. S. Aug. Lib. de dono persever. cap. 9. Numquid possumus dicere, ait, etiam
Tyrios & Sidonios talibus apud se virtutibus factis credere noluisse, aut creditu-
ros non fuisse si fierent? cum eis ipsis Dominus attestetur, quòd acturi essent ma-
gnæ humilitatis pœnitentiam, si in eis facta essent illa signa virtutum.

Et sub finem capitis confutans errorem Semipelagianorum asserentium
dari gratiam à Deo infantibus nonnullis per baptismum, propter bona
opera quæ facturi essent si ad usum rationis pervenirent; aliis verò gra-
tiam baptismi non dari, propter mala opera quæ prævidentur facturi si
Ibidem F. ad plenioram servarentur ætatem, hæc subjicit. Porro si etiam secundum
facta, quæ facturi essent si viverent, mortui judicantur: profectò quia fideles fu-
turi erant isti (nempe Tyrii & Sydonii) si eis cum tantis miraculis fuisset præ-
dicatum Evangelium, non sunt utique puniendi; punientur autem: falsum est igi-
tur & secundum ea mortuos judicari quæ facturi essent si ad viventes Evangelium
perveniret. Et si hoc falsum est, non est cur dicatur de infantibus qui pereunt,
sine baptismo morientes, hoc in eis meritò fieri, quia præscivit eos Deus, si vi-
verent, prædicatumque illis fuisset Evangelium, infideliter audituros.

Et I. lib. de corrept. & gratia c. 8. idem versans argumentum sic loquitur:
Ibidem p. 760. C. De his differimus, qui perseverantiam bonitatis non habent, sed ex bono in malum
deficiente bona voluntate moriuntur. Respondeant, si possunt, cur illos Deus cum
fideliter & piè viverent, non tunc de vitæ hujus periculis rapuit, ne malitia mu-
taret intellectum eorum, & ne fictio deciperet animas eorum. Utrum hoc in pote-
state non habuit, an eorum mala futura nescivit? Nempe nihil horum, nisi per-
versissimè atque insanissimè dicitur. Cur ergo non facit? Respondeant qui nos irri-
dent, quando in rebus talibus exclamamus, Quàm inscrutabilia sunt Judicia ejus,
& investigabiles viæ ejus! Sicut ergo coguntur fateri, donum Dei esse ut finiat
Ibidem E. homo vitam istam, antequam ex bono mutetur in malum; cur autem aliis donetur,
aliis non donetur, ignorant: ita donum Dei esse in bono perseverantiam secundum
Scripturas de quibus testimonia multa jam posui, fateantur nobiscum; & cur aliis
detur, aliis non detur, sine murmure adversus Deum dignentur ignorare nobiscum.

Ed. nov. Tom. 1. p. 1098. C. Accedat & S. Greg. Magnus Lib. 33. Moral. cap. 19. aliàs 17. ubi obser-
vat in bonum justis cedere si aliquando vexentur. Quia, inquit, mira po-
tentia prævidet (Deus) quòd si quieti ac liberi in tranquillitate persisterent, ten-
tationes ferre adversarii non valentes, mentis prostrati vulneribus jacerent.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. In mente ac doctrina SS. Augustini, Prosperi, ac Fulgentii, nulla est in Deo præscientia nisi rerum quæ reipsa futuræ sunt: quin irrident illi ac damnant in Pelagianis & Semipelagianis præscientiam futurorum sub conditione.

S. Augustinus Lib. 1. de anima & ejus origine cap. 12. *Ipsa, inquit, exinanitur omnino præscientia, si quod præscitur non erit. Quomodo enim rectè dicitur præsciri futurum, quod non est futurum?* Et Lib. de prædest. SS. cap. 14. exponens istud, *Raptus est ne malitia mutaret intellectum ejus. Dictum est, inquit, secundum pericula hujus vitæ, non secundum præscientiam Dei, qui hoc præscivit quod futurum erat, non quod futurum non erat: id est, quod ei mortem immaturam fuerat largiturus, ut tentationum subtraheretur incerto; non quod peccaturus esset, qui mansurus in tentatione non esset.* Tom. 19. p. 345. C. Ibid. pag. 807. F.

S. Fulgentius Lib. 1. de veritate prædestinationis cap. 7. *Absurdè dicitur, inquit, Deum præscisse parvuli futura peccata, quæ futura non erant. Neque enim Dominus rerum omnium conditor facienda præscisset, quæ facienda non essent. Scimus namque præscientiam Dei sic esse veram atque incommutabilem, ut quæ futura præscit, verè futura sint.* Pag. 441.

S. Prosper in Epistola ad S. August. loquens de Semipelagianis, *In tantum, inquit, quibuscumque commentitiis meritis electionem Dei subjiciunt, ut quia præterita non extant, futura quæ non sint futura, confingant, novoque apud illos absurditatis genere, & non agenda præscita sint, & præscita non acta sint.* Inter Au. 225. Tom. 2. p. 823. A.

Resp. ad 1. distinguo ant. Nulla est in Deo præscientia rei absolutè futuræ, nisi res illa futura sit, concedo: rei futuræ sub conditione, nego. Itaque Dei præscientia versatur & circa ea quæ sunt absolutè futura, & circa ea quæ sunt dumtaxat futura sub conditione: Deus enim res cognoscit quales sunt aut erunt, aut futuræ essent si aliqua poneretur conditio. Locis in confirmationem Conclusionis nostræ laudatis, S. Augustinus disertè agnoscit præscientiam futurorum sub conditione; testimoniis verò quæ hic objiciuntur, agnoscit præscientiam rerum absolutè futurarum: una verò aliam non excludit, & utraque aptè ac commodè utitur S. Doctor ut Pelagianos & Semipelagianos refellat. Scientia quidem absolutè futurorum, ut probet ea dumtaxat hominum opera præmio vel supplicio afficienda esse, quæ re ipsa futura sunt absolutè, non verò quæ futura dumtaxat fuissent ex aliqua conditione numquam ponenda, sicut dicebant Semipelagiani: scientia verò conditionatorum, ut ostendat adversus eosdem res futuras sub conditione, non esse Deo causam & motivum, cur alios ad gratiam & gloriam prædestinet, alios verò reprobet. Quod ut clariùs adhuc elucescat,

Resp. ad 2. SS. Augustinus, Prosper ac Fulgentius damnant & irrident in Semipelagianis scientiam conditionatorum, distinguo, ratione abusus, & errorum quibus scientiam illam involvebant, concedo: ratione scientiæ ipsius in se spectatæ & quoad substantiam, nego.

Itaque ut penitiùs mens illorum Doctorum introspectiatur, præ oculis haberi semper debet institutum illorum in confutandis erroribus Pelagianorum & Semipelagianorum, circa scientiam Dei sive absolutè, sive conditionatè futurorum.

L. Pelagiani docebant fundamentum prædestinationis ad fidem Evangelii,

gelii, & ad gloriam, esse merita merè humana ex solis viribus liberi arbitrii, quæ Deus absolutè futura prævidebat. Erat hic capitalis illorum error, in quem perpetuò oculos convertit Augustinus, cum probat prædestinationem ad gratiam, & ad gloriam gratuitam esse; per exclusionem scilicet meritorum naturæ. Utrum enim prædestinatio ad gloriam antecedit vel sequatur prævisionem meritorum ex gratia, non videtur S. Doct. hujusmodi controversiam ad sensum Scholæ, agitasse.

Semipelagiani verò, etsi ad fidem & bona opera gratiam necessariam esse agnoscerent, ad initium tamen fidei, seu ad quemdam pium credulitatis affectum prævium, naturam & vires liberi arbitrii sufficere contendebant: atque pium illum credulitatis affectum, quem Deus prævidebat, aiebant Deo esse causam ac motivum ut fidei gratiam concederet: quem errorem strenuè insequitur ac refellit S. August. Libro integro de prædestinatione Sanctorum.

II. Iidem Semipelagiani abutebantur scientia conditionatorum, circa prædestinationem tum adultorum tum parvulorum: dicebant scilicet, bonum vel malum usum gratiæ quem Deus futurum esse prævidebat, si eam nonnullis adultis concederet, esse causam seu motivum quo Deus movebatur ut hanc gratiam nonnullis certò concederet, aliis verò denegaret. Quod quidem manifestè falsum & absurdum esse ostendebat S. Aug. vel ex uno Tyrriorum & Sidoniorum exemplo, qui quidem prævidebantur credituri si miracula Christi vidissent, Matth. 11. nec tamen ea viderunt, nec crediderunt.

Quantum verò ad infantes, qui merito pares, occulto tamen Dei judicio ita secernuntur, ut eorum nonnulli absque percepto baptismo morientes æternum pereant, alii verò percepto baptismo salutem æternam consequantur; Semipelagiani recurrebant ad merita vel demerita eorum, quæ Deus futura fuisse prævidebat, si diutius illi vixissent. Ita referunt SS. Augustinus & Prosper. *Deus*, inquiunt apud S. Augustinum Epistola 194. aliàs 105. ad Sixtum num. 42. *in eis quos hinc aufert, prævidet quemadmodum victurus esset quisque si videret: & ideo quem nequiter novit fuisse victurum, sine baptismo facit emori, sic in eo puniens opera mala, non quæ fecit, sed quæ facturum fuit.*

Tom. 2. p.
728. B.

Ibidem p.

822. F.

Tom. 10

p. 781.

S. Prosper in Epistola ad S. August. quæ est de erroribus Massiliensium. Cum, inquit, innumerabilium illis multitudo objicitur parvulorum, qui utique excepto originali peccato nullas adhuc habentes voluntates, nullas proprias actiones, non sine Dei judicio secernuntur; ut ante discretionem boni ac mali de usu vitæ istius auferendi, alii per regenerationem inter cælestis regni assumantur hæredes, alii sine baptismo inter mortis perpetuæ transeant debitores, tales ajunt perdi, talesque salvari, quales futuros illos in annis majoribus, si ad activam fervarentur ætatem, scientia divina præviderit. Absurdam illam sententiam meritò explodit, & irridet S. August. multisque confutat argumentis, isto imprimis: quòd nempe nullus vel præmio vel supplicio affici debeat propter ea bona vel mala quæ facturum fuisset, sed propter ea quæ re ipsa fecit; pronuntiante Apostolo 2. Corinth. 5. v. 10. *Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit sive bonum sive malum. Nullus mortuus, ait S. August. L. de dono persever. c. 9. judicatur ex bonis seu malis quæ fuerat, si non moreretur, acturus: alioquin Tyrri & Sydonii non secundum ea quæ gesserunt, pœnas luerent; sed potius secundum ea quæ gesturi fuerant, si in eis illæ virtutes Evangelicæ factæ fuissent, per grandem pœnitentiam & per Christi fidem consequerentur salutem.*

Tom. 10.
p. 833. B.

Atque

Atque iste Semipelagianorum abusus August. aliquando impulit, ut scriberet *futura quæ non sunt futura à Deo non præsciri*; sed intellige, non præsciri ad sensum & mentem Semipelagianorum, & ad eum finem ac usum quem illi confinxerant, verum est, non præsciri omnino ac simpliciter negamus.

Instabis ex S. Aug. L. 26. cap. Faustum cap. 4. *Omnia quæ verè futura sunt, sine dubio fient; si autem facta non fuerint, futura non erant*. At quæ futura sunt sub conditione non ponenda, numquam fient; ergo non sunt futura.

Resp. distinguo maj. Si autem facta non fuerint, futura non erant, absolute concedo: futura non erant, aut potius non fuissent, aliqua posita conditione, nego. Ex hoc S. Augustini testimonio inferri duntaxat potest, quod omnes fatentur, futura sub conditione non ponenda, revera non esse futura; sed malè inde infertur illa futura non fuisse, si certa quædam conditio poneretur; ac consequenter perperam infertur ea certò à Deo non cognosci.

Objicies 2. S. Thomas affirmat rem contingentem non posse certò cognosci, nisi prout est actu in se ipsa, & sic *consideratur*, inquit, *ut præsens*, atqui futurum conditionatum non est actu in se ipso; cum non sit, sed esset si poneretur certa conditio: ergo non potest certò à Deo cognosci.

Confirmatur. Quia idem S. Doctor affirmat futurum contingens videri à Deo, quia est divinæ æternitati præsens: atqui futurum sub conditione, cum de facto non existat, non est divinæ æternitati præsens; ergo certò non potest à Deo cognosci.

Præterea juxta eundem S. Doctorem 1. part. quæst. 14. art. 13. veritas propositionis conditionalis consistit in bonitate consequentiæ: atqui in propositione de futuro contingenti conditionato non reperitur bonitas illationis, cum non sit necessaria connexio inter antecedens & consequens; ergo propositio de futuro conditionato non est vera.

Resp. ad 1. dist. maj. Res contingens non potest cognosci nisi prout est actu in se ipsa, vel simpliciter & absolute, vel conditionatè, concedo: nisi sit actu in se ipsa absolute ac simpliciter, nego. Dist. min. Atqui res conditionatè futura non est actu in se ipsa simpliciter & absolute, concedo: non est sub conditione, nego. Licet enim absolute non existat, existeret tamen actu extra suas causas, si poneretur certa conditio. Hinc fit, ut æquè certò cognosci à Deo possit, ac quod futurum est absolute.

Ad 2. dist. min. Futurum conditionatum non est divinæ æternitati præsens tamquam absolute futurum, concedo: tamquam futurum conditionatè, nego. Divinæ quippe æternitati præsens est modo suo, idest conditionatè.

Ad 3. dico S. Thom. loco citato agere de cognitione discursiva per quam unum ex alio deducitur, in quo propositionis genere non reperitur veritas, nisi antecedens sit necessariò connexum cum consequente: at verò in propositione quæ simpliciter & sine discursu aliquid enuntiat futurum sub aliqua hypothesis, veritas illius non consistit in necessaria connexione antecedentis cum consequente, sed in eo præcisè quòd ponatur effectus, modò ponatur talis conditio: quod fieri potest sive effectus sequatur necessariò, sive contingenter ex aliqua conditione.

Objicies 3. Licet Deus in Scripturis utatur aliquando oratione discursiva, non tamen inde benè colligitur verum esse in ipso discursum: pariter licet utatur enuntiationibus vocalibus, non est tamen in divino intellectu compositio mentalis, qualis significatur enuntiatione vocali; ergo similiter
quamvis

quamvis in Scriptura Deus dicatur scire futura conditionata, non sequitur tamen in eo revera esse certam & infallibilem illorum notitiam.

Confirmatur. Quia sicut discursus & enuntiatio dicunt imperfectionem Deo repugnantem, ita & scientiam conditionatorum: sicut enim discursus importat multipliciter & successione actuum in intellectu, & enuntiatio compositionem ac unionem prædicati cum subjecto; ita scientia futurorum sub conditione dicit suspensionem & hæitationem in mente divina, cum sit de objecto suspenso & à conditione pendente.

Resp. nego conseq. Namque præscientia futuri sub conditione nullam involvit imperfectionem, sicut involvit discursus & enuntiatio mentalis.

Ad confirmationem. Licet scientia futurorum sub conditione sit de objecto suspenso ratione conditionis à qua pendet, non est tamen ipsa præscientia suspensa, aut anceps, sed certa, infallibilis ac simplex, quæ unico ac simplici intuitu futura huiusmodi attingit.

Objicies 4. Nullum futurum potest certò cognosci ante Decretum Dei, quia sine illo decreto nihil futurum: at nullum est in Deo decretum actuale & absolutum pro re numquam futura, inutile enim prorsus illud foret; ergo &c.

Resp. dist. minor. Nullum est in Deo decretum actuale & absolutum pro re numquam futura, concedo: decretum conditionatum, quod nempe sit pars illius conditionis sub qua res esset futura, nego. V. gr. cum Deus prædixit futuram Tyrionum conversionem, vidit Tyrios convertendos sub ista conditione: Si voluissim apud illos fieri miracula Christi, & eam ipsis gratiam concedere quæ necessaria fuisset ut visis Christi miraculis credidissent, conversi illi fuissent. Decretum ergo Dei quod esset, includitur tamquam pars, in conditione sub qua futura illa conditionata videntur; adeoque vera est in rigore ista propositio: Nihil futurum cognoscitur ante decretum Dei, vel quod est, si res sit absolutè futura; vel quod fuisset, si res dumtaxat futura sit sub conditione numquam ponenda.

ARTICULUS TERTIUS.

De medio in quo Deus omnia cognoscit.

QUæ hætenus dicta sunt de objecto, amplitudine, & certitudine divinæ scientiæ, adeo certa sunt & explorata apud omnes Theologos, ut vix salva fide negari possint. Non ita est profectò de præsentī controversia circa modum seu medium quo Deus omnia cognoscit, quæ tota est Scholastica ad exercitium Scholæ accommodata, ac meris conjecturis & ratiociniis subnixæ: in qua proinde nihil Ecclesia præscribit, nisi hoc unum, ut in tanta opinionum, quas permittit, libertate ac varietate, pax Christi ab omnibus fervetur, nulla censoria nota iniusta cuicumque opinioni quæ liberè ac salva fide in Scholis agitur. Modus etenim divinæ scientiæ mysterium est humanæ menti impervium, ac meritò cum Apostolo hic exclamandum: *O altitudo sapientiæ & scientiæ Dei.*

Tom. 4. p. 454. D. Quapropter S. August. in Psal. 49. *Non audeamus dicere, inquit, Quomodo novit Deus? Ne fortè hoc à me fratres expectetis ut explicem vobis, quomodo cognoscat Deus: hoc solum dico, non sic cognoscit ut homo, non sic cognoscit ut Angelus: & quomodo cognoscit, dicere non audeo, quoniam & scire non possum.*

Quisque igitur hic se contineat intra modestiæ fines, nec jactantiùs hoc sibi

sibi audeat sumere, quam tuetur sententiam hanc solam esse veram, alias verò falsas.

Nobis satis otii non est ut singulas infinitorum propemodum Scholasticorum opiniones hic recenseamus: satis nobis erit, quam verisimiliorem putamus, exponere.

Eundem verò sequemur ordinem quem Articulo superiori; ac varia divinæ scientiæ objecta percurrendo, de medio in quo Deus ea cognoscat, inquiremus.

Medium autem cognitionis illud dicitur, in quo res aliqua cognoscitur; seu quod prius cognitum, ducit in cognitionem alterius.

Quo in medio Deus semetipsum cognoscat.

C O N C L U S I O.

Deus absque ullo medio se ipsum per seipsum immediatè cognoscit.

Vix ulla probatione iudiget ista Conclusio, adeo est per sese clara & manifesta. Nihil enim in Deo prius est ipsius essentia, nihil quod veluti causa sit cognitionis essentiæ divinæ. Imò essentia divina ratio & causa est in qua Deus omnia cognoscit, cum vim habeat intelligendi infinitam.

Quo in medio Deus alia à se seu creaturas cognoscat.

C O N C L U S I O.

Deus cognoscit in sua essentia res omnes creatas.

Probatur. Quia indecens foret ac Deo indignum, rerum creatarum cognitionem illum à rebus ipsis quasi emendicare, cum habeat in se ipso clarissimum speculum in quo omnia nitidissimè intuetur, divinam scilicet essentiam, cujus innita & inexhausta est vis intelligendi, & quæ res omnes tamquam effectus in causa, in se continet. Unde Jo:1. dicitur: *Quod factum est in ipso vita* Ro.3. p.1.
erat. In qua vita, ait S. Aug. L.5. de Gen. ad Lit. c.15. *Deus vidit omnia.* 192. A.

Ita docent sancti Patres.

S. Dionysius Lib.7. de divinis nominibus (si tamen auctor est hujus Ed. Paris.
Operis) Neque enim, inquit, ea quæ sunt ex iis quæ sunt discens novit divi- 1615. p.
na mens, sed ex se & in se per causam, rerum omnium cognitionem, scientiam 236. D.
essentiamque anticipatam, & antè comprehensam habet: non quòd per speciem singula consideret, sed quòd uno causæ complexu omnia sciat & contineat.

S. Ambrosius cap.1. in Symbolum. Licet, inquit, omnia cælestia & terrestria ac minima quæquæ perspiciat (Deus) nihil tamen extra se intelligere, Ed. vet.
sed singula in se intueri dicitur. Tom.4. p. 87. H.

S. August. Lib.15. de Trinit. cap.14. Novit omnia Deus Pater in se ipso, Tom.8. p.
novit in Filio: sed in se ipso, tamquam se ipsum; in Filio tamquam Verbum 984. F.
suum, quod est de his omnibus quæ sunt in se ipso.

Et L.5. de Gen. ad Litt. cap.15. Vidit omnia Deus, inquit, quando fecit; Ro.3. p.1.
& sicut vidit, ita fecit: non præter se ipsum videns, sed in se ipso. Unde idem p.192. A.
S. Doctor antea laudatus Conclusionè 3. Art.2. Quæst.14. docet cognitionem

tionem creaturarum extra Deum imperfectiorem esse & decoloratiorem.

Gravis est difficultas, quæ Scholasticos nostros plurimum exercet, variasque in partes distrahit, sub qua nempe præcisa ratione divina essentia medium sit formale quo creaturæ cognoscuntur; an ut species intelligibilis infinita in virtute repræsentandi? an ut causa rerum? an ut medium formale incognitum, seu verbum mentis quod Deum primò, tum creaturas in se ipsis repræsentet? Difficultas autem ista spectat creaturas tum possibiles, tum contingenter & liberè aliquando futuras, tum eas quæ futuræ essent si aliqua poneretur conditio, quæ numquam tamen ponenda est. De quibus sigillatim differendum.

Quo in medio Deus videat creaturas possibiles.

Certum est Deum antecedenter ad omne decretum quo velit aliquas creaturas producere & aliàs non producere, cognoscere omnes quæ esse possunt: si enim eas non cognosceret, non posset velle aliquas producere, & alias improductas relinquere.

Quæritur autem quomodo seu in quo medio priùs cognito Deus possibilia cognoscat: an in sua omnipotentia seu essentia, tamquam rerum omnium causa. Ita vulgò sentiunt Thomistæ. Vasquez è contra 1. part. disp. 60. cap. 2. fatetur quidem Deum omnia in sua essentia intueri, non tamquam in causa, sed tamquam in verbo & specie expressa.

C O N C L U S I O.

Deus omnia possibilia certò cognoscit in sua omnipotentia seu essentia, tamquam in causa rerum omnium effectrice.

Probatur tum ex S. Dionysio loco Conclusionis præcedente citato; tum ex
 Tom. 7. p. S. Thoma in Lib. 1. Sent. dist. 35. qu. 1. art. 2. in argumento sed contra. *Deus*,
 312. col. inquit, *cognoscit essentiam suam: sed per essentiam suam est principium rerum:*
 1. C. *ergo ipse cognoscit se esse principium rerum: Sed impossibile est quòd cognoscatur*
aliquid esse principium, nisi cognoscatur aliquid cuius est principium: quia qui no-
vit unum relativorum, cognoscit & reliquum, ut in prædicamentis dicitur. Et
 Tom. 13. L. 1. contra Gentiles c. 49. *Effectus cognitio*, inquit, *sufficienter habentur per*
 2. 159. B. *cognitionem suæ causæ. Unde scire dicimur unumquodque, cum causam ejus cogno-*
scimus. Ipse autem Deus est per suam essentiam causa essendi aliis: cum igitur
suam essentiam plenissimè cognoscat, oportet ponere quòd etiam alia cognoscat.

Eandem doctrinam inculcat 1. part. qu. 12. artic. 8. ubi supponit tamquam certum, cum omnia sint in Deo tamquam effectus in sua causa, in eo omnia videri sicut effectus videntur in causa. Hinc verò concludit, nullum intellectum creatum videre in Deo omnes creaturas possibiles, *Quia*, inquit, *intellectus ille potest in causa cognoscere omnes causæ effectus, & omnes rationes effectuum, qui causam totaliter comprehendit. Nullus autem intellectus creatus totaliter Deum comprehendere potest. Nullus igitur intellectus creatus videndo Deum potest cognoscere omnia quæ Deus facit vel potest facere.*

Ratio manifesta est: quia Deus seipsum perfectè seu comprehensivè cognoscit; ergo & illa omnia quæ in ipso tamquam in causa continentur; pariter cognoscit tamquam in medio priùs cognito.

Dices 1. Si Deus distinctè cognoscit creaturas possibiles in se ipso
 tamquam

tamquam in causa efficiente, necesse est admittere in Deo quemdam respectum transcendentalem ad creaturas : atqui hoc falsum est. 1. Quia relatio transcendentalis specificatur à termino, nulla autem perfectio divina specificatur à creatura. 2. Id quod refertur ad aliud, ad illud ordinatur: atqui Deus non ordinatur ad creaturas, sed potius creaturæ ordinantur ad Deum. 3. Quod aliud respicit, per illud potest perfici: at Deus perfici non potest per creaturas.

Resp. Objectionem istam totam esse de nomine: nam si nomine relationis transcendentalis intelligitur ratio seu perfectio, quæ secundum se est huiusmodi ut perfectè concipi nequeat quin concipiatur aliud ab ipsa distinctum, fateor Deum quatenus est causa efficiens creaturarum, ad eas hoc sensu transcendentaliter referri; & in hoc nulla prorsus includitur imperfectio. Quòd si per relationem transcendentalem intelligitur id quod ordinatur ad aliud tamquam ad suum perfectibile, hoc est tamquam ad formam per quam specificatur atque perficitur, negamus hoc sensu Deum respicere relatione transcendentali creaturas posibles.

Dices 2. Deus omnia unico & simplicissimo intuitu cognoscit: ergo prius non cognoscit essentiam, tum alia quæ sunt ab ea distincta.

Resp. dist. conf. Non cognoscit prius prioritate temporis aut durationis, imò nec prioritate naturæ, concedo: non cognoscit prius prioritate quadam rationis, nego. Licet igitur Deus omnia simul cognoscat, non tantum tempore & duratione, sed & natura, quia nempe simplicissima est ejus cognitio; potest tamen assignari prioritas quadam rationis, quatenus scilicet ex parte objectorum quæ cognoscuntur, unum concipitur à nobis veluti ratio qua Deus aliud cognoscit, eò quòd unum sit magis conjunctum ipsi Deo intelligenti, quàm aliud.

Quo in medio Deus contingenter & liberè futura cognoscat.

Præsens controversia videtur origo fuisse, radix ac initium omnium discordiarum quæ tanto animorum æstu excitatæ sunt in famosis Congregationibus de Auxiliis, inter Patres Dominicanos ex una parte, & Molinæ sectatores ex altera: cujus quidem plena solutio tota ferè pendet ex varia circa gratiæ vim & efficaciam sententia. Quippe si admittatur gratia ex se se seu natura sua efficax, hoc est, quæ ex natura sua certam, infallibilem & essentialem habeat cum voluntatis consensu connexionem independentem à prævisto illo consensu, pronum est asserere, Deum liberè & contingenter futura supernaturalis ordinis certò cognoscere in virtute gratiæ, seu in decreto absoluto quo statuit gratiam illam conferre. Si verò non admittatur huiusmodi gratia ex se se efficax, procul dubio in illa, seu in decreto absoluto eam concedendi, tamquam in medio, non potest Deus futura illa certò & infallibiliter cognoscere. Cui quidem quæstioni ut viam præmuniamus,

Observandum est I. inter futura libera & contingentia, alia esse naturalis ordinis, alia verò supernaturalis & gratiæ.

II. Alia esse bona & meritoria, alia verò mala seu peccata.

III. Humanam naturam considerari hinc posse in duplici statu: innocentiae nimirum, in qua primus homo conditus est; & peccati, in quod subinde lapsus fuit, suo lapsu ac ruina universum genus humanum involvens.

IV. Va-

IV. Varias in partes distractos ac divisos hîc esse Scholæ Theologos.

Prima sententia Thomistarum est, qui contendunt, Deum futura libera cujuscunque ordinis, seu naturalis seu supernaturalis, certò cognoscere in suis decretis absolutis physicè præmoventibus seu determinantibus: quorum decretorum necessitatem illi repetunt ex parte quidem Dei, ex supremo ejus in res omnes dominio; ex titulo primæ causæ, causæ universalissimæ, primi moventis & agentis: ex parte verò creaturæ, ex omnimoda ipsius dependentia & subordinatione à Creatore, causæ secundæ à prima; ex potentialitate, ut ajunt & indeterminatione creaturæ, qua fit ut in actum erumpere non possit, nisi Deo physicè præmovente, & prædeterminante voluntatem ad agendum, determinetur. Atqui inde est quòd contendant physicam illam præmotionem in ipso etiam innocentis naturæ statu necessariam fuisse, quia in eo locum habuissent rationes illæ omnes ac causæ quibus necessitatem illam adstruunt.

Quæstionis verò propositæ difficultatem eludere hîc videntur quotquot asserunt futura contingentia certò à Deo videri in reali eorum cum divina æternitate, coexistentia: quæ certè quæstio nihil habet commune cum decretis absolutis physicè præmoventibus.

Quod verò spectat peccatorum cognitionem, iidem Thomistæ duo in peccato distinguunt, malitias scilicet actus, & substantiam seu entitatem. Malitiam quidem in decreto permissivo, entitatem verò in decreto præmovente certò à Deo videri plures ex illis affirmant. Dico plures; nonnulli enim rejiciunt prædefinitiones malorum seu peccatorum, ut testatur Petrus Ledesma Ordinis Prædicatorum qu. unica de auxiliis art. 18. Hos inter eminet Gonz. de Albelda ejusdem Ordinis. qui disp. 59. in 1. part. S. Thom. sect. 2. Dico 3. confutat Didacum Alvarez pariter Thomistam, docentem Lib. 3. de auxiliis disp. 24. Deum prædefinire totam entitatem actus peccaminosi: quam doctrinam ita refellit Gonzal. ut contendant eam pugnare contra mentem S. Thom. ejusque discipulorum.

Secunda sententia est discipulorum Jansenii, qui Augustiniani esse ac dici amant. Ii cum vim & efficaciam gratiæ hoc in statu repetant ex delectatione cœlesti relativè superiori ac victrice, idest, quæ gradibus superior est delectatione oppositæ concupiscentiæ, consequenter in hujusmodi gratia, seu decreto absoluto illam conferendi, futura libera supernaturalis ordinis à Deo certò cognosci affirmant. A Thomistis verò hîc diffident in duobus: 1. quòd gratiam illam ex se efficacem ac victricem & decreta præmoventia non admittant nisi pro statu naturæ lapsæ, ob corruptionem scilicet & infirmitatem naturæ ex peccato derivatam; non autem pro statu naturæ innocentis, in quo gratia versatilis libero voluntatis arbitrio permixta sufficiebat. 2. In eo quòd Thomistæ vim & efficaciam gratiæ velint esse absolutam, eamque repetant ex physica Dei præmotione: Augustiniani verò contendunt illam esse relativam, per oppositionem scilicet ad oppositam concupiscentiam, quæ cum gradibus inferior est, gratia victrix ac efficax evadit.

Obiter hîc observa, gratiam illam versatilem, quam Augustiniani in statu præsentis tantopere deprimunt, ab illis nihilominus agnoscî in statu innocentie: quo uno significant, eam talem in se non esse qualem illi traducunt, quasi verò si Deo injuriosa foret; si derogaret ejus virtuti & omnipotentia, si Creatorem creaturæ subjiceret; si humanæ voluntatis foret pedissequa, sicut illi

illi perpetuò obtrudunt; aliquo in statu posset admitti. Aut igitur, gratia huiusmodi ab omni penitus statu eliminanda, quod illi non concedunt; aut (quod longè consultius) in nullo damnanda est.

Tertia sententia eorum est, qui efficacem à se gratiam sensu tum Thomistico tum Janseniano, ac decreta absoluta præmoventia rejiciunt, quòd existiment ea cum humana libertate conciliari satis non posse. Contendunt igitur illi Theologi, Deum circa liberas hominis actiones nihil omnino absolute statuere ac prædefinire, nisi prius cognoverit quid homo facturus esset si in his vel illis circumstantiis collocaretur, si hæc vel illa gratia ipsi conferretur: non quòd prævisus sub tali gratia voluntatis consensus sit Deo causa & ratio quæ illum certò moveat atque determinet ad gratiam concedendam; quot enim sunt quorum futurum prævidetur consensus quibus tamen gratia illa occulto, sed iusto Dei iudicio denegatur? Sed ut nostro concipiendi modo Deus dirigatur in suis decretis absolutis formandis, ac salva remaneat sub efficaci Dei motione, humana libertas.

Defensores huius opinionis agnoscunt gratiam esse efficacem in ratione doni ac beneficii, quando nempe ex multis congruis auxiliis quæ Deus habet in sua potestate, & quibus, si dentur, prævidet hominem consensurum, ista potius quàm alia seligit ac largitur: quod certè doni cuiusdam ac beneficii singularis loco haberi debet.

Agnoscunt etiam gratiam efficacem esse in actu primo: hoc est, habere ex se vim excitandi, movendi & alliciendi voluptatem; non tamen efficacem in actu secundo, nisi accedente voluntatis consensu, qui consensus semper est à virtute gratiæ prævenientis, adjuvantis, concomitantis, seu simul cum libero arbitrio ad opus bonum concurrentis.

Quapropter totus huiusce famosæ controversiæ cardo in eo esse videtur, utrum nempe gratia, ex qua voluntas bonum operatur, debeat certò & invictè præmovere seu prædeterminare physicè vel moraliter voluntatem ad benè agendum; an verò sufficiat, si præveniat, comitetur, concurrat ac simul operetur cum voluntate. En quò tandem recidit grandis illa & operosa controversiarum moles quæ à sæculo & amplius Theologos nostros tam durè exercent: aliæ verò quæstiones accessoriæ sunt, quæ ex objectionibus, vel ex earum solutione enatæ magis videntur, quàm ex visceribus seu substantia rerum.

Porro per se clarum est, in isto postremo systemate futura libera non videri, aut in decreto Dei absoluto, quod nullum est, aut in voluntate creata, quæ ante decretum suspensa est & indeterminata; sed in essentia Dei, tamquam specie intelligibili in repræsentando infinita. His præmissis sit

PRIMA CONCLUSIO.

Deus futura contingentia non cognoscit aut in reali eorum cum æternitate coexistentia, aut in proximis eorum causis tamquam in medio prius cognito. Duæ sunt Conclusionis partes.

Prima pars probatur i. Quia quod non est ab æterno secundum suum esse proprium & reale, non potest alteri ab æterno coexistere: atqui futura contingentia non sunt ab æterno secundum suum esse proprium & reale, ut fides docet; ergo &c.

Major propositio aperta est. Namque coexistentia duorum est simultanea

tanea illorum existentia: est enim quædam relatio, cujus fundamentum aliud non potest assignari præter existentiam utriusque termini; ergo cum futura contingentia ab æterno non existant, non possunt etiam divinæ æternitati coexistere.

II. Præcipua ratio qua ducuntur nonnulli Theologi ut hanc futurorum realium cum æternitate coexistentiam defendant, petitur ex infinitate & indivisibilitate divinæ æternitatis, qua fit ut sit tota simul, omnesque temporis differentias absque divisione contineat: atqui ratio hæc non videtur efficax; probat enim dumtaxat res, quando sunt, coexistere toti æternitati, non autem quando non sunt; & probatur exemplo & paritate divinæ immensitatis: scilicet, etsi immensitas Dei æquè indivisibilis sit in partes permanentes, ac æternitas in partes successivas, tamque infinita sit in ordine ad omnia spatia replenda, quàm æternitas ad omne tempus complectendum; attamen quæcumque ei aliquando præsentia futura sunt in aliqua parte loci, jam nunc præsentia esse dici non possunt: ergo pariter futura contingentia non coexistunt divinæ æternitati, sed coexistent, quando erunt; & quidem coexistent absque ulla ex parte ipsius æternitatis mutatione aut divisione.

Probatur 3. auctoritate S. August. Lib. 5. de Gen. ad Litt. cap. 18. num. 36.

Tom. 3. p. 2. p. 193. D. Hæc, inquit, antequam fierent ulique non erant. Quomodo ergo Deo nota erant quæ non erant? Et rursus quomodo ea faceret, quæ sibi nota non erant? Non enim quidquam fecit ignorans. Nota ergo fecit, non facta cognovit. Proinde antequam fierent, & erant, & non erant: erant in Dei scientia, non erant in sua natura. Nihil differtius proferri potest.

Secunda pars Conclusionis probatur. Quia causa futuri liberi, humana scilicet voluntas, vel spectatur in se præcisè ac nudè, vel in certis quibusdam circumstantiis posita, vel tandem in ipsamet actione: atqui nullo ex his modis potest Deo esse certum & infallibile medium cognitionis. Non primo, quia sic planè suspensa est ac indeterminata voluntas indifferens ad utrumque oppositum; in causa autem indeterminata nihil certi cognosci potest. Non secundo, quia quibuslibet suppositis circumstantiis adhuc libera remanet, & agere potest vel non agere: quòd si unam in partem potius quàm in aliam inclinanda prævidetur, non certò, sed conjecturaliter dumtaxat id prævidetur; procul autem à Deo est omnis incerta & conjecturalis cognitio. Non denique tertio quia videre causam agentem, non est videre actionem in causa, sed in seipsa: non diffitemur autem futuras illas liberas actiones à Deo videri in seipsis terminativè, ut vocant: at non motivè ac formaliter, quo sensu intelligenda est nostra Conclusio.

Dices 1. contra primam Conclusionis partem. Æternitas est infinita & indivisibilis, & tota simul: ergo omnia futura ei simul coexistunt.

Resp. nego conf. Sequitur dumtaxat ea futura divinæ æternitati coextitura esse quando erunt; & quidem, ut diximus, sine ulla mutatione aut divisione in æternitate; sed non sequitur quòd actu ac realiter coexistent. Quomodo enim coexisterent æternitati, quæ non existunt in se? Prius enim est existere simpliciter, quàm alteri coexistere.

Coexistunt, ait Gonetius disp. 4. de scientia futurorum contingentium art. 7. parag. 1. per coextensionem scilicet ipsius æternitatis ad illam differentiam temporis in qua res futuræ sunt. At non satis intelligitur, quid sit æternitatem actu & realiter coextendi ad id quod nondum est actu & realiter: coextensio enim illa terminum supponit ad quem tendat, sed ab æter-

æterno terminus ille realis non est; ergo ad illum divina æternitas actu & realiter tendere, seu ei coexistere non potest.

Instabis 1. Respectu æternitatis nihil est futurum, nihil præteritum. *Apud Deum*, ait S. Aug. L. 5. de Trinit. cap. 16. *nec præterita transierunt, & futura jam facta sunt*. Et in Psal. 101. *Nihil ibi est præteritum quasi non sit, nihil est futurum, quasi nondum sit. sed quidquid ibi est, non nisi est*.

To. 8. p.
844. A.
To. 4. p.
1107. B.

Resp. Distinguo antecedens. Respectu æternitatis adæquatè sumptæ, & secundum id quod dicit in recto, nihil est futurum, concedo: quia illi omnia præsentia sunt eo ipso tempore quo fiunt, & secundum id quod dicit in recto, divinam scilicet existentiam, omninò immutabilis est: eo ferè modo quo (servata proportione) pons in medio fluminis erectus, vel arbor ad ripam illius plantata immota in se manens aquas successivè præterfluentes respicit ac connotat. Respectu æternitatis inadæquatè sumptæ, & secundum id quod dicit in obliquo & connotativè, ipsam nimirum temporis successionem, nihil est futurum, nego.

Instabis 2. SS. Patres affirmant Deum nihil cognoscere ut futurum, sed omnia ipsius æternitati esse præsentia. Ita S. August. Lib. 2. ad Simplic. q. 2. S. Gregorius Magnus Lib. 9. Moral. cap. 25. & alii.

Resp. Distinguo ant. SS. Patres affirmant divinæ æternitati omnia esse præsentia, objectivè & quoad cognitionem, concedo: realiter & quoad existentiam, nego. Non alia igitur est mens SS. Patrum quàm Deum ita clarè ac certò futura omnia intueri, ac si præsentia essent, non autem tantum futura: unde videntur negare esse in Deo veri nominis præscientiam. *Quid enim est præscientia*, inquit S. Augustinus Lib. 2. ad Simplic. q. 2. *nisi scientia futurorum? Quid autem futurum est Deo, qui omnia supergreditur tempora?* Qua loquendi ratione significare non vult sanctus Doctor, Deum futura non cognoscere; non ita est: sed vult dumtaxat imperfectiones scientiæ creatæ à scientia Dei excludere ac removere; quòd nempè circa res futuras anceps illa & dubia non sit, non confusa, non divisa, non composita ut in nobis, sed certa, clara, indivisa & maximè simplex.

To. 6. p.
112. E.

Dices 2. contra secundam Conclusionis partem. Qui comprehendit aliquam causam, vi hujus comprehensivæ cognitionis potest omnes illius effectus certò cognoscere: atqui Deus cognitione sua omnes causas comprehendit; ergo &c.

Resp. Dist. maj. Potest omnes illius effectus certò cognoscere ut possibiles, concedo: ut existentes aut futuros, subdistinguo: si causa sit necessaria, concedo: si sit libera, nego. Quando enim causa libera est, remanet semper ad agendum ex se indifferens & indeterminata. Reverà quidem Deus prævidet futurum ut creatura ad agendum seipsam sit determinatura, sed actionem illam præcisè non videt in sua causa creata tamquam in medio, sed eam videt & in semetipsa objectivè ac terminativè, & in sua divina essentia motivè.

S E C U N D A C O N C L U S I O.

Deus futura libera naturalis ordinis non videt in suis decretis absolutis ac præmoventibus.

Probatur. Quia futura illa libera naturalis ordinis sunt actiones humanæ quæ vel physicè vel moraliter considerantur; vel bonæ vel malæ sunt:

Tournely de Deo.

A a

atqui

atqui hujuscemodi actiones non videt Deus in suis decretis æternis absolutis ac præmoventibus.

I. Quia ad actiones illas physicè consideratas, qualis est v. g. deambulatio & alia hujusce generis, planè superfluum videtur ac inutile decretum Dei absolutum ac præmovens. Siquidem homo plenam habet in se ac completam facultatem ad hujusmodi actiones mediante divino concursu exercendas, ad quid ergo decretum Dei absolutum ac præmovens?

Quæ ratio etiam demonstrat, necessarium non esse decretum Dei absolutum ac physicè præmovens ad actiones moraliter bonas naturalis ordinis.

Et certè rationes illæ ac causæ generales in quibus Thomistæ fundant necessitatem præmotionis physicè, quas paulò antè attigimus, æquè militant pro malis ac pro bonis actionibus, ut attendenti patebit. Atque ita necesse erit in ea opinione. 1. Deum ab æterno præfiniisse ac decrevisse actum illum intolerandæ superbix, quo Angeli Deo æquales esse voluerunt; actum quo Adamus voluit contra legem Dei manducare de fructu vetito; actum denique quo proditor Judas Christum tradere constituit. 2. Necesse erit ut Deus in executionem sui decreti in tempore, præmoveat ac physicè prædeterminet Angelum ad actum superbix, Adamum ad actum inobedientiæ, Judam ad actum proditoris ac perfidiæ: ex quo manifestè sequitur Deum auctorem esse peccati; qui antecederet ad prævisam voluntatis creatæ determinationem, statuit actus illos fieri & ad illos physicè præmovet, à quibus inseparabilis est peccati malitia. Multò enim magis auctor est peccati qui physicè movet & applicat voluntatem ad actum peccati, quàm qui moraliter tantum suadet aut præcipit: suasio enim & præceptum solum objectivè movent, eisque faciliè resisti potest; prædeterminatio verò essentiam voluntatis penetrat, & intrinsecus in opus format.

Et verò communis est SS. Patrum doctrina, res non ideo futuras esse quia cognoscuntur à Deo, sed potius ideo cognosci, quòd futuræ sunt. Verba SS. Patrum inferiùs referemus, cum quæstio erit, utrum scientia Dei sit causa rerum: quæ quidem SS. Patrum testimonia eò efficacius premunt Theologos quos hic refellimus, quòd iidem, dum statuunt scientiam Dei esse rerum causam effectricem, sibi obijciunt indicata superiùs SS. Patrum testimonia, reponunt ea non de bonis, sed malis actionibus, hoc est peccatis, esse interpretanda: vide Gonetum disp. 3. de causalitate scientiæ Dei art. 3. paragr. 2. Ergo hac sua responsione fatentur, scientiam Dei mala supponere, ea verò non operari; adeoque Deum illa, etiam quoad entitatem spectata, certò non intueri in suis decretis absolutis ac præmoventibus.

Favet manifestè S. Augustinus cum asserit Deum multa scire quæ non prædestinat nec facit. Sic loquitur Lib. de prædestinatione Sanctorum cap. 10.

Tom. 10. p. 803. E. Prædestinatio sine præscientia esse non potest: potest autem esse sine prædestinatione præscientia. Prædestinatione quippè Deus ea præscivit quæ fuerat ipse factururus... præscire autem potens est etiam quæ ipse non facit, sicut quæcunque peccata.

P. 218. E. Et S. Prosper in responsionibus ad capitula Gallorum cap. 15. Qui præscientia Dei, inquit, in nullo ab ejus prædestinatione discernit, quod tribuendum est Deo de bonis, hoc etiam de malis conatur adscribere.

Multi- Ad emolliendam hujus sententiæ duritiem quæ multos certè offendit, plex re- multa respondent qui hanc sententiam tuentur.

I. Malitiam ipsam seu defectum actionis Deum nec velle nec intendere; imò potius eam avertari ac prohibere; ergo peccati auctor dici non potest.

II. Deum

II. Deum velle quidem entitatem actus peccati & ad eam præmove-
re, non verò deformitatem actus seu malitiam, quæ tametsi sequatur ex
ipsa entitate actus, consecutione, ut vocant, logica seu illationis, non
tamen consecutione physica & intrinseca, ex natura ipsa actus quatenus est
ens, sed quatenus est à voluntate creata deficiente: unde malitia seu de-
formitas actus non in Deum refundi debet, sed in creaturam. Quod ex-
plicant exemplo motus claudicationis, qui etsi ab anima sit movente &
applicante tibiam, defectus tamen seu claudicatio animæ tribui non de-
bet, sed tibiæ. Pariter, inquiunt, cùm scriba movet & applicat manum
pueri ad scribendum & ad exarandos characteres, defectus scripturæ non
imputatur magistro moventi & applicanti, sed discipulo deficiente. Ita
planè fit in actione Dei præmoventis ad entitatem actus mali.

III. In communi Theologorum sententia Deus concurrit cum creata volun-
tate ad actum peccati, nec tamen idcirco dicitur peccati auctor & causa. Ergo
pariter illius causa dici non debet, licet ad illum actum voluntatem determi-
net ac physicè præmoveat. Probatur consequentia, quia non minùs censeretur
auctor peccati qui ad illud concurrit, quàm qui ad illud præmoveret.

IV. Nonnulli ajunt Deum auctorem esse actus peccati, non ut causam
moralem, sed ut causam naturalem & physicam: quippè voluntatem
moveret non imperando aut suadendo malum, sed concurrento cum illa,
sicut cum aliis causis naturalibus.

V. Denique ajunt Deum cognoscere futura peccata in decreto permissivo.
Verùm vim propositi argumenti non elidunt nec imminuunt momen-
ta hæc seu potius effugia.

Non primum: Nam qui directè vult actum positivum cui annexa est ma-
litia, ille consequenter censetur velle ipsammet malitiam. Neque alia de
causa homo reus est peccati, quàm quòd ad illud opus se determinat, cui
adjuncta est deformitas seu malitia moralis. An verò ad peccandum neces-
se est ut quis malitiam ipsam directè velit? Non ita profectò. Quàm multi
enim hac ratione à peccatis excusari possent? An verò putandi sunt Nova-
tores Joannes Hus, Lutherus ac Calvinus idcirco ab Ecclesia proscripti,
quòd docuerint Deum directè velle ipsam peccati malitiam? Minimè: sed
quòd ipsum opus malum à Deo prædefinitum fuisse dicerent; adeo ut sit
proprium ejus opus, non minùs proditio Judæ quàm vocatio Pauli: reverà
enim ita est, neque enim Deus magis moveret, in ea sententia, ad bonum
& ad vocationem, quàm ad malum. Quid enim est vocatio, nisi illumi-
natio intellectus, & pia affectio seu motio ad bonum, quam Deus operatur
quando voluntatem ad eam determinat ac præmoveret? Atqui non minùs de-
terminat eam ad opus malum; ergo non minùs operatur opus malum,
quàm ipsam vocationem ad bonum. *Videmus*, ait Calvinus Lib. 1. Instit. Pag. 75.
cap. 18. n. 4. *ut Deus perfidiam nolendo, defectionem tamen alio fine justè velit.*
Per defectionem intelligit opus positivum quo populus defecit à familia
David. Idem multis exemplis ostendere nititur ea omnia quæ diabolus &
impii volunt perversa voluntate, Deum bona voluntate velle, ut ea ve-
lint & faciant. Nihilominus tamen omnium Catholicorum judicio, Cal-
vinus re ipsa Deum facit peccati auctorem. *A Deo ipso*, ait idem Calvinus Pag. 74.
cap. citato n. 2. *manat efficacia erroris, ut mendaciis credant qui renuunt parere*
veritati. Sed in opinione quam refellimus, à Deo ipso manat entitas &
substantia actus à qua sejungi ac separari malitia non potest.

Non secundum, quod ex mox dictis funditus ruit : quandoquidem ex entitate actus peccaminosi v.g. odii Dei, malitia sequitur, non quidem, si volueris, consecutione metaphysica vel physica, sed morali, quæ certè in rebus moralibus, qualia sunt peccata, sufficit ut malitia ei imputetur qui actum ipsum vult, & ad eum voluntatem movet & applicat. Porro mala hominis voluntas à Deo non est, ut rectè ait S. Augustinus L. de spiritu & littera cap. 31. *Nusquam legimus in Scripturis, ait, Non est voluntas nisi à Deo. Et rectè non scriptum est, quia verum non est : alioquin etiam peccatorum, quod absit, auctor est Deus, si non est voluntas, nisi ab illo: quoniam mala voluntas jam sola peccatum est, etiam si desit effectus, id est, si non habeat potestatem.*

T. 10. P.
116. A.

Exempla verò adducta accommodata non videntur ad rem præsentem : hic enim non agitur de physico defectu, qualis est claudicatio, quæ non animæ ipsi moventi, sed instrumento quo anima utitur imputari debet; sed agitur de morali defectu, qui in causam primò moventem & ad illum impellentem refundi debet.

Non tertium : Dispar enim hic ratio est concursus & physicæ præmotionis. Deus quippè ut causa universalis, ex pacto quod posuit, tenetur concurrere cum creatura quoties illa agere voluerit. Inde est quòd per Isaiam cap. 43. Deus conqueratur se à peccatoribus adigi ut suis serviat iniquitatibus : *Servire me fecistis in peccatis vestris.* Deus igitur per creaturam determinatur ut cum illa concurrat ; è contrà verò in sententia adversa, Deus præmovet ac prædeterminat creaturam ad agendum. Unde in concursu actionis deformitas tribui debet causæ secundæ, non primæ : in sententia verò præmotionis physicæ tribui deberet etiam causæ primæ.

Non quartum : Namque licet Deus non sit causa moralis illius operis tamen illud causat volendo, & voluntariè concursum determinando, & determinantem præbendo : qui sanè modus causandi sufficit, ut opus & malitia annexa imputetur ei tamquam auctori; maxime cum hic modus longè efficacior sit quàm per imperium vel consilium.

Non quintum denique, quod non cohæret cum principiis adversæ sententiæ. Siquidem decretum illud permissivum vel supponit decretum absolutum & prævium de futuro saltem materiali actionis peccaminosæ, vel non supponit : si supponit, ut reverà dici debet ea in opinione, recurrit argumentum, qua nempe ratione fieri possit ut Deus non sit auctor illius peccati? Deinde ad quid utile esse potest decretum illum permissivum? Siquidem stante priori decreto præmovente ad materiale peccati, certò ac infallibiliter Deus peccatum futurum cognoscit. Inutile igitur est tale decretum permissivum; ac fucum nobis faciunt adversari, cum illud obtendunt ad declinandam invidiam opinionis tam duræ. Si verò decretum positivum non supponitur, ruit totum præmotionis physicæ fundamentum; ruunt generales illæ rationes & causæ, de quibus antea diximus : nempe ex parte Dei, titulus causæ primæ causæ universalissimæ; primi moventis &c. ex parte verè creaturæ, dependentia ipsius omnimoda à Creatore, ejus potentialitas & indeterminatio &c. Præterea, decreta Dei absoluta & physicè præmoventia aliud involvunt gravissimum incommodum, ruinam scilicet humanæ libertatis, quæ stare non potest cum necessitate antecedente & ineluctabili quam imponunt decreta prævia, absoluta & physicè præmoventia : frustrari etenim non potest absolutum Dei decretum; ac necesse est illud adimpleri, & quidem necessitate

præ-

prævia & antecedente voluntatis determinationem, quam quidem decretum illud facit, non supponit.

Scimus tritam & communem responsionem, Deum scilicet sua præmotione conservare modum agendi liberè creatæ voluntatis, cum res præmoveat modo earum naturæ accommodato; necessarias quidem necessario, liberas liberò. At scimus etiam difficilè prorsus intelligi, qua ratione conservari possit modus agendi liberè, cum voluntas seipsam non determinet, sed ab alio physica & antecedente motione invincibili & insuperabili applicatur & determinatur ad agendum: nullus profectò est qui clarè istud concipiat. Mysterium est, inquires, concordia libertatis cum divinis decretis, fateor: sed vel mysterium illud utcunque explicari potest, & sublevari mens humana in eo intelligendo; vel non potest. Si non potest, ut quid in eo exponendo laborat & defatigatur Theologorum industria? Si verò utcunque potest, æquitas & ratio postulat, ut rejecto illo explicandi modo qui de facto rem non explicat sed magis involvit, alter seligatur qui salvis fidei juribus apertior est ac facilior, aut saltem minores secum trahit difficultates. Sed isto jam seposito argumento, de quo recurret infra dicendi locus, ubi de scientia media in utramque partem disputabimus, sit

TERTIA CONCLUSIO.

Deus futura libera naturalis ordinis certò cognoscit in sua essentia, tamquam specie intelligibili in repræsentando infinita.

Patet ista Conclusio ex jam dictis. & probatis. Si enim Deus ea non videt, neque in eorum reali coexistentia cum sua æternitate, neque in proximis eorum causis, neque in decreto absoluto ac præmovente, necesse est ut ea videat quemadmodum & possibilia, in sua nempe essentia, tamquam specie intelligibili infinita in repræsentando.

Hoc modo Deus peccata cognoscit, terminativè, ut ajunt, & objectivè in sua essentia; non quidem directè ac ratione sui, sed indirectè seu ratione boni, in quantum scilicet, bono cognito, ipsius privationem, nempe malum, prænoscit.

QUARTA CONCLUSIO.

Deus futura libera ordinis supèrnaturalis in statu naturæ seu innocentis seu lapsæ non cognovit in suis decretis absolutis physicè præmoventibus.

Probatur. Quia hujusmodi decreta in nullo naturæ statu, seu innocentis seu lapsæ, videntur admittenda.

Non in statu innocentia, (quod ultrò fatentur Augustiniani seu Janseniani, reclamantibus licet Thomistis) quia videtur hæc esse mens & doctrina S. Augustini, qui discrimen utriusque status in eo maximè reponit, quòd Adamus innocens opus dumtaxat habuerit auxilio *sine quo non*, seu gratia versatili ejus libero arbitrio permessa; Adamus verò lapsus opus habuerit auxilio *quo* seu efficaci, quod dat non tantum posse benè agere, sed reipsa benè agere; non tantum posse perseverare, sed etiam actu perseverare: quod argumentum prolixè versat S. Augustinus Lib. de corrept. & grat. cap. II. Unde in statu innocentia Deus prævidit quid homo facturus esset,

Tom. 6. p. non prædefinivit nec præordinavit. Primum hominem, ait S. Augustinus
236. B. in Enchiridio cap. 104. Deus in ea salute, in qua conditus erat, custodire voluisset. . . . si ad permanendum sine peccato, sicut factus erat, perpetuam voluntatem habiturum esse præscisset.

Non in statu præsentis, quia hujusmodi decreta absolute & physicè præmoventia nocent libertati, propter eam quam imponunt antecedentem agendi necessitatem. Verum quia gravem illam controversiam in utramque partem Quæstione sequenti exposituri sumus, ab ista prima probatione ulterius hic urgenda superfedemus.

Probatur itaque Conclusio alia ratione: quia nempe decretum illud non potest esse medium prius cognitum in quo futura libera cognoscantur, quod prius concipi & cognosci non potest quam ipsæ creaturæ ad quas terminatur: atqui tale est decretum Dei liberum. Implicat enim prius cognosci decretum liberum, quam cognoscantur ea per quæ constituitur ut distinctum ab actu necessario: sed non potest cognosci ut distinctum ab actu necessario, priusquam cognoscantur creaturæ ad quas terminatur, siquidem distinguitur ab actu necessario per illam solam connotationem ad creaturas; ergo creaturæ non cognoscuntur in decreto tamquam medio prius cognito, sed simul, non tantum tempore, sed natura. Creaturas autem simul cum decreto cognosci, quid aliud est, quam in seipsis cognosci objective ac terminative; in essentia verò Dei, ut jam diximus, tamquam specie intelligibili in repræsentando infinita?

Quo in medio Deus futura libera conditionata cognoscat.

Certam esse & infallibilem in Deo futurorum sub conditione scientiam, jam supra demonstravimus: de medio autem in quo Deus ea cognoscat, hic controversia excitatur maximè cum Thomistis.

Observandum autem 1. inter futura conditionata alia esse quorum conditio aliquando est ponenda: talis fuit subversio seu idololatria Judæorum, in quam casuros illos Deus prædixerat Exodi 34. v. 16. si uxoribus gentilibus miscerentur; quod re ipsa contigisse refertur Lib. 3. Reg. 11. Alia verò quorum conditio nunquam ponenda fuit: talis est conversio Tyrriorum ac Sidoniorum, ex hypothese quod ea Christi miracula apud eos fierent, quæ facta fuerant apud Corosaitas & Bethsaiditas; quæ hypothesis seu conditio impleta nunquam fuit.

Rursus conditionem, sub qua res futura prævidetur, vel pendere à causis necessariis ac naturalibus spectato naturæ cursu ordinario, qualis fuit prædictio mortis Ezechiae, cui Isaias cap. 38. v. 1. dicebat: *Dispone domui tuæ, quia morieris tu & non vives*. Nempe spectata causarum naturalium dispositione quæ mortem illam exigebat, & certò intulisset, si non fuisset à Deo mutata & interrupta; vel pendere à causis liberis, qualis fuit conversio Tyrriorum & Sidoniorum, quæ tum à libera Dei voluntate miracula patrante & gratiam largiente, tum ab ipso voluntatis illorum libero, ex divina gratia, consensu dependebat.

Iterum conditio sub qua res futura est, vel pendet à solo Deo, ut prædictio Evangelii, miracula, gratia &c. vel à sola creata voluntate, ut cum interroganti David, an, si in urbe Ceila maneret, veniret Saul, & in ejus manus à Ceilitis traderetur, Deus respondit, *Descendet, tradent:*
vel

vel à Deo & à creata voluntate, qualis est consensus quem voluntas gratiæ moventi & excitanti liberè præbet: pendet enim consensus ille, & à gratiâ quam Deus liberaliter largitur, & à consensu voluntatis ex gratia. Est quippe dogma fidei, gratiæ, quantumcumque efficax supponatur, voluntatem liberè semper consentire, eique posse dissentire si velit: ita Conc. Trident. sess. 6. Can. 4. Non hic agitur de illis futuris quorum conditio pendet aut ex causis naturalibus & necessariis, aut ex sola creata voluntate, sed de iis quorum conditio pendet potissimum à Deo & à creata voluntate.

Observandum 2. cum Goneto disp. 5. de scientia conditionatorum art. 2. decretum posse duobus modis dici conditionatum: primò ex parte subjecti, quando aliquis quamdam habet velleitatem; non tam de objecto ipso, quam de voluntate efficaci habenda circa illud, si conditio poneretur; ut si quis dicat, Vellem venari, si hoc liceret Clerico: hac enim loquendi ratione non significat se actu habere voluntatem venandi, sed se illam habiturum, si licita esset Clerico venatio. 2. Ex parte objecti; cum nempe actu voluntas quædam est positiva & efficax ex parte volentis, suspenditur tamen effectus ejus donec ponatur conditio; ut si dixerim, Volo dare Petro centum nummos, si cras me convenerit: voluntas illa est vera & absoluta ex parte subjecti seu volentis, conditionata dumtaxat ex parte objecti.

Quæritur ergo an sint in Deo decreta absoluta quidem ex parte ipsius, sed conditionata ex parte objecti, in quibus futura conditionata libera Deus certò cognoscat.

Affirmant Thomistæ, rati decreta conditionata ex parte subjecti, quæ velleitatem dumtaxat & quamdam actus suspensionem designant, Deo prorsus indigna esse ob eam quam involvunt imperfectionem: è contrà multi Theologi sentiunt non quidem esse in Deo velleitatem & actus suspensionem, sed decretum illud conditionatum sic explicant, ut sit pars conditionis sub qua res futura esset, si poneretur illa conditio, v.g. salvi facti fuissent Tyrii, si Deus voluisset apud eos Evangelium prædicari, & gratiam ipsis concedere ad credendum necessariam: decretum autem istud conditionatum, si voluisset Deus, est pars conditionis sub qua Tyrii fuissent ad fidem conversi.

Quamvis autem Theologi quotquot rejiciunt absoluta & antecedentia Dei decreta & gratiam ex se se efficacem, concordés ferè sint in admittenda scientia media, non tamen omnes conveniunt de medio in quo Deus futura conditionata intuetur. Molina & Becanus volunt Deum ea cognoscere in causis secundis, & in quadam eminentissima cognitione liberi arbitrii, quam super comprehensionem vocant. Suarez & Fonseca, in decreto ut futuro in sequenti signo rationis. Theophilus Raynaudus in voluntate humana nudè ac solitariè sumpta: alii autem in veritate objectiva rerum, quam dicunt habere antecedenter ad decretum & independentè ab illo. His præmissis sit

C O N C L U S I O.

Deus futura libera conditionata non videt in decretis absolutis ex parte sui, & conditionatis dumtaxat ex parte objecti.

Probatur 1. ex S. Augustino Lib. de prædest. SS. cap. 10. ubi manifestè docet, ea Deum præscire quæ non prædestinat, id est absolutè non discernit, v.g. peccata. *Prædestinatio est, inquit, quæ sine præscientia esse non*

Tom. I. Co.
p. 203. B.

potest : potest autem esse sine prædestinatione præscientia . Prædestinatione quippè Deus ea præscivit , quæ fuerat ipse factururus : unde dictum est : Fecit quæ futura sunt . Præscire autem potens est etiam quæ ipse non facit sicut quæcunque peccata . Ergo Deus futuras conditionatè malas hominum actiones non cognoscit in decreto absoluto ex parte sui , & conditionato ex parte objecti .

Respondent Thomistæ , Deum malitiam quidem seu deformitatem actionis non videre in suo decreto prædefiniente & absoluto , sed in decreto duntaxat permissivo ; entitatem verò seu materiale peccati videre in suo decreto absoluto ac præmovente .

Sed contra 1. Si Deus prædefinivit voluntatem malam secundum totam illius entitatem positivam , non solum videt in sua prædestinatione materiale voluntatis malæ sed etiam formale : atqui hoc apertè pugnat cum doctrina S. Augustini mox relata ; disertè enim S. Doctor declarat Deum præscire tantummodò in sua prædestinatione , ea quæ ipse factururus est . Sequela majoris propositionis videtur manifesta : non potest enim Deus videre in sua prædestinatione totam entitatem positivam illius voluntatis seu actionis malæ , quin simul videat illam malitiam & deformitatem quæ huic entitati annexa est ; atque decretum permissivum , ad quod illi recurrunt , hic planè superfluum ac inutile videtur , quandoquidem vi præcedentis decreti absoluti tota entitas actionis malè futura est , ac nexu necessario ejus malitia & deformitas .

II. Quidquid Deus prædestinat , illud hominibus donat , & facit ut homines id faciant , ut docet S. Augustinus Libro mox citato cap. 9. ubi pro eodem usurpat , *fieri aliquid Deo prædestinante , & fieri Deo donante .* Atqui Deus non donat hominibus voluntates malas secundum positivam illarum entitatem . Nam , ut docet idem S. Augustinus L. 5. de Civitate Dei cap. 9. *sicut*
Ibid. A. omnium naturarum Creator est , (Deus) ita omnium potestatum datur , non voluntatum . Malæ quippè voluntates ab illo non sunt ; quoniam contra naturam sunt , quæ ab illo est . Et Lib. de spir. & litt. cap. 31. *Nusquam legimus , inquit , non*
Tom. 7. p. 124. A. est voluntas nisi à Deo . Et rectè non scriptum est , quia verum non est : alioquin etiam peccatorum , quod absit , auctor est Deus , si non est voluntas nisi ab illo . Quòd si Deus donaret malas voluntates secundum totam entitatem positivam , esset dator omnium voluntatum , sicut est dator omnium potestatum .

Alterum S. Augustini testimonium petitur ex L. de dono persever. cap. 9. ubi sic loquitur : *Numquid possumus dicere Tyrios & Sydonios talibus apud se vir-*
Ibid. pag. 832. E. tutibus factis credere noluisse , aut credituros non fuisse , si fierent ? Cum eis ipse Dominus attestetur , quòd acturi essent magnæ humilitatis pœnitentiam , si in eis facta essent divinarum illa signa virtutum . Cap. verò 11. addit Deum occulto quidem sed justo judicio , noluisse ea signa fieri apud Tyrios & Sidonios . Prævidit ergo Deus futuram Tyrionum conversionem sub conditione , si nempe Christi miracula viderent , quæ viderant Corosaitæ & Bethsaiditæ : atqui futuram illam conditionatè Tyrionum conversionem non vidit Deus in decreto absoluto ex parte sui & conditionato ex parte objecti . Namque apud S. Matth. c. 11. non simplex continetur prædictio futuræ Tyrionum conversionis , sed etiam objurgatio incredulitatis Judæorum comparatione facta ad Gentiles ; quæ certè justa non videretur , ac promptam habuisset ex parte Judæorum excusationem , nempe , idcirco Tyrios credituros prævideri , quòd Deus absoluto decreto futuram sub conditione illorum fidem prædefiniisset , quibus & contulisset auxilia gratiæ ex se se efficacis ; se verò non credidisse , quia istis efficacibus adju-
mentis

mentis destituti, sibimetipsis quasi derelicti fuissent. Verum de hoc argumento plenius infra, cum de scientia media differemus.

Tertium S. Augustini testimonium petitur ex L. i. ad Simplic. q. 2. ubi sic loquitur: *Non jam similiter verum est. Igitur non misereantis est Dei, sed volentis atque currentis est hominis: quoniam non potest effectus misericordie Dei esse in hominis potestate, ut frustra ille misereatur, si homo nolit; quia si vellet etiam ipsorum misereri, (qui vocati non veniunt) posset ita vocare quomodo illis aptum esset, ut & moverentur & intelligerent & sequerentur.* Et paulò post: *Item verum est, Non est volentis neque currentis, sed misereantis est Dei: quia etsi multos vocet, eorum tamen misereatur, quos ita vocat, quomodo eis vocari aptum est ut sequantur. Falsum est autem, si quis dicit, Igitur non misereantis est Dei, sed volentis atque currentis est hominis: quia nullius Deus frustra misereatur: cuius autem misereatur, sic eum vocat, quomodo scit ei congruere ut vocantem non respuat.* To. 6. p. 95. D.

Ex his S. Augustini verbis liquidò conficitur, Deum certò atque infallibiliter nosse quomodo sit quisque vocandus, ut vocantem non respuat, sed intelligat, moveatur, & divinæ vocationi obtemperet: at scientia illa per quam Deus novit quomodo sit quisque vocandus ut vocantem non respuat, sed sequatur, est scientia conditionata per quam Deus antecederet ad omne decretum prædefiniens, infallibiliter novit hunc hominem consensurum, si tali aut tali vocatione præveniatur; ergo datur in Deo scientia conditionata consensus ab homine liberè ponendi, antecederet omne decretum Dei prædefiniens. Ibid. B.

Minor sic demonstratur. Deus, ait S. Augustinus, *si vellet etiam ipsorum misereri (qui scilicet vocati non veniunt) posset ita vocare, quomodo illis aptum esset, ut moverentur & intelligerent & sequerentur.* Certum autem est Deum hoc non posse, nisi sciret quomodo sint vocandi ut sequantur & veniant: atqui scientia illa non potest esse scientia absoluta visionis, cum hæc versetur circa vocationem absolutè dandam, & consensum absolutè ponendum, quorum neutrum sit respectu illorum qui vocati non veniunt, de quibus hic differit sanctus Doctor; necesse est igitur ut sit scientia conditionata, per quam Deus videt eos qui de facto vocati non veniunt, reipsa venturos & consensuros si tali vel tali modo vocarentur. Hanc porrò antecedere omne decretum Dei prædefiniens, ex iisdem Augustini verbis colligitur; de iis enim qui vocati non veniunt, ait: *Si vellet etiam ipsorum misereri, posset ita vocare quomodo eis aptum esset ut sequerentur.* Ergo supponit in Deo actu non esse voluntatem eos ita vocandi, quomodo eis aptum est ut sequantur. Certò tamen novit Deus, futurum ut illi converterentur ac sequerentur, si ita vocarentur; ergo illa Dei scientia est prorsus independens à decreto Dei absoluto & prædefiniente.

Confirmatur: Omne decretum Dei prædefiniens consensum hominis liberum, est voluntas efficax eum vocandi eo modo quo illi aptum est ut consentiat & vocantem sequatur: atqui voluntas illa sive sit absoluta, sive sit conditionata, necessariò præsupponit scientiam in Deo, per quam Deus videat hunc hominem consensurum si tali vel tali vocatione præveniatur. Hæc quippe voluntas dirigi debet per aliquam scientiam; non enim cæco & præcipiti modo hanc præ alia vocationem eligit: non potest autem alia in Deo assignari scientia per quam dirigatur, præter illam per quam Deus infallibiliter novit hunc hominem consensurum, si tali vel tali vocatione præveniatur; ergo

ergo

ergo decretum omne prædefiniens sive sit conditionatum sive absolutum, præsupponit in Deo hujusmodi scientiam; ergo hæc est independens ab omni decreto prædefinienti; ergo futura libera conditionata Deus non videt in suis decretis absolutis ex parte sui, & conditionatis ex parte objecti.

Probatur 2. his gravissimis momentis.

I. Hujusmodi absoluta & positiva decreta pro re nunquam futura, illusoria planè ac nugatoria videntur; siquidem decretum absolutum ac positivum de aliquo futuro ex conditione quæ tota pendet à decernente Deo, quam tamen statuit non ponere, illusorium planè ac nugatorium videtur: atqui conditio illa v.g. prædicatio Evangelii apud Tyrios & Sidonios, tota pendeat ex beneplacito Dei, qui tamen decreverat eam non implere, hoc est, non mittere Concionatores Evangelicos, nec operari virtutum signa quæ facta fuerant apud Corosaitas & Bethsaiditas; decretum ergo absolutum & positivum de re futura sub conditione illa non ponenda, planè illusorium ac nugatorium videtur. An non ille illudere ac nugari censendus esset, qui v.g. diceret: Volo dare Petro centum nummos, si me crastina die inviset; statuatur tamen ille apud se summo manè e domo sua discedere nec Petrum expectare?

II. Positis illis decretis, Deus circa idem objectum & pro eodem signo contraria & repugnantia vellet; v.g. si statuisset Davidem tradere in manus Saul, si Saul venisset, & simul statuisset ut non veniret Saul; duo enim ista pugnare secum videntur, volo ut tradatur si veniat Saul, nolo tamen ut veniat Saul.

III. Si admittantur ejuscemodi absoluta & positiva decreta pro rebus sub conditione futuris, cum infinita penè sint quæ futura essent si certa quædam poneretur conditio, infinita etiam actu & positivè admittenda forent in Deo decreta absoluta, quæ planè inutilia & otiosa videntur pro rebus quæ nunquam extituræ sunt.

IV. Sufficit pro futuris conditionatis admittere decretum proportionatum conditioni ac naturæ rei futuræ; ergo sicut pro rebus absolutè futuris admittuntur decreta absoluta, ita & pro rebus sub conditionem futuris sufficit decretum conditionatum ex parte Dei, quod sit veluti pars conditionis sub qua res esset futura. Unde accuratius & aptius loquendo, dicendum scientiam conditionatorum includere conditionatè decretum; non autem decretum esse conditionatum: siquidem ipsummet decretum pars est necessaria conditionis sub qua effectus eveniret. V.g. quando Deus prænovit futuram sub conditione Tyriorum conversionem, non ait Deus, Volo, ut si fiant miracula apud Tyrios, ipsi convertantur (re ipsa enim noluit ea fieri, ad quid ergo tale decretum?) neque etiam dicit: Vellem, ut si fierent miracula, converterentur: velleitates enim illæ ac suspensiones actus, sonant aliquam imperfectionem quæ à Deo removeri prorsus debet; sed ait: Si vellem fieri apud Tyrios miracula, eisque gratiam concedere quam concessi Corozaitis, converterentur. Ubi vides decretum esse partem ipsius conditionis sub qua prævisa fuit Tyriorum conversio.

Atque hac supposita explicatione, concidunt ea omnia argumenta quibus Thomistæ ostendere conantur nihil omninò futurum esse independentem à decreto Dei. Istud ultro fatemur ac concedimus: sed quæstio est inter nos, cujus naturæ sit istud decretum, an absolutum ex parte Dei & conditionatum ex parte objecti, ut contendunt Thomistæ; an verò sit tantum decretum conditionatum, hoc sensu quòd sit pars conditionis, sub qua res futura præ-

nosci-

noscitur, sicut nos opinamur. Decretum quippè, ut jam dictum est, proportionari debet naturæ & conditioni rei futuræ: si res sit absolutè futura, admittendum est decretum absolutum, non quidem antecedens prævisionem rei futuræ sub conditione, sed subsequens: si verò sit futura dumtaxat sub conditione nunquam ponenda, sufficit decretum conditionatum sensu mox dicto; idest, quod sit pars conditionis sub qua res futura est.

Dices: Est in Deo vera & sincera voluntas antecedens salvandi omnes: sed hujusmodi voluntas absoluta est ex parte Dei, & conditionata ex parte creaturæ; ergo rejicienda non sunt decreta quæ sint absoluta ex parte subjecti, & conditionata ex parte objecti.

Resp. Dist. min. Hujusmodi voluntas absoluta est ex parte Dei & conditionata ex parte creaturæ, ita ut conditio à solo Deo non pendeat, sed etiam à creata voluntate; ac Deus quantum est ex se conditionem impleat, dando aut saltem offerendo media quæ necessaria sunt ad salutem assequendam, concedo: ita ut conditio pendeat à solo Deo absque ullo ex parte create voluntatis influxu, nego. Distinguo cons. Ergo non sunt rejicienda decreta absoluta ex parte Dei & conditionata ex parte creaturæ, quando conditio non pendet à solo Deo, & Deus, quantum est ex se, conditionem illam implet aut paratus est implere, dando vel offerendo media necessaria ad salutem consequendam, concedo: quando conditio à solo Deo pendet, nego.

Itaque vera est in Deo, sincera & beneplaciti voluntas salvandi omnes, *cujus effectus*, ait S. Thomas in 1. Sent. dist. 46. qu. 1. art. 1. *est ipse ordo in finem salutis, & promoventia in finem, omnibus communiter proposita tam naturalia, quam gratuita.* Sed illa voluntas vera & sincera ex parte Dei, conditionem involvit ex parte creaturæ, si nempe voluerit oblatam sibi gratiam non respuere, ac divinis mandatis obsequi. Non ego, sed gratia Dei mecum, ait Apost. 1. Cor. 15. v. 10. idest, ait S. Augustinus Lib. de Grat. & lib. arb. cap. 5. n. 12. *non solus, sed gratia Dei mecum: ac per hoc nec gratia Dei sola, nec ipse solus, sed gratia Dei cum illo. Ut velimus enim*, ait idem S. Doctor Lib. 1. ad Simpl. q. 2. n. 10. *& suum esse voluit & nostrum: suum vocando, nostrum sequendo.* Et alibi, *Qui creavit te sine te, non salvabit te sine te.* Cum igitur conditio sub qua Deus vult omnium salutem, à solo Deo non pendeat; ac Deus aliunde det omnibus, aut saltem paratus sit dare quæ sunt ad salutem necessaria, consequenter agnosci debet in Deo voluntas antecedens vera, realis, positiva ex parte Dei, conditionata dumtaxat ex parte creaturæ, pro salute omnium. Verùm quando conditio à solo Deo pendet, aut saltem partim ab illo, partim à creatura, nec Deus ex parte sui conditionem illam vult implere, qualis erat prædicatio Evangelii apud Tyrios & Sidonios, qua posita conversi illi fuissent, certè inutilia ac superflua videntur decreta absoluta de re quam Deus statuit nunquam esse futuram.

Tom. 7.
p. 403.
col. 1. B.

1. 12. p.
724. D.

10. 6. p.
94. B.

ARTICULUS QUARTUS.

An & quæ scientia Dei sit causa rerum effectrix.

Observa 1. Duplicem generatim in Deo distingui scientiam: unam, quam vocant simplicis intelligentiæ; & alteram, visionis. Quæ quidem distinctio non est ex parte Dei, qui est actus purissimus & simplicissimus: sed ex parte objectorum seu rerum, quæ spectantur vel ut purè

purè possibiles, & per scientiam simplicis intelligentiæ, vel ut futuræ aut existentes, & per scientiam visionis cognoscuntur.

P. 16. C.

Observa 2. Agens purè spirituale, qualis Deus est, non operari nisi per intellectum seu scientiam, voluntatem, omnipotentiam seu imperium; tria eleganter distinguit Tertull. in Apolog. c. 17. *Deus, inquit, totam molem istam cum omni instrumento elementorum, corporum, spirituum, verbo quo jussit, ratione qua disposuit, virtute qua potuit, de nihilo expressit, in ornamentum majestatis suæ.*

Observa 3. Inter res futuras aut existentes aliquas esse quarum Deus est causa totalis, cujusmodi sunt ista omnia quæ ex nihilo educuntur, pariter infusio gratiæ & donorum supernaturalium; aliquas verò quæ sunt à sola creatura tamquam à causa, ut peccata: denique alias esse, quæ sunt à Deo tamquam à causa principali & primaria, non tamen totali, quia datur causa secunda quæ illas etiam cum Deo immediatè producit, cujusmodi sunt ea quæ fiunt à causis necessariis, quin etiam à liberis, quales sunt omnes actiones bonæ.

Observa 4. Scientiam dici posse rerum causam vel directivam, vel efficientem, quando scilicet dirigit operantem ad opus; qua ratione ars quæ est in mente artificis illum dirigit ad artefactum, ostendendo ipsi & finem & media; vel etiam influendo per veram causalitatem in ipsum opus.

To. 8. p.
83. G.

Certum est, scientiam Dei esse causam rerum omnium quæ fiunt ab ipso tamquam à causa totali. Proverb. 3. v. 19. dicitur, *Dominus sapientia fundavit terram & stabilivit Cælos prudentia.* Et Psal. 103. v. 24. *Omnia in sapientia fecisti.* Et Sapient. 7. 21. dicitur, *Sapientia omnium artifex.* Quo sensu dicit S. Augustinus Lib. 15. de Trinit. cap. 13. *Universas creaturas suas & spirituales & corporales, non quia sunt ideò novit; sed ideò sunt, quia novit. Non enim nescivit quæ fuerat creaturus. Quia ergo scivit, creavit; non quia creavit, scivit. Nec aliter ea scivit creata quàm creanda: non enim ejus sapientiæ aliquid accessit ex eis.*

To. 7. p.
125. F.

Certum etiam est, scientiam Dei non esse causam peccatorum quæ sunt à sola creata voluntate tamquam à causa. Neque enim, ait S. Augustinus Lib. 5. de Civit. Dei c. 10. *ideò peccat homo, quia Deus illum peccaturum præscivit: imò ideò non dubitatur ipsum peccare, cum peccat, quia ille, cujus præscientia falli non potest, non fatum, non fortunam, non aliquid aliud, sed ipsum peccaturum esse præscivit.*

Certum est denique, scientiam simplicis intelligentiæ, si adjunctum habeat voluntatis decretum, esse causam rerum non tantum directivam sed efficientem. Psal. 103. v. 24. *Omnia in sapientia fecisti.* Et Psal. 135. v. 5. *Qui fecit Cælos in intellectu.* Ephes. 1. v. 11. *Operatur omnia secundum consilium voluntatis suæ.* Circa hæc summa est Scholæ concordia.

Verum acriter disputant inter se Theologi, an scientia visionis fundata in decreto absoluto sit rerum liberè futurarum causa; ita ut verum sit dicere, res illæ ideò futuræ sunt, quia prævidentur à Deo, particula quia veram causalitatem inferente. Affirmant Thomistæ: fatentur illi quidem scientiam simplicis intelligentiæ esse causam rerum in actu primo, sed contendunt scientiam visionis esse causam in actu secundo; non quidem præcisè ut intuitiva est ac visionis (ut ajunt,) sed approbationis. Censent igitur illi scientiam non solum dirigere Deum in productione creaturarum, sed etiam imperare & exequi immediatè earum productionem per actum imperii formaliter immanentem & virtualiter transeuntem, quod ad eas immediatè

diatè dirigitur. Vide Gonetum disput. 3. de causalitate scientiæ Dei.

Alii è contra docent, scientiam simplicis intelligentiæ cum habet adjunctum voluntatis decretum, esse rerum liberè futurarum causam non tantum directivam sed etiam effectricem, sive id fiat per actum imperii virtualiter distinctum, sive non: scientiam autem visionis, futura non facere, sed supponere non quidem tamquam causam divinæ præscientiæ, sed tamquam veritatem objectivam sine qua non esset in Deo earum ut futurarum præscientia. In hac ergo Theologorum sententia, vera est ista propositio: Non ideo res futuræ sunt quia cognoscuntur à Deo, sed ideo potius cognoscuntur, quia futuræ sunt. Præsens autem controversia magni momenti est ad conciliandam libertatem voluntatis creatæ cum præscientia divina. Itaque cohærenter ad ea quæ superius dicta & probata sunt, sit

C O N C L U S I O.

Scientia Dei quæ visionis dicitur, non est rerum liberè futurarum causa effectrix.

Probatur 1. ex communi SS. Patrum sententia, nimirum res non ideo esse futuras, quia cognoscuntur à Deo, sed potius ideo cognosci, quia futuræ sunt.

S. Justinus seu auctor quæstionum ad Orthodoxos apud ipsum q. 58. Non est, Bx Græc. inquit, præscientia causa ejus quod futurum est: sed id quod futurum est, est causa præscientiæ: siquidem non præscientiam consequitur futurum, sed futurum consequitur præscientia, & haudquaquam præsciens, causa est futuri. Quo circa non Christus causa est proditionis Judæ: verum proditio est causa Domini præscientiæ. P. 425. B.

Origenes in c. 8. Epist. ad Rom. Non propterea erit aliquid, ait, quia id scit Deus futurum: sed quia futurum est, scitur à Deo antequam fiat :: Non ergo quia Prophætæ prædixerunt, idcirco prodidit Judas: sed quia futurus esset proditor, ea quæ ille ex proposito sui nequitia gesturus erat, prædixerunt Prophætæ :: Ut autem scias non in præscientia Dei unicuique salutis causam poni, sed in proposito & actibus suis, vide Paulum verentem ne fortè cum aliis prædicaverit, ipse reprobis efficiatur, macerare corpus suum & subicere servituti. P. 372. col. 2. L.

Eusebius L. 6. Præparat. Evang. c. 11. Liberè, inquit, quod res est eloquamur, non Dei modò prænotio rerum causa non est, (nec enim quem peccaturum Deus esse prævidit, eum dum re ipsa peccat, ad facinus quasi manu deducit:) sed etiam, quod à communi sensu remotius quidem, sed verum tamen est, id ipsum quod futurum est, ejusmodi prænotionis est causa. Neque enim idcirco fit, quod futurum esse cognoscatur, sed quod futurum sit, idcirco futurum esse cognoscitur. Ed. Vigeriana P. 287. D.

Theodoretus in cap. 8. Epist. ad Rom. Deus, inquit, universorum omnia procul videt ut Deus: non tamen huic affert necessitatem ut virtutem exerceat, illi autem ut otiosam vitam agat. Etenim si ad utrumvis eorum ipse vim affert, non jure vel hunc laudat & coronat, vel in illum supplicium decernit. To. 3. p. 69. B.

S. Joan. Chrysostomus hom. 60. in Matth. super illud: Vae mundo à scandalis, sic loquitur: Non quia futura scandala prædixit, idcirco evenient, sed quoniam omnino ventura erant, idcirco prædixit. Non enim fierent si ea nollent excipere nequam homines atque pestiferi: quod si ventura non fuissent, nec ipse futura prædixisset. P. 526. B.

S. Joan. Damasc. Dial. adversus Manichæos: Præscit itaque Deus, inquit, ea quæ

Edit. nov. ea quæ spontè ac liberè acturi sumus verùm ut quæ facturi sumus præsciat,
Tom. I. p. hoc à nobis proficiscitur. Nisi enim facturi essemus, ne ipse quidem, quod futu-
462. A. rum non esset, præcognosceret. Porro Dei scientia certa & inviolabilis est: sed ipsa non est causa, cur omninò fiat id quod futurum est: quin potius, quia hoc vel illud acturi sumus, idcirco prænoscit. Multa autem prænoscit quæ ipsi minimè grata sunt, quorumque propterea minimè auctor est. Sicut nec Medicus idcirco morbi causa est, quia futurum prænovit, ut quis in morbum incidat: sed ægrotatio quidem ab alia causa proficiscitur quæ morbum parit: Medici verò præscientia ex ipsius arte oritur. Ita pariter id quoque quod à nobis futurum est, Deum causam non habet, sed liberam nostram voluntatem.

Ex Lati- S. Hieronymus ad illud Isaïæ. Hoc verbum quod locutus est Dominus ad Moab.
ris. Non, inquit, quod præscientia Dei causam vastitatis attulerit, sed quod vasti-
Edit. nov. tas futura Dei majestati prænota sit. Et in caput 26. Jerem. Non ex eo quod
Tom. 3. p. Deus scit futurum aliquid, idcirco futurum est: sed quia futurum est, Deus no-
121. vit, quasi præsciens futurorum. Item in illud Ezech. cap. 2. Et dices ad eos,
ibid. pag. 653. sic ait: Non quia ille ventura cognoscit, necesse est nos facere quod ille præscribit:
ibid. pag. 711. sed quod nos propria voluntate sumus facturi, ille novit futurum quasi Deus.

Ed. Basil. Boetius Lib. 5. de Consolat. Philosoph. prosa 4. postquam asseruit præ-
pag. 492. scientiam esse signum infallibile futurorum eventuum, hæc addit: Hoc igitur modo etiam si præcognitio non fuisset, necessarios futurorum exitus esse constaret. Omne etenim signum, tantum quid sit ostendit, non verò efficit, quod designat.

S. denique Augustinus, ut alios benè multos omittamus L. 5. de Civitate Dei cap. 10. contra Tullium divinam præscientiam idcirco negantem, quod existimaret inde perimi libertatem, probat reipsa divinam præscientiam libertati nostræ non nocere. Neque enim, inquit, ideò peccat homo, quia Deus illum peccaturum præscribit: imò ideò non dubitatur ipsum peccare, cum peccat, quia ille cujus præscientia falli non potest, non fatum, non fortunam, non aliquid aliud, sed ipsum peccaturum esse præscribit. Qui si nolit, utique non peccat: sed si peccare noluerit, etiam hoc ille præscribit.

Tom. 3. p. Et Tract. 53. in Joan. de Judæorum infidelitate disserens, ait, Deum
2. p. 645. præscium futurorum, per Prophetam prædixisse infidelitatem Judæorum: prædixisse tamen, non fecisse. Et paulò post. Fecerunt ergo peccatum Judæi, quod eos non compulit facere, cui peccatum non placet, sed facturos esse prædixit, quem nihil latet. Et ideo si non malum, sed bonum facere voluissent, non prohiberentur & hoc facturi præviderentur ab eo qui novit quid sit quisque facturus.

Tom. I. p. Denique Lib. 3. de libero arbitrio c. 2. 3. & 4. disputans adversus Evi-
614. D. dium, qui intelligere non poterat quomodo fieri possit ut Deus sit præsciens omnium futurorum, & nos nulla necessitate peccemus, respondet c. 4. Neque ipsa præscientia tua peccare eum cogeret, quamvis sine dubio peccaturus esset: non enim aliter id futurum esse præscires... Ita Deus neminem ad peccatum cogens, prævidet tamen eos qui propria voluntate peccabunt. Et rursus ibidem: Sicut, inquit, tu memoria tua non cogis facta esse, quæ præterierunt: sic Deus præscientia sua non cogit facienda, quæ futura sunt. Et sicut tu quedam quæ fecisti meministi, nec tamen quæ meministi, omnia fecisti: ita Deus omnia quorum ipse auctor est præscit: nec tamen omnium quæ præscit, ipse auctor est. Quorum autem non est malus auctor, justus est ultor. Ita S. Doctor: quibus in locis exemplo præscientiæ humanæ, quæ rerum causa non est, nec consequenter nocet libertati, probat divinam quoque præscientiam rerum futurarum causam non esse, nec cum eadem libertate pugnare.

Ad hæc reponunt Thomistæ.

I. SS. Patres laudatis testimoniis loqui de præscientia peccatorum, quæ certè Deus supponit futura, non facit; non autem de præscientia bonorum operum, quæ Deus in nobis ac nobiscum operatur secundum propositum voluntatis suæ.

Verùm 1. inter laudatos SS. Patres nonnulli generatim & absolutè loquuntur de præscientia futurorum, sive bona illa sint sive mala. Ita S. Hieronymus in cap. 26. Jeremiæ. Boetius L. 5. Consol. Philosoph. prosa 4.

2. Ad probandam generalem istam thesim, nempe, præscientiam Dei non esse causam futurorum, frequentius illi utuntur exemplo peccatorum, quòd longè facilius intelligatur, Deum, qui peccati auctor esse non potest, sua præscientia res futuras non facere, sed supponere futuras.

3. Mens & institutum SS. Doctorum est, ut ostendant stare ac conciliari libertatem humanam cum divina præscientia. Porro quantum ad libertatem, par est ratio boni & mali operis; & nisi supponerent præscientiam, causam non esse boni ut & mali operis, institutum suum seu scopum non obtinerent: statim enim reposuissent ii quos impugnabant, libertatem perimi saltem respectu bonorum operum, seu eorum quæ peccata non sunt, quorum præscientia Dei causa foret.

4. S. Augustinus Tract. 53. in Joan. citato, de bono perinde ac malo loquitur. *Si non malum, inquit, sed bonum facere voluissent (Judæi) non prohiberentur, & hoc facturi præviderentur ab eo qui novit quid sit quisque factururus.* Ergo in mente S. Augustini; præscientia Dei non magis est causa bonorum quàm malorum; adeoque libertatem hominis non tollit. Et verò S. Doctor utitur comparatione & exemplo tum præscientiæ, tum memoriæ nostræ quæ rebus quas prævidemus aut quarum recordamur, nullam imponunt necessitatem, cum earum causa non sint: exempla porro illa apta non forent, nisi S. Doctor existimasset generatim præscientiam divinam non esse causam rerum quas præscit, sicut præscientia nostra non est causa eorum quæ præscit, neque memoria est causa eorum quorum meminit. Nam si divina præscientia causa esset futurorum, facile potuisset Evodius urgere Augustinum & dicere, magnum atque latissimum discrimen intercedere inter præscientiam per quam Deus præscit Petrum aliquid facturum, & eam per quam ego idipsum præscio: Dei enim præscientia est efficax causa rei quam præscit, non autem præscientia mea neque memoria; ideoque nec mirum si mea præscientia & memoria non tollunt libertatem, quamvis eam nobis eripiat præscientia divina; ergo ut illa Augustini comparatio aliquid roboris habeat, necesse est ut S. Augustinus censuerit generatim præscientiam divinam non esse causam eorum quæ præscit.

Reponunt II. SS. Patres loqui de præscientia ut est simpliciter scientia, non habens adjunctam Dei voluntatem: porro certum est præscientiam Dei hoc modo consideratam, non esse rerum causam. Sed contra est, quòd SS. Patres laudati non agant de scientia simplicis intelligentiæ quæ versatur circa possibilia, sed de præscientia per quam Deus certò & infallibiliter videt futura: at hujusmodi scientia includit voluntatem Dei sine qua nihil est futurum. Et certè agunt illi de ea scientia per quam Manichæi & aliqui inter infideles censebant eripi hominibus libertatem, & induci fatalem necessitatem: atqui istud non asseriebant de scientia simplicis intelligentiæ spectata seorsum à voluntate Dei, ut perspicuum est, sed de præscientia futurorum.

Repo-

Reponunt III. SS. Patres hoc unum velle, nempe scientiam Dei non esse causam quæ necessitatem imponat rebus scitis, aut eas fieri cogat.

Fatemur : at unde istud probant? Ex eo nimirum quòd scientia res futuras supponit, non facit; quæ ipsamet est nostra Conclusio.

Reponunt IV. SS. Patres, quando docent præscientiam non esse causam rerum quas intuetur, loqui de præscientia Dei, quatenus præcisè intuitiva est rerum futurarum, sub quo respectu earum causa dici non potest; non verò de præscientia quæ dicitur approbationis, & habet adjunctum voluntatis divinæ decretum.

Verùm hæc responsio nihil juvat adversarios: namque præscientia futurorum, quatenus distinguitur à scientia simplicis intelligentiæ, nihil aliud habet, quàm ut res intueatur; ergo non est causa rerum quatenus distinguitur à scientia simplicis intelligentiæ, estque membrum dividens scientiam, sed eas præsupponit futuras. Probatur consequens ex S. Thoma q. 3. de veritate art. 3. ad 8. ubi ait, *simplicem notitiam in Deo dici :: ad excludendum admixtionem ejus quod est extra genus notitiæ, sicut est existentia rerum, quam addit scientia visionis, vel ordo voluntatis ad res scitas producendas, quem addit scientia approbationis*. Quibus verbis apertè distinguit S. Doctor scientiam visionis à scientia approbationis, quam tamen Thomistæ cum scientia visionis gratis omninò & absque ratione confundunt. Addit insuper, scientiam visionis nihil addere supra simplicem Dei notitiam, idest scientiam simplicis intelligentiæ, præter existentiam rerum quas intuetur: ergo scientia visionis, quatenus distinguitur à scientia simplicis intelligentiæ, nihil aliud includit præter respectum ad res existentes; sub quo respectu, juxta responsionem adductam, non est causa rerum.

Et verò, præscientia divina futurorum includit in suo conceptu essentiali solum respectum ad res ut existentes, si posito illo solo respectu ad res existentes, intelligitur esse in Deo vera futurorum præscientia, absque ullo respectu seu ordine ad voluntatem divinam approbantem: atqui posito illo solo respectu ad res existentes, intelligitur esse, & reipsa est in Deo vera præscientia futurorum, absque ullo respectu ad Dei voluntatem approbantem, siquidem Deus cognoscit, certò futura peccata, quæ nec intendit nec approbat; ergo divina futurorum præscientia nihil in suo essentiali conceptu includit, præter respectum ad res existentes. Quapropter cum fateantur Thomistæ, Alvarez imprimis, præscientiam Dei secundum illum respectum non esse rerum futurarum causam; dicendum est, scientiam visionis simpliciter & absolutè non esse causam rerum, sed eam quæ dicitur approbationis, quæque non pertinent ad essentiam scientiæ ut visionis est, quia hæc sine illa in Deo esse potest; & à S. Thoma loco citato ab illa distinguitur; igitur vel simpliciter negandum est, scientiam visionis esse causam rerum in mente etiam Thomistarum; vel ita exponenda est illorum doctrina, ut sensus sit, scientiam visionis secundum se & secundum suum conceptum essentialem per quem à scientia simplicis intelligentiæ distinguitur, non esse causam rerum, sed tantum secundum aliquem respectum quem dicit ad Dei voluntatem approbantem: qui respectus est ei omninò extrinsecus & accidentalis, cum possit esse in Deo vera scientia visionis, videlicet peccatorum futurorum, sine ullo respectu ad voluntatem approbantem.

Atque ex his duplex eruitur ratio qua Conclusio nostra demonstratur.

Prima, vel scientia visionis est causa rerum præcisè ut visionis est, vel ut est

est scientia approbationis : atqui neutrum dici potest . Non primum , quia scientia visionis sub hac formali ratione dicit tantum respectum seu ordinem ad res futuras ; ergo illas supponit , non facit . Non secundum , quia Deus certò etiam cognoscit futura , quæ tamen non approbat , qualia sunt peccata ; ergo scientia Dei non est rerum causa , neque ut est præcisè scientia visionis , neque ut est scientia approbationis .

Confirmatur , quia non magis pertinet ad scientiam suum objectum efficere , quàm ad potentiam effectivam seu exequentem suum opus intelligere : sed potentia effectiva suum opus non intelligit ; ergo nec facultas intellectiva seu scientia suum objectum efficit .

Secunda ratio est , quia libertas creata stare non potest cum ea scientia quæ virtute decreti absoluti & antecedenti est causa futuræ actionis : necesse quippe est necessitate non tantum consequente & hypothetica , sed absoluta & antecedente , ea fieri quæ Deus absolutè decrevit , voluntas enim absoluta frustrari non potest : atqui scientia visionis virtute decreti absoluti & antecedentis est rerum causa ; ergo &c.

Et verò non alio magis efficaci argumento opportunè usi sunt Ss. Patres ad conciliandam libertatem cum divina præscientia , quàm quòd non ideo res futuræ sint quia præsciuntur à Deo , sed potius ideo præsciuntur quia futuræ sunt : vim autem huius argumenti enervant ac penitus elidunt , qui affirmant Dei præscientiam rerum futurarum causam esse .

Solvuntur Objectiones .

Objicies 1. Auctoritatem Ss. Aug. & Gregorii Magni , qui disertè asserunt creaturas ideo existere , quia Deus eas videt .

S. Aug. lib. 13. Confess. c. ult. Nos , inquit , ista quæ fecisti videmus , quia *Tom. 1. p. sunt . Tu autem quia vides ea , sunt . Et nos foris videmus quia sunt , & intus 241. B. C.* quia bona sunt : Tu autem ibi vidisti facta , ubi vidisti facienda .

Et lib. 15. de Trinit. c. 13. Universas , inquit , creaturas & spirituales & corporales , non quia sunt , ideo novit ; sed ideo sunt , quia novit . Non enim nescivit quæ fuerat creaturus . Quia ergo scivit , creavit : non quia creavit , scivit . Nec aliter ea scivit creata , quam creanda . Ac ne quis excipiat S. Doct. loqui dumtaxat de rebus quas ipse solus efficit , audiatur l. 5. de Civ. Dei c. 9. ubi *Tom. 7. p. de iis quæ fiunt etiam à voluntate creata sic loquitur : Voluntates nostræ tan- 124. D.* tum valent , quantum Deus eas valere voluit atque præscivit ; & ideo quidquid valent , certissimè valent : & quod facturæ sunt ipsæ , omnino facturæ sunt : quia valituras atque facturas ille præscivit , cujus præscientia falli non potest .

S. Gregorius Magnus l. 20. Moralium c. 32. Quia quæ sunt non in æternitate *Ed. no.* ejus ideo videntur , quia sunt , sed sunt , quia videntur . Et lib. 32. cap. 5. Non *Tom. 1. p.* existentia videndo creat , existentia videndo continet . Quidquid ergo Creator non vi- *667. A. B.* det , essentia subsistendi caret .

Resp. 1. Hæc Augustini & Gregorii Magni testimonia non minùs ad- *ib. p. 1050.* versariis nostris solvenda esse , quàm nobis ; pugnant enim in specie cum *C. D.* aliis testimoniis quæ in confirmationem Conclusionis nostræ adducta sunt . Necesse igitur est ut ea exponant Thomistæ , maximè cum illi doceant scientiam visionis , præcisè ut visionis est , seu ut est intuitiva , res ipsas non efficere sed nudè dumtaxat eas contemplari : attamen ex mox citatis Aug. & Gregorii Magni verbis contrarium inferri videtur .

II. Sensu illativo non causali dixere Ss. Patres, res ideo esse quia videntur à Deo : quia nempe si videntur, necessaria est ista consecutio, ergo sunt : Dei etenim præscientia falli non potest.

III. Non immeritò dici potest, res idcirco esse, quia cognoscuntur à Deo; isto nimirum sensu, quòd scientia Dei tanquam causa dirigens rerum productioni præluceat : nihil etenim ignorans facit Deus. Sensum istum videtur innuere S. Augustinus citato lib. 15. de Trinit. c. 13. *Non quia sunt, inquit, ideo novit, sed ideo sunt quia novit. Non enim nescivit quæ fuerat creaturus.*

IV. Laudata testimonia exponi possunt de illa Dei scientia qua solus res aliquas operatur, quæ merito earum causa dici potest.

V. Denique, cum aliqui è Ss. Patribus asserunt idcirco res esse quia videntur à Deo, intelligendi sunt, non de scientia visionis, sed de illa quæ dicitur simplicis intelligentiæ, quæ decretum præcedit cujus directiva est. Cum verò dicunt alii res non ideo esse quia cognoscuntur à Deo, sed ideo cognosci quia sunt; intelligendi sunt de illa cognitione seu scientia quæ sequitur divinum decretum, & res intuetur quas non facit, sed supponit virtute decreti seu voluntatis divinæ factas vel faciendas; atque hac ratione in concordiam adduci facile possunt, quæ ex Ss. Patribus in speciem contraria proferunt.

Objicies 2. Preter cognitionem quæ dirigit voluntatem Dei, proponendo ipsi finem operationis & modum operandi, & Dei decretum quo intendit effectum aliquem producere, aut solus aut cum causa secunda, datur insuper ex parte intellectus divini, actus consequens illud decretum qui intimat & exequitur id quod voluntas intendit, seu actus imperii. Sed actus ille est verbum illud de quo dicitur in sacris paginis, *Verbo Domini cæli firmati sunt. Ipse dixit & facta sunt*; ac proinde est causa rei quæ fit. Porro actus ille pertinet ad intellectum, & est ipsamet scientia visionis, respicit enim rem ut existentem; ergo scientia visionis est causa rei quam intuetur.

Resp. 1. Nego ant. Inutilis enim videtur actus ille imperii distinctus à scientia & voluntate Dei. Cum enim voluntas Dei sit efficacissima, non indiget ulteriori comprincipio ut operetur; atque voluntas est illa ipsa dictio, seu verbum, quo Deus initio mundi dixit, *Fiat lux, & facta est lux*. In creatura quidem intellectuali, actus intellectus, qui dicitur imperium, admittitur, quia nempe potentia executiva in nobis distinguitur à voluntate per quam aliquid fieri volumus; unde opus est ulteriori actu, qui potentiæ executivæ intimet id quod voluntas intendit: at in Deo, etiam fatentibus Thomistis, non est potentia executiva distincta à scientia & voluntate; ergo inutilis est actus imperii distinctus.

Resp. 2. Quòd etsi concederetur esse in Deo actum imperii distinctum à scientia & voluntate, non tamen adhuc obtinerent adversarii quod hic intendunt, nempe scientiam visionis esse illum ipsum actum imperii: siquidem est in Deo scientia visionis sine ullo actu imperii, scientia nempe peccatorum quæ Deus nec intendit nec imperat; ergo scientia visionis in actu imperii non consistit. Quod verò additur actum illum respicere rem existentem, falsum videtur: respicit enim Dei voluntatem antecedentem quam intimat: æquivalet enim isti propositioni, voluntas Dei est ut opus hoc fiat.

Objicies 3. Illa scientia non potest esse causa rei futuræ, quæ rem non cognoscit ut futuram vel existentem; atqui scientia simplicis intelligentiæ non

cogno-

cognoscit res ut futuras vel existentes, id enim proprium est scientiæ visionis, sed tantum eas cognoscitur ut possibiles; ergo &c.

Resp. 1. Retorqueri posse adversus ipsos Thomistas argumentum istud; quandoquidem agnoscunt illi scientiam simplicis intelligentiæ esse rerum causam in actu primo, ajuntque illam applicari ad operandum per actum imperii quem cum scientia visionis confundunt: at si res futuras vel existentes nulla prorsus ratione cognoscat, quomodo potest esse efficax & operativa etiam in actu primo? Deinde, quando res, aliqua producitur à Deo, datur in Deo cognitio dirigens voluntatem, hoc est, proponens finem ob quem res illa fieri potest, modum eam efficiendi, & totam ipsius naturam: datur insuper voluntas decernens seu intendens efficaciter rem illam fieri; ac demum, juxta Thomistas, actus imperii ex parte intellectus intimans & exequens illud Dei decretum. Quæro igitur an illa cognitio præluens decreto efficaci divinæ voluntatis sit scientia simplicis intelligentiæ, an visionis, an alterius generis? Non potest dici scientia visionis, quia sic considerata non respicit rem ut existentem, sed ut possibilem; & aliunde antecedit decretum Dei, quod scientia visionis consequitur. Neque etiam concedunt Thomistæ, esse tertium aliquod scientiæ membrum, cum illi existiment divisionem scientiæ Dei in scientiam simplicis intelligentiæ & visionis adæquatam esse; superest igitur ut illa cognitio sit scientia simplicis intelligentiæ & tamen repræsentat rem quæ reipsa existet aliquando, licet illam non repræsentet ut existentem, sed ut possibilem.

Resp. Itaque 2. Scientiam simplicis intelligentiæ versari circa res quæ aliquando existunt, licet non terminetur nec respiciat illarum existentiam, sicut scientia visionis. Scientia igitur simplicis intelligentiæ repræsentat naturam rerum, & modum fieri possunt & debent; ac res quæ futuræ sunt respicit, non quidem ut futuras vel existentes, sed ut possibiles.

Instabis. Cognitio quæ prærequiritur ex parte Dei ad productionem rei cujuscumque, debet repræsentare illius existentiam; debet enim repræsentare illud quod Deus producit, alioqui Deus ageret cæco modo: atqui scientia simplicis intelligentiæ formaliter sumpta, quatenus distinguitur à scientia visionis, non repræsentat existentiam rerum quæ fiunt, hoc enim convenit scientiæ visionis; ergo non solum scientia simplicis intelligentiæ, sed etiam scientia visionis est illarum causa.

Resp. Scientiam simplicis intelligentiæ formaliter sumptam repræsentare rei cujusque existentiam, quatenus est in potentia suæ causæ: cognoscit enim Deus per eam scientiam, se posse dare esse seu tribuere actualem existentiam tali rei; atque ita non agit cæco modo dum ei tribuit esse, sed agit cum perfecta cognitione totius esse quod tribuit, quamvis non repræsentet illud ut actu positum, sed quatenus potest actu produci.

A R T I C U L U S V.

De variis scientiæ Dei divisionibus.

Etsi unica sit eaque simplicissima Dei scientia, utpote quæ ab ejus natura non distinguitur, pro varietate tamen objectorum & rationis formalis sub qua objecta illa diversa considerat, multiplex à Theologo solet assignari scientiæ Dei divisio.

Dividitur 1. In necessariam & liberam. Necessaria dicitur quæ antecedit omne Dei decretum, & appellatur scientia naturalis, quæ pro objecto habet Deum ipsum & res merè possibiles: libera, quæ supponit liberum voluntatis divinæ decretum, quæ versatur circa res contingentes, nempe creaturas vel existentes vel aliquando futuras.

Dividitur 2. In speculativam & practicam. Prior ea dicitur quæ in nuda objecti cognitione quiescit, nihil agendo; talis est cognitio qua Deus semetipsum & res omnes possibiles intuetur; posterior verò ea dicitur, quæ operando & efficiendo res creata cognoscit.

Dividitur 3. In scientiam approbationis & improbationis. Priori, Deus bona respicit quæ probat & imperat; posteriori verò, peccata quæ prohibet & improbat.

Dividitur 4. Et omnium celebratissima est divisio in scientiam simplicis intelligentiæ & visionis. Scientia simplicis intelligentiæ versatur circa res merè possibiles, sub ratione præcisæ possibilitatis, abstrahendo ab omni futuri- tione & existentia; antecedit huiusmodi scientia omne Dei decretum. Scien- tia verò visionis versatur circa res vel existentes, vel aliquando futuras: supponit huiusmodi scientia decretum Dei absolutum; nihil quippe existit, aut aliquando futurum est independentem à Dei voluntate.

Circa postremam hanc divisionem famosa est in Scholis controversia, à centum & amplius annis non sine magno animorum estu agitata, utrum nempe adequata illa sit, ac tertium quoddam membrum scientiæ, quæ media dicitur, omnino excludat: de qua famosa quæstione juvat hic disputare.

Utrum admittenda sit scientia quæ sit media inter scientiam simplicis intelligentiæ & visionis.

Quid sit scientia media.

Scientia media est scientia conditionatorum independens ab omni decreto Dei absoluto & efficaci, eoque anterior.

Ostendimus antea, esse in Deo certam & infallibilem rerum sub conditio- ne futurarum scientiam, qua de re consentiunt ferè omnes Theologi paucissi- mis exceptis. Scientia porrò illa, per quam Deus futura sub conditione co- gnoscit, media dicitur, eò quòd medium veluti locum occupet inter scientiam simplicis intelligentiæ & scientiam visionis: quia nempe objectum illius neque est merè possibile, neque absolutè futurum, sed quod futurum esset, si aliqua conditio poneretur. Talis est conversio Tyrionum & Sidoniorum, quam Chri- stus futuram fuisse prædixit, ex hypothesi quòd apud ipsos ea miracula patra- rentur quæ patrata fuerant apud Corosaitas & Bethsaiditas.

Porrò ea scientia conditionatorum independens à decreto Dei actuali & absoluto, sic mediat inter scientiam simplicis intelligentiæ & visionis, ut aliquid ex utraque participet. Nam in hoc convenit cum scientia sim- plicis intelligentiæ, quòd sit in Deo independentem ab omni decreto li- bero actu existente; & idcirco non dicitur scientia libera, sed naturalis, quemadmodum ipsa scientia simplicis intelligentiæ. In hoc verò imitatur scientiam visionis, quòd, sicut ista, versetur circa veritates contingen- tes, quæ possunt esse vel non esse.

Nullius, aut saltem parvi admodum momenti foret isthæc controversia, si in

si in eo tantum reponeretur, utrum scientia media distingui debeat à scientia simplicis intelligentiæ & visionis, vel ad alterutram revocanda: mera quippe videtur esse quæstio de nomine, de qua parum curandum foret. Verum totius controversiæ cardo versatur circa usum & necessitatem scientiæ mediæ seu conditionatorum, tum ut Deus (nostro concipiendi modo) dirigatur in suis decretis absolutis formandis; tum ut concilietur creata libertas cum illis decretis Dei absolutis & efficacibus. Atque eò implicatior videtur nodus ille, quòd maximam habeat & necessariam cum mysterio gratiæ & prædestinationis connexionem: inò pendet integra ejus solutio, ut jam superius observatum est, tanquam à sua radice ac fundamento, ex varia circa vim & efficaciam gratiæ sententia.

Opiniones Scholæ.

Jam dudum Scholas exercet præfens controversia, ab an. scilicet 1588. quo primum in lucem prodiit Liber Ludovici Molinæ è Societate Jesu de Concordia liberi arbitrii cum gratia, in quo systema scientiæ mediæ clarè ac nitidè inter alios evoluit. Molinæ quippe nonnulli jam præluferant. In Hispania prudentius de Monte major; in Germania Gregorius de Valentia, & in Belgio Leonardus Lessius. Verum adversus Librum Molinæ de Concordia, maximè exarsit zelus ac studium Thomistarum. Hinc acris illa disputatio inter Patres Dominicanos ex una parte, & Patres Societatis Jesu ex altera; cujus quidem quæstionis occasione, habitæ sunt celebres illæ Congregationes de Auxiliis coram Ss. Pontificibus Clemente VIII. ab an. 1598. usque ad ann. 1605. quo extremum diem obiit, & Paulo V. à die 20. Septemb. an. 1605. usque ad diem 28. Augusti 1607. quo finis impositus tandem fuit illis Congregationibus; & triduo post, ex mandato Pauli V. partes litigantes dimissæ sunt, ac intra religiosæ modestiæ fines se continere jussæ, nulla sibi invicem inusta erroris nota, nullo etiam à sancta Sede lato eam in rem definitivo Judicio.

Tota igitur Schola in duas omnino partes hic scinditur: alii usum & necessitatem scientiæ mediæ non tantum ut inutilem, sed multiplici titulo noxium & in fide periculosum rejiciunt, alii verò admittunt.

Thomistæ, & ii qui se vocant Augustinianos, & quotquot gratiam à se efficacem ac decreta absoluta præmoventia in Deo admittunt, ii consequenter scientiæ mediæ usum ac necessitatem in præfenti saltem naturæ lapsæ statu rejiciunt. Augustiniani quippe eam scientiam ejusque usum admittunt in statu naturæ innocentis, tametsi reclamantibus Thomistis. Et reipsa si gratia hujus statum per sese sit efficax; quæcumque tandem sit hujus efficacis causa, sive physica Dei motio, ut volunt Thomistæ; sive delectatio relativè superior ac victrix, ut placet Jansenianis; sive congruitas interna cum effectu essentialiter quidem, sed moraliter tantum connexa, ut aliis videtur, perinde est ad rem præsentem, & funditus ruit scientia media; vel enim opus bonum est absolutè futurum, & tunc Deus illud videt in suo decreto absoluto & gratia per se efficaci: vel est futurum dumtaxat sub conditione, & tunc Deus illud intuetur in decreto absoluto & efficaci ex parte sui, & conditionato ex parte creaturæ, sicut exponunt Thomistæ, ut dictum est superius.

In isto verò systemate hic fingitur decretorum Dei ordo ac series.

I. Per scientiam simplicis intelligentiæ Deus cognoscit quidquid potest, infinitos v. g. rerum ordines statuere, infinita salutis consequendæ mediâ,

Ordo de- id est, infinita & omnis generis ac conditionis adjumenta gratiæ homi-
 cretorum nibus subministrare, quorum auxiliorum vim & efficaciam in sua sola
 Dei in sy- novit omnipotentissima voluntate: novit etiam inter illa auxilia, ali-
 stemate qua esse non ita efficacia.

Thomista-
 rum.

II. Sentē-
 tia priori
 opposita.

II. Voluntate saltem generali & antecedente Deus vult omnium salutem,
 & sufficientia ipsis auxilia gratiæ subministrare, quibus possint ad salutem per-
 venire. Juxta communem ferè Thomistarum sententiam voluntas illa Dei an-
 tecedens sincera est ac beneplaciti; Janseniani verò dicunt esse dumtaxat vo-
 luntatem metaphoricam seu signi, & naturalis cujusdam inclinationis.

III. Decreto suo absoluto statuit illa auxilia gratiæ ex sese efficacis
 his vel illis hominibus concedere, aliis verò non concedere, sed ea
 tantum quæ non ita sunt efficacia. Statuit etiam decreto absoluto ex
 parte sui & conditionato ex parte creaturæ, hoc vel illud facere, si hæc
 vel illa ponatur conditio ex parte creaturæ. Interim absoluto & efficaci
 decreto alios efficaciter ad gloriam & gratiam ex sese efficacem præde-
 stinat, alios verò, saltem negativè reprobatur.

IV. Sequitur scientia visionis, qua Deus intuetur quidquid revera factu-
 rus est, aut facturus esset si aliqua poneretur conditio. Si conditio nusquam
 ponenda sit, futurum hujusmodi non ad scientiam visionis, sed simplicis in-
 telligentia pertinet: si verò sit ponenda, futurum illud consideratur à scien-
 tia visionis. Totam igitur scientiæ divinæ certitudinem repetunt illi Theo-
 logi ex decretis Dei absolutis, quæ scientiam semper antecedunt.

Secunda sententia huic è diametro contraria eorum est, qui cum non ca-
 piant quomodo stare possit humana libertas, & cum decretis Dei absolutis
 antecedentibus ac physicè voluntatem ad agendum determinantibus, & cum
 gratia ex se se hoc sensu efficaci, quòd certam, infallibilem ac essentialem ha-
 beat cum actione hominis connexionem, consequenter decreta hujusmodi ac
 talem gratiam ex se seu natura sua efficacem non admittunt; ac existimant,
 Deum nihil absolutè decernere circa liberas hominis actiones, quin prius per
 scientiam mediam cognoverit quid homo facturus esset, si in his vel illis cir-

Quæ sint à
 scientia me-
 dia remo-
 venda.

cumstantis poneretur, si hæc vel illa gratiæ auxilia ipsi concederentur: quæ-
 cumque enim supponatur gratiæ vis & efficacia, certum est ex fide, volun-
 tatem semper posse ei dissentire si velit. Antequam igitur, ajunt hujus opi-
 nionis patroni, Deus absolutè statuatur ac decernatur v. g. conversionem Petri

I. Consē-
 sus etiam
 sub gratia
 nō est Deo
 ratio & re-
 gula con-
 cedendi
 gratiam.

mediante tali gratia futuram, debet prius prævidisse an re ipsa Petrus huic
 gratiæ sit consensurus, cui re ipsa potest non consentire. Illa verò scientia
 per quam Deus id prævidet, dicitur scientia media, cujus hoc duplex assi-
 gnatur officium, 1. Ut Deus dirigatur in suis decretis absolutis formandis.
 2. Ut explicetur quomodo salva & integra remaneat humana libertas cum
 decretis Dei absolutis & gratia efficaci.

II. Vim &
 efficaciam
 gratiæ non
 esse à libe-
 ro arbitrio.
 Efficacia gra-
 tiæ in actu
 primo &
 in actu se-
 cundo con-
 siderata.

Procul autem qui fingerent scientiam illam Deo motivum ac regulam ef-
 se concedendi gratiam iis, quos prævidet ea benè usuros esse. Absit: non
 ita est. Gratia quippe ex mera Dei benignitate ac liberalitate pro benepla-
 cito ipsius confertur; & verò multos esse, qui gratiæ, si daretur, consen-
 tirent, quibus tamen non datur, vel uno exemplo Tyrriorum & Sidonio-
 rum de quibus Christus Matth. II. fit manifestum.

Procul non minùs qui dicerent juxta opinionem mox expositam,
 gratiam vim suam & efficaciam trahere ex libero arbitrio cui subjice-
 retur: minimè profectò.

Nam-

Namque efficacia gratiæ spectatur vel in actu primo, vel in actu secundo, In actu primo considerata, est ipsa vis innata & intrinseca gratiæ, qua voluntatem excitare, movere, flectere & allicere potest ad benè operandum. *Hic modo auxilium efficax, ait Lessius de Gratiæ efficacia cap. 10. n. 11. seipso formaliter allicit & trahit voluntatem ut consentiat. Quod quidem sic ille explicat: Sicut, inquit, liberum arbitrium dum utitur habitu charitatis, nihil ei imprimit, sed una cum habitu; & per vires ab ipso formaliter acceptas influit in opus: ita etiam dum utitur auxilio gratiæ prævenientis, nihil facit circa illud; sed cum ipso, & per vires ab eo acceptas, facit opus. Itaque nihil est necesse ut aliquid circa gratiam agat, aut ullam efficaciam illi tribuat; sed potius ipsa gratia tribuit efficaciam seu vires libero arbitrio ut possit uti gratia, eamque in opus dirigere & efficacem in actu secundo reddere. Itaque ex ipsomet Lessio, vis & efficacia gratiæ in actu primo non est à libero arbitrio.* P. 408

Pariter Ludovicus Molina in primam partem S. Th. qu. 23. art. 4. & 5. disp. 1. membro 6. ut eandem, quam nonnulli creabant, à sua opinione *invidiam propulset, sic loquitur: Quando audis, consensum nostrum efficacia reddere auxilia gratiæ, non ita id intelligas, quasi arbitrium nostrum vim aliquam aut efficacitatem tribuat auxiliis ipsis: ut enim in Concordia q. 14. art. 13. disp. 38. & in Appendice in responsione ad tertiam Objectionem latè explicatum est, arbitrium & influxus noster nullam vim conferunt gratiæ auxiliis, sed potius auxilia vim & propensionem arbitrio tribuunt ad consensum eliciendum, arbitrium ipsum ad id invitando, alliciendo, atque adjuvando.* Pag. 304. col. 2. B.

An verò gratia dici possit efficax in actu secundo ex consensu ipso voluntatis, fatetur Lessius loco citato, id dici posse sine injuria gratiæ; quemadmodum absque injuria gratiæ dixit Apostolus in secunda ad Timothy. Epist. cap. 1. v. 6. *Admoneo te, ut resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum. Quasi diceret: Otiosam & consopitam gratiam excita in opus, redde efficacem & operativam. Ratio est, quia voluntas gratiæ liberè consentit, cui semper potest dissentire si velit; ergo accedente illo suo consensu, dici potest reddere gratiam efficacem in actu secundo: hac etenim loquendi ratione non aliud significatur, quam quòd voluntas gratiæ liberè consentiat.* An gratia dici possit efficax in actu secundo ex libero arbitrio.

Verum quia gratia in opere bono supernaturali præcipuas ac nobiliores partes agit, nostro quidem iudicio longè aptius & ad vim gratiæ commendandam dignius, simpliciter & absolutè dici debet liberum arbitrium non reddere gratiam efficacem etiam in actu secundo. Quia, ut ait ipsemet Lessius loco citato, *liberum arbitrium non facit id (hoc est non consentit) solis naturæ viribus, sed viribus gratiæ junctis viribus naturæ; ita tamen ut vires gratiæ sint præcipuæ in hoc conatu.*

Cum autem in ista quæstione à multis audies gratiam in systemate scientiæ mediæ versatilem esse ac libero arbitrio subditam, ab ista loquendi forma, qua ad invidiam ex abusu inducta est, diligenter animo remove quidquid Deo indecens ac indignum menti obicitur: neque enim ita versatilis & libero arbitrio subdita est gratia, ut ab ipso virtutem suam & efficaciam mutuetur, ut jam monuimus; sed hoc unum intellige, gratiam ex sese seu natura sua, essentialem non habere cum actione voluntatis connexionem: quandoquidem, ut sæpius jam dictum est, nec satis dici potest, semper voluntas libera remanet, ac potest ei dissentire si velit.

Procul etiam quicumque in systemate scientiæ mediæ doceret, vel gra-

Nonnulla
alia remo-
venda ex
systemate
scientiæ
medicæ.

tiam per liberum arbitrium præveniri, qui error fuit Semipelagianorum, vel aliquid tribuendum esse voluntati ex solis naturæ viribus, quo se discernat: discretio enim est à Deo, non ab homine: Vel auxilium gratiæ prævenientis esse dumtaxat morale, quod per modum objecti voluntatem moveat, hanc enim gratiæ speciem Pelagius ipse non recusavit; gratia verò hujusce status non tantum objective per illustrationem, sed effective per veram motionem ac physicum influxum voluntatem excitat & juvat ad opus bonum faciendum: Vel opus bonum partim esse à libero arbitrio, & partim à gratia; est quippe actione indivisa & simultanea totum à gratia, & totum à libero arbitrio; *Non ego, sed gratia Dei mecum*: Vel liberum arbitrium prius natura operari, quam gratiam cooperetur; si enim ita esset, liberum arbitrium gratiam anteverteret, saltem prioritate naturæ, quod falsum est: influxus quippe gratiæ in opus, est simul natura & à Deo & à libero arbitrio. Quapropter si supponerentur duo adulti in iisdem circumstantiis constituti, iisdemque gratiæ auxiliis instructi, quorum unus converteretur, alter verò non converteretur; eo in casu cave dixeris, eum qui convertitur, ex sola sua libertate converti: quia non sine gratia simul operante converteretur, sine qua numquam ille converteretur aut converti posset; vel nullam dari aut necessariam esse gratiam efficacem seu gratiam actionis; *Dat enim Deus velle & perficere pro bona voluntate*.

Procul etiam qui diceret, Deum futuras liberas actiones non videre in voluntate humana determinata per gratiam, sed in potentia liberi arbitrii ut in causa. Cum enim potentia liberi arbitrii sit ex sese indifferens & indeterminata, ante determinationem futuram à Deo prævisam fundare non potest certitudinem scientiæ divinæ respectu futuri. Vel denique qui diceret gratiam ita esse versatilem, omnibus communem & æqualem distribui, ut nulla major sit Dei pro electis quam pro aliis prædilectio.

His itaque exclusis & rejectis, ac in tuto positis tum necessitate gratiæ ad singulos pietatis actus: tum ejus gratuitate, quam nullo actu naturali, nullis ex sola natura dispositionibus aut conatibus potest quis umquam promereri, aut certò impetrare, cum ab una pendeat Dei liberalitate; tum denique ejus efficacia & virtute, quæ à solo Deo est, non à libero arbitrio: scientiam mediam defendi ac propugnari non renuimus, non alia profectò lege ac conditione.

Non hic commemoro eorum sententiam qui Congruistæ dicuntur, ita nuncupati quòd vim & efficaciam gratiæ collocent in quadam ipsius congruitate seu attemperatione ad hominis indolem & ingenium, ad varias temporis vel personæ circumstantias. Il quippe, cum pro fundamento suæ opinionis scientiam mediam supponant, ea in parte ab auctoribus secundæ sententiæ non discrepant; & si quas speciales patiantur difficultates, eæ non spectant scientiæ mediæ usum, sed modum dumtaxat agendi gratiæ congruæ. Vel enim congruitas illa ipsi gratiæ intrinseca supponitur, de se apta & nata exprimendo voluntatis consensu; vel tantum externa in eo dumtaxat posita, quòd Deus eo tempore illam opportunè conferat, quo prævidit voluntatem esse consensuram. Si prius, vix differre videtur à gratia per se moraliter efficaci: si posterius, non distat à gratia sensu Molinæ efficaci; atque ex utraque parte iisdem planè difficultatibus & incommodis premitur.

Quæstio igitur quæ Theologos varias in partes hic dividit, mera est Scholæ controversia in hoc uno præcipuo capite posita, ut jam observavimus, utrum scilicet voluntas ad bonum opus eliciendum indigeat gratia, quæ motione

prævia, antecedente, ac physicè determinante illam applicet ad opus; an verò sufficiat gratia quæ voluntatem excitet, juvet, & actione indivisa simul cum illa concurrat ad opus bonum: quæ certè quæstio cum non sit ab Ecclesia definita, de numero earum est de quibus S. Augustinus Lib. 2. de peccato originali cap. 23. dicebat: *Salva fide qua Christiani sumus, aut ignoratur quid verum est, aut aliter quàm est, infirma suspitione conjicitur*. Summa T. 10. pag. 264. hic igitur permittenda sentiendi libertas; alterutri opinioni nulla iniusta censura nota.

Porro in systemate scientiæ mediæ iste fingitur divinorum decretorum ordo. Ordo decretorum systemate scientiæ mediæ.

Primò, per scientiam simplicis intelligentiæ infinitos propemodum rerum ordines, quos statuere posset, Deus intuetur.

II. Inter illos varios ac possibiles ordines, istum elegit in quo Angelos & homines ad finem supernaturalem evexit.

III. Lapsum Angelorum & hominis prævidit ac permisit.

IV. Homini, non autem Angelo, reparatorem ac redemptorem Christum destinavit; & omnibus hominibus quos generali & antecedente voluntate vera & sincera vult salvos facere, præparavit saltem generalia quædam gratiæ sufficientis auxilia, quibus ad salutem æternam pervenire possent, si vellent.

V. Per scientiam conditionatorum, quæ media dicitur, videt Deus quidquid homo facturus est, vel facturus esset, si in his vel illis circumstantiis, in hoc vel illo rerum ordine collocaretur, si hæc vel illa gratiæ auxilia ipsi conferrentur.

VI. Inter multa gratiæ auxilia quibus homo vel consensurus vel non consensurus prævidetur, ea Deus misericorditer absoluto decreto conferre statuit, quibus re ipsa homo est consensurus: quæ certè gratia, in ratione doni ac beneficii, ex sese efficax est; quam Deus ex mero suo beneplacito largitur in his & illis circumstantiis sic accommodatam & attemperatam, ut effectum suum certissimè assequatur: absolutum autem istud decretum, in eo systemate, sequitur, non antecedit, ut per se patet, scientiam conditionatorum.

VII. denique, per scientiam visionis certò & infallibiter videt Deus quidquid homo divina gratia præmunitus in tempore facturus est.

Cum illo systemate rectè stat ac defenditur inscrutabile prædestinationis ad gratiam efficacem arcanum; atque meritò cum Apostolo exclamandum: *O altitudo!* Cur unum eam gratiam Deus conferat cui prævidet eum esse consensurum, alteri verò deneget? *O altitudo!* Cur è duobus peccatoribus, huic, tametsi sceleribus longè gravissimis implicato, congruam & efficacem gratiam potius conferat, quàm alteri, qui non ita malus est, ac gratiæ, si daretur, obtemperaret? *O altitudo!*

Quin & ipsa etiam efficax prædestinatio ad gloriam eo in systemate ex equo defenditur fieri vel ante, vel post prævisa merita. Hoc etenim semel supposito, Deum nihil absolutè decernere circa liberas voluntatis actiones nisi prius cognoverit quàm in partem voluntas in his vel illis circumstantiis, sub hac vel illa gratia, sese determinatura sit, parum refert, ac levissimi momenti quæstio est, utrum Deus efficaciter intendat prius gloriam quàm gratiam, ut volunt Suarez, Bellarminus & alii: aut gratiam prius quàm gloriam, ut Lessius: aut unico ac simplicissimo actu simul velit & gloriam & scientiam mediorum quæ ad illam conducunt, ut nonnullis videtur.

Si quæ

Si quæ verò sit Scholæ controversia in qua necesse est mentem ab omni præjudicata opinione revocare, eamque præmunire adversus omnes partium dissidentium clamores ac molitiones in hac maximè quam versamus, in qua nihil prætermisum fuit, ut suam quisque summo æstu & ardore vindicaret sententiam, & oppositam publicæ censuræ ac invidiæ objiceret, sibi mutuò iniusta Pelagianismi, vel Semipelagianismi, aut Calvinismi nota. Nos verò deposito omni partium studio rem in utramque partem versabimus; utrumque systema oculis subjiciemus: quid unumquodque ferat, quid habeat difficile; quid objici, quid responderi ex utraque parte solitum sit, paucis ac summatim attingemus. Ita fiet ut eorum declinemus vitium, qui cum una præ alia opinionem defendendam sibi sumunt, oppositam ita deprimunt ac plerumque deformant, vix ut à suis defensoribus agnoscatur. Ita quoque discipulorum, quos informandos habemus, commodo & utilitati consultum erit qui unico veluti intuitu famosæ hujus quæstionis momenta ac præsidia ex utraque parte inspicient. Cum verò fundamenta unius opinionis, sint objectiones quibus opposita impugnatur, simul proponemus & illa momenta, & responsiones quæ altera ex parte adduci solent.

*Expenduntur momenta quibus scientia media impugnatur,
ac solvuntur.*

Ex multiplici capite impugnari solet scientia media ab iis qui stant & pro gratia ex sese efficaci, & pro decretis absolutis physicè præmoventibus.

I. Ex Scripturis.

II. Ex traditione ac precibus Ecclesiæ.

III. Ex S. Augustino.

IV. Ex conformitate scientiæ mediæ cum doctrina Semipelagianorum, ac erroribus à quibus satis illa non recedit.

V. Ex incommodis.

VI. Ex novitate ac facilitate.

VII. Ex censura Romana in Congregatione de Auxiliis.

VIII. Denique, ex variis rationibus Theologicis.

Primum momentum ex Scripturis.

Triples ex Scripturis argumentum colligunt contra scientiam mediā. Primum, ex iis locis quibus constat non gratis vocatos esse, ac secundum propositum voluntatis Dei.

Secundum, ex iis quibus vis & efficacia gratiæ potissimum commendatur.

Tertium, ex iis quibus hominis discretio soli Deo tribuitur.

Primum argumentum ex istis Scripturæ testimoniis eruitur, Rom. 3. v. 24. *Justificat gratis per gratiam ipsius, per redemptionem quæ est in Christo Jesu. Et cap. 9. v. 16. Non volentis neque currentis, sed miserentis est Dei. Philipp. 2. v. 13. Deus est qui operatur in nobis velle & perficere pro bona voluntate. Ephes. 1. v. 4. Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancti. Et v. 11. In qua sorte vocati sumus prædestinati secundum propositum ejus, qui operatur omnia secundum consilium voluntatis suæ. Denique ut alia multa ejusdem ordinis fileamus, Ibid. 2. v. 8. 9. & 10. Gratia estis salvati per fidem, & hoc non ex vobis, Dei enim donum est, non ex operibus, ut ne quis glorietur. Ipsius enim*

enim factura sumus, creati in Christo Jesu in operibus bonis, quæ præparavit Deus ut in illis ambulemus.

Ex his sic arguunt. Qui omnia in nobis operatur secundum propositum voluntatis suæ, & quidem gratis, non ex nostris operibus, sed creando nos in operibus bonis; qui elegit nos ut essemus sancti, ille voluntates nostras non expectat, non explorat an bonæ futuræ sint, sed pro beneplacito suo & absoluto decreto bonas facit, nec eligit nos ac prædestinat, quia prævidet nos sanctos esse futuros, sed ut simus re ipsa sancti: atqui &c.

Respondent qui scientiam mediam tuentur, se ultro iis omnibus Scripturæ testimoniis, quibus absoluta gratiæ necessitas ad omne opus bonum salutis adstruitur, subscribere, & anathema dicere cuicumque negaverit gratiam & prævenientem seu excitantem, & adjuvantem & concomitantem seu concurrentem & cooperantem cum libero arbitrio ad opus bonum necessariam esse: neque enim, ajunt, aliud evincunt citata Scripturæ verba, cum quibus rectè cohæret ac conciliatur scientia media. 1. Non est currentis neque volentis, ex solis scilicet naturæ viribus, sed ex gratia. 2. Deus operatur in nobis velle & perficere pro bona voluntate, quia sine gratia, quam gratis concedit, bonum nec volumus nec perficimus, ipse facit, quia adjuvat ut faciamus, inquit S. Augustinus. 3. Elegit nos ut essemus sancti; non quia futuri eramus sancti viribus propriis sine gratia: Imò nec etiam prævisa futura sanctitas ex gratiæ beneficio, Deo causa est, regula & motivum, quo certò ducatur ut gratiam & sanctitatem largiatur. Unde gratis vocati, & in operibus bonis secundum Dei propositum creati dicimur. Rectè quoque in systemate scientiæ mediæ Deus dicitur omnia operari secundum propositum voluntatis suæ: licet enim prævideat quid homo futurus sit in his vel illis circumstantiis, sub hac vel illa gratia, non tenetur tamen gratiam illam conferre, sed ex beneplacito ac ex pura liberalitate illam confert. Quapropter, ut jam sæpius dictum est, scientiam illam mediam agnoscunt, non ut causam rei futuræ, sed tantum ut directivam Decretorum Dei.

Ad argumentum igitur sic respondent. Qui omnia in nobis operatur secundum propositum voluntatis suæ non ex nostris operibus &c. ille voluntatem nostram non explorat nec expectat tanquam causam, regulam, & motivum quo Deus certò determinetur ad gratiam concedendam, concedunt: tanquam rationem, qua; nostro concipiendi modo, dirigatur prius quàm quidquam absolutè statuatur circa liberas hominis actiones. Neque verò, inquiunt, id dicere magis repugnat, quàm Deum in tempore actiones nostras expectare: porrò Isaïæ 5. v.4. *Quid est, ait Deus, quod debui facere ultra vineæ meæ, & non feci? an quòd expectavi ut faceret uvæ, & fecit labruscas?* Et Matth. 23. v.37. *Quoties volui congregare filios tuos & noluiisti?* Apocal. 3. v.20. *Ecce sto ad ostium & pulso: si quis audierit vocem meam & aperuerit mihi januam, intrabo ad illum.* Isaïæ 65. v.2. & Rom. 10. v.21. *Tota die expandi manus meas ad populum non credentem & contradicentem.* Istæ porrò loquendi rationes, quas Spiritus sanctus consecravit, non magis divinam majestatem dedecent, quàm quòd dicitur in systemate scientiæ mediæ, Deum explorare & expectare humanam voluntatem. Non quòd Deus incertus sit & suspensus circa ea quæ futura sunt, absit, omnia enim nuda & aperta sunt oculis ejus: sed quòd hominis libertati nullam vim inferat, sed liberam esse velit ejus cooperationem.

Secundum argumentum petunt ex iis testimoniis quibus vis & efficacia gratiæ maximè commendatur.

Ezechielis 36. v.26. *Dabo vobis cor novum, & spiritum meum ponam in medio vestri: & auferam cor lapideum de carne vestra, & dabo vobis cor carneum. Et spiritum meum ponam in medio vestri, & faciam ut in praeceptis mei ambuletis, & iudicia mea custodiatis:* præbendo nimirum vires efficacissimas voluntati, ut ait S. Aug. laudans hunc textum, L. de grat. & lib. arb. c.16.

Philipp.2. v.13. jam citato: *Deus est qui operatur in nobis velle & perficere pro bona voluntate.* Proverb.21. v.1. *Sicut divisiones aquarum, ita cor Regis in manu Domini: quocunque voluerit inclinabit illud.*

Inde sic arguunt: Qui ex omnipotenti sua virtute dat cor novum & spiritum novum, qui dat velle & perficere pro bona voluntate, ac cor hominis quò voluerit inclinatur, is futuram hominis bonam actionem certissimè cognoscit in absoluto voluntatis suæ decreto ac efficacissima gratiæ suæ virtute; nec opus habet prius quàm actionem illam absolute futuram definiat, explorare quid voluntas in his vel illis circumstantiis factura sit: atqui Deus ex omnipotenti sua virtute dat cor novum & spiritum novum &c. ergo &c.

Verùm hæc contraria non sunt, sed rectè coherent cum systemate scientiæ mediæ. Dat enim Deus velle & perficere, dat cor novum & spiritum novum, quando ex infinitis quæ in sua potestate habet gratiæ adjuventis, ea seligit ac largitur quibus prævidet emolliendam esse penitusque frangendam humanæ voluntatis contumaciam, quod certè & potentia & benignitatis Dei singulare beneficium est. Unde tota vis & efficacia illius, sive in actu primo sive in actu secundo considerata, in Deum ipsum gratiæ auctorem refundi debet, non in liberum arbitrium: non tamen in ea sola & seorsim à præviso liberi arbitrii consensu Deus certò prænoscit futurum illum voluntatis consensum, quia quantacunque supponatur vis gratiæ, voluntas semper ei dissentire potest, si velit.

Ad argumentum, negant maiorem propositionem: dat enim Deus cor illud novum & spiritum novum, non ex decreto absoluto antecedente, sed consequente dumtaxat prævisionem futuri sub conditione voluntatis consensus.

At, inquires, quid necesse est Deum extra se veluti exire, ut exploret quid voluntas factura sit, quandoquidem illud certò cognoscat in sua omnipotentissima voluntate? Cognoscit enim quid ipse facturus est; cognoscit vim gratiæ suæ præpotentem; cognoscit & omnes humani cordis sinus ac recessus; eosque quò voluerit adducere, & unde voluerit abducere potest.

Respondent, ea quidem quæ Deus per seipsum solum operatur, ab ipso certissimè videri in decreto suo absoluto & antecedenti; non autem ea quæ non solus, sed simul cum creata voluntate operatur, quales sunt actiones liberæ quas absolute ac decretoriè non prædefinit, nisi prius præviso futuro voluntatis consensu sub hac vel illa conditione. Quapropter ea quæ Deus vult absoluta voluntate, certissimè eveniunt: *Ipse dixit, & facta sunt.* Non autem ea quæ vult voluntate tantum conditionata; quomodo Deus vult & quidem vera ac sincerè, omnes salvos esse, qui tamen omnes non salvi fiunt. Item permittit peccata fieri, & tamen contra suam voluntatem fiunt: quare? Quia hæc omnia vult conditionata dumtaxat voluntate; si nempe ipsi homines velint & salvi esse, & à peccatis recedere. In his omnibus, sine injuria & præiudicio divinæ omnipotentia, Deo creatura resistit; non impunè tamen, semper quippe aliquo sensu divina voluntas impletur, ita ut qui se ordini di-

vinæ misericordiæ subtrahit, incidat in ordinem divinæ justitiæ. *De his qui faciunt quæ non vult*, ait egregiè S. Aug. Lib. de corrept. & grat. c. 14. n. 43. 774. C. *facit ipse quæ vult Qui tamen hoc non facit, nisi per ipsorum hominum voluntates*. Hunc igitur cursum seu ordinem actionum liberarum Deus ipse voluit aut permisit, ut *potentiam suam*, ait S. Hieronymus in c. 49. Isaiaæ *non sibi arbitrio derelinquat, ut (nempe) iusti voluntas præmium consequatur*. Et verò, si quid divina maiestate indignum ac indecens hic occurreret, hoc ipsum in statu innocentiaæ admittere tenerentur Augustiniani: in eo quippe statu admittunt illi Dei voluntatem dumtaxat conditionatam pro salute Angelorum & hominum; agnoscunt & gratiam versatilem fuisse liberoque arbitrio permissam, cui & Angeli mali, & ipse primus homo miserè restiterunt. Quidquid illi pro illo statu reposuerint, nos præsentì adaptabimus. Revera cognoscit Deus vim gratiæ suæ præpotentem, & habet cordium nostrorum quò voluerit inclinandorum potestatem, quod locum habet etiam in ipso systemate scientiæ mediæ. T. 10. pag. 774. C. T. 3. p. 351.

Tertium argumentum colligunt ex iis locis quæ hominis discretionem soli Deo adscribunt, non libero hominis arbitrio. 1. Corinth. 4. v. 7. *Quis te discernit? Quid habes quod non accepisti, Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis?* Porro, inquiunt, si duo statuuntur adulti quibus æqualis gratia in iisdem circumstantiis conferatur, & unus illi consentiat, alter verò reluctetur, nonne qui consentit seipsum ab alio non consentiente discernit?

Respondent frustra hæc sibi opponi quæ ultro concedunt, fidem scilicet, justitiam & alia salutis bona hominem non habere à seipso & per proprias vires, sed ab auxilio divinæ gratiæ; adeoque seipsum non discernere, nec in seipso sed in Deo gloriari debere. Nihil, inquit S. Aug. Lib. de prædest. ss. c. 5. n. 10. *huic sensui tam contrarium, quàm de suis meritis sic quemquam gloriari, tanquam ipse sibi ea fecerit, non gratia Dei: sed gratia quæ bonos discernit a malis, non quæ communis est bonis & malis: hoc est, ipsa natura quæ communis est omnibus sive bonis sive malis*. In casu ergo proposito, tametsi par & æqualis supponatur gratia, qui huic consentit non propterea dici debet seipsum ab alio discernere, quia non sine gratia consentit sine qua benè agere non potuisset; atque discretio causæ nobiliori & principali adscribi semper debet: *Non ego, ait Apostolus, sed gratia Dei mecum*. To. 10. pag. 797. D.

Secundum momentum ex Traditione ac precibus Ecclesiæ.

Scitum est effatum istud: *Lex supplicandi statuit legem credendi*. Cùm ergo constans sit Ecclesiæ usus ac traditio, suis precibus à Deo postulare non tantum gratiam qua possimus bonum operari, sed qua illud certò operemur, consequenter dicendum dogma fidei esse, gratiam illam efficacem seu operationis per quam ad omne pietatis opus voluntas determinatur, necessariam esse. Hæc porro non est in nostra potestate: *Quid enim stultius*, ait S. Aug. Lib. de natura & gratia c. 18. *quàm orare ut facias quod in potestate habeas*; Sed à solo Deo dependet quam suppliciter efflagitat Ecclesia. *Ad te*, ait Dominica quarta post Pentecosten in Secreta, *nostras etiam rebelles compelle propitius voluntates*. Et Dominica 5. *Infunde cordibus nostris tui amoris affectum &c.* Porro, inquiunt, systema scientiæ mediæ dogma illud gratiæ efficacis ad singulos pietatis actus necessariæ non admittit nec patitur. In eo quippe systemate, voluntas non determinatur à gratia, *Sed ubi gratia adest, jam voluntas se se ad opus* T. 2. Cont. p. 1616. E. To. 10. pag. 135. B.

ad opus pro arbitrio suo determinat, seipsam ad bonum opus convertit, sibi pro nutu suo tribuit boni operis effectum: sic bonum & malum prout libuerit, facit.

Verum hæc sibi monstra fingunt hostes scientiæ mediæ, ut ea facilius debellant. In eo quippe systemate, datur ac necessaria est gratia efficax seu operationis, non ea quidem quæ natura sua essentialem habeat cum voluntatis consensu connexionem, ut placeat Thomistis & Augustinianis; sed ea cui voluntas certò consensura prævidetur, & quam Deus inter multas alias, quibus homo reluctaretur, seligit & absoluta voluntate statuit conferre. Porro sine periculo fidei negari non potest, quin voluntas hujus gratiæ auxilio roborata, se se ad opus pro arbitrio suo determinet: neque enim merè passivè se habet nec tantum agitur, ut ait S. Augustinus, sed etiam agit; ergo activè seipsam determinat, & quidem ita liberè, ut possit se non determinare, nec, si velit, gratiæ consentire. Consequenter pro nutu suo sibi tribuit boni operis effectum. Non quidem sola, seu ex solis suis viribus, absit: sed adjuncta gratiæ supernaturalis auxilio. Malignè omnino ac insidiosè additur; sic bonum & malum, prout libuerit, facit: quasi æquales forent voluntatis nostræ vires ad bonum & ad malum. Ad malum quippe homo solus sibi sufficit; ad bonum verò, si ad salutem conferat, indiget auxilio gratiæ sine qua nihil homo boni facere potest. Ineptè non minùs additur, in systemate scientiæ mediæ gratiam à voluntate determinari, non voluntatem à gratia: quasi id quod ex se determinatio quædam est, impulsus & inclinatio ad benè agendum, (qualis est gratia) dici possit à voluntate determinari. Verum de hoc momento suus erit paulò post dicendi locus.

Tertium momentum ex S. Augustino.

Amplam hinc præmittere solent doctrinæ S. Augustini laudem & commendationem, atque vehementiùs insurgere adversus eos qui sanctum Doctorem innovationis circa gratiam incusare non verentur, qua temeritatis labe non caruit ipse Jansenius, cum scripsit Lib. 7. de heresi Pelagiana cap. 17. Patres, *quotquot Augustini ætatem antegressi sunt, prædestinationem hominum non secundum illud beneplacitum voluntatis Dei, sed secundum præscientiam alicujus operis aut voluntatis ex parte hominis antecedentis unanimi penè consensione docuisse.* Augustinus ergo qui prædestinationem secundum beneplacitum voluntatis Dei admisit, ut putat Jansenius, recessit ab unanimi prædecessorum suorum sententia; ac consequenter novam doctrinam invexit, vel ipsomet invito pronuntiante Jansenio.

Tanta verò est apud omnes in Augustinum reverentia, tanto in pretio ejus auctoritas, ut certatim omnes, non Catholici modò, sed etiam heretici, tam eximii Doctoris præsidio suam communiri doctrinam exambiant. Unde non tam de auctoritate, quàm de mente ac sensu hujus doctoris in Scholis controvertitur: non quidem quantum ad ea capita quæ fidei dogma spectant, ea enim ex parte, ait Celestinus S.P. in Epistola ad Episcopos Galliciæ, *nusquam eum sinistra suspitionis saltem rumor aspersit*; sed quantum ad alias quæstiones quas idem S.P. in fine dictæ Epistolæ vocat *profundiùs ad difficiliùs*, quas ipse nec approbare vult nec etiam damnare: in quo quidem genere quæstionum quas Ecclesia non definivit, cuique liberum est sentire quod voluerit, & Augustinum ipsum suas in partes inflectere. His præmissis, multa opponunt ex S. Augustino contra scientiam mediam.

Primum argumentum ex S. Augustino.

Opponunt igitur primò, sanctum Doctorem gratiæ vim & efficaciam Primum argumen-
tum ex
virtute
gratiæ ef-
ficacis. repetere ex omnipotentissima Dei voluntate; non autem ex præviso consensu creatæ voluntatis futuro, etiam sub auxilio gratiæ.

Lib. de correptione & Gratia cap. 12. exponens discrimen gratiæ utriusque naturæ status, innocentis & lapsæ, postquam dixit Adamo innocentem datum esse auxilium sine quo perseverare non poterat, & cum quo perseverasset, si voluisset, de gratia huic statui necessaria sic loquitur: *Subventum est igitur infirmitati humanæ, ut divina gratia indeclinabiliter & insuperabiliter ageretur.* Et paulò post: *Fortissimo (Adamo) dimisit atque permisit facere quod vellet: infirmis servavit, ut ipso donante invictissime quod bonum est vellent, & hoc deserere invictissime nollent.* T. 10. pag. 771. F. ib. G.

Lib. de prædest. SS. cap. 8. Hæc itaque gratia, inquit, quæ occultè humanis cordibus divina largitate tribuitur, à nullo duro corde respuitur. Ideo quippe tribuitur, ut cordis duritia primitus auferatur. ib. p. 799. F.

Denique cap. 14. Lib. de corrept. & grat. Volenti, inquit, salvum facere, nullum hominis resistit arbitrium. Sic enim velle & nolle in volentis aut nolentis est potestate, ut divinam voluntatem non impediat, nec superet potestatem. De his enim qui faciunt quæ non vult, facit ipse quæ vult Qui tamen hoc non facit, nisi per ipsum hominum voluntates, sine dubio habens humanorum cordium quò placeret inclinandum omnipotentissimam potestatem. ib. p. 774 C. ibid. F.

Respondent scientiæ mediæ patroni.

I. Verba ista, *insuperabiliter, indeclinabiliter, invictissime*, cautè ac sobriè usurpanda esse, quibus turpiter abusi sunt Novatores ut dicerent, vel liberam non esse hominis sub motione gratiæ cooperationem; vel stare libertatem cum necessitate antecedente, fluente ac transeunte: quod utrumque pariter fides Catholica respuit.

II. Rem esse apud Theologos controversam, in quid apud Augustinum præcisè cadant ista verba, *insuperabiliter, indeclinabiliter, invictissime*: an in ipsam formalem & finalem perseverantiam, an in voluntatem ipsam, an in gratiam actualem; habet enim unaquæque expositio patronos suos ac defensores. Sunt qui contendant famoso illo capite 12. Libri de correptione & gratia, S. Augustinum, ubi discrimen statuit inter gratiam utriusque status, potissimum loqui de perseverantia finali, actuali & formali, per quam justus fit formaliter perseverans, quæ perseverantia est ipsamet actualis conjunctio mortis hominis justiciæ cum statu justitiæ per quam justus fit mortaliter perseverans, sicut per beatitudinem fit formaliter beatus, qua comparatione utitur ipsemet Augustinus citato loco. Ista verò formalis perseverantia *contumaciter amitti non potest*, ait S. Augustinus Lib. de dono perseverantiæ cap. 6. unde non immerito justus ille qui ex hac vita retrahitur cum justus est, dicitur *invincibiliter, insuperabiliter, invictissime* perseverare. De illa loquimur perseverantia, ait sanctus Doctor loco mox citato, *qua perseveratur usque in finem: quæ si data est, perseveratum est usque in finem; si autem non est perseveratum usque in finem, data non est Hoc ergo Dei donum suppliciter emereri potest: sed cum datum fuerit, amitti contumaciter non potest Quomodo enim potest admitti, per quod fit ut non amittatur etiam quod posset amitti?* ib. p. 826. E.

Alii putant verba ista, *invincibiliter, insuperabiliter &c.* cadere in ipsam humanam,

humanam voluntatem, quæ beneficio gratiæ, qua prævenitur & adjuvatur, stat inconcussa adversus omnes dæmonis impetus ac mundi hujus illecebras: atque in hoc maximè stare contendunt ex S. Augustino, discrimen gratiæ utriusque status, quòd in statu innocentiae opus non erat gratia quæ voluntatem præveniret & afficeret, cum sana foret nullisque motibus inordinatis agitata; unde ipsi sufficiebat gratia intellectus seu illustrationis: non ita verò in præsentì naturæ lapsæ & corruptæ conditione, ob infirmitatem scilicet voluntatis ex primo peccato derivatam. Unde observant iidem Theologi, dixisse non semel S. Augustinum, sententiam Pelagii circa necessitatem gratiæ interioris quæ mentem illustraret, veram fore, si ageretur de statu innocentis naturæ; falsam verò esse in præsentì statu, in quo necessaria est, præter illustrationem mentis, gratia voluntatis, seu quæ voluntatem preveniat, moveat, sanet ac liberet: quam quidem gratiæ voluntatis necessitatem unice urget ac demonstrat S. Augustinus contra Pelagianos disputans, si-ve illa sit ex sese efficax si-ve non. Hanc enim quæstionem, inquiunt, Augustinus non movet, quæ non pertinet ad fidem; sed ad modum dumtaxat quo vis & efficacia gratiæ potest exponi, qui modus ex fide certus ac determinatus non est. Porro loqui S. Augustinum de ipsa voluntate quæ beneficio gratiæ qua prævenitur & adjuvatur, invincibilis & insuperabilis redditur contra omnes tentationum impetus, probant ex istis verbis sancti Doctoris citato cap.

1b. p.77¹. *vina gratia indeclinabiliter & insuperabiliter ageretur; & ideo, quamvis infirma, non tamen deficeret, neque adversitate aliqua vinceretur. Ergo, inquiunt, in mente sancti Doctoris non ipsa gratia est indeclinabilis & insuperabilis, siquidem ex fide certum est voluntatem posse semper, quando voluerit, ipsi dissentire ac resistere; sed voluntas ipsa fit insuperabilis & invicta, si gratiæ firmiter adhærere, ac divinis mandatis constanter obtemperare voluerit. Quo sensu dixit idem sanctus Doctor Lib. de dono persever. c.9. n.22. Deo esse possibiles averse & adversas in fidem suam hominum convertere voluntates, & in eorum cordibus operari, ut nullis adversitatibus cedant; nec ab illo aliqua superati tentatione discedant; cum possit & quod ait Apostolus facere, ut non eos permittat tentari super id quod possunt.*

ibid. p.83¹.
E.

Aliis denique placet verba ista, *indeclinabiliter & insuperabiliter*, referre ad ipsam gratiæ ex sese efficacis motionem.

T.6. p.95.
E.

Qui scientiam mediam tuentur, rejecta ista loquendi ratione, gratiæ scilicet ex sese efficacis, quam novam & periculosam esse contendunt, declarant in suo systemate gratiam seu vocationem ad fidem sano sensu dici posse *insuperabilem & indeclinabilem*, ex divina nempe præscientia & decreto eam subsequente. Quippè cum Deus per scientiam conditionatam cognoscat quid homo facturus sit, si in his vel illis circumstantiis, sub hac vel illa gratia constituatur; ac decreto suo scientiam illam subsequente, statuatur hominem re ipsa in illis circumstantiis cum tali gratia collocare, meritò asseritur *insuperabiliter & inclinabiliter* futurum, quid quid Deus futurus esse sic præscivit ac prædefinivit. Cujus enim miseretur, ait S. Aug. L.1. ad Simplicianum q.2. sic cum vocat, quomodo scit ei congruere ut vocantem non respuat. In utroque igitur systemate, seu Thomistarum, seu Congruistarum, locum habet modus iste loquendi S. Augustini, *indeclinabiliter, invictè, insuperabiliter &c.* In hoc uno dumtaxat hic discrepant, quòd Thomistæ illam gratiæ vim indeclinabilem esse statuunt ex decreto absoluto & antecedente scientiam Dei

Dei conditionatam ; alii verò ex decreto quod illam scientiam subsequatur : quæ controversia ex citatis S. Augustini verbis dirimi non potest.

Secundum ex S. Augustino argumentum.

Secundum illud argumentum colligunt ex iis testimoniis, quibus, (ut illi quidem existimant) S. Augustinus directè reprobavit scientiam mediam, non solum quantum ad abusum, sed etiam quantum ad substantiam. Sic verò probant.

Scientia media est scientia conditionatorum independens à decreto Dei absoluto, & illo anterior : atqui talem scientiam reprobavit S. Augustinus, quippè qui sæpius repetat Deum futura cognoscere *quæ ipse facturus est* ; quod idem est ac si diceret, scientiam Dei posteriorem esse decreto, atque in eo velut in fundamento & causa subnixam esse. Ita verò docet duobus maximè in Libris, de prædestinatione Sanctorum & de dono perseverantiæ, quos scripsit ut responderet querèlis Semipelagianorum, qui referentibus SS. Prospero & Hilario, turbati fuerant doctrina quam sanctus Doctor evulgaverat in Libro de correptione & gratia, circa vocationem ad fidem secundum Dei propositum absolutum & efficax.

S. Augustinus directè reprobavit scientiam mediam quantum ad substantiam.

Primum testimonium petunt ex Lib. de prædest. SS. cap. 10. num. 19. *Prædestinatione Deus, inquit, ea præscivit quæ fuerat ipse facturus : unde dictum est, Fecit quæ futura sunt..... Quando promisit Deus Abraham in semine ejus fidem gentium..... non de nostræ voluntatis potestate, sed de sua prædestinatione promisit. Promisit enim quod ipse facturus fuerat, non quod homines. Hoc ipsum rursus confirmat cap. 17. ejusdem Libri.*

Tom. 10. p. 803. E. Ibid. P.

Ex quibus verbis duplex argumentum conficit Gonetus ad probandum, D. Augustinum reprobasse scientiam mediam.

Disp. 6. de scientia media art. 4. parag. 1.

Primum est : Quæ Deus est facturus, ex sua prædestinatione prænoscit : at Deus omnes actiones nostras, quantumcumque liberas, facturus est ; ergo illas in sua prædestinatione præcognoscit, idest in decreto efficaci ; ac proinde non datur in Deo præscientia futurorum independens à decreto, eoque anterior.

Secundum sic potest proponi. Quod Deus promittit, non de nostra potestate, sed de sua prædestinatione promittit, ait S. Augustinus. At Deus multoties promittit nostras actiones liberas ; sicut quando promisit Abraham fidem, & conversionem gentium ; ergo illas de sua prædestinatione promittit, easdemque in illa cognoscit, & sic idem sequitur quod prius.

Secundum testimonium ex c. 9. ejusdem L. ubi revocat S. D. quod olim docuerat in quæstionibus paganorum, (Ep. 102. q. 2. n. 14.) nempe tunc voluisse hominibus apparere Christum & apud eos prædicari doctrinam suam, quando sciebat & ubi sciebat esse qui in eum fuerant credituri. Quæ verba cum Semipelagiani in confirmationem suæ scientiæ conditionatæ opponerent, S. Doctor respondit : Cernitis, inquit, me sine præjudicio latentis consilii Dei aliarumque causarum, hoc de præscientia Christi dicere voluisse, quod convincendæ Paganorum infidelitati, qui hanc objecerant quæstionem, sufficere videretur. Quid enim est verius, quam præscisse Christum, qui & quando & quibus in locis in eum fuerant credituri ? Sed utrum prædicato sibi Christo à se ipsis habituri essent fidem, an Deo donante sumpturi, idest, utrum tantummodo eos præscierit, an etiam prædestinaverit Deus, quærere atque differere tunc necessarium non putavi....

Tom. 10. p. 803. B. Ep. S. Hilarii ad Augustin.

Ibidem p. 802. G.

Ibidem p. 803. B. potest etiam sic dici, Tunc voluisse hominibus apparere Christum, & apud eos prædicari doctrinam suam, quando sciebat & ubi sciebat esse, qui electi fuerant in ipso ante mundi constitutionem.

Rursus Lib. de dono persever. cap. 9. hoc ipsum quod dixerat in quæstionibus paganorum revocat, ac docet non aliunde quàm ex prædestinatione Dei, petendam esse causam cur aliquibus annuntietur Christus, aliis verò non annuntietur; non autem ex eo quòd Deus prævideat illos, non alios esse credituros. *Ibidem p. 832. D.* Hæc certè, inquit, de Tyro & Sydone non possumus dicere; (illi enim credituri erant si Christus ipsis annuntiatus fuisset) & in eis cognoscimus ad eas causas prædestinationis hæc divina judicia pertinere, sine quarum causarum latentium præiudicio tunc ista respondere me dixi.

Ex quibus testimoniis sic rursus arguit idem Gonetus.

I. Idem est apud S. Aug. Deum præscivisse fidem hominum, ac illam certò hominibus concedendam esse; pariter idem est homines fidem Deo donante habere, ac Deum eorum fidem prædestinasse: atqui homines nec absolutè, nec conditionatè fidem à se ipsis sunt habituri, sed Deo eam prædestinante ac donante; ac consequenter à Deo futura cognoscitur in prædestinatione seu decreto Dei absoluto & efficaci: atque ita prorsus corrui & evanescit scientia media quæ est independens à decreto Dei absoluto eoque anterior.

II. Futurum de quo S. Augustinus loquitur citatis testimoniis, est conditionatum; illud verò prædefinitum esse affirmat, & idcirco præscitum à Deo: ergo, ex mente S. Doctoris, futura conditionata sunt à Deo prædefinita, & idcirco præscita. Consequentia patet, antecedens verò probatur. Quia de hoc ipso futuro respondet S. Augustinus, de quo interrogatus fuerat ab Hilario: futurum autem de quo fuerat interrogatus, erat conditionatum, quale docuerat ipsamet Augustinus in quæstionibus paganorum, & quale ipsi propugnabant Semipelagiani, opposcentes Augustino hunc ipsum locum ex quæstionibus paganorum, sicuti refert ac testatur Hilarius in sua ad sanctum Augustinum Epistola.

III. Citato cap. 9. Lib. de prædest. SS. & de dono perseverant. S. August. scientiam conditionatorum reprobavit, non tantum quoad abusum & modum illum erroneum quo à Semipelagianis admittebatur, sed etiam quoad substantiam.

Probatur, quia S. Augustinus eam probavit præscientiam à decreto independentem, quam ipse docuerat in illo Libro de sex quæstionibus Paganorum: sed in hoc Libro eam non docuerat sensu erroneo Semipelagianorum, nempe fidem prævisam & præcognitam principium esse ac motivum nostræ justificationis, ejusque intuitu primam vocationis gratiam à Deo concedi; imò ne leviter quidem illud ibi insinua verat, sed ut ipse ait Lib. de prædest.

Tom. 10. p. 803. A. SS. cap. 9. solum ibi omiserat disputare, an illi qui præsciebantur credituri, à se ipsis, vel Deo donante, habituri essent fidem; idest, ut ipsemet exponit, an Deus tantum eos præsciverit, vel etiam prædestinaverit credituros: ergo si cap. 9. Lib. de dono persever. reprobat talem præscientiam à decreto independentem, ut testatur S. Thom. 3. part. quæst. 1. art. 5. ad 2. eam reprobat quantum ad substantiam, & non solum quantum ad abusum & modum erroneum quo à Semipelagianis admittebatur.

Epist. S. Prosp. ad S. Aug. Tertium testimonium colligunt ex Libro jam citato de dono perseverantiae, in quo S. Augustinus respondens S. Prospero, suamque ipsi mentem ac doctrinam exponens circa quæstionem de qua interrogatus ab illo fuerat,

An scilicet ea quæ sunt à Deo præscita, sint etiam ab eo prædestinata: ita ut præscientia sit subnixa decreto, vel è contra decretum præscientiæ; duas statuit generales regulas, quæ funditus evertunt scientiam mediam.

Primam cap. 17. num. 42. ubi S. Doctor loquens de bonis operibus quæ Semipelagiani fatebantur esse à gratia Dei adjuvante aut cooperante, non tamen præparante & præoperante, sic loquitur ac discurret: *An fortè nec ipsa dicunt prædestinata? Ergo nec dantur à Deo, aut ea se daturum esse nescivit. Quòd si & dantur, & ea se daturum esse præscivit, profectò prædestinavit.* Inde sic arguunt: Quidquid Deus donat & efficit, etiam prædefinit ac prædestinat: sed Deus donat & efficit liberum consensum quo homo v. gr. consentit primæ vocationi ad fidem; ergo illum prædefinit & prædestinat, ac proinde non cognoscit ut futurum per scientiam mediam, antecedenter ad suam prædefinitionem & decretum. Minor est de fide: Major autem est ipsamet S. Augustini doctrina verbis relatis expressa. Tom. 10. 844. G.

Secundam regulam proponit ac statuit S. Doctor cap. 18. & 19. ejusdem Libri: nempe, ubi in Scriptura vel SS. Patribus invenitur nomen præscientiæ, & agitur de vocatione electorum, nomine præscientiæ debet intelligi prædestinatio. Hæc Dei dona (nempe incipere credere, & in fide usque ad vitæ hujus terminum perseverare) si nulla est prædestinatio quam defendimus, ait c. 18. num. 47. non præsciuntur à Deo: præsciuntur autem: hæc est igitur prædestinatio quam defendimus. Unde aliquando eadem prædestinatio significatur nomine præscientiæ. Quod ubi pluribus Scripturæ testimoniis demonstravit, sic pergit: *Præscivit reliquias, quas secundum electionem gratiæ fuerat ipse facturus. Hoc est ergo prædestinavit: sine dubio enim præscivit, si prædestinavit: sed prædestinasse, est hoc præscisse quod fuerat ipse facturus.* Et cap. 19. *Quid ergo, inquit, nos prohibet, quando apud aliquos verbi Dei tractatores legimus Dei præscientiam, & agitur de vocatione electorum, eandem prædestinationem intelligere?* Ibidem p. 817. C. D.

Inde sic arguunt: Si daretur in Deo aliqua præscientia bonorum operum independens à decreto eoque anterior, falsa esset illa regula S. Aug. quæ generalis est: atqui falsam illam esse sine injuria S. Doctoris asseri non potest; ergo.

Non erit, opinor, quòd conquerantur scientiæ mediæ impugnatores, nos eorum ex S. Augustino argumenta hinc dissimulasse aut extenuasse; ipsamet enim eorum verba ferè reddidimus.

Cum verò ad hæc omnia S. Doctoris testimonia reponere soleant qui scientiam mediam tuentur, S. Doctorem non ipsam scientiæ mediæ substantiam rejicere, sed abusum dumtaxat & modum erroneum quo Semipelagiani eam defendebant, eam scilicet quæ supponit ex parte creaturæ prævium aliquod meritum ex solis naturæ viribus, quo Deus certissimè moveatur & inducatur ad gratiam concedendam, Thomistæ ceterique scientiæ mediæ adversarii, ut responsionem hanc elevent & evertant, verba referunt S. Prosperi scribentis ad S. Augustinum, quibus ajunt manifestum esse Semipelagianos illos non negasse prædestinationem electorum subnixam esse in adiutorio gratiæ; unde concludunt, illos in eo dumtaxat peccasse, quòd vellent prædestinationem illam posteriorem esse præscientiæ, hoc est fieri ex prævisis meritis gratiæ. Penè omnium par invenitur & una sententia, inquit S. Prosper sub finem Epistolæ suæ ad S. Augustinum, *qua propositum & prædestinationem Dei, secundum præscientiam receperunt: ut ob hoc Deus alios vasa honoris, alios contumeliæ fecerit, quia finem uniuscujusque præviderit, & sub ipso gratiæ adiutorio, in qua futurus esset voluntate & actione præscierit.* Tom. 2. p. 821. E.

Ibidem p. 821. E. Et initio ejusdem Epistolæ, sententiam Semipelagianorum referens ait: *Qui autem credituri sunt, quique in ea fide, quæ deinceps per Dei gratiam sit juvanda, mansuri sunt, præscisse ante mundi constitutionem Deum, & eos prædestinasse in Regnum suum, quos gratis vocatos, dignos futuros electione, & de hac vita bono fine excessuros esse prævidit.*

Respon- Ad hæc respondent scientiæ mediæ patroni, S. Augustinum in Libris *sio eorum* de prædestinatione SS. & de dono perseverantiæ totum esse in refellen- *qui scien-* dis Semipelagianorum erroribus, adeoque mentem ac sententiam ipsius *tiam me-* dignosci melius ac exponi non posse, quàm ex contraria eorum senten- *diam tuē-* tia in usu, vel potius abusu scientiæ conditionatorum.

Quomo- Porro Semipelagiani abutebantur scientia conditionata circa prædestina- *do Semi-* tionem tum adultorum, tum infantium. Circa prædestinationem adulto- *pelagiani* rum in his maximè peccabant, ut suprâ jam observatum est.

abute- I. Quòd etsi necessariam esse gratiam faterentur ad omne opus bonum & *bantur* fidei incrementum, ipsum tamen initium fidei & pium credulitatis affectum, *scientia* quem inter bona opera non computabant, ac perseverantiam usque in finem *conditio-* à sola esse natura contenderent. *natorum.* II, (Semipelagiani) ait S. Aug. Lib. de do- *I. Circa* dono perseverantiæ cap. 17. nu. 42. *prædesti-* *nationem* *adultorū.* *Tom. 10.* *p. 844. F.* *initium fidei & usque in finem perseverantiam sic in nostra constituunt potestate, ut Dei dona esse non putent, neque ad hæc habenda atque retinenda Deum operari nostras cogitationes & voluntates, cætera verò ipsum dare concedunt.* Errabant ergo, & scientia conditionatorum abutebantur in eo quòd vellent per illam Deum cognoscere quinam ex solo naturæ affectu benè dispositi forent ad fidem suscipiendam, si ipsis veritas Evangelii annuntiaretur; ut nempe hac ratione ac motivo Deus induceretur & moveretur admittendos qui veritatem illam annuntiarent. Prima igitur radix & causa vocationis ad fidem, in mente Semipelagianorum, erat prius ille ac prævius ad credendum naturæ affectus, quem Deus prævidebat. Rogati enim quare Evangelii fides aliquibus, potius quàm aliis prædicaretur, respondebant, ait S. Prosper in Epistola ad S. Augustinum, *dispensasse Deum tempora, & ministeria prout prævidit Deus credituros, & exortura erat bonarum credulitas voluntatum.* Idem planè refert S. Hilarius in Epistola ad S. Augustinum num. 3. ubi etiam observat Semipelagianos hanc suam sententiam confirmasse testimonio ipsiusmet S. Augustini ducto ex ejus responsione ad quæstiones Paganorum.

Tom. 2. p. 823. C. II. Semipelagiani in eo maximè aberrabant, quòd vellent futurum voluntatis sub conditione gratiæ conferendæ consensum à Deo prævisum, Deo esse causam, regulam & motivum gratiæ conferendæ, ex quo duo consequuntur planè absurda & erronea: 1. Scientiam conditionatorum non tantum esse causam directivam decretorum Dei, sed etiam motivam, impulsivam & determinativam. 2. Rem futuram, v.g. conversionem ad fidem, non tam esse à decreto Dei tamquam à causa, quàm à præviso voluntatis futuro consensu, qui Deum certò & infallibiliter determinat ad gratiam conversionis conferendam: unde scientiam illam conditionatam omni decreto anteriorem, Semipelagiani convertebant in absolutam, etiam à decreto, tamquam à prima ejus causa, independentem. Ubi duplex error occurrit, primus, quòd futurus voluntatis consensus etiam ex beneficio gratiæ, sit Deo causa, ratio & motivum gratiæ conferendæ: cujus rei falsitas vel ex uno Tyrriorum & Sidoniorum exemplo demonstratur, quibus veritas Evangelii annuntiata non fuit, etsi prævidisset Deus futurum ut ipsi crederent, si annuntiata illa fuisset.

set. Alter error in eo est, quod in mente ac doctrina Semipelagianorum, futurus absolutè prævideatur voluntatis consensus, qui tamen non sit à Deo decretus ac prædestinatus: quod figmentum sæpius refellit S. August. Quando, inquit L. de dono perseverantiæ cap. 19. *apud aliquos verbi Dei tractatores legimus Dei præscientiam, & agitur de vocatione electorum, eandem prædestinationem intelligere oportet. Et cap. 18. in fine dixerat: Sine dubio præscivit, si prædestinavit: sed prædestinasse, est hoc præscisse quod fuerat ipse factururus.* Tom. 10. p. 848. B. Ibidem.

Quantum verò ad prædestinationem parvulorum seu infantium, hic erat Semipelagianorum error. Infantes scilicet ad gratiam Baptismatis & salutis prædestinari, non quidem propter opera bona quæ facturum re ipsa erant, si quidem ex hac vita in infantia rapiuntur; sed quæ facturum fuissent, si ad plenioram seu adultam ætatem pervenissent. Tales ajunt perdi, talesque salvari, inquit S. Prosper in Epist. ad S. August. nu. 5. *quales futuros illos in annis majoribus, si ad activam servarentur ætatem, scientia divina præviderit.... In tantum quibuscumque commentitiis meritis electionem Dei subjiciunt; ut quia præterita non extant, futura, quæ non sint futura, confingant, novoque apud illos absurditatis genere, & non agenda præscita sint, & præscita non acta sint: quam sanè absurditatem explodit S. Augustinus: vide quæ superius eam in rem jam diximus, ubi de certa quæ in Deo est, futurorum sub conditione, scientia.* Error Semipelag. circa prædestin. infantium. Tom. 2. p. 822. G. P. 823. A.

Semipelagiani errores istos à Magistris suis ac Præceptoribus Pelagianis traxerant. Ideo, inquiebant Pelagiani, teste S. August. Epist. 194. aliàs 105. ad Sixtum, *nondum natorum alium oderat, (scilicet Esau) & alium (Jacob) diligebat, quia futura eorum opera prævidebat, & ex ipsorum operibus, Deum habere aut odium, aut misericordiam. Errorem istum aliqua mitigatione ac temperamento emollierunt Semipelagiani, ad omne opus bonum gratiam requirentes, non verò ad initium fidei.* A Pelagianis errores illos traxerunt Semipelagiani. Tom. 2. p. 762. C.

De parvulis, iidem Pelagiani, referente ibidem S. Augustino, dicebant: *Deus in eis quos hinc aufert, prævidit quemadmodum victurus esset, si viveret; & ideò quem nequiter novit fuisse victurum, sine Baptismo facit emori, sic in eo puniens opera mala, non quæ fecit, sed quæ facturum fuit.* Ibidem p. 728. B.

Atque ex ijs quæ hic exposita sunt, facile est intelligere, quis fuerit abusus & modus erroneus Semipelagianorum in admittenda scientia conditionatorum: è contra verò, quis oppositus S. Augustini sensus in ea rejicienda. Eam scilicet rejicit ac damnat: 1. Quæ sit regula, causa & motivum prædestinationis adultorum sive ad gratiam sive ad gloriam; quasi prævisus voluntatis consensus etiam ex auxilio gratiæ, certò & infallibiliter Deum moveat ac determinet ad gratiam & gloriam alicui prædestinandam. 2. Eam quæ pro realiquando futura non admittit decretum seu prædestinationem Dei, quæ vera prima sit causa rei illius futuræ. 3. Eam per quam Deus prævidens pium quemdam naturæ ad fidem suscipiendam affectum, certò moveatur ad gratiam fidei conferendam. Eam denique, quæ fundamentum sit prædestinationis parvulorum, propter opera quæ numquam futura sunt, sed futura tantum fuissent, si diutius illi vixissent.

His verò sic præsuppositis ac probatis, prompta & aperta est responsio ad testimonia S. Augustini, quæ scientiæ mediæ patronis obijciuntur.

Ad 1. ex cap. 10. Lib. de prædest. SS. respondent, S. Augustinum ibi agere de re quæ sit absolutè futura: ait enim ibidem, *Fecit quæ futura sunt; ac merito rejicere rei hujusmodi absolutè futuræ præscientiam, qualem Semipelagiani fingeant: scilicet quæ in decreto seu prædestinatione Dei tamquam* Tom. 10. p. 803. E.

in prima causa fundata non esset, sed in consensu futuro voluntatis à Deo præviso; ita ut consensus ille futurus etiam sub conditione gratiæ, sit Deo ratio & motivum gratiam conferendi: quem errorem his verbis loco citato *Ibidem E.* reprimit S. Doctor. *Quando promisit Deus Abrahæ in semine ejus fidem gentium... non de nostræ voluntatis potestate, sed de sua prædestinatione promisit. Promisit enim quod ipse facturum fuerat, non quod homines. Et revera omne futurum si absolute, si conditionate, decretum Dei semper supponit; aut absolutum, si res sit absolute futura, aut conditionatum, seu quod sit pars conditionis, si res futura sit sub conditione.*

Unde ad primum Goneti argumentum, 1. distinguunt majorem istam propositionem: Deus sua prædestinatione præscivit quæ fuerat ipse facturum absolute, concedunt. Quidquid enim Deus absolute facit in tempore, id ab æterno facere constituit. Quæ fuerat facturum sub conditione, negant. Quippè vel conditio sub qua res futura prævidetur, ponenda est vel non. Si prius res absolute futura est, eamque Deus videt in suo decreto, non quidem quod præcedat, sed quod sequatur scientiam conditionatam, quodque sit vera & prima causa rei futuræ. Si posterius, superfluum ac inutile videtur decretum Dei absolutum & actuale pro re numquam futura. Istam verò minorem propositionem ejusdem Goneti, *Deus omnes actiones nostras quantumcumque libera, facturum est*, negat conceptis terminis S. ipse Augustinus cap. 10. Lib. de prædestinatione SS. ubi ait, *prædestinationem sine præscientia esse non posse, posse autem esse præscientiam sine prædestinatione*. Revera enim præscit Deus peccata, quæ non facit nec prædestinat. 2. Respondent, S. Augustinum fundare præscientiam rei futuræ verb. grat. vocationis ad fidem in decreto seu prædestinatione sua, per exclusionem scilicet abusus & modi erronei quo Semipelagiani negabant talem præscientiam fundari in decreto tamquam in prima & vera causa rei futuræ, concedunt: per exclusionem scientiæ conditionatorum quantum ad substantiam consideratæ, negant.

Idem planè respondent ad secundum Goneti argumentum: nempe, Quod Deus promittit, non de nostra potestate, sed de sua prædestinatione promittit; excludendo scilicet sensum erroneum Semipelagianorum, idest scientiam conditionatam quæ sit causa motiva & impulsiva rei futuræ, aut quæ supponat meritum aliquod naturale prævium ad fidem, concedunt: quæ sit directiva solummodo decreti absoluti quod sequitur ac merè gratuitum est, negant.

Ad 2. Testimonium ex c. 9. ejusdem Lib. de prædest. SS. & item c. 9. Lib. de dono persever.

Respondent, nullibi revocasse S. August. quod scripserat in quæstionibus *Ibidem A.* Paganorum, tunc voluisse Christum hominibus apparere, quando sciebat & ubi sciebat esse qui in eum fuerant credituri. Quid enim est verius, ait ipse S. August. loco in objectionem citato, quàm præscisse Christum, qui & quando, & quibus in locis in eum fuerant credituri? Verum, cum ex Litteris Prosperi & Hilarii intellexisset, Semipelagianos in confirmationem sui erroris hac sua sententia abusus fuisse, hanc non quidem correxit sed exposuit, ac declaravit se absque præjudicio latentis Dei consilii, seu prædestinationis qua statuit fidei gratiam quibus voluerit concedere, hæc scripsisse; nec diligentius tunc

Ibidem B. expendisse, quod istud non postularet sui contra Paganos instituti ratio. *Potest enim dici*, ait ibidem, *tunc voluisse hominibus apparere Christum, & apud eos*

eos prædicari doctrinam suam, quando sciebat & ubi sciebat esse, qui electi fuerant ante mundi constitutionem. Non erat igitur quod S. Doctoris patrocínio gloriarentur Semipelagiani, quasi docuisset, quod illi contendebant, gratiam fidei à Deo illis in tempore concedi, quos ab æterno credituros prænovit, sive ex gratia, sive ex pio quodam naturali ad credendum affectu: qui duplex error est ab Augustini mente ac doctrina planè remotissimus, & quem ex professo confutat Lib. de prædest. Sanctorum & de dono perseverantiæ, *L. de dono persever. c. 9.* maximè ipso Tyrriorum & Sidoniorum exemplo, qui, ipso attestante Christo, credidissent, si fides Evangelii annuntiata ipsis fuisset, quibus tamen annuntiata non fuit.

Ad auctoritatem S. Thom. ex 3. part. qu. 1. art. 5. ad 2. ubi S. Doctor ait S. Augustinum Lib. de dono persever. retractasse quod scripserat in quæstionibus Paganorum: respondent, S. Thomam referre locum integrum S. Augustini, qui duabus partibus constat, in quarum prima, S. Doctor ait Christum tunc voluisse hominibus apparere, quando sciebat & ubi sciebat esse qui in eum fuerant credituri: in postrema verò, omnes illos ad quos non venit, prævisos à Deo incredulos fore si ad eos venisset; quod postquam retulit S. Thomas, addit: *Sed hanc responsionem reprobans Augustinus in Lib. de perseverantia dicit: Numquid possumus dicere, Tyrios & Sidonios talibus apud se virtutibus factis credere noluisse, aut credituros non fuisse, cum ipse Deus attestetur eis, quod acturi essent magnæ humilitatis pœnitentiam, si in eis facta essent divinarum illa signa virtutum?* At manifestum est his S. August. verbis postremam dumtaxat partem textus à S. Thoma citati reprobari, non primam. Ergo S. Thomas noluit S. Augustino imponere aliquid falsi; sed voluit tantum ostendere id quod erat, nempe, S. Aug. reprobasse cap. 9. L. de dono persever. quod postremo loco dixerat in Lib. de sex quæstionibus Paganorum.

Ad 1. verò argumentum quod Gonetus ex illo secundo S. Augustini testimonio ducit, respondent, in mente quidem ac doctrina Semipelagianorum quos S. Doctor refellit, idem esse Deum fidem hominum præscisse, ac homines fidem illam ex se habituros, ob duplicem nempe errorem mox dictum quo illi laborabant; non verò idem esse in propria S. Augustini sententia: quasi hæc duo inter se pugnarent, Deum præscisse fidem hominum, & fidem illam non esse ex beneficio gratiæ, sed ex solis viribus naturæ: quæ certè duo non pugnant inter se.

Quod addit idem Gonetus, idem esse homines fidem Deo donante habere, ac Deum eorum fidem prædestinasse, ultrò concedunt. Verùm integra, inquiunt, remanet quæstio inter nos controversa, utrum nempe prædestinatio illa sequatur vel antecedit scientiam conditionatorum. Thomistæ contendunt eam antecedere, alii è contra contendunt eam sequi, cum prædestinationis decretum per illam scientiam dirigatur. Litem autem illam non dirimunt nec solvunt verba S. Augustini à Gonetis relata.

Ad 2. verò istud Goneti argumentum; Futurum de quo S. Augustinus loquitur est conditionatum, quod admittebant Semipelagiani, de quo interrogatus fuerat à Prospero & Hilario, quod ipsemet S. Doctor docuerat & quidem absque ullo errore in quæstionibus Paganorum, ac subinde revocavit: atqui futurum huiusmodi S. Augustinus asserit esse à Deo prædefinitum, & idcirco præscitum; ergo futura conditionatè Deus cognoscit in suo decreto prædefiniente; ac consequenter funditus eruit scientia mediâ.

Ad istud, inquam, argumentum respondent 1. distinguendo majorem pro-

positionem: futurum de quo loquitur S. Augustinus, est conditionatum, quod Semipelagiani ex errore convertabant in absolutum, ita ut res sub conditione futura Deo causa foret, ratio, ac motivum illam absolute decernendi, concedunt: est conditionatum nudè ac simpliciter, negant.

Minorem propositionem sic pariter distinguunt: futurum istud est à Deo prædefinitum, prædefinitione subsequente scientiam conditionatam quæ in mente Semipelagianorum est prima causa rei à Deo absolute prædefinitæ, concedunt: prædefinitione antecedente scientiam conditionatam, negant. Esto igitur, inquiunt, loquatur S. Augustinus de decreto conditionato Semipelagianorum, illud S. D. non rejicit nec damnat quantum ad substantiam; (neque enim ex sese vitiosum est, nec enim errori deputandum quidquid admiserunt Semipelagiani) sed rejicit ac damnat quantum ad abusum Semipelagianorum, de quo sæpius dictum fuit. Neque etiam decretum hujusmodi quod S. Augustinus ab omni errore purum docuerat in quæstionibus Paganorum, unquam revocasse legitur quantum ad substantiam, sed unum solummodo abusum, & errorem hæreticorum in eo admittendo, repressit.

Ad 3. testimonium ex cap. 18. & 19. Lib. de dono persever. respondet, scientiæ mediæ assertores, hæc in vanum sibi objici, quibus ultro subscribunt, sed quæ præsentis controversiæ scopum nullatenus attingunt. Quid enim ait citatis in locis Augustinus? Deum ea quæ donat, prædestinare. An verò quisquam est inter Catholicos qui istud neget? Istud autem ex professo urget ac demonstrat S. Doctor contra Semipelagianos, qui causam futuræ v.g. conversionis ad fidem non refundebant in decretum seu prædestinationem Dei, sed in prævisum voluntatis consensum, ut sæpius dictum jam fuit. Itaque prædestinationem Dei esse primam causam gratiæ quæ confertur, omnes uno ore profitentur Catholici: verum remanet quæstio inter Theologos controversa, an illa prædestinatio præcedat vel sequatur scientiam.

At: inquires, docet præterea S. Augustinus, nomine præscientiæ apud Scriptores sacros & Ecclesiasticos intelligi debere ipsam prædestinationem, cum de vocatione electorum agitur.

Reponunt qui Thomistis hinc adversantur, meritò id docere S. Augustinum, & appositè quidem adversus errorem Semipelagianorum, qui prædestinationem à præscientia ita pendere volebant, ut hæc illius causa foret certa & infallibilis.

At, inquires iterum, docet S. Augustinus, Deum idcirco rem futuram certò cognoscere, quia eam prædestinat; ergo præscientia Dei supponit præviam prædestinationem in qua fundatur: unde planè inutilis & otiosa est scientia mediæ seu conditionatorum.

Respondent, Deum rem futuram certò cognoscere scientia absoluta & visionis, ut vocant, quia eam prædestinat, concedunt: scientia conditionata, quæ mediæ dicitur esse inter scientiam visionis & simplicis intelligentiæ, de qua una hinc quæstio movetur, negant.

Atque ex dictis hætenus facilè intelligitur, quo sensu Semipelagiani dixerint, Deum eos vocare quos sub adjutorio gratiæ vocationi consensuros esse prævidebat. Scilicet in duobus hinc errabant: primò, quòd adjutorium illud gratiæ necessarium dumtaxat dicerent ad opera bona, non verò ad initium fidei. Secundò, quòd consensus à Deo prævisus
sub

sub adjutorio gratiæ, Deo foret causa & ratio gratiam illam conferendi; quæ duo abundè constant ex dictis.

Quamquam quod ex S. Prospero n. 8. Epistolæ quam scripsit ad S. Augustinum superius relatum fuit, Semipelagianos non spectat, sed antiquiores Scriptores, qui videntur admisisse prædestinationem fieri post prævisa merita gratiæ; quorum sententiam cum Augustinus retractasse videretur, rogatur à sancto Prospero ut aperire velit quid ea de re ipse sentiat.

Tertium ex S. Augustino argumentum.

Molinæ discipuli iisdem planè motivis ac rationibus, quibus olim Semipelagiani, & propter eundem finem, usum scientiæ conditionatorum excogitarunt, nempe ut libertatem concilient cum absoluto prædestinationis decreto quod est secundum Dei propositum, aliaque declinent incommoda, quæ Semipelagiani contra doctrinam S. Augustini in Lib. de corrept. & grat. expressam objiciebant, quæ scientiæ mediæ assertores etiamnum renovant & opponunt contra decreta absoluta & antecedentia Thomistarum: tanta nimirum est, inquiunt, consensio & affinitas inter systema scientiæ mediæ, & Semipelagianorum sententiam. Opponebant scilicet Semipelagiani, referente S. Prospero in Epistola ad S. Augustinum num. 3. *removeri omnem industriam, tollique virtutes, si Dei constitutio humanas præveniat voluntates: & sub hoc prædestinationis nomine, fatalem quamdam necessitatem induci, & per operantem & præoperantem gratiam liberum impediri arbitrium.* Paulò ante dixerant: *Propositum illud vocationis Dei, & lapsis curam resurgendi adimere, & sanctis occasionem teporis afferre: eò quòd in utraque parte superfluus labor sit, si neque rejectus ulla industria possit intrare, neque electus ulla negligentia possit excidere.*

Verùm ea ipsa sunt gravamina seu incommoda quibus scientiæ mediæ patrioni oppugnant sententiam decretorum Dei absolutorum, seu prædestinationis gratuitæ quæ sit ante omnem meritorum etiam ex gratia prævisionem; quam prædestinationem etiam rejiciebant Semipelagiani tamquam libertati noxiam & inimicam. Unde S. Prosper in eadem Epistola nu. 8. rogat S. August. ut suam etiam circa istud caput mentem dignetur aperire: *Illud etiam, inquit, qualiter diluatur, quæsumus, patienter insipientiam nostram ferendo, demonstras, quod retractatis priorum de hac re opinionibus, penè omnium par invenitur & una sententia, qua propositum & prædestinationem Dei secundum præscientiam receperunt; ut ob hoc Deus, alios vasa honoris, alios contumeliæ fecerit, quia finem uniuscujusque præviderit, & sub ipso gratiæ adjutorio, in qua futurus esset voluntate & actione præscierit.* Pervulgatum est istud Fausti effatum Lib. 2. de libero arbitrio & gratia cap. 3. *Nisi præscientia exploraverit, prædestinatio nihil decernit.*

His porro Semipelagianorum querimoniis satisfecit S. Augustinus duplici Libro de prædest. SS. & de dono perseverantiæ: nec tamen legimus eum ullibi confugisse ad scientiam conditionatorum decreto Dei absoluto priorem, ut libertatem cum decreto prædestinationis conciliaret; qui tamen modus, cum facilis sit, obvius, & apertus, idoneus maximè fuisset sedandis illorum Semipelagianorum querelis: imò semper recurrit ad Dei omnipotentiam, adeo ipsi difficilis ad explicandum visa est concordia gratiæ & prædestinationis cum libero voluntatis arbitrio. *Ista quæstio, ait Libro de Gratia Christi c. 47. ubi de arbitrio libertatis & Dei gratia disputatur, ita est ad*

discer-

Tom. 2. p. 821. G.

Ibid. pag. 824. D.

Ibidem p. 821. F.

Ibidem p. 824. E.

Bibl. PP. Tom. 8.

part. 538. col. 1. C.

Tom. 10. p. 250. G.

discernendum difficilis, ut quando defenditur liberum arbitrium, negari Dei gratia videatur; quando autem asseritur Dei gratia, liberum arbitrium putetur auferri.

Deinde scientiam mediam è diametro pugnare cum doctrina S. Augustini hoc argumento evincunt, nempe, adversus scientiæ mediæ systema ea numquam opposita fuerunt vel etiam objici meritò possunt, quæ contra doctrinam S. Augustini objecerunt olim Semipelagiani. Quis enim tam cæcus & absurdus est, ut seriò dicat, scientiam mediam auferre à Deo voluntatem omnium salvandorum, fatum inducere, perimere libertatem, bonis afferre negligentiam, aliis teporem aut desperationem; quæ totidem sunt absurda & incommoda quæ Semipelagiani opponebant adversus Augustini doctrinam; ergo necesse est planè opposita & contraria esse utriusque doctrinæ principia, quæ easdem & communes difficultates pati non possunt.

Reponunt qui scientiam mediam tuentur.

Solvitur
tertium
argumē-
tum.

I. Falsò prorsus ac contumeliosè supponi, communem sibi esse cum Semipelagianis usum seu potius abusum scientiæ mediæ, quandoquidem ex memoratis paulò antè illorum erroribus, apertè constat quàm latum sit discrimen suam inter & Semipelagianorum sententiam.

II. Non minùs falsò supponi, Semipelagianos ad conciliandam libertatem cum gratia & decreto prædestinationis absoluto, confugisse ad scientiam conditionatorum: imò nec confugere illi potuerunt suo stante systemate, nisi ex crassa & supina quadam contradictione. Nam si semel supponatur libertatem actus stare incolumem cum gratia per quam conceditur, & cum decreto antecedente quo prædestinatur, falsum est, quod illi tamen mordicus contendebant, per decretum illud antecedens fatalem induci necessitatem: falsum consequenter removeri omnem industriam, tollique virtutes. Ergo Semipelagiani non conciliabant libertatem cum gratia & prædestinatione per scientiam conditionatorum decreto Dei absoluto anteriorem.

Et verò frustra id tentassent, suis inhærendo principiis, quia scientia illa, qualem defendunt Catholici, supponit necessariam esse gratiam quæ voluntatem præveniat; sed illam gratiam idcirco negabant Semipelagiani, quòd concipere non possent qua ratione staret libertas voluntatis si opus habeat gratia præveniente; quapropter docebant illi, naturale aliquod meritum gratiæ præire debere: ut ergo libertatem in tuto ponerent, gratiam destruebant.

Tom. 2. p.
824. D.

Per operantem & præoperantem gratiam liberum impeditur arbitrium, ajunt illi apud S. Prosperum loco citato. Idem docebant Pelagiani. *Non est liberum arbitrium,* inquebat Pelagius apud S. Augustinum Lib. de gestis

Tom. 10.
p. 126. D.

Pelagii cap. ultimo, *si indigeat auxilio Dei.* Item destruitur libertas quæ alterius opere indiget: *Si alterius opere indigeo,* dicebat idem hæreticus apud S. Hieronymum Epistola ad Ctesiphontem, *libertas arbitrii in me de-*

T. 4. p. 2.
pag. 478.

struetur. Semipelagiani ergo isto errore semel occupati, per gratiam prævenientem libertatem funditus perimi: nequidem per illam scientiam, quæ gratiam hujusmodi supponit, libertatem cum gratia conciliare potuissent. Ea ipsa de causa nusquam S. Augustinus in præsentì quæstione recurrit ad scientiam conditionatorum, sed ad omnipotentiam Dei: quòd rectè intelligeret, in principiis Semipelagianorum integram & illæsam remanere difficultatem qua illi plurimum movebantur; nec quidquam se apud illos proficere posse per scientiam conditionatam. Quamquam etsi, salva in omnibus fidei doctrina, Semipelagiani tentassent libertatem conciliare cum gratia & decreto prædestinationis, ope scientiæ conditiona-

torum

torum quæ decretum antecedit, an ea ex parte culpandi fuissent? Neutiquam, sed potius laudandus eorum conatus.

III. Respondent, ea ipsa incommoda quæ Semipelagiani opponebant contra doctrinam S. Augustini, opponi pariter potuisse contra scientiam conditionatorum quæ supponit gratiæ prævenientis & præoperantis necessitatem: quia scilicet idem est ex utraque parte principium, gratiæ nempe prævenientis absoluta necessitas adversus quam suos omnes impetus illi dirigebant, ex qua libertatem perimi, fatalem induci necessitatem, extinguere virtutes &c. obtendebant: atque hinc inferunt scientiæ mediæ patroni, suam cum Augustiniana planè consentire doctrinam, utpotè quæ easdem ex parte hæreticorum difficultates & objectiones patiatur.

IV. Respondent, prædestinationem secundum Dei propositum, de qua S. Augustinus disputabat contra Semipelagianos, non eam esse præcisè quæ fit ante omnem prævisionem meritorum ex gratia, sed eam quæ nullum supponat ex parte hominis meritum naturale gratiæ, seu initio fidei prævium. Ratio est manifesta: quia vel ipso declarante Augustino Lib. de dono persever. cap. 19. prædestinatio de qua loquitur talis est, *ut nemo nisi errando* Tom. 10. p. 848. C. *contra illam disputare possit*. Quæ verba cadere dumtaxat possunt in eam prædestinationem quam fingeant Semipelagiani, quæ nempe supponeret aliquod meritum seu bonum opus ex solis naturæ viribus elicitedum, quod illi admittebant ut libertati consulerent: namque prædestinatio, quæ fiat vel ante vel post prævisionem meritorum gratiæ, liberè in utramque partem salva fide in Scholis agitur.

Quapropter contendunt, S. Prosperum loco citato non referre Semipelagianorum sententiam, quasi docuissent illi prædestinationem fieri ex prævisione meritorum sub adjutorio gratiæ, sed Patrum antiquiorum, circa quam quid Augustinus sentiat, exquirat. Cum enim intelligeret S. Prosper, Massilienses ad suas partes veteres Ecclesiæ Doctores conari adducere, ab Augustino postulat, quid ad hoc respondendum illis sit: quandoquidem examinatis & expensis eorum hac de re opinionibus, una penè omnium & par invenitur esse sententia, hominum qui salvantur electionem, & eorum qui pereunt reprobationem, consequi prævisionem absolutam meritorum & demeritorum: ex qua veterum Patrum doctrina, Semipelagiani concludere nitebantur, (quamquam falsò) admittendum esse aliquod meritum propriis naturæ viribus comparatum & independens à gratia, quod electionem & prædestinationem antecederet.

At, inquit, hoc saltem pro certo haberi debet, scientiæ mediæ defensores conspirare cum Semipelagianis in oppugnando decreto prædestinationis absoluto & antecedenti, quale S. Aug. admittebat: & Thomistis ea ipsa incommoda & argumenta jam objicere, quæ olim Semipelagiani objiciebant Augustino; quæ certè in iisdem objectionibus proponendis societas, affinitatem & communionem in doctrinæ principiis arguere videtur.

Respondent, reipsa scientiæ mediæ defensores oppugnare in Thomistis decretum prædestinationis absolutum antecedens omnem futuri sub conditione scientiam, quale in Augustino etiam ipsi Semipelagiani oppugnabant; verum ex causa & ratione longè dispari ac diversa. Namque 1. Semipelagiani ex principio planè erroneo decretum illud averfabantur, quia scilicet planè gratuitum erat in mente S. Augustini, nec ullum supposebat (quod illi ferre non poterant) prævium naturæ meritum, saltem pium aliquem

aliquem credulitatis affectum. *Quantum ad Deum pertinet*, ajunt illi apud S. Prosperum Epistola ad S. Augustinum num. 6. *omnibus paratam vitam eternam : quantum autem ad arbitrii libertatem , ab his eam apprehendi , qui Deo spontè crediderint , & auxilium gratiæ merito credulitatis acceperint .* Talem porro errorem nusquam Thomistis objecere scientiæ mediæ assertores. 2. Esto Semipelagiani oppugnaverint in Augustino quodcumque Dei decretum absolutum, prævium & efficax circa liberas hominis actiones ; quid inde ? Hoc unum : illos errore facti laborasse circa mentem ac doctrinam S. Augustini quam ignorabant. Revera enim, ajunt scientiæ mediæ defensores, nusquam decreta hujuscemodi admisit sanctus Doctor ; aut saltem hoc ipsum est de quo hic controvertitur. Interim S. Augustinus strenuè confutat ac destruit omnia momenta quæ Semipelagiani ex incommodis ipsi opponebant, ostenditque nec industriam removeri, nec extinguere studium virtutum ; quia per gratiam, quam Deus non denegat, meritò dici potest, quod sæpius repetit sanctus Doctor, *Homo, in eo quod audieras & tenueras , in eo perseverares si velles .* Istud verò in systemate scientiæ mediæ, quale hic proponitur, locum habet ; & quidem (ut videtur scientiæ illius defensoribus) meliori longè jure ac ratione quàm in systemate decretorum Dei absolutorum & præmoventium quæ antecedant scientiam conditionatorum, de qua controversia suus erit aliquando dicendi locus.

Lib. de
Correp. &
Grat. e. 7.
Tom. 10.
p. 756. E.

Quartum momentum quo scientia media impugnatur , ex conformitate ipsius cum doctrina Semipelagianorum , ac erroribus à quibus satis illa non recedit .

Quantum ad 1. certum est, inquiunt, Semipelagianos usurpasse scientiam conditionatorum ; & quidem propter ea ipsa motiva quibus recentiores moventur ut eam admittant : quæ motiva paulò antè ex S. Prospero relata sunt.

Respondent. Reipsa Semipelagianos usurpasse scientiam conditionatorum, nec in eo illos peccasse quòd scientiam illam quantum ad substantiam admiserint, sed quòd ea fuerint abusi in defensionem suorum errorum, tum circa prædestinationem adultorum & infantium, tum circa initium fidei, tum circa causam & motivum quo Deus determinatur ad gratiam concedendam, quos errores superius exposuimus, à quibus longè absunt qui inter Catholicos scientiam illam jam tuentur. Igitur communia non sunt cum Semipelagianis motiva omnia quibus recentiores ducuntur ut scientiam illam admittant.

Immeritò igitur nonnulli inter recentiores ad invidiam fingunt, defensores scientiæ mediæ docere, *per illam scientiam Deum dirigi , ut ipsa causa sit & motivum conferendi gratiam : quod figmentum tamquam errorem rejicit vel ipse Molina in Concordia q. 23. art. 4. & 5. disput. 1. membro 4. Licet , inquit , sententia horum Doctorum primo aspectu probabilis videatur , si tamen ita eam accipi volunt , quasi Deus usum liberi arbitrii prævisum tamquam mensuram , & velut regulam elegerit , ut pro ratione illius auxilia & media ad salutem conferre ex æternitate constituerit non dubito eam sententiam non solum esse falsam , sed etiam cum Scripturis sanctis , imò cum experimento ipso quodammodo minimè consentire , & Dei gratiæ præjudicium asferre ; atque adeò parum tutam in fide eam arbitror , ne aliquid amplius dicam .*

Pag. 321.
col. 1.

Ne autem ullus amplius supersit scrupulus circa quartum istud momentum, atque ut ab omni suspitione erroris Semipelagianorum purgentur, qui scientiam mediam in Scholis defendunt, audiatur inter recentiores Thomistas insignis Thomista P. Alexander, ad sæculum V. Hist. Ecclesiasticæ cap. 3. art. 8.

art. 8. ubi differens de Semipelagianis eorumque placitis, sic loquitur. *Carendum tamen ne recentioribus quibusdam Theologis, qui prædestinationem electorum ad gloriam intuitu meritorum à Deo fieri contendunt, & scientiam quamdam mediam propugnant, Semipelagiani erroris nota inuratur, quod imprudenter & temerè novi quidam Auctores fecerunt, vel Semipelagianorum dogmatum ignari, vel studio partium in transversum acti. Magnum enim est, quantum ad hoc, utrumque dogma, inter Semipelagianos & Theologos illos discrimen. Nullam enim verò prædestinationem gratuitam Semipelagiani admittebant, nedum ad gloriam sed nec ad gratiam; electionem scilicet ad gloriam meritis operum tribuebant, electionem ad gratiam merito fidei, de qua dici non posset: Quid habes quod non accepisti? Utpotè quæ in eadem natura remanserit, licet vitata, qua prius sana ac perfecta donata sit: ut refert Hilarius ad S. Augustinum scribens. Quæ Semipelagianorum sententia erat hæretica. Theologi verò laudati, prædestinationem ad gratiam omnino gratuitam profitentur. Solam electionem ad gloriam intuitu meritorum fieri volunt. Quod mihi quidem à S. Augustini & S. Thomæ doctrina penitus alienum videtur: non tamen aliqua censura notandum. Quod spectat scientiam illam, quæ media nuncupatur, non in hoc fuerunt hæretici Semipelagiani, quod eam admiserint ac progugnauerint; sed quod ex præscientia meritorum vel peccatorum, quæ nusquam essent futura, Deum hominum sortes definire assererent, & alios prædestinare ad gloriam, alios damnare ad pœnam: idque etiam locum habere in parvulis. At recentiores illi Theologi de quibus agimus, longè sunt ab istius erroris flagitio: quod enim propugnant scientiæ mediæ genus circa merita vel peccata, sub conditione quæ nusquam ponenda sit futura non ita versatur, ut Deus in prædestinationis, & reprobationis negotio rationem eorum aliquam habeat. Illam quidem sententiam ex S. Augustini doctrina non operosè refelli existimo; ipsam sentio à veritate alienam: sed quæ tamen salva religione in utramque partem impunè ventilari possit. Hactenus Natalis Alexander.*

Magistrum sequitur discipulus Dominicanus alter Theologus etiam Parisiensis Hyacinthus Serri in Opere cui titulus, *Schola Thomistica vindicata*, pag. 8.

His freti suffragiis, omnique à doctrina scientiæ mediæ depulsa erroris suspicione, quiescere meritò possent ejus patroni, ac supersedere ab ulteriori examine aliorum errorum à quibus scientia illa non satis recedere dicitur: Verùm ad pleniorum sui defensionem examen illud non detrectant, quod causæ suæ magis elucidandæ ac defendendæ maximè sit opportunum. Hoc autem imprimis statim inspiciendum, utrum præfensi illi errores ex vitio ipsiusmet doctrinæ erumpant, an potius ex vitio docentis: si ex vitio doctrinæ, corrigenda illa est, aut deferenda; si ex vitio docentis, ejus errores ipsiusmet doctrinæ imputandi non sunt, sed ab illis tamquam extraneis & alienis vindicanda.

Primus itaque error qui scientiæ mediæ imponitur iste est, æqualis scilicet & indifferens Dei erga omnium salutem voluntas. Ita quidem sentiebant Semipelagiani. Bonitas Dei, inquiebant apud S. Prosperum Epistola ad S. Augustinum, in eo apparet, si neminem repellat à vita, sed indifferenter universos velit salvos fieri, & in agnitionem veritatis venire.

Reponunt, errorem illum longè remotum & alienum esse à scientia media, qualem propugnant: siquidem specialem agnoscunt Dei erga electos prædilectionem, quæ in eo elucet maximè quod Deus ex gratuita planè ac misericordii voluntate, inter plura gratiæ adjumenta ea feligat ac conferat

P. Alexander
Tom. 10.
pag. 250.
Ed. in fol.
Tom. 5. p.
60. col. 1.

Errores
à quibus
scientia
media
non sa-
tis rece-
dere di-
citur.

Inter
August.
223. T. 2.
part. 822.
E.

ferat quibus hominem certò consensurum esse prænovit; quòdque justum ex hac vita tunc eripiat, cum justus est, seu antequam è justitia excidat, de quo dicitur Sapientiae cap. 4. *Raptus est ne malitia mutaret intellectum ejus, aut ne fictio deciperet animam illius.* Quod certè beneficium planè singulare ac gratuitum, divinæ clementiæ ac bonitatis erga electos splendidum est

Tom. 6. p. 25. E. argumentum. *Cujus miseretur, ait S. Augustinus Lib. 1. ad Simplicianum q. 2. sic eum vocat, quomodo scit ei congruere, ut vocantem non respuat.*

Secundus error est prædestinatio secundum præscientiam, seu quæ fit ex prævisis meritis, qualem, referente S. Prospero, Semipelagiani docebant, & à veteribus accepisse se gloriabantur.

Respondent, prædestinationem illam vel esse ad gratiam, vel ad gloriam: circa utramque errasse quidem Semipelagianos, & scientia conditionatorum abusos fuisse. 1. Quòd prædestinationem illam fundarent in aliquo naturæ merito quod omnem Dei gratiam anteverteret. 2. Quòd futurus hominis consensus à Deo prævisus, etiam sub adjutorio gratiæ, Deo regula foret & ratio motiva gratiam conferendi. Prædestinationem autem, per oppositionem ad duplicem illum errorem, gratuitam esse, affirmat fides Catholica: quo sensu dixit S. Augustinus L. de dono persever. cap. 19. *Neminem nisi errando adversus illam disputare posse.* Nihil autem commune habere cum illo duplici errore scientiam mediam quæ in Scholis Catholicis propugnatur, certò certius est: nemo etenim est qui scientiam prædestinationis ex prævisis meritis gratiæ, erroris insimulare audeat, quæ tot habet Catholicos in Schola defensores; quamquam, ut antea monuimus, in systemate scientiæ mediæ æquè defenditur prædestinatio seu ante seu post prævisa merita gratiæ.

Tertius error est Arianorum, qui contendebant Christum ad Filiū Dei dignitatem fuisse propter merita prævisa evectum. Testis est Alexander Episcopus Alexandrinus in Epistola ad Alexandrum Constantinopolitanum. *Omni, inquit, exuta erga Deum pietate ac reverentia, ajunt Deum, cum præscientia & præsentione prænovisset, neutiquam ipsum aspernaturum, idcirco ex omnibus elegisse.*

Reponunt, in eo maximè peccasse Arianos, quòd dicerent Christum ob prævisa merita naturalia electum fuisse ad dignitatem Filii Dei, quæ sententia duplicem involvebat blasphemiam; primam, quòd negarent Christum verum esse natura & substantia Dei Filium, eumque ad communem aliarum creaturarum conditionem dejicerent. *Non enim eum aut natura, aut prærogativa quidquam præter ceteros filios Dei habuisse affirmant, ait ibid. Alexander.* Secundam, quòd propriis ex natura viribus hoc habuerit Christus, ut Filius Dei esse mereretur. *Est enim, inquiunt illi in eadem Epistola, in nostra quoque situm potestate filios Dei fieri, non aliter atque ille factus est.*

Sic Ariani præludebant Pelagianis ac Nestorianis, quos societate subinde conjunctos fuisse constat ex Historia Conc. Ephesini. Quid porro istud commune habet cum sententia scientiæ mediæ? Nihil profectò. Abusi sunt Ariani & Semipelagiani scientia media; ergo culpanda illa est ac rejicienda? Quis tam distortam & obliquam consecutionem non irrideat?

Quartus error est de quadam beatitudine parvulis sine Baptismo cedentibus à Deo concedenda, de qua sententia conquesti sunt apud Innocentium XII. nonnulli Ecclesiæ Gallicanæ Præsules adversus Cardinalem Sfrondatum.

Verum

Verum reponunt alii, accusationem istam ad se minimè pertinere, neque ad ipsum scientiæ mediæ systema: quòd si nonnulli errorem hunc docuerunt, vitium docentis est, non doctrinæ.

Quintus denique error circa gratiam versatur, quæ naturæ desideriis & conatibus ex certa Dei lege & pacto Christi conceditur, sive desideria hæc & conatus gratiam reipsa mereantur, ut volebant Pelagiani, sive sint tantum occasiones quæ Deum excitant ad gratiam conferendam, ut placebat Semipelagianis, interprete ipsomet Cassiano apud S. Prosperum Lib. contra Collatorem cap. 3. uterque enim sensus errore non vacat. Unde Clerus Gallicanus ann. 1700. in Comitibus generalibus censura confixit duas istas Propositiones.

Primam; *Axioma illud Theologicum, Facienti quod in se est Deus non denegat gratiam, non solum verissimum est, atque doctrinæ Scripturæ, Conciliorum & Patrum maximè consentaneum, verum etiam per illud significatur obligatio quam habet Deus dandi gratiam facienti quod in se est: nec solum facienti quod in se est viribus gratiæ, sed etiam illi, qui cum non habeat gratiam, facit quod in se est viribus naturæ.*

Alteram: *Quia tamen opera viribus solius naturæ elicitæ, omnino sterilia sunt atque incapacia merendi bona intrinsecè & theologicè supernaturalia; ideo dicimus, obligationem quam Deus habet conferendi gratiam facienti quod est in se viribus naturæ, seu viribus gratiæ purè naturalibus, sive non theologicè supernaturalis, non oriri ex bonitate talium operum, aut ex ullo merito sive condigno sive congruo quod insit in illis operibus in ordine ad gratiam, sed ex pacto inter Christum fideiussorem nostrum & Patrem inito, ad gratiam hominibus conferendam propter Christi merita, respiciendo ea naturalia opera, ut purum terminum, non ut meritum ullum aut rigorosam conditionem.*

Hæ duæ Propositiones, inquit Clerus Gallicanus, qua parte causam discernendi inter iustos & non iustos in opera merè naturalia referunt, Semipelagianismum instaurant, mutatis tantum vocibus. Pactum autem quod inter Deum & Christum asseritur, commentum est temerarium, erroneum, nec solum tacente, sed etiam adversante Scriptura & SS. Patrum traditione prolatum.

Respondent, erroneam istam doctrinam à Clero Gallicano debita censura proscriptam, omnino extraneam esse systemati scientiæ mediæ; quæ stat incolumis & integra, iis etiam præcisus & amputatis erroribus, quos procul à se abjudicant qui scientiam mediam defendunt.

Quintum momentum ex incommodis.

Plura ex scientia media incommoda derivari obtendunt, qui eam infectantur.

I. Ruinam humilitatis & modestiæ Christianæ, ob eam quam in viribus liberi arbitrii præfidentiam inspirat. Neque fieri vix potest, ut qui eadem cum alio gratia donatus sese ab illo per liberum arbitrium suum gratiæ consentiendo discernit, sensim non infletur, non superbiat, atque in semetipso gloriatur. *Non enim mediocris virulentia fibra nutritur, ait S. Prosper in Epistola ad Augustinum, si principium salutis malè in homine collocatur.*

Tom. 2. p.
844. B.

II. Orationis necessitatem tollit, ac extinguit fervorem: si enim statuas gratiam tibi semper adesse, & quidem arbitrio tuo subditam, quid oratione tantum opus est? Quid est quod tam enixè petas? An gratiam? at præsto illa est? An bonum gratiæ usum? at is in tua potestate est. *Irrisoria autem petitio est, ait S. August. Lib. de dono perseverantia*

Tom. 10. p.
823. D.

rantia cap. 2. *cum à Deo petitur quod scitur non ipsum dare, sed ipso non dante esse in hominis potestate: sicut irrisoria est etiam illa gratiarum actio, si ex hoc gratia aguntur Deo, quod non donavit ipse nec fecit.*

III. Christianum timorem convellit. Quid enim timeas salutis, si gratia versatilis numquam absit, & ea utaris prout volueris? Attamen hujusce timoris causam hanc esse ait Apostolus, Philipp. 2. *quod Deus operetur in nobis velle & perficere pro bona voluntate (sua.)*

IV. Charitatem in Deum imminuit ac debilitat. Potissimum enim illa accenditur beneficiorum à Deo acceptorum recordatione, quæ frigida omnino est, cum minuitur beneficiorum Dei magnitudo & efficacia: minuitur autem, cum vires liberi arbitrii adeo extolluntur ac prædicantur.

V. Hæreticis occasionem calumniandi subministrat, dum quotidie clamant, Ecclesiam in sinum suum doctrinam gratiæ Christi inimicam admisisse.

VI. Gratiæ vim ac dignitatem deprimit, quam libero subicit arbitrio, à quo determinatur ut agat; cujus proinde pedissequa est, non domina, non magistra.

VII. Denique, ad morum laxitatem viam aperit. Qui enim hominum arbitrio gratiam semel accommodant, ii quoque deinceps eisdem hominibus in reliquis accommodare se debent; & ubi minora auxilia conceduntur, extenuare pariter debent vitæ Christianæ officia, & peccata minuere. Addunt, dum naturæ vires ita extolluntur, eò sensim procedi ut justo plus prædicentur hominum absque Deo viventium facta; & ita sanctæ Religionis nostræ necessitas, & Christi Salvatoris laudes non mediocriter deterantur.

Quàm vana sint & gratis conficta isthæc omnia contra scientiam mediam argumenta, hoc unico momento generatim demonstrant ejus defensores, scilicet negari non posse in statu innocentia locum habuisse scientiam mediam, & gratiam versatilem libero voluntatis arbitrio permissam. In eo quippe statu, procul dubio Deus certissime novit quid homo innocens facturus esset si in his vel illis circumstantiis poneretur: quæ quidem scientia conditionatorum, ea ipsa est scientia quæ media vocatur. Jam verò seriò ac depositis omnibus præjudiciis ac studio partium, recogitent adversarii, an hujusmodi scientia in statu innocentia eos defectus, easque imperfectiones habuerit, quas ipsi exprobrant in statu præsentis? An ruinam humilitatis ac modestiæ invexerit; extinxerit orationis necessitatem ac fervorem; omnipotentia divinæ virtuti detraxerit; imminuerit gratiæ vim ac necessitatem; an gratiam voluntati subjecerit, & tot alia absurda & inepta quibus eam incusare & infamare nituntur? Quod si tot probra in scientiam conditionatorum status innocentia conjicere non audent, ut quid rogo iis eam onerant in statu præsentis, cum eadem sit quoad substantiam scientia? Addo, quod certè paradoxum videbitur, in ipsomet systemate Jansenii usum scientiæ mediæ locum habere & admittendum esse. Vide quæ eam in rem diximus ubi de gratia, Tom. 2. pag. 698. num. 3.

Respondent itaque scientiæ mediæ patroni: hæc omnia quæ sibi obijciuntur incommoda, apud rudiores & rerum Theologicarum imperitam plebem ad fucum & invidiam ventitari ac valere posse; non apud cordatos Theologos qui strictiori methodo ad trutinam veritatis argumenta Theologica expendunt ac ponderant. Hæc enim omnia, in-

quiunt,

quiunt, jure ac meritò Semipelagianis opposita fuere, quæ nonnisi falsò ac contumeliosè scientiæ mediæ imputantur.

Ad 1. meritò Semipelagianis ruina humilitatis Christianæ objiciebatur, qui *salutis initium* in homine collocabant, non in Deo, ut ait S. Prosper Tom. 2. p. 822. G. laudatus; qui naturam gratiæ præire, & ad fidei initium sufficere pium quemdam credulitatis affectum arbitrabantur: an verò quisquam est inter defensores scientiæ mediæ qui tale quid docuerit? Quorsum ergo hæc opponuntur? Qua fide, qua sinceritate? In hypothesei antem adducta duorum hominum qui eadem omnino gratia donantur, cui unus consentit, alter verò reluctatur, respondent, 1. fictitiam videri hanc hypothesei: si enim eadem omnino in his supponatur gratia, ut ambo consentient, aut ambo reluctabuntur. In doctrina Jansenii, si delectatio cœlestis & terrena in eodem homine gradibus æquales fuerint, nec una altera fuerit superior, tunc voluntas in æquilibrio suspensa manebit, nec quidquam operabitur, donec accedente novo aliquo gradu, aut ad charitatem aut ad cupiditatem, ad benè vel malè agendum determinetur. 2. falsò prorsus supponi in adducta hypothesei, eum qui gratiæ consentit altero dissentiente, se per liberum arbitrium ab illo discernere, ac gloriandi locum habere: quia scilicet liberum arbitrium per seipsum solum non operatur, sed maxime per auxilium gratiæ sine qua nihil potest; ac consequenter causa discretionis in gratiam refundi debet, quæ cum sit instrumentum Dei, præcipuæ ac nobiliores in opere bono partes ipsi tribuendæ sunt.

Adde quòd in sententia eorum qui ad explicandam gratuitam prædestinationem scientiam mediam adhibent, ille qui consentit, majorem semper à Deo obtinet gratiam in ratione doni, etsi fortè major non sit in ratione auxilii. Idcirco enim consentit, quia eam ipsi Deus ex pura misericordia gratiam seligit, cui prævidit eum esse consensurum si daretur: quod de altero, qui non consentit, dici non potest. Ac proinde discretio consentientis à non consentiente, ad illam Dei miserentis prædilectionem semper est revocanda.

Ad 2. Premit quidem argumentum istud Semipelagianos, ob causam mox dictam, nullatenus verò scientiæ mediæ defensores, qui communi suffragio docent gratiam nemini debitam esse, sed planè gratis à Deo conferri: unde tātum abest ut orationis necessitatem ac fervorem tollant, quin adstruunt magis ac commendant, ut nempe uberior gratia & bonus ipsius usus à Deo impetretur. Neque enim contendunt illi, ut supponit objectio, aut semper & omni momento adesse gratiam quæ proximè & immediatè ad benè agendum necessaria est; aut bonum gratiæ usum sic esse in potestate liberi arbitrii, ut auxilio uberiori non indigeat ad benè operandum: non ita est: sed docent paratam saltem esse, nec deesse gratiam orationis per quam homo potest gratiam actionis à Deo impetrare, qua opus habet, ut hìc & nunc, superatis temptationibus quibus à bono gratiæ usu omnino retrahitur aut saltem retardatur, opus bonum reipsa operetur: quæ certè doctrina, ut manifestum est, mirè commendat necessitatem orationis, nedum eam evertit.

Hanc quidem communem omnibusque paratam gratiam orationis, velut putidum figmentum ab Alphonso le Moyne Doctore ac Professore Sorbonico excogitatum sugillant: attamen Eminentissimus Card. Norisius, In Differentiatione cui titulus, Janseniani erroris calumnia sublata. vir acerrimi ingenii & doctrinæ non vulgaris, postquam in omne latus se convertit ut Jansenianæ doctrinæ suspicionem à se amoveret, eò tandem

C.2. par.1. adductus fuit, quod suo loco probabitur, ut gratiam illam orationis communem agnosceret, per quam, si non immediate ac proximè, mediate saltem ac remote possibilia fiant Dei mandata.

Nonne ipsi Thomistæ passim docent gratiam sufficientem nemini à Deo denegari? Ita vulgò sentire discipulos omnes S. Thomæ, Iedesma contestatur. Imò de ipsa gratia efficaci, & motione prædeterminante ita pronuntiat Pater Massoulié, dissert. 4. q. 3. art. 4. *Respondeo enim esse in mea potestate non solum habere actum, qui continetur in virtute potentie sufficienti auxilio roborata, sed etiam habere ipsam divinam motionem; quia ea nunquam denegatur, cum urget præceptum implendum, nisi propter impedimentum, quod in mea potestate est non ponere; atque ea solutione, difficultates omnes planè exhauriuntur.* Quam sententiam ib. art. 3. pag. 359. omnibus S. Thomæ discipulis communem facit, eamque SS. Patrum placitis, & ipsius imprimis S. Thomæ principiis consentaneam esse demonstrat, Janseniumque secus sentientem egregiè confutat. Igitur nonnisi à larvato aut certè minùs perito Thomista premi hac ratione possunt scientiæ mediæ defensores.

Et verò si semel hoc statuas, gratiam ad simpliciter orandum necessariam ex sese efficacem esse debere, quam Deus pro suo beneplacito aliis concedit, aliis verò denegat, qui ea omnino carent videntur omni ope ac subsidio destituti ad observanda Dei mandata; imò ad torporem, negligentiam ac desperationem quodammodo adduci: quantus autem hinc apertus sit ad projectam morum licentiam ac laxitatem aditus, nemo est qui facile non intelligat. Quid enim dices homini omni gratia etiam ad simpliciter orandum destituto? Abstine te à malo; Dei mandata observa. At quomodo, inquiet ille, hæc possum sine gratia quam non habeo? At saltem ora. Verùm etiam reponet, ad orandum indigeo gratia orationis efficaci, quæ mihi quoque denegatur: hanc quietus expecto, & donec venerit, nec abstinere à malo possum, nec Dei mandata observare.

Ad hanc orationis saltè minùs fervidæ gratiam omnibus oblatam recurrit sæpius S. Aug. ut omnem peccatis excusationem eripiat. Quando, inquit Lib. de correptione & gratia c. 2. *non agunt, si ve omnino non faciendo, si ve non ex charitate faciendo, orent, ut quod nondum habent accipiant.* Et c. 3. *O homo, in præceptione cognosce quid debeas habere, in correptione cognosce tuo te vitio non habere, in oratione cognosce unde accipias quod vis habere.* Et Lib. de Gratia & libero arbitrio c. 15. ad hæc verba Eccli. 15. v. 16. *Si volueris conservabis mandata: Ut homo, inquit, qui voluerit & non potuerit, nondum se plenè velle cognoscat, & oret ut habeat tantam voluntatem, quanta sufficit ad implenda mandata.* Denique ut infinita hujuscemodi omittamus, L. de natura & gratia c. 69. cum dixisset Deum impossibilia non jubere, addit, *Hinc admonemur, & in facilibus quid agamus, & in difficilibus quid petamus.* Supponit igitur constanter S. Aug. omnibus fidelibus dari vel saltem offerri gratiam ad simpliciter orandum, quæ nempe proximam conferat orandi potentiam: quippe si fidelis sit in potentia dumtaxat remota ad simpliciter orandum, non habet is aliam potentiam proximam pro impetranda oratione, aliàs procederetur in infinitum.

Dixi fidelibus præsto esse gratiam saltè ad simpliciter orandum, quia interdum accidit ex eorum culpa & negligentia, eos proximam non habere ad fervidam & perseverantem orationem potentiam. Ita fatetur ipsemet S. Aug. L. 1. ad Simpl. q. 2. *Nonne, inquit, aliquando oratio nostra* sic

Pag. 365.
col. 2.

Tom. 10. p.
752. B.

Ibid. D.

Ibid. pag.
714. B.

Ibid. pag.
164. A.

Vide apud
Norisium
citata dis-
sert. p. 122.
quid ex
August.
doctrina
necessariū
sit ut quis
sit in po-
tentia pro-
xima ad
orandum

sic tepida est, vel potius frigida & penè nulla, imò omnino interdum ita nulla, ut ^{pro impe-} neque hoc in nobis cum dolore advertamus? quia si vel hoc dolemus, jam oramus. ^{tranda} Quid ergo aliud ostenditur nobis, nisi quia & petere, & quærere & pulsare ille conce- ^{gratia ef-} dit, qui ut hoc faciamus, jubet. Verùm de hoc argumento plenius ubi de gratia. ^{ficaci ad} ^{implendum} ^{preceptum.}

Ad 3. eadem est responsio: Tanta scilicet est tentationum vis atque frequentia, tanta voluntatis nostræ infirmitas, ut semper timendum sit ne gratiæ minùs obsequentes simus; unde sine intermissione orandum, ^{Tom. 6. p.} ^{102. F.} ut uberiores à Deo impetremus gratias, quibus cordis duritia frangatur & voluntas ad obsequium inflectatur. Cum metu ac tremore salutem vestram operemini. Philipp. 2. v. 12.

Ad 4. Ajunt objectiones hujuscemodi non nisi ex ignorantia sententiæ quæ scientiam mediam tuetur, oriri posse. Tantùm enim abest ut in ea sententia imminuatur Dei erga homines beneficia, aut nostra pro illis acceptis extenuetur recordatio, quin accenditur magis: quandoquidem maximi beneficii loco haberi debet, quòd Deus inter multa gratiæ auxilia illa seligat quibus prævidet voluntatem esse consensuram; & quòd infinitas propemodum peccandi occasiones ab illa avertat. Hoc tibi dicit Deus ^{Tom. 5. p.} ^{523. F.} tuus: ait egregiè S. Aug. homil. 23. inter 50. nunc serm. 99. Regebam te mihi, servabam te mihi. Ut adulterium non committeres, suavor defuit: ut suavor deesset, ego feci. Locus & tempus defuit, & ut hæc deessent, ego feci, &c.

Ad 5. Quis commotus unquam fuit vanis illis ac falsis hæreticorum querelis? Si quis Thomistis objiceret, Lutheranos & Calvinistas plurimùm sibi gratulari quòd in tuendis decretis Dei absolutis ac prædeterminantibus, socios habeant ac Magistros Thomistas, nec quidquam circa libertatem & Deum peccari auctorem sibi opponi possit, quod in Thomistas ipsos non recidat, an multi facient Thomistæ vanum illum triumphum & ineptam jactantiam? Non puto. Ergo à pari &c.

Ad sextum: Nihil ea idea falsius, nihil à recta philosophandi ratione alienum magis. An verò humana voluntas id determinare dicenda est, quod ex se propriaque natura & indole determinatio quædam est, inclinatio, propensio? Qui habitus alicujus pondus & inclinationem sequitur, an meritò dici potest habitum illum determinare? Qui oculos aperit ad lumen Solis ut objecta videat, an dicitur lumen determinare ad visionem? Quid absurdius? Imò potius determinationem & habitus ad actum illi conformem, & luminis ad visionem efformandam dicitur sequi. Ita prorsus res se habet respectu gratiæ, quæ ex sese inclinatio est, propensio, pondus, determinatio ad bonum: qui ergo gratiæ obsequitur, gratiam non determinat, sed potius ejus determinationi ac inclinationi obsequitur; nec consequenter gratia pedissequa est voluntatis, sed voluntas pedissequa gratiæ.

Ad 7. denique reponunt, gratis omnino ac sine ullo prorsus fundamento istud proponi. Quæ verò sententia, Thomistarum, vel aliorum, favere magis videatur morum laxitati, patet, inquiunt, ex iis quæ hic dicta sunt in responsione ad secundum incommodum.

Sextum momentum ex novitate ac facilitate.

Primò quidem novitatis vitium exprobrant sententiæ quæ scientiam mediam invexit, duce & auctore Molina, qui Libro de Concordia q. 23. art. 4. & 5.

membro ultimo, de novo illo fœtu sibi gratulatur, aitque, quòd si Augustini ætate nata & explorata fuisset, fortè nec Pelagiana hæresis nata fuisset, nec Lutherani tam impudenter arbitrii nostri libertatem fuissent ausi negare.

Secundò, vitio vertunt scientiæ mediæ, quòd clarè ac dilucidè exponat mysterium concordia gratiæ cum libertate, quod tamen Augustinus, splendidum illud Ecclesiæ lumen, obscurum esse, & ad exponendum perdifficile asseruit; unde ad unam Dei omnipotentiam, ut concordiam illam assereret, recurrit.

Ad primum duo reponunt Molinæ defensores.

Edit. Antuerp. pag. 387. col. 2.

I. Nec verba, nec sensum Molinæ in citato Concordiæ loco ab adversariis, Goneto imprimis, sincerè referri. Hæc sunt verba Molinæ. Nos pro nostra tenuitate rationem totam conciliandi libertatem arbitrii cum divina gratia, præscientia & prædestinatione, quam toto articulo 13. q. 14. & art. 6. q. 19. q. 22. & tota hac quæstione tradidimus, sequentibus principiis, ex quibus eam deduximus, quæquæ variis in locis tradidimus, inniti judicamus. Quibus verbis, non de scientia media tantum sermo instituitur, ut supponere videtur Gonetus, sed de tota ratione conciliandi libertatem arbitrii cum divina gratia & prædestinatione: de qua ratione (non de scientia media) post verba jam citata immediatè subjungit Molina: Quæ si data, explanataque semper fuissent, Gonetus ponit, fuisset, ut de scientia media Molina sic putaretur locutus. Est ergo genuinus & manifestus hujus loci sensus: si sequentia principia quatuor (inter quæ unum est scientia media) ea ratione & methodo, ad conciliandam libertatem arbitrii cum divina gratia, præscientia, & prædestinatione, connexa inter sese atque disposita semper fuissent, qua ratione, ordine ac methodo ea omnia data explanataque jam sunt, fortè neque Pelagiana hæresis fuisset exorta, neque Lutherani tam impudenter arbitrii nostri libertatem fuissent ausi negare, obtendentes cum divina gratia, præscientia, & prædestinatione cohærere eam non posse.

II. Respondent non satis hîc sibi constare adversarios suos, qui ex una parte novitatem scientiæ mediæ objiciunt, ex altera verò ejus antiquitatem in Arianis ac Semipelagianis fatentur. Quomodo ista secum cohærent? Scientia igitur media nova & vetus dici potest: vetus, quoad substantiam; nova, quoad usum, modum & methodum eam exponendi. Numquam scripsit Molina scientiam mediam se primum excogitasse, & in Scholas induxisse quantum ad substantiam: sicut enim considerata, nihil aliud est quàm scientia conditionatorum à decreto Dei absoluto independens illoque anterior, quæ in Deo est ab æterno: quantum verò ad usum, modum ac methodum eam exponendi, si Molina, aut quilibet alius è Schola Theologus aliquid de suo excogitavit, quod nullus ante ipsum excogitaverit, quod tamen utilitatis non nihil conferat ad explananda utcumque fidei capita, ac minuendas difficultates quibus impugnantur, an ideo culpandus? Imò laudandus magis. In eo quippe versatur potissimum Doctorum Scholæ industria, ut studio ac meditatione varias rationes excogitent, variaque momenta quibus fidem illustrent, ac contra Novatores defendant: inde tanta opinionum Scholæ multitudo ac varietas. Novitas igitur suspecta meritò esse debet, ubi de dogmate agitur; at ubi de ratione & methodo exponendi dogma, si benè succedat, laudanda est & amplexanda. Egregium est ea de re Vincentii Lirinensis monitum c. 27. Pretiosas, inquit, divini dogmatis gemmas exsculpe, fideliter coapta, adorna sapienter, adjice splendorem, gratiam, venustatem. Intelli-

intelligatur te exponente illustrius, quod antea obscurius credebatur. Per te posteritas intellectum gratuletur, quod antè vetustas non intellectum venerabatur: eadem tamen quæ didicisti doce, ut cum dicas novè, non dicas nova.

Bibliot. PP.
Tom. 7.
p. 258.
col. 2. E.

Ad 2. patet ex mox dictis responsio. Neque verò, inquiunt, idcirco rejicienda scientia media, quòd clariùs exponat concordiam libertatis cum gratia: imò potius eam ipsam ob causam retinenda: alioqui rejicienda pariter foret communis ista & pervulgata SS. Patrum sententia, res non ideo esse futuras, quia cognoscuntur à Deo, sed potius ideo cognosci quia futurae sunt; quia nempe facillimè conciliat libertatem & contingentiam rerum futurarum cum divina præscientia: qui conciliationis ac concordiae modus, si non quoad nomen, saltem quoad rem coincidit in ipsam scientiam quæ media dicitur, sicut observat ipse Molina in 1. p. S. Th. 14. art. 13. disp. 18. membro 2. Ita certè ut scientia illa media nihil novi addat mox dictæ veterum sententiæ, sed eam tantum magis evolvat & explicet.

Pa. 225.
col. 1.

Revera S. Aug. ea scientiæ usus non est contra Pelagianos ac Semi-pelagianos, ut ostenderet stare libertatem cum gratia, quia, ut antea diximus, nihil inde profecisset, eò quòd scientia illa supponit gratiæ prævenientis necessitatem, quam idcirco illo hæretici negabant, quòd non satis intelligerent eam conciliari posse cum libero voluntatis arbitrio: unde necesse habuit S. Doctor recurrere ad omnipotentiam Dei, ut mysterium istud gratiæ & libertatis conciliaret.

Quòd si eo solo nomine rejicienda foret aliqua circa gratiam opinio, quòd plana videatur & ad intelligendum facillima, ergo vel hoc uno titulo reprobanda sententia Jansenianorum, qui vim & efficaciam gratiæ repetunt ex delectatione cœlesti quæ gradibus superior est ipsa opposita concupiscentia, nihil enim ad intelligendum facilius: quippe vel ex ipsa mechanica lege necesse est minus pondus trahi à majori; ac tres quatuorve gradus gratiæ superari non posse ab uno vel duobus gradibus concupiscentiæ. Verum de hoc argumento aliàs.

Septimum momentum ex Censura Romana in Congregatione de Auxiliis.

Recentior scriptor è familia Prædicatorum sub larvato nomine Abbatis le Blanc, grandiori volumine anno 1700. Lovanii edidit Historiam famosarum Congregationum de Auxiliis, in qua disputationem ab exordio resumens, ostendere nititur Librum de Concordia Ludovici Molinæ, statim ac editus in lucem fuit, variis per orbem Christianum censuris perstrictum fuisse, Romana imprimis, in famosis illi Congregationibus de Auxiliis, quæ sub Clemente VIII. & Paulo V. habitæ sunt; omnesque Censores seu Consultores, uno aut altero excepto, in damnationem Libri Molinæ conspirasse, ac tandem rem eò adductam, ut Clemens VIII. jam jam in Molinam pronuntiaturus esset, nisi ex improvviso morte preventus fuisset: Paulum verò V. ejus successorem, jussisse quidem parari Bullam seu Constitutionem contra eundem Librum, sed nonnullis politicis rationibus commotum, rem in aliud tempus magis opportunum distulisse.

Prodiit ex altera parte amplissima Historia controversiarum de Auxiliis Antuerpiæ an. 1705. qua prior Historia falsi redarguitur ac plenè confutatur. Nobis satis otii non est, ut singula capita in quibus litigantes partes discordant, hic excutiamus: hoc unum ad præsens nostrum institutum

sufficiat, nullam scilicet fidem habendam esse omnibus illis Actis quæ circumferuntur sub titulo Historiæ Congregationum de Auxiliis; adeoque nullius esse ad probandum ponderis, quæcunque inde contra scientiam mediam argumenta facti deduci possunt.

Ita porro declaravit Innocentius X. S. P. emisso eam in rem Decreto *Rec. des Bulles* an. 1654. die 23. Aprilis. En verba Decreti. *p. 102.* *Cum tam Romæ quam alibi circumferantur quædam asserta Acta manuscripta, & forsitan typis excusa, Congregationum habitarum coram felicitis recordationis Clemente VIII. & Paulo V. super quæstione de Auxiliis divinæ gratiæ, tam sub nomine Francisci Pegnæ olim Rotæ Romanæ Decani, quam fratris Thomæ de Lemos Ordinis Prædicatorum, aliorumque Prælatorum & Theologorum, qui ut asseritur, prædictis interfuerunt Congregationibus, nec non quoddam Authographum seu exemplar assertæ Constitutionis ejusdem Pauli V. super definitione prædictæ quæstionis de auxiliis, ac damnationis sententiæ seu sententiarum Ludovici Molinæ Societatis Jesu: eadem Sanctitas sua præsentis hoc Decreto declarat ac decernit, prædictis Actis assertis, tam pro sententia fratrum Ordinis S. Dominici; quam Ludovici Molinæ aliorumque Societatis Jesu Religiosorum, & Authographo seu exemplari prædictæ assertæ Constitutionis Pauli V. nullam omnino esse fidem adhibendam, neque ab alterutra parte, seu à quocunque alio allegari posse vel debere: sed super quæstione prædicta observanda esse Decreta Pauli V. & Urbani VIII.*

Quibus quidem Decretis Pauli V. an. 1611. die 1. Decem. Urbani VIII. an. 1625. die 22. Maji, & Innoc. X. an. 1654. die 23. Aprilis; item & Innoc. XII. an. 1694. die 26. Januarii, & die 6. Februarii, cautum est ne Theologi ubi de divinis auxiliis disputant, aliqua erroris aut alterius censuræ nota se se invicem perstringant, sed intra Christianæ modestiæ fines conclusi, ea in suis opinionibus tuendis libertate utantur, quam Ecclesia concedit.

Quod verò spectat privatas aliquas contra scientiam mediam censuras, agnoscit ingenuè recentior scriptor Hyacinthus Serri in jam citato Libro Scholæ Thomisticæ vindicatæ pag. 8. nullam, quod jus attinet, censuris illis inesse vim; iis adstringi neminem; Molinæ systema à suis etiamnum defendi posse, nullique fas esse invidiosas illi Pelagianismi notas inurere.

Octavum momentum ex variis rationibus Theologicis.

Nonnullas jam ejuscemodi rationes seu objectiones occupavimus, solvendo momenta quæ ex incommodis adversus scientiam mediam petuntur: quæ supersunt præcipuæ hîc diluendæ, quas ad tria capita revocamus.

P R I M U M C A P U T.

Scientia media Deo eripit titulum primæ causæ, primi liberi, primi moventis; titulum supremi dominii in voluntates nostras. Derogat omnipotentia divinæ, Deo tribuit modum concurrendi cum causis liberis cæcum & imperitum.

Prima objectio. *Scientia media Deo eripit titulum* Opponunt igitur 1. Cum Deus sit causa prima, causa universalissima, primum agens ac primum movens, debet creaturam determinare, non autem ab ea determinari: debet prius causalitate concurrere in genere causæ efficientis, quam liberum arbitrium illi subordinatum; adeoque prius natura: quia inter ea quæ ordinata sunt necessario debet esse ordo; ergo

ergo cum Deus & liberum arbitrium concurrant efficienter ad actum liberum, & Deus concurrat ut primus motor & prima causa liberi consensu, sequitur quod ordine quodam illum consensum efficiunt, ac consequenter Deum prius natura & causalitate agere seu concurrere: atqui scientia media tollit præviam hanc Dei actionem, tollit subordinationem illam liberi arbitrii ad Deum, &c.

Respondent 1. Causam secundam liberam seipsam in actu secundo determinare quantum ad exercitium, quatenus sic agit ut possit absolute non agere; alioqui non esset libera. Ideoque necesse esse, ut quando causa prima suum creaturæ concursum offert vel exhibet in actu primo ad agendum, eum sic attemperet & conferat, ut sit in potestate voluntatis creatæ concursu Dei sibi oblato uti vel non uti: quod tantum abest ut pugnet contra conceptum & ideam causæ primæ & universalissimæ, ut è contrario ad rationem causæ primæ & universalis pertineat suum concursum attemperare modo agendi proprio causæ liberæ: nec derogat dignitati majestatis divinæ, hoc sensu generalem Dei concursum ad hic agendum à creatura determinari; quia Deus hac lege seipsum adstrinxit, ut ad exigentiam creaturæ, cum illa, quoties agere voluerit, concurrat. Quæ quidem de actionibus naturalibus intelligenda sunt, non de supernaturalibus: in iis enim gratia voluntatem prævenit, eam adjuvat, cum ea simul ad opus bonum ita concurrat, ut tamen dici minime possit gratiam determinari per voluntatem, ut supra observatum à nobis fuit. Ratio est quia gratia communis non est, non indifferens, non debita, sicut concursus; sed specialis, & gratuita, quæ per illustrationem mentis ac voluntatis excitationem, hominem movet, inclinatur, & ad bonum allicit. Quapropter cum homo gratiæ consentit, cui potest non consentire, hanc non determinat, sed ejus potius determinationem & impulsus sequitur.

Respondent itaque 2. Deum non incipere prius natura producere ipsum actum voluntatis, quam voluntas concurrat, sed omnino simul: alioquin voluntas non solum non esset libera in illo actu, sed etiam merè passivè se haberet respectu actus quem Deus in ea prius natura operaretur. Revera quidam ordo est inter causam primam & secundam: sed non in eo positus, quod causa prima prius natura debeat influere in effectum, quam causa secunda; sed ob istas maxime rationes: 1. quod causa prima à nulla alia causa vim agendi accipiat, cæteræ verò ab ipsa vim operandi habeant. 2. quia ab eadem causa prima vis illa jugi influxu conservatur. 3. quia nullo modo potest causa secunda aliquid sine propria cooperante, cum prima possit absolute omnia sine secunda. 4. quia concursus causæ primæ, per se primò est universalis, concursus verò causæ secundæ, particularis.

Opponunt 2. Scientiam mediam eripere Deo titulum primi liberi; dum ei denegat rationem causæ primæ respectu liberæ determinationis nostræ voluntatis: implicat enim determinationem nostræ voluntatis causari à decreto indifferenti, quale admittitur à patronis scientiæ mediæ.

Respondent: ad titulum primi liberi Deo servandum non requiri ut prius efficaciter velit hunc vel illum actum elici à causa secunda, aliàs Deus non tantum esset primum, sed etiam unicum liberum, & creatura eo ipso à sua libertate excideret, sed satis esse, ut causa secunda libera nihil velit nisi prius volente aut permittente primo libero: unde decretum, vi cujus Deus suum præbet concursus causæ liberæ priusquam illa operetur, producit immediatè ac proximè cum causa secunda libera ejus determina-

Quo sensu Deus sit causa prima &c.

Secunda objectio. Scientia media eripit Deo titulum primi liberi.

tionem in actu secundo, quæ determinatio est ipsamet volitio seu actus voluntatis se ita determinantis, ut se ipsam possit non determinare.

Tertia
objectio.
Adimit
Deo su-
premiū
dominiū
in volun-
tates no-
stras.

Opponunt 3. per scientiam mediam Deo adimi supremum quod habet in voluntates nostras dominium; efficit enim ut Deus voluntate nostra uti non possit ad quodcumque voluerit.

At id falsò prorsùs supponi contèdunt qui favent scientiæ mediæ. Quomodo enim fieri potest, (inquiunt) ut ea scientia, quæ Deo re- præsentat varios ac multiplices modos quibus uti potest ad flectendas & superandas nostras voluntates quando & ubi voluerit, tollat supremum Dei dominium? At istud verò proprium esse scientiæ mediæ, norunt quotquot illius systema perspectum habent.

Quarta
objectio.
Derogat
divinæ
omnipo-
tentia.

Opponunt 4. scientiam mediam derogare divinæ omnipotentia. 1. Quia facit ut Deus non possit promittere Abrahæ conversionem gentium de thesauris suæ omnipotentia, sed solum ex sua præscientia. 2. Quia in eo systemate Deus anceps & dubius videtur circa futuros eventus, antequam per scientiam mediam exploraverit, quid in his vel illis circumstantiis, sub hoc vel illo gratiæ auxilio voluntas factura sit; quasi Deo virtus ac potentia deesset, hominum voluntates inclinandi quò voluerit.

Respondetur, hujuscemodi argumenta oriri ut plurimum aut ex præjudiciis præoccupatæ mentis, aut ex ignorantia systematis scientiæ mediæ. Namque 1. Qua ratione scientia media divinæ omnipotentia quidquam detrahere dici potest, per quam videt Deus habere in sua potestate media omnis generis, quibus voluntates nostras trahat & inflectat quò voluerit? Quando igitur Deus promisit Abrahæ fidem gentium, de sua omnipotentia promisit, sciens utique, quia quod promisit, potens est & facere: quam sanè Dei potentiam scientia media non minuit, sed dirigit, ei proponendo media quibus efficiat id quod promittit, illaesa hominis libertate. 2. Falsò prorsùs supponitur in systemate scientiæ mediæ Deum veluti dubium & ancipitem esse circa futuros eventus: non enim ex ignorantia aut ex impotentia Deus utitur illa conditionatorum scientia, ut prænoscat quid homo in his vel illis circumstantiis constitutus facturum sit: quis tam demens ac impius qui hoc afferat? sed ex suavissima providentiæ suæ lege, qua voluit, hominem ita liberum esse, ut cuicumque auxilio gratiæ, quantumlibet efficaci ac præpotenti, resistere semper possit, si voluerit. Ex quo fidei dogmate inferunt scientiæ mediæ defensores, Deum, priusquam efficaci & absoluto decreto statuatur Petrum v. g. ad fidem convertere per hæc vel illa gratiæ suæ auxilia, prævidere debere an Petrus iis gratiæ auxiliis, quibus absolutè dissentire potest, si velit, reipsa consensurus sit vel non: istud verò non prænovit Deus, ajunt illi Theologi, in sola gratiæ suæ virtute ac efficacia, independentè à prævifo futuro sub conditione voluntatis consensu, quandoquidem illi gratiæ resistere semper potest; ergo istud novit in scientia conditionatorum seu mediæ. At, regerunt alii, reipsa Petrus his gratiæ auxiliis non resistet, ac Deus id certissime cognovit. Fatentur Molinæ sectatores: at hoc saltem inde consequuntur, quòd Deus futurum voluntatis consensum non videat in sola gratiæ suæ virtute; quod unum in præsentī causa illis sufficit. Neque porro divinæ potentia magis inde derogatur, quàm derogetur ex eo quòd nullum in præsentī rerum ordine statuatur esse gratiæ genus, cui humana voluntas resistere non possit: atqui postremum istud, quod ad fidem pertinet, non derogat divinæ omnipotentia; ergo nec primum.

Oppo-

Opponunt denique, scientiam mediam Deo tribuere modum concurrendi cum causis liberis cœcum & imperitum, vagum & indeterminatum: quia concursus ille indifferens est, nec infallibilem seu essentialem habet cum effectu connexionem.

Quinta
objectio.
Scientia
media
Deo tri-
buit mo-
dum con-
currendi
cœcum &
imperiti-
um.

Negant alii, qui priusquam Deus actu concurrat cum creata voluntate, novit per scientiam conditionatam quid voluntas factura sit, si Deus cum illa concurrere voluerit; ita ut decretum dandi concursum, sit pars conditionis sub qua res futura prævidetur; ac consequenter evidens est, concursum illum cœcum non esse, nec vagum & indeterminatum: ac licet concursus ille sit ex se indifferens, prævidet tamen Deus futurum ut creata voluntas illo utatur.

SECUNDUM CAPUT.

Ex inutilitate scientiæ mediæ ad dirigendum Deum in suis decretis absolutis.

Verfat istud argumentum Gonetus disp. 6. de scientia media parag. 6. Eò reducitur.

I. Ut Deus per scientiam mediam dirigatur in suis decretis absolutis, debet esse quædam subordinatio inter scientiam mediam & scientiam absolutam visionis; ita ut Deus prius noverit per scientiam mediam, hominem operaturum conditionatè, quàm operaturum absolutè; atqui inter duas illas scientias non potest dari illa subordinatio. Nam in principiis scientiæ mediæ, in quocumque signo rationis, etiam antecedenti decretum Dei absolutum, possunt formari propositiones contradictoriæ de futuro absoluto, quarum una sit determinatè vera & altera falsa; ergo Deus novit in quocumque signo rationis, quid sit absolutè futurum: atque ita non prius novit futura conditionata quàm absoluta.

Confirmant, quia Deus ideo novit futura conditionata in signo rationis antecedenti decretum prædefiniens, quia in illo signo rationis possunt formari propositiones contradictoriæ de futuro conditionato: at possunt pariter in eodem signo rationis formari contradictoriæ de futuro absoluto. Imò cum contradictoriæ de futuris conditionatis ex absolutis simplicibus, & quælibet pars sit aliquo modo prior toto; propositiones de futuris absolutis debent prius esse veræ, quàm propositiones de futuris conditionatis; ergo &c.

Respondent, totum istud argumentum esse de falso supponente; nempe in quocumque signo rationis antecederet ad decretum Dei absolutum, fieri posse propositiones contradictorias de futuro absoluto: nihil quippe certò cognosci potest futurum sive absolutè, sive conditionatè, nisi supposito decreto aut absoluto, si res sit absolutè futura, aut conditionato, seu quod sit pars conditionis, si res sub conditione futura sit. Quapropter in priori signo rationis ad decretum Dei absolutum dandi v. g. Petro gratiam, & concurrendi cum illo, consensus Petri non consideratur sive ut futurus, sive ut non futurus, sed ut merè possibilis; quia pro illo signo rationis nulla supponitur causa rei determinatè futuræ. Quæ enim esset? decretum Dei? at nullum esse supponitur: consensus voluntatis? at sine decreto saltem concurrendi esse non potest: vis contradictoriarum propositionum? verum necesse non est ut alterutra propositio virtute contradictionis sit determinatè vera aut falsa: namque virtute contradictionis, una non est potius vera quàm falsa,

fa, & vice versa, una potius falsa quam vera. Igitur cum antecederet ad omne decretum Dei nulla sit causa determinatae futuritionis, res non est determinate futura aut non futura, sed ut merè possibilis concipitur.

II. Sic arguit idem Gonetus. Deus in formandis suis decretis absolutis circa salutem & conversionem hominum, sufficienter dirigitur per scientiam simplicis intelligentiæ; quia per illam Deus comprehendit suam omnipotentiam, & videt in thesauris ejus latere infinita media seu auxilia gratiæ efficacissima, quibus potest voluntates hominum potenter ac suaviter ad se pertrahere, quando & ubi voluerit, seu, ut loquitur Ecclesia, *rebelles ad se propitius compellere voluntates*. Quis enim, ait S. Augustinus in Enchir. c. 98. *tam impiè desipiat, ut dicat Deum malas hominum voluntates, quas voluerit, quando voluerit, ubi voluerit, in bonum non posse convertere?*

Reponunt alii negando antecedens: quia per scientiam simplicis intelligentiæ novit quidem Deus habere se gratiæ adjumenta quibus homo consentire quidem potest, sed quibus etiam potest non consentire. At ex illa sola cognitione, non potest Deus quidquam absolute & efficaciter decernere circa liberas hominis actiones; quia per cognitionem illam seu scientiam videt Deus quid revera fieri potest, non verò quid futurum est: neque virtute hujus vel illius gratiæ aliquid absolute futurum decerni potest, cui homo potest resistere. Necessaria igitur est scientia per quam videat Deus quid futurum sit, si hæc vel illa conditio ponatur: scientia porro illa non simplicis intelligentiæ, sed conditionata dicitur.

III. Sic pergit Gonetus. Si Deus scientia media directrice disponderet prædestinationem & conversionem hominum, sequeretur non repugnare ex natura rei, & metaphysicè loquendo, esse aliquem hominem, quem Deus de potentia sua etiam absoluta convertere & prædestinare non posset, quod est absurdissimum. Probatur. Quia ex natura rei non repugnat dari hominem qui in nullo tempore, & in nulla occasione, velit converti; quia nempe omnino contingens est ut auxilia gratiæ effectum sortiantur, cum nullum admittant scientiæ mediæ patroni quod infallibilem & essentialem habeat cum effectu connexionem: fieri ergo potest ut homo pro sua libertate rejiciat quæcumque ipsi offerri possunt ad conversionem auxilia gratiæ; quandoquidem nec separatim nec conjunctim auxilia illa, ut supponi potest, superabunt resistantiam liberi arbitrii.

Respondent, in rebus moralibus suppositiones illas metaphysicas nugatorias esse ac illusorias, quia moraliter loquendo sunt impossibiles. Sic v.g. licet ex natura rei ac metaphysicè loquendo non repugnet, omnes amplissimi ejusdam Regni incolæ, voluptates, vel divitias non sectari, id tamen moraliter loquendo supponi non potest; pariter igitur licet non repugnet ex natura rei ac metaphysicè, hominem cuilibet separatim auxilio gratiæ dissentire, non tamen supponi moraliter potest eum omnibus collectivè sumptis re ipsa dissensurum: quæ moralis impotentia in eo est, quòd admodum difficile sit homini multis ac sæpius repetitis divinæ gratiæ motionibus reluctari. Esto, quibusdam resistat; at aliis victus tandem ac superatus, feliciter acquiescet: tanta scilicet est divinæ gratiæ virtus ac suavitas, & tam opportunè nobis attemperata. Responsio illustrari potest ac confirmari exemplo peccatorum venialium: licet enim nullum sit distributivè ac solitariè sumptum, cui justus non possit resistere; tamen omnia collectivè sumpta sine speciali privilegio vitare moraliter non potest, ob infirmitatem scilicet naturæ humanæ & frequen-

quentiam tentationum, quibus fit ut erecto semper, intenso ac vigili animo esse non possimus, ne quid mali, quamvis levioris, nobis obrepat.

T E R T I U M C A P U T.

Ex inutilitate scientiæ mediæ ad conciliandam libertatem cum prædestinatione & gratia efficaci.

Argumentum istud proponit Gonetus loco jam citato parag. 7. Eò totum reducitur.

I. S. Aug. certitudinem prædestinationis rectè conciliavit cum libertate arbitrii, absque ope scientiæ mediæ: id non diffitetur vel ipse Molina. Deinde admissa scientia media; facilis, & plana est concordia libertatis humanæ cum prædestinatione; atqui tamen S. Aug. fatetur L. de Gratia Christi c. 47. & L. 4. contra Julianum c. 8. concordiam hanc ad explicandum esse perdifficilem.

II. Ex modo conciliandi libertatem nostram cum efficacia divinæ gratiæ & prædestinationis certitudine, quem S. Augustinus tradidit, multos ex fidelibus turbatos fuisse, per eum libertatem evelli, atque occasionem torporis ac negligentiae hominibus exhiberi, testati sunt Prosper & Hilarius in Epistola ad S. Augustinum. At certè turbari non potuerunt ex modo conciliandi libertatem cum gratia & prædestinatione per scientiam mediam, qui planus est & apertus, omnemque difficultatem tollit.

III. Efficacia divinæ gratiæ & certitudo prædestinationis, docente S. August. oritur ex omnipotentissima Dei potestate, & supremo dominio quo magis habet in sua potestate voluntates hominum, quàm ipsi suas; ita Sanctus Doctor Lib. de corrept. & grat. c. 14. At profectò talis non est certitudo prædestinationis ex scientia media.

IV. Ex Augustino, efficacia divinæ gratiæ & prædestinatio talis est, ut de nolentibus faciat volentes, & de repugnantibus consentientes: ita sanctus Doctor contra duas Epistolas Pelag. cap. 19. At hoc non facit efficacia gratiæ & prædestinatio orta ex præscientia conditionata, sed tantùm de volentibus in statu conditionato, facit absolutè volentes.

V. Denique, modus conciliandi libertatem cum prædestinatione quo S. August. utebatur, oppositus est modo quo utebatur Faustus Semipelagianorum Coriphæus: at ille conciliabat libertatem cum gratia & prædestinatione per scientiam futuri consensus; erat enim istud apud illum tritum effatum, *Nisi præscientiam exploraverit, prædestinatio nihil decernit.*

Reponunt scientiæ mediæ defensores.

Ad primum, S. Augustinum nunquam ex professo ac directè disputasse contra Pelagianos vel Semipelagianos de concordia libertatis cum gratia & prædestinatione: nullus quippe proferri potest ex Augustino locus in quo controversiam illam ex professo tractaverit. Erat quidem hæc quæstio veluti quoddam accessorium ad caput principale excitatæ controversiæ; at in eo versando non immoratur S. Doctor, adeo intentus & occupatus erat in refellendo præcipuo illorum hereticorum errore, nempe gratiam voluntatis ad quodlibet opus pietatis, ut volebant Pelagiani, vel ad initium saltem fidei ac finalem perseverantiam, necessariam non esse, quod Semipelagiani asseriebant. Ex illa gratiæ necessitate sequi libertatis ruinam obtendebant quidem Pelagiani ac Semipelagiani: verùm de excogitando modo quo conciliari

ciliari posset libertas cum gratiæ necessitate ac decreto prædestinationis; sollicitus fuisse non videtur S. Augustinus, & ad unam recurrit Dei omnipotentissimam voluntatem; qua duo hæc verissima esse constat, & gratiam necessariam esse ad omnem pietatis actum, etiam ad initium fidei; & stare hominum libertatem sub motione gratiæ. Frustra autem, ut superius observarunt, confugisset Augustinus ad scientiam conditionatorum, ut libertatem cum gratia conciliaret, quia scientia illa supponit gratiæ prævenientis necessitatem, cum qua stare non posse hominis libertatem illi hæretici contendebant; erat enim hæc præcipua eorum difficultas, quæ tota & integra perseverat, etiam supposita illa conditionatorum scientia: quapropter appositè ad eorum sententiam, in re ad explicandum difficili, recurrit sanctus Doctor ad omnipotentissimam Dei voluntatem.

Ad secundum, falsum esse asserunt quod hic assumitur ab adversariis. Non enim turbati sunt fideles propter modum quo S. Augustinus est in concilianda libertate cum efficacia gratiæ; neque verò id asserunt Prosper & Hilarius: quomodo enim turbari potuissent propter modum illum, de quo nullibi disputavit S. Doctor? sed asserunt turbatos fuisse fideles propterea quòd dixisset Augustinus gratiam prævenientem planè necessariam esse ad omnes salutares actus, etiam ad initium fidei; quòdque visus esset adstruere electionem efficacem aliquorum ad gloriam, prorsus anteriorem omni meritorum prævisione, quod ipsis ad intelligendum difficile videbatur.

Ad tertium, ajunt, certitudinem prædestinationis ad gloriam, & efficaciam divinæ gratiæ, oriri tum ex omnipotentissima Dei potestate, tum ex infallibilitate præscientiæ quæ divinam prædestinationem præcedit Deique voluntatem dirigit. Oritur ex omnipotentia Dei, quæ inter multa auxilia gratiæ quæ habet in thesauris suæ potentiæ, ea potissimum seligit ac confert, quæ prævidentur habitura effectum, si dentur: oritur etiam ex præscientia, per quam Deus infallibiliter novit hominem quemlibet, cum his aut illis gratiæ auxiliis operaturum, si dentur; necessaria quippe videtur hæc præcedens scientia, ut Decretum Dei suam habeat infallibilem certitudinem & efficaciam. Cum enim, ut jam diximus, certum sit ex fide nullum esse gratiæ auxilium tam potens & efficax, cui voluntas resistere non possit, consequenter antequam Deus absolute statuatur aliquem per tale auxilium convertere, necesse est ut prævideat illum reipsa tali auxilio consensurum: atque ita rectè conciliatur tum certitudo præscientiæ & decreti Dei, tum libertas humanæ voluntatis; ac meritò dixit Augustinus L. de corrept. & grat. c. 14. *Deum habere humanorum cordium quòd placeret inclinandorum omnipotentissimam potestatem.*

T. 10. p.
774. F.

Ad quartum, patet ex mox dictis, in systemate scientiæ mediæ Deum de nolentibus volentes, & de repugnantibus facere consentientes: quando nimirum ea ipsis gratiæ adjumenta subministrat, quæ novit apta esse ad emolliendam & frangendam humanæ voluntatis duritiem ac contumaciam. Quapropter verissima est hæc Augustini sententia L. 1. ad Bonifacium cap. 19. *Trahitur ergo miris modis ut velit, ab illo qui novit intus in ipsis hominum cordibus operari, non ut homines, quod fieri non potest, nolentes credant, sed ut volentes ex nolentibus fiant.*

Ibid. p.
428. A.

Ad quintum reponunt sicut ad primum, inter Augustinum ac Semipelagianos controversiam non fuisse de concilianda libertate cum efficacia gratiæ ac decreti prædestinantis; sed tantum de necessitate gratiæ ad initium fidei ac finalem perseverantiam, ex qua necessitate fatalem induci necessitatem causa-

bantur

bantur Semipelagiani. Illi equidem cum Fausto suo Capite negabant prædestinationem ad gloriam antecedere absolutam meritorum prævisionem, ac contendebant prædestinationem nihil decernere, nisi præscientia præcefferit: at in eo præcisè positus non erat illorum error, sed in eo quòd vellent prædestinationem fundari in aliquo prævio merito naturali, nempe in pio quodam ad credendum affectu, quo præviso Deus certò & infallibiliter movebatur ad gratiam fidei concedendam; qui certè error longè alienus est à systemate scientiæ mediæ.

Piget referre alterum Goneti argumentum parag. 10. nempe scientiam mediæ facere Deum auctorem peccati; quia nempe Deus prævidens hunc hominem peccaturum in illa occasione & in his circumstantiis, nihilominus eam occasionem & circumstantias ponat, & cum homine ad actionem malam concurrat. Mirum certè videtur scientiæ mediæ defensoribus, istud sibi objici posse, quod tam strenuè urgent contra decreta absoluta & præmoventia Thomistarum: interim dicunt 1. quæstionem propositam huic similem esse quàm solvit S. Augustinus Lib. 11. de Gen. ad litt. cap. 22. cur nempe Deus præsciens Angelum peccaturum, eum creavit? Sic enim perinde videtur esse causa moralis peccati ab Angelo commissi, ac dum ponit occasionem & circumstantias in quibus præscit hominem peccaturum, quo circa eodem modo solvenda est, quo solvitur ab Augustino loco citato, ubi ait: *Præsciens (Deus) eum propria voluntate malum futurum, fecit eum tamen, non abstinens bonitatem suam in præbenda vita atque substantia futuræ etiam noxiæ voluntati, simul prævidens quanta de illo bona esset sua mirabili bonitate ac potestate fasturus.* Dicunt 2. Quamvis Deus per modum causæ universalis attemperet concursum suum exigentiæ naturali causæ liberæ, ita ut causa libera eo uti possit ad bonum & ad malum, dicitur tamen Deus boni actus auctor, non autem mali: quia sic offert suum concursum ad utrumlibet, ut quantum in ipso est velit fieri bonum, atque ad illud hortetur, & per suam gratiam hominem ad illud inclinet; nolit autem fieri malum, hominemque ab eo avertat propositis etiam gravissimis suppliciis si ad illud defecerit. Unde cum homines contra Dei voluntatem divino abutantur concursu, meritò de illis conqueritur per prophetam his verbis: *Servire me fecisti in peccatis tuis.*

To. 3. p.
1. pag.
285. B.

Isaia 23.
v. 24.

Vidistis hæc & quæ adversus scientiam mediæ à Thomistis objiciantur, & quæ ad ea diluenda soleat reponi. Juvat nunc ex altera parte ea proferre, quibus scientia illa mediæ à suis confirmatur, & opposita Thomistarum sententia impetitur.

Expenduntur momenta quibus adstruitur scientia mediæ, & opposita Thomistarum sententia impugnatur.

Momenta hæc duplicis sunt ordinis: alia quibus directè ac positivè usus scientiæ mediæ adstruitur; alia verò quibus opposita Thomistarum pro decretis absolutis & antecedentibus omnem futuri prævisionem sententia directæ fronte impugnatur.

Momenta quibus usus scientiæ mediæ directè adstruitur ac confirmatur.

Momenta hæc potissimum colligunt scientiæ mediæ patroni ex Scripturis, ex S. Augustino, & ex rationibus Theologicis. Duo priora dumtaxat

taxat hìc expendemus : alia enim vel jam maxima ex parte superiùs attigimus, vel mox exponemus.

Ex Scripturis.

Ex Scripturis laudant ea omnia loca quibus constat certam esse in Deo futurorum conditionatorum scientiam, quæ superiùs à nobis adducta sunt: nempe ex cap. 23. Lib. 3. Regum, ex 38. Jeremiæ, ex 4. Sapientiæ, ex 11. Matth. Porro scientia media, inquiunt, nihil aliud est, quàm scientia conditionatorum independens à Decreto Dei absoluto eoque anterior, cujus usus & officium est, tum ut Deus in suis decretis absolutis dirigatur, tum ut illibata & illæsa conservetur hominis libertas sub motione gratiæ quantumcumque efficacis.

Respondent Thomistæ, se ultrò agnoscere in Deo certam rerum sub conditione futurarum scientiam, quæ sit posterior decreto absoluto ex parte Dei & conditionato ex parte objecti; non autem anterior, sicut existimant qui scientiam illam tuentur: ac consequenter contendunt eam planè inutilem esse ad eum finem propter quem admittitur.

Verùm scientiam illam conditionatam non subsequi, sed præcedere decretum Dei actuale & absolutum, demonstrant Thomistarum adversarii celebri testimonio ducto ex cap. 11. S. Matth. v. 21. ubi Christus ait: *Væ tibi Corozain, væ tibi Bethsaida, quia si in Tyro ac Sidone factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio & cinere pœnitentiam egissent.* Inde sic arguunt: Conversio Tyrriorum & Sidoniorum futura erat sub conditione prædicationis Christi, sed non erat futura vi decreti absoluti & antecedentis: probant, quia loco citato Matth. 11. non simplex enuntiatur prædictio futuræ Tyrriorum conversionis, sed etiam objurgatio seu increpatio incredulitatis Judæorum comparatè ad Gentiles. *Tunc cæpit exprobrare civitatibus, in quibus factæ sunt plurimæ virtutes ejus, quia non egissent pœnitentiam.* Quæ certè increpatio seria erat, non vana, non derisoria, legitima, non iniqua: atqui talis non fuisset, si conversio Tyrriorum futura fuisset vi decreti absoluti & antecedentis. Quippè ut justa sit ac legitima reprehensio unius præ alio, necesse est ex utraque parte supponere æqualia salutis media; aliàs justa videretur expostulatio illius qui præ alio redargueretur, ac meritò reponere posset, se immeritò redargui, quòd id non egerit cum minori auxilio, quod alius fecisset cum majori. At in exemplo adducto Judæorum & Tyrriorum, æqualia non videntur media salutis: namque nullum erat pro conversione Judæorum decretum, quod tamen fuisset in gratiam Tyrriorum, si Christus annuntiatus ipsis fuisset; hanc ergo excusationem obtendere non immeritò Judæi potuissent.

Ad hoc argumentum duo reponunt Thomistæ. 1. Illud retorquent contra scientiæ mediæ assertores, deinde solvunt.

Dicunt itaque 1. Argumentum istud aliis non minùs quàm sibi esse solvendum. Stante quippè scientia media, injustè videntur Judæi præ Tyriis increpari: possent enim Judæi Christo objurganti respondere, Si nos posuisses in aliis circumstantiis in quibus per tuam scientiam mediam prævideras nos pœnitentiam acturos, eam egissemus; sicut eam acturi fuissent Tyrii, quos in opportunis illis circumstantiis collocasses, ex hypothese quòd apud ipsos factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt apud nos.

Dicunt 2. Justè ac legitimè Judæos præ Gentilibus increpari, quia eorum culpa factum est quòd conversi non fuerint; quia scilicet majus impedimentum suæ conversioni opposuere, quàm opposuissent Tyrii & Sidonii, si Christus illis annuntiatus fuisset. *Non erant*, ait S. Augustinus L. de dono persever. cap. 14. *sic excæcati oculi, nec sic induratum cor Tyrriorum ac Sidoniorum: quoniam credidissent, si qualia viderunt isti signa vidissent.* Cum autem per gratiam sufficientem potuerint Judæi indurationem illam deponere, eorum certè culpa fuit quòd conversi non fuerint. Ut enim egregiè docet S. Thom. L. 3. contra Gentes cap. 159. *Licet aliquis per motum liberi arbitrii divinam gratiam nec promereri nec acquirere possit: potest tamen seipsum impedire ne eam recipiat. Et cum hoc sit in potestate liberi arbitrii impedire divinæ gratiæ receptionem, vel non impedire: non immeritò in culpam imputatur ei qui impedimentum præstat gratiæ receptioni: sicut Sole mundum illuminante in culpam imputatur ei qui oculos claudit, si ex hoc aliquod malum sequatur: licet videre non possit nisi lumine Solis præveniatur.*

T. 10. p. 840. C.

T. 14. p. 508. E.

Verum adversus utramque solutionem insurgunt assertores scientiæ mediæ.

I. Immeritò argumentum factum in seipsum retorqueri; quandoquidem Judæi in iis in quibus erant circumstantiis reipsa converti poterant, nec quidquam eorum quæ ad conversionem sunt necessaria, ipsis deerat in mente eorum qui scientiam mediam defendunt; non ita verò in sententia Thomistarum: deerat enim decretum absolutum & efficax ex parte Dei: deerat gratia ex sese efficax ac prædeterminans, quæ duo omninò necessaria sunt ad conversionem.

Secunda verò solutio videtur iisdem Theologis graves istas pati difficultates: prima est, quòd cum sciret Deus gratiam sufficientem quam Judæis destinaverat ac contulerat, effectum suum non esse assecuturam, nisi accedente gratia efficaci præmovente, hanc tamen ipsis efficacem gratiam recusare voluerit. Conqueri ergo potuissent Judæi, quòd tali gratia destituti præ Tyriis quibus erat sub conditione concedenda, redarguerentur. Secunda: Licet sit in potestate hominis sine gratia peccare, non tamen potest sine gratia abstinere à peccato; atque ut gratiæ sufficienti contumaciùs non resistat, sed ipsi obsequatur, necessaria ipsi est gratia ex sese efficax ac physicè præmovens: hæc enim sola est, quæ, Augustino teste L. de prædest. SS. cap. 8. *à nullo duro corde respuitur: ideò quippè tribuitur, ut duritia cordis primitus auferatur.* Ut igitur Judæi oblatis sibi auxiliis gratiæ non resisterent, opus habuerunt gratia efficaci: istud enim, *non resistere gratiæ*, aliquid purè negativum non sonat, sed positivum. Quid enim est gratiæ non resistere? Nisi ipsi se facilem præbere, ipsi consentire. Porro ad omnem actum voluntatis bonum ac salutarem requirunt Thomistæ gratiam ex se efficacem ac præmoventem; igitur Judæi obtendere potuissent se gratiæ sufficienti obstitisse, quia destituti erant efficaci, sine qua sufficiens nunquam in actum erumpit.

T. 10. p. 799. F.

Ex Sancto Augustino.

Etsi scientia conditionatorum, quæ media dicitur, usus non fuerit S. Augustinus disputans adversus Pelagianos & Semipelagianos, quòd scopo susceptæ controversiæ inutilem ac minùs accommodatam intelligeret, hanc tamen ipsi cognitam & probatam fuisse probant iis ipsis S. Doctoris testimoniis quæ nos suprà laudavimus, cum probatum est, Deum futura conditio-

ditionata libera non videre in decretis absolutis ex parte sui, & conditionatis dumtaxat ex parte objecti.

Ib. p. 803. E. Primum testimonium ducitur ex Lib. de prædest. SS. cap. 10. ubi S. Doctor apertè declarat Deum ea præscire quæ non prædestinat: *Præscire autem potest, inquit, quæ ipse non facit, sicut quæcumque peccata.* Scientia ergo illa non est Dei decreto innixa, nec illud supponit: sed scientia quæ decretum Dei absolutum & actuale non supponit, vocatur scientia media; igitur scientiam illam agnovit S. Augustinus. Vide superius loco indicato quid ad hoc argumentum reponant Thomistæ.

Ibid. p. 839. G. Aliud testimonium petunt ex L. de dono persever. cap. 14. unde conficitur scientiam non esse decreto posteriorem, sed priorem. *Prædestinatio Sanctorum, inquit, nihil est aliud, quam præscientia & præparatio beneficiorum Dei, quibus certissimè liberantur, quicumque liberantur.*

Reponunt Thomistæ, scientiam illam quæ præcedit decretum, esse scientiam simplicis intelligentiæ, quæ decreta Dei dirigit eisque prælucet.

To. 3. p. 1. pag. 285. B. Tertium testimonium ducunt ex Lib. 11. de Gen. ad litt. c. 22. ubi sanctus Doctor solvens quæstionem istam toties ab Ethnicis propositam, cur Deus creaverit Angelum, quem sciebat peccaturum? Respondet: *Præsciens eum propria voluntate malum futurum, fecit eum tamen, non abstinens bonitatem suam in præbenda vita atque substantia future etiam noxiæ voluntati, simul prævidens quanta de illo bona esset sua mirabili bonitate ac potestate facturus.* Eandem quæstionem movet L. 22. de Civit. Dei cap. 1. de Angelo & primo homine; eodemque modo illam dissolvit.

Præscientia verò illa de qua ibi loquitur Augustinus, ipsa est scientia conditionata per quam Deus præscit Angelum malè operaturum, si crearetur: at hoc non præscivit Deus in ullo decreto efficaci ex parte sui, & conditionato ex parte objecti. Probatur: quia præscientia illa talis est; ut ea stante potuerit Deus Angelum non creare: at fieri non potest, ut stante scientia absoluta visionis circa malam voluntatem ab Angelo ponendam, Deus Angelum non creet, cum hæc scientia præsupponat necessariò Angeli creationem: contra verò fieri potest, ut stante scientia conditionata per quam vidit Angelum peccaturum, si crearetur, illum reipsa velit non creare; ergo præscientia illa est scientia conditionata. Confirmatur. Scientia de qua S. Augustinus loquitur, ea est de qua quæritur, cur Deus præsciens Angelum peccaturum, eum creaverit? Atqui scientia illa est conditionata: nam de scientia visionis quæstio ista proponi non potest, quandoquidem prius est Angelum esse creandum, quàm Deum præscire absolutè eum peccaturum; ergo S. Augustinus loquitur de scientia conditionata.

To. 6. p. 95. D. Denique arguunt ex Lib. 1. ad Simplic. q. 2. *Si vellet Deus, inquit S. Aug. etiam eorum misereri (qui nempe vocati non veniunt,) posset ita vocare, quomodo illis aptum esset, ut & moverentur & intelligerent & sequerentur. Cujus miseretur, sic eum vocat, quomodo scit ei congruere, ut vocantem non respuat.* Porro, ut jam superius diximus, & repetere hîc necesse est, id Deus non posset, nisi certò cognosceret quomodo illi vocandi sint ut sequantur & veniant: atqui scientia illa non potest esse scientia absoluta visionis, cum hæc versetur circa vocationem absolutè futuram & consensum voluntatis absolutè ponendum, quorum neutrum fit respectu illorum qui vocati non veniunt, de quibus hîc differit sanctus Doctor. Necesse est igitur ut sit scientia conditionata, per quam Deus videt eos, qui de facto vocati non veniunt,

niunt, reipsa venturos & consensuros, si tali vel tali modo vocarentur. Hanc porro antecedere omne decretum Dei prædefinienti, ex iisdem Augustini verbis colligitur: siquidem quando sanctus Doctor de iis qui vocati non veniunt disserens ait, *Si vellet etiam ipsorum misereri, posset ita vocare* Tom. 19. p. 803. E. *quomodo eis aptum esset ut sequerentur*, supponit in Deo non esse voluntatem eos ita vocandi quomodo eis aptum est ut sequantur; & tamen est in Deo scientia per quam videt eos secuturos si ita vocarentur; ergo illa Dei scientia est prorsus independens à decreto Dei prædefinienti.

Respondent Thomistæ, revera Deum certò cognoscere quam congrua vocatione unusquisque ita vocandus sit, ut vocantem non respuat sed sequatur: at congruitas illa gratiæ interna seu suavitas attemperata genio, moribus, ac circumstantiis personæ, à Deo est, inquiunt, eam prædestinante ac operante. *Prædestinatione enim sua præscit Deus quidquid ipse factururus est*, ait S. Augustinus lib. de prædest. ss. cap. 10. Quo sensu S. Th. interpretatur istud Apostoli Hebr. 13. v. 21. *Aptet vos* (Jesus Christus) *in omni bono ut faciatis ejus voluntatem*.

Verum, regerunt alii, plena & illæsa remanere videtur proposita ex Augustino difficultas: scientia quippè illa per quam Deus cognoscit eos, qui vocati non veniunt, reipsa venturos si hoc vel illo modo vocarentur, antecedit omne Dei decretum: quia in mente sancti Doctoris, Deus reipsa non habet voluntatem eos ita vocandi; ergo scientia illa purè conditionata est.

Solvuntur momenta quibus scientiæ mediæ vindices oppositam Thomistarum sententiam impugnant.

Momenta hæc & numero & pondere gravissima videbuntur iis qui attento animo illa inspicere voluerint.

Opponunt 1. Novitatem verborum istorum, *Gratia ex se efficax. Decretum physicè præmovens*. Observant, Calvinum omnium primum gratiam à se efficacem appellasse, ut innueret voluntatem sub illa gratia seipsam non movere, non determinare, sed moveri, agi, & ita determinari, ut liberum non sit gratiæ dissentire, sed necessario ipsi consentiat. *Voluntatem*, inquit Calvinus lib. 2. Instit. cap. 3. num. 10. *Deus movet, non qualiter multis sæculis traditum est & creditum, ut nostræ postea sit electionis, motioni aut obtemperare aut refragari; sed illam efficaciter afficiendo.....neque secus accipi sententia Christi potest, Omnis qui audivit à Patre meo, venit ad me, quam ut efficacem à seipsa gratiam doceat*. Inde est, quòd Cardinalis Perronius Clementi VIII. ad partes Dominicanorum inclinanti pro physica gratiæ motione, significavit, se nullo negotio impetraturum ab omnibus Europæ sectariis, ut huic determinationi subscriberent. Ita conceptis verbis refertur in Gallia purpurata pag. 676.

Auctor Libri cui gallicè titulus: *Quæstions importantes à l'occasion de la nouvelle Histoire de la Congregation de Auxiliis* pag. 218. refert ex scripto quodam Bellarmini summo Pontifici oblato, in actis Concilii Trid. quæ aservantur in Arce S. Angeli, narrari quòd cum in disputatione Theologorum quæ habita fuerat ante sess. 6. duo Religiosi protulissent sententiam istam de prædeterminatione liberi arbitrii, malè acceptum fuerit à cæteris, eò quòd non videretur valdè Catholicum; & propterea decretum formatum fuerit juxta communem aliorum sententiam.

Respondent alii, non ideò è Schola Catholica removendas certas loquendi formulas, quòd aut non ita antiquæ sint, aut iis abusi, aliquando fuerint hæretici: sufficit enim ut & res verbis significata antiqua sit, ac in Scripturis & Ss. Patribus fundamentum habeat, & aliunde abusus hæreticorum reprimatur. Calvinus quidem gratiæ à se efficacis nomine abusus fuit, ut significaret liberam non esse hominis sub motione divinæ gratiæ cooperationem, sed planè necessariam; at Catholici ea duntaxat mente eoque consilio gratiam à se seu natura sua efficacem appellant, ut innuant eam versatilem & libero voluntatis arbitrio ita permissam non esse, ut ab uno ipsius consensu assequatur quòd sit efficax. Cardinalis verò Perronius scripsit quæ relata sunt, quia, inquiunt, Henrico IV. Galliarum Regi in Patres Societatis Jesu maximè propenso, rem gratissimam facere voluit, ideoque & forsan dissimulare, quid re ipsa ferat doctrina Thomistarum, quæ in rei veritate à Novatorum sententia toto cœlo distat ac remota est.

Opponunt 2. Doctrinam quæ admittit decreta Dei absoluta & physicè præmoventia ac gratiam ex se efficacem, sibi videri non satis conciliari posse cum dogmate Catholico circa humanam libertatem. Duo quippè hic statuit fides: primum, ad libertatem non sufficere immunitatem à coactione, sed etiam requiri immunitatem à necessitate. Constat ex censura tertiæ Propositionis Jansenii. Alterum, *liberum arbitrium à Deo motum & excitatum posse dissentire si velit*. Ita Concil. Trid. sess. 6. Can. 4. Porro duo hæc fidei nostræ capita non videntur facilè conciliari posse cum sententia Thomistarum.

Namque decretum absolutum physicè præmovens, ac gratia ex se efficax quæ natura sua essentialem & infallibilem habeat cum voluntatis consensu connexionem, videtur non tantum certò & infallibiliter, ut ajunt, sed etiam necessariò voluntatem ad actionem determinare: sublato quippè scientiæ mediæ usu, vocabula hæc, *certò, infallibiliter, insuperabiliter, invincibiliter*, idem planè quoad sensum significare videntur ac, *necessariò*. Si enim essentialis est, omnino certa & infallibilis, virtute decreti absoluti & antecedentis, connexio gratiæ per se efficacis cum voluntatis consensu, sequitur aut voluntatem non posse dissentire si velit, quod directè pugnat cum Tridentino Canone; aut si dissentire potest, Decretum Dei absolutum & efficax per eam irritari & nullum reddi posse, quod est per se absurdum.

Confirmant ac pressius adhuc sic urgent: Argumentum illud tollit libertatem quod inducit necessitatem præviam, antecedentem & ineluctabilem; atqui tale videtur esse decretum Dei absolutum, antecedens ac physicè præmovens, & gratia ex se se efficax. 1. Quia necessitas illa est antecedens, quæ est à prima causa, prius prioritate causalitatis & naturæ movente, impellente, & determinante creaturam ad agendum, quàm ipsa sese ad agendum moveat ac determinet; atqui talis est præmotio physica, seu gratia efficax physicè præmovens. 2. Ineluctabilis est, insuperabilis ac invincibilis hujusmodi necessitas, quia tollit potentiam & indifferentiam ad actum oppositum. Sit homo præmotus v. g. ad actum amoris, non amplius ille indifferens ac expeditè liber censetur ad actum odii: quid ita? quia per physicam ad amorem præmotionem, ejus facultas seu voluntas impedita est seu ligata, & ita ad actum amoris determinata, ut libera & expedita non sit ad actum odii: ad hoc enim necessaria ipsi foret physica ad odium præmotio; at implicat, hominem simul physicè præmoveri ad duos actus contrarios, amoris & odii.

Respondent Thomistæ, nihil prorsus timendum esse humanæ libertati, ab eo

eo qui primum est liberum, primum agens & universalissimum: novit enim res quaslibet movere modo earum naturæ accommodato, necessarias necessario, liberas libero; attingit enim non tantum substantiam, sed & modum actionis. Quapropter fatentur illi ultro, certam & infallibilem esse connexionem gratiæ per se efficacis cum actione voluntatis; at negant esse necessariam.

Ad probationem, nempe voluntatem non posse gratiæ dissentire si velit, distinguunt: non potest dissentire in sensu composito, id est, simul jungere actionem cum non actione, consensum cum dissensu, concedunt: in sensu diviso, negant. Ad istam pariter probationem, necessitas quam inducit physica præmotio & gratia ex se efficax est antecedens, quæ venit à prima causa prius prioritate nature agente, distinguunt; præmotio illa venit à prima causa, modo libero determinante voluntatem, concedunt: determinante modo necessario, negant. Unde negant aliquam necessitatem imponi per illam præviam Dei actionem. Negant pariter, per physicam ad unum actum præmotionem tolli potentiam ad oppositum, quia præmotio, in opinione Thomistarum, non potentiam seu facultatem afficit, sed actum ipsum; hoc est, non datur ad posse, sed ad agere: unde homo præmotus ad amorem, conservat potentiam expeditam ad odium; non quidem in sensu composito amoris, quasi posset simul amorem cum non amore conjungere, sed in sensu diviso.

Qui sensus divisus sic intelligi non debet, ut multi falsò interpretantur, quasi homo præmotus ad amorem liber tantum foret ad odium, si ab eo tollatur seu dividatur præmotio ad amorem; quo sensu, qui vinculis constructus detinetur, liber dici posset ad ambulandum in sensu diviso, si nempe solvantur vincula & compedes quibus ligatur: sed ita debet intelligi, quod in sensu diviso actionis v.g. amoris, & stante prævia motione ad amorem, homo retineat potentiam & indifferentiam ad odium.

Sensus
compositus
& divisus.

Verum explicatio hæc aliis multum implicata & obscura videtur.

I. Revera Deus est primum agens ac primum liberum, cui non desunt modi quibus libertatem nostram simul cum gratiæ suæ virtute & efficacia amicè conciliet, nemo certè id negat: sed modum illum sollicitè quærunt Theologi, qui rem, quantum fieri potest, exponat, aut saltem imminuat difficultatem quam patimur in concilianda libertate nostra cum efficacia gratiæ. Talis autem non videtur esse modus quem Thomistæ hic proferunt; vagus enim ille est ac indeterminatus, nihilque lucis offert menti nostræ. Dic, quæso, an tibi clariùs elucescit modus conciliandi libertatem cum gratia, quando audisti, Deum esse primum agens, primum liberum, qui suum cuique creaturæ agendi modum conservat; necessariis, necessarium; liberis, liberum? præclara hæc quidem. An verò inde rem clariùs intelligis, aut saltem minus obscure? Non putant, qui Thomistis hic adversantur. Deinde verò, modus ille quem proferunt Thomistæ, rem magis implicat & obscurat, nedum illustret; nec idoneus videtur, imò magis noxiùs explicandæ concordie libertatis cum gratia; quia nempe non servat proprium agendi modum libertatis creatæ in eo positum ut seipsam determinet ad agendum: in opinione verò Thomistarum, voluntas ad agendum applicatur & determinatur motione prævia & antecedenti, ineluctabili & insuperabili.

Hæc igitur duo aliis Theologis secum pugnare videntur, & Deum hominis libertatem illasam conservare, & simul aliquid prævium & ante-

cedens immittere in voluntatem, quod illam infallibiliter, invictè & insuperabiliter ad unum determinat.

II. Adducta explicatio sensus compositi & divisi, præterquam quòd plurimum involuta est, nec satis intelligitur, non videtur benè cohærere cum Canone Tridentino: hic enim non obscurè innuit, in ipso etiam sensu composito gratiæ Dei moventis & excitantis hominem dissentire posse si velit; adeoque retinere potentiam & indifferentiam ad actum oppositum, etiam in sensu composito motionis divinæ: hoc est, eo ipso momento quo Deus voluntatem incipit movere, voluntas motioni potest non consentire.

III. Non satis intelligitur quomodo in sententia Thomistarum physica præmotio non se teneat ex parte potentiæ; siquidem ipsius complementum est ac perfectio, & tota destinatur ut tollat facultatis indeterminationem, indifferentiam, &, ut illi loquuntur, potentialitatem.

Opponunt 3. Ex necessitate physicæ præmotionis ac gratiæ per se efficacis ad singulos pietatis actus, qualem admittunt Thomistæ, istud consequens videri, gratiam scilicet sufficientem tali præmotione destitutam verè insufficientem esse ad actum quem nunquam exprimit: quo posito, multa resultant incommoda. 1. Quomodo gratia illa verè sit sufficiens? 2. Quomodo homini non habenti talem physicam præmotionem possibilia sint Dei mandata? 3. Quomodo reus ille sit violati præcepti, qui caruit præmotione ad illa observanda necessaria? 4. Quomodo iustè reprehendi ille possit ac damnari?

Reponunt Thomistæ.

Ad primum, Ex culpa hominis fieri quòd gratia sufficiens suo careat effectu: si enim illi contumaciùs non reluctaretur, uberius auxilium certissimè à Deo impetraret ad observandum præceptum.

Verùm, ajunt Thomistarum adversarii, ut homo gratiæ sufficienti non resistat, sed ipsi obsequatur, opus habet gratia efficaci physicè præmovente, quæ supponitur necessaria ad omnem pietatis actum: istud enim, non resistere gratiæ, non est quid merè negativum, ut jam paulò antè observatum est, recurrit ergo & integra perseverat difficultas, qui fieri possit ut homo non habens gratiam efficacem ac præmoventem, verè possit Dei mandata observare.

Ad secundum, reponunt, Dei mandata homini possibilia esse beneficio gratiæ sufficientis.

Verùm, inquiunt alii, quomodo mandatum possibile dici potest homini qui non habet quidquid requiritur ut observetur, cujusmodi profectò est gratia efficax? Et quomodo gratia illa verè ac propriè sufficiens dicenda est, quæ destituta auxilio uberiori & efficaci nunquam effectum suum assequitur; ac in tanta hominum, qui hætenus vixerunt & deinceps victuri sunt, multitudine, nunquam est assecutura?

Ad tertium & quartum, dicunt hominem illum reum esse violati præcepti ac meritò reprehendi, qui gratiam sufficientem, qua potuit uberiorem impetrare, contumaciter rejecit.

Verùm, premit semper ac recurrit eadem quæstio: quomodo nempè homo ille gratiæ sufficienti non obstitisset, qui non habuit efficacem necessariam ut non resisteret sufficienti; & quare tali gratia fuerit à Deo privatus? Respondent quidem Thomistæ, privatum illum tali gratia fuisse, in pœnam præcedentis peccati: verùm, postulant alii quale sit illud peccatum in cujus vindictam

dictam Deus uberiores gratias denegat? an originale solum? an actuale? Non originale solum, saltem in iis in quibus per Baptismum condonatum fuit ac remissum: nihil quippe in iis damnationis est, neque Deus justus ulcisci potest ac punire, quod gratis condonavit; dona enim Dei sunt sine penitentia. Superest igitur ut sit actuale peccatum. Dubitari equidem non potest, quin subsequencia peccata sapissime sint effectus & poenae praecedentium: at tota subsistit ac pungit objectio, respectu primi peccati actualis quod homo baptizatus committit; nulla etenim potest assignari causa cur ipsi denegetur gratia illa ex se efficax ac physice praemovens: non originale peccatum, quod supponitur dimissum: non actuale, quia cum primum sit, nullum aliud se prius supponit.

Opponunt 4. Systema gratiae ex se ac physice efficacis necessariae in quolibet naturae statu propter essentialem dependentiam ac subordinationem creaturae à Deo, funditus evertere discrimen quod S. Augustinus toties inculcat inter gratiam naturae innocentis & lapsae: quod quidem in eo positum est, ut Adamus innocens opus tantum habuerit gratia versatili ejus arbitrio permessa, quam gratiam sanctus Doctor appellat *auxilium sine quo*, id est, sine quo non poterat perseverare, sed quod non dabat perseverare: homo verò post lapsum opus habebat *auxilio quo*, id est auxilio efficaci, quo datur ipsa perseverantia. Lege S. Aug. Lib. de corrept. & grat. cap. 10. 11. & 12. ubi fuse discrimen illud prosequitur. Porro in principiis sententiae Thomistarum, funditus ruit discrimen illud: siquidem gratia physice praemovens aequè necessaria fuit naturae innocenti ac lapsae, ad servandam subordinationem ac omnimodam dependentiam causae secundae à prima; quod quidem ab Augustini placitis adeo alienum esse vel ipse Jansenius agnoscit, ut fateri cogatur eo systemate universam doctrinam S. Augustini inexplicabili confusione perturbari; atque ejusmodi praedeterminationem ex Philosophia profectam esse, cujus ne apex quidem in omnibus sancti Doctoris Operibus invenitur. Ita Jansenius Tomo 3. L. 8. c. 2.

Respondent nihilominus Thomistae, salvum esse in suo systemate, discrimen gratiae utriusque status, naturae innocentis & lapsae: quia praeter communes utrique statui rationes, speciali adhuc titulo ac ratione necessaria est in praesenti statu gratia efficax medicinalis & sanans, ob naturae nostrae corruptionem ac depravationem; in statu verò innocentis naturae, nulla opus fuisset gratia hujusmodi sanante ac medicinali, quia nullus fuisset morbus sanandus. P. 345.

Verum adversus responsionem hanc instant alii. 1. In mente ac doctrina S. Augustini, gratia naturae innocentis non dabat certò & infallibiliter agere; ergo non erat gratia efficax & praemovens quae certò & infallibiliter dat agere. Nullius verò momenti est quod addunt, gratiam illam medicinalem non fuisse. Ita quidem. At quid inde? saltem erat per se efficax, quod negat Augustinus: per accidens autem est quòd gratia sit medicinalis, ratione scilicet subjecti cui datur, non ratione sui. 2. Physicae praemotionis in statu naturae corruptae necessariae nusquam meminit S. Augustinus, neque ullus proferri potest locus, in quo deprehendatur. 3. In mente S. hujus Doctoris, tota vis & efficacia gratiae posita est in actu duplici, nempe illustratione mentis & suavitate qua voluntas perfunditur: ita L. 2. de peccat. mer. & rem. c. 19. At in illo duplici actu nulla deprehenditur physica ad alium actum producendum actio, sed tantum moralis impulsio: actus enim

T. 10. pag.
724. E.

intellectus & voluntatis alium actum physicè non producit; actus etenim sunt physicè à potentiis, & moraliter ab aliis actibus. 4. Juxta S. Doctorem gratia efficax est gratia excitans, præveniens & operans, quam Deus in nobis sine nobis operatur, quam in conversione S. Pauli, ait *solam* fuisse, L. de Gratia & lib. arb. c. 5. At præmotio physica referri non potest ad gratiam excitantem, sed potius ad adjuvantem & cooperantem, quia actionem ipsam formaliter includit.

Opponunt 5. Ex necessitate præmotionis physicae consequens esse Deum præmovere saltem ad entitatem actus peccati: ex quo absurdum istud colligitur, Deum esse auctorem peccati, quia præmovet ad id cum quo malitia peccati ita conjuncta est, ut ab illo separari ac sejungi nullatenus possit, ut videre est v.g. in actu odii Dei. Argumentum istud ejusque solutionem superius adduximus, ubi de medio in quo Deus futura conditionata cognoscit.

Opponunt 6. In systemate Thomistarum admittenda esse in Deo decreta actualia, seu in actu, ut vocant, exercito, absoluta ex parte Dei, & conditionata ex parte objecti, pro infinitis propemodum rebus quæ nunquam futurae sunt: quæ decreta inutilia & illusoria videntur, sicut loco mox indicato probatum est.

Opponunt 7. Deum certò & infallibiliter ante prævisum per scientiam conditionatorum voluntatis consensum, non posse in sola virtute & efficacia suæ gratiæ futuram voluntatis actionem cognoscere; quia, ut jam non semel dictum antea fuit, in eo cui voluntas potest, si placuerit, reluctari, certò ac infallibiliter cognosci non potest voluntatis consensus: atqui gratiæ cuilibet quantumcumque potenti & efficaci semper voluntas reluctari ac resistere potest; ergo &c.

Ita est, reponunt Thomistæ, voluntas potest quidem, si voluerit, efficaci gratiæ dissentire; at numquam continget, ut de facto velit ei dissentire, quod sufficit ut in virtute ipsi interna certò cognoscatur futurus voluntatis consensus. In rebus quippè moralibus vera dari potest ad aliquid faciendum potestas, quæ tamen nunquam in actum erumpit: v. gr. potest quidem, absolute loquendo, gravis aliquis ac sapiens Magistratus, Theatrum ascendere ac mimum agere; tametsi nusquam futurum sit ut rem tam insulsam perficiat. Quin (addunt) hoc ipsum in opinione scientiæ mediæ solvendum occurrit: potest enim absolute voluntas gratiæ congruæ dissentire, tametsi nusquam continget ut ipsi dissentiat.

Verum, Thomistarum adversariis fictitia prorsus & illusoria videtur ea potentia moralis, quæ in tot hominum millibus qui hætenus vixerunt, aut deinceps victuri sunt, actum nunquam obtinuit, nec unquam obtinebit: vera profectò & realis æstimari non debet, inquiunt, hæc potentia; imò potius impotentia, & quidem morali major censenda est. Namque apud Philosophos perinde ac Theologos, impotentia moralis est tantum summa rei faciendæ difficultas, quæ licet rarissime, at interdum saltem rem obtinet: porro non ita est respectu gratiæ sensu Thomistico efficacis, cui per infinita spatia temporum & in tanta hominum multitudine ne semel quidem continget ut ei resistatur; eò quòd essentialis sit ac omnino infallibilis ejus connexio cum voluntatis consensu. Falsò autem supponitur esse in gravi illo Magistratu, cujus exemplum proferunt, veram & moralem facultatem in publico Theatro mimum agendi, tametsi ea nunquam de facto

usu-

usurus ille sit: non ita est; habet ille quidem organicam seu mechanicam, si volueris, minimum agendi facultatem, at nullatenus moralem. In homine quippè mente ac ratione prædito, facultas moralis aliquid agendi, aliquo motivo morali & sanæ rationis excitari debet: at nullum in casu proposito excogitari potest tale motivum; ergo nulla est vera & moralis in illo gravi Magistratu potentia, imò potius vera impotentia ut minimum agat: quare exemplum istud Thomistis plus nocet, quàm faveat. Quod verò addunt de gratia congrua cui homo resistere semper potest, nec unquam resistit, aptum hic non videtur: dispar quippè, quantum ad rem præsentem, ratio est gratiæ congruæ, & gratiæ sensu Thomistico efficaci. Quòd enim homo nunquam resistat gratiæ congruæ, cui potest semper resistere, oritur ex certitudine scientiæ conditionatorum, per quam Deus certò cognovit quid homo in his vel illis circumstantiis facturum sit. Quapropter impotentia resistendi, aut, si placuerit, necessitas obsequendi gratiæ congruæ, consequens est dumtaxat, quæ supponit liberam voluntatis determinationem à Deo prævisam: cum autem falli non possit divina præscientia, consequenter necesse est, necessitate hypothetica & consequente, ea fieri quæ Deus præscivit. Non ita est in systemate Thomistico. Namque gratiæ per se efficaci nunquam resistitur ex necessitate quadam (ut pertendunt Thomistarum adversarii) antecedente orta ex decreto Dei absoluto, & ex motione ipsius prævia quæ voluntatem invictissimè, indeclinabiliter & insuperabiliter ad agendum applicat & determinat.

Opponunt denique, divisionem scientiæ in Deo repeti ex varietate ac distinctione objectorum circa quæ versatur, ex parte enim Dei una est & simplicissima; ergo totuplex videtur admittenda, quotuplex est species objecti quod cognosci à Deo potest. Porro quæ cognosci à Deo possunt, sunt triplicis ordinis: alia nempe merè possibile, circa quæ versatur scientia simplicis intelligentiæ: alia absolutè futura, quæ pertinent ad scientiam visionis: alia denique quæ futura essent, si aliqua poneretur conditio qualis est v.g. futura Tyrionum conversio, si Christi miracula vidissent; hæc quippè conversio nec merè possibilis erat, nec etiam absolutè futura, sed quæ futura fuisset si aliqua posita fuisset conditio.

Respondent, objectum scientiæ quæ conditionata dicitur, revocari commodè posse ad objectum scientiæ simplicis intelligentiæ aut visionis; quippè si conditio nunquam ponenda sit, res merè possibilis videtur, & revocatur ad scientiam simplicis intelligentiæ; si verò conditio ponenda sit, res est absolutè futura, & consequenter à scientia visionis consideratur.

Haftenus de famosa scientiæ mediæ controversia in utramque partem paulò fusiùs disputatum. Qua in questione duo ex fide certa sunt, & in confesso apud partes dissidentes: primum, hominem esse liberum libertate quæ immunis sit non tantum à coactione, sed etiam à necessitate; alterum, hominem Deo moventi & excitanti per gratiam, dissentire posse si velit. Totius ergo disputationis cardo ac veluti medulla in eo versatur, utrum Deus in sola gratiæ suæ virtute ac interna efficacia futurum voluntatis consensum certò cognoscat. Affirmant Thomistæ; negant alii, hac potissimum ducti ratione, quòd huic gratiæ, quantumlibet potens ac efficax supponatur, homo semper reluctari possit. En quò reducitur totius controversiæ summa.

QUÆSTIO DECIMA SEPTIMA.

De Voluntate Dei.

CUM omne agens spiritale mente ac voluntate præditum sit, ordo ac legitima dicendi methodus postulat, ut postquam de scientia Dei, quæ ad intellectum pertinet, abundè disseruimus, nunc de ejusdem voluntate hæc inquireamus.

- I. An sit in Deo propriè dicta voluntas.
- II. Quod sit divinæ voluntatis objectum tum formale, tum materiale, seu primum, seu secundarium.
- III. An Deus seipsum & alia à se diligat.
- IV. An Dei voluntas sit libera, & in quo posita sit ejus libertatis explicandæ ratio.
- V. An multiplex in Deo distinguenda sit voluntas.
- VI. An Dei voluntas semper impleatur.
- VII. Utrum voluntas Dei sit causa rerum.
- VIII. Utrum sit aliquis ordo secundum prius & posterius inter divinæ decreta.
- IX. Utrum sit in Deo vera ac sincera salvandi omnes voluntas.

ARTICULUS PRIMUS.

An sit in Deo propriè dicta voluntas.

Esse in Deo propriè ac formaliter voluntatem, communis est Theologorum sententia: in duobus dumtaxat discordes videntur.

- I. Utrum voluntas Deo conveniat per modum potentiæ seu principii unde profluat volitio, an verò per modum operationis.
- II. Utrum volitio divina pertineat ad primum essentiæ divinæ conceptum.

CONCLUSIO.

Est in Deo propriè ac formaliter voluntas, non per modum potentiæ, sed operationis; eaque ad primum essentiæ divinæ conceptum pertinet.

Tres sunt partes Conclusionis.

Prima pars constat manifestis Scripturæ testimoniis. Matth. 6. v. 10. Christus Apostolis suis orandi formam præscribens, ait: *Fiat voluntas tua, sicut in cælo & in terra.* Rom. 12. v. 2. & 3. *Reformamini in novitate sensus vestri, ut probetis quæ sit voluntas Dei bona, & beneplacens, & perfectæ.* Ephes. 1. v. 11. *Operatur omnia secundum consilium voluntatis suæ.* Psal. 134. v. 6. *Omnia quæcumque voluit Dominus, fecit in cælo & in terra.* Hinc meritò Augustinus in Enchiridio cap. 96. *Neque enim, ait, veraciter ob aliud (Deus) vocatur omnipotens, nisi quoniam quidquid vult, potest.* Quibus verbis apertè declarat sanctus Doctor, esse in Deo voluntatem: unde appositè colligit, eum esse omnipotentem; cum non ob aliud sit omnipotens, nisi quia quidquid vult potest: aut, ut loquitur Sapiens c. 12. *Sapientiæ v. 19. Cum magna reverentia disponis nos: subest enim tibi, cum volueris, posse.*

Probatur ratione ducta ex ente perfectissimo. Deus scilicet est ens perfectiss.

fectissimum quo nihil melius; unde consequens est, nulla prorsus careat perfectione quæ in suo conceptu essentiali nihil imperfecti involvit: atqui voluntas in suo essentiali conceptu nihil imperfecti involvit. Quinimò, si Deus voluntate careret, plurimis subjaceret imperfectionibus, ac perfectionibus destitutus foret. 1. Dominio supremo tum proprietatis in omnes creaturas, tum jurisdictionis in creaturas intellectuales: utrumque enim istud dominium supponit esse voluntatem in eo qui Dominus est. 2. Libertate ad agendum & non agendum: hæc enim in voluntate rationali residet. 3. Omni bonitate morali: quippè qui laudabiliter & honestè operari non posset, cum bonitas moralis & laus actionis in libera operandi facultate fundetur: consequenter Deus summè bonus non esset, qui summum bonum amare non posset, defectu scilicet voluntatis, cujus proprium est amare: summum enim & infinitum bonum amore summo & infinito, qui in solum Deum cadit, amari debet & exigit. Neque etiam dignus foret sacrificiis ac supremis honoribus: nihil ab eo justè sperari ac timeri posset; siquidem nec justitia nec beneficentia sine voluntate subsistit. Imò nec intelligens, aut perfectè vivens ac beatus dici posset: cum enim voluntas sequatur intellectum, *In quolibet intellectu habente est voluntas*, ait S. Th. 1. p. q. 19. a. 1. *sicut in quolibet habente sensum, est appetitus animalis*, si tollas ab agente voluntatem, tollis consequenter & intellectum. Deinde, qui caret voluntate, caret vita perfectissima: namque inter præcipuos vitæ actus est amor, qui sine voluntate non potest exerceri. Caret & suprema felicitate seu beatitudine, qui nec seipsum amare potest, neque de seipso gaudere: suprema enim felicitas in eo est, ut supremum bonum cognitum ametur, & ex illo amore gaudium percipiatur. Omnes, ait S. Augustinus Lib. 10. Confess. *gaudium beatam vitam vocant*. Si autem Deus voluntate caret, nec seipsum tanquam supremum bonum amare, nec de seipso gaudium percipere potest.

Secunda pars Conclusionis, nempe voluntatem in Deo non habere rationem potentiæ, seu principii virtualis volitionis Dei.

Probatur auctoritate Ss. Augustini & Thomæ. Eadem quippè habenda est ratio voluntatis respectu volitionis, ac intellectus respectu intellectionis: atqui intellectus divinus non est in Deo ad modum potentiæ seu principii respectu intellectionis. Probat S. Augustinus Lib. 7. de Trinit. cap. 1. his verbis: *Quod si & Pater qui genuit sapientiam, ex ea fit sapiens, neque hoc est illi esse quod sapere, qualitas ejus est Filius, non proles ejus, & non ibi erit jam summa simplicitas. Sed absit ut ita sit: quia verè ibi est summè simplex essentia: hoc ergo est illi esse, quod sapere. Quod si hoc est ibi esse quod sapere, non per illam sapientiam quam genuit, sapiens est Pater, alioquin non ipse illam, sed illa eum genuit. Quid enim aliud dicimus, cum dicimus, hoc est illi esse quod sapere, nisi eo est, quo sapiens est? Quapropter quæ causa illi est ut sapiens sit, ipsa illi causa est ut sit: proinde si sapientia quam genuit, causa illi est ut sapiens sit, etiam ut sit ipsa illi causa est. Probat ibi sanctus Doctor, sapientiam per quam Pater æternus constituitur sapiens, non habere ullam causam, quia hoc est Deo esse, quod sapere; unde cum essentia Dei principium seu causam habere non possit, sapientia pariter Dei nullam causam habere potest. Quæ sancti Doctoris ratiocinatio probat sapientiam divinam nullum pariter habere posse principium virtuale, sicut nullum habet divina essentia; probat & consequenter velle divinum carere omni pariter principio, tam virtuali quàm reali: quia, juxta sanctum Doctorem, ideo sapientia Dei nullum habet*

princi-

T. 3. p. 844.
F.

principium à quo fit, quia est ipsamet Dei natura & essentia: atqui velle Dei est pariter ipsamet Dei natura & essentia; ergo &c.

S. Th. 1. p. qu. 25. art. 1. ad 3. Rem totam dilucidè explanat distinctione operationis & effectus Dei. *Potentia in rebus creatis*, inquit, *non solum est principium actionis, sed etiam effectus*: sic igitur in Deo salvatur ratio potentiae quantum ad hoc quod est principium effectus, non autem quantum ad hoc quod est principium actionis, nisi, ut ait loco mox laudando, secundum modum intelligendi. Et q. 41. art. 4. ad tertium, principium istud rei praesenti sic applicat: *Intelligere & velle non sunt tales actus qui designent processionem alicujus rei à Deo distinctae vel essentialiter, vel personaliter. Unde respectu horum actuum non potest salvari ratio potentiae in Deo, nisi secundum modum intelligendi & significandi tantum: prout diversimodè significatur in Deo intellectus & intelligere, cum tamen ipsum intelligere Dei sit ejus essentia non habens principium.*

Disp. I. de
exist. &
quidditate
voluntatis
Dei. art. 1.

Probat Gonetus ista fundamentali ratione. De ratione potentiae est, inquit, quod fit principium per se influens in operationem: sed voluntas in Deo non potest esse nec concipi cum fundamento in re, ut principium influens in volitionem divinam; quia ad influxum potentiae in actum, requiritur distinctio formalis, aut saltem virtualis inter utrumque: sed voluntas divina nec formaliter, nec virtualiter distinguitur à sua volitione. Cum enim voluntas in Deo sit actus purissimus & omnis potentialitatis expers, debet concipi ut includens formaliter in suo conceptu ultimam suae lineae actualitatem: alioquin conciperetur ut in potentia ad illam; & sic non conciperetur ut actus purissimus, sed ut potentialitati admixtus. Illa ratione ex simplicitate Dei summa, seu ex actu purissimo usus est S. Aug. lib. 7. de Trinit. c. 1. antea citato.

Tertia Conclusionis pars probata manet ex iis quae superius dicta & probata sunt, ubi de constitutivo divinae essentiae disputabamus. Cum enim divina essentia in ente perfectissimo posita sit, omnemque in suo formali conceptu perfectionem implicite saltem includat; consequenter hic statuendum, divinam voluntatem pertinere ad primarium essentiae divinae conceptum, detractis omnibus iis imperfectionibus quae creatae voluntati adhærescunt. Neque enim actu multiplici ac distincto, ut fit in nobis, fertur in objecta, sed unico ac simplicissimo: nec mutabilis est ac inconstans, sed eadem semper & immota. Res quippè novas, non novo sed sempiterno facit consilio: nec est appetitus rei absentis, quasi Deus aliquo careat, absit; Deus enim sibi solus sufficit, ac semetipsum ut summum ac infinitum bonum amore infinito prosequens, seque pro beneplacito in suis creaturis diffundens, iisque nullatenus indigens, summa felicitate ac pace fruitur.

Dices 1. Contra primam partem Conclusionis. Objectum voluntatis est finis ac bonum: sed Dei nullus est finis ad quem tendat, cum ipse potius sit finis ad quem creatura omnis intelligens tendere debeat.

Resp. Dist. min. Atqui Dei nullus est finis ab ipso distinctus, concedo: ab ipso indistinctus, nego. Voluntas quippè Dei fertur in Deum ipsum, qui est per essentiam supremum ac infinitum bonum.

Dices 2. Contra secundam partem. Est in Deo principium intentionale volitionis; ergo datur in Deo voluntas per modum potentiae seu actus primi. Antecedens probatur. Ubi est operans intentionaliter per volitionem, ibi datur principium intentionale volitionis: sicut ubi datur aliquid physicè operans, ibi datur principium physicum operandi: atqui Deus dum actu vult aliquid, operatur intentionaliter; volitio enim divina est

opera

operatio intentionalis, seu vitalis tendentia in objectum: ergo in Deo est principium intentionale divinæ volitionis.

Confirmatur. Ubi reperitur vera operatio, ibi admitti debet principium operans physicum, si operatio sit physica, vel intentionale, si operatio sit intentionalis: atqui velle divinum est vera operatio; ergo &c.

Resp. nego ant. Ad probationem, neganda est major propositio. Et si enim detur in Deo operans intentionaliter per volitionem, hoc est, suppositum actu volens, in eo tamen non datur principium intentionale volitionis: ad hoc enim ut aliquod suppositum sit actu volens, nihil aliud requiritur quàm ut habeat à se & in se actualem volitionem; hoc autem convenit Deo qui habet à se & in se per summam identitatem, suam volitionem. Neque valet paritas adducta ab operante physicè: siquidem quando datur suppositum aliquod physicè operans, necesse est ut detur aliquis terminus qui physicè producat, & distinguatur à supposito operante: atqui terminus physicè productus necessariò supponit aliquid à se distinctum à quo producat, adeoque supponit physicum sui principium. Porro res non ita se habet in supposito intentionaliter operante: ad hoc enim ut aliquid cognoscat aut velit, satis est quòd in se & à se habeat cognitionem & volitionem.

Hinc patet responsio ad confirmationem argumenti.

Dices 3. Contra tertiam partem Conclusionis. Ss. Patres docent voluntatem ad Dei substantiam non pertinere; sed ajunt esse ex substantia Dei. *Tom. 1. p. 248. B.* Non à sapientia substantia, inquit S. Joan. Chrysost. hom. 1. de incomprehensibili Dei natura, sed à substantia sapientia est. Et S. Joan. Damascenus lib. 1. de fide orthodoxa c. 9. Bonum, inquit, & justum, & sanctum, aliaque ejusmodi, *Tom. 1. p. 143. C.* naturam quidem comitatur; ceterum essentiam non declarant.

Resp. dist. ant. Ss. Patres docent voluntatem non esse Dei substantiam, sed ex substantia Dei sequi, secundum modum significandi & concipiendi, concedo: secundum rem ipsam significatam, nego. Mens Ss. Patrum est, Dei attributa seu perfectiones multum distare à perfectionibus creaturæ, quæ ipsi adveniunt & accidentariè sunt, non verò ex ipsius natura consequuntur. E contra verò divinæ perfectiones, licet non sint secundum modum significandi divina substantia, sunt tamen ipsi essentielles ac necessariae, non adventitiæ, non accidentales: unde quoad rem ipsam sunt ipsamet Dei substantia & natura, tametsi quoad modum significandi & concipiendi differant, ob tenuem & infirmum qui in nobis est, res divinas concipiendi modum. Solutioni favet S. Cyrillus Alexandrin. in Thesauro his verbis. *Non omnia quæ in Deo sunt & de Deo dicuntur, substantiam significant: reliquum est, ut voce modoque dicendi accidentia esse dicantur, quoniam modo accidentium ea intelligimus: non enim potest natura humana majus aliquid quàm ipsa concipere potest, de Deo dicere. Nostro enim proprio modo intelligimus & loquimur ex his quæ in nobis sunt quasi per exempla, majora, hoc est divina intelligentes; sicut qui in minima charta cœlestem circulum describunt.*

At, inquires, nulla proprietas pertinet ad constitutionem essentiæ, cujus est proprietas: atqui voluntas divina est proprietas naturæ divinæ; sic enim appellatur à sexta Synodo generali Act. 18. in Sermone acclamatorio.

Resp. Dist. maj. Nulla proprietas tam ex parte rei significatæ, quàm ex parte modi significandi & concipiendi, pertinet ad constitutionem essentiæ, cujus est proprietas, concedo: ex parte tantum modi significandi & concipiendi, nego. Porro voluntas divina est tantum proprietas naturæ divinæ ex parte modi concipiendi & significandi, quatenus eam concipimus per modum

modum accidentis advenientis naturæ divinæ: non est autem proprietas ex parte rei significatæ, ut contingit in natura intellectuali creata. Neque verò de illa Scholæ controversia cogitabat sexta Synodus, cum dixit, voluntatem divinam esse naturæ Dei proprietatem, sicut & voluntatem creatam naturæ humanæ. Hoc enim unum intendebant contra Monothelitas: Sicut in Christo sunt duæ naturæ distinctæ, divina scilicet & humana; ita quoque duas esse in Christo voluntates, divinam & humanam; duas pariter operationes, quarum una divinitatis, altera humanitatis est propria.

ARTICULUS SECUNDUS.

De objecto formali & materiali, tum primario tum secundario divinæ voluntatis.

Certum est 1. apud omnes, Deum non tantum seipsum amare, sed etiam creaturas. Sapientia II. v. 25. *Diligis omnia quæ sunt, & nihil odisti eorum quæ fecisti.*

Certum est 2. objectum voluntatis aliud esse formale motivum, aliud verò materiale, seu primarium seu secundarium. Objectum formale motivum illud dicitur, quod per se primò movet voluntatem; quod amatur ratione sui, & propter quod cætera amantur; in quo tanquam in fine voluntas conquiescit. Objectum verò materiale dicitur, quod voluntas amat ratione alterius, seu propter aliud ad quod ultimò refertur.

Quæstio igitur est, an sola bonitas increata sit objectum divinæ voluntatis formale motivum; an verò, creaturam Deus amare possit propter ipsius bonitatem, sistendo in ipsa velut in fine.

CONCLUSIO.

Sola increata bonitas est objectum formale motivum divinæ voluntatis; & quidquid Deus amat extra se, propter semetipsum amat, tanquam propter ultimum finem.

Probatur 1. ex Scripturis. Proverb. 16. v. 4. *Universa propter semetipsum operatus est Dominus: impium quoque in diem malum.* Non quòd impietatem in impiis Deus faciat vel approbet, absit: sed ut in eorum poena suæ justitiæ severitatem ostendat, sicut in electis misericordiæ suæ amplitudinem. Apocal. c. 22. v. 11. *Ego sum α & ω, primus & novissimus, principium & finis.*

Deinde si Deus aliquid à se distinctum amaret propter ipsius bonitatem in ea sistendo, maximè creaturam rationalem, quam cum amore amicitia diligit eique velit felicitatem; videtur eam amare propter solam ipsius bonitatem ac perfectionem: atqui tamen Deus amat creaturam rationalem propter seipsum & propter suam gloriam, juxta illud Isaia 43. v. 7. *Omnes, qui invocant nomen meum, in gloriam meam creavi illum, formavi illum, & feci eum.* Quòd si vult ei felicitatem, ideo maximè vult, in ea ostendat divitias gloriæ suæ, ut testatur Apostolus Rom. 9. v. 22. *Quòd si Deus volens ostendere iram, & notam facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia, vasa iræ apta in interitum, ut ostenderet divitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ,*
quæ

quæ preparavit in gloriam. Et Ephes. i. v. 5. Prædestinavit nos in adoptionem filiorum per Jesum Christum in ipsum in laudem gloriæ suæ.

Probatur 2. ex sanctis Augustino & Thoma.

Sanctus Augustinus L. i. de doctrina Christiana c. 31. sic loquitur: Quomodo ergo diligit? ut nobis utatur, an ut fruatur? sed si fruatur, eget bono nostro, quod nemo sanus dixerit. Omne enim bonum nostrum, vel ipse, vel ab ipso est: cui autem obscurum vel dubium est, non egere lucem rerum harum nitore, quas ipsa illustraverit? Dicit enim apartissime Propheta: Dixi Domino: Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges. Non ergo fruatur nobis, sed utitur. Nam si neque fruatur, neque utitur, non invenio quemadmodum diligat. Sed neque sic utitur ut nos: nam nos res quibus utimur ad id referimus, ut Dei bonitate perfruemur; Deus vero ad suam bonitatem usum nostrum refert. T. 3. p. 15. G.

Ita sanctus Doctor, ubi perspicue declarat, Deum ita nos amare, ut per eum amorem non fruatur nobis, sed utatur: at juxta eundem c. 4. ejusdem Libri. Frui est amore alicui rei inhaerere propter seipsam: uti autem, quod in usum venerit, ad id quod amas obtinendum referre. Ergo Deus non amat creaturam propter ipsam, sed eam ad seipsum summe dilectum, tanquam ad finem ultimum refert. Quid sit frui & uti. Ibid. p. 6. C.

S. Thomas clarissime nostram confirmat Conclusionem i. p. q. 19. art. 1. ad 1. ait: Licet nihil aliud à Deo sit finis Dei; tamen ipsemet est finis respectu omnium quæ ab eo fiunt, & hoc per suam essentiam, cum per suam essentiam sit bonus. At non esset finis omnium quæ ab eo fiunt, si omnia non faceret propter seipsum, & faceret aliquid quod non refert ad seipsum. Deinde ejusdem questionis art. 2. ita concludit: Sic igitur vult & se esse, & alia. Sed se ut finem, alia vero, ut ad finem: in quantum condecet divinam bonitatem, etiam alia ipsam participare. In quibus verbis sanctus Doctor non solum asserit, Deum velle alia à se, sed insuper docet, quomodo Deus velit alia à se propter seipsum tanquam propter finem, quatenus scilicet vult res à se distinctas esse participes suæ bonitatis: cum enim bonum sit diffusivum sui, decet maxime supremam & summam bonitatem in alia se diffundere.

Ibidem cum secundo loco sibi objecisset. Volitum movet volentem, sicut appetibile appetitum: si igitur Deus velit aliquid aliud à se, movebitur ejus voluntas ab aliquo alio, quod est impossibile. Respondet: In his quæ volumus propter finem, tota ratio movendi est finis; & hoc est quod movet voluntatem. Et hoc maxime apparet in his quæ volumus tantum propter finem. Qui enim vult sumere potionem amaram, nihil in ea vult nisi sanitatem; & hoc solum est quod movet ejus voluntatem. Secus autem est in eo qui sumit potionem dulcem, quam non solum propter sanitatem, sed etiam propter se aliquis velle potest. Unde cum Deus alia à se non velit, nisi propter finem qui est sua bonitas, non sequitur quod aliquid aliud moveat voluntatem ejus, nisi sua bonitas. Et sic sicut alia à se intelligit, intelligendo essentiam suam; ita alia à se vult, volendo bonitatem suam. Hæc S. Thomas. Porro si Deus non vult alia à se nisi propter suam bonitatem, tanquam propter finem, manifestum est Deum, quidquid amat extra se, propter semetipsum amare, tanquam propter finem.

Ratio qua Conclusio nititur, aperta est; ducta ex Ente perfectissimo. Scilicet Enti perfectissimo tribui debet modus agendi perfectissimus: at modus agendi perfectissimus non solum in eo consistit, quod agens agat ex cognitione alicujus finis, sed etiam ut agat propter finem omnium perfectissimum, videlicet

delicet propter summam ipsius Dei bonitatem; ergo Deo tribui debet ut cuncta quæ operatur ad suam dirigat & referat bonitatem.

Et verò necesse omnino est ut qui rerum omnium finis est ad quem omnia referuntur, & ipse ad aliud non refertur, unice agat propter suam gloriam & bonitatem, tanquam propter ultimum finem: atqui Deus est rerum omnium finis ad quem omnia referuntur, ipse verò ad aliud non refertur; ergo &c.

Dices 1. ex S. Aug. citato, Deus non fruitur creaturis, sed iis utitur: atqui iis uti non potest. *Uti enim, ex mente S. huius Doctoris, est quod in usum venerit, ad id quod amas obtinendum referre.* Sed Deus non potest referre creaturas ad seipsum obtinendum, cum seipsum independentem à creaturis perfecte possideat: ergo Deus non utitur rebus creatis, ac proinde eas non amat propter seipsum.

Resp. nego min. Deus quippe creaturis utitur, quatenus scilicet eas ordinar, non quidem ad seipsum obtinendum, cum seipsum perfecte possideat, sed ad obtinendam gloriam suam, id est ad manifestandas suas perfectiones; quem finem per creaturarum productionem assequitur.

I. 2. p. 133. A. Instabis ex eodem S. Doctore L. II. de Civitate Dei cap. 21. Deus fecit lucem, *quia bona est*; ergo bonitas creata movet & allicit Deum ad agendum; ac consequenter non solum increata bonitas, sed etiam creata est objectum formale motivum divinæ voluntatis.

Resp. nego consequens. Particula enim, *quia*, citato loco causalitatem non arguit vel motivum, sed tantum conditionem requisitam ut lux à Deo fieri possit: nihil enim mali fecit Dominus. *Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona. Gen. I. v. 31.*

Dices 2. Deus non solum amat creaturas existentes, sed etiam possibles: atqui eas sic amando ad se non refert, neque iis utitur; ad quid enim illis uteretur, cum non sint? eas igitur diligit amore simplicis complacentiæ aut approbationis propter bonitatem quam videt ipsis tribuendam si actus existerent; ergo Deus aliquid amat extra se, quod non amat propter semetipsum.

Resp. Deum amare creaturas possibles affectu complacentiæ, quatenus sunt ejusmodi ut possint conducere ad suam extrinsecam gloriam, atque ad perfectionum divinarum manifestationem, si ponantur in rerum natura. Hic autem affectus complacentiæ, non est fruitio creaturarum possibilium, sed usus; cum non tendat in illas, nisi quatenus conducere possunt ad aliquid obtinendum, quod ipsi Deo summè dilecto bonum est.

Dices 3. Deus amat justos amore amicitiae, ut docet S. Th. 2. 2. qu. 23. art. 1. Atqui si eos amaret propter seipsum, non eos amaret amore amicitiae, sed potius amore concupiscentiæ: amor enim amicitiae rem amat propter semetipsam, in ea sistendo; amor verò concupiscentiæ propter commodum & utilitatem quæ ex illa percipitur.

Resp. dist. min. Si Deus amaret justos propter semetipsum, hoc est propter commodum & utilitatem quam ex creatura percipit, non amaret amore amicitiae, concedo: si amaret propter semetipsum, id est propter suam bonitatem qua in creaturis bona causat, & propter summam felicitatem in se ipso & per seipsum creaturæ rationali concedendam, nego. Porro cum Deus amat creaturam, motivum amoris ipsius non est commodum aut utilitas quam ex creatura percipit, Deus enim bonorum nostrorum non eget; sed est ipsummet bonum ac commodum creaturæ in Deo ipso consequendum. Deus igitur dicitur amare creaturam rationalem propter semetipsum

eam ad se referendo, his modis: 1. quia ipsam amat quatenus est ipsius imago; habet enim hoc creatura intellectualis, quod sit imago Dei. 2. quatenus est speciali & supernaturali modo particeps & consors naturæ divinæ per gratiam sanctificantem. 3. quatenus vult eam esse beatam. Quando enim beatitudinem illi vult, nihil aliud vult, nisi ut suam divinitatem perfectè cognoscat & diligat: dum autem vult perfectè cognosci & diligi à creatura rationali, seipsum maximè amat; tunc enim vult gloriam suam externam, quæ in eo consistit, quod à creatura intellectuali cognoscatur & ametur.

Dices 4. Sunt in Deo virtutes morales v.g. misericordia, justitia &c. at virtutes illæ subsistere in Deo non possunt, si sola bonitas increata sit objectum formale motivum divinæ voluntatis: quia objectum formale motivum illarum virtutum est bonum aliquod creatum; v.g. misericordiæ, aliena miseria sublevanda; justitiæ, jus quod unicuique debetur servandum.

Resp. neg. min. Virtutes enim illæ in Deo & moventur divina bonitate, & simul versantur circa honestatem quæ reperitur in quibusdam actionibus creatis; hæc enim non pugnant inter se. Imò cum omne bonum creatum sit increati participatio, divina misericordia movetur à divina bonitate, prout est ratio miserendi, ut hominum miseriæ subveniat: & justitia ab eadem bonitate, movetur, prout est ratio premiandi, ut cuique jus suum reddat: quod quidem præstat divina bonitas, prout continet eminenter honestatem objectivam misericordiæ & justitiæ divinæ.

Ex dictis hætenus colliges Deum, seu ejus bonitatem, esse objectum formale motivum adequatum divinæ volitionis: quia illud solum est objectum formale motivum & adequatum divinæ volitionis, quod solum divina volitio amat ratione sui, hærendo in illò tanquam in ultimo fine & propter quod amat cætera omnia: atqui volitio divina amat bonitatem Dei ratione sui, hærendo in illa tanquam in fine ultimo, & nihil aliud amat, nisi propter ipsam; ergo &c. Inde quoque colliges, creaturas esse dumtaxat objectum secundarium divinæ volitionis.

ARTICULUS TERTIUS.

An Deus seipsum, & alia à se distincta velit & diligat, & quomodo?

Quæstio est an Deus tum seipsum, tum creaturas sive possibles, sive futuras & existentes diligat; & quomodo, an necessario, an libere. Et utrum etiam velit mala seu culpæ, seu pœnæ.

PRIMA CONCLUSIO.

Deus seipsum primariò ac necessario amat.

Probat, quia Deus est summum & infinitum bonum, clarè ac comprehensivè cognitum, ac infinitè amabile; ergo Deus necessario ac primariò seipsum amat; non quidem necessitate coactionis ac violentiæ, sed necessitate voluntaria & naturalis inclinationis, quam cohibere non potest: si quidem Pater & Filius mutuo amore ita necessario producant Spiritum sanctum, ut eum non possint non producere: qua etiam ratione creatura rationalis necessario necessitate voluntaria & naturalis inclinationis dicitur ama-

amare beatitudinem, quia non potest eam non amare. Necessitatem hanc naturalis ac voluntariæ inclinationis nonnulli ex nostris Scholasticis liberam appellant: unde S.Th. de potentia q.10. art.2. ad 5. docet Spiritum sanctum liberè à Patre & Filio procedere; intellige, liberè per oppositionem ad coactionem & violentiam, non verò ad necessitatem voluntariam & naturalem. Inde inferes Deum se necessariò amare & quoad specificationem, & quoad exercitium actus.

SECUNDA CONCLUSIO.

Deus necessariò amat creaturas possibles.

Prinsquam Conclusio probetur.

Observe, creaturas possibles considerari posse, vel ut sunt in Deo & virtualiter in omnipotentia divina continetur, sub quo respectu sunt ipsamet creatrix Dei essentia; vel secundum suum esse possibile proprium, seu objectivè, quatenus sunt objectum divinæ cognitionis ac potentia.

Observe rursus, varios esse affectus per quos divina voluntas circa creaturas versari potest. Primus est affectus simplicis complacentiæ, per quam Deus in bonitate creaturarum sibi complacet: alter est affectus efficax, quo Deus vult absolutè & efficaciter creaturas aliquando esse: tertius est affectus inefficax, quo Deus, quantum in seipsum est, vult aliquid esse, ita tamen ut relinquat in potestate causæ liberæ creatæ, huic suæ voluntati obsequi, vel refragari, eique prorsus liberum sit impedire ne fiat id quod Deus vult fieri: quomodo vult Deus mandata sua ab omnibus observari, quæ tamen non observantur: quomodo etiam vult omnium salutem, quam tamen omnes non assequuntur, & ita Dei voluntati resistunt, quamvis eam non vincant, ut ostendit S. Aug. L. de Sp. & litt. c.31. Quartus denique affectus distingui in Deo potest, nempe gaudii, per quem Deus de bono aliquo creato existenti atque præsentis delectatur.

Creaturæ possibles hinc non considerantur prout sunt in Deo, & virtualiter continentur in ejus omnipotentia: sic enim spectatæ, sunt ipse Deus, & eodem amore à Deo diliguntur, quo Deus seipsum diligit. Hinc ergo considerantur secundum illud esse proprium & objectivum quod habent in Deo.

Certum autem est, Deum non amare creaturas merè possibles amore absoluto & efficaci: quia circa illas nihil unquam operatur: neque pariter eas amat amore gaudii; is quippe fertur in rem existentem. Quod autem attinet ad voluntatem Dei inefficacem per quam Deus ineffaciter vult aliquid esse aut fieri à causa secunda libera, negari non potest quin Deus per ejusmodi affectum versetur circa creaturas aliquas merè possibles: Deum enim vult salutem multorum qui non salvantur, sed pereunt; hæc autem salus est merè possibilis, cum nunquam sit futura. Vult pariter Deus præcepta sua ab hominibus observari, nec tamen ab omnibus observantur; ideoque mandatorum observatio, quæ nunquam ab illis ponitur, quamvis Deus eam poni velit, merè possibilis est. Tota igitur præsens quæstio versatur circa affectum simplicis complacentiæ, an Deus scilicet eo affectu diligat creaturas merè possibles: negant Thomistæ, affirmant alii.

Probatur igitur prima pars Conclusionis nostræ.

I. Creaturæ illæ merè possibile habent veritatem objectivam quæ à Deo
cogno-

cognoscitur; ergo & bonitatem quæ amatur à Deo amore simplicis complacentiæ. Unumquodque enim dicitur bonum, secundum quod perfectum est perfectione essentiali; sed creaturæ possibiles sunt perfectæ perfectione essentiali, quia nihil ipsis deest ex prædicatis necessariis & essentialibus.

II. Deus prius ratione quam velit efficaciter esse aliquod bonum possibile, verè amat illud, sicut colligitur ex his quæ docet S. Aug. Lib. 14. de Civit. Dei cap. 7. ubi ait, amorem esse principium & radicem reliquarum omnium affectionum quæ in natura intellectuali excitantur, desiderii nimirum, gaudii, timoris, tristitiæ. Id ipsum post S. Aug. tradit S. Thomas 1. 2. q. 25. art. 2. ubi ait, *amorem præcedere desiderium, & desiderium præcedere delectationem*. Et in resp. ad 1. ait, *effectum amoris quando habetur bonum amatum, esse delectationem: quando autem non habetur, esse desiderium vel concupiscentiam*. Atqui amor ille non est alius præter meram & simplicem complacentiam circa bonum istud. Ita S. Thomas locis relatis, ubi dicit, amorem illum, quem vult esse principium passionum omnium, nihil aliud esse, quam *complacentiam boni*: & qu. 26. art. 1. ait amorem tam sensitivum quam intellectivum, esse *ipsam complacentiam boni*.

III. Si quid obstat quominus Deus amore simplicis complacentiæ amet creaturas merè possibiles, vel illud petitur ex parte ipsius affectus complacentiæ qui non potest tendere nisi in bonum quod præcognoscatur actu existens, vel ex parte ipsius boni quod non est capax terminandi affectum illum, nisi supponatur actu existens: atqui ex neutro capite id repugnat. Non ex parte affectus complacentiæ; siquidem affectus simplicis complacentiæ præcedit affectum desiderii, juxta S. Thomam; ergo si desiderium non supponit bonum quod appetit, repræsentari voluntati ut præsens aut actu existens, affectus complacentiæ non supponit cognitionem boni quæ repræsentet illud existere. Deinde si affectus simplicis complacentiæ ex modo tendendi in objectum suum, supponit illud existere, non videtur posse distinguere ab affectu gaudii, qui hoc sibi vindicat tamquam proprium, quod ex modo tendendi in objectum supponat illud existere ac possideri. Neque etiam id repugnat ex parte ipsius boni, quod non est capax terminandi affectum complacentiæ, nisi supponatur actu existens: licet enim bonum præcisè possibile non sit bonum actu existens, sed bonum tantummodo in potentia objectiva, hoc tamen non impedit quominus amari possit amore simplicis complacentiæ. Etenim quamvis bonum quod proponitur, non repræsentetur actu existens per scientiam simplicis intelligentiæ, Deus tamen potest illud amare amore efficaci, quo velit illud existere; ergo similiter licet non repræsentetur actu existens, poterit tamen Deus illud amare amore simplicis complacentiæ. Cum enim affectus uterque tendat in bonum; si sufficit ad unum terminandum, ut objectum sit bonum in potentia objectiva, quidni pariter hoc ipsum sufficiet ut terminare valeat affectum alterum? Certè non videtur id posse negari, nisi dixeris affectum complacentiæ ex modo tendendi supponere existentiam boni quod prosequitur, quod falsum est. Nihil igitur obstat quominus Deus amet amore simplicis complacentiæ bonum possibile ab ipso distinctum, spectatum præcisè secundum se, & abstrahendo ab ejus existentia.

Amor verò ille simplicis complacentiæ quo Deus amat creaturas possibiles, est in Deo necessarius, quem cohibere ac suspendere non potest.

Probatur 1. Quia Deus potest producere, si ipsi placuerit, creaturas

possibiles ; atqui producere illas non posset , nisi cognosceret eas bonas esse bonitate saltem in potentia , seu objectiva : Deus enim non potest per sese nisi bonum . Hæc autem bonitas necessario terminat divinam voluntatem , sicut veritas divinum intellectum : amor enim ille complacentiæ erga res possibiles , est veluti dispositio requisita per quam Deus idoneus redditur ad eas producendas . In mente enim S. Thomæ , amor simplicis complacentiæ est id per quod voluntas redditur apta & proportionata ad hoc ut intendat bonum quod proponitur . Sic loquitur S. Doctor 1. 2. qu. 25. art. 2. *Manifestum est quòd omne quod tendit in finem aliquem , primò quidem habet aptitudinem seu proportionem ad finem : nihil enim tendit in finem non proportionatum . 2. movetur ad finem . 3. quiescit in fine post ejus consecutionem . Ipsa autem aptitudo seu proportio appetitus ad bonum , est amor , qui nihil aliud est , quàm complacentia boni .*

II. Deus seipsum amat amore summo quo perfectior dari non potest : atqui si non amat necessario amore simplicis complacentiæ bona omnia possibilia , non amat seipsum necessario amore summo ; quia non potest summè amari ars alicujus artificis , nisi per illum actum placeant & approbentur ea quæ ab artifice fieri possunt vi hujus artis .

III. Deus necessario vult & amat suam omnipotentiam ; ergo & objectum suæ omnipotentiae , id est res omnes possibiles .

TERTIA CONCLUSIO.

Deus amat & quidem liberè , omnes creaturas aut existentes , aut aliquando futuras .

Probatur 1. Ex Scripturis . Sap. 11. v. 25. *Diligis omnia quæ sunt , & nihil odisti eorum quæ fecisti .* Ratio est , quia Deus id omne diligit quod bonum est : sed omnis creatura Dei bona est . 1. ad Timoth. 4. v. 4. Gen. 1. v. 31. *Vidit Deus cuncta quæ fecerat , & erant valdè bona .*

Has autem creaturas liberè Deus amat , sicut liberè eas creavit ; neque enim iis indiget . Ex hypothese autem quòd eas creaverit , eas necessario diligit , nec eas odisse potest . Ita S. Thom. 1. p. qu. 19. art. 3. *Cùm bonitas Dei , inquit , sit perfecta , & esse possit sine aliis , cùm nihil ei perfectionis ex aliis accrescat , sequitur quòd alia à se eum velle non sit necessarium absolutè , & tamen necessarium est ex suppositione ; supposito enim quòd velit , non potest non velle ; quia non potest voluntas ejus mutari .*

QUARTA CONCLUSIO.

Deus vult mala naturæ aut pœnæ , non quidem per se ac directè , sed per accidens ratione alterius ; mala verò culpæ seu peccata nullatenus vult , nec per se nec per accidens : ea tamen permittit ex quibus novit bonum eruere .

Mala naturæ hic dicuntur naturæ aberrationes , qualia sunt monstra : mala verò pœnæ , ea quæ in punishmentem culpæ inducta sunt , ut mors , fames , sitis , morbi & aliæ afflictiones ac miseriæ quibus hac in mortali vita undequaque premimur . Ea autem per se ac directè Deum non velle , sed per accidens ac ratione alterius ,

Probatur . Quia mala hujusmodi non sunt ex prima Dei hominem rectum & justum creantis intentione , nec habent ex se speciem boni . Non mala naturæ ,

naturæ, quæ sunt naturæ defectus seu aberrationes: non mala pœnæ, quæ homines excruciant, & ex peccato suam trahunt originem. Attamen per accidens & ratione alterius, hujusmodi mala & incommoda Deus vult, volendo bonum aliquod cui tale malum conjungitur; sic vult pœnam, ut hominem reducat ad ordinem justitiæ, ut eum ad vigilantiam excitet, cautiorem reddat contra dæmonis impetus ac mundi illecebras, ut suam etiam Deus justitiam manifestet. Item vult aliquando rerum corruptiones propter bonum totius universi, in quo requiruntur varii rerum gradus; & etiam ad magis illustrandam naturæ in aliis effectibus rectitudinem. Eò tendunt Scripturæ testimonia.

Amos 3. v. 6. *Si erit malum in Civitate, quod non fecerit Dominus.* Isaïæ 45. v. 7. *Ego Dominus formans lucem, & creans tenebras; faciens pacem, & creans malum.* Eccli. 11. v. 14. *Bona & mala, vita & mors, paupertas & honestas à Deo sunt.* Et cap. 39. v. 35. *Ignis, grando, fames & mors, omnia hæc ad vindictam creata sunt.* Communis hæc quoque est SS. Patrum doctrina, imprimis S. August. qui Lib. 3. de Trinit. cap. 4. cum dixisset, *Dei voluntatem esse primam & summam causam omnium specierum atque motionum, subjunxit eandem Dei voluntatem causam esse sanitatis & ægritudinis, præmiorum atque pœnarum.* Tom. 8. p. 797. G.

Secunda pars Conclusionis, Deum scilicet nec per se nec directè velle mala culpæ seu peccata, sicut veteres nonnulli hæretici blasphemando affirmabant,

Probatur manifestis Scripturæ testimoniis. Psal. 5. v. 5. *Non Deus volens iniquitatem tu es.* Sap. 14. v. 9. *Odio sunt Deo impius & impietas ejus.* Habacuc 1. v. 13. *Mundi sunt oculi tui, ne videas malum: & respicere ad iniquitatem non poteris, id est velle & approbare.* Deuter. 32. v. 4. *Dei perfecta sunt opera, & omnes viæ ejus judicia: Deus fidelis & absque ulla iniquitate, justus & rectus.*

Probari præterea potest Conclusio innumeris propemodum SS. Patrum testimoniis, à quibus hic recensendis supersedemus, cum sint cuilibet obvia, eaque ex professo referant Theologi, ubi de peccatis.

Ratio verò Conclusionis manifesta est: Id enim suprema bonitas velle & amare non potest, quod nullam habet speciem boni: atqui talia sunt mala culpæ seu peccata.

Deinde id Deus nequidem per accidens & oratione alterius velle potest, quod non potest velle ratione boni alicujus adjuncti quod majus sit vel æquale illi quo homo per peccatum privatur: atqui nullum est bonum peccato adjunctum, quod majus sit vel æquale illi quo homo per peccatum privatur: bonum autem illud est charitas, quæ vel extinguitur per peccatum, si lethale fuerit; vel imminuitur, si veniale.

Peccatum nihilominus permittit Deus, quod postulat suavis ejus providentiæ ratio, ut nempe creaturæ rationali suam permittat libertatem, tametsi prævideat Deus tali libertate eam miserè abusuram esse: sed Deus omnipotens, etiam ex peccatis bona novit eruere. Deus, ait S. August. Enchirid. cap. 11. *usque adeo omnipotens & bonus, ut de malo etiam benefaciat.* Tom. 6. p. 199. A. Ibidem p. 206. E. Et cap. 27. *Melius judicavit de malis benefacere, quam nulla mala esse permittere.*

Solvuntur Objectiones adversus præcedentes Conclusiones.

Objicies 1. Contra primam Conclusionem; Modus operandi qui perfectior est, Deo tribui debet: sed modus operandi liberè perfectior est

modus operandi ex necessitate naturæ; ergo modus ille Deo tribuendus est, adeoque seipsum liberè, non autem necessariò diligit.

Resp. Minorem universim sumptam falsam esse. Qui enim ex necessitate naturæ bonum ita vult & ipsi affixus est ut ab illo deficere non possit, ille profectò perfectione alium superat qui potest à bono ad malum deficere; posse enim peccare defectus est ac imperfectio.

Distingui potest minor propositio. Modus operandi liberè perfectior est modo operandi ex necessitate naturæ, respectu objecti limitati & in quo non relucet omnis ratio boni, esto: respectu objecti infiniti, in quo relucet ratio summi boni adæquantis totam capacitatem voluntatis, ut est in Deo, nego.

Objicies 2. Contra secundam Conclusionem. Illud non potest amari quod nullam habet bonitatem: atqui creatura merè possibilis nullam habet bonitatem. Namque juxta doctrinam S. Thomæ 1. p. qu. 5. art. 1. *res quælibet in tantum bona est, in quantum est perfecta; in tantum autem est perfecta, in quantum est actu.*

Resp. distingo maj. Illud non potest amari quod nullam habet bonitatem, neque actu existentem, neque in potentia objectiva, seu possibilem, concedo: quod nullam habet bonitatem actu existentem, nego. Nam si bonitas rei deberet actu existere ut posset amari, nec Deus velle posset salutem eorum qui numquam salvantur; nec illi qui pereunt possent appetere suam salutem, dum in terris vivunt, quia illorum salus nullam habet bonitatem actu existentem in ulla temporis differentia, sed est merè possibilis.

Ad S. Thomam. Res in tantum est perfecta perfectione actuali & existente, in quantum est in actu, concedo: perfectione in potentia objectiva, nego. Res verò possibilis perfecta est, non quidem perfectione actuali & existente, sed possibili & objectiva.

Instabis 1. Idem Angelicus Doctor ait, rem in tantum esse appetibilem in quantum est actu.

Resp. Idem Sanctus Doctor qu. 4. art. 2. ait etiam, *unumquodque esse cognoscibile in quantum est actu.* An inde inferes, creaturas posibles quæ actu non existunt, à Deo non cognosci?

Distinguo igitur propositionem. Res in tantum est appetibilis, appetitu seu amore efficaci, in quantum est actu, concedo: amore simplicis complacentiæ, de quo uno hic agitur, nego.

Instabis 2. Amare est velle bonum alicui; at Deus nullum bonum vult creaturæ merè possibili. Imò cum eas non velit creare, vult eas carere omni bono; ac consequenter eas magis odio habet, quam diligit.

Resp. dist. maj. Amare amore efficaci, est velle alicui bonum, concedo: amore simplicis complacentiæ, nego. Ex eo autem quòd Deus nolit creaturas illas posibles producere, non sequitur quòd eas odio habeat; quia nolitio illa juncta non est cum displicentia seu cum affectu improbante & respuente rem aliquam propter malum quod in ea deprehenditur, quod quidem necesse foret, ut Deus propriè dici posset odisse creaturam possibilem quam non vult producere.

Instabis 3. Si Deus amat amore simplicis complacentiæ bona possible, consequenter Deus odisse debet odio simplicis displicentiæ quæcumque mala possible, videlicet peccata; hoc autem falsum est: alioquin displiceret

Deo

Deo subiectum, nempe creatura intellectualis cui malum illud inesse potest; & ita vel ipsi Sancti qui in cœlis degunt, ex ea parte essent objectum odii divini, quia capaces sunt mali, si non futuri, saltem possibilis.

Resp. nego min. Ejusque probationem. Etsi enim Deus malitiam peccati detestetur & odio habeat, non idcirco tamen physicam actus peccati entitatem cum malitia ipsa conjunctam Deus odio habet, etiam in sententia Thomistarum; entitas enim illa in se physicè spectata quatenus est ens, bona est: pariter igitur etsi Deus odio simplicis displicentiæ prosequatur omne peccatum possibile, non idcirco tamen creaturam intellectualem, quæ peccati est capax, averfatur & odio habet.

Instabis 4. Deus non potest odisse quod necessariò amat: at Deus amat necessariò peccatum possibile. Deus enim seipsum amando, necessariò amat quidquid est cum ipso necessariò connexum: atqui Deus ratione suæ omnipotentiae est necessariò connexum cum peccato possibili quod permittere aut debet aut potest.

Resp. nego min. ejusque probationem. Falsum enim est istud principium, quod auctores objectionis tamquam verum supponunt, nempe non posse aliquid efficaciter amari, nisi ametur id quod cum illo est adeo connexum, ut sine eo existere nequeat: namque Deus amat entitatem physicam actus peccati, nec tamen amat malitiam moralem ipsi annexam: pariter Deus amat poenitentiam peccatoris, nec tamen amat peccatum quod poenitentia præsupponit.

Objicies præterea contra eandem Conclusionem: Deus nullam creaturam amat necessariò, quia nullum bonum finitum ac limitatum capax est necessariò trahendi seu terminandi voluntatem entis infiniti ac perfectissimi: idque ex professo docet S. Thomas 1. p. qu. 19. art. 3. dum contendit, amorem Dei erga creaturas esse liberum, nec Deum quidquam extra se necessariò velle necessitate absoluta.

Resp. distingo maj. Deus nullam creaturam necessariò amat, amore efficaci, concedo; amore simplicis complacentiæ, nego. Ad probationem majoris est eadem responsio. Bonum finitum non potest necessariò terminare seu trahere voluntatem entis infiniti per amorem efficacem, concedo: per amorem simplicis complacentiæ, nego. Cum enim amor complacentiæ sit affectus quo voluntas quasi acquiescit & consentit intellectui judicanti objectum aliquod esse bonum; fieri non potest quin voluntas amet objectum quod clarè cognoscitur esse bonum, amore simplicis complacentiæ: quod quidem in Deo maximè verum esse debet propter summam concordiam inter intellectum divinum & humanam voluntatem, quæ concordia postulat, ut voluntas id amet tamquam bonum, quod intellectus judicat, esse bonum.

Objicies 3. Contra tertiam Conclusionem ea quæ sibi objicit S. Thomas 1. p. q. 19. art. 2. 1. Velle Dei non distinguitur ab ejus essentia: sed Deus non est aliud à se; ergo non vult aliud à se. 2. Dei voluntas ab alio quàm à seipso moveri non potest. 3. Dei bonitas ejus voluntati abundè sufficit. 4. Si aliud à se velit, multiplicandæ sunt ejus volitiones.

Resp. ad primum, velle Dei esse quidem re & entitate Dei essentiam, differre autem ratione, secundum diversum, inquit S. Thomas, modum intelligendi, & significandi. In hoc enim, pergit S. Doctor, quòd dico, Deum esse, non importatur habitudo ad aliquid, sicut in hoc quòd dico, Deum velle.

Ad secundum. Sola bonitas divina, ex dictis, est objectum formale motivum divinæ voluntatis, propter quam tamquam propter finem Deus vult alia à se distincta. Unde, ait S. Thomas hic, *cum Deus alia à se non velit, nisi propter finem qui est sua bonitas; non sequitur quòd aliquid aliud moveat voluntatem ejus, nisi bonitas sua.*

Ad tertium. Ex eo quòd bonitas Dei ipsi sufficiens sit, non sequitur quòd nihil aliud velit; sed quòd nihil aliud velit nisi occasione suæ bonitatis.

Ad quartum. Sicut intelligere divinum est unum, quia multa non videt nisi in uno; ita velle divinum est unum & simplex, quia multa non vult nisi per unum, quod est bonitas sua. Ita S. Thomas hic.

Objicies præterea, Deum non liberè, sed necessariò amare creaturas futuras aut existentes. Probatur, quia summum bonum necessariò sui diffusivum est.

Resp. nego ant. Ad probationem distinguo: summum bonum necessariò sui diffusivum est in actu primo; id est, aptum ut se diffundat, concedo: in actu secundo; id est, necessariò se hoc vel illo modo, hac vel illa mensura creaturis communicare tenetur, nego. Deus enim creaturis non indiget, qui tam perfectus est sine illis ac cum illis.

Objicies 4. Contra quartam Conclusionem. Multa ex peccatis bona interdum oriuntur: v. g. major peccatoris ad Deum conversi fervor, humilitas, pœnitentia: unde S. August. Lib. 1. de Civitate Dei cap. 28. ait, Deum gravissimo quodam lapsu, virginum superbiæ mederi. Hinc de primo peccato Adami Ecclesia canit: *O felix culpa, quæ tantum meruit habere redemptorem.* Ergo saltem per accidens Deus peccata velle potest.

Resp. Quæ occasione peccatorum bona contingunt, in Deum solum auctorem referenda esse, qui ex malo bona novit eruere, quique peccata ipsa sic ordinat ac disponit, ut ea vel in manifestationem suæ gloriæ, vel in bonum suorum electorum convertat.

Instabis 1. Deus dicitur in Scripturis indurare & excæcare hominum corda; ergo vult peccata.

Resp. distinguo ant. Dicitur indurare & excæcare, negativè per subtractionem gratiæ uberioris, concedo: positivè, impertiendo malitiam, nego.

Instabis 2. Deus positivè vult illam gratiæ subtractionem ex qua oriuntur peccata, ergo &c.

Resp. distinguo ant. Vult positivè gratiæ subtractionem tamquam pœnam peccati, concedo: tamquam causam peccati, nego. Causa peccati est perversa hominis voluntas qua liberè à gratia excidit: quando autem Deus uberiores gratias denegat in pœnam præcedentium peccatorum, vult quidem hominem punire hac uberioris gratiæ privatione; sed propterea non vult ut homo peccet, qui re ipsa potest à peccato hic & nunc, Deo adjuvante, abstinere.

Instabis 3. Deus peccata præcipit: ergo vult. Antecedens probatur. Lib. 2. Regum cap. 16. v. 10. *Dominus Semei præcepit ut malediceret David.* Et Act. 4. v. 27. *Convenerunt adversus sanctum puerum tuum Jesum facere quæ manus tua, & consilium tuum decreverunt fieri.*

Resp. nego ant. Ad exempla quæ adducuntur, dico 1. ea intelligen-
da esse

da esse de permissione peccatorum : quia prævidens Deus inclinatam hominum ad peccandum voluntatem, permittit eam impleri ; non autem de mandato Dei propriè dicto. Si enim mandatum fuisset, inquit S. August. non peccassent obtemperando : peccarunt autem, cum idcirco divinam in se vindictam provocaverint. Dico 2. permissionem illam meram in Deo non fuisse & otiosam negationem, sed actum positivum, per quem Deus & aliqua operabatur, unde indurandi se occasionem sumebant peccatores ; & propensam illorum ad malum voluntatem, ad unum potius quam ad aliud ferri voluit, ob finem & rationes quas divina providentia sibi præscripsit.

A R T I C U L U S Q U A R T U S.

An Dei Voluntas sit libera, & quæ sit ejus libertatis explicandæ ratio.

Libertas est vis sui determinativa, cum indifferentia ad agendum vel non agendum, quæ dicitur libertas contradictionis ; vel ad oppositum agendum, & dicitur libertas contrarietatis.

Certum est 1. Deum liberum non esse in actibus suis internis & immanentibus qui ad divinam essentiam pertinent : v. gr. generationem Verbi, profectionem Spiritus sancti, amorem sui &c.

Certum est 2. non esse in Deo libertatem contrarietatis ad malum : Deus enim mali est incapax, neque etiam libertatis essentia postulat ut in malum ferri possit. Ita S. Thomas in 2. Sent. dist. 25. q. 1. art. 1. Tom. 8. p. 247. col. 1. B. C. ad 2. ubi ait, *ad rationem liberi arbitrii non pertinere, ut indeterminatè se habeat ad bonum vel ad malum . . . sed hoc ad libertatem arbitrii pertinere, ut actionem aliquam facere vel non facere possit.* Et hoc, inquit, Deo convenit ; bona enim quæ facit, potest non facere, nec tamen malum facere potest. Et qu. 24. de Veritate art. 3. ad 3. Dicendum, inquit, quod voluntas divina Tom. 12. pag. 859. col. 2. D. se habet ad opposita, non quidem ut aliquid velit, & postea nolit, quod ejus immutabilitati repugnaret : nec ut possit vel bonum & malum, quia defectibilitatem in Deo poneret, sed quia potest hoc velle, & non velle.

Certum est 3. libertatem Deo internam esse, cum sit perfectio simpliciter simplex, ac consequenter ab ejus natura & substantia indistincta. Id verò negat Vorstius Calvinista, asserens actum Dei liberum seu decretum Dei verum esse accidens distinctum ab ejus substantia : de omnibus enim decretis divinis generatim ille pronuntiat, esse quædam accidentia à substantia Dei longè diversa.

Hæc sunt apud omnes Theologos certa & indubitata : verum laborant plurimum ut assignent id in quo præcisè reponenda sit essentia libertatis Dei & quomodo actus liber distinguatur à necessario, cum uterque ab entitate divinæ substantiæ sit indistinctus. Difficultatem longè intricatissimam auget concordia libertatis Dei cum ejus immutabilitate : namque cum actus liber sit Deo intrinsecus & ab ejus entitate indistinctus ; & aliunde sit de natura actus liberi ut possit esse vel non esse, consequens videtur aliquid Deo internum posse non esse, adeoque posse mutari Deum. En nodus cujus solutio multum hætenus Theologos defatigavit.

PRIMA CONCLUSIO.

Est in Deo vera & propriè dicta libertas circa creaturas.

Probatur ex Scripturis. Psal. 93. v. 1. *Deus ultionum liberè egit*. Et Psalm. 113. v. 3. *Omnia quaecumque voluit fecit*. Ephes. 1. v. 11. *Operatur omnia secundum consilium voluntatis suæ*. 1. Corinth. 12. v. 11. *Hæc omnia operatur unus atque idem spiritus, dividens singulis prout vult*. Porro, ut rectè advertit S. Thom. hic art. 3. quod operamur ex consilio voluntatis, non ex necessitate volumus: cum igitur Deus omnium quæ operatur extra se, ex consilio suæ voluntatis operetur, ea non ex necessitate sed ex libertate ita vult, ut potuerit ea non velle.

Et verò si ea quæ Deus efficit extra se, quadam compulsus necessitate faceret, nulla debita foret laus misericordiæ quam erga nos exercet, nulla gratiarum actio, nulla gratitudo ipsi rependenda propter beneficia ab ipso in nos derivata: nihil ab eo sperandum foret, nihilque petendum. Ad quid enim & nostræ ad Deum preces, & Dei ad nos adhortationes & commonitiones, si fatali quadam necessitate bona vel mala immitteret?

Denique cum libertas in se spectata sit perfectio simpliciter simplex omnis expers defectus ac imperfectionis, Deo non potest detrahi, qui est perfectissimus, & à quo quidquid boni in nobis defluit.

Quæ adversus libertatem Dei opponit humana ratio, hæc ferè omnia repetuntur ex defectibus seu imperfectionibus quæ libertati creatæ ratione subjecti in quo est, adhærescunt; illæ verò immeritò prorsus ad divinam transferuntur. Divina itaque libertas, sicut humana, 1. Non includit indifferentiam seu suspensionem & indeterminationem actus: quod enim Deus vult, semper ab æterno voluit. 2. Non est in divina voluntate, sicut in nostra, diversorum actuum successio. 3. Inconstans non est, volubilis, ambulatoria & mutabilis, ut nostra. 4. Ad malum deficere non potest. 5. Denique, actus divinæ voluntatis entitativè spectatus, est ipsamet Dei entitas seu natura: Deus enim est actus purissimus, creatura verò quæ semper habet aliquid potentialitatis, ut vocant, non est essentialiter in actu, sed actus ipsi adventitius est & accidentalis.

Quapropter actus divinæ voluntatis liber constitui non potest, nisi per connotationem seu habitudinem & respectum ad creaturas.

SECUNDA CONCLUSIO.

Libertas Dei consistit in entitate divinæ volitionis, & intrinseca ipsius terminatione ad objectum extrinsecum.

Probatur & explicatur Conclusio. Quia in eo videtur formaliter repōnenda divina libertas, quod facilius (quantum tenuitas humani ingenii patitur) explicat actum illum Dei liberum, & solvit incommoda quæ solent objici in concilianda Dei libertate cum ejus immutabilitate: atqui talis videtur esse modus quem exprimit nostra Conclusio. Namque 1. explicat id omne quod requiritur ad actum Dei liberum; siquidem actus Dei liber non est quid divinæ naturæ superadditum, nihil adventitium; nihil tale admittere

tere potest, quæ summa est Dei simplicitas: porro cum dicimus libertatem Dei esse ipsammet divinæ substantiæ entitatem, eo ipso excluditur quidquid extrinsecum est & adventitium. 2. actus liber quatenus liber est, necessarius esse non potest, ut per se constat; & idcirco quia entitas divinæ naturæ est necessaria, ut liber concipiatur actus ab illa indistinctus, necesse est ipsi addere terminationem seu ordinem & respectum ad objecta extrinseca per quem liber constituatur. Cum verò actus liber sub ea ratione qua liber est Deo sit internus, & aliunde talis sit, ut possit esse vel non esse pro nativa conditione actus liberi; nè fortè inde inferatur aliquid Deo internum posse non esse, idcirco in illa terminatione entitatis divinæ ad objecta extrinseca, duplicem quasi respectum distinguimus, unum intrinsecum respectu Dei, extrinsecum alterum respectu creaturæ. Et ita cum objicitur aliquid Deo internum posse non esse, respondemus cum distinctione, aliquid Deo internum terminativum, concedimus, internum entitativum, negamus. Quòd si in illa terminatione entitatis divinæ ad objecta extrinseca nonnisi unus admittatur, ut communiter ajunt Theologi, respectus, isque externus, difficile prorsus erit intelligere internam Deo esse libertatem, quæ per aliquid merè externum constituitur. Verum supra ad quæstionem octavam in solutione objectionum, ubi de immutabilitate Dei ejusque concordia cum libertate differebamus, præsens argumentum discussum abundè fuit. Quapropter ne eadem hic repetere cogamur, lectorem ad hunc locum remittimus.

ARTICULUS QUINTUS.

An multiplex in Deo distinguenda sit voluntas.

Sicut Deus unico ac simplicissimo actu omnia intelligit, ita unico ac simplicissimo actu voluntatis à sua natura indistincto, vult quæcumque vult. Cum igitur Psaltes Regius Psalm. 110. v.2. plurali numero *voluntates* in Deo enuntiat his verbis: *Magna opera Domini, exquisita in omnes voluntates ejus*, pluralitas illa seu multiplicitas non ex parte Dei intelligenda est, sed ex parte objectorum ad quæ Dei voluntas fertur; vel ex parte modi quo circa illa versatur; vel ex parte effectuum quos operatur: quemadmodum idem Prophetæ plurali numero, propter multos ac varios effectus, & misericordias & justitias in Deo appellat, licèt reipsa una sit misericordia, & una justitia. Hoc præsupposito

Voluntas beneplaciti & signi.

Primò distinguitur in Deo voluntas beneplaciti, & voluntas signi: prior est voluntas propriè dicta, ait S. Thom. 1. part. quæst. 19. art. 11. posterior verò, dicitur voluntas metaphorica, eò quòd signum voluntatis appellari soleat voluntas. Beneplaciti voluntas in Deo est formaliter & ipsi interna, quam Apostolus Rom. 12. v.2. designat his verbis: *Ut probetis quæ sit voluntas Dei bona, & beneplacens & perfecta.*

Est præterea in Deo voluntas quæ simplicis complacentiæ dicitur, omnino sterilis & otiosa, qualis ea est quæ versatur circa creaturas merè possibiles. Voluntas autem signi, quatenus signi est, Deo extrinseca est, quia merum & externum est divinæ voluntatis signum, quod quidem

dem per figuram & metaphoram appellatur voluntas: quo sensu Testamentum vocatur ultima hominis voluntas.

Quinque assignari solent divinæ voluntatis signa hoc versu expressa.

Quinque
signa di-
vinæ vo-
luntatis.

Sextum
addit E-
stius.

Tom. I. p.
193. col. 2.
F.

Præcipit & prohibet, permittit, consulit, implet,
Idest, præceptum, prohibitio, permissio, consilium, operatio: prohibitio & permissio, respectu mali; præceptum, consilium & operatio, respectu boni, ait ibidem S. Th. art. 2. His quinque modis sextum addit Estius in 1. Sent. dist. 45. parag. 7. quem appellat modum præparationis. Nempè ut voluntate præparationis id velle dicatur Deus, quod etsi secundum se nec velit, nec faciat aut facturum sit; vult tamen secundum causam præviam & præparantem, quia nimirum huiusmodi præparatio soleat in nobis signum esse quod eam rem facere velimus. Exempli causa: Qui minatur aut permittit aliquid, dicitur hoc velle facere: qui gladium stringit in aliquem, dicitur eum velle occidere. Verum quidquid sit de illa Estii opinione, quæ levissimi momenti esse videtur, gravius longè est quod hic quærunt Theologi, scilicet, an & quando voluntas signi conjuncta sit cum voluntate beneplaciti, vel ab ea sejuncta: de qua quæstione sic pronuntiat S. Thom. in quæstionibus disputatis quæst. 23. de voluntate Dei art. 3. in responsione ad 6. Sciendum est, inquit, quod voluntas signi tribus modis se habet ad voluntatem beneplaciti; quædam enim est voluntas signi quæ numquam incidit in idem cum voluntate beneplaciti, sicut permissio qua permittit mala fieri, cum mala fieri numquam velit. Quædam enim semper in idem incidit, sicut operatio: quædam verò quandoque incidit, & quandoque non, sicut præceptum, prohibitio & consilium.

Tom. 12. p.
845. col. 2.
D.

An &
quando
voluntas
signi jun-
cta sit
cum vo-
luntate
benepla-
citi.

Estius in
1. Sentent.
4. 45. §. 7.

Tria inde colliges: 1. respectu mali culpæ, voluntatem signi nusquam sociam habere voluntatem beneplaciti. 2. In iis quæ Deus exteriorius operatur, utramque voluntatem conjunctam semper esse, nihil etenim nolens operatur. 3. denique, in iis quæ præcipit vel prohibet, signi voluntatem conjungi aliquando cum voluntate beneplaciti, aliquando verò non conjungi. Quenam verò sit regula qua discernere certò possimus, quandonam conjungatur vel non, hic non aperit Angelicus Doctor.

Pag. 194.
col. 1. F.

Sunt inter Theologos qui istam assignant: nempe meram esse signi voluntatem, non beneplaciti, quoties ea quæ Deus exteriorius imperat aut consulit, non eveniunt; vel ea prohibet, quæ fiunt. Ratio hæc ipsis est. Quòd omnis & quælibet Dei vera & beneplaciti voluntas semper sit efficax, & impleatur; si verò non impletur, signi dumtaxat voluntas dicenda est, figurata & metaphorica: eo ipso modo quo dicimus Deum irasci ac penitere, non quidem affectivè, sed effectivè dumtaxat, quia idem quoad nos operatur, ac si revera & ex animo ira & pœnitentia commoveretur; illa ergo Dei voluntas, quæ non impletur, ab objecto dumtaxat beneplacitum appellatur, & ad eam refertur, ait Estius loco citato, quæ complacentia dicitur: quia nimirum velle dicitur Deus vel præcipiendo vel exhortando omne virtutis opus.

Refelli-
tur.

Verum periculosam minùsque in fide tutam esse, ne quid ampliùs dicam, sententiam istam, manifestè demonstrant absurda quæ hinc sequuntur. Nempè Dei mandata quibus declarat velle se ut operemur bonum, & à malo declinemus, erga illos, qui ea non observant, seria non esse nec sincera, sed simulata & illusoria. Deum verè & ex animo non velle ut salvi fiant, qui pereunt; ut præcepta observent, qui ea violant: si enim ea Deus sincerè & ex beneplacito vellet, certissimè fierent. Ex quo sequitur eos qui non faciunt ea quæ Deus jubet, vel qui ab iis non abstinere, quæ prohibet,

non

non facere contra voluntatem Dei veram & sinceram, sed figuratam dumtaxat & metaphoricam; adeoque verè illos contra Dei voluntatem non peccare. At quàm ista falsa & absurda? quàm à communi Christianorum sensu ac pietate aliena sunt! Nemo fidelis est, qui cùm audit velle Deum ut salvus fiat, non statim concipiat voluntatem illam veram esse, propriam, sinceram & ex animo, non fictam, non simulatam, figuratam & metaphoricam: quasi Deus Christianorum, Deus esset personatus ac senicus qui fingeret se velle, quod reipsa non vellet. Pariter cùm audit homo Christianus Deum mandata sua nobis ad observandum proponere, procul dubio intelligit ex vera & propriè dicta voluntate mandata illa proponi ut observentur;

Est enim beneplacitum Domino recedere ab iniquitate, ait Ecclesiasticus cap. 35. *v. 5. &*, ut loquitur Apostolus 1. ad Thessal. 4. v. 3. *Hæc est voluntas Dei, sanctificatio vestra: ut abstineatis vos à fornicatione. Lex Dei*, ait S. Joann. Damasc. dial. contra Manichæos, *voluntas ipsius est. Nemo enim ea præcipit à quibus abhorreat. Verùm in ea adversa sententia hæc simpliciter & universim vera non sunt; sed tantùm erga illos qui recedunt ab iniquitate & sanctificantur: erga verò alios ficta sunt ac simulata. An verò patienter id ferre possunt aures Christianæ? Nonne Deus ex naturæ suæ necessitate amat bonum & malum odio habet & averfatur? Ergo verè ac ex animo vult ut fiat bonum quod jubet, & non fiat malum quod prohibet.*

Neque verò par est ratio iræ ac pœnitentiæ quæ in Deo esse dicitur, ac amoris erga bonum, & odii erga malum. Namque affectus iræ ac pœnitentiæ imperfectum quid important, animi scilicet commotionem, perturbationem, ac mutationem; non ita certè affectus amoris erga bonum, & odii erga malum.

Dices 1. Vix concipitur quomodo Deus omnipotens aliquid velit, quod non fiat.

Resp. Deum non tantùm omnipotentem esse, sed etiam sapientissimum ac suavissimum provisorum, qui cùm homini quidquam imperat aut prohibet, eum suæ libertati relinquit, ut obsequatur vel resistat, ut inde meriti laudem, vel demeriti pœnam reportet. *Deus*, ait Ecclesiast. cap. 15. v. 14. *& seq. ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilii sui. Adjecit mandata & præcepta sua: si volueris mandata servare, conservabunt te, & in perpetuum fidem placitam facere. Apposuit tibi aquam & ignem: ad quod volueris, porrige manum tuam. Ante hominem vita & mors, bonum & malum: quod placuerit ei dabitur illi.* Ergo quæcumque Deus vult, non absolutè semper & ex omni sua virtute ac potentia vult, sed aliqua ita vult, ut tamen ea in hominis voluntate ac libera potestate relinquat. Uno verbo, cùm peccat homo, vel propriè resistit divinæ voluntati quæ malum prohibet, vel non resistit: si resistit, ut reipsa resistit, Deus vera & interna voluntate vult aliquid ab homine fieri, quod tamen ab illo non fit; si verò non resistit, ergo non agit contra veram Dei voluntatem; ergo non peccat; ergo ex animo & intimo affectu Deus in illo homine non odit nec averfatur malum quod ab eo committitur, nec etiam verè atque ex animo Deus hoc illi vetat ac prohibet; aliàs certissimè malum illud homo non committeret.

Verùm quis tam perditæ mentis fuerit, qui dixerit hominem illum non peccare, qui sciens & volens malum operatur; & Deum vero ac interno affectu non averfari nec prohibere malum illud quod ab illo homine committitur?

Dices 2. Voluntate signi nonnulla Deus interdum se velle declarat, quæ tamen

tamen re ipsa fieri non vult; at aliqua prohibere, quæ vult ut fiant. V. gr. Genes. 22. præcepit Abrahamo, ut immolaret filium suum Isaac, attamen re ipsa nolebat illum immolari ex quo Messias Christus oriundus erat. Et Marci 1. leproso quem à lepra mundaverat, injunxit ne cuiquam diceret, v. 44. *Vide nemini dixeris Ille tamen egressus cœpit prædicare & diffamare sermonem.* v. 45. Similiter Deuter. 9. iratus Dominus delere voluit gentem Judaicam, quæ tamen delata non fuit. Et de Ninive Jonæ 3. v. 4. dicitur, *Adhuc quadraginta dies, & Ninive subvertetur*, nec tamen subversa illa fuit. Pariter Deus peccata permittit, (quæ permissio ad voluntatem signi pertinet) nec tamen interna voluntate vult peccata, imò ea odio habet & detestatur. Quibus exemplis certè demonstratur, voluntatem signi non semper conjunctam esse cum voluntate beneplaciti: qua igitur via, qua regula certò dignosci poterit, an conjuncta sit vel non utraque hæc voluntas?

Resp. Istam ex divinis Scripturis regulam certò præfigi posse: nimirum præceptum vel prohibitionem rei alicujus faciendæ simplicem ac meram esse voluntatem signi, quando vel ipso eventu, vel Scripturæ testimonio novimus Deum, rem quam præceperat, subinde prohibere ne fiat, vel quam prohibuerat, subinde velle ut fiat. Ita merè signi voluntas fuit, cum Deus jussit Abrahamo ut immolaret filium Isaac, quem immolari subinde prohibuit. *Non extendas*, inquit Deus Gen. 22. v. 12. *manum tuam super puerum.* In quo quidem exemplo, & si quæ alia similia occurrunt, ubi aliquid ex parte Dei jubetur per modum præcepti, & postea ipse prohibet fieri, est quidem voluntas quædam simplicis complacentiæ circa rem illam. Deo namque placebat secundum se immolatio Isaac ex obedientia, cum esset opus virtutis & præcepti; Deo placebat publicam & manifestam omnibus fieri Abrahæ fidem & obedientiam, atque ex illa parte non erat sola voluntas signi, & non beneplaciti: sed quia id quod exterius apparebat, indicare videtur Abrahamo, Deum velle sacrificium illud absolute præcipere; & præceptum non revocare, ex hac parte erat voluntas signi, & non beneplaciti; id enim numquam decreverat Deus, imo oppositum volebat.

Illi pariter qui à lepra mundatus fuerat, injunxit Christus ne cuiquam diceret: verum ille ubique prædicavit, intelligens Deum non ideo prohibuisse, quin vellet opus suum prædicari, sed ut daret formam homini laudem humanam declinandi. Ita exponit Magister Lib. 1. Sent. dist. 45. lit. K. Idem prorsus dicendum de comminationibus, quæ conditionatæ sunt, & effectu carent conditione non posita; quo casu unam dumtaxat respectu pœnæ intentatæ, signi voluntatem, respectu verò mali quod prohibetur, internam designant displicentiam seu veram & realem voluntatem Dei peccata prohibentis. Hoc sensu Scriptura significat voluisse Deum perduelles ac contumaces Judæos & Ninivitas disperdere, ista scilicet tacita conditione supposita, si nempè à viis suis pravis non recederent. Supposita verò illorum pœnitentia, voluntas illa, quantum ad pœnæ inflictionem, nonnisi voluntas signi fuit. Verum quantum ista distant à voluntate qua Deus vult & bonum quod præcipit, à nobis fieri; & malum quod prohibet, à nobis declinari? Vera enim & interna voluntate, non ficta, non figurata, hæc Deus vult: quia sanctus & justus est, qui non potest non amare bonum, & non odisse malum; ergo ea ipsa voluntate Deus malum prohibet, qua ipsum odio habet & averfatur: atqui illud odio habet & averfatur vera & interna voluntate; ergo
etiam

etiam vera & interna voluntate, non figurata tantum nec metaphorica illud prohibet, etiam cum permittit illud fieri.

Voluntas antecedens & consequens.

Secundò distinguunt in Deo Theologi voluntatem antecedentem & consequentem. *Quæ quidem distinctio*, ait S. Thom. 1. part. quæst. 19. art. 6. ad 1. *non accipitur ex parte ipsius voluntatis divinæ, in qua nihil est prius vel posterius, sed ex parte volitorum.* Distinctionem hanc hauserunt ex S. Joan. Damasc. Lib. 2. de fide orthodoxa cap. 29.

Antecedens voluntas dicitur, quæ rem in seipsa considerat præcisè ejus circumstantiis. Tali voluntate Deus vult omnes homines salvos fieri; quia considerata hominis natura in se & antecederet ad ejus peccata, bonum est hominem salvum esse. Judex pariter vult omnem hominem vivere, præcisè ut homo est & facta abstractione quòd sit homicida. Ita quoque mercator vult merces suas conservare, abstractione facta imminentis tempestatis & periculi mortis.

Consequens verò voluntas ea dicitur, quæ versatur circa rem suis vestitam circumstantiis. Hac voluntate Deus vult hominem peccatorem in peccato suo ac finali impœnitentia morientem damnare: Judex hominem homicidam suspendi: Mercator furente tempestate merces suas in mare projicere.

Licet omnes Theologi unanimi consensu divisionem hanc voluntatis Dei in antecedentem ac consequentem admittant, non eodem tamen modo ac sensu omnes exponunt & intelligunt.

Origo discordiæ nascitur ex varia eorum sententia circa voluntatem Dei salvandi omnes, quæ antecedens ab omnibus nuncupatur. Quare autem antecedens dicatur; an quòd omnes omnino rei circumstantias antecedit, aut tantum aliquas? En quæstio. Scilicet aliæ sunt circumstantiæ generales ac totius humanæ naturæ, v.g. peccatum originale: aliæ verò particulares seu personales, peccata nempe actualia, seu consensus vel dissensus gratiæ divinæ. Cum igitur Deus voluntate antecedente dicitur velle omnium salutem, quæstio est, an naturam humanam simpliciter in seipsa consideret, facta etiam abstractione peccati originalis; quæ circumstantia est toti humanitati communis: an verò abstrahat dumtaxat à circumstantiis personalibus consensus vel dissensus gratiæ, finalis impœnitentiæ, vel perseverantiæ in bono.

Qui cum Jansenio contendunt voluntatem Dei pro salute omnium hominum in statu præsentis esse dumtaxat voluntatem signi, non verò beneplaciti, ii docent voluntatem antecedentem abstrahere ab omni penitus circumstantia non tantum personali, sed etiam naturali sed totius naturæ, hoc est peccati originalis; adeò ut facta hujus peccati abstractione, & natura in se simpliciter ac nudè spectata, verè quidem tum hominum tum etiam dæmonum Deus velit salutem: spectato autem peccato originali, non amplius, nisi voluntate signi ac metaphorica illam velit. Unde, juxta illos, voluntas Dei antecedens in iis dumtaxat impletur & voluntas beneplaciti censetur, qui salvantur. *Vult Deus*, inquit Estius in 1. Sent. dist. 46. parag. 1. *antecedente voluntate omnes homines salvari; sed ea voluntas in illis felis impletur, quos col. 2. E. salvari vult voluntate beneplaciti.* Ergo alios, qui non salvantur, non vult salvari nisi voluntate signi & metaphorica.

Alii è contra qui agnoscunt esse in Deo, etiam supposito peccato originali, veram ac sinceram, quamquam non absolutam sed conditionatam, pro salute omnium voluntatem, consequenter docent voluntatem, quæ antecedens dicitur, antecedere dumtaxat seu abstrahere à circumstantiis personalibus consensus vel dissensus personæ, non autem à circumstantia communi & generali peccati originalis. Hinc intelligitis quanti momenti sit statim figere ac determinare quæ propria sit voluntatis Dei antecedentis & consequentis notio & natura.

Itaque tamquam rem certam statuimus, voluntatem Dei antecedentem abstrahere dumtaxat à circumstantiis personalibus consensus vel dissensus hominis divinæ gratiæ; non verò à circumstantiis generalibus, seu quæ communes sint universæ naturæ humanæ, qualis est circumstantia peccati originalis. Hujusce veritatis probationem non aliunde tutiorem petere possumus, quàm ex iis Scholæ Magistris qui omnium primi distinctionem hanc voluntatis antecedentis & subsequenter invexerunt, & utriusque ideam & notionem nobis delineaverunt; sanctum intelligo Joannem Damascenum, & post ipsum S. Thomam.

S. Joannes Damasc. L.2. de fide orthodoxa cap.29. quod est de providentia, versus finem sic loquitur: *Hoc itidem nosse oportet, Deum primaria & antecedente voluntate velle omnes salvos esse & regni sui compotes fieri.*

Non enim nos ut puniret, condidit; sed quia bonus est, ad hoc ut bonitatis suæ participes essemus. Peccantes porro puniri vult, quia justus est. Itaque prima illa voluntas, antecedens dicitur & beneplacitum cujus ipse causa sit. Secunda autem, consequens voluntas & permissio, ex nostra causa ortum habens; eaque duplex: altera dispensatione quadam fit & ad salutem erudit; altera à reprobatione proficiscitur, ad absolutam, ut diximus, pœnam pertinens. Hanc verò postremam quæ à reprobatione proficiscitur, paulò ante dixerat esse à propria animi destinatione, cum nempe (homo) nullo remedii genere prætermisso à Deo, stupidus tamen & incuratus, vel, ut melius loquar, insanabilis remanet.

In hoc S. Doctoris testimonio hæc observanda: 1. Antecedentem Dei voluntatem pro salute omnium in ipso primariam esse, manentem ex ipsius bonitate qua vult quidquid bonum est; *Deus enim de suo bonus est, & de nostro justus*, ait Tertul. 2. Voluntatem illam primariam & antecedentem, esse beneplacitum Dei: non est igitur mera signi voluntas. 3. Voluntatem illam quæ bonitatis est, in omnibus non impleri; cum multi propria animi destinatione in illud desperationis genus incidant, quod ad extremam certissimamque pœnam eos ducit: unde sequitur in mente S. Doctoris, esse in Deo aliquam beneplaciti voluntatem quæ non impletur. 4. Voluntatem illam antecedentem ac primariam à Deo ipso bono dimanare, consequenter verò ex nostro vitio ortum ducere: ergo voluntas antecedens antecedit nostrum consensum & prævisionem meritorum vel demeritorum; consequens verò supponit consensum liberi arbitrii, & præscientiam meritorum vel demeritorum personalium. Namque ut Deus dicatur habere voluntatem aliquam ex seipso debet eam habere independentem ab omni actione nostra libera; & è contrario, ut habeat voluntatem quæ ex nobis originem trahat, requiritur ut præsupponat præscientiam absolutam nostrorum operum. Ergo in mente S. Jo. Damasc. voluntas Dei antecedens est independens; voluntas autem consequens, dependens à præscientia absoluta bonorum vel malorum operum voluntatis

tis creatæ; & consequenter voluntas antecedens abstrahit dumtaxat à circumstantiis personalibus quæ liberæ sunt, non verò à circumstantiis totius naturæ, nempe peccato originali, quod in nobis necessarium est non liberum.

Eandem suam Doctrinam rursus exponit S. Doctor in Dialog. contra Manichæos num. 79. *Quantumvis, inquit, volens judicet (Deus) non tamen antecedenti voluntate, sed consequenti id facit.* Itaque voluntas antecedens est illud quod quis à seipso vult: consequens verò, id quod ex eorum quæ fiunt causa proficiscitur. Antecedenti enim Deus ex seipso vult omnes homines salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Cum autem peccamus, utilitatis nostræ causa vult nos castigari. Ita antecedens Dei voluntas, bonitatis ipsius est; consequens verò justitiæ. Ibidem p. 426. C.

S. Thomas Damasceni doctrinam fideliter expressit L. I. Sent. dist. 46. qu. I. art. I. Quærit an Deus velit omnes homines salvos fieri; sic verò respondet: *Dicendum secundum Damascenum, quod voluntas Dei est duplex, scilicet antecedens & consequens; & hoc contingit non ex aliqua diversitate voluntatis divinæ, sed propter diversas conditiones ipsius voliti.* Potest enim in unoquoque homine considerari natura ejus, & aliæ circumstantiæ ipsius, ut quod est volens & preparans se ad salutem suam, vel etiam repugnans & contrariè agens. Si ergo in homine tantum natura ipsius consideretur, æqualiter bonum est omnem hominem salvari, quia omnes conveniunt in natura humana; & cum omne bonum sit volitum à Deo, hoc etiam Deus vult; & hoc vocatur voluntas antecedens qua omnes homines salvos fieri vult secundum Damascenum: Et hujus voluntatis effectus est ipse ordo naturæ in finem salutis, & promoventia in finem omnibus communiter proposita, tam naturalia quam gratuita, sicut potentiæ naturales, præcepta legis & hujusmodi. Consideratis autem omnibus circumstantiis personæ, sic non invenitur de omnibus bonum esse, quod salventur: bonum enim est, eum qui se præparat & consentit, salvari per largitatem gratiæ divinæ; nolentem verò & resistentem non bonum est salvari, quia injustum est: Et quia hoc modo se habet aliquid ad hoc quod sit volitum à Deo, sicut se habet ad hoc quod sit bonum, ideo istum hominem sub istis conditionibus consideratum non vult Deus salvari; sed tantum istum qui est volens & consentiens: & hoc dicitur voluntas consequens; eò quod præsupponit præscientiam operum non tamquam causam voluntatis, sed quasi rationem voliti. Et in responsione ad 2. addit, voluntatem antecedentem posse dici conditionatam, nec tamen, inquit, est imperfectio ex parte voluntatis divinæ, sed ex parte voliti; quod non accipitur cum omnibus circumstantiis quæ exiguntur ad rectum ordinem in salutem. Tom. 7. p. 403. col. 1. A.

In Summa quæst. 19. art. 6. ad 1. rursus de voluntate Dei antecedente & consequente sic differit: *Secundum Damascenum intelligitur de voluntate antecedente, non de voluntate consequente; (nempe istud Apostoli, Deus vult omnes homines salvos fieri.)* Quæ quidem distinctio non accipitur ex parte ipsius voluntatis divinæ, in qua nihil est prius vel posterius, sed ex parte volitorum. Ad cujus intellectum considerandum est, quod unumquodque secundum quod bonum est, sic est volitum à Deo. Aliquid autem potest esse in prima sui consideratione, secundum quod absolutè consideratur, bonum vel malum, quod tamen prout cum aliquo adjuncto consideratur, quæ est consequens consideratio ejus, è contrario se habet. Sicut hominem vivere est bonum; & hominem occidi est malum secundum absolutam considerationem. Sed si addatur circa aliquem hominem, quod sit homicida vel vivens in periculum multitudinis, sic bonum est eum occidi, & malum est eum vivere. Unde potest dici quod Judex justus anteceder

denter vult omnem hominem vivere, sed consequenter vult homicidam suspendi. Similiter Deus antecedenter vult omnem hominem salvari, sed consequenter vult quosdam damnari secundum exigentiam suæ justitiæ. Neque tamen id quod antecedente volumus simpliciter volumus, sed secundum quid: quia voluntas comparatur ad res secundum quod in seipsis sunt; in seipsis autem sunt in particulari. Unde simpliciter volumus aliquid secundum quod volumus illud; consideratis omnibus circumstantiis particularibus, quod est consequenter velle. Unde potest dici quod Judex justus simpliciter vult homicidam suspendi, sed secundum quid vellet eum vivere, scilicet in quantum homo est. Unde magis potest dici velleitas, quam absoluta voluntas. Et sic patet quod quidquid Deus simpliciter vult, fit; licet illud quod antecedenter vult, non fiat.

Voluntatem illam Dei antecedentem pro salute omnium revocat S.

Tom. 12. Thomas ad voluntatem beneplaciti, de veritate qu. 23. art. 3. Invenitur, pag. 855. inquit, in Deo propriè ratio voluntatis, & sic voluntas de Deo propriè dicitur, col. 1. B.

& hæc est voluntas beneplaciti, quæ per antecedentem & consequentem distinguitur. Rursus in 1. Sent. dist. 47. art. 2. Possumus ergo loqui, ait, de voluntate beneplaciti, vel signi; & de voluntate beneplaciti vel consequente, vel antecedente. Denique in Commentario in Epist. 1. ad Timoth. cap. 2. Apostoli dictum, Deus vult omnes homines salvos fieri, interpretatur non tantum de voluntate signi, sed etiam beneplaciti; ac distinctionem voluntatis in antecedentem & consequentem ex Damasceno iterum repetit, aitque, voluntatem posse dupliciter considerari, scilicet in universali vel absolute, Tom. 7. p. 409. col. 1. A.

Tom. 18. & secundum aliquas circumstantias & in particulari; & prius esse absolutam pag. 521. considerationem & in universali, quam in particulari & comparata. Quod illustrat exemplo mercatoris qui absolute & prima consideratione vult merces suas conservare; sed spectata circumstantia tempestatis ac imminentis vitæ periculi, eas vult in mare projicere. col. 1. B. C.

Ex ista Doctoris Angelici doctrina colliges

I. Voluntatem Dei consequentem spectare particulares seu personales hominis circumstantias, quod nempè velit aut nolit se ad salutem præparare; quod consentiat vel non consentiant divinæ gratiæ; quod agat vel non agat; ergo voluntas antecedens, quæ contra consequentem distinguitur, ab illis dumtaxat particularibus seu personalibus circumstantiis abstrahit, hominemque considerat in se, antecedenter ad prævisionem actionum ipsius: è contrà verò, voluntas consequens supponit præscientiam operum, ait S. Thomas. Favet exemplum Judicis quo utitur S. Doctor: voluntas enim Dei antecedens & consequens, similis est voluntati antecedenti qua Judex vult absolute hominem vivere, & voluntati consequenti qua vult hominem homicidam suspendi: atqui prior voluntas præcedit considerationem actionum quæ fiunt ab homine; posterior verò supponit actionem malam ab homine factam, videlicet homicidium; ergo voluntas antecedens præcedit, & consequens supponit prævisionem actionum quæ fiunt à creatura rationali. Ergo cum peccatum naturæ seu originale non sit propria uniuscujusque hominis actio, voluntas Dei antecedens non abstrahit à consideratione illius peccati, sed illam supponit: abstrahit enim dumtaxat, in mente S. Thomæ, à consideratione actionum personalium, quod hic potissimum contendimus.

II. Colliges voluntatem Dei antecedentem pro salute omnium hominum, esse beneplaciti; quæ cum erga omnes non impleatur, consequens est, in mente

Voluntas
antece-
dens ab-
strahit à
circūstan-
tiis parti-
cularibus
seu perso-
nalibus
ad quas
attendit
voluntas
confe-
quens.

mente sancti Doctoris, non omnem beneplaciti voluntatem semper impleri. Quapropter quando idem sanctus Doctor nonnullis in locis asserit voluntatem beneplaciti semper impleri, non usurpat voluntatem beneplaciti in genere & quatenus opponitur voluntati signi, sed sumit voluntatem beneplaciti in specie, quatenus contrahitur ad voluntatem efficacem, consequentem & absolutam, quæ simpliciter & maxime propriè voluntas nuncupatur.

Voluntas antecedens salvandi omnes est beneplaciti.

III. Voluntatem Dei antecedentem & beneplaciti salvandi omnes, dici posse conditionatam: hoc sensu, quòd Deus velit ex sese homines salvos esse, si ipsi gratiæ divinæ cooperando salvi esse voluerint.

Est conditionata.

IV. Voluntatem Dei antecedentem salvandi omnes sterilem & otiosam non esse. Nam ex sancto Doctore citato L. 1. Sent. dist. 46. q. 1. art. 1. *Hujus voluntatis effectus est ipse ordo naturæ in finem salutis, & promoventia in finem omnibus proposita, tam naturalia, quam gratuita. Et quia Deus vult omnes homines salvos fieri, idcirco quantum in se est, paratus est omnibus dare gratiam. Et ideo gratia nulli deest, sed omnibus quantum in se est, se communicat, sicut nec Sol deest oculis cæcis, ait S. Doctor in cap. 12. ad Hebr. Et L. 3. contra Gent. c. 159. ait: Deus, quantum in se est, paratus est omnibus dare gratiam, vult enim omnes homines salvos fieri & ad cognitionem veritatis venire. Sed illi soli gratia privantur, qui in seipsis gratiæ impedimentum præstant, sicut Sole mundum illuminante, in culpam imputatur ei, qui oculos claudit, si ex hoc aliquod malum sequatur; licet videre non possit nisi lumine Solis præveniatur. Nec ob-*

Est efficax & actuosa respectu mediorum.

Tom. 7. p. 403. col. 1. B.

stat adducta comparatio Judicis qui nihil facit ut hominem homicidii reum liberet à pœna. Judex equidem nihil facit ut hominem reum probatum & convictum (quod ad voluntatem consequentem pertinet) salvum faciat; sed ante plenam criminis probationem ac convictionem, nonne reo ea omnia concedit, quibus jus suum, si quod habeat, tueri possit, aut innocentiam, si oppressa fuerit, vindicare? Nonne facultatem & copiam tribuit diluendi criminis intentatam accusationem; recusandi testes, si legitima fuerit recusationis causa; consulendi patronos; uno verbo, causam suam vel per se vel per alios agendi? Unde verò ista Judex permittit? nisi ex illa voluntate generali & antecedente, qua vult cives omnes vivere, quia in se bonum est omnem hominem vivere; licet bonum non sit velle (voluntate consequente) homicidam aut quemlibet alium Reipublicæ noxium hominem vivere. Istud igitur exemplum quo S. Thomas utitur, mentem sancti Doctoris, exponit, ejusque sententiæ plus favet, quàm noceat. Dissimulandum quippè non est, perfectam & omni ex parte accuratam non esse comparisonem. Judex quippè ille homini reo probato & convicto nihil confert quo possit debitam criminis pœnam declinare: at verò Deus tamquam provisor generalis, ad quem omnium cura & providentia pertinet, etiam post prævisum peccatum originale, eoque supposito, omnibus providet de mediis ad salutem assequendam verè sufficientibus.

Tom. 18. p. 681. col. 1. B.

Tom. 14. p. 509. col. 1. A.

V. Denique, colliges quo sensu Doctor Angelicus dixerit voluntatem antecedentem esse voluntatem secundum quid, & velleitatem appellaverit. Scilicet comparatè & per oppositionem ad voluntatem absolutam & consequentem. Seipsum exponit sanctus Doctor citato loco 1. p. q. 19. art. 6. ad 1. *Neque tamen, inquit, id quod antecedenter volumus, simpliciter volumus, sed secundum quid: quia voluntas comparatur ad res secundum quod in seipsis sunt: in seipsis autem sunt in particulari. Unde simpliciter volumus aliquid secundum quod volumus illud consideratis omnibus circumstantiis particularibus:*

quod est consequenter velle.... Unde magis potest dici velleitas quam absoluta voluntas. En ratio & causa cur ex S. Doctore voluntas antecedens dicatur voluntas secundum quid. Quia scilicet talis antecedens voluntas rem in se absolute considerat præcisi omnibus circumstantiis particularibus seu personalibus, & ad unum quid, non ad omnia personæ adjuncta se extendit. Eam pariter velleitatem appellat Doctor Angelicus, non ut eam opponat voluntati veræ, reali, formali ac beneplaciti; sed voluntati dumtaxat absolutæ, efficaci & consequenti: quia nempe comparatè ad illam, & ad finem beatitudinis assequendum, perinde se habet ac si mera foret ac sterilis velleitas: re ipsa enim inefficax illa est respectu finis; tametsi respectu aliquorum mediorum ad finem sit efficax, atque hominis culpa sit, quòd ad destinatum finem divina auxiliante gratia non perveniat.

Esse autem in Deo veram, sinceram, formalem ac beneplaciti pro salute omnium voluntatem, paulò post ostendemus.

Voluntas Dei efficax & inefficax.

Tertiò dividitur voluntas Dei in efficacem & inefficacem. Divisio hæc manifestè colligitur ex Scripturis, quibus constat, esse quamdam Dei voluntatem quæ semper impletur ac finem assequitur. Isaia 46. v. 10. *Consilium meum stabit, & omnis voluntas mea fiet.* Psal. 113. v. 3. *Omnia quaecunque voluit, fecit.* Gen. 59. v. 19. *Num Dei possumus resistere voluntati?* His profectò verbis absoluta, consequens & efficax Dei voluntas designatur. Aliunde verò patet ex iisdem Scripturis, Deum, aliqua velle, quæ tamen non eveniunt ob contumacem hominis resistantiam. Matth. 23. v. 37. *Jerusalem... quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti?* Ezechielis 24. v. 13. *Mundare te volui, & non es mundata à sordibus tuis.* Isaia 5. v. 4. *Quid est quod debui ultra facere vineæ meæ, & non feci ei? An quòd expectavi ut faceret uvas, & fecit labruscas?* 2. Petri 3. v. 9. *Patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, sed omnes ad pœnitentiam reverti.* Act. 7. v. 51. *Vos Spiritui sancto semper resistitis.* Constat ex mox dictis, antecedentem Dei voluntatem pro salute omnium, veram esse ac beneplaciti voluntatem, quæ tamen efficax non est respectu finis, seu salutis æternæ ad quam omnes non perveniunt. Non minùs certum videtur, esse in Deo voluntatem internam qua vult ut à malo abstineamus, & operemur bonum: quis enim sibi facile persuaserit Deum sub tam gravibus pœnis prohibere actus malos, si verè ac sincerè non vult ut homines ab iis abstineant? Quorsum tot præmia hominibus pollicetur si rectè operentur, si non vult ut benè operentur? Atqui tamen tristi experientia compertum est, ejusmodi voluntatem Dei non eum semper habere effectum quem Deus intendit, cum multi sint qui huic voluntati resistunt; ergo datur in Deo quædam voluntas inefficax quæ suo effectu frustratur: verum de hoc argumento rursus erit dicendi locus Articulo sequenti.

Voluntas Dei absoluta & conditionata.

Quartò dividitur Dei voluntas in absolutam & conditionatam.

Absoluta dicitur quæ à nulla conditione pendet: talis fuit voluntas creandi mundum.

Conditionata verò dicitur, quæ ab aliqua conditione pendet.

Quæ-

Quæstio est inter Theologos, an dentur in Deo decreta conditionata, si-
ve ex parte objecti, si-ve ex parte subjecti. Sunt qui hujusmodi decreta volunt
esse absoluta quidem ex parte Dei, & conditionata tantum ex parte objecti;
alii verò negant. Quæ controversia, nostro quidem judicio, componi faci-
lè potest hac distinctione: Vel enim conditio quam voluntas conditionata
involvit, à solo Deo dependet; vel à Deo simul & à creatura intelligente
libera; vel conditio illa ponenda est aliquando, vel non ponenda.

I. Si conditio pendeat à solo Deo, quam tamen nunquam ponere decre-
verit, certe inutile ac superfluum imò & illusorium videtur pro re tali decre-
tum absolutum & in actu, ut vocant, exercito: ad quid enim tale decretum
actuale? Quin infinita hujusmodi admittenda forent decreta; quia multa
sunt & numero quidem infinita, quæ fierent certa quadam supposita condi-
tione, quam tamen nunquam futuram esse Deus decrevit. Dixi, illusorium
etiam fore tale decretum absolutum ex parte Dei pro re quæ futura esset sub
aliqua conditione à solo Deo dependente, quam tamen nollet unquam po-
nere: sensus enim esset, *Volo ut id fiat, si voluerim talem ponere conditionem,*
quam tamen ponere nolo. Quid absurdius? Exemplum sit in conversione Ty-
riorum quæ futura fuisset si vidissent Christi miracula. Conversio illa haud
dubiè futura erat sub conditione: conditio verò, nempe prædicatio Evan-
gelii, miraculorum operatio, ab uno certè Deo pendeat; quæ tamen,
Deo ita decernente, nunquam ponenda erat. Si supponas absolutum & a-
ctuale fuisse in Deo decretum pro conversione Tyriorum, sub conditione
prædicationis Evangelii quæ futura non erat, hic sensus erit, *Volo ut conver-*
tantur Tyrii, si videant Christi miracula; sed nolo ut ea videant: ubi volo & nolo
pro eodem signo rationis & circa idem objectum pugnam & contradictio-
nem quamdam important, quæ à Deo longius removenda est. In hujusmodi
ergo futuris conditionatis sub conditione nunquam ponenda, Dei decre-
tum, ut jam monuimus, est veluti pars conditionis sub qua res futura esset:
ita ut iste sensus sit in exemplo adducto, *Si vellem apud Tyrios prædicari Evan-*
gelium, iisque gratiæ meæ dona conferre, illi converterentur.

II. Si conditio sub qua res futura dicitur, à solo Deo non pendeat, sed ab
ipso simul & à creatura liberè agente, si-ve ponatur conditio si-ve non, ad-
mittenda sunt in Deo decreta ex parte ipsius absoluta, & conditionata ex
parte objecti seu creaturæ. Sic voluntate antecedente vera & actuali, quam
S. Thomas conditionatam appellat, vult Deus omnium salutem, si tamen
ipsi salvi esse voluerint: quæ conditio à solo Deo non pendet, sed etiam à li-
bera hominis voluntate, qui gratiæ potest consentire vel dissentire, prout
voluerit. Pariter Deus olim decreverat ob peccata disperdere gentem Judai-
cam, si Moyses pro illa divinam clementiam non exorasset. Psal. 105. v. 23.
Dixit ut disperderet eos: si non Moyses electus ejus stetisset in confectione in conspectu
ejus, ut averteret iram ne disperderet eos. Sic etiam L. 4. Regum cap. 13. v. 19. Vo-
lebat Règi Joas plenam de Syriis concedere victoriam, si jaculo terram quin-
quies, aut sexies, si-ve septies percussisset. Et L. 3. cap. 9. v. 4. Deus Salomoni
regni perennitatem promittit, sub conditione quæ ab ipso Salomone ex parte
dependebat, *Si ambulaveris coram me, ait Deus, sicut ambulavit pater tuus in*
simplicitate cordis & in æquitate, & feceris omnia quæ præcipio tibi, ponam thro-
num regni tui super Israël in sempiternum. Pariter statuerat urbem Ninivem in-
fra dies quadraginta subvertere, nisi poenitentiam ageret. Jonæ 3. v. 4.
Quibus in exemplis perspicuum est conditionem sub qua res illæ à Deo decer-

nuntur, pendere & à Deo & à creatura rationali liberè agente. Voluntas autem conditionata transit in absolutam cum impletur conditio.

Tom. 1. Porro in negotio salutis consensum voluntatis, seu liberam divinæ gratiæ cooperationem, conditionem esse, sub qua Deus vult hominem salvum fieri, ita ut utramque simul concurrere necesse sit, nec una sine altera sufficiat, egregiè exponit S. Bernardus Tractatu de Gratia & libero arbitrio cap. 14. n. 47. his verbis: *Cavendum ergo, ne cum hac invincibiliter intra nos ac nobiscum actitari sentimus, aut nostræ voluntati attribuamus, quæ infirma est; aut Dei necessitati, quæ nulla est; sed soli gratiæ, quæ plenus est. Ipsa liberum excitat arbitrium, cum seminat cogitatum; sanat, cum immutat affectum; roborat, ut perducatur ad actum; servat, ne sentiat defectum. Sic autem ista cum libero arbitrio operatur, ut tantum illud in primo præveniat, in cæteris comitetur; ad hoc utique præveniens, ut jam sibi deinceps cooperetur. Ita tamen quod à sola gratia cæptum est, pariter ab utroque proficiscitur: ut mixtim, non sigillatim; simul, non vicissim, per singulos profectus operentur. Non partim gratia, partim liberum arbitrium, sed totum singula opere individuo peragunt. Totum quidem hoc, & totum illa; sed ut totum in illo, sic totum ex illa.*

Voluntatem absolutam multi eandem prorsus esse volunt cum efficaci & consequente quæ semper impletur; voluntatem verò conditionatam eandem cum antecedente & inefficaci, quod quidem ex iis quæ mox dicturi sumus majorem lucem accipiet.

A R T I C U L U S S E X T U S.

An Dei voluntas semper impleatur.

Voluntatem Dei semper impleri, idem est ac eam suum semper effectum obtinere quem intendit; non impleri verò, idem ac suo frustrari effectum.

Quæ dicta sunt hætenus de voluntate Dei, viam facilem aperiunt præsentì controversiæ, quæ tota ferè videtur esse de nomine. Quippè si tollatur æquivocatio nominis, & distinguatur inter voluntatem Dei absolutam, & conditionatam; & inter ea quæ Deus operatur vel per seipsum solum, vel per se & creaturam rationalem, plana & aperta videbitur hujuscemodi quæstionis solutio.

Observa itaque 1. ex antedictis, eorum quæ Deus vult & operatur, alia esse quæ ab ipso solo pendent, & solus operatur: talis est in ordine naturali, creatio mundi; in ordine verò supernaturali, gratia præveniens seu excitans, quam Deus in nobis sine nobis operatur. Alia verò esse quæ non solus, sed simul cum creatura rationali producit: tales sunt omnes actus deliberati fidei, spei & charitatis, qui liberam exigunt voluntatis cooperationem divinæ gratiæ ad illos actus moventi & excitanti.

Observa 2. ex dictis paulò antè, duplicem in Deo voluntatem distinguì: unam absolutam, quæ vel non pendet ab ulla conditione, vel saltem conditionem illam vult absolutè poni, ut v.g. si dicat Deus, *Volo efficaciter Petrum salvare, si benè operetur & in bono perseveret; & volo ut reipsa benè operetur ac in bono perseveret.* Altera verò voluntas dicitur conditionata, quæ pendet ab aliqua conditione vel à solo Deo ponenda, qualis erat conversio Tyrionum ex conditione miraculorum Christi; vel ponenda à Deo simul & à creatura rationali liberè agente; qualis est cooperatio libera voluntatis divinæ gratiæ moventi & excitanti.

Observe 3. tametsi fide divina certum sit voluntatem à Deo motam & excitatam divinæ gratiæ posse dissentire si velit, non minus etiam certum esse nunquam eam velle dissentire, cum Deus absoluta & efficaci voluntate statuit, ut non dissentiat. Istud enim sine injuria & præjudicio divinæ omnipotentiae Deo denegari non potest.

Observe 4. ex S. Thoma hic q. 19. art. 6. divinam voluntatem spectari prout est causa universalissima rerum omnium; quo sensu necesse est illam semper impleri, ut mox dicemus.

Observe denique, triplicem hic involvi quæstionem seu difficultatem. Prima est, utrum detur aliqua Dei voluntas interna & beneplaciti quæ sit inefficax & non impleatur. Negant Janseniani, qui nullam in Deo agnoscunt pro statu præsentis voluntatem inefficacem quæ sit beneplaciti; quique idcirco contendunt voluntatem Dei antecedentem pro salute omnium, esse dumtaxat voluntatem signi, impropriam & metaphoricam, non veram, propriam, Deo internam & beneplaciti. Secunda quæstio est, utrum Deus circa liberas hominum actiones voluntatem interdum habet ex sese efficacem & absolutam, quæ semper impletur. Tertia, unde repetenda sit illa divinæ voluntatis vis & efficacia, an ex seipsa seu ex decreto antecedenter ad scientiam conditionatam; an consequenter ad illam, cum directiva sit decretorum Dei: quam controversiam abundè satis in utramque partem supra versavimus. Est autem istud ex utraque parte concessum, nempe posse Deum circa liberas hominum actiones absolute quidquid voluerit decernere: quapropter hinc & inde ultro subscribunt iis omnibus Scripturæ testimoniis quæ vim & efficaciam divinæ voluntatis extollunt ac commendant. His præmissis, sit

PRIMA CONCLUSIO.

In iis quæ Deus solus operatur sine ullo creaturæ consortio seu cooperatione, voluntas Dei semper impletur, nec illi resisti potest.

Tam perspicua & certa est vel ex ipsis terminis, hujus Conclusionis veritas, ut probatione non indigeat. In hunc sensum, dicitur Esther 13. v. 9. *Domine Deus Rex omnipotens, in ditione tua cuncta sunt posita, & non est qui possit tuæ resistere voluntati, si decreveris salvare Israel.*

Gen. 50. v. 19. Joseph ad fratres suos ait: *Nolite timere, num Dei possumus resistere voluntati?*

Paralipom. Lib. 2. cap. 20. v. 6. *Tu es Deus in cælo, & dominaris cunctis regnis Gentium, in manu tua est fortitudo, nec quisquam potest tibi resistere.*

Job 9. v. 13. *Deus cujus iræ nemo resistere potest.*

Frustra Janseniani hæc & multa hujuscemodi alia Scripturæ testimonia congerunt, ut efficiant divinæ gratiæ nunquam resisti: in his etenim locis non agitur de operatione interioris gratiæ, sed de externis quibusdam divinæ potentiae operibus quæ Deus solus efficit. In primo loco Mardocheus supplex Deum deprecatur, ut conjuratam à superbissimo Aman gentis Judaicæ cladem ac ruinam, sua omnipotentia, cui nihil resistit, dignetur avertere. *Domine Rex Deus Abraham,* ait Mardocheus, *miserere populi tui, v. 19. quia volunt nos inimici nostri perdere, & hereditatem tuam delere.* Gen. 50. Cum fratres Joseph timerent ne memor injuriæ quam ab illis passus

fueraſſet, eam ulciſceretur, Joſeph eos bono ac ſecuro animo eſſe juſſit, quia miro ac ſtupendo eventu Deus ſua virtute malam eorum voluntatem in bonum converterat. Nolite timere, ait, num Dei poſſumus reſiſtere voluntati? Vos cogitaſtis de me malum: ſed Deus vertit illud in bonum, ut exaltaret me, ſicut in præſentiarum cernitis, & ſalvos faceret multos populos. Nihil hic profeſſo de interiori gratia. Pariter Rex Joſaphat timore perterritus, ob magnam multitudinem hoſtium ingruentium quibus periculum erat ne opprimeretur, ad Deum ſupplex acceſſit, deprecans ut periculum iſtud imminens ſua ſolita potentia averteret. In nobis, inquiebat 2. Paralip. non eſt tanta fortitudo, ut poſſimus huic multitudini reſiſtere, quæ irruit ſuper nos.... hoc ſolum reſidui habemus, ut oculos noſtros dirigamus ad te.

Cap. 20.
v. 12.

Hæc porro quid ad gratiam interiorem? Nihil certè. Sicut & iſtud Job 9. Deus cujus iræ nemo poteſt reſiſtere. De ira enim & abſoluta Dei potentia hic ſermo eſt, nullatenus de gratia: addit enim ſtatim, Sub quo curvantur qui portant orbem. v. 10. dixerat: Qui facit magna, & incomprehenſibilia, & mirabilia, quorum non eſt numerus.

Quamquam Concluſio intelligi etiam debeat de gratia interiori præveniente, & de omnibus piis motionibus præviis & indeliberatis, quas Deus ſolus in nobis ſine nobis liberè cooperantibus producit.

SECUNDA CONCLUSIO.

Voluntas Dei abſoluta & efficax etiam circa liberas hominis actiones, ſemper impletur, nec ipſi unquam reſiſtitur.

Probant manifeſtè Scripturæ loca paulò ſuperiùs, ubi de voluntate Dei efficaci, laudata. Iſaiæ 46. v. 10. Conſilium meum ſtabit, & omnis voluntas mea fiet. Pſal. 113. v. 3. Omnia quæcunque voluit fecit. Rom. 9. v. 19. Voluntati ejus quis reſiſtit? Denique Danielis 4. v. 33. Omnes habitatores terræ apud eum in nihilum reputati ſunt juxta voluntatem enim ſuam facit tam in virtutibus cæli quàm in habitatoribus terræ, & non eſt qui reſiſtat manui ejus, & dicat ei: Quare feciſti?

Conſtans illa eſt Patrum doctrina.

P. 505. D. Tertullianus contra Praxeam cap. 10. Dei poſſe, velle eſt; & non poſſe, nolle. Ed. nov. S. Hieronymus in caput 1. Epistolæ ad Ephes. Nos homines, inquit, pleraque volumus facere conſilio, ſed nequaquam voluntatem ſequitur effectus. Illi autem pag. 331. nullus reſiſtere poteſt, quin omnia quæ voluerit, faciat.

S. Auguſtinus pluribus in locis hanc veritatem inculcat.

Tom. 6. p. Enchiridii cap. 96. Neque veraciter, inquit, ob aliud vocatur omnipotens, 232. A. niſi quoniam quidquid vult poteſt, nec voluntate cujuſpiam creaturæ voluntatis omnipotentis impeditur effectus. Paulò antè dixerat: Niſi hoc credamus, periclitatur ipſum noſtræ confeſſionis initium, qua nos in Deum Patrem omnipotentem credere conſitemur. Quod quidem etiam de actibus hominum liberis, quos Deus abſolutè vult, affirmandum eſſe docet idem Auguſtinus. Quis enim 232. D. tam impiè deſipiat: pergit cap. 98. ut dicat, Deum malas hominum voluntates quas voluerit, quando voluerit, ubi voluerit, non poſſe convertere?

Ibid. pag. Lib. 1. ad Simplic. q. 2. Effectus, inquit, miſericordiæ Dei non poteſt eſſe 95. D. in hominis poteſtate, ut fruſtra ille miſereatur, ſi homo nolit. Si enim Deus miſeretur, ergo jam volumus: ad eandem quippè miſericordiam pertinet ut velimus: Ibid. pag. 94. G. Deus enim eſt qui operatur in nobis velle & perficere. Ibidem. Cujus miſeretur eum

eum sic vocat, quomodo scit ei congruere ut vocantem non respuat. Quæ certè *Ibid. pag. 95. E.* Augustini verba, non de alia quàm de absoluta & efficaci Dei voluntate intelligi possunt.

Lib. de corrept. & grat. cap. 14. n. 43. Volenti saluum facere nullum hominum resistit arbitrium. Sic enim velle seu nolle in volentis aut nolentis est potestate, ut divinam voluntatem non impediat, nec superet potestatem. Etiam de his qui faciunt quæ non vult, facit ipse quæ vult.... Sine dubio habens humanorum cor- *Ibid. F.* dium quò placeret inclinandorum omnipotentissimam potestatem.... magis enim ha- *Ibid. pag. 775. D.* bet in potestate voluntates hominum, quàm ipsi suas.

Denique ut alia propè infinita omittam, Lib. de Gratia & libero arbitrio cap. 21. sic loquitur: Agit Omnipotens in cordibus hominum etiam motum voluntatis eorum, ut per eos agat quod per eos agere ipse voluerit, qui omninò injustè aliquid velle non novit. Et post multa Scripturæ testimonia quæ ad hoc probandum adducit, sic concludit: His & talibus testimoniis divinorum elo- *Ibid. pag. 741. C.* quiorum, quæ omnia commemorare nimis longum est, satis, quantum existimo, manifestatur, operari Deum in cordibus hominum, ad inclinandas eorum voluntates quicumque voluerit, sive ad bona, pro sua misericordia, sive ad mala, pro meritis eorum, iudicio utique suo, aliquando aperto, aliquando occulto, semper tamen iusto.

Dices; Conciliari vix potest humana libertas cum efficaci & absoluta Dei voluntate circa liberas nostras actiones; siquidem necesse est id hominem agere, quod Deus absolute vult ut faciat: ejus quippè voluntati resistere nemo potest, cùm essentialem, infallibilem & antecedentem habeat cum effectu futuro connexionem.

Ad hoc argumentum varia est responsio, pro vario Theologorum systemate circa usum scientiæ conditionatorum, quod suprà exposuimus.

I. Qui contendunt, scientiam conditionatorum directricem esse decretorum Dei; ac consequenter decreta subsequi, non verò præcedere hujusmodi scientiam per quam Deus ab æterno novit ad quid homo sub his vel illis circumstantiis, sub hac vel illa gratia sese liberè determinaturus sit, illi nullo negotio componunt, ut per se manifestum est, libertatem cum efficacia divinorum decretorum; ac tota necessitas faciendi quod Deus absolute vult, est dumtaxat consequens liberam hominis determinationem à Deo prævisam, qua præsupposita Deus pro beneplacito hanc absolute decernit. Ad argumentum igitur respondent: Necesse est, hominem facere quod Deus absolute vult ut faciat, necessitate consequente liberam hominis determinationem quam Deus ab æterno præscivit, concedunt: necessitate prævia & antecedente, negant.

II. Thomistæ qui explodunt illum scientiæ conditionatorum usum, ac contendunt Dei decreta vim ex sese propriaque ac interna virtute habere efficacem independentem à prævisione futuri voluntatis consensus, ii libertatem cum efficacia divinæ voluntatis & gratiæ hac potissimum ratione conciliant, quòd primum agens, primum liberum, qualis Deus est, attingat non tantum substantiam, sed & modum actionis, ita ut res necessarias necessariò, liberas liberè moveat ac determinet, adeoque modum agendi liberum humanæ libertatis conservet. Ad argumentum verò sic respondent: Necesse est, hominem agere id quod Deus absolute vult ut agat, in sensu composito, concedunt; quia fieri non potest ut homo simul componat actum cum non actu quem divina voluntas absolute imperat: in sensu diviso, negant. Judicabit Lector quænam ex his duabus solutionibus argumentum apertius dissolvat, ac menti magis satisfaciat: præterquam quod

enim distinctio sensus compositi & divisi paulò implicata & obscura videtur; difficile quoque est duo hæc simul conciliare, nempe velle servare modum agendi liberum voluntatis, & simul in eam immittere præviam, antecedentem ac physicè ad unum infallibiliter ac invictissimè determinantem motionem quæ ab homine nullatenus pendeat. Miramur ac laudamus eos qui rem tam obscuram & implicatam intelligunt.

TER T I A C O N C L U S I O.

Voluntas Dei conditionata, cujus nempe conditio non pendet à solo Deo, sed à libera etiam creatæ voluntatis cooperatione, non semper impletur.

Probatur Conclusio iis Scripturæ testimoniis quibus declaratur, Deum aliquid velle, quod tamen non fit vitio creatæ voluntatis Deo reluctantis ac resistentis. Proverbiorum 1. v. 24. *Vocavi, & renuistis, extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret. Despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis.*

Isaiæ 65. v. 2. *Tota die expandi manus meas ad populum non credentem & contradicentem.*

Et cap. 5. v. 3. & seq. sub figura vineæ Judæorum incredulitatem ac contumaciam increpat. *Nunc ergo, ait, judicate inter me & vineam meam. Quid est quod debui ultra facere vineæ meæ, & non feci ei? Expectavi ut faceret uvas, & fecit labruscas.*

Ezechielis 24. v. 13. *Mundare te volui, & non es mundata à sordibus tuis.*

Matth. 23. v. 37. *Jerusalem, quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti?*

2. Petri 3. v. 9. *Patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, sed omnes ad pœnitentiam reverti. Atqui tamen multi sunt qui pereunt & ad pœnitentiam non adducuntur; qui Spiritui sancto resistunt. Actorum 7. v. 51. Vos Spiritui sancto semper resistitis. Ergo est aliqua Dei voluntas quæ non impletur: est autem illa conditionata dumtaxat, quæ nempe conditionem aliquam ex parte creaturæ rationalis expectat, scilicet liberam ejus divinæ gratiæ cooperationem, Qui enim creavit te sine te, ait S. Augustinus, non salvabit te sine te.*

Reservamus in alium locum referre ac confutare subterfugia & evasiones quibus Estius Magistri sui Baji doctrinæ nimium addictus, & Janseniani tam perspicua Scripturæ testimonia eludere conantur.

Accedit ad mox citata testimonia Scripturæ, & istud celeberrimum Apostoli 1. ad Timoth. cap. 2. v. 4. ubi ait, *Deum omnes homines velle salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Quæ profectò Dei voluntas absoluta non est, cum in omnibus non impleatur; ergo conditionata, cujus conditio à Deo pendet simul & à libero humanæ voluntatis consensu quem Deus expectat: creatura igitur conditionem ex parte sui non adimplente, Dei voluntas non impletur; ita docent SS. Patres.*

Tom. 3. p. 468. S. Hieronymus in caput 63. Isaiæ. *Voluit itaque Deus, inquit, salvare cupientes; & provocavit ad salutem, ut voluntas habere præmium, sed illi credere noluerunt.... sed voluntas venientis hæc fuit, ut omnes crederent & salvarentur.*

Edit. nov. Tom. 1. p. 161. C. S. Ambrosius Lib. de Paradiso cap. 8. *Quod in Deo fuit, inquit, ostendit omnibus, quod omnes voluit liberare. Audis quod in Deo fuit. Quasi diceret, Deum*

Deum quantum est ex se velle omnes salvos fieri, si ipsi vellent gratia suae obtemperare. To. 1. p. 161. C.

Et in Psalm. 72. *Venit Christus, inquit, ut peccatum mundi tolleret, vulnera nostra curaret: sed quia non omnes medicinam expetunt, sed plerique refugiunt* Ed. Paris. 1603.
∴ ideo volentes curat, non adstringit invitos. Accipiunt igitur sanitatem qui To. 1. p. 853. G.
medicinam expetunt: illi autem qui refutant medicum, nec requirunt, bonitatem
medici, quam non experiuntur, sentire non possunt.

S. Augustinus Lib. de Catechizandis rudibus cap. 26. *Deus, inquit, vult homines liberare, si sibi ipsi non sint inimici, & non resistent misericordiae* T. 6. p. 294. D.
Creatoris sui.

Et Tractatu 12. in Joan. *Quantum, inquit, in medico est, sanare venit ægrotum. Ipse se interimit, qui præcepta medici observare non vult. Venit Salvator ad mundum: quare Salvator dictus est mundi, nisi ut salvet mundum, non ut judicet mundum? Salvari non vis ab ipso, ex te judicaberis.* To. 3. p. 2. pag. 385. A.

S. Joan. Chrysostomus hom. 5. in 2. ad Thessalon. *Si vos, inquit, elegit ad salutem, non mentitur neque sinit perire: ne autem per hæc duceret ad socordiam, & totum esse Dei arbitrati ipsi dormirent, vide quomodo ab eis quoque exigit ut* P. 1510.
cooperentur, dicens: Confidimus autem de vobis, fratres in Domino, quod quæ præcipimus & facitis & facietis. Fidelis quidem, inquit, est Deus, & promittens salutem dare, omnino dabit, sed ut promisit. Quomodo autem promisit? si velimus, & eum audiamus, non absolute, neque tamquam lignis & lapidibus otiosis.

Necessariam prorsus esse liberam illam voluntatis nostræ cooperationem, ut quam Deus habet salutis nostræ voluntatem, adimpleat, infinitis prope modum in locis asserit S. Augustinus. Lib. 1. ad Simplic. q. 2. *Si voluisset & cucurrisset, (Esau) Dei adjutorio pervenisset, qui etiam velle & currere vocando præstaret, nisi vocatione contempta reprobis fieret. Aliter enim Deus præstat ut velimus, aliter præstat, quod voluerimus: ut velimus enim & suum esse voluit & nostrum: suum vocando, nostrum sequendo.* To. 6. p. 94. B.

Et Lib. de spiritu & littera cap. 33. *Vult autem Deus, inquit, omnes homines salvos fieri, & in agnitionem veritatis venire: non sic tamen ut eis adimat liberum arbitrium, quo bene vel male utentes iustissime judicentur. Quod cum fit, infideles quidem contra Dei voluntatem faciunt, cum ejus Evangelio non credunt: nec ideo tamen eam vincunt, verum seipsos fraudant magno & summo bono, malisque pœnalibus implicant, experturi in suppliciis potestatem ejus, cujus in donis misericordiam contempserunt. Ita voluntas Dei semper invicta est. Audis infideles contra Dei voluntatem facere, quando non credunt: vult igitur Deus verè ac sincerè ut illi credant; quæ tamen voluntas defectu conditionis ex parte creaturæ necessariæ, non impletur.* T. 10. p. 118. E.

At, inquires, quorsum isthæc omnia, quæ nullus negat? velle quidem nostrum est, sic tamen ut à Deo detur, Operatur quippè in nobis velle & perficere pro bona voluntate. Philipp. 2. v. 13. *Cujus vult miseretur.* Rom. 9. v. 18. *Si ergo Deus serió vellet aliquid ab homine fieri, illud profectò, Deo donante, fieret: ac planè absurdum, imò & divina potentia indignum videtur, ut Deus aliquid velit, quod tamen non fiat, defectu conditionis quæ ab ipso pendet. Cum igitur Deus significat se aliquid velle, quod tamen non fit, pro certo habendum, Deum id velle tantum voluntate signi non beneplaciti. Ubi est illa omnipotentia, exclamat* To. 6. p. 232. C.
Augustinus Enchiridii c. 97. qua in cælo & in terra omnia quæcumque voluit fecit, si colligere filios Jerusalem voluit, & non fecit?

Resp.

Resp. Argumentum istud in quo adversarii tantam fiduciam habent, planè nullum esse ac funditus ruere, si ad statum innocentis naturæ transferatur. Certè eo in statu sicut & in præsentì, Deus erat omnipotens: aliquid tamen tunc seriò ac propriè voluit, quod impletum non est. Voluit Angelos & Adamum in accepta iustitia perseverare, quæ tamen voluntas suo effectu caruit in malis Angelis & Adamo. An porrò illam perseverantiam voluntate absoluta tunc voluit Deus? Non certè; aliàs illi certissimè perseverassent. Ergo eam voluit voluntate dumtaxat conditionata, & quidem conditione, quam si voluisset, ipse posuisset. Si enim gratiam efficacem illis concedere voluisset, ut poterat, certissimè perseverassent: aliam tamen contulit eorum arbitrio permissam, qua non benè utentes, lapsi sunt. Ergo voluntas in Deo conditionata, cujus conditio partim ab homine pendet, divinæ non repugnat omnipotentia.

Neque dixeris ex Augustino, Deum in statu priori voluisse ostendere quid posset liberum hominis arbitrium, deinde verò quid gratiæ suæ beneficium. Esto: liberum illud hominis innocentis arbitrium, iudice ipsomet S. Augustino, gratia & habituali seu sanctificante, & actuali adjuvabatur, & tamen ea non obstante peccavit.

Propositum igitur argumentum merum est sophisma, quod confundit voluntatem Dei absolutam cum conditionata. Equidem quidquid Deus absolutè vult, etiam circa liberas hominis actiones, illud certissimè fit, nemo est qui istud negare audeat: de hac autem voluntate absoluta loquitur S. Augustinus loco qui hìc obijcitur. Verùm sua voluntate & absoluta potestate non semper erga nos utitur Deus, multa etenim vult, quorum exitum & eventum voluit à nobis pendere: non quidem ex defectu virtutis ac potentia, absit; sed ex suavissima providentia. Provocat enim ad salutem, ait S. Hieronymus hìc à nobis laudatus, ut voluntas habeat præmium. Et in caput 49. Isaia, Potentiam suam Deus, ait, nostro arbitrio derelinquit, ut iusti voluntas præmium consequatur. Et S. Fulgentius de remiss. peccat. Lib. 1. cap. 11. In hoc, inquit, testimonio conditionali :: Si conversus fueris &c. ostendit ex conditione conversionis promissionem salutis omninò pendere.

Hanc Dei providentiam in hominibus non ex absoluta sua potestate, sed suavi dispositione regendis egregiè exponit Sapiens Sapientia c. 12. v. 8. & seq. His, inquit, tamquam hominibus pepercisti, & misisti antecessores exercitus tui vespas, ut illos paulatim exterminarent. Non quia impotens eras in bello subjicere impios iustis, aut bestiis sævis, aut verbo duro simul exterminare: sed partibus judicans dabas locum pœnitentiæ, non ignorans quoniam nequam est natio eorum. Et v. 18. Tu autem dominator virtutis, cum tranquillitate judicas, & cum magna reverentia disponis nos: subest enim tibi, cum volueris, posse.

Q U A R T A C O N C L U S I O.

Voluntas Dei quatenus est omnium causa universalis, semper impletur.

Ita S. Thomas hìc q. 19. art. 6.

Sic probat & explicat Angelicus Doctor. Cum voluntas Dei sit universalis causa omnium rerum, impossibile est quòd divina voluntas suum effectum non consequatur. Unde quod recedere videtur à divina voluntate secundum unum ordinem, relabitur in ipsam secundum alium: sicut peccator, qui, quantum est in se, rece-

recedit à divina voluntate peccando, incidit in ordinem divinæ voluntatis, dum per ejus justitiam punitur.

Hoc ipsum docet S. Augustinus paulò antè citatus Lib. de spiritu & littera c. 33. *Infideles quidem, inquit, contra Dei voluntatem faciunt, cum ejus Evangelio non credunt: nec ideo tamen eam vincunt .∴ experturi in suppliciis potestatem ejus, cujus in donis misericordiam contempserunt. Ita voluntas Dei semper invicta est; vinceretur autem si non inveniret quid de contemptoribus faceret, aut ullo modo possent evadere, quod de talibus ille constituit.*

To. 10. p.
118. P.

Et cap. 100. Enchiridii, loquens de peccatoribus qui faciunt quod Deus non vult, sic ait: *Quantum ad ipsos attinet, quod Deus noluit, fecerunt: quantum verò ad omnipotentiam Dei, nullo modo id efficere valuerunt. Hoc quippè ipso quòd contra voluntatem fecerunt ejus, de ipsis facta est voluntas ejus .∴ ut miro & ineffabili modo non fiat præter ejus voluntatem, quod etiam contra ejus sit voluntatem.*

Tom. 10.
p. 234.
B. C.

Et Serm. 214. in traditione Symboli num. 3. *Nec ideo credant iniqui, ait, Deum non esse omnipotentem, quia multa contra ejus faciunt voluntatem. Quia & cum faciunt quod non vult, hoc de eis facit quod ipse vult. Nullo modo igitur omnipotentis vel mutant, vel superant voluntatem: sive homo justè damnetur, sive misericorditer liberetur, voluntas omnipotentis impletur.*

To. 5. p.
944. D.
E.

ARTICULUS SEPTIMUS.

Utrum voluntas Dei sit causa rerum.

Voluntas hìc naturæ opponitur, & quæstio est an Deus necessitate naturæ sit rerum causa, quomodo Sol necessitate naturæ mundum illuminat; an libera voluntate?

CONCLUSIO.

Voluntas Dei est rerum causa.

Probatur ex Scripturis. Psal. 113. v. 3. *Omnia quæcumque voluit fecit. Sapient. 11. v. 26. Quomodo posset aliquid permanere, nisi tu voluisses? Ephes. 1. v. 11. Operatur omnia secundum consilium voluntatis suæ.*

Ratio est manifesta: *Cum enim, ait hìc S. Th. q. 19. art. 4. Deus sit primum agens, per intellectum & voluntatem cuncta causare dicendum est. Nihil quippè aliud in agente spirituali deprehendi potest, præter scientiam, voluntatem & potentiam executivam; sive hæc distinguatur à scientia & voluntate, sive non.*

Et certè si Deus ut agens naturale res extra se produceret, ad certos effectus certumque finem esset determinatus, ac necesse foret eum ab alio dirigi, ut finem attingat quem non cognosceret, sicut sagitta, ut scopum attingat, debet dirigi à sagittario: atqui Deus ad certum ac determinatum finem certosque effectus non est determinatus, sed seipsum dirigit, ac agendi finem sibi præfigit; ergo Deus non est rerum causa ut agens naturale; ergo voluntas Dei ut libera facultas, est rerum causa.

Quæres, quo sensu tam scientia quàm voluntas in Deo sit rerum causa; & utra sit propinquior seu immediatior?

Resp.

Resp. rem totam ab aliquibus exponi, servata proportione, exemplo artificis creati, in quo hi actus distinguuntur. 1. Intellectus proponit modum operis faciendi. 2. Voluntas consentit, & modum propositum approbando amplectitur. 3. Intellectus imperat executionem. 4. Sequitur executio ad imperium intellectus. Ita, servata proportione, (neque enim est in Deo sicut in nobis realis actuum distinctio & multiplicitas) scientia in Deo est causa dirigens & proponens varios modos quibus res fieri possit. 2. Voluntas eligit ac determinat unum ex illis modis. 3. Intellectus imperat ut modus à voluntate selectus executioni demandetur. 4. Potentia Dei exequitur quod fuit ab intellectu propositum & à voluntate decretum.

Gonet.
2. disp. 5.
de cau-
salitate
scientiæ
Dei ar.
1. §. 1.

Thomistæ ajunt scientiam Dei non solum dirigere Deum in productione creaturarum, sed etiam imperare & exequi immediatè earum productionem, per actum imperii formaliter immanentem & virtualiter transeuntem, quod ad eas immediatè dirigitur: unde nullam aliam potentiam executivam agnoscunt in Deo, quam ejus intellectum practicum. Illam autem scientiam quam ajunt esse rerum causam, dicunt esse scientiam visionis; non quidem præcisè ut intuitiva est objecti, sed quatenus illud approbat & adjunctum habet voluntatis decretum.

Alii rem sic explicant, duosque dumtaxat actus in Deo existimant sufficere, nempe scientiam practicam, & decretum efficax. Scientia Dei practica, est causa rerum, in genere causæ exemplaris: voluntas seu decretum, in genere causæ efficientis. Scientia habet vim dirigendi per modum ideæ: voluntas vim producendi per modum principii activi. Et ratio est, quia voluntas Dei per se efficax est; ergo nec opus est novo imperio intellectus, nec alia potentia exequente. Hinc sequitur voluntatem esse causam rerum magis immediatam, quam scientiam; siquidem scientia dirigit per modum ideæ, deinde voluntas eligit & efficaciter exequitur quod propositum est.

ARTICULUS OCTAVUS.

Utrum voluntatis divinæ assignari possit aliqua causa.

Sensus propositæ quæstionis non est, utrum ratio & causa aliqua reddi possit cur Deus in ordine, v. g. naturali, hos potius effectus quam alios producere voluerit; & in ordine gratiæ istum potius quam alium ad fidem efficaciter vocare: in his etenim rebus tota ratio facti est voluntas facientis: hunc vocat, alium relinquit; hujus miseretur, alium indurat seu indurari permittit, quare? *O altitudo!*

Quæstio igitur in eo est, numquid sicut unum attributum alterius attributi, si non causa, saltem ratio esse potest, ut v. gr. immutabilitas æternitatis &c. ita volitionis rei quoad determinationem, altera volitio sit ratio, & quomodo: seu utrum inter volitiones Dei sit aliquis ordo statuendus.

Ubi observa 1. cum Becano, de triplici causa moveri posse quæstionem, nempe de efficiente, meritoria, & finali.

Observe 2. cum eodem, tria in decreto Dei spectari posse. 1. actum divinæ voluntatis secundum entitatem suam increatam, qui est ab æterno. 2. effectum illius actus, qui datur in tempore, ut gratia & gloria. 3. terminationem divini actus ad hunc effectum, quæ pariter ab æterno est. Nam si Deus ab æterno liberè voluit ac decrevit cōferre nobis gratiam & gloriam in tem-

tempore, necesse est, ut volitio seu decretum Dei ab æterno fuerit liberè terminatum ad futuram gratiam & gloriam, tãquam ad rem volitam & decretam.

Quæritur igitur 1. Utrum voluntatis Dei sit aliqua causa efficiens. 2. Utrum actus divinæ voluntatis secundum entitatem suam increatam possit habere causam meritoriam aut finalem. 3. Utrum effectus illius actus, nempe gratia vel gloria, possit habere utramque causam. 4. Utrum terminatio divini actus ad gratiam, vel gloriam, possit illam habere.

PRIMA CONCLUSIO.

Divinæ voluntatis nulla potest assignari causa efficiens.

Ratio est manifesta. Divina quippe voluntas non distinguitur ab entitate seu substantia Dei: cum igitur divinæ substantiæ nulla sit causa efficiens, quia ex S. Aug. L. 83. quæstionum q. 28. omnis causa efficiens maior est eo quod efficitur, Deo autem nihil majus esse possit; consequenter nec divinæ voluntatis ulla potest esse causa efficiens.

Probat hic q. 19. art. 5. S. Th. ex simplici Dei natura. *Cum Deus, inquit, unico & simplicissimo actu velit omnia in sua bonitate, ejus voluntatis nulla prorsus causa est.* Quod illustrat exemplo & comparatione intellectus divini, qui cum unico intuitu conclusiones in principiis intueatur, cognitio principiorum non dicitur causa cognitionis conclusionum; id enim non est causa sui ipsius: ita pariter, cum divina voluntas unico actu reali & entitativo velit & finem & media ad finem, volitio unius non est causa volitionis alterius.

SECUNDA CONCLUSIO.

Actus divini decreti secundum entitatem suam increatam non potest habere causam meritoriam.

Ratio est, quia actus ille hoc modo spectatus est ipsamet Dei substantia seu divinitas: at divinitas non habet causam meritoriam, nemo enim mereri potest divinitatem tamquam præmium.

TERTIA CONCLUSIO.

Effectus divini decreti, v. g. gratia & gloria, qui confertur in tempore, potest habere causam meritoriam.

Probat, quia Christus per suam mortem ac passionem meruit nobis omnia dona gratiæ & gloriæ. Ephes. 1. v. 3. *Benedixit nos omni benedictione spirituali in Christo.* Et c. 4. v. 7. *Unicuique nostrum data est gratia secundum mensuram donationis Christi.* Et Rom. 3. v. 24. *Iustificati per redemptionem, quæ est in Christo Jesu.* Et verò cum vita eterna seu gloria nobis tamquam præmium & merces proponatur, necesse est ut meritis gratiæ tamquam corona justitiæ rependatur, juxta istud Christi Matth. 5. v. 12. *Gaudete, & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cælo.* Et Apostolus Rom. 2. v. 6. *Deus reddet unicuique secundum opera ejus: iis quidem qui secundum patientiam boni operis, gloriam, & honorem, & incorruptionem, quærunt vitam æternam.* Et 2. ad Timoth. 4. v. 8. idem Apostolus ait: *In reliquo reposita est mihi corona justitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die justus Judex: non solum autem mihi, sed & his qui diligunt adventum ejus.*

QUAR-

QUARTA CONCLUSIO.

Libera terminatio decreti divini ad effectum futurum, quæ ab æterno facta est, potest habere causam meritoriam: idest, Deus ab æterno potuit discernere & velle dare nobis aliqua dona propter futura merita.

Sequitur hæc conclusio ex dictis. Namque fieri non potest ut Deus propter merita donet alicui gloriam in tempore, nisi ab æterno voluerit seu decreverit id facere: qui ergo potest mereri effectum divinæ prædestinationis, nempe gloriam, potest etiam mereri, ut prædestinatio divina terminetur ad illum effectum; hæc enim simul connexa sunt.

QUINTA CONCLUSIO.

Actus divinæ volitionis secundum entitatem suam increatam non potest habere veram causam finalem: potest tamen, nostro intelligendi modo, una volitio esse causa finalis alterius.

Probatur prima pars. Quia vera causalitas finis in eo consistit, quod sui amore ac desiderio moveat voluntatem ad electionem mediorum. Unde requiruntur duæ distinctæ actiones ad causalitatem finis, una, qua voluntas amat finem; altera, qua voluntas ex amore finis movetur ad electionem mediorum: atqui non sunt in Deo duæ distinctæ actiones, quarum una velit finem, altera velit media, sed unico ac simplicissimo actu vult finem & media, sicut unico ac simplicissimo actu cognoscit principia & conclusiones: ergo volitio Dei, qua vult media, non habet veram causam finalem.

Probatur secunda pars. Quia licet non sint in Deo duæ actiones realiter distinctæ, quarum una velit finem, altera velit media; sunt tamen, nostro intelligendi modo, distinctæ. Deum enim hac in vita concipimus per conceptus varios, inadæquatos, magis vel minus explicitos, & ideo concipimus illum quasi uno actu velit media, & alio finem: ergo finis uno actu volitus à Deo, potest esse ratio volendi media alio actu, secundum nostrum concipiendi modum. Hoc pacto Deus amando suam bonitatem tamquam finem, censetur moveri ad amandas creaturas, tamquam media; ac proinde bonitas Dei amata per modum finis, est quasi ratio amandi creaturas per modum mediorum. Hoc sensu dicitur Proverb. 16. v. 4. *Universa propter semetipsum operatus est Dominus. Quæ particula, propter, arguit causalitatem finalem.* Cum Deus, ait S. Th. hic q. 19. art. 2. ad 2. *alia à se non velit, nisi propter finem qui est sua bonitas, non sequitur quod aliquid aliud moveat voluntatem ejus, nisi bonitas sua.*

SEXTA CONCLUSIO.

Effectus volitionis seu decreti divini qui confertur in tempore, potest quidem habere veram causam finalem respectu nostri; non tamen propriè ac strictè loquendo respectu Dei.

Probatur 1. pars. Quia cum omnes effectus Dei sint veræ creaturæ, ad
Deum

Deum referuntur tamquam ad veram causam finalem increatam. Similiter inter ipsos effectus creatos unus potest ad alium referri tamquam ad finem. V. g. Incarnatio ad redemptionem generis humani, gratia ad gloriam; & hæc omnia vera sunt respectu nostri qui uno actu v. gr. amamus Deum, & alio media quæ ducunt ad Deum; uno actu gloriam, & alio media quibus ad eam pervenimus: at non ita est in Deo.

Itaque probatur 2. pars. Quia ex dictis Conclusionem quinta, Deus non duplici, sed uno ac simplicissimo actu vult finem & media: ergo licet Deus velit omnes creaturas esse media in ordine ad suam bonitatem; & similiter inter ipsas creaturas velit unam esse finem alterius, tamen non vult unam propter aliam: quia ut dictum est, non duobus, sed unico actu reali vult & finem & media.

Attamen, nostro concipiendi modo, ut diximus in quinta Conclusionem, intelligimus, Deum unum velle tamquam medium, & aliud tamquam finem.

Hinc intelliges quo sensu S. Th. hic qu. 19. art. 6. in corpore dicat, *in Deo velle finem, ipsi causam non esse volendi ea quæ sunt ad finem; sed tamen velle ea quæ sunt ad finem ordinari in finem*. Vult ergo, inquit S. Th. Deus hoc esse propter hoc, sed non propter hoc vult hoc. Posterior propositio falsa est, quia volitio unius rei non est Deo vera causa, cur velit aliam; utramque enim vult unico ac simplicissimo actu: prior verò propositio est vera; quia Deus vult unam rem esse causam finalem alterius; non quidem respectu sui, sed respectu nostri.

U L T I M A C O N C L U S I O.

Terminatio volitionis seu decreti divini ad effectum futurum, quæ ab æterno facta est, non habet etiam veram causam finalem respectu Dei, sed tantum respectu nostri.

Prima pars patet ex dictis. Quia licet Deus voluerit ab æterno suam volitionem terminari ad effectum futurum, propter bonitatem suam increatam, non per veram causalitatem finis: quia non sunt, ex dictis sæpius, distincti actus in Deo, quorum uno voluerit suam bonitatem, alio terminationem sui decreti ad futurum effectum.

Secunda pars etiam manifesta est. Quia possumus nos illam terminationem referre ad honorem Dei tamquam ad causam finalem per veram causalitatem finis: possumus etiam amare Deum, tamquam finem; & ex illo amore velle omnia alia referre ad Deum per distinctum actum.

A R T I C U L U S N O N U S.

Utrum sit aliquis ordo secundum prius & posterius inter divina decreta.

Certum est 1. inter divina decreta nullum esse ordinem realem secundum prius & posterius ratione existentiae; quia unum ab alio realiter non distinguitur, nec unum est alio prius tempore, cum in Deo, una sit ac simplicissima entitas eaque æterna.

Certum est 2. nullum esse ordinem naturæ ac veræ causalitatis; quia nulla re ipsa in divinis causa est, ubi nulla dependentia unius ab alio.

Cer-

Certum est 3. nullum quoque esse ordinem originis aut emanationis; quia nullum decretum est ab alio, tamquam à sua origine, quomodo Filius est à Patre, Spiritus Sanctus à Patre & Filio; nullum pariter decretum ab alio profluit via emanationis, qua ratione intelligimus attributa fluere seu dimanare ab essentia.

Quæstio igitur est duntaxat, an inter divina decreta sit aliquis ordo virtualis secundum prius & posterius; qui ordo dicitur simplicis præsuppositionis, seu instantis à quo & meræ præcisionis, non instantis in quo & negationis; quatenus scilicet unicus ac simplicissimus secundum entitatem divinæ voluntatis actus ratione suæ infinitatis æquivalet per se, ac intrinsecè diversis ac realiter distinctis creatæ voluntatis actibus.

C O N C L U S I O.

Admittendus est inter divina decreta ordo aliquis virtualis, & secundum nostrum intelligendi modum inter decreta divinæ voluntatis.

Probat. Quia ad hunc ordinem secundum prius & posterius stabilendum, sufficit tum virtualis quædam distinctio inter divina decreta, tum quædam inter illa virtualis præsuppositio ac veluti connexio & dependentia, tum denique quod ordo ille nullam in se involvat imperfectionem: atqui 1. est quædam virtualis distinctio inter divina decreta, qua fit, ut unus & simplicissimus actus quoad entitatem propter suam perfectionem æquivalens sit pluribus actibus in voluntate creata distinctis. Quid enim huic decretorum distinctioni virtuali obstaret? Summa Dei simplicitas? At hæc non obstat virtuali distinctioni inter intellectum & voluntatem divinam, & inter utriusque facultatis actus; imò nec virtuali distinctioni attributorum tum ab essentia tum ab invicem. Quare igitur obstaret distinctioni virtuali decretorum divinorum? 2. est quædam præsuppositio ac veluti connexio inter divina decreta, in quantum scilicet unius objecti volitio est veluti ratio volendi aliud, & concipitur à nobis velut alterius causa virtualis. Ita volitio finis, prior est volitione mediorum; volitio meriti, prior volitione præmii; volitio redemptionis hominum, volitione Incarnationis &c. Et verò datur ordo secundum prius & posterius inter intellectum & voluntatem, actus enim intellectus præcedit actum voluntatis cui prælucet; quidni pariter inter actus voluntatis? 3. denique talis ordo divinorum decretorum nullam involvit imperfectionem, imò potius arguit in Deo perfectionem infinitam, per quam scilicet simplex divinæ voluntatis entitas pluribus distinctis æquivalet. Aliunde verò si varia illa signa seu instantia rationis, ordinemque secundum prius & posterius nostro concipiendi modo à divinis sustuleris, nullatenus poterunt exponi mysteria Trinitatis, Incarnationis, prædestinationis &c.

Quæres, qualis & unde repetendus sit divinorum decretorum ordo?

Resp. ordinem illum repeti debere ex ordine quem objecta illorum decretorum servant inter se, prout à divina voluntate hoc vel illo modo ordinata sunt ac disposita. Revocari autem potest ad ordinem qui est 1. inter finem & media: prius enim intenditur finis, tum eliguntur media ad illum finem obtinendum necessaria. Ita prior est in Deo voluntas reparandi hominem quàm voluntas Incarnationis. 2. inter ipsa media inter se comparata. Illud quippe medium alio prius concipitur, quod est propinquius fini, non quidem digni-

dignitate, sed causalitate: tale est donum finalis perseverantiæ respectu vitæ æternæ. 3. inter meritum & præmium. Sic volitio meritorum, prior est volitione præmii, quia non datur præmium nisi propter meritum. 4. inter subjectum & formam; hominem v.g. & gratiam quæ ipsi confertur. Prius enim est in decreto Dei velle subjectum, quàm formam ipsi accidentalem; hominem, v.g. creare, quàm velle ipsi gratiam concedere.

ARTICULUS DECIMUS.

*An sit in Deo vera, sincera, formalis ac beneplaciti voluntas salvandi omnes;
& an Christus pro omnibus mortuus fuerit.*

UNico articulo hæc duo simul complectimur, quæ sunt inter se ita connexa, ut separari invicem non possint: tum quia Apostolus 1. ad Timoth. 2. v. 4. 5. 6. & voluntatem Dei pro salute omnium, & mortem Christi pro omnibus simul conjunxit. Qui omnes homines, inquit, vult salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Unus enim Deus unus & mediator Dei & hominum homo Christus Jesus: qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus. Tum quia voluntas Christi conformis semper fuit voluntati divinæ: si ergo pro salute omnium mori Christus voluit, pro certo haberi debet, Deum velle omnium salutem.

Vasquez in 1. part. S. Thom. visus est hæc duo separasse. Disp. enim 95. c. 6. docet, Deum eorum parvulorum nolle salutem, quibus remedia salutis applicari nullo modo possunt; & disp. 96. cap. 3. scribit, Christum pro omnibus etiam parvulis mortuum esse: quæ duo pugnarent inter se, si Vasquez putaret Christum pro parvulis ea intentione mortuum, ut pretium sanguinis sui pro illis Patri suo obtulerit; at mortuum tantum intelligit Vasquez, quantum ad causæ communitatem, & magnitudinem atque potentiam pretii, non quantum ad intentionem offerentis: ista etenim semel præsupposita offerentis intentione, negari non potest, quin sit in Deo voluntas salvandi istos parvulos; porro negat Vasquez velle Deum illos salvos fieri. Quamvis Deus, inquit citata disp. 95. cap. 6. ex seipso ante omne peccatum velit omnibus beatitudinem voluntate illa primaria & antecedenti; prævisio tamen peccato primi parentis & voluntate consequenti talem prævisionem, jam non voluit gloriam iis quibus nec concessit aliquo modo posse applicari remedia, sed voluntate consequenti peccatum primi parentis, voluit eos à regno excludere. Quæ Vasquezii sententia nostro quidem iudicio, extenuare ac imminuere videtur generalem illam, quæ in Deo est, veram ac sinceram salvandi omnes voluntatem.

Tom. I. p.
716. col.
1. nu. II.

Ibidem p.
703. col.
2. nu. 31.

Status questionis.

Ex Articulo quinto superiori repetendum est & animo hic recolendum, quid sit in Deo voluntas signi, & beneplaciti; quid voluntas antecedens, & consequens; absoluta, & conditionata; efficax, & inefficax.

Non hic quæritur utrum Deus absoluta, consequente ac efficaci voluntate omnes homines salvos esse velit: huiusmodi enim voluntas semper impletur; certum autem est non omnes homines salvos fieri. Multi vocati, pauci electi.

Neque etiam quæritur utrum antecederet ad prævisum originale peccatum, voluerit Deus omnium salutem: id fatentur, qui nobis hic adversantur.

Quæstio etiam non est utrum præsupposito peccato originali, Deus voluntate saltem signi aut simplicis complacentiæ otiosæ ac sterilis, velit omnes salvos fieri: non recusant id fateri, quos hic impugnamus.

Quæstio igitur est, utrum Deus præviſo ac præsupposito peccato originali, (à quo, ut antea diximus, antecedens voluntas non abstrahit) velit, voluntate non tantum signi, externa, figurata & metaphorica, sterili, & otiosa, sed etiam voluntate beneplaciti, interna, vera, reali & formali, antecedente, conditionata, & activa alios, quam prædestinatos salvos fieri.

Quæstio autem movetur non tantum pro præſenti naturæ lapſæ ſtatu, ſed etiam innocentis: non deſunt inter Theologos, qui negant Deum in ſtatu etiam innocentie voluiſſe, omnes Angelos ſalvos fieri. Ita Eſtius in L. I. Sent. diſt. 46. paragr. 3. num. 4. Quam Eſtii ſententiam tenentur ſequi, quotquot à Deo excludunt voluntatem beneplaciti inefficacem quæ non impleatur, tamquam Deo indignam ejuſque virtuti & omnipotentie injurioſam. Porro non omnes Angelos ad finalem beatitudinem perveniſſe, certo certius eſt.

Pariter cum quæritur utrum Chriſtus ſit mortuus pro omnibus, controverſia non eſt utrum quoad ſufficientiam pretii, vel cauſæ communitatem, vel efficacem reſpectu finis pretii applicationem, vel propter ſolam electorum ſalutem mortuus fuerit: nemo quippe dubitat, infiniti pretii ac valoris eſſe ſanguinem Chriſti; nemo dubitat cauſam propter quam mori voluit, naturam ſcilicet humanam, omnibus communem eſſe: nemo neſcit non omnibus efficaciter quoad finis aſſecutionem applicari pretium ſanguinis Chriſti, ſiquidem non omnes ſalvantur. Fatentur etiam Janſeniani, non eſſe mortuum Chriſtum pro ſola electorum ſalute, ſed etiam pro temporalibus gratiæ auxiliis quæ reprobis fidelibus conceduntur.

Quæſtio igitur eſt, utrum eo animo eaque intentione pro omnibus mori Chriſtus voluerit, ut pretium ſanguinis ſui Deo Patri obtulerit non pro ſolis prædeſtinatis, ſed etiam pro omnibus hominibus, maxime verò fidelibus quibus ſanguinis ſui pretium voluerit applicari.

Eò igitur tota reducitur præſens controverſia.

I. An ſit dogma fidei, Deum alios (fidelis ſcilicet) quam prædeſtinatos, verè ac ſincerè velle ſalvos fieri; & Chriſtum pro aliis quam pro prædeſtinatis, mortuum eſſe, ac ſanguinis ſui pretium Deo Patri obtuliſſe.

II. An vera ſit, pia, Catholica, & ad fidem proximè accedat ſententia quæ affirmat, & Deum verè, ſincerè & ex animo ſeu beneplacito velle omnium prorsus hominum ſalutem; & Chriſtum eo animo ſeu ea intentione mortuum, ut pretium ſanguinis pro ſalute omnium hominum Deo Patri obtulerit.

ERRORES.

Circa voluntatem Dei ſalvandi omnes, & mortem Chriſti pro omnibus errarunt Pelagiani & Semipelagiani, Prædeſtinatiani, Calvinus Janſenius

PELAGIANI ET SEMIPELAGIANI.

In multis hic aberrarunt Pelagiani ac Semipelagiani.

I. Pelagiani aſſerebant, Deum omnes quidem homines velle ſalvos fieri ſi ipſi

si ipsi velint, sed hanc eorum voluntatem solis naturæ viribus, non divinæ gratiæ auxilio; Semipelagiani verò quibusdam initiis seu naturæ conatibus, desideriiis salutis, ac fidei exordiis deputabant.

II. In eo peccabant etiam Semipelagiani, quòd statuerent ita Deum velle omnes homines salvos esse, si ipsi velint, ut hujusmodi conditionem etiam in parvulis præmatura morte extinctis locum habere arbitrarentur. Cum verò in illis præsentem assignare non possent voluntatem, ad futuram confugiebant, quàm habituri fuissent, si ad pleniorē pervenissent ætatem.

III. In eo quòd vellent prævisa opera bona etiam ex gratia, Deo certam esse legem, regulam ac conditionem, qua certò & quasi ex condicō movebatur, & excitabatur ad gratiam largiendam.

IV. In eo quòd unam duntaxat generalem, communem & indifferentem Dei pro salute omnium hominum voluntatem ac Christum aqualiter, nulla facta speciali electorum discretione ac dilectione, pro omnibus sanguinem fudisse agnoscerent.

V. denique in eo maximè errarunt Semipelagiani, quòd contenderent ita Deum velle omnes salvos fieri, seu ex se paratum esse salutem illis impertiri, si ipsi quærerent, si peterent, si pulsarent, ut aliter salvare illos Deus non posset, nisi præmissis illis dispositionibus: quæ profectò sententia divinæ omnipotentiae plurimùm detrahit ac derogat.

Errores istos ut cautiùs declinaret Augustinus, & adversus Pelagianos commodiùs refelleret, ad varias hujusce Apostoli sententiæ, *Deus vult omnes salvos fieri*, interpretationes excogitandas compulsus fuit: unde factum, ut nonnullis etiam ex nostris visus fuerit voluntatem illam Dei non ad omnes, sed ad solos prædestinatos retulisse. Ita Molina Concord. qu. 19. art. 6.

disp. 1. *Cessat*, inquit, *objectio quam sæpius Augustinus repetit, quæque in causa fuit ut testimonium Pauli non de omnibus universim hominibus exponeret, sed ad tres illas expositiones relatas confugeret.* Vasquez pariter in 1. part. S. Thom. disp. 83. cap. 1. S. Augustinus, inquit, *testimonium Pauli nusquam explicat de voluntate beneplaciti, quæ revera in Deo sit circa salutem omnium hominum; sed tribus aliis modis, quibus planè eam voluntatem beneplaciti circa omnium salutem negat.*

Hos sequitur & ipse Petavius Tom. 1. Theologic. dogmatum Lib. 9. cap.

15. num. 2. Augustinus, inquit, *expressè ac disertè negat, Deum omnes omnino salvos esse velle; sed eos solos asserit velle, quos ex aeterno prædestinavit.* Et

num. 3. Quocirca, inquit, *ex mente illius asseverandum est, reprobis in massa damnabili derelictis Deum auxilia quædam gratiæ velle concedere sine dandæ gloriæ voluntate.* Verùm, pace illorum dixerim, paulò liberiùs August. deserunt, quem causæ Catholica hic eripere, summo præsidio eam fraudare est. Quapropter in decursu hujus disputationis ostendemus, sanctum Doctorem tribus dictæ Apostoli sententiæ expositionibus, unum duntaxat excludere voluisse perversum hæreticorum sensum, non Catholicam expositionem de voluntate Dei salvandi omnes.

PRÆDESTINATIANI.

De Prædestinatianis data opera egimus, ubi de variis circa modum agendi gratiæ erroribus. Quæ eo loci dicta sunt, consulenda. Hoc unum hic retulisse sufficiet, in eo potissimùm errorem Prædestinatianorum positum fuisse, quòd dicerent ex hominibus alios ad sempiternum exitium, alios verò ad

gloriam sola Dei voluntate ab æterno destinatos fuisse: primis nihil prodesse, si quæ sint bona eorum opera; aliis verò non nocere, quæ perversè interdum operantur: Deum nolle omnes salvos fieri; nec Christum pro omnibus, sed pro solis prædestinatis mortuum fuisse. *Prædestinatorum hæresis*, ait Sigebertus Gemblacensis Monachus ad ann. Christi 415. hoc tempore incæpit serpere, qui ideo *Prædestinati* vocantur, quia de prædestinatione & divina gratia disputantes asseriebant, quòd nec piè viventibus prosit bonorum operum labor, si à Deo ad mortem prædestinati fuerint; nec impiis obsit; quòd improbè vivant, si à Deo prædestinati fuerint ad vitam. Quæ assertio, pergit Sigebertus, & bonos à bonis arcebat, & malos ad mala provocabat.

Inter articulos quos Lucidus Presbyter revocavit in Libello emendationis quem Episcopis Gallicanis obtulit, isti leguntur. *Damno vobiscum*, inquit, *Apud Sirmond.* 1. illum qui dicit, humanæ obedientiæ laborem divinæ gratiæ non esse iungen- *Tom. 4. p.* dum. 2. Qui dicit post primi hominis lapsum ex toto arbitrium voluntatis extin- *418. B.* ctum. 3. Qui dicit quòd Christus Salvator noster mortem non pro omnium salute suscepit. 4. Qui dicit quòd præscientia Dei hominem violenter compellat ad mortem, vel quòd cum Dei pereant voluntate, qui pereunt. 5. Qui dicit alios deputatos esse ad mortem, alios ad vitam esse prædestinatos.

Prædestinationum dogmata renovavit nono Ecclesiæ sæculo Gothescalcus Monachus, de quo plura dicta sunt cum de gratia disputabamus.

M I S E R I C O R D E S.

In alium extremum errorem Prædestinationis è diametro contrarium lapsi fuere, qui *Misericordes* appellantur, quales fuere Origenistæ. Illi, ait S. August. L. 21. de Civit. Dei cap. 18. num. 1. multò maiorem misericordiam Deo tribuunt erga humanum genus. Dicunt enim de malis & infidelibus hominibus divinitus quidem verum prædictum esse, quòd digni sunt pœna: sed cum ad iudicium ventum fuerit, misericordiam esse superaturam. Donabit etenim eos, inquiunt, misericors Deus precibus & intercessionibus Sanctorum suorum. Quam sententiam sanæ fidei adversari asserit cap. 24. Alioqui, ait, nulla causa est, cur non etiam nunc pro diabolo & Angelis ejus oret Ecclesia. *Tom. 7. p.* *617. F.*

Extendunt ergo illi divinam misericordiam ac beneficium mortis Christi ad damnatos homines, quos à suppliciis suis aliquando liberandos, & æterna vita donandos fore confidebant. Plures eorum ordines distinguit ibidem S. Doctor cap. 19. 20. 21. & 22. Alii ab æterno supplicio omnes etiam infideles promiscuè liberandos asseriebant. Alii eos tantum qui Christi Baptismate abluti, participes corporis ejus facti fuerant, in quacumque hæresi vel impietate fuerint. Alii solos Catholicos. Alii eos solos qui in Ecclesia Catholica perseverassent, quamvis in ea malè viventes. Alii denique putabant, eos tantummodo arduos illius æternitate supplicii, qui pro peccatis suis facere dignas elemosynas negligunt: juxta illud Apostoli Jacobi: *Judicium autem sine misericordia, illi qui non fecerit misericordiam.* Hos omnes solidè more suo refellit ibidem S. Doctor. *Jac. 2.* *vers. 13.*

C A L V I N U S.

Calvinus toto passim Opere de æterna Dei prædestinatione docet, Deum nolle omnes homines salvos fieri. Eadem ad fastidium inculcat toto Libro de

de occulta Dei providentia; ac rursus idem argumentum versat Lib. 3. Instit. cap. 24. nu. 16. ubi Catholicorum argumenta aut eludit, aut miserè depravat, & ad eas interpretationes detorquet, quæ voluntatem illam Dei ad solos electos restringunt ac limitant.

Non satis constare sibi videtur Calvinus, ut statuatur an illa Dei voluntas, quæ ex ejus mente Deus non vult omnes homines salvos fieri, prior sit, vel Posterior prævisione peccati originalis. Aliquando enim priorem, & ab omni peccati prævisione suspensam illam esse, supponere videtur. *Non pari conditione creantur omnes*, inquit ille citato L. 3. Instit. Pag. 337. cap. 21. num. 5. *sed aliis vita æterna, aliis damnatio æterna præordinatur. Itaque prout in alterutrum finem quisque conditus est, ita vel ad vitam vel ad mortem prædestinatum dicimus.* Eodem tamen capite num. 7. videtur supponere reprobationem in demeritis subnixam esse. *Hoc consilium*, inquit, *quoad* Pag. 339. *electos in gratuita ejus misericordia fundatum esse asserimus, nullo humanæ dignitatis respectu: quos verò damnationi addicit, his justo quidem & irreprehensibili, sed incomprehensibili ipsius judicio vitæ aditum præcludi.*

Ex illa porrò non satis fixa & perspecta Calvini sententia, duæ inter Calvinianos subortæ sunt Sectæ: una *Antelapsariorum* dicta, quòd nempè doceant, Deum ante lapsum hominis & eo seposito, aliquos ad vitam, alios verò ad æternam mortem præordinasse: altera dicta *Postlapsariorum*, quæ post lapsum dumtaxat hominis, eoque supposito, docet, Deum aliquos nolle salvos fieri, sed æternis addicere suppliciis.

Multis Calvini discipulis durior & acerbior visa est prior sententia: quapropter ea rejecta, Calviniani ferè omnes contendunt voluntatem illam Dei ex Adami culpa suspensam esse, & cum ea necessariò conjunctam: qua culpa supposita dicunt, nec Christum pro omnibus fuisse mortuum, nec Deum velle omnes salvos fieri. Ita ferunt celeberrima Dordracenæ Synodi decreta ann. 1618. cap. 2. art. 8. ubi mortem Christi ad solos electos restringunt. *Fuit enim*, ajunt, *hoc Dei Patris liberrimum consilium, & gratiosissima voluntas atque intentio, ut mortis pretiosissimæ filii sui vivifica & salvifica efficacia se se exerceret in omnibus electis, ad eos solos fide justificante donandos, & per eam ad salutem infallibiliter perducendos.* Acta de Dordracæ p. 258.

Iisdem porrò rationibus ac motivis errorem illum tuentur Calvinistæ, quibus & ipsi Janseniani, omnem scilicet Dei voluntatem efficacem esse, nec sine injuria infinitæ Dei potentiæ inefficacem, quæ vitio creaturæ non impleatur, admitti posse: nullus enim homo est qui ejus voluntati possit resistere. Rem dilucidè ac paucis expresserunt Janseniani in Gallico Catechismo de Gratia. Nam ad illam interrogationem 66. *Vultne Deus solos electos salvos fieri?* Respondet. *Ita: eos tantum salvare vult, quos prædestinavit; at solos electos prædestinavit. Si vellet omnes ac singulos homines salvare, omnes reipsa salvarentur; quia omnia quæcumque vult in cælo & in terra facit, nec est qui possit ejus resistere voluntati.* Istud porrò argumentum tritum ac vulgare est apud Calvinistas.

Urget illud acerrimè Theodorus Beza: *Si verè*, inquit, *& simpliciter Deus vellet omnes salvos fieri, omnes necessariò ad salutem producerentur; quia voluntas ejus est omnipotentissima: at non omnes actualiter salvantur.* Urget quoque Hieronymus Zanchius, *cùm Dei voluntas*, inquit, *nulla ratione impediri possit, & sit omnipotentissima; idcirco nullo modo dici potest, Deum simpliciter & propriè velle omnes in universum homines salvos fieri.* In Apol. Colloq. Momp. De prædest. c. 5. Theol. II. & 12.

Petrus Molinaus cujus confessio ac votum refertur inter Acta Synodi Dor-

dracenæ, distinctionem voluntatis antecedentis & consequentis, de qua S. Damascenus L.2. Orthodoxæ fidei cap.29. quam & ipsi usurpant Arminiani, inverecundè carpit ac sugillat: *Hæc doctrina, inquit, si quæ alia, in Deum est contumeliosa; eumque accusat insipientiæ, & humanis affectibus induit, eique affingit imbecillia vota & desiderium inefficax &c.*

Nonne porro hæc ipsamet sunt absurda, quæ Sectatores Jansenii urgere solent adversus antecedentem, inefficacem & conditionatam Dei pro salute omnium voluntatem? Tanta scilicet est inter illos & Calvinianos in præsentī causa, & doctrinæ, & momentorum quibus eam muniunt, affinitas & consensio.

JANSENIUS.

Nulla in Jansenio sententia est, quæ magis à communi pietatis sensu abhorreat, & majorem in ipsum invidiam concitaverit, quàm ea, qua docet nec Deum verè ac propriè velle omnes homines salvos fieri; nec Christum pro omnibus, sed pro solis duntaxat prædestinatis mortuum fuisse. Errorem hunc arte tanta, tot æquivocationibus, effugiis ac verbis in speciem Catholicis involvunt ac dissimulant Jansenii discipuli, vix ut in ipsis apertè detegi ac revinci possit. Accuratè igitur eorum evolvenda est ac discutienda sententia.

Jansenius Lib.3. de Gratia Christi cap.20. data opera exponit locum Apostoli, *Deus vult omnes homines salvos fieri*. Et cap.21. expendit, quomodo Christus sit Redemptor omnium, pro omnibus crucifixus & mortuus. Hoc Tom.3. p. 157. *Ibidem p. 162. col. 1. B.* argumentum, inquit, jam olim ad nauseam usque à Pelagianis, præsertimque Massiliensibus inculcatum fuit, ut mirum sit recentiores tanto studio trita hæreticorum arma colligere, & absolata recudere. Postquam verò cap.20. tres ex Augustino interpretationes protulit, quarum prima est, Deum per accommodatam distributionem dici velle omnes salvos fieri, quia nullus nisi ex ejus voluntate salvus est; quo sensu Ludimagister dicitur omnes alicujus Oppidi pueros docere, non quòd omnes revera doceat, sed quòd quicumque docentur, ab eo doceantur. Secunda, ut vox ista, *omnes*, non pro singulis generum, sed pro generibus singulorum usurpetur: ut sensus sit, Deum velle ut multi ex quacumque gente, notione, conditione, sexu, ætate salutem assequantur. Tertia, Deus dicitur omnes velle salvos fieri, non quòd revera id per se, & in se velit, sed quòd imperet & faciat id nos velle: qua ratione Spiritus sanctus Rom.8. v.15. dicitur, *interpellare pro nobis gentibus inenarrabilibus*, quia nos interpellare facit. Postquam, inquam, tres illas interpretationes protulit, de quarta, quæ voluntatem illam ad omnes extendit, ait, *Ibidem p. 161. col. 1. B.* nullam esse necessitatem, ad illam Pelagianis omnibus probatam expositionem confingere, quasi omne alioquin effugium interclusum esset. Ad Auctoritatem verò Græcorum, Chrysostomi, Oecumenii, Theophilaeti, & aliorum qui interpretationem istam secuti sunt, Nulli, respondent, imperfectiùs de gratia quàm Græci locuti sunt, nec ulla difficultas de gratia magis lubrica est, quàm ista, in cujus intelligentia & ipse Augustinus usque ad Episcopatum hallucinatus est.

Ibidem non improbat, imò libenter amplectitur divisionem voluntatis Dei in antecedentem & consequentem quam excogitavit S. Joannes Damascenus Lib.2. de fide orthodoxa cap.29. Unam vocat primariam & bonitatis, quam Deus ex seipso in creaturis condendis concipit: alteram consequentem seu secundariam & justitiæ, quam propter superinductas ab hominibus circum-

circumstantias habere compellitur Significat ergo Damascenus, ait Jansenius, *ibid. col. voluntatem quam Deus ex se concepit, quando humanum genus instituit, quæque 2. A. omnia peccata hominis antecessit, fuisse bonitatis, ut homo gratiæ, salutis felicitatisque particeps fieret voluntatem autem consequentem esse iustitiæ, qua peccatores diversis suppliciis plecti vult ac jubet. Sed talis antecedens voluntas, pergit ibidem Jansenius, quamdiu res sine accessoriis circumstantiis consideratur, aliquid ad causandam gratiam sufficientem, aliaque media necessaria procurandæ saluti facit, utpote ex qua gratia primorum hominum sufficiens fluxit. Sed postquam peccata jam ab hominibus inducta considerantur, antecedens voluntas in sola præcisione mentis, adeoque nuda quadam velleitate nihil omnino gratiæ causante, consistere potest. Quod ex eo manifestissime patet, quia talem antecedentem voluntatem etiam erga damnatas creaturas sive hominum sive Angelorum Deus habet. Addit ibidem, doctrinam Damasceni de antecedente salutis omnium voluntate nihil omnino recentioribus prodesse, ut quæ optimè cum negandæ salutis & gratiæ sufficientis voluntate consistit. Quibus verbis innuit Jansenius, præsentis quæstionis punctum in eo non esse utrum sit in Deo voluntas antecedens pro salute omnium, quod non negat Jansenius, sed utrum ex illa defluant gratiæ verè sufficientes, quod negat.*

Docet igitur eò loci Jansenius,

I. Voluntatem illam Dei antecedentem pro salute omnium hominum, quæ dicitur bonitatis & creationis, terminari ad hominem præcisè in se, ut creatura est, abstractione facta lapsus illius in peccatum.

II. Voluntatem illam sterilem & otiosam non esse, sed actuosam, ex qua movetur Deus ad conferenda media saluti procurandæ necessaria, unde gratia sufficiens primorum hominum fluxit.

III. Post lapsum hominis, & considerato ejus peccato, Voluntatem illam in sola præcisione mentis consistere; adeoque in nuda quadam velleitate nihil omnino gratiæ causante.

IV. Talem antecedentem voluntatem etiam erga damnatas creaturas sive hominum sive Angelorum Deum habere.

V. Denique, recentioribus nihil omnino prodesse doctrinam S. Damasceni de voluntate Dei antecedente; quia illa etiam admissa, rectè fiat, Deum nolle hominem salvare, & veram ipsi sufficientem gratiam concedere.

Ex his inferunt multi, Jansenium in eo præcisè hic errasse, quòd nullam veram, beneplaciti & actuosam pro salute omnium hominum voluntatem antecedentem in Deo agnoverit. Istum revera sensum aperte indicare videntur verba ex ipso mox relata.

Verùm aliis in locis videtur Jansenius paulò temperasse quod durius scripserat; & agnovisse voluntatem illam Dei antecedentem non esse planè sterilem & otiosam. Namque eodem Lib. 3. de Gratia Christi cap. 17. docet, per illam voluntatem Deum paratum esse dare omnibus eam gratiam quam ante peccatum homini innocenti dederat. Non sufficit, inquit, prior gratia quam ante peccatum Deus homini conferebat, & etiamnum omnibus conferre paratus est, si voluntatem ejus usui sufficientem reperiret. Porro ut Dei voluntas antecedens activa dicatur, sufficit quòd parata sit omnibus aliqua divinæ gratiæ auxilia impertiri. Unde paulò post sic pergit Jansenius: Non est, inquit, illusoria Dei vocatio, & admonitio, & increpatio, & correctio Tribuit enim quidquid creature rationali à se conditæ ad audiendam sequendamque vocem suam necessarium

Ibidem p. 86. col. 2. D. E. rium fuit. Capite verò 27. Lib. 2. de Gratia Christi, ait, *multos divinæ gratiæ motibus in voluntate percelli, qui tamen ab ejus interna suasionē & inclinatione dissentiunt.* Deus porrò aliqua voluntate vult & intendit illud opus bonum ad quod provocat interna gratiæ suæ suasionē. Illa autem voluntas est tantum antecedens, neque penitus otiosa & sterilis.

Dicere igitur quis posset, Jansenium non omnino negasse omnem in Deo pro salute omnium voluntatem veram & aliquo etiam sensu activam.

Neque desunt momenta quibus istud suaderi possit.

I. Hæc ipsa voluntas antecedens, qua Deus ante peccatum & in statu innocentiae voluit omnes salvos fieri, etiam in statu præsentis perseverat: neque enim mutatur Dei voluntas quæ semper ex se fertur ad id omne quod rectum ac justum est, qualis est in se salus hominum; ergo eodem modo jam activa est illa voluntas, quo fuit in statu naturæ innocentis. Jansenius porrò agnoscit ante peccatum, Deum voluntate antecedente voluisse omnes salvos fieri, eisque suppeditasse media salutis assequendæ necessaria; ergo necesse est fateatur eandem jam superstitem esse ac perseverare voluntatem. Cum igitur cap. 20. & 21. Lib. 3. citati dixit, *antecedentem voluntatem in sola præcisione mentis & nuda velleitate nihil omnino gratiæ causante, tam in hominibus, quam in damnatis Angelis consistere*, intelligi potest de gratia quæ cum effectu conjungatur, seu quantum ad efficacem & absolutam salutis assecutionem: quia reipsa, virtute voluntatis hujus antecedentis, non magis salutem assequuntur reprobis in via adhuc constituti, quam damnati in inferis reclusi.

II. Systemati Janseniano nullatenus essenziale ac necessarium est, ut diximus agendo de gratia, negare aliquam esse in Deo antecedentem pro salute omnium voluntatem: atque salvum & integrum stat illud systema, sive asseratur, sive rejiciatur hujusmodi voluntas. Istud quippe unum cum illo necessario connexum est, quod gratiæ parvæ quas Deus reprobis largitur, viribus impares ac insufficientes sint relativè ad eorum concupiscentiam superandam; adeo ut nullus reprobis salvari possit. Sive autem dicatur voluntas illa Dei antecedens pro salute omnium, beneplaciti, realis, & non puræ complacentiæ, sive tantum signi, metaphorica & omnino sterilis; perinde est in Janseniano systemate. Error in eo versatur, quod (ut diximus) gratiæ parvæ, quas Deus virtute voluntatis antecedentis paratus est dare, inferiores sint, impares & insufficientes domandæ hujusce status concupiscentiæ. Sensum hunc apertè Jansenius expressit, cum dixit L. 3. de Gratia Christi cap. 17.

Ibidem p. 153. col. 2. E. non sufficere priorem gratiam, quam ante peccatum Deus homini conferebat, & etiamnum omnibus conferre paratus est, si voluntatem ejus usui sufficientem reperiret. Duo hic ait Jansenius: primum, Deum paratum jam esse gratiam prioris status etiam nobis conferre; ergo agnoscit etiamnum esse in Deo voluntatem illam antecedentem salvandi omnes, eamque non planè otiosam, sed activam esse. Alterum, gratiam illam quam paratus est dare, *usui voluntatis sufficientem non esse*: Hoc est, talem, qua voluntas, superiori dominante concupiscentia, ad opus bonum, & ad salutem uti non possit.

III. Vim hujusce momenti sentiunt ac fatentur, quibus datum est intima Jansenianæ doctrinæ arcana & mysteria penetrare, fidelissimi ejus discipuli Paulus Irenæus, Dionysius Raymundus, auctores quinque Articulorum: illi quippe omnes ultro agnoscunt Deum vera & reali voluntate etiam nunc omnium velle salutem. Quid ita? Quia probè norunt voluntatem illam rectè cohærere cum systemate Jansenii.

Paulus Irenæus disput. 6. art. 8. ad calcem Diar. pag. 267. col. 1. rem totam his verbis dilucidè exponit : *Ista, inquit, voluntas antecedens non eò solùm pertinet, ut Deus abstrahendo ab hominis lapsu, salutem omnium, quatenus homines sunt, optare dicitur ; sed generatim antecedens Dei voluntas fertur in id quod rectum, quod iustum, quod bonum secundum se est. Ita quia rectum est hominem converti, pœnitentiam agere, bonitatem Dei non contemnere, gratias ejus non respuere, ad Sacramenta accedere ; hæc omnia antecedente voluntate censetur Deus velle, licet spectatis singulis circumstantiis, non decreverit singulis efficaces gratias conferre, quibus ad salutem certò perveniunt, sine quibus certò ab salute excidunt. Ergo non eo solùm nomine antecedenti voluntate Deus omnium hominum salutem optat, quia omnes creaturas rationales ad beatitudinem fecit ; sed etiam quia cùm permultas gratias vel externas vel internas in reprobos diffundat, quibus iniustum est eos abuti, iisdemque aditum ad Ecclesiam suam patere velit, antecedente voluntate velle censetur omnes ad salutem pervenire, quia vellet ipsos obstinatos in malitia non manere.*

D.Nicole
Jansenii
discipuli
agnoscere
videntur
veram esse
in Deo
salvandi
omnes
voluntatem.

Lege & Dionysium Raymundum 1. part. cap. 6. art. 6. pag. 231. & seq. Et Epistolam ad Deckerium pro vindiciis Quenellii, pag. 51. 98. & 101.

D. Girard.

Auctores quinque Articulorum, Articulo quinto. *Veritati consentaneum est dicere, inquit, Christum pro omnibus omnino hominibus mortuum esse ac sanguinem fuisse : tum quia antecedenti voluntate salutem omnium voluit : tum quia sufficiens pro omnibus pretium obtulit. Falsum autem est & hæreticum dicere, Christum pro salute dumtaxat prædestinatorum mortuum esse ; cùm multis reprobis, omnibusque adeo iustificatis gratias, tradita à Thomistis notione, sufficientes meruerit, quibus ad salutem pervenire possent, quamvis nemo illis bene utatur & in accepta iustitia perseveret, nisi uberioribus illis & efficacibus auxiliis adjuvetur.*

Constat ex istis Jansenianorum testimoniis, Deum voluntate antecedente etiam nunc velle omnium hominum salutem, Quia vult id omne quod rectum, quod iustum, quod bonum secundum se est ; non tantùm voluntate signi, impropria & figurata, sed vera & reali. Constat ex illa voluntate defluere in reprobos & omnes iustificatos aliquas gratias non tantùm externas, sed etiam internas. Constat denique, Christum pro omnibus omnino hominibus mortuum esse, ac sanguinem fuisse. Non immeritò igitur diximus, Jansenianum systema id necessariò non postulare, ut omnino excludatur antecedens Dei voluntas pro salute omnium : neque in eo præcisè doctrinæ Jansenianæ error ac falsitas collocari debet.

Quippe si ab ipsis sectatoribus Jansenii postulaveris, utrum admittant in Deo antecedentem voluntatem salvandi omnes, non tantùm abstractione facta lapsus primi hominis, sed etiam eo supposito : respondebunt se admittere ; quia tali voluntate Deus vult quidquid in se bonum ac rectum est. Rursus si quæsieris an ea voluntas sit activa ? Reponent activam esse, ex qua Deus hominibus concedit, aut saltem dare paratus est gratias aliquas non tantùm externas, sed etiam internas. Iterum si roga-
veris utrum illæ gratiæ possint hominem perducere ad salutem ? Etiam affirmabunt ; at solita fraude & æquivocatione : nempe gratias illas absolute ac in se spectatas id posse, non verò relativè ad præsentis subjecti circumstantias ; atque in eo propriè versatur error. Denique si postulaveris an illa Dei voluntas antecedens sit vera, realis & beneplaciti ; an verò tantùm signi, seu figurata & metaphorica : utrumque perinde & promiscuè affirmabunt. Veram dicent & beneplaciti, quia Deus verè & internè vult

Quotmodis Janseniani eludant dogma Catholicum voluntatis Dei pro salute omnium, & mortis Christi pro omnibus.

quid-

quidquid in se bonum est. Figuratam etiam & signi voluntatem appellabunt, nempe respectu affecutionis finis: quia scilicet ex ista voluntate, quocumque tandem nomine donetur, nullus umquam salutem assequitur. Atque hoc respectu perinde est ac si nulla, vel meri signi foret voluntas. Quapropter Jansenius, ut jam diximus, Lib. 3. de Gratia Christi cap. 20. loquens de sententia S. Joannis Damasceni, eam quidem non rejicit, sed contendit recentioribus inutilem esse. Nihil omnino, inquit, hæc doctrina Damasceni de antecedente salutis omnium voluntate recentioribus prodest: ut que optimè cum negandæ salutis & gratiæ sufficientis voluntate consistit.

Tom. 3. p.
161. col. 2.
D.

Non minori arte ac dolo incautos fallunt circa mortem Christi pro omnibus: diceres eos nobiscum catholicè prorsus sentire. Interrogati utrum existiment Christum pro omnibus mortuum fuisse? Ultro concedent: Mortuus enim est, ait Jansenius Lib. 3. de Gratia Christi cap. 21.

Ibid. pag.
163. col. 1.
A.

pro universa Ecclesia toto orbe dispersa, & consequenter pro omnibus generibus, Regibus, privatis, nobilibus, ignobilibus &c. Si urgeantur, an mortuus fuerit etiam pro omnibus & singulis hominibus? Nec diffitebuntur: at intelligunt, quoad sufficientiam pretii, & causæ communitatem, humanam scilicet naturam omnibus communem. Rursus si postulaveris, an etiam quoad intentionem seu oblationem pretii sanguinis, Christus pro salute tantum prædestinatorum mortuus fuerit? Respondebunt, hæreticum esse id affirmare; sed quo sensu? quia etiam mortuus est pro temporalibus gratiæ auxiliis, quæ nonnullis reprobis saltem fidelibus conceduntur, qui tamen non salvantur: atque fatetur ipsemet Jansenius,

Ibidem p.
162. col. 2.
E.

phrasim istam, qua quis dicitur se pro aliquo redemptionem dare præ se ferre redemptionem, ex redimentis animo in usum ac liberationem captivorum offerri ac dirigi. . . . alioquin dici posset Christus etiam mortuus pro dæmonibus, quibus redimendis sine dubio pretium sanguinis ejus fuit sufficiens. Si verò istes, gratias illas temporales non alio consilio seu non alia intentione à Christo reprobis concedi, quàm ut salvi esse possint; quia gratia semen est gloriæ ad quam tendit & ordinatur: reponent, isto revera sensu Christum dici posse mortuum pro salute reproborum, quia illis meruit gratias quæ ex se, seu absolute spectatæ & in aliis circumstantiis, possent hominem ad vitam perducere: sed quæ relativè ad præsentis concupiscentiæ superioris circumstantias non possunt.

Denique non inviti fatebuntur reipsa voluisse Christum, eorum, qui pereunt, salutem: at ea, inquit, voluntate, quæ non rationis est, sed naturæ; id est, voluit motu naturalis cujusdam compassionis ortæ ex ipsa naturæ nostræ infirmitate: eo frè modo quo imminente morte, tædii ac timoris sensum pro infirmitate naturæ humanæ expertus fuit.

His solitis artibus & æquivocationibus sese illi perpetuò involvunt, illudunt Catholicis; ac nisi pressius coarctentur, ex eorum manibus elabuntur.

In quo igitur, inquires, præcisè consistit error Jansenianorum circa voluntatem Dei salvandi omnes, & mortem Christi pro omnibus?

Resp. In eo quod auxilia gratiæ, quæ Deus ex voluntate antecedente fidelibus reprobis concedit, vires pares & verè sufficientes non conferant, ut hic & nunc oppositam concupiscentiam superare possint.

Ratio aperta est. Quia gratia illa quæ virtute antecedentis voluntatis datur, est gratia propria innocentis naturæ: hujusmodi porro gratia, in

ria, in mente Jansenii, jam non sufficit, nec idonea est, utpote debili-
 or oppugnandæ superiori concupiscentiæ; seu, ut loquitur Jansenius,
Voluntas ejus usui sufficiens non est. In eo etiam fallitur Jansenius, quod
 existimet voluntatem Dei antecedentem abstrahere ab omnibus planè
 circumstantiis, etiam naturæ lapsæ: è contra S. Thomas docet eam
 abstrahere dumtaxat à circumstantiis personæ, consensu nimirum vel
 dissensu gratiæ.

Pariter error circa mortem Christi in eo versatur, quod pro omnibus
 ea intentione mortuus non fuerit, ut gratias mereretur quibus omnes pos-
 sent æternam salutem consequi: quia nempe non omnibus, sed solis præ-
 destinatis confert gratias illas sufficientes, seu delectationem illam cœle-
 stem, superiorem ac victricem, quæ sola potest ad salutem perducere,
 & in qua Jansenius virtutem sufficientem & efficaciam gratiæ reponit.

S C H O L A S T I C I.

Multos Ecclesiasticos Scriptores, ac Scholæ præsertim Thomisticæ Theo-
 logos in erroris sui defensionem appellare solent Jansenii discipuli: quasi
 illi omnes docuerint, Deum non alios, quàm prædestinatos, velle salvos
 fieri; atque Christum pro iis solis sanguinis sui pretium Deo Patri obtu-
 lisse. Majoris claritatis causa Theologos illos ad varias Classes revocant.

I. Ad eos qui nullam in Deo esse omnium hominum salvandorum
 voluntatem definiunt præter efficacem: quique idcirco hunc locum Apo-
 stoli, *Deus vult omnes homines salvos fieri*, ad solos prædestinatos refe-
 runt; & verba ista per accommodam distributionem, aut de generibus
 singulorum, non de singulis generum interpretantur.

II. Qui voluntatem hanc putant non extendi ad parvulos, quibus
 nulla humana industria potest applicari Baptismus; quales ii sunt qui
 in utero materno extinguuntur.

III. Qui nullam aliam esse existimant omnium salvandorum Dei vo-
 luntatem, quàm signi.

IV. Qui antecedentem quidem agnoscunt voluntatem; verum eam
 sic explicant, ut non versetur circa salutem ipsam, sed tantum circa
 ea quæ salutem antecedunt.

V. Ad eos qui solum inesse Deo opinantur erga omnium hominum
 salutem complacentiæ amorem.

VI. Denique, ad eos qui hujusmodi voluntatem Deo non propriè,
 sed metaphoricè tantum adscribi posse; in eoque non formaliter, sed
 dumtaxat eminenter illam esse decernunt.

Momenta hæc fusè prosequitur Auctor recentior in Tractatu de divi-
 nis Attributis Tom. 3. à pag. 1091. usque ad pag. 1166. quæ cum ille
 non dissolvat nec diluat, non levem suspicionem injicit, quæstionem
 istam sibi problematicam visam esse; atque ea ipsa SS. Patrum testi-
 monia, quæ profert, ut asserat *Deum omnes homines in statu naturæ cor-*
ruptæ velle salvos fieri, aliquo ex modis, quos ille recenset, exponi ac
 eludi posse; unde sequitur, doctrinam fidei circa præsens argumentum
 quasi in suspenso esse, & ad merum problema deduci: quod quid absur-
 dius, & in Religione periculosum magis?

His verò præmissis, fit

Pagina
1084.

PRIMA CONCLUSIO.

Deus omnes sive Angelos, sive homines in statu innocentiae verè ac sincerè salvos fieri voluit. Est contra Estium in 1. Sent. dist. 46. parag. 3. nu. 4.

Probatur: Quia eos Deus vera & sincera voluntate vult salvos fieri, quibus auxilia gratiae salutis assequendae necessaria subministrat: quo enim consilio, quove fine, media illa salutis conferret, nisi quantum in se est, vellet eos ad salutem pervenire? Atqui Qu. 2. hujus Tractatus Art. 1. demonstratum à nobis fuit, Angelis & Adamo innocenti concessum à Deo gratiae auxilium, quo, si voluissent, in accepta justitia perseverassent.

Tom. 10. p. 767. F. Tunc ergo, ait S. Augustinus Lib. de corrept. & grat. cap. 11. num. 32. dederat homini Deus bonam voluntatem, in illa quippè eum fecerat rectum: dederat adjutorium, sine quo in ea non posset permanere si vellet; ut autem vellet, in ejus libero reliquit arbitrio. . . . Si autem hoc adjutorium vel Angelo vel homini, cum primum facti sunt, defuisset; quoniam non talis natura facta erat, ut sine divino adjutorio posset manere si vellet, non utique sua culpa cecidissent: adjutorium quippè defuisset, sine quo manere non possent.

Tom. 3. p. 419. col. 1. B. C. Sententiam hanc ultro amplectuntur Jansenius, & quotquot cum ipso discrimen gratiae utriusque status admittunt. Habuit igitur, ait Jansenius Lib. 10. de gratia Christi cap. 1. Deus generalem voluntatem benevolentiae erga omnes, ex qua, quantum in se est, omnium beatitudinem aeternam voluit, omnibusque propterea beatitudinis consequendae media sufficientissima largitus est.

Mira hic, nec tacenda, Jansenianorum pugna & contradictio. Scilicet ferre illi non possunt admitti in Deo pro praesenti naturae corruptae statu voluntatem inefficacem & conditionatam, cui homo resistat, quae non impleatur, & suspensa sit ab aliqua conditione ex parte creaturae: quasi Deus, inquiunt, omnipotens non foret, & conditionem expectare teneretur, quae ab ipsomet dependet, quam dare & efficere potest si voluerit. Explodunt pariter gratiam versatilem libero voluntatis arbitrio permissam, quae videtur ipsis divinae derogare potentiae, ac Creatorem creaturae subicere &c. Atqui tamen haec omnia illi agnoscunt & admittunt in statu innocentis naturae: Quantum est in se, ait Jansenius mox citatus, Deus omnium beatitudinem voluit. En vera & beneplaciti voluntas; inefficax tamen & conditionata, quae impleta non fuit, cui pervicaciùs resistere Angeli mali, cæteris in accepta justitia perseverantibus. En quoque gratia versatilis libero Angelorum & Adami arbitrio permissa; qua bene usi sunt Angeli boni, cæteri verò, ut & Adamus ipse, non usi sunt. An dicent Janseniani ita detractum ac derogatum fuisse divinae virtuti & omnipotentiae in statu priori? Non puto. Desistant igitur Catholicos Theologos lacerare, ac tamquam reos violatae Dei omnipotentiae traducere, quòd haec omnia in praesenti etiam statui admittant. Oculos convertant ad statum naturae innocentis: scopulus ille est, ad quem omnia Jansenianorum argumenta contra voluntatem Dei inefficacem & conditionatam cui homo resistat, & contra gratiam hujusce status sufficientem libero voluntatis arbitrio permissam, allisa confringuntur.

Contradictionem hanc & pugnam sensit Estius, quam cum voluit declinare, in aliud extremum longè gravius delapsus videtur. Namque si Deus omnes Angelos salvare noluit, ut ille putat; ergo cum Calvino

vino dicendum, Deum aliquas creaturas innoxias & innocentes ad æternum exitium creare voluisse: atque nonnisi irriforiè & illudendo, gratias illis aliquas contulisse, quibus nolebat ut ad beatitudinem pervenirent. Ista sunt extrema, in quæ hinc & inde prolabantur, quicumque à regia, trita & communi Orthodoxorum via defleunt.

SECUNDA CONCLUSIO.

Certa fide tenendum est, Deum vera, interna & formali voluntate alios velle salvos fieri, quàm prædestinatos; & Christum non pro solis prædestinatis mortuum ac sanguinis sui pretium Deo Patri obtulisse; sed etiam pro aliis, saltem fidelibus qui per Baptismum gratiam justificantem seu sanctificantem adepti sunt.

Duæ sunt Conclusionis partes sigillatim probandæ.

Probatur prima pars Conclusionis.

I. Ex Scripturis, & primò quidem ex collatis simul versibus 39. & 40. capitis 6. S. Joannis, cum versu 12. capitis 17. Sic enim legitur cap. 6. *Hæc est autem voluntas ejus qui misit me Patris, ut omne quod dedit mihi non perdam ex eo, sed resuscitem illud in novissimo die. Hæc est autem voluntas Patris mei qui misit me: ut omnis qui videt Filium & credit in eum, habeat vitam æternam, & ego resuscitabo eum in novissimo die. Cap. 17. v. 12. dicitur: Quos dedisti mihi, custodiri: & nemo ex eis periit, nisi filius perditionis. V. 6. ejusdem capitis Christus dixerat: Manifestavi nomen tuum hominibus quos dedisti mihi de mundo. Tui erant, & mihi eos dedisti, & sermonem tuum servaverunt. Et v. 24. Pater, quos dedisti mihi, volo ut ubi sum ego, & illi sint mecum: ut videant claritatem meam quam dedisti mihi. Ex his testimoniis consequens est filium perditionis, nempe Judam, unum fuisse ex iis, quos Deus Pater Filio suo dederat, ut haberent vitam æternam, & ut viderent claritatem Christi in cælum assumpti. Datur ergo voluntas in Deo salvandi alios quàm prædestinatos; eos scilicet quos Pater Filio suo dederat ut salvi essent: porrò illi omnes salutem non sunt affecuti.*

Nihil non tentarunt post Estium Janseniani ut vim hujus argumenti eluderent. Particulam, *nisi*, quæ legitur in textu laudato, *Nemo ex iis periit, nisi filius perditionis*, auctoritate sua inverterunt in particulam adversativam, sed: quasi dictum à Christo fuisset: *Nemo ex eis quos dedisti mihi periit: sed tantum filius perditionis qui ex illis non erat.* Sicque illa contra fidem tum latini, tum græci textus gallicè reddiderunt in versione Montensi, *J'ai conservé ceux que m'avez donné; & nul d'eux ne s'est perdu: mais celui-là seulement qui étoit enfant de perdition: Nemo non videt quo consilio particulam, nisi, sic detorqueant, ne scilicet Judas unus inveniatur ex iis quos Deus Christo dederat, ut haberent vitam æternam. Vide quæ circa illam textus citati perverfam interpretationem scripsit eruditus Theologus in Libro cui titulus gallicè, *Observations sur la nouvelle defense de la version Francoise de Mons. Observation seconde.* Vide & disputationem Theologicam de prædestinatione hominum ad gloriam, auctore P. Carolo Joseph, Tricassino Concionatore Capucino parag. 5. secundæ partis puncto 1. 2. & 3.*

II. 1. ad

II. 1. ad Thessal. 5. v. 9. & 10. Non posuit nos Deus in iram, sed in acquisitionem salutis per Dominum nostrum J. C. qui mortuus est pro nobis. Nihil hoc testimonio clarius. Ibi enim agitur de voluntate Dei præparationem mediæ includente, quæ non tantum ad prædestinatos, (neque enim Thessalonicenses, ad quos scribebat Apostolus, omnes prædestinati erant) sed etiam ad quosdam reprobos extenditur.

Mitto alia plura, imprimis celebre illud Joan. 3. v. 16. Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret: ut omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam. Certè vox ista, mundus, ad solos prædestinatos restringi non potest, cum ad eos omnes qui credunt in Christum, ibi referatur.

Probatur 2. auctoritate Conciliorum quibus damnati sunt priores ac posteriores Prædestinatiani, qui docebant pro solis prædestinatis salvandis Deum Filium suum in hunc mundum misisse, eorumque tantum velle salutem.

Ita Concilium Arelatense, in quo probata fuit Fausti Regiensis Epistola ad Lucidum Presbyterum; Lugdunense, in quo probata pariter fuit Epistola Lucidi revocantis errores suos; Moguntinum, Carisiacum, Tullense, Valentinum, de quibus suo loco diximus.

Probatur 3. auctoritate SS. Patrum. Sufficiet hic referre quæ in citatum S. Joannis textum, unde argumentum desumpsimus, scripserunt.

S. Augustinus Tract. 106. in Joan. in hæc verba capitis 17. Manifestavi nomen tuum hominibus quos dedisti mihi de mundo, ait: Quamquam & hæc omnia de futuris omnibus fidelibus dici potuerunt spe jam perfecta, cum adhuc essent futura: sed ut de his solis quos tunc habebat discipulis, hæc loqui intelligatur, illud magis urget quod paulò post ait: Cum essem cum eis, ego servabam eos in nomine tuo: quos dedisti mihi custodiri, & nemo ex eis periit nisi filius perditionis, ut Scriptura impleatur, Judam significans qui tradidit eum: ex isto quippe duodenario numero Apostolorum solus periit. Non poterat clarius sanctus Doctor Jansenianam hujus loci versionem confodere.

Tom. 5. p. 791. nu. 10. In eundem Joannis locum Venerabilis Beda citata Augustini verba transcribit; ex quibus duo habes. 1. Omnes fideles Christo à Patre dari. 2. Ipsum Judam filium perditionis datum fuisse Christo.

Pag. 23c. C. S. Chrysostomus hom. 44. in 6. caput S. Joan. sic loquitur: Sed quid sibi vult ea particula, Omne quod dat mihi Pater ad me veniet? Eorum tangit incredulitatem, ostendens quod qui non credunt, non se tantum, sed & Patrem offendunt, & ejus transgrediuntur voluntatem: non tamen tam apertè id dicit, ut semper facit: quod si hæc ejus voluntas est, & propterea venit, ut salvum hominem faceret; qui non credunt, eum oppugnant. Cum enim Pater, inquit, aliquem dirigit, nihil prohibet eum ad me venire.

Tam apertum Chrysostomi dictum eleganter exprimit S. Thom. in caput 6. S. Joannis Lctione 4. In hæc verba, Eum qui venit ad me non ejiciam foras: quia descendi de cælo non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me, sic habet sanctus Doctor: Secundum Chrysostomum verò: Sic ideò non ejicio foras eum qui venit ad me, quia ad hoc veni ut impleam voluntatem Patris de salute hominum. Si ergo pro salute hominum incarnatus sum, quomodo debeo eos ejicere? Et hoc est quod dicit, Ideò non ejicio, quia descendi de cælo non ut faciam voluntatem meam sed voluntatem ejus qui misit me Patris, qui vult omnes salvos fieri.

Pag. 648. A. Theophylactus in caput 6. S. Joan. Ostendens autem, inquit, quod fides in Christum non vulgaris quæpiam res sit, sed donum Dei dignis & rectis corde à Patre

à Patre datum, dicit quòd omne quod dat mihi Pater, ad me veniet, hoc est, illi credent in me, quos dat mihi Pater. Vos autem Judæi, cum indigni sitis, non damini mihi à Patre: propterea neque venitis ad me, neque habetis rectum cor, ut vos diligens Deus & Pater ducat ad meam fidem. In mente igitur Theophilaeti, eos Pater Christo dat, quos ad ipsius fidem ducit; ergo omnes fideles, non soli prædestinati dati sunt Christo. Et paulò post idem auctor sic loquitur: Igitur ego, inquit, non perdam quos dat mihi Pater, hoc est, eos qui credunt mihi. Et in hæc capitis 17. Joan. verba. Quos dedisti mihi custodiri, & nemo ex eis periit nisi filius perditionis, ait, Quomodo, ò Domine, nullum perdidisti, cum & Judas perierit, multique alii retrocesserint? Quantum ad me attinet, inquit, uul-

Ibidem E.

Ibidem p. 800. E.

lum perdidisti: quantum in me fuit nullum amisi; sed servavi eos, hoc est, omnibus modis eos custodivi. Vides secundum Theophilaetum, Judam unum fuisse ex iis, quos sibi datos à Patre tanta cura se custodiisse Christus testatur. S. Cyrillus Alexandrinus Lib. 3. Commentarii in Joan. in hæc verba, Et eum qui venit ad me non ejiciam foras, sic loquitur: Non inutilem fore dicit (Christus) iis qui ad ipsum veniunt, conversionem per fidem. Igitur in mente sancti Doctoris, fideles omnes veniunt ad Christum ipsique dati sunt. Et Lib. II. Ejusdem Commentarii, in hæc verba, Quos dedisti mihi custodiri eos, & nemo ex eis periit nisi filius perditionis, hæc habet: Suos verò discipulos ita servasse ait, tantamque eorum curam habuisse, ut nemo præter unum perierit. Et in hæc verba: Pater, quos dedisti mihi, volo ut ubi sum ego illic sint, ait: Volo igitur, ò Pater, ut qui ad te per fidem accedunt, & qui per tuam illuminationem mei facti sunt, (id est fideles) mecum sint, & meam claritatem videant. Rursus intel-

Tom. 4. p. 327.

Ibidem p. 975. B.

Ibidem p. 1003. D.

ligis S. Cyrillum per eos qui à Patre Christo dati sunt, intelligere fideles. S. Thomas in caput 6. S. Joan. Lect. 4. ad hæc verba, Omne quod dat mihi Pater ad me veniet, Id est, inquit, qui in me credunt, quos Pater mihi facit adhærere ex dono suo. Et in caput 17. Lect. 3. hæc Christi verba proponens, Nemo ex eis periit nisi filius perditionis. Efficacia, inquit, custodia est perfecta, quia nemo ex eis periit . . . sed ab efficacia excipitur unus, scilicet filius perditionis, scilicet Judas. Ergo in mente S. Thomæ, Judas unus erat ex iis quos Pater Christo dederat.

Tom. 16. pag. 356. col. 2. E. Ibidem p. 508. col. 1. E.

His testimoniis & aliis hujusmodi benè multis, quæ brevitatis causa omitimus, manifestum est, omnes fideles à Patre Christo datos fuisse: Atqui Deus vult salvos fieri omnes quos Christo dedit: Nam hæc est, ait Christus Joan. 6. v. 39. voluntas ejus qui misit me Patris, ut omne quod dedit mihi non perdam ex eo, sed resuscitem illud in novissimo die. Ergo Deus vult alios à prædestinatis salvos fieri: neque enim omnes fideles sunt prædestinati.

Probatur secunda pars Conclusionis.

I. Ex Scripturis. Joan. 17. v. 20. Non pro eis autem rogo tantum, sed & pro iis qui credituri sunt per verbum eorum in me. Porro omnes qui credunt in Christum non sunt prædestinati; ergo pro aliorum quàm prædestinatorum salute Christus oravit.

Rom. 8. v. 31. & 32. Si Deus pro nobis, quis contra nos? Qui etiam proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum, quomodo non etiam cum illo omnia nobis donavit? Textum hunc non de prædestinatis tantum intelligi, sed ad omnes justos extendi, probant infinita SS. Patrum, Augustini præsertim testimonia, quæ refert Auctor Libri cui

titulus,

titulus, *Sentimens de S. Augustin sur la grace, opposes à ceux de Jansenius*, premiere partie.

Rom. 14. v. 15. *Noli cibo tuo illum perdere, pro quo Christus mortuus est.* Et 1. Corinth. 8. v. 11. *Peribit infirmus in tua scientia frater, propter quem Christus mortuus est?* Frater autem ille de quo Apostolus loquitur, est individuum indeterminatum, seu quicumque frater in fide infirmus occurrens. An dicent adversarii existimare S. Paulum, ad numerum prædestinatorum pertinere individuum vagum, seu quemcumque Christianum in fide infirmum? Præterea ex ipso contextu patet, Apostolum anxium esse de salute illius fratris; ergo pro illo censebat Christum mortuum fuisse, quem tamen pro prædestinato certissime non habebat.

Primæ ad Timoth. 4. v. 10. *Speramus in Deum vivum, qui est Salvator omnium hominum maxime fidelium.*

Probatur 2. ex Conciliis quibus damnati sunt Prædestinatiani, qui contendebant Christum pro solis prædestinatis mortuum fuisse, & sanguinis sui pretium Deo Patri obtulisse.

3. Ex doctrina Concilii Tridentini, unde duplex argumentum ducimus.

Primum: Concilium sess. 6. de justificatione cap. 11. docet Dei præcepta homini justificato ad observandum impossibilia non esse: *Nam Deus impossibilia non jubet, sed jubendo monet, & facere quod possis, & petere quod non possis.* Unde perspicuum fit mentem Concilii esse, Christum sanguinem suum fudisse ac Deo Patri obtulisse pro illis sufficientibus gratiæ auxiliis quæ justis conceduntur; ac consequenter pro aliorum, quàm prædestinatorum salute mortuum fuisse. Ita Hallerius in Memoriali, de quo mox dicemus.

Secundum argumentum: Concilium Tridentinum iis qui baptizantur, & justificantem obtinent gratiam, proponit tamquam finem seu objectum justificationis vitam æternam; variasque ab illis prævias dispositiones exigit, inter quas hæc una est, ut *accedentes ad Deum credant quia est, & quod inquirentibus se remunerator sit.* Disponuntur autem, ait Concilium cap. 6. ad ipsam justitiam, dum excitati divina gratia, & adjuti, fidem ex auditu concipientes, liberè moventur in Deum, credentes vera esse, quæ divinitus revelata & promissa sunt. . . . fidentes Deum sibi propter Christum propitium fore, illumque tamquam omnis justitiæ fontem diligere incipiunt. . . . Denique dum proponunt suscipere Baptismum, inchoare novam vitam & servare divina mandata: de hac dispositione scriptum est, *Accedentem ad Deum oportet credere quia est, & quod inquirentibus se remunerator sit.*

Et cap. 7. ait, justificationis causam finalem esse gloriam Dei & Christi, ac vitam æternam. . . . Hanc fidem, pergit ibidem Concilium, ante Baptismi Sacramentum ex Apostolorum traditione Catechumeni ab Ecclesia petunt, cum petunt fidem, vitam æternam præstantem, quam sine spe & charitate fides præstare non potest.

Docet hæc Synodus Tridentina, eos qui ad Sacramentum Baptismi accedunt, credere debere vera esse quæ divinitus revelata & promissa sunt: revelata autem est ac promissa vita æterna iis qui credunt quia Deus est, & quod inquirentibus se remunerator sit. Ergo quicumque baptizantur tenentur credere sibi tamquam fidei ac bonorum operum mercedem vitam æternam proponi, quæ causa est finalis justificationis, & quam fides ipsa præstat. Ergo tenentur credere, & Deum velle ut salvi fiant; & Christum pro illis esse mortuum:

fidentes

fidentes Deum sibi propter Christum propitium fore. Ergo qui baptizantur, & fiunt filii & hæredes Dei, cohæredes autem Christi, non tantum ex spe, seu fiducia, sed ex firma & certa fide credere teneantur, velle Deum ut salvi fiant, ac Christum pro sua salute mortuum fuisse. Spei quippè fundamentum, est fides, quæ dicitur sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium. Hinc est quòd interrogatus, qui ad Baptismum accedit, utrum credat vitam æternam, respondet: Credo, Quam quidem vitæ æternæ fidem ac promissionem in singulis Baptismi ritibus semper repetit Ecclesia, & ante oculos illius qui baptizatur vult semper obversari.

Probatur 4. Ex Constitutionibus Innoc. X. & Alexandri VII. quibus *ut impiam, blasphemam, contumeliosam, divinæ pietati derogantem & hæreticam* proscripserunt hanc quintam Jansenii Propositionem, *Semipelagianum est dicere Christum pro omnibus omninò hominibus mortuum esse, aut sanguinem fudisse, eo sensu intellectam, ut Christus pro salute dumtaxat prædestinatorum mortuus sit.*

Recueil
des Bulles,
pag. 81. &
144.

Ludunt hic more suo Janseniani in exponenda ista particula, *dumtaxat*; quasi S. Pont. definierit, Christum non esse mortuum *dumtaxat* ut salutem æternam electorum sanguine suo mereretur; sed etiam ut ex reprobis nonnulli aliqua gratiæ adminicula, imò gratiam sanctificantem, consequerentur. Verum hanc ipsorum fallaciam piget iterum referre, de qua jam fusè diximus, ubi de systemate Jansenii circa quintam propositionem. Unum tamen hic observabo; nempe, quem volunt damnatæ Propositionis sensum, à nullo vel Catholico, vel hæretico Scriptore Jansenii libro affixum umquam fuisse: unde consequens est, præsumum illum sensum non esse sensum Jansenii. Atqui tamen Ss. Pontifices quintam illam Propositionem damnarunt in sensu Jansenii; ergo sensus ille alius est ab eo quem hic confingunt. Et verò conceptis verbis Jansenius docet, Christum esse mortuum non tantum pro salute prædestinatorum, sed etiam pro temporalibus gratiæ auxiliis, quibus nonnulli ex reprobis in hac vita donantur. Ergo non iste, sed alter in eo sensu proscriptus fuit, nempe mortuum esse Christum pro salute solorum prædestinatorum.

Appositè dixerat, pendente quinque Propositionum examine, Hallesius in Memoriali tunc S. Pontifici & Cardinalibus oblato, *Hoc sensu* (quòd pro salute dumtaxat prædestinatorum mortuus sit Christus) *examinata Propositione, intactæ relinquuntur difficultates quæ occurrunt aut circa infantes sine Baptismo decedentes, aut infideles, aut obduratos. Nam qui dicit Christum non pro solis prædestinatis esse mortuum, non dicit consequenter pro quolibet reprobo in particulari mortuum esse, sed sufficit quòd pro aliquibus saltem reprobis.*

Diarii de
S. Amour
pag. 285.
col. 2.

Probatur 4. Ex Ss. Patribus, ex S. præsertim Augustino lib. 2 de Symbolo ad Catechumenos c. 5. loquens de Herode Christum ad necem quærente, ait: *O munde immunde, venit qui te redimat, & turbaris; & tunc eum vis perdere, quando ille te disposuit liberare. . . . Ille tibi annuntiat Deum hominem suscepisse pro te, & tu vis perdere eum qui venit redimere te.*

Tom. 6. p.
561. E.

Tractatu 4. In Joan. de Judæis ad Christum non conversis hæc habet; *Populi autem spernentes propter superbiam suam humilitatem Dei, crucifixerunt Salvatorem suum, & fecerunt damnatorem suum.*

Tom. 3. p.
2. p. 313. A.

In Psal. 68. Enarr. 2. de Juda proditore: *Christus pati venerat, inquit, & punivit per quem passus est. Nam Judas traditor punitus est, & Christus crucifixus est: sed nos redemit sanguine suo, & punivit illum de pretio suo. Projectit enim*

To. 4. pag.
707. B.

pretium argenti, quo ab illo Dominus venditus erat; nec agnovit pretium quo ipse à Domino redemptus erat.

Idem sanctus Doctor eodem loco sic loquitur; De cruce cum diceret (Christus,) Sitio, fidem illorum (adstantium qui certè non omnes fuere prædestinati) quærebat, pro quibus dixerat, Pater, ignosce illis. Pluribus in locis disertè asserit sanctus Doctor, pro omnibus justis mortuum esse Christum. De anima cujuslibet justi, quæ Christi sponsa est, sic loquitur in Psal. 122. Sponsa est, & accepit arrham magnam sanguinem Sponsi. Tract. 8. in Joan. Habet ergo, inquit, hic sponsam quam redemit sanguine suo mortuus est propter delicta ejus. In Psal. 148. Attendamus ad indicium dilectionis. Pro- missionis Dei tales arrhas accipimus: tenemus mortem Christi, tenemus sanguinem Christi. Et in Psal. 90. Serm. 2. Tantum pignus dedit (Sponsus,) non timeat sponsa ne deseratur ab Sponso: non dimittit pignus suum. Quod pignus dedit? Sanguinem suum fudit. In Psal. 96. Filius Dei pro nobis mortuus est: securus esto accepturum te vitam ipsius, qui pignus habes mortem ipsius. Infiniti essemus, si omnia ex Augustino testimonia vellemus colligere, quæ Conclusionem nostram adstruunt ac confirmant.

S. Cyprianus Tractatu de opere & eleemosynis demonem adversus Christianos æternis suppliciis addictos sic loquentem inducit: Ego pro istis quos tecum vides, nec alapas accepi, nec flagella sustinui, nec crucem pertuli, nec sanguinem fudi, nec familiam meam pretio passionis & cruoris redemi: sed nec regnum illis cælesti promitto, nec ad Paradisum restituta immortalitate denuò revoco &c. Quæ dæmon non fecit pro suis, hæc fecit Christus pro fidelibus, seu pro sua familia quam pretio passionis & sanguinis redemit. At non omnes qui de familia Christi sunt, seu, non omnes fideles sunt prædestinati; ergo pro aliis quàm pro prædestinatis Christus mortuus est.

S. Ambrosius de Paradiso cap. 8. Venerat Dominus Jesus, inquit, omnes salvos facere peccatores, etiam circa impios ostendere suam debuit voluntatem. Et ideò nec proditurum debuit præterire: ut adverterent omnes quòd in electione etiam proditoris sui servandorum omnium insigne prætendit. Ergo pro ipsomet proditore Juda redimendo Christus mortem subiit; ergo pro aliis, quàm prædestinatis est mortuus.

S. Maximus disp. cum Pyrrho, ad hæc verba Matth. 23. Jerusalem, Jerusalem quoties volui congregare filios tuos &c. Perspicuum est, inquit, non hoc dixisse, quatenus homo erat: siquidem recens homo extiterat; sed quatenus idem Deus erat; ostendens diversos sapientis providentiæ suæ modos erga genus humanum quibus cum ab exteriori errore naturam ad se congregare vellet, ipsa noluerit. Non ergo affectu tantum naturalis cujusdam compassionis ex infirmitate naturæ, ut quidem scribere ausi sunt, Jerusalem Christus ut homo servare voluit, sed etiam ut Deus, vero & interiori voluntatis affectu.

Denique Ecclesia Lugdunensis lib. de tenenda veritate Scripturæ c. 14. Catholica, inquit, fides tenet, & Scripturæ sanctæ veritas docet, quòd pro omnibus credentibus & per gratiam Baptismi ex aqua & Spiritu sancto regeneratis Salvator noster sit passus. Problematica igitur opinio non est, sed ex Catholica fide tenenda sententia, Christum pro omnibus fidelibus baptizatis esse mortuum: ergo de fide est, Christum pro aliis, quàm prædestinatis sanguinem suum fuisse; quod adversus errorem Jansenii in quinta ipsius Propositione expressum, demonstrandum habebamus.

Atque inde facile est inferre, de fide quoque esse, quòd sit in Deo quædam

quædam vera & interna voluntas inefficax quæ non impleatur: quia scilicet ex dictis hætenus, de fide est, Deum velle alios salvos fieri, quàm prædestinatos; & Christum pro aliis quàm pro prædestinatis mortuum fuisse. Atqui hæc Dei voluntas inefficax est, nec in omnibus impletur: neque enim fideles omnes, qui Baptismo initiantur, & jus acquirunt ad vitam æternam, eam de facto consequuntur ac salvantur. Ergo fidei nostræ caput est, esse in Deo aliquam veram, sed inefficacem voluntatem quæ non impletur.

T E R T I A C O N C L U S I O.

Vera est, pia, Catholica & fidei proxima sententia, Deum, supposito etiam peccato originali, verè ac sincerè velle omnes & singulos homines salvos fieri; & Christum pro omnibus & singulis hominibus mortuum esse, ac sanguinis sui pretium pro omnibus Deo Patri obtulisse.

Probatur: Quia ea sententia vera est, pia, Catholica, & fidei proxima, cui Scripturæ, Ss. Patrum ac Conciliorum constans Traditio, Scholæ universæ consensu suffragantur, & cui una dumtaxat deest expressa & publica Ecclesiæ declaratio ac definitio, ut rei definitæ & ad fidem expressè pertinentis vim & auctoritatem habeat: atqui talis est sententia Conclusionis nostræ; ergo &c.

Minor propositio per singulas partes demonstranda.

P R I M A P R O B A T I O.

Ex Scripturis.

Primò, iis testimoniis quibus Deus singularem suam in omnes homines clementiam, benignitatem & effusam pro eorum salute voluntatem sæpissimè testatur.

Ezechielis 36. vers. 11. *Vivo ego, dicit Dominus: nolo mortem impij, sed ut convertatur à via sua & vivat.* Deum hic jurasse observat Tertullianus lib. de pœnit. cap. 4. ut nempe promptiorem fidem obtineat. *Jurans etiam, inquit, Vivo, dicens, cupit credi sibi. O beatos nos, quorum causa Deus jurat! O miserrimos, si nec juranti Domino credimus!* Porro si Deus mortem impij, id est damnationem non vult, necesse est velit salutem; non vult autem omnium salutem absoluta & consequente voluntate; ergo antecedente & conditionata.

Huic testimonio affine est istud Christi Matth. 18. v. 14. *Non est voluntas ante Patrem vestrum qui in cælis est, ut pereat unus de pusillis istis.* v. 11. *dixerat, Venit filius hominis salvare quod perierat.* Et c. 11. v. 28. *Venite, ait Christus, ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos.* Irrisoria certè non est hæc Christi invitatio. Ergo quantum est ex se, paratus est omnes accedentes reficere, ac salvos facere: dat autem vires ut accedere ad ipsum possimus, si illis, sicut oportet, uti voluerimus. *Sto ad ostium & pulso, ait Apoc. 3. v. 20. Tota die expandi manus meas ad populum non credentem.* Isaïæ 65. v. 2. Et c. 5. v. 4. *Quid est quod debui ultra facere vineæ meæ, & non feci ei?*

Quoties volui congregare filios tuos, & noluisti? Matth. 23. v. 37. Vocavi & renuistis: extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret. Proverb. 1. v. 24.

Secundæ Petri 3. v. 9. Non tardat Dominus, ait Apostolorum Princeps, promissionem suam sed patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, sed omnes ad pœnitentiam reverti. Hæc porro omnia Scripturæ testimonia de homine lapso ac peccatore intelligenda esse, cœcus sit oportet, qui non videat. Non enim, ait Christus Matth. 9. v. 13. Veni vocare justos, sed peccatores. Et cap. 18. v. 11. Venit Filius hominis salvare quod perierat.

Decretoria est Apostoli Sententia 1. ad Timoth. 2. v. 4. Deus vult omnes homines salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Quæ sanè verba proprio ac litterali sensu intelligenda sunt de vera & interiori Dei voluntate, non de illa quæ dicitur esse meri signi, figurata & metaphorica: quia juxta receptam de interpretatione Scripturarum regulam, Scripturæ verba ad sensum figuratum, improprium & metaphoricum detorqueri numquam debent, nisi sensus litteralis aliquid contineat quod sit vel Deo indignum, vel pugnet contra fidem & bonos mores: porro nihil tale hic occurrit. Rationem verò & causam hujusce voluntatis Dei pro salutem omnium, istam reddit Apostolus versu sequenti. Unus enim Deus, inquit, unus mediator Dei & hominum homo Christus Jesus, qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus. Pariter hanc Dei voluntatem ad omnes & singulos homines extendi, demonstrat & hæc ipsa ratio: sicut enim Deus omnium planè, nullo excepto, hominum Deus est, ita & omnium Salvator & Redemptor. Demonstrat & votum Apostoli monentis v. 1. fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus Hoc enim bonum est & acceptum coram Salvatore nostro Deo, qui omnes homines vult salvos fieri. Inde est quòd Ecclesia in Officio Parasceves orat pro omnibus hominibus etiam hæreticis, schismaticis, infidelibus & perfidis Judæis. Demonstrant & alia Scripture loca quæ testantur Dei bonitatem ac beneficam voluntatem ad omnes extendi. Gen. 22. v. 18. Benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ.

Joan. 4. v. 42. Ipsi audivimus & scimus, quia hic est verè Salvator mundi. Ib. 1. v. 9. Erat lux vera quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Ibid. v. 29. Ecce Agnus Dei qui tollit peccatum mundi.

Roman. 3. v. 22. & 23. Justitia Dei per fidem Jesu Christi, in omnes & super omnes qui credunt in eum: non enim est distinctio. Omnes enim peccaverunt & egent gloria Dei. Ibidem v. 29. & 30. An Judæorum Deus tantum? nonne & gentium? Imò & gentium: quoniam quidem justificat circumcisionem ex fide, & præputium per fidem.

Denique Ephes. 4. vers. 5. & 6. Unus Dominus, una fides, unum Baptisma. Unus Deus & Pater omnium, qui est super omnes, & per omnia, & in omnibus nobis.

Secundò, iis testimoniis quibus manifestum est, Christum pro omnibus hominibus mortuum fuisse, eoque consilio seu intentione, ut pretium sanguinis sui pro omnibus & singulis hominibus Deo Patri obtulerit.

Roman. 8. vers. 32. Qui proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum. Quam sententiam ad ipsos etiam infantes pertinere asserit S. August. lib. 2. de nupt. & concup. cap. 33.

Primæ ad Timoth. 2. v. 5. & 6. Unus enim Deus, unus & mediator Dei & hominum homo Christus Jesus, qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus.

Si ergo unus est mediator ac redemptor hominum, sicut unus est Deus; prorsus necesse est Christum omnium & singulorum hominum Redemptorem esse, sicut eorundem unus est Deus.

Primæ Joan. 2. v. 1. & 2. *Advocatum habemus apud Patrem, Jesum Christum justum: & ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi.*

Denique 2. Corinth. 5. v. 14. & 15. Rem nostram decretoriè conficit Apostolus his verbis: *Charitas Christi urget nos: æstimantes hoc, quoniam si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt: & pro omnibus mortuus est Christus; ut & qui vivunt, jam non sibi vivant, sed ei qui pro ipsis mortuus est & resurrexit.* Igitur, Apostolo pronuntiante, pro illis omnibus mortuus est Christus, qui mortui sunt in Adamo: atqui omnes & singuli homines (una excepta B. Virgine) mortui sunt in Adamo, in quo omnes peccaverunt; ergo pro omnibus & singulis hominibus mortuus est Christus: non tantum sufficientia seu valore pretii, quem omnes infinitum esse fatentur, sed etiam ex animo & voluntate pretium illud pro salute omnium offerentis.

Mirè distorta hic est Jansenianorum ad istud, quo premuntur, Apostoli ratiocinium, responsio. Jansenianorum responsio.

Ajunt scilicet, in mente & argumentatione Apostoli rectè valere istud entymema: *Christus pro prædestinatis mortuus est; ergo omnes spiritualiter mortui sunt.* Quia, inquiunt, conclusio universalis deduci potest ex propositione antecedente particulari, quando subauditur propositio universalis. Atqui in ratiocinio Apostoli hæc universalis propositio subauditur: *Eodem modo judicandum est de cæteris hominibus quoad spirituales mortem, ac de illis pro quibus Christus mortuus est: atqui illi pro quibus Christus mortuus est, spiritualiter mortui sunt; ergo & alii pariter homines mortui sunt spiritualiter.*

Verum pervertunt illi ac corrumpunt Apostoli ratiocinium, hoc brevi ac dilucido entymemate expressum, *Christus pro omnibus mortuus est; ergo omnes mortui sunt;* cui si major propositio, quam in mente Apostolus retinuit, addatur, hic erit syllogismus perfectus: *Illi omnes spiritualiter mortui sunt, pro quibus mortuus est Christus; atqui Christus mortuus est pro omnibus; ergo omnes spiritualiter mortui sunt.* Falsò igitur & contra mentem Apostoli supponitur, per vocem istam, *omnes*, solos intelligi prædestinatos; & adversarii in suo ratiocinio minorem argumenti Apostolici propositionem nullatenus exprimunt. Refellitur.

S E C U N D A P R O B A T I O.

Ex Conciliis.

Ex Nicæno generali primo anno 325. in Symbolo fidei, ubi de Christo hanc suam publicam fidem Christi omnes profiteri tenentur, *Qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de cælo, Et incarnatus est, homo factus, passus & mortuus.* Huic publicæ fidei professioni apertè contradicunt & adversantur, quotquot mortem Christi ad paucos numero homines, solos nempe prædestinatos limitant ac restringunt.

Ex Arelatensi versùs an. 475. in quo lecta & probata fuit Faulti Regien- T. 4. Conc. p. 1043. B.
sis Episcopi ad Lucidum Presbyterum Epistola, in qua sex ipsi proponit erroris capita revocanda. Sextum istud est: *Anathema illi qui dixerit, quòd Christus non pro omnibus mortuus sit, nec omnes homines salvos esse velit.*

Tournely de Deo.

li 3

Ex

Ex Lugdunensi ann. 490. in quo Lucidi retractatio & emendatio facta & probata fuit.

T. 2. p. 263. Ex Moguntino II. sub Rabano Archiepiscopo, anno 848. ubi damnatus est Goteschalcus qui veterum Prædestinationum errores de novo excitaverat. Ita testantur Rabanus in Epistola ad Hincmarum Remensem, & Hincmarus Epistola ad Nicolaum I. S. Pontificem. Dicit, ait Hincmarus, quod veteres Prædestinatiani dixerunt, quoniam sicut Deus quosdam ad vitam æternam, ita quosdam prædestinavit ad mortem æternam. Dicit, quod veteres Prædestinatiani dixerunt, quoniam non vult Deus omnes salvos fieri, sed tantum eos qui salvantur, omnes autem salvari quoscunque ipse salvare voluerit, ac per hoc quicumque non salvantur, penitus non esse voluntatis illius ut salventur Dicit quod veteres Prædestinatiani dixerunt, quod non pro totius mundi redemptione, id est, non pro omnium hominum salute & redemptione Dominus & Salvator noster Jesus Christus sit crucifixus & mortuus, sed tantum pro his qui salvantur.

T. 8. Conc. p. 57. A. Ex Carisiaco Conventu anno 849. ubi quatuor Capitula contra totidem errores statuta & determinata fuere. Tertium sic habet: Deus omnipotens omnes homines sine exceptione vult salvos fieri, licet non omnes salventur. Quod autem quidam salvantur, salvantis est donum: quod autem quidam pereunt, pereuntium est meritum.

ibid. B. Rursus Capitulo 4. Christus Dominus noster, sicut nullus hominum est, fuit, vel erit, cujus natura in illo assumpta non fuerit: ita nullus est, fuit, vel erit homo, pro quo passus non fuerit, licet non omnes passionis ejus mysterio redimantur.

Tom. 14. Conc. 1. pag. 757. E. Ex ipso denique Tridentino sess. 6. de justificatione, postquam cap. 2. dixit, missum à Patre Christum, ut & Judæos, qui sub lege erant redimeret, & gentes quæ non sectabantur justitiam, justitiam apprehenderent, atque omnes adoptionem filiorum reciperent. Hunc proposuit Deus propitiorem per fidem in sanguine ipsius pro peccatis nostris: non solum autem pro nostris, sed etiam pro totius mundi. Capite tertio sic pergit: Verum, etsi ille pro omnibus mortuus est, non omnes tamen mortis ejus beneficium recipiunt: sed ii dumtaxat, quibus meritum passionis ejus communicatur. Supponit hic apertè Concilium, Christum non tantum pro electis seu prædestinatis mortuum esse, sed etiam pro iis qui mortis ipsius beneficium non recipiunt, seu qui non salvantur, quales sunt reprobis.

ibid. pag. 758. A. Reponunt adversarii, hoc unum ex Conc. Trid. inferri meritò posse: Christum, quoad sufficientiam pretii, pro aliis quàm prædestinatis mortuum fuisse; non verò quoad efficientiam, seu applicationem meritorum Christi: quando quidem Concilium affirmat, non omnes mortis Christi beneficium recipere.

T. 3. pag. 162. col. 2. D. E. Verum 1. Ipsemet Jansenius fatetur phrasim istam, *Dare semetipsum redemptionem pro omnibus, præferre redemptionem, ex redimentis animo, in usum & liberationem captivorum offerri ac dirigi*. Ergo non tantum pretii valorem seu sufficientiam exprimit. 2. Hoc sensu dici posset etiam mortuus pro demonibus. 3. Concilium Novatorum errores hic perstringit: at nusquam illi negarunt sanguinis Christi pretium sufficiens esse omnibus hominibus redimendis. Denique cum Synodus ait, non omnes mortis Christi beneficium recipere, loquitur vel de gratia habituali seu sanctificante, non verò de quolibet mortis Christi beneficio, auxiliis nempe gratiæ actualis sufficientis

cientis, quibus potest homo seu mediatè seu immediatè ad gratiam sanctificantem se præparare, ac pervenire; vel de assécutione gloriæ seu vitæ æternæ, ad quam non omnes perveniunt.

Concilium denique c. 6. loquens de modo præparationis ad gratiam justificantem, ait: *Disponuntur autem (adulti) ad ipsam justitiam, dum excitati divina gratia & adjuti, fidem ex auditu concipientes, liberè moventur in Deum, credentes vera esse quæ divinitus revelata & promissa sunt & dum peccatores se esse intelligentes, à divinæ justitiæ timore, quo utiliter concutiuntur, ad considerandam Dei misericordiam se convertendo, in spem eriguntur, fidentes Deum sibi propter Christum propitium fore.* Tom. 14. Conc. pag. 758. E.

Hanc porrò spem sibi omninò præcludunt qui Christum pro solis prædestinatis mortuum fuisse prædicant: quippè cum nemo sine speciali revelatione certus esse possit se de numero esse prædestinatorum, certus pariter esse non potest, Christum pro sua salute mortuum fuisse ac sanguinis sui pretium Deo Patri obtulisse. In quo ergo spem suam homo collocabit? Quodnam erit suæ in divina clementia fiduciæ firmum ac securum fundamentum? Imò, reponunt, eò magis firma & erecta debet esse nostra in Deum spes ac fiducia, quòd dubia & incerta sit prædestinatio. Egregia sanè ratio! Quasi spei firmitas ac certitudo ex re dubia & incerta deduci posset? Non aliud certè assignari potest ac debet firmum spei nostræ fundamentum, quàm verbum Dei quo declaratur, Deum velle omnes homines salvos fieri: Nolle mortem impii, sed magis ut convertatur & vivat; eosque non confundì, qui spem omnem suam in illo collocant. *Fidentes Deum sibi propter Christum propitium fore. Nec enim aliud nomen est sub cælo datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri, quàm in nomine Domini nostri Jesu Christi.* Act. 4. v. 12.

T E R T I A P R O B A T I O.

Ex Sanctis Patribus.

Græcorum testimonia hìc adversùs Jansenium laudare superfluum videntur, quos ille nobis ultro dimittit, quia nempè, inquit lib. 3. de Gr. Christi cap. 20. *Nulli imperfectius, de gratia, quàm Græci locuti sunt.* Ita ne verò licebit utramque Ecclesiæ universalis partem Græcam & Latinam inter se discordem circa fidem committere, quo præsertim tempore florentissima fuit Ecclesia Græca? Ergo diversa & contraria dicenda erit Ecclesiæ utriusque Traditio? Atqui tamen à Græcis ad Latinos fluxit ac derivata est vera & pura fidei doctrina; ergo interciso veræ Traditionis apud Græcos circa gratiam filo, fides ad tempus usque Concilii Ephesini in Ecclesia Græca defecisse dicenda erit? Atqui tamen confidenter ac verè S. Aug. Julianum impugnans dicebat lib. 1. adversus ipsum cap. 4. num. 14. *Non est cur provoces ad Orientis antistites; quia & ipsi utique Christiani sunt, & utriusque partis terrarum fides ista una est; quia fides ista Christiana est.* Est profectò quod nostræ gratulemur sententiæ quæ tot habeat sanctitate ac profunda eruditione illustres patronos ac defensores, Justinos, Methodios, Basilios, Gregorios, Cyrillos, Chrysostomos: tantis nominibus in Domino gloriamur. Tom. 3. p. 161. col. 1. B.

Verùm & Græcis Latini etiam mirè consentiunt. Tom. 10. p. 504. C.

S. Hieronymus Comment. in caput 1. Epist. ad Ephesios de voluntate & proposito Dei sic loquitur: *Vult quaecumque sunt plena rationis atque consilii: vult salvari omnes, & in agnitionem veritatis venire. Sed quia nullus absque propria voluntate salvatur, (liberi enim arbitrii sumus) vult nos bonum velle: ut cum voluerimus, velit in nobis & ipse suum implere consilium.*

Et in caput 63. Isaia. *Voluit itaque Deus, ait, salvare cupientes; & provocavit ad salutem, ut voluntas haberet præmium: sed illi credere noluerunt &c. Nec statim in culpa est, si plures credere noluerunt; sed voluntas venientis hæc fuit, ut omnes crederent, & salvarentur.*

De morte verò Christi pro omnibus, idem S. Doctor hæc habet Comment. in 2. ad Corinth. cap. 5. ad hæc verba. *Christus pro omnibus mortuus est, Solus, inquit, inventus est, qui ut immaculata hostia pro omnibus, qui erant in peccatis mortui, offerretur.*

Et in Epistola ad Oceanum. *Mentitur Joannes Baptista, & digito Christum & voce demonstrans: Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi, si sunt adhuc in sæculo, quorum Christus peccata non tulerit.*

S. Ambrosius Lib. de Paradiso cap. 8. *Venerat Dominus Jesus, inquit, omnes salvos facere peccatores, etiam circa impios ostendere suam debuit voluntatem :: Quod in Deo fuit, ostendit omnibus quod omnes voluit liberare.*

In Lib. 2. de Abel & Cain cap. 3. *Ideo, inquit, omnibus opem sanitatis detulit; ut quicumque perierit, mortis suæ causas sibi adscribat, qui curari noluit, cum remedium haberet, quo posset evadere: Christi autem manifesta in omnes prædicatur misericordia, eò quod ii qui pereunt, sua pereant negligentia: qui autem salvantur, secundum Christi sententiam liberentur, qui omnes homines vult salvos fieri, & in agnitionem veritatis venire.*

Et in Psal. 72. *Venit (Christus) ut peccatum mundi tolleret, vulnera nostra curaret. Sed quia non omnes medicinam expetunt, sed plerique refugiunt :: ideo volentes curat, non adstringit invitos. Accipiunt igitur sanitatem qui medicinam expetunt: illi autem qui refutant medicum, nec requirunt, bonitatem medici quam non experiuntur, sentire non possunt.*

Non minùs disertè Christum pro omnibus mortuum fuisse affirmat idem S. Doctor Lib. 3. de Officiis cap. 3. *Christus quoque, inquit, qui pro omnibus mortuus est, mercedem suam evacuata dolebit. Et in Lib. de Joseph c. 7. Christus omnibus vitam dedit, ipse pro omnibus mortem suam obtulit.*

Verùm instar omnium sit D. Augustinus, quem ad partes suas invitum & obtorto collo trahit Jansenius.

Insignis imprimis locus est Lib. de Spiritu & Littera cap. 33. ubi celeberrimam versat quæstionem: *Si voluntas bona qua creditur, est donum Dei, cur non omnibus datur, cum Deus velit omnes salvos fieri, & in agnitionem veritatis venire? Sic verò mentem suam aperit sanctus Doctor. Vult autem Deus omnes homines salvos fieri, & in agnitionem veritatis venire; non sic tamen, ut eis adimat liberum arbitrium, quo vel benè vel malè utentes iustissime judicentur. Quod cum fit, infideles quidem contra voluntatem Dei faciunt, cum ejus Evangelio non credunt: nec ideo tamen eam vincunt, verùm se ipsos fraudant magno & summo bono, malisque pœnalibus implicant, experturi in supplicii potestatem ejus, cujus in donis misericordiam contempserunt. Ita voluntas Dei semper invicta est: vinceretur autem, si non inveniret quid de contemptoribus faceret, aut ullo modo possent evadere quod de talibus ille constituit. Intellexit Jansenius, mox citatis verbis clarè adstrui esse in Deo voluntatem quamdam salvandi omnes,*

omnes, quæ tamen non impletur, quia multi per liberum suum arbitrium ipsi resistunt. Intellexit tali doctrina suam funditus everti, & divina gratiæ, ut ipse loquitur Lib. 2. de Gratia Christi cap. 30. *jugulum* ^{Tom. 3. p. 92. col. 1.} peti. Quapropter, ut vim hujus testimonii elideret, finxit S. Augustinum citato in loco non tradere doctrinam suam, sed adversariam; non docere, sed disputare; non asserere, sed refellere; adeoque mirabili hallucinatione, *ibid. E.* recentiores nostros, objectionem pro solutione, Pelagianam responsionem pro Augustini doctrina; errorem pro veritate accepisse. Hæc Jansenius. Verum ne tenuissimum quidem vestigium extat in citatis verbis, quo pateat S. Doctorem objectionem Semipelagianorum proponere, non suam propriam sententiam; nihil enim nisi maximè Catholicum exprimunt verba laudata. Solet autem ut plurimum Jansenius cum suis, ut Semipelagianam traducere doctrinam, quæ Catholica est & orthodoxa.

Hanc propriam esse S. Augustini doctrinam, non Semipelagianorum objectionem, demonstrant alia ejusdem S. Doctoris testimonia, quibus asserit velle Deum omnes liberare; pro omnibus mortuum, pro omnibus pretium sanguinis Deo Patri obtulisse. Lib. de Catechizandis rudibus cap. 26. *A quo interitu*, ait, *hoc est pœnis sempiternis Deus misericors* ^{Tom. 6. p. 294. C.D.} *volens homines liberare, si sibi ipsi non sint inimici, & non resistent misericordie Creatoris sui, misit unigenitum filium suum.*

Enarratione in Psal. 95. n. 15. *Judicabit orbem terrarum in æquitate: non partem, quia non partem emit. Totum judicare habet, quia pro toto pretium dedit.* ^{Tom. 4. p. 1039. E.}

Tractatu 12. in Joan. n. 12. *Quantum in medico est, sanare venit ægrotum. Ipse se interimit, qui præcepta medici observare non vult. Venit Salvator ad mundum. Quare Salvator dictus est mundi, nisi ut salvet mundum, non ut judicet mundum? Salvati non vis ab ipso? ex te judicaberis.* ^{Tom. 3. p. 2. pag. 389 A. B.}

Lib. 20. de Civitate Dei cap. 6. adducto testimonio Apostoli ex cap. 5. 2. ad Corinth. v. 14. sic pergit: *Omnes itaque mortui sunt in peccatis, nemine prorsus excepto, sive in originalibus, sive etiam voluntate additis vel ignorando, vel sciendo, nec faciendo quod jussum est: & pro omnibus mortuis vivus mortuus est unus, id est, nullum habens omnino peccatum.* ^{Tom. 7. p. 579. B.}

Lib. 6. contra Julian. cap. 4. Ex hoc probavit (Apostolus) omnes mortuos esse, quia pro omnibus mortuus est unus. Impingo, inculco, infercio recusanti. Accipe, salubre est, nolo moriaris. Unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt. Vide quia consequens esse voluit, ut intelligantur omnes mortui, si pro omnibus mortuus est. . . . Tu autem jam in primo tuo libro contra nos clamans dixisti, Christum etiam pro parvulis mortuum. Nullo modo igitur negare permitteris eos trahere originale peccatum. Sic Augustinus invictè demonstrabat originale peccatum in omnes planè homines diffundi, quia Christus pro omnibus mortuus est.

Lib. 2. Operis imperf. n. 175. cum Julianus ad eludendam vim verborum Apostoli dixisset, vocem istam, omnes, pro multis sumi: respondet ^{ibid. pag. 1023. E.} S. Augustinus. Hinc te exue si potes, quòd unus pro omnibus mortuus est; & aude dicere, non omnes mortuos, pro quibus mortuus est Christus; cum statim tibi Apostolus fauces premat, & opprimat audacissimam vocem, quid sequeretur ostendens & dicens, Ergo omnes mortui sunt. . . . In hos omnes cum peccato mors pertransiit, per illum in quo omnes moriuntur: ibi sunt & parvuli, quia pro ipsis Christus mortuus est, qui propterea pro omnibus mortuus est, quia omnes mortui sunt.

Clara hæc sunt atque manifesta, quæ solita evasione non possunt eludi aut in-

aut infirmari; quasi de solo mortis Christi pretio ac valore toto modo, imò infinitis, si essent, hominibus redimendis sufficientissimo, loqueretur sanctus Doctor, non autem de animo seu intentione Christi pretium sanguinis pro salute omnium offerentis. An, quæso satis esset ut quis diceretur captivos velle redimere, quòd haberet reconditam in arca pecuniam ad illos redimendos parem ac sufficientem? An non prætereà requireretur ut ita foret animo affectus & comparatus, ut eam pecuniam in liberationem illorum captivorum sincerè vellet impendere? Ita certè judicabit quisquis æquus est rerum æstimator; ergo ut Christus dicatur pro salute omnium hominum verè mortuus, non satis est quòd pretium sanguinis ipsius sufficiens fuerit omnibus hominibus redimendis; sed prætereà requiritur, ut illud Deo Patri pro salute omnium obtulerit. Vel ipsemet Jansenius fatetur *phrasim istam, qua quis dicitur se pro aliquo redemptionem dare, præferre redemptionem, ex redimentis animo, in usum ac liberationem captivorum offerri ac dirigere*. L.3. de Gr. Christi cap.21.

T.3.p.162. col.2.D.E.

Ab Augustino fidelissimum ejus discipulum sejungere non possumus S. Prosperum in Resp. ad octavam objectionem Gallorum; ubi sanctus Doctor vult in quætionibus, quæ gratiam & prædestinationem spectant, eas seponendas esse, quæ inscrutabiles sunt ac humanæ menti prorsus inaccessæ ac imperviæ; aliis verò firmiter adhærendum, quas docet fides. Remoto ergo, ait, *obscurarum turbine quætionum, ad revelatæ nos gratiæ latitudinem conferamus; dicamusque cum Apostolo, quoniam Deus vult omnes homines salvos fieri, & in agnitionem veritatis venire. Et iterum dicamus cum Apostolo, Qui est salvator omnium, maximè fidelium*.

Pag. 212. A.

Pag. 231. C. Idem in Resp. ad secundam Object. Vincent. Sincerissimè credendum atque profitendum est, Deus velle ut omnes homines salvi fiant. Si quidem Apostolus, cujus ista sententia est, sollicitissimè præcipit, quod in omnibus Ecclesiis piissimè custoditur, ut Deo pro omnibus hominibus supplicetur: ex quibus quòd multi pereunt, pereuntium est meritum; quòd multi salvantur, salvantis est donum.

Et in Resp. ad decimam quartam object. Vincent. Recessurum, inquit, non deserit antequàm deseratur; & facit plerumque ne deserat, aut etiam si discessit, ut redeat. Cur autem illum retineat, illum non retineat; nec possibile est comprehendere, nec licitum vestigare; cum scire sufficiat, & ab illo esse quòd statuitur, & non ab illo esse quòd ruitur. Audis ex S. Prospero, revelatum esse ac sincerissimè credendum & profitendum, Deum velle ut omnes homines salvi fiant. Existimat igitur sanctus Doctor fidelissimus Augustini discipulus & interpretes, caput esse fidei sincerissimè credendum ac profitendum, Deum velle, ut omnes homines salvi fiant. Non est ergo quòd quis ægrè ferat nos dixisse, Conclusionem nostram Catholicam esse ac fidei proximam. Eam ad fidem pertinere non ausi sumus affirmare, quod tamen affirmavere S. Prosper & post illum Scholastici non pauci.

Idem S. Prosper, aut qui auctor est Librorum de Vocatione Gentilium Lib.2. P.918. A. c.30. Hoc, inquit, iterum commendamus; ut cum de gratiæ profunditate & altitudine disputatur, tribus illis saluberrimis & veracissimis definitionibus simus innixi. Quarum una profitetur æternum & proprium divinæ esse bonitatis, ut omnes homines salvos fieri velit, & in agnitionem veritatis venire. Alia simul prædicat omnem hominem qui salvus fit, quique in agnitionem veritatis venit, Dei auxilio juvari & regi, utque in fide quæ per dilectionem operatur, permaneat, custodiri. Tertia verò temperanter & sobriè protestatur, non omnem voluntatis Dei comprehendere posse rationem, & multas divinorum operum causas ab humana intel-

intelligentia esse subductas: ut cum in temporibus, in nationibus, in familiis, in parvulis, in nondum natis & geminis, quædam aut variè aut insigni-ter gesta noscuntur, non ambigamus ea ex illis esse, quæ iustus & misericors Deus in hoc transitorio sæculo noluit sciri. Quod quidem ad utilitatem nostram dispositum sentiendum est, ut quoniam spe salvi facti sumus, cui præparavit Deus quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit; sicut constanter credimus, videndum quod nondum videmus, ita patienter expectemus intelligendum quod nondum intelligimus.

Eiusdem Libri c.2. Quod, pergit, de salvatione omnium hominum in eodem P.888. B. Scripturarum corpore reperitur, nulla contraria argumentatione temerandum est; ut quanto hoc ipsum difficiliore intellectu capitur, tanto fide laudabiliore credatur. Magna enim fortitudo est consensionis, cui ad sequendam veritatem auctoritas sufficit, etiam latente ratione. Describendum fuit, tametsi prolixius, istud testimonium, adeo egregium est, & causæ nostræ præsentī accommodatum ex quo iterum habes, inter definitiones Scripturarum hanc unam esse, *Velle Deum omnes homines salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.*

Idem auctor eodem Lib. cap.20. & 21. opponit sibi omnium in hac materia intricatissimam difficultatem, ductam scilicet ab exemplo infantium qui prius immaturo fato extinguuntur, quàm ipsis per baptismum fici possit. In hoc, inquit, angusto quidem, sed tamen recto intelligentiæ tramine, non parum difficultatis opponit consideratio parvulorum Cum omnes homines velit Deus salvos fieri; quid est quòd alienatur à salute perpetua tanta infantium multitudo? Verumtamen de hac altitudine discretionis Dei non conturbatur cor humilitatis nostræ, si firma & stabili fide omne iudicium Dei iustum esse credamus, nec appetamus habere cognitum, quod voluit esse secretum; ut ubi investigari non potest quare ita iudicet, sufficiat scire quis iudicet. F.908. D. P.909. B.

Cap. verò 24. eiusd. Lib. ait: Non irreligiosè arbitror credi, neque inconvenienter intelligi, quòd isti paucorum dierum homines ad illam pertineant gratiæ partem, quæ semper universis est impensa nationibus: qua utique si benè eorum uterentur parentes, etiam ipsi per eosdem juvarentur. P.911. C.

Revera S. Aug. disputans contra Semipelagianos, eorum pervicacia compulsus aliquando fuit hæc Apostoli verba, *Deus vult omnes salvos fieri*, sic interpretari, ut non ad omnes & singulos, sed ad aliquos dumtaxat ea Dei voluntas extendatur.

Verum non idcirco aliam vulgatam & communem interpretationem rejecit aut exclusit S. Doctor; imò potius supponit, eamque usurpari permittit. Ita cap.103. Enchiridii num.27. ubi postquam alias interpretationes dictæ Apostoli sententiæ retulit: *Et quocumque*, ait statim: alio modo intelligi potest, dum tamen (addit) credere non cogamur aliquid omnipotentem Deum velle fieri, factumque non esse. Voluntatem Dei efficacem & absolutam haud dubiè hic intelligit S. Doct. paulò enim antea c.102. n.26. agnoverat homines interdum aliud velle quàm Deus velit: ergo supponit esse aliquam in Deo voluntatem inefficacem cui homo resistit. Quanta libet, inquit, sint voluntates vel Angelorum vel hominum, vel bonorum vel malorum, vel illud quod Deus, vel aliud volentes quàm Deus, omnipotentis voluntas semper invicta est. T.6.p.236. A. 16. p.254 G.

QUARTA PROBATIO.

Ex consensu Scholæ.

Observe 1. per Scholæ consensum nos hîc intelligere Theologorum Scholæ multitudinem in aliquam sententiam conspirantium; non autem privatos aliquos Doctores, qui vel à communi cæterorum sententia recedunt, vel nulli Scholæ sunt addicti, sed ex singulis, quod magis arridet, excerpunt & adoptant. Sua quidem stat Scholæ auctoritas ac libertas, nec ulli fas est publicam Scholæ alicujus probatæ sententiam, quam Ecclesia permittit, ulla censuræ nota infamare. Privati verò, qui ceteros deseruerunt, à nobis quoque vicissim deferendi sunt, quorum vel admodum exigua, vel nulla penitus est auctoritas.

Observe 2. Inter Theologos Scholæ præsertim verò Thomisticæ, quos discipuli Jansenii nobis hîc opponunt, alios ante natas circa Bajum & Jansenium controversias floruisse, alios verò post. Inter primos, nonnulli tam apertè Novatorum erroribus favent, quales imprimis Gregorius Ariminensis & Thomas Bradwardinus, ut in testimonium adduci non possint: alii verò benignè explicandi; securi enim loquebantur quia nullus aderat hostis; ut in simili causa dicebant S. Augustinus. Inter illos verò qui post exortas circa Bajum & Jansenium controversias vixere, qui doctrinæ illorum defensionem apertè suscipiunt, ii certè non audiendi, sed potius confutandi.

Ut igitur Scholæ consensus hîc sit manifestus, consulendi & audiendi Scholarum duces ac principes Petrus Lombardus Episcopus Parisiensis, dictus Magister Sententiarum, S. Thomas, S. Bonaventura, Scotus &c.

Magister Sententiarum.

Postquam Lib. 1. dist. 45. L. M. dixit, *magnam esse adhibendam discretionem in cognitione divinæ voluntatis, quia & beneplacitum Dei est voluntas ejus; & signum beneplaciti ejus dicitur voluntas ejus*: postquam dist. 46. L. C. exponens quo sensu Apostolus dixerit, *Deum velle omnes salvos fieri*, plures ex Augustino illorum verborum interpretationes adduxit ac concludit eisdem planè verbis quibus Augustinus Enchiridii citato c. 103. *Potest, inquit, & alio modo illud intelligi, dum tamen credere non cogamur omnipotentem aliquid fieri voluisse, factumque non esse.*

Aliam igitur interpretationem ab illis quas refert distinctam non rejicit, nec excludit Magister, modò istud apud omnes certò constet, Deum omnipotentem nihil absolutè velle, quod non fiat.

Verum idem Magister in Collectaneis in Epistolas S. Pauli, ad ista 1. ad Timoth. 2. verba, *Deus vult omnes homines salvos fieri*, non tantum tres vulgatas Augustini interpretationes refert, sed & aliam S. Ambrosii, de voluntate scilicet Dei conditionata, conditione se tenente ex parte creaturæ. Si Deus, inquit ex S. Ambrosio, qui omnipotens dicitur, omnes homines vult salvos fieri, cur non impletur hæc ejus voluntas? sed in hac locutione sensus & conditio latet. Unde Petrus ait: *Omnis Scriptura indiget interpretatione. Vult ergo Deus omnes salvos fieri, si accedant ad eum: non enim sic vult, ut nolentes salventur, sed vult eos salvari, si & ipsi velint. Aliter non ullum excepit à salute & cognitione.*

Tum

Tum subjungit triplicem ex S. Augustino expositionem, eandemque cum ipso clausulam; nempe alio modo intelligi posse dictam Apostoli sententiam, de voluntate scilicet vera, sed conditionata, quæ ad omnes & singulos homines referatur, *Insiste litteræ*, inquit, & *junge sic*, *Unus enim Deus &c.* Quasi diceret: Verè omnes homines vult salvos fieri, quia unus est Deus Creator omnium, scilicet sancta Trinitas; & unus est Mediator Dei & hominum &c..... qui dedit redemptionem semetipsum. In hoc indicatur omnes velle salvare. DEDIT dico pro omnibus, nullum excepit, qui velit: Magistri textum ex citato Lib. I. Sentent. dist. 46. jactantius opponere solent Janseniani: at callidè illi dissimulant ac supprimunt tum clausulam de alia interpretatione quam apponit ipse ibidem cum S. Augustino; tum alium textum omnino decretorium ex Collectaneis in cap. 2. 1. ad Timoth.

Sanctus Thomas & Thomistæ.

Paulò antè, ubi divisionem voluntatis Dei in antecedentem & consequentem exponebamus, nonnulla ex Angelico Doctore testimonia in rem nostram præsentem laudavimus.

Lib. I. Sentent. dist. 46. q. 1. a. 1. docet 1. voluntatem Dei antecedentem abstrahere dumtaxat à particularibus subjecti seu personæ circumstantiis, consensu nimirum vel dissensu gratiæ Dei moventi & excitanti; non verò à generalibus naturæ circumstantiis v.g. peccati originalis, quo prævilo ac supposito, Deus voluntate antecedente vult omnium hominum salutem. Docet 2. voluntatem illam sterilem & otiosam non esse sed activam, ex qua defluunt gratiæ ad salutem æternam consequendam sufficientes. *Hujus voluntatis effectus*, ait S. Doctor, *est ipse ordo naturæ in finem salutis, & promoventia in finem omnibus communiter proposita, tam naturalia quàm gratuita, sicut potentiæ naturales, præcepta legis & hujusmodi.* Docet 3. ibidem in responsione ad 2. voluntatem antecedentem posse dici conditionatam: *Nec tamen, inquit, est imperfectio ex parte voluntatis divinæ, sed ex parte voliti; quod non accipitur cum omnibus circumstantiis quæ exiguntur ad rectum ordinem in salutem.*

T. 7. p. 403.
col. 1. B.

ib. E.

Quam hic conditionatam voluntatem nuncupat Angelicus Doctor, eandem Comment. in 1. ad Timot. ad hæc verba, *Qui vult omnes homines salvos fieri*, dicit esse absolutam: sive quia quantum est ex parte Dei, absoluta est & efficax; conditionata dumtaxat ex parte objecti: sive quia soluta est seu abstracta à personalibus objecti seu subjecti circumstantiis.

Voluntatem illam Dei antecedentem pro salute omnium revocat S. Doct. ad voluntatem beneplaciti. *Invenitur, inquit de veritate q. 23. art. 3. id Deo propriè ratio voluntatis, & sic voluntas de Deo propriè dicitur, & hæc est voluntas beneplaciti, quæ per antecedentem & consequentem distinguitur.* Rursus in 1. Sent. dist. 47. a. 2. *Possumus ergo loqui, ait, de voluntate beneplaciti vel si- gni, & de voluntate beneplaciti vel consequente, vel antecedente.*

T. 12. pag.
845. col. 1. B.

T. 7. p. 409.
col. 1. A.

Denique in Commentario ad cap. 2. 1. ad Timoth. tribus modis quibus S. Aug. interpretatur ista verba S. Pauli, *Deus vult omnes homines salvos fieri*, addit & quartum ex S. Joanne Damasc. qui est de voluntate antecedente & quidem beneplaciti; quam rursus exponit in Summa q. 19. art. 6. ad 1.

Ex illa porrò antecedente voluntate moveri Deum ut gratias sufficientes omnibus conferat, constanter tradit idem Angelicus Doctor.

In cap.

T. 18. pag. 681. col. 1. A. B. In cap. 12. Epist. ad Hebræos, ad hæc verba, *Contemplantes ne quis de- sit gratiæ Dei; Deus, ait, voluntate sua liberalissima dat eam omni præparanti se. Apocal. 3. Ecce fido ad osium & pulso; si quis aperuerit mihi, intrabo ad eum. 1. Timot. 2. Qui vult, omnes homines salvos fieri. Et ideo gratia Dei nulli deest; sed omnibus, quantum in se est se communicat; sicut nec Sol deest oculis cæcis.*

T. 14. pag. 68. col. 2. D. E. Idem docet Lib. 3. contra Gentiles c. 159. Licet aliquis, inquit, per motum liberi arbitrii divinam gratiam nec promereri nec acquirere possit, potest tamen seipsum impedire ne eam recipiat ... cum hoc sit in potestate liberi arbitrii impedire divinæ gratiæ receptionem, vel non impedire: non immerito in culpam imputatur ei qui impedimentum præstat gratiæ receptioni. Deus enim, quantum in se est, paratus est omnibus gratiam dare; Vult enim omnes homines salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire, ut dicitur ad Timoth. 2. Sed illi soli gratia privantur, qui in seipsis gratiæ impedimentum præstant: sicut Sole mundum illuminante, in culpam imputatur ei qui oculos claudit, si ex hoc aliquod malum sequatur; licet videre non possit nisi lumine Solis præveniatur.

T. 12. pag. 762. col. 2. E. Et qu. 14. de verit. art. 11. ad 1. Hoc, inquit, ad divinam providentiam pertinet, ut cuilibet provideat de necessariis ad salutem, dummodo ex parte ejus non impediatur.

Gonetus. P. 106. col. 1. D. Communem hanc esse Thomistarum doctrinam testatur inter recentiores Thomistas Gonetus Tom. 2. disp. 5. art. 6. parag. 4. num. 243. Non diffiteor quidem, inquit, Thomistas hæc duo tanquam certa fide tenenda unanimiter profiteri: omnibus scilicet, tam parvulis quam adultis media seu auxilia ad salutem sufficientia, per voluntatem Dei antecedentem, & generalem Christi redemptionem esse divinitus oblata seu præparata; & omnibus justis, instante aliqua gravi tentatione, & alicujus præcepti supernaturalis obligatione, de facto collata & concessa.

P. 43. col. 1. D. Tomo verò 1. disp. 4. de voluntate Dei art. 5. parag. 2. n. 131. ad exemplum Judicis quo S. Thomas utitur ut exponat voluntatem Dei antecedentem pro salute omnium, ad exemplum illud, inquam, respondet Gonetus, aptum non esse quantum ad omnia, sed solum, inquit, quantum ad aliquid. Paritas stat in hoc, quod sicut Judex vult, homicidam vivere, in quantum homo est, ita etiam Deus vult, omnes homines salvare, quatenus conveniunt & communicant in eadem natura in finem supernaturalem ordinata. Disparitas vero consistit in eo quod Judex non est provisor generalis, sicut Deus; ac proinde licet Judex ex voluntate, qua vult homicidam vivere, in quantum homo est, nulla ei media præparet, quibus capitis pœnam evadere possit: Deus tamen, ut generalis provisor per voluntatem antecedentem, qua vult omnes homines salvos fieri, debet eis aliqua media ad salutem sufficientia præparare.

Massoulié. P. 3. 8. & 9. Antoninus Massoulié in Opere cui titulus, S. Thomas sui interpres, Thomistarum doctrinam his verbis expressit, To. 1. Dissert. 4. de Gratia Adami q. 3. art. 3. Neque enim, ait, ut Jansenius existimat, in sola præcisione mentis putandum est positam esse voluntatem divinam antecedentem ... Sincerissima est divina voluntas, sincerissimus Dei erga omnes amor; ex quo amore omnibus hominibus sufficientia auxilia confert, & nedum præparat & offert, sed & applicat, etsi variis modis, quibus auxiliis majora semper accipere, & salutem consequi homo possit, nisi ipse majoribus auxiliis impedimentum apponat ... Alterum principium errorum Jansenii est ... & quo infinito penè intervallo à D. Thomæ Schola sejunctus est, quod nimirum existimaverit non omnibus offerri gratiam: neque aliam

aliam querendam esse causam cur homo deferatur, nisi quia Deus gratiam nec vult dare, neque etiam offert.

Est igitur constans Scholæ Thomisticæ doctrina, & Deum vera & sincera voluntate velle omnes homines salvos fieri, & omnibus non tantum offerri, sed conferri media salutis consequendæ idonea & sufficientia.

Alvarez de Auxiliis disp. 33. n. 4. Infertur, inquit, Deum velle ut omnes Alvares. salvari possint; quod quidem verissimum est: quia quantum est ex parte sua, pa- P. 311. ratus est omnibus gratiam dare, ut disp. 112. & 113. manifestum fiet.

Et disp. 102. n. 7. Voluntate antecedente, sicut Deus vult omnes homines salvos P. 812. fieri, & ad agnitionem veritatis venire; ita omnibus vult media ad salutem, inter quæ lavacrum regenerationis computatur.

Et disp. 112. numer. 5. Secunda Conclusio. Deus omnibus tribuit pro loco & P. 888. tempore auxilium supernaturale intrinsecum, & sufficiens ad implenda præcepta naturalia, quæ, supposito peccato, impleri non possunt ex solis viribus naturæ. Ver. gr. puero, quando pervenit ad usum rationis, tribuit auxilium sufficiens, quo possit converti ad bonum proportionatum suæ naturæ, & proponat vivere secundum rationem: & intelligitur Conclusio, de facto omnes recipere huiusmodi auxilium sufficiens, saltem pro loco & tempore quo obligat huiusmodi præceptum.

Ibidem nu. 7. Ad credendum mediatè vel immediatè, omnes recipiunt pro loco P. 890. & tempore auxilium sufficiens, si perveniant ad usum rationis: nam ut supra dicebamus, si puer infidelis perveniens ad usum rationis faceret quod in se est ex auxilio speciali, se ad Deum convertendo, & ad bonum rationis naturæ proportionatum, Deus illuminaret illum de mysteriis fidei, & iustificaretur per gratiam. Et juxta hanc doctrinam intelligenda sunt, quæ docet S. Thomas q. 14. de Verit. a. 11. ad 1. & in 2. Sentent. dist. 28. qu. 1. art. 4. ad 4.

Cumel vel Zumel inter Thomistas celeberrimus, in 1. partem S. Th. qu. 23. Cumel. art. 3. qu. 2. propositione. 3. Et in variis disputationibus in 1. & 1. 2. S. Thomæ disp. 5. sectione 5. in 1. prop. pro decisione difficultatis, Certum est, ait, Deum habuisse voluntatem universalem circa omnes nascituros ex Adam per seminalem propagationem, dandi illis sufficientia media contra peccatum, & sufficientia auxilia ad consequendam salutem & vitam æternam, ad quam omnes illos sufficienter ordinavit, ut supra explicuimus. Et hæc Conclusio est adeo certa, ut negari non possit sine præjudicio fidei, & sine magna injuria redemptionis Christi. Et in primis est communis sententia Sanctorum super illud Pauli: Vult omnes homines salvos fieri ... Quæ voluntas antecedens consistit in hoc, quod vult dare omnia auxilia sufficientia ad salutem, sine quibus homines non possent salvari, & consequenter eorum salus non staret per illos ... Persuadetur etiam Conclusio, nam prævisio originali peccato, voluit Deus dare Christum in Redemptorem omnium hominum Sed Christus de facto est datus in Redemptorem omnium hominum Ergo propter Christum data sunt omnibus hominibus sufficientia remedia contra peccatum. Nam in tantum Christus est Redemptor hominum, in quantum pro omnibus oblatus est & satisfecit; & in quantum dat illis & meretur sufficientia remedia contra peccatum.

Docet itaque Cumel, 1. Deum velle omnibus hominibus dare media sufficientia contra peccatum, & ad vitam æternam consequendam: at non alio consilio media illa vult hominibus conferre, quam quod vult eos omnes salvos fieri. 2. Id tam certum esse affirmat, ut sine præjudicio fidei, & injuria redemptionis Christi negari non possit. 3. Communem hanc esse Sanctorum sen-

sententiam, quando exponunt istud Apostoli, *Vult omnes homines salvos fieri*.
 4. Voluntatem illam Dei salvandi omnes antecedentem esse, & in eo consistere, quod vult dare omnia auxilia sufficientia ad salutem. 5. Voluntatem illam probat ex morte seu redemptione Christi pro omnibus, *Quia, inquit, prævisio peccato originali, voluit Deus dare Christum in redemptionem omnium hominum*.

Dominicus Soto.
 Pa. 44. col. 1.

Dominicus Soto insignis è Schola Thomistica Theologus, qui Concilio Tridentino interfuit, Lib. I. de natura & gratia c. 18. sic loquitur: *Enim verò si Deus ita quempiam auxilio destitueret, cui statuisset nunquam opitulari, quomodo verum esset, quod Deus vult omnes homines salvos fieri? ... Est auctoritas hæc verissima in universum de singulis hominibus, si de voluntate antecedente intelligatur, uti fermè sancti Doctores consonantissimo etiam sensu interpretantur. Vult enim ita in universum omnes & singulos fieri salvos, ut quemadmodum leges omnibus, consilia, & exempla abundè dederit, ita sit omnibus præsentissimus ad ostium pulsans, ut à se nihil omnino desit officii, quin perditissimo etiam cuique opem ferat, nisi per se homo ipse abruerit. Et hunc intellectum præferebat Paulus admonens Timotheum, pro omnibus & singulis ut oraret, quia Deus vult &c. Aliàs non esset communis Sol de se illuminans omnem hominem venientem in hunc mundum, qui modo animum non occluserit. Neque verum in universum haberent de omnibus hominibus voces illæ Evangelicæ, Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Et, Pœnitentiam agite. Et, Convertimini ad me in toto corde vestro. Et, Deus non vult mortem peccatoris, sed ut magis convertatur, &c.*

Probat eò loci Dominicus Soto, Deum nemini prorsus auxilia gratiæ denegare, quia verum est quod ait Apostolus, *Deum velle omnes homines salvos fieri*. Agnoscit igitur veram & antecedentem esse in Deo voluntatem salvandi omnes; ex qua ducitur & movetur Deus ad gratias unicuique sufficientes concedendas. Agnoscit communem hanc esse Doctorum sententiam, quam iisdem prorsus demonstrat Scripturæ testimoniis, quibus nos in confirmationem Conclusionis nostræ usi sumus. Agnoscit gratias illas eo animo & fine à Deo conferri, ut salus æterna possit obtineri; sicut eo animo & fine leges ac præcepta imponit, ut observentur. Attamen voluntas illa Dei generalis & antecedens non impletur; ergo &c.

S. B O N A V E N T U R A

T. 4. p. 374. In Lib. I. Sent. dist. 46. art. 1. q. 1. Dicendum, inquit, quod cum Apostolus dicat, quod Deus hoc vult, scilicet omnes homines salvos fieri, necesse habemus concedere, quod Deus velit. Et cum non possit exponi de voluntate signi, necesse habemus exponere de voluntate beneplaciti. Sed cum non omnes salventur, & voluntas Dei nunquam frustretur, ideo necesse est, quod fiat vis in modo distribuendi, vel in modo volendi. Et egregius Doctor Augustinus duplicem facit vim in modo distribuendi in Enchiridio &c. Sed Damascenus facit vim in modo volendi: distinguit enim in Deo voluntatem antecedentem, & voluntatem consequentem. Prima, scilicet antecedens, dicitur à Magistris voluntas conditionalis, sive voluntas, qua Deus vult quantum in se est. Secunda autem, scilicet consequens, dicitur absoluta. Differentia autem inter hanc voluntatem, & illam, non est secundum diversitatem affectionis, sive modi volendi, qui sit in Deo; sed secundum rationem connotandi & intelligendi. Pro ut enim Deus dicitur velle omnium salutem, quantum in se est, & anteceder,

denter, connotatur in omnibus ordinatio ad salutem, tum ex parte naturæ datæ, tum ex parte gratiæ oblata. Dedit enim eis Deus naturam, secundum quam possent eum cognoscere, & cognitum quærere, & invento inhærere, ac per hoc salutem obtinere. Gratiâ similiter obtulit, dum Filium misit & obtulit, cujus pretium omnium saluti sufficit. Leges etiam & mandata tribuit salutis, & ostendit. Ipse enim præsto est omnibus inquirentibus, & prope est omnibus invocantibus eum. Velle ergo hominem antecederet salutare, est ordinatum ad salutem facere, & volenti pervenire non deesse. Unde velle antecederet salutare, non connotat salutem, sed ordinabilitatem ad salutem. Velle autem consequenter, sive absolute salutare, est velle dare salutem ei, quem præscit salutem perventurum per suum auxilium & gratiam, & connotat salutis effectum. Et sic non est dicere, quod Deus velit omnes homines salvos fieri. Huic responsioni magis consonant Magistri, quamvis utraque bona sit. Secundum hanc ergo respondendum, quod Deus vult omnes homines salvos fieri, quantum in se est, voluntate antecedente, non autem voluntate absoluta sive consequente: & quia illa non connotat effectus eventum, ideo non impeditur in hoc quod non omnes salventur. Ad illud quod obijci-
tur, quod voluntas conditionata non cadit in Deum; dicendum, quod non ponitur in Deo velleitas, quantum ad defectum plenitudinis voluntatis, nec propter diversos modos volendi, sed propter aliam comparisonem in connotando. Necesse fuit integrum hunc textum retulisse, quo S. Bonaventuræ mens atque sententia plenè ac clarè dignoscitur. Ubi observa quod sanctus Doctor testatur, Magistros sui temporis magis consonare interpretatione Sancti Damasceni circa voluntatem Dei pro salute omnium, quam interpretationi Sancti Augustini, quamvis utraque bona sit; & ipsemet communi Magistrorum sententiæ inhærens, Damasceni sententiam amplectitur.

Pag. 375.
Col. I. A.

S C O T U S.

In Lib. I. Sentent. dist. 46. q. unica ad 1. arg. hæc Apostoli verba Deus vult omnes homines salvos fieri, sic exponit. Dico, quod licet illud dictum Apostoli posset exponi de distributione accommodata pro omnibus, qui salvi fient, tamen multò melius posset exponi de voluntate antecedente, sic; Id est, vult omnes homines salutare & salvos fieri, quantum scilicet est ex parte sui, & voluntate sua antecedente, pro quanto dedit eis dona naturalia, & leges rectas, & adjutoria communia sufficientia ad salutem &c. . . . Ita dico in proposito, quod etsi Deus non habeat voluntatem beneplaciti ad istum salvandum: tamen vult isti illa adjutoria communia antecedentia ad salutem omnium, quibus iste etiam potest sufficienter benè vivere & salvari: propter quæ dici potest, quod quantum est ex parte sui, vult omnes salvos fieri. Tria hic observa. Primum, fateri Scotum ex voluntate antecedente Deum moveri ad concedenda salutis antecedentia, id est media ad salutem assequendam idonea & necessaria, inter quæ sunt interioris gratiæ adjumenta. Quo sensu dixit S. Thomas in 1. dist. 46. qu. 1. art. 1. effectum hujus voluntatis Dei (antecedentis) esse ordinem naturæ in finem salutis, & promoventia in finem omnibus communiter proposita, tam naturalia quam gratuita. Secundum, cum Scotus ait, Deum non habere voluntatem beneplaciti ad istum salvandum, intelligendus est de voluntate beneplaciti absoluta & consequente, non de antecedente & conditionata; siquidem agnoscit ex ista voluntate defluere media ad salutem assequen-

Tom. 5. p.
138. A.

Tom. 5. p.
403. col.
1. B.

quendam sufficientia. At vix intelligi potest, quomodo Deus media illa salutis dare vellet & reipsa daret, nisi etiam vellet, voluntate saltem generali & antecedente illorum hominum salutem: Tertium voluntatem illam Dei antecedentem, mente Scoti, conditionatam esse seu suspensam ex parte creaturæ: Deus enim, quantum est in se, vult omnes homines salvos fieri, si ipsi velint oblata gratiam non rejicere, sed illi se faciles & obsequentes exhibere. Erat hæc communis ætate Scoti & S. Bonaventuræ Scholarum doctrina.

Idem Scotus in Reportatis Lib. 1. dist. 46. statuit voluntatem Dei semper impleri, quia volitio beneplaciti est ultima determinatio divinæ voluntatis; deinde addit: *tamen propter illud Apostoli, Vult omnes homines salvos fieri, distingue de voluntate antecedente, & consequente. Voluntas antecedens, qua vult omnes homines salvos fieri est illa, qua vult illa bona eis, quibus possunt pervenire ad salutem; voluntas verò consequens est, qua vult alicui propter merita sua beatitudinem.*

Tom. 11.
pag. 236.
col. 2.

An volū-
tas Dei
salvandi
omnes sit
signi vel
benepla-
citi.

Nullus, opinor, ignorat, & Molinam, & Suarez cum suis, & Bellarminum, & Petavium in eandem conspirare sententiam, quorum proinde testimonia hic exscribere superfluum omnino videtur. Ita pariter ex nostris Gamachæus, Duvallius, Ysambertus, Grandinus, atque hinc communis illæ Scholæ totius consensus, cujus apud omnes Theologos magna vis esse debet & auctoritas.

Quæres 1. An illa Dei antecedens pro salute omnium voluntas, sit tantum signi, seu impropria & metaphorica; an vera, realis, formalis & beneplaciti.

Resp. 1. Ex testimoniis hæcenus adductis manifestum esse, voluntatem illam Dei antecedentem pro salute omnium hominum, veram esse, sinceram, realem, formalem ac beneplaciti; non fictam, non meri signi, non figuratam & metaphoricam. Ratio est, tum quia verba Scripturæ, quæ unanimi consensu laudant SS. Patres & Scriptores Ecclesiastici mox citati, proprio ac litterali sensu intelligenda sunt, ubi nihil & contra fidem & contra bonos mores timeri meritò inde potest: atqui nihil prorsus & contra fidem & contra bonos mores timeri meritò potest, si verba ista, *Deus vult omnes homines salvos fieri*; proprio & litterali sensu de vera, reali, ac formali beneplaciti voluntate intelligantur; imò potius ex contraria interpretatione ac sententia Jansenii in discrimen adducuntur & fides, & spes ac pietas Christiana. Tum quia ea voluntas vera & beneplaciti dicenda est, ex qua in omnes homines defluunt media salutis assequendæ sufficientia: nisi velis dicere, quod impium foret, Deum ficto ac simulato animo gratias illas conferre, non ut homines iis utendo salvi esse possint, sed ut iis abutendo æternum pereant.

Resp. 2. nonnullos eosque numero paucos Scholæ Doctores scripsisse quidem, voluntatem Dei antecedentem pro salute omnium esse tantum voluntatem signi, non beneplaciti; voluntatem non realem nec formalem, sed figuratam & metaphoricam, quæ eminenter tantum in Deo existat.

Verum si propius eorum mens dispiciatur, videbitur mera esse de nomine quæstio. Scilicet voluntas Dei generalis & antecedens aut consideratur per ordinem ad finem, nempe salutem æternam, aut per ordinem ad media. Nonnullis placet voluntatem illam per ordinem ad finem, appellare tantum voluntatem signi, figuratam, & metaphoricam, non veram, formalem

malem ac beneplaciti; quia non aliam illi agnoscunt in Deo beneplaciti voluntatem, quàm absolutam quæ semper impletur. Cum igitur voluntas illa antecedens non impleatur, quia scilicet non omnes salvantur; consequenter asserunt, illam, in ordinem ad finem, veram non esse nec beneplaciti voluntatem, sed tantum signi, figuratam & metaphoricam. Atamen hanc ipsam voluntatem in ordine ad media, seu auxilia gratiæ sufficientia pro assequenda salute, agnoscunt esse veram, realem & activam, ex qua oriuntur auxilia gratiæ ad salutem verè sufficientia. Nodum hunc ita solvit Mariales in Bibliotheca Interpretum S. Thom. T. 3. q. de voluntate Dei art. 6. contr. 15. c. 3. *Voluntas antecedens*, inquit, *poteſt vocari voluntas metaphorica, seu signi, & non voluntas propriè & formaliter* P. 304. *per ordinem ad media collata, eſt realis voluntas, & non metaphorica; quia revera vult, actualiterque confert media quibus poſſimus ad gloriam pervenire. Et paulò poſt: Habetur, ait, diſtinctionem de voluntate antecedenti & conſequenti non recidere in idem cum diſtinctione de voluntate ſimplicis complacentiæ & efficaci ſimplex enim complacentia nihil producit circa volita; Deus enim habet ſimplicem complacentiam circa poſſibilia nunquam futura, circa quæ tamen nihil efficit: futura autem vult voluntate efficaci, quia perducit illa ad eſſe. Voluntas autem antecedens & conſequens cauſant aliquid realiter; antecedens confert media ad gloriam, conſequens confert gloriam. Hæc Mariales.*

In eundem ſenſum Alexander de Hales 1. p. q. 36. memb. 2. hæc ſcribit: *Ad quæſtionem qua quæritur, utrum voluntate beneplaciti velit omnes ſalvari, per hoc eſt reſponſio. Nam voluntas beneplaciti poteſt dici reſpectu poſſibilitatis rationalis creaturæ ad salutem: quæ quidem poſſibilitas eſt in ipſa à Deo: & hoc modo voluntate beneplaciti vult omnes ſalvos fieri. (Per poſſibilitatem illam intelligit auxilia gratiæ, ſeu media quibus ſalus poſſibilis redditur) Alio modo voluntas beneplaciti dicitur reſpectu effectus qui redditur à Deo rationali creaturæ pro meritis; & ſic voluntate beneplaciti non vult omnes homines ſalvos fieri, ſed ſolum prædeſtinatos.* Alexander de Hales. Tom. I. p. 181. col. 3.

Cenſet igitur Alexander de Hales voluntatem Dei ſalvandi omnes, beneplaciti eſſe reſpectu mediorum quæ Deus reipſa omnibus confert; non autem reſpectu finis, ſeu vitæ æternæ quam non omnes, ſed ſoli prædeſtinati aſſequuntur.

Deinde expendit idem Theologus utrum illa Dei voluntas conditionata dici poſſit, & an vera ſit iſta propoſitio, *Deus vult omnes ſalvos fieri, ſi ipſi velint. Reſpondet: Conditio talis non debet apponi . . . ſi ipſi volunt propter parvulos, ſed debet apponi, Vult omnes homines ſalvos fieri, in quantum in ſe eſt; videlicet qui ſunt digni vel ſuſceptibiles ſalutis . . . Sic vult homines ſalvare quantum in ſe eſt, & qui ſunt ſuſceptibiles ſalutis: ſed parvuli non ſunt ſuſceptibiles ſalutis (ſupple propria & perſonali voluntate) propter culpam originalem; quia ergo in illis non ſervatur conditio, ideo non conſequuntur effectum ſalutis. Uno verbo in mente huius Theologi, Dei voluntas antecedens pro ſalute omnium dici non debet conditionata reſpectu parvulorum; ſed reſpectu adultorum qui capaces ſunt ſalutis, ſi ipſi velint divinæ gratiæ cooperari.*

Obſervat Guiartius Lib. 2. diſcriminis q. 5. art. 7. paucos eſſe inter Thomiſtas qui dicant voluntatem Dei antecedentem non eſſe in actu & formaliter, ſed tantum eminenter; quamquam & ii ipſi cum aliis, quantum ad præcipuum difficultatis caput attinet, conſentiant. *Licet pauci illi ex noſtris, ait, voluntatem dicant antecedentem non ponere actum in Deo, niſi eminenter;* Guiartius p. 302. & 303.

ter : à communi tamen Thomistarum consensu in hoc quod præcipuum est , non recedunt , omnibus viatoribus dari , aut offerri auxilium sufficiens ; locumque Apostoli , Vult omnes salvos fieri , non de voluntate tantum , quam Deus habuit ante peccatum originale ; (ut adversarius Jansenius contendit) verum etiam de ea , quam post habuit , & adhuc in præsentì habet , intelligendum esse .

Cum igitur pauci illi Thomistæ , qui asserunt voluntatem antecedentem non esse in Deo actu & formaliter , sed eminenter tantum , à communi tamen Scholæ Thomisticæ sententiæ non recedant , circa id quod in præsentì quæstione præcipuum ac capitale est , nempe Deum etiam post peccatum originale , eoque supposito , velle omnes homines salvos fieri , omnibus dare aut saltem offerre sufficientia gratiæ auxilia ; quæ subjungitur quæstio , utrum illa voluntas sit actu & formaliter in Deo , vel eminenter tantum ; an sit non tantum signi , sed etiam beneplaciti , mera videtur esse de nomine controversia , & quidem ad solvendum obvia & facilis . 1. Quia cum Deus , fatentibus illis paucis Thomistis de quibus Guartius , omnibus hominibus præparet , offerat vel conferat sufficientia gratiæ auxilia , promptum est inde colligere , Deum verè ac sincerè velle eos salvos fieri : media enim ad finem non assumuntur , nisi ex intentione finis saltem generali antecedente ac conditionata . 2. Ratio qua ducuntur illi , ut dicant , voluntatem Dei antecedentem esse tantum signi , non beneplaciti , esse iminenter dumtaxat in Deo , non actu nec formaliter ratio , inquam , illa hæc est , qua voluntas beneplaciti semper impletur : atqui tamen contrarium affirmare tenentur ii ipsi Theologi ; siquidem agnoscunt illi Deum voluntate beneplaciti velle ut bonum quod imperat , fiat , & malum quod prohibet , non fiat ; at certum est huic Dei voluntati homines resistere , eamque non impleri ; ergo velint nolint , necesse est agnoscant esse in Deo aliquam etiam beneplaciti voluntatem quæ non impletur . Ad id quoque profitendum necesse est adduci eos omnes qui docent esse in Deo propriè odium aversionis , & abominationis quo peccatum ipsi displicet , illudque abominatur & detestatur velut quidpiam simpliciter malum . Vult ergo Deus malum non fieri : attamen ex lege suæ providentiæ illud permittit fieri , quod revera fit ab homine contra Dei voluntatem . Unde Estius qui in Lib. 1. Sent. dist. 46. paragr. 3. & 4. existimat probabilius dici voluntatem Dei pro salute omnium esse signi , non beneplaciti ; dist. 45. paragr. 8. agens de divisione voluntatis Dei in antecedentem & consequentem , ait , ad antecedentem Dei voluntatem ea quoque referri posse , quæ Deus vult peccato quidem præsupposito , non tamen peccato exigente , sed præter ejus meritum ; cujuscmodi sunt omnia opera misericordiæ Dei circa peccatores , velut vocatio , conversio , remissio peccatorum &c. Hæc igitur omnia ex voluntate antecedente Deus vult , judice ipsomet Estio ; ergo vera est , activa , formalis & interna in Deo voluntas dandi media salutis , quod unum certè præcipuum est in præsentì causa ; quo semel posito , longè magis cohærenter sentiunt & loquuntur , qui dicunt voluntatem Dei salvandi omnes esse beneplaciti , quam qui negant : videntur enim isti sibi quodammodo contradicere nec satis consequenter loqui , ut patet ex mox dictis .

Tom. 1. p.

194. col.

2. E. F.

An voluntas Dei pro salute omnium sit conditionata ,

Quæres 2. an voluntas Dei antecedens pro salute omnium sit conditionata . Hoc est , an Deus quantum est ex se , velit omnes homines salvos fieri , si tamen ipsi velint .

Resp. 1. Antecedentem Dei pro salute omnium hominum voluntatem hoc

hoc sensu conditionatam dici non posse, quod sit mera in Deo actus suspensio, aut simplex & nuda quædam velleitas. Ratio est manifesta: quia talis actus suspensio in Deo, qui est actus purissimus, maximam importaret imperfectionem. Cum igitur à S. Th. cæterisque Scholæ Magistris voluntas illa Dei antecedens, velleitas, aut voluntas secundum quid appellatur; loquitur illi comparatè ad voluntatem absolutam & consequentem, quæ semper impletur, non verò absolutè ac simpliciter quasi voluntas antecedens in Deo actu & formaliter non esset. Ista pariter conditio, si ipsi velint, intelligenda non est ad sensum hæreticum Pelagianorum, quasi ex solo libero hominis arbitrio sine adiutorio gratiæ penderet, ut vellet salvus fieri, absit; sed intelligenda est ad sensum Catholicum, si nempe velint oblatae gratiæ consentire.

Resp. 2. voluntatem Dei antecedentem pro salute omnium absolutam esse ex parte Dei, & conditionatam ex parte hominis: quia scilicet ita Deus vult omnes salvos fieri, *ut tamen liberum ipsis non adimat arbitrium*, *Tom. 10. p. 118. E.* ait S. Augustinus Lib. de spir. & litt. cap. 33. Hoc est ut liberum eorum expectet divinæ gratiæ consensum; quem quidem liberum consensum certissimè per gratiam suam Deus ab humana voluntate exprimit, quando illum vult absolutè. At non semper, ut constat, illum vult absolutè, sed ut plurimum voluntate tantum antecedente & conditionata; conditio verò illa à Deo pendet & ab homine: à Deo gratiam liberaliter concedente; à creatura liberè Deo moventi & excitanti consentiente ac cooperante. Cave autem quæras cur Deus aliquorum consensum absolutè velit ac decernat, non aliorum: res enim est humanæ menti planè impervia. Noli hoc quærere, ait Sanctus Augustinus, si non vis errare. Divina voluntas mysterium est inscrutabile: vult Deus omnium salutem, nec illam tamen obtinet; non vult Deus mortem peccatoris, & tamen peccator ille æternum perit. Potuisset Deus, si voluisset, ea efficacioris gratiæ auxilia conferre, quibus certissimè peccator consensum præbuisset, quæ tamen non concessit; sed alia dumtaxat quibus hominem non esse obtemperaturum prævidebat. Quare hoc? *O altitudo sapientiæ & scientiæ Dei: quam incomprehensibilia sunt judicia ejus, & investigabiles viæ ejus!* *Rom. 11. 33.*

Hoc unum sufficere nobis debet quod universi Sancti Patres & Scholæ Theologi affirmant, Deum quantum est ex se, velle omnes homines salvos fieri, si ipsi velint: hoc est, voluntatem illam Dei antecedentem pro salute omnium ita conditionatam esse, ut nostrum cupiat & expectet consensum: non quod non possit Deus, ut jam diximus, si voluerit, consensum illum per efficacem suam gratiam certò in nobis efficere, absit ut quis id cogitaverit; sed quia sic ferunt æternæ ac inscrutabiles providentiæ divinæ leges, quas proni adorare, non curiosius scrutari debemus. Pro certo habentes, quod si auxiliis gratiæ sufficientis quæ Deus largitur, benè ut oportet uteremur, certissimè uberes & efficaciores concederet, quibus ad salutem infallibiliter perduceremur.

Ita porro sentiunt sancti Ecclesiæ utriusque Græcæ & Latinæ Doctores.

Ex Græcis, Origenes Lib. 1. contra Celsum: *Quomodo, inquit, probabile est eum qui tanta sit ausus pro humano genere, dederit quantum in se erat operam ut omnes Græci pariter & barbari metu judicii divini absisterent* *Tom. 2. p. 421. col. 1. C.*

rent à vitiis , seque ad facienda quæ Deo mundi fabricatori placent converterent , non mirandam habuisse nativitatem ?

Ibid. pag. 459. col. 2. F. Et Lib. 4. Accessit postremò , inquit , magna correctio per Jesum , non unius tantum terrarum anguli medicum , sed universorum quantum in ipso est . Servator enim venit omnibus hominibus .

S. Clemens Alexandrinus Origenis magister , Lib. 7. Stromatum ostendit , ad universi salutem , Deum , utpote universorum Dominum , ordinare omnia tum generatim , tum particulatim .

P. 505. B. Ibidem . Qui est omnium Græcorum & Barbarorum Dominus , persuadet iis qui volunt . Neminem enim cogit ab ipso salutem accipere , propterea quod possit eligere , & omnia à se implere ad spem accipiendam .

P. 1516. S. Joannes Chrysostomus homil. 5. in 2. ad Thessal. Fidelis quidem , inquit (Apostolus est Deus , & promittens salutem dare , omnino dabit , sed ut promisit . Quomodo autem promisit ? si velimus , & eum audiamus ; non absolutè , neque tamquam lignis & lapidibus otiosis .

Tom. 2. p. 219. A. Oecumenius in cap. 2. Epist. 1. ad Tim. Si ergo , inquit , Deus vult , quare non fit quod vult ? Non fit , quia illi nolunt .

P. 756. Theophilactus in eundem locum . Quare igitur , ait , non servati sunt omnes ? Quia nolunt .

Tom. 1. p. 127. E. S. Basilius in Psal. 29. ad ista verba Prophetæ , Quoniam ira in indignatione ejus , & vita in voluntates ejus . Quid ergo dicit ? inquit , quod Deus vult , hoc esse , ut vitæ ejus sint participes omnes . Mala autem non ejus voluntate fiunt , sed merito eorum qui peccaverunt inferuntur . Fiunt ergo ex voluntate hominum , Deo tantum permittente .

Tom. 1. p. 436. D. S. Gregorius Nazianzenus Orat. 25. ait omnia omnibus esse communiter proposita , solem , stellas , terram , rationem , legem , Prophetas , ipsos etiam , inquit , Christi cruciatus per quos omnes citra ullam exceptionem instaurati sumus , qui eidem Adamo participavimus .

P. 224. B. S. Cyrillus Jerosolym. Catech. 18. Cum benignus sit Dominus , inquit , non unum neque alterum tantum , sed multas æternæ vitæ januas aperuit , ut omnes , quantum in ipso est , absque impedimento illa potiri possent .

P. 72. Ex Latinis S. Cyprianus Epist. 52. ad Antonianum ; Cum scriptum sit , inquit , Deus mortem non fecit , nec lætatur in perditione vivorum : utique qui neminem vult perire , cupit peccatores pœnitentiam agere , & per pœnitentiam denuò ad vitam æternam redire . Adverte verbum istud , cupit , quo S. Martyr utitur , & quo vera & sincera , sed conditionata Dei voluntas pro salute omnium designatur .

Tom. 1. p. 161. B. S. Ambrosius Lib. de Paradiso cap. 8. Venerat , inquit , Dominus Jesus omnes salvos facere peccatores ideo nec proditorem debuit præterire Quod *Ibid. C.* in Deo fuit , ostendit omnibus quod omnes voluit liberare .

Ibid. pag. 1077. C. Et in Psalm. 118. Serm. 8. nu. 57. Mysticus autem Sol ille justitiæ , inquit , omnibus ortus est , omnibus venit , omnibus passus est , & omnibus resurrexit Si quis autem non credit in Christum , generali beneficio ipse se fraudat : ut si quis clausis fenestris radios Solis excludat , non ideo Sol non ortus est omnibus , quia calore ejus se ipse fraudavit ; sed quod Solis est , prærogativam suam servat : quod prudentis est , communis à se gratiam lucis excludit .

Tom. 3. p. 468. S. Hieronymus in caput 63. Isaïæ , Quod si prudens lector , inquit , tacita cogitatione responderit : Quare multi non sunt salvati , si ipse salvavit eos , & dilexit , & pepercit filiis suis , & redemit eos sanguine suo ; suscepitque & exaltavit assumptos ? Infertur causa perspicua : Ipsi autem non crediderunt , & exacerbaverunt

vult Spiritum sanctum ejus.... Voluit itaque Deus salvare cupientes: & provoca- ^{ibid. pag.}
vit ad salutem, ut voluntas habere primum, sed illi credere noluerunt.... nec ^{469.}
statim in culpa est, si plures credere noluerunt; sed voluntas venientis hæc fuit,
ut omnes crederent, & salvarentur.

S. Paulinus Nolanus Episcopus Epist. 24. ad Severum n. 9. Omnibus dicit, ^{T. I. Oper.}
(Christus) Venite ad me onerati & laborantes, & invenietis requiem animabus ^{S. Paulin.}
vestris. Omnem enim, quantum in ipso est, hominem saluum fieri vult, qui fecit ^{P. 156.}
omnes: Nam & idcirco descendit ad nos &c.

Et Serm. 34. de Gazophylacio hæc egregia scribit n. 5. & 6. "Dominus ^{ibid. pag.}
noster, qui solus bonus, ut unus Deus, non avaritiæ studio accipere desiderat, sed ^{218.} &
largitatis effectu. Quid enim non habeat, qui omnia dedit? Aut quid non possideat, ^{219.}
qui ipsos possidet possidentes? Quia omnes viri divitiarum in manibus ejus: sed im-
mensa ejus justitia pariter & bonitas de ipsis muneribus suis vult sibi munera invi-
cem fieri; ut sibi materiam erga te beneficentia pariat, quia bonus est; & tibi fa-
ciat meritum, quod dignè recipias, quia justus est.... In hoc enim nos fecit bonus
Dominus & Pater sanctus, ut nostro bono essemus boni. Nam quo ille indigeret
& extrinsecus bono, qui totus ipse quantus est, bonitas & beatitudo est? Ob hoc,
quantum in ipso est, charissimi, omnem hominem vult saluum fieri, quia in omni
homine opus suum diligit; & impensè tibi largus est de suis opibus, si tu tibi ipse
non sis invidus & avarus de iis quæ Deus tui fecit, non ut causa tibi ad mor-
tem, sed ut pretium ad vitam forent. O abundantia bonitatis Dei! Vult fenerari
ex iis, quæ ipse largitus est: cupit debitor fieri donorum suorum, ut cum multa ti-
bi ratione tuam reddat usuram. Eandem loquendi rationem ac formulam,
Deus vult quantum in ipso est omnes salvos fieri, repetit S. Doctor Epist. 49. ^{ibid. pag.}
ad Macharium n. 4. ^{285.}

S. Joannes Damascenus Dial. contra Manichæos n. 72. Ceterum, inquit, ^{Tom. I. p.}
Deus omnes pariter bonos condidit. Ipse namque tam esse, quam benè esse largi- ^{459. C.}
tur, bonitatis suæ radios in universa opera sua Solis instar expandens. Atque in
nostra quidem potestate nos est accipere ut simus; ut verò boni beativæ simus, hoc
penes nos est. Quo circa si velimus & cupiamus, bonitatis ipsius participes erimus,
ac in sempiterna luce versabimur.

S. Aug. Lib. de spiritu & littera c. 33. jam citato inter probationes ^{Tom. I. p.}
tertiæ Conclusionis, disertis verbis affirmat, velle Deum omnes homines sal- ^{p. 118. E.}
vos fieri; non sic tamen, ut eis adimat liberum arbitrium quo vel benè vel malè
utentes justissimè judicentur. Quod quidem idem est ac si diceret, velle
Deum omnes homines salvos fieri, si ipsi velint.

Lib. I. de Gen. contra Manichæos c. 3. Illud autem lumen, ait, non ir- ^{Tom. I. p.}
rationabilium animalium oculos pascit, sed pura corda eorum qui Deo credunt, & ^{648. B.}
ab amore visibilium rerum & temporalium se ad ejus præcepta servanda conver-
tunt: quod omnes homines possunt, si velint, quia illud lumen illuminat omnem ho-
minem venientem in hunc mundum. Quem textum recognoscens Sanctus
Doctor Lib. I. Retract. cap. 10. Verum est omnino, ait, omnes homines hoc ^{ibid. pag.}
posse si velint; sed præparatur voluntas à Domino. ^{16. A.}

Et in Psal. 18. Enar. I. Cum autem, inquit, Verbum etiam caro factum est, ^{Tom. 4. p.}
& habitavit in nobis mortalitatem nostram suscipiens, non permisit, ullum mortalium ^{80. A.}
excusare se de umbra mortis; & ipsam enim penetravit Verbi calor.

In Psalm. 6. Dedit eos in reprobum sensum. Nam ea est, inquit, cæcitas ^{ibid. pag.}
mentis. In eam quisquis datus fuerit, ab interiore Dei luce secluditur: sed non- ^{26. D.}
dum penitus cum in hac vita est.

rom. 6. p. 274. C. D. Lib. de catechizandis rudibus c. 2. *A quo interitu, inquit, hoc est, pœnis sempiternis Deus Misericors volens homines liberare, si sibi ipsi non sint inimici, & non resistent misericordiae Creatoris sui, misit unigenitum Filium suum &c.*

p. 368. S. Fulgentius Lib. 1. de remiss. pec. c. 11. *In hoc testimonio conditionali, ait, Deus & præcepto utitur & promissio. Dicens quippe: Si conversus fueris & ingemueris saluus eris; ostendit ex conversionis conditione promissionem salutis omnino pendere. Hæc est igitur inter Deum & hominem conditio, id est, inter præcipientem Dominum servumque poscentem, inter iudicem qui sine iustitia misericordiam prærogat, & peccatorem qui misericordiam iustè iudicantis expectat.*

Edi. Col. 1612. p. 36. col. 1. S. Anselmus in c. 6. S. Matth. ad hæc verba, *Fiat voluntas tua. Duæ sunt, inquit, voluntates in Deo: una misericordiae, quæ non est cogens, nec aliquid libero arbitrio aufert, quæ omnes homines vult salvos fieri, quod tamen in libera eorum voluntate positum est.... In terra multi contradicunt voluntati Dei, illi scilicet, quæ est ex misericordia. Cum enim vellet pravos etiam salvare, si vellent, tamen ipsi contradicunt operibus huic voluntati. Orat ergo isle, quod sicut voluntas Dei est in omnibus civibus Cæli, ita faciat se & alios terrenos tales, qui nullo modo voluntati Dei resistent.*

Bibl. PP. Tom. 35. p. 673. col. 1. A. B. Ecclesia, seu Remigius Lugdunensis Lib. de tribus Epistolis c. 11. rem nostram clarissimè conficit. Quarto autem modo, inquit, ita à SS. Patribus intellectum invenitur quod dictum est, *Qui vult omnes homines salvos fieri, ut simpliciter accipiatur hoc de omnibus quantum in ipso est Deum velle, eò quod omnes salvare velit bonitate Creatoris: sed quia liberi arbitrii eos condidit, expectet ut hoc etiam ipsi velint; & si voluerint, iustè salventur; si noluerint, iustè puniantur.*

Tom. 4. Concil. p. 1672. A. Denique in hunc sensum dixit Synodus Arausica II. c. 25. *Hoc etiam secundum fidem Catholicam credimus, quod accepta per Baptismum gratia omnes baptizati, Christo auxiliante & cooperante, quæ ad salutem animæ pertinent, possint & debeant, si fideliter laborare voluerint, adimplere.*

Communis hæc veterum doctrina Scholas omnes subinde pervasit, apud quas tria hæc pervulgata sunt ac recepta: Primum, Deum quantum est de se velle omnes homines salvos fieri, si ipsi velint. Secundum, omnibus præparasse, dare vel offerre sufficientia salutis media. Tertium, paratum illum esse majora & efficaciora conferre iis, qui prioribus contumacius non resistent; seu, ut loquitur S. Thomas, iis, qui seipsos non impediunt. Patent ista manifestè ex testimoniis Doctorum Scholæ paulò antè laudatis.

Q U I N T A P R O B A T I O.

Ex momentis Theologicis.

Primum petitur ex firmitate spei Christianæ, cuius fundamentum est ipsa Dei fidelitas in promissis, ac effusa pro salute omnium ejus voluntas. *Regeneravit nos in spem vivam, ait S. Petrus Epist. 1. c. 1. v. 3. per resurrectionem Jesu Christi, in hereditatem incorruptibilem & incontaminatam & immarcescibilem, conservatam in cælis in vobis, qui in virtute Dei custodimini per fidem in salutem.* Porro quàm debilis, quàm infirma erit spes nostra, nisi pro fundamento certam hanc fidem ac persuasionem habeat, esse in Deo veram ac sinceram salvandi omnes voluntatem, & dandi omnibus auxilia gratiæ saluti assequendæ idonea & sufficientia.

Secundum ex providentia Dei, cuius est res qualibet ad fines suos per media idonea dirigere ac perducere. Hoc quippe ad divinam providentiam pertinet, ait S.Th. q.14. de verit. art.11. ut cuilibet provideat de necessariis ad salutem, dummodo ex parte ejus non impediatur. Si enim aliquis taliter nutritus (in sylvis) ductum naturalis rationis sequeretur in appetitu boni & fuga mali, certissime est tenendum quod ei Deus vel per internam inspirationem revelaret ea quæ sunt ad credendum necessaria, vel aliquem fidei Prædicatorem ad eum dirigeret, sicut misit Petrum ad Cornelium. Porro qui confert media ad finem assequendum apta & sufficientia, ille procul dubio finem illum velle censendus est; intentio quippe finis movet ad mediorum electionem: vult autem Deus media ad salutem, nempe mandatorum suorum per auxilium gratiæ suæ observationem. Si vis ad vitam ingredi, serva mandata. Matth. 19. v. 7.

Tom. 12.
p. 762.
sol. 2. E.

Tertium ex omnibus signis & argumentis exterioribus quibus Deus contestatus est nolle se mortem peccatoris; se fecisse quidquid sufficiens erat, ut ipsum ad vitam perduceret &c. quæ profectò signa & externa argumenta internum ac sincerum Dei affectum præsupponunt ac demonstrant. Quæcumque enim Deus velle se affirmat, ea verè ac sincerè velle dicendus est, nisi fortè ipsemet aliquo alio signo contrarium declaravit; ut contigit quando re ipsa noluit Isaac immolari, quem tamen immolari jusserat.

Quartum ab exemplis. Si enim salvare voluit Adamum omnium malorum quibus obruimur, fontem ac parentem; si Judam proditorem, si latronem in cruce propter scelera pendentem &c. an non certò confidere ac credere debemus benignam ac beneficam illam Dei voluntatem ad omnes prorsus homines referri & extendi? Cave tamen ne de divina clementia præsumens, negligentius opus tuæ salutis perficias. Qui enim latronem poenitentem salvavit, alium latronem ut & Judam desperantem ac impoenitentem dereliquit, ac certæ damnationi destinavit. Meritò igitur S. Petrus 2. Epist. cap. 1. v. 10. ait: *Fratres magis satagite ut per bona opera certam vestram vocationem & electionem faciatis.* Et Apostolus Philipp. 2. v. 12. *Cum metu & tremore vestram salutem operamini. Deus est enim qui operatur in vobis velle & perficere pro bona voluntate.*

Quintum denique petitur ex amore quo Deus res quaslibet à se factas prosequitur. *Diligis omnia quæ sunt*, ait Sapiens c.11. v. 25. & *nihil odisti eorum quæ fecisti.* Habet autem, ait S. Aug. Enarr. in Psal. 121. *omnis amor vim suam, nec potest vacare amor in anima amantis.* Cum ergo Deus præ cæteris creaturis hominem diligat, pro quo Filium suum unigenitum dedit, consequenter quantum est in se, ipsius salutem verè ac sincerè vult & desiderat; eique sufficientia præparat, confert, vel saltem offert media, quibus eam possit, si fideliter cum gratia allaborare voluerit, obtinere.

To. 4. p.
1384. B.

Atque his in probationem Conclusionem nostrarum abundè discussis, supersunt nobis diluendæ adversariorum objectiones, tum circa voluntatem Dei generalem & antecedentem pro salute omnium; tum circa mortem Christi pro omnibus; tum eas quas ex Doctoribus Scholæ colligunt.

Solvuntur Objectiones contra voluntatem Dei generalem & antecedentem salvandi omnes.

Objicies 1. Præcipuum doctrinæ nostræ præsidium ac fundamentum petitur ex ista Apostoli sententia, *Qui vult omnes homines salvos fieri, &c.* At-

qui

qui sententia illa Apostoli ad omnes & singulos homines extendi non debet.

Probatur minor propositio auctoritate S. Augustini, qui cum intelligeret Pelagianos & Semipelagianos ex dicta Apostoli sententia generalem & indiscretam pro salute omnium in Deo voluntatem inferre, tres alias huic errori planè adversas verborum Apostoli interpretationes protulit.

Prima est, ut vox ista, *omnes*, per distributionem accommodam negativam intelligatur hoc sensu, quòd nullus salvetur nisi per divinam voluntatem. Tamquam diceretur, ait S. August. Enchiridii c. 103. *nullum hominum fieri saluum, nisi quem fieri ipse voluerit: non quòd nullus sit hominum, nisi quem saluum fieri velit; sed quòd nullus fiat, nisi quem velit; & ideo sit rogandus ut velit.* Quod illustrat S. Doctor Lib. de prædest. SS. cap. 8. comparatione

To. 6. p. 325. B. To. 10. p. 860. C.

Magistri qui dicitur in civitate omnes docere. Sicut, inquit, integrè loquimur, cum de aliquo Litterarum Magistro, qui in civitate solus est, dicimus, *Omnes istæ hic Litteras docet; non quia omnes discunt, sed quia nemo nisi ab illo discit, quicumque ibi Litteras discit: ita rectè dicimus, Omnes Deus docet venire ad Christum; non quia omnes veniunt, sed quia nemo aliter venit.*

Secunda est, ut vox, *omnes*, per distributionem accommodam affirmantem intelligatur, de generibus singulorum, non de singulis generum. Hoc est, ait S. Augustinus cap. mox citato Enchiridii, intelligatur omne genus humanum per quascumque differentias distributum, Reges, privatos, nobiles, ignobiles, sublimes, humiles, doctos, indoctos &c. Et Lib. de corrept. & grat. cap. 14. *Omnes homines, inquit, vult salvos fieri, ut intelligantur omnes prædestinati; quia omne genus hominum in eis est. Sicut dictum est Phariseis, Decimatis omne olus, ubi non est intelligendum nisi omne quod habebant; neque enim omne olus quod erat in toto terrarum orbe decimabant.*

To. 6. p. 235. D. T. 10. p. 274. D.

Tertia interpretatio est, ut Deus dicatur omnium hominum velle salutem, quia vult ac nobis jubet ut omnium salutem velimus, & hanc nobis inspirat voluntatem. Ita Spiritus sanctus Rom. 8. v. 26. dicitur postulare pro nobis, quia nos postulantes facit & orantes. Ita exponit S. Augustinus Lib. de corrept. & grat. cap. 15. *Potest sic intelligi, ait, quòd omnes homines Deus vult salvos fieri; quoniam nos facit velle: sicut misit Spiritum Filii sui clamantem, Abba, Pater, idest, nos clamare facientem.*

Ibid. p. 276. D.

Ex his sic arguunt adversæ partis Theologi.

Ille non agnoscit veram ac sinceram in Deo esse voluntatem salvandi omnes, qui 1. eam ad solos electos & prædestinatos restringit. 2. Qui varias profert verborum Apostoli expositiones omninò alienas ab illa voluntate generali quæ omnes & singulos homines complectatur. 3. Qui in Pelagianis ac Semipelagianis istam generalem & indiscretam Dei pro salute omnium voluntatem damnat ac redarguit: atqui ita S. Augustinus; ergo &c.

Resp. ad 1. dist. maj. Ille non agnoscit veram ac sinceram in Deo esse salvandi omnes voluntatem absolutam & consequentem, qui eam ad solos prædestinatos restringit, concedo: voluntatem antecedentem & conditionatam, nego. Dist. min. S. Augustinus restringit voluntatem Dei salvandi omnes absolutam & consequentem ad solos prædestinatos, concedo: voluntatem antecedentem & conditionatam, nego. Porro iis in locis in quibus S. Doctor voluntatem illam Dei salvandi omnes ad solos prædestinatos restringit, manifestè loquitur de voluntate absoluta & consequente, cui nemo resistit.

Instar omnium fit locus ex cap. 14. Lib. de corrept. & gr. desumptus.

Volenti saluum facere, ait, nullum resistit arbitrium. Sic enim velle seu nolle in volentis aut nolentis est potestate, ut divinam voluntatem non impediat, nec superet potestatem. De his enim qui faciunt quæ non vult, facit ipse quod vult. . . . Dicitur est: Omnes homines vult saluos fieri, ut intelligantur omnes prædestinati. . . . Non est itaque dubitandum, voluntati Dei. . . . humanas voluntates non posse resistere, quominus faciat ipse quod vult: quandoquidem etiam de ipsis hominum voluntatibus, quod vult, cum vult, facit. Quod probat ibidem exemplo Saulis & Davidis, ad quos in Reges seligendos populum adduxit. Et quomodo adduxit? inquit, Numquid corporalibus vinculis alligavit? Intus egit, corda tenuit, corda movit, eosque voluntatibus eorum, quas ipse in illis operatus est, traxit. Si ergo cum voluerit reges in terra Deus constituere, magis habet in potestate voluntates hominum, quam ipsi suas &c. Nemo certè est qui non videat S. Doctorem loqui de voluntate Dei absoluta, quam Schola consequentem appellat, & quæ semper impletur: alteram verò antecedentem ex parte quidem creaturæ conditionatam, at ex parte Dei veram, sinceram, ac respectu mediorum, efficacem & absolutam, non excludere, imò expressè admisisse S. Doctorem, patet ex testimoniis ipsius inter probationes relatis.

*Ib. p. 774.
B. C.*

*Ibid. D.
Ibid. E.*

*Ib. p. 775.
C. D.*

Adde quòd nullibi dicat S. Augustinus testimonium Apostoli restringi debere ad solos prædestinatos, sed tantum posse restringi.

Adductæ responsionis vades ac sponsores habemus S. Thomam & S. Bonaventuram. Secundum Damascenum, ait S. Thomas in 1. dist. 46. qu. 1. art. 1. ad 1. verbum Apostoli intelligitur de voluntate antecedente, & non de consequente. Sed secundum Augustinum intelligitur de consequente. Unde exponit eam dupliciter: uno modo ut sit distributio accommodata pro omnibus qui salvantur, ut in littera dicitur: alio modo ut sit distributio pro generibus singulorum. Et S. Bonaventura loco antea citato in 1. dist. 46. art. 1. q. 1. Egregius, ait, Doctor Augustinus duplicem facit vim in modo distribuendi, in Enchiridio. . . . Sed Damascenus facit vim in modo volendi &c.

*Tom. 7.
p. 403.
col. 1. D.*

*Tom. 4.
p. 374.
col. 2. B.*

Ad 2. dist. maj. Ille non agnoscit veram ac sinceram in Deo esse voluntatem salvandi omnes, qui varias profert verborum Apostoli expositiones omninò alienas ab illa voluntate generali quæ omnes & singulos homines complectatur, si postremam istam interpretationem excludat & rejiciat, concedo: si non rejiciat nec excludat, nego. Reipsa S. Augustinus Pelagianorum & Semipelagianorum pervicacia compulsus aliquando fuit ad illas tres verborum Apostoli expositiones quas adduximus referendas, quòd nempe magis commodæ ac opportunæ forent ad errores illorum hæreticorum confutandos, ut mox ostendemus; at non idcirco censeretur debet aliam rejecisse & exclusisse interpretationem: imò eam apertè tradit c. 33. Lib. de spir. & littera aliisque in locis suprà laudatis. Unde c. 103. Enchiridii, postquam tres adductas explicationes protulit, non dissimulat sententiam Apostoli alio modo posse intelligi, dum tamen credere non cogamur, inquit, aliquid omnipotentem Deum voluisse fieri, (voluntate scilicet absoluta & consequente) factumque non esse. Et Lib. de corrept. & gr. cap. 14. n. 44. fatetur hæc verba, Vult omnes homines saluos fieri, multis modis intelligi posse, ex quibus, inquit, in aliis Opusculis nostris aliquos commemoravimus: sed hic unum dicam. Ita dictum est, Omnes &c. ut intelligantur omnes prædestinati. Hunc igitur modum adjungit ibidem S. Doctor, & quidem appositè ad suum institutum; quia nempe de absoluto prædestinationis decreto, seu absoluta & consequente Dei voluntate loquebatur.

*T. 6. p.
236. A.*

*T. 10. p.
774. C.*

Nec

Nec est prætermittendum 1. quòd S. Augustinus illas alias expositiones attulerit tantum cum objectiones Pelagianorum resolveret; nostram verò expositionem, cum ex propria sententia quæstionem ipse de hac materia institueret, Lib. nempè de Spiritu & litt. cap. 33. Unde fit ut hac postrema expositio textus Apostoli, obvia & naturalis Augustino visa fuerit, aliæ verò tantum ad eludendas adversariorum objectiones adduci possint; ad quod satis est ut per aliquam accommodationem huic textui aptari possint, quod non negamus. 2. Varias illas expositiones sic profert S. Augustinus, ut permittat unicuique, ex illis aliisque quas adhuc posse adduci profiteretur, deligere quam voluerit, modò Pelagianum errorem declinet, & omnipotentia Dei non adversetur. Talis profectò est nostra expositio, juxta quam Deus ita vult omnes homines salvos fieri, ut voluntatem Dei nemo vincat, nec ipsi impunè contradicat. 3. Dum nostram Apostoli textus expositione adducit S. Augustinus Lib. de Spir. & litt. caute abstinere ab ista loquendi formula, *poteſt intelligi*, quam semper usurpat ubicumque alias affert expositiones.

Ad 3. dist. Qui Pelagianos & Semipelagianos damnat & redarguit eò quòd generalem in Deo admitterent voluntatem pro salute omnium, ille hanc in Deo voluntatem non agnoscit, ad sensum & mentem Pelagianorum & Semipelagianorum, concedo: ad sensum orthodoxum, ac sepositis eorum hæreticorum erroribus, nego.

Sanctus itaque Augustinus non in eo præcisè Pelagianos & Semipelagianos redarguit, quòd dicerent Deum velle omnes salvos fieri; est enim sana & orthodoxa hæc sententia: sed quòd huic doctrinæ multos admiscerent errores.

I. Itaque Deum omnes homines salvos fieri velle asseriebant, si ipsi vellent, ut hanc eorum voluntatem solistribuerent liberi arbitrii viribus sine ulla gratiæ voluntatis necessitate: quo profectò sensu falsum est dicere, velle Deum omnes homines salvos fieri, si ipsi velint, solis nempè liberi arbitrii viribus. At nusquam negavit sanctus Doctor velle Deum omnes homines salvos fieri, si ipsi velint per gratiam suam; seu, ut loquitur cap. 26. Lib. de Catechizandis rudibus, *ſi ſibi ipſi non ſint inimici, & non reſiſtant miſericordiæ Creatoris ſui*. Sic enim vult salvos homines facere, ut eis liberum non adimat arbitrium, quo vel benè, vel malè utentes juſtiſſimè judicentur, ait Lib. de Spir. & littera cap. 33. Admittit ergo sanctus Augustinus istam in Deo voluntatem conditionatam: Volo salvare homines, si ipsi velint gratiæ meæ consentire ac cooperari. *Quantum in medico eſt*, ait idem sanctus Doctor Tract. 12. in Joan. *ſanare venit ægrotum. Ipſe ſe interimit, qui præcepta medici obſervare non vult*. Talem voluntatem absolutam ex parte Dei & conditionatam ex parte creaturæ exprimunt iſta Chriſti verba, *Quoties volui congregare filios tuos, & noluiſti?*

II. In eo maximè peccabant Semipelagiani, quòd statuerent ita Deum velle omnes homines salvos fieri, si ipsi velint, ut hujusmodi conditionem etiam in parvulis præmatura morte extinctis locum habere arbitrarentur; & cum præſentem in illis assignare non poſſent voluntatem, ad futuram confuſiebant, quam Deus illos habituros prævidebat ſi ad pleniorẽ ætatem perveniſſent. Ita refert S. Proſper in Epistoſta ad S. Auguſtinum præfixa Libro ipſius de prædeſtinatione Sanctorum. Hoc porrò erroneo & planè abſurdo ſenſu, meritò negat S. Auguſtinus velle Deum omnes homines ſalvos fieri, ſi ipſi

T. 6. p.
294. D.
T. 10. p.
118. E.

To. 3. p.
2. pag.
385.

si ipsi velint : nemo etenim salvatur aut damnatur propter opera quæ factur-
us fuisset, si vixisset diutius, sed propter ea quæ re ipsa fecit.

III. Error Semipelagianorum in eo etiam versabatur, quòd dicerent Deum
indifferenter & indiscretè, seu æqualiter velle omnium hominum salu-
tem, ac Christum æqualiter pro omnibus mortuum fuisse ; ita ut nulla
major sit Dei erga electos quàm reprobos prædilectio, & omnes æquali-
bus afficiat gratiæ supernaturalis beneficiis : (quantum enim ad distri-
butionem donorum naturalium, fatebantur parem non esse Dei erga om-
nes voluntatem ac providentiam.) Unde, teste eodem S. Prospero, decre-
tum omne prædestinationis illi rejiciebant. *Contrarium putant*, inquit n. 2.

*Patrum opinioni & Ecclesiastico sensui, quidquid de vocatione electorum secundum
Dei propositum disputasti : opposito igitur sensu negat S. Augustinus velle*
Deum omnes homines salvos fieri ; nempe non indiscretè, non indiffe-
renter, nec æquali prorsus donorum gratiæ distributione, sicut conten-
debant Semipelagiani, sed ita velle voluntate generali & antecedente
omnes salvos fieri, & ipsis media salutis sufficientia impertiri, ut specia-
li voluntate absoluta & consequente feratur circa salutem aliquorum,
nempe prædestinatorum, eisque specialia & efficaciora conferat gratiæ
adjumenta. Utraque autem ista Dei voluntas, tum generalis & antece-
dens pro salute omnium, tum specialis, absoluta & consequens pro ele-
ctis, rectè simul cohæret ac conciliatur : quod eleganter exponit auctor
Lib. de vocatione gentium Lib. 2. cap. 31. his verbis. *Gratia Dei omnibus*
hominibus adfuit providentia quidem pari & bonitate generali, sed multimodo ope-
re, diversaque mensura : quoniam sive occultè, sive manifestè, ipse est, ut ait
Apostolus, salvator omnium, maximè fidelium. Quæ sententia subtilissimæ brevi-
tatis & validissimi roboris si tranquillo consideretur intuitu, totam hanc, de qua
agimus, controversiam dirimit. Dicendo enim, Qui est salvator omnium homi-
num ; confirmavit bonitatem Dei super universos homines esse generalem. Adj-
ciendo autem, maximè fidelium ; ostendit partem esse generis humani, quæ merito
fidei divinitus inspiratæ, ad summam atque æternam salutem specialibus beneficiis
provehatur.

Apud
August.
T. 10. p.
779.

P. 918. E.

IV. Denique, in eo maximè errabant Pelagiani, quòd textum Aposto-
li sic intelligerent, ut divinæ omnipotentia derogarent. Sic enim vole-
bant Deum omnes velle salvos fieri, seu ex se paratum esse illis salutem im-
pertiri, si quærent, si peterent, si pulsarent, ut contenderent Deum non
posse illos salvare, nisi tales dispositiones ipsi homines præmittant ; quia
alioquin Deus esset personarum acceptor. Hunc Pelagianorum errorem Au-
gustinus ipsis exprobrat Lib. 4. contra Julian. cap. 8. *Docetis vos ideò non om-*
nes salvos fieri, & in agnitionem veritatis venire, quia ipsi nolunt petere, cum
Deus velit dare : nolunt quærere, cum Deus velit ostendere ; nolunt pulsare,
cum Deus velit aperire. Et in Epistola ad Sixtum 194. aliàs 105. Personarum
acceptorem Deum se credere existimant, si credant quòd sine ullius præcedentibus
meritis cujus vult miseretur.

To. 10. p.
605. E.

To. 2. p.
716. C.

Mirum igitur videri non debet, quòd S. Augustinus Pelagianos ac Semi-
pelagianos confutans, hanc Apostoli sententiam, *Qui vult omnes homines*
salvos fieri, sæpius exponat de voluntate absoluta & consequente, potius quàm
de antecedente & conditionata : cum enim istam hæretici illi ultro admit-
terent suisque erroribus corrumperent, parum idonea & commoda iis con-
futandis visa fuisse. Appositè igitur ac prudenter admodum dictam Apo-
stoli

stoli sententiam non ita frequenter exposuit de singulis generum, sed de generibus singulorum; de voluntate antecedente, sed consequente; præsertim cum voluntatem illam antecedentem omni seposito Pelagianorum errore, ac Catholico sensu aliis in locis admittat.

Instabis 1. Saltem diffitendum non est nonnisi semel & quidem in Libro de spiritu & litt. Paulinam nostram interpretationem adduxisse S. Doctorem; qui Liber non reperitur in editione Lovaniensium inter Opera S. Augustini de Gratia conscripta.

Resp. Illam reperiri in Lib. de Catechizandis rudibus, & prætereà in omnibus illis locis ubi permittit Augustinus eas omnes usurpari prædicti loci expositiones quæ omnipotentia divina non derogent, & voluntatem divinam non superent. Talem porrò licentiam concedit Augustinus in locis ipsis qui obijciuntur. Insuper expositio nostra subintelligitur in illis omnibus testimoniis in quibus Deum dare gratias sufficientes omnibus, Christumque pro salute omnium mortuum esse profitetur S. Doctor, quæ certè innumera sunt, & maximè in Libris de Gratia conscriptis. Quantum ad id quod obijciunt ex Editione Lovaniensium, incuria certè Typographi factum est, ut Liber ille inter alia Augustini Opera excusus non fuerit.

Instabis 2. Vel hoc uno titulo suspecta videri debet, adeo rejicienda Conclusionis nostræ doctrina, quòd Pelagianis & Semipelagianis accepta fuerit & probata, quos Augustinus infelicitè impugnasset, si generalem Dei pro salute omnium voluntatem agnovisset.

Resp. 1. antecedens esse de falso supponente; nunquam enim illi hæretici approbarunt doctrinam qualem hic defendimus puram & Catholicam, quam illi multis deformabant erroribus.

Respondet 2. alia in occasione Jansenius Lib. 8. de Gratia Christi cap. 21. *Non omnia quæ hæretici docent, esse hæretica; mos enim sollemnis omnium hæreticorum est, ut falsis vera misceant, miscendoque perturbent omnia, quo venenum quasi melle circumlitum ab incautis cum securitate hauriatur. Si quid ergo veri Pelagiani retinuerunt, rejici non debet propter admixtos errores; sed rejectis ac sepositis illis erroribus, quod verum & Catholicum est retinendum. Porrò non in eo præcisè aberrarunt Pelagiani, quòd putarent Deum velle omnes homines salvos facere, sed quòd voluntatem illam ad omnes singulos æqualiter & indiscretè sine ulla speciali erga electos, quantum ad dona supernaturalia, providentia & voluntate extendi affirmarent: quo errore, ut & aliis jam expositis, seclusis, meritò asserimus & Deum velle omnes homines salvos fieri, & ab Augustino Pelagianos & Semipelagianos feliciter expugnatos fuisse.*

Instabis 3. Tam stupidi non fuere Pelagiani, ut admiserint in Deo efficacem, quantum in ipso est, salvandi omnes voluntatem, quæ tamen non impleatur: non ignorabant etenim efficacem Dei voluntatem semper impleri. Errabant igitur in eo quòd putarent Deum simpliciter velle omnes salvos fieri: quia si vellet, omnes procul dubio salvarentur.

Resp. Dist. ant. Tam stupidi non fuere Pelagiani, ut admiserint in Deo voluntatem simpliciter efficacem & absolutam, quæ non impleatur, concedo: efficacem quidem ex parte Dei, sed conditionatam ex parte hominum, nego. Potest quippè Deus aliquid ex parte sui efficaciter velle, quod tamen semper non fit; quia conditionem aliquam ex parte creaturæ liberam præsupponit. V. g. dici potest velle Deum efficaciter, quantum est ex se, Solem ab omni-

omnibus videri; quia & omnibus illum videndum objicit, & est in homine virtus sufficiens seu facultas ad illum videndum: neque tamen illum videt, qui oculos claudere voluerit; & ita eorum respectu non impletur Dei voluntas. Pelagiani autem non docebant voluntatem Dei pro salute omnium simpliciter & absolute efficacem esse, sed conditionate conditione se tenente ex parte creaturæ. Errabant illi quidem, ut diximus, circa conditionem illam quam in negotio salutis ab uno voluntatis arbitrio pendere asseriebant; at error in eo non erat, quod vellent illam voluntatem salvandi omnes absolutam esse ex parte Dei. *Quoties volui congregare filios tuos, & nolui? Quid est quod debui ultra facere vineæ meæ, & non feci? &c.*

Instabis 4. Voluntas antecedens & conditionata non semper impletur: atqui S. Augustinus nullam agnoscit in Deo veram voluntatem quæ non impleatur; ergo nullam agnoscit in Deo voluntatem antecedentem & conditionatam.

Minor propositio probatur ex S. Augustino, tum Lib. de corrept. & gr. c. 14. cujus verba hic laudavimus in responsione ad primam Objectionem; tum maxime in Enchiridio, ubi ex professo momentum istud expendit c. 95. In clarissima, inquit, sapientiæ luce videbitur :. : . quàm certa, immutabilis, efficacissima sit voluntas Dei: quàm multa possit & non velit, nihil autem velit quod non possit: quàmque sit verum quod in Psal. canitur, Omnia quæcumque voluit fecit. Quod utique non est verum, si aliqua voluit & non fecit; & quod est indignius, ideo non fecit, quoniam ne fieret quod volebat omnipotens, voluntas hominis impedivit. Hoc nisi credamus, ait cap. 96. periclitatur ipsum nostræ confessionis initium, quæ nos in Deum Patrem omnipotentem credere confitemur; Deinde cap. 97. quærit quomodo intelligenda sit hæc Apostoli sententia, Qui vult omnes homines salvos fieri. Cum enim, inquit, non omnes, sed multò plures non fiunt salvi, videtur utique non fieri quod Deus vult fieri, humana scilicet voluntate impediente voluntatem Dei. Quando enim quæritur causa, cur non omnes salvi fiant, responderi solet, quia hoc ipsi nolunt. Quod quidem de parvulis dici non potest, quorum nondum est velle seu nolle. Nam quod infanti motu faciunt, si eorum voluntati judicaretur esse tribuendum, quando baptizantur, cum resistunt quantum possunt, etiam nolentes eos salvos fieri diceremus. Sed apertius Dominus in Evangelio compellans impiam civitatem; Quoties, inquit, volui colligere filios tuos, sicut gallina pullos suos, & nolui? Tamquam Dei voluntas superata sit hominum voluntate, & infirmis nolendo impredientibus, non potuerit facere potentissimus quod volebat. Et ubi est illa omnipotentia qua in cælo & in terra omnia quæcumque voluit fecit, si colligere filios Jerusalem voluit, & non fecit? Denique c. 103. exponens quo sensu dictum sit, Deus vult omnes homines salvos fieri, tres adducit interpretationes, additque aliam quamcumque eorum verborum expositionem admitti posse, dum tamen credere non cogamur aliquid omnipotentem Deum voluisse fieri, factumque non esse.

Mirum quantum adversarii in hoc S. Doctoris testimonio proponendo & urgendo exultent. In eo enim, inquiunt, S. Augustinus asserit 1. falsum omnino esse, Deum aliquid velle, quod non possit; & quod indignius est, ideo Deum aliquid velle & non facere, quod humana obstat & impediat voluntas. 2. primum Symboli seu Confessionis nostræ articulum periclitari, si Deus idcirco quod vult, non facit, quia humana resistit ac reluctatur voluntas. 3. causam & rationem cur non omnes salvi fiant, istam non esse, quæ tamen solet afferri, quia non omnes volunt salvi esse; quod probat par-

To. 6. p.
231. C.
D.

Ibid. F.

Ibid. p.
232. A.

Ibid. p.
236. A.

vulorum exemplo in quibus nondum est velle, aut nolle. 4. denique hanc Christi sententiam, *Quoties volui congregare filios tuos & nolui?* non esse hoc sensu intelligendam, ut divina voluntas ab humana superata fuerit. Quæ omnia, inquit, apertissime demonstrant S. Augustinum nullam in Deo agnovisse veram voluntatem inefficacem, conditionatam & antecedentem quæ non impleatur.

Resp. dist. min. S. Augustinus nullam in Deo agnoscit veram voluntatem quæ simpliciter absoluta sit, consequens & efficax, & quæ non impleatur, concedo: nullam veram voluntatem quæ ex parte Dei sit absoluta, sed conditionata ex parte creaturæ, nego. Porro loco citato & aliis hujuscemodi bene multis, S. Augustinus Pelagianorum errori confutando unice intentus, de voluntate Dei absoluta & consequente potissimum loquitur, quam illi hæretici rejiciebant. Ferre quippè illi non poterant absolutum prædestinationis decretum, sed tantum conditionatum; ita ut conditio sub qua salus decerneretur, à solis liberi arbitrii viribus pendere vellent: imò Deum non posse sine illis præviis naturalibus ex parte hominis conditionibus, eum saluum facere, affirmare non erubescabant. Quam falsam & impiam doctrinam meritò sugillat ac reprimat S. Augustinus, atque hoc sensu rejicit erroneam interpretationem Pelagianorum hujus sententiæ Apostoli, *Deus vult omnes homines salvos fieri*, & istius Christi, *Quoties volui &c.* quasi, ut illis videbatur, conditio sub qua Deus vult omnes salvos fieri, & Christus voluit congregare filios Jerusalem, ab una penderet humana voluntate sine gratia. In eundem sensum utitur exemplo parvulorum, ut nempe ostendat ex solo voluntatis nutu & arbitrio non pendere, ut unus salvetur, alter verò non salvetur: siquidem ex duobus infantibus quorum nondum est velle aut nolle, ait S. Augustinus, unus percepta baptismi gratia salvatur, alter non percepta, damnatur.

Porro S. Augustinum agnovisse in Deo voluntatem veram salvandi omnes ex parte Dei absolutam, quæ tamen non impletur ob defectum conditionis quæ ex parte creaturæ requiritur, clarè & invictè demonstratur ex eo ipso Libro Enchiridii unde objectio petitur. Capite 102. eodem modo loquitur de voluntate Dei salvandi homines, ac de ea qua voluit salvare omnes Angelos. Fatetur quippè vel ipse Jansenius Lib. 10. de Gr. Christi c. 1. *Deum habuisse generalem voluntatem benevolentiae erga omnes Angelos, ex qua, quantum in se est, omnium beatitudinem æternam voluit, omnibusque propterea beatitudinis consequendæ media sufficientissima largitus est.* Atqui tamen in omnibus Angelis impleta non fuit ista Dei voluntas. Unde? An defectu potentiae ex parte Dei? Quis sanus id unquam excogitaverit? An divinæ virtuti & omnipotentiae derogatum est in statu innocentiae? An minor tunc illa fuit, quam in statu præsentis? Quæ absurditas! Velint ergo nolint, necesse est adversarios agnoscere esse quamdam in Deo voluntatem, quæ sine præjudicio & imminutione divinæ virtutis non impletur; quod nempe conditionata illa sit ex parte creaturæ, licet absoluta ex parte Dei. Hoc uno ex statu naturæ innocentis ducto argumento eliduntur quæcumque adversarii contra voluntatem Dei generalem & antecedentem pro salute omnium in statu præsentis, quæ tamen non impletur, tela solent contorquere.

Quamquam, ut jam diximus, Dei voluntas aliquo sensu semper obtineat & impleatur. *Quantalibet sint voluntates vel Angelorum vel hominum*, ait S. Augustinus cap. 102. Enchiridii, *vel bonorum vel malorum, vel illud quod Deus,*

Tom. 3.
p. 419.
col. 1. D.

ro. 6. p.
234. G.

Deus, vel aliud volentes quàm Deus, omnipotens voluntas semper invicta est: quæ mala numquam esse potest; quia etiam cum mala irrogat, iusta est, & profectò quæ iusta est, mala non est.

Instabis 5. Ille censendus non est velle omnium salutem voluntate etiam conditionata, qui conditionem necessariam ad salutem obtinendam implere potest si velit, nec tamen vult implere; hoc est, qui gratiam efficacem potest omnibus dare per quam salventur, nec tamen illam dat: atqui Deus potest, si velit, conditionem necessariam ad salutem obtinendam implere, nec tamen illam vult implere, conferendo scilicet omnibus gratiam efficacem; ergo &c.

Resp. Nego maj. Sufficit enim ad voluntatem illam Dei conditionatam pro salute omnium, quòd Deus gratias sufficientes conferat quibus homo quilibet potest uberiores & efficaciores orando à Deo impetrare. Et certè si valeret argumentum istud, pariter concluderet contra veram & sinceram Dei voluntatem pro salute omnium Angelorum, quibus ad perseverandum efficacem gratiam Deus non concessit. Concluderet etiam contra voluntatem salvandi vel unum iustum, qui reprobus est, cui pariter efficax perseverantiæ donum non conceditur; quod tamen sine periculo fidei negari non potest.

Instabis 6. Duplex illa Dei voluntas antecedens & consequens pugnare secum invicem videtur; sic enim Deus vult & non vult salutem hominis.

Resp. Nego ant. Deus quippè in statu naturæ innocentis respectu Angelorum, & antecedentem & consequentem habuit voluntatem: antecedentem quidem, quia fatente ipsomet Jansenio, voluit Deus omnes Angelos salvos fieri, qui tamen omnes salvi facti non sunt; consequentem verò, quia rebelles & contumaces salvare noluit, sed damnare.

Ratio verò & causa cur utraque illa voluntas non sit contraria, nec secum invicem pugnet, hæc est, quia versatur circa idem objectum sub vario respectu, seu diverso modo consideratum: antecedens quippè voluntas objectum seu hominem salvandum considerat in se absolutè ac præcisè omnibus circumstantiis personalibus, meriti vel demeriti, consensus, vel dissensus gratiæ: voluntas autem consequens spectat salutem hominis facta consideratione circumstantiarum personalium. Ita vult eum salvare qui perseverat in gratia usque in finem; eum è contra vult non salvare, qui non perseverat sed moritur in peccato mortali ac finali impoenitentia. Rectè id exponit S. Thom. 1. p. q. 19. art. 6. ad primum his verbis: *Unumquodque, inquit, secundum quod bonum est, sic est volitum à Deo. Aliquid autem potest esse in prima sui consideratione, secundum quod absolutè consideratur, bonum vel malum, quod tamen prout cum aliquo adjuncto consideratur, quæ est consequens consideratio ejus, è contrario se habet. Sicut hominem vivere est bonum; & hominem occidi est malum secundum absolutam considerationem. Sed si addatur circa aliquem hominem, quòd sit homicida vel vivens in periculo multitudinis, sic bonum est eum occidi, & malum est eum vivere. Unde potest dici quòd Iudex iustus antecedenter vult hominem vivere; sed consequenter vult homicidam suspendi. Similiter Deus antecedenter vult omnem hominem salvum, sed consequenter vult quosdam damnari secundum exigentiam suæ iustitiæ.*

Instabis 7. Voluntas antecedens versatur circa salutem hominis prout in se absolutè ac præcisè omnibus circumstantiis spectatur, seu prout

simpliciter creatura est, quam bonum est salvari; ergo voluntas illa abstrahit à circumstantia peccati originalis; ac consequenter eo supposito ac prævifo, Deus voluntate antecedente non vult omnes homines salvos fieri.

Resp. dist. ant. Voluntas Dei antecedens versatur circa salutem hominis in se absolute considerati ac præcisus omnibus circumstantiis personalibus, meriti vel demeriti, consensus vel dissensus gratiæ, concedo: præcisus circumstantiis naturæ communibus, nempe peccati originalis, nego. Considerato quippe hominem in se ac præcisus communibus naturæ totius circumstantiis, quid aliud est, quam considerare hominem in abstracto? Quæ certè consideratio merum est ens rationis: quo sensu Jansenius dixit voluntatem illam Dei antecedentem in mera præcisione mentis consistere. At non ita profectò Deus hominem salvandum considerat; sed eum considerat qualis est revera, obnoxius scilicet communi naturæ peccato, quo supposito ac præciso vult eum salvum fieri voluntate generali & antecedente. Suprà ex ipso S. Thoma probavimus voluntatem antecedentem abstrahere duntaxat à circumstantiis subjecti personalibus, non verò à generalibus & communibus circumstantiis totius naturæ humanæ, quod rectè hic observandum est ad præcavendam nonnullorum fraudem, qui notione & idea voluntatis antecedentis ad errorem suum propugnandum abutuntur.

Instabis 8. Voluntas illa Dei generalis & antecedens pro salute omnium sterilis est & otiosa, seu mera complacentia, ex qua nulla in homines defluunt gratiæ beneficia. Patet 1. ex hoc ipso Judicis exemplo quo S. Thomas utitur. Tametsi enim velit ille hominem homicidam vivere quatenus simpliciter homo est; at quatenus homicidii reus est, vult eum mori, nec ulla ipsi media suppeditat quibus mortis pœnam declinare possit. Patet 2. quia in 1. dist. 47. qu. 1. art. 2. Operatio, inquit, non correspondet voluntati Dei antecedenti sed consequenti. Et voluntas antecedens non habet effectum, nisi voluntas consequens adjungatur, ait idem sanctus Doctor Lib. 1. ad Annib. dist. 47. qu. de voluntate Dei art. 2. ad 2.

Resp. Nego ant. Ad exemplum Judicis quo sanctus Thomas utitur, Gonetus Tom. 1. disp. 4. de voluntate Dei art. 3. parag. 2. nu. 131. respondet, paritatem perfectam non esse, atque exemplum Judicis in eo deficere, Quòd Judex non est provisor generalis sicut Deus, ac proinde licet Judex ex voluntate, qua vult homicidam vivere in quantum homo est, nulla ei media præparet, quibus capitis pœnam evadere possit, Deus tamen, ut generalis provisor per voluntatem antecedentem, qua vult omnes homines salvos fieri, debet eis aliqua media ad salutem sufficientia præparare. Dicitur Thomas, ait ibidem Gonetus n. 130. comparat voluntatem illam antecedentem etiam voluntati mercatoris, qui imminente tempestate vult salvare merces &c. Sed mercator non posset dici habere voluntatem veram & sinceram salvandi merces, nisi quantum est de se, omnem diligentiam sufficientem adhibeat ad illas conservandas.

Ad 2. Dist. Operatio effectus principalis qualis est collatio gratiæ efficaci ac plenus voluntatis consensus, non correspondet voluntati Dei antecedenti sed consequenti, concedo: operatio effectus minùs principalis, qualis est præparatio auxiliorum sufficientium, nego.

Respondet verò P. Massoulié Tom. 2. dissert. 4. de Gratia Adami q. 1. art. 1. exemplum illud Judicis hic quoque aptum esse, etiam quantum ad col-

Tom. 3. p.
161. col. 2.
B.

Pag. 431.
col. 1. E.

Ibid. C.

Pag. 256.
col. 2.

ad collationem mediorum: cum certum sit, inquit, à Judice homini quantumvis reo ea omnia concedi, quibus jus suum, si quod habeat, tueri possit, aut innocentiam, si oppressa fuerit, vindicare, aut atrocitatem criminis, si supra verum actum fuerit, minuire, ex ea voluntate antecedente, quæ ipsum Judicem erga hominem miserum inflectit: quamvis deinde ex voluntate consequente supplicia in reum decernat.

Responsionem hanc antea nos ipsi adduximus.

Instabis 9. Vel ipso iudice S. Thoma 1. p. q. 19. art. 6. ad 1. voluntas antecedens magis velleitas, seu voluntas secundum quid dicenda est, quam vera & actualis voluntas.

Resp. Dist. ant. Si voluntas antecedens comparetur cum voluntate consequente, præsertim quantum ad finis assecutionem, concedo. Si in se simpliciter spectetur, nego. Seipsum interpretatur loco citato Angelicus Doctor: *Simpliciter*, inquit, *volumus aliquid secundum quod volumus illud consideratis omnibus circumstantiis particularibus; quod est consequenter velle*. Cum igitur voluntas antecedens abstrahat ab illis circumstantiis particularibus seu personalibus, mirum non est quod non dicatur simpliciter voluntas, sed secundum quid, seu velleitas: non quod sit in Deo actus suspensio vel imperfectio quædam, aut non sit vera & actualis voluntas, absit; hanc enim beneplaciti esse docet Angelicus Doctor. Velleitas igitur, aut voluntas secundum quid appellatur, comparatè ad voluntatem absolutam & consequentem quæ semper impletur & finem obtinet; non ita verò voluntas antecedens. *Velleitas*, ait Alvarez de auxili. disp. 34. ad 1. *non dicit Pag. 315. intrinsecam imperfectionem ex parte actus voluntatis in ipso Deo, sed solum ex parte objecti; quia videlicet non est amabile à Deo prout habet adjunctam privationem majoris boni: sed solum est amabile absolute, & secundum se consideratum*. Et Gonetius de voluntate Dei disput. 4. art. 3. parag. 2. nu. 80. solvens propositam ex S. Thoma objectionem, *Per hoc*, inquit, *non intendit docere (S. Thomas) illam non esse voluntatem de facto, aut non esse formaliter in Tom. 1. p. 423. C. Deo, sed solum illam non esse voluntatem simpliciter, sed secundum quid, quatenus attingit objectum secundum se, & præcisum à circumstantiis*.

Instabis 10. Voluntas Dei antecedens, ex dictis, conditionata est: at voluntas conditionata Deo indigna videtur, quia ab ipso omnino pendet conditionem ponere vel non ponere.

Resp. Distinguo min. Deo indigna videtur voluntas quæ sit conditionata ex parte subjecti, seu Dei volentis, concedo: quæ sit conditionata ex parte objecti seu creaturæ, nego. Ita S. Thomas in 1. dist. 46. q. 1. art. 1. ad 2. ubi *docet voluntatem Dei posse dici conditionatam. Nec tamen, inquit, est Tom. 7. p. 403. col. 1. D. E. imperfectio ex parte voluntatis divinæ, sed ex parte voliti; quod non accipitur cum omnibus circumstantiis quæ exiguntur ad rectum ordinem in salutem*.

Instabis 11. Deus non vult salvos fieri infantes qui in utero materno prius extinguuntur, quam possit ipsis remedium salutis, nempe Baptismus, applicari: nulla quippe ipsis media confert quibus salvi esse possint; ergo non habet Deus generalem & antecedentem pro salute omnium voluntatem.

Resp. nego ant. Ad hanc enim Dei voluntatem erga ipsos etiam infantes admittendam satis est, quod pro illis Baptismum instituerit, ac paratus sit quantum est ex se cum ipsis procurare, nisi obstaret naturalis causarum secundarum ordo, qui mortem infantis postulat, quem ordinem interturbare Deus non tenetur. Non ergo ex defectu miseri-

Tom. 10. p. 89. col. 2. B. eordix ex parte Dei fit, quòd ille infans non salvetur; sed vel ex incuria & negligentia parentum, vel ex alia quacumque causa. Dicendum, inquit S. Thomas in 4. dist. 6. q. 1. art. 1. ad 1. quòd non est ex defectu divinæ misericordix, quòd (infantibus) in maternis uteris existentibus remedium non exhibetur, sed quia non sunt capaces illius remedii, per quod secundum legem communem participes passionis Christi efficiantur, à qua est remissio peccatorum; quia non possunt subjici operationi Ministrorum Ecclesiæ, per quos talia remedia ministrantur. Sed de hoc argumento plenius ubi de Gratia.

Instabis 12. Deus voluntate antecedente ipsorum etiam dæmonum & omnium damnatorum vult salutem; quia salvus in se simpliciter considerata bona est: atqui tamen planè sterilis est & otiosa ista Dei erga salutem dæmonum voluntas.

Tom. 7. p. 403. col. 1. B. Resp. nego maj. Voluntas enim Dei antecedens ex S. Thoma est voluntas beneplaciti actuosa, *cujus effectus*, ait S. Doctor in 1. dist. 46. q. 1. art. 1. *est ipse ordo naturæ in finem salutis, & promoventia in finem omnibus communiter proposita, tam naturalia quàm gratuita.* Porro nihil operatur Deus circa salutem dæmonum & omnium damnatorum, *cujus illi sunt incapaces*, utpote in termino constituti & obfirmati in malo. *Unumquodque autem secundum quod bonum est, sic est volitum à Deo*, ait S. Thomas 1. p. q. 19. art. 6. ad 1. bonum autem non est nec justitiæ divinæ consentaneum, ut dæmones cæterique æternis suppliciis addicti salventur & liberentur à pœnis; ergo Deus voluntate vera & sincera eorum salutem non vult; sed habet dumtaxat erga salutem illam meram, otiosam & inutilem complacentiam, qualem habet erga creaturas merè possibiles.

Instabis 13. Deus ex voluntate illa antecedenti non movetur ad concedenda omnibus & singulis hominibus sufficientia salutis assequendæ media. Namque c. 16. Act. Apost. v. 6. & 7. Apostoli transeuntes Phrygiam & Galatiæ regionem vetati sunt à Spiritu sancto loqui verbum Dei in Asia. Et cum venissent in Mysiam tentabant ire in Bithyniam, & non permisit eos Spiritus Jesu.

Resp. nego ant. Ad probationem dico, quòd si Apostoli tunc prohibente Spiritu Evangelium in Asia non prædicaverint, postea tamen divina ordinante Providentia illud annuntiarunt.

Instabis 14. Si Deus vult quantum in se est omnium hominum salutem, rogandus non est pro illa obtinenda salute, utpote qui quod suarum est partium jam perfecit, dato omnibus sufficienti auxilio; sed admonendi dumtaxat erunt homines, ut auxilio sibi concesso benè ut oportet utantur: frustra quippe id petitur, quod præsto est, imò quod jam concessum est, & positum in tua potestate.

Resp. Sequelam antecedentis planè ineptam esse. Namque Deus ita vult omnes homines salvos fieri, ut velit eorum salutem mutuis precibus adjuvari, quarum intuitu sæpissimè majora & copiosiora gratiæ auxilia largitur, quibus salus reipsa obtinetur, & sine quibus non obtineretur. Certè Deus vult quantum est ex se, humano generi suppeditare quæ ad vitam corporalem tuendam sunt necessaria, causasque generales & sufficientes ad hunc finem instituit: an propterea fideles ab ipso non petunt ut fructus terræ dare & conservare dignetur? Nonne panem nostrum quotidianum à Deo postulari jubet Christus? Ita certè. Quid ita? Quia vult ut petamus etiam ea quæ nobis conferre decrevit. Sic postulat à Christo Ecclesia, ut gregem suum Pastor æternus non deserat, in Præfatione Apostolorum. Et in Litaniis ac publicis suppli-

supplicationibus, ut Ecclesiam suam sanctam regere & conservare dignetur. Innumera possent afferri ejusmodi supplicationum exempla.

Instabis 15. Vox ista, *omnes*, in textu Apostoli, *Deus vult omnes homines salvos fieri*, omnes planè & singulos homines non significat, sed aliquos dumtaxat: quemadmodum cum dicitur Gen. 6. *Omnis caro corrumperat viam suam*. Et Psalm. 31. v. 3. *Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt*. Et tamen erant etiam tunc temporis aliqui justii. Pariter 1. Cor. 15. dicitur, *Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes vivificabuntur*, attamen non omnes in Christo vivificantur.

Resp. Ex adjunctis loci circumstantiis, ex communi Ecclesia ac SS. Patrum traditione cognosci debere, quando vox ista, *omnes*, in tota sua & lata significatione usurpanda sit, vel non. Aliquando enim significatio illa restringenda est, aliquando non restringenda. Quando v. g. dixit Apostolus, omnes mortuos esse in Adamo, ac pro omnibus Christum esse mortuum, vox illa, *omnes*, universim pro omnibus & singulis hominibus usurpatur: reipsa enim omnes (una excepta B. Virgine) in Adamo mortui sunt, & Christus pro omnibus mortuus est. Pariter cum dixit idem Apostolus, Deum velle omnes homines salvos fieri; omnes omninò & singulos homines intelligit, quia jubet pro omnibus hominibus orationes & deprecationes ad Deum fieri, quos Deus vult salvos fieri.

Objicies denique cum nonnullis apud S. Augustinum Epist. 194. aliàs ^{Tom. 2. p. 105.} ad Sixtum cap. 2. num. 5. Omnes non salvantur; ergo Deus non ^{716. D.} habet voluntatem salvandi omnes; *Quia nempe injustum est in una eadem- Ibidem E.* que mala causa hunc liberari, illum puniri.

Respondet S. August. citato loco his verbis: Ergo justum est utrumque puniri. Quis hoc negaverit? Agamus ergo gratias Salvatori, dum nobis non redditum cernimus, quod in damnatione similium etiam nobis debitum fuisse cognoscimus. Si enim omnis homo liberaretur, utique lateret quid peccato per justitiam debeatur: si nemo, quid gratia largiretur.

Solvuntur Objectiones adversus mortem Christi pro omnibus.

Objicies 1. Scriptura declarat Christum non pro omnibus indistinctè hominibus, sed pro multis dumtaxat mortuum fuisse. Matth. 20. v. 28. *Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare, & dare animam suam redemptionem pro multis*. Et cap. 26. v. 29. *Hic est sanguis meus novi Testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum*. Hebr. 9. v. 28. *Christus semel oblatus est ad multorum exhaurienda peccata*. Hæc porro loquendi ratio, pro multis, non singulos homines designat, sed aliquos dumtaxat ex illis; seu ut ajunt, non pro singulis generum, sed pro generibus singulorum intelligenda est: quo sensu Apocal. 5. v. 9. dicitur: *Occisus es, & redemisti nos Deo in sanguine tuo ex omni Tribu, & lingua, & populo, & natione*.

Resp. Nego ant. Ad cujus probationem dico voces istas, pro multis, citatis in locis supponere pro omnibus, id est, pro multitudine & plebe universa. Quo sensu Rom. 5. v. 15. Apostolus ait, *Unius delicto multi mortui sunt: omnes planè homines mortui sunt in Adamo, in quo omnes peccaverunt*. Pro illis autem omnibus mortuus est Christus, qui mortui sunt in Adamo: (est ipsummet Apostoli argumentum 2. Corinth. 5.) Atqui omnes planè homines in Adamo mortui sunt; ergo pro omnibus mortuus est Christus. Quod si placeat adducta Scripturæ loca interpretari tantum de morte Christi

pro generibus singulorum, non repugnabo; modò intelligas de efficaci, absoluta & consequente applicatione mortis Christi, non verò de sufficiente & efficaci ex parte Christi ipsius oblatione. Responsionem istam affert S. Augustinus Julianum impugnans Lib. 2. Operis imperf. cap. 175. ubi dicit, *non repugnare omnibus multis, quia ipsi omnes non pauci sed multi sunt.*

Tom. 10. p.
1023. E.

Instabis 1. Testatur eadem Scriptura Christum mortuum esse pro electis dumtaxat seu prædestinatis. Joan. 10. *Animam meam pono pro ovibus meis.* Matth. 1. *Vocabis nomen ejus Jesum: ipse enim salvum faciet populum suum à peccatis eorum.* Et Joan. 3. *Exaltari oportet Filium hominis, ut omnis qui credit in ipsum, non pereat.* Ephes. 5. *Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret, mundans lavacro aquæ in verbo vitæ.* Denique Joan. 6. *Descendi de Cælo non ut faciam voluntatem meam, sed ejus qui misit me.* Hæc est autem voluntas ejus qui misit me, Patris, ut omne quod dedit mihi non perdam ex eo. Unde Matth. 15. Christus declarat non se missum nisi ad oves quæ perierunt domus Israel.

Resp. 1. Plures in isto argumento citatos textus in ipsos adversarios retorqueri, qui fatentur Christum non tantum pro salute electorum esse mortuum, sed etiam pro donis quibusdam gratiæ temporalibus, quæ reprobis conceduntur: habent igitur illi solvendos illos Scripturæ textus.

Resp. 2. Distinguo ant. Testatur Scriptura Christum mortuum fuisse pro electis dumtaxat, quantum ad efficacem meritorum Christi applicationem, & assecutionem vitæ æternæ, concedo: quantum ad sufficientem mortis Christi oblationem pro salute omnium, nego. Laudata igitur Scripturæ testimonia affirmant quidem Christum esse passum pro ovibus suis, ut non pereant, sed habeant vitam æternam: attamen non negant esse passum etiam pro aliis, neque repugnant pluribus Scripturæ locis affirmantibus Christum esse mortuum pro peccatis totius mundi. 1. Joan. 2. *Gustasse mortem pro omnibus.* Hebr. 2. *Dedisse semetipsum redemptionem pro omnibus.* 1. ad Timoth. 2. *Salvatorem esse omnium, maxime fidelium.* Ib. 4. Nempè quoad sufficientiam & intentionem Christi, ut omnibus applicetur & profit, sicut delictum omnibus nocuit. Rom. 5.

Adde quòd Christus velit omnes esse suas oves, populum suum, & membra suæ Ecclesiæ; velit omnibus Evangelium suum prædicari; velit omnes credere & baptizari, ut habeant vitam æternam; velit omnes justificados servare mandata, quæ jubet etiam proponi omnibus. Quare citata Scripturæ testimonia, quibus dicitur Christum posuisse animam suam pro ovibus suis, venisse ut salvum faceret populum suum, & seipsum tradidisse pro Ecclesia, non adversantur, sed potius favent intentioni Christi generali salvandi omnes.

Perperam etiam colligunt adversarii Deum non dedisse Christo omnes prorsus homines, ex eo quòd multi eorum pereunt, sed solos electos & efficaciter prædestinatos: namque longè aliud est, Deum velle ut nullus pereat eorum, quos Christo dedit, & aliud nullum perire de facto. Deus quidem id vult voluntate beneplaciti; sed quidquid Deus eo modo vult, quando conditionatum est, non fit reipsa: & Christus ipse Joan. 17. disertè affirmat periisse aliquos eorum quos à Patre sibi datos affirmaverat. Loquens enim de duodecim Apostolis sic ait v. 12. *Quos dediisti mihi, custodivi: & nemo ex eis periit, nisi filius perditionis.* Sicut autem Judas periit inter Apostolos Christo datos à Patre, totque specialibus beneficiis cumulatòs & gratiæ auxiliis adjutos; sic multi alii pereunt inter homines universim acceptos, licet omnes Christo

Christo dati fuerint juxta illud Psalm. 2. *Postula à me & dabo tibi gentes hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ.* Sed pereunt contra intentionem Christi, & contra Dei voluntatem, qui vult omnes homines salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire: pereunt, quia perire volunt.

Instabis 2. Cum Christus dicitur *mortuus pro omnibus*, vis facienda non est in hac voce, *omnibus*; quæ licet ex se indeterminata sit & universalis, in multis tamen Scripturæ locis limitatur & restringitur. Joan. 12. *Si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipsum*: neque tamen Christus omnia trahit ad se. Joan. 1. *Erat lux vera quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*: non quia nullus sit qui non illuminetur; sed quia nullus nisi ab ipso illuminatur. Pariter 1. Corinth. 15. dicitur, *Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes vivificabuntur*: neque tamen omnes vivificantur, cum multi æternum pereant. Hinc observat S. Fulgentius Lib. de Incarnatione & Gratia cap. 31. n. 62. *familiares esse divinis eloquiis, ut omnes nonnumquam dicant, nec tamen omne humanum genus in ipsis omnibus semper intelligi debere commoneant.* Pag. 320.

Resp. Hujusmodi argumenta ex varia grammaticali verborum significatione Socinianis arridere plurimum ac domestica esse, sed planè vana & infirma. Quamquam enim fateamur vocem hanc, *omnes*, pro multis, non pro omnibus aliquando usurpari in Scripturis, insulsus tamen ille foret, qui generaliter inde inferret, vocem hanc nusquam omnes homines planè significare eò quòd aliquando usurpetur ad multos denotandos. Circumstantiæ itaque locorum, subjectum argumentum & alia hujusmodi pensanda sunt, ut hæc significatio determinetur. Neque verò ista Socinianorum periculosa & perversa methodus adversariis nostris favere hìc potest, nisi velint in ista Apostoli sententiâ, *Omnes in Adamo mortui sunt, Omnes peccaverunt*, particulam, *omnes*, significare multos, non verò omnes prorsus homines, quod illi tamen non fatentur. Ergo fateantur pariter necesse est in ista ejusdem Apostoli sententiâ, *Christus pro omnibus mortuus est*, vocem, *omnibus*, non pro multis tantum, sed pro omnibus planè hominibus supponere; maximè cum pro iis omnibus Christum mortuum esse asserat Apostolus, qui mortui sunt in Adamo. Porro omnes planè homines, excepta B. Virgine, in Adamo mortui sunt.

Instabis 3. Pro illis solis mortuus est Christus, pro quibus oravit: atqui oravit pro solis prædestinatis, Joan. 17. v. 9. *Non pro mundo rogo, sed pro iis quos dedisti mihi.*

Resp. 1. Nimis probat istud argumentum: nempè Christum non esse mortuum pro temporalibus gratiæ donis quibus etiam reprobi hac in vita ornantur, quod vel ipsi adversarii non fatentur; imò & Christum pro solis Apostolis orasse, quia de illis solis eo loci loquebatur.

Resp. 2. Distinguo min. Atqui Christus oravit pro solis Apostolis, seu prædestinatis, hac singulari oratione quam tunc Christus post coenam ultimam fundebat, esto: numquam oravit pro aliis, nego. Eodem quippè cap. v. 20. ait: *Non pro eis autem rogo tantum, sed & pro eis qui credituri sunt per verbum eorum in me.* Et v. 21. orat, *ut mundus credat, quia tu me misisti.* Et Lucæ 23. orat pro suis tortoribus, *Pater, inquit, dimitte illis, non enim sciunt quid faciunt.* Dubitari autem non potest quin multi ex illis reprobi forent. Et verò pro illis omnibus oravit, pro quorum salute in mundum venit: atqui venit etiam pro salute infidelium, etiam illorum qui moriuntur in infidelitate, ut constat ex istis Christi verbis Joan. 3. *Sic Deus dil-*

lexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret, ut omnis qui credit in ipsum, non pereat, sed habeat vitam æternam. Quòd autem nomine mundi, non intelligat solos fideles aut electos, sed etiam infideles & damnandos, patet ex verbis immediatè sequentibus. Non enim misit Deus Filium suum in mundum, ut judicet mundum, sed ut salvetur mundus per ipsum. Qui credit in eum non judicatur, qui autem non credit, jam judicatus est. Sicut autem reprobi & infideles resistentes Spiritui sancto, reddunt operationem ejus inefficacem; ita & Christi orationem pro salute illorum.

Instabis 4. Oratio Christi non potest esse inanis, semper enim exaudita fuit. Ego sciebam, ait Christus Joan. 11. quia semper me audis. Et Hebr. 5. Exauditus est pro sua reverentia. Atqui inanis fuisset, nec exaudita Christi oratio pro salute reproborum.

Resp. Dist. ant. Oratio Christi efficax & absoluta, concedo: non efficax, nec absoluta, nego. Sicut in Deo duplex distinguitur voluntas, una absoluta & consequens quæ semper impletur, altera conditionata & antecedens quæ non impletur, ita & in Christo duplex oratio, una efficax & absoluta, quæ ex voluntate consequente; altera inefficax & conditionata, quæ ex voluntate antecedente profluit: prior semper impletur, non posterior. De priori intelligenda sunt citata Scripturæ testimonia; de posteriori verò ista, Matth. 26. Pater, si possibile est, transeat à me calix iste. Verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu. Et Marci 7. Neminem voluit scire, & non potuit latere. Pro electis & prædestinatis oravit Christus oratione efficaci & absoluta, pro reprobis autem oratione inefficaci & conditionata: non quòd illis gratias sufficientes largitus non fuerit, sed quòd collatum ipsis non fuerit beneficium quod virtute gratiæ obtinendum erat, & quod Christus antecedente voluntate intendebat.

Tom. 7. p. 462. C. Instabis 5. Ex S. Augustino Lib. 21. de civitate Dei cap. 24. Si de aliquibus certa esset (Ecclesia) quod prædestinati sint in æternum ignem ire cum diabolo, tam pro eis non oraret, quàm nec pro ipso. Atqui noverat Christus quinam essent reprobi in æternum ignem mittendi; quomodo igitur pro eis oravit?

Resp. dist. maj. Non oraret pro iis oratione absoluta & supponente reprobationem, concedo: eam antecedente, nego. Distinguo consequens; ergo Christus non oravit pro reprobis, oratione absoluta supponente eorum reprobationem, concedo: antecedente eorum reprobationem, nego. Cum enim reprobatio sit effectus abusus seu non usus gratiæ; & gratia concedenda sit, quia & Deus voluit homines salvos fieri, & Christus moriturus erat atque oraturus pro gratia hominibus concedenda; prius est & voluntatem Dei pro salute omnium, & Christi mortem & orationem saltem in proposito intelligi, quàm reprobationem aut prævisionem reprobationis: adeoque pro iis oravit Christus, qui reprobi facti sunt ob neglecta gratiæ dona, quæ Christus morte sua ipsis promeritus fuerat, & sua oratione impetraverat.

Hæc ipsa objectio etiam retorqueri potest contra voluntatem quam Deus habuit, non diffidentibus adversariis, salvandi omnes Angelos: quomodo enim (dicit aliquis) voluit Deus verè ac sincerè eos salvos esse, quos noverat damnandos fore? Quod ipsi respondebunt, hic nos dictum non abnuemus. Agit citato in Objectione loco S. Augustinus contra nonnullos, qui existimabant sanctos Angelos simul cum sanctis hominibus pro damnandis & Angelis & hominibus oraturos, ut misericordia non patiantur, quod veritate merentur pati. Quam sententiam fidei contrariam affirmat; alioquin nulla
causa

causa est, inquit, cur non etiam nunc pro Diabolo & Angelis ejus oret Ecclesia. Ac statim addit, nec pro reprobis oraturam Ecclesiam, si noscet qui sint illi reprobi; quia scilicet oratio illa supponeret notitiam reprobationis: oratio verò Christi eam antecedit. Hoc modo exponi debent quædam alia SS. Patrum testimonia, qui eo sensu negarunt Christum esse mortuum pro reprobis, ac Deum velle illorum salutem, quo asseruerat Origenes, nempe illos à suppliciis suis aliquando liberandos & ex inferis eruendos.

Objicies 2. S. Augustinus videtur nonnullis in locis mortem Christi ad solos prædestinatos referre, non ad omnes indistinctè homines. Tract. 1. in 1. Epist. Joan. num. 8. expendens ista verba, *Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem, sed etiam pro totius mundi*, ait per mundum significari Ecclesiam; & Christum nonnisi pro peccatis omnium fidelium propitiationem fuisse. Et Tract. 52. nu. 11. in illa verba, *Omnia traham post me*, ait, *Si omnia, ipsi homines intelligendi sunt, omnia prædestinata ad salutem possumus dicere: ex quibus omnibus ait nihil esse perituum, cum supra de suis ovibus loqueretur*. Et Epistol. 169. aliàs 102. ad Evodium: *Non perit, inquit, unus ex illis pro quibus mortuus est (Christus.) Attamen multi pereunt; ergo pro illis Christus mortuus non est*. Denique Lib. 21. de Civitate Dei cap. 24. expendens num. 6. istud Apostoli, *Conclusit enim Deus omnes in infidelitate, ut omnium misereatur*, Quos omnes, inquit, nisi de quibus loquebatur, tamquam dicens, & vos & illos? Deus ergo & Gentiles & Judæos, quos præscivit & prædestinavit conformes imagines Filii sui.... Omnium itaque misereatur vasorum misericordiæ. Quid est, omnium? Et eorum scilicet quos ex Gentibus, & eorum quos ex Judæis prædestinavit, vocavit, justificavit, glorificavit; non omnium hominum, sed istorum omnium neminem damnaturus. Eo in loco manifestè per omnes quorum Deus misereatur, S. Augustinus solos intelligit prædestinatos, sive ex Judæis, sive ex Gentilibus.

Resp. distinguo ant. S. Augustinus mortem Christi nonnullis in locis ad solos prædestinatos referre videtur, quantum ad efficacem meritorum Christi applicationem & certam æternæ vitæ assecutionem, concedo: quantum ad sufficientem intentionem, seu animum offerendi pretium sanguinis sui, nego. Et si Christus pro omnibus mortuus est, ajunt Patres Trid. sess. 6. de justif. cap. 3. non omnes tamen mortis ejus beneficium recipiunt, sed ii dumtaxat, quibus meritum passionis ejus communicatur. Igitur quantum ad intentionem & animum Christi morientis pro omnibus omnino mortuus est; non tantum quia pretium obtulit omnibus redimendis par, ac sufficiens, sed etiam quia pro omnibus illud Patri suo obtulit, ut omnibus ad salutem prodesse posset. Quantum verò ad efficacem applicationem meritorum Christi, & realem ac certam vitæ æternæ assecutionem, pro solis prædestinatis Christus dicitur mortuus, quia reipsa soli prædestinati salvantur. Locis citatis S. Augustin. loquitur reipsa de morte Christi hoc posteriori sensu, sed alium non excludit: imò supponit & probat in iis testimoniis quæ ex eodem sancto Doctore inter probationes adduximus. Aliàs, (quod adversarii non fatentur) dicendus non esset Christus mortuus pro illis gratiæ temporalibus auxiliis quibus donantur reprobi. Tract. 1. in Epist. S. Joan. revera per mundum Ecclesiam intelligit, pro qua speciali ratione Christus mortuus est ut illam sanctificaret... & exhiberet sibi gloriosam, non habentem maculam aut rugam. Verum intelligit etiam mundum universum, quem suo, inquit, sanguine comparavit. Quamquam ex eo quòd Christus pro Ecclesia mortuus dicatur, rectè

Tom. 3. p. 2. p. 831. F. G.

Ibidem p. 642. G.

Tom. 2. p. 604. E.

Tom. 7. p. 645. A. B.

Tom. 14. Concil. p. 758. A.

Ephes. 5. vers. 26. Tom. 3. p. 2. p. 831. G.

rectè contra Jansenium infertur, eum pro aliis quàm pro solis prædestinatis mortuum fuisse: in Ecclesia enim multi sunt reprobi, pro quibus consequenter mortuus Christus dicendum est. Tract. 52. in Joann. variam significationem hujus vocis, *omnes, omnia*, refert S. Doctor, quæ vel pro singulis generum, vel pro generibus singulorum, vel pro omnibus fidelibus, vel pro solis electis, vel pro omnibus planè hominibus sumi potest. Una porro explicatio alteram non excludit. Citato verò cap. 24. Lib. 21. de Civitate Dei manifestum est S. Doctor. loqui de efficaci morte Christi pro solis electis, adversus Misericordes seu Origenistas, qui fructum seu beneficium mortis Christi ad ipsos etiam damnatos extendebant, quos Sanctorum precibus & intercessionibus à pœnis suis aliquando liberandos & ad vitam æternam perducendos esse fabulabantur. *Hoc autem*, ait S. Doctor initio citati capitis 24. *adversus eos valet, qui suas agentes causas contra Dei venire verba, velut misericordia majore conantur; ut ideo videlicet vera sint, qui ea quæ dixit homines esse passuros, pati digni sunt, non quia passuri sunt. Donabit enim eos, inquit, precibus Sanctorum suorum. Cum verò idem sanctus Doctor citata Epistola ad Evodium ait, Neminem perire ex iis pro quibus Christus mortuus est, subintelligi debet, nisi ille perire velit. Loquitur scilicet de adultis, aitque necessariam non esse ad salutem vivacitatem intelligendi; alioquin simplices & indocti salvari non possent. At, inquit S. Doctor, non perit unus ex illis pro quibus mortuus est: supple, ex incapacitate & impotentia sine sua culpa. Et verò perire aliquos pro quibus Christus mortuus est, docet Apostolus 1. Corinth. 8. vers. 11. Peribit, inquit, in tua conscientia frater infirmus, pro quo Christus mortuus est.*

Objicies 3. auctoritatem S. Thom. 3. part. qu. 21. art. 4. ad 2. ubi docet Dominum non orasse pro omnibus crucifixoribus, neque etiam pro omnibus qui erant credituri in eum, sed pro his solum qui erant prædestinati, ut per ipsum vitam consequerentur æternam.

Resp. Ex lectione articuli manifestum esse S. Thomam eò loci agere de voluntate Dei absoluta. Sic præfert vel ipse titulus seu Conclusio. *Cum Christi voluntas absoluta Deo semper fuerit conformis, semper ejus oratio à Deo Patre fuit exaudita. Et in corpore articuli. Et ideo, inquit, absoluta voluntas Christi, etiam humana, fuit impleta, quia fuit Deo conformis; & per consequens omnis ejus oratio (ex tali voluntate absoluta facta) fuit exaudita.* Tam apertus & evidens est Angelici Doctoris sensus, ut mirum videri debeat alium ab Arnaldo confingi potuisse, Lib. 8. novæ defensionis Versionis Montensis cap. 1.

Objicies 4. cum eodem Arnaldo ibidem, Petavius Tom. 1. Dogm. Theol. Lib. 10. cap. 5. num. 3. asserit, quòd si quis Augustini sententiam illam amplecti voluerit, quæ prædestinationem sine ullo ad merita respectu tamquam ad causam fieri censet; reprobationem autem ex solo originali delicto: consequens videtur, ut neque reproborum salvandorum voluntatem ullam habuisse Deum asserat; neque pro eorum salute vel esse passum, vel orasse. Qui enim poterat, cum absoluto decreto damnare illos statuisset. Agnoscit ergo Petavius, illud ex prædestinatione gratuita, qualem S. Augustinus propugnavit, consequens esse, Deum nec reprobos velle salvos fieri, nec Christum pro iis mortuum fuisse. Porro sententia S. Augustini de gratuita prædestinatione liberè ac tutè in Scholis defenditur.

Resp. 1. deceptum ea in re fuisse Petavium, & à sententia tum Suarezii,

rezii, tum Bellarmini & aliorum discedere, qui duo ista simul conciliant, & decretum absolutum antecedens prædestinandi aliquos, & voluntatem antecedentem salvandi omnes.

Resp. 2. Petavium 2. part. tom. 4. L. 13. cap. 1. 2. & 3. emendasse quæ ex tom. 1. hic opponuntur. Probat enim longa testimoniorum ex SS. Patribus enumeratione, esse in Deo veram an sinceram antecedentem salvandi omnes homines voluntatem, ac Christum pro omnibus sanguinem fuisse. Inter illos autem cap. 3. ex professo mentem S. Augustini evolvit, ac in speciem pugnantia ejus dicta ad concordiam revocat. Non debuisset Arnaldus istum Petavii locum dissimulare, qui priorem tanta confidentia objicit.

Solvuntur Objectiones ex Doctoribus Scholæ.

Vel in ipso hujus disputationis aditu monuimus, nonnullos ex nostris non sine affectatione ac tacito quodam studio communem Scholæ doctrinam, tum circa generalem Dei pro salute omnium voluntatem, tum circa mortem Christi pro omnibus, vellicandi, benè multa Scholasticorum per varias Classes digesta testimonia colligere & ostentare: ut tacitè innuant, præsentem quæstionem illæsa fide ac saniore doctrina, varias in partes liberè à Scholasticis agitari. Quàm malevolo in rem Catholicam consilio, quàm fide parum recta, sincera, ac distortis argumentis id efficere conentur, juvat hic paucis demonstrare.

Objicies itaque primò, eos tum veteres tum recentiores Scriptores qui exponendo Apostoli sententiam, *Deus vult omnes homines salvos fieri*, generalem omnium ac singulorum salvandorum voluntatem inefficacem in Deo non admiserunt. Ita inter veteres S. imprimis Augustinus, S. Prosper Epistola ad Rufinum cap. 13. Hilarius Epistola ad S. Augustinum num. 6. Auctor Librorum de vocatione gentium Lib. 1. cap. 9. 10. 11. S. Fulgentius Lib. de Incarnatione, & Gratia, Petrus Diaconus Epistola ad Fulgentium, Beda Comment. in Epistola ad Timoth. Lupus Servatus Lib. de tribus quæstionibus quæst. 1. num. 26. Prudentius Trecensis in Tractoria ad Synodum Senonensem, Florus Diaconus Lib. adversus Scotum cap. 2. Ecclesia Lugdunensis Lib. de tribus Epistolis cap. 12. & 13.

Ex posterioribus, Robertus Pullus Lib. 1. Sentent. cap. 14. Petrus Lombardus Lib. 1. dist. 46. Petrus Pictaviensis 1. part. Sentent. cap. 11. Præpositivus in Summæ suæ principio, Gregorius Ariminensis, Thomas Bradwardinus, Estius, Sylvius, Fromondus, Florentius le Cocq &c.

Resp. 1. Auctores mox citatos qui Augustinum tanquam ducem aut exscribunt, aut laudant, eo ipso modo interpretandos esse quo ipsemet Augustin. Porro ex dictis hætenus constat S. Doctorem 1. agnovisse in Deo duplicem voluntatem, unam absolutam & consequentem quæ semper impletur, alteram generalem & conditionatam quæ non semper impletur. 2. in iis locis qui solent hic nobis opponi, cum revera potissimum loqui de voluntate Dei salvandi omnes absoluta & efficaci, idque appositè ad confutandos Semipelagianos, qui circa voluntatem Dei generalem pro salute omnium insigniter aberrabant, quorum dumtaxat perversum & erroneum sensum S. Doctor damnat & excludit. 3. Numquam S. Augustinum rejecisse & exclusisse voluntatem illam Dei generalem & antecedentem sano & Catholico sensu intellectam. Nisi ergo demonstraverint adversarii, auctores quos appellant,

con-

conceptis verbis voluntatem illam Dei generalem inefficacem exclusisse, nihil omnino proficient; at numquam id profectò demonstrabunt: imò si quid in ipsis candoris esset ac rectæ fidei, non dissimularent ab illis Scriptoribus non modò exclusam non fuisse, sed expressè admissam illam generalem & inefficacem Dei pro salute omnium voluntatem.

An non eam admiscere S. Prosper in iis locis quos in confirmationem tertiæ nostræ Conclusionis laudavimus, Auctor librorum de vocatione gentium, Ecclesia Lugdunensis, Magister Sententiarum, S. Bonaventura, Scotus &c. Alii verò quos laudant, Fulgentius, Petrus Diaconus, Beda, Lupus Servatus &c. vel interpretationes S. Augustini dumtaxat referunt & approbant, alia interpretatione non rejecta; vel erroneum dumtaxat Semipelagianorum sensum reprobant.

Resp. 2. Inter Scholæ Doctores eos hîc audiendos non esse qui vel novatorum erroribus in multis favent, ut Bradyvardinus; vel durius omnino ac minus castigatè locuti sunt, ut Gregorius Ariminensis; vel aperte Bajo & Jansenio patrocinantur, ut Fromondus, Florentius le Cocq, Auctores quinque Articulorum &c. Estius quidem Baji doctrinæ in quibusdam addictus, veram in Deo pro salute omnium generalem voluntatem multum elevat & immittit; attamen, ut antea observavimus cum de consensu Scholæ loquebamur, nonnulla statuit quæ in communem Scholæ doctrinam recidere videntur.

Objicies 2. eos Theologos qui à voluntate Dei pro salute omnium parvulos absque baptismo morientes excluderunt, quales sunt Gregorius Ariminensis in 1. dist. 46. qu. 1. Robertus Kolkot in 2. dist. 1. Driedo de Captivitate & Redemptione generis humani Tract. 5. cap. 3. Concl. 5. Dominicus Soto de Natura & Gratia Lib. 2. cap. 10. in fine. Card. Sfrondatus in Nodo prædest. dissoluto part. 1. sect. 1. num. 13. sed imprimis inter recentiores, Vasquezius in 1. part. S. Thom. disp. 95. cap. 6. & disp. 96. cap. 1. 2. & 3.

Resp. 1. non dissimulandum objectionem istam ab exemplo parvulorum petitam, qui prius in utero materno extinguuntur, quam ulla humana industria possit ipsis per baptismum subveniri, ad solvendum perdifficilem esse: Verum ea seposita, in integro remanet nostra Conclusio erga adultos omnes.

Resp. 2. dist. antec. Nonnulli Theologi excludunt à voluntate Dei generali salvandi omnes, ipsos infantes sine baptismo morientes, quantum ad media salutis actu data & recepta, concedo: quantum ad illa media in finem salutis præparata & oblata, nego. Scilicet cum ex communi Scholæ doctrina ex voluntate Dei generali salvandi omnes, deriventur ac defluant auxilia gratiæ quibus tamquam mediis pervenire ad finem ultimum homines possunt, eos Deus salvos fieri velle non censetur, quibus nulla omnino confert salutis assequendæ media: tales autem sunt infantes, ait Vasquez, *sive editi in lucem, cum aqua non conceditur: sive in utero materno vi sola naturæ morientes*. Igitur quantum ad actualem mediorum illorum collationem ac receptionem, citati Theologi reipsa infantes illos excludunt à generali Dei voluntate salvandi omnes: at non ita est quantum ad præparationem illorum mediorum; ea enim pro omnibus parata esse, & hoc sensu Deum omnes velle salvos fieri ac Christum pro omnibus mortuum esse, iidem Scholæ Theologi declarant ac profitentur: imprimis Vasquez, quem ad versarii continuò nobis objiciunt, in 1. part. S. Thom. disp. 96. cap. 3. cujus hæc verba sunt: *Ceterum, inquit, tribus de causis dicere possumus, Christum pro omnibus parvulis mortuum esse, qui tamen pro demonibus nullo modo mortuus dicitur;*

dicitur: primò, quia communis erat causa parvulorum & omnium hominum, ob quam venerat & pro qua oravit, extra quam demones omnino erant. Secundò, quia iustè, & piè credimus Christum non expressè denegasse ullis parvulis meritum suum, & à fructu suæ passionis apud Patrem eos exclusisse, sicut demones rejecit. Tertiò, quia non minùs piè affirmare possumus, Christum voluntate simplicis affectus omnibus parvulis nemine excepto, etiam post peccatum primi parentis, salutem desiderasse, sicut sibi ipsi vitam concupivit; atque ita pro omnibus orasse, ut salutem consequerentur, sicut pro se, ut liberaretur à morte, sed cum ea conditione quam orationi pro se factæ adjecit: Verumtamen non mea, sed tua voluntas fiat. Ergo censet Vasquezius, Christum omnibus parvulis, nemine excepto, desiderasse seu voluisse salutem, voluntate conditionata, omnibusque præparasse remedium salutis assequendæ idoneum; tametsi illud omnibus applicari non permittat, defectu scilicet conditionis requisitæ, vel ex parte curæ ac diligentiae parentum, vel ex parte causarum secundarum quæ mortem infantis exigunt, quarum cursum interturbare Deus non tenetur, qui omnium rerum provisor est generalis. Ergo antecederet ad illam causarum secundarum dispositionem, infantium salutem Deus voluit & remedium salutis pro illis præparavit, licet consequenter ad illam dispositionem velit eos mori sine baptismo. Non ergo ex defectu divinæ misericordiæ fit, ^{Tom. 10. p. 89. col. 2. B.} ait S. Thomas jam laudatus in 4. dist. 6. quæst. 1. art. 1. ad 1. quòd infantibus in maternis uteris existentibus remedium non exhibetur, sed quia non sunt capaces illius &c. Porro ut Deus verè dicatur salutem illorum infantium velle, satis est, quòd pro illis remedium salutis instituerit & præparaverit, quamvis applicari consequenter illis non possit. Ita Vasquezium ad communem aliorum Theologorum sententiam adducere nonnulli conantur.

In eundem sensum exponi debere Dominicum Soto, clarissimè demonstrat egregium quod ex ipso testimonium suprà retulimus, cum ex consensu Scholæ argumentum ducebamus. In eo, verò loco qui nobis hic objicitur Lib. scilicet 2. de Natura & Gratia cap. 10. in fine, non negat pro illis infantibus, qui in utero materno extinguuntur, institutum & à Deo præparatum publicum salutis remedium, nempe Baptismum; sed eos dumtaxat refellit, & meritò quidem, qui asseriebant divinam decere clementiam, ut pro illis infantibus, quibus conferri Baptismus non potest, aliud ipsis proprium ac singulare remedium instituat. Sed miraculum est, ait Soto, quòd genus hoc pietatis ^{Pag. 90. col. 1.} pientissimi Patres Ecclesiæ numquam agnoverint, tunc vel maximè quando Pelagiani hoc eodem Achille tam erant Ecclesiæ infestissimi.

Driedo loco qui objicitur apertè loquitur de auxilio gratiæ actu dato & recepto. Ex Scripturis sacris manifestum est, inquit, non omni in hac vita sufficiens adesse auxilium, quo valeat salvus fieri, aut resipiscere, aut resurgere ^{Ed. Lov. 1548. p. 128.} à peccatis. Patet in parvulis qui moriuntur in utero matris. Insuper patet in adultis impiis, jam dormientibus, aut in furiam, aut insaniam redactis.

Agnoscit verò idem Theologus, omnibus hominibus præparata auxilia salutis sufficientia, quæ si singulis re ipsa non conferuntur, ex hominum culpa vel negligentia contingit. Quod ergo dicitur, inquit Tract 4. c. 2. Deus vult ^{Pag. 94.} omnes homines salvos fieri, si ipsi velint credere, si velint baptizari & invocare nomen Domini &c. potest habere orthodoxum quemdam intellectum, sed non secundum sensum quem præten dit hæreticus Pelagius. Deinde in quarta parte hujus capituli: Negligentia & diligentia humanarum voluntatum sunt causæ ^{Pag. 87.} quædam, quibus in hominem pervenit aut non pervenit motus fidei.

Mirum

Not. Prae-
dest. p. 69.

Pag. 68.
Pag. 69.

Mirum profectò videri debet hìc nobis opponi Cardinalem Sfondratum qui tam effusam erga salutem omnium Dei voluntatem agnoscit, ut etiam parvulos sine Baptismo morientes non tantùm ab omni pœna sensus eximat, sed etiam quadam naturali felicitate donandos velit. Non ergo, inquit p. r. num. 13. neglecti dici possunt, qui tanto bono donati sunt, tantoque malo liberati. Cùm igitur idem Cardinalis subjungit, Fatendum tamen, quia numquam parvulis ante Baptismum sublati Deus æternam vitam voluit, istos ad alium finem classẽque providentiæ pertinere; loquitur haud dubiè de voluntate Dei absoluta & consequente, non de antecedente ac conditionata, per quam, ut ipse ait ibidem, Deus, qui omnes homines amat, voluit etiam omnes salvare nullumque perire. Et postea: Tota antecedentis illius voluntatis ratio est sola & unica Dei bonitas & misericordia; non verò hominis merita etiam prævise, cùm ista non sint causa, sed effectus efficacis illius & beneficæ voluntatis.

Apud S.
Prosp. p.
917. B.

Objicies 3. ex Scholæ Theologis quamplures qui voluntatem Dei antecedentem pro salute omnium, signi dumtaxat esse, non beneplaciti affirmant. Ita Hugo Victorinus in Summa Sententiarum Tract. 1. cap. 13. ubi duplicem distinguit Dei voluntatem, unam beneplaciti quæ semper impletur, de qua dicitur, Quæcumque voluit fecit. Alteram signi, de qua dicit Apostolus, Vult omnes salvos fieri: ad quam signi voluntatem revocat præceptionem, prohibitionem, consilium &c. Idem docet & Robertus Pullus 1. part. Sentent. cap. 14. Alexander Alensis 1. part. quæst. 36. membro 2. Robertus Holkot in 2. dist. 1. Marsilius ab Inghen, in 1. dist. 46. quæst. 45. art. 1. Driedo de Concordia liberi arbitrii & prædestinatione 1. part. cap. 24. ad 2. Bannensis in 1. par. S. Thom. quæst. 19. art. 6. Concil. 1. Cumel in primam partem quæst. 19. art. 6. Basilius Legionensis quem in eam opinionem laudat Gonetius Tractat. 4. de voluntate Dei, disput. 4. artic. 3. Estius in 1. distinct. 40. paragr. 33. & ante illos omnes Auctor Librorum de vocatione gentium Lib. 2. cap. 25. Rationaliter, & piè creditur, inquit, omnes homines salvos fieri, Deum velle, semperque voluisse; & hoc non aliunde monstratur, quàm de iis beneficiis quæ providentia universis generationibus communiter atque indifferenter impendit. Talis ergo est, inquiunt, voluntas salutis omnium in Deo, qualis præparatio mediorum: porro media illa quæ omnibus conferuntur, sunt externa tantùm, scilicet missio Apostolorum in universum orbem, & prædicatio Evangelii omni creaturæ &c.

Resp. distingo antec. Plures Scholastici affirmant voluntatem Dei antecedentem esse voluntatem signi, non beneplaciti, respectu finis seu beatitudinis ad quam voluntas illa non certò perducit, concedo: respectu mediorum, nego. Placet nonnullis Theologis, ut jam diximus, eam dumtaxat beneplaciti appellare in Deo voluntatem, quæ semper impletur: cùm igitur voluntas Dei antecedens pro salute omnium non semper impleatur, voluntas illa respectu finis seu salutis, ab illis beneplaciti non appellatur, sed signi; respectu verò mediorum gratiæ quæ ex illa voluntate defluunt, dicitur ab illis esse beneplaciti, quia revera voluntas illa impletur. Itaque, ut jam superius observatum est, ubi de consensu Scholæ Quæsito primo, controversia præsens mera videtur esse de nomine quæstio, utrum scilicet Dei voluntas quæ non impletur, dicenda sit beneplaciti, vel non: quæ quæstio non tanti momenti est, modò, quod præcipuum ac capitale est, servetur, ex illa nempe Dei voluntate in homines derivari auxilia ad salutem sufficientia: quo salvo, longè rectius arguere videntur, qui voluntatem illam veram esse

esse ac beneplaciti affirmant, quàm qui negant; quia nempe mediorum electio nonnisi à voluntate seu intentione finis oritur.

Ita rem explicant Mariales, Alexander de Hales, & Guiartius, quorum verba loco mox indicato retulimus. Ita pariter inter Auctores citatos in objectione, Marsilius ab Inghen: *Mibi videtur, inquit, quòd ista voluntas antecedens non sit nisi voluntas signi respectu salutis; quamvis possit dici voluntas beneplaciti respectu eorum quæ Deus confert.* Et Driedo postquam varias ex S. Augustino interpretationes istorum verborum, *Deus vult omnes salvos fieri*, retulit, inter quas hæc una est quæ signi voluntatem denotat, nempe Deum velle, quia jubet ut velimus; significat alias etiam eorundem verborum interpretationes Catholicas afferri posse. *Ac proinde, inquit, non erit absurdum intelligere Scripturas de alia quadam voluntate, videlicet optativa Dei communicantis præcepta &c.* Et postea. *Sunt igitur hujus generis Scripturæ accipiendæ, aut de voluntate quadam alia, quàm de voluntate divini beneplaciti... aut si de voluntate beneplaciti, secundum alias sententias quasdam sunt interpretandæ, ut videlicet sermo universalis intelligatur, aut conditione subintellecta, aut non simpliciter de omnibus, sed de omnibus alicujus multitudinis de qua propositus est sermo...* Amplius autem considerandum est, quòd hæc voluntas quæ secundum doctrinam Sanctorum, Deus, quantum in se est, æqualiter se habet ad omnes, quæ & vult omnes salvos fieri, non efficax, ut rectè inquit Bonaventura, est ad salutem, nec propriè est ad producendum salutis effectum in quolibet homine. Ergo voluntas illa antecedens inefficax est ac dicitur, non quidem respectu mediorum quæ reipsa efficit, sed respectu salutis quæ non obtinetur.

Rectè affirmat Auctor Libri de vocatione gentium, voluntatem Dei salvandi omnes manifestam fieri ex iis quæ Deus largitur, ut homines salvi esse possint; at malè omnino asseritur, ea salutis media externa dumtaxat ab illo Scriptore designari: quasi externa tantum adjumenta sufficerent, ut homo possit æternam salutem adipisci.

Objicies 4. eorum Scholæ Doctorum testimonia, qui voluntatem quidem antecedentem agnoscunt, sed eam quæ circa antecedentia salutis, non verò circa salutem ipsam versetur: per antecedentia verò salutis, illi dona dumtaxat naturalia intelligunt quæ salutem antecedunt, & ad eam ordinem important. Laudant eam in rem Alexandrum Alensem 1. part. qu. 36. membro 2. ubi distinguens duplicem voluntatem antecedentem & consequentem, *Ad quæstionem, inquit, quæ quæritur utrum voluntate beneplaciti velit omnes salvari, per hoc est responsio. Nam voluntas beneplaciti potest dici respectu possibilitatis rationalis creaturæ ad salutem: quæ quidem possibilitas est in ipsa à Deo; & hoc modo voluntate beneplaciti vult omnes salvos fieri. Alio modo voluntas beneplaciti dicitur respectu effectus, qui redditur à Deo rationali creaturæ pro meritis; & sic voluntate beneplaciti non vult omnes homines salvos fieri, sed solum prædestinatos.* Postea dicit voluntatem beneplaciti antecedentem ferri ad ordinabilitatem salutis, non ad salutem ipsam. Idem docet S. Bonav. in 1. dist. 46. q. 1. art. 1. scilicet voluntatem antecedentem non connotare salutem seu ordinabilitatem ad salutem. Idem & Scotus in 1. dist. 46. quæst. unica. *Dictum Apostoli, inquit, multò melius posset exponi de voluntate antecedente, sic; id est, Vult omnes homines salvare, & salvos fieri, quantum scilicet est ex parte sui, & voluntate sua antecedente, pro quanto eis dedit dona naturalia, & leges rectas, & adjutoria communia sufficientia ad salutem.* Et postea. *Dico quòd etsi Deus non habeat voluntatem beneplaciti ad istum salvandum; tamen vult*

illi illa adjutoria communia antecedentia ad salutem omnium, quibus isle potest sufficienter bene vivere & salvari: propter ea quæ dici potest, quod quantum est ex parte sui, vult omnes salvos fieri. Multos alios in eundem sensum appellant, quos referre superfluum est, cum nihil novi addant iis quæ relata mos fuere.

Resp. 1. Auctores illos inter ea quæ vocant antecedentia salutis, non sola exteriora naturæ, sed etiam gratiæ auxilia recensere.

Ratio manifesta est, quia dicunt per illa dona posse hominem ad salutem pervenire: at fidei nostræ caput est, sine interiori gratiæ Dei auxilio neminem credere posse, sperare, diligere, ac consequenter ad salutem pervenire. Expressè donorum illorum gratiæ meminit S. Bonav. quem superius laudavimus: Connotatur in omnibus, inquit, ordinatio ad salutem, tum ex parte naturæ datæ, tum ex parte gratiæ oblata. Dedit enim ejus Deus naturam secundum quam possent eum cognoscere, & cognitum quærere & invento inherere ac per hoc salutem obtinere. Gratiâ similiter obtulit, dum Filium misit, & obtulit, cujus pretium omnium saluti sufficit. Idem profectò sensus est Scoti cum dixit: Deum velle omnes salvare & salvos fieri, quantum est ex parte sui & voluntate sua antecedente, pro quanto dedit eis dona naturalia, & leges rectas & adjutoria communia sufficientia ad salutem... quibus homo potest sufficienter bene vivere & salvari.

Resp. 2. distinguo istam illorum Theologorum sententiam: Voluntas antecedens connotat possibilitatem, seu ordinabilitatem ad salutem, non verò ipsam salutem quæ actu & absoluta voluntate obtineatur, concedo: quæ non possit obtineri, & pro qua obtinenda Deus media sufficientia non conferat, nego. Deus dicitur, ait Durandus in 1. dist. 47. quæst. 1. velle omnes homines salvos fieri, quatenus dedit omnibus naturam ordinabilem in beatitudinem, & omnibus, quantum in ipso est, præbet auxilia communia, quibus possunt ad beatitudinem dirigi & eam mereri. Nemo autem Catholicus dixerit hominem sine interiori gratia vitam æternam mereri posse: igitur prædicti Theologi inter illa salutis antecedentia, gratiam ipsam annumerant.

Ed. Ant.
1566. p.
120. col.
1. num. 5.

Objicies 5. Nonnulli Theologi solum in Deo amorem complacentiæ circa hominum salutem admittunt, de quibus Vasquez in 1. part. quæst. 83. cap. 4. & 5. & Suarez Lib. 4. de prædest. cap. 2.

Resp. eos, si qui sint, deferendos ac improbandos esse: quamquam nullum præter Capreolum ita sensisse referunt, qui summo studio ac diligentia collegerunt quidquid in Scholasticis deprehendere potuerunt quod voluntati Dei antecedenti salvandi omnes minùs faveret.

Objicies denique eos qui omnium salvandorum voluntatem nonnisi metaphoricè Deo adscribendam dixerunt, eamque in ipso non esse formaliter, sed tantum eminenter. Ita Gregorius Ariminensis in 1. dist. 46. Bannesius in 1. part. quæst. 19. art. 6. Conclus. 1. & 2. Cumel, ab Alvare Lib. 5. de auxiliis disp. 34. & à Goneto laudatus, Estius in 1. dist. 46. paragr. 3. Navarretta in 1. part. quæst. 19. art. 6. contrav. 6. Sylvius in 1. part. qu. 19. art. 6. ubi opinionem illam pluribus momentis cum Estio & Bannesio adstruit.

Resp. eo ipso sensu voluntatem antecedentem impropriad, figuratam & metaphoricam dici, quæ in Deo sit non formaliter sed eminenter, quo dicitur velleitas seu voluntas secundum quid: atqui observatum jam fuit eam sic appellari comparatè ad voluntatem absolutam & consequentem quæ semper impletur; non verò hoc sensu quod non sit in Deo vera & formalis. Mariales in Bibliotheca Interpretum S. Th. T. 3. qu. de voluntate Dei art. 6. contrav.

15. c.3. ait, voluntatem illam metaphoricam appellari per ordinem ad finem ad quem non pervenitur; sed per ordinem ad media collata, esse realem & non metaphoricam. Guiartius verò L.2. discriminis q.5. art.7. paucos esse inter Thomistas qui dicant voluntatem Dei antecedentem non esse in Deo actu & formaliter, sed tantum eminenter; quamquam & ii ipsi cum aliis quantum ad præcipuum difficultatis caput attinet, consentiant. Licet pauci illi ex nostris, ait, voluntatem dicant antecedentem non ponere actum in Deo, nisi eminenter, à communi tamen Thomistarum consensu in hoc quod præcipuum est, non recedunt, omnibus viatoribus dari aut offerri auxilium sufficiens; locumque Apostoli, Vult omnes salvos fieri, non de voluntate tantum, quam habuit Deus ante peccatum originale, ut adversarius (Jansenius) contendit; verum etiam de ea, quam post habuit, & adhuc in præsentem habet, intelligendum esse.

QUÆSTIO DECIMA OCTAVA.

De affectibus divinæ voluntatis, amore, odio, desiderio, ira, penitentia.

Sunt inter affectus creatæ voluntatis, qui imperfectionem in se ac ratione sui involvunt, v.g. ira, penitentia, desiderium, dolor, desperatio &c. Alii saltem ratione subjecti in quo sunt, nempe creaturæ, imperfectionis aliquid semper habent admixtum, licet in se ac intrinsecè non sint imperfecti, ut amor, gaudium &c. A Deo autem ente perfectissimo vel ipsa imperfectionis umbra procul removenda est. Quapropter cum aliquos affectus nostris in speciem similes Scriptura Deo tribuere videtur, vel metaphoricè dumtaxat, improprie & quoad effectum intelligendi illi sunt; vel si etiam quoad affectum, ab ipsis prorsus omnes creatæ imperfectiones animo sunt detrahendæ. Quo sensu eleganter S. Aug. L.1. Confess. cap.4. Deum alloquens dicebat: *Amas, nec aestuas: zelas, & securus es: pœnitet te, & non doles: irasceris, & tranquillus es: opera mutas, nec mutas consilium: recipis quod invenis, & nunquam amisisti: nunquam inops, & gaudes lucris: numquam avarus, & usuras exiges.* Et rursus L.5. de Trin. cap.1. intelligimus, inquit, Deum quantum possumus sine qualitate bonum, sive quantitate magnum, sine indigentia Creatorem, sine situ præsentem, sine habitu omnia continentem, sine loco ubique totum, sine tempore sempiternum, sine ulla sui mutatione mutabilia facientem, nihilque patientem. Quisquis Deum ita cogitat, etsi nondum potest omnimodo invenire quid sit; pie tamen caret, quantum potest, aliquid de eo sentire quod non sint.

S. Thomas 1. p. qu.20. agit de amore Dei, cujus quæstionis occasione tractant Scholæ Magistri de aliis divinæ voluntatis affectibus.

I. An in Deo proprie sit amor.

II. An Deus amet omnes creaturas.

III. An amet omnes æqualiter.

IV. An sit in Deo odium proprie dictum, & fuga mali.

V. An desiderium, spes, desperatio.

VI. An timor, tristitia, ira, penitentia.

An sit in Deo amor propriè dictus.

PRIMA CONCLUSIO.

Est in Deo amor propriè dictus.

Facilis est & aperta probatio. Jo.3. v.16. *Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret.* 1. Joan.4. v.16. *Deus cbaritas est.*

Ratio divi Thomæ hæc est. Datur in Deo verè ac propriè dicta voluntas, sed primus actus voluntatis & quasi radix aliorum est amor; ergo &c. *Amor, inquit hic art.1. naturaliter est primus actus voluntatis & appetitus; & propter hoc omnes alii motus appetitivi præsupponunt amorem quasi primam radicem.* Sunt autem duplicis ordinis actus voluntatis: alii consistunt in prosecutione boni, alii in fuga mali; utrisque porrò amor prior est: 1. Quia versatur circa bonum, quod est principalius & per se objectum voluntatis, ait S. Doct.2. Quia versatur circa bonum absolute & in communi, sive habitum, sive non habitum. Ergo est prior illis qui versantur circa bonum determinatum, seu, ut loquitur S. Doctor, circa bonum sub aliqua speciali conditione; sicut gaudium & delectatio est de bono præsentis & habito, desiderium autem & spes de bono nondum adeptis.

Tria hic ex doctrina S.Thomæ circa amorem observabitis.

I. Amorem & gaudium propriè Deo convenire; quia nullam in se imperfectionem important, qualem involvunt ira, tristitia desiderium &c. *Quæ imperfectionem non important, ait S. Thomas hic ad 2. de Deo propriè dicuntur, ut amor & gaudium, tamen sine passione.*

II. Amorem Dei à nostro in eo maximè differre, quòd amor Dei sit efficax, ac in nobis bonum producat, quod amat. *Deus omnia quæ sunt, amat, ait art.2. in corpore, non tamen eodem modo sicut nos. Voluntas enim nostra non est causa bonitatis rerum sed amor Dei est infundens & creans bonitatem in rebus.*

III. In amore duplicem respectum distingui, unum ad bonum quod quis vult alicui, vel sibi; & dicitur amor concupiscentiæ: alterum ad personam cui vult bonum; dicitur amor amicitiae.

SECUNDA CONCLUSIO.

Deus amat omnes creaturas.

Probatur Sapient. 11. v. 25. *Diligis omnia quæ sunt, & nihil odisti eorum quæ fecisti.*

Ratio Divi Thomæ hæc est: Amare est velle alicui bonum: atqui Deus omnibus creaturis existentibus vult aliquod bonum, nempe existentiam, conservationem &c. ergo &c. Et verò Deus amat id omne quod bonum est: sed omnis creatura quatenus creatura, bona est. Gen. 1. v. 31. *Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona.*

Creaturas autem hic partitur S. Doct. a.2. ad 3. in rationales & irrationales. Propriè loquendo, ait, *Deus non amat creaturas irrationales amore amicitiae; sed amore quasi concupiscentiæ, in quantum ordinat eas ad rationales crea-*

creaturas, & etiam ad seipsum: non quasi eis indigeat, sed propter suam bonitatem & nostram utilitatem. Creaturas verò rationales amat amore benevolentiae & amicitiae: ratio est: quòd illae dumtaxat creaturae amari possunt amore benevolentiae & amicitiae, quae capaces sunt amoris reciproci, seu quae possunt redamare: atqui tales sunt solae creaturae rationales.

Dices ex probatis antea, ubi de voluntate Artic. 2. Sola increata bonitas est objectum formale motivum divinae voluntatis, & quidquid Deus amat extra se, propter seipsum amat, tanquam propter ultimum finem: ergo Deus non amat creaturas amore amicitiae aut benevolentiae, sed dumtaxat amore concupiscentiae.

Resp. nego conseq. Non enim amat creaturas propter commodum & utilitatem quam ex iis reportat, illis quippe non indiget qui solus sibi sufficit; sed eas amat potius propter bonum & utilitatem quam in seipso tanquam in fine ultimo & perfecta beatitudine illae consequuntur, qui verus est amor benevolentiae & amicitiae.

Unde viros justos ac sanctos Deus vero ac propriè dicto amore amicitiae prosequitur. Ita Judith 8. v. 22. dicitur: *Abraham Dei amicus effectus est.* Et Psal. 138. v. 17. *Nimis honorati sunt amici tui, Deus.* Et Lucæ 12. v. 4. *Ego autem vobis amicis meis.* Et Joan. 15. vers. 14. *Vos amici mei estis.* Et vers. 13. *Jam non dicam vos servos, vos autem dixi amicos.*

S. Thomas in 3. Sent. dist. 32. q. 1. art. 2. rem nostram probat his verbis: *Dicendum, inquit, quòd amicitia addit aliquid supra amorem: quia ad rationem amoris sufficit quòd homo velit bonum quodcumque alicui; ad rationem autem amicitiae oportet quòd aliquis velit ei bonum quod vult sibi; ut scilicet velit conversari cum ipso & convivere in illis quae maximè amat.* Sic ergo Deus, communiter loquendo de dilectione, diligit omnia, in quantum vult eis bonum aliquod, scilicet bonum naturale ipsorum: sed bonum quod ipse sibi vult, scilicet visionem sui, & fruitionem qua ipse beatus est, vult quidem omni creaturae rationali voluntate antecedente, sed voluntate consequente, solum electis, quae est voluntas simpliciter: Et ideò solos electos diligit amore amicitiae: alia autem diligit amore communiter dicto, in quantum sunt bona. Ita sanctus Doctor, ubi disertè pronuntiat Deus diligere homines justos & electos amore amicitiae: & rationem hanc reddit, quòd proprium est amoris amicitiae velle eum quem amas fieri participem bonorum quae tibi ipsi amas: at Deus vult homines justos & electos esse participes boni praecipui quod ipse sibi vult nempe visionis & fruitionis naturae divinae, per quod bonum Deus ipse beatus est: ergo Deus amat homines justos & electos amore amicitiae.

T. 9. p. 351.
col. 1. C. D.

TER T I A C O N C L U S I O.

Deus amat omnes creaturas aequaliter ex parte actus divini, inaequaliter autem ex parte boni quod illis vult.

Conclusionem exponit & probat S. Thomas hìc q. 20. art. 3. *Dicendum, ait sanctus Doctor, quòd cum amare sit velle bonum alicui, duplici ratione potest aliquid magis vel minùs amari: uno modo ex parte ipsius actus voluntatis, qui est magis vel minùs intensus; & sic Deus non magis quaedam aliis amat, quia omnia amat uno & simplici actu voluntatis, & semper eodem modo se habente. Alio modo ex parte ipsius boni quod aliquis vult amato; & sic dicimur aliquem magis*

Mm. 2.

alio

alio amare, cui volumus majus bonum, quamvis non magis intensa voluntate. Et hoc modo necesse est dicere quod Deus quædam aliis magis amat: cum enim amor Dei sit causa bonitatis rerum non esset aliquid alio melius, si Deus non vellet uni majus bonum quam alteri.

Dices 1. Deus magis diligit genus humanum, quam Christum, siquidem illum tradidit in mortem pro salute generis humani, attamen Christus melior est genere humano.

Resp. Nego maj. Qui enim majus bonum confert, magis diligit: atqui Deus Christo longè majus bonum contulit, quam humano generi; dedit enim ipsi ut Deus foret per unionem hypostaticam, quo bono nihil excellentius, præstantius nihil est aut excogitari potest. Dicendum, ait hic S. Thomas a.4. ad 1. quod Deus Christum diligit, non solum plus quam totum humanum genus, sed etiam magis quam totam universitatem creaturarum; quia scilicet ei majus bonum voluit; quia dedit ei nomen quod est super omne nomen, ut verus sit Deus.

T.3.p.778.
E.

Hoc ipsum docuerat S. Aug. Tract. 110. in Joan. Quis, inquit, dignè possit explicare quantum diligit membra Unigeniti sui: & quantò amplius ipsum Unigenitum, in quo condita sunt omnia visibilia & invisibilia, quæ in suis generibus ordinata ordinatissime diligit? Nec obstat quod Christum Deus in mortem tradiderit pro redemptione humani generis; imò inde magis elucet ejus dignitas & gloria; tum quod ejus commendatur obedientia & charitas; tum quod gloriosam victoriam inde reportavit: Propter quod, ait Apostolus Philipp. 2. v.9. Deus exaltavit illum, & dedit illi nomen quod est super omne nomen. Tum quod factus est Salvator & Redemptor generis humani. Nec ejus excellentiæ deperit, ait S. Thomas hic art. 4. ad 1. ex eo quod Deus dedit eum in mortem pro salute humani generis; quinimò ex hoc factus est victor gloriosus. Factus enim est principatus super humerum ejus, ut dicitur Isaia 9.

Instabis 1. Deus plus dilexit hominem quam Angelum, juxta istud Hebr. 2. v.16. Nusquam Angelos apprehendit, sed semen Abraham. Atqui tamen Angelus est melior. Psal. 8. v.6. Minuisti eum paulò minus ab Angelis.

Resp. 1. Si natura humana consideretur ut est à Verbo assumpta in unionem hypostaticam, haud dubiè melior est & excellentior natura Angelica: si verò consideretur in se ac communiter, est quidem natura Angelica illa perfectior, & quoad naturalia magis à Deo dilecta dici potest. Quantum verò ad dona supernaturalia gratiæ, plus Deus dilexit hominem lapsum, quam Angelum peccatorem: quia homini Redemptorem dedit Christum, non Angelo. Quantum ad conditionem naturæ, ait hic S. Th. a.4. ad 2. Angelus est melior homine: nec ideo naturam humanam assumpsit Deus, quia hominem absolute plus diligeret, sed quia plus indigebat. Sicut bonus paterfamilias aliquid pretiosius dat servo egrotanti, quod non dat filio sano.

Instabis 2. Petrus Apostolus melior fuit Joanne: ille quippe melior est atque perfectior, qui plus diligit Christum; Petrus autem plus diligebat Christum, quam alii Apostoli: interrogatus enim à Christo, Joan. 21. an ipsum amaret plus aliis, respondit, Etiam Domine, tu scis quia amo te. Ergo Petrus melior erat & perfectior Apostolis aliis, atque adeo ipso Joanne: atqui tamen Christus magis diligebat Joannem quam Petrum; erat enim Joannes, Discipulus ille quem diligebat Jesus, sicut ipsemet testatur cap. 21. sui Evangelii: quibus verbis, ut ait S. Augustinus Tract. ultimo in Joan. Volebat intelligi, amplius se dilectum à Christo, quod absit ut mendaciter diceret. Ergo interdum Deus magis amat, quæ minus bona sunt.

T.3.p.820.
F.

Resp.

Resp. valdè incertum esse uter plus Christum dilexerit, Petrus vel Joannes: incertum non minùs quis eorum à Christo magis fuerit dilectus. Postquam enim S. Thomas varias eam in rem Doctorum sententias exposuit, tandem concludit præsumptuosum videri hoc dijudicare, & unum Apostolum alteri quantum ad sanctitatem præferre; præsertim cum ex sacris Litteris nihil ea de re certi colligi possit.

Instabis 3. Melior est innocens penitente, quia penitentia supponit peccatum, non autem innocentia: & tamen Deus plus diligit pœnitentem quàm innocentem, Lucæ enim 15. v.6. dicitur: *Majus erit gaudium in Cælo super uno peccatore pœnitentiam agente, quàm supra nonaginta novem justis qui non indigent pœnitentia.* Ergo Deus interdum plus diligit illud quod est minùs bonum.

Resp. eum meliorem habendum esse, qui majoribus gratiæ donis instructus est: si verò paria supponantur in pœnitente & innocente gratiæ ac justitiæ dona, dignior est innocentia & magis dilecta, inquit S. Thomas hic art.4. ad 4. Qui tamen frequenter contingit pœnitentes majori charitatis & humilitatis ardore succensos esse, & accepti à Deo beneficii magis memores, inde consequenter fit ut majus Deo & Angelis gaudium pariant, quàm innocentes; de quibus meritò dici potest, *Perieras nisi T.7.p.266 periisses. Audeo dicere, ait S. Aug. Lib.14. de Civit. Dei c. 13. superbis esse A. utile cadere in aliquod apertum manifestumque peccatum, unde sibi displiceant, qui jam sibi placendo ceciderant.*

Instabis 4. Melior est justus reprobus, quàm peccator prædestinatus: atqui tamen Deus plus diligit peccatorem prædestinatum, quia vult ei majus bonum, nempe vitam æternam, quam non vult reprobo.

Resp. dist. maj. Melior est justus reprobus pro eo tempore quo justus est, quàm peccator prædestinatus, concedo: melior est ac plus diligitur à Deo per ordinem ad vitam æternam, nego. Distinguo min. Deus plus diligit peccatorem prædestinatum, pro eo tempore quo vult illi majus bonum, seu per ordinem ad vitam æternam, concedo: pro eo tempore quo est in peccato, nego. Ita S. Thomas in resp. ad 5.

Dices 2. Deo æqualis est cura & providentia de omnibus, Sapient.6. v.8. *Æqualiter est illi cura de omnibus:* ergo & æqualis amor omnium.

Resp. Nego conseq. Licet enim Deus æqualiter curam gerat de omnibus, quatenus scilicet ita omnibus consulit ut nulla sit in eo personarum acceptio, quod testatur Sapiens ibidem, cum ait: *Non enim subtrahet personam cujusque Deus: qui est omnium dominator, nec verebitur magnitudinem cujusquam, quoniam pusillum & magnum ipse fecit, & æqualiter est illi cura de omnibus.* Non tamen inde sequitur, quòd una creatura rationalis plus à Deo non diligatur quàm altera, pro majori nempe perfectione quam gratuitò Deus ipsi concessit; amor enim Dei, ut jam observatum fuit, est efficax & producit bonum quod amat.

Utrum sit in Deo odium propriè dictum & fuga mali.

Ex S. Thoma 1. 2. q. 29. art.1. *Odium est dissonantia appetitus ad id quod apprehenditur ut repugnans & nocivum: sicut amor est consonantia quædam appetitus ad id quod apprehenditur ut conveniens.*

Duplex odium distinguitur: unum abominationis, quo Deus abominatur

natur seu detestatur peccatum, illudque totus refugit & averfatur tanquam suæ sanctitati ac bonitati contrarium nobisque noxium: alterum odium dicitur inimicitiae, quod cadit in personam ipsam peccato maculatam, quam Deus vult punire. Quæritur sitne in Deo odium propriè dictum, sive abominationis, sive inimicitiae. Contendunt multi odium metaphoricè duntaxat de Deo affirmari, non propriè.

PRIMA CONCLUSIO.

Est in Deo odium propriè dictum abominationis circa peccatum & peccatorem.

Probatur ex Scripturis. Psal. 5. v. 7. *Odisti omnes qui operantur iniquitatem.* Et Psalm. 44. v. 8. *Dilexisti justitiam, & odisti iniquitatem.* Ubi eodem modo Deus dicitur odisse iniquitatem, quo amat justitiam: at certum est Deum propriè & non metaphoricè tantum amare justitiam; ergo propriè & non metaphoricè tantum averfatur peccatum. Sapientiae 14. v. 9. *Similiter odio sunt Deo impius & impietas ejus.* Proverb. 8. v. 13. *Arrogantiam & superbiam, & viam pravam & os bilingue detestor.* Et cap. 15. v. 9. *Abominatio est Domino via impii.*

Ratio est, quia qui naturæ suæ necessitate justus & sanctus est, non potest quin odio habeat quidquid justitiæ ac sanctitati contrarium est: pariter qui summè amat aliquod bonum, non potest non odisse malum quod huic bono adversatur; odium enim mali cujuscumque necessario sequitur ex amore boni oppositi: atqui Deus naturæ suæ necessitate justus ac sanctus est, imò est ipsamet substantialis justitia & sanctitas: seipsum etiam seu suam bonitatem summè diligit, ut & honestatem virtutis; ergo necesse est ut odio habeat peccatum, quod & bonitati divinæ, & virtutis honestati repugnat. Atque hoc indicat Psalmista Psal. 44. v. 8. dum ait: *Dilexisti justitiam, & odisti iniquitatem:* quasi dilectio justitiæ quam Deus habet, sit radix odii quo averfatur iniquitatem.

Dices: Odium propriè dictum terminatur ad malum: at nullus actus voluntatis divinæ potest ad malum terminari; objectum enim seu terminus ad quem voluntas fertur, est bonum.

Resp. dist. min. Nullus actus voluntatis terminatur ad malum, prosequendo illud, concedo, fugiendo seu detestando, nego.

SECUNDA CONCLUSIO.

Deus sic peccatum improbat & adversatur, ut tamen peccatorem ipsum non oderit odio inimicitiae propriè dicto.

Probatur 1. Quia odium inimicitiae propriè dictum terminatur ad personam ipsam quam quis detestatur & averfatur. Neque enim ad odium hujusmodi sufficit, quòd malum aliquod infligere alicui velimus: pater enim qui filium suum castigat, ut emendet; medicus pariter qui ferrum & ignem vulneri ad-movet, ut sanet, non dicitur odisse odio inimicitiae, aut filium, aut ægrotum: quare? quia nec pater filii sui, nec medicus ægrotantis personam averfatur, imò potius ex dilectione pater filium suum corripit: *quem enim diligit Dominus, ut dicitur Proverb. 3. castigat;* & medicus ferrum & ignem vulneri sanan-

sanando applicat. Atqui Deus personam ipsam peccatoris non detestatur nec averfatur, imò, ut homo est, eum amat & diligit, & à malo, quantum in se est, eum avocat, non denegatis etiam iis quæ necessaria sunt, ut virtutem sectetur, & vitium fugiat.

Probatur 2. auctoritate SS. Augustini & Thomæ.

S. Augustinus Tract. 110. in Jo. Deus, inquit, habebat erga nos charitatem etiam cum inimicitiam adversus eum exercentes, operaremur iniquitatem; & tamen ei verissimè dictum est, Odisti, Domine, omnes qui operantur iniquitatem. Proinde miro & divino modo, & quando nos oderat, diligebat: oderat enim nos, quales ipse non fecerat; & quia iniquitas nostra opus ejus non omni ex parte consumpserat, noverat simul in unoquoque nostrum, & odisse quod feceramus, & amare quod fecerat.

S. Thomas 1. p. qu. 20. art. 2. ad 4. ad istum Scripturæ locum quem sibi objecerat, Odisti omnes qui operantur iniquitatem, sic respondet: Ad quartum dicendum quod nihil prohibet unum & idem secundum aliquid amari, & secundum aliquid odio haberi. Deus autem peccatores in quantum sunt naturæ quædam, amat: sic enim & sunt, & ab ipso sunt. In quantum verò peccatores sunt non sunt, sed ab esse deficiunt; & hoc in eis à Deo non est. Unde secundum hoc, ab ipso odio habentur.

Et Lib. 1. contra gentes c. 96. variis rationibus ostendit Deum non odif- Tom. 13.
pag. 292.
col. 1. E.
se peccatorem propriè, sed similitudinariè, seu metaphoricè.

Dices: Scriptura eodem prorsus modo loquitur de odio Dei, tum circa peccatum, tum circa peccatores. Odio sunt Deo impius & impietas ejus. Sap. 14. vers. 9.

Resp. ex SS. Aug. & Thoma mox laudatis, Deum odisse quidem peccatum & peccatorem, quatenus peccator est, & macula peccati, quod averfatur, contaminatus est: non odit verò quatenus homo est. Neque enim, To. 6. p. 99.
C.
ait S. Aug. Lib. 1. ad Simpl. q. 2. odit Deus (impios) nec in quantum homines sunt nec in quantum vasa sunt; id est, nec quod in eis fecit creando, nec quod in eis facit ordinando: (videlicet pœnam) nihil enim odit eorum quæ fecit.

An sit in Deo desiderium, spes, desperatio.

C O N C L U S I O.

Non est in Deo desiderium, spes, aut desperatio.

Probatur. Quia affectus illi intrinsecam continent deformitatem & imperfectionem, quæ enti perfectissimo planè repugnat. Desiderium enim est rei absentis & non possessæ; at Deus omnia possidet, & nullo prorsus indiget: si quando verò in Scripturis desiderare aliquid videtur, desiderium illud nos respicit, seu bonum nostrum nostramque salutem quam Deus vult ac desiderat, & quantum in se est procurat. Pariter spes & desperatio cadere in Deum non possunt: tum quia spes versatur circa bonum absens & arduum; at nullum bonum à Deo absens est, qui omnia in se continet; nullum ipsi arduum ac difficile, qui omnia potest: tum quia qui sperat debet agnoscere aliquem quasi superiorem & potentiorum, qui possit præstare id quod speratur; Deus autem superiorem non habet.

An sit in Deo timor, tristitia, ira, penitentia.

C O N C L U S I O.

Non est in Deo timor, nec tristitia, nec ira, nec penitentia.

Probat. Quia illi omnes effectus sunt ex sese imperfecti: timor enim respicit malum proprium imminens; tristitia verò est de malo presenti: Deo autem nullum potest accidere malum. Pariter ira, furor Deo tribui propriè non potest, sed impropriè ac metaphoricè: ira enim est appetitus vindictæ, cum spe ulciscendi, ex tristitia procedens; sed tristitia sicut & dolor Deo repugnat, qui perfectè beatus est. Unde S.Th. Lib.1. contra gentes c.89. *Ira, inquit, à Deo longè est secundum rationem suæ speciei, non solum quia affectus tristitiæ est, sed etiam quia est appetitus vindictæ, propter tristitiam ex injuria illata conceptam.* Cum igitur Deus dicitur in Scripturis irasci, in furore corripere &c. metaphoricè & quoad effectus exteriores intelligi debet, non propriè & quoad effectum. Cum Deus irasci dicitur, ait S. Aug. Enchiridii c.33. *non ejus significatur perturbatio, qualis est in animo irascentis hominis: sed ex humanis motibus translato vocabulo, vindicta ejus, quæ nonnisi juxta est, iræ nomen accepit.* Similiter penitentia dolorem quemdam importat, ac concilii seu voluntatis mutationem, cujus omnino Deus incapax est; adeoque penitentia ipsius, figuratè metaphoricè, & quo ad effectus dumtaxat exteriores, ut dictum est, intelligi debet, nullatenus vero ac proprio sensu. Vide S. Aug. Lib.2. de diversis quæstionibus ad Simplicianum q.2. ubi egregiè exponit quomodo affectus illi iræ, penitentiae &c. Deo inesse dicendi sunt: qua de re suprâ egimus ad quintam hujus Tractatus Quæstionem Articulo unico, in solutione objectionum.

Q U Æ S T I O D E C I M A N O N A.

De justitia & misericordia Dei.

A R T I C U L U S P R I M U S.

Sitne in Deo vera justitia.

Justitia latiori quodam sensu generatim significat omnium virtutum complexionem: strictè ac propriè hic est virtus reddens unicuique quod suum est. Duplex vulgò distinguitur, distributiva nempe, & commutativa: per istam, unum pro alio commutatur seu datur & accipitur; & consistit in æqualitate rei ad rem: per illam verò, distribuitur quod unicuique debitum est, præmium bonis, malis supplicium. Unde duplex est justitiæ distributiæ munus seu officium, nempe ut pro benefactis mercedem ac præmium, pro sceleribus autem penas decernat, qua parte vocatur vindex seu ultrix justitia.

Marcionitæ à Deo suo, quem optimum prædicabant, vindicem justitiam tanquam iniquam removebant. Vide Tertull. Lib.2. adversus Marcionem cap.11. & 12.

Sociniani, ut facilius Catholicum circa satisfactionem Christi dogma convell-

convellant, contendunt vindicem justitiam Deo naturalem non esse, sed esse dumtaxat liberrimum divinæ voluntatis effectum, quæ potest esse & non esse; eo ipso modo quo liberum fuit Deo creare mundum vel non creare. Fatur quidem Socinus Deo talem justitiam competere, qua si perpetuò uti vellet, posset omnes peccatores, non expectata ipsorum pœnitentia disperdere, & sic nullum impunitum peccatum dimittere. Concedit etiam Deum *Lib. 1. de serv. c. 1.* nolle peccatum remittere, nisi resipiscentibus: non negat etiam Deum constituisse pœnam peccati secundum normam juris & sapientiæ suæ: sed negat esse aliquod in Deo attributum quod satisfactionem pro peccato necessario exigat; sed si peccatum punit, hoc esse liberrimum voluntatis ejus effectum, à quo possit abstinere. Ita Socinus prælect. c. 16. *Nec enim, inquit, in Deo ulla est justitia quæ peccata omnino punire jubeat, cui ipse renuntiare non possit. Est quidem in Deo perpetua justitia; sed hæc nihil aliud est, quam æquitas & rectitudo, (sic ille turpi æquivocatione illudit.) Et postea. Justitia ista vulgari nomine sic appellata, quæ misericordiæ opponitur, Dei qualitas non est, sed tantum effectus voluntatis ipsius.*

Observe ulticem Dei justitiam spectari posse vel quoad substantiam & essentiam, vel quoad exercitium externum; seu, ut ajunt, in actu primo aut in actu secundo. Rursus exercitium illud, supposito peccato, spectari vel simpliciter in se & absolute, vel quoad modum dumtaxat, nimirum pœnæ mensuram, gradum, durationem, dilationem, translationem in aliam personam &c.

Dei justitiam vindicem quoad substantiam Deo essentialem esse ac planè necessariam, nullus salva fide negare potest: de solo igitur exercitio illius externo quæstio excitatur; non quidem spectato quoad modum ac pœnæ mensuram: in confesso enim est apud omnes, Deum liberrimè ea ex parte justitiam suam exercere; sed de exercitio simpliciter & absolute considerato. Sensus ergo Quæstionis est, an justitia Dei vindex ita sit Deo naturalis, ut non possit non exerceri supposita creatura peccatrice, & ei repugnet peccatum impunitum dimittere. Negant Sociniani; & contendunt justitiam in Deo ita liberam esse, ut ejus exercitium simpliciter & absolute à sola ejus libera pendeat voluntate: quo semel statuto principio, facile ipsis est necessitatem satisfactionis Christi oppugnare. E contra igitur, ut capitale istud fidei Catholicæ dogma firmum & inconcussum adversus illos maneat, existimamus, Deum sanctum & justum qui necessitate suæ naturæ peccatum odio habet & averfatur, non posse peccatum omnino impunitum dimittere; quamvis liberrimus sit quoad modum, mensuram, gradum, durationem pœnæ, imò personam à qua pœnam illam repetit: atque inde inferemus ac demonstrabimus, cum de mysterio Incarnationis sermo erit, necessitatem absolutam satisfactionis & incarnationis Christi, ex hypothese quòd Deus humanum genus redimere & salvum facere voluerit. His præsuppositis.

P R I M A C O N C L U S I O.

Est in Deo formaliter justitia distributiva, in præmium bonorum & malorum vindictam.

Probatur 1. Ex Scripturis quæ tum generatim in Deo justitiam, tum speciatim distributivam ac vindicem agnoscunt. Psalm. 84. v. 12. *Justitia de Cælo pro-*

prospexit. Et v. 14. *Justitia ante eum ambulabit, & ponet in via gressus suos.* Psal. 118. v. 137. *Justus es, Domine, & rectum judicium tuum.* His certè in locis justitiæ nomine, non rectitudo tantum aut perfectionum aggregatio intelligitur, sicut Socino placet; sed specialis ac distincta perfectio, quæ ad jus unicuique reddendum ordinatur. Quod quidem clariùs adhuc & expressiùs aliis in locis Scriptura significat, cum bonis operibus laudem ac præmium malis supplicium & pœnam distribuit.

Bonis quidem mercedem. 2. ad Timoth. 4. v. 7. *Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi.* In reliquo reposita est mihi corona justitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die justus Judex. Ad Hebræos 6. ver. 10. *Non injustus Deus est, ut obliviscatur operis vestri, & dilectionis quam ostendistis in nomine ipsius.*

Malis verò pœnas ac supplicia per vindicem Dei justitiam decerni perspicuum est.

Exodi 34. v. 7. *Aufers iniquitatem, & scelera atque peccata, nullusque apud te per se innocens est. Qui reddis iniquitatem patrum filiis atque nepotibus.*

Psal. 5. v. 6. & 7. *Non habitabit juxta te malignus, neque permanebunt injusti ante oculos tuos. Odisti omnes qui operantur iniquitatem, perdes omnes qui loquuntur mendacium.*

Matth. 16. v. 28. *Tunc reddet unicuique (Christus) secundum opera ejus.* Et c. 25. v. 46. *Ibunt hi in supplicium æternum, justi autem in vitam æternam.*

Rom. 1. ver. 18. *Revelatur ira Dei de Cælo, super omnem impietatem & injustitiam hominum eorum, qui veritatem Dei in injustitia detinent.* Et v. 32. *Cum justitiam Dei cognovissent, non intellexerunt quoniam qui talia agunt digni sunt morte.*

Denique 2. ad Thessal. 1. v. 6. *Justum est apud Deum retribuere tribulationem iis qui vos tribulant.*

Probatur 2. Ex Tertulliano qui Marcionem vindicem justitiam à Deo excludentem solidè & ex professo refellit. Existimabat Marcio ultricem Dei justitiam cum ejus bonitate ac misericordia compati ac conciliari non posse: è contra ostendit Tertullianus utramque inter se mirè consentire, atque in ipsa etiam punitione, Dei bonitatem commendari. Omne justitiæ opus, ait lib.

P. 388. E. 2. c. 13. *procuratio bonitatis est, quòd judicando damnat, quòd damnando punit; quòd, ut dicitis, sævit, utique bono non malo proficit. Denique timor judicii ad bonum, non ad malum confert Cæterum tot illecebris mali expugnantibus bonum, quis illud appeteret, quod impunè contemneret? quis custodiret, quod sine periculo amitteret? Legis maliviam latam, & multo frequentiore: nonne omnes illa laberentur, si nihil in illa timeretur? Horremus terribiles minas Creatoris; & vix à malo avellimur: quid si nihil minaretur?*

ibid. C. *num, quis illud appeteret, quod impunè contemneret? quis custodiret, quod sine periculo amitteret? Legis maliviam latam, & multo frequentiore: nonne omnes illa laberentur, si nihil in illa timeretur? Horremus terribiles minas Creatoris; & vix à malo avellimur: quid si nihil minaretur?*

ibid. D. Et Paulò post. Usque adeo, pergit Tertull. justitia etiam plenitudo est divinitatis ipsius, exhibens Deum perfectum, & Patrem, & Dominum: Patrem, clementia; Dominum, disciplina; Patrem, potestate blanda; Dominum, severa. Patrem, diligendum piè; Dominum, timendum necessariò. Diligendum, quia malit misericordiam, quàm sacrificium; & timendum, quia nolit peccatum. Diligendum, quia malit penitentiam peccatoris, quàm mortem; & timendum, quia nolit peccatores sui jam non penitentes.

Tom. I. f. S. Aug. lib. 3. de libero arbitrio c. 15. docet, justitiæ divinae nihil subtrahi hominemque semper, aut obsequendo aut patiando, justitiæ leges implere. Si non reddit, inquit, faciendo quod debet, reddet patiando quod debet.

Probatur 3. Gravissimis istis momentis.

I. Ex intimo conscientiae sensu, quo quisque inter peccandum ultricem supremi cujusdam numinis manum pertimescit. Hinc illud Poetae: *Primus in orbe Deos fecit timor*. Hinc caeca illa verbera quibus torquemur post admissum scelus etiam latens & incognitum. Unde porro istud? nisi ex intima ac firmissima persuasione ultricis cujusdam justitiae.

II. Ex ipsa Christi incarnatione, passione & acerbissima morte. Unde enim tantam Dei in unigenitum Filium suum severitas, tantus rigor? nisi ex necessitate justitiae, quae plenam ab eo satisfactionem exegit pro peccatis, non quidem suis, sed nostris, pro quibus se vadem ac sponsores obligavit. An summa Dei benignitas & sapientia patitur, ut credamus id gratis & sine maxima quadam necessitate factum fuisse? An Deus qui non delectatur morte peccatoris, delectatus fuisset turpissima & crudelissima morte justissimi Filii sui, si nulla quasi necessitate suae justitiae ad id compulsus fuisset? Quod ergo Deus lapsum hominem erigere voluerit ac saluum facere, meræ ipsius est benignitatis ac misericordiae: quod autem ex Christo sponso nostro tam duram & rigorosam satisfactionem exegerit, strictioris fuit ac omnino necessariae justitiae, cujus jura impunè violari numquam possunt; Deus enim seipsum negare non potest. Penas quidem nobis debitas Deus gratis relaxat ac remittit, sed eas Christus plenissimè, & ad omnes strictae justitiae apices pro nobis Deo Patri persolvit. *Justificati gratis per gratiam ipsius*, ait Apostolus Rom. 3. v. 24. & 25. *per redemptionem quæ est in Christo Jesu, quem proposuit Deus propitiationem per fidem in sanguine ipsius, ad ostensionem justitiae suae, propter remissionem præcedentium delictorum*.

Inde facile est intelligere quanta sit magnitudo seu gravitas offensae Deo per peccatum illatae, cui eluendae non nisi Deus homo factus par esse potuit: aliunde verò quam immensa & effusa Dei erga nos charitas ac clementia, qui Unigenitum suum pro nobis dedit. Quanta ergo memoris animi nostri erga Deum gratitudo, quanta pro tantis ab ipso acceptis beneficiis sint oportet gratiarum actionem!

III. Qui peccatum necessario odit, necessario debet illud punire; quia odium peccati est voluntas constans illud puniendi, quæ non potest effectu carere in eo qui viribus non destituitur: atqui Deus necessario peccatum odit; qui enim necessario amat justitiam, ita ut eam non possit non amare, ita necessario, ex natura contrariorum, averseari debet peccatum; & averfando punire. Quemadmodum enim qui aliquem amat, ei benè vult; & si potest, benè facit: ita qui aliquid odio habet, ei triste aliquid ac molestum velle debet.

Dices 1. Quod est externum ac temporaneum, non est in Deo formaliter: atqui talis est justitia Dei vindex, quæ occasione creaturæ peccatricis est in Deo. Deus ait Tertull. lib. de resurrectione carnis c. 14. *de suo optimus, de nostro justus*. *Nisi enim homo deliquisset, optimum solummodo Deum nosset, ex naturæ proprietate: at nunc etiam justum eum patitur ex causæ necessitate*.

Resp. dist. min. Talis est justitia vindex in actu primo, sed quoad essentiam, nego: in actu secundo, seu quoad exercitium, subdistinguo: quantum ad modum hujus exercitii, nempe poenæ mensuram, gradum, durationem, personam &c. concedo: quantum ad exercitium simpliciter & absolutè sumptum, quasi supposito creaturæ peccato, possit Deus velle illud omnino impunitum dimittere, nego. Potest quidem Deus pro beneplacito creaturæ peccatrici parcere, sed non peccato, cujus vindictam neces-

necessariò postulat justitia & sanctitas divinæ naturæ. Et reipsa nobis pœnas relaxat Deus, quando vult; sed eas à Christo sponse nostro ad plenum & secundum omnes stricti juris apices repetiit.

Instabis 1. Etsi Deus peccatum omnino impunitum dimitteret, nemini faceret injuriam; ergo potest illud omnino impunitum dimittere.

Resp. dist. ant. Nemini faceret injuriam extra se, esto: non faceret sibi ac justitiæ suæ, nego. Deus enim seipsum negare non potest: atque hoc justitiæ ac sanctitati suæ, quam impunè offendi non decet: hoc legibus à se latis, quarum majestas intacta servanda est; hoc denique bono publico, cujus Deus custos est & administer, debet, ut offensa sibi per peccatum illata impunita non remaneat.

Instabis 2. Non minùs Deus ex natura sua misericors est, quàm justus: atqui tamen potest non misereri absque ulla sibi illata injuria; *Cujus enim vult miseretur, & quem vult indurat.* Rom. 9. v. 18. Ergo pariter potest non punire peccatum.

Resp. dist. maj. Non minùs Deus misericors est quàm justus, quantum ad naturam seu essentiam, concedo: quantum ad necessitatem usus seu exercitii exterioris tum justitiæ, tum misericordiæ, nego. Dispar ratio est misericordiæ ac justitiæ quoad exercitium: nam misericordia omnino libera est, ut possit sese exerere, vel non exerere citra ullius injuriam, quia nempe omnino gratuita est, & nemini debita; justitiæ autem actus, licet sit liberrimus quoad modum exercitii, est tamen simpliciter necessarius, quia debitus: in eo enim consistit, ut reddatur unicuique quod suum est; & quamvis Deus propriè loquendo nihil debeat creaturæ, nullumque sit creaturæ jus in ipsum, tamen hoc debet sibi & conservationi legum quas tulit, ut peccatum impunitum non remaneat.

Instabis 3. Si justitiæ Dei exercitium esset simpliciter necessarium, Deus eodem modo, easdemque pœnas iisdem peccatis semper imposeret, pro more scilicet agentium naturalium, quorum uniformis est semper agendi modus: atqui tamen id falsum est; ergo &c.

Resp. neg. maj. Diximus enim non semel, modum exercitii qui spectat pœnæ mensuram, conditionem, gradum, durationem, imò & personam à qua reposcitur, esse Deo liberrimum, atque satis esse, si peccatum puniatur ut oportet, in quocumque tandem, & quocumque modo puniatur.

Instabis 4. Si necesse sit ex lege divinæ justitiæ peccatum puniri, compati simul non potest in Deo justitia & misericordia; ac sese mutuò excludunt, cum habeant effectus planè contrarios.

Resp. nego ant. Licet enim effectus justitiæ ac misericordiæ sint contrarii, propter diversitatem objectorum circa quæ versantur, non sequitur tamen ipsas virtutes in se contrarias esse, non magis quàm Sol sibi contrarius est quando liquefacit ceram & indurat lutum: quamquam & in ipsa punitione quam Deus in hominem exercet, semper admixta est divina benignitas ac misericordia. *Quem enim diligit, castigat. Universæ viæ Domini misericordia & veritas.* Misericordiæ Dei est, quod hominem statim à lapsu æternis non addicat suppliciis; misericordiæ, quod non patiatur nos tentari supra id quod possumus. Pœna ipsa hominem sui admonet officii, & ad pœnitentiam invitat. Quin & mors hoc affert commodi, ut justos cum Christo æternum uniat, ac peccatis finem imponat. Unde meritò dicebat Apostolus Philip. 1. v. 23. *Desiderium habens dissolvi & esse cum christo.* Non ergo adversantur sibi,

Heb. 12.
vers. 6.
Psalm. 24.
v. 20.

sibi, imò potius amico fœdere sociantur misericordia & iustitia. Hinc Cassiodorus ad hæc verba Ps. 100. *Misericordiam & iudicium cantabo tibi Domine*, sic ait: *Potestas Domini semper misereatur aut iudicat, sed nec ipsius misericordia sine iudicio, nec iudicium sine misericordia reperitur.* Edit. Venet. 1517. pag. 150.

Et S. Aug. Ep. 138. ad Marcellinum, aliàs 5. *Cum Deus, inquit, evertit subsidium vitiorum, & copiosas libidines inopes reddit, misericorditer adversatur.* Tom. 2. p. 316. B.
Dixerat jam antea: *Nihil est infelicius felicitate peccantium, qua pœnalis nutritur impunitas, & mala voluntas velut hostis interior roboratur.* Ibid. A.

Instabis 5. Iustitia fuit in Deo ab æterno sine ullo usu seu exercitio: ergo exercitium illud non est simpliciter necessarium.

Resp. dist. conseq. Non est simpliciter necessarium, si nulla supponatur creatura peccatrix, concedo: si supponatur, nego. *Deus enim de suo bonus, de nostro autem iustus*, ait Tertull. antea laudatus. Ab æterno Deus iustus fuit quoad essentiam, sicut & omnipotens; tametsi ab æterno neminem iudicaverit & nihil creaverit: huiusmodi nempe denominationes, Creatoris, Domini, Iudicis &c. petuntur ex objectis creatis.

Instabis 6. Si Deus non potest omnino relaxare ac remittere pœnas debitas peccato, ergo non est omnipotens.

Resp. neg. conf. Perinde est ac si quis diceret: Deus seipsum negare non potest; ergo non est omnipotens. Non enim ex defectu potentiae in Deo fit quòd multa non possit; imò potius ex summa ipsius & infinita perfectione istud profuit, quæ omnem ab ipso vel minimum defectum excludit. Ita non potest mentiri Deus, non potest falli aut fallere; an defectu virtutis in ipso? imò ex maxima perfectione.

Dices 2. Deus nihil debet creaturæ, nec ullum creatura in ipsum jus habet; ergo non est in Deo formaliter iustitia.

Resp. dist. ant. Deus nihil debet creaturæ ex absoluta & antecedente necessitate, concedo: ex libera ipsius voluntate qua se obstrictum sponte voluit, nego.

Dices 3. Iustitia contra temperantiam dividitur: temperantia autem non est in Deo; ergo nec iustitia. Ita sibi objicit S. Thomas 1. p. qu. 21. art. 1. ad 1.

Respondet S. Doctor. *Dicendum, inquit, quòd virtutum moralium quædam sunt circa passiones: sicut temperantia circa concupiscentias; fortitudo circa timores & audacias; mansuetudo circa iram. Et huiusmodi virtutes Deo attribui non possunt, nisi secundum metaphoram, quia in Deo neque passiones sunt, neque appetitus sensitivus. Quædam verò virtutes morales sunt circa operationes, ut puta circa donationes & sumptus, ut iustitia, & liberalitas, & magnificentia; quæ etiam non sunt in parte sensitiva, sed in voluntate. Unde nihil prohibet huiusmodi virtutes in Deo ponere: non tamen circa actiones civiles, sed circa actiones Deo convenientes. Ridiculum enim est secundum virtutes politicas Deum laudare.* Hæc S. Thomas.

S E C U N D A C O N C L U S I O.

Iustitia commutativa non est in Deo, stricto ac proprio, sed latiori dumtaxat sensu.

Probatur. Quia iustitia commutativa stricto ac proprio sensu consistit in æqualitate dati & accepti: sed nihil habemus ex nobis ipsis quod Deo conferre

rem possimus. Quis prior deest illi, ait Apostolus Rom. II. v. 35. & retribuetur ei? Et reipsa quidquid boni in nobis est, à Deo est fonte & auctore totius boni. *Deus bonorum nostrorum non eget.* Psal. 15. v. 2. *Cum omnia nostra ex Deo sint*, ait S. Thomas hic 1. p. q. 21. art. 1. *Nec quisquam quidpiam dederit, pro quo sibi à Deo retribuatur, jure in ipso iustitia commutativa non est, sed distributiva, qua singulis, quod sibi ad sui complementum spectat, tribuere dicitur, ut inde universi ordo servetur.*

Latiori tamen quodam sensu admitti potest in Deo iustitia commutativa; in eo nempe quod opera nostra bona ex gratia elicit, proportionem & æqualitatem habeant cum gloria. Unde interdum Ss. Patres ajunt nos unum pro alio commutare, Cælum bonis operibus venale esse, & alia hujusmodi, quæ sensu morali & accommodatio interpretanda sunt. Reipsa enim cum Deus mercedem gloriæ bonis nostris operibus rependit, sua ipse dona coronat.

A R T I C U L U S II.

Sitne in Deo formaliter misericordia.

Facilis est hujus questionis solutio, si equivocatio nominis tollatur. Misericordia enim vel sumitur pro affectu compassionis & tristitiæ, qui in nobis excitatur ex aliena miseria, vel simpliciter ac nudè pro voluntate subveniendi alienæ miseriæ. Priori sensu non est in Deo formaliter & affectivè, sed effectivè dumtaxat: posteriori autem sensu est in Deo formaliter. *Tristari de miseria alterius non competit Deo, sed repellere miseriam alterius, hoc maxime ei competit.* ait S. Thomas hic qu. 21. art. 3. in corp.

C O N C L U S I O.

Misericordia quæ est voluntas subveniendi alienæ miseriæ, est formaliter in Deo.

Probatur. Quia nihil est quod sapius commendet & ante oculos nostros ponat Scriptura, quam Dei benignitatem, clementiam ac misericordiam. Exodi 34. ver. 6. *Dominator Domine Deus, misericors & clemens, patiens & multæ miserationis, ac verax, qui custodis misericordiam in millia: qui auferis iniquitatem & scelera atque peccata.* Psal. 144. ver. 8. *Miserator & misericors Dominus, patiens & multum misericors ::::: Miserationes ejus super omnia opera ejus.*

Q U Æ S T I O V I G E S I M A.

De omnipotentia Dei.

Duplex generatim distinguitur potentia, una activa, & altera passiva: prior est principium agendi: posterior principium seu capacitas aliquid patiendi seu recipiendi. Istam à Deo excludi, omnes fatentur: Deus enim, cum sit perfectissimus, nihil in se recipere potest. De potentia activa solummodò hic agitur.

Hæc

Hæc verò spectari potest vel quoad actus Dei immanentes, vel quoad actus transeuntes. Propriè loquendo, potentia Dei activa non datur ad actus immanentes & notionales generationis Filii & spirationis Spiritus sancti, quia potentia Dei activa propriè & accuratè loquendo tendit circa terminum à Deo distinctum: sed Filius & Spiritus sanctus à Deo non distinguuntur, ergo activa Dei potentia versatur dumtaxat circa transeuntes, ut vocant Dei operationes, quarum termini sunt extra Deum.

Disputant Theologi utrum potentia Dei activa debeat esse principium alicujus actionis in Deo; an verò sufficiat quòd sit principium alicujus effectus. S. Thomas 1. p. q. 25. art. 1. ad 3. negat esse principium actionis, quia Dei actio ab ipso non distinguitur: atque istud statuit discrimen inter potentiam divinam & creatam, quòd hæc sit principium actionis & effectus simul; illa verò solius effectus. Creaturæ quippe nullum possunt effectum producere, nisi mediante actione: Deus autem potest sine actione. Sunt tamen inter Theologos qui aliter sentiunt, & qui inter Deum & creaturam agnoscunt mediani actionem, non quidem immanentem sed transeuntem, nempe ipsam creationem, qua Deus producit creaturas. Quidquid sit de hac controversia,

Observandum, objectum adæquatum ac totale divinæ omnipotentiae esse illud omne quod est possibile; illud verò possibile dici, quod non repugnat aut in se, aut respectu Dei: potest etenim aliquid in se non repugnare absolute, quod tamen Deo repugnat, & consequenter fieri ab ipso non potest; quale est v.g. peccare, mentiri, fallere &c. Hæc etenim imperfectionem & defectum potentiae magis arguunt; quàm potentiam & virtutem.

Omnipotentiam Dei, oppugnarunt hæretici, Hermiani, Seleuciani, qui Platoni adherentes, materiam primam propterea Deo coæternam finxerunt, quòd negarent Deum posse aliquid facere ex nihilo. De quibus scribunt Epiphanius & Augustinus Libro contra hæreses: & rursus S. Aug. Lib. de Fide & Symbolo c. 2. Eandem oppugna vere Judæi illi de quibus Psal. 77. v. 9. dicitur; *Numquid poterit Deus parare mensam in deserto?* Unico Articulo quæ pertinent ad divinam omnipotentiam hîc expendemus.

ARTICULUS UNICUS.

An sit in Deo omnipotentia; & quod illius totale & adæquatum objectum.

PRIMA CONCLUSIO.

Est in Deo omnipotentia, eaque infinita.

PRobatur ex Scripturis Gen. 18. v. 14. *Numquid Deo est quidquam difficile?* Nu. 11. v. 23. *Numquid manus Domini invalida?* Job 42. v. 2. *Scio quia omnia potes.* Jer. 32. v. 17. *Non erit tibi difficile omne verbum.* Matth. 19. v. 26. *Apud homines hoc impossibile est, apud Deum omnia possible sunt.*

Est autem infinita hæc Dei virtus & potentia; quippe quæ non distinguatur ab ejus natura & essentia, quæ procul dubio infinita est. Huc spectat istud Psal. 144. v. 3. *Magnitudinis ejus non est finis.* Et Baruch 3. v. 25. *Magnus est & non habet finem.*

Ratio est manifesta. Quia est Deus ens perfectissimum: sed perfectissimum non esset, si careret virtute & potentia infinita; ergo &c.

SECUNDA CONCLUSIO.

Objectum totale & adæquatum divinæ omnipotentiae non sunt solummodo res omnes creatæ, sed aliæ perfectiores quæ produci possunt; illudque omne quod est possibile, sive quod non repugnat aut ex parte sui, aut ex parte Dei.

Duæ sunt Conclusionis partes.

Prima pars probatur ex Scripturis. Sap. 11. v. 18. dicitur: *Non impossibilis erat omnipotens manus tua, quæ creavit orbem terrarum ex materia indivisa, immittere illis multitudinem urforum, aut audaces leones, aut novi generis ira plenas ignotas bestias, aut vaporem igneum spirantes, aut fumi odorem proferentes &c.*

Matth. 3. v. 9. *Potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahamæ.* Et cap. 26. v. 53. *An putas quia non possum rogare Patrem meum, & exhibebit mihi modò plusquam duodecim legiones Angelorum?*

Ita expressè docet S. August. Lib. de natura & gratia cap. 7. *Quia Dominus Lazarum suscitavit, inquit, sine dubio potuit: quia verò Judam non suscitavit, numquid dicendum est, Non potuit? Potuit ergo, sed noluit. Nam si voluisset, eadem etiam hac potestate fecisset, quia & Filius quos vult vivificat.*

Et Libro de spir. & litt. cap. 1. probat ex professo, potuisse Deum plura, quæ tamen non fecit; ut per foramen acus camelum traducere; duodecim Angelorum legiones in defensionem Christi mittere; item & nova adinvenire tormenta quibus peccatores torqueantur. Denique Serm. 213. aliàs de tempore 119. n. 1. sic loquitur. *Omnipotens est (Deus) ad facienda majora & minora. Omnipotens ad facienda cœlestia & terrestria.... Magnus in magnis, nec parvus in minimis. Postremò omnipotens ad facienda omnia quæ facere voluerit.*

Ratio Conclusionis videtur manifesta. Si enim Deus ea tantum posset, quæ fecit, non alia, & quidem perfectiora & meliora saltem accidentaliter, finita esset & exhausta ejus virtus ac potentia per creationem rerum quæ factæ sunt: at Dei virtus, perinde ac ejus essentia, est infinita nec exauriri umquam potest.

Secunda pars Conclusionis, nempe Deum id omne posse, quod est possibile seu quod non repugnat, aut ex parte sui aut ex parte Dei, ex mox dictis probata manet.

Porrò aliquid impossibile potest esse duobus modis, ut jam observavimus.

I. Absolutè & in se, quod nimirum implicat ac repugnat: si impossibile est præteritum non esse præteritum; nec Deus efficere potest, ut quod præteritum est, non sit præteritum; non quidem ex defectu potestatis, sed possibilitatis rei. Ita S. Augustinus Lib. 26. contra Faustum cap. 5. *Quisquis, inquit, dicit, Si omnipotens est Deus, faciat, ut quæ facta sunt, facta non fuerint; non videt hoc se dicere, Si omnipotens est, faciat ut ea quæ vera sunt, eo ipso quo vera sunt, falsa sint.... Sententia quippe qua dicimus aliquid fuisse, ideo vera est, quia illud de quo dicimus, jam non est. Hanc sententiam Deus falsam facere non potest, quia non est contrarius veritati.*

II. Aliquid impossibile dicitur respectu Dei, quod est imperfectum, indecens, aut vitiosum. Quæ sunt hujuscemodi, non potest Deus, quia perfectissimus est; & ita non potest mori, peccare, mentiri, fallere &c. Audiatur S. Augustinus Lib. 5. de Civitate Dei cap. 10. *Potestas Dei, inquit, non minuitur,*

minuitur, cum dicitur mori, fallique non posse. Sic enim hoc non potest, ut potius, si *Rom. 7. p.* posset, minoris esset potestatis. Rectè quippe omnipotens dicitur, qui tamen mori & falli *125. A.* non potest. Dicitur omnipotens faciendo quod vult, non patièdo quod non vult.

Idem clarissimè exponit in Sermone de Symbolo ad Catechumenos cap. *Rom. 6. p.* 1. Deus, inquit, omnipotens est: & cum sit omnipotens, mori non potest, falli *547. C.* non potest, mentiri non potest; & quod ait Apostolus 2. Tim. 2. v. 13. negare seipsum non potest. Quàm multa non potest, & omnipotens est: & ideo omnipotens est, quia ista non potest. Nam si mori posset, non esset omnipotens: si mentiri, si falli, si fallere, si iniquè agere, non esset omnipotens. Eadem ferè repetit Serm. 213. mox citato.

Dices 1. ex S. Augustino Enchiridii cap. 96. Non ob aliud Deus veraciter *Ibid. pag.* vocatur omnipotens, nisi quoniam quidquid vult potest, nec voluntate cuiuspiam *232. A.* creature voluntatis omnipotentis impeditur effectus. Ergo Dei potentia ejus voluntate concluditur, nec alia potest, præter ea quæ voluit.

Resp. nego conf. Voluntas quidem Dei signum est & argumentum omnipotentia, quia nempe potest quidquid vult; sed non est ratio omnipotentia quasi alia non possit Deus quàm quæ voluit: ratio quippe omnipotentia in eo consistit, quòd possit efficere id omne quod est possibile, seu quod non repugnat seu ex parte sui, seu ex parte Dei.

Instabis. 1. Si Deus alia posset quàm quæ reipsa voluit, posset ergo aliquid de novo velle & ita mutationi foret obnoxius.

Resp. nego conseq. Hoc enim concludi dumtaxat legitimè potest; ergo Deus plura velle potuisset, quæ noluit; quod verum est.

Instabis 2. Potentia & voluntas Dei sunt idem realiter; ergo potentia ad ea solùm extenditur quæ Deus vult, non ad alia.

Resp. distingo ant. Potentia & voluntas sunt idem realiter quoad entitatem, concedo; quoad tendentiam, seu terminationem ad objecta, nego. Potentia enim ad plura se extendit quàm voluntas.

Dices 2. Potentia infinita debet assignari terminus seu effectus infinitus: atqui nullus extra Deum talis assignari potest terminus infinitus; ergo potentia Dei non est infinita.

Resp. 1. nego maj. Quia potentia infinita exhauriri non potest: atqui si posset assignari aliquis effectus realis ac subsistens & infinitus extra Deum, exhauriretur divina potentia.

Resp. 2. satis esse quòd modus agendi divina potentia sit infinitus: Deus *R. 7. 3. p.* magnus in magnis, nec parvus in minimis, ait S. Augustinus Serm. jam lau- *pag. 288.* dato 213. Et Lib. 11. de Civit. Dei c. 22. Deus, inquit, ita artifex est ma- *E. F.* gnus in magnis, ut minor non sit in parvis: quæ parva non sua granditate, nam nulla est, sed artifices sapientia metienda sunt.

Resp. 3. terminum divina omnipotentia hoc sensu esse infinitum, quia non tot producit creaturas, quin plures & plures producere semper possit.

Dices 3. Deus jam non minùs est potens, quàm fuit ab æterno: sed ab æterno potuit facere ut Adam non esset; ergo jam potest facere ut non fuerit.

Resp. distingo maj. In iis quæ possibilia sunt & non implicant, concedo: in iis quæ implicant, nego. Porro nihil repugnasset, si ab æterno Deus voluisset, Adamum non esse: at supposito quòd voluerit illum esse, implicat jam eum non fuisse, nec efficere potest Deus ut non fuerit; quia efficere non potest, ut quod verum est, falsum fiat.

Instabis . Si Deus non potest efficere ut præterita non fuerint , non poterit etiam efficere ut futura contingentia non eveniant : atqui hoc falsum est ; ergo &c.

Resp. nego min. Supposito enim quòd Deus cognoscat & statuatur , aut saltem permittat quæ futura sunt , consequenter non potest efficere , ut non sint futura , quia falli non potest ejus præscientia , nec frustrari ejus voluntas absoluta . Quo sensu dixit S. Augustinus Lib. 26. contra Faustum

Tom. 8. p. 436. C. 4. *Tam non possunt futura non fieri , quam non fuisse facta præterita .*

Dices 4. Agens spiritale perfectissimum , quod ex idea perfectissima , modo perfectissimo & propter finem perfectissimum agit , debet semper id quod perfectius est operari , nec ulla proferri potest ratio , cur omissio perfectiori , minùs perfectum produceret : at talis est Deus ; ergo &c.

Resp. nego maj. Cùm enim agens illud perfectissimum liberè operatur , nec ullus aliunde effectus creatus totam adæquare possit divinæ potentiae virtutem , non tenetur id semper facere quod est optimum ; sed sufficit quòd agat modo perfectissimo , & ad finem quem sibi proponit aptissimo & maximè idoneo : atqui Deus semper agit modo perfectissimo , summa nimirum potentia & sapientia , & propter finem perfectissimum , suam nimirum gloriam , & modo etiam ad finem proximum , quem sibi proponit , assequendum aptissimo & maximè idoneo . Ad manifestationem autem gloriæ Dei , non tantùm quæ magna sunt , sed minima quoque opera etiam conferunt . Quippe non tam ex perfectione operis , quàm ex modo operandi gloria Dei pendere debet & æstimari .

Instabis . Artifices creati eò peritiores æstimantur , quòd perfectiora emittunt artis suæ opera ; ergo longè magis splendesceret Dei gloria , potentia & majestas , si ea semper operaretur quæ sunt meliora & præstantiora .

Resp. nego conseq. & paritatem . Disparitas est , quia creati artifices non nisi ex perfectione operum æstimantur , quia omnem suam industriam in artefactis elaborandis ac perpoliendis collocare præsumantur : at Dei gloria & commendatio non tantùm ex opere ipso , sed maximè ex modo quo fit , erumpit ; modus enim ille semper est infinitus , tametsi opus in infimo perfectionis gradu esse supponatur : est etenim in ordine suo semper perfectum & ad finem à Deo præfixum , maximè idoneum & accommodatum .

QUÆSTIO VIGESIMAPRIMA.

De providentia Dei .

SI vim nominis attendas , providentia idem sonat ac prævidentia , hoc est antecedens futuri cognitio ; vel porrò videntia , quæ velut ab excelso rerum cacumine cuncta prospicit ; vel procul videntia , id est , à longè rerum cognitio . Hoc sensu providentia Dei ab ejus præscientia non distinguitur , de qua superius actum est . Aliter hic usurpatur nomen providentiæ .

P. 935. Sic autem describitur à Boetio Lib. 4. Consolat. Philosophiæ Prosa 6. *Providentia est ipsa illa divina ratio in summo omnium principe constituta , quæ cuncta disponit quæ cùm in ipsa divinæ intelligentiæ puritate conspicitur , providentia nominatur ; cùm verò ad ea quæ movet atque disponit , refertur , fatum à Veteribus appellatum est : ut sit fatum inherens rebus mobilibus dispositio , per quam providentia suis quæque necit ordinibus .*

Ex

Ex hac providentiæ divinæ descriptione constat, providentiam duo complecti, 1. rerum omnium ordinem seu dispositionem in mente divina. 2. ordinis illius seu dispositionis certam in tempore executionem: seu ut loquitur Hugo de S. Victore, Providentia includit *scientiam dirigentem, voluntatem imperantem, & potentiam exequentem*.

Pressius definiri solet providentia, rerum omnium ad fines suos ordinatio; ac constans in tempore ordinis illius per certa media executio.

Providentiam Dei negarunt inter veteres Philosophos, Epicurus, Democritus. Ipse Tullius ut homines faceret liberos, fecit sacrilegos; cum nempe Dei providentiam negavit, quam cum libertate actionum humanarum conciliare non poterat. Inter Christianos, Marcion de quo Tertull. Lib. 2. contra ipsum. Bardesanes Syrus, de quo S. Augustinus Lib. de hæresib. c. 35. Priscillianus, de quo Conc. Bracarense I. cap. 9. & 10. Et impii illi qui dicunt apud Job cap. 22. v. 14. *Nubes latibulum ejus, nec nostra considerat, & circa cardines Cæli perambulat*.

Inter hostes divinæ providentiæ recenseri debent, quotquot ex Veteribus aut ferream quamdam ex syderum influxu necessitatem, quæ fatum dicebatur, invexere; aut fortuito omnia contingere; aut nobiliora dumtaxat, non verò minuta & vilia entia Deo curæ esse somniarunt. Quos errores sic enumerat S. Gregorius Nazianzenus Orat. 16. *Alii, inquit, casum atque fortunam, fortuito sanè temerèque confictam, induxerunt: alii syderum principatum quemdam rationis expertem, atque indissolubilem, res humanas arbitratu suo, imò etiam necessariò, contextentium, & errantium quarundam atque fixarum stellarum congressus & recessiones, ac motionem quæ mundo dominetur: alii providentiam ad nos usque dimittere gravati sunt; perinde ac vererentur, ne benefactorem eò meliorem esse pronuntiarent, quòd plures beneficiis afficeret; aut ne Deus benè de pluribus merendo defatigaretur.* Tom. I. p. 260. D. Ibid. pag. 161. A.

Horum errorum origo fuit ex corruptela & depravatione hominis, qui superiorem aliquem Judicem criminum ultorem agnoscere reformidat, ne hac importuna cognitione inter peccandum turbetur. Unde Vellejus Epicureus, qui providentiam impugnat, sic differit apud Tullium Lib. de natura Deorum. *Imposuistis in cervicibus nostris sempiternum Dominum, quem dies & noctes timeremus: quis enim non timeat omnia providentem, & cogitantem, & animadvertentem, & omnia ad se pertinere putantem, curiosum & plenum negotii Deum?*

Adversus errores illos duo hìc statuenda: primò, nihil fatali necessitate, aut casu fortuito fieri: secundò, omnia omninò entia vel abjectiora & viliora divinæ providentiæ subjacere.

ARTICULUS PRIMUS.

An res humanæ vel fatali necessitate, vel casu fortuito eveniant.

CONCLUSIO.

Res humanæ nec fatali necessitate, nec casu fortuito eveniunt.

AC primò quidem nulla fatali necessitate homines ad agendum compelli, variis rationibus & argumentis ostendunt SS. Patres, cum adversus Mathematicos seu Genethliacos disputant.

Tom. 8. p. 67. E. P. 452. I. Quia hinc funditus ruit humana libertas, qua semel sublata, ruit boni & mali, virtutis ac vitii discrimen; nec ullus amplius superest præmio vel supplicio locus. Inde projecta ad omne facinus audacia; inde impietas, irreligio, totalis divini cultus extinctio; quin & rerum etiam politicarum maxima confusio ac perturbatio. Si Dei providentia, inquit S. August. Lib. de utilitate credendi c. 16. non præsidet rebus humanis, nihil est de Religione satagendum. Et Lactantius de ira Dei c. 8. Si Deus, inquit, nihil unquam boni tribuit, si colentium obsequio nullam gratiam refert, quid tam vanum, tam stultum, quam templa ædificare, sacrificia facere, dona conferre, rem familiarem minuere, ut nihil assequamur? Consecutionem vidit ipse Tullius Lib. 1. de natura Deorum. Si Dii, ait, neque possunt nos juvare, nec volunt, nec curunt omnino, quid ullos Diis immortalibus cultus, honores, præces exhibemus?

Art. 3. v. 41. Ed. nov. Tom. 2. p. 758. C. seq. Ibid. pag. 762. II. Admissio fato, evanescit omnis divinitas: neque enim Christianæ Religionis institutio aut propagatio fato tribui potest, quæ ab omni fatali necessitate adeo abhorret: quin & ipsa Martyrum fortitudo ac constantia in obeunda morte pro defensione Religionis, manifestè demonstrant, non fatali necessitate, sed libera voluntate illos ad subeundam mortem ductos fuisse. Ibant gaudentes à conspectu Concilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine Jesu contumeliam pati. Ita Euseb. Lib. 6. de præpar. c. 4. Si verò Chrysostomus Oratione 2. de fato & providentia his momentis & istud adjungit, nempe per fatum fidem dæmonibus majorem, quam Deo ipsi conciliari. Et Oratione 3. ait, eò gravioris sceleris reos fieri homines, quod inducta fati necessitate vitia singula Deo imputarent.

r. 3. p. 1. pag. 145. B. Ibid. pag. 144. F. III. Probat S. Augustinus Lib. 2. de Gen. ad litteram cap. 17. exemplo duorum gemellorum Jacob & Esau, qui sub eadem constellatione nati, ingenio, vita, moribus tam dispares fuere. Quid ergo vanius, ait S. Doctor, quam ut illas Constellationes intuens Mathematicus, ad eundem horoscopum, ad eandem lunam, diceret unum eorum à matre dilectum, alterum non dilectum? Ibidem argumentum petit S. August. ex eò quòd animæ nostræ non sint natura corporibus nequidem cælestibus subditæ. Nihil etenim commercii est inter corpora illa cælestia & animam spirituales, in quam agere non possunt. Quapropter meritò Jeremias cap. 10. v. 2. ait: A signis Cæli nolite metuere, quæ timent gentes.

Ibid. pag. 145. C. Dæmonum autem operationi, industriæ ac perspicaciæ tribuit loco mox citato sanctus Doctor, quòd interdum ea quæ prædixere, contingant. Fatendum est, inquit, quando ab istis vera dicuntur, instinctu quodam occultissimo dici, quem nescientes humanæ mentes patiuntur. Quod cum ad decipiendos homines fit, spirituum seductorum operatio est: quibus quædam vera de temporalibus rebus nosse permittitur, partim quia subtilioris sensus acumine, partim quia corporibus subtilioribus vigent, partim experientia callidior, propter tam magnam longitudinem vitæ; partim sanctis Angelis, quod ipsi ab omnipotente Deo discunt, etiam jussu ejus sibi revelantibus; qui merita humana occultissimæ justitiæ sinceritate distribuit. Aliquando autem iidem nefandi spiritus etiam quæ ipsi facturi sunt, velut divinando prædicunt. Quapropter bono Christiano, sive Mathematici, sive quilibet impiè divinantium, maximè dicentes vera, cavendi sunt, ne consortio dæmoniorum animam deceptam, pacto quodam societatis irretiant.

Tom. 2. p. 873. G. Idem S. Augustinus Epistola 246. aliàs 243. colligit argumenta præcipua quibus fatum impugnatur ac convellitur. Illud, inquit, noveris, omnes leges atque omnia instituta disciplinæ, laudes, vituperationes, exhortationes, terra-

terrores, præmia, supplicia, cæteraque omnia, quibus humanum genus administratur & regitur, penitus labefactari, atque subverti, nihilque in eis omnino iustitiæ remanere, nisi voluntas sit causa peccandi.

Deinde probat eum, qui redargui ac reprehendi non vult, atque culpæ suæ causam in fatum refundit, seipsum spoliare jure alios etiam redarguendi. Et ita fiet ut nec Dominus servum furem, nec pater improbum filium arguere ac reprehendere meritò possit; quia ad ea, quorum causa castigantur, se fato compulsos & coactos fuisse causabuntur. Bellè igitur idem Doct. Tract. 37. in Joan. dicebat: *Si cor tuum non esset fatuum, non credere fatum.* Tom. 3. p. 553. F.

Hinc inferes apud Christianos nullum admittendum esse casum; nullam fortunam; quæ enim nobis ignaris fortuita videntur, certo ac definito Dei consilio eveniunt. Quæ vulgò fortuna nominatur, ait S. Augustinus Lib. 1. contra Academicos c. 1. *oculto quodam ordine regitur, nihilque aliud in rebus casum vocamus, nisi cujus ratio & causa secreta est: nihilque seu commodi seu incommodi contingit in parte, quod non conveniat, & congruat universo.* Tom. 1. p. 249. C.

Quapropter si nonnulli è Christianis fati nomine aliquando ubi legantur, non aliud eo nomine intellexerunt, quàm certum ac definitum ex Dei voluntate ac sapientia rerum ordinem. Quo sensu dixit Augustinus Lib. 5. de Civitate Dei cap. 1. *Si propterea quiquam res humanas fato tribuit, quia ipsam Dei voluntatem vel potestatem fati nomine appellat, sententiam teneat, linguam corrigat.* Tom. 7. p. 114. E. Unde Minutius Felix in Octavio, *Quid, inquit, aliud est fatum, quàm quod de unoquoque nostrum Deus fatus est; qui cum possit præscire materiam, pro meritis & qualitatibus singulorum etiam fata determinat.* p. 29. A.

Secundò, res humanas fortuito casu non evenire, sed à Deo moderatore dirigi ac sapienter disponi.

Probatur 1. ex Scripturis quæ vias hominis à Deo ipso dirigi testantur.

Proverb. 16. v. 1. *Homini est animam præparare, & Domini gubernare linguam.* Et v. 9. *Cor hominis disponit viam suam, sed Domini est dirigere gressus ejus.* Et cap. 20. v. 24. *A Domino diriguntur gressus viri; quis autem hominum intelligere potest viam suam?* Et cap. 21. v. 1. *Sicut divisiones aquarum, ita cor Regis in manu Domini: quocunque voluerit, inclinabit illud.* Et v. 2. *Omnis via viri recta sibi videtur; appendit autem corda Dominus.*

Jeremiæ 10. v. 23. *Scio, Domine, quia non est hominis via ejus; nec viri est ut ambulet & dirigat gressus suos. Corripe me, Domine, verumtamen in iudicio & non in furore.*

Psal. 33. vers. 16. *Oculi Domini super iustos, & aures ejus in preces eorum.* v. 17. *Vultus autem Domini super facientes mala, ut perdat de terra memoriam eorum.*

2. Quæ fortuita nobis videntur, à Deo tamen sunt ordinata & definita. Nihil magis contingens ac fortuitum videtur, cæde hominis, qui à lignatore præter intentionem suam est occisus; hæc tamen Deo tribuitur Exodi 21. v. 13. Deuter. 19. v. 4. Pariter nihil tam videtur fortuitum quàm sortes; attamen illarum eventus in Deum refertur. Proverb. 16. v. 33. *Sortes mittuntur in sinum, sed à Domino temperantur.* Quando asinæ quas quærebat Saul, perditæ, ac subinde indicante Propheta Samuele inventæ sunt, non sine consilio divinæ providentiæ id contigit, nempe ut Saul locum & ansum haberet videndi & consulendi Samuelem, à quo in Regem, Deo jubente, inungendus erat. Denique ut alia hujusmodi innumera omittamus, nihil videtur magis contingens ac fortuitum fuisse quàm venditio Jose-

phi, ejus incarceration, & subinde exaltatio: atqui tamen hæc omnia dispensata & ordinata divina providentia fuisse testatur ipsemet Josephus Gen. 45. v. 5. *Pro salute vestra misit me Deus ante vos in Ægyptum... Non vestro consilio, sed Dei voluntate huc missus sum. Et c. 50. v. 20. Vos cogitastis de me malum: sed Deus vertit illud in bonum, ut exaltaret me sicut in presentiarum cernitis, & salvos faceret multos populos.*

III. Prædictiones eventuum futurorum diu antequam evenirent, certò demonstrant, res illas non casu, non fortuna fieri, sed divina dirigente providentia, qua sublata nec illæ prædictiones fieri potuissent, nec concipi: nisi enim ex immutabili Dei voluntate omnia disponerentur & evenirent, tales prædictiones meræ forent conjecturæ, & in incerto penderent.

IV. Denique, nemo sanus sibi facile persuaserit, tot Imperiorum subversiones, tam splendida vindictæ ac punitionis impiorum exempla, temerè, nec sine consilio supremi Numinis obtigisse. *Licet enim, ait eleganter P. 273. Lessius Lib. 1. de Providentia Numinis c. 3. plerumque conatus iniquorum videantur ipsis ad tempus ex voto succedere, cum potentia prævalent; id tamen non est diuturnum, & illa prosperitas sæpè multis adversitatibus & affectionibus temperatur. Nam plerique vel in ipsis exordiis, vel in progressu, cum se planè firmos & securos existimant, miserrimè evertuntur. Videre id est primò in celeberrimis Monarchiis, quæ suis temporibus maximè floruerunt. Nam Assiriorum Monarchia eversa est à Chaldeis; Chaldaeorum, à Persis & Medis; Persarum à Græcis; Græcorum, à Romanis; & Romanorum nunc mirè accisa, & ad magnas angustias redacta. Deinde in singulis Monarchiis quantæ extitere calamitates, & clades etiam eorum qui potentissimi videbantur? Nabuchodonosor in summa prosperitate post tot gentes subactas & eversas, repente celesti sententia perculsus ad loca deserta & ferarum vitam ablegatur. Balthassar ejus nepos epulis & lætitiæ deditus, eadem nocte capta civitate, occiditur. Cyrus post tot victorias, miserrimè à Scythis, amisso exercitu, trucidatur. Xerxes cum exercitu in quo tricies centena millia pugnatorum à Græcis turpiter vincitur & penè deletur. Alexander Magnus, deleto Persarum Imperio, & aliis plurimis Regnis brevi tempore subactis, absque hærede moritur, & suis ducibus Regna parata divisit; qui paulò post mutuis cladibus sese confecere, & Romanis in prædam cessere. Infinitum esset omnia persequi. Hæc omnia porrò, Deo sapienter dirigere, contigerunt, ut sciant Reges se per Deum regnare. Proverb. 8. v. 15. Deum esse qui dissipat consilia gentium, reprobat cogitationes populorum, & reprobat consilia Principum. Psalm. 32. v. 10. Consilium autem Domini in æternum manere: cogitationes cordis ejus in generatione & generationem. Ibid. v. 11.*

ARTICULUS SECUNDUS.

An omnia entia etiam abjectiora & viliora divinæ providentiæ subjaceant.

CONCLUSIO.

Omnia entia etiam abjectiora & viliora divinæ subjacent providentiæ.

Probatur ex Scriptura 1. iis testimoniis quibus generatim asseritur, res omnes à Deo regi, gubernari & observari: tum iis quæ speciatim res etiam viliores & abjectiores à Deo curari testantur.

Sa-

Sapientia 6. v. 8. *Æqualiter cura est illi de omnibus. Et c. 8. v. 1. Attingit à fine ad finem fortiter, & disponit omnia suaviter. Et c. 12. v. 13. Non est alius Deus quam tu, cui cura est de omnibus.*

Psal. 32. v. 13. *De Cælo respexit Dominus, vidit omnes filios hominum. Et v. 15. Qui finxit sigillatim corda eorum, qui intelligit omnia opera eorum. Et Psal. 33. v. 16. & 17. Oculi Domini super justos, & aures ejus in preces eorum. Vultus autem Domini super facientes mala, ut perdat de terra memoriam eorum.*

Act. 17. v. 25. & 26. *Ipse (Deus) dat omnibus vitam & inspirationem, & omnia: fecitque ex uno omne genus hominum habitare super universam faciem terræ, definiens statuta tempora, & terminos habitationis eorum... Non longe est ab unoquoque nostrum. In ipso enim vivimus, movemur & sumus. 1. Petri 5. v. 7. Omnem sollicitudinem vestram proficientes in eum, quoniam ipsi cura est de vobis.*

Minima quæque seu abjectiora & viliora curæ ac providentiæ Dei etiam subjacent. Quid enim vilius capillis capitis? & tamen omnes à Deo numerati sunt. Quid levius passerulis? nullus tamen eorum cadit in terram sine voluntate Patris cœlestis. Matth. 10. v. 29. *Ex quo Christus ibidem, v. 31. sic infert: Nolite timere, multis passeribus meliores estis vos. Et c. 6. v. 26. dixerat: Respicite volatilia Cœli, quoniam non serunt, neque metunt, neque congregant in horrea; & Pater vester cœlestis pascit illa. Et Psalm. 147. v. 9. Deus dicitur dare jumentis escam, & pullis corvorum invocantibus eum. Quid minoris momenti, quàm herbæ, flores? & tamen Deus eos vestit & crescere facit. Considerate lilia agri quomodo crescunt: non laborant neque nent. Matth. 6. v. 28. Et v. 30. Si autem fenum agri, quod hodie est, & cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit, quanto magis vos modicæ fidei? Denique quid pediculis, ranis, locustis, cæterisque insectis abjectius? hæc tamen Deus excitare dicitur ad executionem judiciorum suorum. Exodi 8. v. 16. 17. & 10. v. 12.*

Quin etiam mala ipsa seu peccata ad ordinem divinæ providentiæ pertinent, non quidem per se ac primariò, sed veluti ex occasione ac supposita peccandi voluntate; quatenus scilicet Deus inclinata ex sese hominum voluntate ad malum aptè utitur, ut bonum eruat. *Vos cogitastis de me malum, aiebat Josephus ad fratres suos, Gen. 50. v. 20. sed Deus vertit illud in bonum. Ita pariter obstinatum Judæorum malitiam quam noverat, in bonum convertit, quando permisit ab illis Christum interfici, ut eum sublimiùs exaltaret, ac nostræ simul consuleret salutis. Hunc definito consilio & præscientia Dei traditum, per manus iniquorum affigentes interemistis, quem Deus suscitavit, dicebat S. Petrus Act. 1. v. 23. Hoc sensu, Exodi 9. v. 16. de Pharaone dicitur: Idcirco posui te, ut ostendam in te fortitudinem meam, & narretur nomen meum in universa terra. Et Apostolus Rom. 9. vers. 22. & 23. Deus volens ostendere iram & notam facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia vasa iræ, apta in interitum, ut ostenderet divitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ quæ præparavit in gloriam.*

Hinc S. Augustinus cap. 11. Enchiridii ait: *Deus omnipotens, cum summè bonus sit, nullo modo sineret mali esse aliquid in operibus suis, nisi usque adeo esset omnipotens & bonus, ut benè faceret & de malo. Et Lib. imperfecto de Gen. ad Litt. c. 5. Vitiorum nostrorum, inquit, non est auctor Deus, sed ordinator. Igitur Deus utitur malis, sicut venenis, Quæ, inquit Lib. 11. de Civitate Dei c. 22. per inconvenientiam perniciofa quidem sunt, convenienter autem adhibita in salubria medicamenta vertuntur.*

Tom. 7. p.
288. D.

Diximus mala non primariò neque per se, sed veluti ex occasione ac supposita peccandi voluntate, ad divinam providentiam pertinere: quod indicat Scriptura Sap. 1. vers. 13. his verbis: *Deus mortem non fecit, nec latatur in perditione virorum*. Non quòd faciat mortem, sed quòd eam non faciat prima sua intentione & voluntate, sed posito peccato. Idem significat istud Ezechielis 18. vers. 23. *Numquid voluntas mea est mors impii, dicit Dominus Deus, & non ut convertatur à viis suis & vivat? Et cap. 33. v. 11. Nolo mortem impii, sed ut convertatur à via sua & vivat.*

Non eodem planè modo, nec eadem ratione Deo curæ sunt bona & mala.

Malum autem duplex est: aliud naturale, quod dicitur malum pœnæ; aliud morale, quod vocatur malum culpæ: at utriusque mali aliter Deus habet curam & providentiam, quàm boni. Quod bonum est in se, Deus fieri curat primariò ac per se; malum autem pœnæ, non vult per se ac primario, sed ex occasione dumtaxat & ex hypothefi, supposito scilicet peccato quod puniri debet.

Mali autem culpæ aliter Deus habet providentiam quàm boni. 1. Quia bona procurat ac præcipit ut fiant, mala verò ut non fiant. 2. Quia bona facit, mala autem permittit dumtaxat. 3. Quia bona jam facta approbat, mala autem improbat & tollit quantum in ipso est. Ego sum, ait Deus apud Isaiam c. 43. v. 25. *ego sum qui deleo iniquitates tuas propter me*. Osee verò cap. 13. v. 9. *Perditio tua ex te, Israel, tantummodo in me auxilium tuum*. 4. Quia bona, postquam facta sunt, non avertit Deus per suam providentiam à proprio suo fine, quandoquidem ad bonum finem semper diriguntur; mala verò, postquam facta sunt, convertit à malo fine in bonum, ut dictum est, ac probatum: atque hæc causa est ac vera ratio, Deus mala fieri permittat, quia nempè novit ea convertere in bonum. 5. Quia per providentiam Deus bona præmio afficit, mala verò punit; atque ita fit ut peccator, qui recedit ab uno ordine providentiæ, recadat in alium. Quod recedere videtur à divina voluntate secundum unum ordinem, ait S. Thomas 1. p. qu. 19. art. 6. in corp. *rehabitur in ipsam secundum alium*. Sicut peccator, qui quantum est in se recedit à divina voluntate peccando, incidit in ordinem divinæ voluntatis, dum per ejus iustitiam punitur.

Probatur 2. Conclusio ex SS. Patribus. In re autem tam clara & certa paucos dumtaxat laudasse sufficiet.

P. 393. D. Tertullianus Lib. 2. contra Marc. cap. 24. *Nemo te sustinebit, inquit, improvidentiam adscribentem Deo ei, quem Deum non negans, confiteris & providum. Hæc enim illi propria divinitas constat*. Eodem argumento Epicurum urgebat Lactantius Lib. de ira Dei cap. 9. *Quid repugnantius dici possit, non video*.

P. 453. (nempè Deum esse & non providum) Etenim si est Deus, utique providens est ut Deus: nec aliter ei potest divinitas attribui, nisi & præterita teneat, & præsentia sciat, & futura prospiciat. Cum igitur providentiam sustulit, etiam Deum negavit esse; cum autem Deum esse professus est, & providentiam simul esse concessit. Alterum enim sine altero nec esse prorsus, nec intelligi potest.

Tom. 8. p. S. Augustinus Lib. de utilitate credendi cap. 16. Si (ait) non præsidet
67. E. divina providentia rebus humanis, nihil est de Religione satagendum.

Tom. 5. p. Et Serm. 125. aliàs 15. ex Sirmondianis n. 5. docet malos divina provi-
609. A. dentia ordinari ac disponi. Noli putare, inquit, quia turbas consilium Dei, si perversus esse volueris. Qui creare te noverat, ordinare te non novit? Quid dictum de Juda ab Apostolo? *Abiit in locum suum*. Operante utique divina provi-
dentia,

dentia, qui per malam voluntatem malus esse voluit, non autem Deus malum ordinando fecit; sed quia ipse malus peccator esse voluit, fecit quod voluit, sed passus est quod noluit. In eo quod fecit quod voluit, peccatum ejus deprehenditur: in eo quod passus est quod noluit, ordo Dei laudatur.

Ex multiplici autem Dei perfectione divinam providentiam demonstrant iidem SS. Doctores: scilicet ex ratione entis perfectissimi, quod necessario existit; iisdem enim argumentis probatur & existentia & providentia Dei: ex ipsius scientia qua omnia novit; bonitate, qua omnibus prout vult sese communicat; justitia, qua cuncta in ordine continet; omnipotentia, qua omnia creat ac conservat. Quis operator, ait S. Ambrosius Lib. 2. de Officiis cap. 13. negligat operis sui curam? Quis deserat & destituat quod ipse condendum putavit? Si injuria est regere, nonne major injuria est fecisse; cum aliquid non fecisse nulla injustitia sit, non curare quod feceris, summa inclementia? Sparsas illas orationes collegit Theodoretus Lib. 2. de provid. Demonstrant denique, tum ex innato unicuique sensu divinitatis, ac timore quo Deum judicem severum reformidamus; tum denique ex constanti ac perpetuo rerum ordine, elementorum fixa sede, definita syderum conversione, tempestatum æquabili successione: hæc quippè omnia sine suprema mente dirigente, regente ac providente explicari nunquam possunt. Quod enim in navi Gubernator, in curru Auriga, in Choro Præceptor, in Civitate Lex, in exercitu Imperator, hoc idem in mundo Deus est.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Si providentia esset in Deo, haud dubiè sociam habere justitiam: at quomodo conciliari potest justa Dei providentia cum felicitate impiorum hac in vita, & afflictione justorum? Unde Job c. 21. v. 7. *Quare impii vivunt?* Et Jeremias cap. 12. v. 2. *Justus quidem tu es, Domine, si disputem tecum: verumtamen justa loquar ad te. Quare via impiorum prosperatur?* Habacuc 1. v. 13. *Quare respicis circa iniqua agentes, & taces devorante impio justiorum se?* Quæ quidem agendi ratio ipsum Psalterium Regium aliquando turbavit. Mei autem penè moti sunt pedes, ait Ps. 72. v. 2. *pacem peccatorum videns.* Et v. 12. *Ecce ipsi peccatores & abundantes obtinuerunt divitias.* Et v. 13. *Et dixi, Ergo sine causa justificavi cor meum, & fui flagellatus tota die.*

Ed. nov.
To. 2. p.
14. D.

Resp. 1. nostrum non esse divinæ providentiæ arcana & occultas rationes velle scrutari. Quis enim nostrum Dei Consiliarius fuit? Equidem iniquorum prosperitas Sanctos interdum turbat, eisque tentatio est, sed quam & ratio & Religio statim reprimit: semper enim justum est, tametsi occultum, Dei judicium. Quapropter, nec Job, nec Jeremias, nec David ex dubitatione, sed magis ex zelo divinæ justitiæ quærent quare via impiorum prosperatur. Agnoscit enim ipse Jeremias citato cap. v. 1. *Deum esse justum.* Et Job amicos refellit qui hanc Dei justitiam in dubium revocabant. Et v. 13. capitis 21. citati, de illis impiis quibus hac in vita omnia feliciter succedunt, ait, *Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt.* Et David Ps. 36. v. 17. *Brachia peccatorum conterentur.* Et v. 1. dixerat: *Noli æmulari in malignantibus, neque zelaveris facientes iniquitatem. Quoniam tamquam fœnum velociter arescent, & quemadmodum olera herbarum citò decident.*

II. Pertinet ad ordinem divinæ providentiæ ut hac in vita bonis adversa, malis verò prospera dispensentur. Rem totam egregiè explicat S. Augusti-

T. 7. p. 7. G. gustinus Lib. 1. de Civitate Dei c. 8. Patientia Dei, ait, ad pœnitentiam invit-
Ibid. p. 8. B. tat malos, sicut flagellum Dei ad patientiam erudit bonos. Itemque misericordia
 Dei fovendos amplectitur bonos, sicut severitas Dei puniendos corripit malos.
 Placuit quippè divinæ providentiæ præparare in posterum bona justis, quibus non
 fruuntur iniusti; & mala impiis, quibus non excruciantur boni. Ista verò tem-
 poralia bona & mala utrisque voluit esse communia: ut nec bona cupidius appe-
 tantur, quæ mali quoque habere cernuntur; nec mala turpiter evitentur, quibus
 & boni plerumque afficiuntur. Nam si nunc omne peccatum manifesta plecte-
 retur pœna, nihil ultimo Judicio servari putaretur: rursus si nullum peccatum
 nunc puniret apertè divinitas, nulla esse providentia divina videretur.

III. Non sine causa & quidem æquissima hîc affliguntur justî, & mali in
 bonorum abundantia lætantur: nemo enim tam justus, qui non aliquando
 delinquat; inde temporalis punitio: nemo tam malus, qui aliquod bonum
 morale interdum non operetur; inde fluxa & temporalis felicitas. Boni hîc
 pœnis exercentur, ut mudentur, & Cœlo maturescant; mali hîc felices
 sunt, quia post mortem acerbîus torquendi.

IV. Si rem propiùs Christianis oculis inspiciamus, facilè intelligemus,
 nec adversa, quibus hîc justî exercentur, propriè mala esse, quia ipsis in
 bonum cedunt. Rom. 8. v. 28. *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.*
 Nec bona, quibus abundant impii, esse ipsis reipsa bona, quia in eorum
 perniciem convertuntur: unde meritò dixit S. Augustinus Epist. 138. aliàs
T. 2. p. 416. A. 5. ad Marcell. *Nihil infelicius esse felicitate peccantium, quæ pœnalis nutritur
 impunitas, & mala voluntas velut hostis interior roboratur.*

Instabis 1. Si Deus providus est, quare mala non propellit? quare per-
 mittit justos à peccatoribus opprimi?

Resp. 1. Quia ex malis novit Deus eruere bona. 2. Quia mali justis infer-
 viunt: si enim non fuissent tyranni, nec etiam extitissent Martyres, si Judæi
 in Christum non peccassent, Christus non esset mortuus: per malos boni
 exercentur, purgantur, erudiuntur. *Omnis malus*, ait S. Augustinus in Psal.
To. 5. p. 502. A. 54. *aut ideò vivit ut corrigatur, aut ideò vivit ut per eum bonus exerceatur.* Aliquan-
 do, ait S. idem Doctor, Deus peccatoribus concedit iratus, quæ negat pro-
 pitius. 3. Mali divinæ justitiæ manifestandæ inserviunt, sicut justî misericor-
 diæ. *Deus*, ait Lactantius Lib. de ira Dei c. 13. *poteest quidquid vult, & imbe-*
p. 464. *cillitas vel invidia in Deo nulla est: poteest igitur mala tollere, sed non vult; nec ideò*
tamen invidus: Idcirco enim non tollit, quia & sapientiam simul tribuit, & plus boni
ac jucunditatis in sapientia, quàm in malis molestiæ: sapientia enim facit, ut etiam
Deum cognoscamus, & per eam cognitionem immortalitatem assequamur, quod est sum-
um bonum. Denique ad ordinem, varietatem & pulchritudinem universi,
cujus Deus rector ac provisor est suavissimus, pertinet boni ac mali quasi
permixtio. Quomodo, ait S. Augustinus Lib. imperfecto de Gen. ad litt. c. 5.
To. 3. p. 1. pag. 101. *umbræ in picturis eminentiora quæque distinguunt, ac non specie, sed ordine pla-*
cent. Nam & vitiorum nostrorum non est auctor Deus, sed ordinator. Quapro-
pter, ait ibid. S. Doctor, Deus divisit inter lucem & tenebras, ne vel ipsæ
privationes non haberent ordinem suum Deo cuncta regente atque administrante.

Instabis 2. Si cuncta divinæ providentiæ subjiciantur, unde partus
 difformes seu monstra, quæ à consuetis naturæ legibus aberrant? unde
 venena hominibus noxia? &c.

Resp. ad generalem provisorum pertinere, ut aliquos defectus permittat
 & patiat, qui defectus ex certa quadam causarum secundarum dispositio-

ne sequitur, & ad manifestandam rerum aliarum perfectionem & integritatem non parum conducunt: hujusmodi sunt foetus difformes, monstra, venena & similia quæ omnia suam habent specialem causam, rationem & utilitatem: ita ut noxia cum utilibus non sine causa nascantur. Ita S. Ambrosius Lib. 3. Hexameron cap. 9. nu. 39. *Singula eorum quæ generantur è terris, inquit, specialem quamdam rationem habent, quæ pro vivili portione complent universæ plenitudinem creaturæ. Alia ergo esui, aliæ alii nascuntur usui. Nihil vacat, nihil inane germinat terra. Quod tibi putas inutile, aliis utile est. & sæpè eadem quæ tibi noxia sunt, avibus aut feris innoxium ministrant pabulum. Non solum igitur nulla in his reprehensio Creatoris, sed etiam incrementum est gratiarum. Siquidem quod ad periculum putabas esse generatum, ad remedia tibi salutis operatur. Nihil ergo in natura inutile est, nihil redundans: vilia quidem videntur insecta, & parum ad universi pulchritudinem conferre, conferunt tamen suo modo; quod Isidorus Lib. 1. Sententiarum, seu de summo bono cap. 9. exemplo illustrat. Si radas, inquit, supercilium hominis, parvam rem demes, sed totius corporis ingeris foeditatem. Ita & in universitate creaturæ est; si extremum vermiculum natura malum dixeris, universæ creaturæ injuriam facis.*

Objicies 2. Experientia docet, cuique sua ferè negotia succedere pro ratione industriæ quam adhibet, non pro ratione juris quod obtinet: unde plerumque qui iniquissimas causas fovent, superiores evadunt; quod est indicium unumquemque suæ relinqui providentiæ, nec aliam homini quærendam esse.

Resp. Nego consequ. Idcirco enim plerumque hominibus pro majori quam adhibent industria atque solertia, feliciter negotia succedunt, quia suprema Dei providentia statuit ut res hac in vita mortali suis agantur ac permittantur motibus; quapropter ubi major potentia vel industria, ibi plerumque successus felicior, non ubi major justitia vel æquitas: causæ autem & rationes ex suprâ dictis intelligi facile possunt.

Objicies 3. S. Hieronymus Commentario in caput 1. Abacuc. *Absurdum est, inquit, ad hoc Dei deducere Majestatem, ut sciat per momenta singula quot nascantur culices, quotve moriantur; quæ cimicum, & pulicum, & muscarum sit in terra multitudo: quanti pisces in aqua natent &c. Non simus tam fatui adulatores Dei, ut dum potentiam ejus etiam ad ima detrahimus, in nos ipsos injuriosi simus, eandem rationalium, quàm irrationalium providentiam esse dicentes.*

Resp. 1. S. Hieronymum excludere dumtaxat à Deo cognitionem earum minutissimarum rerum, quæ particulatim & alternatim per diversa temporum momenta cum successione habetur, quod quidem divina indignum esse Majestate meritò affirmat sanctus Doctor, quia Deus omnia simul unico actu cognoscit.

Resp. 2. manifestum esse ex postremis S. Hieronymi verbis, hoc unum illum velle, majorem scilicet Deo erga homines curam & providentiam inesse, quàm erga res viles & abjectas: quo sensu Apostolus 1. Cor. 9. v. 9. dixit: *Numquid de bobus cura est Deo?*

Addunt aliqui post Sylvium, locum illum esse unum ex illis quos ipsemet Hieronymus in Libro contra Rufinum dicit, se in Commentariis super Prophetas, non ex sua, sed ex aliorum sententia exposuisse.

Objicies 4. auctoritatem S. Th. 1. p. q. 23. art. 7. in corp. ubi ait: *Licet Deus sciat*

sciat numerum omnium individuorum, non tamen numerus vel bonum, vel cultum, vel aliquorum hujusmodi est per se præordinatus à Deo.

Tom. 12.
p. 618.
col. 1. E.

Resp. Qui hunc S. Thomæ textum ad invidiam objiciunt, de industria omittere voces istas, per se, in quibus solutio continetur. Scilicet in mente S. Doctoris alia sunt quæ propter se à Deo curantur, ea scilicet, quæ perpetuitatem habent speciei; alia verò non propter se, sed propter aliud, quæ ex se perpetuitatem non habent, qualia sunt individua corruptibilia, inquit loco citato, quæ non ordinantur ad bonum universi, quasi principaliter, sed quasi secundariò, in quantum in eis salvatur bonum speciei. Seipsum clarè exponit S. Doctor de veritate q. 5. quæ est de providentia art. 3. Sciendum, inquit, quòd aliquid provideri dicitur dupliciter; uno modo propter se, alio modo propter alia: sicut in domo propter se providentur ea, in quibus essentialiter consistit bonum domus, sicut filii, possessiones, & hujusmodi; alia verò providentur ad horum utilitatem, ut vasa, animalia & hujusmodi; & similiter in universo illa propter se providentur, in quibus essentialiter consistit perfectio universi, & hæc perpetuitatem habent, sicut & universum perpetuum est. Quæ verò perpetua non sunt, non providentur nisi propter alium; & ideò substantiæ spirituales & corpora cælestia, quæ sunt perpetua, & secundum speciem & secundum individuum, sunt provisæ propter se & in specie & in individuo: sed corruptibilia perpetuitatem non possunt habere nisi in specie, unde species ipsæ sunt provisæ propter se, sed individua eorum non sunt provisæ, nisi propter perpetuum esse speciei conservandum. Hæc S. Thomas, quibus mentem suam clarè ac nitidè evolvit & explicat.

Quæres 1. An providentia rebus necessitatem imponat.

To. 7. p.
185. G.

Resp. minimè: providentia enim Dei non distinguitur ab ejus scientia & voluntate, quæ nullam rebus liberis necessitatem imponit. Ita S. Augustinus Lib. 7. de Civitate Dei cap. 30. Hæc, inquit, facit atque agit unus verus Deus; sed sicut Deus, idest, ubique totus, nullis inclusus locis, nullis vinculis alligatus, in nullas partes sectilis, ex nulla parte mutabilis, implens Cælum & terram præsentem potentia, non indigente (seu ut alii legunt) non absente natura. Sic itaque administrat omnia quæ creavit, ut etiam ipsa proprios exercere & agere motus sinat.

Sapient.
8. v. 1.

Ita pariter S. Thomas 1. p. q. 22. art. 4. ad 1. Dicendum, inquit, quòd effectus divinæ providentiæ non solum est aliquid evenire quocumque modo, sed aliquid evenire vel contingenter, vel necessariò. Et ideò evenit infallibiliter & necessariò, quod divina providentia disponit evenire infallibiliter & necessariò; & evenit contingenter & liberè, quod divinæ providentiæ ratio habet, ut contingenter & liberè eveniat. Cum itaque divina providentia disponat omnia suaviter, res necessarias, necessariò; res verò liberas, libero modo regit ac moderatur: servat enim proprium rei cujuslibet agendi modum. Quapropter quæ à Deo prævisa & ordinata sunt, necessariò fient, non quidem necessitate absoluta, sed hypothetica & simplicis, ut vocant, illationis: quia cum divina præscientia falli non possit, necesse est consequenter & hypotheticè ea evenire, quæ præscivit: cum autem præsciverit ea liberè futura, liberè quoque futura sunt.

Quæres 2. An providentia Dei suum semper finem assequatur.

Resp. ad istam quæstionem idem nos reponere, quod superius, cum quæsitum est utrum voluntas Dei semper impleatur.

I. Providentiam non semper obtinere finem specialem earum rerum quæ ipsi

ipsi subjiuntur. Probatur. Quia ex providentia Dei omnes homines ad æternam beatitudinem tamquam ad finem ordinantur: atqui omnes homines ad hunc finem non perveniunt; ergo providentia Dei non semper obtinet finem specialem earum rerum quæ ipsi subjiuntur. Atque in hoc maximè prædestinationem à generali providentia distinguit S. Thomas de veritate q. 6. art. 1. *In qualibet, inquit, ordinatione ad finem est duo considerare, scilicet ipsum ordinem, & exitum vel eventum ordinis; non enim omnia, quæ ad finem ordinantur, finem consequuntur. Providentia ergo ordinem in finem respicit tantum, unde per Dei providentiam omnes homines ad beatitudinem ordinantur; sed prædestinatio respicit etiam exitum vel eventum ordinis: unde non est nisi eorum qui gloriam consequuntur.*

Tom. 12.
p. 631.
col. 1. A.

II. Providentiam semper assequi finem suum generalem, nempe, manifestationem gloriæ Dei, patet ex dictis suprâ de voluntate Dei, quatenus est rerum causa universalis quæ suum semper effectum obtinet. Quod enim, ait S. Thomas à nobis relatus 1. p. q. 19. art. 6. in corp. *recedere videtur à divina voluntate secundum unum ordinem, relabitur in ipsam secundum alium.* Unde S. Gregorius Magnus Lib. 6. Moral. c. 18. in illud Job, *Comprehendit sapientes in astutia eorum.* Sæpè, inquit, nonnulli humana sapientia inflati, dum desideriis suis divina Judicia contraire conspiciunt, astutis eis reluctari machinationibus conantur: & quò ad votum suum vim supernæ dispensationis intorqueant, callidis cogitationibus insistant, subtiliora consilia exquirunt: sed inde voluntatem Dei peragunt, unde hanc immutare contendunt; atque omnipotentis Dei consilio dum resistere nituntur, obsequuntur: quia sæpè & hoc ejus dispositioni aptè militat, quod ei per humanum studium frivole resultat. Sapientes ergo Dominus in ipsa eorum astutia comprehendit, quando ejus consiliis humana facta etiam tunc congruè serviunt, cum resistunt. Et adducto Josephi exemplo, *Ideo à fratribus pergit, venditus fuerat Joseph, ne adoraretur: sed ideo est adoratus, quia venditus.* Sic divinum consilium dum devitatur, impletur: sic humana sapientia dum reluctatur, comprehenditur.

Ed. nov.
T. 1. p.
194. B.

ibid. E.

Quæres 3. an providentia Dei consistat in actu intellectus ordinantis, & voluntatis decernentis?

Resp. affirmativè. Probatur. Quia providentia, ex dictis, duo includit: ordinem rerum, & ordinis voluntatem seu executionem. Ordo ac dispositio rerum ad intellectum pertinet; ordinis autem voluntas & executio, ad voluntatem; & ita facile conciliantur in speciem contrariæ nonnullorum ex SS. Patribus sententiæ, quorum aliqui providentiam appellant scientiam, aliqui autem voluntatem.

Quòd si rursus quæsieris, an providentia ex æquo pertineat tum ad intellectum, tum ad voluntatem: an verò formaliter ac directè sit actus intellectus connotans dumtaxat actum voluntatis. Respondebo: non tanti momenti nobis videri quæstionem istam, ut in ea tractanda immoremur. Perinde nobis est, si dicatur providentia ex æquo directè ac formaliter pertinere ad intellectum & voluntatem, vel ad intellectum dumtaxat, præsupponendo voluntatem: perinde, inquam, nobis est, modò hoc unum habeamus, in providentia includi rerum ordinem & executionem. Non recusamus tamen agnoscere dici posse eam formaliter ac directè esse actum intellectus, præsupponendo voluntatis decretum: tum quia providentia formaliter est ratio ordinandorum in finem, quod proprium est intellectus: tum quia est pars prudentiæ, quæ propriè sedem habet in intellectu. Quia verò prudentia non est sim-

est simplex ac nuda rerum scientia, ideò addimus & voluntatis decretum, quod præsupponit; quemadmodum scientia visionis quæ practica est & causa rerum, decretum illud voluntatis connotat ac præsupponit.

Providentia divina universim dividitur in generalem & specialem: generalis ea est per quam Deus rebus omnibus providet; singularis seu specialis, per quam res singulares, creaturam præsertim rationalem, ad finem suum movet ac dirigit. Nobilior species providentiæ specialis est prædestinatio & reprobatio, de quibus imposterum dicturi sumus.

Q U Æ S T I O X X I I .

De prædestinatione.

OMnem de prædestinatione controversiam his Articulis concludemus.

I. De nomine, definitione, natura & existentia prædestinationis.

II. De causis.

III. De effectibus.

IV. De proprietatibus.

A R T I C U L U S P R I M U S .

De nomine, definitione, natura & existentia prædestinationis.

Nomen Prædestinationis.

PRædestinatio generatim & latiori quodam sensu usurpatur pro quavis prædefinitione & præordinatione divina; & extenditur ad ea omnia quæ Deus ab æterno statuit vel per se facere, vel permittere, & procurare ut per creaturas fiant. Quo sensu Act. 2. v. 23. de Christo à Judæis occiso dicitur: *Hunc definito consilio & præscientia Dei traditum, per manus iniquorum affigentes interemistis.* Prædestinare igitur, vi verbi, est de rebus, antequam fiant, aliquid statuere, definire, discernere. Hic propriè ac strictè prædestinatio, est antecedens & æterna creaturæ rationalis in finem vitæ æternæ directio, præordinatio, destinatio. Componitur ex particula *præ*, quæ anteceffionem significat seu durationis & temporis, seu causalitatis; & ex verbo *destino*, quod propriè hic significat, 1. mitto, 2. constituo, definio, ordino; quæ posterior acceptio frequentior est, & ab ea prior illa videtur derivata, quia qui mittuntur, prius destinantur ut eant. Hoc sensu Ephes. 1. v. 4. & 5. dicitur: *Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem ut essemus sancti ∴ prædestinavit nos in adoptionem filiorum per Jesum Christum in ipsum secundum propositum voluntatis suæ.*

Quod apud Latinos significat prædestino, hoc idem apud Græcos *προορίζω* dictum ἀπὸ τοῦ ὅρου idest à fine seu termino, ad quem res dirigitur seu destinatur. Atque hinc Maldonatus colligit, prædestinationem propriè esse ad finem seu gloriam, non verò ad gratiam. Verùm usus valuit apud rerum divinarum tractatores, ut prædestinatio ad utramque referatur, nempe ad gratiam tamquam medium, & ad gloriam tamquam terminum & finem. Deus, ait S. Fulgentius Lib. 3. de veritate prædestinationis c. 5. *Sanctos suos prædestinavit & ad gratiam vitæ bonæ, & ad gratiam vitæ æternæ.*

ne. Et S. Augustinus de prædestinatione SS. cap. 10. ait, *hoc tantum interesse inter gratiam & prædestinationem, quod prædestinatio sit gratiæ præparatio, gratia verò sit ipsa donatio.* r. 10. p. 803. D.

Prædestinatio interdum præscientia nuncupatur; ita ut iidem sint præsciti, qui & prædestinati. Rom. 11. v. 2. *Non repulit Deus plebem suam, quam præscivit, idest prædestinavit,* interprete S. Augustino Lib. de dono perseverantiæ cap. 18. Phrasi scilicet Scripturæ, qua Deus eos scire seu præscire dicitur quos approbat & diligit: nescire verò quos rejicit ac reprobabat. Matth. 7. v. 23. Christus ad reprobos: *Nunquam, ait, novi vos: discedite à me omnes qui operamini iniquitatem.* Et cap. 25. v. 12. ad fatuas virgines ait pariter: *Nescio vos.*

Præscientia autem Dei latius patere quàm prædestinationem disertè declarat S. Augustinus Lib. de prædestinatione SS. cap. 10. *Prædestinatio, inquit, sine præscientia esse non potest: potest autem esse sine prædestinatione præscientia. Prædestinatione quippè Deus ea præscivit quæ fuerat ipse factururus: præscire autem potens est etiam quæ ipse non facit, sicut quæcumque peccata.* Ibid. p. 803. E.

Prædestinatio non tantum in bonam partem, hoc est ad gratiam & gloriam, sed interdum etiam in malam, hoc est in penam & damnationem, usurpatur. Ita Matth. 25. v. 41. ad reprobos dicitur: *Discedite à me maledicti, in ignem æternum, qui paratus est diabolo & Angelis ejus.* Quo sensu S. Aug. Enchiridii c. 100. dixit: *Benè utens & malis, tamquam summè bonus, ad eorum damnationem quos justè prædestinavit ad penam, & ad eorum salutem quos benignè prædestinavit ad gratiam.* Et Tract. 48. in Joan. *Quomodo ergo, inquit, istis dixit, Non estis ex ovibus meis? Quia videbat eos ad sempiternum interitum prædestinatos, non ad vitam æternam sui sanguinis pretio comparatos.* Et Conc. Valentinum III. in Galliis celebratum anno 855. Can. 3. *Fidenter fatemur prædestinationem electorum ad vitam, & prædestinationem impiorum ad mortem.* To. 6. p. 234. B.
To. 3. p. 2. pag. 515. E.
Tom. 8. Conc. p. 136. A.

Fatendum nihilominus, usu magis trito ac communi prædestinationem in bonam partem usurpari, Pro electione scilicet & destinatione aliquorum ad gratiam & gloriam; quæ prædestinatio in Scripturis appellatur vocatio secundum propositum seu consilium Dei, dilectio, discretio, electio, præparatio, præordinatio &c.

Definitio prædestinationis.

Prædestinatio definitur à S. Thoma 1. p. q. 23. art. 1. in corp. *Ratio transmissionis creaturæ rationalis in vitam æternam.* Et art. 2. in corp. *Prædestinatio est ratio ordinis aliquorum in salutem æternam.* Qua in definitione videtur Doctor Angelicus unam directè ac primariò spectasse gloriam seu vitam æternam; ibidem nihilominus sic ait: *Prædestinatio est præparatio gratiæ in præsentia, & gloriæ in futuro.* Quæ duo Scotus etiam expressit in sua prædestinationis definitione, in 1. dist. 40. qu. unica. *Prædestinatio, inquit, est electio creaturæ intellectualis vel rationalis ad gratiam & gloriam.* Et in 3. dist. 7. q. 5. enucleatius adhuc sic rem explicat: *Prædestinatio est præordinatio alicujus ad gloriam principaliter, & ad alia in ordine ad gloriam.* Audis prædestinationem principaliter esse ad gloriam. E contra videtur S. Augustinus prædestinationem potissimum spectasse & definiisse per ordinem ad gratiam; quod nempe id postularet ratio controversiæ quam habebat contra Pelagianos & Semipelagianos. Tom. 5. p. 1330.
To. 7. p. 199.

Præ-

Prædestinatio igitur definitur & quidem breviter à S. Augustino Lib. de prædest. SS. cap. 10. *gratiæ præparatio* : quam definitionem sequitur & exponit Magister Lib. 1. Sent. dist. 40. Paulò explicatiùs Lib. de dono persever. cap. 14. ait: *Prædestinatio nihil est aliud, quàm præscientia & præparatio beneficiorum Dei, quibus certissimè liberantur quicumque liberantur*. Non una autem est Theologorum sententia in explicandis singulis hujusce definitionis partibus.

Dicitur 1. Præscientia, per quam, ait Bellarminus Lib. 2. de Gratia & libero arbitrio cap. 9. *Deus præscit quibus mediis infallibiliter certi homines salvari possint, & vult efficaciter ea media præparare*. Verùm disputant Theologi quænam in mente S. Augustini sit illa præscientia: an ea quæ simplicis intelligentiæ, an quæ conditionata, an denique quæ visionis dicitur. Non esse scientiam simplicis intelligentiæ, inde manifestè probatur, quòd hæc versetur circa res merè possibiles, illa verò circa ea quæ vel absolutè, vel conditionatè futura sunt. Restat igitur ut sit vel scientia conditionata, vel absoluta & visionis, vel utraque simul; quod postremum longè probabilius videtur. Præscientiam illam esse absolutam & decreto Dei, nostro concipiendi modo, posteriorem, probat evidenter quod sæpius inculcat S. Doctor, Deum sua præscientia præscire quæ ipse facturus est, præscientia verò quæ versatur circa ea quæ absolutè futura sunt, est absoluta & visionis. Ipsam verò non excludi, imò potius supponi præscientiam conditionatam, probant ejus patroni, quia decreto præparationis auxiliorum gratiæ, loco citato ab Augustino, præponitur. Quod evidentiùs adhuc declarat c. 17. de dono persever. his verbis: *Ista igitur sua dona quibuscumque Deus donat, procul dubio se donaturum esse præscivit, & in sua præscientia præparavit*. ∴ Namque in sua quæ falli mutarique non potest præscientia, opera sua futura disponere, id omnino, nec aliud quidquam est prædestinare. Antecedit ergo in mente S. Augustini præscientia decretum Dei absolutum, cujus directiva est: at hujusmodi scientia, ex dictis superiùs, est conditionata, independens à decreto, eoque anterior cui prælucet.

Dicitur 2. præparatio, idest æterna in mente Dei dispositio mediorum, quibus in tempore creaturam rationalem ad finem suum ultimum certissimè dirigit ac conducit.

Dicitur 3. præparatio beneficiorum Dei: quibus certè verbis innuere videtur sanctus Doctor se de una dumtaxat loqui prædestinatione ad gratiam, de qua una res ipsi erat cum Pelagianis & Semipelagianis, quorum hic erat capitalis error, prædestinari homines ad gratiam ex præviis naturæ meritis, sive futuris sive etiam non futuris, & ex pio quodam affectu naturali ad credendum. Adversus hunc errorem totus strenuè dimicat S. Augustinus; ac directè probat vel ex ipsa prædestinationis idea & definitione, gratis præparari à Deo auxilia gratiæ quæ in tempore dispensat ac liberali manu distribuit. Et verò tum cap. 10. Lib. de prædest. SS. tum cap. 14. Lib. de dono perseverantiæ, unde prædestinationis definitio desumitur, solius gratiæ, fidei, ac finalis perseverantiæ mentionem facit: imò affirmat, eam, quam defendit prædestinationis causam, ad fidem pertinere, contra quam nemo nisi errando disputare potest. Hoc scio, inquit cap. 19. Lib. de dono persever. contra istam prædestinationem, quam secundum Scripturas sanctas defendimus, neminem, nisi errando disputare potuisse. Istud porrò cadere dumtaxat potest in prædestinationem ad gratiam, nullatenus verò in eam quæ est ad gloriam, de qua

de qua in utramque partem, liberè ac salva fide, in Scholis Catholicis disputatur; & de qua nonnisi data occasione & obiter, ut ajunt, loquitur S. Aug. cum adversus Pelagianos & Semipelagianos congregitur. Quamquam & ipsa etiam ad gloriam prædestinatio aliquo sensu gratuita dici potest, quatenus scilicet fundatur in meritis gratiæ quæ gratis datur: quo sensu dicit Apostolus Rom. 6. v. 23. *Gratia Dei vita æterna*. At non isto sensu qui ad fidem pertinet, disputatur inter Catholicos an prædestinatio ad gloriam sit gratuita; sed alio, nempe utrum fiat ante vel post prævisa merita gratiæ.

Dicitur denique præparatio beneficiorum Dei, quibus certissimè liberantur, quicumque liberantur, quibus verbis & certitudo prædestinationis, & efficax gratiæ virtus designatur & commendatur. Quo sensu dixit Christus Joann. 6. v. 39. *Hæc est voluntas ejus qui misit me Patris, ut omne quod dedit mihi non perdam ex eo*. Et c. 18. v. 9. *Quos dedisti mihi, non peridi ex eis quemquam*.

At, inquires, nonne in ipsa gloria perfecta & consummata fit hominis liberatio? Ergo gloria est de numero illorum beneficiorum Dei, de quibus loquitur S. Augustinus in sua prædestinationis definitione.

Resp. Revera in ipsa gloria, tamquam in fine ac termino, perfectam ac consummatam fore & ab omni periculo mutationis prorsus tutam ac securam hominis liberationem: sed de illa liberatione in fine ac termino futura, directè & ex professo non tractat S. Doctor disputans contra hæreticos Pelagianos & Semipelagianos; sed de mediis dumtaxat, seu auxiliis gratiæ quibus ad illam perfectam liberationem certissimè pervenitur.

Ex varia porrò definitione prædestinationis quam Catholici proferunt, constat aliam esse ad gratiam, & aliam ad gloriam: unde nata in Scholis distinctio prædestinationis in adæquatam & inadæquatam, completam & incompletam. Adæquata seu totalis & completa omnes complectitur prædestinationis partes seu effectus, gloriam scilicet & gratiam: incompleta verò, aliquam dumtaxat partem, nempe vel gratiam vel gloriam. Observari apprimè debet ista distinctio, ad omnem ex præsentī controversia æquivocationem & ambiguitatem amovendam. Ista distinctione eum in finem opportunè utitur S. Thomas Commentario in cap. 8. Epist. ad Rom. Lectione 6. verba S. Doctoris inferius referemus.

Natura prædestinationis.

Quod de providentia paulò antè, hoc idem de prædestinatione jam quæritur: an nempe includat actum intellectus & voluntatis, & quem immediatius includat.

Solutio facilis est & aperta ex dictis antea de providentia: est quippè prædestinatio, & pars providentiæ, & simul opus misericordiæ; unde ad utramque perfectionem pertinet. Ad providentiam, quatenus continet rationem mediorum quibus natura rationalis perducenda est ad salutem: ad misericordiam, quatenus voluntas hæc media conferendi oritur ex affectu misericordiæ. Inde est quòd prædestinatio partim ad intellectum pertineat, partim ad voluntatem: namque præscire, disponere, dirigere, proprium est intellectus; seligere autem, velle, misereri voluntatis. Porrò Scriptura ubi de prædestinatione, eos actus exprimit qui partim ad intellectum pertinent, ita Rom. 8. v. 29. *Quos præscivit, & prædestinavit conformes fieri imaginis Filii sui*. Et cap. 11. v. 2. *Non repulit Deus plebem suam quam præscivit*. Partim ad

voluntatem: Ephes. I. v. 4. & 5. *Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem... prædestinavit nos secundum propositum voluntatis suæ.* Ratio aperta est: quia prædestinatio includit & ordinationem mediorum, & eorundem voluntatem & executionem. An verò magis directè & immediatè pertineat ad actum intellectus quàm voluntatis, aut vice versa, ad actum voluntatis magis quàm intellectus, vide quæ paulò superiùs de providentia dicta sunt, & prædestinationi, quæ pars est providentiæ, hìc accomoda.

Existentia prædestinationis.

Prædestinationem negarunt, saltem eam quæ à Deo est rerum omnium conditore ac provisor suavissimo, quotquot ex veteribus vel fatalem ex syderum influxu necessitatem invexerunt, ut Astrologi, Manichæi, Priscillianistæ; vel unumquemque hominum natura sua bonum aut malum, salvandum vel reprobandum nasci, cum Valentino, Basilide, Marcione, & aliis arbitrati sunt.

Pelagiani & Semipelagiani eam quoque impugnare prædestinationem quam S. Augustinus ex Ecclesiæ fide defendebat: rati per eam homines iudicatos nasci, non iudicandos; libertatem nostram perimi, tolli virtutes, hominesque in socordiam vel desperationem induci. *Sub pietatis fronte*, inquit Faustus Regiensis Lib. I. de Gratia & lib. arbitr. cap. 4. sententiam Divi Augustini perstringens, *sub pietatis fronte, Gentilitatis malum; & intra gratiæ vocabulum, absconditum erit fatale decretum.*

Bibl. PP.

Tom. 8. p.

528. col.

J. D.

Ambrosius Catharinus insignis ex Ordine Prædicatorum Theologus, Tractatu de prædestinatione quem stante adhuc Concilio Tridentino edidit, duos distinguit hominum salvandorum ordines: primum, eorum qui eximie ac insigniter à Deo electi ac prædestinati sunt ante omnem meritorum prævisionem, quibus tanta & tam efficacia ac infallibilia salutis assequendæ media gratiæ Deus ex suo beneplacito largitur, ut fieri non possit quin ad vitam perducantur æternam. Certitudo huiusmodi prædestinationis non à scientia Dei tantum, sed maximè à providentia, seu decreto ipsius efficaci absoluto & antecedente profluit. Alter verò salvandorum ordo eorum est qui communi providentiæ relictæ ac communibus dumtaxat auxiliis adjuti, præsciuntur quidem à Deo ex meritis salvandi, at non ex speciali decreto efficaci & absoluto antecedente omnem meritorum prævisionem: horum numerus certus quidem est ex præscientia, non verò ex speciali Dei providentia. Cum verò docet Catharinus aliquos esse quidem salvandos, sed à Deo non electos nec prædestinatos, non sic intelligendum est, quasi omnem omnino Dei prædestinationem ab iis qui salvi fiunt, removendam arbitretur: neque enim adeò stolidus fuit præstantissimus Theologus, ut gloriam quibusdam fortuito contingere putaret, quibus non fuisset æterno Dei & meritorum intuitu posteriore decreto destinata. Contendit igitur quosdam ad salutem pervenire non prædestinatos, prædestinatione videlicet gratuita quæ omnem meritorum prævisionem antevertat, vi cuius singularia & infallibilia salutis assequendæ media seligantur.

Catharini mentem affecuti non videntur, quotquot è Theologis eam refellunt, congestis benè multis Scripturæ testimoniis, quibus probant, neminem salvari, nisi qui prædestinatus est ad salutem; quasi id negaverit unquam, aut negare potuerit, sanæ mentis Theologus. In eo igitur singularis est

est Catharini opinio, quòd gratis & sine ullo fundamento duplicem in Deo prædestinandi modum pro duplici hominum ordine excogitaverit: unum ante prævisa merita, per infallibilia & efficacissima gratiæ auxilia; tales sunt ii quos insigniter electos ac prædestinatos appellat: alterum verò post prævisa merita ex auxilio quidem gratiæ elicitæ, sed generali & omnibus communi; tale est promiscuum vulgus servandorum, quorum numerus à speciali Dei providentia non est determinatus, sed tamen ex divina præscientia est certissimus.

Duo hinc igitur demonstranda: primum, admittendam esse aliquam ex parte Dei prædestinationem: alterum, gratis omnino ac sine ullo fundamento excogitatam à Catharino fuisse distinctionem salvandorum, in eos qui sunt insigniter & ante prævisa merita prædestinati; & alios qui communi dumtaxat providentiæ relictæ, ex prævisis meritis salutem assequuntur.

PRIMA CONCLUSIO.

Admittenda est vera ex parte Dei prædestinatio.

Tot evidentibus Scripturæ testimoniis hæc fides Ecclesiæ demonstratur, ut mirum sit à Christianis in dubium revocari posse.

Matth. 25. v. 34. *Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi.*

Luc. 12. v. 32. *Nolite timere pusillus grex, quia complacuit Patri vestro dare vobis regnum.*

Rom. 8. v. 30. *Quos prædestinavit, hos & vocavit; & quos vocavit, hos & justificavit; quos autem justificavit, illos & glorificavit.*

Ephes. 1. v. 4. & 5. *Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancti.... prædestinavit nos.... secundum propositum voluntatis suæ.*

Hanc esse fidem Ecclesiæ, quæ sine errore negari non potest, non semel affirmat S. Augustinus, qui ex professo contra Semipelagianos, duos conscripsit Libros, unum de prædestinatione Sanctorum, & alterum de dono perseverantiæ. Cap. 19. num. 48. hujus postremi ait, *Neminem contra istam prædestinationem quam secundum Scripturas sanctas defendimus, nisi errando disputare potuisse.*

Et cap. 21. num. 56. *Nimiae contentioni est, inquit, prædestinationi contra dicere, vel de prædestinatione dubitare. Denique cap. 23. num. 65. Prædestinationis hujus fidem, quæ contra novos hæreticos nova sollicitudine nunc defenditur, nunquam Ecclesia Christi non habuit.*

Magistro consentiunt discipuli Prosper & Fulgentius. S. Prosper in Responsione prima ad objectiones Gallorum, *Prædestinationem, inquit, A. B. Dei nullus Catholicus negat. Et in Epist. ad Ruffin. Prædestinationem tam impium est negare, quam ipsi gratiæ contraire.*

S. Fulgentius L. de Incarnat. & Gratia Christi cap. ult. *Deus, inquit, qui hominem condidit, ipse prædestinatione sua & donum illuminationis ad credendum, & donum perseverantiæ ad proficiendum, atque permanendum, & donum glorificationis ad regnandum, quibus dare voluit, præparavit: quippe non aliter perficit in opere, quam in sua sempiterna atque incommutabili habet dispositum voluntate. Cujus prædestinationis veritatem.... si quis detrectat cordis credulitate recipere, vel oris confessione proferre; si ante ultimum diem vitæ præsentis, im-*

pietatis suæ contumaciam, qua Deo vivo & vero rebellis obstitit, non abjecerit, manifestum est, eum non pertinere ad eorum numerum, quos Deus in Christo ante mundi constitutionem gratis elegit & prædestinavit ad regnum.

Pag. 529. Et L. de fide ad Petrum cap. 35. Firmissime tene, inquit, & nullatenus dubites, omnes, quos vasa misericordiæ gratuita bonitate Deus facit, ante constitutionem mundi in adoptionem filiorum Dei prædestinatos à Deo.

Affinitatem & connexionem habet præsens istud Ecclesiæ dogma, cum alio quod spectat originale peccatum, quo nascendo homo quilibet infectus, eam gratiam, in qua conditus primum fuerat & quam peccando perdidit, recuperare per sese numquam potest: necesse igitur fuit gratuita Dei misericordia eum à massa perditionis liberari, & ad gratiam gratuito destinari. Ita declarat Apostolus Ephes. 2. v. 3. Erasmus, inquit, natura Filii iræ sicut & cæteri: Deus autem qui dives est in misericordia, propter nimiam charitatem suam qua dilexit nos, & cum essemus mortui peccatis convivificavit nos in Christo cujus gratia estis salvati. Et v. 13. Vos qui aliquando eratis longè, facti estis propè in sanguine Christi. Ipse enim est pax nostra, qui fecit utraque unum, & medium parietem maceriæ solvens inimicitias in carne sua.

Ratio Conclusionis aperta est: quia nihil Deus operatur in tempore, quod ab æterno non præordinaverit faciendum. Non enim aliter facit in opere, ait S. Fulgentius mox laudatus, quam in sua sempiterna atque incommutabili habet voluntate dispositum. Ista dona sua, inquit S. Augustinus Lib. de dono perseverantiæ cap. 17. num. 41. quibuscumque Deus donat, procul dubio se donaturum esse præscivit, & in sua præscientia præparavit. Unde Apostolus ait, nos prædestinari à Deo secundum propositum voluntatis suæ. Ephes. 1. v. 5. Est igitur de fide, admittendam esse in Deo prædestinationem: de fide quoque est, prædestinationem illam quæ est ad gratiam, esse purè gratuitam, de qua loquitur S. Augustinus locis mox citatis. Non ita de illa quæ est ad gloriam, nisi saltem, ut dicitur, in semine ac radice; idest, quatenus fundatur in operibus factis ex gratia quæ gratuita est.

Quàm certa prædestinationis existentia, tam occulta est ac humanæ menti prorsus impervia huiusce mysterii ratio. Abyssum hanc tentare nefas: ad æmulationem ac virtutis exercitium arcanum illud latere nos Deus sapientissime voluit; suspensa quippè fors, cautiores reddit & vigilantiores. Unum hic sufficiat S. Petri monitum 2. Epist. cap. 1. vers. 10. Satagite, ut per bona opera certam vestram vocationem & electionem faciatis. Procul ergo curiosæ ac temerariæ quæstiones istæ: Quare ex duobus hic prædestinetur, & alter non prædestinetur? Quare hic ita vocetur, ut Vocantem audiat & sequatur, alter verò non? Cur ex duobus justis unus ex hac vita educitur cum justus est, alter verò non educitur? Cum Apostolo exclamandum Rom. 11. v. 33. O altitudo divitiarum sapientiæ & scientiæ Dei: quàm incomprehensibilia sunt judicia ejus, & investigabiles viæ ejus! Et cap. 9. vers. 20. O homo tu quis es qui respondeas Deo? Numquid dicit figmentum ei qui se finxit, Quare me fecisti sic?

Mysterii huius altitudinem inaccessiblei sapius declarat S. Augustinus. Cur, inquit in Epistola ad Sixtum 194. aliàs 105. illum potius quàm illum liberet aut non liberet, scrutetur qui potest judiciorum ejus tam magnum profundum, verumtamen caveat præcipitium.

Et paulò ante dixerat: Cur ille credat, ille non credat, cum ambo idem audiunt: & si miraculum in eorum conspectu fiat, ambo idem vident: altitudo est divitiarum

divitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, cuius inscrutabilia sunt iudicia, & apud quem non est iniquitas, dum cuius vult miseretur, & quem vult obdurat.

Et Lib. de spiritu & lit. cap.34. Jam, inquit, si ad illam profunditatem scrutandam quisquam nos coarctet, cur illi ita suadetur ut persuadeatur, illi autem non ita; duo solum occurrunt interim quæ respondere mihi placeat: O altitudo divitiarum! Et, Numquid iniquitas apud Deum? Cui responsio ista displicet, quærat doctiores, sed caveat ne inveniat præsumptores.

Dices: Doctrina prædestinationis periculosa videtur, noxia libertati: homines vel in fœcordiam aut desperationem injicit; vel in temerariam præsumptionem ac securitatem. Quippè si ab æterno antè prævisa uniuscujusque bona opera, fors nostra prædefinita est, valebit istud dilemma quo multi defatigantur ac turbantur: Vel sum prædestinatus, vel non. Si sum prædestinatus, salutem certissimè consequar; irrita enim esse non potest absoluta Dei voluntas; atque ita tametsi genio & cupiditatibus licentiùs indulgeam, certò certius aderit mihi etiam non sollicito finalis perseverantiæ gratia; si verò non sum prædestinatus, quidquid boni egero, tandem deferente gratia, æternum peribo; soli enim prædestinati salvi esse possunt.

Narrat S. Augustinus Lib. de dono persev. cap.15. num.38. simili dilemmate quemdam in suo Monasterio turbatum fuisse, ac deserto Monasterio ad sæculi pompam rediisse.

Resp. Nego ant. Ad propositum dilemma,

Dico i. dilemma istud nullam prorsus vim habere in eorum sententia qui admittunt usum scientiæ conditionatæ, ac prædestinationem fundatam in præscientia meritorum gratiæ: non alia etenim ex prædestinatione, quàm ex præscientia oriri potest difficultas, aut necessitas agendi. Sicut ergo præscientia Dei humanam non tollit libertatem, nec extinguunt in nobis studium ac sollicitudinem sectandæ virtutis, quia res futuras supponit, non facit; ita nec prædestinatio, quæ sequitur ac supponit præscientiam futurorum sub conditione meritorum gratiæ. Ita nōdum solvit ipsemet Bellarminus, cuius auctoritatem, ubi de gratuita prædestinatione agitur, adeo extollunt ac ventitant, qui scientiæ mediæ seu conditionatæ adversantur. Deus, inquit, cap.15. Lib.2. de gratia & libero arbitrio, *antequam aliquid absoluta voluntate decernat, præscivit quid-* Rom.4. p. 203. H. *quid umquam accidere posset, si hæc aut illa ponerentur. Ex hac enim conditionali prænotione potuit Deus in prædestinatione definire unicuique electorum omnem illam gloriam ad quam eum pervenire decerneret.*

Hoc argumento ex divina præscientia ducto opportunè utitur S. Augustinus L. de dono persev. cap.15. & 17. ut diluat propositum dilemma. Sicut, ait nu.41. *ille quem castum futurum esse Deus præscivit, quamvis id incertum habeat, agit ut castus sit; ita ille quem castum futurum prædestinavit, quamvis id incertum habeat, non idè non agit ut castus sit.* Manifestè hic supponere videtur S. Doctor, prædestinationem in præscientia subnixam esse. Sicut ergo ista præscientia non obstat, quin homo ea teneatur exequi, quæ Deus ab ipso exequenda esse prænovit; ita nec obstat debet divina prædestinatio, quin homo sollicitè ea impleat pietatis officia, ad quæ tenetur, & quorum intuitu ad æternam gloriam prædestinatus à Deo supponitur.

Dilemma ergo quod obijcitur, putidum sophisma esse, quod Dialectici appellant a falso supponente aut ab ignoratione elenchi, patet manifestè.

I. Quia falsò prorsus supponit hominem sollicitum esse non debere de sua salute, ad quam quidquid tandem egerit, vi prædestinationis, perventurus præsumitur. Nihil certè absurdius fingi ac dici potest. Idcirco enim prædestinatus quispiam supponitur, quia prævidetur ea facturum, quæ necessaria sunt ad gloriam certò assequendam; quæ si sollicitè & accuratè non perfecerit, haud dubiè è numero prædestinatorum non erit.

II. Absurditas ac falsitas dilemmatis clarior adhuc videbitur, si ad res humanas, ordinarias, temporales ac civiles transferatur. An verò quisquam erit tam stolidus ac fatuus, qui sic ratiocinari velit: Vel Deus præscivit ac decrevit me intra mensem in vivis fore, vel non præscivit, manducem; vel non manducem, in vivis ero; si non præscivit, quidquid egero, moriar. Pariter vel Deus præscivit me à tale morbo liberandum, vel non: si præscivit, remediis utar vel non utar, à morbo certissimè convalescam; secus, non convalescam. Non puto quemquam fore mente ac ratione præditum hominem, qui tam insulsi dilemmatis obtentu, velit aut vitam suam, aut sanitatem in apertum discrimen adducere, ab alimentis abstinere, aut negligere remedia. Quid ita? Quia intimo conscientiae sensu cuilibet notum est, ea omnia à Deo non decerni, nisi quia novit futurum ut assumantur media ad rem obtinendam omninò necessaria; alimenta nempe, ad conservationem vitæ: remedia verò, ad restitutionem sanitatis.

Dico 2. in sententia eorum, qui rejecta scientia conditionata, prædestinationem ad gloriam omninò gratuitam, absolutam, & independentem esse volunt à prævisis gratiæ meritis, propositum dilemma non ita facilè, & ad plenam animorum pacem ac quietem dissolvi posse: id verò patet ex eorum responsis, quibus certè non omnis ex animo scrupulus & anxietas tollitur.

Respondent 1. Deum prædestinando ad finem, prædestinare quoque ad media, quæ sunt ad finem obtinendum necessaria; & consequenter falsò ac sophisticè in proposito dilemmate supponi, eum, qui prædestinatus est sollicitum esse non debere, ac certò salvandum, quidquid tandem egerit. Si enim salvandus est, ajunt, non tantum finem, sed & media ad illum assequendum opportuna à Deo recipiet.

Verum quis non videt idem prorsus dilemma recurrere, ac contorqueri adversus illa media salutis sic absolutè destinata sine ullo scientiæ conditionatæ usu? Dicit enim auctor dilemmatis: Vel Deus absolutè decrevit ea gratiæ media seu auxilia mihi conferre, vel non. Si decrevit, ea certissimè recipiam; si non decrevit, non recipiam: quietus ergo remanebo, ac planè inutilis foret omnis cura & sollicitudo mea.

Respondent 2. vel ipso iudice S. Augustino, non magis ex prædestinatione, quàm ex præscientia industriam & sollicitudinem virtutum everti. Rectè quidem in sententia eorum qui existimant scientiam non esse rerum causam, hoc est, non ideò res esse futuras, quia cognoscuntur à Deo, sed potius à Deo cognosci, quia futurae sunt. At in mente adversariorum, non ita est. Namque scientia Dei vera statuitur esse rerum causa; ergo totum reviviscit vimque omnem suam retinet dictum dilemma.

Respondent 3. libertatem non destrui per decretum quod attingit non tantum substantiam, sed & modum actionis. At hoc ipsum est, quod aliis ad intelligendum perdifficile videtur: qua scilicet ratione stare ac servari possit in voluntate modus liberè agendi, cum motione prævia & antecedente voluntatem ad unum invincibiliter ac insuperabiliter applicante.

Verum,

Verum, inquit, propositum dilemma non minus urgeri potest contra prædestinationem ad gratiam, quam contra prædestinationem ad gloriam, ut per se manifestum est, ac mox dictum fuit. Et revera Semipelagiani ea ipsa incommoda objecebant adversus doctrinam S. August. circa gratuitam prædestinationem ad gratiam, quæ urgeri vulgò à Scholasticis solent adversus doctrinam prædestinationis gratiæ ad gloriam: maximè cum sanctus ille Doctor Lib. de dono perseverantiæ cap. 14. asserat: eandem esse Ecclesiæ doctrinam de gratia, & de prædestinatione: neque magis ex una, quam ex altera præjudicium inferri prædicationi, exhortationibus, studio virtutum &c. Ergo propositum dilemma, in quacumque tandem Catholicorum sententia solvendum est.

Fatemur: Verum si dilemma istud contra prædestinationem ad gratiam contorqueatur, facile diluetur ex certa & constanti doctrina sancti Augustini. Ei quippè qui diceret: Vel sum prædestinatus ad gratiam, qua auxiliante bonum operabor, vel non sum prædestinatus: si sum prædestinatus, certissimè, quidquid fecero, gratiam illam obtinebo, ac bonum operabor; secus verò, si non sum prædestinatus: illi, inquam, qui sic argueret, responderet Augustinus, Deum semper paratum esse ad dandam gratiam; & eum, qui talem non accepit; cum qua immediatè bonum operetur, non idcirco à culpa excusari posse, quia potuit orando uberiores impetrare. Ita sæpius inculcat S. Doctor. Lib. de corrept. & gratia cap. 2. num. 4. *Quando, inquit, non agunt sive omnino non faciendo, sive non ex charitate faciendo; orent, ut quod nondum habent, accipiant. Et num. 5. O homo, in præceptione cognosce quid debeas habere; in correptione cognosce tuo te vitio non habere; in oratione cognosce unde accipias quod vis habere. Et L. de dono persever. c. 22. n. 62. Vos etiam, inquit, ipsam obediendi perseverantiam à Patre luminum... sperare debetis, & quotidianis orationibus poscere; atque hoc faciendo confidere, non vos esse à prædestinatione populi ejus alienos, quia etiam hoc ut faciatis ipse largitur.*

Supponit igitur sanctus Doctor tamquam rem certam, unicuique dari vel saltem offerri gratiam orationibus, qua, urgente præcepto, uberiores ad agendum necessariam impetrare à Deo possit.

SECUNDA CONCLUSIO.

Gratis ficta & commentitia videtur distinctio à Catharino excogitata, salvandorum, in eos qui ante prævisa merita insigniter prædestinati sunt; & alios, qui communi dumtaxat providentiæ relictæ ex prævisis meritis salvantur.

Probatur 1. Quia ea distinctio gratis & absque ullo fundamento ficta videtur, cujus nullum extat in Scripturis aut Traditione vestigium, nulla mentio: atqui talis est mox dicta distinctio quam Catharinus excogitavit. Unus quippè non duplex in Scripturis refertur ordo prædestinatorum: de omnibus indiscriminatim Christus ait Matth. 25. v. 34. *Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi.* De omnibus salvandis, & consequenter una eademque ratione ab æterno prædestinatis Apostolus Rom. 8. v. 28. ait: *Scimus autem quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, iis qui secundum propositum vocati sunt sancti.* V. 29. *Nam quos præscivit, & prædestinavit conformes fieri imaginis filii sui....* Quos autem

prædestinavit, hos & vocavit; & quos vocavit, hos & justificavit; quos autem justificavit, illos & glorificavit.

Frustra contra opinionem Catharini ea opponerentur Scripturæ testimonia, quibus certò constat neminem ad salutem æternam prævenire, nisi qui fuerit à Deo prædestinatus: non negabit Catharinus. Qui enim in ejus mente non sunt ante prævisa merita insigniter prædestinati, & tamen salutem assequuntur, ii saltem post prævisa merita prædestinati sunt. In eo igitur dumtaxat hic peccat Catharinus, ut suprà jam monuimus, quod varium fingat ex parte Dei prædestinandi modum, pro diverso salvandorum hominum ordine, cum tamen unus sit.

II. Hoc absurdi habet Catharini opinio, quòd nulla videatur esse specialis Dei prædilectio erga illos qui salvantur & prædestinantur ex meritorum prævisione. Ex qua enim parte se teneret illa prædilectio? An ex parte finis? At Deus æqualiter finem illum, nempe vitam æternam, omnibus vult & intendit. An ex parte mediorum? At nonnisi communia & generalia salutis assequendæ media hujusmodi salvandis concedit. Nulla igitur deprehenditur specialis erga illos prædilectio. Non ita porrò est etiam in sententia eorum qui scientiam mediam & prædestinationem post prævisa merita tuentur: magna enim Dei erga prædestinatos prædilectio est, quòd inter multa gratiæ adjumenta, ea ex pura benignitate seligit Deus & confert, quibus prævidet hominem consensurum, ac certò salvandum fore.

Dices: Sunt quidam eximiè sancti & vocati à Deo, v. g. beata Virgo, S. Paulus de quo S. August. Lib. de grat. & lib. arbitr. cap. 5. num. 12. ait: *Ut de*
To. 10. p. 724. E. *cælo vocaretur, & tam magna & efficacissima vocatione converteretur, gratia Dei erat sola; quia merita ejus erant magna, sed mala. Ergo quidni dantur aliqui insigniter electi & prædestinati?*

Resp. Non in eo reprehendi Catharinum, quòd putet aliquos insigniter à Deo vocari & prædestinari; sed quòd velit aliquos salvari sine aliqua speciali erga illos Dei prædilectione, quorum numerus sit quidem divinæ præscientiæ cognitus, sed à speciali providentia non præordinatus.

ARTICULUS SECUNDUS.

De causis prædestinationis.

CAUSA hic alia est physica, alia verò moralis sive meritoria. Non hic quæritur an sit aliqua ex parte creaturæ causa physica prædestinationis. Nullus enim, ait S. Th. 1. part. quæst. 23. art. 5. in corpor. *fuit insanæ mentis, qui diceret merita esse causam divinæ prædestinationis ex parte actus prædestinantis. Sed hoc sub quæstione versatur, utrum ex parte effectus prædestinatio habeat aliquam causam: & hoc est quærere, utrum Deus præordinaverit se daturum effectum prædestinationis alicui propter merita aliqua.* Hæc S. Thomas. De causa igitur morali & meritoria prædestinationis ex parte creaturæ intelligentis hic dumtaxat controversia excitatur.

Prædestinatio autem spectari potest, vel ut est adæquata seu totalis, quatenus scilicet includit & gratiam & gloriam: quo sensu nullam habet ex parte creaturæ causam meritoriam; gratiam enim nullis operibus naturæ umquam promoveri homo potest.

Notanda hic obiter Jansenii contradictio, qui Lib. 9. de Gratia cap. 2. asserit,

ferit, unam ab Augustino completam seu adæquatam prædestinationem cognitam fuisse; cap. verò 24. declarat S. Doctor de prædest. ad gloriam præcisè controversiam non habuisse cum Pelagianis. De utraque igitur prædestinationis parte, gratia scilicet & gloria, hìc instituenda disputatio.

Utrum dentur aliquæ causæ prædestinationis ad gratiam.

Nulla hìc inter Orthodoxos dissensio: omnes uno suffragio profitentur, prædestinationem ad gratiam omnino gratuitam esse. Atque hoc ipsum est capitale dogma fidei, in cujus defensione per annos viginti tam strenuè ac feliciter incubuit S. Augustinus contra Pelagianos & Semipelagianos.

Porro hoc tantum interest inter gratiam & prædestinationem, ait S. Augustinus Lib. de prædest. SS. cap. 10. num. 19. quòd prædestinatio est gratiæ præparatio: gratia verò est ipsa donatio. Seu, ut ait paulò post, Prædestinatio Dei, gratiæ est præparatio, gratia verò est ipsius prædestinationis effectus. Tom. 10. p. 803. D. Ibidem F.

Hanc Ecclesiæ fidem oppugnare Origenes, Pelagiani ac Semipelagiani.

Origenes putavit animas ante mundum conditas fuisse, atque pro bonis vel malis earum operibus ad corpora detrusas, prædestinari vel reprobari.

Pelagiani initio, rejecta omni penitus gratia distincta à libero arbitrio, prædestinationem ad gloriam ex prævisis bonis naturæ operibus fieri affirmarunt. Deinde cùm inter disputandum eò adducti fuissent à S. Augustino, ut aliquam admitterent gratiam, eam ad facilius, non verò ad simpliciter benè agendum necessariam dixerunt: ita tamen ut ejus præparatio seu destinatio à Deo fieret ex prævisis liberi arbitrii meritis. Denique cùm & bona ipsa opera ex gratia esse fateri compulsi fuissent, Julianus Pelagianus ad meritum bonæ cujusdam voluntatis confugit, voluitque gratiam à Deo præparari, & dari, non quidem propter meritum bonorum operum liberi arbitrii, sed propter meritum bonæ voluntatis.

Semipelagiani tandem Pelagianorum doctrinam utcumque mitigantes docuerunt, prædestinationem ad primam gratiam fieri, non quidem ob prævisa merita liberi arbitrii, ut volebat Pelagius; neque ob bonam voluntatem prævisam, ut placebat Juliano, sed propter pium quemdam ac naturalem ad credendum affectum, seu quoddam initium fidei, quod quidem illi inter opera bona non computabant; illo tamen tamquam causa & motivo Deum excitari affirmabant, ut gratiam fidei illis conferret, quos noverat ad illam recipiendam benè affectos fore. Cùm verò premerentur illi exemplo infantium, qui absque ullis meritis ex hac vita vel cum Baptismo vel sine Baptismo rapiuntur, damnandi vel salvandi: recurrebant illi ad merita, non quæ futura erant, sed quæ futura fuisset, si diutius illi vixissent.

Observate hìc I. gratiam vel esse actuale, primam aut secundam, seu augmentum gratiæ, vel habituale seu sanctificantem.

Observate II. meritum duplex distingui: unum de congruo seu ex decentia, congruitate & indulgentia; alterum de condigno, seu ex justitia & perfecta proportionem operis meritorii ad mercedem.

Observate III. Non uno modo fingi posse aliquid esse causam gratiæ. 1. Si prævisio futuri consensus sub conditione gratiæ conferendæ, sit Deo certa ratio & motivum illius conferendæ. 2. Si aliqua sit ex parte voluntatis dispositio naturalis saltem remota, imperfecta & inchoata.

choata, cujus intuitu Deus facienti quod in se est viribus naturæ, gratiam non deneget. 3. Si ipsa non resistantia gratiæ, quæ prævidetur futura, possit etiam Deum certò movere & determinare ad gratiam illam conferendam.

Observate IV. finalem in gratia perseverantiam activam esse vel passivam: activa dicitur continuatio in gratia & bonis operibus usque ad mortem; passiva, unio gratiæ sanctificantis in homine justo cum morte. Cum verò totum istud argumentum ex professò à Theologis tractari soleat ubi disputant de gratia, plenam & accuratam illius disquisitionem in hunc locum remittimus: nobis hic sufficiet summam ac strictim dogma Catholicum nonnullis Conclusionibus exposuisse.

PRIMA CONCLUSIO.

Falsa & erronea est animarum præexistentia, quam aliquando finxit Origenes; neque causa prædestinationis aut reprobationis refundi potest in bona vel mala opera quæ animæ fecerunt, antequam ad corpora detruderentur.

Probatur prima pars ex Synodo sexta act. 10. & Concilio Lateranensi sub Leone X. ubi definitur, animam verè esse corporis formam, quæ ante ipsum producta non fuit. Et verò constat ex historia Geneseos, Deum, postquam Adamo corpus ex limo terræ formavit, statim inspirasse spiraculum vitæ; nec ullibi legimus istam animarum præexistentiam ac præviam creationem, de qua Origenes.

Probatur 2. pars ex Apostolo Rom. 9. v. 11. de Jacob & Esau dicitur: *Cum nondum nati fuissent aut aliquid boni egissent aut mali Jacob dilexi, Esau autem odio habui.* Et cap. 11. v. 32. *Concluserit Deus omnia in incredulitate, ut omnium misereatur.* O altitudo divitiarum sapientiæ, & scientiæ Dei! Porro frustra esset hæc Apostoli exclamatio, si prædestinationis aut reprobationis causa repeteretur ex operibus, quæ animæ fecissent priusquam corporibus infunderentur.

Tom. 4. p. 79. & seq.
Tom. 5. Concl. p. 639. & seq.

Hunc Origenis errorem refellunt S. Cyrillus Alexandrinus Lib. 1. in Joan. cap. 9. & Justinianus Imperator prolixo Tractatu ad Mennam Patriarcham Constantinopolitanum, qui extat in Appendice ad quintam Synodum.

SECUNDA CONCLUSIO.

Prædestinatio ad primam gratiam purè gratuita est, cujus nulla datur ex parte prædestinati causa.

Probatur apertissimis Scripturæ testimoniis.

Joan. 15. v. 5. *Sine me nihil potestis facere.* Et cap. 6. v. 44. *Nemo potest venire ad me, nisi Pater qui misit me, traxerit eum.* Et cap. 15. v. 16. *Non vos me elegistis, sed ego elegi vos.*

Rom. 11. v. 6. *Si autem gratia, jam non ex operibus; alioquin gratia non est gratia.* Et v. 35. *Quis prior dedit illi, & retribuetur illi?*

Tom. 10. pag. 793. E. F.

I. Cor. 4. v. 7. *Quis te discernit? Quid habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis?* Quo testimonio maximè se convictum fuisse, fidem esse donum Dei, testatur S. Aug. Lib. de prædest. SS. c. 3.

2. Cor. 3.

2. Cor. 3. v. 5. Non quòd sufficientes simus cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est.

Denique Ephes. 2. v. 8. Gratia salvati estis per fidem, & hoc non ex vobis, Dei enim donum est: non ex operibus, ne quis gloriatur. Ipsius enim sumus factura, creati in Christo Jesu in operibus bonis, quæ præparavit Deus ut in illis ambulemus.

Constantem hanc & perpetuam Ecclesiæ fidem adversus Pelagianos ac Semipelagianos definire Concilia: SS. Patres, tum Græci, tum Latini, constanter propugnarunt. Unde confidenter S. Augustinus adversus Julianum disputans Lib. 1. contra ipsum cap. 4. dicebat: *Non est cur provoces ad Orientis Antistites; quia & ipsi utique Christiani sunt, & utriusque partis fides ista una est; quia & fides ista Christiana est.* Et lib. 2. c. ult. loquens de communi fide Christianorum. *Quod invenerunt, inquit, tenuerunt, quod didicerunt, docuerunt, quod à Patribus acceperunt, hoc filiis tradiderunt. Nondum vobiscum apud istos Judices aliquid agebamus, & apud eos acta est causa nostra. Nec nos nec vos eis noti fueramus, & eorum latas pro nobis contra vos sententias recitamus; Nondum vobiscum certabamus, & eis pronuntiantibus vincimus.*

Ibidem p. 504. G.

Ibidem p. 549. E.

Concors igitur hic est utriusque Ecclesiæ Græcæ & Latinæ doctrina. Quòd si nonnulli ex Græcis ante exortam Pelagianam & Semipelagianam hæresim non ita castigatè & accuratè locuti videantur, benignè interpretandi sunt: simile quid in aliis fidei nostræ mysteriis Trinitatis & Incarnationis contigisse nemo nescit. Securius loquebantur, quando nullus aderat hostis; at subinde cognitis ac repressis Novatorum cavillationibus, argutiis, sophismatibus, longè cautiores in verbis fuere & castigatiores. Ita Doctores illos excusat S. Augustinus Lib. de prædest. SS. cap. 14. num. 27. *Quid opus est, inquiebat, ut eorum scrutemur opuscula, qui priusquam ista hæresis oriretur, non habuerunt necessitatem in hac difficili ad solvendum questione versari? quod procul dubio facerent, si respondere talibus cogerentur. Unde factum est, ut de gratia Dei quid sentirent, breviter quibusdam scriptorum suorum locis & transeunter attingerent: immorarentur verò in eis, quæ adversus inimicos Ecclesiæ disputabant.*

Ibidem p. 808. D.

Plura hanc in rem hic non referemus, quibus suus erit in Tractatu de Gratia amplior dicendi locus.

Hinc inferes

I. Prævisum voluntatis consensum futurum etiam sub conditione gratiæ, Deo causam & motivum non esse gratiæ illius conferendæ. Patet manifestè exemplo Tyrionum & Synodiorum, quorum futura conversio à Christo prænuntiata fuit, si ejus miracula vidissent, quæ tamen non viderunt: quo exemplo Semipelagianos premebat S. Augustinus.

II. Gratiam non concedi ex aliqua saltem inchoata & remota bona voluntatis dispositione: omnis enim ad supernaturalem gratiam dispositio debet esse à gratia; aliàs homo seipsum discernere posset: tum quia etiam iis conceditur à Deo gratia, in quibus nulla est prorsus dispositio, imò qui longissimè à Deo distant & alieni sunt. Isaias 65. v. 1. & Rom. 10. v. 20. *Inventus sum à non quærentibus me: palam apparui iis, qui me non interrogabant. Et Act. 9. v. 4. & 5. Saule, Saule, quid me persequeris? durum est tibi contra stimulum calcitrare.*

III. Ipsam etiam non resistantiam gratiæ prævisam, causam non esse gratiæ. Patet eodem mox adducto exemplo Tyrionum ac Sydoniorum, qui

qui nullum obstaculum aut impedimentum gratiæ opposituri prævidebantur; quibus tamen gratia conversionis denegata fuit.

TERTIA CONCLUSIO.

Primam efficacem gratiam qua in Christum creditur, nonnullis etiam non orantibus, (& consequenter sine ullo merito de congruo) Deus præparavit: aliis verò orantibus, nec sine aliquo merito de congruo; nemini autem ex merito de condigno eam destinavit. Argumentum verò gratiæ, ut & ipsam gloriam, homo iustus de condigno mereri potest.

Prima pars ostenditur ex Scripturis. Rom. 10. v. 20. ex Isaia dicitur: *Inventus sum à non quærentibus me: palam apparui iis qui me non interrogabant*. Matthæus sedens ad telonium, lucro & avaritiæ totus inhians ac deditus, ad fidem Christi & Apostolatum subito adducitur. Matth. 9. Lucæ 19. Simile quid narratur de Zachæo Publicanorum principe. Et Act. 9. Saulus adhuc spirans minarum & cædis in Discipulos Christi, repente ad fidem Christi conversus est. Quem S. August. Lib. de grat. & libero arbitrio cap. 6. ait, *non solum sine ullis meritis bonis, sed etiam cum multis meritis malis gratiam Dei consecutum fuisse*.

Secunda pars, primam scilicet gratiam efficacem aliquibus orantibus, adeoque ex aliquo merito de congruo, à Deo præparari & concedi, patet exemplis quæ Scriptura suppeditat: Cornelii Centurionis Act. 10. Et Lydiæ purpurariæ mulieris religiosæ, ibid. cap. 16. cujus Deus cor aperuit ut intenderet iis quæ dicebantur à Paulo. Porro & Cornelius & Lydia non sine aliqua fide, ac consequenter non sine gratia orabant bonisque operibus sese exercebant.

Tertia pars, illam scilicet gratiam primam efficacem ad credendum non dari ex merito de condigno, manifesta est: quia fides in Christum præire debet merito de condigno; igitur non potest esse illius effectus. Ratio est, quia meritum de condigno supponit gratiam justificantem: sed ante fidem in Christum non potest esse gratia justificans; ergo ante illam fidem non potest dari meritum de condigno.

Quarta pars Conclusionis, nempe hominem iustum posse mereri & augmentum gratiæ & ipsam gloriam, certa est: *Charitas enim meretur augeri*, ait S. Augustinus, *ut aucta mereatur perfici*. Hinc est quòd gloria corona iustitiæ appellatur ab Apostolo 1. ad Timoth. 4. v. 8. Ratio est, quia inter gratiam sanctificantem & augmentum gratiæ ac ipsammet gloriam, est æqualitatis ac iustitiæ proportio.

QUARTA CONCLUSIO.

Perseverantia finalis passivè sumpta, pro unione scilicet mortis cum gratia sanctificante in homine iusto, magnum est ac singulare Dei donum, quod etiam non orantibus Deus pro suo beneplacito interdum concedit. Illud nihilominus homo iustus mereri potest, si non de condigno, saltem de congruo. Perseverantia verò activè sumpta pro continuatione in bonis operibus usque in finem, pariter Dei donum est, sed quod Deus orantibus, & facientibus quod in se est per auxilium gratiæ, largitur.

De illa duplici perseverantia, seu duplici perseverandi modo apertè loqui videtur S. Augustinus Lib. de correptione & gratia cap. 8. num. 19. De his differimus, ait sanctus Doctor, qui perseverantiam bonitatis non habent, sed ex Tom. 10. p. 760. C. bono in malum deficiente bona voluntate moriuntur. Respondeant, si possunt, cur illos Deus, cum fideliter & piè viverent, non tunc de vitæ hujus periculis rapuit, ne malitia mutaret intellectum eorum Utrum hoc in potestate non habuit, an eorum mala futura nescivit? Nempe nihil horum nisi perversissimè atque insanissimè dicitur Sicut ergo coguntur fateri, donum Dei esse ut finiat homo ibid. E. vitam istam, antequam ex bono mutetur in malum; cur autem aliis donetur, aliis non donetur, ignorant. En certè perseverantia, ut vocant, passiva. Ita, pergit S. Aug. donum Dei esse in bono perseverantiam, secundum Scripturas fatean- Ibidem. tur nobiscum; & cur aliis detur, aliis non detur, sine murmure adversus Deum dignentur ignorare nobiscum. En altera perseverantia quæ activa dicitur, quam à priori distinguit Augustinus. Nisi dixeris, quod esset absurdum, idem omnino intra paucas lineas & quidem superflue S. Doctor repetiisse.

Semipelagiani æquivocatione nominis perseverantiæ decepti, nec satis inter utrumque perseverantiæ modum distinguentes, lapsi sunt in errorem tum juris tum facti.

Error juris in eo erat, quòd existimarent perseverantiam in accepta justitia à solo esse libero arbitrio, non à speciali Dei gratia. Ita refert S. Hilarius in Epistola ad S. August. num. 4. Quod dicit Sanctitas tua, in- Inter August. quit, neminem perseverare, nisi perseverandi virtute percepta, hætenus accipiunt, Tom. 2. p. ut quibus datur, inertī licet, præcedenti tamen proprio arbitrio tribuatur: quod 827. A. ad hoc liberum asserunt, ut velit, vel nolit admittere medicinam.

Errorem hunc totis viribus impugnat S. August. Lib. de corrept. & gratia, & ostendit perseverantiam esse à gratia Dei, non à solo libero Tom. 10. p. nostro arbitrio. Negare non possumus, ait cap. 6. num. 10. etiam perseve- 755. A. rantiam in bono proficientem usque in finem, magnum esse Dei munus: nec esse nisi ab illo, de quo scriptum est, Omne datum optimum & omne donum perfectum desursum est, descendens à Patre luminum.

Error facti in eo versabatur, quòd S. August. mentem ac doctrinam non satis intelligerent. Turbati scilicet illi fuerant eo quòd docuisset Augustinus, eos qui perseverantiam non acceperant, perseverare non posse; qui verò acceperant, ab illa contumaciter excidere non posse: quod quidem putabant dictum de activa in bono perseverantia, quam fingeant ab Aug. admitti velut habitum quemdam fixum & in hærentem, seu, ut loquuntur apud S. Hilarium, tamquam virtutem quamdam quæ ad perseverandum necessario applicat ac determinat. At in eo laborabant illi errore facti: de illa quippe activa perseverantia cap. 7. n. 11. citati Lib. de corrept. & gratia ait: Ibidem p. Homo, in eo quod audieras & tenueras, in eo perseverares si velles. Cum igitur 756. E. idem S. Doctor loquens de perseverantia, Lib. de dono persev. c. 6. n. 10. ait: Ibidem p. Hoc donum suppliciter emereri potest: sed cum datum fuerit, amitti contumaciter 826. G. non potest, & similia, quæ Semipelagiani objiciebant, evidens est S. Augustinum non loqui de perseverantia activa sed passiva; seu de unione mortis cum gratia sanctificante in homine justo, quæ non aliam necessitatem importat, quàm extrinsecam & consequentem, per quam necesse est id esse, quod re vera est. Ex ignorantia igitur hujusce distinctionis, paulò obscurior evasit disputatio Semipelagianorum cum Augustino. Audiatur sanctus Ibidem D. ille Doctor Lib. de dono persev. c. 6. Nolunt, inquit, ut scribitis, isti fratres, E. ita hanc

ita hanc perseverantiam prædicari, ut non vel suppliciter emereri, vel amitticon-
tumaciter possit. Ubi quid dicant, parum diligenter attendunt. De illa enim per-
severantia loquimur, qua perseveratur usque in finem: quæ si data est, perseve-
ratum est usque in finem, si autem non est perseveratum usque in finem, non est
data.... Dicimus quippe castum quem novimus castum, siue sit siue non sit in ea-
dem castitate mansurus; & si quid aliud divini muneris habeat, quod teneri &
amitti potest, dicimus eum habere quamdiucumque habet; & si amiserit, dicimus
habuisse: perseverantiam verò usque in finem, quoniam non habet quisquam, nisi
qui perseverat usque in finem, multi eam possunt habere, nullus amittere. Neque
enim metuendum est, ne forte cum perseveraverit homo usque in finem, aliqua
in eo mala voluntas oriatur, ne perseveret usque in finem. Hoc ergo donum Dei
suppliciter emereri potest: sed cum datum fuerit, amitti contumaciter non potest.
His verbis manifestè describit Augustinus perseverantiam finalem passi-
vam, de qua potissimum concertatio ipsi erat cum Semipelagianis.

Hæc observasse prius necesse fuit ad statum quæstionis dilucidè intel-
ligendum: nunc ad probationem Conclusionis.

Primam partem, nempe finalem perseverantiam passivè sumptam ma-
gnum esse ac singulare Dei donum, declarat ac demonstrat S. Doctor
Lib. de corrept. & gratia cap. 6. hic citato, & toto Lib. de dono per-
severantiæ; de quo dono Conc. Trid. Sess. 6. Can. 16. & cap. 13. ait. Quod
Tom. 14. donum aliunde haberi non potest, nisi ab eo qui potens est eum qui stat statue-
Concl. p. re, ut perseveranter stet; & eum qui cadit restituere. Et certè insigne est
762. B. beneficium divinæ providentiæ ac misericordiæ, iustum ex hac vita tunc
evocare, cum iustus est: de quo dicitur Sapient. 4. v. 11. Raptus est ne
malitia mutaret intellectum ejus, aut ne fictio deciperet animam illius.

Hoc verò singulare donum etiam non orantibus interdum à Deo con-
cedi, probat exemplum illorum infantium, qui statim à suscepta ba-
ptismatis gratia moriuntur: idem dicendum de adulto, qui in ipso ju-
stificationis momento subita morte corripitur, antequam donum illud
orationibus impetrare à Deo potuerit.

Donum illud de condigno mereri non possumus, quod ab una Dei volun-
tate pendet; atque in eo stat discrimen perseverantiæ finalis, à vita æterna
seu gloria quam possumus ac debemus promereri: quia Deus fidem suam
obligavit, ut omnibus iustis perseverantibus gloriam titulo justitiæ retribuere-
ret; at non ita promisit daturum se omnibus iustis finalem perseverantiam.

Illud tamen donum orationibus ac piis operibus iusti de congruo mereri
possunt: suppliciter emereri potest, ait S. Augustinus. Et certè cum Deus ne-
minem prius deferat, quàm ab ipso desertus fuerit; fides docet, homini
iusto non deesse gratiam, per quam Dei mandata observare possit, quæ si
usque ad finem constanter ac perseveranter observaverit, salvus erit.

Secunda pars etiam manifesta est. Activa quippe in bono perseverantia
seu continuatio, sine gratia Dei haberi non potest: gratia enim Dei, ut ex
professo probat S. Augustinus contra Semipelagianos, necessaria est, non
tantum ad omne opus bonum incipiendum & perficiendum, quod fate-
bantur illi, sed etiam ad initium fidei ac perseverantiam.

Hanc nihilominus perseverantiam posse homines suis orationibus ac piis
Tom. 10. p. operibus à Deo impetrare inculcat S. August. Lib. de dono persev. c. 16.
842. G. Cum constet, inquit, alia Deum danda etiam non orantibus, sicut initium fidei;
Ibidem p. alia non nisi orantibus præparasse, sicut usque in finem perseverantiam. Et cap. 22.
855. B.

Vos etiam ipsam obediendi perseverantiam à Patre luminum, à quo descendit omne datum optimum & omne donum perfectum, sperare debetis, & quotidianis orationibus poscere; atque hoc faciendo confidere, non vos esse à prædestinatione populi ejus alienos; quia etiam hoc ut faciatis, ipse largitur. Eò etiam tendit quod ait cap. 7. Lib. de corrept. & gratia: Homo, in eo quod audieras & tenueras, perseverares si velles. At non potest velle sine gratia. Ibidem p. 756. E.

Nihilominus simpliciter & absolute perseverantiam finalem magnum Dei donum esse declarat Conc. Trid. & quidem meritò: tum quia, ut jam diximus, singularis est Dei benignitas ac misericordia, quòd hominem ex hac vita tunc rapiat cum justus est: tum quia in multis quotidie offendimus omnes, ac tam frequentes sunt prolapsiones ac negligentiae nostrae, ut pro speciali Dei beneficio haberi debeat, quòd his non obstantibus, gratiam conferre dignetur, per quam perseverare in bono usque in finem valeamus. Quapropter Conc. Trid. sess. 6. cap. 13. Tom. 14. Concl. p. 762. B. C. justos admonet, ut cum timore ac tremore salutem suam operentur in laboribus, in vigiliis, in eleemosynis, in orationibus & oblationibus, in jeuniis & castitate. Formidare enim debent, scientes quòd in spem gloriae, & nondum in gloria renati sunt, de pugna quæ superest cum carne, cum mundo, cum diabolo, in qua victores esse non possunt, nisi cum Dei gratia, Apostolo obtemperent dicenti: Debitorum sumus non carni, ut secundum carnem vivamus. Si enim secundum carnem vixeritis, moriemini: si autem spiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis.

Utrum dentur aliquæ causæ prædestinationis ad gloriam: seu utrum prædestinatio ad gloriam fiat ex prævisione meritorum gratiæ.

Status quæstionis ac variae sententiæ exponuntur.

Prædestinatio ad gloriam considerari potest vel in ordine intensionis, vel in ordine executionis; hoc est: vel ex parte Dei æterni suo consilio ac decreto nonnullos ad gratiam & gloriam destinantis, vel in tempore decretum illud suum exequentis. Non hic quæstio movetur de ordine executionis. Omnes enim Theologi fatentur, in tempore seu in executione, merita gloriae præire debere; quia hæc merces est ac corona, quæ non nisi legitime certantibus titulo justitiæ debita rependitur. De solo igitur ordine intensionis hic controversatur: utrum scilicet Deus efficaciter & absolute, prius, non quidem tempore, sed ordine causalitatis, prædestinatis decernat gloriam, quam gratiam; aut vice versa prius gratiam, quam gloriam; aut saltem utramque simul & eodem rationis instanti, ita ut unicum sit decretum quo Deus gratuito gloriam & gratiam nonnullis simul destinet, ac præparet.

Duplex generatim circa celebrem istam controversiam systema proponitur: quodlibet verò suos habet in Schola non infimæ notæ patronos ac defensores Theologos.

Primum systema eorum est qui existimant Deum, post Adami lapsum, (in quo omnes peccaverunt) certum quendam electorum numerum ex communi ac perdita corruptionis massa gratuito discrevisse, eosque efficaciter & absolute ad gloriam, & ad efficacia illius assequendæ media prædestinasse. Cæteros verò in communi massa perditionis derelictos, negativè saltem reprobasse seu exclusisse à gloria, quibus proinde non nisi communia gratiæ subsidia ex voluntate sua generali & antecedente dispensat, cum quibus certò

certò prænovit, eos ad salutem numquam esse perventuros: unde & propter originale (si remissum non fuerit) & propter actualia peccata illos positivè reprobant, æternisque suppliciis puniendos decernit.

Qui systema istud sequuntur, in nonnullis capitibus inter se discordant ac dissentiunt.

Janseniani, facta distinctione utriusque naturæ status, innocentis scilicet & lapsæ, naturæ innocenti concessam fatentur gratiam, non modo verè sufficientem, sed etiam versatilem ac libero voluntatis arbitrio permissam, atque Angelos ex prævisis eorum meritis prædestinatos fuisse. Uno verbo, Molinae systema circa gratiam & prædestinationem à quo tantopere illi abhorrent, tenentur admittere in statu naturæ integræ ac innocentis. Quantum verò ad præsentem collapsæ naturæ statum, hæc in præsentī causa docent. 1. voluntatem illam Dei generalem & antecedentem salvandi omnes esse dumtaxat signi, non beneplaciti: metaphoricam, non veram ac propriam; originali peccato anteriorem, non posteriorem; denique eam propriè pertinere ad statum naturæ innocentis, non lapsæ, *atque in sola mentis præcisione jam consistere*. 2. gratias quæ virtute illius voluntatis conceduntur, nomine tantum, non re sufficientes esse, quæ satis virium non habent, ut oppositam concupiscentiam ardentiorē ac superiorem relativè debellare possint ac superare. 3. peccatum originale etiam per baptismum remissum primam esse causam reprobationis, qua Deus ductus fuit ut gratias abundantiores & efficaciores denegaret. 4. prædestinationem gratuitam etiam ad gloriam, ad fidei dogma pertinere, quia pars est adæquatæ prædestinationis, quæ fidei nostræ caput est. Addit Estius in 1. dist. 41. parag. 4. in fine, ante annos 250. tres articulos à Schola Parisiensi ea de causa proscriptos fuisse, quod prædestinationem ex prævisis meritis fieri affirmarent.

Thomistæ, qui contendunt prædestinationem ad gloriam etiam in mente Dei, seu in ordine intentionis omnino gratuitam esse, & ante prævisa merita gratiæ, à Jansenianis in istis capitibus vulgò dissentiunt. 1. gratiam per se efficacem ac physicè præmoventem in omni naturæ conditione seu statu etiam integræ & innocentis, planè necessariam agnoscunt. 2. voluntatem Dei antecedentem pro salute omnium ajunt veram esse, sinceram & beneplaciti, non meri signi. 3. gratiam sufficientem verè ac propriè loquendo sufficientem esse, atque veram & expeditam conferre etiam relativè ad opus bonum facultatem. 4. virtutem & efficaciam gratiæ absolutam esse, non relativam & per gradus. 5. denique, peccatum originale dimissum, propriè causam non esse cur adulti reprobentur.

Alterum systema illorum est, qui æstimant absolutam prædestinationem ad gloriam, fieri ex præsupposita meritorum gratiæ prævisione. Deus scilicet, inquiunt, supposito peccato originali, voluntate antecedente vera atque sincera, sed conditionata, vult omnes homines salvos fieri, omnibusque consequenter præparat, dat vel offert gratiæ subsidia, quibus ad salutem, si voluerint, pervenire possint. Nonnullis equidem ex prædilectione ac gratuita benignitate efficaciora concedit; (sive illa efficaciora sint ratione doni dumtaxat; quia congrua, & opportunè circumstantiis attemperata, sive ratione auxilii, eò quod majori virtute interna polleant) attamen quia hujuscemodi auxilia, quæcumque tandem supponatur eorum vis & efficacia, ejus naturæ sunt, ut voluntas ipsis semper dissentire possit, si voluerit; idcirco contendunt hujus systematis patroni, Deum non prius effica-

efficaciter & absolute ad gloriam quemquam destinare, quam præviderit eum gratiæ certò consensurum: neque positivè quemquam à gloria excludendum seu reprobandum, æternisque suppliciis addicendum decrevisse, quam post prævisam illius finalem in peccato impœnitentiam.

Inter illos autem qui stant pro gratuita ad gloriam prædestinatione, etiam ante prævisa merita gratiæ, nonnulli, ut Bellarminus, Suarez &c. Usus scientiæ mediæ seu conditionatorum admittunt. Observatum jam superius fuit, in systemate scientiæ mediæ ex æquo defendi posse prædestinationem ad gloriam sive ante, sive post prævisa merita gratiæ. Postquam enim, nostro concipiendi modo, Deus per scientiam illam novit quid factururus homo sit, si hac vel illa gratia, in his vel illis circumstantiis præveniatur, an salvandus ille sit, vel non salvandus; perinde omnino esse videtur, quòd Deus homini illi prius efficaciter & absolute gloriam decernat, quam gratiam; vel gratiam, prius quam gloriam. Primam partem sequuntur Suarez & Bellarminus, alteram verò Lessius & alii, qui ex illo decreto Dei absoluto & antecedente dandi prius gloriam, quam gratiam, etiam supposito usu scientiæ mediæ, contendunt nihil homines juvari ad animarum solatium, pacem ac tranquillitatem: imò eos necessitate adigi, ut non possint excidere ab eo quod Deus absolute decrevit; aut consequi, quod ipse decernere noluit.

Alii, ait Lessius præfatione in disputationem de prædestinatione, confugiunt ad præsidium scientiæ conditionatæ, sed etiam ex hac parum vel nihil solatii; hæc enim ad nihil aliud servit, quam ut Deus summa facilitate sua decreta possit exequi, non ut nos debeamus esse solliciti, aut possimus excidere ab eo quod ille nobis decreverit, aut consequi, quod ipse nobis decernere noluit. Hæc igitur & similia remedia cum non sufficiant, ea ratio prædestinationis statuenda, quæ solidum menti solatium adferat, quæ studium bonorum operum, sæculi contemptum, & Christianæ perfectionis amorem excitet. P. 542.

Verùm Lessii de prædestinatione sententia paulò laxior aliis videtur: ea verò quam Suarez & Bellarm. tuentur, non iis incommodis esse obnoxia, quæ objicit Lessius. Nihil etenim, inquiunt, pro libertate hominis ex illo decreto tametsi absoluto timeri debet, quòd præsupponit prævisum à Deo futurum sub conditione liberum divinæ gratiæ moventi & excitanti voluntatis consensum: unde necessitas quæ ex tali decreto sequitur, hypothetica dumtaxat est ac consequens, non absoluta & antecedens.

Præsentis controversiæ quæ tota Scholastica est, nodum ac difficultatem effugere videntur, qui cum Gregorio de Valentia volunt prædestinationem eodem instanti rationis fieri & ad gloriam & ad gratiam: namque nostro concipiendi modo, inter finem & media, inter præmium ac merita, quidam est ordo prioritatis. Disp. 1.
q. 23. de
prædest.
p. 4.

Disputant etiam hæc Scholæ Magistri de mente ac sententia S. Aug. Sunt qui cum Petavio & Maldonato candidè fatentur S. Doctorem admisisse prædestinationem ad gloriam omnino gratuitam esse, & ante merita gratiæ prævisa: verùm hac in parte eum deferendum esse sentiunt. Alii verò contendunt S. Aug. de una disputasse prædestinatione ad gratiam adversus Pelagianos & Semipelagianos, non autem de prædestinatione ad gloriam, nisi saltem obiter, & quasi aliud agendo; ac religioni ducerent ab ejus sententia vel tantillum discedere. His præmissis sit

C O N C L U S I O.

Efficax & absoluta prædestinatio ad gloriam à Deo est post prævisa merita gratiæ.

P R I M A P R O B A T I O.

Ex Scripturis.

1. Matth. 25. v. 34. *Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi: esurivi enim, & dedistis mihi manducare: sitivi, & dedistis mihi bibere.* Ad reprobos verò v. 41. dicitur; *Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis ejus.* Hoc in loco non tantum agitur de actuali retributione gloriæ pro electis, & supplicii pro reprobis, propter bona vel mala eorum opera, sed etiam de præparatione seu destinatione æterna in mente Dei. *Possidete paratum vobis regnum.* Quid est autem *paratum*? nisi ab æterno destinatum. Quare verò destinatum? propter prævisa quæ futura erant eorum opera misericordiæ. Istud importare videtur particula causalis, *enim: Esurivi enim & dedistis mihi manducare.* Et verò eodem modo paratum dicitur regnum electis propter bona, quo paratum est reprobis supplicium propter mala illorum opera. At quis dixerit præparatum in mente Dei seu destinatione reprobis supplicium ante prævisa mala eorum opera seu demerita? Ergo similiter electis præparatum non est regnum ante, sed post prævisa bona illorum opera ex beneficio gratiæ elicita.

Confirmatur 1. Aliis Scripturæ testimoniis, in quibus verbum, *præparo*, idem significat, ac in mente seu intentione ac decreto Dei prædestino. Rom. 9. v. 22. & 23. *Sustinuit in multa patientia vasa iræ apta in interitum, ut ostenderet divitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ, quæ præparavit in gloriam.* Et 1. Corint. 2. ver. 9. *Oculus non vidit, nec auris audivit, quæ præparavit Deus iis qui diligunt illum.* In his certè locis verbum, *præparo*, idem prorsus significat, ac destino. Quibus autem Deus immensa illa & ineffabilia bona præparat seu destinat? *Iis qui diligunt illum.*

Confirmatur 2. Ex ipsa natura mercedis ac coronæ, quæ necessariò merita supponit, sicut supplicium demerita, non tantum in ordine executionis, sed etiam intentionis seu destinationis æternæ.

T. 10. p. 803. D. Confirmatur 3. Quia non aliter Deus ab æterno gloriam electis suis destinavit, quàm re ipsa eam confert in tempore. *Non enim tantum interest inter prædestinationem & gratiam, ait S. Augustin. lib. de prædest. Ss. cap. 10. quod prædestinatio sit gratiæ preparatio, gratia verò sit ipsa donatio.* Unde ergo nulli adulto confert Deus gloriam, nisi propter merita; sic nec ab æterno statuit se ei illam daturum, nisi propter eadem ipsa merita. Omnia namque eo prorsus modo sunt ab æterno à Deo constituta, quo postea eveniunt. An non quædam veluti pugna & contradictio in Deo videretur esse, si vellet gloriam gratis simul destinare, & eam tanquam mercedem ac præmium bonorum operum rependere? Nonne pugnat, rem eandem simul & eodem instanti rationis & ex pura gratia, & ex justitia destinari. Cum igitur certum sit Deum velle adultis dare gloriam tanquam mercedem ac præmium meritorum, non potest simul velle illam dare gratis. Decretum quippe quo Deus intenderet ab æterno con-

conferre gloriam gratis, haud dubie absolutum foret & efficax; ergo vi huiusce decreti gloria gratis concedenda esset, alioquin Deus decerneret, quod non exequeretur; aut exequeretur, quod ab æterno non decrevisset; atque aliud in executione seu opere præstaret, aliud verò in intentione seu prædestinatione decerneret; quæ certè invicem pugnare videntur. Ergo cum in tempore seu executione Deus gloriam adultis concedat propter merita, eandem ab æterno sic concedendam esse destinavit ac decrevit.

II. Matth. 22. Proponitur parabola de invitatis ad nuptias filii Regis; ad quas cum multi venire recusassent, concludit Dominus ver. 14. *Multi sunt vocati, pauci verò electi*. Quare pauci electi? nisi quia pauci voluerunt venire. Si plures venissent, ut poterant, plures fuissent electi; ergo electio illa seu prædestinatio supponit bonam eorum voluntatem, qui per gratiam vocati venire voluerunt.

III. Rom. 8. v. 29. *Quos præscivit & prædestinavit conformes fieri imaginis Filii sui*. Præscientia hic prævia est prædestinationi, *Quos præscivit..... prædestinavit*. Id est, quos præscivit beneficio gratiæ Filio suo conformes futuros, hos & prædestinavit.

IV. 2. Ad Timoth. 2. v. 20. *In magna domo non solum sunt vasa aurea & argentea, sed & lignea, & fictilia; & quædam quidem in honorem, quædam autem in contumeliam*. Si quis ergo emundaverit se ab istis, erit vas in honorem sanctificatum. Eò loci vasa in honorem sunt electi seu prædestinati. Porro electio illa seu prædestinatio supponit in mente ac consilio Dei futuram sanctificationem per gratiam. Si quis emundaverit se.

V. Jacobi 2. v. 5. *Deus elegit pauperes in hoc mundo, divites in fide, & hæredes regni, quod repromisit Deus diligentibus se*. Duo hic observate: primum, regni promissionem fieri, diligentibus Deum, id est bona operantibus; alterum, electionem primò ad fidem fieri, tum ad hæreditatem regni, ut designetur prioritas ordinis meritorum respectu gloriæ.

VI. Denique, 2. Petri 1. v. 10. *Satagite ut per bona opera certam vestram vocationem & electionem faciatis*. Quibus verbis innuere videtur Apostolorum princeps, ante opera bona incertam & quasi suspensam esse nostram electionem, utpote quæ in sola generali & antecedente Dei voluntate pro salute omnium contineatur; quæquidem voluntas etsi absoluta sit ex parte Dei, quia tamen conditionata est ex parte creaturæ, in absolutam prorsus ac simpliciter efficacem transire non potest, nisi post prævisam conditionem impletam, hoc est post prævisa merita bonorum operum gratiæ. Ad hanc dubiam & incertam conditionem oculos convertens Apostolus dicebat 1. Cor. 9. v. 27. *Castigo corpus meum & in servitutem redigo, ne forte cum aliis prædicaverim, ipse reprobus efficiar*. Merito igitur idem Apostolus Rom. 8. v. 17. *Si filii, & hæredes; hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi, si tamen compatimur ut & conglorificemur*.

S E C U N D A P R O B A T I O.

Ex sanctis Patribus, præsertim Augustino.

Sanctus Prosper in Epist. ad S. Aug. versùs finem n. 8. cupit ab eo edoceri cur à sententia suorum prædecessorum circa prædestinationem ad gloriam ex prævisis meritis gratiæ recessisse videatur. *Illud, inquit, qualiter*

Inter diluatur, quæsumus, patienter insipientiam nostram ferendo, demonstres, quod Aug. 1. 2. retractatis priorum de hac re opinionibus, penè omnium par invenitur & una pag. 824. sententia, qua propositum & prædestinationem Dei secundum præscientiam receperunt; ut ob hoc Deus alios vasa honoris, alios contumeliæ fecerit, quia finem E. F. Et 1. 10. uniuscujusque præviderit, & sub ipso gratiæ adjutorio in qua futurus esset voluntate & actione præscierit. p. 783.

Supponit hic S. Prosper tanquam rem certam & exploratam, ante S. Aug. unam ferè omnium Veterum fuisse mentem atque sententiam, prædestinationem hominum fieri ex prævisis meritis gratiæ; quæ quidem prædestinatio de sola gloria intelligi potest. Certum quippe erat S. Prospero, Veteres nusquam agnovisse prædestinationem ad gratiam fieri ex prævisis meritis gratiæ; siquidem notum est, ante gratiam nullum, ne quidem de congruo, in homine meritum posse reperiri: ergo, iudice S. Prospero, omnes ferè Aug. antecessores agnoverunt prædestinari homines ad gloriam ex prævisis eorum futuris per gratiam meritis; à qua sententia videbatur (quamquam falsò) recessisse S. Aug.

Reponunt ad vim argumenti eludendam, S. Prosperum citatis verbis, non suam, sed Semipelagianorum sententiam seu potius querelam ac calumniam referre. Verùm hallucinantur illi: namque ante verba citata, S. Prosper multas retulerat Semipelagianorum querimonias, istam imprimis n. 2. dictæ *Tom. 2. p. 821. A. Epistolæ. Contrarium putant Patrum opinioni & Ecclesiastico sensui, quidquid Augustinus in suis adversus Pelagianos Scriptis, de vocatione electorum secundum Dei propositum disputavit. Ad quid igitur eandem querimoniam rur-* *Tom. 10. p. 779.* sus, in fine suæ Epistolæ S. Prosper repeteret?

Præterea Catholica omnino videtur sententia Veterum, qualis à S. Prospero verbis citatis refertur: ergo planè distincta erat à Semipelagianorum doctrina; ergo suam ipsi doctrinam non exprimunt apud S. Prosperum verbis citatis. Errabant enim illi in eo quod prædestinationem innixam dicerent tanquam in prima radice, in merito cujusdam affectus naturalis ad credendum; seu in fidei initio, quod dicebant esse à nobis sine gratia.

Denique S. Prosperum nomine suo loqui apertè innuunt hæc verba: *Quæsumus, insipientiam nostram ferendo, demonstres.*

Huic verò postulationi, quod diligenter hic observandum, nihil respondit S. Aug. quo silentio declaravit extraneam hanc esse proposito suo questionem; nec sibi cum Pelagianis & Semipelagianis controversiam esse de illa prædestinatione ad gloriam ex prævisis meritis gratiæ, sed tantum de prædestinatione ad gratiam, quam non semel ait ad fidem Ecclesiæ pertinere, à qua proinde nemini fas est recedere; non ita porrò est de aliis questionibus incidentibus quæ ad gratiam pertinent. Hanc questionum distinctionem apprimè notavit Cœlestinus S. Pontifex in Epist. ad Galliarum Episcopos. *Tom. 2. Conc. p. 1617. E. Profundiores verò, inquit, ac difficiliore partes incurrentium questionum, quas latius pertractarunt qui hæreticis resisterunt, sicut non audemus contemnere, ita non necesse habemus adstruere: quia ad confitendum gratiam Dei, cujus operi ac dignationi nihil penitus subtrahendum est, satis sufficere credimus, quidquid secundum prædictas regulas Apostolicæ Sedis nos scripta docuerunt, ut prorsus non opinemur Catholicum, quod apparuit præfixis sententiis esse contrarium.*

Superest igitur hic demonstrandum, sanctis Patribus, ne ipso quidem excepto S. August. visum fuisse, prædestinationem efficacem hominum ad gloriam à Deo fieri propter prævisa eorum ex gratia Christi merita futura. Ita S. Ambrosius lib. 5. de fide c. 6. ad ista Apostoli verba, *Quos præscivit & præ-*
desti-

destinavit : Non enim, inquit, antè prædestinavit, quàm præsciret : sed quorum T.2. pag. 565. F.
merita præscivit, eorum præmia prædestinavit.

S. Hieronymus Epist. 150. ad Hebidiam cap. 10. Non salvat, inquit, ir- T.4. par. 1. p. 182.
rationabiliter & absque judicii veritate, sed causis præcedentibus : quia alii non su-
sceperunt Filium Dei, alii autem recipere sua sponte voluerunt Ex quo
ostenditur, non Gentes eligi, sed hominum voluntates.

S. Joannes Chrysostomus Hom. 8. in cap. 25. S. Matth. O quantæ glo- P.678.B.
riæ, inquit, quantæ beatitudinis hæc verba sunt ! Nec dicit, Accipite : sed,
Hereditate, quasi propria, quasi paterna, quasi vestra, quæ vobis à principio
debebantur. Nam antequam nati sitis, quia sciebam vos hujusmodi futuros, hæc
vobis à me præparata fuerunt.

Ad hæc & alia hujusmodi benè multa, promptam & paratam semper ha-
bent adversarii communem responsionem, agere scilicet Ss. Patres de exe-
cutione prædestinationis in tempore, non autem de prædestinatione ab æter-
no in mente Dei. At præterquam quòd hujus solutionis absurditas & impli-
cantia ad primam ex Scripturis probationem hic demonstrata fuit, non po-
test, sine manifesta violentia, verbis Ss. Ambrosii & Chrysostomi adaptari.
Hic enim de præparatione, ille verò de præscientia futuræ mercedis con-
sequendæ propter merita prævisa apertissimè loquitur : at præparatio de-
signat prædestinationem in mente Dei, non verò executionem in tempo-
re. Verùm ad ipsum deveniamus S. Aug.

Probatur ex S. Augustino.

Multiplex nobis in rem præsentem argumentum suppeditat eximius
iste Doctor.

Primum ex eo petitur, quòd præscientiam semper præponat prædestinatio-
ni ; aut eam cum illa sic jungat, ut etiam ipsius definitionem ingrediatur ;
imò & ipsa prædestinatio simpliciter præscientia ab ipso denominetur.

Libro de natura & gratia c. 5. loquens de peccatoribus quos Christus
venit salvos facere, ait : Quos præscivit & prædestinavit & vocavit & justi- To. 10. p. 130. A.
ficavit &c. Et lib. de corrept. & grat. cap. 9. Qui verè sunt, inquit, filii,
præsciti & prædestinati sunt.

Lib. de dono persever. cap. 14. Hec, inquit, prædestinatio Sanctorum, ni- Ibid. pag. 761. D.
hil aliud est quàm præscientia & præparatio beneficiorum Dei, quibus certissimè Ibid. pag. 839. G.
liberantur quicumque liberantur. Et c. 17. Hæc Dei dona, si nulla est prædesti-
natio quam defendimus, non præsciuntur à Deo : præsciuntur autem ; hæc est igi- Ibid. pag. 847. D.
tur prædestinatio quam defendimus.

Semipelagiani quos his in locis insequitur ac premit S. Aug. admitte-
bant pariter in prædestinatione præscientiam, sed erroneo sensu ; eam
nempe per quam meritum quoddam naturale gratiæ prævium Deus co-
gnoscebat, ex quo certa lege ac regula movebatur, ut gratiam conce-
deret ; imò & meritum quod nunquam erat futurum, sed quod futurum
fuisset si certa quædam apposita fuisset conditio, quæ tamen nunquam erat
ponenda : è contrà verò S. Aug. præscientiam admittebat, per quam Deus
cognoscit quod ipse facturus erat.

Porrò in locis adductis S. Aug. loquitur vel de prædestinatione ad gloriam,
vel de prædestinatione ad gratiam : si prius, habemus intentum, & ad glo-
riam Deus homines prædestinat ex præscientia futurorum meritorum gratiæ

quam ipse largiturus est: si posterius, dicatur nobis cur præscientia potius prærequiratur ante prædestinationem ad gratiam, quam ad gloriam?

Respondet Jansenius lib. 9. de Gratia Salvatoris c. 7. & ante eum Estius in 1. dist. 41. paragr. 11. S. Aug. loqui de illa præscientia qua novit id quod ipse factururus est; sed huiusmodi præscientia, quæ visionis dicitur, supponit decretum, non illud antecedit, cum sit efficax & absoluta.

Verum observate cum iis Theologis qui usum scientiæ conditionatę admittunt, præscientiam sumi posse, vel pro simplici rei futuræ notitia, vel pro scientia conditionata rei sub conditione futuræ aut non futuræ, vel denique pro scientia rei quæ absolutè futura est. Citatis porrò locis S. August. loquitur de utraque præscientia tum conditionata quæ decretum antecedit, tum absoluta quæ illud sequitur: scientia quippe conditionata versatur circa objectum quod futurum esset, si aliqua poneretur conditio. V. g. prævidit Deus ab æterno Paulum convertendum esse, si tali modo vocatus fuerit, quo re ipsa vocatus est: prævidit pariter Tyrios esse convertendos, si Christi miracula viderint, quæ tamen non viderunt, nec idcirco conversi fuere. Ad istam porrò postremam præscientiam conditionatam rei nunquam futuræ recurrebant Semipelagiani, ut exponerent causam prædestinationis vel reprobationis parvulorum; nempe bona vel mala illorum opera, non quæ futura erant, sed quæ futura fuissent, si vixissent diutius. Ut autem S. Aug. putidum illud figmentum evertat, loquitur de præscientia conditionata rei futuræ; quæ res cum sine decreto Dei non sit absolutè futura, sapius inculcat ac repetit, & quidem appositè contra errorem Semipelagianorum, Deum ea præscire quæ ipse factururus est: verum scientia illa visionis & absoluta supponit præviam scientiam conditionatam, quam Augustinus indigitare videtur, cum scribit lib. 1. ad Simpl. q. 2. Deum eum, quem

Tom. 6. vult salvum facere, sic vocare, quomodo scit ei congruere ut vocantem non re-
p. 95. F. spuat, sed sequatur.

Secundum argumentum colligitur ex illis locis ubi ostendit non aliam ex prædestinatione, quam ex præscientia difficultatem nasci; nec per unam magis quam per aliam, humanam perimi libertatem: quo certè argumento significat prædestinationi præviam esse præscientiam, qua Deus novit quid futurum sit. Ita lib. de dono persever. c. 17. 19. & 21. in fine. *Hæc autem omnia,* inquit, *initium scilicet fidei, & cætera usque in finem dona sua, Deus largiturum se vocatis suis præscivit.* Nimis igitur contentioni est, prædestinationi contradicere, vel de prædestinatione dubitare. Quasi diceret: Cum dixi ista omnia dona prædestinari à Deo, idem est ac si dixissem, ea præsciri à Deo: at nimis contentioni est præscientiæ Dei contradicere, quam omnes fatentur; ergo & prædestinationi. Et c. 22. cum Semipelagiani objicerent, ex prædestinatione ad perseverantiam sine humanis meritis sequi istud populus prædicari posse: *Si qui estis qui obeditis, si prædestinati estis rejiciendi, subtrahentur obediendi vires, ut obedire cessetis.* Respondet sanctus Doctor, hoc idem & contra præscientiam objici posse. Illo modo, inquit, quo id dicendum putant, eadem sententia eisdemque penè verbis etiam de præscientia Dei quam certè negare non possunt, pronuntiari potest, ut dicatur: *Si qui obeditis, si præsciti estis rejiciendi, obedire cessabitis.*

Tom. 10. p. 853. C.
ib. pag. 854. F.
Ibid. p. 855. A.

Tertium argumentum suppeditat sanctus Doctor iis in locis, ubi docet eodem prorsus modo rem prædestinari, quo datur: gloria autem datur propter merita bonorum operum ex gratia; ergo & prædestinatur. Quo argu-
mento

mento suprà nos usi sumus. Ita S. Aug. lib. de dono perseverantiæ cap. 12 ubi probat initium fidei & perseverantiam gratis à Deo prædestinari, quia gratis à Deo datur. Conficitur itaque, ait, gratiam Dei, non secundum merita accipientium dari, sed secundum placitum voluntatis ejus.... Dando enim quibusdam quod non merentur, profectò gratuitam, & per hoc veram suam gratiam esse voluit. Ibid pag. 836. A. B.

Quartum argumentum ex istis sancti Doctoris verbis conficitur, lib. 2. de pecc. mer. & remiss. c. 29. Idem ipse Dominus noster, ait, hanc suam mercedem (scilicet remissionem peccatorum quam acquisivit sanguine suo) nullis generis humani temporibus, ante ultimum futurum Judicium denegavit, quos per certissimam præscientiam, & justissimam beneficentiam secum regnatos in vitam prædestinavit æternam. Duo hic conjungit Augustinus ad rem nostram decretoria: præscientiam, & justissimam beneficentiam secundum quam Deus nonnullos ad vitam æternam prædestinavit. Postremi Editores Operum S. Aug. loco, justissimam, legunt in textu, futuram; quamquam fateantur ipsimet in omnibus editis legi, justissimam.

Quintum argumentum petitur ex Sermone 100. de verbis Evangelii S. Lucæ c. 10. alias Serm. 7. de verbis Domini, ubi ait: Quos voluit Deus hos elegit. Elegit autem, sicut dicit Apostolus, & secundum suam gratiam, & secundum illorum justitiam. Et postea Deum sic loquentem inducit: Ego illos elegi, quia vidi mentes illorum de me præsumentes, non de se. Hoc est, in me sperantes. Porro electio illa non est ad gratiam, quæ nullam in nobis justitiam supponit; ergo est ad gloriam, quæ præsupponit opera justitiæ facta per gratiam. Eodem recidit quod asserit in Ps. 126. ad hæc verba Christi, Non est meum dare vobis: aliis paratum est à Patre meo. Quid est, ait sanctus Doctor, Non est meum dare vobis? Non est meum dare superbis: hoc enim adhuc erant. Sed si vultis illud accipere, nolite esse quod estis. Aliis paratum est: & vos alii estote, & vobis paratum est. Et lib. 1. de Civit. Dei c. 8. Placuit divinæ providentiæ præparare in posterum bona justis, quibus non fruuntur injusti. T. 5. pag. 528. B. Ibid pag. 529. A. Tom. 4. p. 1431. E. Tom 7. p. 8. A.

Sextum argumentum inde petitur, quòd S. Aug. Pelagianis contendentibus prædestinationem ad gloriam fieri ex meritis, assentiri, non recusat, modò agnoscant merita illa per gratiam comparari. Si merita nostra, inquit lib. de Gratia & lib. arb. c. 6. sic intelligerent, ut etiam ipsa dona Dei esse cognoscerent, non esset reprobanda ista sententia. T. 10. p. 725. G.

Postremum denique argumentum colligimus ex lib. 1. ad Simplicianum q. 2. versùs medium n. 6. ubi expendit illud Apostoli Rom. 9. Cum nondum nati fuissent &c. ac querit quomodo eligi potuit Jacob præ Esau, antequam quidquam boni vel mali egissent, quandoquidem omnis electio supponat rationem aliquam præexistentem in electo, per quam differat ab eo qui rejicitur? Sic autem quæstionem solvit S. August. Non ergo secundum electionem propositum Dei manet, sed ex proposito electio: id est, non quia invenit Deus opera bona in hominibus quæ eligat, ideò manet propositum justificationis ipsius: sed quia illud manet ut justificet credentes, ideò invenit opera quæ jam eligat ad regnum Cælorum. Nam nisi esset electio, non essent electi: nec rectè diceretur, Quis accusabit adversus electos Dei? Non tamen electio præcedit justificationem, sed electionem justificatio. Nemo enim eligitur, nisi jam distans ab illo qui rejicitur. Unde quod dictum est, Quia elegit nos Deus ante mundi constitutionem: non video quomodo sit dictum, nisi præscientia. Hic autem quod ait, Non ex operibus, sed ex vocante dictum est ei, Quia major serviet minori: non electione meritorum, quæ post justificationem gratiæ proveniunt, sed liberalitate donorum Dei voluit intelligi,

ne quis de operibus extollatur. Manifestè hic sanctus Doctor distinguit prædestinationem ad gratiam à prædestinatione ad gloriam, in eo quòd prima sit ex liberalitate donorum gratiæ, altera verò ex electione meritòrum quæ post justificationem gratiæ adveniunt.

Istud porro S. Aug. testimonium eò pluris fieri debet, quòd lib. 3. Retractationum hunc Librum recensens, nihil planè ex illa secunda quæstione retractaverit: imò potius tum lib. de prædest. Ss. cap. 4. tum lib. de dono perseverantiæ c. 21. commendat tanquam sanam doctrinam, eam quæ in illa secunda quæstione continetur; ac fatetur doctrinam hanc sibi Deum revelasse, cum scriberet ad Episcopum Simplicianum. Frustra igitur nonnulli cum Bellarmino ad vim hujus testimonii elevandam reponunt, hæc Aug. scripsisse cum adhuc junior esset, & ante exortam heresim Pelagianam. Namque jam Episcopus erat cum Libros scripsit ad Simplicianum an. scilicet 397. Et quadragenariò major: deinde verò senior factus, in postremo suo Retractationum Opere, re adhuc maturius expensa, confirmavit, quæ in dicta secunda quæstione docuerat.

Augustino jungendi sunt fidelissimi Discipuli Prosper, Fulgentius & S. Thomas.

S. Prosper responsione tertia ad Object. Gall. docet non ideò reprobos mala agere, quia non sunt prædestinati, sed ideò non esse prædestinatos, quia tales futuri ex voluntaria prævaricatione præsciti sunt. Et infra: Non relictæ sunt à Deo, ut relinquerent Deum: sed reliquerunt, & relictæ sunt; & ex bono in malum propria voluntate mutati sunt: atque ab hoc licet fuerint renati, fuerint justificati; ab eo tamen qui tales præscivit, non sunt prædestinati. Et in responsione ad Objectionem 12. Non ideò, inquit, vires obedientiæ cuiquam subtrahit, quia eum non prædestinavit; sed ideò eum non prædestinavit, quia recessurum ab ipsa obedientia esse prævidit.

S. Fulgentius lib. 1. ad Monim. cap. 24. Ostensurus, inquit, Deus, quid reddendum præsciverit, & quid donandum; prædestinavit illos ad supplicium, quos à se præscivit voluntatis malæ vitio discessuros; Et prædestinavit ad regnum, quos ad se præscivit misericordiæ prævenientis auxilio redituros, & in se, misericordiæ subsequenti auxilio, esse mansuros.

S. Th. Comment. in Epist. ad Rom. cap. 8. Lectione 6. Circa ordinem præscientiæ & prædestinationis, inquit, dicunt quidam quòd præscientia meritòrum bonorum & malorum est ratio prædestinationis & reprobationis, ut scilicet intelligatur quòd Deus prædestinet aliquos, quia præscivit eos benè operaturos & in Christum credituros Et hoc quidem rationabiliter diceretur, si prædestinatio respiceret tantum gloriam quæ datur meritis: sed sub prædestinatione cadit omne beneficium salutare quod est homini ab æterno divinitus præparatum Unde ponere quòd aliquod meritum ex parte nostræ præsupponatur, cujus præscientia sit ratio prædestinationis, nihil est aliud quàm ponere gratiam dari ex meritis nostris.

Manifestè hic distinguit S. Doctor prædestinationem adequatam ab inadequata, quæ tantum est ad gloriam; & istam ex prævisis bonis operibus fieri, ait rationabiliter dici posse.

Et Comment. in c. 1. Epist. ad Ephes. Lectione 1. Potest, inquit, esse aliquid creatum ratio voluntatis divinæ ex parte voliti, sicut dum vult coronare Petrum quia legitime certavit.

Et in lib. 1. sent. dist. 41. art. 3. ad 5. Dicendum, inquit, quòd in intellectu præ-

prædestinationis includitur voluntas consequens, quæ respicit opera; non quasi causam voluntatis, sed sicut causam meritoriam gloriæ. Tom. 7.
pag. 371.
sol. 1. E.

Denique 1. part. qu. 23. art. 5. in corp. obiter de prædestinatione ad gloriam sic loquitur: *Dicendum est quod effectum prædestinationis considerare possumus dupliciter. Uno modo in particulari, & sic nihil prohibet aliquem effectum prædestinationis esse causam & rationem alterius...* Sicut si dicamus, quod Deus præordinavit se daturum alicui gloriam ex meritis.

T E R T I A P R O B A T I O.

Ex rationibus Theologicis.

Prima ratio ducitur ex conditione præmii, coronæ atque mercedis, sub qua gloria cœlestis non tantum retribuitur in tempore, sed etiam ab æterno præparatur seu prædestinatur: quod enim titulo iustitiæ debetur, non potest nisi motivo iustitiæ, quod in bonis operibus fundatur, destinari. Porro gloriam nobis proponi tanquam præmium ac mercedem, omnes profitentur. 2. ad Timoth. 4. v. 7. *Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi. In reliquo reposita est mihi corona iustitiæ.* Et Matth. 5. v. 12. *Gaudete & exultate, quia merces vestra copiosa est in Cœlis.*

Secunda ratio ducitur ex eo quod inutile planè, imò & contradictionem quamdam involvere videatur decretum Dei efficax & absolutum gratis prædestinandi ad gloriam, quæ nonnisi per merita bonorum operum comparanda est. Huic duplici momento diutius hic non immoramur: quod antea propositum à nobis fuerit & fusiùs expositum.

Tertia ratio est. Deus, ex Apostolo 1. ad Timoth. 2. v. 4. *vult omnes homines salvos fieri & ad agnitionem veritatis venire.* Verum generalis illa & antecedens voluntas stare ac conciliari vix potest cum efficaci & absoluta voluntate salvandi aliquos ante omnem meritorum gratiæ prævisionem: 1. Quia voluntas illa Dei generalis pro salute omnium, est conditionata; si nempe homines gratiæ Dei obtemperare voluerint, & mandata servare: atque in eo omnes homines sunt pares. Discretio igitur & separatio non fit, nisi post prævisum bonum vel malum gratiarum usum. 2. Supposita nonnullorum efficaci & absoluta prædestinatione ad gloriam ante merita, qui non sunt ita prædestinati, negativè saltem sunt rejecti & reprobati: at quomodo coherere potest ac conciliari reprobatio illa negativa nonnullorum, cum voluntate vera & sincera illos salvandi? Namque ejusmodi derelictis & negativè reprobatis, vel Deus auxilia gratiæ sufficientia ad salutem largitur, vel non: si prius, ad quid quæso illa auxilia gratiæ pro assequenda salute à qua jam exclusi sunt, & ad quam pervenire nunquam possunt? si posterius, cuius commodi & utilitatis ipsis erit hæc Dei sterilis & otiosa voluntas?

Quarta ratio. Promissiones Dei vitæ æternæ, sicut & comminationes damnationis, conditionatæ sunt: hanc quippè conditionem tacitam vel expressam semper includunt, si mandata observentur, vel non observentur. Quasi verò, ait Conc. Trid. Sess. 6. can. 20. *Evangelium sit nuda & absoluta promissio vitæ æternæ sine conditione observationis mandatorum.* Ergo etiam ipsa voluntas qua Deus nobis vult vitam æternam, est conditionata. Sicut enim promissio est signum voluntatis; ita promissio conditionata est signum voluntatis conditionatæ; & promissio absoluta, signum voluntatis absolutæ, præsertim ubi condi-

Tom. 14.
Conc. p.
766. D.

conditio pendet ex arbitrio promittentis: absurdum autem videtur, id sub conditione promittere, quod voluntate ac decreto absoluto fieri jam debet.

*Ephes. 1.
v. 4. Act.
4. v. 12.*

Quinta denique ratio colligitur ex meritis Christi, quæ debent prius prævideri ut applicata, quàm fiat electorum prædestinatio. Scilicet merita Christi sunt fundamentum & causa meritoria nostræ salutis. *Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem ut essemus sancti. Non est aliud sub cælo nomen in quo oporteat nos salvos fieri.* Ut verò merita Christi sint fundamentum nostræ prædestinationis, necesse est ea nobis applicari: quatenus autem nobis applicantur, & fructum salutarem ex iis percipimus, bona in nobis producant opera meritoria vitæ æternæ. Ergo intuitu illorum Christi meritorum, quæ nobis applicantur, non tantum datur nobis gloria, sed etiam decernitur ac destinatur ab æterno.

SOLVUNTUR OBJECTIONES.

Ex Scripturis.

Objicies 1. Illa prædestinatio purè gratuita est ac prior meritorum prævisione, ex cuius efficaci intentione Deus 1. ab electis mala propellit. 2. beneficia gratiæ ipsis largitur; atqui ex intentione efficaci & absoluta dandæ gloriæ, Deus ab electis suis mala propellit, eisque gratiæ suæ beneficia largitur; ergo &c.

Minor probatur.

*Ex intentione dandi gloriam: Deus ab electis sui mala propul-
sit.*

I. Ex intentione prævia, absoluta & efficaci dandi gloriam, ab electis suis Deus mala propulsat & avertit.

Sapientiæ 4. v. 11. de justo prædestinato dicitur: *Raptus est ne malitia mutaret intellectum ejus, aut ne fictio deciperet animam illius.* Et v. 13. *Consummatus in brevi explevit tempora multa: placita enim erat Deo anima illius, propter hoc properavit educere illum de medio iniquitatum.*

Matth. 24. v. 22. *Nisi breviati fuissent dies illi, non fieret salvat omni caro: sed propter electos breviabuntur dies illi.* Unde Lucæ 12. v. 32. Christus discipulis confidenter dicebat: *Nolite timere pusillus grex, quia complacuit Patri vestro dare vobis regnum.*

His in locis prædestinatus vitæ hujus periculis brevi subtrahitur, & calamitatum dies contrahuntur, ne fortè his malis oppressus pereat: unde? quia Deo complacuit dare illi regnum, hoc est, quia est prædestinatus.

II. Ex eadem efficaci voluntate conferendi electis gloriam, Deus gratiæ beneficia liberali manu ipsis largitur.

Joan. 10. v. 26. *Vos non creditis, quia non estis ex ovibus meis. Oves meæ vocem meam audiunt, & ego cognosco eas, & sequuntur me: & ego vitam æternam do eis, & non peribunt in æternum, & non rapiet eas quisquam de manu mea.* Oves hîc designant prædestinatos; quæ ideò vocem pastoris audiunt, quia sunt ex ovibus, hoc est ex prædestinatis.

Act. 13. v. 48. post prædicationem Pauli, dicitur: *Crediderunt quotquot erant præordinati ad vitam æternam.* Præordinatio ad vitam æternam hîc assignatur tanquam causa fidei.

Joan. 15. v. 16. *Non vos me elegistis, sed ego elegi vos, ut eatis & fructum offeratis.* Ibi quoque electio æterna causa est fructus, seu gratiæ quæ in tempore conceditur.

Ephes.

Ephes. 1. v. 4. *Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem ut essemus sancti.* Non ait, quia futuri eramus sancti; sed, ut essemus sancti.

Denique Rom. 8. v. 28. & 29. *Scimus quoniam diligentibus Deum omnia coope- rantur in bonum, iis qui secundum propositum vocati sunt sancti.* Nam quos præ- scivit, & prædestinavit conformes fieri imaginis filii sui.... Quos autem prædesti- navit, hos & vocavit; & quos vocavit, hos & justificavit, quos autem justifi- cavit, illos & glorificavit. Hic quoque (ajunt adversarii) prædestinatio causa est vocationis, justificationis & glorificationis: quos enim Deus ef- ficaciter elegit ad gloriam ante prævisa merita, eos & prædestinavit ad gratiam, ut per illam Christo conformes fierent.

Resp. Nego utramque minoris propositionis partem.

Primam non evincunt quæ laudata sunt Scripturæ testimonia. Non pri- mum ex cap. 4. Sapient. Namque certò inde non constat, justum ex hac vita raptum fuisse, quòd prædestinatus esset ante prævisa merita: imò potius, contrarium ex hoc ipso loco erui posse videtur. Versu enim 13. dicitur: *Con- summatum in brevi, explevit tempora multa, placita enim erat Deo anima illius;* spe- cialis ergo Dei erga illum electum dilectio, supponit, non antecedit illius merita prævisa. Quòd si sub figura Henoc justus hic repræsentetur, sicut multi, post S. Ambrosium, volunt Interpretes; justus ille, perinde ac Henoc, raptus fuit ad feliciorum statum propter merita. Gen. enim 5. v. 24. de Henoc dici- tur: *Ambulavit Henoc cum Domino, & non apparuit, quia tulit eum Dominus.*

Non 2. ex cap. 24. S. Matth. Namque textus ille intelligitur vel de salute temporali seu vitæ conservatione, vel de salute spiritali seu perseverantia in bono: at neutro sensu arguit prædestinationem ad gloriam ante merita præ- visa. Non quidem primo, ut per se manifestum est; siquidem ad litteram fermo est dumtaxat de obsidione Jerosolymitana sub Vespasiano & Tito Im- peratoribus, quæ si diutius perseverasset, Judæi omnes in Urbe conclusi fame vel gladio periissent: at Deus propter electos, qui ex illis Judæis nascituri erant, illos tribulationis ac calamitatis dies contraxit. Quid verò istud com- mune habet cum gratuita prædestinatione ad gloriam? Nihil certè. Quòd si de salute spiritali citata verba intelligere placuerit, minimè profectò intelli- gi possunt de electis efficaciter ad gloriam sine prævisis meritis; alioquin fal- sa esset ista propositio, *Nisi breviati fuissent dies illi, non fieret salva omnis caro.* Namque etiam si breviati non fuissent dies illi, attamen omnes electi, vi de- creti efficacis & antecedentis omnem futuri prævisionem, absolutè salvi fie- rent; decretum enim Dei absolutum & efficax irritum fieri non potest. Er- go intelligi dumtaxat debet locus citans de perseverantia seu constantia in fide, & sensus est: Deus in gratiam fidelium, (qui more Scripturæ, ele- cti dicuntur) nè fortè eorum fides in tanta calamitate deficeret, dies illos contraxit & abbreviavit: ex quo certè malè infertur, eos ad glo- riam prædestinatos fuisse vel ante, vel post prævisa eorum merita: nul- la enim videtur esse inter ista necessaria connexio.

Cum autem Christus Lucæ 12. ait: *Nolite timere pusillus grex, quia compla- cuit Patri vestro dare vobis regnum,* non loquitur de beneplacito absoluto & effi- caci: alloquitur enim suos omnes Apostolos, inter quos erat Judas traditor, pro quo haud dubiè efficax illud & absolutum beneplacitum non habuit. Er- go sub conditione dumtaxat Christus regnum proponit: si nempe bonis ope- ribus, divina adjuvante gratia, illud promereri voluerint: quod ipse loci citati circumstantiæ abundè demonstrant. Hortatur enim suos Christus ad
vitæ

vita contemptum, & ad martyrium constanter ferendum: *Ne terreamini ab his qui occidunt corpus*, inquit, *& post hæc nihil habent amplius quid faciant*. Tum illos excitat ut rerum temporalium curam & sollicitudinem deponant; *Nolite solliciti esse animæ vestræ quid manducetis &c.* & ad altiora mentes eorum erigit: *Quærite primum regnum Dei*, & *hæc omnia adjicientur vobis*, A majori ad minus hic Christus arguit, quasi diceret: Si complacuit Patri vestro dare vobis regnum, an non de rebus ad communem istam vitam necessariis vobis providebit? Deinde hortatur ut ad perfectiora & excellentiora contendant: *Vendite quæ possidetis & date eleemosynam*. *Facite vobis sacculos qui non veterascunt*. Addit tanquam stimulum, considerationem brevitatis & incertitudinis vite hujus: *Esote parati, quia qua hora non putatis filius hominis veniet*. Quæ omnes circumstantiæ denotant, Christum loco citato non loqui de beneplacito seu de proposito dandi gloriam efficaci & absoluto: sed conditionato, quod nempe pendeat ac suspensum sit ex meritis bonorum operum.

Quantum verò ad 2. partem minoris propositionis negatæ, respondemus pariter nullo ex citatis Scripturæ testimoniis id certò effici quod adversarii contendunt; nempe ex intentione efficaci gloriæ, auxilia gratiæ dispensari.

Non cap. 10. S. Joan. Namque per oves, vel soli intelliguntur electi seu prædestinati, vel tantum omnes fideles seu credentes: si soli prædestinati, nulla certa ratione ostendi potest vi hujus loci, eos absolutè ante omnia merita prævisa esse prædestinatos. Licet enim gratia fidei iis in tempore concedatur, qui sunt eterno Dei consilio prædestinati, non consequens est, eos ante meritorum prævisionem fuisse prædestinatos; imò potius ex illo contrarium erui potest. Si enim qui credunt, ideò credunt quia sunt gratis prædestinati, à contrario qui non credunt, ideò non credunt quia sunt negativè saltem reprobati: & ita hujusmodi rejecti & reprobati, vi hujus reprobationis non credunt & in infidelitate sua permanent, quia rejecti sunt ante prævisam eorum malam voluntatem: istam porro sententiam infra refellemus. Ad summum igitur ex illo testimonio inferri potest ac probari infallibilis certitudo prædestinationis, quæ non ex decreto absoluto & antecedente omnem meritorum prævisionem sequitur, sed ex præscientia qua Deus certò & infallibiliter prævidet qui sint in gratia perseveraturi, & consequenter perventuri ad gloriam.

Si verò per oves intelligantur credentes seu fideles, sanè non ideò credunt, quia sunt prædestinati ad gloriam: quàm multi enim sunt fideles, qui culpa sua excidunt à gloria? Idcirco igitur credunt, quia ad credendum sunt destinati, ac gratiæ ad credendum excitanti liberè consentiunt. Nec obstat quòd dicat Christus: *Ego vitam æternam do eis*. Namque per vitam æternam hic intelligitur fides in Deum verum & in J. C. *Hæc est vita æterna*, inquit S. Joan. cap. 17. v. 3. *ut cognoscant te solum Deum verum, & quem misisti Jesum Christum*.

Præordinati ad vitam æternam de quibus Act. 13. vel sunt prædestinati ad gloriam, vel tantum ad fidem: si ad gloriam, non consequens est, nec ex citato loco benè probatur, eos gratis & ante prævisa merita esse prædestinatos: sed ad summum ex supposita eorum perseverantia. Cum enim Deus illos ad justitiam elegisset, ac sciret perseveraturos, etiam elegit absoluto decreto ad gloriam: unde cum suo tempore sunt conversi, rectè dici potest, condidisse quotquot erant prædestinati ad vitam æternam, sive quotquot erant salvandi. Quòd si præordinati illi, ad fidem dumtaxat, ut pro-

ut probabilius est, destinati dicuntur; locus ille non est ad rem presentem: sensus enim est, eos omnes in tempore credidisse, qui ad credendum ab æterno erant præordinati; hoc est, dispositi, benè affecti, benè comparati: non quidem ex naturæ viribus, sed gratiæ beneficio. Hunc sensum suggerit textus græcus *τεταγμένοι*, ordinati, dispositi.

Cap. 15. S. Joannis non loquitur Christus de electione ad gloriam: tum quia unus ex discipulis quos alloquebatur, Judas scilicet, reprobatus erat: tum quia postea de hac ipsa electione seu prædestinatione loquens, ait eam causam esse cur mundus eos odio habeat: *Elegi, inquit, vos de mundo, propterea odit vos mundus*. At mundus non poterat eos odisse propter prædestinationem ad gloriam; ergo necesse est loquatur de alia electione: nempe vel ad Apostolatam, quod longè verisimilius, cum addat, *Ut eatis & fructum afferatis, & fructus vester maneat*: vel ad fidem, ut interpretatur S. Aug. qui textum hunc sæpius urget contra Semipelagianos, ut ostendat etiam initium fidei à Deo esse, non à nobis.

Eodem planè modo solvitur ac exponitur istud Apostoli Ephes. 1. *Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancti*. De electione scilicet ad gratiam ibi sermo est, non verò ad gloriam: tum quia ignoravit Apostolus, quinam electi essent ad gloriam; quin & ipsemet ignorabat an prædestinatus esset: hinc dicebat 1. Cor. 9. v. 27. *Castigo corpus meum & in servitutem redigo, ne forte cum aliis prædicaverò, ipse reprobus efficiar*. Tum quia non omnes ad quos scribebat, prædestinatos existimavit: tum denique quia quæ citato loco addit Apostolus, ad omnes fideles pertinent, non ad solos Prædestinatos; ergo & ista electio. *Omnibus sanctis, inquit; qui sunt Ephesi, & fidelibus in Christo Jesu, gratia vobis & pax*. Deinde gratias Deo agit de vocatione illorum, justificatione aliisque donis, quæ omnia dicit ipsis collata secundum æternam electionem & prædestinationem: *Benedictus, inquit, Deus & Pater Domini nostri Jesu Christi, qui benedixit nos in omni benedictione spirituali in cælestibus in Christo, sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancti & immaculati in conspectu ejus in charitate*: quæ omnia profectò de omnibus electis, & ad gratiam fidei vocatis dicta esse manifestum est.

Denique ad testimonium ex c. 8. Epist. ad Roman. duplex est responsio, quæ Conclusioni nostræ minimè adversatur.

Prima est, eò loci Apostolum loqui de prædestinatione ad gratiam fidei, quæ omnibus fidelibus communis est.

Patet ex serie contextus.

I. *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum*. Illa autem dilectio est charitas seu gratia sanctificans, qua fit ut quæcunque hujus vitæ adversa, calamitates, pressuræ, persecutiones, cedant in bonum electorum.

II. *Qui vocati sunt secundum propositum*, id est, efficaciter ad gratiam fidei & sanctificationis electi & vocati: vocatio enim secundum propositum opponitur operibus nostris. Ita expressè docet Apostolus 2. ad Timoth. 1. v. 9. *Nos liberavit & vocavit vocatione sua sancta, non secundum opera nostra, sed secundum propositum suum, & gratiam quæ data est nobis in Christo Jesu ante tempora secularia*. Quam sententiam, secundum propositum, Pelagianis ac Semipelagianis opponit continuò sanctus Augustinus, ut evincat prædestinationem ad gratiam fidei gratuitam esse, ex pura Dei misericordia, naturæ operibus nullatenus subnixam.

III. Quæcunque hoc c. 8. Apostolus scribit, ea ad omnes fideles pertinent,

tinent, quos ad patientiam in angustiis ac tribulationibus hortatur: *Quicumque, inquit v.14. spiritu Dei aguntur, ii sunt filii Dei. Non enim accepistis spiritum servitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus: Abba (Pater.) Ipse enim Spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quod sumus filii Dei: si autem filii, & hæredes; hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi. Hæc porro omnia omnes spectare fideles iustificatos, manifestum videtur. Ne quis autem putet se jam esse securum, ex eo quod sit filius Dei & hæres, ostendit hanc hæreditatem Dei & cohæreditatem cum Christo non esse præparatam, nisi sub certa quadam conditione, ista nempe, si tamen compatimur ut & conglorificemur.*

IV. Quos præscivit, & prædestinavit conformes fieri imaginis Filii sui. Hæc verò conformitas maximè posita est in adoptione in Filium Dei, seu in gratia sanctificante.

V. Denique, quæ addit ibidem Apostolus v.31. pertinent ad omnes qui iustitiam in Christo sunt adepti: *Quid ergo, ait, dicemus ad hæc, si Deus pro nobis, quis contra nos? Qui etiam proprio Filio non pepercit; sed pro nobis omnibus tradidit illum, quomodo non etiam cum illo omnia nobis donavit? Nec obstat quod dicat Apostolus, Quos vocavit, hos & iustificavit; & quos iustificavit, illos & glorificavit.* 1. Glorificatio illa in mente nonnullorum Interpretum, non de gloria æterna in cœlis, sed de quadam illustratione externa, in donis linguarum & miraculorum posita, intelligi non immeritò posset; ut sensus sit, Deum sanctos & electos suos etiam externis aliquibus donis conspicuos & illustres reddere hæc in vita: sensum illum admittit verbum Græcum ἐδοξασε, *glorificavit.* Vide Estium in hunc locum. 2. Licet eò loci effectus prædestinationis enumeret Apostolus, non tamen inter illos ordinem causalitatis assignat; ita ut propositum dandæ gloriæ v.g. causa sit vocationis, justificationis &c. sed hoc unum inde inferri meritò potest, æternum Dei propositum de concedenda fidei gratia, & sanctificante gratia, causam esse, cur Deus eam in tempore conferat; sicut propositum dandi gloriam, causa est cur eam in tempore largiatur.

Secunda responsio contendit, vi citati textus potius inferri prædestinationem ad gloriam fieri ex prævisis meritis gratiæ; sensus enim planus & apertus istorum verborum, *Quos præscivit, & prædestinavit conformes fieri imaginis Filii sui*, hic esse videtur: *Quos præscivit benè usuarios gratia, eos prædestinavit ad gloriam; vel, quod idem est: Quos præscivit Christo conformes fore in vita per gratiam, eos prædestinavit conformes fieri in gloria.* Favent hæc verba v.17. *Si filii & hæredes; hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi, si tamen compatimur ut & conglorificemur.* Id est, si conformes sumus Christo in tolerandis huius vitæ ærumnis ac calamitatibus; erimus etiam conformes in gloria alterius vitæ. Videtur hæc esse mens S. Augustini Lib. de spiritu & litt. c.5. *Deus, inquit, per Spiritum sanctum diffundit charitatem in cordibus eorum: quos præscivit ut prædestinaret, prædestinavit ut vocaret, vocavit ut iustificaret, iustificavit ut glorificaret.* Præscientia igitur justificationis, in mente S. Doctoris, antecedit prædestinationem ad gloriam, tanquam illius causa meritoria.

Instabis 1. Prædestinatio ad gloriam fit ex solo Dei proposito absque operibus; ergo purè gratuita est.

Gen. 26. Antecedens probatur ex Apostolo Rom.9. v.11. *Cum nondum nati fuissent, aut aliquid boni egissent aut mali, (ut secundum electionem propositum Dei maneret)*

ret) non ex operibus, sed ex vocante dictum est ei: Quia major serviet minori, sicut scriptum est, Jacob dilexi, Esau autem odio habui. Quid ergo dicemus? Numquid iniquitas apud Deum? absit. Moysi enim dicit, Miserebor cujus misereor; & misericordiam præstabo cujus miserebor.

Confirmatur, quia ibidem v.16. Apostolus concludit: Igitur non volentis neque currentis, sed misereantis est Dei. Et v.20. vanam & superbam nonnullorum querimoniam reprimit his verbis: O homo, tu quis es, qui respondeas Deo? Numquid dicit figmentum ei qui se finxit: Quid me fecisti sic? An non habet potestatem figulus luti, ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud verò in contumeliam? Et v.17. exemplo Pharaonis qui induratus à Deo fuerat, ad idem probandum utitur: Dicit Scriptura Pharaoni, Quia in hoc ipsum excitavi te ut ostendam in te virtutem meam Ergo cujus vult miseretur Exodi 9. v.33. & quem vult indurat. Hic profectò, ajunt adversarii, per vasa in honorem, electi; per vasa autem in contumeliam, reprobi designantur. Electi verò sunt ex pura Dei misericordia; neque est quòd obloquantur Deo sic volenti ac decernenti: O homo, tu quis es qui respondeas Deo?

Resp. Nego ant. Neque enim de prædestinatione ad gloriam ante prævisa merita loqui videtur Apostolus: si enim istud semel concesseris, necesse quoque est ut concedas, reprobationem ad mortem seu pœnam æternam, fieri quoque ante prævisa demerita & ex solo Dei beneplacito, quod vir Catholicus nunquam admiserit. Loquitur ergo dumtaxat Apostolus de inæquali distributione seu mensura donorum gratiæ hac in vita.

Laudata igitur Apostoli verba, vel secundum litteralem & historicum sensum intelligenda sunt, vel secundum sensum spirituales ac mysticum.

Si priori modo intelligantur, nihil juvant causam præsentem, de singulis etenim personis Jacob & Esau sermo non est, sed de duobus populis, Israelitico nimirum & Idumæo; & quod dicitur de odio & amore, non intelligitur de æterna electione, & reprobatione, sed de bonis malisque temporalibus hujus vite. Nam Gen.25. cum Rebecca Deum consuleret, cur parvuli, quos in utero gestabat, inter se colliderentur, ei responsum est: *Due Gentes sunt in utero tuo, & duo populi ex ventre tuo dividuntur; populusque populum superabit, & major serviet minori.* Quod quidem in personis Esau & Jacob impletum non fuit, sed in populis ab utroque ortis; tempore quippè Davidis, Idumæi ex Esau progeniti Israelitarum ditioni subjecti sunt, Lib. 2. Reg. c.8. v.14. Unde Malachie 1. cum dixisset Deus, *Jacob dilexi, Esau autem odio habui*, explicat quomodo dilexerit & oderit, his verbis: *Posui montes ejus, nimirum Esau, in solitudinem, & hereditatem ejus in dracones deserti.* Itaque dilexit Deus Jacob, quoniam dedit ei terram fluentem lacte & melle: odio habuit Esau, quoniam dedit ei terram sterilem ac desertam: iste porrò sensus ad rem nostram præsentem non pertinet.

Quòd si ad spirituales prædestinationis sensum hæc ab Apostolo transferri contendas, non repugnamus, at quid inde? Hæc duo dumtaxat.

Primò, Apostolum non loqui de prædestinatione singularum personarum, sed de electione Gentilium, & reprobatione Judæorum; quo etiam sensu intelligenda videntur, quæ dicit idem Apostolus Rom.11. & Ephes.1. Alioqui sequeretur omnes illos & singulos ad quos scribebat, fuisse prædestinatos: generatim igitur agit Apostolus de prædestinatione & electione eorum omnium, qui ad Ecclesiam vocati fuerant.

II. Esto loquatur de prædestinatione singularum personarum: an de prædestina-

destinatione gratuita ad gloriam? Minimè; sed tantum de prædestinatione ad gratiam fidei, seu de vocatione ad veritatem Evangelii, quæ omnino gratuita est, ab humanis meritis independens; de qua una ex professo tractat Apostolus in Epistola ad Rom. nempe ut superbam Judæorum jactantiam reprimat, qui gloriabantur, quasi suis operibus ac Legis merito vocati fuissent ad fidem Christi; atque iniquo planè animo ferebant, Gentiles eos in beneficio sibi equatos fuisse. Hunc esse Apostoli scopum in Epistola ad Rom. disertè
Tom. 6. declarat S. Augustinus Lib. 1. ad Simpl. q. 2. n. 2. Intentionem, inquit, Apostoli p. 88. F. quæ per totam Epistolam viget, tenebo, quam consulam. Hec est autem, ut de operum meritis nemo gloriatur, de quibus audebant Israelitæ gloriari, quod data sibi Legi servissent, & ex hoc Evangelicam gratiam tanquam debitam meritis suis percepissent, quia Legi serviebant. Unde volebant eandem gratiam dari Gentibus, tanquam indignis, nisi Judaica Sacramenta susciperent.

Aliis in locis idem S. Doctor verba quæ hîc obijciuntur ex c. 9. Epist. ad Rom. exponit de prædestinatione ad gratiam fidei. Ita Enchiridii c. 32. Lib. de præd. SS. c. 3. 8. 14. 16. & 19. & Lib. 2. ad Bonifacium c. 7.

Istam verò falsam Judæorum opinionem multis argumentis confutat S. Paulus 1. Quia omnes tum Judæi tum Gentiles peccato & morti æternæ obnoxii nascuntur, filii iræ & indignationis; qui consequenter nullam ex sese gratiam à Deo promereri possunt. 2. Quia nemo justificatur ex operibus Legis, quæ ex se iram operatur, non justitiam quæ est ex fide, 3. Quia fides est ex gratia; ergo non ex operibus: aliàs gratia non esset. 4. Quia omnes pares sunt in Christo, neque ulla distinctio est Judæum inter & Græcum in donis gratiæ. 5. Quia non omnes qui sunt filii Abrahæ secundum carnem, ideo filii sunt secundum promissionem & fidem, sed ii tantum qui fidem Abrahæ imitantur, Deo per gratiam suam eos adjuvante. Quæ omnia ut plenius confirmet S. Paulus, duplici exemplo utitur: primum est Jacob & Esau, qui uno eodemque partu geniti, adeo disparem sortem experti sunt; quorum unum Deus dilexit, alterum verò odio habuit, antequam nati essent & quidquam boni vel mali egissent; unus uberem Palestinæ terram, alter verò sterilem & incultam solitudinem obtinuit. Alterum exemplum ducit ex c. 18. Jeremiæ, ubi Propheta jussu Dei in domum figuli ingressus, vidit figulum ex argilla vasa fingentem, qui cum vas quoddam contrectando fregisset, in vas alterum prout voluit, conformavit: quod exemplum eò pertinet, ut probet Apostolus 1. Deum supremum Dominum posse pro arbitrio de opere suo quidquid voluerit facere; voluntates hominum quò voluerit inclinare, & unde voluerit abducere. 2. non esse statum aliquem tam perditum ac desperatum, quem Deus in melius commutare non possit: sicut figulus vas confractum in aliud efformat. 3. Dei consiliis ac decretis obloquendum non esse, sed quidquid statuerit, id æquo & patienti animo tolerandum; nec curiosè & arroganter inquirendum, cur aliis repudiatis, alii asciscantur. In hoc autem utroque exemplo, sola vocatio ad gratiam Evangelii, de qua una erat quæstio, non autem prædestinatio ad gloriam, debet attendi.

Atque appositè ad hunc Apostoli scopum intelligi debet, quomodo Deus Jacob dilexerit, & Esau odio habuerit, antequam nati essent & quidquam boni vel mali egissent: quomodo cujus vult miseretur, & quem vult indurat: quomodo hunc faciat vas in honorem, alium verò faciat vas in contumeliam: quomodo non est volentis neque currentis, sed miserentis Dei. Scilicet odium illud vel propriè ac strictè sumitur, vel impropriè accompara-
 tè ad

tè ad Jacob: si propriè ac strictè, nihil aliud in Esau Deus odio habeat quàm peccatum originale, sicut observat S. Aug. Epist. ad Sixtum. Si verò impro-
priè ac comparatè ad Jacob, odium illud est tantum minor dilectio; quia
nempe Deus magis Jacob dilexit, & majora ipsi gratiæ dona concessit, quàm
Esau quo sensu odium usurpatur aliquando in Scripturis pro minori dile-
ctione, Lucæ 14. v. 26. *Si quis venit ad me, & non odit patrem suum & ma-
trem suam, non potest meus esse discipulus.* Hoc est, interprete S. Matth. c. 10.
v. 37. *Qui amat patrem aut matrem plus quàm me, non est me dignus.* 2. Deus
cujus vult miseretur, quia nemini suam gratiam debet; hanc ex¹ gratuita
benignitate concedit, quam ex justitia negat. Neminem verò indurat posi-
tivè impertiendo malitiam, sed tantum non largiendo gratiam, ait S. Aug.
in eadem Epistola ad Sixtum 194. aliàs 105. Pariter alium facit vas in hono-
rem, per gratuitam vocationem ad fidem, alium verò in contumeliam,
sux malitiæ ac indurationi eum relinquendo; sive nullam, sive parvam ipsi
gratiam conferat, de quo disputant Theologi. Item non est currentis, sed
miserentis Dei: tum quia nemo propriis viribus sine gratia currere potest
in via justitiæ: tum quia etsi adjuvante gratia aliquis currat, gratiæ potius,
quàm libero ejus arbitrio etiam adjuto tribui debet quòd currendo ad co-
ronam perveniat; omnis enim gratiæ virtus à Deo est. Denique Pharaon
excitatus dicitur ut suam Deus in eo virtutem ac potentiam ostenderet,
non quidem hoc sensu, quòd Deus illum ad malum excitaverit, absit,
impietas foret id suspicari: sed quòd prævisa ejus perversa & in malo
contumaci voluntate, ea usus est in bonum, id est in manifestationem
virtutis ac potentiæ suæ; non tantum permittendo peccata, sed etiam
ea operando stupenda prodigia, ex quibus perditus ille Princeps majo-
ris obcæcationis ac indurationis occasionem assumpsit.

Instabis 2. Citato cap. 9. Epist. ad Rom. v. 23. vasa in honorem di-
cuntur *præparata in gloriam*. Ergo falsum est eò loci Apostolum agere
dumtaxat de electione ad gratiam fidei, non verò ad gloriam.

Confirmatur. Quia Rom. 6. v. 23. vita æterna seu gloria appellatur
gratia: igitur cum prædestinatio ad gratiam sit gratuita, ita & præde-
stinatio ad gloriam.

Resp. nego consequens. Nomine quippè gloriæ citato loco non intelli-
gitur felicitas æterna in cælo electis præparata, quam vulgò gloriam cœlestem
appellamus, sed vel splendor ac dignitas eorum qui ad gratiam Evangelii
vocantur; vel (quod verisimilius est) manifestatio exterior gloriæ Dei in
vasis electionis. Favet nomen Græcum δῖξα, quod propriè significat opi-
nionem cum laude, seu claritatem, splendorem, & manifestationem exter-
nam gloriæ Dei. Favet & ipse textus citatus, in quo gloria manifestè sumi-
tur pro gloria seu splendore Dei, v. 22. *Quòd si Deus volens ostendere iram,
& notam facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia, vasa iræ apta in in-
teritum, ut ostenderet divitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ quæ præparavit in
gloriam.* Ubi profectò nomen istud, gloria, bis usurpatur, & quidem uno
eodemque sensu. Ergo cum in istis verbis, *ut ostenderet divitias gloriæ suæ*,
gloria significet Dei splendorem, laudem seu manifestationem gloriæ; idem
pariter significatur his verbis, *vasa misericordiæ quæ præparavit in gloriam*,
nempe suam; hoc est, in ostensionem seu manifestationem gloriæ suæ.

Ad confirmationem. Vita æterna dicitur gratia, in semine, radice &
origine, quia retribuitur meritis gratiæ. Rectè quippè, ait S. Augustinus Lib.
Tournely de Deo. Qq de

Tom. 10. p. 773. E. de corrept. & grat. cap. 13. Ipsa intelligitur quæ in Evangelio legitur. Gratia pro gratia, id est, pro his meritis quæ contulit gratia. Et Epist. 186. aliàs ad Paulinum n. 10. Ipsum hominis meritum, ait idem sanctus Doctor, *Tom. 2. p. 667. C.* est gratuitum. Attamen non mera est gratia, sed etiam corona justitiæ quæ in præmium ac mercedem bonorum operum retribuitur. Unde merito Deus dicitur in Sanctis suis dona sua coronare.

Instabis 3. ex eodem Apostolo 1. Cor. 4. v. 7. *Quis te discernit? Quid autem habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis?* Quæ verba omninò gratuitam denotare videntur prædestinationem.

Resp. distinguo conseq. prædestinationem ad gratiam de qua loquitur S. Augustinus, concedo: ad gloriam, nego. S. Augustinus Lib. de prædestinatione Sanctorum cap. 4. sed præcipuè 5. hunc Apostoli locum exponit de initio fidei, quod est à gratia, non à libero arbitrio, sicut Semipelagiani putabant. Et Lib. 2. ad Bonifacium cap. 7. exponit quomodo Deus nos discernat his verbis: Ille, inquit, discernit, qui unde discernaris impertit, pœnam debitam removendo, indebitam gratiam largiendo ille discernit, qui cum tenebræ essent super abyssum, dixit: Fiat lux, & facta est lux: & divisit, hoc est, discrevit inter lucem & tenebras. Non enim cum essent solæ tenebræ, quid discerneret invenit: sed lucem faciendo discrevit: ut justificatis impiis dicatur, Fuiſtis enim aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino: ac sic qui gloriatur, non in seipſo, sed in Domino gloriatur.

SOLVUNTUR OBJECTIONES.

Ex S. Augustino.

Objicies 1. Ex ipso statu controversiæ quæ erat inter S. Augustinum & Pelagianos ac Semipelagianos manifestè ostenditur, sanctum Doctorem agere ex professo de absoluta & efficaci prædestinatione ad gloriam, non de ea tantum quæ est ad gratiam. Namque cum Pelagius referente S. Augustino L. de prædest. SS. cap. 18. & 19. n. 36. docuisset, *homines eligi à Deo, quia præſciebat qui futuri essent sancti & immaculati per liberæ voluntatis arbitrium;* id totis viribus impugnat S. Augustinus, ex quo sic arguunt: De illa electione controversia erat, quam admittebat Pelagius. Porro electio quam Pelagius admittebat, erat ad gloriam. Vel enim ad gloriam erat, vel ad gratiam: at nullam electionem ad gratiam agnoscebat Pelagius, cujus necessitatem è medio tollebat; ergo loquebatur de electione ad gloriam: quod & ipsius verba demonstrant, dicebat enim, *Deum eligere quos præſciverat futuros esse sanctos.* Quid autem datur iis qui sancti futuri prævidentur, nisi gloria? Quam verò gloriam existimabat ille propter nature merita rependi, S. Augustinus è contra demonstrat planè gratuitam esse; nec tantum merita naturalia volebat excludi, sed omnem, quæ Dei decretum antecederet prænotionem. Elegit nos, inquit S. Doctor, *ut essemus sancti...* Non ergo quia futuri eramus, sed ut essemus. Nempe certum est, nempe manifestum est: Ideò quippè tales eramus futuri, quia elegit ipse, prædestinans ut tales per gratiam ejus essemus.... Cum ergo nos prædestinavit, opus suum præſcivit, quo nos sanctos & immaculatos facit.

Quantum verò ad Semipelagianos spectat, certum est offensos illos ac turbatos fuisse absoluto illo & efficaci Dei proposito, quo nonnullos, cæteris reje-

rejectionis, ad fidei & justificationis gratiam vocari Augustinus docuerat, ex quo fatalem necessitatem induci causabantur: atque in oppositam partem deflectentes, contendebant electionem fieri secundum Dei præscientiam, hoc est, eos ad gloriam destinari, quos prævidebat Deus gratia sua benè usuros. Eorum sententiam refert S. Prosper in Epistola S. Augustinum his verbis n. 3. *Hæc ipsorum definitio ac professio est, inquit, ut qui- Tom. 2. p. cumque ad fidem & ad Baptismum accedere voluerint, salvi esse possint. Qui au- 821. D. E. tem credituri sunt, quive in ea fide, quæ deinceps per gratiam sit iuvanda, man- Tom. 10. p. suri sunt, præscisse ante mundi constitutionem Deum, & eos prædestinasse in re- 779. gnum suum, quos gratis vocatos, dignos futuros electione, & de hac vita bono sine excessuros esse præviderit.* Constat ex his verbis, Semipelagianos admisisse prædestinationem ad gloriam seu regnum & vitam æternam ex prævisis meritis, non naturæ, sed gratiæ: gratis vocatos. Ergo Augustinus eos impugnans, oppositam tueretur sententiam, nempe prædestinationem ad gloriam fieri ante prævisa merita gratiæ; alioqui dicendum esset, Augustinum extra propositum suum excurrisse.

Resp. ad primum, nego ant. Ad probationem; Nihil absurdius nobis videtur hac arguendi ratione: nempe, de illa electione controversia erat, & loquebatur S. Augustinus, quam admittebat Pelagius; imò potius, de illa loquebatur, & controversia erat, quam Pelagius negabat, & quam ut admitteret, gravissimis ab Augustino momentis premebatur. Ad quid enim tanto studio ac labore in eo probando incubuisset S. Doctor, quod à suo admissum fuisset adversario? Porro nemo nescit Pelagium de una electione gratuita ad gratiam potissimum disputasse, quam rejiciebat, ratus naturalia merita sufficere ad vitam æternam obtinendam. Hic unus est Augustini scopus ad quem omnia sua argumenta dirigit, ut videbitur vel locum illum unde objectio petitur, legenti. *Nimis longum est de singulis disputare, dicebat S. Doctor Lib. de prædest. Sanct. cap. 18. nu. 37. Tom. 10. p. 815. B. C. Cernitis autem procul dubio, cernitis quanta manifestatione Apostolici eloquii defendatur hæc gratia, contra quam merita extolluntur humana, tamquam homo aliquid prior det, ut retribuat ei. Elegit ergo nos Deus in Christo ante mundi constitutionem, prædestinans nos in adoptionem filiorum: non quia per nos sancti & immaculati futuri eramus, sed elegit prædestinavitque ut essemus.* En electio in adoptionem filiorum Dei per gratiam, quam Pelagius negabat, & quam S. Augustinus ex Ecclesiæ fide gratuitam esse contendebat.

Revera de ipsa quoque prædestinatione ad gloriam interdum nonnihil injiciebat Pelagius, quàm meritis nostris reddi assererat, quod unum redarguit ac reprehendit S. Augustinus; aliunde non recusans huic sententiæ subscribere, si Pelagius agnoscere vellet, illa nostra merita esse quoque Dei dona. Pelagiani, (ait S. Doctor Lib. de gratia & libero arbitrio c. 6. n. 15.) dicunt illam gratiam quæ datur in fine, id est, æternam vitam, meritis nostris præcedentibus reddi: respondendum est eis. Si merita nostra sic intel- Ibidem p. 725. F. G. ligerent, ut etiam ipsa dona Dei esse cognoscerent, non esset reprobanda ista sententia.

Semipelagiani verò in eo non errarunt, nec ab Augustino reprehensi sunt, quòd dicerent prædestinari homines ad gloriam seu vitam æternam ex prævisis eorum bonis, ex gratia, meritis seu operibus: non ille profectò fuit cum ipsis status controversiæ: illa enim quæstio utrimque salva fide in Scholis agitur: declarat autem S. Augustinus prædestinationem, de qua loquitur, ad fidem pertinere, nec sine errore impugnari posse. In eo igitur erat

cardo disputationis Augustinum inter ac Semipelagianos, quòd vellent isti 1. ad initium fidei liberum sufficere arbitrium, nec ipsi opus esse divina gratia prævéniente. 2. prævísium à Deo futurum bonæ voluntatis ad credendum affectum, Deo causam esse regulam ac motivum dandi gratiam fidei. 3. infantes prædestinari, vel reprobari non propter bona, vel mala opera quæ re ipsa facturi erant, sed quæ fecissent, si diutius in vita permansissent. En capita erroris Semipelagiani quæ S. Augustinus totis viribus insequitur; & quæ nihil habent commune cum sententia quæ statuit prædestinationem ad gloriam fieri ex prævísis meritis gratiæ.

Objicies 2. Efficax & absoluta prædestinatio ad gloriam in mente Dei & ordine intentionis principium est & causa omnium auxiliorum gratiæ quibus certissimè liberantur, quicumque liberantur: ergo antecedit omnem meritorum gratiæ prævísionem.

Antecedens probatur ex S. Augustino Lib. de corrept. & grat. cap. 7.

Ibid. pag. 757. A. B. nu. 13. *Quicumque, inquit, ab illa originali damnatione ista divinæ gratiæ largitate discreti sunt, non est dubium quòd & procuratur eis audiendum Evangelium; & cum audiunt, credunt; & in fide quæ per dilectionem operatur, usque in finem perseverant; & si aliquando exorbitant, correpti emendantur, & quidam eorum etsi ab hominibus corripiantur, in vitam quam reliquerant redeunt; & nonnulli accepta gratia, in qualibet ætate, periculis hujus vitæ mortis celeritate subtrahuntur. Hæc enim omnia operatur in eis, qui vasa misericordiæ operatus est eos, qui & elegit eos in Filio suo, ante constitutionem mundi per electionem gratiæ....*

Ibi. F. G. Et paulò post n. 14. *Quicumque electi, sine dubio etiam vocati: non autem quicumque vocati, consequenter electi. Illi ergo electi, ut sæpè dictum est, qui secundum propositum vocati, quia etiam prædestinati atque præsciti. Horum si quisquam perit, fallitur Deus: sed nemo eorum perit, quia non fallitur Deus. Horum si quisquam perit, vitio humano vincitur Deus: sed nemo eorum perit, quia nulla re vincitur Deus. Electi autem sunt ad regnandum cum Christo: non quomodo electus est Judas ad opus cui congruebat. Ab illo quippè electus est, qui novit benè uti etiam malis, ut & per ejus opus damnabile, illud propter quod ipse venerat, opus venerabile compleretur.... Illos debemus intelligere electos per misericordiam, illum per judicium; illos ad obtinendum regnum suum, illum ad effundendum sanguinem suum.*

Textum hunc integrum tametsi prolixiorém referre necesse fuit, quòd ex illo multiplex argumentum contra sententiam nostram inferant adversarii. Idem momentum rursus versat sanctus Doctor Lib. 5. contra Julianum cap. 4. num. 14.

Ex illo igitur sancti Doctoris contextu sic arguunt.

Ibid. pag. 635. C. I. In phrasi Augustiniana, *Vocatio secundum propositum, Discretio à massa perditionis, Electio ex beneplacito, Prædestinatio*, idem omninò significant. Cum verò hæc certa & constans sit Augustini doctrina, 1. vocationem secundum propositum, gratuitam esse & ab omni meritorum prævísione independentem. 2. vocationem illam esse principium & causam omnium effectuum prædestinationis, adeoque & ipsius gloriæ; coherentè dicendum, gloriam gratis & antecederet ad merita prævísia nobis à Deo destinari ac preparari.

Ibid. pag. 755. F. II. Sanctum Doctorem loco citato agere de prædestinatione ad gloriam, demonstrant hæc ipsius verba: *Electi sunt ad regnandum cum Christo.* Et cap. 6. num. 10. jam dixerat: *Quis in æternam vitam potuit ordinari, nisi perse-*

severantiae dono? Et Lib. de prædestinatione Sanctorum cap. 20. n. 42. conceptis verbis Semipelagianos redarguens, ait, *Audiant, Crediderunt quot-^{Ibid. pag.} quot erant ordinati in vitam eternam. Act. 13. 48. Audiant hæc.... quibus ostenditur Deum ad regnum etiam Cælorum & ad vitam eternam parare & convertere hominum voluntates.* ^{818. D.}

III. Hanc electionem ad gloriam censuisse S. Augustinum fieri ante prævisa merita, patet ex discrimine quod sanctus Doctor statuit inter electionem Judæ ad effundendum Christi sanguinem, & electionem prædestinatorum ad gloriam. Discrimen autem illud in eo stat, quod Judas electus fuerit ad effundendum Christi sanguinem, post prævisam à Deo perversam ipsius voluntatem; prædestinati verò eliguntur ad gloriam ante prævisa eorum merita.

IV. Ex illa vocatione secundum Dei propositum, ajunt istud in mente S. Augustini consequens esse, neminem scilicet à massa perditionis propriè liberari, nisi qui in bono finaliter perseveraverit: *Qui Evangelium non audiunt, ait S. Augustinus citato cap. n. 12. & qui eo audito in melius commutati-^{Ibid. pag.} perseverantiam non acceperunt.... non sunt ab illa conspersione discreti, quam 756. E. constat esse damnatam. Et quo tempore illi benè pieque vivunt, dicuntur quidem electi à nescientibus quid futuri sint, sed non à Deo, qui novit eos non habere perseverantiam, pergit ibidem sanctus Doctor nu. 16. Et c. 9. Nec nos ^{Ibid. pag.} moveat, inquit, quod filiis suis quibusdam Deus non dat istam perseverantiam. 760. F. Absit enim ut ita esset, si de illis prædestinatis essent & secundum propositum vocatis, qui verè sunt filii promissionis. Quicumque igitur secundum Dei propositum vocati sunt, datur illis perseverantia; aliis verò non datur: cuius quidem discriminis causam declarat sanctus Doctor cap. 8. ejusdem Libri, se prorsus ignorare. Ergo tum perseverantia finalis, tum gloria, quæ ipsam immediatè sequitur, gratis à Deo destinatur.*

Et verò non alia de causa Deus quibusdam perseverantiam concedit, quàm quòd eos gratis prædestinavit ad gloriam; aliis verò denegat, quòd negativè saltem reprobati sunt. Quippè cum donum perseverantiæ gratuitum sit, & immediatè cum gloria jungatur, non potest alia ratio assignari, cur aliquibus concedatur, & aliis non concedatur, quàm quòd alii sunt ad gloriam gratis electi, alii verò ab ea exclusi. Neque magis offendi debet animus Christianus ex prædestinatione absoluta ad gloriam ante prævisa merita, quàm ex prædestinatione planè gratuita ad finalem perseverantiam: quidquid enim durum & ad intelligendum difficile videtur in una, occurrit & in altera.

Resp. nego ant. Ad probationem ex S. Augustino.

Dico I. Sanctum Doctorem loqui dumtaxat de prædestinatione totali & adæquata secundum omnes ipsius effectus, inter quos est & ipsamet gloria seu vita æterna; ac contendere contra Pelagianos, quos ex professo impugnant, omnes illos effectus divinæ gratiæ tribuendos esse, non meritis naturæ, sicut illi hæretici contendebant. Utrum verò inter effectus illos aliquis sit ordo prioritatis & causalitatis; & utrum intentio absoluta & efficax gloriæ, sit causa beneficiorum gratiæ, quibus electi donantur in tempore, non quærit nec statuit sanctus Doctor, cum hæc quæstio prorsus extranea foret susceptæ adversus Pelagianos disputationi. In hoc igitur unicè intentus erat, ut ostenderet, vocationem secundum Dei propositum (quibus verbis universos complectebatur prædestinationis effectus) planè gratuitam esse; eamque in tem-

pore executioni certissimè mandari, collatis sigillatim iis effectibus, seu donis gratiæ, quæ ab æterno electis suis præordinata & destinata. Quòd si pugnaciter contenderent adversarii, gloriam in mente Sancti Doctoris gratis à Deo destinari, efficerent etiam eam gratis in executione conferri; quia citato loco nullatenus distinguit sanctus Doctor inter intentionem seu præparationem gloriæ, & ejus actualem collationem: simpliciter enim de illa, ut & cæteris prædestinationis effectibus, pronuntiat, gratuitam illam esse, nec in meritis naturalibus subnixam. Non alium esse Augustini scopum facile deprehendet, qui ad ipsum cap. 7. Lib. de corrept. & grat. unde objectio petitur, vel leviter attenderit. Nu. 13.

Ibid. pag. 757. C. sic loquitur Sanctus Doctor. *Quoniam secundum propositum vocati sunt, profecto & electi sunt per electionem, ut dictum est, gratiæ, non præcedentium meritorum suorum; quia gratia illis est omne meritum.* Et paulò ante: *Hæc omnia operatur in eis, qui vasa misericordiæ operatus est eos, qui & elegit eos in Filio suo ante constitutionem mundi per electionem gratiæ.*

Dico 2. Inter plures effectus vocationis Dei secundum propositum, S. Aug. Lib. de corr. & gratia potissimum agere de dono finalis perseverantiæ, quod præcipuum est, cæterosque vocationis effectus includit. Scilicet data opera demonstrat cap. 6. 7. & 8. finalem perseverantiam magnum illud esse Dei donum quod gratis à Deo conceditur; nihilominus tamen tolerandos non esse, qui causabantur se corripì non debere, eò quòd in accepto bono non perseverassent, quia perseverantiam illam non accepissent. *Negare non possumus, ait S. August. c. 6. n. 10. etiam perseverantiam in bono proficientem usque in finem, magnum esse Dei munus: nec esse nisi ab illo, de quo scriptum est, Omne datum optimum & omne donum perfectum desursum est, descendens à Patre luminum: sed non ideo est ejus qui non perseveraverit, negligenda correptio.* Et postea num. 11. *Justior videtur excusatio dicentium, Non accepimus audientiam, quàm dicentium, Non accepimus perseverantiam: quoniam potest dici, Homo in eo quod audieras & tenueras, in eo perseverares si velles.*

Cùm autem illa finalis perseverantia prorsus gratuita sit, atque cum gloria immediatè jungatur, mirum non est, si S. Aug. de gloria loquatur tamquam de proximo & immediato fructu perseverantiæ; nec tamen inde inferri meritò potest, prædestinationem ad gloriam in mente ac consilio Dei gratuitam esse, quemadmodum gratuita est finalis perseverantia. Plus certè, quàm vel ipsi adversarii velint, inde probaretur; nempe gloriam non tantum in intentione, sed etiam in executione omnino gratuitam esse, sicut omnino gratuita est etiam in executione finalis perseverantia. Hic unus igitur scopus erat sancti Doctoris prædestinationem ad gloriam non fieri ex prævisis naturæ meritis. Utrum verò fiat ex prævisis meritis gratiæ; & prior sit electio ad gloriam, quàm ad perseverantiam, aut vice versa, tametsi datà opera non inquirat S. Doctor, obiter tamen insinuare videtur, prius à Deo intendi ac destinari electis perseverantiam, quàm gloriam, quæ fructus est ac merces perseverantiæ. *Quis, inquit cap. 6. Lib. de corrept. & grat. n. 10. in æternam vitam potuit ordinari, nisi perseverantiæ dono?* Igitur propter prævisam finalem perseverantiam, electi ordinantur in æternam vitam; ergo prædestinatio ad perseverantiam prior est prædestinatione ad gloriam, non tantum in executione, sed etiam in intentione.

His ita expositis facilè diluuntur adducta momenta.

Ad primum distinguo conseq. Gloria sicut & alii effectus vocationis secundum Dei propositum, sunt gratuiti, per exclusionem meritorum naturalium, quod unum volebat S. Augustinus disputans contra Pelagianos, concedo: per exclusionem meritorum gratiæ, nego. Aut saltem dico de hac quæstione Augustinum expressè non egisse, nec quidquam data opera determinasse.

Ad secundum. Fatemur inter effectus completæ & adæquatæ prædestinationis, S. Augustinum & ipsam quoque gloriam, seu regnum & vitam æternam recensuisse, quam meritò gratuitam esse docet, in radice scilicet & origine, quia fundatur in meritis, non quidem naturæ, ut docebant Semipelagiani, sed gratiæ; quod unum postulabat susceptæ controversiæ ratio adversus Pelagianos & Semipelagianos, ut patet vel ex ipsis verbis citatis ex cap. 20. Lib. de prædest. Sanctorum. Utrum verò efficax electio ad gloriam præcedat vel sequatur meritorum gratiæ prævisionem, de quo uno capite hic disputamus, curæ non erat S. Augustino: quòd nempe, ut iam dictum est, quæstio ista suo proposito extranea foret.

Ad tertium. Discrimen electionis Judæ ad effundendum sanguinem Christi, & electionis Sanctorum ad gloriam, in eo maximè stat, quòd Deus Judæ malitiam non fecerit, sed supposuerit, qua in bonum usus est: electorum verò merita per suam gratiam ipse faciat; unde isti per misericordiam, ille verò per iudicium electus ab Augustino dicitur. An porrò ea merita gratiæ futura Deus prius supponat, quàm efficaciter eligat ad gloriam, quæstio est, ut sæpè diximus, in Scholis agitata, de qua nihil ex professo S. August. Quamquam & ex hoc ipso S. Augustini testimonio in gratiam Conclusionis nostræ sic arguere possumus: Sicut non elegit Deus Judam ad effundendum sanguinem Christi, nisi post prævisam perversæ voluntatis ipsius inclinationem ac determinationem; ita & iustos ad gloriam efficaciter non destinavit, nisi post prævisa eorum merita beneficio gratiæ elicienda.

Ad quartum, Fatemur, neminem propriè secundum Dei propositum vocari & à massa perdita liberari, cui finalis non concedatur perseverantia: fatemur & illam summum esse ac gratuitum Dei donum, quod nullis meritis de condigno debetur, adeoque gratis, quibus voluerit, illam à Deo concedi; nec aliam tanti collati muneris causam quærendam esse, quàm Dei voluntatem: sed quid inde? gloriam, quæ cum finali perseverantia immediate conjuncta est, gratis etiam à Deo destinari? At malè omnino: aliàs, ut mox dictum fuit, etiam efficeret, eam & in ipsa executione gratis quoque concedi, quia ipsa finalis perseverantia etiam in ordine executionis planè gratuita est. Non ergo valet ab una ad aliam illatio; atque falsò supponit objectio, perseverantiam ideo electis concedi, quòd sint ad gloriam prædestinati. Si ita esset, quærenti ab Augustino cur uni detur finalis perseverantia, alteri verò non detur, facilè reposuisset sanctus Doctor, causam esse, quia unus est prædestinatus ad gloriam, non alter; at causam hanc se prorsus ignorare candidè fatetur, & ad unum divinæ voluntatis beneplacitum, cujus nulla ratio reddi potest, recurrit, *Noli quærere, si non vis errare*. Igitur accedere propius nobis videntur, & ad veritatem: & ad mentem S. Augustini, qui existimant ex prævisa finali perseverantia fieri prædestinationem ad gloriam. Licet enim de condigno mereri perseverantiam non possimus; at saltem de congruo per orationem impetrari à Deo potest. *Hoc donum, ait S. Aug. suppliciter emereri potest*. Prædestinatio igitur ad gloriam se ha-

bet ad merita gratiæ prævisa, sicut perseverantia ad orationem; ergo sicut perseverantia iis à Deo destinatur, qui eam suppliciter & affiduè postulant, ita & gloria iis quorum futura per gratiam merita prævidentur.

At, inquires, in hac nostra sententia nihil occurrit ad intelligendum difficile, nihil durum & asperum, omnia plana sunt & facilia, contra expressam Apostoli sententiam Rom. 11. v. 33. quam toties inculcat S. Aug. *O altitudo divitiarum sapientiæ & scientiæ Dei! quàm incomprehensibilia sunt judicia ejus, & investigabiles viæ ejus!* Falleris: tametsi enim in hac nostra sententia nonnullæ difficultates emolliantur, & ad quietem animarum magis accommodata illa videatur; quàm graves tamen supersunt & inexhaustæ quæstiones, quas inter mortales nemo unquam solvet! Quare enim ex multis efficacibus gratiæ auxiliis, quæ tali homini conferre Deus posset, cum quibus salvus fieret, ea tamen dumtaxat conferat, quibus non consentiet; alteri verò ea; quibus prævidetur consensurus? Quare illum efficaciter trahat, non istum? *O altitudo!* Quare è duobus justis, unum ex hac vita rapiat dum justus est, alterum verò tentationum periculis obnoxium relinquat, quibus futurum est ut aliquando succumbat, ac æternam incurrat damnationem? Quare uni etiam non oranti det perseverantiam, alteri verò non det? *O altitudo!* Quare è duobus hominibus, unum, qui longè majoribus implicatus est sceleribus, efficaciter convertat, alterum verò non ita malum ac scelestum derelinquat? Denique, quare è duobus infantibus originali peccato æqualiter infectis, permittat unum baptizari, antequam moriatur, alterum verò non baptizari? *O altitudo! quàm incomprehensibilia sunt judicia Dei!*

Objicies 3. In mente ac doctrina S. Aug. prædestinatio ad gloriam est causa beneficiorum gratiæ quæ electis secundum propositum conferuntur; quemadmodum & reprobatio seu exclusio ab eadem gloria, causa est cur Deus ejusmodi rejectis auxilia gratiæ denegat: atqui re ipsa docet S. Aug. reprobationem à gloria esse causam cur Deus reprobis auxilia gratiæ deneget. Ita sanctus Doctor Lib. de dono persever. cap. 14. n. 35. ubi postquam dixit Tyrios & Sidonios in massa perditionis jussu Dei judicio delevictos, Qui etiam, inquit, credere potuerunt.... sed quoniam ut crederent, non erat eis datum, etiam unde crederent est negatum.... & altiore Dei judicio, à perditionis massa non sunt gratiæ prædestinatione discreti, nec ipsa eis adhibita vel dicta divina vel facta, per quæ possent credere.... Sed nec illis profuit quod poterant credere, quia prædestinati non erant ab eo, cujus inscrutabilia sunt judicia.

Resp. nego majorem, quæ falsò supponit reprobationem saltem negativam à gloria, causam esse, cur Deus reprobis auxilia gratiæ deneget. Patet enim ex dicendis postea, nullam dari ejusmodi negativam reprobationem; atque neminem excludi à gloria, nisi propter peccatum sive originale, sive actuale, sive utrumque simul; neminem etiam omni penitus auxilio gratiæ hac in vita destitui. Cur verò his potius quàm istis operantem & efficacem gratiam Deus conferat, *O altitudo!*

Ad probationem ex S. Augustino, dico revera S. Doctorem causam, cur Tyriis ac Sidoniis data non fuerit gratia fidei & conversionis, hanc referre, quæ certè proxima est ac immediata, quia nempe non erant illi ex prædestinatis sed ex reprobis. Sed quare non erant illi ex prædestinatis? an ex sola Dei voluntate? Absit; sed propter eorum peccata, in quorum justam punitionem gratias uberiores non concedit. Est igitur par conditio prædestinationis ac reprobationis; & sicut reprobatio fit

ex prævisis peccatis, ita prædestinatio ex prævisis bonis gratiæ operibus. Utraque opus est justitiæ: cum isto tamen discrimine, quòd prædestinatio, qua parte fundatur in meritis gratiæ, gratuita dici possit, & opus misericordiæ; reprobatio verò sit omni ex parte opus justitiæ.

Instabis S. Aug. cap. 7. jam citato Lib. de corrept. & grat. n. 16. asserit, eos qui secundum propositum vocati non sunt, à massa perditionis præscientia & prædestinatione Dei non liberari, etiam *eo ipso tempore quo ibid. pag. benè pièque vivunt*. Ergo in ea videtur esse sententia, vi reprobationis 758. E. negativæ antecedentis reprobos, seu non vocatos secundum propositum, omni penitus auxilio gratiæ destitutos esse.

Resp. distingo ant. Asserit, eos qui secundum propositum vocati non sunt, à massa perditionis non liberari, liberatione totali, adæquata & perfecta quantum ad omnes prædestinationis effectus, concedo: liberatione aliqua saltem inchoata, partiali & imperfecta, quantum ad aliquem effectum prædestinationis, nego: & nego consequens. Agnoscit siquidem S. Doctor, ejusmodi reprobos interdum benè ac piè vivere; agnoscit per Baptismum aliquando eos regenerari; ergo aliquam in ipsis gratiam agnoscit.

Objicies 4. Eodem planè modo ex Augustino prædestinantur adulti, quo & ipsi parvuli: atqui parvuli antecederent ad eorum merita prædestinantur ad gloriam; ergo & adulti.

Major propositio probatur ex S. Augustino, qui comparatione illa parvulorum & adultorum non semel utitur Lib. de dono persever. c. 9. n. 21. *Ex duobus, inquit, parvulis originali peccato pariter obstrictis, cur iste assumatur, ille relinquatur; & ex duobus ætate jam grandibus impiis, cur iste ita vocetur, aut non ita vocetur, inscrutabilia sunt judicia Dei. Et c. 11. n. 25. Ex ore infantium & lactentium suam perficit laudem: ut quod in his videmus quorum liberationem bona eorum merita nulla præcedunt, & in his quorum damnationem utrisque communia originalia sola præcedunt; hoc & in majoribus fieri nequaquam omnino cunctemur, id est, non putantes vel secundum sua merita gratiam cuiquam dari.... Cur autem causam parvulorum ad exemplum majorum sicut scribitis, non patiuntur afferri (Massilienses...) Nulla quippe merita, ait c. 12. n. 29. etiam secundum ipsos Pelagianos, possunt in parvulis inveniri, cur alii eorum mittantur in regnum, alii verò alienentur à regno. Quæ postrema verba denotant lo-* *ibid. pag. 831. B.* *ibid. pag. 834. D.* *ibid. E.* *ibid. pag. 836. D. E.* qui Sanctum Doctorem de prædestinatione ad gloriam.

Resp. dist. maj. Eodem modo quantum ad aliqua, prædestinantur adulti & parvuli, concedo; quantum ad omnia, nego. In eo pares sunt adulti & parvuli quantum ad prædestinationem etiam ad gloriam, quòd hæc in operibus seu meritis eorum naturalibus nullatenus innitatur, sed in una Christi gratia omnino gratuita; quod unum perpetuò intendit S. Aug. & manifestè declarant etiam citata verba sancti Doctoris ex cap. 9. Lib. de dono persever. & ista pariter cap. 12. n. 28. *Conficitur itaque gratiam Dei non secundum merita accipientium dari, sed secundum beneplacitum voluntatis ejus.* In eo quoque pares sunt adulti & parvuli, quòd utique prædestinentur ex meritis Christi ipsis applicatis: dispares verò in eo sunt, quòd parvulis sine propriis ac personalibus bonis operibus gloria conferatur, non autem adultis. Hoc exemplo parvulorum, qui per Baptismi gratiam ad regnum perducuntur, appositè utitur S. Augustinus contra Pelagianos & Semipelagianos, ut demonstret, nec gratiam, nec gloriam naturæ meritis retribui, quæ sanè nulla sunt tum in adultis, tum in parvulis.

Obji-

Ibid. pag. 774. G. Objicies 5. hæc sancti Doctoris verba excerpta ex Lib. de corrept. & grat. c. 14. n. 43. *Volenti saluum facere, nullum hominum resistit arbitrium. Sic enim velle seu nolle in volentis aut nolentis est potestate, ut divinam voluntatem non impediat, nec superet potestatem. Etiam de his qui faciunt quæ non vult, facit ipse quæ vult.* Et paulò post n. 45. *Non est dubitandum, voluntati Dei*

Ibid. E. *humanas voluntates non posse resistere, quò minus faciat ipse quod vult.* Quibus verbis sanctus Doctor declarare videtur, Deum per solam gratiæ suæ vim & efficaciam electos suos salvare; ac consequenter gratis & ante prævisa eorum merita.

Resp. istud S. Aug. testimonium non esse ad rem nostram præsentem. Non enim loquitur eò loci de prædestinatione ad gloriam, de qua una hic est quaestio, sed de vi & efficacia gratiæ, quam ultro agnoscimus, cum qua rectè cohæret sententia prædestinationis ad gloriam ex prævisis meritis gratiæ: quia, ut sæpius à nobis observatum est, quæcunque supponatur esse virtus & efficacia gratiæ, certum est ex fide, voluntatem posse semper ei dissentire si velit. Ergo, nostro intelligendi modo, priusquàm Deus decreto efficaci & absoluto statuatur dare alicui gratiam per talem gratiam, necesse est præviderit reipsa voluntatem huic gratiæ consensuram esse.

Tom. 10. p. 809. F. Objicies 5. cum S. Aug. L. de prædest. SS. cap. 15. n. 30. exemplum prædestinationis Christi, quæ omnino gratuita fuit & ante omnia merita. *Est, inquit sanctus Doctor, præclarissimum lumen prædestinationis & gratiæ, ipse Salvator, ipse Mediator Dei & hominum homo Christus Jesus: qui ut hoc esset, quibus tandem suis vel operum vel fidei præcedentibus meritis natura humana quæ in illo est comparavit?*

Resp. distinguo maj. Prædestinatio Christi est præclarissimum exemplar nostræ prædestinationis ad gratiam, quæ purè gratuita est, concedo: ad gloriam, subdistinguo: accidentalem, concedo: essentialem, nego. Itaque prædestinatio Christi est præclarissimum exemplar prædestinationis nostræ ad gratiam. Sicut enim nullis præcedentibus operibus gratiam conciliare nobis ac promereri possumus, ita nec gratiam unionis hypostaticæ cum Verbo mereri potuit humana Christi natura: *Quibus enim suis vel operum vel fidei præcedentibus meritis natura humana quæ in illo est comparavit?* Essentialem verò animæ felicitatem ac gloriam mereri non potuit humanitas Christi, quia vi unionis hypostaticæ debita ipsi erat, & à primo conceptionis instanti concessa. Ergo ex illa parte Christi prædestinatio esse non potest exemplar prædestinationis nostræ, nisi saltem ratione termini; quia nempe ad eundem finem ac terminum tendere debemus: non verò ratione modi, quia per bona opera nostra gloriam comparare nobis ac mereri tenemur. Ergo quantum ad accidentalem duntaxat gloriam, nempe exaltationem nominis, manifestationem virtutis, Religionis splendorem ac propagationem &c. Christus præclarum nobis ad imitandum exemplar reliquit. *Christus passus est pro nobis, ait S. Petrus Epist. 1. c. 2. v. 21. vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia ejus. Sicut ergo oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam, Lucæ 24. v. 26. sicut humiliavit semetipsum usque ad mortem, propter quod Deus exaltavit illum, & dedit illi nomen quod est super omne nomen. Philip. 2. v. 8. & 9. ita & nos ad gloriam nonnisi per cruces, dolores & ærumnas pervenire possumus, ut Christo capiti nostro conformes simus. Si tamen compatimur, ut & conglorificemur, ait Apostolus Rom. 8. v. 17. Si quis vult post me venire, tollat crucem suam & sequatur me. Matth. 16. v. 24.*

Objicies 6. Querimoniam quas Semipelagiani excitarunt adversus doctrinam S. August. in unam dumtaxat predestinationem efficacem & absolutam ante omnem meritorum previsionem cadere possunt: nemo quippe, si serio agat, adversus predestinationem ex praevisis meritis objicere potest, quæ illi objiciebant referente S. Prospero in sua ad S. August. Epist. nu. 3. Hoc, inquiebat, *propositum vocationis Dei, quo vel ante mundi initium, vel in ipsa conditione generis humani, eligendorum & rejiciendorum dicitur facta discretio, ut secundum quod placuit Creatori, alii vasa honoris, alii vasa contumeliæ sint creati, & lapsis curam resurgendi adimere, & sanctis occasionem torporis adferre: eò quòd in utraque parte superfluus labor sit, si neque rejectus ulla industria possit intrare, neque electus ulla negligentia possit excidere* Removeri itaque omnem industriam, tollique virtutes, si Dei constitutio humanas præveniat voluntates: & sub hoc predestinationis nomine fatalem quamdam induci necessitatem. Tom. 2. p. 821. E. F. Tom. 10. p. 779. Ibid. G.

Accedit & ipsemet S. Prosper qui in eadem Epist. n. 8. sollicitè ab Augustino sciscitatur cur retractatis priorum opinionibus, qui *propositum & predestinationem Dei secundum præscientiam receperunt, ut ob hoc Deus alios vasa honoris, alios contumeliæ fecerit, quia finem uniuscujusque præviderit, & sub ipso gratiæ adjutorio in qua futurus esset voluntate & actione præscierit.* Cur, inquam, his retractatis opinionibus, aliam ipse viam inierit? Qua certè interrogatione manifestè supponit S. Prosper, Augustinum à placitis suorum prædecessorum utcumque recessisse. Certum porrò est, eum in iis non recessisse quæ fidei doctrinam spectant, necessitatem scilicet gratiæ prævenientis ad initium fidei & ad perseverantiam, exclusis quibuscumque præviis meritis naturalibus. Ergo in eo dumtaxat capite recensisse videtur, quod admiserit predestinationem secundum Dei propositum, hoc est, absolutam & antecedenter ad quæcumque merita etiam gratiæ prævisa, contra sententiam suorum prædecessorum, ut exponit S. Prosper.

Resp. nego ant. Querimonie illæ Semipelagianorum non spectabant predestinationem ad gloriam, de qua nulla ipsis erat cum Augustino concertatio, sed tantum predestinationem ad gratiam, scilicet primæ fidei & perseverantiæ finalis; initium quippe & finem salutis libero nostro illi tribuebant arbitrio.

I. Circa initium fidei in eo peccabant, quòd non à gratia præveniente, sed à pio quodam & naturali ad credendum affectu illud esse contenderent; quòd aliter, nec libertati, nec industriæ, labori ac virtutibus, ut putabant, locus relinqueretur. Non poterant illi concipere, qua ratione libertas salva & integra remaneret, si voluntas aliquo præveniente ad credendum auxilio indigeret: quapropter libertatem ab Augustino destrui obtendebant, eumque Manicheismi inverecundè accusabant; rati ex vocatione illa secundum Dei propositum, de qua toties sanctus Doctor, fatalem quamdam induci necessitatem. Nondum scilicet intellexerant in mente S. Augustini certitudinem & infallibilitatem vocationis secundum Dei propositum, oriri ab ejus præscientia quæ falli non potest. *Horum (nempe prædestinatorum) si quisquam perit, ait S. Aug. L. de corrept. & gratia c. 7. fallitur Deus, sed nemo eorum perit, quia non fallitur Deus.* En certitudo predestinationis ex præscientia. Addit sanctus Doctor ibidem, & certitudinem ex vi & efficacia meritorum. *Horum si quisquam perit, vitio humano vincitur Deus; sed nemo eorum perit, quia nulla re vincitur Deus.* Tom. 1. p. 741. G. Ibid. pag. 758. A.

Initium quidem fidei libero arbitrio tribuebant Semipelagiani; incrementum verò illius à gratia esse fatebantur. Ita S. Aug. Lib. de prædest. SS. cap. 2. n. 3. *Nunc, inquit, ei respondendum esse video, qui divina testimonia quæ de hac re adhibuimus, ad hoc dicunt valere, ut noverimus ex nobis quidem nos habere ipsam fidem, sed incrementum ejus ex Deo: tamquam fides non ab ipso donetur nobis, sed ab ipso tantum augeatur in nobis, eo merito, quo cæpit à nobis.*

Prædestinationem verò ex prævisis meritis gratiæ sic illi admittebant, ut eam in merito quodam naturali primitus subnixam putarent. Non negabant illi necessariam esse gratiam ad omne opus bonum vel incipiendum vel perficiendum; teste S. Aug. Lib. de prædest. SS. cap. 1. n. 2. sed ad initium fidei, quod idcirco inter opera bona non computabant.

II. Circa finalem perseverantiam errabant Semipelagiani & in jure, & in facto, ut supra diximus. In jure quidem, quòd eam à solo libero arbitrio esse sine gratia existimarent: in facto, quòd Augustini mentem aut non intelligerent, aut perversè interpretarentur; quam tamen dilucidè paucis his verbis concludit Lib. de dono persever. c. 13. n. 33. *Satis, inquit, dilucidè ostenditur, & inchoandi, & usque in finem perseverandi gratiam Dei non secundum merita nostra dari; sed dari secundum ipsius secretissimam, eandemque justissimam, sapientissimam, beneficentissimam voluntatem.* His duobus capitibus, necessitate scilicet gratiæ ad initium & ad finem salutis, tota concludebatur S. Augustini cum Semipelagianis disputatio.

Resp. 2. Mirum videri non debere, si Massilienses in re obscura & implicata Augustini sententiam minùs perspectam habuerint, & ex illa malè intellecta tot deduxerint absurda & incommoda; quandoquidem fatetur vel ipsemet S. Aug. Lib. de Gratia Christi c. 47. *Istam quæstionem, ubi de arbitrio voluntatis & Dei gratia disputatur, ita esse ad discernendum difficilem, ut quando defenditur liberum arbitrium, negari Dei gratia videatur; quando autem asseritur Dei gratia, liberum arbitrium putetur auferri.* Imò & ipse Augustinus priusquam Episcopus fieret, & quæstionem istam ex professo ventilasse, versabatur in illo ipso Semipelagianorum errore circa initium fidei, existimans illud ab homine, non à Deo esse; ac meritis humanis retribui, non autem gratis concedi. Ita ingenuè de se ipso fatetur vir modestus Lib. de prædest. SS. cap. 3. initio.

Inde concludimus tum Massilienses, tum & ipsum S. Prosperum in re facti decipi potuisse, & deceptos esse, si revera putarunt S. Doctorem à placitis suorum prædecessorum circa prædestinationem ex meritis gratiæ recessisse, à qua re ipsa non recessit; nec alio sensu illam gratuitam esse, tamquam fidei nostræ caput contra novos hæreticos propugnavit, quàm quòd excluderet merita naturalia. Quapropter Prospero sciscitanti an re ipsa retractatis priorum opinionibus, prædestinationem absolutam ante prævisa merita gratiæ admiserit, nihil reposuit sanctus Doctor; quòd nempe, ut jam diximus, parvi momenti hæc sibi videretur quæstio, & extra propositum suum, quod unum versabatur circa prædestinationem ex meritis naturalibus confutandam & funditus evertendam. Adde quòd non pauca scripserit sanctus Augustinus, quæ prima fronte favere videntur sententiæ prædestinationis gratuitæ ante omnia merita etiam gratiæ prævisa; quare facile cuique fuit in ea facti quæstione decipi, verumque non assequi S. Doctoris sensum.

Objicies 7. auctoritatem SS. Prosperi & Fulgentii.

S. Pro-

S. Prosper Lib. I. de vocatione omnium gentium c. 17. (si tamen hujus Operis auctor est) *Sunt, inquit, qui longam agentes in flagitiis & sceleribus ætatem, sacramento baptismatis Christi in ipso vitæ fine renovantur, & sine ullo suffragio, bonorum operum in regni cœlestis consortium transferuntur.* Et Lib. 2. c. 35. *Deus, inquit, his quos elegit sine meritis, dat unde ornentur & meritis.* P. 869.
P. 922. D.

Et in Epistola ad Rufinum c. 11. *Ex omni numero hominum, inquit, per sæcula cuncta natorum, certus apud Deum, definitusque est numerus prædestinati in vitam æternam populi, & secundum propositum vocantis Dei electi.* Et ad Objectionem secundam Vincentianam: *Quod multi, inquit, pereunt, pereuntium est meritum, quod multi salvantur, salvantis est donum.* Et ad Objectionem II. *Ad prædestinationem ejus, inquit, (quæ fit aut ad vitam, aut ad interitum) nihil aliud referri potest, nisi quod aut ad debitam justitiæ retributionem, aut ad indebitam pertinet gratiæ largitatem.* Ergo, concludunt, prædestinatio quæ est ad vitam æternam, ex gratiæ largitate est; quemadmodum ea quæ est ad interitum sempiternum, est ex retributione justitiæ. P. 94. B.
P. 231. C.
P. 236. B.

S. Fulgentius Lib. de fide ad Petrum cap. 35. *Firmissimè tene . . . omnes quos vasa misericordiæ gratuita bonitate Deus facit, ante constitutionem mundi in adoptionem filiorum Dei prædestinatos à Deo: neque perire posse aliquem eorum quos Deus prædestinavit ad regnum cœlorum.* Et cap. 3. dixerat: *Illi cum Christo regnabunt, quos Deus gratuita bonitate sua prædestinavit ad regnum.* Et L. 3. de veritate prædest. cap. 2. *Omnes prædestinati, ait, sic vocantur, ut justificentur; sic justificantur, ut glorificentur.* Ac per hoc prædestinavit quos voluit, & ad opera bona, & ad præmia sempiterna: prædestinavit ad vitam bonam, prædestinavit ad vitam æternam. P. 529.
n. 75.
P. 519.
n. 40.
P. 482.
n. 3.

Resp. ex citatis testimoniis & aliis hujuscemodi benè multis quæ congerunt adversarii, nihil inferri quod Conclusioni nostræ adversetur.

S. Prosper Lib. I. de vocatione gent. c. 17. hoc unum habet, esse nonnullos qui post longam in flagitiis transactam vitam, in fine convertuntur; & ardore ac vehementia contritionis; licet non diuturnitate temporis, tot flagitia, Deo miserante, expungunt: sed quid hæc ad prædestinationem ad gloriam ante vel post prævisa merita gratiæ? nihil profectò.

Lib. autem 2. cap. 35. loquitur de gratia, quæ gratis à Deo conceditur, non meritis nostris; alioquin gratia non esset: unde meritò dicit, *Quos Deus elegit sine meritis, dat unde ornentur & meritis;* per gratiam scilicet Christi, unde oritur operum nostrorum valor & pretium.

In Epistola ad Rufinum, verè dicit certum ac definitum esse numerum prædestinatorum ad gloriam; at qua ratione sint illi prædestinati, an post, vel ante merita gratiæ prævisa, non explicat S. Prosper. Ergo testimonium illud non est ad rem præsentem, ut & alia duo quæ subjiciuntur; ex quibus hoc unum extundi potest, salutem eternam gratiæ tribuendam esse: quis verò istud in dubium revocat? Nostra etenim opera nullius pretii sunt ac valoris sine gratia Christi: quapropter vita æterna, quæ retribuitur meritis gratiæ, dicitur etiam gratia, nempe in radice & origine; aliunde tamen certum est, vitam æternam titulo justitiæ nostris bonis operibus tamquam præmium ac mercedem rependi, unde & gratiæ & justitiæ simul opus est.

S. Fulgentius L. de fide ad Petrum cap. 35. hoc unum docet quod certissimum est, neminem ex prædestinatis perire: at unde repetenda sit illa divinæ prædestinationis certitudo, an ex decreto Dei absoluto & antecedente omnem futuri præscientiam, an ex præscientia quæ decretum Dei antecedit,

non

non exponit sanctus Doctor. Ab ista tamen questione, tamquam à principio & fundamento, præsens controversia tota dependet.

Ex capite verò 3. ejusdem Libri nihil aliud efficere poteris quàm quod omnes fatentur Catholici, Deum nos eligere ac prædestinare sine ullis nostris meritis & operibus, sed ex gratuita sua bonitate, qua gratiam nobis largitur unde benè operari & gloriam promereri possumus.

Lib. 3. de veritate prædest. cap. 2. agit de prædestinatione completa & adæquata quoad omnes effectus: qui porrò sit inter illos causalitatis & prioritatis ordo, an prior sit in Deo voluntas dandæ gloriæ quàm gratiæ, an è contra; non exponit Fulgentius.

Objectiones ex Sancto Thoma.

Objicies 1. 1. p. q. 23. art. 4. in corp. ait, *prædestinationem aliquorum in salutem æternam, præsupponere secundum rationem, quòd Deus velit illorum salutem*. Ergo Deus prius vult alicui salutem æternam tamquam finem, quàm media quibus illam assequitur.

Resp. S. Doctorem loqui de voluntate salutis aliquorum completa & adæquata, idest, quæ ad gloriam & gratiam simul feratur; quæ certè voluntas in Deo antecedit actualem gratiæ & gloriæ collationem: nos verò in præsentì controversia loquimur de voluntate salvandi aliquos, seu de prædestinatione partiali & inadæquata quæ sit dumtaxat ad gloriam. Hanc verò ex prævisis meritis fieri, docuisse videtur S. Thomas iis in locis quæ suprà laudavimus.

Objicies 2. Eadem questione art. 4. ad 2. S. Doctor ait: *Quòd quando voluntas eligentis provocatur ad eligendum à bono in re præexistente, tunc oportet quòd electio sit eorum quæ sunt, (idest ob merita) sicut accidit in electione nostra: sed in Deo est aliter, ut dictum est. Et ideo, ut dicit Augustinus, eliguntur à Deo qui non sunt, neque tamen errat qui eligit*. Ergo in mente S. Thomæ, prædestinatio ad gloriam non supponit merita.

Resp. S. Doctorem ibi loqui de prædestinatione adæquata ad gratiam simul & ad gloriam; non autem ad solam gloriam, de qua una hic questio movetur. Patet ex responsione S. Thomæ ad 1. ejusdem articuli: loquens enim de electione illa, seu communicatione divinæ bonitatis quæ est in prædestinatione, includit in illa collationem gratiæ & gloriæ. Et reipsa hoc in articulo, imò tota questione 23. tractat de prædestinatione totali & adæquata ad gratiam simul & gloriam: quæ igitur inde nobis opponuntur, ad rem præsentem non faciunt.

Objicies 3. Eadem qu. art. 5. ad 4. *Quare, ait S. Doctor, hos elegit ad gloriam, & illos reprobavit, non habet rationem nisi divinam voluntatem*.

Resp. distinguo: cum agitur de prædestinatione & reprobatione comparatè, unius nempe præ alio, concedo: absolutè, nego: aliàs efficeret aliquem à Deo positivè reprobari ex sola Dei voluntate absque ullis ex parte reprobi demeritis, quod certè falsissimum est. Loqui verò S. Thomam de prædestinatione & reprobatione comparatè, ostendunt non tantum verba laudata, sed & ista quæ in confirmationem ex Augustino adducit. *Quare hunc trahit, & illum non trahit, noli velle dijudicare, si non vis errare*.

7. v. 12.
p. 633.
c. 2. B.

Objicies 4. q. 9. de veritate art. 2. *Quòd Deus, ait S. Thomas, velit alicui dare gratiam & gloriam, hoc ex mera liberalitate procedit*. Et in cap. 9. Epist. ad

ad Rom. Lect. 3. *Non potest esse, ait, quod merita consequentia gratiam sint ratio miserendi aut prædestinandi, sed sola Dei voluntas, secundum quam misericorditer aliquos liberat.* Denique super caput 1. Epist. ad Ephes. exponens ista, *In quo nos sorte vocati sumus.* Ponit, inquit, (Apostolus) voluntariam Dei prædestinationem :. Cujus quidem prædestinationis ratio non sunt merita nostra, sed mera Dei voluntas.

Tom. 18.
pag. 87.
col. 2. E.
Ibid. p.
400. col.
1. E.

Resp. his in locis manifestè S. Thomam loqui de prædestinatione ad gratiam, quæ certè purè gratuita est, nec ullum supponit ex parte prædestinati meritum: hic verò loquimur de prædestinatione dumtaxat ad gloriam. Utramque autem apprimè distinguit S. Doctor loco inter probationes citato ex Commentario in Epistolam ad Romanos cap. 8. lectione 6. Verba consule.

Objicies denique auctoritatem Facultatum Parisiensis & Lovaniensis, ac multorum è Schola Theologorum. Facultas Theologica Parisiensis an. 1347. tres istos articulos Joannis de Mercuria proscripsit: 1. *Quod propter opera alicujus futura Deus præordinavit aliquem ab æterno.* 2. *Quod aliquis prædestinatus est ab æterno propter usum liberi arbitrii, quem Deus præscribit eum habiturum.* 3. *Quod non sic gratis & misericorditer Deus prædestinavit illum quem prædestinavit, quin & pro omnibus bonis ipsius futuris vel alterius.* Ita Estius in 1. dist. 41. part. 4. in fine. Facultas pariter Theologica Lovaniensis & Duacena in suis publicis censuris sententiam gratuitæ prædestinationis ad gloriam approbant & amplectuntur, quibus adstipulatur insignium Scholasticorum multitudo tanta, ut ferè hæc videatur esse communis Scholæ sententia. Nec enim, ait Melchior Canus, de Locis L. 8. cap. 1. *minima Scholæ auctoritas esse potest, quam parvi facere nemo sine fidei descrimine potest.*

P. 379.

Resp. censuram sacræ Facultatis Parisiensis ad quæstionem nostram nullatenus pertinere: nullus etenim est ex tribus citatis articulis, qui de prædestinatione gratuita ad gloriam mentionem habeat. Tres autem illi articuli meritò proscripti sunt, quod ad erroneum sensum Semipelagianorum trahi & inflecti possint; nempe futurum, etiam per gratiam, voluntatis consensum causam esse, regulam & motivum, quo Deus certò excitatur ad gratiam illis conferendam, quos prævidet ea benè aliquando usuros: qui error Semipelagianorum fuit, ut non semel observavimus. Addit tertius articulus, aliquem à Deo prædestinari, non tantum pro bonis ipsius futuris operibus, sed etiam *alterius*; quod certè æquivocum est, atque erroneum sensum pati potest, aliquem scilicet prædestinari propter aliena merita. Possunt equidem aliorum merita divinam flectere misericordiam, & gratiam pro aliquo impetrare; sed non potest quis ex meritis alienis æternam salutem mereri; nisi saltem ex Christi meritis ipsi applicatis: verum sic applicata, non sunt aliena, sed propria ob liberam divinæ gratiæ voluntatis creatæ cooperationem.

Lovanienses ac Duacenses Theologi amplectuntur quidem sententiam gratuitæ prædestinationis ad gloriam; at contrariam velut errorem non damnant, nec damnare jure merito possunt, cum salva fide in Scholis Catholicis propugnetur.

Unde cum Theologi Lovanienses data ad Innocentium XII. Epistola ab ipso postulassent ut Majorum suorum censuram, in qua prædestinatio ad gloriam gratuita defenditur, Sedes Apostolica suo judicio comprobare vellet, S. Pontifex sic respondit: *Vestram erga S. Petri Cathedram observantiam summopere collaudamus: verum quia S. Celestinus ad Gallos rescripsit, pro-*
fun-

fundiores difficilioresque partes incurrentium quæstionum, quas latius pertractaverunt, qui hæreticis restiterunt, sicut non audemus contemnere, ita non necesse habemus adstruere: non arbitramur opportunum ut in præsens habeatur exactior illa de divinis auxiliis tractatio, quæ à prædecessoribus nostris Clemente VIII. & Paulo V. instituta fuit.

Illis verò Scholæ Theologis qui magno, ut ajunt, numero nobis adverfantur, opponimus alios qui numero fortè majori (neque enim omnes expendimus) in contrariam sententiam abiire. Accuratum ex utraque parte eorum Theologorum Catalogum texuit ordine temporis digestum, ac sententiam uniuscujusque recensuit clarissimus & eruditus Theologus Parisiensis è Societate Sorbonica Carolus Dupleffis Dargentre Episcopus Tullensis, in Opere cui titulum fecit, *Commentarium Historicum de prædestinatione ad gloriam & reprobationem*; ex quo manifestum est, varias in partes Theologos Scholæ circa præsentem controversiam distractos esse, & unicuique liberum salva fide, quam voluerit amplecti.

S O L V U N T U R O B J E C T I O N E S.

Ex rationibus Theologicis.

Objicies 1. Qui ordinatè ac sapienter vult, prius intendit finem quàm media; siquidem movetur ad electionem mediorum ex voluntate finis: atqui Deus ordinatè ac sapienter vult; ergo prius intendit gloriam, quæ finis est hominis, quàm merita seu media gratiæ per quæ finis obtinetur.

Resp. 1. nego maj. Namque Deus ordinatè ac sapienter semper vult, nec aliter velle potest: atqui tamen non semper vult finem prius quàm media. Patet exemplo prædestinationis Angelorum, quam multi ex iis qui à nobis hìc dissentiunt, censent factam ex prævisis meritis; ergo qui ordinatè ac sapienter vult, non semper prius vult finem quàm media.

Resp. 2. distinguo eandem majorem propositionem: Qui ordinatè ac sapienter vult finem sub unica ratione finis, eumque vult efficaciter & absolutè; ille prius vult finem quàm media, esto: qui vult finem seu gloriam non sub unica ratione finis, sed sub ratione etiam præmii, coronæ atque mercedis, eamque vult conditionatè saltem ex parte creaturæ, non efficaciter & absolutè, nego. Porro cùm Deus ad gloriam homines prædestinat, gloriam non intendit sub unica finis ratione, neque absolutè; sed sub ratione mercedis ac præmii, & conditionatè ex parte hominum, si nempe velint homines divino gratiæ auxilio adjuti ea exequi quæ necessaria sunt ut ad beatum illum finem, & ad laborum debitam mercedem perveniant.

Instabis. Vita æterna non solum habet rationem mercedis, sed etiam hæreditatis; ergo licet Deus non velit illam efficaciter dare per modum mercedis nisi post prævisa merita, vult tamen efficaciter dare per modum hæreditatis ante prævisa merita.

Resp. distinguo ant. Sed etiam hæreditatis, jure adoptionis, concedo: jure nativitatis, nego. Porro ad hæreditatem jure adoptionis capescendam, non tantum requiritur adoptio in filios Dei, quæ fit per gratiam sanctificantem: *Ut justificati gratia ipsius, hæredes simus secundum spem vitæ æternæ*, ait Apostolus ad Titum 3.v.7. sed etiam ut per bona opera acquiramus aditum ad hæreditatem. Si filii & hæredes: hæredes quidem Dei, co-
hære-

hæredes autem Christi: si tamen compatimur, ut & conglorificemur. Rom. 8. v. 17. Quasi dicat Apostolus: Sumus quidem hæredes in spe & jure adoptionis, sed tamen hæreditatem adire non possumus nisi per bona opera. Quapropter S. Petrus 2. Epist. c. 1. v. 10. Satagite ut per bona opera certam vestram vocationem & electionem faciatis.

Objicies 2. Electio mediorum ad finem certò & efficaciter conducentium supponit efficacem finis intentionem qua quis movetur ad illa media efficacia eligenda: atqui Deus electis suis destinat ac confert media gratiæ certò ac efficaciter ad finem, id est gloriam, conducentia; ergo Deus efficacem habet intentionem dandi gloriam hujusmodi electis seu prædestinatis.

Resp. 1. nego maj. Multis quippe reprobis nonnulla interdum efficaciora auxilia gratiæ conferuntur, quàm electis, si unam excipias finalem perseverantiam; nec tamen Deus erga illos reprobos efficacem & absolutam habet gloriæ conferendæ intentionem: ergo electio mediorum efficacium non semper supponit efficacem & absolutam finis intentionem.

Resp. 2. distingo maj. Electio mediorum ad finem certò & efficaciter conducentium, vi & efficacia absoluta antecedente omnino independente, etiam in actu secundo, à libera voluntatis cooperatione, concedo: secus, nego. Ratio est, quia quoties medium ad finem hujusmodi est ut voluntas creata possit illud respuere, non potest prius efficaciter intendi ac destinari finis, quàm prævideatur non restitura, seu consensura voluntas: atqui quæcunque supponatur gratiæ vis & efficacia, de fide est voluntatem semper posse ipsi dissentiri si velit; ergo prius quàm absolute & efficaciter ipsi decernatur finis, prævideri debet an re ipsa hujusmodi auxiliis gratiæ sit consensura vel non.

Instabis 1. Non semel diximus, Deum ex singulari prædilectione, inter multa gratiæ auxilia ea seligere ac nonnullis conferre, quibus prævidet eos consensuros adeoque certò salvandos esse: atqui hæc mediorum efficacium in gratiam nonnullorum electio ac collatio, aliunde oriri non potest quàm ex efficaci intentione seu voluntate finis; ergo Deus prius efficaciter vult ac decernit finem quàm media.

Resp. distingo min. Hæc mediorum efficacium electio aliunde oriri non potest, quàm ex efficaci finis intentione, quæ sequatur prævisionem futuri sub conditione voluntatis consensus, concedo: quæ antecedit, nego. Porro ex dictis, illa efficax intentio seu voluntas finis supponit, non antevertit prævisum sub conditione voluntatis consensum.

Instabis 2. Esto ita sit: at saltem istud ratum semper ac fixum est, non alia de causa Deum moveri ad illa efficacia gratiæ media uni potius quàm alteri; Petro v.g. potius quàm Paulo, conferenda, (licet utriusque futurum sub conditione consensum prævideat) quàm quòd Petro efficaciter salutem velit, non Paulo: quæ enim alia posset afferri ratio & causa?

Resp. Non aliam hic præter Dei voluntatem quærendam esse causam: dividit enim Deus dona sua prout vult; uni decem talenta, alteri quinque, aliis unum. Inæqualitas autem illa in donis non oritur præcisè ex efficaci voluntate dandi uni potius quàm alteri gloriam, sed potius voluntas dandi gloriam vel ab illa excludendi oriri videtur ex præviso bono vel malo gratiarum usu.

Verùm jam monuimus, quòd si de uno dumtaxat ordine decretorum Dei hic ageretur, an nempe, nostro concipiendi modo, Deus prius velit

finem seu gloriam, quàm media seu merita gratiæ; aut è contra priùs illa media, quàm finem; vel, ut aliqui dicunt, simul eodemque rationis instanti & finem & media intendat & velit, levissimi momenti videretur nobis ista quæstio. At istud longè gravissimum ac ferè unicum solidum est nostræ disputationis objectum, utrum scilicet Deus decreto efficaci, absoluto & antecedente prævisum sub conditione gratiæ futurum voluntatis consensum, nonnullis & gloriam, & infallibilia ex sese gratiæ media destinet ac conferat: an verò ea destinet ac conferat post prævisum sub conditione futurum voluntatis consensum: uno verbo, utrum decretum prædestinationis antevertat scientiam conditionatorum, an potius illam sequatur, per quam dirigitur. En cardo controversiæ quæ tota eò tendit, ut explicetur quomodo arbitrii libertas stet & concilietur cum decreto prædestinationis & gratia. In eorum autem opinione, qui existimant scientiam conditionatorum decreto prædestinationis priorem esse, ex æquo ac sine ullo sanioris doctrinæ periculo, defenditur prædestinatio sive ante, sive post merita prævisa: parumque interesse videtur, quam volueris partem amplecti.

Instabis 3. Debet esse proportio inter finis intentionem, & electionem mediorum; ergo electio mediorum efficacium supponit & arguit efficacem finis intentionem.

Resp. distinguo ant. Debet esse proportio aliqua inter finis intentionem & electionem mediorum, hoc sensu quòd media eligantur ex intentione saltem generali finis, concedo: proportionem omnimoda, quasi electio mediorum efficacium semper oratur ex intentione absoluta & efficaci finis, nego.

Instabis 4. Ex intentione finis efficaci & absoluta oriri non potest electio mediorum inefficacium; ergo nec ex intentione finis inefficaci electio mediorum efficacium.

Resp. nego consequens & paritatem. Disparitas est, quia electio mediorum inefficacium arguit in agente vel imprudentiam, si priùs velit efficaciter finem, quàm ipsi præsto sint media ad illum assequendum efficacia; vel impotentiam, si hæc media non habeat in sua potestate; & consequenter in agente perfectissimo stare simul non potest efficax intentio finis cum electione mediorum inefficacium. At ex intentione finis inefficaci nihil obstat oriri electionem mediorum efficacium, maximè cum illa intentio finis ex parte volentis sincera est & efficax, conditionata dumtaxat ex parte creature, qualis in Deo est voluntas generalis & antecedens salvandi omnes.

Instabis 5. Ipsa saltem finalis in bono perseverantia, quæ immediate conjungitur cum gloria, nonnisi ex intentione absoluta & efficaci gloriæ aliquibus præ aliis conceditur. Est enim finalis perseverantia *magnum illud donum*, ut loquitur Conc. Trid. sess. 6. Can. 16. *quod aliunde haberi non potest, nisi ab eo qui potens est eum qui stat statuere, ut perseveranter stet, & eum qui cadit restituere*, ut idem Concilium eadem Sess. cap. 13. declarat. Neque enim donum illud mereri possumus, sed gratis Deus quibus voluerit largitur. Ita sentire videtur S. Augustinus, cum solis filiis Dei prædestinatis illam dari affirmat Lib. de correptione & gratia c. 9. *Nec nos moveat, inquit, quòd filiis suis quibusdam Deus non dat istam perseverantiam. Absit etiam ut ita esset, si de illis prædestinatis essent, & secundum propositum vocatis, qui verè sunt filii promissionis.*

Resp. nego ant. finalis enim perseverantiæ donum suppliciter emereri potest, licet cum datum fuerit amitti contumaciter non possit, ait S. Aug. Lib. de dono persever.

Tom. 14.
Conc. p.
766. A.

ib. p. 7.
760. F.

ib. p. 826.
G.

persever. c.6. n.10. Ergo cum Deus non prædestinet ad gloriam, nisi postquam vidit futurum ut justus donum perseverantiæ suis orationibus aliisque piis operibus sit impetraturus, consequenter non prius destinat ad gloriam, quam ad perseverantiam: id tamen obstat, quin perseverantia finalis magnum sit & dicatur Dei donum, non tantum passivè sumpta, pro unione mortis cum statu gratiæ justificantis; sed etiam activè, pro continuatione in bonis operibus, ut à nobis supra probatum est.

Sanctus Augustinus loco citato asserit quidem perseverantiam solis filiis Dei secundum propositum vocatis dari; at non explicat eò loci, an illi prius ad gloriam quam ad perseverantiam, aut vice versa, prius ad perseverantiam quam ad gloriam prædestinati sint, quod unum hic à nobis quæritur.

ARTICULUS TERTIUS.

De effectibus prædestinationis.

Observate I. quæstionem hic esse de prædestinatione completa & adæquata secundum omnes quos complectitur effectus.

II. Effectus prædestinationis qui in tempore conferuntur, esse ab eterno prædestinationis decreto tanquam ab efficiente causa. *Prædestinatio*, ait S. Augustinus Lib. de prædest. SS. cap.10. *est gratiæ præparatio, gratia verò est ipsius prædestinationis effectus.* Et S. Th.1. q. 23. art. 3. ad 2. *Prædestinatio est causa & ejus quod expectatur in futura vita à prædestinatis, scilicet gloriæ; & ejus quod percipitur in præsentia, scilicet gratiæ.* T.10. pag. 803. F.

III. In omni & quolibet prædestinationis effectui quatuor istas condiciones esse necessarias. 1. ut sit à Deo prædestinationis auctore. 2. ut sit ex meritis Christi: *Non enim aliud sub cælo nomen est datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri.* 3. ut quodammodo pertineat ad ordinem supernaturalem. 4. denique, ut certissimè ad vitam æternam perducatur. Quapropter sancto Augustino *prædestinatio est præscientia & præparatio beneficiorum Dei, quibus certissimè liberantur quicumque liberantur.* Art.4. v. 12.

IV. De tribus potissimum hic quæstionem excitari, an sint prædestinationis effectus: nempe 1. de bonis supernaturalibus, vocatione, justificatione & glorificatione. 2. de bonis naturalibus. 3. de permissione peccati.

PRIMA CONCLUSIO.

Inter bona supernaturalia tres sunt præcipui prædestinationis effectus; vocatio, justificatio, & glorificatio.

Probatur ex Apostolo Rom.8. v.30. *Quos prædestinavit, hos & vocavit; & quos vocavit, hos & justificavit; quos autem justificavit, illos & glorificavit.*

Ratio est, quia tot sunt prædestinationis effectus, quot sunt auxilia gratiæ quibus homo certissimè ad vitam æternam perducitur: atqui ad tria præcipuè capita revocari illa possunt; nempe ad vocationem, justificationem, & glorificationem.

Ad vocationem internam, quæ fit per gratiam excitantem seu præve-

nientem, revocari debent 1. omnia signa externa quæ Deus confert ad promovendam internam vocationem, ut sunt miracula, prædicatio Evangelica, bona aliorum exempla, morbi, calamitates &c. 2. motus fidei, spei, charitatis, contritionis quibus homo respondet, & cooperatur gratiæ vocanti seu excitanti ante justificationem.

Ad justificationem revocantur omnia dona gratiæ quæ illam consequuntur usque in finem vitæ: cujusmodi sunt auxilia gratiæ actualis, opera meritoria, augmentum gratiæ, perseverantia finalis. Quod si opera meritoria mortificentur per subsequens peccatum mortale, non habent rationem effectus prædestinationis, nisi quatenus reviviscunt per penitentiam. 3. Remotio & fuga omnium occasionum in quibus succumberet humana fragilitas, quod certè beneficii loco haberi debet. *Adulter non fuisti*, ait S. Aug. sermone 99. aliàs 23. inter 50. in illa vita præterita *Hæc tibi dicit Deus tuus: Regebam te mihi, servabam te mihi. Ut adulterium non committeres, suator non fuit: ut suator deesset, ego feci: locus & tempus defuit: & ut hæc deessent, ego feci. Adfuit suator, non defuit locus, non defuit tempus: ut non consentiret ego terrui. Agnosce ergo gratiam ejus, cui debes & quod non admisisti.*

Dices 1. Vocatio & justificatio nonnullis etiam reprobis communis est: *Multi sunt vocati, pauci verò electi*, Matth. 20. v. 16.

Resp. non quamlibet vocationem & justificationem inter veros prædestinationis effectus computari debere; sed eam dumtaxat, quæ, ut loquitur S. Augustinus, est secundum Dei propositum: id est, quæ ad vitam æternam certissimè perducit. *Quos prædestinavit*, ait sanctus Doctor Lib. 10. de prædest. SS. c. 17. ipsos & vocavit; illa scilicet vocatione secundum propositum: non ergo alios. Et c. 7. Lib. de corrept. & gratia n. 14. de electis ait: *Ex istis nullus perit, quia omnes electi sunt. Electi sunt autem, quia secundum propositum vocati sunt: propositum autem, non suum, sed Dei.* Et nu. 16. *Quis neget eos electos, cum credunt, & baptizantur, & secundum Deum vivunt? Planè dicuntur electi à nescientibus quid futuri sint, non ab illo qui eos novit non habere perseverantiam quæ ad beatam vitam perducit electos, scitque illos ita stare, ut præscierit esse casuros.*

Dices 2. Gloria finis est prædestinationis; ergo non est effectus.

Resp. nego consequens. Sub diverso quippe respectu gloria est finis & effectus prædestinationis: finis, quia vocatio & justificatio ceteraque auxilia gratiæ ad illam ordinantur: effectus verò, quia per illa media in tempore obtinetur, & obtinendam esse æterno Dei consilio statutum est.

SECUNDA CONCLUSIO.

Inter bona naturalia ea dumtaxat sunt ac dici possunt effectus prædestinationis, quæ ex speciali Dei providentia & amore ad vitam æternam ordinantur.

Probatur: Quia conditiones requisitæ ad effectum prædestinationis conveniunt bonis hujusmodi: sunt à Deo, ex meritis Christi, & pertinent ad ordinem supernaturalem, non quidem ratione sui, sed ordinationis divinæ. Quo sensu Matth. 24. v. 22. dicitur: *Propter electos breviabuntur dies illi.* Et Rom. 8. v. 28. *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, iis qui secundum propositum vocati sunt.*

S. Augustinus Lib. de dono perseverantiæ c.14. n. 35. occasione Tyriorum qui credidissent, si vidissent Christi miracula, hæc ait: Ex quo apparet habere quosdam in ipso ingenio divinum naturaliter munus intelligentiæ, quo ^{T.10. pag. 840. A.} moveantur ad fidem, si congrua suis mentibus, vel audiant verba, vel signa conspiciant: & tamen si Dei altiore iudicio, à perditionis massa non sunt gratiæ prædestinatione discreti, nec ipsi eis adhibentur vel dicta divina vel facta, per quæ possent credere, si audirent utique talia vel viderent.

TERTIA CONCLUSIO.

Mala pœnæ, & ipsa etiam permissio peccati, computantur inter effectus prædestinationis, non quidem per se seu ratione sui; sed per accidens, seu ratione subsequentium bonorum quæ Deus sua misericordia ac virtute novit ex illis eruere.

Probatur prima pars: Quia pœnæ, afflictiones hujus vitæ, calamitates, à Deo sunt & ex meritis Christi. Philipp.1. v.29. *Vobis donatum est pro Christo, non solum ut in eum credatis, sed ut etiam pro illo patiamini.* Ad ordinem etiam supernaturalem ex speciali Dei ordinatione pertinent; ad gloriam denique perducunt. Rom.8. v.17. *Hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi: si tamen compatimur; ut & conglorificemur.* Ratio est, quia mala illa pœnæ justis occasionem offerunt exercendæ ac perficiendæ virtuti; virtus quippe in infirmitate perficitur: media suppeditant satisfaciendi divinæ justitiæ, præcavendi peccata, cupiditates frænandi, & ad Deum tanquam ad tutissimum solatium in calamitatibus recurrendi, ergo sunt prædestinationis effectus.

Secunda pars, quæ est de permissione peccati, probatur. Licet enim ex se se præcisè sumpta, potius à Deo avertat, quam ad illum ducat, adeoque ex se se non sit effectus prædestinationis, attamen ratione bonorum quæ Deus ex tali permissione vult eruere, ad seriem totius prædestinationis pertinere meritò dicitur: quia, Deo sic ordinante ac providente, qui lapsi sunt, cautiores, ferventiores & humiliores resurgunt. Ita S. Basilii in Regulis brevioribus, Interrogatione 81. *Atque etiam id scire operæ pretium est, inquit, contingere sæpè piorum delicta, divina providentia ita dispensante ad eorum utilitatem. Deus enim labi eos aliquando permittit, ad sanandam priorem quamdam animi elationem, quale est quod à Petro dictum fuit, & in eo ipso obligit.* ^{Ed. nov. T.2. p.444. D. E.}

Eadem est S. Augustini doctrina Lib. de corrept. & grat. c.9. n.24. *Talibus Deus diligentibus eum omnia cooperantur in bonum: usque adeo prorsus omnia, ut etiam si qui eorum deviant & exorbitant, etiam hoc ipsum eis faciat proficere in bonum, quia humiliores redeunt atque doctiores. Discunt enim in ipsa via iusta cum tremore se exultare debere, non sibi arrogando tamquam de sua virtute fiduciam permanendi. Quod ibidem ostendit & verbis Davidis, & exemplo S. Petri.* ^{T.10. pag. 763. B.}

Et Lib.14. de Civitate Dei c.13. *Audeo dicere, ait sanctus Doctor, superbis esse utile cadere in aliquod apertum manifestumque peccatum, unde sibi displiceant, qui jam sibi placendo ceciderant. Salubrius enim Petrus sibi displicuit, quando flevit, quam sibi placuit, quando præsumpsit. Hoc dicit & sacer Psalmus: Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum, Domine: id est, ut tu eis placeas quærentibus nomen tuum, qui sibi placuerunt quærendo suum.* ^{T.7. pag. 366. A.}

ARTICULUS QUARTUS.

De proprietatibus prædestinationis.

Proprietates prædestinationis sunt ejus certitudo, concordia cum libertate, & definitus prædestinatorum numerus.

Semipelagiani adversus doctrinam S. Augustini circa prædestinationem, istud, inter alia multa, incommodum urgebant, quòd si definitus ac certus foret numerus prædestinatorum, ita ut nec augeri nec minui posset, ex utraque parte superfluus labor sit, si nempe neque rejectus ulla industria possit intrare, neque electus ulla negligentia possit excidere.

Ita referunt SS. Prosper & Hilarius scribentes ad S. Augustinum.

Ambrosius Catharinus certum quidem dixit numerum salvandorum, vi divinæ præscientiæ, non autem prædestinationis. Existimat enim ille, exceptis iis qui sunt insigniter prædestinati, alios salvandos communi providentiæ relictos esse, quorum numerum novit quidem Deus, sed non sua prædestinatione determinavit.

Calvinistæ non tantum certam esse in se dicunt prædestinationem, sed etiam unumquemque fidelem de sua prædestinatione certum esse debere.

PRIMA CONCLUSIO.

Certa est ac immobilis prædestinatio.

Probatur. Joan. 6. v. 36. *Hæc est autem voluntas ejus qui misit me Patris: ut omne quod dedit mihi non perdam ex eo.*

Et c. 10. v. 27. *Oves meæ vocem meam audiunt: & ego cognosco eas, & sequuntur me; & ego vitam æternam do eis: & non peribunt in æternum, & non rapiet eas quisquam de manu mea.*

2. ad Timoth. 2. v. 19. *Firmum fundamentum Dei stat, habens signaculum hoc: Cognovit Dominus qui sunt ejus.* Inde est quòd qui à gratia ad peccatum, à veritate ad errorem defleunt, si eo in statu perseverent, ii non censentur esse è numero prædestinatorum, de quibus dicitur 1. Joan. 2. v. 19. *Ex nobis prodierunt, sed non erant ex nobis: nam si fuissent ex nobis, permansissent utique nobiscum.*

T. 10. pag. 757. G. Ita docet S. Augustinus Lib. de corrept. & grat. cap. 7. n. 14. Horum (nempe prædestinatorum) si quisquam perit, fallitur Deus: sed nemo eorum perit, quia non fallitur Deus. Horum si quisquam perit, vitio humano vincitur Deus; sed

Ibid. pag. 839. G. nemo eorum perit, quia nulla re vincitur Deus. Hinc definitur ab eodem sancto Doctore Lib. de dono perseverantiæ cap. 14. *Præscientia & preparatio beneficiorum Dei quibus certissime liberantur, quicumque liberantur.*

Ratio est manifesta: Quia, ex dictis, prædestinatio est actus intellectus & voluntatis: at Deus certissime omnia novit; & quæcumque voluit, fecit. Hinc inferes, certitudinem & infallibilitatem prædestinationis oriri tum ex præscientia, tum ex decreto Dei: ex præscientia quæ decretum antecedit ac dirigit; & ex decreto quod præscientiam supponit ac sequitur.

Dices 1. Possunt aliqui de Libro vitæ, hoc est de numero prædestinatorum deleri. Ita Moyses Exodi 32. v. 32. dicebat: *Aut dimitte eis hanc noxam, aut si non*

si non facis, dele me de Libro tuo quem scripsisti. Et David Psalm. 68. v. 29. Deleantur de Libro viventium, & cum iustis non scribantur. Joan. 17. v. 12. Quos dedisti mihi, custodiri; & nemo ex eis perit, nisi filius perditionis. Denique 2. Petri 1. v. 10. Satagite ut per bona opera certam vestram vocationem & electionem faciatis. Ergo rata & fixa non videtur esse prædestinatio.

Resp. nego ant. Ad cuius probationem ex cap. 32. Exodi, dico 1. Moysen postulasse deleri non quidem de numero prædestinatorum, sed de numero viventium: suam nempe propriam vitam in gratiam & salutem populi Israelitici devovere paratus erat. Obsecro, inquit Numer. 11. v. 15. ut interficias me, & inveniam gratiam in oculis tuis. 2. Si de prædestinatione verba Moysis interpretari volueris, per hyperbolem seu piam quamdam exaggerationem, ut propensam suam in populum Dei voluntatem significaret, dixit, Dele me de Libro tuo; sub ista tamen tacita conditione, si fieri possit: quomodo dicebat S. Paulus Rom. 9. v. 3. Optabam ipse anathema esse pro fratribus meis. Vide Estium in hunc locum.

David Ps. 68. non optat damnationis æternæ poenam iis qui Prophetas persequiebantur; sed prænuntiat imminentem ipsis poenam nisi resipiscant.

Judas de quo Joan. 17. non erat ex iis discipulis, quos Pater secundum propositum vocaverat & dederat Filio; sed erat propria sua malitia filius perditionis, qui re ipsa periit.

S. Petrus citato loco hoc unum innuit, prædestinationem, quæ in se & ex parte Dei certissima est, nobis certam esse non posse nisi ex bonis operibus.

Dices 2. Apostolus 1. Cor. 9. v. 27. timebat ne cum aliis prædicasset, ipse reprobis efficeretur; ergo non existimabat ratam & certam esse prædestinationem.

Resp. distinguo ant. Timebat, quod ignoraret an esset prædestinatus, concedo: quod non crederet certam & immotam esse apud Deum prædestinationis sententiam, nego.

Dices 3. Angelus Apocalyp. 3. v. 11. Tene quod habes, inquit, ut nemo accipiat coronam tuam. Ergo corona illa potest amitti & alteri dari.

Resp. coronam de qua hic S. Joannes, non esse gloriam cœlestem, sed fidem, obedientiam, & constantiam in bono: Quoniam servasti verbum patientiæ meæ, ait ibidem v. 10. Angelus, & ego servabo te ab hora tentationis quæ ventura est in orbem universum.

Dices 4. Si certa est ac fixa prædestinatio, ita ut numerus prædestinatorum augeri vel minui non possit, ergo valet ista Semipelagianorum consecutio: Ex utraque parte superfluus labor est, si neque rejectus ulla industria possit intrare; neque electus ulla negligentia possit exidere. Ergo nec prædestinatus damnari, nec reprobis salvari potest; ergo dura & fatalis necessitas sequitur ex doctrina prædestinationis.

Resp. distinguo ant. Si certa est ac fixa prædestinatio, ex decreto Dei absoluto & antecedente meritorum prævisionem, esto: si ex decreto Dei supponente prævisionem meritorum, nego. Semipelagianorum objectio vim aliquam præ se ferre videtur, si supponatur prædestinatio absoluta & antecedens meritorum prævisionem, qualem illi ab Augustino admitti falso & errore facti existimabant: at nulla est & planè concidit objectio, si prædestinatio dicatur fieri, ut nos putamus, ex prævisis meritis gratiæ; non aliam enim difficultatem patitur, quàm quæ ex ipsamet Dei præscientia solet objici. Sicut ergo ex divina præscientia necessitas dumtaxat

consequens rei liberè futuræ inferitur, non antecedens & absoluta; cum res illæ non ideo sint futuræ, quia cognoscuntur à Deo, sed ideo potius conoscantur, quia futuræ sunt; ita pariter ex prædestinatione fundata in præscientia meritorum, non alia quàm consequens oritur necessitas: adeoque quòd prædestinatus in sensu, ut ajunt, composito, damnari non possit, nec reprobis salvari, ex libera prædestinati & reprobi determinatione nascitur, quam Deus ab æterno cognovit.

SECUNDA CONCLUSIO.

Nullus sine speciali revelatione certus esse potest de sua prædestinatione.

Probatur. Ecclesiastes 9. v.1. *Nescit homoutrum amore an odio dignus sit, sed omnia in futurum servantur incerta.*

Rom.11. v.20. *Tu autem fide stas: noli altum sapere, sed time.*

1. Cor.10. v.12. *Qui se existimat stare, videat ne cadat.* Et cap.4. v.4. de seipso dixerat Apostolus: *Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum.* Unde Philipp.2. v.12. concludit: *Cum metu & tremore vestram salutem operamini.* Hæc porro anxietas, hæc timoris incussio excludit firmam de futura salute securitatem ac certitudinem.

T.10. pag. 772. D. Hinc meritò S. Augustinus Lib. de correptione & gratia. c.13. *Quis enim, inquit, ex multitudine fidelium, quamdiu in hac mortalitate vivitur in numero prædestinatorum se esse præsumat?* Hortatur nihilominus fideles, ut suis orationibus donum perseverantiæ impetrent, ac confidant se à prædestinatione populi Dei non esse alienos. Ita Lib. de dono perseverantiæ.

Tom. 14. Conc. 766. A. B. Tandem Conc. Tr. sess.6. Can.16. Conclusionem nostram definitivè his verbis: *Si quis magnum illud usque in finem perseverantiæ donum se certò habiturum, absoluta & infallibili certitudine dixerit, nisi hoc ex speciali revelatione didicerit, anathema sit.* Et c.12. dixerat: *Nemo, quamdiu in hac mortalitate vivitur, de arcano divinæ prædestinationis mysterio usque adeo præsumere debet, ut certò statuatur, se omnino esse in numero prædestinatorum: quasi verum esset, quòd justificatus aut amplius peccare non possit, aut si peccaverit, certam sibi resipiscentiam promittere debeat: nam nisi ex speciali revelatione, sciri non potest quos Deus sibi elegerit.*

4.762. A.

Dices. Pro certo habere debemus assiduis orationibus piisque operibus nos salutem esse à Deo impetraturos; habemus quippe obligatam Christi fidem Marci 11. v.24. *Omnia quæcumque orantes petitis, credite quia accipietis.* At potest quis certò scire se orare.

Resp. distinguo maj. Si certò constet nos ut oportet, orare, concedo: secus, nego. At certi omnino non sumus, nos ut oportet, orare: *Quid oremus, sicut oportet, nescimus,* ait Apostolus Rom.8. v.26. *sed Spiritus sanctus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus.*

Instabis. Rom.8. v.16. *Spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quòd sumus filii Dei.* Si autem filii, & hæredes; hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi. Unde Thessalon.1. v.4. idem Apostolis ait: *Scientes, fratres dilecti a Deo electionem vestram.* Et 2. ad Timoth.4. v.7. *Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi.* In reliquo reposita est mihi corona justitiæ. Denique 1. Joan.5. v.13. *Hæc scribo vobis: ut sciatis quoniam vitam habetis æternam, qui creditis in nomine Filii Dei.* Ergo certi esse possumus de nostra prædestinatione.

Resp.

Resp. Nego conseq.

Ad primum testimonium ex cap. 8. Epistolæ ad Rom. Spiritus quidem sanctus testimonium reddit nos esse filios Dei, sub certa nempe conditione, *si tamen compatimur ut & conglorificemur*. At quia nemo absolutè certus esse potest, quo animo quave intentione hac in vita patiatur, *Non sunt enim condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis*. Rom. 8. v. 18. Ita quoque ex certa securitate ac scientia nemo cer-
tò scire potest, se filium Dei esse, eo modo qui sufficiat, ut de sua præ-
destinatione omninò certus sit ac securus.

Ad secundum ex c. 1. Ep. ad Thessal. Vel Apostolus loquitur dumtaxat de electione Thessalonicensium ad vocationem fidei Evangelicæ; vel, si de electione ad gloriam, spem dumtaxat suam ac fiduciam, non verò securitatem ac plenam de illorum salute certitudinem declarat.

Ad tertium: cap. 4. 2. Epist. ad Timoth. de sua prædestinatione Apostolus loquitur, vel ex speciali, quam habuit, revelatione, vel tantum ex spe ac confidentia.

Ad quartum ex c. 5. 1. Epist. S. Joan. *Qui credunt in nomine Filii Dei, vitam habent æternam in spe, non in re, seu non ex omnimoda certitudine*. Quam multi enim sunt qui fidem, imò & charitatem habent temporalem, à qua deficientes finaliter pereunt!

T E R T I A C O N C L U S I O.

Certus est ac determinatus numerus prædestinatorum.

Hæc Conclusio necessariò sequitur ex prima, nec nova indiget probatione. Unde Lucæ 10. v. 20. Christus ait: *Nolite gaudere, quia spiritus vobis subjiciuntur: gaudete autem, quòd nomina vestra scripta sunt in Cælis*.

Q U A R T A C O N C L U S I O.

Prædestinatio nullam imponit prædestinatis necessitatem, sed cum libertate stat ac conciliatur.

Probatur. Quia duo hæc ex fide certa sunt & inconcussa. Hominem scilicet liberum esse, quem *Deus reliquit in manu consilii sui*. Eccles. 15. v. 14. & Deum aliquos ad gloriam prædestinare, qui mediante gratia bonis operibus suis illam merentur. *Prædestinationem Dei*, ait S. Prosper in resp. ad 6. Ob. Gallorum, *sive ad bonum sive ad malum in hominem operari, ineptissime dicitur ut ad utrumque homines necessitas quædam videatur impellere*. Et S. Thom. 1. p. q. 23. art. 6. *Prædestinatio non ita certa est quòd prædestinati necessitatem imponat. Prædestinatio certissime & infallibiliter consequitur suum effectum, nec tamen necessitatem imponit*.

Concilium Trid. sess. 6. cap. 5. & Can. 4. Catholicum illud dogma statuit ac confirmat. *Tangente Deo cor hominis per Spiritus sancti illuminationem, inquit cap. 5. neque homo ipse nihil omnino agat inspirationem illam recipiens, quippe qui & illam abjicere potest*. Et Can. 3. *Si quis dixerit liberum arbitrium motum & excitatum nihil cooperari assentiendo Deo excitanti neque posse dissentire, si velit, anathema sit*.

Qua

Qua verò ratione concilianda sit libertas cum prædestinatione, operose querunt Theologi. Inter illos qui prædestinationem ex prævisis meritis fieri existimant, usumque sententiæ conditionatæ admittunt, ii rem paulò facilius explicant. Non alia quippe necessitas ex prædestinatione sequitur, quàm quæ ex ipsa Dei præscientia, id est necessitas dumtaxat hypothetica & consequens liberam voluntatis determinationem, non antecedens nec absoluta.

Dices: Prædestinatio includit efficacia salutis consequendæ media, seu gratiam efficacem: atqui gratia efficax cum libertate stare ac conciliari non potest; namque gratia cui voluntas resistere non potest, seu cui non potest non consentire, cum ejus libertate conciliari non potest. Atqui gratiæ efficaci voluntas non potest resistere, seu non potest ei non consentire; aliàs efficax non esset, nec haberet cum suo effectu essentialem ac infallibilem connexionem, quod certè adversatur notioni ac naturæ efficacis gratiæ. Ergo voluntas non liberè, sed necessariò huic gratiæ consentit. Quòd si ad libitum voluntas illi posset consentire vel dissentire, ergo suo consensu gratiam redderet efficacem; sicut dissensu inefficacem; id autem videtur absurdum: gratiæ quippe ex sese ac interna virtute vim suam habet & efficaciam. Graves undique hic angustię. Quomodo enim efficax ex se dici potest gratia, cui voluntas potest resistere? Quomodo verò libera voluntas, si illi non potest resistere? Sua ergo aut gratiæ perit efficacia, aut voluntati libertas.

Resp. nego min. Ad probationem distinguo minorem propositionem: voluntas resistere non potest gratiæ efficaci consideratæ in actu secundo, concedo: consideratæ in actu primo, nego. Gratia efficax in actu secundo est ipsamet formalis actio voluntatis gratiæ cooperantis seu consentientis: fieri autem non potest, necessitate, ut vocant, hypothetica & consequente, ut voluntas non agat quamdiu agit, seu ut componat actum cum non actu. Gratia verò efficax in actu primo, est ipsamet virtus seu potentia gratiæ de se apta & nata ad exprimendum voluntatis ad opus bonum consensum: huic verò gratiæ voluntatem posse dissentire si velit, docet fides Catholica. Ad id verò quod inferitur, nempe gratiam ex sese efficacem non esse, nec habere essentialem ac infallibilem cum suo effectu connexionem.

Consequentiam negant Thomistę; ajuntque non posse quidem voluntatem resistere gratiæ efficaci in sensu composito, hoc est non posse simul conjungere consensum cum dissensu; posse tamen in sensu diviso, ipsius nempe actionis, dissentire, quia voluntas retinet liberam & expeditam ad dissensum potentiam.

Alii verò negant gratiam in actu primo, ante prævisum per scientiam conditionatam voluntatis futurum consensum, essentialem ac infallibilem habere cum suo effectu connexionem.

Neque tamen idcirco concedunt gratiam reddi efficacem etiam in actu secundo per voluntatis consensum. Tum quia, inquiunt, gratia & voluntas una & indivisa actione ad opus bonum concurrunt: tum quia opus bonum causæ nobiliori ac digniori, qualis profectò est gratia, tribui debet, cujus impulsu ac præviam motionem voluntas prona sequitur, non quidem determinans gratiam (quod nonnulli invidiosè obijciunt) sed ejus potius determinationi obsequens. Verum de hoc argumento plura, ubi de gratia disputavimus.

QUÆSTIO VIGESIMATERTIA.

De reprobatione.

EX iis quæ superius de prædestinatione disputata sunt, facile nostra circa reprobationem sententia dignosci potest. Eundem verò hîc ordinem sequemur, quem tractando de prædestinatione; tribusque articulis totam præsentem controversiam arduam sanè ac difficilem, si quæ sit, absolvemus.

- I. De nomine, definitione, existentia & divisione reprobationis.
- II. De causa motiva reprobationis, seu à gratia, seu à gloria.
- III. De effectibus reprobationis. De certitudine verò illius nihil addemus his quæ suprâ dicta sunt circa certitudinem prædestinationis; eadem est utriusque, quoad istud caput, ratio.
- IV. Denique accedit Appendix de libertate arbitrii.

ARTICULUS PRIMUS.

De nomine, definitione, existentia & divisione reprobationis.

Nomen reprobationis.

Reprobatio generatim significat rei alicujus rejectionem. Hoc sensu, Isaïæ 7. v. 15. dicitur: *Butyrum & mel comedet, ut sciat reprobare malum & eligere bonum.* Et Hebr. 7. v. 18. *Reprobatio fit præcedentis mandati, propter infirmitatem ejus.*

Propriè reprobatio hîc est rejectio seu exclusio à donis supernaturalibus gratiæ; & gloriæ; de quibus sub metaphora dicitur Jeremiæ 6. v. ultimo: *Argentum reprobum vocate eos, quia Dominus projecit illos.* Et 1. Cor. 9. v. 27. *Castigo corpus meum & in servitutem redigo: ne fortè cùm aliis prædicaverim, ipse reprobus efficiar.*

Reprobi variis nominibus in Scripturis designantur. Dicuntur *Repulsi*. Psal. 87. v. 6. *Despecti.* Ecclesiastes 7. v. 14. *Facti in diem malum.* Prov. 16. v. 4. *Hædi & maledicti.* Matth. 25. v. 34. & 41. *Vasa iræ.* Rom. 9. vers. 22. *Vasa in contumeliam.* 2. ad Timoth. 2. v. 20. *Filii perditionis.* Joan. 17. v. 12. *Præscripti in judicium & damnationem.* Epist. Judæ v. 4.

Definitio reprobationis.

Reprobatio definitur à Magistro Sentent. lib. 1. dist. 40. *Præscientia iniquitatis quorundam, & præparatio damnationis eorundem.* Quia in definitione, præscientia iniquitatis seu malitiæ antecedit penè præparationem.

Durandus in eadem dist. q. 2. *Reprobatio, inquit, est prævisio ineptitudinis alicujus ad vitam æternam, & propositum excludendi ab ea.*

S. Thom. 1. p. q. 23. art. 3. in corp. *Reprobatio, ait, includit voluntatem permittendi aliquem cadere in culpam, & inferendi damnationis pœnam pro culpa.* Utramque reprobationem & à gratia & à gloria complectitur hac sua definitione Angelicus Doctor.

Existentia reprobationis.

Tam clarè in Scripturis expressa est nonnullorum reprobatio, ut longa non opus sit probatione, ut id demonstremus. Scripturæ testimonia quæ mox designata fuere, imprimis ex cap. 25. S. Matth. *Ite maledicti in ignem æternum qui paratus est diabolo & angelis ejus*, abundè sufficiunt.

Ratio est manifesta : tum quia datur in Deo præscientia malitiæ nonnullorum non finiendæ, & præparatio pœnæ nusquam terminandæ ; illa autem est reprobatio : tum quia pertinet ad providentiam entis supremi, agentis universalis, ac rerum omnium provisoris, ut permittat ad gloriæ suæ manifestationem nonnullas creaturas intellectuales liberè à suo fine deficere, sicque eas conferre ad bonum & utilitatem electorum. *Sustinuit in multa patientia vasa iræ opta in interitum, ut ostenderet divitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ.* Rom. 9. v. 22.

Dices : Si detur reprobatio, duo sequuntur gravissima incommoda : primum, reprobum non posse salvari, & ad damnationem antecedente quadam necessitate compelli : alterum, causam perditionis reproborum in solum Deum referri, contra expressa verba Osee c. 13. ver. 9. *Perditio tua ex te Israel, tantummodò in me auxilium tuum.*

Resp. ad 1. Esto locum habeat istud incommodum in eorum sententia qui reprobationem negativam vel positivam admittunt antecederet ad prævisionem cujuscumque peccati ; at non ita est in nostra sententia, qui nonnisi post prævisionem peccati sive originalis, sive actualis, aut utriusque, reprobari homines à gloria contendimus. Quòd enim reprobis si adultus sit, non possit salvari, oritur ex necessitate hypothetica & consequente liberam ipsius ad malum perseverantem voluntatem ; non verò necessitate absoluta & antecedente.

Ad 2. Eadem est responsio. Causa reprobationis in Deum refunditur, si, ut nonnulli docent, reprobatio ab una pendeat Dei voluntate, independentem à prævisione cujuscumque peccati : at, quàm alieni simus à tam dura & aspera sententia, ne quid amplius dicamus, patebit ex mox dicendis.

Divisio reprobationis.

Reprobatio perinde ac prædestinatio, vel totalis est & adæquata, quæ omnes suos effectus complectitur, vel partialis & inadæquata, secundum aliquem dumtaxat effectum.

Duplex est generatim reprobatio : una ab omni & qualibet gratia tum efficaci, tum sufficiente : altera verò ab aliqua dumtaxat gratia, nempe uberiori & efficaci.

Rursus alia dicitur negativa, alia verò positiva. Reprobationem negativam non eodem modo explicant Theologi. Nonnullis est pura omisio prædestinationis gratuitæ, ac veluti quædam negatio seu suspensio actus in Deo non prædestinante. Aliis est actus positivus quo Deus nonnullos prædestinando, alios non vult prædestinare, seu vult à gloria excludere. *Qui sunt à numero liberandorum seclusi*, ait Jansenius lib. 10. de Gratia Christi c. 2. *sunt & negativè reprobat, etiam positivè reprobat dici possunt.* Non enim sic præteriti sunt à Deo, ut quodammodò manserit voluntas ejus.

eius de ipsorum salute vel perditione suspensa ; sed sicut fuerit voluntas fixa , eos relinquendi in isto statu (massa perditionis) ex quo cæteros liberare statuebat . Et paulò post : Hoc ipso igitur quo relinquuntur in statu damnationis , positivè quoque reprobati sunt , quia Deus non solùm eos non vult liberare , sed etiam positivè vult in damnatione relinquere .

Illa autem negativa seu positiva exclusio à vita æterna , nondum pro eo signo rationis includit inflictionem supplicii seu pænæ æternæ , sed hæc sequitur prævisionem peccatorum & finalis impœnitentiæ . Porro positiva ista reprobatio , pergit eodem capite Jansenius , non sic intelligenda est , quasi Deus hoc ipso quòd quosdam liberandos ad æternam vitam eligit , cæteros positivè ad pœnas omnes sensus quas in inferno reipsa pro peccatis omnibus passuri sunt , reprobando damnaverit . Hoc enim decretum , sine dubio , posterius est , & omnium futurorum peccatorum , ipsiusque mortis in peccatis præsupponit præscientiam .

In mente igitur multorum Theologorum reprobatio negativa est exclusio à gloria , sive illa fiat per actum positivum , sive non . Reprobatio verò positiva est destinatio aut inflictio pænæ æternæ propter peccata in quibus reprobis finaliter ad extremum usque spiritum perseverat .

Qui pugnant pro gratuita & omnem meritorum prævisionem antecedente prædestinatione , ii consequenter negativam à gloria reprobationem admittere tenentur , sive reprobatio illa simplex sit negatio & actus suspensio , sive sit actus positivus ; quæ postrema opinio longè verisimilior videtur : tum quia Scriptura de reprobatione loquitur tanquam de actu reali & positivo . *Jacob dilexi , Esau autem odio habui . Rom. 9. ver. 13.* tum quia reprobatio est actus divinæ providentiæ . Ita docet S. Th. hic art. 3. Tum denique , quia suspensio actus imperfectionem quamdam involvit , quæ in Deum simplicissimum & actum purissimum cadere non potest . Verùm quantum ad id , quod hic occurrit gravissimi momenti , causam scilicet reprobationis , perinde est , sive reprobatio , quæ negativa dicitur , sit pura negatio , aut actus positivus : eadem enim dura & acerba incommoda ex utroque modo explicandi reprobationem , consequuntur .

Qui ex Theologis admittunt prædestinationem ad gloriam fieri post prævisa gratiæ merita , ii nullam agnoscunt negativam reprobationem , seu exclusionem à vita æterna , nisi post prævisionem demeritorum seu peccatorum , vel actualium , vel saltem originalis , si per baptismum dimissum illud non fuerit .

A R T I C U L U S II.

De causis reprobationis .

DE una hic agitur causa motiva ex parte hominis : an scilicet quædam in eo sit ratio & causa quæ Deum moveat ut ipsum excludat à gloria ; an verò sit ab uno Dei beneplacito , qui aliquos prædestinando , alios rejicit ac reprobat .

Agitur autem de reprobatione seu negativa , seu positiva , quocumque sensu exponatur : non quidem comparatè spectata , cur scilicet unus assumatur , alter verò relinquatur in massa perditionis ; cujus rei alia causa non est , quàm Dei voluntas : sed absolutè ac in se ; ac de reprobatione tum à gratia , tum à gloria .

Homines verò qui excluduntur à gloria, vel sunt infantes sine baptismo morientes, vel adulti fideles, vel infideles.

Rursus spectari hic homo potest, vel ante lapsum primi parentis, vel post lapsum.

Status quæstionis.

Præsentis controversiæ quadruplex sensus esse potest.

I. Utrum Deus pro suo beneplacito, & antecederet ad prævisum hominis lapsum, alios creaverit & prædestinaverit ad vitam, alios verò ad mortem æternam.

II. Utrum supposito quidem hominis lapsu, sed illius præcisione seu abstractione facta, Deus pro sua voluntate aliquos à gloria negativè reprobet seu excludat, tanquam à bono indebito; ad universi varietatem & pulchritudinem, ad splendorem & manifestationem tum justitiæ suæ, tum supremi, quod in res omnes habet, dominii.

III. Utrum neminem à gloria Deus excludat, nisi propter peccatum saltem originale, quod sit prima & radicalis causa reprobationis adultorum etiam fidelium, in quibus per baptismum peccatum illud dimissum fuit. Quod enim spectat infantes ante perceptum baptismum morientes, & adultos infideles, certum est istos propter originale & actualia peccata; illos verò propter solum originale reprobari.

IV. Denique, utrum unica causa reprobationis adultorum fidelium sint actualia eorum peccata à Deo prævisa.

Errores & opiniones.

Circa præsentem controversiam errarunt

I. Origines, qui causam reprobationis refert ad peccata commissa prius quàm animæ ad informanda corpora detruderentur.

II. Sæculo quinto Prædestinatiani, Lucidus Presbyter & alii; nono verò sæculo Gottschalkus Monachus; & decimo sexto Joannes Hus, Calvinus, Beza, eorumque sequaces, qui omnes ad duas classes revocantur; ad eos scilicet qui Antelapsarii, & eos qui Postlapsarii dicuntur. Antelapsarii dicti, qui cum Calvino existimant Deum, etiam ante hominis lapsum & quodcumque ejus prævisum peccatum, ex mero suo arbitrio aliquos ad sempiternum interitum destinasse: quæ opinio, cum multis Calvini discipulis aspera & dura jure merito visa fuisset, ab iis derelicta est qui dicti sunt Postlapsarii, eò quòd nonnisi post lapsum, & propter lapsum hominis, à Deo homines reprobari, seu à gloria excludi æternisque suppliciis addici censuerunt.

Hæc itaque est Calvini circa reprobos rigida & horrenda sententia:

P. 346. I. Reprobatio à gloria, & æterni supplicii destinatio, fit ex mero Dei arbitrio, absque ulla ex parte hominis culpa. *Homines*, ait Calvinus lib. 3. Instit. c. 23. num. 2. *nudo Dei arbitrio, citra proprium meritum, in æternam mortem prædestinantur.* Et cap. 22. n. 3. *Ubicunque regnat hoc Dei placitum, nulla inconsideratione veniunt opera.* Et n. 11. *Si non possumus rationem assignare, cur suos misericordia dignetur, nisi quoniam illi ita placet: neque etiam in aliis reprobando aliud habebimus, quàm ejus voluntatem.*

II. Circa illos reprobos hæc præstat Deus: 1. negat illis fidem & omnem gratiam. 2. impellit & necessitat ad peccandum. 3. miserè decipit ac illudit.

Negat

Negat ipsis fidem & omnem gratiam. Cap. 24. lib. 3. Instit. n. 12. Quos inquit, in vitæ contumeliam & mortis exitium creavit, ut iræ suæ organa forent & severitatis exempla; eos, ut in finem suum perveniant, nunc audiendi verbi sui facultate privat: nunc ejus prædicatione magis excæcat & obstupefacit.

P. 357.

Impellit ac necessitat reprobos ad peccandum. Homo, inquit lib. 1. Instit. cap. 18. n. 4. *justo Dei impulsu agit quod sibi non licet*. Et lib. 3. cap. 23. n. 9. *Excusabiles peccando haberi volunt reprobi, quia evadere nequeunt peccandi necessitatem: præsertim cum ex Dei ordinatione sibi injiciatur hujusmodi necessitas*. Inde manifestè sequitur, (quod refugiunt aures Christianæ) Deum esse auctorem peccati; confectarium tamen istud non negat, imò admittit Calvinus, lib. 1. Inst. cap. 18. n. 3. *Jam satis apertè ostendi, inquit, Deum vocari eorum omnium auctorem, quæ isti censores volunt otioso tantum ejus permissu contingere*. Sermo est de peccatis quæ Catholici docent fieri Deo permittente; Calvinus, Deo volente & auctore.

P. 75.

P. 349.

P. 74.

Denique, Deus reprobos miserè decipit ac illudit, simulando velle se illos juvare, cum tamen velit illos perdere: Ecce, ait Calvinus lib. 3. Instit. cap. 24. num. 13. *vocem ad eos dirigit, sed ut magis obsurdescant; lumen accendit, sed ut reddantur cæciores; doctrinam profert, sed qua magis obstupefiant; remedium adhibet, sed ne sanentur*.

P. 358.

Accedit ad cumulum illusionis ac deceptionis, quòd in mente Prædestinatariorum, sacramenta nihil operentur in reprobis, sed nuda sint ac sterilia signa, ex quibus nullum spirituale fructum illi nequidem ad tempus percipiunt. Errorem hunc indicare ac perstringere videntur in Novatoribus Patres Trid. sess. 6. Can. 17. his verbis. *Si quis justificationis gratiam nonnisi prædestinatis ad vitam contingere dixerit, reliquos verò omnes qui vocantur, vocari quidem, sed gratiam non accipere, utpote divina potestate prædestinatos ad malum, anathema sit*. Cohærentius hic sentiunt Prædestinatiani, quàm Janseniani, qui existimant sacramenta in reprobis suum spirituale effectum fortiri. Ad quid enim, quæso proficere illis potest illa sacramentorum virtus; nisi ad majorem eorum pœnam & damnationem, propter illum, quem superaddent sacrilegum sacramentorum abusus?

Diffimulandum non est, Calvinum, qui mox citatis locis se tam apertè Antelapsarium prodit, subinde duriorē illam & acerbiorē sententiam paulò temperasse, & ad partes Postlapsariorum transiisse. In antidoto Conc. Trid. ad sess. 6. c. 6. contra Pighium passim, maximè verò lib. 3. & 5. lib. de æterna prædestinatione, imò & in ipsa Inst. lib. 2. c. 3. n. 10. & 13. In iis enim omnibus locis, gratiæ sanitatis & medicinalis discrimen, à Jansenio tantoperè decantatum, disertè tradit; ac porrò fatetur, non ex creatione esse, sed naturæ corruptela, quòd homines peccato mancipati, nihil velle possunt nisi malum. Unde enim, inquit Instit. lib. 2. c. 5. n. 1. *ista, quam improbi libenter prætexerent, impotentia, nisi quòd Adam ultro se diaboli tyrannidi addixit? Hinc ergo vitiositas, cujus vinculis tenemur constricti, quòd primus homo defecit à suo opifice*. Hæc posterior sententia priore mitior quidem est: hæretica tamen, in quam Calviniani omnes abiire; eamque postea Jansenius nihil immutatam mordicus tuetur.

P. 104.

Jansenius lib. 10. de Gratia Ch. c. 2. ait: *Veram reprobationis causam, esse peccatum originale, quo reprobi periisse & damnationem meruisse prævidentur*. Et cap. 3. *Tota illa suppliciorum concatenatio usque ad ultimam damnationem in ignem æternum, radicaliter & mediatè in peccati originalis meritum referenda videtur*:

Tom. 3. p. 421. D.

Ibid. pag. 422. col. 1. A.

detur: *immediatè tamen prima pœnarum istarum promeretur secundam, & ita deinceps, donec ultima tandem, velut præcedentium complementum inferatur.* Igitur in mente Jansenii peccatum originale etiam per gratiam baptismatis remissum, est causa saltem radicalis prima, tametsi non immediata, damnationis æternæ reproborum. Neque Jansenium movet quòd ex Concil. Trid. & Catholica fide per baptismum homines totius originalis culpæ delectione purgati sint, nihilque damnationis sit in iis qui sunt in Christo Jesu: istud inquam Jansenium non movet. Tum quia propter illam culpam, cui obnoxius homo fuit, noluit Deus ipsum à perditionis massa liberare. Tum quia ex reliquiis istius peccati, quas gratia Christi non absterfit, fit, ut in statum perditionis iterum cadat, in eoque maneat, & moriatur. Quod eò magis, inquit, originali peccato imputari debet, quia concupiscentia, ex qua pereuntium ille lapsus nascitur, sic est originale peccatum, ut quamvis reatu transierit, actu tamen maneat. Tum denique quia ira contra peccatum istud concepta, jam ab æterno factum est, ut multos eorum noluerit Deus ex integro liberandos à perditione discernere; & ex eadem etiamnum fit, ut si quos temporaliter inde per fidem, aut peccati illius remissionem aliqua ex parte discreverit, in eundem statum damnationis relabantur. Hæc Jansenius citato c. 3.

Scholastici nostri varias in partes hîc scinduntur.

I. Sunt qui docent, Deum nonnullos à gloria negativè, imò & positivè reprobare seu excludere, tanquam à beneficio indebito, ex sola sua voluntate, ante prævisum quodcumque eorum peccatum sive originale, sive actuale; non tamen pœnis æternis eos de facto destinare vel addicere, nisi propter eorum peccata: quæ opinio dura certè & aspera, tametsi errori Calvinii affinis utcumque statim videatur, non tamen erroris insimulanda, quia non eadem admittunt hujus sententiæ patroni, quæ ex Calvino mox relata fuere; imò totis viribus reclamant ac contestantur se ab illis alienos esse.

II. Docent alii, causam reprobationis à gloria esse peccatum saltem originale; quod etsi fidelibus dimissum fuerit per baptismum, prima tamen est radicalis & remota causa cur eos Deus ab uberioribus auxiliis gratiæ, & ab ipsa gloria exclusos voluerit.

III. Alii cum Suarez lib. 5. de reprobatione cap. 5. & Bellarmino lib. 2. de Gratia & libero arbitrio cap. 16. existimant, Deum ante prævisa demerita nullum exclusisse positivè à gloria; exclusisse tamen negativè: quæ opinio necessariò sequitur ex alia quam isti Theologi tuentur circa prædestinationem gratuitam ante prævisa merita gratiæ. Eo enim ipso quo quis non est prædestinatus, censetur rejectus & reprobatus; sive id fiat per meram actus negationem, &, ut vocant, per simplicem non prædestinationem; sive per actum positivum: istud enim perinde est quantum ad rem ipsam, hoc est exclusionem à gloria.

IV. Censent alii, nullam dari reprobationem negativam adultorum fidelium propter solum peccatum originale; eorumque neminem seu negativè seu positivè à gloria excludi, nisi propter prævisa eorum actualia peccata: quæ sententia evidenter ac necessariò connexa est cum alia circa prædestinationem factam ex prævisis meritis gratiæ. Quippe si nemo prædestinatur nisi post prævisa ejus merita ex gratia, quanto magis nemo reprobatum nisi post prævisa ejus demerita?

His præmissis, quæ nostra sit circa præsentem quæstionem sententia, patebit ex sequentibus Conclusionibus.

PRIMA CONCLUSIO.

Neminem hac in vita Deus ab omni penitus auxilio gratiæ excludit ; sed omnibus paratam offert vel confert.

Conclusio hæc fusiùs & ex professo à nobis probata est, ubi de Gratia : sufficiat hic eam generatim inferre, ex vera & sincera quæ in Deo est voluntate salvandi omnes, pronuntiante Apostolo 1. ad Timoth. 2. v. 4. *Omnes homines vult salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.* Otiosa porro non est nec sterilis hæc Dei pro salute omnium voluntas, sed activa. *Hujus voluntatis effectus*, ait S. Thomas in 1. Sent. dist. 46. q. 1. art. 1. *est ipse ordo naturæ in finem salutis, & promoventia in finem omnibus communiter proposita, tam naturalia quam gratuita.* Sed de hoc argumento alibi plenius. Tom. 7. p. 403. col. 1. B.

SECUNDA CONCLUSIO.

Causa reprobationis ab uberiori & efficaci gratia in adultis baptizatis, non est peccatum originale, sed aliquod actuale præcedens.

Probatur prima pars Conclusionis. Quia peccatum perfectè dimissum causa esse non potest qua Deus moveatur ad negandam gratiam uberiores. Nihil quippe damnationis est in iis qui sunt in Christo Jesu. Rom. 8. v. 1. *Et Deus*, ait Conc. Trid. Sess. 6. cap. 11. *sui gratia semel justificatos non deserit, nisi ab eis priùs deseratur.* Idem docuerat S. Aug. Lib. de nat. & grat. c. 26. *Deus non deserit, aiebat, nisi deseratur, ut piè semperque justè vivatur.* Quod quidem de sola subtractione gratiæ sanctificantis intelligi non debet ; ut nonnullis placet, sed etiam de subtractione auxilii actualis. Agit enim eo loci Concilium, de observatione mandatorum Dei, quæ sine actuali auxilio gratiæ observari non possunt ; gratia etenim habitualis sanctificans inclinat quidem ad actum bonum, sed eum sola non producit sine interventu & influxu actualis gratiæ excitantis & operantis. Quod rursus confirmant ejusdem Concilii verba ibidem cap. 13. *Deus*, inquit, *nisi ipsi (Justi) illius gratiæ defuerint, sicut cæpit opus bonum, ita perficiet, operans velle & perficere.* Manifestum est ibi Patres Tridentini loqui de actuali gratia necessaria ad perseverandum, quam Deus justis non denegat, nisi quia ipsi primi gratiæ defunt, id est resistunt. Augustinus etiam laudatus loquitur de gratia actuali necessaria *ad piè justèque vivendum.* Tom. 10. p. 140. A.

Confirmatur ex eo quòd clarè Scriptura innuat nos à Deo multa impetrare posse, si ea, ut par est, postulaverimus ; quæ idcirco non impetramus, quia non eo, quo par est, animo ea petamus. *Petite, & dabitur vobis ; querite, & invenietis*, ait Christus Matth. 7. v. 7. Cur autem nobis petentibus non datur, causam aperit S. Jacobus Epistolæ cap. 4. v. 3. *Petitis, inquit, & non accipitis, eò quòd malè petatis.* Ergo causa cur homini justo denegetur gratia uberior & efficax, est actuale peccatum saltem veniale præcedens.

Videtur esse ad mentem S. Augustini, qui Epist. 194. aliàs 105. ad Sixtum, aliisque pluribus in locis contra Pelagianos frequenter inculcat, gratiam quibus datur, ex misericordia dari ; quibus verò denegatur, justo judicio denegari : at denegari non potest ex justitia, propter peccatum originale

quod dimissum est; ergo denegatur propter peccatum aliquod saltem veniale præcedens. Idem planè demonstrant ea Sancti Doctoris testimonia, quibus significat posse homines bonum operari si velint, mediante scilicet gratia, qua nonnisi propria sua culpa privantur. Lib. ad Simpliç. qu. 2. Noluit ergo, inquit, Esau, & non cucurrit: sed si voluisset & cucurris-
 Tom. 6. p. 94. B. set, Dei adjutorio pervenisset. Et Lib. 2. de peccat. mer. & remiss. cap. 17.
 Tom. 10. p. 14. E. F. Ut autem, inquit, innotescat quod latebat & suave fiat quod non delectabat, gratiæ Dei est, quæ hominum adjuvat voluntates: qua ut non adjuventur, in ipsis itidem causa est, non in Deo.

Dices 1. Gratia efficax nemini debetur, aliàs gratia non esset; ergo Deus potest cui voluerit eam denegare, etiam post dimissum originale peccatum.

Resp. distinguo ant. Gratia efficax nemini debetur titulo justitiæ, concedo: fidelitatis Dei, qui promisit futurum ut non deserat justum priusquam ab ipso desertus fuerit, neque nos supra id quod possumus tentandos esse, nego. Gratia quæ homini justo ad bonum opus confertur, non semper est efficax: imò communis & ordinaria videtur hæc esse divinæ providentiæ lex ac regula, ut efficacem non conferat, nisi pro bono usu sufficientis; si nempe homo se ipsum facilem præbeat, si non resistat, nec se ipsum impediat, ut loquitur S. Thomas. Quòd igitur Deus uberiores & efficacem gratiam aliquibus etiam non ita bonis conferat, misericordiæ est planè singularis; quòd aliis denegat, justitiæ. Quòd etiam è duobus hominibus sufficienti gratiæ æqualiter resistunt, uni efficacem conferat, non alteri: Cur illum, inquit S. Augustinus Lib. 2. de pecc. mer. & rem. cap. 5. Deus adjuvet, illum non adjuvet; illum tantum, illum autem non tantum; istum illo, illum illo modo; penes ipsum est, & æquitatis tam secretæ ratio, & excellentia potestatis.

Dices 2. Cum justus primum peccatum seu mortale seu veniale committit, haud dubiè caruit gratia efficaci; si enim illam habuisset, non peccasset: atqui hujusce denegatæ gratiæ causa non potest esse aliquod præcedens actuale peccatum; siquidem de primo loquimur, ante quod nullum est; ergo causa denegationis hujus gratiæ, est peccatum originale tametsi jam dimissum.

Resp. nego min. Vera enim causa motiva cur ad vitandum primum peccatum actuale Deus uberiores gratiam homini non concesserit, est resistantia hominis gratiæ sufficienti, cui, si contumaciùs non obstitisset, uberiores procul dubio contulisset. Namque ut homo resistat gratiæ, penes ipsum est, neque ad hoc divina indiget gratia. Homo enim sibi solus ad peccandum sufficit, non ad operandum bonum.

TERTIA CONCLUSIO.

Impium est asserere cum Calvino, Deum ex solo suo beneplacito & sine ullo prævio peccato præviso, nonnullos homines positivè reprobasse ac æternis suppliciis destinasse.

Probatur testimonio Scripturæ. Ezechielis 18. v. 23. Numquid voluntatis meæ est mors impii, dicit Dominus Deus, & non ut convertatur à viis suis & vivat? Sapient. 1. v. 13. Deus mortem non fecit, nec latatur in perditione vivorum. Et c. 11. v. 25. Diligis omnia quæ sunt, & nihil odisti eorum quæ fecisti. Idem & cap. 12. v. 15. 2. Petri 3. v. 9. Patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, sed omnes ad pœnitentiam reverti.

Matth.

Matth. 25. v. 41. *Discedite à me maledicti in ignem æternum qui paratus est diabolo & angelis ejus. Esurivi enim & non dedistis mihi manducare.* Porro sicut Deus neminem in tempore à gloria excludit, & damnat ad mortem æternam, nisi propter peccata; ita & neminem ab æterno à gloria excludendum, ac suppliciis æternis puniendum destinavit, nisi propter prævisa ejus peccata.

Rom. 2. v. 9. *Ira & indignatio in omnem animam hominis operantis malum.* Tom. 10. p. 570. D. Quapropter meritò S. Augustinus Lib. 3. contra Julianum c. 18. dicit: *Bonus est Deus, justus est Deus: potest aliquos sine bonis meritis liberare, quia bonus est: non potest quemquam sine malis meritis damnare, quia justus est.* Denique ut alia multa in re obvia & facili omittamus, Conc. Arausicanum II. Can. 25. sic statuit: *Aliquos ad malum divina potestate prædestinatos non solum non credimus, sed etiam, si sunt qui tantum malum credere velint, cum omni detestatione illis anathema dicimus.* Idem repetitur in Concilio Valentino III. & in Trid. Sess. 6. Can. 17. Tom. 4. Concil. p. 1672. A. B.

Tria autem quæ addit Calvinus à nobis superiùs memorata, totidem sunt horrendæ blasphemix, quas suo loco Theologi nostri refellunt; quin ipsimet benè multi Calvini sectatores damnant ac rejiciunt. Quæ verò in confirmationem tantæ impietatis opponuntur, mox referemus ac solvemus.

QUARTA CONCLUSIO.

Non datur negativa reprobatio, (sive sit mera negatio actus, sive actus positivus) à gloria tamquam à beneficio indebito, ex solo Dei beneplacito, ante prævisum quodcunque peccatum.

Probatur iis ipsis Scripturæ testimoniis quæ mox adversùs errorem Calvinianum laudata sunt: ea enim omnia supponunt aliquod peccatum, propter quod Deus negativè saltem aliquos reprobat, quos odio habet, quos à se jubet discedere; qui vocantur vasa iræ & contumeliæ, apta in interitum.

Et verò si Dei clementiam ac bonitatem consulamus, quàm à Dei sensu aliena videtur dura hæc, rigida & immisericors nonnullorum sententia! quàm parùm consona cum sincera Dei voluntate pro salute omnium! quàm paci & tranquillitati animarum contraria! quam repugnans divinæ justitiæ, quæ neminem damnat ad pœnam, nisi propter culpam! *Non enim delectaris in perditionibus nostris,* ait Tobias Deum alloquens c. 3. v. 22. *Et Sapientiæ 12. v. 15. Cum sis justus, justè omnia disponis: ipsum quoque qui non debet puniri, condemnare exterum æstimas à tua virtute. Virtus enim tuæ justitiæ initium est.*

Neque verò quidquam momenti habet quod ajunt, gloriam homini esse indebitam: ita quidem indebita est absolutè; quia potuisset Deus hominem non ordinare ad finem supernaturalem: indebita est etiam nunc propter peccatum, cujus demerito excidimus à jure hæreditatis filiorum Dei; ac debita est supposita gratuita ordinatione Dei, qui fecit hominem rectum & ad vitam æternam destinavit: debita est titulo redemptionis per Christum factæ, cujus passionis ac mortis pretium elevare plurimum ac extenuare videtur sententia quam hic impugnamus: debita est titulo misericordiæ ac benignitatis Christi, qui passus est pro nobis, ut donaret nobis vitam; qui nos adjuvat, ut faciamus quæ jubet; qui non patitur tentari nos supra id quod possumus. Debita etiam est titulo justitiæ. Si tamen compa-

timur, ut & conglorificemur. Augmentum enim gratiæ debetur merito prioris: *Iustum adjutorium meum à Domino.*

Conclusionem nostram confirmant SS. Patres mox laudandi, qui omnes reprobationis causam rejiciunt, non in voluntatem Dei, sed in hominum peccata.

Dices 1. Esau reprobus factus est ex sola Dei voluntate, antequam quidquam mali egisset; sicut Jacob prædestinatus, prius quàm quidquam egisset boni. Rom. 9. v. 11. & sequentibus. Cum nondum nati fuissent, aut aliquid boni egissent aut mali, (ut secundum electionem propositum Dei maneret) non ex operibus, sed ex vocante dictum est ei: Quia major serviet minori, sicut scriptum est, Jacob dilexi, Esau autem odio habui. Et v. 16. Non est volentis neque currentis, sed misereantis est Dei. Et v. 18. Cujus vult miseretur, & quem vult indurat. v. 17. In hoc ipsum excitavi te, ut ostendam in te virtutem meam. Denique v. 21. An non habet potestatem figulus luti, ex eadem massa facere aliud vas in honorem, aliud verò in contumeliam? Ex his inferunt, Deum ex solo suo beneplacito ante prævisa bona vel mala opera, alios ad vitam, alios autem ad mortem prædestinare.

Resp. dist. ant. Esau reprobatus est à gratia saltem uberiori, concedo: à gloria, nego. Distinguo pariter propositionem istam, Esau reprobatus est antequam quidquam mali egisset, propria voluntate, concedo: aliena voluntate, nempe primi parentis, in quo omnes peccaverunt, nego. Vide quæ ad istud Apostoli testimonium superiùs dicta sunt, ubi de prædestinatione.

Igitur Apostolus citato loco de una loquitur prædestinatione ad gratiam & reprobatione ab illa, sicut jam observavimus, ac evidenter docet S. Augustinus Epistola 186. aliàs 106. ad Paulinum, ubi Jacob & Esau in communi quidem massa perditionis inclusos fuisse affirmat, ex qua Jacob per misericordiam liberatus fuit, Esau verò per justum judicium non fuit liberatus.

Tom. 2. p. 670. F. Nulla, inquit nu. 21. in utroque opera vel bona vel mala, sed propria: uterque autem illi uni obnoxius erat, in quo omnes peccaverunt, ut omnes illo morentur...

Ibid. G. Si ambo, qui nondum propria vel bona vel mala operabantur, rei tamen ex origine nascebantur; laudet misericordiam qui liberatur, non culpet judicium qui puni-
tur. Supponit igitur in Esau peccatum originale quod erat objectum odii Dei. Et Libro 1. ad Simplicianum quæst. 2. Si nullo, inquit, merito

Tom. 6. p. 90. F. reprobatus est Esau... quomodo ejus reprobatio justa dici potest? Et deinde: Non

Ibid. pag. 59. A. igitur odit Deus Esau hominem, sed odit Deus Esau peccatorem. Addit: Quod
Ibid. B. ergo Jacob dilexit, numquid peccator non erat? sed dilexit in eo, non culpam quam debebat, sed gratiam quam donabat. Alibi dicit, Nihil in Esau Deum odisse quàm peccatum originale. Falsum igitur est, quod contendunt nonnulli, Deum ex solo suo beneplacito homines à gloria tamquam à beneficio indebito excludere ante prævisum quodcunque eorum peccatum.

Non tamen ab omni penitus gratia exclusus censeretur Esau; siquidem etiam supposita labe originali, Deus verè ac sincerè vult omnes homines salvos fieri. Istud ergo, odio habuit, idem significat ac minùs dilexi, phrasi Scripturæ satis familiari: sicut Deuter. 21. v. 15. Si habuerit homo duas uxores, unam dilectam, & alteram odiosam. Et Matt. 6. v. 24. Nemo potest duobus dominis servire: aut enim unum odio habebit, & alterum diliget. Unum odio habebit, id est minùs diliget. Nempè Deus gratiam aliquam reprobis indulget, sed minorem quàm electis.

Atque

Atque supposita illa perditionis massa per peccatum originis vitiata, facile intelligitur quo sensu Apostolus dixerit: *Non est currentis neque volentis, sed miserentis Dei...* Alios fieri vasa in honorem, alios in contumeliam, sine ulla ex parte Dei iniustitia. Hec massa, inquit S. Augustinus, laudata Epist. 186. nu. 18. *si esset ita media, ut quemadmodum nihil boni, ita nec mali aliquid mereretur, non frustra videretur iniquitas, ut ex ea fierent vasa in contumeliam.* Tom. 2. p. 667. G. Cum verò per liberum arbitrium primi hominis in condemnationem universa defluerit, procul dubio quod ex ea fiunt vasa in honorem, non ipsius iustitiæ, quæ gratiam nulla præcessit, sed Dei misericordiæ; quod verò in contumeliam, non iniquitati Dei, quæ absit ut sit apud Deum, sed iudicio deputandum est.

Instabis 1. Proverb. 16. v. 4. *Universa propter semetipsum operatus est Dominus, impium quoque ad malum.* Ergo Deus solo suo nutu ac arbitrio homines sine ulla eorum culpa destinat ad interitum.

Resp. nego consequ. Reprobatorum quippe iustissimam pœnam Deus in gloriam & manifestationem iustitiæ convertit: ex malis enim novit etiam bona eruere Deus, ait S. Augustinus Enchiridii cap. 27. *melius iudicavit de malis benefacere, quam nulla mala permittere.* Tom. 6. p. 206. E.

Instabis 2. Jacob & Esau æqualiter inclusi erant in massa perditionis, ex qua unus eductus, alter verò non eductus fuit: unde? Non aliunde quàm sola Dei voluntate, qua *cujus vult miseretur, & quem vult indurat*; ergo sola Dei voluntas est causa reprobationis.

Resp. dist. consequ. Sola Dei voluntas est causa reprobationis comparatè: id est, cur è duobus eodem peccato Adami infectis, unus liberetur à massa perditionis, alter verò non liberetur, Jacob v.g. præ Esau, sola Dei voluntas in causa est, concedo: reprobationis absolutè consideratæ, nego. Illius enim legitima causa redditur, peccatum scilicet seu originale, seu actuale. *Quare hunc trahat, illum non trahat,* ait S. Aug. Tract. 26. in Jo: *noli velle judicare, si non vis errare.* Et Epist. 194. aliàs 105. ad Sixtum n. 10. *Cur ille credat, ille non credat, cum ambo idem audiunt, & si miraculum in eorum conspectu fiat, ambo idem vident; alitudo est divitiarum, sapientiæ & scientiæ Dei, cujus inscrutabilia sunt judicia.* Itaque ubi de prædestinatione seu reprobatione comparatè unius præ alio agitur, nulla ratio reddi potest, & cum Apostolo exclamandum, *O altitudo!* At si de utraque absolutè in se spectata sermo fuerit, causa & ratio reddi potest. T. 3. p. 2. p. 494. E. Tom. 2. p. 718. E.

Q U I N T A C O N C L U S I O.

Peccatum originale non est causa reprobationis negativæ adultorum qui baptizati sunt; sed unica reprobationis illorum causa, sunt actualia peccata.

Duplex est Conclusionis pars.

De adultis baptizatis hinc agitur, non de infantibus, quos certum est gloria reprobari, si ante perceptam Baptismi gratiam ex hac vita discedant.

Probatur prima pars Conclusionis duobus maximè gravissimis momentis.

Primum est: peccatum dimissum per gratiam baptismalem non potest esse causa reprobationis etiam negativæ; quia ex Apostolo Rom. 8. v. 1. *Nihil damnationis est iis qui sunt in Christo Jesu.* Et ex Conc. Trid. Sess. 5. Decreto de peccato originali n. 5. *In renatis nihil odit Deus: quia nihil est damnationis iis qui verè confepulti sunt cum Christo per Baptisma in mortem.* Tom. 14. Concil. p. 753. A.

Tanta visa est Bellarmino vis hujus argumenti, ut existimet solvi illud non posse. Porro, inquit Lib. 2. de Gratia & libero arbitrio cap. 16. *qui ob*

*Rom. 5. p. solum originale peccatum à Deo prævisum, omnes reprobos damnationi perpetuæ ad-
205. G. dictos fuisse contendunt, quæstionem planè insolubilem sibi ipsi faciunt: neque enim
intelligi potest quomodo Deus propter originale peccatum damnare velit eos, quibus
in Baptismo peccatum ipsum verè, proprièque dimisit: nam etiam si dimissa culpa
originali, non continuò tollantur concupiscentia, ignorantia, mortalitas, aliæque id
genus miseriæ, tamen propter ista non potest Deus hominem velle damnare, cum
Apostolus de justificatis dicat: Nihil ergo damnationis est iis qui sunt in Christo
Jesu. Hæc Bellarminus.*

Repones 1. peccatum originale dimissum non esse quidem causam proximam & immediatam reprobationis, sed remotam, primam & radicalem. 2. ex peccato originali tametsi dimisso, superesse indignitatem quædam, qua fit ut Deus gratias uberiores absque ulla injustitia denegare possit; ergo & negativè reprobare. Sicut enim supersunt ignorantia, concupiscentia, mortalitas &c. quidni & indignitas quædam?

Verùm gratis omnino ficta videtur, imò & periculosa hæc responsio.

Namque causa reprobationis negativæ etiam radicalis ac remota, debet aliquod demeritum supponere quod sit objectum odii Dei: atqui post peccatum originale quod Deus ab æterno dimittendum fore prævidit ac statuit, nullum occurrit demeritum in homine baptizando, sicut & in baptizato, quod possit esse objectum odii Dei. Quod enim esset? Peccatum originale? At perfectè dimissum est. Pœnalitates quæ post peccatum supersunt? At illæ ad agonem & exercitium virtutis in nobis superstitæ remanent, nec ex se se mali moralis rationem habent. Indignitas quædam? Sed quid illa sit, non intelligimus: quasi quædam indignitas in eo sit in quo nihil est damnationis; aut saltem talis illa sit, ut propter illam homo possit à Deo reprobari qui per Baptismum factus est filius Dei, hæres quidem Dei, cohæres Christi.

Deinde verò reprobatio illa negativa, necessario involvit positivam damnationem: quia cum nullum sit medium inter exclusionem à gloria & destinationem ad pœnam, qui à gloria excluditur, censetur destinatus ad pœnam. At quis dixerit Deum hominem baptizatum destinare ad pœnam æternam, propter peccatum originale quod gratis dimissum ipsi est?

Secundum momentum ducitur ex voluntate Dei vera & sincera salvandi omnes, etiam supposito peccato originali; quæ certè non videtur conciliari posse cum reprobatione negativa propter illud ipsum peccatum. Quomodo enim sincero affectu potest Deus velle salutem eorum quos ex se noluit numero electorum comprehendere? Quomodo eis gratiam verè sufficientem potest destinare, qua possint ad salutem pervenire, qui à salute jam exclusi sunt, & ad quam, supposito reprobationis decreto absoluto & antecedente, perducì nunquam possunt?

Reponunt voluntatem Dei salvandi omnes, esse in Deo antecederet ad prævisionem peccati originalis; adeoque illam non destrui per reprobationem negativam propter illud originale peccatum. Verùm antecedit vel sequatur illa voluntas salvandi omnes peccatum originale prævisum, perinde est ad propositam difficultatem: si enim antecedit, destruit subsequentem reprobationem negativam: si sequitur, ab illa vicissim destruitur: Non potest enim concipi voluntas salvandi, supposito peccato originali, stare cum voluntate reprobandi à gloria propter hoc ipsum originale peccatum: videntur hæc duo secum invicem pugnare.

Ne-

Neque dolo caret quod dicitur, voluntatem Dei salvandi omnes esse in Deo antecedenter ad peccatum originale; quo dicto aperte insinuat, supposito peccato eoque à Deo præviso, voluntatem illam non esse in Deo veram ac sinceram, sed tantum improprie ac metaphoricè, ac meram, ut ajunt, signi voluntatem: quod volebat Jansenius, cum scripsit voluntatem illam in mera præcisione mentis positam esse, hoc est, facta peccati abstractione: quo supposito, non amplius illa subsistit.

His adde consentaneum non videri, ut Deus, qui longè propensior est ad misericordiam quàm ad justitiam & severitatem, quemquam ab hæreditate, ad quam nos gratuito destinavit, sine ullis demeritis excludat; nisi fortè recidere volueris in duram illam & asperam opinionem quam refutavimus, Deum ex solo suo arbitrio non excludere à gloria tamquam à beneficio indebito.

Tertium momentum: supposita reprobatione negativa, absoluta & antecedente peccatorum actualium prævisionem, necesse videtur ut Deus in executionem (quæ certa & infallibilis esse debet) hujusce reprobationis, auxilia gratiæ eo consilio reprobis subtrahat, ut non salventur. Sicut enim ex prædestinatione absoluta quæ omnia merita præcedit, sequuntur in tempore auxilia gratiæ efficacis, quibus prædestinatus certissime salvatur; ita è contrario ex reprobatione negativa antecedente prævisionem demeritorum personalium, sequitur in tempore subtractio gratiarum, quarum defectu reprobi certissime peribunt: ex quo rursus sequitur, veram esse propositionem istam, quam S. Augustinus refert & damnat Lib. de dono persever. cap. 22. scilicet, *Si qui obeditis, si prædestinati estis rejiciendi, subtrahentur obediendi vires, ut obedire cessetis.* Quæ certè propositio nihil aliud continet, quàm executionem reprobationis negativæ; huncque sensum præ se ferre videtur: nempe, postquam Deus eos elegit, quos vult gratis salvos esse; cæteris, qui vi hujus discretionis à gloria exclusi sunt, denegantur gratiæ necessariae ad salutem, seu, ut habet ipsa propositio, *Subtrahuntur obediendi vires, ut obedire cessent:* quam propositionem velut falsam, odiosam & abominabilem rejicit sanctus Doctor. Miror, inquit, *si ullo modo potest in populo Christiano quisquam infirmus patienter audire Huc enim dicere, quid videtur esse aliud, quam maledicere, aut mala, quodammodo prophetare? Res enim non optabilis, sed abominabilis dicitur, & durissime atque odiosissime, quasi in audientium frontem compellendo colliditur, quando qui eis loquitur, dicit, Si qui estis qui obeditis &c.*

At, inquires, S. Augustinus non reprobatur dictam propositionem quoad sensum, sed tantum quoad modum enuntiationis in secunda persona: si qui obeditis &c. qui durus & odiosus videtur: unde eandem propositionem probatur sanctus Doctor, si in tertia persona enuntietur. Si qui obediunt &c. Quid enim, inquit, sententiæ deperit, si ita dicatur: Si qui autem obediunt, sed in regnum ejus & gloriam prædestinati non sunt, temporales sunt, nec usque in finem in eadem obedientia permanebunt? Nonne & verius eadem res, & congruentius dicitur? Ergo eadem est quoad substantiam utraque propositio, utraque vera, licet una sit altera magis conveniens ac congrua.

Resp. nego ant. Quis enim facile crediderit, S. Augustinum propositionem istam, si qui obeditis &c. velut abominabilem, durissimam atque odiosissimam rejecisse, si de uno dumtaxat modo eam enuntiandi in secunda persona actum fuisset? Itaque si attentè utraque propositio inspiciatur, amplum videbitur esse inter utramque discrimen. Ista prima, Si qui obeditis, si præde-

flinati estis rejiciendi, subtrahentur obediendi vires, ut obedire cessetis, veluti practica est; ac significat Deum idcirco vires obediendi ac perseverandi nonnullis subtrahere, quia eos ex solo suo beneplacito non prædestinavit, seu reprobavit; ita ut ipsa non prædestinatio seu reprobatio negativa causa sit subtractionis auxiliorum gratiæ, in eum finem, ut homo non salvetur; qui sensus est reprobationis negativæ, quem S. Augustinus meritò damnat ac rejicit velut abominabilem, durum & maximè odiosum: altera verò ista propositio, quam loco prioris Augustinus substituit, nempe; Si qui autem obediunt, sed in regnum ejus & gloriam prædestinati non sunt, temporales sunt, nec usque in finem in eadem obedientia permanebunt: ista, inquam, propositio merè, ut ita dicam, speculativa est, ac enuntiat dumtaxat quid futurum sit; eos nempe qui non sunt prædestinati, temporales esse, nec usque in finem perseverare: verum illius non perseverantiæ causam & rationem non rejicit, sicut prima propositio, in Deum non prædestinantem seu reprobantem; quod unum Augustino videbatur abominabile, durum & odiosissimum. Quapropter sanctus Prosper ad excerpta Genuensium dubio 9. loquens de illa propositione ab Augustino correpta & emendata, sic ait: P.254. B. *Quam corrigens & mundans atque emendans (Augustinus) tolerabiliorem audientibus facit; quæ vera sunt temperans, quæ falsa sunt refecans.* Ergo, judice ipso S. Prospero, erat aliquid id priori propositione falsum & erroneum, quod in secunda emendavit & correxit S. Augustinus.

Secunda pars Conclusionis probatur 1. iisdem planè Scripturæ testimoniis quæ in confirmationem tertiæ nostræ Conclusionis laudata sunt. Matth. 25. v. 41. *Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis ejus: esurivi enim, & non dedistis mihi manducare &c.*

Probatur 2. ex constanti SS. Patrum doctrina, maximè Augustini ac discipulorum ejus.

P.205. B. Tertullianus Lib. de præscriptionibus cap. 8. *Judæi, inquit, retro penes Deum fuerant, dehinc rejecti ob delicta, extra Deum esse ceperunt.*

Tom. 2. p. 538. B. S. Basilius in Constit. Monasticis: *Qui à Deo se optat juvari, suo non deest officio: Qui autem officio non deest, numquam divino auxilio destituitur.*

Ed. nov. Tom. 1. p. 170. D. S. Joannes Chrysostomus Lib. 1. ad Stagirium n. 6. aliàs L. 1. de Providentia cap. 6. *Si ex dilectione, inquit, correptio ex odio verò derelictio est: neque ejusdem est quempiam simul & amare & odisse, neque corripere simul & derelinquere. Quomodo ergo, inquires, multi corrueverunt? Seipsos illi Deo privaverunt, non autem à Deo derelicti sunt.*

Tom. 10. p. 570. D. S. Augustinus multis in locis Conclusionis nostræ fundamenta jecit. L. 3. contra Julian. c. 18. jam citato, *Bonus est Deus, inquit, justus est Deus: potest aliquos sine bonis meritis liberare, quia bonus est; non potest quemquam sine malis meritis damnare, quia justus est.*

Tom. 2. p. 334. F. G. Lib. 13. de Civitate Dei c. 15. *Ad malum quippè ejus (creaturæ) ait, prior est voluntas ejus: ad bonum verò ejus, prior est voluntas creatoris ejus.*

Tom. 10. p. 140. A. Lib. de natura & gratia cap. 26. *Deus non deserit si non deseratur, ut pie semperque justè vivatur. Et cap. 28. Deserit aliquantum Deus, unde superbis? Ibid. F. ut scias non tuum, sed ejus esse; ut discas superbus non esse.*

Magistrum sequuntur fidelissimi discipuli Prosper & Fulgentius.

Pag. 107. B. C. S. Prosper in tertia responsione ad Capitula Gallorum. *Quod hujusmodi, inquit, in hac prolapsi mala, sine correctione pænitiæ defecerunt, non ex eo necessitatem habuerunt, quia prædestinati non sunt: sed ideo prædestinati non sunt, quia*

quia tales futuri ex voluntaria pravaricatione præsцитi sunt. Et infra: Non enim relictі sunt à Deo, ut relinquerent Deum: sed reliquerunt, & relictі sunt; & ex bono in malum propria voluntate mutati sunt: atque ab hac licet fuerint renati, fuerint iustificati; ab eo tamen qui illos tales præsцит, non sunt prædestinati. Ibid. E.

Et sententia tertia supra idem Capitulum: Qui dicit, inquit, quod non prædestinati ad vitam, etiamsi fuerint in Christo per Baptismum regenerati, & pie iustèque vixerint, nihil eis profit, sed tamdiu reserventur, donec ruant; nec ante eos ex hac vita, quàm hoc eis contingat, auferri, tamquam ad constitutionem Dei talium hominum ruina referenda sit: non est Catholicus. Et Sentent. super Capitulum septimum: Qui dicit quod Deus quibusdam filiis suis quos regeneravit in Christo, quibus fidem, spem & dilectionem dedit, ob hoc perseverantiam non dedit, quia à massa perditionis præsцитia Dei & prædestinatione non sunt discreti: si hoc vult firmare, quod Deus huiusmodi homines in bonis quæ donaverat noluerit permanere, & ipse eis causa aversionis extiterit, contra iustitiam Dei sentit. Et Respons. super duodecimum. Qui dicit, quod quibusdam vocatis, & pie iustèque viventibus, obedientia subtrahatur, ut obedire desistant: malè opinatur de bonitate Dei atque iustitia, ut videatur ad impietatem pios cogere, & innocentiam bonis adimere: cùm ipse sit pietatis atque innocentiae largitor & custos. Evidens est S. Prosperum eò loci alludere ad propositionem de qua mox egimus, quam damnaverat S. Augustinus; & quam ipsemet etiam nostram responsionem mirè confirmans damnat & improbat S. Prosper. P. 219. E. P. 220. D. P. 222. B.

S. Fulgentius Lib. I. ad Monimum c. 24. Prædestinavit, inquit, (Deus) illos ad supplicium, quos à se præsцит voluntatis malæ vitio discessuros. P. 19.

Idem definitum habemus à Conciliis.

Arausicano II. cujus verba Conclusionem tertia hic laudavimus.

Valentino III. Can. 3. Fatemur, inquiunt Episcopi, prædestinationem electorum ad vitam, & prædestinationem impiorum ad mortem; in electione tamen salvandorum misericordiam præcedere meritum bonum, in damnatione autem perditorum meritum malum præcedere iustum Dei iudicium. Tom. 8. Conc. p. 136. A.

Tridentino Sess. 6. Can. 17. his verbis: Si quis justificationis gratiam non nisi prædestinatis ad vitam contingere dixerit, reliquos verò omnes qui vocantur vocari quidem, sed gratiam non accipere, utpotè divina potestate prædestinatos ad malum; anathema sit. Tom. 14. Conc. p. 766. B.

Denique præsens Conclusio necessariò sequitur ex nostra circa prædestinationem ad gloriam sententia, nec divelli ab ea ullatenus potest. Quippè si prædestinatio ad gloriam fiat ex prævisis meritis gratiæ, quantò magis reprobatio ab eadem gloria, & præparatio æterni supplicii pendet ac sequitur ex prævisione demeritorum personalium?

Solvuntur Objectiones.

Obiectio 1. celebre Apostoli dictum de Jacob & Esau Rom. 9. v. 11. Cùm nondum nati fuissent, aut aliquid boni egissent aut mali, non ex operibus, sed ex vocante dictum est: Jacob dilexi, Esau autem odio habui. Atqui Deus Esau odio non habuit propter peccata illius personalia, ut patet ex ipso textu citato; ergo propter solum originale peccatum, & quidem, ut verisimile est, dimissum; ergo solum peccatum originale est prima & radicalis causa reprobationis.

Resp. nos istud Apostoli testimonium semel & iterum jam exposuisse, tum hic

hic ad quartam Conclusionem, tum inter Objectiones contra prædeterminationem factam ex prævisis meritis. Consule quæ his locis dicta sunt.

Deinde verò ex hypothese quòd hic agatur de spiritali prædeterminatione Jacob, & reprobatione Esau, sicut supponit S. Augustinus, qui exemplum illud sapissimè adducit.

Resp. I. distinguo min. Deus Esau odio non habuit propter peccata illius personalia actu exercita, ut putavit Origenes, concedo: propter opera futura & à Deo prævisa, nego. Si reipsa Esau imago & typus reprobatorum, reprobatus à Deo fuit, quidni affirmare possumus, illum ex prævisis peccatis futuris rejectum fuisse? Maxime cum Apostolus Hebr. 12. v. 16. prava illius opera perstringat: *Ne quis, inquit, fornicator, aut profanus, ut Esau, qui propter unam escam vendidit primitiva sua.* Hoc supposito funditus ruit objectio proposita.

II. Quidni etiam supponi potest deletum in Esau non fuisse peccatum originale? Neque enim ullo certo argumento constare nobis potest remissum reverà illud fuisse; imò non remissum videtur supponere S. Augustinus, cum ait, nihil in Esau Deum odisse quàm peccatum originale: at si condonatum ac dimissum illud supposuisset, quomodo Deus odio illud habuisset? Et revera melior non videtur fuisse conditio Judæorum, quàm nostram: quàm multi autem apud nos pereunt infantes, quibus applicari non potest remedium originalis culpæ, nempe Baptismus? Ergo & idem Esau multisque aliis in veteri Lege contigisse supponere sine ulla absurditate possumus: qua suppositione facta, Esau reprobus factus est, non tantum propter noxam originalem non condonatum, sed etiam propter actualia seu personalia ipsius peccata futura à Deo prævisa. Conclusio verò nostra loquitur de causa reprobationis negativæ propter originale peccatum dimissum; ergo exemplum Esau aptum & accommodatum non videtur ad rem præsentem.

III. Reprobatio Esau, de qua Apostolus, à gloria non est, sed à gratia, non quidem totali, sed à gratia dumtaxat uberiori & abundantiori, qua in pœnam peccati alicujus præcedentis privatus à Deo fuit, ut hic exposuimus Conclusionem secundam. Uberiorem quippè seu efficacem gratiam Deus nemini debet: sed quibus concedit, misericordiæ beneficium est; quibus negat, justum judicium. *Laudet misericordiam qui liberatur, ait S. Augustinus, non culpet judicium qui punitur:* Paratus tamen est Deus pro bona sua & benefica voluntate iis concedere efficacem gratiam, qui sufficienti contumaciter non resistunt. Porro Esau non omni auxilio gratiæ destitutum fuisse agnoscit idem S. Doctor Lib. I. ad Simplic. q. 2. *Noluit ergo, inquit, Esau, & non cucurrit: sed si voluisset & cucurrisset, Dei adjutorio pervenisset.* Illo exemplo Jacob & Esau utitur Apostolus, & post ipsum S. Augustinus, ut ostendat vocationem ad gratiam fidei planè gratuitam esse, nec ullis naturæ vel Legis Mosaicæ meritis debitam esse, contra superbam Judæorum jactantiam.

Objicies 2. S. Augustinus causam reprobationis passim rejicit in peccatum originale, seu in massam quamdam communem damnatam & perditam, ex qua nonnulli per misericordiam eruuntur, alii justo judicio non eruuntur. Inter illos autem reprobos qui in massa perdita relinquuntur, certissimum est multis condonatum fuisse ac dimissum peccatum originale, ac concessa in tempore gratiæ cujusdam temporalis auxilia.

Enchiridii c. 99. *Sola gratia, inquit S. Doctor, redemptos discernit à perditis, quos in unam perditionis concreverat massam ab origine ducta causa communis.*

Lib. 2. ad Bonifac. cap. 7. *Bonum quidem, inquit, immeritò & gratis datur, quia ex eadem massa est cui non datur: malum verò meritò & debitum redditur, quia in massa perditionis malum malo non malè redditur.*

T. 10. p.
440. A.

Denique Epistola 186. aliàs 106. ad Paulinum n. 18. *Nec massa, inquit, si ita esset media, ut quemadmodum nihil boni, ita nec mali aliquid mereretur, non frustra videretur iniquitas, ut ex ea fierent vasa in contumeliam; cum verò per liberum arbitrium primi hominis in condemnationem universa defluerit, procul dubio quòd ex ea sunt vasa in honorem, non ipsius iustitiæ, quæ gratiam nullam præcessit, sed Dei misericordiæ; quòd verò in contumeliam, non iniquitati Dei, quæ absit ut sit apud Deum, sed iudicio deputandum est.*

T. 2. p.
669. G.

Resp. hæc sancti Augustini testimonia frustra nobis opponi, quæ Conclusioni nostræ non adversantur. Agnoscimus quidem cum S. illo Doctore, massam illam communem damnatam in Adamo, in quo omnes peccaverunt; sed agnoscimus etiam, Deum, voluntate saltem antecedente ac conditionata, velle massam illam in Christo & per Christum à perditione liberare, per auxilia gratiæ quæ distribuit prout vult, aliis majora, aliis verò minora, tametsi sufficientia ut salutem assequi possint, mediatè saltem. Quæ verò causa sit cur alii ex massa illa perditionis efficaciter liberandi destinentur à Deo, alii verò non; si de liberatione comparatè, unius scilicet præ alio, sermo sit, non alia causa & ratio reddi potest quàm Dei voluntas: si verò de liberatione absolutè in se sumpta, causa hæc est, prævisio scilicet usus, vel abusus, qui futurus erat, gratiarum Dei.

Ad argumentum itaque respondeo; distinguo ant. S. Augustinus causam reprobationis negativæ passim rejicit in peccatum originale, & massam damnatam, vel propter prævisum originale peccatum non dimittendum: vel si dimitti aliquando debet, propter prævisam hominis in malo contumaciam, atque finalem impœnitentiam, concedo: propter decretum absolutum & antecedens negativè aliquos reprobandi, quod ab una Dei pendeat voluntate citra ullum ex parte reprobi demeritum, nego. Solutio cohæret cum iis quæ tum hic, tum paulò antè circa prædestinationem ex meritis prævisis, dicta & probata fuere.

Instabis 1. Illa reprobatio fit ante prævisa demerita saltem personalia, & ex solo peccato originali, quæ Deo causa est ac motivum cur reprobos à massa perditionis non liberet, nec illis in tempore efficaces gratias, ac finalem perseverantiam concedat: atqui talis est in mente ac doctrina S. Augustini reprobatio negativa, ab uno dependens peccato originali. Probatur minor propositio verbis S. Augustini L. de dono persever. cap. 14. n. 35. ubi postquam dixit, Tyrios & Sidonios in massa perditionis iusto Dei iudicio derelictos, sic pergit: *Qui etiam, inquit, credere potuerunt: sed quoniam ut crederent, non erat eis datum, etiam unde crederent est negatum: & altiore Dei iudicio, à perditionis massa non sunt gratiæ prædestinatione discreti, nec ipsa eis adhibita vel dicta divina vel facta, per quæ possent credere: Sed nec illis profuit quòd poterant credere, quia prædestinati non erant ab eo, cujus inscrutabilia sunt iudicia.*

T. 10. p.
830. A.

Ibid. C.

Audis Tyrios & Sidonios iustè à massa perditionis non esse liberatos; & quamquam credere potuissent in Christum, ipsis idcirco datum non fuisse, ut crederent, & unde crederent, quia prædestinati non erant; ergo non prædestinatio, seu negativa reprobatio causa est, cur reprobis denegetur & gratia fidei, & finalis perseverantia.

Addit

Ibid. pag. 854. F.
 Addit S. Doctor, quòd etsi nonnullis ex reprobis gratia fidei per Baptis-
 mum concedatur, negatur tamen ipsis gratia finalis perseverantiæ. Qua-
 re? non alia de causa, quàm quòd non sunt prædestinati: unde eos tem-
 porales appellat, qui à massa perdita vere ac propriè non sunt discre-
 ti. Si qui obediunt, ait S. Doctor Lib. de dono persev. cap. 22. n. 61. sed
 in regnum ejus ac gloriam prædestinati non sunt, temporales sunt, nec usque in
 finem in eadem obedientia permanebunt.

Ibid. p. 756. E.
 Et L. de corrept. & gratia c. 7. n. 12. Qui Evangelium, inquit, non au-
 dierunt, & qui eo audito in melius commutati perseverantiam non acceperunt,
 & qui Evangelio audito venire ad Christum, hoc est, in eum credere nolue-
 runt :: sed ab originali noxa solo possent lavacro regenerationis absolvi, quo ta-
 men non accepto mortui perierunt, non sunt ab illa conspersione discreti, quam
 constat esse damnatam.

Ib. p. 758. E. F.
 Et n. 16. Qui perseveraturi non sunt, ac sic à fide Christiana & conversione
 lapsuri sunt, ut tales eos vitæ hujus finis inveniat; procul dubio nec illo tempo-
 re quo benè pièque vivunt, in istorum numero computandi sunt. Non enim sunt
 à massa perditionis præscientia Dei & prædestinatione discreti; & ideò nec secun-
 dùm propositum vocati; ac per hoc nec electi :: Et tamen quis neget eos ele-
 ctos, cum credunt, & baptizantur, & secundùm Deum vivunt? Planè electi à
 nescientibus quid futuri sint, non ab illo qui eos novit non habere perseveran-
 tiam, quæ ad beatam vitam perducit electos, scitque illos ita stare, ut præscie-
 rit esse casuros. Fatetur ipsemet Petavius hanc esse S. Augustini mentem
 atque sententiam.

Ib. p. 756. E.
Ibid. p. 826. G.
 Resp. nego min. Ad probationem ex S. Aug. Fatemur S. Doctorem ad re-
 probationem negativam tamquam ad causam proximam & immediatam re-
 ferre, cur nonnullis efficax & uberior gratia ac finalis perseverantia non
 concedatur: at si quæsieris primam & radicalem causam cur illi, juxta men-
 tem S. Augustini, non sint prædestinati sed reprobi, respondebimus, vel
 esse peccatum originale, si non prævideatur à Deo dimittendum; vel pec-
 cata aliquando futura. Inde fit quòd etsi temporales aliquas gratias illi re-
 cipiant, (unde temporales ab Augustino dicuntur) non sint tamen perfectè
 ac integrè liberati, nec vocati & electi secundùm Dei propositum, quia non
 sunt perseveraturi, ex qua sola perseverantia perfecta oritur liberatio.
 Quòd autem non sint perseveraturi, non fit ex sola Dei voluntate, pro nu-
 tu suo & arbitrio reprobantis, ac consequenter gratiam finalis perseveran-
 tiæ eo fine denegantis, ut reprobi pereant, absit: audivimus enim paulò
 antè S. Augustinum sententiam hanc velut abominabilem, duram & odiosis-
 simam rejicientem; sed vera & immediata causa hæc est, quia cum possent,
 nolunt tamen perseverare: Perseverares si velles, ait S. Augustinus Lib. de
 corrept. & gratia cap. 7. nu. 11. Donum quippè illud, ait idem sanctus Do-
 ctor Lib. de dono persev. cap. 6. n. 10. suppliciter emereri potest. Consule quæ
 superius dicta sunt articulo 2. de causis prædestinationis Conclusionem quar-
 ta. Id verò non obstat quin perseverantia finalis sit donum Dei singu-
 lare, ut constat ex dictis ibidem.

Ibid. p. 854. A.
 Quòd verò reprobatio illa negativa non sit causa denegatæ reprobis cu-
 juscumque gratiæ, colligitur ex S. Augustino L. de dono persev. cap. 22. n. 59.
 ubi rejicit & improbat istam propositionem. Nec illud, inquit, dicendum,
 Cæteri verò qui in peccatorum delectatione remoramini, ideò nondum surrexistis,
 quia necdum vos adjutorium gratiæ miserantis erexit. Cum benè & convenienter
 dici

dici possit & debeat, Si qui autem adhuc in peccatorum damnabilium delectatione remoramini, apprehendite saluberrimam disciplinam. At disciplinam hanc saluberrimam apprehendere non possunt sine adjuvante gratia; supponit igitur S. Doctor hanc illis gratiam dari, vel saltem offerri.

Doctissimus Petavius candidè agnoscit hìc nobis S. Augustinum adversari, quem ipse hac in parte deserit: sed qua libertate ipse Augustinum, eadem & nos Petavium hìc deserimus.

Instabis 2. S. Augustinus non semel asserit disputans contra Julianum, unum peccatum esse pœnam alterius, Deo non solum patiente ac permittente, sed etiam inclinante ac impellente miris & inexplicabilibus modis, Lib. de Gratia & libero arbitrio cap. 21. Operatur Deus in cordibus hominum ad inclinandas eorum voluntates quocumque voluerit, sive ad bona pro sua misericordia, sive ad mala pro meritis eorum, judicio utique suo aliquando aperto, aliquando occulto, semper tamen iusto. Et Lib. de corrept. & gratia cap. 7. loquens de electione Apostolorum & Judæ proditoris, ait: Illos debemus intelligere electos per misericordiam, illum per judicium; illos ad obtinendum regnum suum, illum ad effundendum sanguinem suum. Hæc porro doctrina non alio subnixa videtur fundamento, quàm quòd eos Deus ad malum etiam positivè inclinet, quos negativè reprobavit.

Ibid. p.
742. C.

Ib. p. 758.
B.

Resp. nego consequentiam quæ tota impietatem Calvinii redolet, anathemate damnatam à Conc. Trid. sess. 6. Can. 6. his verbis: Si quis dixerit, non esse in potestate hominis vias suas malas facere, sed mala opera, ita ut bona Deum operari, non permissivè solum, sed etiam propriè & per se, adeò ut sit ejus proprium opus, non minus proditio Judæ, quàm vocatio Pauli, anathema sit.

Tom. 14.
Conc. p.
765. A.

Ad primam probationem, dico, mentem S. Augustini esse unum scilicet peccatum, ratione culpæ, esse à Deo permissivè tantum in pœnam alterius: ratione verò pœnæ, seu prout est alterius pœna, esse à Deo quodammodo positivè; seu, ut loquitur S. August. non tantum per patientiam, sed etiam per potentiam. Totus nempè erat S. Doctor, ut adversus Julianum demonstraret, existere peccatum originale: inter multa verò quibus utebatur argumenta, hoc unum erat, Deum in pœnam illius primæ ac originalis noxæ, cætera permittere peccata. Cum verò Julianus ad hoc declinandum telum reponeret, Deum non positivè velle illa peccata in pœnam præcedentis originalis, sed tantum negativo & planè otioso modo se habere; S. Augustinus è contra demonstrat, Deum non modò per patientiam peccata tolerare, sed etiam per potentiam ac virtutem operari prodigia, quibus reprobi vitio propriæ suæ voluntatis in propriam ruinam abutuntur; quod quidem in Pharaone potissimum eluxit, qui ex stupendis prodigiis, quæ Deus coram ipso operabatur, majoris obdurationis ex prava cordis sui dispositione occasionem arripuit, nedum conversus ad Deum fuit.

Ad secundam. Longè diversa ratione Deus Apostolos elegit ad regnum suum, & Judam ad effundendum sanguinem Christi. Apostolos eligendo, idoneos fecit per gratuitam suam gratiam, ut eligerentur: in Juda verò pravam ejus ac corruptam voluntatem non fecit, sed supposuit, qua sapienter & opportunè usus est ad consummandum redemptionis nostræ mysterium. Electum autem Judam ad effundendum sanguinem Christi dicit Augustinus, non quòd positivè ad tam horrendum scelus illum impulerit, sed quòd illud ad bonum permiserit: illud etenim quodammodo Deus velle censetur, quod per-

permittit; quippè si non permetteret, non fieret. Sed de hoc argumento plenius in Tractatu de peccatis.

Instabis 3. Deus justis baptizatis denegat aliquando gratiam efficacem ad primum declinandum peccatum, ac permittit ut in illud prolabantur: hæc autem permissio peccati, & subtractio efficacis gratiæ, non aliunde oritur, quàm ex ipsomet peccato originali, quamquam dimisso; seu ex infirmitate quadam & indignitate quæ post peccatum in nobis remanet, unde fit ut justi vel in ipsa justitia diu firmi ac stabiles persistere non possint: quapropter cum Deus reprobos baptizatos cadere in actuale peccatum permittit, & ipsis auxilia denegat efficacia ad perseverandum in accepta justitia, justè denegat quod exigit infirmitas ex prima & originali labe superstes; ergo propter illam infirmitatem seu indignitatem, Deus nonnullos homines negativè reprobare potest, ac reipsa reprobat tum à gratia tum à gloria.

Videtur argumentum istud esse ad mentem S. Gregorii magni & S. Augustini.

Ed. nov.
To. 3. p.
2. p. 520.
D. E.

S. Gregorius in Psal. 101. ad ista verba: *Quia cinerem tamquam panem manducabam. Cum, inquit, juxta Apostoli sententiam, neque volentis, neque currentis, sed misereantis sit Dei: alios qui corruerant, misericorditer erigit; alios qui stare videbantur, cadere justè permittit. Ex peccato namque primi parentis accepimus, ut nec in ipsa justitia stabiles esse possimus.*

To. 10. p.
771. E.

S. Augustinus Lib. de corrept. & gratia cap. 12. de hac ipsa collapsæ naturæ infirmitate sic loquitur: *Si in tanta infirmitate vitæ hujus ipsis relinqueretur voluntas sua, ut in adjutorio Dei sine quo perseverare non possent, manerent si vellent, nec Deus in eis operaretur ut vellent; inter tot & tantas tentationes infirmitate sua voluntas ipsa succumberet, & ideò perseverare non possent, quia deficientes infirmitate nec vellent, aut non ita vellent infirmitate voluntatis ut possent.*

Resp. nego min. Infirmitas quippè illa vitio ac culpæ non imputatur, quemadmodum nec ignorantia & concupiscentia; proindeque causa esse non potest, cur Deus permittat justum in aliquod peccatum labi, & ipsi efficacem deneget gratiam. Revera gratiam efficacem ad primum actuale peccatum declinandum Deus aliquando homini justo denegat, tum quia eam nemini debet, tum quia propter aliquam præcedentem culpam, teporem, negligentiam, vel resistantiam gratiæ sufficienti, eam non immeritò retrahit. Permissio verò peccati non semper est in pœnam præcedentis culpæ, ut patet exemplo Angelorum & Adami, qui in statu ipso innocentia ac summæ perfectionis, Deo permittente, lapsi sunt: pertinet etenim ad generalem Dei providentiam, permittere ut creatura, quam liberam creavit, libertate sua interdum abutatur; maximè cum peccata ipsa Deus in manifestationem gloriæ suæ, ac in bonum electorum convertat.

Ex laudatis autem SS. Gregorii & Augustini verbis nihil profectò extundi potest quod nobis adversetur: imò cum S. Gregorius ait, Deum justè permittere, ut qui stare videbantur, cadant: manifestè supponit Deum propter aliquam præcedentem culpam & in pœnam illius; novum permittere peccatum.

S. verò Aug. citato loco nihil aliud intendit, nisi quòd in tanta vitæ hujus infirmitate voluntas præpotenti Dei auxilio indigeat, ut tentationibus quibus undequaque præmittitur, non succumbat; quod unum demonstrandum ipsi erat contra Pelagianos, qui hanc voluntatis interioris gratiam non admittebant.

ARTICULUS TERTIUS.

De effectibus reprobationis.

Propriè & accuratè loquendo, per reprobationem intelligitur vulgò rejectio à gloria, & inflictio pœnæ æternæ.

Effectus reprobationis debet esse à Deo ea intentione ut hominem æternum perdat. Quæstio est, utrum peccatum, perseverantia in peccato, obduratio, permissio peccati, denique pœna damni & sensus, computari possint ac debeant inter effectus reprobationis, de quibus sic breviter statuimus.

P R I M A C O N C L U S I O.

Peccatum formaliter sumptum, quatenus est malum culpæ, non potest esse effectus reprobationis.

Probatur: Quia effectus reprobationis debet esse à Deo, eo fine eaque intentione ut hominem damnet: atqui neque peccatum formaliter sumptum à Deo est, *Deus enim nemini mandavit impiè agere.* Eccli. 15. v. 21. Neque etiam ea est Dei mens ac voluntas, ut quemquam impellat ad peccatum, ad ruinam, & æternum excidium.

S E C U N D A C O N C L U S I O.

Peccatum quatenus pœna est præcedentis peccati propter subtractionem uberioris gratiæ, potest utcumque dici effectus reprobationis.

Probatur: Quia subtractio uberioris gratiæ justa est pœna præcedentis peccati à Deo justo Iudice inflictæ; ergo dici potest effectus reprobationis. Videtur id innuere S. Joan. cap. 12. Evangelii v. 40. *Excavavit oculos eorum, & induravit cor eorum; ut non videant oculis, & non intelligant corde, & convertantur & sanem eos.*

T E R T I A C O N C L U S I O.

Perseverantia in peccato, & obduratio, quatenus sunt mala culpæ & important obfirmatam in malo voluntatem, non sunt effectus reprobationis; secus verò quatenus includunt gratiæ uberioris privationem & permissionem peccati in pœnam culpæ præcedentis.

Prima pars patet ex dictis Conclusionem prima: obduratio quippè & perseverantia in malo, important obstinationem seu pervicaciam voluntatis malo adhærentis; quæ certè à Deo esse non potest, sed tantum ab ipsa voluntate creata.

Secunda verò pars probatur testimoniis Scripturæ. Psalm. 80. v. 13. *Dimisi eos secundum desideria cordis eorum; ibunt in adinventionibus suis.* Act. 14. v. 15. *Dimisit omnes gentes ingredi vias suas.* Rom. 1. v. 21. *Cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt: sed evanuerunt in*
cogi-

cogitationibus suis, & obscuratum est insipiens cor eorum :. Propter quod tradidit illos Deus in passiones ignominiae :. in reprobum sensum, ut faciant ea quae non conveniunt.

To. 1. p. 409. C. Hunc reprobationis effectum eleganter depingit S. Bernardus L. 1. de Considerationibus. cap. 2. Quæris à me, inquit, quid sit cor durum :. Ipsum est quod nec compunctione scinditur, nec pietate mollitur, nec movetur precibus: minis non cedit, flagellis duratur. Ingratum ad beneficia est, ad consilia infidum, ad iudicia sævum, inverecundum ad turpia, impavidum ad pericula, inhumanum ad humana, temerarium in divina, præteritorum obliviscens, præsentia negligens, futura non providens. Ipsum est, cui præteritorum præter solas injurias, nihil omnino non præterit; præsentium nihil non perit: futurorum nulla, nisi fortè ad ulciscendum, prospectio seu præparatio est. Et, ut brevi cuncta horribilis mali mala complectar, ipsum est, quod nec Deum timet, nec homines reveretur. Antea dixerat alloquens Eugenium: Ne pergas adhuc quærere quid illud sit: si non expavisti, tuum hoc est. Solum est cor durum, quod semetipsum non exhorret, quia nec sentit.

Ibid. F.

Dices, permissio peccati, subtractio gratiæ non sunt à Deo ea intentione ac voluntate ut hominem ad sempiternum interitum damnet: quis enim id ausit asserere? Ergo non sunt propriè effectus reprobationis.

Resp. dist. ant. Non sunt à Deo ea intentione ut hominem damnet absolute & antecedenter ad prævisam ejus malitiam & finalem impœnitentiam, concedo: post illam prævisam, nego. Distinguo consequens. Ergo non sunt effectus reprobationis à gloria, antecedenter ad prævisa demerita, concedo: reprobationis à gratia, nego. Reprobatio quippè à gloria posterior est ipsa permissione peccati, & præscientia impœnitentiæ finalis. Unde si propriè & accuratè loqui velimus, nullus est hac in mortali vita effectus reprobationis à gloria; sed illi statim ab ipsa morte incipiunt, cum reprobis incipit debitas pœnas luere. Ratio est, quia voluntas puniendi supponit præscientiam peccati ac finalis impœnitentiæ; ac talis esse debet, ut ex ea sequatur pœna purè vindicativa: atqui solæ pœnæ alterius vitæ sunt vindicativæ; quamdiu enim hic vivimus, pœnæ à Deo inflictæ medicinales esse possunt. Ex divina misericordia, ait S. Th. 1. 2. q. 79. art. 4. in corp. excæcatio ad tempus ordinatur medicinaliter ad salutem eorum qui excæcantur. Sicut peccatum, ait ibidem, quod ex se ordinatur ad damnationem, ex divina misericordia vel providentia ad sanationem ordinatur, in quantum Deus permittit aliquos cadere in peccatum, ut peccatum suum agnoscentes humilientur & convertantur.

Dices: permissio peccati ducit ad æternam damnationem; ergo est effectus reprobationis à gloria.

Resp. distingo ant. Permissio peccati ducit ad damnationem æternam, ex vitio perversæ voluntatis hominis, concedo: ex prima & directa Dei intentione, nego.

U L T I M A C O N C L U S I O.

Pœna tum damni, quæ in privatione Dei consistit, tum sensus, quæ in cruciatibus æternis, est effectus reprobationis à gloria.

Probatur: Quia utraque pœna est à Deo justo vindice. Discedite à me, maledicti, in ignem æternum. Esurivi enim, & non dedistis mihi manducare.

re. Matth. 25. v. 41. Faxit Deus ut per bona opera certam nostram vocationem ac electionem faciamus.

A P P E N D I X.

De Arbitrii libertate.

Non semel in hisce nostris Prelectionibus, tum de Gratia, tum de divinis Attributis, audivistis, dilectissimi Candidati, stare integram & incolumem arbitrii nostri libertatem cum divina scientia, voluntate, prædestinatione & gratia. Pro data enim occasione varios retulimus modos, quibus Scholæ Theologi concordiam illam exponere conantur. Unum verò ad pleniorē hujusce argumenti tractationem, vestramque informationem desiderari à nobis videtur, ut aperiāmus vobis, quæ sit natura libertatis, quæ ipsius jura, quæ ipsi contraria & adversa necessitas.

Esse in nobis arbitrii libertatem, qua possumus agere vel non agere, bonum vel malum operari, vel uno intimo conscientiae sensu unicuique notum est. Nonne, ait S. Aug. lib. de duabus animabus cap. 11. ista cantant, & in montibus pastores, & in theatris Poetæ, & indocti in circulis, & docti in bibliothecis, & Magistri in Scholis, & Antistites in sacratis locis, & in orbe terrarum genus humanum? Tom. 8. p. 86. A.

Verum in quo reponenda sit natura libertatis, & quæ necessitatis species eam funditus evertat, gravis est inter Theologos controversia, de qua hic dicturi sumus.

Q U Æ S T I O U N I C A.

De natura libertatis.

Priusquam ad rem ipsam propiùs accedamus, nonnulla more nostro prænotanda sunt, ut termini exponantur, figatur quæstionis status, ac contrarii errores referendi, ut facilius detegantur & revincantur.

P R Æ N O T A N D A.

Varia libertatis & necessitatis significatio.

Liberum ex ipsa significatione nominis, idem est ac solutum, expeditum, seu immune à quocumque vinculo. Variis autem modis aliquis liber dici potest.

I. A culpa seu peccato; & dicitur libertas gratiæ, de qua Rom. 6. v. 18. *Liberati à peccato, servi facti estis justitiæ.* Et v. 20. *Cum servi essetis peccati, liberi facti estis justitiæ.* Quo etiam sensu S. Aug. Ep. 157. aliàs 89. ad Hilarium n. 8. dixit: *Hæc voluntas libera tantò erit liberior, quantò sanior: tantò autem sanior, quantò divinæ misericordiæ gratiæque subjectior.* Tom. 2. p. 544. G.

II. A miseriis hujus vitæ; & dicitur libertas gloriæ, de qua Rom. 8. v. 21. *Et ipsa creatura liberabitur à servitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei.*

III. A legis obligatione; & dicitur libertas exemptionis & privilegii.

Tournely de Deo.

T t

IV. A

IV. A coactione seu violentia; & dicitur libertas spontaneitatis & voluntatis: est autem coactio seu violentia, vis ab extrinseco illata passo non conferente vim, imò reluctante quantum potest. Hoc sensu brutæ animantes, quæ spontè ac cogente nullo agunt, liberæ dicuntur; & humana voluntas in omnibus suis actionibus internis & elicitis tametsi necessariis, hac innata libertate semper fruitur, quia impossibile est eam quoad actus suos internos cogi: quod enim cogit, est ab extrinseco contra inclinationem patientis: omne autem voluntarium ab intrinseco & vitali principio, atque ex inclinatione voluntatis profluit. Sicut ergo impossibile est, ut voluntas volendo non velit, ita impossibile prorsus est eam ad volendum cogi. Hæc autem immunitas à coactione dicitur libertas naturalis, quæ competit voluntati ut natura est ad unum aliquid determinata, v. g. ad amorem beatitudinis in communi; non autem voluntati ut formaliter est voluntas, hoc est, non determinata ad unum.

Hoc utroque modo considerandam esse voluntatem docet S. Th. q. 2. de potentia art. 3. & prima parte Summæ quæst. 41. art. 2. ad 3. atque hoc sensu amor beatitudinis in communi, liber dici potest; sicut & in Deo processio Spiritus sancti liberè fieri, non à Scotistis tantum, sed etiam à nonnullis Thomistis, ipso præeunte S. Th. q. 10. de potentia art. 2. ad 5. ubi ait, quòd Deus liberè amet seipsum, licet de necessitate amet seipsum. Et postea. *Liberè Spiritus sanctus procedit à Patre, non tamen possibiliter (id est contingenter) sed ex necessitate.* Libera ergo dicitur processio Spiritus sancti, quia non coacta est, sed ex naturali inclinatione ac necessaria propensione divinæ voluntatis. Observat Estius in Librum 2. Sent. dist. 24. ad 8. libertatem illam quæ in sola immunitate à coactione posita est, nusquam à S. Thoma appellari libertatem arbitrii, sed dumtaxat libertatem voluntatis: cujus hæc ratio reddi potest, quòd velle, secundum D. Th. dicit simplicem appetitum rei alicujus; unde voluntas propriè respicit finem qui propter se appetitur: at verò eligere, qui est proprius actus liberi arbitrii, dicit acceptionem unius præ altero; unde electio propriè spectat ea quæ sunt ad finem.

Quamquam cogi propriè non possit voluntas, potest tamen aliquid velle quasi invita & reluctans, quando non simpliciter ac perfectè, sed tantum secundum quid aliquid vult ad majus aliquod malum fugiendum. Ita mercator furente tempestate, ad declinandum naufragium, merces in mare projicit: ita ægrotus patitur sibi amputari brachium, ne totum corpus pereat.

V. Liber dicitur à necessitate, seu invincibili ad unum determinatione, & est libertas indifferentiæ per quam unum præ alio eligi potest; ac vulgò definitur, spiritualis facultas quæ positis omnibus ad agendum prærequisitis agere potest vel non agere, vel contrarium agere. Unde alia dicitur, & est differentia contradictionis, seu exercitii ad agendum vel non agendum, alia contrarietatis seu specificationis ad eligendum unum de contrariis, bonum vel malum, virtutem aut vitium: ad quam speciem indifferentiæ revocari potest ea, per quam homo determinatus ad benè, seu malè agendum, potest tamen hoc vel illud bonum, hoc vel illud malum eligere.

Observa, integram servari libertatem arbitrii cum sola indifferentia exercitii, dempta indifferentia contrarietatis ad malum, quæ ad naturam & perfectionem libertatis non pertinet, imò potius ad ejus defectum

ctum & imperfectionem. Sic Deus erga creaturas liber est, quamquam malum non possit: sic etiam Christus est liber, tametsi vi unionis hypostaticæ impeccabilis omnino fuerit.

Hanc arbitrii seu indifferentiæ activæ libertatem S. Th. 1. p. q. 19. art. 10. ait esse *facultatem rationis & voluntatis, qua bonum & malum eligimus*. Quibus certè verbis innuit libertatem pertinere ad intellectum seu rationem, & ad voluntatem; diverso tamen modo, ut ipse docet 1. 2. q. 17. art. 1. ad 2. nempè ad voluntatem, tanquam ad subjectum in quo formaliter residet; ad intellectum verò, tanquam ad radicem & causam. Ex hoc enim, inquit, *voluntas liberè potest ad diversa ferri; quia ratio potest habere diversas conceptiones boni*. Voluntas quippè non fertur in incognitum. Habet, inquit S. Bernardus in Libro de Gratia & libero arbitrio c. 2. *voluntas quocumque se voluerit, semper comitem rationem, & quodammodo pedissequam: non quòd semper ex ratione, sed quòd nunquam absque ratione moveatur*.

Tom. 1. p. 604. D.

Hoc volunt communiter Theologi, cum ajunt ad actum liberum prærequiri indifferentiam judicii, hoc est, tale rationis judicium, quo voluntati objectum proponitur ut non necessariò, sed liberè & indifferenter amandum; nempè propter varias boni vel mali species, quæ nobis in propositis objectis permixtæ hac in vita repræsentantur. In sola enim patria, ubi clarissimè Deus videbitur, nulla superest judicii seu rationis indifferentia; adeoque nec ulla propria & arbitrii ad illum amandum libertas.

Disputant Philosophi ac Theologi utrum ita voluntas sit libera, ut tamen in sua electione pendeat necessariò ab ultimo judicio practico rationis. Affirmat Bellarminus lib. 3. de libero arbitrio cap. 8. propositione 6. Atque hinc Janseniani inferunt libertatem actionis stare cum necessitate simplici, *Talis est necessitas*, ait Vincentius Lenis in Theriaca lib. 2. cap. 2. sect. 1. *in amore beatifico, imò in omni electione, quando voluntas omnibus consideratis ex unico ultimo judicio practico se resolvit, si Aristoteli & S. Thomæ, Peripateticis & Thomistis, si Bellarmino credimus, qui lib. 3. cap. 8. de Gratia & libero arbitrio docet, voluntatem in eligendo sequi necessariò judicium ultimum practicum, nec fieri posse ut actum suum magis suspendat, quàm beati ab amore beatifico cessare valeant*.

Verùm repugnat huic doctrinæ S. Th. in Quæstionibus disputatis q. 22. de veritate art. 15. in corp. ubi probat electionem esse actum voluntatis, non rationis, hoc argumento: *Electio, inquit, est ultima acceptio qua aliquid accipitur ad prosequendum, quod quidem non est rationis, sed voluntatis: nam quantumcumque ratio unum alteri præfert, non est unum alteri præacceptatum ad operandum, quousque voluntas inclinatur in unum magis quàm in aliud. Non enim voluntas de necessitate sequitur rationem*.

Tom. 12. p. 840. col. 2. B.

Sed quidquid sit de illa quæstione, affirmari certò debet, nullum libertatis periculum imminere etiam in opinione Bellarmini. Ipse siquidem cap. 9. in responsione ad septimum argumentum ait, *voluntatem in eligendo liberam esse, non quòd non determinetur necessariò à judicio ultimo & practico rationis; sed quoniam istud ipsum judicium ultimum & practicum in potestate voluntatis est*. Quia in potestate ipsius est, ut sinat se moveri, vel resistat huic rationis judicio.

Tom. 4. p. 215. col. 1. B.

Ut multiplex est libertatis acceptio, ita & necessitatis.

I. Necessitas est coactionis, hoc est violentiæ cujusdam exterior inductio. Talis necessitatis species cadere in voluntatem non potest, ut mox dictum est.

It 2

II. Est

II. Est necessitas inclinationis, seu impulsio interior cum inclinatione voluntatem ad unum ita determinans, ut necesse sit rem illam poni.

Quæ necessitas rursus duplex est, una naturalis inclinationis, proveniens ex principio intrinseco ad unum naturaliter determinante. Talis est necessitas in agente spirituali amandi beatitudinem in communi: talis est in Patre divino, ut Filium generet; in Patre & Filio, ut Spiritum sanctum producant. Altera adventitia, quæ nempe ab aliqua forma extrinseca naturæ intellectuali accedit: talis est necessitas in beatis amandi Deum intuitivè cognitum.

III. Est necessitas antecedens & consequens, seu absoluta & conditionata.

Antecedens & absoluta vulgò dicitur ea, vel quæ rationis & voluntatis usum antecedit, ut sit in motibus primò primis, & involuntaria seu indeliberata nuncupatur: quo sensu à Jansenianis sumitur, cum negant voluntati ullam inferri per gratiam vel concupiscentiam necessitatem antecedentem; vel quæ licet deliberata sit, hoc est, ex plena rationis advertentia, sic tamen voluntatis consensum indeclinabiliter antecedit, ut eum invincibiliter & insuperabiliter exprimat: quo sensu Orthodoxi contendunt adversus Jansenianos, antecedentem inferri voluntati necessitatem seu ad bonum seu ad malum, per delectationem relativè superiorem cœlestem, vel terrenam, quæ in eorum sententia indeliberata est, at deliberatum voluntatis actum necessariò semper exprimit. Necessitas naturalis, qua res quælibet ex naturæ suæ principiis talis est, antecedens quoque & absoluta dicitur: tali necessitate Deus est æternus, infinitus, immortalis &c.

Necessitas consequens seu conditionata ea dicitur, quæ sequitur ex aliqua suppositione, & in agente libero usum & exercitium libertatis ipsius demonstrat. Tali necessitate necesse est me loqui, si ad loquendum me determinaverim.

*S. Th. qu.
24. de ve-
rit. art. I.*

Necessitas antecedens & absoluta, dicitur necessitas consequentis; necessitas verò conditionata necessitas consequentiæ.

IV. Est necessitas specificationis, & exercitii. Prior est determinatio facultatis ad objectum; posterior, determinatio ejusdem ad actum. Hac utraque necessitate beati in Cælis determinati sunt ad Deum amandum, & actu continuò amandum.

Observa, necessitatem specificationis ad unum, non impedire libertatem exercitii circa idem. Sic v.g. Christus qui ratione suæ impeccabilitatis determinatus erat ad bonum, liber tamen fuit quoad exercitium in hoc vel illo bono prosequendo. Observa pariter, determinationem quantum ad speciem & exercitium circa unum non excludere libertatem circa aliud: sic Deus, qui ad se amandum necessariò determinatus est, liberè movetur circa creaturas. Observa denique, cum determinatione specifica facultatis ad unum objectum, stare posse libertatem actus elicitum ejusdem facultatis circa idem objectum. Sic voluntas quæ necessariò fertur in amorem beatitudinis in communi, potest liberè actum elicere circa eundem.

V. Alia est necessitas immutabilis & perpetua, qualis est necessitas amandi Deum intuitivè cognitum; alia mutabilis ac transiens, quæ mera est flexibilitas seu capacitas voluntatis ad bonum vel ad malum; qualis hac in vita reperitur, ubi voluntas non est immobiliter bono vel malo affixa & alligata.

VI. Est

VI. Est necessitas physica, & moralis. Prior est antecedens & naturalis ad unum determinatio: posterior, ex usu communi ac recepto, est summa difficultas vel operandi bonum, vel abstinendi à malo, qualis ex inveteratis habitibus contrahitur; cui nihilominus voluntas, quæ sui actus domina semper remanet, aliquando resistit. Ab hac communi & recepta necessitatis moralis significatione deflectunt nonnulli recentiores, apud quos vera & propriè dicta necessitas ex delectatione relativè superiori proveniens, cui voluntas nunquam resistit, imò nec relativè resistere potest, moralis appellatur, mitiori ac molliori, ne aures offendant, vocabulo: quia nempe vel ad mores pertinet, vel ex delectatione nascitur.

VII. Denique, est necessitas simplex & voluntaria, hoc est determinatio voluntatis ad unum invincibilis & insuperabilis, qualis in sententia Jansenii inducitur ex delectatione superiori ac relativa, sive ad bonum, sive ad malum, cui voluntas nec unquam vult resistere, nec velle potest relativè, id est, in his, in quibus versatur circumstantiis: unde invincibilis & insuperabilis dici potest ista necessitas, vel absolutè, vel relativè, qua nominis æquivocatione Jansenianos turpiter Catholicis illuisse, fusiùs ostendimus ubi de systemate Janseniano.

Dicitur invincibilis absolutè, quæ ex sese ac in quibuslibet circumstantiis superari non potest; talem necessitatem ultro rejiciunt Janseniani: invincibilis verò relativè, quæ in præsentibus circumstantiis, ac comparatè seu relativè ad oppositam delectationem minorem, superari non potest; qualem admittere tenentur quotquot vim gratiæ efficacem repetunt ex cœlesti delectatione per gradus seu relativè victrici, ut aliàs fusiùs demonstravimus.

Ut ergo voluntas verè libera censeatur in suis actibus eliciendis, debet retinere potestatem ad oppositum. Nomine autem potestatis requisitæ ad essentiam libertatis, intelligitur potestas expedita. *Facultas*, ait Sanctus Thomas 1. p. quæst. 83. art. 2. ad 2. *nominat quandoque potestatem expeditam ad operandum. Et sic facultas ponitur in definitione liberi arbitrii.*

Quid sit
potentia
ad oppo-
situm, seu
expedita.
T. 12. pag.
861. col. 1.
B.

Duobus verò modis facultas expedita censerè potest, vel propter remota impedimenta, vel propter adjectam facilitatem. Ad essentiam libertatis non requiritur facilitas in agendo, sed planè requiritur remotio impedimentorum. Ita S. Thomas q. 24. de veritate art. 4. ad 1. *Aliquid*, inquit, *dicitur esse facile dupliciter: uno modo propter remotionem impedimenti; alio modo propter appositionem adjutorii. Facilitas ergo pertinet ad habitum, est per adjutorii appositionem, nam habitus inclinat potentiam ad actum: hanc autem facilitatem non nominat liberum arbitrium, eò quòd quantum est de se non inclinatur in unum magis quàm in aliud; sed nominat facilitatem, quæ est per remotionem impedimenti, eò quòd liberum arbitrium non impeditur aliquo cogente à propria operatione.* Brevius in secundo ad Annibaldum dist. 24. qu. unica art. 2. ad 1. *Homini*, inquit, *dicitur esse facile illud, respectu cujus non impeditur: Et sic dicitur liberum arbitrium facultas, in quantum homo non impeditur, quin possit hoc facere, vel non facere.* Sola ergo impedimentorum remotio sufficit ad physicam hominis libertatem; nec facilitas benè agendi requiritur, quæ propria dumtaxat fuit Adami innocentis.

T. 11. p. 1.
p. 201. col.
1. A.

Debet esse
se proxima.

Observa 1. facultatem illam expeditam seu liberam ab impedimento, debere esse proximam: dicitur autem potentia proxima illa, quæ absque ulla

mutatione ex parte sui hoc, vel illud potest. Dico ex parte sui, hoc est potentiae; quia ex parte actus secundi potest admitti aliquod auxilium novum planè ad agendum necessarium. Hoc modo, juxta Thomistas, gratia sufficiens confert proximè expeditam potentiam ad bonum, quia nihil aliud requiritur ex parte potentiae, licet auxilium physicè prædeterminans sit in eorum sententia necessarium ad agendum; quod auxilium non ad potentiam ipsam seu actum primum, sed ad actum secundum pertinet; quapropter eo non præsentè, facultas seu potentia dicitur adhuc per gratiam sufficientem expedita proximè ad bonum; & illo accedente, nulla fit in facultate seu potentia mutatio.

Quale ju-
diciū ra-
tionis sit
necessa-
rium.

Unde diligenter hìc distingui debent quæ requiruntur ex parte actus primi, & quæ ex parte actus secundi, ad hoc ut voluntas dicatur proximè potens seu expedita & libera ad agendum. Scilicet ad omnem actum voluntatis præviè requiritur judicium intellectus, tam ex parte actus primi, quàm ex parte actus secundi: hoc est, absque prævia cognitione objecti, non solum voluntas non operabitur, sed nec operari potest. Aliter autem requiritur judicium ut voluntas de facto liberè operetur, & aliter requiritur ut potens sit liberè operari: ad istud postremum sufficit judicium indifferens repræsentans bonitatem objecti, ut non necessariò amanda;

Sic arguit
Vicentius,
ut inde
probet li-
beram ef-
fecte facul-
tatem li-
cet non re-
tineat po-
tètiā ad
opposita.

dam; ac proinde talem, ut eligi vel respui possit. Ut autem de facto liberè operetur, præter istud judicium, aliud requiritur quo non solum repræsentetur bonitas objecti, ut non necessariò amanda, sed quod dicet conveniens esse hìc & nunc objectum amare, vel suspendere actum amoris. Ratio est, quia vi prioris judicii seu repræsentationis, voluntas solum habet posse indifferens respectu utriusque extremi, ut scilicet possit amare vel non amare, si libuerit; ergo ut de facto ex statu illo indifferentiæ exeat, ac se determinet & applicet uni extremo determinatè v. g. amoris, necessariò requiritur aliud judicium, vel alia repræsentatio dictans simul cum illa indifferentia ex parte actus primi, determinatè ex parte actus secundi hìc & nunc amandum potius, quàm amorem suspendendum. Unde falluntur qui cum Vicentio Lenis in Theriaca lib. 1. c. 26. asserunt voluntatem non habere potestatem proximam ad suspendendum actum in instanti quo liberè operatur; quia nempe, inquit, multoties contingit in illo instanti non adesse cogitationem aut judicium de utilitate suspendendi actum. Fateor multoties non adesse tale judicium, imò adest contrarium, quo nempe judicatur conveniens esse ut objectum hìc & nunc ametur; neque porro necessarium est, ut quo instanti judicatur conveniens hìc & nunc alicujus objecti amor, simul judicetur conveniens esse suspendere amorem, utrumque enim istud judicium practicum de actu simul ponendo & non ponendo, prorsus repugnat nec simul stare potest. Igitur ut voluntas censeatur proximè potens suspendere actum, non requiritur in illo instanti judicium dictans hìc & nunc suspensionem esse utilem; sed sufficit judicium dictans suspensionem esse possibilem; quod sanè judicium in omni instanti quo voluntas liberè operatur, semper adest & adesse debet. Voluntas enim quotiescumque liberè operatur, semper dirigi debet iudicio illo indifferenti ex parte actus primi, quòd scilicet repræsentet bonitatem objecti ut non necessariò amandam, sed ut liberè prosequendam vel respuendam: in quo iudicio semper repræsentatur exercitè saltem, suspensionem amoris absolutè esse possibilem circa illud idem objectum; licet non semper re-

præsentetur, illam hic & nunc esse utilem, seu hic & nunc expedire: talis enim representatio utilitatis solum requiritur ad actum suspendendum, non autem ad proximam potestatem suspendendi.

Observa 2. Ad potestatem illam expeditam & proximam ad oppositum omnino pertinere ut semper possit non agere, seu abstinere ab actione ponenda; non verò requiri ut semper possit contrarium agere, nisi fortè instaret præceptum de illa contraria actione ponenda. Explico: sit homo v.g. qui positivo actu odii Dei peccet: in quocumque instanti debet ille liber esse ut non peccet, seu ut abstineat ab illo actu odii Dei. Revera etenim quicumque liberè peccat, proximè semper potest non peccare. Dicendum, ait S. Th. q. 24. de veritate quæ est de libero arbitrio art. 12. ad septimum in contrarium, *quod aliquis existens in peccato mortali potest vitare omnia peccata mortalia auxilio gratiæ; potest etiam ex naturali virtute singula vitare, quamvis non omnia: & ideo non sequitur, quod peccatum committendo non peccet*. At necesse non est ut qui sic liberè peccat per actum odii Dei, (à quo semper potest abstinere) proximam & expeditam in eo instanti habeat potestatem eliciendi actum amoris Dei supernaturalis; quia fieri potest ut tunc non habeat gratiam sine qua talem actum amoris Dei elicere non potest: neque enim singulis momentis præsto semper adest gratia. Dixi, nisi fortè instaret præceptum eliciendi actum supernaturalem amoris Dei, quo instanti homo ille actum odii exerit, tunc enim sine gratia non censeretur habere expeditam facultatem ad illum actum amoris eliciendum: at Deus, qui in necessariis non deest, eo in casu gratiam non denegat. *Iuste enim instat præcepto*, ait S. Leo, *qui præcurrit auxilio*.

Cum S. Th. loco mox citato, ait *hominem ex naturali virtute singula peccata vitare posse*, intelligendus est de illa peccati fuga, quæ fit per simplicem actus negationem seu suspensionem, quæ certè fit naturali virtute sine gratia, non autem de negatione actus quæ juncta sit cum positivo quodam conatu, quo nititur homo peccatum vitare: ad conatum enim illum & ad superandam tentationem, maximè si gravis illa fuerit, gratia necessaria est. Ita seipsum eodem in loco in corpore articuli exponit S. Th. *Quidam dicunt, inquit, hominem absque habituali gratia gratum faciente posse peccatum mortale vitare, quamvis non sine divino auxilio quod hominem sua providentia ad bona agenda & mala vitanda gubernat. Hoc enim verum est cum contra peccatum conari voluerit: ex quo contingit ut possit singula vitare*.

Observa 3. Ut potentia sit ac dicatur proximè expedita ad agendum, non requiri ut cum actu, sola conjungatur sine ullo novo accedente præsidio, sed satis esse, quod nihil desit ex parte actus primi seu potentiæ; quamquam ut ipsa in actum secundum redigatur, novo ipsi opus sit auxilio. Ita in rebus naturalibus concursus Dei necessarius est, ut potentia naturalis, tametsi de se idonea & expedita in actu erumpat: & in supernaturalibus, juxta Thomistas, licet voluntas per gratiam sufficientem sit expedita ex parte actus primi ad bonum supernaturale, numquam tamen bonum illud actu operatur, nisi physicè præmovente Dei gratia efficaci ad agendum applicetur: & secundum alios, nisi adsit gratia operans & cooperans.

Observa denique, distinctionem sensus compositi & divisi, cujus tam frequens occurrit apud Thomistas mentio, duobus præsertim modis intelligi posse, quorum unus falsus omnino & absonus est, alter autem verus & Catholicus. V. g. cum homo sub motione gratiæ efficaci liber dici-

To. 12. p.
835. col.
1. D

lb. p. 874.
col. 1. B

Sensus
compo-
siti & di-
visi ex-
positio.

tur ad amandum Deum in sensu diviso, non autem in sensu composito; vel potest sic intelligi, ut liber duntaxat censeatur seclusa motione gratiæ, non verò ea præsentē: qui profectò sensus ridiculus & falsus est, definiente Concilio Trid. sess. 6. Can. 4. *liberum arbitrium à Deo motum & excitatum posse dissentire si velit*. Et certè hoc modo qui vinculis ferreis constrictos haberet pedes, dici posset liber ad ambulandum, si nempe vinculis solutus & expeditus foret. Vel sic intelligi potest ac debet, ut homo sub motione gratiæ ad amandum præmoventis, liber non sit ad amandum in sensu composito, hoc est, non possit simul componere seu conjungere amorem cum non amore, actum cum non actu, quod certè implicat; sed liber sit in sensu diviso, hoc est, simul cum amore retineat potentiam expeditam ad non amorem aut ad odium. Sensus ergo compositus excludit ab actione negationem actionis, non verò negationem potentiæ ad non agendum.

Priorem sensus compositi & divisi interpretationem sequitur Calvinus; sequitur ac Thomistis affingit Vincentius Lenis in Epistola ad Petavium (pag. 22.) *Hoc est opinor, ait, quod dicere volunt Thomistæ doctiores, quando ajunt voluntatem prædeterminatam posse vertere se in oppositum, in sensu diviso, non in sensu composito; id est, excussa præsentī determinatione, non ea retenta.*

Verum Thomistarum mentem, quotquot post Congregationes de Auxiliis scripserunt, non est affecutus. Namque cum præmotione v. g. ad amorem, admittunt illi proximam ad non amorem seu ad odium potentiam; non quidem consequentem, hoc est, quæ cum non amore vel odio revera conjungatur, aut conjungi de facto possit, quandoquidem præmotio importat certò & infallibiliter actionem, qua supposita, non potest actio cum non actione conjungi; sed potentiam proximam antecedentem: quia quo instanti stat præmotio ad amorem, potentia libera est & expedita ad non amandum; quia nempe præmotio non afficit potentiam seu actum primum, sed actum secundum. Quod explicant exemplo illius qui liberè ad loquendum v. g. se determinavit. Dum ille loquitur, non potest certè in sensu composito locutionis non loqui, seu conjungere locutionem cum non locutione, quod implicat: habet tamen ille potentiam non loquendi in sensu diviso; quia liberè se ad loquendum determinavit. Quod exemplum ex S. Anselmo depromptum est, lib. 2. *Cur Deus homo* cap. 18. *Est, inquit, necessitas præcedens, quæ causa est ut sit res: & est necessitas sequens, quam facit res Sequens & quæ nihil efficit, sed fit, est cum dico te ex necessitate loqui, quia loquens. Cum enim hoc dico, significo nihil facere posse, ut dum loqueris, non loquaris: non quòd alius te cogat ad loquendum te verò nulla necessitas facit loqui.*

Distinctionem hanc sensus compositi & divisi conceptis terminis tradit S. Thomas lib. 1. ad Annibaldum dist. 43. art. 1. in corpore. Dum dicitur, ait, *Deum posse non facere id quod facit, quia in se repugnantiam non habet, simpliciter concedendum est, quòd Deus potest non facere quod facit, si nihil addatur, eò quòd non facere non habet repugnantiam ad aliquid in locutione positum. Addita autem scientia vel voluntate, erit locutio vera in sensu diviso, falsa in sensu composito: ut si dicatur, Deus potest non facere quod scit, vel quod vult se facere.*

Errores circa humanam libertatem.

Ex Veteribus in ruinam humanæ libertatis communi consilio, sed ex causa diversa, conspirarunt Stoici, Astrologi, Manichæi. Stoici ex fato, Astrologi ex Syderum influxu, Manichæi ex concreata animæ duplici bonitate vel malitia. Alii, cum Cicerone, ex præscientia Dei hominem sive ad bonum sive ad malum ineluctabiliter cogi ac rapi affirmabant. Coactionis porrò nomine, non illi propriam ab externo principio violentiam intelligebant; (neque enim tam stupidi ac habetes fuerunt, ut ignoraverint animam seipsam vitaliter & ab intrinseco movere, adeoque cogi propriè non posse) sed nudam intelligebant necessitatem ex concreata & spontanea inclinatione promanantem. Ita observat Ruardus Tapperus art.17. Calvinum impugnans, eumque violatæ libertatis pariter cum Manichæis reum convincens. Ante ipsum Sanctus Augustinus Lib.2. de Actis cum Felice Manichæo, ex ipsius Manichæi verbis ostendit, voluntatem ad peccandum non cogi. Verba inferiùs referemus.

Pelagiani libertatem definierunt per indifferentiam ad bonum & malum. Placet Jansenio fingere explosam ab Augustino hanc definitionem, ut inde nimirum efficiat, stare in mente Sancti Doctoris libertatem cum necessitate, seu determinatione ad unum. Verùm aberrat ille profecto: nusquam enim hanc in agendo voluntatis indifferentiam Augustinus reprehendit. *Liberum esse in hominibus arbitrium*, inquiebat Pelagianis Lib.2. de nuptiis & conc. c.3. *utrique dicimus: Non hinc estis Celestiani & Pelagiani*. Et Epist.215. aliàs 47. ad Valentinianum n.4. *Fides Catholica*, inquit, *neque liberum arbitrium negat, sive in vitam malam, sive in bonam; neque tantum ei tribuit, ut sine gratia Dei valeat aliquid.* T.10. pag. 305. A.
T.2. p.794. F

Quid ergo, inquires, peccabant circa libertatem Pelagiani.

Respondeo in his maximè errasse.

I. Hominem ad bonum perinde ac ad malum solis naturæ viribus indifferentem & idoneum esse, exclusa necessitate gratiæ ad bonum. *Liberum autem quemquam esse ad agendum bonum sine adjutorio Dei*, pergit Augustinus loco mox citato, & *non erui parvulos à potestate tenebrarum & sic transferri in regnum Dei, hoc vos dicitis: Hinc estis Celestiani & Pelagiani.* T.10. pag. 305. A.

II. Arbitrii libertatem stare non posse cum necessitate gratiæ quæ voluntatem præveniat. *Si alterius ope indigeo, ajebat Pelagius, liber non ero.*

III. Liberum hominis arbitrium læsum non fuisse nec extenuatum per peccatum Adæ; sed quasi in æquilibrio positum pares & æquales vires habere sive ad bonum sive ad malum.

IV. Denique docebant, indifferentiam ad malum pertinere ad naturam libertatis in se generatim sumptæ, prout Deo, Angelis & hominibus convenit; ex quo sequitur aut non liberum esse Deum, aut mali capacem. Unde rectè S. Augustinus Lib.1. Operis imperfecti contra Julianum cap.100. *Si liberum non est, inquiebat, nisi quod duo potest velle id est, & bonum & malum, liber Deus non est, qui malum non potest velle, de quo ipse dixisti, verumque dixisti, Deus esse nisi iustus non potest. Siccine Deum laudas, ut ei auferas libertatem? An potius intelligere debes esse quamdam beatam necessitatem qua Deus iniustus non potest esse?* 16. p.932. G.

Jansenius Lib.8. de Gratia Christi capitibus 5. 6. 7. & 9. contendit Pelagianos

nos hac potissimum de causa multum abhorruisse à doctrina S. Augustini, cumque erroris Manichæorum circa destructam libertatem inculasse, quod existimarent docere illum per gratiam non simplicem dumtaxat inveni necessitatem, sed rigidam & propriè dictam coactionem; & Augustinum ex altera parte calumniam illam repellentem, solam à libertate exclusisse immunitatem à coactione, non autem à simplici & voluntaria necessitate.

Hominem Dei opus defendimus, inquiebant Pelagiani apud S. Aug. Lib. I. ad Bonifacium c. 18. *nec ex illius potentia vel in malum vel in bonum invitum aliquem cogi. Ex quibus*, ait Jansenius Lib. 8. de Gratia Christi cap. 9. *perspicuè colligitur Pelagianos non alia de causa adversus Augustinum & Ecclesiæ doctrinam tantos clamores excitasse, quibus liberum arbitrium, sive per gratiam, sive per concupiscentiæ vim subverti & extinguere querebantur, nisi quia ex utraque parte opus bonum & malum videbatur eis, non ab ipso homine propria voluntate, sed homine nihil agente, ab alio per ipsum operante sive cogente fieri.* Verum cum hæc scribebat Jansenius, non attendebat haud dubiè (quod & ipse fatetur) impossibile esse voluntatem cogi; nec verisimile videri Pelagianos tam absurdam & à recta philosophandi ratione adeo remotam opinionem Augustino affinxisse. Memor etiam non erat eorum quæ dixerat Lib. 2. de hæresi Pelagiana cap. 1. nempe Pelagianos promiscuè voces coactionis & necessitatis ad idem significandum usurpasse; adeoque coactionis nomine nihil aliud eos intellexisse, quàm nudam & simplicem voluntatem, cui voluntas reluctari non possit. *Necessitatem subinde coactionem vocat* (Pelagius) ait Jansenius. *Non enim tam intelligit coactionem propriè dictam quæ sit renitente voluntate quam illam ad unam partem additionem.* Sola igitur coactio, in sententia Jansenii, libertati adversatur; atque omnis actio eo ipso libera est, quo voluntaria. *Voluntas seu volitio*, inquit ille Lib. 6. de Gratia Salvatoris, cap. 5. *& libera voluntas idem sunt, sicut velle & liberè velle, & impossibile est ut velle non sit liberum; quia implicat ut volendo non velimus, hoc est, ut voluntas non sit voluntas.* Et c. 6. *Ex quibus*, ait, *apertè consentaneum est, omnem omnino voluntatem quantumcunque ad unum determinatum, nulla tali necessitate, qua dicitur necesse esse ut velit, desinere esse liberam.*

Janseniani duo in libertate distinguunt; ejus nempe substantiam seu essentiam, & statum seu conditionem accidentalem. Ad essentiam libertatis ajunt unicè pertinere voluntarium perfectum quod sit ex plena & perfecta cognitione, tametsi necessarium: quo sensu affirmant actus processionis Spiritus sancti & amoris beatifici essentialiter liberos esse, quia sunt ex intima voluntatis propensione. Statum libertatis appellant conditionem hominis viatoris, quæ postulat ut homo hac in vita flexibilis sit ad bonum & malum, non autem bono vel malo immobiliter affixus, qua ratione Beati ad bonum, & damnati ad malum firma & perpetua voluntatis adhæsiōe determinati sunt. In hac autem hominis viatoris mobilitate ac flexibilitate ad bonum & ad malum statum & conditionem libertatis ipsius consistere arbitrantur, cum quo stat (ut ipsis videtur) hominem ad bonum & ad malum successivè necessariò determinari, prout in ipso dominatur cœlestis, vel terrena delectatio: ita certè ut homo lapsus sub dominante cupiditate pari necessitate sit ad malum adstrictus, qua

Beatus in Cælo ad bonum. Captivitas illa (liberi arbitrii) in eo sita est, ait Jansenius Lib. I. de Grat. Salvat. c. 4. *quod voluntas concupiscentiæ terrenæ*

visco intimè penetrata semper & in omni actu motibus ejus feratur ac referatur, imperio ejus & ponderi indefinenter serviens, eodem planè modo, quo voluntas Beatorum in omnibus omnino motibus servit divinæ charitati.

Contendit scilicet Jansenius, indifferentiam arbitrii ad bonum & malum, quam homo innocens acceperat, jam periisse. Cum tali arbitrio in utramque partem libero & flexibili conditus est Angelus & primus homo, ait Lib. 7. de Gratia Salv. cap. 10. ... Ex hac igitur spontanea creaturæ rationalis in utramque partem liberrimæ discretionis, illa æquabilis libertatis indifferentia, velut bilancis æquilibrium periit. Et Lib. 3. de statu naturæ lapsæ capit. 2. & sex consequentibus totus est ut probet libertatem indifferentiæ ad faciendum bonum periisse per peccatum Adæ: tum capit. 9. & 11. addit non solum libertatem ad agendum bonum, sed etiam ad abstinendum à peccato interiisse; & loco libertatis, peccandi necessitatem inductam esse.

Ex Novatoribus posteriorum temporum humanæ libertati bellum præcipuè indixerunt

Lutherus & Calvinus, Bajus, & Jansenius, quorum sententiam ex professo aliàs exposuimus. Quapropter ne sæpius eadem recurrant, hoc unum hîc dixisse sufficiat, consentire illos omnes stare non posse libertatem cum vera & propria coactione, quam communi suffragio excludunt; è contra stare cum simplici necessitate, seu determinatione invincibili & insuperabili ad unum, ex eo præcisè quòd voluntaria illa sit, hoc est, supponat perfectam rationis advertentiam, neque sit contra inclinationem voluntatis.

Vincentius Lenis, ut necessitatem Jansenianam distinguat à Manichæa & Calviniana, docet in sua Theriaca priorem molliorem esse, mitiorem, tractabiliorem, qua nempe voluntas humana, perfecta, ut ipse loquitur Lib. 2. c. 5. spontaneitate ita se agit, ut in habenis & potestate sua motum suum retineat: posteriorem verò, rigidam esse, ferream, brutalem, quæ fatali quodam impetu, ait ibidem, & necessitate coactiva sic voluntatem abripit, ut actus ipsius in ejus potestate non sit. Verùm propius inspicienti Vincentii sententiam, videbitur uno dumtaxat molliori verborum sono eam distare à sententia Calvinii: quocunque enim se ille vertat, necesse est fateatur voluntatem sub motione gratiæ efficacis ita necessario ad bonum ferri ac rapi, ut in ipsius potestatem non sit flectere se ad malum. Dicatur hæc necessitas mollior ac mitior, vera tamen necessitas est cui reluctari non potest voluntas. Ergo licet id quod fit ex necessitate brutali diversum sit quantum ad substantiam operis, quia nempe fit in brutis animantibus sine prævia cognitione ac deliberatione; nihilominus quantum ad modum determinationis invincibilis & insuperabilis ad unum, idem planè videtur.

Status quæstionis.

Non igitur hîc quæstio vertitur an libertas excludat veram coactionem ab extrinseco principio; id enim in confesio est apud omnes.

Neque etiam an necessitas physica, antecedens, absoluta, involuntaria, aut naturalis inclinationis, immutabilis, fixa & perpetua, cum arbitrii libertate cohæreat: ultro fatentur Janseniani eam non cohærere.

Neque etiam vertitur quæstio de necessitate fatali ac ferrea Stoicorum, Manichæorum, Astrologorum; illam procul removent iidem Janseniani: quam-

quamquam in rei veritate illam admittere teneantur, si non ratione originis seu causæ ipsius, saltem ratione effectus, aut modi producendi necessario effectum.

Neque pariter quæstio est de necessitate consequente, seu ex suppositione: istam enim argumentum esse ac signum libertatis ad usum & exercitium redactæ, concors est omnium sententia.

Neque similiter quæritur an actio voluntaria ex naturali ac prorsus necessaria inclinatione profluens, qualis est processio Spiritus sancti, libera dici possit: mera enim est de nomine quæstio, de qua solliciti non sumus. Dicatur, per nos licet, libera, quia spontanea & non coacta: at libera certè dici non potest ea libertate arbitrii, quæ necessaria est ad meritum vel demeritum, de qua una hic controvertitur.

Tota igitur præsens quæstio movetur de libertate hominis viatoris, quæ in præsentis naturæ lapsæ statu necessaria est ad merendum vel demerendum, atque ad duo capita revocatur.

I. Utrum omne voluntarium perfectum deliberatum, quod est ex perfecta rationis advertentia, tametsi necessarium, eo ipso liberum sit libertate ad meritum vel demeritum sufficiente.

II. Utrum necessitas simplex, voluntaria, mutabilis ac transiens, quæ vel moralis ab aliquibus dicitur, vel mitior ac mollior, quia ex deletionem superiori relativa oritur, cohæreat cum arbitrii libertate necessaria ad merendum vel demerendum in præsentis naturæ lapsæ statu. Utrumque istud caput mordicus tuentur Janseniani: utrumque à nobis jam impugnandum.

Utrum arbitrii humani libertas ad merendum vel demerendum necessaria, in uno voluntario deliberato & sola immunitate à coactione sit collocanda; an verò in immunitate ab omni necessitate etiam simplici, seu invincibili ad unum determinationem, tametsi fluxa & transeunte.

P R I M A C O N C L U S I O.

Arbitrii libertas ad merendum vel demerendum necessaria, non consistit in solo voluntario perfecto ac deliberato.

Probatur. Quia amor quo Deus seipsum amat, quo Spiritus sanctus à Patre & Filio procedit, quo Beati Deum intuitivè cognitum prosequuntur, est perfectè voluntarius, ex intima voluntatis propensione ac plena rationis advertentia: atqui tamen amor ille liber non est libertate essentialiter requisita ad merendum; ergo libertas arbitrii ad merendum vel demerendum necessaria non consistit in solo voluntario perfecto ac deliberato.

Major certa est, nec ab adversariis negatur.

Minorem verò negant, quia licet inquirunt, ratione status non omnis conditio ad merendum requisita eo in amore reperiatur; (Deus quippe, seu amando seipsum, seu producendo Spiritum sanctum, prorsus meriti est incapax, quia meritum relationem dicit ad mercedem ab alio recipiendam; & qui meretur, apud alium meretur, quod certè cadere in Deum non potest: Beatis verò qui Deo intuitivè cognitio fruuntur, deest alia ad merendum conditio, nempe conditio viatorum.) Licet, inquir-

inquiunt, non omnis ad merendum conditio eo in amore reperiatur, adest nihilominus essentialis libertas de se apta ad merendum, summa nimirum ac perfectè voluntaria, tametsi necessaria, inclinatio voluntatis in objectum summè amabile.

Probatum itaque minor propositio ex ipsa doctrina S. Augustini, qualem Jansenius exponit Lib.6. de Gratia Christi cap.5. & 35. scilicet: illud verè ac propriè liberum est, quod est in nostra potestate: illud verò in nostra est potestate, quod, ut ait sanctus Doctor Lib. de spiritu & littera c.31. *Si volumus, facimus; si non volumus, non facimus*. Verbo dicam, illud liberum est, cujus domini sumus. Atqui amor quo Deus seipsum diligit, quo Spiritus sanctus à Patre & Filio procedit, non est in potestate Dei, quasi posset, si vellet Deus, seipsum non diligere; quasi possent Pater & Filius velle non spirare Spiritum sanctum, quasi hujusce spirationis domini essent, & ab ea cohibere se absolutè possent. Impium profectò est tale quid de Deo cogitare, unde pronum foret inferre cum Macedonio, Spiritum sanctum creaturam esse dominio Patris & Filii subditam. Quòd verò id non possit Deus, non est ex defectu potestatis, imò potiùs ex summa potestate, qua se ipsum negare non potest.

Tom. 10. p.
115. E.

Pariter non est in potestate beatarum mentium positum, ut Deum, quem intuitivè contemplantur, toto voluntatis impetu non diligant, à quo diligendo temperare se, felici necessitate non possunt: ac illud ita profectò Jansenius, cum Lib.6. de Gratia Christi c.35. dicit, *quòd possent illi volitionem suam mutare si vellet*. Ita quidem si vellet: at in mente Jansenii, & rei veritate, non possunt velle, quia ligatam & impeditam habent ad oppositum volendum facultatem; igitur amor qui est ex perfecta rationis advertentia & inclinatione voluntatis, sed necessarius, non ea præditus est libertate essentiali quæ ad merendum exigitur.

T. 3. p. 302.
col. 2. D.

Cum ergo Jansenius toties istud ex Augustino Lib.3. de libero arbitrio c.3. repetit, nempe *illud esse in potestate nostra quod cum volumus facimus; & nihil tam esse in potestate nostra quàm ipsam voluntatem, quæ nullo intervallo, mox ut volumus præsto est*, ut inde scilicet inferat amorem beatificum esse in potestate Beatorum, quia fit cum volunt, productionem Spiritus sancti esse in potestate Patris & Filii, quia est cum volunt; cum enim voluntate sua volentes producant, sanè producant cum volunt: cum, inquam, toties istud recantat Jansenius, qua solent arte atque fallacia incautos fallit, ac dolosè aliud ab Augustino expressum sententiæ suæ membrum supprimit; nempe, non satis est ad liberam volitionem, quòd fiat cum volumus, sed requiritur, ut possit non fieri, seu requiritur potestas ad oppositum. Hoc enim, ait S. Augustinus citato jam Libro de spiritu & littera c.31. *quisque in potestate habere dicitur, quòd si vult facit, si non vult non facit*. Porro non cohæret illa potestas ad oppositum cum necessaria determinatione voluntatis ad unum, atque sic determinata voluntas propriè in sua potestate non habet volitionem, nec consequenter propriè ac formaliter libera est ac dici potest.

T. 1. p. 613.
A.

Tom. 10. p.
115. E.

Verè quidem pronuntiat Augustinus, nihil tam esse in nostra potestate quàm ipsam voluntatem, quo nomine liberam & expeditam intelligit ad volendum vel non volendum facultatem, prout contra naturam distinguitur; unde appositè contra Manichæos ostendit, id quod est à voluntate, non esse à natura, adeoque verè liberum esse: at Jansenius insidiosè

pro-

prorsus ac fallaciter volitionem cum voluntate confundit, & quoties Augustinus dixit *voluntatem in nostra esse potestate*, ipse commentarii & explanationis loco semper adjicit, *hoc est volitionem*: sic callidè insinuans omnem volitionem eo ipso liberam esse, quo est à voluntate, tametsi necessario; cum tamen in Augustini doctrina, volitio ad quam voluntas necessario determinata est, & quam non potest non velle, non sit propriè in potestate ipsius, nec consequenter libera.

Frustra diceres, Beatos in Cœlis non retinere quidem circa Deum amandum potentiam ad oppositum, eò quòd careant indifferentia iudicii, quæ cum ab isto præsentis vitæ statu nusquam absit, quia nullum est objectum quod totam rationis capacitatem hîc absorbeat, consequenter in sententia etiam Jansenii, quacunque supposita voluntatis ad unum determinatione, semper libera & expedita remanet ad oppositum potentia.

Frustra, inquam, id diceres: tum quia Jansenius docet quòd etsi homo viator tanta gratiæ magnitudine cumularetur, quanta in Cœlis Beati perfunduntur, non tamen desineret esse liber. Quæ manifestissimè clamarit, inquit Lib. 8. de Gratia cap. 15. *gratiam quantumcumque efficacem, etiam talem qualis in Cœlo cum summa delectatione dabitur, nullo modo tollere libertatem, quia non tollit voluntarium, hoc ipso videlicet quo eam non cogit, aut invitam rapit.* Et Lib. 1. c. 4. de concupiscentia dixerat: *Captivitas illa (arbitrii) in eo sita est, quòd voluntas concupiscentiæ terrenæ visco intimè penetrata, semper & in omni actu motibus ejus feratur ac referatur imperio ejus & ponderi indefinenter serviens, eodem planè modo, quo voluntas Beatorum in omnibus omnino motibus servit divini charitati.* Ergo data vel sublata indifferentia iudicii, voluntas necessario vel gratiæ vel concupiscentiæ obsequitur. Tum quia potestas illa ad oppositum, quam verbo tenus Jansenius admittit, nihil aliud est quàm flexibilitas successiva, seu capacitas voluntatis ad bonum & malum, ut potentia dumtaxat abstracta & absoluta, non relativa, ut sæpius observavimus.

Dices: pervulgata est, & quidem innoxia Scotistarum opinio, libertatis essentiam integram servari in voluntario perfecto, eamque cum summa necessitate stare: adeoque ipsam Spiritus sancti processionem, tametsi summè necessariam, liberam esse, utpote voluntariam. Quin & ipse S. Thom. initio hîc laudatus q. 10. de potentia articulo 2. ad 5. eandem processionem hac ipsa de causa liberam quoque appellat. Non igitur meritò reprehendi in Jansenio potest hæc sententia, cujus ipse præsidium ex Scotto repetit, de quo Lib. 6. de Gratia Christi c. 25. initio ait: *Nemo est veterum Scholasticorum post divum Bernardum, qui quòd sciam, evidentius, resolutius, constantiusque summam libertatem cum necessitate summa constare posse, & re ipsa constare docuit &c. quàm ille totius Scholasticæ subtilitatis Coryphæus Joannes Scotus.*

Resp. Hanc Scotistarum opinionem nihil prorsus commune habere cum præsentis nostra controversia; atque iudice ipso Gabriele in 1. dist. 10. q. 2. de nomine videri potius, quàm de re ipsa. Loquuntur illi scilicet de natura libertatis generatim in se considerata, prout abstrahit à Deo, Angelis & hominibus, quæruntque utrum ejus natura in voluntario perfecto licet necessario consistat: quæ profectò quæstio tota philosophica est nec præsentis nostri instituti, in quo dumtaxat agimus de libertate hujus status ad merendum vel demerendum necessaria. Dicant ergo, per nos licet, libertatem

tatem sic generatim & in ampliori quadam significatione spectatam, essentialiter stare in voluntario perfecto quamquam necessario: dicant processionem Spiritus sancti ea ratione liberam esse, quia non coacta, sed ex summa fit voluntatis inclinatione: dicant contra S. Thomam, eandem voluntatem non posse habere actum liberum, & actum naturalem, sed omnem ipsius actum eo ipso liberum esse, quo est voluntarius: mera profectò est Scholæ arguta quæstio, quæ fidei doctrinam ac præsentem nostram disputationem non tangit. Hic enim unice controversitur de libertate hominis viatoris quæ sit meriti vel demeriti capax, ad quam indifferen- tiam seu potentiam ad oppositum necessariam esse contendimus, imò quam agnoscit ac profitetur ipsemet Scotus in 2. dist. 6. q. 2. ubi sic loquitur: *Potentia aliqua (intellectiva) si fuisset appetitiva præcisè sequens in actu suo inclinationem ejus, sicut appetitus visivus sequitur visum & ejus inclinationem; tunc licet illa non posset appetere nisi intelligibile, sicut appetitus visivus non potest appetere nisi visibile, tamen non posset peccare, quia non esset in potestate ejus aliud nec aliud appetere, quam cognitiva ostenderet & inclinaret.* Audis ex Scoto eum non peccare, qui non potest aliud & aliud appetere; id est, qui non habet liberam & expeditam ad oppositum potentiam.

Scotus.
T.6.p.540.
nam.8.

Quapropter cum Scotistæ asserunt Spiritus sancti processionem esse liberam, non eam intelligunt strictè ac propriè libertatem formalem quæ ad meritum vel demeritum requiritur, quæque dicitur actus dominativa; sed libertatem universim sumunt pro voluntario. Ita rem exponit Aureolus A-
quensis Cardinalis ac subtilis Doctoris non degener Discipulus in 1. dist. 1. cap. 3. art. 3. *Non est autem, ait, idem liberum & dominativum actus, alioquin Pater & Filius non spirarent liberè, cum non possint dominativè suspendere actum spirationis; nec etiam Deus liberè se amaret. Unde ex hac deceptione oritur difficultas, quæ hodie habetur circa formalem rationem libertatis; quia putant homines quòd idem sit esse liberum, & habere dominium sui actus.*

Aureolus.

T.1.p.110.
col.1. B.

Fatetur hic Aureolus, ex Scotistarum opinione nec Deum liberè amare seipsum, nec Patrem & Filium liberè Spiritum sanctum producere, si idem sit esse liberum, & habere dominium sui actus: porrò ubi de libertate agitur necessaria ad merendum vel demerendum, liberum idem est, ac habere dominium sui actus. Inde sic arguimus: Scotus ejusque discipuli, quando libertatem cum necessitate conciliant, docentque liberam esse Spiritus sancti à Patre & Filio processionem, non agunt de ea libertate quæ liberi arbitrii propria est ad merendum vel demerendum requisita, quæque definitur, dominium & potestas in actum; ergo nihil commune habet ista Scotistarum opinio cum præsentì controversia; ergo nihil præsidii ex illa opinione capere Jansenius potest, qui nobiscum de hac postrema libertate potissimùm configit.

Hoc ipsum docet Gabriel Biel, quem Jansenius Lib. 6. de Gratia Christi cap. 33. ad se trahere conatur. Postquam enim scribens in Librum. 2. Sent. dist. 25. dixit Theologos quandoque libertatem in ampliori quadam significatione usurpare, nempe prout opponitur coactioni, quo sensu liberum idem est ac voluntarium quamquam necessarium; postea fatetur, eam concorditer tum à Philosophis, tum à Theologis sumi, prout opponitur necessitati, non tantum coactionis, sed etiam immutabilitatis, quam quidem paulò antè sic definierat, *Potentia libera, ut distinguitur contra naturalem, est potentia indifferens ad opposita, quæ scilicet habet in sua potestate utrumque oppositorum,*
scili-

Gabriel
Biel.

scilicet facere & non facere. Pergit autem: Hæc dicitur libertas contingentiae. Sic accipitur, quando est principium meriti vel demeriti: nam per hæc quæ vitare non possumus, nec meremur nec demeremur.

Hæc audiant Janseniani, & sibi de patrocínio Gabrielis adhuc blandiantur.

S. Thomas liberam equidem dixit esse Spiritus sancti processionem, non quòd existimet libertatis essentiam in uno voluntario reponi; sed liberam dixit latiori sensu, ut probaret non esse coactam. Agit hic siquidem contra hæreticos, inter quos errore planè contrario multi peccarunt contra divinas processionem. Ariani Filium à Patre; Macedoniani Spiritum sanctum à Patre & Filio procedere dicebant, non natura, seu naturæ necessitate, sed libera voluntate, ad modum aliarum creaturarum: alii ex opposito, de quibus S. Thomas 1. p. q. 41. art. 2. ad 1. ab actibus notionalibus etiam divinæ voluntatis concomitantiam removebant, ac Filium & Spiritum sanctum sic natura produci afferebant, ut voluntas producendi in producente non adesset: Sicut & nos, ait ibid. S. Thomas, multa naturali necessitate contra voluntatem patimur, ut mortem, senectutem & huiusmodi defectus. Unde in opinione illorum, personæ procedebant nolente Patre, seu quasi coacto & invito Patre: contra quos appositè dixit Angelicus Doctor, Spiritum sanctum liberè à Patre & Filio procedere, quia non coactè, sed ex summa voluntatis propensione & inclinatione tametsi summè necessaria; quòd nempe non sit in potestate Patris & Filii, processionem hanc Spiritus sancti suspendere. Hoc eodem sensu hæreticis contrario dixit S. Hilarius, quòd Pater non naturali necessitate ductus genuit Filium; id est, non coactus nec invitatus, sed ex perfectè voluntaria naturæ divinæ inclinatione.

Instabis: In opinione Scoti in 3. dist. 18. qu. 1. actus beatificus tametsi necessarius, meritorius est. Docet enim Christum meruisse omni actu secundum naturam humanam, etiam actu beatifico, quo secundum portionem superiorem Deo fruebatur. Ergo existimat libertatem ad merendum necessariam stare cum necessitate.

Videtur eadem esse opinio Gabrielis in 3. dist. 18. art. 3. ubi sic loquitur: Alio modo potest dici secundum illam opinionem, quòd in anima Christi fuit tantum unus actus fruitionis Dei: & hic à Deo creatus & beatificus, qui nihilominus in Christo fuit meritorius.

Resp. hæc nullatenus Jansenium juvare.

Ad Scotum, distinguo propositionem: Actus beatificus tametsi necessarius, meritorius est, quatenus contingens, concedo: quatenus necessarius nego. Itaque in mente Scoti actus beatificus est simpliciter contingens, quia est creatus, & quidquid creatum est, simpliciter est contingens; adeoque actus ille beatificus de se meritorius est. De hac Scoti opinione nihil hic judico, satis nobis est, quòd novæ Jansenii opinioni non favet; siquidem Jansenius loquitur de actu voluntario simpliciter necessario, quem eo ipso contendit esse liberum libertate de se apta ad merendum: Scotus è contra contendit actum beatificum idcirco esse meritorium, quia contingens est, non verò simpliciter & absolutè necessarius. Quid rogo commune id habet cum sententia Jansenii?

Ad Gabrielem distinguo: Actus fruitionis Dei fuit in Christo meritorius, quantum ad tendentiam in objectum, & quidem secundarium, concedo: quantum ad actum elicitedum, nego.

Solutio est ipsius Gabrielis in 3. dist. 18. art. 3. *Alio modo, inquit, potest dici quod in anima Christi fuit tantum unus actus fruitionis Dei, & hic à Deo creatus & beatificus, qui nihilominus in Christo fuit meritorius. Consequenter dicitur, quod fuit in potestate voluntatis quantum ad tendentiam in objectum, non quantum ad esse elicitum: nam voluntas per hunc actum creatum liberè & complacenter tendit in objectum beatificum, licet non liberè contradictoriè; & hæc libertas sufficit ad rationem meriti. Hanc Gabrielis responsionem ut intelligas,*

Observe, illum citato in loco querere utrum actus beatificus possit esse meritorius. Ratio dubitandi est, tum quia, inquit, de ratione actus beatifici est, quod sit necessarius, de ratione verò meriti, quod sit contingens: tum quia actus beatificus est à solo Deo, meritum verò à voluntate eliciente vel imperante.

Ad primum autem respondet, negandum quod actus beatitudinis sit simpliciter necessarius: quia siue sit à Deo immediato, siue elicitus à voluntate, est liberè elicitus, & ita contingens. Est tamen immutabilis & perpetuus, contingenter & non necessariò, quia à voluntate divina perpetuè conservatur; Est ergo beatitudo immutabilis, quia non mutabitur: non autem immutabilis, id est impossibilis mutari, posset enim Deus eam mutare de potentia absoluta.

Quæ profectò Gabrielis responsio nullatenus Jansenio favet, imò potius adversatur. Jansenius enim loquitur de actu necessario, & tamen sufficienter ad merendum libero; Gabriel è contra vult actum beatificum idcirco meritorium esse posse, quia non est simpliciter necessarius, sed contingens.

Ad secundum, duo in actu beatifico distinguit, unum ex parte Dei, ipsam scilicet claram Dei visionem & perfectam dilectionem quæ est in Beato tamquam præmium: alterum ex parte creaturæ, actum nempe elicitum quo tendit in objectum beatitudinis. Circa secundum, non circa primum, liberum putat esse Beatum: primum ait esse à Deo solo ut à causa effectiva; non quasi voluntas activè ac vitaliter non concurrat, sed quia talis actus non est in potestate voluntatis: alterum vero ait esse à voluntate. Actus beatificus, inquit, qui est præmium, est immediatè à Deo, & ille non est meritorius: sed cum illo est alius actus fruitionis à voluntate elicitus ejusdem objecti beatifici, qui etiam dicitur beneficus, licet prior, qui à solo Deo est, sit imperfectior, quia est objecti beatifici in se clarè visis; & ille est meritorius, & de illo intelligendæ sunt conclusiones. Deinde addit quæ de actu Christi beatifico & meritorio relata sunt.

Quæ pariter solutio Jansenio repugnat. Vult enim Gabriel, secundum illum actum, quamquam priore imperfectiorem, ideo esse meritorium, quia liberè elicitur à voluntate; seu quia, ut dixerat antea, contingens est absolutè, licet non sit liber contradictoriè, quia nempe non potest Beatus ab illo actu cessare: sed tamen potest manente illo actu non tendere ad objectum beatificum, scilicet secundarium, ad quod ferri non necessariò debet: quod ipse Gabriel indicavit his verbis: Est in potestate voluntatis quantum ad tendentiam in objectum, non verò quantum ad esse elicitum. Jansenius ex adverso contendit, actum simpliciter necessarium habere essentialem ad merendum libertatem. Hæc paulò fusiùs commemoranda fuere, ut apertissimè pateat quàm turpiter Jansenius, Scoti & Gabrielis, & ut aliorum, nomine & auctoritate abutatur.

SECUNDA CONCLUSIO.

Libertas ad merendum vel demerendum requisita excludit simplicem necessitatem seu determinationem ad unum, etiam voluntariam, mutabilem ac transeuntem, qualis, in mente Jansenii, oritur ex delectatione superiori relativa & indeliberata.

Probationes Conclusionis ex his fontibus hauriemus.

- I. Ex Scripturis.
- II. Ex SS. Patribus.
- III. Ex Conciliis.
- IV. Ex summis Pontificibus.
- V. Ex rationibus Theologicis.

PRIMA PROBATIO.

Ex Scripturis.

Multiplex ex Scripturis argumentum eruitur.

Primum, ex omnibus præceptis morum quæ præscribunt, qualia sunt: *Non habebis Deos alienos. Non assumes nomen Dei tui in vanum.* Et alia hujusmodi benè multa quæ leguntur Exodi cap. 20. & enumerat S. Augustinus L. de Gratia & libero arbitrio cap. 2. Præceptum autem à justo Legislatore non imponitur, nisi iis qui liberi sunt ut illud observent vel non observent: qui verò necessitate quamquam simplici & voluntaria ita sunt ad unum determinati, ut relativè, & in iis circumstantiis in quibus urget observatio præcepti, non possint flectere se ad oppositum, quòd nempe vinculo delectationis superioris indeliberatæ uni parti alligati sint, ii profectò verè non sunt liberi. Sic autem est in sententia Jansenii. Istud libertatis argumentum ex mandatis deductum urget S. Augustinus citato Lib. de Gratia & libero arbitrio c. 2. n. 2. *Revelavit, inquit, nobis Deus per Scripturas suas sanctas esse in homine liberum voluntatis arbitrium... Primum, quia ipsa divina præcepta homini non prodesse, nisi haberet liberum voluntatis arbitrium. Et postea nu. 4. Quomodo jubet si non est liberum arbitrium?.... Ubi dicitur, Noli hoc, & noli illud; & ubi ad aliquid faciendum vel non faciendum in divinis monitis opus voluntatis exigitur, satis liberum demonstratur arbitrium.*

Secundum argumentum petitur ex iis locis in quibus Deus aliquid hominibus promittit sub ista conditione, si voluerint. Isaia 1. v. 19. & 20. *Si volueritis, & audieritis me, bona terræ comedetis. Quòd si nolueritis, & me ad iracundiam provocaveritis, gladius devorabit vos.* Amos 5. v. 14. *Quærite bonum & non malum, ut vivatis.* Matth. 19. v. 17. *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata.* Et v. 21. *Si vis perfectus esse, vade, vende quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo.* Inde sic arguimus: Aut irrisoriae sunt hujusmodi promissiones, aut conditio sub qua fiunt, verè est in potestate hominis: promissiones Dei irrisorias esse ac per ironiam factas, impium ac sacrilegum est cogitare; ergo conditio ista, si homo voluerit, debet esse in potestate hominis. Non est autem in potestate hominis, quando supponitur per delectationem superiorem ad unum necessariò determinatus;

tus; tunc enim, ut sapius ostendimus, potentia seu facultas non est ad oppositum relativè libera & expedita, defectu scilicet alterius delectationis superioris indeliberata, quæ, in principiis Jansenii, tenet se ex parte potentiæ seu actus primi, non verò tantum ex parte actus secundi.

Jocatur haud dubiè Jansenius, cum ait conditionem illam semper esse in potestate hominis, quia illam, si vellet, adimpleret. Ita quidem: at non potest illam velle, quando per delectationem superiorem ad oppositam volitionem necessariò inflectitur; deest quippe tunc ratio volendi. Hac ipsa ratione quis dicere posset, quòd si Deus vellet, mentiretur; quòd sanè perabsurdum est, cum sit impossibile ut mentiri velit. Scilicet quando propositio conditionata est de conditione impossibili, tunc vel irrisoria est promissio sub tali conditione facta; ut si habenti pedes vinctis constrictos diceret: Si currere volueris, præmium retribuam: vel id quod dicitur esse possibile sub illa conditione, est simpliciter impossibile saltem relativè & in præsentibus circumstantiis; neque verò potest enuntiari absoluta propositione esse possibile, ut patet in exemplo adducto: dici enim non potest: Si Deus vellet, posset mentiri; quia impossibile est prorsus ut velit mentiri. Illudit pariter Jansenius, cum dicit conditionem istam, *si homo voluerit*, semper esse possibilem ex gratia. Fateor semper possibilem esse absolutè: at in sententia Jansenii possibilis non est relativè; quia absente gratia efficaci, ac dominante superiori cupiditatis delectatione, voluntas relativè non potest bonum velle. Porro quæstio non est de possibilitate illa absoluta & abstracta quæ ad usum & exercitium boni operis nihil confert, sed de possibilitate relativa in præsentibus circumstantiis, & urgente hic & nunc præcepti obligatione.

Tertium argumentum ex iis locis colligitur, quibus patet per hominem stetisse, quominus benè ageret, & peccata vitaret. Num. 14. v. 43. *Amalecites & Chananeus ante vos sunt, quorum gladio corruetis, eò quòd nolueritis acquiescere Domino.* Deuteron. 30. v. 11. *Mandatum hoc quod ego præcipio tibi hodie, non supra te est, neque procul positum.* Jeremiæ 7. v. 25. & 26. *Misi Prophetas. . . . & non audierunt me, nec inclinaverunt aurem suam.* Et v. 28. *Hæc est gens quæ non audit vocem Domini Dei sui, nec recepit disciplinam: perit fides & ablata est de ore eorum;* Et c. 32. v. 23. *Non obedierunt voci tue, & in lege tua non ambulaverunt. . . . (idcirco) evenerunt eis omnia mala hæc.* Isaia 5. v. 4. *Quid est quod debui ultra facere vineæ meæ, & non feci ei?* Matth. 23. v. 37. *Quoties volui congregare filios tuos. . . & noluiisti? Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta.*

Recurrit hic idem argumentum, nempe: Per hominem stat ut benè vel malè agat: benè quidem ex gratia; malè autem ex concupiscentia, sed per eum qui delectatione superiori determinatur necessariò sive ad bonum, sive ad malum, non stat ut benè vel malè agat; licèt ea necessitas simplex dumtaxat fuerit ac voluntaria: tum quia, ex Jansenio, delectatio illa superior indeliberata est, nec pendet à voluntate hominis; in ejus quippè voluntate positum non est ut his vel illis occurrentibus visis moveatur, iisque delectetur: tum quia delectatio illa superior indeliberata necessariò exprimit actum voluntatis deliberatum; neque enim potest voluntas superiori delectatione rapta, actum suum suspendere, aut ad oppositum seipsam flectere. Ergo non est in ejus potestate ut benè vel malè agat; sed alterutrum ita necessariò vult & agit, ut oppositum relativè velle non possit.

Quartum argumentum petitur ex iis locis quibus Scriptura testatur, hominem sui actus dominium ac potestatem habere; posse ipsum bonum vel malum eligere; nulla ipsum necessitate ad hoc vel illud agendum alligatum esse. Geneseos 4. v. 6. Deus ad Cain dicit: *Quare iratus es? & cur concidit facies tua? Nonne si benè egeris, recipies; sin autem malè, statim in foribus peccatum aderit? Sed sub te erit appetitus ejus, & tu dominaberis illius.* Eccli. 15. v. 14. *Deus ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilii sui. Adjecit mandata & praecepta sua: si volueris mandata servare, conservabunt te...* Apposuit tibi aquam & ignem, ad quod volueris, porrige manum tuam. Ante hominem vita & mors, bonum & malum, quod placuerit, dabitur illi. Deuteronomii 30. v. 15. Moyses ait: *Considera quòd hodie proposuerim in conspectu tuo vitam & bonum, & è contrario mortem & malum, ut diligas Dominum Deum tuum &c.* Et v. 19. *Testes invoco hodie cælum & terram, quòd proposuerim vobis vitam & mortem, benedictionem & maledictionem. Elige ergo vitam, ut & tu vivas, & semen tuum.* An porrò eligere potest vitam aut mortem, bonum aut malum, ille qui ad alterutrum necessitate ex delectatione superiori eaque indeliberata profluente determinatur.

Denique 1. Corinth. cap. 7. v. 37. Apostolus de virginibus sic loquitur: *Qui statuit in corde suo firmus, non habens necessitatem, potestatem autem habens suæ voluntatis, & hoc judicavit in corde suo, servare virginem suam, benè facit.* Paulò ante v. 36. dixerat: *Quod vult faciat: non peccat, si nubat, Et in posteriore ad eosdem Epistola cap. 9. v. 7. de facienda eleemosyna idem Apostolus ait: Unusquisque prout destinavit in corde suo, non ex tristitia, aut ex necessitate, hilarem enim datorem diligit Deus.* Quamquam verò necessitas, quam ibi Apostolus excludit, extrinseca sit, supponit tamen evidentissimè immunitatem ab omni necessitate etiam interna, in eo posita, quòd homo, ut ipse loquitur Apostolus, *potestatem habeat suæ voluntatis.* Id est, ita rem quamlibet faciat, ut oppositam, si voluerit, facere possit: qualis indifferentia, seu ad oppositum potentia, non occurrit in sententia Jansenii, sicut passim ac frequenter observavimus.

Ad hæc & similia Scripturæ & SS. Patrum testimonia Jansenius Lib. 6. de Gratia Christi cap. 34. respondet, ea nihil ad suum propositum facere, quia loquuntur de libertate hominum viatorum, quos ad bonum & malum flecti posse constans ac immobilis est fidei doctrina: ex illis verò probari minimè posse, indifferentiam ad bonum & malum ad essentiam libertatis pertinere, cum Deus, Christus in via constitutus, Beati in Cœlis liberi sint, nec tamen malum eligere possint; atque postquam fusiori stylo distinxit inter essentiam libertatis & ejus statum, homines viatores ad bonum & malum liberos seu indifferentes esse affirmat. In quo porrò consistat ea libertas ipse candidè aperit, nempe in immunitate à coactione, & in flexibilitate naturali voluntatis, qua successivè ad bonum & malum transire potest. *Hominum igitur viatorum, inquit, non solum coactionis expertem esse libertatem, sed etiam necessitatis immutabilis voluntariæ, hoc est, eam ad utrumque indifferentem esse, fatemur prohibenter.* Idem sub finem capitis repetit.

Verum hæc responsio manifesta est illusio, & erroris professio. Hominem quippè dicere liberum, quia non coactè, sed voluntariè, quamquam necessariò, agit, hoc ipsum est quod Ecclesia in Jansenio, & antea in Lutherò & Calvino damnavit, & abundè confutatur mox citatis Scripturæ testi-

testimoniis, & expositis argumentis. Dicere pariter, indifferentiam illam nihil esse aliud præter naturalem flexibilitatem, seu ut ipse loquitur Lib. 8. de Gratia Christi cap. 17. *instabilitatem* voluntatis, qua modò bonum, modò malum successivè amplectitur, etiam illusio est: 1. quia cum tali flexibilitate successiva stat actualis necessitas determinans sive ad bonum per gratiam, sive ad malum per concupiscentiam; ita ut tota libertatis humanæ prærogativa in eo sit, ut una necessitate excussa, jugum alterius subeat. Citata porro testimonia excludunt ab actionibus voluntatis omnem necessitatem; nec indifferentiam duntaxat naturæ, seu status adstruunt, sed etiam indifferentiam actionis: siquidem loquuntur de indifferentia electionis; de indifferentia qua præceptum adimpletur aut violatur; de indifferentia quæ sit ex potestate voluntatis, id est, per quam potest seu dominium retinetur in actum qui exercetur; uno verbo, de indifferentia, quæ sit radix meriti vel demeriti actionis humanæ. 2. quia Lutherani non negarunt hanc voluntatis flexibilitatem, & tamen damnati sunt.

Extra rem vagatur Jansenius, cum inter essentiam ac statum libertatis distinguit: nobis satis est quod & ipse fatetur, laudata scilicet Scripturæ loca de hominibus viatoribus loqui; hic figendus ipsi gradus est. De sola enim libertate hominis viatoribus hic controvertitur ad merendum vel demerendum requisita, quam in immunitate non solum à coactione, sed ab omni necessitate etiam simplici positam esse contendimus. Quæ verò de libertate generatim sumpta, prout abstrahit à Deo, Angelis & hominibus, congerit Jansenius, planè sunt extra propositum, & eo consilio injecta, ut lectoris oculos à præcipuo scopo avertant, erroremque subtiliter instillent.

Aliter Jansenius Lib. 9. de Grat. cap. 25. adductum ex cap. 15. Ecclesiastici testimonium eludit; nimirum sermonem hic esse de Adamo innocente, non lapso. Ex Calvino miserum illud effugium more suo excerpfit Jansenius. An verò Moyses Deuteronomii 30. de Adamo innocente loquebatur, cum eadem ferè verba Ecclesiastici expressit? Apage ineptias. Alloquebatur Ecclesiasticus Judæos tunc viventes, eosque increpat qui dicebant, per Deum stare quominus ipsi benè ac sapienter vitam instituerent. *Non dixeris, inquit, per Deum abest: quæ enim odit ne feceris. Non dicas, ille me implanavit: non enim necessarij sunt ei homines impii.* Ergo verba quæ sequuntur, *Hominem reliquit in manu consilii sui, &c.* diriguntur ab hominem lapsum, non ad Adamum innocentem. Unde sanctus Augustinus Lib. de Gratia & libero arbitrio cap. 2. post relata Ecclesiastici verba statim addit: *Ecce apertissimè videmus expressum liberum humanæ voluntatis arbitrium.*

Tom. 10.
p. 719. E.

S E C U N D A P R O B A T I O.

Ex Sanctis Patribus.

Multos hic ex utraque Ecclesia seu Græca seu Latina enumerare promptum foret, quos ordine longo recensent Bellarminus Lib. 5. de gratia & libero arbitrio, capitibus 25. 26. 27. & 28. Coccius in Thesauro Tom. 2. Lib. 1. art. 5. Martinonius in suo Antijansenio disp. 31. 32. & 33. Verùm ab illa fusiori enumeratione nos revocant ipsimet Janseniani, qui cum unum Augustinum pro cæteris omnibus habeant, eique inter Scholasticos S. Thomam perpetuò

adjungat, ad hos duos eximios Ecclesiæ Doctores rem totam ultro deferemus, eorum auctoritate ac testimonio dirimendam.

Probatur ex S. Augustino, argumento multiplici.

PRIMUM ARGUMENTUM.

Sanctus Augustinus Manichæos ac Pelagianos oppugnans, constanter docet humanam libertatem immunem esse ab omni necessitate, seu ineluctabili ad unum determinatione.

Manichæi, ait S. Aug. Lib. 1. Retract. cap. 15. duas in homine animas admittunt, quarum unam partem Dei esse dicunt, alteram de gente tenebrarum, quam non condiderit Deus, & quæ sit Deo coeterna: & has ambas animas unam bonam, alteram malam, in uno homine esse delirant: istam scilicet malam, propriam carnis esse dicentes, quam carnem etiam dicunt gentis esse tenebrarum; illam verò bonam, ex adventitia Dei parte, quæ cum tenebrarum gente conflixerit, atque utramque miscuerit; & omnia quidem bona hominis illi bonæ animæ; omnia verò mala illi malæ animæ tribuunt.

Ex qua Manichæorum doctrina manifestum est, hominem concreata malitia aut bonitate pro duplici anima mala vel bona, ineluctabili necessitate sive ad bonum sive ad malum compelli: quem errorem ut funditus evertat S. Augustinus, probat hominem non natura, sed voluntate, ad eoque liberè agere: nec ulla necessitate ad unam partem inflecti.

Tom. 8. p. 85. A. Libro de duabus animabus contra Manichæos cap. 10. voluntatem sic definit: *Voluntas est animi motus, cogente nullo, ad aliquid vel non admittendum, vel adipiscendum.* Hic voluntas Augustino idem est, ac libertas, seu, ut sæpè loquitur, liberum voluntatis arbitrium; atque istud, cogente nullo, idem ac non necessitante, seu ad unum invincibiliter non determinante, ut mox ostendemus.

Ibid. C. Ibidem: *Omnis qui volens facit, pergit S. Doctor, non cogitur, & omnis qui non cogitur, aut volens facit, aut non facit.* Ecce potestas seu indifferentia ad oppositum, quam Augustinus necessitati Manichææ opponit.

Ibid. F. Et cap. 11. *Peccatum est voluntas retinendi vel consequendi quod justitia vetat, & unde liberum est abstinere.*

Ibid. pag. 87. F. Et cap. 12. *Dicere animas & esse malas, & nihil peccare, plenum est demeritiæ: dicere autem peccare sine voluntate, magnum deliramentum est; & peccati reum tenere quemquam, quia non facit quod facere non potuit, summæ iniquitatis est & insanie.* Quamobrem illæ animæ quidquid faciunt, si natura, non voluntate faciunt, id est, si libero & ad faciendum & ad non faciendum motu animi carent; si denique his abstinent ab opere suo potestas nulla conceditur, peccatum earum tenere non possumus.

Ibid. pag. 88. E. Et cap. 13. excludens duas illas Manichæorum animas, Cur, inquit, mihi jam de ulla re audiendi vel consulendi viderentur? (nempè Manichæi) An ut discerem hinc ostendi animarum duo esse genera, quòd in deliberando nunc in malam partem, nunc in bonam nutat assensio? Cur non magis hoc signum est unius animæ, quæ libera illa voluntate huc & huc ferri, atque hinc referri potest?

In eadem semper libertatis creatæ notione, quòd nempe sit potestas ad utrumque expedita, persistit Sanctus Augustinus.

Lib. 2. de Actis cum Felice Manichæo cap. 3. *Esse, inquit, liberum arbitrium,*

trium, atque inde peccare quemque si velit, non peccare si nolit probo *Ibid. pag. 88. C.D.*
Audi dicentem (Dominum,) Aut facite arborem bonam & fructum ejus bonum, aut facite arborem malam & fructum ejus malum. Cum ergo dicit: Aut hoc facite, aut illud facite; potestatem indicat, non naturam... Habet unusquisque in voluntate, aut eligere quæ bona sunt aut eligere quæ mala sunt. *Ibid. E.*

Denique Lib. de vera Religione cap. 14. Quoniam, inquit, peccari non dubium est, ne hoc quidem dubitandum video, habere animas liberum voluntatis arbitrium. Tales enim servos suos meliores esse Deus judicavit, si ei servirent libenter. Quod nullo modo fieri posset, si non voluntate, sed necessitate servirent. *Tom. I. p. 756. F.*

Janseniani promptum ac paratum hinc habent effugium, Augustinum scilicet excludere necessitatem coactionis ac violentiæ, & fixam ac immutabilem ad unum determinationem, non verò necessitatem simplicem, voluntariam ac mutabilem, quam solam admittere se contestantur.

Verum inepta prorsus responsio. Etenim eam S. Augustinus necessitatem rejicit, quam admittebant Manichæi: atqui Manichæi tam stupidi non fuisse, ut existimaverint voluntatem vera & propria coactione externa perpetua & immutabili rapi & cogi ad actus suos internos. 1. quia talis coactio impossibilis est, ac omni Philosophiæ repugnat. 2. quia duæ illæ animæ, in ipsa etiam Manichæorum mente, bonum vel malum volebant quodam proprio & interno motu, quamquam naturali ac prorsus necessario, à quo temperare se non possent; (neque enim verisimile videtur eos existimasse animas illas seu ad bonum seu ad malum externo motu contra propriam inclinationem sic merè passivè abripi, quomodo v. gr. lapis violento motu sursum projicitur.) Ergo agnoscebant animas illas interiùs, ac vitali quadam actione & inclinatione, licet necessaria, velle ac se ipsas movere; at hoc ipso, nulla, ut Augustinus docet, vera & propria esse potest coactio. Rem ita esse probat sanctus Doctor cap. 5. Lib. 2. de Actis cum Felice Manichæo, ubi refert verba Manichæi qui dixerat nonnullas animas legem sibi à suo Liberatore datam plenius servare noluisse: unde colligit Augustinus, vel ipsomet fatente Manichæo, animas illas nulla necessitate ad violandam legem adstrictas fuisse, sed sua illam voluntate violasse. Qui enim, ait sanctus Doctor, servare legem non vult, in potestate ejus est, si velit. Non enim dixit, *Tom. 8. p. 489. B.*
Non potuerunt, sed noluerunt. Hoc certè quod nolunt servare legem, non à gente tenebrarum coguntur: si enim coguntur non nolunt, sed non possunt: si autem nolunt, non utique coguntur ut non faciant, sed voluntate sua nolunt. Ergo Manichæi non coactionem propriè dictam, sed necessitatem dumtaxat seu determinationem ad unum ineluctabilem admittebant; ergo S. Augustinus illos impugnans, non tantum coactionem, sed & necessitatem ab humana libertate procul removet, velut exitialem & inimicam.

Nec tamen ex mox citatis Augustini verbis inferas, omnem voluntatis motum, eo ipso quo est à voluntate, seu quo non est coactus, liberum esse: noverat enim sanctus Doctor, esse motum voluntatis erga beatitudinem in communi non coactum, nec tamen liberum, saltem libertate propriè dicta, sed verè necessarium: cum nemo, vel uno naturæ instinctu, velit esse miser. Scilicet disputans eximius Doctor contra Manichæos, voluntatem semper distinguit contra naturam, ac in propria & vulgata significatione usurpat, nimirum pro facultate vel actione libera & ad utrumlibet indifferenti, ab omni necessitate non minus, quam à coactione prorsus aliena: inde est quod quidquid voluntate fit, non natura, liberè fieri pronuntiet Augustinus.

In exemplo adducto amoris beatitudinis in communi, voluntas non agit formaliter ut voluntas, seu quatenus libera facultas, sed ut natura; unde talis amor propriè ac formaliter liber non est.

III. Non tantum necessitas interior ac naturalis Manichæorum, sed nec etiam alia externa quam veteres aut ex fato, aut ex præscientia Dei actionibus humanis inferri asserebant, coactiva erat, aut spontaneam excludebat voluntatis actionem: imò hanc spontaneam actionem fato ipso definiri aiebant. Audiatur unus ex illis apud Eusebium Lib. 6. Præparationis Evangelicæ cap. 6. sic de fato suo differens. *Fiet illud omnino, si fatum ita meum tulerit. Quorsum autem frustra molestus ipse mihi sim? Nec enim* p. 243. C. *integrum mihi est hanc mentem consiliumque mutare, quando jam fatum occupavit.* ibid. D. *Quid me porrò jure contendere, ubi ne optandi quidem facultas arbitriumque relinquatur, nisi optare fatum quoque mihi sit? Optabo verò si fatum erit, ut nihil præcipias, ipsamet fati necessitate adactus Nam in rem ipsemet incumbam ultro, si fatum erit, sin autem, inanis est utriusque contentio.* ibid. p. 28. 244. A. *Vide ex facto inductam non coactionem, sed unam duntaxat necessitatem, seu inexorabilem ad unum determinationem, quæ suam voluntati spontaneam permittit actionem, tametsi fato ipso definitam: hanc tamen necessitatem Ecclesia semper reprobavit ac damnavit.*

Rectè quidem, inquires, verum à tali necessitate vel interna & naturali Manichæorum, vel externa & fatali Stoicorum admittenda multum alienus est Jansenius.

Fateor, si de nomine agatur, aut de origine & causa necessitatis, Jansenium Manichæam & Stoicam rejicere. At quantum ad effectum, & modum determinationis invincibilis ad unum, contendimus parem ac similem esse ex utraque parte necessitatem. Janseniana quidem necessitas non est ex concreata malitia vel bonitate, aut ex fato, aut ex Dei præscientia, sed ex decreto Dei, ex dominio gratiæ vel concupiscentiæ; adeoque origine & causa diversa ab ea necessitate quam veteres Hæretici ac Philosophi admittebant; at quantum ad effectum & modum determinationis ad unum planè necessarium & ineluctabilem, par & similis est conditio: nec enim magis fieri potest ut voluntas sub dominio gratiæ vel concupiscentiæ in alteram partem flectatur, quàm ut anima mala ex Manichæorum mente flectatur ad bonum; aut, juxta Stoicos, ut ex fato ad unum determinata, feratur ad oppositum. Parum verò refert unde sit ea necessitas, modò vera sit, antecedens & ineluctabilis, ut reverà est Janseniana, quæ ex delectatione superiori relativa & indeliberata oritur.

Neque dicas, necessitatem Jansenianam esse voluntariam & mutabilem. Namque 1. Si per voluntariam intelligas, non coactivam, sed spontaneam, necessitas pariter Manichæa & Stoica hoc sensu voluntaria erat: si verò per voluntariam intelligas liberam, libertate propriè dicta ad meritum vel demeritum requisita, neutra libera dici potest; quia neutra relinquit potentiam ad oppositum, sed quælibet ita voluntatem invincibiliter ac insuperabiliter ad unum alligat, ut non possit se flectere ad oppositum. In quamcumque ergo partem vertant se Janseniani, non aliud inter suam ac Manichæorum & Stoicorum necessitatem discrimen reperient, quàm ex parte causæ & originis illius necessitatis, non verò ex parte effectus, seu modi necessitatis & determinationis ad unum invincibilis & ineluctabilis. 2. Necessitas Manichæa suo etiam modo erat mutabilis: neque enim homo

aut

aut semper bonum, aut semper malum operabatur, sed modò unum, modò aliud, prout ex mala, vel bona agebat anima. Deinde mutabilitas illa & flexibilitas successiva Janseniana, importat non immunitatem à necessitate, sed mutationem dumtaxat necessitatis, cum nempe voluntas à iugo cupiditatis transit ad dominium gratiæ, cui necessario servit, sicut servierat cupiditati; adeoque mutabilitas illa & flexibilitas successiva, quam perpetuò Janseniani obtrudunt, non tollit à præsentì voluntatis actione necessitatem, quam tamen removendam esse Ecclesia definivit, ut salva & incolumis sit actionis humanæ libertas.

IV. Denique, S. Augustinus citatis in locis manifestè excludit non modò coactionem, sed etiam necessitatem seu determinationem ad unum insuperabilem & invincibilem. Requirit etenim potestatem hìc & nunc expeditam ad hoc vel illud agendum, eligendi bonum vel malum, faciendi arborem bonam vel malam; uno verbo, potestatem, quæ sit vera & propria voluntas, prout à natura distinguitur; voluntas porrò ut à natura distinguitur, facultas est ab omni necessitate libera & expedita; potest enim, ut diximus, voluntas, ut natura, ad unum determinari.

Et verò vix potuisset sanctus Doctor efficaciter & invictè Manichæos & Stoicos refellere, si ipsemet agnovisset voluntatem sub dominio gratiæ vel concupiscentiæ ad bonum vel malum indeclinabiliter & insuperabiliter inclinari: statim enim reposuissent adversarii, eum in hoc ipsum violatæ libertatis vitium recidere, cuius ipsi arguebantur.

Ab hac sua doctrina non recessit, nec eam usquam revocavit S. Augustinus, imò potius confirmavit disputans contra Pelagianos. Cum enim isti arbitrii libertatem definirent per indifferentiam seu potestatem ad oppositum, non reclamavit, nec contradixit S. Doctor; sed duo dumtaxat ab ipsis postulavit: primum, ut ad naturam libertatis universim consideratæ non exigerent potestatem seu indifferentiam ad malum. Ratio est aperta, quia Deus liber est, nec tamen est mali capax. Alterum, ut non affirmarent hominem, sine gratia, liberum esse posse ad bonum ordinis supernaturalis. His duobus in tuto positis, ultro confessus est S. Doctor, hominis viatoris libertatem in illa indifferentia seu potestate ad oppositum positam esse.

Lib. 2. de nuptiis & concup. cap. 3. *Liberum esse*, inquiebat alloquens Pelagianos, *in hominibus arbitrium* ∴ *utrique dicimus: non hinc estis Cælestiani & Pelagiani.*

T. 10. p.
305. A.

Libro 1. Operis imperfecti contra Julianum cap. 78. *Videamus*, ait Julianus, *quæ libertati arbitrii definitio competat, ut planum sit quis ei nostrum consentiat, quis repugnet*: Tum libertatem sic definit. *Libertas arbitrii, qua à Deo mancipatus homo est, in admittendi peccati & abstinendi à peccato possibilitate consistit* ∴ *Factum est enim animal rationale, mortale, capax virtutis & vitii, quòd posset ex concessa sibi possibilitate, vel servare mandata, vel transgredi.* Ea in definitione non reprehendit S. Aug. indifferentiam illam seu potentiam peccandi & non peccandi, quam Julianus in homine agnoscebat, sed obiter verba ista carpit, *qua à Deo mancipatus est homo.* Nec attendis, inquit alloquens Julianum, *hoc cum emancipato agi, ut in familia patris non sit.* Deinde ab eo exigit ut fateatur, liberum arbitrium non habere de suo iustitiam, hoc est, solis suis viribus sine adiutorio gratiæ non posse rectè vivere, & à mandatorum transgressione abstinere.

Ibid. p.
920. E.

Ibid.

Eodem Libro cap. 82. *libertas arbitrii juxta Julianum ceterosque Pelagianos,*

Ibid. p. 921. E. nos, est Possibilitas vel admittendi, vel vitandi peccati, expers cogentis necessitatis, quæ in suo utpotè jure habet, utrum surgentium partem sequatur, idest, vel ardua asperaque virtutum, vel demersa & palustris voluptatum. Cogentis necessitatis voce, vel ipso judice Jansenio Lib. 2. de hæresi Pelagiana cap. 1. Pelagiani non rigidam ac propriè dictam violentiam & coactionem intelligebant, sed simplicem necessitatem seu ad unum determinationem.

Ibid. p. 922. B. C. Unde cap. 84. ejusdem Libri, libertas arbitrii dicitur esse propulsatrix necessitatum, ut nemo sit vel bonus vel malus, cui non sit liberum esse contrarium.

Ibid. p. 1099. G. Et Libro 3. cap. 122. Liberum arbitrium non potest aliter constare, nisi ut & justitiæ ab eo, & peccati necessitas auferatur.

Ibid. p. 1299. C. Denique Lib. 6. c. 9. Liberum arbitrium, ait idem Julianus, est possibilitas peccandi & non peccandi, nulli partis alterutræ subdita violentiæ, sed quæ habet facultatem in quod voluerit latus suoapte arbitrato insisterendi.

To. I. p. 13. E. To. 10. p. 155. E. In ea porrò liberi arbitrii definitione, quatenus indifferentiam seu potentiam ad utrumlibet includit, & omnis necessitatis expers est, cum Juliano consentit Sanctus Augustinus, nec ea ex parte legitur unquam illam vellicasse; sed tantum ea duo constanter redarguit, quæ mox diximus: ac nisi liberi arbitrii nomine idem intellexisset Augustinus, quod Julianus, debuisset haud dubiè sublata omni nominis æquivocatione statim declarare, se nomine libertatis seu liberi arbitrii, non idem, quod Julianus, intelligere: atqui nusquam id declaravit S. Augustinus, quia reipsa nihil aliud intelligebat quàm quod ipse volebat Julianus. *Voluntas quippè (idest libertas) est qua & peccatur, & rectè vivitur*, ait Lib. 1. Retract. cap. 9. Et Lib. de sp. & littera cap. 31. jam citato, *Illud in nostra potestate est, (adeoque liberum) quod si volumus facimus, si non volumus, non facimus*. Quæ certè indicant indifferentiam arbitrii ad bonum & malum.

Joan. 8. v. 36. Inde est quòd sanctus Doctor impactam sibi à Pelagianis calumniam, quasi sub gratiæ necessitate fati necessitatem induceret, longius à se propulset, eò quòd gratia libertatem potius foveat ac confirmet, juxta illud Christi, *Si vos Filius liberavit, tunc verè liberi eritis*.

SECUNDUM ARGUMENTUM.

Sanctus Augustinus excludit ab homine lapso omnem necessitatem ad bonum vel ad malum determinantem.

Immunitatem ab omni necessitate certissimum esse libertatis humanæ ad utramque partem indifferentis argumentum, omnes fatentur Orthodoxi: atque hominem lapsum & viatorem illa præditum esse, constanter docet S. Augustinus.

T. 10. p. 161. D. Lib. de natura & grat. c. 65. hæc Hieronymi verba refert & approbat, *Liberi arbitrii nos condidit Deus, nec ad virtutem, nec ad vitia necessitate trahimur: alioquin ubi necessitas, nec corona est. Quis non agnoscat? addit Sanctus Augustinus, Quis non toto corde suscipiat? Quis aliter conditam humanam neget esse naturam? Sed in rectè faciendo ideò nullum est vinculum necessitatis*. Hæc audiant Janseniani, & si possunt concilient cum istis Magistri sui verbis Lib. 7. de Gratia Christi cap. 5. *Justitiæ vel peccati delectatio, est illud vinculum quo liberum arbitrium firmiter ligatur & retinetur*.

Libro 2. contra Faustum cap. 5. *Liberum arbitrium*, inquit, quo vel bene vel male vivitur, propter justum judicium Dei ab omni necessitatis vinculo vindicamus.

Libro 3. de libero arbitrio, cum Evodius cap. 2. hanc Augustino quaestionem proposuisset, *Quomodo fieri possit, ut Deus praescius sit omnium futurorum, & nos nulla necessitate peccemus?* non aliter sanctus Doctor cap. 3. & sequentibus difficultatem solvit, quam ostendendo nulla nos necessitate peccare, & tamen Deum peccata nostra praescire, quia nempe praescit nos liberè peccaturos. Et cap. 20. disertè affirmat, *animam in ignorantia & difficultate natam, nulla tamen necessitate comprimi ad permanendum in eo quod nata est.*

Ibid. p.
633. B.

Libro 1. Retractat. cap. 9. istos de libero arbitrio libros censoria virgula recognoscens, non retractat quod de immunitate à necessitate, & indifferentia libertatis dixerat; sed monet dumtaxat necessitatis gratiae mentionem esse faciendam, de qua pauca tunc dixerat, quòd institutæ disputationis contra Manichæos ratio non postularet.

Libro de Gratia & libero arbitrio cap. 4. *Si (homo) dixerit, Volo servare (præcepta,) sed vincor à concupiscentia mea: respondet Scriptura libero ejus arbitrio: Noli vinci à malo, sed vince in bono malum.* Clarè hìc innuit sanctus Doctor, nullam à concupiscentia necessitatem ad malum imponi.

To. 10. p.
722. E.

In citatis porrò testimoniis excludit S. Doctor à libertate arbitrii omnem prorsus necessitatem; adeoque illam simplicem, quam Evodius ex Dei praescientia, & quam Jansenius ex decreto Dei ac motione indeliberata dominantis gratiae vel cupiditatis oriri arbitratur.

Nec juvat si reponas, necessitatem Jansenianam voluntariam esse ac mutabilem; jam enim sæpius hujus responsionis fraudem ac fallaciam deteximus. Ita quippè ex Jansenio voluntaria est illa necessitas, ut voluntas aliter velle, seu oppositum velle non possit: ita successivè mutabilis, ut de una necessitate transeat ad alteram.

Non abs re erit hìc observasse, nomen necessitatis, cui hominem subjacere interdum S. Augustinus asserit, variis apud ipsum modis usurpari, qui rem nostram praesentem non spectant.

I. Igitur asserit sanctus Doctor, nostram voluntatem esse sub necessitate respectu boni vel mali, sensu nimirum Pelagianorum, non suo. Hoc est, sublata necessitate gratiae ad bonum faciendum & ad fugiendum malum, necesse est hominem non operari bonum, & malum non declinare: attamen praesente gratia & movente, integra remanet arbitrii libertas, ut ei consentiat vel reluctetur.

II. Cum ait, necesse esse hominem operari secundum id quod eum magis delectat, loquitur de necessitate consequente liberam voluntatis determinationem, ut supra diximus.

III. Quod in idem ferè recidit, ait nos esse sub necessitate, in sensu nempe composito, quem cum remove possimus, libertatis indifferentiae non officit. Quo sensu Tractatu 53. in Joannem nu. 10. ad hæc verba, *Non poterant credere: Non quia, inquit, mutari in melius homines non possunt, sed quamdiu talia sapiunt, non possunt credere.* Et Lib. 2. de sermone Domini in monte cap. 24. *Quamdiu quisque malus est, non potest facere fructus bonos: si enim bonos fructus fecerit, jam malus non erit.* Hoc est, in sensu composito, & quatenus homo malus est, non potest bonos fructus facere: sed quia

To. 3. p.
2. pag.
647. F.

potest & tenetur malitiam deponere, idcirco liberè fructus illos malos facit, & ipsi ad culpam imputatur quòd eos faciat.

To. 3. p.
I. p. 233.
A.

IV. Dicit aliquando nos esse sub necessitate, non quidem absoluta & plena, sed tantum secundum quid. Ut v. g. cum non adest gratia necessaria ut homo proximè ac immediatè mandatum observet, adest tamen remota, nempe gratia orationis, per quam alia proxima impetrari potest; dicitur homo ille esse sub necessitate, nempe non adimplendi proximè ac immediatè præceptum. Hoc sensu S. Augustinus L. de natura & gratia c. 66. ait: *Quòd autem ex vitiis naturæ, non ex conditione naturæ, sit quædam peccandi necessitas, audiat homo, atque ut eadem necessitas non sit, discat Deo dicere, De necessitatibus meis educ me. Quia & in huiusmodi oratione certamen est adversus tentatorem de ipsa contra nos necessitate pugnantem; ac per hoc opitulante gratia per Jesum Christum Dominum nostrum, & mala necessitas removebitur, & libertas plena tribuetur.*

To. 10. p.
161. E.

Et Lib. de Gratia & libero arbitrio cap. 15. *Per gratiam fit ut sit homo bonæ voluntatis, qui prius fuit voluntatis malæ. Per hanc etiam fit, ut ipsa bona voluntas quæ jam esse cæpit, augeatur, & tam magna fiat, ut possit implere divina mandata quæ voluerit, cum valdè perfectèque voluerit. Ad hoc enim valet quod scriptum est, Si volueris, conservabis mandata: ut homo qui voluerit & non potuerit, nondum se plenè velle cognoscat, & oret ut habeat tantam voluntatem, quanta sufficit ad implenda mandata. Huiusmodi porrò necessitas secundum quid, libertatem & indifferentiam non tollit; siquidem præsto adest gratia orationis per quam uberius Dei auxilium impetrari potest.*

Ibid. p.
734. B.

V. Est quædam necessitas indeliberata & involuntaria, qualem etiam Sancti experiuntur in motibus concupiscentiæ, de quibus Apostolus Rom. 7. v. 15. *Non enim quod volo bonum hoc ago: sed quod odi malum, illud facio. Si autem quod nolo, illud facio, consentio legi, quoniam bona est. Nunc autem jam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum, nempe concupiscentia, quæ peccatum dicitur improprie, quatenus nempe à peccato est, & ad peccatum inclinatur. De hac necessitatis specie loquitur S. Augustinus Sermone 5. de verbis Apostoli nunc 154. c. 7. Lib. 1. de nuptiis & concup. cap. 27. & alibi sæpius: quæ necessitas cum peccato non imputetur, à proposito nostro planè aliena est.*

To. 10. p.
48. E. F.

VI. Aliquando S. Doctor necessitatem sumit pro simplici molestia aut difficultate in operando, ut Lib. 2. de peccatorum mer. & rem. cap. 10. ubi sic loquitur: *Nonne satis apparuit etiam illa peccata justè imputari, quæ non delectationis illecebra committuntur, sed causa devitandæ molestiæ alicujus, aut doloris, aut mortis? Nam & hæc dicuntur quadam necessitate committi, cum omnia superanda sint amore, & delectatione justitiæ. Ecce necessitas sumpta pro difficultate, adeoque impropria: quo sensu scribens in Psal. 106. n. 5. tentationem ait esse difficultatem in benè operando; quam ibidem vocat necessitatem, addens: Liberat Dominus de necessitatibus, rumpit vincula difficultatis, constituit in operatione æquitatis. Incipit ei jam facile esse quod difficile fuerat, abstinere à malis, non adulterare &c. ∴ facta est facultas, (idest facilitas) quæ fuerat antè difficultas.*

To. 4. p.
1206.
D. E.

Hinc est quòd aliquando vocat non omninò liberum sed ex necessitate factum, quod ex timore factum est. Ita Tract. 115. in Joan. dicit, Pilatum non omninò fuisse liberum, cum Christum damnavit, quia timuit Cæsarem.

Hæc

Hæc porrò necessitas, cùm impropria sit, nec aliud, quàm difficultatem sonet, ad rem præsentem non pertinet.

VII. Sumit aliquando necessitatem pro obligatione voti aut præcepti, quæ sanè vera & propria non est, sed impropria, de qua loquitur Lib. 2. de adulterinis conjugis cap. 19. ubi de iis qui tenentur ad servandam continentiam ex absentia, aut infirmitate conjugum vel alia de causa, dicit: *Non eos frangat, quòd videtur eorum continentia necessitatis esse, non voluntatis: quia* To. 6. p.
417. A. *& illi qui eam voluntate delegerunt, fecerunt eam esse necessitatis, quoniam jam sine damnatione ab illa deviare non possunt.* Ubi vides necessitatem sumi pro mera obligatione voti & præcepti. Unde quoties asserit S. Doctor, homines cogi per præcepta, hoc unum intelligit, eos præceptis teneri & obligari, quæ tamen ipsi non implent. Hoc ipso sensu Lib. 1. contra adversarium legis cap. 14. dicit *humanam naturam ita recepisse arbitrium liberæ voluntatis, ut necesse sit eam vivere sub potestate melioris.* Hoc est, Deo ejusque mandatis subjici. Necessitas quippè illa est obligatio, seu lex imposita observandi mandata, quæ tamen liberè observantur aut violantur. Quod patet in Adamo, de quo ibi loquitur S. Augustinus, cui præceptum à Deo impositum fuit, ad quod observandum maximè liberum & indifferenter fuisse, Jansenius agnoscit ac profitetur.

To. 8. p.
558. F.

VIII. Denique necessitatem sumit pro inclinatione seu determinatione naturæ: quo sensu Deus se ipsum amat, peccare non potest &c. quæ necessitas vera quidem est, sed quæ maxima est in Deo perfectio. Verùm talem necessitatem ab actionibus liberis ipsemet Jansenius excludit. Requirit enim ad actum liberum, ut fiat non tantum voluntariè, sed ex prævia ac plena rationis advertentia & deliberatione: ad multa autem voluntas naturaliter inclinatur ac propellitur cæco quodam naturæ impetu, sine ulla prævia ac perfecta deliberatione.

Cùm porrò S. Augustinus excludit ab homine libero necessitatem, non eam tantum intelligit quæ physica, antecedens & absoluta dicitur, sed etiam illam relativam ac mutabilem quæ ex superiori delectatione oritur: eam etenim negat quæ libertatem hinc & nunc lædit, ac meritum actionis labefactat. At talis profectò est necessitas relativa.

TERTIUM ARGUMENTUM.

Sanctus Augustinus docet hominem lapsum eligere posse bonum vel malum; adeoque verè ipsum indifferentem esse ad alterutrum.

Tertium istud argumentum his terminis concludimus. Vis electiva indifferentiam arguit ad utramque partem oppositam: atqui est in homine lapso vis electiva boni vel mali; ergo est in homine lapso vera & activa indifferentia ad bonum & malum; adeoque nulla simplici necessitate determinatur aut ad bonum per gratiam, aut ad malum per dominantem concupiscentiam.

Major propositio probatur.

I. Quia per se clarum est, eum qui uni parti necessario addictus est, liberam non habere ex pluribus electionem.

II. S. Thomas 1. 2. qu. 13. art. 6. ait, *electionem esse actum potentie rationalis; qua ea quæ sunt ad finem eligit, non ex necessitate, sed ex libertate.* Cujus conclusionis hanc rationem reddit: *Quia quidquid ratio potest apprehende-*

bendere ut bonum, in hoc voluntas tendere potest; potest autem ratio apprehendere ut bonum, non solum hoc quod est velle aut agere, sed hoc etiam quod est non velle & non agere: & rursus in omnibus particularibus bonis potest considerare rationem alicujus boni, & defectum alicujus boni, quod habet rationem mali; & secundum hoc potest unumquodque hujusmodi bonorum apprehendere, ut eligibile vel fugibile. Solum autem perfectum bonum, quod est beatitudo, non potest ratio apprehendere sub ratione mali, aut alicujus defectus; & ideo ex necessitate beatitudinem homo vult, nec potest velle non esse beatus aut esse miser.

To. 1. p.
42.

To. 2. p.
41.

To. 3. p.
266.

III. Adeo tritum ac pervulgatum est apud omnes, per verbum, eligere, significari indifferentiam ad opposita, ut ipsemet Jansenius per illud verbum explicet indifferentiam Pelagianorum, Lib. 2. de hæresi Pelagiana c. 2. initio; & indifferentiam Adami, Lib. de Gratia primi hominis c. 6. & indifferentiam quam vocat Recentiorum, Lib. 6. de Gratia Christi cap. 8.

To. 3. p.
619. A.

IV. In phrasi Augustiniana, electio indifferentiam ad opposita involvit. Lib. 3. de libero arbitrio cap. 8. ait, *eum qui dicit; Mallem hoc quam illud, aliquid eligere*. Ubi certè indifferentia ad opposita explicatur per electionem.

T. 3. p.
2. pag.

911. E.
Ibid. F.

In Expositione quarundam propositionum in Epist. ad Roman. cap. 49. docet electionem pertinere ad prudentiam, quæ, juxta ipsum, semper est ad opposita. Ait quippè, *quod definitio prudentiæ in appetendis bonis & vitandis malis explicari soleat*. Et postea loquens de prudentia carnis & spiritus, dicit, *quod prudentia spiritus eligit superiora bona, sicut prudentia carnis inferiora*.

To. 10. p.
61. C.

Tom. 6. p.
237. B.

T. 5. p.
1124. A.

Non aliter indifferentiam Dei erga opera externa explicat quam per electionem. Sic Lib. 2. de pecc. mer. & rem. cap. 24. de creatione B. Mariæ, ait, *pia fide sanctum germen in se fieri promerentem, quam eligeret creavit, de qua crearetur elegit*. De indifferentia pariter quam habuit Adamus innocens ad peccandum vel non peccandum, Enchiridii cap. 107. ait, *Sic factus est homo rectus, ut & manere in ea rectitudine posset, non sine adjutorio divino; & suo fieri perversus arbitrio: utrumlibet horum elegisset, Dei voluntas fieret*. Et Sermone 34. de diversis, nunc 278. cap. 2. Constitutus, inquit, (Adamus) inter præceptorem & seductorem, magis seductori, quam præceptoris obtemperare elegit. Denique cum Pelagiani indifferentiam arbitrii per electionem exprimerent, nihil ea in re reprehendit S. Augustinus; de hoc uno sollicitus, ut ad bonum gratiam necessariam esse confiterentur. Sic cum Pelagius Epistola ad Demetriadem dixisset, *habere nos ex nobis boni & mali potestatem*, & inde probasset, *nos habere libertatem*, hoc est indifferentiam; statim addit: *Licet enim nobis eligere, refutare, probare, respondere*. Pariter Julianus apud S. Augustinum Lib. 1. Operis imperfecti docet, quod ubi non est facultas per rationem electionis, non est libertas, idest indifferentia. Cum ergo, ut jam dicebamus, S. Augustinus in Pelagianis non redarguat, quod libertatem seu indifferentiam inferrent ex vi electiva, certè ea in re cum ipsis consensit S. Augustinus.

T. 2. Op.

S. Aug.

p. 6. Ap.

Probatum itaque minor propositio, nimirum esse in homine lapso vim electivam boni & mali. Ita S. Augustinus infinitis penè in locis.

To. 1. p.
597. A.

Lib. 2. de libero arbitrio cap. 9. Ea, inquit, bona, quæ in illa (sapientia) cernunt & eligunt homines, multa & diversa sunt: sicut ergo ista multa & diversa sunt, quæ in luce Solis homines vident & eligunt ad fruendum: ita multa sunt bona eaque diversa, è quibus eligat quisque quod vult. Et cap. 10.

Quid,

Quid, inquit, ille qui prudenter vivit, nonne eligit incorruptionem, & eam corruptioni præponendam esse decernit? Cum ergo id eligit quod convertat animum, quod eligendum esse nemo ambigit, num negari potest sapienter eligere? Ib. p. 598. l. B. C.

Epistola 140. aliàs 120. ad Honoratum cap. 2. Est quædam, inquit, vita hominis carnalibus sensibus implicata: ab hac vita incipere necessitatis est, in ea persistere voluntatis: Postea quam venerit (infans) in ætatem, qua in eo rationis usus evigilet, poterit adjuta divinitus voluntate eligere alteram vitam, cujus in mente gaudium est, cujus interna atque æterna felicitas: Potest igitur anima rationalis etiam temporali felicitate bene uti, si non se dederit creaturæ Creatore neglecto: Bene agit, si ordinem servet, & distinguendo, eligendo, pendendo subdat minora majoribus, corporalia spiritualibus &c. Tom. 12. p. 472. F. Ibidem p. 423. B.

Lib. 1. de Civitate Dei cap. 25. Nonne, inquit, si tantum dominatur iniquitas, ut non innocentia, sed potius peccata eligantur, satius est &c. Audis etiam dominante iniquitate, peccata nihilominus eligi libera voluntate. Tom. 7. p. 24. B.

Lib. 2. de Actis cum Felice Manichæo c. 4. Habet, inquit, unusquisque in voluntate, aut eligere quæ bona sunt, & esse arbor bona; aut eligere quæ mala sunt, & esse arbor mala. To. 8. p. 488. E. F.

Lib. 10. de Gen. ad litt. cap. 14. Potest, inquit, (homo) per voluntatem bonam eligere vitam bonam; quod quidem non poterit nisi adjuverit gratia Dei per Mediatorem. T. 3. p. 1. p. 265. F.

Denique, ut infinita hujusmodi prætermittam, Enarratione 2. in Psal. 36. n. 11. Non debemus, inquit, desperare, fratres, de his qui fortè elegerint veritatem, non secuti fuerint necessitatem. Opponit hic S. Doctor electionem necessitati. Et in Psal. 51. n. 10. ad hæc verba, Dilexisti malitiam. Benignitas, inquit, ante te; iniquitas ante te: compara & elige. To. 4. p. 270. F. G. Ibid. p. 481. D.

Quantum hic ab Augustino distat Jansenius! Iste quidem electionis nomine utitur, sed ad fraudem, ut meram scilicet exprimat voluntatis in objecto sibi proposito complacentiam, quam tamen rapiente superiori delectatione, denegare nunquam potest. S. verò Augustinus per electionem intelligit vim illam activam indifferentis ac liberæ voluntatis, per quam distinguendo, eligendo, pendendo, cœlestia terrenis, æterna caducis, quacumque dominante iniquitate seu concupiscentia, potest antepondere. Apud Augustinum, electio libera est ac indifferens; apud Jansenium, electio, seu objecti plus delectantis approbatio, planè necessaria. Apud Augustinum, electio illa omninò deliberata est, distinguendo, eligendo, pendendo; apud Jansenium, partim indeliberata, & partim deliberata: sic tamen, ut deliberatus ille actus seu voluntatis complacentia, ut mox diximus, necessariò sequatur ex actu indeliberato. Neque enim in potestate voluntatis est, ut non approbet ac sequatur majoris delectationis impulsus, juxta effatum à Jansenio sexcenties inculcatum, Secundum id operemur necesse est, quod amplius delectaverit.

Porro, sicut in phrasi Augustiniana liberum arbitrium significat electionem, & electio indifferentiam; sic & ipsa indifferentia potestatem ad oppositum. Sermone 178. aliàs 19. de verbis Apostoli cap. 6. Tunc, inquit S. Augustinus, te laudabo, quia potuisti aurum non iuvisti, quia potuisti transgredi, & non es transgressus; quia potuisti mala facere, & non fecisti. Et cap. 9. Interroga ergo te, quisquis vis judicare; & vide si tunc non facis malè, quando potes facere, & ab homine non puniri: tunc times Deum. Tom. 5. p. 852. A. Ibid. pag. 853. D.

QUARTUM ARGUMENTUM.

Idem est apud S. Augustinum, hominem lapsum sub motione gratiae liberum esse ab omni necessitate, ac ipsum, si velit, agere posse, & non agere, seu habere actum in sua potestate.

PROBATUR: Quia non aliter stantis hominis & Angelorum indifferentem & ab omni necessitate expeditam sub gratia voluntatem (quam Jansenius ultro agnoscit) S. Doctor expressit, quam quod si voluissent, potuissent bene agere vel non agere, perseverare vel non perseverare: atqui hoc idem de homine lapso asseruit; ergo lapsum non minus, quam stantem hominem docet liberum esse ab omni necessitate, seu invincibili ad unum determinatione.

Major propositio certa est apud S. Augustinum Lib. de corrept. & Gratia cap. 11. ubi de Adamo innocente ait: *Possset ergo permanere si vellet, quia non deerat adjutorium per quod possset, & sine quo non possset perseveranter bonum tenere quod vellet: sed quia noluit permanere, profecto ejus culpa est, cujus meritum fuisset si permanere voluisset.*

De Angelis pariter Lib. 12. de Civitate Dei cap. 9. dicit: *A qua (bona voluntate) non defecissent si utique voluissent.*

Non minus certa & explorata est in sententia ejusdem sancti Doctoris minor argumenti propositio. De homine quippe lapso Lib. 5. de Civitate Dei cap. 10. ait: *Si nolit, utique non peccat. Et paulò antè: Multa facimus, quæ si nollemus, non utique faceremus.*

In Actis cum Felice Manichæo Lib. 2. cap. 3. ait esse liberum arbitrium; atque inde peccare quemque si velit, non peccare si nolit: adjuvante scilicet Dei gratia.

Et Lib. de fide contra Manichæos cap. 10. Quis, inquit, non clamet stultum esse, præcepta dare ei cui liberum non est quod præcipitur facere; & iniquum esse, eum damnare cui non fuit potestas iussa complere?

Lib. de spiritu & littera cap. 31. quærit utrum fides sit in nostra potestate. Sic autem respondet: *Vide nunc utrum quisque credat, si noluerit; aut non credat, si voluerit. Quod si absurdum est: quid est enim credere, nisi consentire verum esse quod dicitur? Consensio autem utique volentis est: profecto fides in potestate est, (nempe per gratiam) ut statim ostendit. Ergo, iudice Augustino, posita gratiæ motione, est in potestate voluntatis credere vel non credere; idest, potest velle credere, vel non credere: quæ potestas veram includit indifferentiam ad opposita. Hoc enim quisque, ait ibidem S. Augustinus, in potestate habere dicitur, quod si vult, facit; si non vult, non facit.*

Et ut ait Lib. 1. Retract. cap. 22. *In potestate nostra non est, nisi quod nostram sequitur voluntatem. Porro cum potestas datur, ait citato cap. 31. Lib. de spi-*

ritu & littera, non necessitas utique imponitur. Quo sensu Lib. 14. de Civitate Dei cap. 26. de Adamo innocente ait: Vivebat itaque homo in Paradiso sicut volebat, quamdiu hoc volebat quod Deus jusserat. Vivebat sine ulla egestate, ita semper vivere habens in potestate.

Porro hominem lapsum eandem habere in suos actus potestatem sexcenties asserit idem S. Doctor Lib. de corrept. & Gratia cap. 14. Sic, inquit, *velle seu nolle in volentis aut nolentis est potestate, ut divinam voluntatem non impe-*

impediat, nec superet potestatem. Et Lib. 2. de peccat. meritis & remiss. c. 17. Ib. p. 74. D. Cum, voluntatem humanam, inquit, gratia adjuvante divina, sine peccato in hac vita possit homo esse, cur non sit, possem facillimè ac veraciter respondere, quia homines nolunt. T. 1. p. 33. F.

Denique Libro 1. Retract. c. 22. sub finem, concludit: *In potestate quippe hominis est mutare in melius voluntatem, sed ea potestas nulla est nisi à Deo detur. Ergo voluntas sub motione gratiæ retinet adhuc potestatem seu dominium in actus suos, ac potest velle & nolle; ergo nulla necessitate etiam simplici determinatur invincibiliter & ineluctabiliter ad volendum: qui enim necessariò aliquid vult, verè potestatem non habet illud nolendi.*

Quapropter illudunt Janseniani, cum ajunt voluntatem semper retinere potestatem seu dominium in suos actus, quia non vult nisi quando vult, nec agit nisi quando vult agere: adeoque semper liberam esse, tametsi ad unum quid determinatam. Egregia verò evasio! Voluntas agit quando vult: quis negat? Nonne volitio est actio? Ergo quoties voluntas vult, semper liberè vult & habet potestatem in actus suos, distinguo: quoties ita liberè vult, ut possit oppositum velle, libera est, concedo: si non possit velle oppositum, sicut in opinione Janseniani non potest, nego. Ut ergo volitio censeatur libera, non satis est quòd voluntas physico ac vitali influxu eam producat, id enim aliter fieri non potest: sed requiritur ut possit velle oppositum. Unde quando voluntas oppositum velle non potest, sicut v.g. non potest non amare beatitudinem, agit ut natura ad unum determinata; quando verò potest ad oppositum seipsam inclinare, agit formaliter ut voluntas, seu ut facultas libera. Hinc est quòd S. Augustinus Lib. de natura & gratia c. 46. consentit Pelagio affirmanti, *voluntatis arbitrio ac deliberatione privari, quidquid naturali necessitate constringitur. Nonnulla, inquit Augustinus, hic quaestio est. Per enim absurdum est, ut ideò dicamus non pertinere ad voluntatem nostram quòd beati esse volumus, quia id omninò nolle non possumus, nescio qua & bona constrictione naturæ: nec dicere audemus, ideò Deum non voluntatem, sed necessitatem habere justitiæ, quia non potest peccare. Igitur circa illos actus quos naturalis necessitas à voluntate exprimit, voluntas se habet ut natura ad unum determinata; non ut facultas libera, quæ indifferens est ad opposita.*

Hinc colliges quàm falsò Janseniani prædicent paradoxum esse in sententia S. Augustini inauditum, quòd ut actus aliquis voluntatis liber sit, oporteat voluntatem ab illo desistere posse. Quid enim, quaeso, aliud evincunt citata S. Augustini testimonia, quibus asserit data per gratiam credendi potestate, voluntatem credere posse vel non credere? Nonne hoc ipsum clarissimè demonstrat Lib. de Gratia Christi cap. 14. ubi postquam multa de necessaria ad credendum gratia disseruit, addit: *Quis non videat, & venire quemquam & non venire arbitrio voluntatis? Sed hoc arbitrium potest esse solum, si non venit: non autem potest nisi adjutum esse, si venit.* Ib. p. 37. C.

Confirmari potest istud argumentum ex eo quòd S. Augustinus agens Ecclesiæ causam adversus Pelagianos & Semipelagianos, hoc unum ut confiterentur, postulavit, nempe, gratiam esse necessariam ad singulos pietatis actus & ad initium fidei. De illa verò invincibili & insuperabili motione gratiæ litem non movit: imò cum Semipelagiani ad omne opus bonum gratia præveniente opus esse agnoscerent, illamque gratiam libero voluntatis arbitrio permissam esse contenderent, (nihil quippè tam capitaliter abhorrebant, quàm gratiam uni parti voluntatem alligantem) S. Augustinus

nus eos hac in parte non reprehendit nec damnavit : quòd nempè ratum ipsi foret, integram sub motione gratiæ permanere voluntatis indifferentiam.

QUINTUM ARGUMENTUM.

Ex definitione peccati quod imputari nemini potest, nisi liberum fuerit ab illo abstinere.

Constans ac manifesta est Augustini doctrina, sic liberum esse debere peccatum, ut si homo abstinere ab illo non posset, eo ipso verum peccatum esse desineret.

Lib. de vera Religione cap. 14. Usque adeò, inquit, peccatum voluntarium est malum, ut nullo modo sit peccatum, si non sit voluntarium: & hoc quidem ita manifestum est, ut nulla hinc doctorum paucitas, nulla indoctorum turba dissentiat.

Lib. 3. de libero arbitrio c. 15. in fine, loquens generaliter de omnibus peccatis quæ nunc committuntur & jam olim commissa sunt, ait: In omnibus ergo defectibus, aut non acceperunt ultra esse quæ deficiunt, (id est potestatem ad non deficiendum) & nulla culpa est; sicut etiam cum sunt, quia non acceperunt amplius esse quàm sunt, nihilominus nulla culpa est: aut nolunt esse, quod si vellent, esse acceperunt; & quia bonum est, reatus est si nolint.

Ib. pag. 628.

Et cap. 18. ejusdem Libri. Quæcumque, inquit, ista causa est voluntatis, si non ei potest resisti, sine peccato ei creditur: si autem potest, non ei credatur & non peccabitur Quis enim peccat in eo quod nullo modo caveri potest? Peccatur autem: caveri igitur potest.

T. 10. pag. 161. G.

Quæ sancti Doctoris verba cum Pelagius retulisset, ut inde necessitatem gratiæ ad non peccandum impugnaret, sanctus Doctor Lib. de natura & gratia c. 67. suam agnoscit ac confirmat sententiam, adjecta gratiæ ad non peccandum necessitate. Agnosco, inquit, verba mea sunt: sed etiam ipse (Pelagius) dignetur agnoscere superius cuncta quæ dicta sunt. De gratia quippè Dei agitur, quæ nobis per Mediatorem medicina opitulatur, non de impossibilitate justitiæ. Potest ergo ei causæ, quæcumque illa est, resisti: potest planè. Nam in hoc adjutorium postulamus dicentes, Ne nos inferas in tentationem: quod adjutorium non posceremus, si resisti nullo modo posse crederemus. Potest peccatum caveri, sed opitulante illo qui non potest falli. Nam & hoc ipsum ad cavendum pertinet, si veraciter dicimus; Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Duobus enim modis etiam in corpore cavetur morbi malum, & ut non accidat, & ut si acciderit, citò sanetur. Ut non accidat caveamus dicendo, Ne nos inferas in tentationem: ut citò sanetur, caveamus dicendo, Dimitte nobis debita nostra. Sive ergo immineat, sive insit, caveri potest.

Et c. 19. citati Lib. 3. de libero arbitrio, rursus & libertatem ad peccandum, & gratiæ necessitatem ac præsentiam ad non peccandum confirmat his verbis: Hic occurrit illa quæstio, quam inter se murmurantes homines rodere consueverunt, qui quodlibet aliud in peccando quàm se accusare parati sunt. Dicunt enim: Si Adam & Eva peccaverunt, quid nos miseri fecimus, ut cum ignorantiae cæcitate, & difficultatis cruciatibus nasceremur, & primò erraremus nescientes quid nobis esset faciendum; deinde ubi nobis inciperent aperiri præcepta justitiæ, vellemus ea facere, & renitente carnalis concupiscentiæ nescio qua necessitate non valeremus? Quibus breviter respondetur, ut quiescant, & adversus Deum mur-

murmurare desistant. Rectè enim fortasse quererentur, si erroris & libidinis nullus hominum victor existeret: cum verò ubique sit præsens qui multis modis per creaturam sibi Domino servientem aversum vocet, doceat credentem, consoletur sperantem, diligentem adhortetur, conantem adjuvet, exaudiat deprecantem; non tibi deputatur ad culpam, quòd invitus ignoras, sed quòd negligis quærere quòd ignoras; neque illud quòd vulnerata membra tua colligis, sed quòd volentem sanare contemnis: ista tua propria peccata sunt. Nulli enim homini ablatum est scire utiliter quæri, quòd inutiliter ignoratur, & humiliter confitendam esse imbecillitatem, ut quærenti & confitenti ille subveniat, qui nec errat dum subvenit, nec laborat.

T.8.p.84.
F.

Libro de duabus animabus rem clarissimè statuit idem sanctus Doctor his verbis c.11. Peccatum est voluntas retinendi vel consequendi quod iustitia vetat, & unde liberum est abstinere Etiamne hi libri obscuri mihi scrutandi erant, unde discerem, neminem vituperatione suppliciove dignum, qui aut id velit quod iustitia velle non prohibet, aut id non faciat quod facere non potest? Nonne ista cantant & in montibus pastores, & in theatris poete, & indocti in circulis, & docti in Bibliothecis, & Magistri in scholis, & Antisites in sacratis locis, & in orbe terrarum genus humanum? Et c.12. Dicere animas peccare sine voluntate, magnum deliramentum est; & peccati reum tenere quemquam, quia non fecit quod facere non potuit, summæ iniquitatis est & insaniæ.

1b.p.87.E.

Lib.1. Retractationum c.13. censorio stylo recognoscens sanctus Doctor Librum suum de vera Religione, ac definitionem peccati quam ibidem c.14. à nobis mox citato adduxerat, quodnam sit peccatum illud à se definitum exponit n.5. Potest videri, inquit, falsa hæc definitio: sed si diligenter discutiatur, invenietur esse verissima. Peccatum quippe illud cogitandum est, quod tantummodo peccatum est, non quod etiam pœna peccati. Quibus verbis declarat Augustinus, prædicta sua peccati definitione se illud dumtaxat peccatum complecti voluisse, quod verum ac formale peccatum est, & actuale; non illud, quod vel peccatum est improprie ac materialiter, quales sunt motus indeliberati concupiscentiæ; vel illud quod est pœna primi peccati, originale scilicet, quod omnes Adæ posterii ab ipso primo parente nascendo trahunt, à quo certè ipsis liberum non est abstinere; sed illud dumtaxat actuale & personale quod est peccatum tantum, & non pœna peccati, quale fuit peccatum Adami, quod totius mali origo fuit.

T.1.p.19.
F.

Rursus c.15. ejusdem Libri n.2. explicans quod dixerat, Nusquam nisi in voluntate peccatum esse, de peccato actuali Adami dictum exponit. Peccatum autem, ait, quod nusquam est nisi in voluntate, illud præcipue intelligendum est, quod iustia damnatio consecuta est. Hoc enim per unum hominem introivit in mundum. Et postea multas explicans propositiones quas statuerat adversus Manichæos, ut efficeret peccatum liberum esse, unum semper excipit originale, seu commune naturæ peccatum, quòd in Adamo, quatenus actuale, voluntarium ac liberum fuit, in ejus verò posteris liberum non est; & hac dumtaxat ratione, voluntarium dici potest, quia ex illius (Adami) origine venit, qui voluntate peccavit, ait eodem c.15.

1b.p.24.C.

1b.p.25.F.

Et cap.13. n.5. dixerat: Illud quod in parvulis dicitur originale peccatum cum adhuc non utantur arbitrio voluntatis, non absurdè vocatur etiam voluntarium, quia ex prima hominis mala voluntate contractum, factum est quodammodo hæreditarium.

1b.p.20.B.

Dices: Definitio peccati quam S. Aug. citato c.11. Libri de duabus ani-

mabus adduxit, nihil nos juvat, quandoquidem, iudice ipsomet Augustino, unum illa spectat Adami peccatum, summa libertate in paradiso commissum, non verò actualia in quæ homo lapsus jam ex necessitate prolabitur.

T. I. p. 123 Probat Jansenius Lib. 2. de statu naturæ lapsæ c. 4. Cum enim Julianus hac ipsa peccati definitione Augustinum premeret, ac parvulos sine ullo peccato nasci ex eo probaret, quòd in ipsis liberum esse non possit, *T. 10. pag. 889. A.* sanctus Doctor respondet Lib. 1. Operis imperfecti contra Julianum c. 44. Hic peccatum definitum est quod tantummodo peccatum est, non quod etiam pena peccati. De hoc quippe agendum fuit, quando mali origo quærebatur: quale commissum est à primo homine ante omne hominis malum. Sed tu aut non potes intelligere, aut non vis.

ib. p. 890. Et rursus c. 47. de eadem definitione peccati agens, ait: Ipse est Adam, quem nostra illa definitio, quæ tibi placuit, intuebatur, cum dicerem: Peccatum est voluntas retinendi vel consequendi quòd iustitia vetat, & unde liberum est abstinere. Adam quippe omnino, quando peccavit, nihil in se habebat mali, quo nolens urgeretur ad operandum malum, & propter quod diceret: Non quod volo facio bonum, sed quod nolo malum hoc ago: ac per hoc id egit peccando: quod *Rom. 7. 29.* iustitia vetabat, & unde liberum illi fuerat abstinere. Nam ei qui dicit: Quod nolo malum hoc ago, abstinere inde, liberum non est. Opponit hic manifestè sanctus Augustinus peccatum hominis lapsi peccato Adami, in eo quòd istud in Adamo liberum fuerit, non verò illud quod homo lapsus committit: agnoscit ergo in præsentì statu verum peccatum actuale, quod liberum non est, sed necessarium. Quod ut clariùs aperiatur, docet ibidem tria esse secernenda. Ac per hoc, inquit, si tria ista discernas, & scias aliud esse peccatum, aliud pœnam peccati, aliud utrumque, id est, ita peccatum, ut ipsum sit etiam pœna peccati; intelligis quid horum trium pertineat ad illam definitionem, ubi voluntas est agendi quod iustitia vetat, & unde liberum est abstinere. Peccatum namque isto modo definitum est, non peccati pœna, non utrumque. Habent autem tria ista genera etiam species suas, de quibus nunc longum est disputare. Horum sanè trium generum si requirantur exempla, primi generis in Adam sine ullo modo quæstionis occurrit. Multa quippe sunt quæ agunt homines mala, à quibus eis liberum est abstinere: sed nulli tam liberum est, quàm illi fuit, qui Deo suo, à quo erat conditus rectus, nullo prorsus vitio depravatus adstabat. Secundi autem generis, ubi tantummodo est pœna peccati, exemplum in eo malo est, quod quisque ex nulla parte agit, sed tantummodo patitur: velut cum pro suo scelere, qui peccavit, occiditur, sive alia corporis pœna quacumque cruciatur. Tertium verò genus, ubi peccatum ipsum est & pœna peccati, potest intelligi in eo qui dicit: Quod nolo malum hoc ago.

Ex his sic arguitur: Interprete ipsomet S. Augustino, definitio peccati quam Libro de duabus animabus contra Manichæos adduxerat, ad illud dumtaxat pertinet peccatum, quod tantum peccatum est, non pœna peccati; non utrumque: atqui actualia hominis lapsi peccata, non solum peccata sunt, sed etiam pœnæ peccati, nempe originalis; ergo definitio peccati adducta nullo modo spectat actualia peccata hominis lapsi, sed unum dumtaxat Adami adhuc integri peccatum, quod certè summa cum libertate ab ipso commissum fuit.

Ibid. pag. 935. E Denique eodem Libro cap. 105. diluens objectionem Juliani, qua contendebat sequi ex dicta peccati definitione, nullum peccatum non solum in conceptione, sed nec in moribus inveniri, sic respondet: Cum igitur &

illa fateamur in hominibus esse peccata, quæ committuntur, non necessitate, sed voluntate, quæ tantummodo peccata sunt, unde ab eis liberum est abstinere; & peccatis de ignorantia, vel affectionum necessitate venientibus, quæ jam non solum peccata, verum etiam pænæ sunt peccatorum, plenum sit genus humanum, quomodo dicis definitionibus nostris peccatum ne in moribus inveniri?

Quibus verbis clarè & perspicuè condistinguit sanctus Doctor, peccata venientia de ignorantia vel alicujus affectus necessitate, contra illa à quibus liberum est abstinere; ac proinde sentit non omnia peccata actualia nostra comprehendere sub illa definitione qua dixerat, *Peccatum est voluntas agendi quod justitia vetat, & unde liberum est abstinere.*

Resp. nego ant. Ad probationem

Dico 1. S. Augustinum ad unum præcipuè Adami peccatum respexisse, cum Lib. de duabus animabus peccatum definivit, *voluntatem retinendi vel consequendi quod justitia vetat, & unde liberum est abstinere.* Hanc suam mentem expressè declarat sanctus Doctor verbis in objectione citatis ex c. 44. & 47. Lib. 1. Operis imperfecti contra Julianum. Rationem & causam subjicit ibidem: *De hoc quippe, inquit c. 44. agendum fuit, (contra Manichæos) quando mali origo querebatur: quale commissum est à primo homine ante omne hominis malum.* Ejus igitur instituti ratio tunc postulabat, ut de solo ageret actuali peccato Adami, unde fluxit omnis mali origo; non verò de peccato originali, de quo nulla tunc ipsi erat controversia.

ib. p. 882
A. B.

Cum verò Julianus hanc peccati definitionem avidè arripuisset, ac contra ipsummet originale peccatum, pro quo strenuè pugnabat Augustinus, urgeret, iterum atque iterum reposuit sanctus Doctor, se illud dumtaxat peccatum definire voluisse, quod tantummodo peccatum est, non quod est pænæ peccati, aut utrumque simul; adeoque salvam semper & integram stare fidem Ecclesiæ circa peccatum originale quod quisque nascendo necessario contrahit, cui proinde definitio peccati adducta non potest accommodari.

Dico 2. Quòd etsi hac sua peccati definitione unum præcipuè Adami peccatum comprehendere Augustinus voluerit; nunquam tamen mens ipsius fuit excludere ab illa definitione actualia hominis lapsi peccata, quasi vera illa esse agnoverit ac formaliter peccata, tametsi necessitate facta: imò & hæc libera esse profitetur. Cap. enim 45. citati Libri primi Operis imperfecti, cum Julianus nonnullis Scripturæ testimoniis adductam peccati definitionem communire voluisset, sanctus Doctor reponit, *hæc testimonia propter illam voluntatem dicta esse, in qua quisque id quod vult agit: ut si non habetur, ab eo poscatur, qui in nobis operatur & velle: si autem habetur, fiant opera: justitiæ, & ei qui illam operatus est agantur gratiæ.* loquitur sanctus Doctor de illa voluntate in qua quisque id quod vult agit, in statu nempe præsentis. Supponit igitur, liberam jam esse hominis voluntatem ad bonum & ad malum; quamquam sine gratia bonum velle non possit. Capite verò 47. absolute pronuntiat, *multa esse quæ agunt homines mala, à quibus eis liberum est abstinere.* Prædicta igitur definitione excludere dumtaxat voluit sanctus Doctor, & peccatum originale, quod est peccatum & pænæ peccati (Adami,) & motus indeliberatos concupiscentiæ, qui sunt pænæ peccati, non verò peccata propriè ac formaliter, sed materialiter dumtaxat & improprie, quamdiu voluntatis consensus non accesserit.

ib. p. 890.
D.

Denique declarat Augustinus, se illud peccatum definire voluisse quod

n. B. tantum peccatum est, non pena peccati, quale certè fuit Adami peccatum. Adam quippe, ait c.47. omnino, quando peccavit, nihil in se habebat mali, quo nolens urgeretur ad operandum malum. Atqui c.105. ejusdem Libri expressè agnoscit sanctus Doctor, aliqua etiam jam ab homine lapsò committi peccata, quæ peccata tantummodo sunt, non pœna peccati. Cum igitur, ait, & illa fateamur in hominibus esse peccata, quæ committuntur, non necessitate, sed voluntate, quæ tantummodo peccata sunt, unde ab eis liberum est abstinere. **ib. pag. 935. E.** stinguat ibi Augustinus ejusmodi peccata, à peccatis ignorantiae, quæ simul & peccata sunt, & pœna peccatorum: Et peccatis, pergit ibidem, de ignorantiae vel affectionum necessitate venientibus, quæ jam non solum peccata, verum etiam pœnae sunt peccatorum, plenum sit genus humanum, &c.

Ibid.

At, inquires, nonne quodlibet actuale hominis lapsi peccatum jam pœna est primævæ & originalis noxæ.

Fateor: sed isto sensu, quod quæ duæ sunt generales peccatorum nostrorum causæ, ignorantia scilicet & concupiscentia, illæ ipsæ sint effectus ac pœnæ originalis peccati. Verum quodlibet actuale hominis peccatum non ita est, in mente S. Augustini, pœna primi peccati Adæ, ut ad culpam imputetur ac verum sit & formale peccatum, si voluntas ipsi liberè non consentiat, imò totus reclamatur Augustinus, qui nullum agnoscit verum ac formale actuale peccatum, nisi quod libera voluntate committitur, quod non necessitate, inquit, sed voluntate committitur, unde liberum est abstinere. Quapropter ignorantia invincibilis & motus concupiscentiæ indeliberati propriè ac formaliter peccata non sunt, sed materialiter dumtaxat & impropriè: quæ tamen peccata sæpius adversus Julianum disputans Augustinus commemorat, ut ex illis, tanquam ab effectibus, peccatum originale, quod hæreticus ille negabat, demonstraret.

Dico 3. discrimen quod Augustinus statuit inter Adami peccatum, & actualia nostra, non spectare simpliciter libertatem ad peccandum necessariam, quasi ea spoliati jam simus, qua donatus fuerat primus parens; sed spectare dumtaxat plenam illam ac perfectam libertatem, qua fruebatur Adamus innocens, absque illa ignorantia & difficultate, qua jam cruciamur & ad peccandum continuo propellimur. Hanc esse Augustini mentem perspicuè declarant verba hæc ipsius jam citata ex c.47. Adam quippe

Ibid. pag. 890. B.

ib. D.

omnino, quando peccavit, nihil in se habebat mali, quo nolens urgeretur ad operandum malum, & propter quod diceret: Non quod volo facio bonum, sed quod nolo malum hoc ago. Et postea: Multa sunt quæ agunt homines mala, à quibus eis liberum est abstinere: sed nulli tam liberum est, quam illi fuit, qui Deo suo, à quo erat conditus rectus, nullo prorsus vitio depravatus adstabat. Scilicet Julianus, rejecto originali peccato, docebat liberum hominis arbitrium & post peccata tam plenum esse, quam fuit ante peccata. Vide caput 19. Lib.1. Operis imperfecti. Augustinus igitur Julianum redarguens, asserit quidem eam in homine esse libertatem, qua potest, si velit, mediante gratia, à peccato abstinere, quamquam non tam plena ac perfecta illa sit, ob difficultates quas continuo nobis injicit concupiscentia; quam fuit in Adamo ab omni difficultate libero & expedito. Quis nostrum, ait sanctus Doctor Lib.1. ad Bonifacium contra duas Epistolas Pelagianorum c.2. dicit quod primi hominis peccato perierit liberum arbitrium de humano genere? Libertas quidem periit per peccatum, sed illa quæ in paradiso fuit, habendi plenam cum immortalitate justitiam, propter quod natura humana divina indiget gratia.

Ibid. pag. 413. D.

Dico

Dico denique, Augustinum citato cap. 105. Libri 1. Operis imperfecti, peccata, quæ vel ex ignorantia, vel ex alio quolibet inordinato affectu proveniunt, ab aliis peccatis à quibus liberum est abstinere, in eo distinguere, quòd ejusmodi peccata ignorantie & concupiscentie quæ voluntatis consensum anteverunt, improprie dumtaxat ac materialiter sint peccata, quòd nempe à peccato veniant, & in peccatum inclinent; alia verò sint proprie ac formaliter peccata. Hoc peccatum, ait sanctus Doctor Lib. 1. Retract. cap. 15. ideo peccatum vocatur, quia peccato factum est, & B. ^{T. 1. p. 24.} pena peccati est. Esse autem jam peccata proprie dicta, eaque libera, in hoc ipso c. 105. disertè agnoscere sanctum Augustinum, probant quæ ex ipso verba laudavimus.

Quæ hic opponi solent ex S. Augustino, ut probent quamdam esse in homine peccandi necessitatem, postea referemus ac diluemus.

Probatur ex Sancto Thoma.

PRIMUM ARGUMENTUM.

Sanctus Thomas ad libertatem arbitrii requirit indifferentiam activam seu potentiam ad opposita.

IN Librum 2. Sententiarum dist. 25. q. 1. art. 1. ad 2. Dicendum, inquit, ^{T. 8. p. 247.} quòd ad rationem liberi arbitrii non pertinet ut indeterminatè se habeat ad bonum vel ad malum &c. Sed hoc ad libertatem arbitrii pertinet, ut actionem aliquam facere vel non facere possit; & hoc Deo convenit: bona enim quæ facit, potest non facere, nec tamen malum facere potest. ^{col. 1. B.}

In secundo ad Annibaldum dist. 24. qu. unica art. 2. in corpore. Homo verò, inquit, & judicium de suis operibus habet, & libertatem in judicando. ^{T. 11. par. 1. p. 200. col. 2. E.} Quæ quidem libertas provenit, tum ex ratione quæ ad opposita viam habet, tum ex voluntate quæ non est determinata ad unum Et pro tanto dicitur esse liberi arbitrii. ^{T. 12. pag. 272. col. 2. C.}

Quæstione 6. de malo in corp. Deus voluntatem movet secundum ejus conditionem, non ut ex necessitate, sed ut indeterminatè se habentem ad multa.

Quæstione 22. de veritate a. 6. in fine corporis: Cum autem, inquit, voluntatem dicatur libera in quantum necessitatem non habet, libertas voluntatis in tribus considerabitur, scilicet quantum ad actum, in quantum potest velle non velle; & quantum ad objectum, in quantum potest velle hoc vel illud, & ejus oppositum; & quantum ad ordinem finis, in quantum potest velle bonum vel malum.

Et quæstione 24. art. 3. in 3. argumento dicit, quòd liberum arbitrium est ^{16. p. 859. col. 1. C.} potentia ad oppositos actus se habens.

In quæstionibus disputatis de potentia q. 2. art. 3. in corp. Voluntas, inquit, in quantum voluntas, cum sit libera, ad utrumlibet se habet: Potest enim voluntas agere vel non agere; sic, vel sic facere; velle, & non velle. ^{16. p. 16. col. 2. E.}

Denique in Summa 1. p. q. 83. a. 2. ad 2. Dicendum, inquit, quòd facultas nominat quandoque potestatem expeditam ad operandum; & sic facultas ponitur in definitione liberi arbitrii.

Ibidem a. 3. in corpore. Dicendum quòd proprium liberi arbitrii est electio. Ex hoc enim liberi arbitrii esse dicimur, quòd possumus unum recipere alio recusato, quod est eligere. Tum addit, ad electionem concurrere aliquid ex parte cognitivæ

virtutis, & aliquid ex parte appetitivæ; sed principaliter ex parte appetitivæ. Cujus ratio est, inquit, quia proprium objectum electionis est illud quod est ad finem: hoc autem in quantum hujusmodi habet rationem boni quod dicitur utile. Unde, cum bonum, in quantum hujusmodi, sit objectum appetitus, sequitur quod electio sit principaliter actus appetitivæ virtutis.

Hæc Angelici Doctoris tam clara & perspicua sunt, ut expositione nostra non indigeant.

SECUNDUM ARGUMENTUM.

Sanctus Thomas excludit à libertate arbitrii omnem necessitatem, seu ad unum determinationem.

MEntem ea de re suam multis in locis aperit sanctus Doctor Libro 1. contra Gentes c.68. *Dominium, inquit, quod habet voluntas supra suos actus, per quod in ejus est potestate velle vel non velle: excludit determinationem virtutis ad unum, & violentiam causæ exterioris agentis.*

Duplicem hinc necessitatem excludit S. Thomas; unam simplicem, seu determinationis ad unum, alteram verò coactionis & violentiæ.

Questione 2. de potentia a.3. in corpore sic loquitur. *Voluntas in quantum voluntas, cum sit libera, ad utrumlibet se habet: Potest enim voluntas agere vel non agere, sic vel sic facere; velle & non velle. Et si respectu alicujus hoc voluntati non conveniat, hoc accidit voluntati, non in quantum voluntas est, sed ex inclinatione naturali quam habet ad aliquid, sicut ad ultimum finem, quem non potest non velle: sicut voluntas humana non potest non velle beatitudinem, nec potest velle miseriam. Ex quo patet quod omne illud cujus voluntas est principium, quantum in se est, possibile est esse vel non esse, & esse tale vel tale, & tunc vel nunc. Omne autem illud quod sic se habet, creatum est: quia in eo quod increatum est, non est potestas ad esse vel non esse, sed per se necesse est esse ... si ergo ponitur Filius voluntate genitus, necessario sequetur, ipsum esse creatum. Et propter hoc Ariani qui ponebant Filium creaturam, dicebant eum esse genitum voluntate. Catholici autem dicunt Filium non natum voluntate sed natura: natura enim ad unum determinata est. Ibidem colligit, Spiritum sanctum non voluntate, sed natura procedere; atque ita concludit: sequitur quod tam Filius quam Spiritus Sanctus naturaliter procedant.*

Duo hinc diligenter observa.

Primum, voluntatem considerari posse vel ut simpliciter ac propriè voluntas est, vel ut natura: priori modo libera est ad opposita, nec ad unum determinatum: posteriori, non est libera sed determinata ad unum. S. Augustinus Lib. de natura & gratia c.46. antea citato ad quartum argumentum, voluntatem sumit pro natura, cum ait, *homines non posse non velle esse beatos, & Deum non posse peccare.* Hanc naturæ inclinationem voluntatem potius, quam necessitatem appellare amat sanctus Doctor, quod nempe necessitatis nomen vim exterioris illatam vulgò exprimat, illa verò necessitas sit ex intima naturæ inclinatione. Quoties verò disputans cum Manichæis probat, hominem non natura, sed voluntate benè vel malè agere, voluntatem propria & vulgata significatione usurpat pro facultate scilicet libera & ad opposita indifferenti.

Alterum observa, nempe asserere Angelicum Doctorem processionem Filii

Filii & spiritus sancti, non esse à voluntate, sed à natura: ubi manifestè distinguit voluntatem contra naturam; ac negat utramque illam processionem esse à voluntate, adeoque propriè liberam.

Confirmavit Angelicus Doctor in sua Summa, quod docuerat citata q. 2. de potentia. Sic enim loquitur i. p. q. 41. art. 2. ad 3. Dicendum, inquit, quòd etiam voluntas in quantum est natura quædam aliquid naturaliter vult, sicut voluntas hominis naturaliter tendit ad beatitudinem. Et similiter Deus naturaliter vult & amat seipsum. Sed circa alia à se voluntas Dei se habet ad utrumque. Spiritus autem sanctus procedit ut amor, in quantum Deus amat seipsum: unde naturaliter procedit, quamvis per modum voluntatis procedat.

Et paulò antè in corpore articuli. Eorum, inquit, voluntas principium est, quæ possunt sic vel aliter esse: eorum autem quæ non possunt nisi sic esse, principium natura est. Quod autem potest sic vel aliter esse, longè est à natura divina, sed hoc pertinet ad rationem creaturæ.

Et quæstione 19. art. 10. in corpore. Dicendum, inquit, quòd liberum arbitrium habemus respectu eorum quæ non necessariò volumus, vel naturali instinctu. Non enim ad liberum arbitrium pertinet quòd volumus esse felices, sed ad naturalem instinctum. Unde & alia animalia quæ naturali instinctu moventur ad aliquid, non dicuntur libero arbitrio moveri. Cum igitur Deus ex necessitate suam bonitatem velit, alia verò non ex necessitate: respectu illorum quæ non ex necessitate vult, liberum arbitrium habet.

De veritate q. 22. art. 5. ait quòd voluntati in quantum voluntas competat appetere secundum propriam determinationem, non ex necessitate. Et art. 6. Voluntas dicitur libera in quantum necessitatem non habet.

Et quæst. 24. art. 2. Homo non necessariò movetur ab his quæ sibi occurrunt, vel à passionibus insurgentibus; quia potest eas accipere vel refugere; & ideo homo est liberi arbitrii, non autem bruta. Et art. 3. Oportet, inquit, dicere in Deo liberum arbitrium inveniri, & similiter in Angelis. Non enim ipsi ex necessitate volunt quidquid volunt, sed hoc quod volunt de libero iudicio volunt sicut & nos.

Denique quæstione 6. de malo, articulo unico: Respondeo, inquit, dicendum, quòd quidam posuerunt quòd voluntas hominis ex necessitate movetur ad aliquid eligendum, nec tamen ponebant, quòd voluntas cogeretur; non enim omne necessarium est violentum, sed solum id cuius principium est extra; unde & motus naturales inveniuntur aliqui necessarii, non tamen violenti; violentum enim repugnat naturali, sicut & voluntario, quia utriusque principium est intra, violenti autem principium est extra. Hæc autem opinio est hæretica, tollit enim rationem meriti & demeriti in humanis actibus; non enim videtur esse meritorium vel demeritorium quod aliquis sic ex necessitate agit, quod vitare non possit. Est etiam annumeranda inter extraneas Philosophiæ opiniones; quia non solum contrariatur fidei, sed subvertit omnia principia Philosophiæ moralis. Si enim non sit liberum aliquid in nobis, sed ex necessitate movemur ad volendum, tollitur deliberatio, exhortatio, præceptum, & punitio, & laus, & vituperium.

Decretorium prorsus est adversus errorem Jansenii istud Angelici Doctoris testimonium. Distinguit enim manifestè simplicem necessitatem à coactione; & contendit esse hæresim admittere in voluntate talem necessitatem, qua fiat ut homo vitare aliquid non possit: sic enim omnis meriti vel demeriti ratio tollitur.

Vincentius Lenis in Theriaca lib. 2. cap. 8. respondet, S. Thomam excludere

cludere dumtaxat ac damnare necessitatem brutalem, qualem Manichæi ac Stoici inducebant. Verum sanctus Doctor eam omnem rejicit qua sic necesse est hominem aliquid agere, ut vitare illud non possit. Hæc verò necessitas, licet, ut antea fusiùs ostendimus, ratione causæ & originis diversa esse possit, attamen ratione effectus, seu modi agendi, omnino par ac similis est, eodemque calculo reprobatur ab Angelico Doctore, tanquam vera hæresis inimica libertati, quæ ad merendum vel demerendum necessaria est.

TERTIUM ARGUMENTUM.

Sanctus Thomas exigit potestatem indifferentiæ ad rationem meriti vel demeriti.

To. 12. p.
831. col.
1. B. C.

Questione 22. de veritate art. 7. quærit: num aliquis mereatur, volendo illud quod de necessitate vult? Necessitatis porro nomine intelligere sanctum Doctorem, eam quæ est ex naturali inclinatione, patet ex tertio, quod sibi objicit, argumento, nempe: Nullus meretur nisi per actum virtutis: sed omnis actus virtutis est ex electione, non autem ex naturali inclinatione; ergo nullus meretur in eo, quod necessitate vult. Cui argumento sic respondet: Quod aliquis volendo id quod naturaliter vult, quodammodo meretur, & quodammodo non. Ad cujus evidentiam sciendum est.... quod homini inditus est appetitus ultimi finis sui in communi, ut scilicet appetat naturaliter se esse completum in bonitate. Sed in quo ista completio consistat, utrum in virtutibus, vel scientiis, vel delectabilibus, vel huiusmodi aliis, non est ei determinatum à natura. Quando ergo ex propria ratione adjutus divina gratia apprehendit aliquod speciale bonum, ut suam beatitudinem, in quo verè sua beatitudo consistit, tunc meretur; non ex hoc quod appetit beatitudinem, quam naturaliter appetit, sed ex hoc quod appetit hoc speciale, quod non naturaliter appetit, ut visionem Dei, in quo tamen secundum rei veritatem sua beatitudo consistit..... Patet igitur quod volendo id quod naturaliter vult, secundum se non est meritorium nec demeritorium, sed secundum quod specificatur ad hoc vel illud, potest esse meritorium vel demeritorium. Et hoc modo sancti merentur (intellige in via) appetendo Deum, vel vitam æternam.

1b. D. E.
ibid. col.
2. A.

In 3. Sent. dist. 18. q. 1. art. 2. istud sibi contra meritum Christi argumentum proponit. Naturalibus non meremur, propter hoc quod sunt determinata ad unum; sed liberum arbitrium in Christo erat determinatum ad bonum; ergo ipse per liberum arbitrium mereri non potuit. Et ita nullo modo, cum omne meritum sit ex libero arbitrio. Huic autem argumento sic respondet: Dicendum quod liberum arbitrium Christi non erat determinatum ad unum secundum numerum, sed ad unum secundum genus; scilicet ad bonum, quia in malum non potest: sed hoc tamen (scilicet bonum) potest facere & non facere.

To. 9. p.
118. col.
1. E.

Eodem prorsus modo ad simile argumentum respondet q. 29. de veritate art. 6. ad 1. Licet, inquit, anima Christi esset determinata ad unum secundum genus moris, scilicet ad bonum, non tamen erat determinata ad unum simpliciter. Poterat enim hoc vel illud facere & non facere, & ideo libertas in illo remanebat quæ requiritur ad merendum. Et in Summa 3. parte qu. 18. art. 4. ad 3. Dicendum quod voluntas Christi licet sit determinata ad bonum, non tamen est determinata ad hoc vel illud bonum. Et ideo pertinet ad Christum eligere per liberum arbitrium.

T. 12. p.
945. col.
2. A.

De libertate Dei similia docet S. Th. in 2. dist. 26. q. unica art. 1. ad 1. *Ad rationem arbitrii*, ait, non pertinet ut indeterminatè se habeat ad bonum vel malum..... Sed hoc ad libertatem arbitrii pertinet, ut actionem aliquam facere vel non facere possit; & hoc Deo convenit: bona enim quæ facit, potest non facere, nec tamen mala facere potest. Et in 1. dist. 42. quæst. 2. art. 1. ad 3. ad istud argumentum, De ratione voluntatis est ut libertatem ad utrumlibet habeat: sed in Deo verissime invenitur voluntas; ergo potest in utrumlibet & bonum & malum. Ad istud, inquam, argumentum sic respondet: Dicendum quod posse peccare secundum Anselmum & Boetium, non pertinet ad libertatem voluntatis; sed magis est conditio voluntatis deficientis, in quantum est ex nihilo. Sed in hoc attenditur ratio libertatis, quod possit hoc facere vel non facere, aut hoc vel illud facere. Pariter in Summa 1. p. q. 19. art. 10. ad 2. Dicendum, quod cum malum culpæ dicatur per aversionem a bonitate divina, per quam Deus omnia vult, manifestum est, quod impossibile est, eum malum culpæ velle. Et tamen ad opposita se habet in quantum potest velle hoc esse, vel non esse. Sicut & nos non peccando, possumus velle sedere, & non velle sedere.

To. 8. p.
247. col.
2. B. C.
To. 7. p.
378. col.
1. D.

In his omnibus testimoniis, S. Th. ut Dei & Christi libertatem defendat, non recurrit ad Jansenianam opinionem, Deum scilicet & Christum non cogi, sed sponte ac voluntariè agere; sed ad hoc unum, posse Deum & Christum hoc vel illud bonum agere, vel non agere: quæ vera est libertas contradictionis includens indifferentiam ad agendum vel non agendum.

Denique, scribens idem S. Doctor in lib. 4. Sent. dist. 49. q. 1. art. 3. quæstioncula 3. ad 2. quod erat hujusmodi: Cum meritum & demeritum sint circa idem, nullus meretur in eo quod vitare non potest, sicut nec peccat, ut dicit Augustinus: sed homo non potest non appetere beatitudinem; ergo nullus appetendo beatitudinem meretur, sic respondet: Dicendum, quod quamvis nullus possit vitare quin beatitudinem aliquo modo appetat, potest tamen vitare, quod non appetat eam hoc modo quo est appetenda; & sic potest mereri vel demereri. Quid clarius? Non ait S. Th. aliquem mereri posse per actus necessarios, quales sunt productio Spiritus sancti, & amor beatificus: sed eum mereri per actus, quos vitare potest; adeoque liberos ab omni necessitate insuperabiliter & invincibiliter ad unum determinante.

T. 10. p.
751. col.
2. B.

Trid. p.
753. col.
2. A.

T E R T I A P R O B A T I O.

Ex Conciliis.

Unum hîc Tridentinum Concilium, quod omnium postremum est, appellabimus. Lutheri ac Calvinii errorem circa liberum arbitrium ex professo repressit sessione 6. de Justificatione Can. 5. Si quis liberum hominis arbitrium post Adæ peccatum amissum & extinctum esse dixerit, aut rem esse de solo titulo, imò titulum sine re, figmentum denique à satana inductum in Ecclesiam; anathema sit.

T. 14. p.
Conc. p.
764. E.

Et Canone 4. Si quis dixerit, liberum hominis arbitrium à Deo motum & excitatum, nihil cooperari assentiendo Deo excitanti atque vocanti, quò ad obtinendam justificationis gratiam se disponat ac præparet; neque posse dissentire, si velit, sed velut inanime quoddam nihil omnino agere, merèque passivè se habere, anathema sit.

Ibid.

Et Canone 6. Si quis dixerit, non esse in potestate hominis, vias suas malas facere,

Ibid. p.
765. A.

cere, sed mala opera, ita ut bona, Deum operari, non permittit solum, sed etiam proprie & per se, adeo ut sit proprium ejus opus non minus proditio Judæ quam vocatio Pauli, anathema sit.

Ibidem cap. 5. Postquam dixit peccatores adultos vocatos à Deo per ejus excitantem atque adjuvantem gratiam disponi ad se convertendum, eidem gratiæ liberè assentiendo & cooperando, per vocem hanc; liberè indifferentiam intelligi manifestè indicat his verbis sequentibus: *Ita ut tan-*
gente Deo cor hominis per Spiritus sancti illuminationem, neque homo ipse nihil om-
nino agat; inspirationem illam recipiens; quippe qui illam & abjicere potest. Non
enim, ut ait Concil. Senonense paulò ante Tridentinum an. 1528. c. 15.
Tale est Dei trahentis auxilium, cui resisti non possit, ideoque non præjudicat libe-
ro arbitrio. Situm quippe est in hominis voluntate, ut gratiam Dei obla-
tam vel accipiat vel repudiet.

Ex his locis aptè Bellarm. lib. 3. de Gratia & libero arbitrio c. 5. sic arguit: *Concilium hoc postremum (Trid.) sine dubio aliquid voluit declarare ad-*
versus errores nuper exortos. Nullus autem est, nec fuit, qui doceret, hominem
non esse liberum à coactione; sed tota quæstio est de libertate à necessitate, quam
solum hæretici negant. Igitur hanc ipsam Concilium adscribere voluit. Et sanè qui
potest consentire vel dissentire, acceptare vel rejicere, à necessitate se
liberum omnino esse demonstrat; nec ipsemet Jansenius lib. de Gratia
primi hominis & Angel. capitibus 8. 14. & 15. & lib. 2. de Gratia Chri-
sti capitibus 4. 5. 6. 7. 8. aliter expressit indifferentem hominis innocentis
& Angelorum voluntatem, quàm quòd potuerint uti vel non uti gratia,
ei consentire vel non consentire, illam admittere vel respuere.

Inflatum errori suo vulnus non dissimulant ipsi Novatores. Calvinus
inter
Opus. p.
721. in antidoto Concil. Trid. ad sess. 6. De verbo, inquit, non moveamus ri-
xam: sed quia per liberum arbitrium intelligunt eligendi facultatem, quæ sit in
utramque partem libera & soluta, titulum sine re esse, qui affirmant, Christum
habent auctorem. Vides Calvinum non aliam à Concilio assertam libertatem
existimare, quàm quæ sit à necessitate: neque enim decreto acquiescere re-
cusasset, si de una immunitate à coactione loqui Concilium putasset. Ipsemet
etenim lib. 2. de libero arbitrio contra Pighium, apertè mentem suam decla-
rat: Si coactioni opponatur libertas, liberum arbitrium esse, & fateor, & constan-
ter assero; ac pro hæretico habeo quisquis secus sentiat.

Quin & ipsemet Vviclefus in Concil. Constantiensi damnatus, quòd liberum homini arbitrium sustulisset, immunitatem à coactione ultro agnos-
cit. Deus, aiebat, referente Thoma Vvaldensi lib. 1. c. 23. non necessitat
necessitate coactionis ad bonum vel malum futurum: quia illa sola tollit arbitrii di-
gnitatem, non autem alia necessitas.

Jansenius, ut suum istud de libertate à sola coactione, non verò simplici
necessitate immuni dogma defendat à Conc. Trid. fulminibus, & à pro-
scripta Calvinii sententia sejungat, c. 21. lib. 8. de Gratia Christi innuit
hanc Calvinii sententiam meritò reprehendi non posse, nec à Conc. fuisse
perstrictam. Non enim, inquit, omnia quæ hæretici docent, sunt hæretica.
Mos enim sollemnis omnium hæreticorum est, ut falsis vera misceant, miscendoque
perturbent omnia. Quòd si qua in re Calvinus cum Augustino & anti-
quis Patribus senserit, non propter Calvinum Augustino indignandum est, sed
propter Augustinum Calvino potius gratulandum. Et in præfatione lib. 6. Face-
sat, inquit, & ista hinc invidiosa querimonia, quòd Augustini sententia Luthero

aut Calvino favere videatur. Si enim Augustini est, illorum error esse non potest. Sed quia non usque adeo hæretici exorbitare solent, quin sæpe in aliquibus articulis veritatem, in aliis nonnulla veritatis lineamenta retineant, si quid fortè hac in re cum Augustino senserint, veritas amplectenda est. Existimat itaque Jansenius, Calvini sententiam de natura libertatis, quam in una immunitate à coactione collocat, intactam à Concilio prætermissam fuisse: quæ certè in re hæreticis indulgentior fuit, quàm illi sibimetipsis fuerint. Calvinus enim cum suis, etsi parvi pendat, non tamen dissimulat Tridentino fulmine suam hanc de libertate sententiam percussam fuisse. Quapropter ad alia doctrinæ Calvinianæ circa libertatem capita, Jansenius censuram derivare ac deflectere conatur. Hæc igitur sunt, inquit ille c. 21. Lib. 8. de Gratia, quæ Ecclesia in Calvino quantum ad hanc materiam gratiæ & liberi arbitrii improbarit, censuræque suæ securitate damnavit:

I. Calvinus negat esse in homine boni & mali electionem, quam tamen semper Augustinus libero arbitrio asserit. Ib. p. 370.
col. 2. D.

II. Docet virtutem & vitium, benè agere & malè, non esse in nostra potestate. Verùm si expendatur sedulò quo sensu utrumque Calvinus neget, quo sensu affirmet Jansenius, facile erit intelligere nihil inter utriusque sententiam esse discriminis: Negat Calvinus virtutes & vitia esse in nostra potestate: quo sensu? An quia voluntas nihil prorsus agat, nec seipsam vitaliter moveat? minimè: sed quia usu recepto ac communi ille dicitur aliquid in sua potestate aut electione habere, ad quod faciendum nulla necessitate adigitur. Cùm autem in mentè Calvini peccatores in vitia necessariò per concupiscentiam abripiantur, & justi aspirante gratia pari necessitate virtutes amplectantur, consequenter negat, quod Philosophi asserunt, virtutes & vitia esse in nostra potestate. At nonne hoc idem eodem sensu Jansenius negat? Nonne docet peccatores, dominante concupiscentia, ad malum necessariò inflecti, sicut justos ad bonum rapiente superiori gratia? Nonne libertatis indifferentiam, qualem Philosophi adstruunt, & qualem Calvinus in eo ipso loco quem Jansenius citat ex Lib. 2. Instit. cap. 2. explodit, Jansenius ipse sapius velut foetum Aristotelicæ ac Pelagianæ Philosophiæ traducit ac damnat? Nonne hoc uno sensu virtutes & vitia in nostra esse potestate asserit, quòd voluntaria sint, & ea cùm volumus exerceamus? Nihil enim magis in nostra est potestate, quàm ipsa voluntas seu volitio. An verò negavit unquam Calvinus, bonas vel malas actiones esse voluntarias? Ego ne, inquit Lib. 3. de libero arbitrio, voluntaria esse bona opera unquam negavi? Nihil ergo est quod Jansenii hac in parte sententiam disjungat ac separet à sententia Calvini. Inter Opus.
p. 275.

III. Inquit Jansenius ibid. Calvinus docet gratiam ita movere hominem, ut non sit ei liberum resistere... Augustino verò, Dominus ita movet voluntatem, ut quamvis infallibiliter convertatur & operetur, possit tamen motioni Dei refragari, aut obtemperare, seu, ut Conc. Trid. loquitur, illi dissentire si velit. Potentia quippe dissentendi, pergit Jansenius, non repugnat actuali gratiæ motioni & consensui, quamvis fieri nequeat, ut actualis dissensus cum actuali Dei motione jungatur. T. 3. p. 371.
col. 1. A.

Verùm fuci ac doli plena est ista Jansenii responsio. E quidem si homo vellet, gratiæ resisteret; & si resisteret, haud dubiè vellet resistere: quis dubitat? At in opinione Calvini & Jansenii, non potest homo velle resistere gra-

gratiæ efficaciter moventi: tunc enim ligatam & impeditam habet facultatem, quia destituitur opposita superiori delectatione, quæ planè necessaria est, ut voluntas possit velle oppositum. Porro, vel ipso iudice Jansenio, lib. 6. de Gratia Christi cap. 35. *Omnibus à natura indita est illa notio, qua liberum dicitur quod fit cum volumus, non fit cum nolumus.* Ergo cum voluntas, movente ac efficaciter determinante gratia ad bonum non possit velle malum, sed necessario velit bonum, consequenter libera non est ea libertate, cujus notio à natura ipsa omnibus indita est, per quam scilicet potest homo velle vel nolle, consentire gratiæ vel non consentire &c. Potentia igitur dissentendi quam Jansenius ait non repugnare actuali gratiæ motioni & consensui, non illa est, quam Catholici vulgò intelligunt, facultas scilicet expedita ut agat vel non agat; sed mera est flexibilitas voluntatis qua successivè, sed pari necessitate, potest à bono ad malum, aut vicissim à malo ad bonum transire.

In idem recidit quod addit Jansenius, Calvinum scilicet in eo errasse, quòd *nolit hominem gratiæ moventi pedissequa voluntate consentire.* Quis enim Calvinus sensus? An quòd voluntas non agat, non consentiat? At fatetur ipsemet lib. 5. de libero arbitrio, *hominem ipsum & conari & agere, & ad Dei obsequium applicare suas facultates.* Ergo isto duntaxat sensu negat Calvinus hominem *pedissequa voluntate prævenienti gratiæ obsequii*, vel quòd in ipsius potestate non sit non obsequi, quod certè fateri Jansenius ipse tenetur; vel quòd motus ille voluntatis pedissequæ, seu obtemperantis motioni gratiæ nullam partem habeat in bono opere formaliter sumpto, quatenus nempe bonum est, sed illius totalis & unica causa Deus sit, sicut exposuimus cum Lutheri & Calvini sententia disputavimus agendo de Gratia.

IV. Istud præcipuè Tridentina Synodus, si Jansenio fides, in Calvino proscripsit, *quòd fronte resecta doceat non esse in homine liberum arbitrium, ipsumque nomen inane & exterminandum esse, à qua insania multum se abesse Jansenius profitetur.* Verùm putidum est ac inane effugium: nihil enim certius quàm eodem sensu à Jansenio atque Calvino liberum arbitrium negari aut affirmari. Calvinus homini lapsò liberum arbitrium tribuendum esse negat; sed quo sensu? Nimirum si liberi arbitrii nomine facultas intelligatur ab omni necessitate expedita. *De verbo*, ait ille loco jam citato in Antidoto Conc. Trid. ad sess. 6. Can. 5. *ne moveamus rixam: sed quia per liberum arbitrium intelligunt (Patres Trident.) eligendi facultatem, quæ sit in utramque partem libera & soluta, titulum sine re esse qui affirmant, Christum habent auctorem.* Quoties eodem sensu Jansenius affirmat liberum arbitrium primi parentis periisse? Quid aliud docet eo capite cui hunc titulum præfixit lib. 3. de statu naturæ lapsæ c. 9. *Periit non solum libertas ad agendum bonum, sed etiam abstinendi à peccato.* Item altero capite 11. quod ita inscribit. *Loco libertatis abstinendi à peccato, inducta est peccandi necessitas.* Affirmat Jansenius superesse homini lapsò liberum arbitrium; & qui istud negaverit, anathemate percellendum censet: sed cum ita pronuntiat, quid tandem liberi arbitrii nomine intelligit? Nimirum facultatem ab interna coactione solutam ac liberam. An verò liberum arbitrium eo sensu rejecit unquam Calvinus? Minimè profectò. Si, inquit lib. 2. de libero arbitrio, *coactioni opponitur libertas, liberum esse arbitrium & fateor, & constanter assevero; ac pro hæretico habeo, quisquis secus sentiat.* Et lib. 3. *Semper, inquit, testatus sum me de nomine pugnare nolle, si hoc semel constitueretur,*

tur, libertatem non ad potentiam vel facultatem boni æquè ac mali eligendi, sed ad spontaneum motum & consensum referri debere. Et lib. 2. Instit. cap. 2. n. 7. Liberi arbitrii hoc modo dicitur homo, non quia liberam habeat boni æquè ac mali electionem; sed quia malè voluntate agit, non coactione. Vides perfectam Calvini cum Jansenio circa liberum arbitrium vel affirmandum vel negandum consensionem. Pag. 811

V. Aliam discriminis causam inter sententiam Calvinii & Jansenii vulgò proferunt Janseniani, scilicet, idcirco damnatos recentiores hereticos quòd asserant, voluntatem ad justificationem passivè tantum se habere, quod à Jansenii opinione mirum quantum abhorret.

Verum ludicra & jocularis est ista responsio. Quid enim causari possunt? Hereticos existimasse voluntatem lapidis instar & trunci sine motu ac sensu à Deo moveri; non agere, non operari? At longè istud ab eorum mente alienum videtur. Lutherus libro de servo arbitrio docet, hominem, etsi necessariò agat, quidquid agit voluntariè tamen agere. *Necessariò*, inquit, *operamur*: necessariò dico, non coactè, necessitate immutabilitatis, non coactionis, hoc est, homo cum vacat Spiritu Dei, non quidem violentia, velut raptus obtorto collo; nolens facit malum, sed sponte, & libenti voluntate facit. Hoc vocamus modo necessitatem immutabilitatis, quòd voluntas sese mutare &vertere aliò non possit. Rursus ex altera parte si Deus in nobis operatur, mutata, & blandè assibilata per spiritum Dei voluntas, iterum mera lubentia & pronitate, ac sponte sua vult & facit non coactè pro natura voluntatis, quæ si cogeretur voluntas non esset: nam coactio potius est, ut sic dicam, noluntas. Cum ergo Lutherus ait voluntatem se habere passivè, non ita intelligendus est, quasi velit nihil omnino voluntatem agere; cum ipse testetur eam velle, & voluntariè velle, agere, operari.

Eadem est Calvinio mens atque sententia, lib. 2. Instit. c. 5. n. 14. Quis, ait, ita desipit, ut hominis motionem à jactu lapidis nihil differre autumat? Neque verò quidquam simile consequitur ex nostra doctrina. In naturales hominis facultates referimus, approbare, respuere; velle, nolle; eniti, resistere. Et post pauca. Qua ratione Augustinus, Dices mihi, inquit, ergo agimur, non agimus. Imò agis, & ageris; & tunc benè agis, si à bono agaris. Atque ut intelligas quantum absit Calvinus ab ea opinione quam illi affingunt adversarii, ut ab eo discrepare videantur, expende hæc ejus verba: Id dicit Augustinus, ut deliræ & impie eorum ignorationi occurrat, qui Deum in homine, sicut in lapide hoc est sine intrinseco, ut ita loquar, voluntatis ejus motu operari fingunt. Pag. 110.

Ex quibus Calvinii locis descriptum est istud Synodi Dordracenæ decretum art. 12. Voluntas jam renovata non tantum agitur & movetur à Deo, sed à Deo acta agit & ipsa. Quamobrem etiam homo ipse per gratiam acceptam credere & resipiscere rectè dicitur.

Fatendum nihilominus est, durè omnino & incompositè locutum fuisse Lutherum cum dixit, hominem ad regenerationem seu conversionem passivè se habere: quem rigidum & durum loquendi modum temperarunt ejus discipuli, probante ipso Calvinio lib. 1. de libero arbitrio. Hoc quoque verum est, inquit, nonnulla quæ Scholastico dicendi genere, & minus populari stylo scripserat Lutherus, Philippum Melancthonem prudenter & magna dexteritate in meliorem formam flectendo, ad vulgarem hominum captum accomodasse, & communem vitæ usum. Inter Opusc. p. 251.

Quo igitur sensu, inquires, dixit Lutherus voluntatem in opere justificationis passivè se habere?

Resp. Sensu duplici.

I. Quia regenerationem & conversionem ita in nobis & à nobis fieri voluerit, ut liberum nobis non sit motum illorum productionem impedire; eo ferè modo quo Theologi dicunt gratiam divinæ illuminationis & piæ motionis prævenientem liberum consensum, fieri in nobis sine nobis; id est, non quidem sine nobis vitaliter concurrentibus ad ejusmodi actus voluntatis, sed sine nobis liberè ad eos cooperantibus. Quo sensu Synodus Dordracena sic statuit: *Ad hoc ipsum opus regenerationis habet se homo passivè; neque est in voluntate potestatis humanæ impedire Deum sic immediatè regenerantem.* En quid sibi hæretici velint, dum merè passivè se habere voluntatem asserunt; nimirum, eam opus suum ita in potestate non habere, ut abstinere ab eo possit: quæ profectò ipsa est Jansenianorum doctrina, adversus quam Conc. Trid. meritò pronuntiavit, voluntatem liberè consentire & cooperari, ita ut possit abjicere inspirationem quam recipit, & dissentire gratiæ cui consentit.

II. Voluntatem passivè se habere dixerunt Novatores respectu boni, non quidem materialiter, sed formaliter sumpti: quia nempe ne partiali quidem influxu voluntatem bono formaliter sumpto cooperari asserunt, nimirum propter adhærescentem etiam sanctissimorum virorum actionibus concupiscentiæ labem, qua inficiuntur. Quapropter totum quod in actionibus boni est, in Deum tanquam totalem & adæquatam causam referunt; atque voluntatem, illius boni respectu, nihil cooperari ac passivè se habere arbitrantur. Audiatur Calvinus lib. 6. de libero arbitrio. *Non hoc, inquit, quæritur, agat ne voluntas, quod extra dubium est; (En actio voluntatis circa bonum materialiter sumptum) sed agat ne à se ipsa, an pro modo divinæ actionis; aut crassiore, si placet, loquendi modo, distincta ne, an separata sit actio voluntatis ab operatione Dei; an illi, quod ajunt, subordinetur. Quis enim nescit per voluntatem fieri ut velit homo? Sed Paulus illic voluntatem asserit Dei spiritu gubernari, ut ad bonum inclinet & aspiret: ideoque propriam ejus esse actionem, si quid boni animo concipimus.* En quomodo Deus, in mente Calvini, sit causa totalis & adæquata boni formaliter sumpti, nec ullam ipsius partem cooperando voluntas humana vindicare sibi possit. Cujus quidem doctrinæ ratio & causa à priori hæc est, juxta Calvinum, quod optima quæque viri etiam sanctissimi opera inficiantur ac maculentur aliqua peccati saltem venialis labe, ob vitium concupiscentiæ quod semper adhærescit. Bonorum operum laudem, ait Calvinus lib. 3. Instit. cap. 15. num. 3. *non (ut sophistæ faciunt) inter Deum & hominem partimur; sed totam, integram ac illibatam Domino servamus. Tantùm hoc homini assignamus, quòd ea ipsa quæ bona erant, sua impuritate polluit & contaminat. Nihil enim ab homine exit, quantumvis perfectò, quod non sit aliqua macula inquinatum.* Et num. 4. *Scripturæ doctrina est, pergit, aspersa esse perpetuò sordibus multis bona nostra opera, quibus meritò Deus offendatur, ac nobis succenseat.*

QUARTA PROBATIO.

Ex Summis Pontificibus.

S. Pius V. anno 1567. Constitutione quam Gregorius XIII. innovavit ac confirmavit anno 1579. istas Baji Propositiones damnavit. Quod voluntariè fit, etiamsi necessariò fiat, liberè tamen fit. Item: Sola violentia repugnat libertati hominis naturali. Item, Homo peccat etiam damnabiliter, in eo quod necessariò facit.

Recueil
des Bul-
les, pag.
18. & 22.
39.66.67.

Non parum defudat Jansenius Lib. 6. de Gratia Christi c. 36. ut hanc eludat Pontificum censuram.

Respondet 1. Incredible esse tot doctissimorum magna ex parte sanctissimorum virorum doctrinam à duobus Pontificibus esse damnatam vel notatam.

Tom. 3. p.
304. col.
1. B.

Sic ille duos illos Pontifices cum doctissimis & sanctissimis Scriptoribus, quasi pugnancia docerent, committit; eadem prorsus methodo & audacia qua Lutherani & Calvinistæ Patres Tridentinos cum veteri Ecclesia pugnare ac dissentire criminantur.

Verum putida est Jansenii calumnia, ac mera fictio in ejus cerebro nata. Nihil etenim novi decernunt Pontifices, sed à majoribus traditam fidem tuentur ac declarant.

Respondet 2. SS. Pontifices sua censura attendere dumtaxat, ad significationem hujus temporis, quo liberum illud à Scholasticis dicitur, quod fit cum indifferentia saltem contradictionis; & quidquid non ita fit, non liberum vocant. Illam autem significationem, pergit Jansenius, non ita fuisse à Patribus veteribus usurpatam, ex allegatis testimoniis id expressè contestantibus demonstrari posset.

Nemo certè Catholicus est, qui Jansenio non indignetur, quòd tam protervè illudat Apostolicis Decretis. Namque aut vera est illa significatio liberi arbitrii, quæ tunc invaluerat, aut falsa: si vera, jure ac meritò proscriptæ sunt adductæ Baji Propositiones, nec illarum censuram effugere potest Jansenius, qui Baji doctrinam renovavit. Si falsa, ut re ipsa falsam, imò & Pelagianam atque à Veterum sensu abhorrentem Jansenius existimat, aut crassa fuit horum Pontificum ignorantia, quos latuit genuina libertatis notio, & Veterum ea de re sententia; aut error manifestus, qui Propositiones veras proscribendo, Pelagianam libertatis definitionem approbaverunt.

Respondet 3. Idcirco SS. Pontifices censuisse damnandas esse Propositiones illas, quia tendebant eò, ut motus illi concupiscentiæ, qui rationem antevertunt, essent liberi, quod sine dubio falsum est. . . Eò autem in istis propositionibus collimari indicat Vasquez in 1. 2. ubi dicit, auctorem propositionum istarum putasse hominem peccare in omnibus affectibus & motibus suis qui non essent virtutis, ut etiam in his qui sine libertate fiunt, peccatum esse diceret. Hoc est, in istis motibus concupiscentiæ indeliberatis, quos non esse liberos constat. Id ipsum probabile & satis perspicuum faciunt alia nonnulla pronuntiata, quibus eadem censura inflictæ est, qualia sunt ista. Prava desideria quibus ratio non consentit, & quæ homo invitatus patitur, sunt prohibita præcepto, Non concupisces. Item, Concupiscentia, seu lex membrorum, & prava ejus desideria quæ inviti sentiunt homines, sunt vera legis inobedientia. Item, Homo peccat etiam damnabiliter, in eo quod necessariò facit.

Ibid. D.
E.

Disput.
199. c. 18.

Prov. 40.
vel 50.
Prov. 49.
vel 51.
Prov. 65.
vel 67.

Verum hæc Jansenii conjectura nullo planè fundamento nititur, aut saltem magis ipsi nocet, quàm faveat. Namque vel propositiones istæ omnino inter se distinctæ sunt, ac diversos errores exprimunt, vel ita sunt connexæ, ut quæ libertatem à sola coactione immunem spectant, sint veluti fons atque principium, unde aliæ circa motus indeliberatos concupiscentiæ derivantur. Si primum, (quod ad verum propius accedit) funditus ruit Jansenii responsio: si postremum, non minùs Pontificia censura premitur. Si enim ex doctrina quæ statuit liberum idem esse ac voluntarium, ac libertatem arbitrii coactionem dumtaxat excludere, non simplicem necessitatem, si, inquam, ex illa doctrina necessario sequitur, indeliberatos concupiscentiæ motus vera esse peccata, nonne fateri necesse est, principium seu fundamentum, & conclusiones, quæ inde defluunt, eidem censuræ subiacere?

Porrò id sequitur ex doctrina quæ statuit voluntarium essentialiter idem esse ac liberum. Illi etenim motus voluntarii sunt, seu potestate voluntatis; non sunt enim coactione aut violentia expressi; porrò, ex Jansenio, nihil magis est in potestate voluntatis, quàm ejus volitio.

Non id, inquit, sufficit; sed requiritur ut voluntarium illud sit perfectum, seu deliberatum, id est, ex perfecta rationis advertentia: dicti autem motus sunt indeliberati, adeoque nec in potestate voluntatis, nec vera peccata.

Verum responsio hæc nodum non solvit. Rogo enim, quare motus illi defectu præviæ deliberationis seu cognitionis non sunt liberi ex Jansenio, licet sint voluntarii? quia scilicet non sunt in potestate seu dominio voluntatis, quibus illa carere ad nutum non potest. *Constat*, ait ibidem Jansenius, *hujusmodi improvisos voluntatis motus esse voluntarios, & sine violentia ex voluntate fluere, nec tamen etiam isto sensu esse liberos. Deest illis quippe id quod præcipuum est, quia non sunt in hominis potestate, non sumus eorum domini; fiunt sine plena rationis advertentia; profluunt invita repugnantemque voluntate. Atqui cum voluntas ineluctabili necessitate ad unum rapitur, licet ex præviâ & perfecta rationis advertentia, non habet pariter actum suum in sua potestate, non est illius domina; eo ad nutum carere non potest; non est expedita ad oppositum; ergo tunc verè libera non est libertate quæ sufficiat ad rationem meriti vel demeriti. In quamcumque ergo partem vertat se Jansenius, tenetur fateri aut actus voluntatis indeliberatos esse sufficienter liberos ad meritum, vel demeritum, aut actus deliberatos ex necessitate insuperabili elicitos verè liberos non esse: præsertim cum, in mente Jansenii, actus illi deliberati necessario sequatur ex motione præviâ indeliberata superioris delectationis.*

Vasquez, quem Jansenius laudat, hoc unum vult, nempe Bajum ita putasse hominem peccare in omnibus affectibus & motibus suis, qui non sunt virtutis, ut etiam in his quæ sine libertate fiunt, peccatum esse diceret: quòd sanè sponte sua ex ipsius opinione fluebat: & Jansenius ipse si cohærenter loqui ac sentire velit, admittere tenetur.

Innocentius X. an. 1653. & Alexander VII. an. 1656. istam n. 3. Jansenii Propositionem, *Ad merendum & demerendum in statu naturæ lapsæ non requiritur in homine libertas à necessitate, sed sufficit libertas à coactione*, hæreticam declarant, & uti talem damnant.

Janseniani respondent, SS. Pontifices meritò postulare ad merendum vel demerendum

demerendum libertatem à necessitate naturali & cæca; meritòque damna-
re tertiam illam Propositionem, cum sufficienter non excludat hanc na-
turalem necessitatem: verum censuram illam nihil ad Jansenium perti-
nere, qui non naturalem, sed simplicem duntaxat necessitatem conten-
dit conciliari cum libertate ad merendum vel demerendum necessaria.

Verum hac ipsa responsione seipsum jugulant. Namque SS. Pontifices
Propositiones illas damnarunt in sensu Jansenii; ergo cum Jansenius natu-
ralem necessitatem excludat à libertate, fatentibus ipsius discipulis, nec ea
in parte censuræ subjaceat, consequenter fatendum est, damnatam fuisse
in tertia ipsius Propositione, necessitatem illam quam vocat simplicem,
hoc est, insuperabilem ad unum determinationem.

Ratio autem quare SS. Pontifices non addiderint in dicta Propositione,
à necessitate etiam simplici voluntaria ad unum determinante, hæc est, 1. Quia
nomine necessitatis, prout distinguitur à coactione, semper intelligitur il-
la necessitas etiam voluntaria ad unum determinans distinctio quippe ad-
versariorum, necessitatis naturalis & simplicis, mera est argutia ad decli-
nandam censuram excogitata. 2. Quia Jansenius ex professo docet, coa-
ctionis nomine se intelligere etiam necessitatem illam merè naturalem.
Hæc ergo, inquit Lib. 6. de Gratia Christi cap. 6. *necessitas* (coactionis)
valde generalis est, & sub ea naturales omnes impetus comprehendit (S. Augu-
stinus) *qui non possunt volendo impediri*. Cum ergo S. Pontifex excludendo
à libertate coactionem, eo ipso excluderet necessitatem merè naturalem
& cæcam, quæ, fatente ipsomet Jansenio, coactionis nomine compre-
henditur, addendo necessitatem opponi libertati ad meritum vel deme-
ritum requisitæ, evidenter significavit, se nomine necessitatis, eam intel-
ligere simplicem, voluntariam, ad unum determinantem, quam Janse-
nius velut sufficientem propugnat.

Ad hæc accedat censura Sacrae Facultatis Parisiensis quæ Baji errores
proscripsit, ac S. Pii V. & Gregorii XIII. fulminibus, fulguris instar, præi-
vit. Anno scilicet 1560. die 27. Junii, inter alias Baji Propositiones ad
se ad examen & judicium transmissas per fratres Petrum de Quercu Guar-
dianum Conventus Nivellensis, & fratrem Ægidium de Querceto Guar-
dianum Athenensem, istas, quæ rem nostram præsentem spectant, censuræ
suae aculeo confixit. *Libertas & necessitas eidem conveniunt respectu ejusdem,*
& sola violentia repugnat libertati naturali hominis. Hujus propositionis prima pars,
ait censura: includit contradictionem, & est hæretica. Item. Liberum arbitrium
liberè vult quidquid sponte seu voluntate vult, ita ut quod liberè vult idem ne-
cessariò velit. Hujus propositionis secunda pars, ait censura, implicat contradi-
ctionem, & est hæretica. Eodem spectat illud Baji pronuntiatum quod in
ipsa censuræ suæ fronte collocant Theologi Parisienses, ut aliorum fon-
tem ac veluti originem esse designent. Sic habet: Liberum arbitrium ho-
minis non habet potestatem ad opposita; nec ei convenit ea potestas ex ipsius na-
turali & intrinseca ratione. Quid ad hanc sententiam sacra Facultas Pari-
siensis? Prima pars, inquit, hujus propositionis est hæretica: secunda est falsa,
& morali Philosophiæ adversa.

Quam appositè hæc in Jansenium contorquentur! Docet ille, quod
docuerat Bajus, hominem scilicet primi parentis culpa in peccandi ne-
cessitatem esse demersum, adeoque liberum ejus arbitrium uni sic affi-
xum esse parti, ut ad oppositam flectere se non posset, quod his expri-
mebat

Ibid. p. 3. mebat verbis, *Liberum arbitrium hominis non habet potentiam ad opposita*. Ne quis tamen adversus hanc ejus sententiam, ex primi hominis conditione præscriberet, fatebatur, Adamum accepisse liberum arbitrium in utramque partem, hoc est, ad agendum vel non agendum expeditum: contendebat nihilominus potestatem illam ad opposita illæso libero arbitrio periisse, quod nempe ad ejus essentiam & naturam non spectaret; atque illud ipsum est, quod his verbis designabat, *nec ei convenit ea potestas ex ipsius intrinseca & naturali ratione*. Quam utramque sententiæ partem sacra Facultas Parisiensis etiam ante Constitutionem S. Pii V. & Gregorii XIII. damnavit; & rursus anno 1644. die 15. Januarii prohibuit tam Doctoribus quàm Baccalaureis, *ne probent, vel sustineant Propositiones per Bullas S. Pii V. & Gregorii XIII. & Urbani VIII. SS. Pontificum prohibitas*.

Q U I N T A P R O B A T I O.

Ex rationibus Theologicis.

P R I M A R A T I O.

Ex definitione potentiae liberæ.

Libera dicitur à Philosophis non minùs quàm à Theologis potentia, quæ positis omnibus ad agendum prærequisitis potest agere & non agere; ergo à sensu contrario libera non est nec dici potest, quæ positis omnibus ad agendum prærequisitis non potest actum suum suspendere, sed invincibili necessitate, tametsi non perpetua, ad unum quid determinatur.

Reponunt Janseniani cum Vincentio Lenis in Theriaca Lib. i. cap. 25.

I. Definitionem adductam non spectare libertatis essentiam, sed duntaxat ipsius statum, seu accidentalem in homine viatore conditionem: ut si quis diceret hominem esse animal risibile; non per essentiam, sed per proprietatem duntaxat illum definiret.

II. Dato quòd essentialis definiatur libertas, sensus adductæ definitionis est, quòd potentia liberè operans positis omnibus ad agendum prærequisitis sic agat, ut quantum est ex parte modi agendi, etiam possit non agere, cum modus ille sit contingens.

Tom. 12. 7. 859. col. 2. E. Refellitur prima evasio auctoritate S. Th. q. 24. de veritate art. 4. ubi quærens S. Doctor, *Utrum liberum arbitrium sit potentia vel non*, respondet esse potentiam, & id ipsum probat in secundo argumento. *Sed contra, hoc discursu: Hoc videtur inter potentiam & habitum distare, quòd potentia quæ se ad opposita habet, per habitum determinatur ad unum: sed liberum arbitrium nominat aliquid ad opposita se habens, nullo modo determinatum ad unum; ergo liberum arbitrium est potentia & non habitus*. Quòd mens S. Doctoris sit assignare id quod est potentiae liberæ essentialè, manifestum est ex responsione ad 12. ejusdem articuli argumentum, quod petitur ex auctoritate S. *Ibid. pag. 360. col. 2. B.* Aug. dicentis, quòd liberum arbitrium est vitalis & rationalis animæ motus. *Ibid. col. 1. B.* Sed motus actum nominat; ergo liberum arbitrium est actus & non potentia. Respondet: quòd Augustinus definiit liberum arbitrium per actum proprium, eò quòd poten-

potentiæ per actus cognoscuntur. Unde prædicatio illa non est essentialis, sed casualis. Ergo altera prædicatio qua liberum arbitrium dicitur potentia ad opposita, essentialis est juxta S. Th. In hoc enim actus à potentia distinguitur, quòd actus sit effectus accidentalis potentiæ, per quem ipsa dignoscitur; ipsa verò aptitudo proxima ad actum, sit essentialis potentiæ, imò sit ipsamet realiter potentia. Cum ergo essentialis sit libero arbitrio ut sit ad opposita, hæc aptitudo seu potentia ad opposita planè libero arbitrio essentialis.

Idem Sanctus Doctor q. 16. de malo art. 5. in corpore, postquam retulit errorem Origenis existimantis cujuslibet creaturæ liberum arbitrium in quolibet statu esse vertibile ad bonum, & malum, statim sic prosequitur: *Considerandum est autem, quòd hic Origenis error ex hoc provenit, quòd non rectè consideravit quid per se pertineret ad liberi arbitrii potestatem, sine qua homo in nullo statu invenitur.* Immediatè post subjungit tres modos indifferentiæ, unum contradictionis, *secundum differentiam rerum*, quas potest quis velle, & non velle. Alterum contrarietatis, *secundum differentiam boni & mali*. Et tertium mutabilitatis, *secundum differentiam mutationis*, qua quis unum & idem pro eodem tempore non vult, quod priùs volebat. Primum ergo modum indifferentiæ asserit pertinere ad rationem liberi arbitrii per se, ita ut sine illo, in nullo statu subsistere possit. *Secundum autem & tertium per accidens tantum, in quantum invenitur liberum arbitrium in natura deficere potenti, & in natura mutabili.*

Ergo non existimat Angelicus Doctor, potestatem seu aptitudinem ad agendum cum indifferentia contradictionis, esse accidens separabile à ratione essentiali liberi arbitrii, qua tale est; sed potius ita per se ad illam pertinere, ut sine hujusmodi aptitudine intelligi non possit.

Secunda responsio planè nobis favet, ac videtur esse in Vincentio Lenis erroris retractatio. Si enim potentia potest semper non agere, saltem quantum est ex parte modi agendi, necesse est fateri modum illum essentialem esse omni actioni liberæ; atque actus processionis Spiritus sancti, & amoris beatifici vel non esse liberos, vel ex parte modi agendi liberos esse, qui proinde possint non esse: primum negat passim in suo Opere Vincentius, & negare debet si suis stare velit principiis; omne scilicet voluntarium ex plena & perfecta cognitione essentialiter liberum esse: alterum verò quomodo conciliari possit cum fide Catholica, non satis intelligimus: quasi Pater & Filius abstinere possent ab illo modo quo spirant Spiritum sanctum; hoc est, ab illa spontanea effusione voluntatis qua se se mutuò diligendo Spiritum sanctum producant. Inde enim sequeretur, Spiritum sanctum creaturam esse, à qua nempe producenda possent Pater & Filius se abstinere.

Dices 1. Ut salva & integra remaneat libertas, sufficit potentia remota ad opposita, nec proxima requiritur; hoc est, sufficit quòd absolute & sublata præsentis ad unum determinatione, homo possit ad oppositum se convertere; per illam quippe remotam facultatem homo sufficienter distinguitur à creatura irrationali, in qua nulla est hujusmodi ne remota quidem facultas.

Resp. nego ant. Talis enim requiritur potentia qualis libertas: sed libertas debet esse proxima, id est proximè ac relativè expedita ab omni vinculo seu impedimento: hoc enim stante, facultas actu libera dici non potest. Illudunt profectò cum ajunt, sublato illo vinculo, hoc est, necessi-

tate ad unum hîc & nunc determinante, proximè tunc liberam futuram esse facultatem. Quid enim, rogo, id significat, nisi pro illo instanti necessitatis liberam non esse facultatem, sed in alio liberam futuram esse? Nihil absurdius ac ridiculum magis proferri potest. Quæstio enim est de libertate actionis, hîc & nunc ponendæ, quæ prorsus nulla est, stante illo vinculo, seu determinatione ad unum.

Ad probationem subjunctam, distinguo: per potestatem remotam sufficienter differt homo in ratione agentis liberi à bruto, libertate radicali, esto: libertate proximâ, de qua hîc agitur, nego.

Dices 2. Potest esse libera determinatio ad aliquid, sine proximâ ad oppositum potentia, quia ista proximâ potentia esse non potest, nisi quo instanti fit actio, adsit indifferentia judicii quæ repræsentet conveniens esse ut actio non fiat: atqui sapissimè contingit talem non adesse indifferentiam judicii, quo instanti voluntas se ad agendum determinat; ergo tunc non est potentia proximâ ad oppositum. Est tamen actio libera: ergo stat libertas actionis sine potentia proximè expedita ad oppositum.

Resp. nego ant. Ad probationem, falsò prorsus supponitur illam indifferentiam judicii adesse debere quo instanti fit actio; imò implicat illam adesse. Actio quippè fit, quia voluntas ex judicio rationis ad id se determinat quod hîc & nunc conveniens judicatur; sufficit ergo ad libertatem actionis illa præcedens judicii indifferentia, qua rei bonitas apprehenditur ut non necessariò amanda, sed talis, ut eam voluntas prosequi possit vel non prosequi: quo verò instanti determinat se se ad illius rei amorem, procul dubio non adest judicium illud rationis practicum dictans rem amandam non esse; aliàs illam non amaret, quod est contra hypothesim.

S E C U N D A R A T I O.

Omnis actio libera procedit à voluntate ut voluntas est, non à voluntate ut natura est.

Trita & vulgata hæc est D. Thomæ sententia, voluntatem spectari posse vel ut est formaliter voluntas, vel ut est natura. Quatenus voluntas, non est ad unum determinata, sed planè indifferens ad opposita: quatenus verò natura est, seu ut agit per modum naturæ, hoc est naturalis inclinationis à Deo naturæ auctore inditæ, ad unum necessariò determinata est. Ita in divinis, voluntas Patris & Filii determinata est ad productionem Spiritus sancti: voluntas hominis determinata est ad amorem beatitudinis in communi. Audiatur S.Th. 1.p. q.41. ar.2. ubi quærit, *Utrum actus notionales in Deo sint voluntarii*: in corpore articuli, *Dicendum*, inquit, *quòd Deus Pater non genuit Filium voluntate, sed voluntate produxit creaturam...* Et hujus ratio est: quia voluntas & natura secundùm hoc differunt in causando, quòd natura determinata est ad unum; sed voluntas non est determinata ad unum. Et paulò post. *Eorum igitur voluntas principium est quæ possunt sic, vel aliter esse. Eorum autem quæ non possunt nisi sic esse, principium natura est.* Ex quo principio concludit, id quod potest sic vel aliter esse, longè esse à natura divina, ac pertinere ad rationem creaturæ.

Tom. 12. p.
828. col.
1, C.

Quæstione 22. de veritate art. 5. in corp. *Natura & voluntas*, inquit, *hoc modo sunt ordinata, ut ipsa voluntas quedam natura sit, quia omne quod in rebus*

rebus invenitur, natura quædam dicitur. Et ideo in voluntate oportet invenire, non solum id quod voluntatis est, sed etiam quod naturæ est: hoc autem est cuiuslibet naturæ creatæ, ut à Deo sit ordinata in bonum naturaliter appetens illud. Unde & voluntati ipsi inest naturalis quidam appetitus sibi convenientis boni; & præter hoc habet appetere aliquid secundum propriam determinationem, non ex necessitate, quod ei competit in quantum voluntas est.

Ibidem in responsione ad 5. in contrarium, ait, quod voluntas in quantum est rationalis, ad opposita se habet; hoc enim est considerare ipsam secundum hoc quod est ei proprium, sed prout est natura quædam, nihil prohibet eam determinari ad unum. Ibid. pag. 829. col. 2. C.

Rursus q. 2. de potentia art. 3. in corp. Voluntas, inquit, in quantum, voluntas, cum sit libera, ad utrumlibet se habet. Potest enim voluntas agere vel non agere, sic vel sic facere, velle & non velle. Et si respectu alicujus, hoc voluntati non conveniat, hoc accidet voluntati, non in quantum voluntas est, sed ex inclinatione naturali quam habet ad aliquid, sicut ad finem ultimum quem non potest non velle, sicut voluntas humana non potest non velle beatitudinem, nec potest velle miseriam. Ibid. pag. 16. col. 2. E.

Ex his sic facile arguitur: Omnis actio libera formaliter & quatenus libera debet esse à voluntate quatenus voluntas est, non autem à voluntate quatenus natura est: atqui voluntas quatenus voluntas est, nulla necessitate ad unum est determinata, sed ad opposita indifferenter se habet, ait S. Thomas; ergo omnis actio libera formaliter & quatenus libera, fuit à voluntate quatenus est facultas expedita ad opposita.

At, inquires, nonne satis est ad rationem voluntatis, etiam ut voluntas est, quod agat ex perfectio rationis iudicio; Porro etiam cum necessario agit, ex ipso nihilominus agit prævio rationis iudicio.

Resp. nego ant. Cum enim voluntas sit appetitus rationalis, etiam cum necessario agit, ex iudicio rationis agit, non tamen liberè, quia non est expedita nec indifferens ad opposita, quam conditionem planè facultati liberæ essentiali esse docet S. Thomas. Unde in opere voluntatis distinguere debet id quod ad substantiam operis pertinet, ab eo quod spectat ad modum operis: ad substantiam ejus spectat quod voluntas ex iudicio rationis operetur, cum ipsa sit, ut dictum est, appetitus intellectualis; ad modum autem spectat quod agat vel cum determinatione ad unum, vel cum indifferentiâ. Nusquam verò libera dici potest actio, quando voluntas est ad agendum necessitate determinata.

Dices 1. Actus voluntatis necessarii solum procedunt à voluntate naturaliter: at idem non est procedere à voluntate naturaliter, & procedere à voluntate per modum naturæ; ergo falsò asseritur huiusmodi actus procedere à voluntate quatenus natura est.

Minor probatur ex S. Thoma q. 10. de potentia art. 2. ad 4. ubi distinguit agere naturaliter, & agere per modum naturæ: aitque voluntatem aliquid agere naturaliter, non autem per modum naturæ. Dicitur enim, inquit, aliquid produci naturaliter, propter naturalem habitudinem, quam habet ad suum principium; per modum verò naturæ produci dicitur, quod producit ab aliquo principio sic producente, sicut natura producit. Hoc est ait Vincentius Lennis in Theriaca Lib. 1. cap. 2. effræni & impotenti quodam impetu. Ibid. pag. 179. col. 1. D.

Resp. nego min. Ad probationem ex S. Thoma dico manifestè patere solutionem ex ipsius instituto. Expendit ibi discrimen processiois Verbi

in divinis, & processione Spiritus sancti: utramque ait esse à sua propria potentia naturaliter, sed unam tantum, nempe processionem Verbi, esse per modum naturæ, hoc est formaliter in similitudinem naturæ. Itaque eò loci, procedere per modum naturæ non significat procedere cum naturali determinatione ad unum, sed procedere in similitudinem naturæ. Si enim procedere per modum naturæ significaret, citato loco, procedere cum effræni & impotenti quodam impetu, certè concludendum esset, existimasse S. Thomam Verbum in Deo procedere cum effræni & impotenti quodam impetu: quis tantam absurditatem, imò impietatem Sancto Doctore tribuerit?

Dices 2. Actus voluntatis necessarii, de quibus loquimur, sunt perfectè voluntarii; ergo non procedunt à voluntate per modum naturæ. Probatur. Quia perfectè voluntarium dividitur contra naturale.

Resp. cum S. Thom. q. 22. de veritate art. 5. ad 6. in contrarium, ubi idem argumentum proponit & sic solvit: *Ad sextum dicendum, quòd voluntas dividitur contra appetitum naturalem cum præcisione sumptum, id est, qui est naturalis tantum, sicut homo contra id, quod est animal tantum: non autem dividitur contra appetitum naturalem absolutè, sed includit ipsum, sicut homo includit animal.* Sic ergo dicimus actus necessarios voluntatis esse perfectè voluntarios, & nihilominus procedere à voluntate per modum naturæ, seu esse naturales: non tamen naturales tantum, sed cum præcisione; superaddendo propriam differentiam perfecti voluntarii, ex eo nempe quòd procedant ex perfecto iudicio rationis.

T E R T I A R A T I O.

Omnis actio libera dirigi debet iudicio rationis libero seu indifferenti.

Cum voluntas non feratur in incognitum, necesse est eam ad agendum dirigi prævio rationis iudicio libero seu indifferentia; id est, quod repræsentet objectum non ut necessariò amandum, sed tale, ut illud voluntas aut prosequi, aut non prosequi possit. Hinc sic arguimus:

Omnis actio verè libera dirigi debet iudicio libero seu indifferenti: sed actio voluntatis necessaria non dirigitur iudicio libero seu indifferenti, cum procedat ex iudicio ab intrinseco determinato ad unum, quod circa tale objectum aliter se habere non potest, ut patet in iudicio dirigente productionem Spiritus sancti & amorem beatificum; ergo actio voluntatis necessaria seu ad unum determinata, non est verè libera.

Totum istud argumentum ex doctrina S. Thomæ colligitur.

Quæstione 24. de veritate art. 2. quærens *utrum in brutis sit liberum arbitrium*, in corpore articuli statim principium istud fundamenti loco statuit: *Tota ratio libertatis ex modo cognitionis dependet.* Et paulò post: *Totius libertatis radix est in ratione constituta.* Tum verò sic pergit. *In brutis est quædam similitudo liberi arbitrii, in quantum possunt agere vel non agere unum & idem secundum suum iudicium, ut sic sit in eis quasi quædam conditionata libertas; possunt enim agere, si judicant esse agendum, vel non agere si non judicant. Sed quia iudicium eorum est determinatum ad unum, per consequens & appetitus & actio ad unum determinatur.* Unde secundum Augustinum II. super Genesim ad litteram, *moventur visis; & secundum Damascenum, aguntur passionibus; quia scilicet*

natura

naturaliter de tali viso & tali passione sic judicant, unde necesse habent ab ipsa visione alicujus rei vel passione insurgente moveri ad fugiendum vel prosequendum: sicut ovis viso lupo necesse habet timere & fugere; & canis, insurgente passione iræ, necesse habet latrare & prosequi ad nocendum. Sed homo non necessario movetur ab his quæ sibi occurrunt, vel à passionibus insurgentibus, quia potest ea accipere vel refugere; & ideo homo est liberi arbitrii, non autem bruta. Ita S. Doctor totam libertatem hominis revocat ad indifferentiam judicii, quo scilicet ipsi objecta repræsentantur, non ut necessario prosequenda, vel ut necessario fugienda, sicut contingit in brutis; sed ut prosequenda vel fugienda indifferenter. Existimat igitur, in tantum actus ejus verè liberos esse, in quantum diriguntur judicio libero seu indifferenti, & non determinato ad unum.

Et in responsione ad 3. *Quamvis*, inquit, sit indifferentia ad agere & non agere in bruto, considerata ipsa actione secundum seipsam, tamen considerato ordine ejus ad judicium à quo provenit, quod est determinatum ad unum, etiam ad ipsas actiones obligatio quædam derivatur, ut non possit in eis inveniri ratio libertatis absolute.

Ibid. D.

Articulo 1. ejusdem qu. 24. de veritate in corpore sic concludit: Et ideo (homo) est liberi arbitrii; ac si diceretur liberi judicii de agendo vel non agendo.

Ibid. p.
856. col.
1. B.

Denique Lib. 2. ad Annibaldum dist. 24. qu. unica art. 2. ad idem propositum sic docet: Respondeo dicendum, quod quædam sunt res quæ operantur absque judicio, sicut inanimata: quædam verò cum judicio, sed non libero, imò ex ipsa natura determinato ad unum, sicut bruta, quæ ex naturali æstimatione, unum appetunt & aliud refugunt. Homo verò & judicium de suis operibus habet, & libertatem in judicando: quæ quidem libertas provenit, tum ex ratione, quæ ad opposita vim habet, tum ex voluntate quæ non est determinata ad unum: unde homo est dominus sui judicii, quia potest sic vel aliter judicare de agendis; & pro tanto dicitur esse liberi arbitrii. Nihil clarius, expressius nihil proferre potuit S. Doctor.

To. II. p.
1. p. 200.
col. 2. B.

Neque dicas S. Doctorem his in locis loqui de libertate dumtaxat accidentali, non verò essentiali. Namque expressè agit de radice totius libertatis citata q. 24. de veritate art. 2. Ergo etiam de libertate essentiali.

Nec dicas 2. S. Doctorem ab actione libera excludere non qualecumque judicium ad unum determinatum, sed illud dumtaxat quod est à natura determinatum, quale nullum invenitur in actibus necessariis naturæ intellectualis: licet enim sit ad unum determinatum, non à natura, sed à ratione determinatum est.

Ne, inquam, id dicas: excludit enim S. Doctor à libertate omne judicium determinatum ad unum, etiam à natura rationali; hoc est ab ipso Deo auctore naturæ, quale est v. g. judicium quo quisque necessario judicat amandam esse beatitudinem. Hanc esse S. Thomæ mentem patet manifestè ex 4. Sent. dist. 49. q. 1. art. 3. in solutione ad 1. *Ad primum*, inquit, dicendum, quod potentia rationalis se habet ad opposita in his quæ ei subsunt; & hæc sunt illa quæ per ipsam determinantur. Non potest autem in opposita illorum quæ sunt ei ab alio determinata; & ideo voluntas non potest in oppositum ejus ad quod ex divina impressione determinatur, scilicet in oppositum finis ultimi. Potest autem in oppositum illorum quæ ipsa sibi determinat: sicut sunt ea quæ ordinantur in finem ultimum, quorum electio ad ipsam pertinet.

T. 10. p.
752. col.
2. E.

Dices:

Dices: Ad veram libertatem actus sufficit tale iudicium ut operans possit super illud reflecti: at super quodlibet iudicium quantumvis determinatum potest operans intellectualem reflecti, si cum perfecta advertentia illud eliciat; ergo iudicium indifferens ad veram libertatem actus non requiritur.

Minor expressa est doctrina S.Th. citata q. 24. de veritate art. 2. in corp.

Resp. dist. maj. Ut operans possit super illud reflecti practicè, idest, iudicare an debeat objectum prosequi vel non, concedo: reflecti speculative tantum, hoc est, cognoscere suum iudicium, ejusque causas & rationes, nego. Tale scilicet ad libertatem actus iudicium requiritur, quod junctum sit cum indifferentia voluntatis ad agendum vel non agendum.

Q U A R T A R A T I O.

Omnis actus verè liber debet esse sub potestate seu dominio operantis.

Ita significant sacrae Litterae Gen. 4. *Sub te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius.* Et 1. ad Corinth. 7. *Non habens necessitatem, potestatem autem habens suae voluntatis.* Hinc sic arguimus: Omnis actus verè liber debet esse sub potestate seu dominio operantis; sed actus omnino necessarii, de quibus hic agitur, non sunt sub potestate seu dominio operantis, à quibus liberum ipsi non est abstinere; ergo non sunt verè liberi.

Argumentum istud ex Augustino antea probavimus. Juvat idem ex S. Thoma jam demonstrare, 1. p. quaest. 82. art. 1. ubi quaerit, *utrum voluntas aliquid ex necessitate appetat*, sibi tertio loco objicit: *Secundum voluntatem sumus domini nostrorum actuum: sed ejus quod ex necessitate est non sumus domini; ergo actus voluntatis non potest de necessitate esse.* Ad quod sic respondet: *Dicendum quod sumus domini nostrorum actuum, secundum quod possumus hoc vel illud eligere. Electio autem non est de fine, sed de his quae sunt ad finem; unde appetitus ultimi finis non est de his quorum domini sumus.* Supponit hic manifestè S. Doctor veritatem majoris & minoris argumenti nostri: nempe actum liberum illum esse, cujus operans dominium habet, seu quem potest elicere vel non; actum verò necessarium idcirco liberum non esse, quia illius operans dominium non habet, quem proinde suspendere seu cohibere non potest. Talis est appetitus finis ultimi, seu beatitudinis in genere: tales in Deo actus generationis Filii, & spirationis Spiritus sancti. Quantum verò ad alios actus divinos qui circa creaturas occupantur, licet in eos ratione substantiae propriè ac strictè loquendo Deus non habeat potestatem seu dominium, habet tamen ratione termini, seu terminationis ad objecta creata, quatenus scilicet liberè Deus omnia creavit, quae potuit non creare.

1. 2. quaest. 6. art. 2. ad 2. docet, hominem idcirco dominum esse sui actus, quod habet deliberationem de suis actibus. Ex hoc enim quod ratio deliberans se habet ad opposita, voluntas in utrumque potest. Quid clarius? Nonne idem prorsus ac si diceret, hominem non habere dominium, nisi ratione potestatis ad oppositum?

Ibidem quaest. 21. art. 2. ad 1. *Actus naturales*, inquit, *non sunt in potestate naturalis agentis, cum natura sit determinata ad unum.*

Denique quaest. 22. de veritate art. 5. ad 7. in contrarium, *Proprium*, inquit, *est voluntati, in quantum voluntas est, quod sit domina suorum actuum.*

Si ergo dominium est proprium voluntatis, in quantum voluntas est; sanè non competit voluntati in quantum natura est, quatenus scilicet agit ex necessitate ad unum determinante.

Q U I N T A R A T I O.

Hæretici humanæ libertatis hostes, non coactionem, sed simplicem necessitatem, seu invincibilem ad unum determinationem admiserunt, & idcirco proscripti sunt ab Ecclesia.

Si veteres Hæretici, quotquot ob violatam hominis libertatem ab Ecclesia proscripti sunt, non coactionem, sed simplicem dumtaxat necessitatem, seu invincibilem ad unum determinationem admiserunt; procul dubio ea est Ecclesiæ mens atque sententia, stare non posse libertatem cum illa simplici necessitate; adeoque veteres illos Hæreticos propter illam, quam asseriebant, simplicem necessitatem, non verò propter coactionem, damnatos fuisse; ac consequenter pari cum ipsis sententia damnationis involvi eos omnes qui libertatem cum illa necessitate conciliari arbitrantur.

Porro veteres illos Hæreticos, Astrologos, Stoicos, Manichæos, & alios omnes qui ex divina præscientia necessitatem humanis actibus imponi asseruerunt, non veram coactionem, sed unam tantum simplicem admisisse necessitatem, (quamquam, ut initio hujusce disputationis observavimus, ex causa diversa profluentem) res est per se clara & manifesta, de qua jam diximus inter probationes ex S. Augustino, Argumento primo.

I. Agnoscit ipsemet Jansenius, imò & Lutherus, fieri non posse ut voluntas in suis actibus internis & elicitis cogatur; quia fieri non potest ut actio voluntatis non sit voluntaria. *Implicat contradictionem*, ait Jansenius Lib. 6. de Gratia Salvat. cap. 5. *ut voluntas non sit libera, sicut implicat ut volendo non velimus, aut non faciamus quod volumus; hoc est, ut voluntas non sit voluntas.*

To. 3. p.
262. col.
1. A.

Et Lutherus Lib. de servo arbitrio. *Voluntas mera lubentia & pronitate ac sponte sua vult & facit, non coactè, pro natura voluntatis, quæ si cogeretur, voluntas esset.* An verò tam stupidos & hebetes fuisse dicemus veteres illos Hæreticos, ut id ignoraverint, quod impossibile prorsus esse, vel simplex naturæ voluntatis notio cuicumque suggerit?

II. Fatalem à stellis necessitatem humanæ voluntati imprimi putaverunt Astrologi, Stoici &c. Quæ porro est illa necessitas? an veræ coactionis, ita ut voluntas coacta & nolens velit? absurdum id profectò & contradictionem involvit. Ergo id unum per fatalem illam necessitatem contendebant, nempe humanam voluntatem vi syderum ad unam partem addici, quam voluntariè quidem, sed tanta necessitate amplectitur, ut se se ad alteram flectere non possit; atque adeo eum qui v. g. sub Venere natus sit, ad libidinem, eum qui sub Mercurio, ad furtum, insita quadam sed ineluctabili necessitate pertrahi: non quòd spontanea & voluntaria propensione ad libidinem & furtum non feratur, sed quòd inclinationem illam cohibere ac suspendere non possit; atque ad hoc non vera coactio requiritur, sed una simplex sufficit necessitas antecedens; qua supposita, æque certò ac sine erroris periculo poterant illi Astrologi seu Mathematici

tici futuras hominis actiones prædicere. Finge enim eandem nobis ab astris necessitatem imponi, quam clara Dei visio ad amandum Deum Beatis imponit; nonne illa, etsi voluntarii rationem non tollat, satis erit Astrologis ut futura certò augurentur?

Ita sensisse veteres illos Hæreticos testatur Eusebius Lib. 6. de præparatione Evangelica cap. 6. ubi aliquem eorum opinione imbutum sic loquentem inducit. *Fiet illud omnino, si fatum meum ita tulerit. Quorsum autem frustra molestus mihi sim?* Hunc si officii sui admoneas, referet utique *ibid. D. monitori suo, quemadmodum nonnullis, qui superiori memoria vivere, contigit: Ad quid hæc tu mihi monita, bone vir? Nec enim integrum mihi est mentem hanc consiliumque mutare, quando jam fatum occupavit. Quid me porro juvet contendere, ubi ne optandi quidem facultas arbitriumque relinquitur, nisi optare fatum quoque mihi sit? Optabo verò si fatum erit, ut nihil præcipias, ipsamet fati necessitate adactus. Cur ergo frustra molestus tibi es? Urget nimirum eadem te necessitas, atque ut ista mihi suadeas omnino cogit. At quorsum hac in re tantum studii? cassa quippe & inutilis cohortatio tua est. Nam in rem ipsemet incumbam ultro, si fatum erit: sin autem, inanis est utriusque contentio. Qui sic loquitur non alia se necessitate devinctum putat, quàm quæ voluntatem uni parti sic alligat, ut ab ea expedire se non possit; quia non potest velle se ab ea expedire.*

Compa-
ratur fa-
tum dele-
ctatione
superiori
Jansenia-
na.

Quàm aptè tota hæc oratio repræsentat Jansenianam ex delectatione superiori promanantem necessitatem! Quippe si loco fati delectationem illam substituas, mirè consentiunt omnia. Ut enim ex fato pendet humanarum actionum conditio; ita ex delectatione sine qua voluntas moveri nullatenus potest. Ut fatum non est in potestate hominis; ita nec superior delectatio, cum sit motus indeliberatus. Ut homo id semper ac necessariò agit, quod est fato præscriptum; ita & id ad quod superiori delectatione indeliberata rapitur: secundum enim id necesse est nos operari, quod amplius nos delectat. Ut fati necessitas hoc sensu dicitur voluntaria, quia voluntas id sponte, tametsi necessariò, vult, ad quod volendum fato compellitur: *In rem ipsemet incumbam ultro, si fatum erit*, ait ille apud Euseb. loco mox citato; ita pariter necessitas quæ ex delectatione superiori imponitur, voluntaria est, quia voluntas sponte, tametsi necessariò, id vult quod eam magis delectat. Ut fato ad unum propellente, alio fato opus foret, ut voluntas ad oppositum posset inclinari; ita pariter delectatione superiori v. g. concupiscentiæ ad malum inclinante, voluntas contraria & superiori opus habet delectatione ut bonum velle possit; & sicut stante fato ad unum, non stat expedita libertas ad oppositum, ita stante delectatione ad unum applicante, non stat libera & expedita facultas ad oppositum. *Quid me porro juvet contendere*, ait idem apud Eusebium, *ubi ne optandi quidem facultas arbitriumque relinquitur, nisi optare fatum quoquo mihi sit?*

Denique, ut fato ad unum alligante frustra est ad oppositum exhortatio & suasio, quia, inquit idem, *integrum mihi non est mentem consiliumque mutare, quando jam fatum occupavit*; ita quoque per superiorem delectationem inclinata ad unum voluntate, frustra tentares eam adhortationibus tuis in oppositum inflectere, quia integrum ipsi non est mentem consiliumque mutare, quando jam superior occupavit delectatio, quæ nisi alia superiori eaque indeliberata vincatur, nunquam ad oppositum ferri potest. *Cassa quippe, pergit idem, & inutilis cohortatio tua est. Nam in rem ipsemet*

ipsemet incumbam ultro, si fatum, (si delectatio) erit. Sin autem; inanis est utriusque contentio.

Per fatum, non coactionem propriè dictam, sed necessitatem dumtaxat ineluctabilem induci existimabat procul dubio S. Augustinus, cùm Lib. 2. contra Faustum cap. 5. dicebat: *Et nos quidem sub fato stellarum nullius hominis genesis ponimus, ut liberum arbitrium voluntatis, quo benè vel malè vivitur, propter justum judicium Dei ab omni necessitatis vinculo vindicemus. Nemo enim, ait idem sanctus Doctor Lib. de duabus animabus c. 11. vituperio suppliciorum dignus est, qui id non faciat, quod facere non potest, aut faciat id quod non potest non facere.* Tom. 8. p. 188. E. Ib. p. 85. F. G.

III. Nemo nescit, Manichæos tamquam violatæ & extinctæ libertatis reos damnatos fuisse. Quam porrò illis necessitatem admittebant? an coactionis, an eam quæ simplex dicitur? Mirum profectò quantum à sententia illorum abhorreat illa voluntatis coactio. Statuebant enim duas esse in nobis animas, bonam alteram, alteram malam, quæ ita perpetuò configerent, ut si vinceret bona, sponte quidem, sed necessariò ad virtutem inclinaret, si mala, etiam sponte, sed pari necessitate in vitium præcipitaret. Vide S. Augustinum Lib. 1. Retract. cap. 15. ubi Manichæorum sententiam exponit ex quo Manichæorum dogmate liberi arbitrii totale excidium sequi Patres & Concilia proclamant. At quis non videt, nihil illud officere libertati à coactione, eamque solam lædere, quæ necessitati seu determinationi ad unum opponitur? Nam animæ illæ duo erant domestica principia, quæ actus suos necessariò quidem, at sponte depromebant. Et sanè id unum contendebant Manichæi, bonam animam eadem necessitate virtutem amplecti, qua Deus ipse, cujus illam fragmentum esse delirabant, bonum amat: item malam animam eadem necessitate in vitium ruere, qua malum principium, à quo decisam esse fingeant, in malum fertur.

Porrò necessitas illa, qua Deus necessariò bonum amplectitur, & qua malum principium, si daretur, necessariò malum amaret, non est interna coactio, sed necessitas dumtaxat simplex, & ad unam partem determinatio; igitur Manichæi non coactionem, sed simplicem tantum necessitatem induxerunt. Sic invictè Calvinum premebat Ruardus Tapperus articulo 7. eumque extincti cum Manichæis liberi arbitrii reum convincebat. *Hanc, inquit, voluntatis libertatem, quæ coactionem excludit.... nec Manichæi, nec Valla, nec ulli hæretici negaverunt; noverunt enim inseparabilem esse à voluntate. Non enim docebat Manichæus, quòd voluntas violenter externo motu invita trahitur ad bonum vel malum; sed quòd homo ea parte quam à malo habeat principio, sponte sua & voluntate ferebatur in malum; parte verò alia quæ à Deo est, in bonum, sed necessariò: ita ut secundum illam bonum eligere non possit, nec malum secundum istam.* Ed. Lovan. 1565. Tom. 2. p. 270.

Quàm porrò benè consentiat Jansenius cum Manichæis in convellenda libertate arbitrii difficile non est demonstrare. Liberum arbitrium Manichæi tollebant, quia inesse homini duas animas fabulabantur, quæ in perpetuo luctarentur inter se atque configerent, ut si bona vinceret, nos ad virtutem necessariò pertraheret; si victrix evaderet mala, pari necessitate præcipientes ageret in vitia. Confer-tur sententia Jansenii cum Manichæa.

Jansenius verò Lib. 4. de Gratia cap. 5. & 9. docet, esse in nobis luctam duarum delectationum terrenæ & cœlestis; atque hominem quamdiu in hac vita post acceptam gratiam militat Deo, alternante creaturæ & Creatoris delectatione nunc rectè, nunc perperam facere, prout Cœli aut terræ delectatio consensum Tom. 3. p. 173. & 185.

ejus abripuerit; quem necessario exprimit illa quæ victrix est ac superior: Quod enim amplius delectat, secundum id operemur necesse est. Atque ut omnes intelligant, qua necessitate voluntatis consensum eliciat victrix delectatio, ait illi esse persimilem, quo ardentissime voluntas Deum in Cælo diligit, atque ita immobiliter diligit ut peccare non possit. Vides nullum inter utramque opinionem discrimen esse quod ad rem nostram pertineat: nam ambæ eandem necessitatem sive ab anima duplici, sive à gemina delectatione fluere arbitrantur.

Liceat igitur cum Estio in 2. dist. 7. parag. 7. concludere, arbitrii libertatem, quam contra Hæreticos veteres & novos defendit Ecclesia, consistere in facultate eligendi utrumlibet oppositorum.

Frustra Calvinus, ut suam à Manichæa sententiam disjungat, reponit Lib. 5. in Pighium, necessitatem illam Manichæam à concreata & essentiali seu bonitate seu malitia hominis profluere, suam verò ex naturæ corruptione. Inde quippe ostenditur diversam quidem esse causam seu originem unde necessitas illa fluit; sed eandem esse necessitatem simplicem, non coactionem propriè dictam semper stat inconcussam: atque idcirco veteres illos Hæreticos Ecclesia proscripsit, quòd simplicem illam necessitatem, seu ad unum invincibilem determinationem inducerent, ex quacumque tandem causa & origine illam derivarent.

Licet Jansenius hanc Calvinii responsionem aliquando probet, sæpius tamen aliam insinuat: nimirum hoc se à veteribus Hæreticis diffidere, quòd illi propriè dictam coactionem inducerent, quæ nobis nolentibus, invitis & coactis operatur effectum suum, ait Lib. 6. de Gratia Christi cap. 6. ipse verò simplicem duntaxat necessitatem. Verum, necesse est fateatur Jansenius, omnes illos veteres Hæreticos mente ac ratione planè destitutos fuisse, qui talem admiserint coactionem, quam Jansenius ipse fatetur prorsus impossibilem esse, nec in voluntatem cadere unquam posse: præsertim cum ejusmodi coactionis ab iis pariter inductam esse contendat, qui ex Dei præscientia rebus futuris necessitatem imponi arbitrabantur; quos certè ab illo figmento alienos plurimum fuisse jam demonstrandum nobis est.

III. Certum est multos ex veteribus in eo errore versatos esse, ex Dei scilicet præscientia humanum tolli liberum arbitrium. Non minùs certum illos non coactionem, sed simplicem duntaxat ex divina præscientia rebus necessitatem inferri, docuisse. Ergo in eorum damnatione involvuntur quicumque libertatem collocant in immunitate à coactione, non verò à simplici necessitate.

Antecedens probatur.

I. Ex argumentis quibus illi contendebant stare non posse liberum arbitrium cum Dei præscientia.

Unum est: Quia quod necessario fit nec potest non fieri, non est liberum: sed quod subest certæ & infallibili præscientiæ Dei, non est liberum. Ita Marcion. apud Tertull. L. 2. contra eundem; & Cicero apud Augustinum Lib. 5. de Civitate Dei c. 9.

Alterum est: Quia res à Deo præscita non potest aliter atque aliter se habere; alioqui præscientia divina falli potest; ergo res à Deo præscita non potest esse libera. Ita Vviclefus apud Valdensem. Idem argumentum ut difficillimum proponit Evodius S. Augustino Lib. 3. de libero arbitrio cap.

cap. 2. Ineffabiliter, inquit, me movet, quomodo fieri possit, ut & Deus præscius sit omnium futurorum, & nos nulla necessitate peccemus. Quisquis enim dixerit aliter evenire posse aliquid quam Deus ante præscivit, præscientiam Dei destruere insanissima impietate molitur &c. Itaque necesse erat id fieri, quod futurum esse præsciebat Deus. Quomodo est igitur voluntas libera, ubi tam inevitabilis apparet necessitas? Eodemque argumento permotos fuisse quamplurimos testatur idem S. Doctor ibidem paulò post; & illud resumens sic ait cap. 3. Certè enim hoc te movet, & hoc miraris, quomodo non sint contraria & repugnantia, ut & Deus sit præscius omnium futurorum, & nos non necessitate, sed voluntate peccemus. Si enim præscius est Deus, inquis, peccaturum esse hominem, necesse est ut peccet: si autem necesse est, non est ergo in peccando voluntatis arbitrium, sed potius inevitabilis, & fixa necessitas. Vides nullam hic coactionis, sed necessitatis dumtaxat mentionem fieri ab auctoribus utriusque argumenti. Et verò ad eorum scopum, nempe ut certitudinem divinæ præscientiæ, & infallibilitatem futuri eventus adstruant, minimè necessaria est coactio, sed simplex necessitas sufficit.

To. I. p.
611. C.
D.
16. p. 612.
B. C.

II. Probatur ratione jam adducta: Quia nempe non adeo illi desipiebant, ut existimarent præscientia divina fieri, ut non velimus, quæ volumus: vel ut volitio nostra sit à principio extrinseco, passio nihil conferente, imò planè reluctante; quæ est definitio coacti simpliciter.

III. Probatur: Quia S. Patres fatentur difficillimum esse conciliare præscientiam Dei cum libertate hominis, ut videre est apud S. Augustinum Lib. 3. de libero arbitrio cap. 2. & Lib. 5. de Civitate Dei cap. 9. Atqui nulla esset difficultas in ea concilianda cum libertate solum à coactione: breviter enim dici posset, quamvis id quod subest Dei præscientiæ necessario eveniat, non tamen everti liberum arbitrium, quia non inviti, non reluctantes, nec coacti, sed sponte ac voluntariè volumus id quod necessario volumus.

IV. Probatur ex modis quibus SS. Patres conciliant infallibilitatem divinæ præscientiæ cum libertate; ac infidelium aut hæreticorum argumentis respondent. Unus est: Quia præscientia divina non est causa effectus liberis, sed potius effectus liber est causa præscientiæ; adeoque in potestate hominis facere ut Deus hoc aut illud præsciverit. Alter est: Quia Dei præscientia merè speculativè se habet, neque magis ad operandum nos adstringit, quàm præscientia hominis, qui præsciret quid alter operaturus esset; aut visio hominis, qui videt alterum operantem; aut memoria eorum quæ præterita sunt, quæ non efficit ut necessario illa evenerint. Ista profectò nullam important necessitatem. Tertius est: Quia licet id quod à Deo præscitur esse futurum, non possit non esse futurum ex suppositione præscientiæ, id tamen non oritur ex necessitate antecedente quæ facit operari, sed ex necessitate consequente seu consequentiæ, quæ ex ipsomet liberè operante & ipsa operatione nascitur; quæ cum non possit simul esse & non esse, consequenter non potest quin sit futura, ex suppositione quòd futura sit: non præscitur autem à Deo esse futura, nisi ex hypothese quòd sit futura. Verum, quia pendet à libertate operantis quòd sit futura vel non futura, pendet etiam ab illa objicere Dei præscientiæ veluti speculo, aut oculo intuenti omnia, sitne futura vel non futura: idcirco enim Deus præscivit esse futura, quia futura est. Ita respondent S. Anselmus Lib. de concordia liberi arbitrii cum prædestinatione

tione & gratia, & Lib. 2. Cur Deus homo cap. 18. & D. Thomas qu. 84. de veritate art. 1. ad 13. Hi porro modi eò tendunt, ut ostendant præscientiam divinam non adimere libertatem, quia non imponit antecedentem necessitatem, sed indifferentem relinquit voluntatem creatam ad agendum vel non agendum; ergo ex mente SS. Patrum libertas consistit in hujusmodi indifferentia.

SOLVUNTUR OBJECTIONES.

Adversus doctrinam quam hætenus exposuimus, adversarii objectiones colligunt ex ipso potissimum Augustino, tum ex variis Theologicis momentis.

SOLVUNTUR OBJECTIONES.

Ex S. AUGUSTINO.

Ad hæc capita revocantur quæ ex Augustino nobis hic opponuntur.

- I. Per peccatum Adami liberum arbitrium in homine periisse.
- II. Omnem actum voluntatis, eo ipso quo voluntatis est, planè liberum esse.
- III. Omnem actum voluntatis à natura condistingui.
- IV. Omnem actum eo ipso esse liberum, quo ducem habet rationem.
- V. Deum & Beatos liberos esse, tametsi necessitate ad agendum determinati sint.
- VI. Actibus necessariis meriti laudem adscribi.
- VII. Esse in homine quamdam peccandi necessitatem.]

PRIMA OBJECTION.

Adamus peccando liberum perdidit arbitrium.

To. 2. p.
179. col.
1.

Objicies 1. cum Jansenio L. 3. de statu naturæ lapsæ cap. 3. multa ex Augustino testimonia quibus docet arbitrium voluntatis post peccatum, ex libero factum esse peccati servum atque captivum; in eaque captivitate & servitute positum, non posse ullo modo suis viribus à compedibus, quibus vinctum est, liberari, ut respiret in libertatem. Ita Lib. 2. de nupt. & concup. c. 3. & 8. Lib. 3. ad Bonif. c. 8. Lib. de sp. & litt. c. 30. in Enchiridio c. 30. Lib. 1. Operis imperfecti contra Julianum c. 153.

Joan. 8.
v. 36.

Resp. ista ad rem nostram præsentem non pertinere; Loquimur hic scilicet de libertate arbitrii seu indifferentiæ opposita necessitati seu determinationi ad unum invincibili: quæ autem indicata sunt Augustini testimonia loquuntur de libertate à servitute seu captivitate peccati. Fatemur ultro ab ista libertate nos excidisse, qui servi facti sumus peccati; neque posse nos ab ea servitute liberari, ac in pristinam reparari libertatem, nisi per Christum Liberatorem nostrum. *Si vos Filius liberavit, tunc verè liberi eritis*, ait ipse Christus.

Hæc porro indigentia Liberatoris ac gratiæ ipsius sine qua nihil possumus, non repugnat libertati indifferentiæ, nec eam excludit, vel ipso iudice Jansenio Lib. 3. de statu naturæ lapsæ cap. 2. quod manifestè petet exemplo Ada-

mi innocentis & Angelorum, qui gratia opus habuerunt ad faciendum bonum, & tamen plena atque perfecta fruebantur indifferentia libertatis.

Instabis 1. Constat ex multis ejusdem sancti Augustini locis, ante adventum gratiæ sive fidei, carnalem concupiscentiam seu iniquitatem voluntatis arbitrio dominari: cujusmodi dominatus, quia viribus humanis excuti non potest, directè repugnat libertati ad bonum. Hoc est enim dominari alteri, illum habere in sua potestate, ut faciat quidquid dominus imperaverit. *Quomodo enim libera est voluntas*, ait sanctus Doctor in Epistola 98. ad Hilarium, 157. *Cui dominatur iniquitas? Ut ei autem non dominetur, vide ab illa quis invocetur, &c.* Idem legere est Serm. 12. de verbis Apostoli, nunc 30. c. 1. & 2. & c. 106. Enchiridii, & lib. 3. de libero arbitrio cap. 10. Ex Jan. l. 3. de statu natu-
ra lapsa c. 4.
To. 1. p. 179. col. 2. B.
To. 2. p. 545. A.

Resp. Dominatum illum concupiscentiæ opponi quidem libertati ab omni servitute ac subjectione, non verò libertati à necessitate, seu libertati indifferentiæ per quam beneficio gratiæ potest voluntas non quidem omnem excutere concupiscentiam, sed ejus motibus non consentire. Unum scilicet adversus Pelagianos demonstrandum habebat S. Aug. hominem post lapsum Adami captivum factum esse peccati ac concupiscentiæ; adeoque non posse illum à tali captivitate liberari ac operari bonum, nisi adjuvetur gratia medicinali Redemptoris, qua præsentè ac movente stat indifferentia libertatis ad faciendum bonum, & ad non peccandum. *Quis enim peccat*, ait S. Aug. lib. 3. de libero arbitrio cap. 18. *in eo quod nullo modo careri potest?* Et c. 1. dixerat: *Si natura vel necessitate, motus iste existit, culpabilis esse nullo pacto potest.* His ergo & aliis benè multis similibus Augustini testimoniis gratiæ necessitas rectè demonstratur, indifferentia verò arbitrii sub gratia minimè læditur. To. 1. p. 630. F.
Ibid. p. 609. D.

Instabis 2. Multis in locis S. Aug. docet amissum fuisse per peccatum primi parentis liberum arbitrium. Lib. de perfectione justitiæ c. 14. *Victa vitio, in quod cecidit, voluntate*, ait, *caruit libertate natura.* Ex eodem
7ans.
Ibid. c. 5.

Enchiridii c. 30. *Libero arbitrio malè utens homo, & se perdidit, & ipsum.* In Epistola ad Vitalem: *Liberum arbitrium ad diligendum Deum, primi peccati granditate perdidimus.* Quibus similia tradit lib. 14. de Civit. Dei cap. 11. & lib. 1. Operis imperfecti contra Julianum c. 117. aliisque locis sæpius affirmat liberum arbitrium peccato Adæ perditum, non posse nisi per Christi gratiam recuperari. To. 2. p. 181.
To. 10. p. 170. E.
Rom. 6. f. 207. E.

Resp. 1. Hæc à Jansenianis frustra & incassum nobis opponi: tum quia contendunt illi etiam nunc remanere in homine lapso liberum arbitrium: (quamquam in ejus assignanda natura multum aberrant) tum quia tot aliis in locis hoc idem liberum arbitrium agnoscit S. Augustin. ut si stet obiectio, necesse sit fateri in apertam incidisse contradictionem. *Quis nostrum*, ait lib. 1. ad Bonifacium cap. 2. dicat, *quòd primi hominis peccato perierit liberum arbitrium de humano genere?* Et lib. 2. cap. 5. *Peccato Adæ arbitrium liberum de hominum natura periisse non dicimus.* Et Epistola 47. ad Valentinum nunc 215. *Fides Catholica*, inquit, *neque liberum arbitrium negat, sive in vitam bonam, sive in malam; neque tantum ei tribuit, ut sine gratia valeat aliquid.* Denique lib. 2. de nupt. & conc. c. 3. objicientibus Pelagianis negari à se liberum arbitrium, respondet: *Liberum in hominibus esse arbitrium, & Deum esse nascentium Conditorum utrique dicimus; non hinc estis Cælestiani & Pelagiani.* Necesse igitur est, ne pugnare secum videamur. To. 10. p. 413. D.
Ibid. pag. 436. E.
To. 2. p. 794. F.
To. 10. p. 305. A.

tur Augustinus, exponere quo sensu dixerit periisse in homine post lapsum, liberum arbitrium.

Quot
modis
dicat S.
Aug. pe-
riisse in
homine
liberum
arbitriū.

Resp. Itaque 2. Liberum arbitrium peccato Adami periisse, non quidem quoad substantiam seu facultatem volendi cum electione ac indifferencia, sed dicitur ab Augustino periisse.

I. Quantum ad complementum facultatis ex gratia. Cum enim facultas naturalis ex propriis viribus sine gratia supernaturali nihil omnino boni possit in ordine ad salutem; amissa per peccatum gratia, dicitur amissa libertas, non simpliciter & quoad substantiam, sed quoad gratiam, quæ complementum est facultatis omnino necessarium ut illa aliquid boni supernaturalis elicere possit. Nomine scilicet liberi arbitrii, Augustinus disputans cum Pelagianis, intelligit, non solam facultatem naturalem volendi, sed etiam illius complementum, seu quidquid necessarium est ut illa operetur bonum, qualis profectò est gratia medicinalis quam illi Hæretici rejiciebant: unde amissa per peccatum gratia, amissum quoque dicit liberum arbitrium ad bonum supernaturale; quia ex se ipso sine gratia nihil potest boni supernaturalis. Hunc sensum clarè indicat S. Doctor citato mox cap. 3. Lib. 2. de nupt. & conc. Liberum esse in hominibus arbitrium, ait, utrique dicimus: non hinc esis Cælestiani & Pelagiani. Liberum autem quemquam esse ad agendum hoc unum sine adjutorio Dei, & non erui parvulos a potestate tenebrarum, & si, transferri in regnum Dei, hoc vos dicitis: hinc esis Cælestiani & Pelagiani. Idem planè est S. Doctoris sensus cap. 5. Libri 2. ad Bonifacium. Peccato Adæ inquit, liberum arbitrium de natura hominum periisse non dicimus: sed ad peccandum valere in hominibus subditis diabolo; ad benè autem pieque vivendum non valere, nisi ipsa voluntas hominis Dei gratia fuerit liberata, & ad omne bonum actionis cogitationis, sermonis adjuta.

T. 10. p.
305. A.

Ibid. pag.
436. E.

II. Cum S. Aug. ait liberum periisse in hominibus arbitrium post Adami peccatum, liberum intelligit, non à necessitate, sed liberum dumtaxat à servitute peccati, à miseria aliisque infirmitatibus hujus status, quibus caruit innocens ætas. Qui enim facit peccatum, servus est peccati. Jo: 8. v. 34. Et Rom. 6. Cum servi essetis peccati, liberi facti estis justitiæ. Ita seipsum exponit S. Doctor citato c. 2. libri 1. ad Bonifacium. Quis, inquit, nostrum dicit, quòd primi hominis peccato perierit liberum arbitrium de humano genere? Libertas quidem periit per peccatum, sed illa quæ in paradiso fuit, habendi plenam cum immortalitate justitiæ; propter quod natura humana indiget gratia.

Ibid. pag.
413. D.

To. 6. p.
207. E.

Eodem planè sensu cap. 30. Enchiridii dixit, hominem malè utentem libero arbitrio, se perdidisse & ipsum: nempe, non quoad substantiam, sed quoad modum illum perfectionis quem habebat in statu integritatis & innocentiae. Neque enim seipsum quoad substantiam homo perdidit, sed quoad bona accidentalia quæ habuit in eo felicitatis statu, & quibus propter peccatum spoliatus meritò fuit.

To. 7. p.
363. A.

Jean. 8.
v. 36.

Arbitrium voluntatis, ait idem S. Doctor lib. 14. de Civitate Dei cap. 11. tunc est verè liberum, cum vitiis peccatisque non servit. Tale datum est à Deo: quod amissum proprio vitio, nisi à quo dari potuit, reddi non potest. Unde Veritas dicit, Si vos Filius liberavit, tunc verè liberi eritis.

III. Cum Pelagiani assererent liberum arbitrium post peccatum tam plenum esse, ac fuerat ante peccatum, adeoque pari facilitate hominem jam operari bonum, ac illud antea operabatur: è contra docet August.

periisse

periisse liberum arbitrium quantum ad illam facilitatem, qua poterat homo innocens bonum operari: nunc enim etiam per gratiam adjutus, graves in operando bono difficultates patitur, ac servus concupiscentie factus, non ita liber & expeditus est ad bonum, ut erat antea. Illa est peccati poena iustissima, inquit Aug. l. 3. de libero arbitrio c. 18. *ut amittat quisque* To. 1. p. 631. D. *quo bene uti noluit, cum sine ulla posset difficultate, si vellet.... Nam sunt vera omni peccanti animae duo ista poenalia, ignorantia & difficultas. Quomodo enim libera est voluntas, ait rursus Epist. 89. nunc 157. cui dominatur iniquitas?* To. 2. p. 555. A. Quapropter latiori quidem adjutorio gratiae indigebat Adamus innocens; nunc vero majori ac potentiori. Nunc, ait idem sanctus Doctor lib. de corrept. & gratia c. 12. *postea quam illa magna peccati merito est amissa libertas; etiam majoribus donis adjuvanda remansit infirmitas.* To. 10. p. 771. A.

S E C U N D A O B J E C T I O.

Omnis actio voluntatis est voluntaria & consequenter libera.

Objicies 2. Omnis actus voluntatis eo ipso quo est voluntatis, liber est: igitur quantumvis necessarius, si tamen voluntatis sit, liber esse debet.

Antecedens probatur ex S. Augustino lib. 3. de libero arbitrio cap. 3. To. 1. p. 613. F. *ubi contra Ciceronem praescientiam Dei negantem sic disputat: Voluntas nostra nec voluntas esset, nisi esset in nostra potestate. Porro quia est in potestate, libera est nobis. Non enim est nobis liberum, quod in potestate non habemus..... Ita fit ut Deum non negemus esse praescium omnium futurorum, & nos tamen velimus quod volumus. Cum enim sit praescius voluntatis nostrae, cujus est praescius ipsa erit: voluntas ergo erit, quia voluntatis est praescius. Nec voluntas esse poterit, si in potestate non erit. Addit se facile de tam magna quaestione respondere. Et vero, sic facile conciliatur libertas actionis humanae cum divina praescientia. Si enim omnis voluntatis actio eo ipso libera est, quo est voluntaria, cum Deus praescit futuram voluntatis actionem, praescit etiam eam liberam futuram esse.*

Eadem est sancti Prosperi doctrina lib. contra Collatorem c. 18. P. 356. C. *38. Non conturbat nos, inquit, superbientium (Semipelagianorum) inepta querimonia, qua liberum arbitrium causantur auferri, si & principia, & profectus, & perseverantia in bonis usque in finem, Dei esse dona dicantur. Quoniam opitulationes divinae gratiae, stabilimenta sunt voluntatis humanae. Volentes oramus; & tamen misit Deus Spiritum in corda nostra clamantem. Abba, Pater. Volentes loquimur: & tamen si pium est quod loquimur, non sumus nos loquentes, sed Spiritus Patris nostri qui loquitur in nobis. Volentes operamur salutem nostram: & tamen ipsum velle atque operari Deus est qui operatur in nobis. Volentes diligimus Deum & proximum: & tamen charitas ex Deo est diffusa in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis. Audis qua ratione sanctus Prosper conciliet gratiam cum libertate; quia volentes oramus, loquimur, diligimus &c.*

Eodem pertinet quod ait S. Fulgentius lib. 2. de veritate predest. c. 4. Pag. 460. *His verbis, inquit, quibus dicitur, Si volueritis, &, Si nolueritis, procul dubio libertas humani declaratur arbitrii: Velle enim & nolle, voluntatis esse nullus ignorat.*

To. 1. p. Et S. Damascenus lib. 3. de fide orthodoxa cap. 14. *Arbitrii libertas* ;
226. D. inquit, *nihil aliud est, quam voluntas.*

Pa. 123. Et S. Anselmus lib. de Concordia q. 1. cap. 2. *Ex libertate fit, quod fit*
col 2. C. *ex voluntate.*

To. 1. p. Denique S. Bernardus in libro de libero arbitrio cap. 1. sic loquitur :
604. B. *Consensus voluntarius est habitus animi liber sui ; siquidem non cogitur, non extor-*
quetur. Est quippe voluntatis, non necessitatis ; nec negat se, nec præbet cuiquam,
nisi ex voluntate. Alioqui si compelli vellet invitatus, violentus est, non volunta-
rius. Ubi autem voluntas non est, nec consensus ; non enim est consensus, nisi vo-
luntarius. Ubi ergo consensus, ibi voluntas : Porro ubi voluntas, ibi libertas.

Resp. dist. ant. Omnis actus voluntatis eo ipso quo est voluntatis for-
maliter sumptæ, est liber, concedo : eo ipso quo est voluntatis, ut natura
est, seu quatenus agit ut natura, est liber, nego. Duplici modo spectant
Scholæ Theologi post S. Thomam voluntatem : 1. Ut est formaliter volun-
tas, ac consequenter libera. 2. Ut est natura quædam, seu ut agit per
modum naturæ ad unum determinatæ ; sub quo respectu non est libera à
necessitate, licet libera sit à coactione.

To. 12. p. Audiatur S. Thomas qu. 2. de potentia art. 3. in corp. *Voluntas, in-*
16. col. *quit, in quantum voluntas, cum sit libera, ad utramlibet se habet : potest enim*
2. E. *agere vel non agere, sic vel sic facere, velle & non velle. En voluntas for-*
maliter spectata, seu quatenus voluntas. Si respectu alicujus, pergit An-
gelicus Doctor, hoc voluntati non conveniat, hoc accidit voluntati, non in quan-
tum voluntas est, sed ex inclinatione naturali quam habet ad aliquid sicut ad ul-
timum finem quem non potest non velle. En voluntas spectata ut natura, seu
ut agit per modum naturæ.

Videtur S. Doctor ex S. Aug. distinctionem hanc hausisse. Libro enim
To. 8. p. de duabus animabus c. 12. *Quamobrem, inquit, illæ animæ si natura, non*
87. F. *voluntate faciunt, id est, si libero & ad faciendum, & ad non faciendum animi*
motu carent, en voluntas spectata ut est formaliter voluntas ; scilicet ut di-
cit liberum ad faciendum animi motum. Et iterum agens cum Felice Ma-
nichæo. In meritis, inquit lib. 2. c. 7. non necessitatem natura facit, sed volun-
tas culpam. Et c. 4. Cum (Dominus) dicit, Aut hoc facite, aut illud facite ;
ibid. pag. *potestatem (id est, voluntatem) indicat, non naturam. Quibus certè in lo-*
489. F. *cis apertissimè distinguit S. Doctor modum agendi naturæ tanquam non*
ibid. pag. *liberum, & modum agendi voluntatis tanquam liberum. Cum ergo vo-*
488. E. *luntas naturam habeat, quando contingit eam agere ut natura est, pro-*
cul dubio libero caret animi motu : è contra cum agit ut voluntas for-
maliter, tunc libera est, id est, expedita ad oppositum.

Porro Ss. Patres locis in objectionem citatis voluntatem considerant ut for-
maliter voluntas est, pro recepta ac communi hujus nominis significatio-
ne : unde mirum videri non debet, quòd omnem actionem voluntatis eo
ipso liberam dicant, quòd est à voluntate ; nimirum ut formaliter volun-
tas est. *Hoc enim modo, ait S. Th. laudatus, ad utrumlibet se habet.*

Neque verò est, quòd distinctionem illam, seu reduplicationem volun-
tatis quatenus voluntas, utpotè Scholasticam ac nimis subtilem hinc fugil-
lent adversarii, nisi & ipsum D. Th. imò & Aug. explodere ac sugillare
To. 10. p. ipsis placuerit. Nec certè infrequens est ista apud S. August. reduplicatio
259. G. per particulam, *in quantum*, expressa. Sic lib. 3. contra Julian. c. 7. ait :
ibid. pag. *Quando ego negavi, naturam hominum esse laudabilem, in quantum homines sunt ?*
561. F. Et

Et c. 9. Horum bonorum fructus homo est, quod in quantum homo est, bonum est. *Ibid.* p.
Et c. 22. Conjugium bonum est, in quantum conjugium est. 577. B.

T E R T I A O B J E C T I O.

Voluntas numquam agit per modum naturæ.

Objicies 3. Voluntas differt à natura : ergo numquam agit per modum naturæ : ergo semper liberè, ac proinde etiam liberè in actibus necessariis.

Antecedens probatur, quia Ss. Patres distinguunt naturam contra voluntatem.

S. Augustinus lib. de duabus animabus cap. 12. *Illæ animæ, inquit, quid- To. 8. p. 87. F.*
quid faciunt, si natura, non voluntate faciunt.

Et lib. 3. de libero arbitrio cap. 1. *Motus voluntatis, inquit, non est uti- To. 1. p. 610. D.*
que naturalis, sed voluntarius.

S. Bernardus serm. 81. in Cantica n. 7. *Interveniente peccato, ait, patitur To. 1. p. 1551. E.*
quamdam vim & ipse (homo,) sed à voluntate, non à natura, ut ne sic qui-
dem ingenita libertate privetur.

S. Thomas 1. 2. qu. 10. art. 1. ad 1. *Voluntas, inquit, dividitur contra na- turam, sicut una causa contra aliam : quædam enim fiunt naturaliter, quædam voluntariè.*

Denique Scotus ipse quæst. quodlibetica 16. *Voluntas, inquit, semper ha- To. 12. p. 457. nu. 14. n. 15.*
bet suum modum causandi proprium, scilicet liberè..... Non magis igitur voluntas
poteest esse naturaliter activa, (id est habere motum naturalem) quàm natura,
ut est principium distinctum contra voluntatem, poteest esse liberè activa : quem lo-
cum magna confidentia laudat Jansenius l. 6. de Gratia Christi c. 25.

Resp. dist. ant. Voluntas differt à natura, & distinguitur à Ss. Patri- bus contra naturam, voluntas formaliter ut voluntas est, concedo, vo- luntas ut natura est, seu ut agit per modum naturæ ad unum determi- natæ, nego. Recurrit hic solutio jam exposita. Distinguitur ergo volun- tas ut formaliter voluntas, à voluntate ut est natura, non tanquam res à re, (eadem enim voluntas simul est & voluntas & natura) sed tan- quam una causa ab alia, seu distinguitur ratione modi agendi. Ita no- dum solvit S. Th. 1. 2. q. 10. art. 1. ubi cum sibi objecisset, *voluntatem non moveri ad aliquid naturaliter, quia (inquit) agens naturale dividitur contra vo- luntarium ; sic respondet : Ad 1. dicendum quod voluntas dividitur contra natu- ram, sicut una causa contra aliam : quædam enim fiunt naturaliter, & quædam fiunt voluntariè. Est autem alius modus causandi proprius voluntati, quæ est domina sui actus, præter modum qui convenit naturæ, quæ est determinata ad unum : sed quia voluntas in aliqua natura fundatur, necesse est, quod modus proprius naturæ, quantum ad aliquid participetur à voluntate.*

Aliter eidem objectioni respondet S. Th. q. 22. de veritate art. 5. in sexto To. 12. p. 829. col. 2. C. D.
argumento in contrarium. *Dicendum, inquit, quod voluntas dividitur contra*
appetitum naturalem cum præcisione sumptum, id est, qui est naturalis tantum ;
sicut homo contra id quod est animal tantum : non autem dividitur contra appetitum
naturalem absolute, sed includit ipsum, sicut homo includit animal.

Sensus responsionis est, voluntatem distingui contra naturam, etiam tanquam rem à re ; sed tunc natura sumitur cum præcisione, pro eo scilicet quod est natura tantum. Porro voluntas non est natura tantum, sed simul

natura est, & voluntas: quia nempe agit in aliquibus ut natura, in aliis ut voluntas, seu facultas libera.

Hoc duplici sensu exponi facile possunt quæ laudata fuere testimonia.

Ad Scotum, Esto distinxerit ille voluntatem contra naturam, non solum in genere causæ, sed in genere rei, seu tanquam rem à re, ita ut crediderit eandem voluntatem non posse habere actum liberum & actum naturalem; posset nihilominus explicari juxta secundam solutionem. Videlicet, quando dividit naturam contra voluntatem distinctione rei à re, sumpsit naturam cum præcisione, seu pro eo quod est natura tantum. Imò, esto etiam quod Scotus distinxisset voluntatem contra naturam tantum absolute, ita ut voluntas nec identice posset esse natura quædam; adhuc tamen staret eum Catholicè hic sentire: quando enim docet nullum actum voluntatis esse naturalem; sed omnem esse liberum, ita ut etiam libera sit libertate essentiali productio Spiritus sancti, profectò mens illius non est, hujusmodi libertatem, præcisa etiam libertate contradictionis, sufficere ad meritum vel demeritum. Clarissimè enim in secundo dist. 6. q. 2. expressè exigit ad meritoriam & demeritoriam libertatem, indifferentiam seu potestatem ad oppositum. Loquens enim in casu quo Angelus haberet appetitum intellectivum merè, ut appetitum talem, & non ut liberum, sic habet: Talis Angelus non posset non velle commoda, nec etiam non summè velle talia; nec imputaretur sibi in peccatum: quia iste appetitus se haberet ad suam cognitivam, sicut modò appetitus visivus ad visum, necessariò consequendo ostensionem istius cognitivæ, & inclinationem ad optimum ostensum à tali potentia; quia non haberet unde se refrænaret. Et paulò post. Potentiam, inquit, aliqua si fuisset appetitiva præcisè, sequens in actu suo inclinationem ejus, sicut appetitus visivus sequitur visum & ejus inclinationem, tunc licet illa non posset appetere nisi visibile; tamen non posset tunc peccare, quia non esset in potestate ejus aliud nec aliter appetere, quàm cognitiva ostenderet & inclinaret. Hæc Scotus.

Non obstat quod Scotus doceat actum beatificum fruitionis in Christo fuisse meritorium, ac proinde verè & propriè liberum, tametsi cum necessitate conjunctum: namque negat Scotus actum illum esse planè necessarium; imò contingentem esse contra S. Thomam affirmat, unde colligit illum esse meritorium, adeoque liberum vera libertate contradictionis.

Nusquam verò docuit essentialem libertatem quæ ad meritum vel demeritum requiritur, compati posse cum necessitate.

Q U A R T A O B J E C T I O.

Omnis actus voluntatis eo ipso liber est quo ducem habet rationem.

Objiciens 4. Quilibet voluntatis actus eo ipso liber est, quo ducem habet rationem: atqui multi actus voluntatis, quantumvis necessarii, ducem habent rationem; ergo actus hujusmodi liberi sunt.

Major propositio probatur.

To. I. p.
228. B.

I. Ex S. Damasceno lib. 3. de fide orthodoxa, c. 14. ubi sic loquitur. Enim verò cum voluntatem naturalem pronuntiamus, non eam necessitate obstrictam, sed liberam dicimus. Nam quia rationem comitatur, utique & libera est.

Quod autem sanctus ille Doctor loquatur non tantum de libertate potentiae seu in actu primo, sed etiam de libertate actus, qui, eo ipso liber

ber censeretur debet, quo dirigitur iudicio rationis, constat ex libro de duabus voluntatibus ubi asserit, hominem, quatenus rationis est particeps, rationem ducem in appetendo sequi, liberosque appetitus habere. Et lib. *ib. p. 537.* 2. orthodoxæ fidei cap. 22. In hominibus, inquit, ut potè ratione præditi, naturalis appetitus non tam ducit quàm ducitur; quippè qui liberè & cum ratione movetur, quia facultates cognoscendi & vivendi in homine conjunctæ sunt; ac proinde liberè appetit, vult, inquit, considerat, deliberat, judicat, afficitur, eligit, ad agendum prorumpit, agitque in illis rebus quæ naturæ consentaneæ sunt. Qui- *ibid. pag. 188. D.* bus certè in locis manifestum est, S. Joannem Damascenum loqui non solum de libertate suppositi seu potentiae, sed etiam de libertate actus.

II. Probatur ex S. Bernardo in libro de libero arbitrio cap. 13. ubi probat manere in diabolo aut homine malo meritum malum, quia diabolus vel homo malus cum vigent & vigilant ratione, jam quidem merentur, sed *To. 1. p. 621. A.* non nisi pœnam, pro eo quòd à bono dissentiant. E contra verò serm. 81. in Cant. negat bruta in agendo esse libera, quia iudicio rationis carent, quo appetitus suos regant. Sensu enim aguntur, inquit, feruntur impetu, *ibid. pag. 1551. E.* rapiuntur appetitu. Neque enim iudicium habent quo se dijudicent sive regant: sed ne instrumentum quidem iudicii, id est rationem. Inde est quòd non judicantur, quia non judicant.

Idem docet & S. Thomas lib. 1. contra gentes c. 88. Homo, inquit, di- *To. 13. p. 269. col. 1. E.* citur præ cæteris animalibus liberum arbitrium habere, qui ad volendum iudicio rationis inclinatur, non impetu naturæ, sicut bruta.

Resp. nego maj. Processio siquidem Spiritus sancti haud dubiè ducem habet rationem, nec tamen propriè libera est: pariter amor beatificus ducem habet rationem, nec tamen eo sensu liber est, quòd possit Beatus ab eo se continere. Ad formalem itaque actus voluntatis libertatem, non sufficit quòd dirigatur iudicio rationis, sed requiritur ut dirigatur iudicio rationis indifferenter proponentis objectum; hoc est, neque ut necessario prosequendum, neque ut necessario fugiendum; sed tale, ut voluntas pro sua indifferentia activa possit illud vel prosequi, vel declinare. Vide quæ inter probationes ex ratione superius dicta sunt.

Ad probationem: Vel adducta testimonia intelliguntur de libertate suppositi seu potentiae, vel de libertate actus. Si primum, optima est ac vera consecutio, homo ratione & intellectu dirigitur, ergo liber est; radix quippè libertatis in intellectu seu ratione posita est. Si verò secundum; non valet ista consecutio: Actus ille ducem supponit rationem, ergo est formaliter liber: requiritur enim præterea, ut ratio seu intellectus objectum proponat indifferenter prosequendum vel fugiendum; & si hæc conditio defuerit, actus non erit formaliter liber, ut patet in processione Spiritus sancti & amore beatifico: quæ certè conditio subintelligi debet, si adducta Ss. Patrum testimonia intelligere placeat de libertate non solum potentiae sed etiam actus.

Q U I N T A O B J E C T I O.

Est in Deo ac Beatis necessitas simul ac libertas.

Objicies 5. Est in Deo ac Beatis ad quosdam actus producendos necessitas simul ac libertas; ergo libertas stat cum necessitate.

Antecedens probatur ex S. Augustino pluribus in locis.
 To. 10. p. 150. A. Lib. de natura & gratia cap. 46. ubi cum Pelagius ei objecisset, *Voluntatis arbitrio ac deliberatione privatur, quidquid naturali necessitate constringitur*, sic respondet sanctus Doctor. *Per enim absurdum est, ut ideò dicamus non pertinere ad voluntatem nostram, (hoc est ad libertatem) quòd beati esse volumus, quia id omninò nolle non possumus, nescio, qua & bona constrictioe naturæ: nec dicere audemus, ideò Deum non voluntatem, sed necessitatem habere iustitiæ, quia non potest velle peccare. Vides, iudice Augustino, stare simul necessitatem & libertatem respectu beatitudinis.*

Ibid. pag. 933. A. Lib. 1. Operis imperfecti contra Julianum c. 100. *Siccine Deum laudas, inquit, ut ei auferas libertatem? An potius intelligere debes, esse quamdam beatam necessitatem, qua Deus iniussus esse non potest.*

Et cap. 103. Cum iterum Julianus Augustino objectasset, ab ipso liberum hominis arbitrium subverti, quia ante gratiam ponebat mali necessitatem, post gratiam autem necessitatem boni; respondet his verbis:
 Ibid. pag. 934. C. *Dicturus es, ut video, Deum necessitate premi, ut peccare non possit: qui utique nec potest velle, nec vult posse peccare. Imò verò si necessitas dicenda est, qua necesse est aliquid vel esse vel fieri; beatissima est ista omninò necessitas, qua necesse est feliciter vivere, & in eadem vita necesse est non mori, necesse est in deterius non mutari. Hac necessitate, si necessitas etiam ipsa dicenda est, non premuntur sancti Angeli, sed fruuntur.*

Tom. 7. p. 125. A. Lib. 5. de Civitate Dei cap. 10. Si illa, inquit, definitur necessitas, secundum quam diximus necesse esse, ut ita sit aliquid; vel ita fiat; nescio cur eam timeamus, ne nobis libertatem auferat voluntatis. Neque enim & vitam Dei, & præscientiam Dei sub necessitate ponimus, si dicamus necesse esse Deum semper vivere, & cuncta præscire. Multa alia ejusdem generis testimonia laudat Jansenius lib. 6. de Gratia Christi cap. 7. & 8. additque in fine capitis octavi.

Tom. 3. p. 271. col. 2. E. I. In Augustini doctrina paradoxum inauditum esse, quòd actus aliquis voluntatis propterea liber sit, quòd ab illo desistere voluntas & non agere potest. Ex quo fit, inquit, ut in illo conflictu, quo cum Pelagianis de gratia & voluntatis libertate disputat, in nullis ejus Libris, vel semel inveniri queat unus textus, vel vestigium opinionis istius.

Ibid. B. II. Quòd ipse loco miraculi esset habiturus, si in Augustini doctrina ostendi posset, voluntatem quæ potentissimè & immobiliter & perpetuò iustitiam diligit & operatur, non esse in ista volitione & operatione liberam.

Resp. dist. ant. Est in Deo ac Beatis ad quosdam actus producendos necessitas quoad specificationem simul cum libertate exercitii, concedo: necessitas quoad exercitium simul cum libertate, nego. Distinguo etiam consequens. Ergo stat libertas exercitii seu contradictionis simul cum necessitate quoad specificationem, concedo: quoad exercitium, nego. Explico. Alia est libertas contrarietatis seu specificationis, alia libertas contradictionis seu exercitii; prior in eo consistit, ut agens liberum possit ad malum sicut & ad bonum se flectere; posterior, in eo ut tametsi agens illud sit quoad speciem actionis ad bonum determinatum, nec possit ad malum ferri, liberè tamen hoc vel illud bonum eligit & amplectitur: ad essentiam porrò libertatis non pertinet libertas contrarietatis, hoc est facultas mali perpetrandi. Namque ex S. Anselmo, Dial. de lib. arb. c. 1. *Nec libertas, nec pars libertatis est potestas peccandi; sed potius, ut ait S. Thom. defectus est li-*

ber-

bertatis. Itaque cum necessitate naturali specificationis, hoc est ad bonum determinante, stare potest libertas exercitii circa hoc vel illud. Hoc modo Deus natura sua est ad bonum ita determinatus, ut non possit malum velle: ita Christus vi unionis hypostaticæ planè impeccabilis fuit; & tamen est in Deo & in Christo libertas exercitii circa hoc vel illud bonum. Pariter homo naturali necessitate quoad specificationem fertur ad amorem beatitudinis in communi; est tamen liber quoad exercitium, respectu hujus vel illius rei in qua suam collocat, felicitatem. Stat ergo cum necessitate quantum ad specificationem, libertas contradictionis seu exercitii: quæ libertas integra subsistit, quoties objectum indifferenter proponitur ab intellectu prosequendum vel non prosequendum: tale est quodlibet bonum creatum quod ab humano intellectu apprehenditur. Non ita Deus à Beatis clarè & intuitivè cognitus: neque enim liberi sunt Beati etiam quoad exercitium in amando Deo, à cujus amore temperare se felici necessitate non possunt, cum nulla in ipsis quantum ad hoc indifferentia judicii supersit. *Intellectus*, ait S. Thomas 1. 2. q. 13. art. 6. *in omnibus particularibus bonis potest considerare rationem boni alicujus, & defectum boni alicujus, quod habet rationem mali; & secundum hoc potest unumquodque hujusmodi bonorum apprehendere ut eligibile vel fugibile: Solum autem perfectum bonum quod est beatitudo, non potest ratio apprehendere sub ratione mali, aut alicujus defectus; & ideo ex necessitate (id est non liberè) beatitudinem homo vult.*

His præsuppositis facilè solvuntur quæ ex Augustino proposita sunt testimonia.

In primo refellit Pelagium qui contendebat ad essentiam libertatis spectare indifferentiam non solum contradictionis, sed etiam contrarietatis, per quam liberum arbitrium æquè indifferens est ac potens ex propriis suis viribus ad bonum & ad malum. Ergo, pugnabat Augustinus, *Deus liber non est, qui malum non potest velle.* Sicine, dicebat Juliano, *Deum laudas, ut ei auferas libertatem?* Ostendit igitur sanctus Doctor, dari aliquos actus quoad specificationem necessariò bonos, qui tamen liberi sunt quoad exercitium; duoque eam in rem profert exempla, unum ex necessitate qua in via sic volumus beatitudinem, ut miseriam velle non possimus; alterum ex necessitate, qua Deus vult justitiam seu bonum, ita ut non possit velle facere malum aut peccatum: quas necessitates constat ex una parte esse utcumque naturales, cum sint quoad specificationem absolute determinatæ ad hujusmodi objecta; & ex alia libertatem arbitrii non minuire, cum habeant admixtam indifferentiam exercitii.

Sed objicit Jansenius. Licet voluntas, qua in via volumus beatitudinem, sit indifferens indifferentia contradictionis, hujusmodi tamen indifferentiam non habet voluntas, qua Deus vult justitiam. *Certissimum enim est*, ait Jansenius, *hanc voluntatem esse ad justitiam omni modo determinatam, & indifferentiam carere contradictionis.* Ergo si hoc non obstante, Augustinus illam etiam voluntatem justitiæ asserit esse liberam, sentit haud dubiè actum aliquem esse liberum, etiam sublata indifferentia contradictionis. T. 10. pag. 923. A. Ibid.

Resp. illam in Deo justitiæ voluntatem, de qua loquitur S. Augustinus, indifferentem esse indifferentia contradictionis. Non enim confundi debet, ut perperam confundit Jansenius, cum ea volitione, qua Deus vult suam bonitatem secundum se, seu justitiam sempiternam & increatam, quæ sua est ef-

est essentia: (hanc enim sic indifferentem non esse ultro concedimus) sed ea est volitio qua Deus non nisi bona seu iusta ad extra operatur, quotiescumque operatur; quæ voluntas indifferentiam contradictionis habet, licet malum velle aut operari non possit. Ut enim ait S.Th. in 2. dist. 25. q. 1. art. 1. ad 2. *Bona quæ facit Deus, potest non facere, nec tamen malum facere potest.*

Instat Jansenius. Augustinus loquitur de voluntate iustitiæ prout in Deo seu Beatis est stabilis, perpetua & immutabilis voluntas non deficienti à iustitia; ergo non loquitur de aliqua voluntate iustitiæ admittente indifferentiam contradictionis.

Resp. nego consequentiam. Loquitur enim S. Doctor de volitione iustitiæ, qua Deus extra se iustè semper operatur, quotiescumque operatur; quæ cum ex una parte sit naturaliter determinata quoad specificationem ad faciendum bonum, ita ut malum non possit, non potest utique à iustitia deficere agendo contra illam, seu non potest ab illa deficere privativè & contrariè; sed potest deficere negativè, quia nulla necessitate tenetur Deus hoc vel illud bonum ad extra operari. Operatur enim omnia, inquit S. Ambros. Lib. 2. de fide cap. 6. *unus atque idem spiritus, dividens singulis prout vult.* Prout vult, inquit, hoc est pro liberæ voluntatis arbitrio, non pro necessitatis obsequio.

Ad secundum eadem est responsio. Illa etenim necessitas de qua ibi S. Augustinus, sola est necessitas specificationis, qua nempe Deus *injustus non potest esse*, seu injusta operari: quæ certè necessitas, ut jam monuimus, non obest libertati exercitii seu contradictionis. Hanc autem mentem esse S. Doctoris patet, quia refellit Julianum, qui in eodem cum Pelagio errore versabatur, *liberum scilicet non esse nisi quod duo potest velle, id est bonum & malum.* Unde Augustinus inferebat, *Ergo Deus liber non est, qui malum non potest velle.* Et, *ficcine Deum laudas, ut ei auferas libertatem?* Quasi Juliano diceret, quod Pelagio dixerat, illam indifferentiam contrarietatis ad bonum & malum minimè ad libertatem requiri, cum Deus liber sit, & illa tamen indifferentia contrarietatis careat, utpotè qui naturæ suæ necessitate malum velle non possit.

Ad tertium, idem est Augustini consilium, & eadem nostra responsio: necessitate scilicet specificationis non tolli libertatem exercitii. Addi potest S. Doctorem à majori ad minus ibi argumentari: nempe vim & efficaciam gratiæ nullam voluntati necessitatem inferre, nec essentiali liberati nocere; sicut libertati Dei quoad exercitium non nocet ea necessitas, qua est ad bonum determinatus.

Ad quartum ex cap. 10. Lib. 5. de Civitate Dei. Resp. S. Augustinum ibi loqui de necessitate ex suppositione, seu de necessitate consequente, secundum quam dicitur necesse esse rem, esse, dum revera est; & hanc quoque nos fatemur libertati non obesse, cum non tollat, imò præsupponat indifferentiam ad oppositum.

Hunc verò esse D. Augustini sensum patet.

I. Quia ibi agit contra Stoicos, qui, ut ipse refert, voluntates nostras nolebant necessitati subjici, ne videlicet non essent liberæ, si subicerentur necessitati: quibus respondet, istud timendum non esse. Si enim necessitas nostra, inquit, illa dicenda est, quæ non est in nostra potestate, sed etiam si nolimus, efficit quod potest, sicut est necessitas mortis; manifestum, est voluntates nostras quibus rectè vel perperam vivitur, sub tali necessitate non esse.

Manifestè ibi ostendit S. Doctor nulla nos necessitate ad malum tene- *Ibid.*
ri: *Multa enim facimus, ait, quæ si nollemus, non utique faceremus.*

II. Quia assignans postea rationem cur ista necessitas ex suppositione libertatem non auferat, expressè dicit, quia illa necessitate non obstan-
te, *nostræ voluntates sunt, & ipsæ faciunt quidquid volendo facimus, quod non fieret, si nollemus:* quibus certè verbis manifestè indicat, necessitatem (de qua loquitur) aliam non esse, quàm quæ ex nostris liberis profluit vo- *Ibid. pag. 125. C.*
luntatibus; ita ut si necesse sit ita esse, ideò necesse sit, quia nostræ vo-
luntates sic faciunt, & quia sic volunt; ergo non est alia necessitas, quàm ex suppositione nostræ libertatis.

III. Quia id ipsum ostendit illud exemplum quod apponit de necessita-
te secundum quam necesse est Deum cuncta præscire: hanc enim condi-
tionatam esse ac consequentem, apud omnes Theologos constat.

IV. Et id manifestè probat aliud exemplum. *Sic etiam cum dicimus, in-* *Ibid. B.*
quit, necesse est esse, ut cum volumus, libero arbitrio velimus; & verum pro-
cul dubio dicimus, & non ideò ipsum liberum arbitrium necessitati subijcimus, quæ
adimit libertatem. Quod certè exemplum necessitatem ex suppositione seu
consequentem manifestè supponit.

Verum, inquires, S. August. rem confirmat exemplo vitæ Dei, quæ
certè necessaria est etiam absoluta necessitate, non verò conditionata
dumtaxat seu consequente & hypothetica: necesse quippè est absolute
Deum vivere.

Resp. nomine vitæ Dei S. Doctorem ibi non intelligere vitam Dei na-
turalem, qua in se est substantia vivens sine ullo respectu ad creaturas;
sed eum intelligere vitalem Dei operationem, qua ad extra operatur:
quæ certè operatio, quatenus extra Deum transit, necessaria non est ab-
soluta necessitate, sed hypothetica dumtaxat & conditionata.

SEXTA OBJECTIO.

Laus & meritum tribuitur actibus etiam necessariis.

Objicies 6. Laus attribuitur actibus omninò necessariis: sed laus non at-
tribuitur nisi liberis; ergo actus omninò necessarii, sunt liberi.

Major propositio constat ex S. Augustino duobus maximè in locis.

Primus locus extat Lib. 12. de Civitate Dei c. 1. in fine, ubi de Angelis
sic loquitur: *Quàm porrò magna sit laus (naturæ Angelicæ) adhærere Deo, ut* *ib. pag. 301. F.*
ei vivat, inde sapiat, illo gaudeat, tantoque bono sine morte, sine errore, sine mo-
lestia perfruatur; quis cogitare digne possit aut eloqui? Laudantur ibi ab Augu-
stino Angeli ob amorem beatificum, qui tamen necessarius in ipsis est.

Alter locus sumitur ex Tractatu 53. in Joan. ubi explicans illa verba Pauli
dicta de Deo, *Negare se ipsum non potest.* Sic dictum est, inquit; *Non pote-* *To. 3. p. 2. pa. 647.*
rant (credere,) ubi intelligendum est quòd nolebant: quemadmodum dictum est
de Domino Deo nostro, Si non credimus, ille fidelis permanet, negare seipsum non
poteft.... Sicut ergo quòd Dominus negare seipsum non potest, laus est voluntatis di-
vinæ; ita quòd illi non poterant credere, (scilicet Judæi) culpa est voluntatis
humane. Et iterum laudem Deo adscribit Augustinus, ex eo quòd seipsum
negare non possit: quod tamen in ipso maximè necessarium est.

Resp. distinguo maj. Laus sensu latiori sumpta, nempe pro honore, tri-
buitur

buitur actibus necessariis, concedo: laus propriè ac strictè sumpta, nego. Distinguo pariter min. Laus propriè ac strictè sumpta non tribuitur nisi liberis, concedo: laus sensu latiori pro honore usurpata, nego.

Observe igitur 1. laudem latiori quodam sensu idem esse ac honorem, seu protestationem de excellentia & virtute alicujus, sive fiat verbis, eloquendo vel narrando virtutem, sive signis tantum, ut quando aliquis alteri assurgit, vel genuflectit. Laus verò propriè ac strictè sumpta est protestatio de virtute alicujus determinatè facta per verba: qua ratione à D. Thoma definitur, *Sermo dilucidans magnitudinem virtutis*: atque hoc modo laus ab honore differt. Ita expressè S. Thom. in primo Ethicorum lectione 18. & 2. 2. q. 130. art. 1. ad 3.

Observe 2. laudem specialiter sumptam non tribui alicui nisi propter bonitatem alicujus in ordine ad aliquem finem; puta quia facit actum congruentem fini: honor autem debetur alicui propter bonitatem quam habet secundum se, ut ait S. Th. in 3. dist. 9. q. 1. art. 2. quæstiuncula 1. in corpore. Et 2. 2. q. 103. art. 1. ad 3. ex quo sequitur laudem propriè non tribui nisi tendentibus ad finem. *Honor autem est etiam optimorum, quæ non ordinantur ad finem, sed jam sunt in fine*, ut ait ibid. S. Doctor. Unde Deus in se spectatus propriè loquendo non laudatur, sed honoratur; quia ipse non tendit in finem, sed omnium finis est. Qua de causa teste eodem Angelico Doctore 2. 2. q. 91. art. 1. ad 1. dicitur Ecclesiastici 43. *quod Deus major est laude*. De Deo enim, ait S. Thom. *loqui dupliciter possumus; uno modo absolute, seu considerando propriam ejus excellentiam in ordine ad se; alio modo comparative ad effectus, quos in nostram utilitatem ordinat*. Primo modo, ait S. Th. *non debetur ipsi laus, sed honor*. Secundo verò modo, *etiam ipsi laus debetur*; sicque intelligi debent loca Scripturæ quando nobis proponitur laudandus: quod clarè exprimitur Isaia 63. his verbis: *Laudem Domini annuntiabo super omnibus quæ reddidit nobis Dominus*, id est propter effectus, seu in ordine ad illa quæ nobis contulit.

Observe 3. ex S. Th. in 3. Sent. dist. 9. q. 1. a. 2. quæstiuncula 1. in corp. *quod laus non debetur nisi actui, vel agenti qui est dominus actus, quasi per electionem agens, ita etiam nec honor* Ergo ratione sui honoratur illud cujus est per electionem agere: ex quo sequitur neminem propriè laudari, nisi ratione actionis liberæ, & quidem per electionem; tametsi honor alicui exhibeatur, non ratione actionis; sed etiam ratione dignitatis solius suppositi: *Honor non ita debetur actui, sicut laus, sed magis agenti*; ait Doctor Angelicus.

His præsuppositis facilis est ad Augustini testimonia responsio. Ad primum: Angelos laude dignos appellat ob amorem beatificum sumendo laudis nomen in ampliori significatione, nempe pro honore quo sensu, sicut alicui exhibetur propter solam dignitatem suppositi, nulla facta consideratione actionis liberæ, ita & potest exhiberi alicui propter excellentissimos actus quantumvis non liberos: unde Augustini sensus est, Angelos propter indefectibilem illam adhesionem ad summum bonum per constantem amorem, esse ineffabiliter honorandos, venerandos, colendos.

Ad secundum: Revera loquitur S. Augustinus de laude propriè dicta, cum ait, hanc esse divinæ voluntatis laudem quod Deus seipsum negare non possit; sed loquitur S. Doctor de Deo comparative, seu relative ad effectus quos in nostram utilitatem ordinat per actum verè liberum suæ fidelitatis,

ris, tenendo nempe seu servando suam fidem: actus verò promissionis, licet quoad specificationem sit necessarius, quia videlicet nequit esse infidelitatis, est tamen absolute indifferens quoad exercitium non minus quam quilibet alius actus quem Deus exercet in ordine ad creaturas. Sensus ergo Augustini est, laudem esse voluntatis divinæ, non quòd se negare non possit, quasi in actu primo; (hoc enim totum est perfectio necessaria) sed quòd se non neget, id est, fidelitatem exerceat in actu secundo; quod verè est actus liber, quem absolute potest non ponere, licet non quoad substantiam, saltem quoad terminationem.

Hanc autem esse Augustini mentem constat aperte ex verbis prioribus quibus comparat quod dixit, *Deum non posse seipsum negare*, cum eo quod de Judæis dicitur: *Non poterant credere, nempe, inquit, quia nolebant*. Ergo eodem sensu intelligit quòd Deus seipsum negare non possit, quia non vult seipsum negare; quod idem est ac quòd actu velit suam fidelitatem servare & exequi, quod quidem absolute liberum est ac indifferens quoad exercitium.

S E P T I M A O B J E C T I O.

Est in homine quædam peccandi necessitas.

Objicies 7. S. Augustinus agnoscit quamdam esse in homine peccandi necessitatem.

Lib. I. Operis imperfecti contra Julian. c. 105. *Multum erras, inquit, qui vel necessitatem nullam putas esse peccandi, vel eam non intelligis illius peccati esse pœnam, quod nulla necessitate commissum est. Si enim nec necessitas nulla peccandi est quid patiebatur, quæso, qui secundum vestrum sensum, tanta mole malæ consuetudinis premebatur, ut diceret, Non quod volo facio bonum, sed quod nolo malum hoc ago? Deinde cogitare te existimo, quid appetendum, quid vitandum sit in agenda vita, quanto labore discatur. Qui autem hoc nesciunt, ipsa boni appetendi malique vitandi ignorantia patiuntur peccandi necessitatem. Necesse est enim ut peccet, qui nesciendo quid facere debeat, quod non debet facit.* T. 10. pag. 934. G.

Porrò ejusmodi peccata, tametsi necessaria, culpæ imputari, docet ibid. S. Augustinus. De quo genere malorum, pergit, *Deus rogatur, ubi dicitur, Delicta juventutis & ignorantie meæ ne memineris. Quod genus delictorum si non imputaret Deus justus, non ea sibi dimitti posceret homo fidelis.* ib. p. 935. B.

Lib. de natura & gratia adversus Pelagium cap. 66. *Quod autem, inquit, ex vitiis naturæ, non ex conditione naturæ, sit quædam peccandi necessitas, audiat homo, atque ut eadem necessitas non sit discat Deo dicere, De necessitatibus meis educ me. Quia & in hujusmodi oratione certamen est adversus tentatorem de ipsa contra nos necessitate pugnante, ac per hoc opitulante gratia per Jesum Christum Dominum nostrum, & mala necessitas removebitur, & libertas plena tribuetur.* ib. p. 161. E.

Lib. I. Retract. cap. 15. *Qui cogenti cupiditati bona voluntate resistere non potest, & ideo facit contra præcepta justitiæ, jam hoc ita peccatum est, ut set etiam pœna peccati.* T. I. p. 24. F.

Eodem pertinet quod ait S. Bernardus serm. 81. in Cantica. *Quis me, inquit, liberabit de manibus meis? Non enim quod volo, hoc ago, sed me, non alio prohibente, & quod odi, illud facio, sed me, non alio compellente. Atque* T. 1. p. 1552.

via; forsitan enim sic possem excusari: aut certè ita esset voluntaria, ut non violenta; profectò enim sic possem corrigi. Nunc verò nusquam exitus misero patet, quem & voluntas inexcusabilem, & incorrigibilem necessitas facit.

Hic ex una parte S. Bernardus ait compulsionem illam & necessitatem peccandi adeò violentam esse, ut homo corrigere se non possit; ex alia verò partè subjungit, à peccato eandem non excusare, ac proinde arbitrii libertatem non evertere: sentit ergo ad veram libertatem potestatem ad oppositum non requiri.

Resp. distingo ant. S. Augustinus agnoscit in homine lapso quamdam peccandi necessitatem, peccato materialiter & improprie dicto, concedo: peccato proprie ac formaliter dicto, iterum distingo: vago & indeterminato, concedo: hoc vel illo singulari peccato, nego. Vel adhuc distingo: agnoscit peccandi necessitatem ante gratiam: concedo: cum gratia, subdistinguo: peccandi necessitatem moralem, id est difficultatem abstinendi à peccato, concedo: necessitatem physicam, nego. Mens S. Doctoris facile patebit attendenti statum controversiæ quam habebat cum Juliano cæterisque Pelagianis.

I. Totus in eo erat ut peccatum originale ab unoquoque hominum nascendo contrahi demonstraret: demonstrat autem ex effectibus, ignorantia scilicet & concupiscentia quibus necessario subjicimus, & quas peccata vocat Augustinus, quia sunt pænæ peccati & causæ peccatorum.

Ut pænæ peccati, necessario supponunt peccatum originale cujus pænæ sunt; & hoc modo spectatæ vocantur ab Augustino necessaria peccata, materialiter scilicet & improprie) quia iis carere liberum nobis hac in vita non est. Erras, inquit sanctus Doctor refellens Julianum, qui *vel necessitatem nullam putas esse peccandi, vel eam non intelligis illius peccati esse pœnam quod nulla necessitate commissum est.* Et paulò post ostendit longè satius esse necessitatem illam peccandi referre ad originale peccatum, quàm ad consuetudinem peccandi, sicut ipse dicebat Julianus. Cur ergo non creditis, ait sanctus Doctor, tantum saltem valuisse illud primi hominis infallibiliter grande peccatum, ut eo vitaretur humana natura universa, quantum valet nunc in homine una secunda natura. Quatenus verò ignorantia & concupiscentia sunt causæ peccatorum, dicuntur ab Augustino quamdam inducere peccandi necessitatem, non quidem absolutam, physicam, specificationis & exercitii, sed moralem, vagam & indeterminatam; quia fieri moraliter non potest, ut habita ratione fragilitatis humanæ ac frequentissimarum, quibus pulsamur, tentationum, homo non peccet, tametsi nullum sit in particulari peccatum quod vitare liberè non possit. Ita nondum solvit S. Th. in secundo ad Annibaldum dist. 29. q. unica art. 1. in corpore. Respondeo, inquit, dicendum quòd circa hanc quæstionem sic cautè loquendo est, ut neque excludendo necessitatem peccandi, necessitatem gratiæ tollamus secundum Pelagium; neque necessitatem peccandi ponendo, tollatur liberum arbitrium secundum Manichæum. Sciendum est ergo quòd liberum arbitrium se extendit ad aliquem particularem actum, non autem ad totius temporis cursum: in potestate enim liberi arbitrii est, quòd nunc velim hoc vel illud, aut non velim; sed non est in potestate liberi arbitrii, quòd nullo tempore aliquid voliturus sim: non enim est in ejus potestate immutabilitatem habere. Et ideò dicendum est, quòd homo, etiam sine gratia, in peccato mortali existens potest consentire vel non consentire in hoc peccatum, quantum ad nunc; & contrarium dicere, tolleretur libertatem arbitrii: sed non potest

test homo sine gratia firmare se, ut nullatenus in hoc vel illud peccatum consensurus sit; imò hæc firmitas non potest ei esse, nisi ex adiutorio divinæ gratiæ. Et ideò dicendum est, quòd homo in peccato mortali existens, potest singula peccata mortalia vitare; non tamen potest facere quòd omnia vitet, quia hoc ejus electioni non subditur. Et q.24. de veritate art. 12. cùm sibi istud argumentum objecisset, Quod est necessarium vitari non potest: sed peccata quædam sunt necessaria, ut patet per illud Ps. De necessitatibus meis erue me Domine. Ergo homo per liberum arbitrium peccatum vitare non potest, Sic respondet: Ad septimum dicendum, quòd peccata dicuntur necessaria, in quantum non possunt vitari omnia, quamvis possint vitari singula.

Eodem redit quod docet Estius in Librum Proverbiorum c.20. v.9. & S. Gregorius Lib.18. Moralium cap.5. Sciendum est, inquit, quòd sunt peccata quæ à justis vitari non possunt. Non quòd ullum sit nominatim quod seorsim vitari non possit, sed quia universim secundum cursum præsentis fragilitatis non vitantur: nam alioquin error Manichæorum est, hominem non posse vitare peccatum, & similiter omnium ferè hæreticorum nostri temporis.

Cùm itaque illa peccandi necessitas vagè & indeterminatè quæ ex ignorantia & concupiscentia nascitur, in nullum determinatè ac singulare peccatum, cadat, meritò pronuntiat Augustinus peccata hujusmodi ignorantia à Deo imputari, ac fideles ea sibi dimitti suppliciter postulare; quia nempe caveri possunt, ac omninò libera voluntate committuntur.

II. Cùm Julianus rejecta necessitate gratiæ contenderet, hominem in præsentis statu tam liberum esse ad omnem legem observandam & omnia vitanda peccata, quàm fuerat Adamus, è contrà probat S. Augustinus, ex peccato primi parentis contractam esse quamdam peccandi necessitatem, ac periisse libertatem illam non peccandi qua fruebatur Adamus innocens, & quæ nonnisi per gratiam Mediatoris Christi reparari potest. Ista definitio, ait sanctus Doctor Lib.1. Operis imperfecti contra Julian. cap.104. peccati ejus est, quod peccatum tantummodò est, non quod etiam pœna peccati, qua perit libertas non peccandi: à quo malo non liberat, nisi ille, cui non tantum dicimus, Dimitte nobis debita nostra; verum etiam, Ne nos inferas in tentationem, sed libera nos à malo. Et Lib. de corrept. & gratia cap.12. loquens de homine innocente & lapso, ait: Tales vires habebat ejus (Adami) voluntas, quæ sine ullo fuerat instituta peccato, & in his ex seipso concupiscentialiter resistebat, ut dignè tantæ bonitati & tantæ benè vivendi facilitati perseverandi committeretur arbitrium.... Nunc verò postea quam est illa magna peccati merito amissa libertas, etiam majoribus donis adjuvanda remansit infirmitas.

Hoc planè sensu necessitatem peccandi, si nempe gratia omninò defuerit, interpretatur S. Thomas. Nisi homo, inquit q.24. de veritate a.12. ad 22. per gratiam liberetur, necesse habet quandoque incidere in peccatum. Et iterum ad 23. Desertus à luce gratiæ, necesse est ut aliquando peccet. In hoc ergo maxime distat homo lapsus ab integro, quòd iste omnia & singula peccata summa facilitate vitare poterat; ille verò fractis & imminutis viribus non possit, sed necesse sit, nisi singulari gratiæ privilegio roboretur, eum aliquando peccare; quamquam, ut dictum est, nullum sit singulare peccatum quod revera non possit libera voluntate declinare: quapropter meritò ipsi ad culpam imputatur cùm peccat, cùm possit ex gratia, quam vel non de-

negat

negat Dens, vel in penam denegat, non peccare. Non tibi deputatur ad culpam, ait S. Augustinus Lib. 3. de libero arbitrio c. 9. quod invictus ignoras, sed quod negligis querere quod ignoras; neque illud quod vulnerata membra non colligis, sed quod volentem sanare contemnis. Et Lib. 1. Operis imperfecti contra Julian. c. 106. Non est igitur, ait, impunitatis securitas in necessitate peccandi: sed ut non absit ista necessitas, donat ille cui dicitur, De necessitatibus meis erue me. Donat autem duobus modis; & prateritam dimittendo iniquitatem, & opitulando ne intremus in tentationem. Nullis igitur ab illa peccandi necessitate exculationem in peccatis repetere merito potest, cum paratam habeat gratiam qua vel potest immediatè, si ei velit obsequi, peccatum vitare, vel saltem petere à Deo auxilium uberius ut illud vitet; atque semper ipsius culpa sit, quod vel resistat gratiæ, vel ea privetur.

III. Necessitas illa peccandi moralis est dumtaxat, hoc est difficultas summa, quam homo infirmus inter tot & tantas tentationes patitur ut à peccato se contineat, qua difficultate caruit homo inocens. Impossibile, ait S. Thomas Opusculo 1. contra errores Græcorum cap. 28. hic pro difficili sumitur, quæ difficultas ex consuetudine provenit. Et qu. 24. de veritate art. 12. exponens istam Augustini sententiam ex Lib. 1. Retract. c. 15. Cogenti cupiditati voluntas resistere non potest: Dicendum, inquit, quod cupiditas non potest intelligi esse cogens absolute liberum arbitrium, quia semper est liberum à coactione; sed dicitur cogens propter vehementiam inclinationis, cui tamen resisti potest, licet cum difficultate. En conciliat hic simul S. Thomas potentiam resistendi cum difficultate orta ex parte concupiscentiæ. Imò & ipse S. Augustinus idem fatetur Lib. 3. de libero arbitrio c. 20. his verbis: Quamquam enim in ignorantia & difficultate nata sit (humana natura) non tamen ad permanendum in eo quod nata est, aliqua necessitate comprimitur: quia nempe talis non est ea difficultas cui non possit resisti. Potest, ait idem sanctus Doctor Lib. de natura & gratia c. 67. ei causæ, quæcumque illa est, resisti; potest planè.

162. A. Nam in hoc adjutorium postulamus, dicentes, Ne nos inferas in tentationem: quod adjutorium non posceremus, si resisti nullo modo posse crederemus.

162. D. Instabis 1. S. Augustinus Lib. de natura & gratia c. 67. fatetur esse quædam etiam necessitate facta improbanda, ubi vult homo rectè facere & non potest. Nam unde sunt illæ voces, Non enim quod volo facio bonum, sed quod odi malum, hoc ago? Et paulò post. Illa est omnis peccati pœna iustissima, ut amittat quisque quo benè uti noluit, cum sine ulla posset difficultate, si vellet: id est autem, ut qui sciens rectè non facit, amittat scire quid rectum sit, & qui rectè facere cum posset noluit, amittat posse cum velit.

Resp. manifestum esse vel ex ipso citato textu, loqui S. Doctorem de motibus indeliberatis concupiscentiæ, & de ignorantia involuntaria, quæ peccata dicuntur materialiter & improprie, quibus carere homo in præsentistatâ non potest; de quibus dicebat Apostolus, Non quod volo facio bonum, sed quod odi malum, hoc ago. Non imputari autem ad culpam huiusmodi motus, nisi consensus voluntatis accesserit, ostendit ibidem S. Augustinus ex iis ipsis quæ docuerat Lib. 3. de libero arbitrio cap. 19. Non tibi deputatur ad culpam quod invitus ignoras, sed quod negligis querere quod ignoras; neque illud quod vulnerata membra non colligis, sed quod volentem sanare contemnis.

16. p. 134. F. G. Instabis 2. ex eodem S. Doctore c. 17. Lib. de natura & gratia. Aliud est non curasse scire, quæ negligentia peccata etiam per sacrificia quædam Legis videbantur expiari; aliud, intelligere velle, nec posse; & facere contra legem, non

non intelligendo quid fieri velit. Ergo ex S. Augustino, homo peccat non solum per ignorantiam vincibilem, sed etiam invincibilem.

Resp. distinguo conseq. Homo peccat per ignorantiam invincibilem, peccato materialiter & improprie dicto, concedo: proprie ac formaliter dicto, nego. *Non tibi deputatur ad culpam, quod invitus ignoras.* Ergo ut ignorantia imputetur culpæ, debet esse cum negligentia labe conjuncta. Unde citato cap. 17. Lib. de natura & gratia sanctus Doctor ait, *nos admoneri à Deo petere sapientiam, qui dat omnibus affluenter, utique his omnibus qui sic petunt, & tantum petunt, quomodo & quantum res tanta petenda est.* Et paulò antè dixerat: *Tractat etiam iste (Pelagius) de peccatis ignorantiae, & dicit, hominem pervigilare debere ne ignoret; ideoque esse culpandam ignorantiam &c. dum tamen omnia potius disputet, quam ut oret & dicat, Da mihi intellectum, ut discam mandata tua.* Observa hìc obiter, S. Doctorem in his locis passim orationem proponere, velut gratiæ subsidium omnibus promptum ac paratum, quo impetrentur à Deo vires præcepto faciendo pares. Ibid. G.

Frustra reponunt adversarii, ipsam ignorantiam, si fuerit invincibilis peccatum non esse; sed ipsum dumtaxat factum consequens ex ignorantia: namque S. Augustinus loquitur de ipso facto consequente ex ignorantia. Et verò, non potest factum esse culpabile quod sequitur ex ignorantia inculpabili; sicut factum necessario consequens ex motu concupiscentiæ indeliberato culpa vacat, eò quòd motus ipse culpabilis non sit.

At, inquires, nonne Concilium Diospolitanum damnavit sententiam Pelagii qui assererat n. 11. *oblivionem & ignorantiam non subjacere peccato, quoniam voluntatem eveniunt, sed secundum necessitatem?* Ita quippè refert S. Augustinus, Lib. de gestis Pelagii cap. 36. Tom. 2.
Conc. p.
1531. E.
Tom. 10. p.
226. D.

Resp. inde plùs probaturos adversarios, quàm ipsi contendebant. 1. ignorantiam ipsam esse peccatum, quod tamen ipsi negant; cùm solam actionem ex ignorantia factam dicant esse peccatum. 2. ignorantiam invincibilem etiam juris positivi non excusare à peccato, quod tamen iidem negant. Quapropter cùm S. Augustinus & Patres Concilii Diospolitani docent ignorantiam subjacere peccato, loquuntur de ignorantia vincibili: loquuntur enim de ignorantia facti, quæ in Lege Mosaica purgabatur per sacrificia, ut patet ex S. August. Lib. de gestis Pelagii cap. 8. ita scribente: *Cùm in lege sacrificia pro ignorantia sicut pro peccato offerantur.* Atqui ignorantia quæ per sacrificia purgabatur in lege, erat vincibilis; erat enim ignorantia juris positivi & ignorantia facti; v. gr. si quid immundum per ignorantiam tangeretur, Levitici 5. si per ignorantiam de sacrificatis quis comedisset, Levitici 22. quæ profectò ignorantia juris positivi peccato non subjacet, nisi fuerit vincibilis, ne ipsis quidem diffidentibus adversariis; ergo S. Augustinus damnat ignorantiam vincibilem. Ibid. pag.
215. A.

Adde quòd etsi sanctus Doctor de ignorantia invincibili intelligendus foret, nihil inde consequerentur adversarii: sensu quippè opposito Pelagianorum errori dixit ignorantiam invincibilem subjacere peccato, ea nempe quæ invincibilis est dumtaxat per naturam, licet vincibilis sit per gratiam. Disputat enim sanctus Doctor contra Pelagium contendentem eam solam ignorantiam culpæ imputari debere, quæ solis naturæ viribus sanari & expelli potest: è contra docet Augustinus, ignorantiam illam quæ nonnisi beneficio gratiæ depelli potest, meritò tamen culpæ imputari, quia hominis culpa est qui negligit quærere quod ignorat. *Nulli enim homini,* ait Lib.

Tom. I. p. 3. de libero arbitrio cap. 19. *ablatum est scire utiliter quæri, quod inutiliter*
 632. A. *ignoratur, & humiliter confitendam esse imbecillitatem.*

Instabis 3. Si potest homo per gratiam saltem orationis ignorantiam expellere, nulla omnino fingi potest esse invincibilis, ignorantia.

Resp. distinguo seq. Nulla fingi potest ignorantia invincibilis remotè, concedo: proximè, nego. S. verò Augustinus loquitur de ignorantia quæ sit proximè invincibilis, quando scilicet nullum adest medium proximum quo rei veritas detegi possit; quo casu ignorantia invincibilis excusat à peccato: ut si nullus adsit Concionator Evangelicus qui fidem annuntiet, ignorantia fidei culpæ non imputatur, licet per orationem possit homo generatim ac remotè petere à Deo quidquid ad salutem animæ necessarium est.

Instabis 4. Ad rationem peccati sufficit quod sit voluntarium in capite. Ea de causa peccatum originale quod quisque nascendo contrahit, verum est peccatum ac culpæ imputatur, quia in Adamo, in quo omnes includebantur, voluntarium fuit: atqui peccata hujus status tametsi necessitate commissa, libera tamen fuerunt in Adamo, unde omnis fluxit origo mali; ergo vera sunt peccata culpæ imputabilia, tametsi ex necessitate commissa.

Tom. 8. p. 295. col. 2. B. Resp. distinguo maj. Ad rationem peccati originalis seu naturæ, concedo: peccati personalis, nego. Ita S. Th. in 2. dist. 30. qu. 1. art. 2. in corpore. Oportet, inquit, quod secundum hoc, quod aliquid rationem culpæ habet, secundum hoc ratio voluntatis in ipso reperiatur. Sicut autem est quoddam bonum quod respicit naturam, & quoddam quod respicit personam, ita etiam est quædam culpa naturæ, & quædam personæ. Unde ad culpam personæ requiritur voluntas personæ; sicut patet in culpa actuali, quæ per actum personæ committitur: ad culpam verò naturæ, non requiritur, nisi voluntas in natura illa.

Et certè si ad verum peccatum culpæ imputandum sufficiat quod voluntarium fuerit in capite, id est in Adamo, ignorantia invincibilis juris non tantum naturalis, sed etiam divini positivi culpæ imputari poterit: omnes pariter indeliberati motus concupiscentiæ pro veris peccatis habendi erunt, quia in Adamo voluntarii fuerunt, cum sint effectus primi illius peccati, quod certè omnino liberum & voluntarium in ipso fuit: atqui ne ipsi quidem Janseniani admittunt ignorantiam juris positivi; v. g. Evangelicæ legis, seu infidelitatem, ut vocant, negativam, verum esse ac formale peccatum; & Concilium Trid. Sess. 5. decreto de peccato originali Can. 5. declarat motus indeliberatos concupiscentiæ propriè non esse peccata. Hanc

Tom. 14. Concil. p. 753. B. concupiscentiam, inquit, quam aliquando Apostolus peccatum appellat, sancta Synodus declarat, Ecclesiam Catholicam nunquam intellexisse peccatum appellari, quod verè & propriè in renatis peccatum sit: sed quia ex peccato est, & ad peccatum inclinatur. Si quis contrarium senserit anathema sit.

SOLVUNTUR OBJECTIONES.

EX MOMENTIS THEOLOGICIS.

Quæ adversarii ex ratione argumenta hic contorquent, ex duplici maximè capite derivantur.

I. Ex parte naturæ voluntatis humanæ.

II. Ex parte libertatis Dei, Christi, & Beatorum.

Solvuntur Objectiones primi generis.

Objicies 1. Omnis actus voluntatis, qui duce rationis judicio elicitur, perfectè liber est, tametsi necessarius: atqui omnis actus voluntatis humanae duce rationis judicio elicitur: ergo est perfectè liber, tametsi necessarius.

Major propositio patet. Nam quoties voluntas modum agendi naturalium supergreditur, ipsa liberè agit: at quoties judicium rationis ducem se præbet voluntatis, voluntas modum agendi naturalium supergreditur: ergo quoties judicium rationis ducem se præbet voluntati, voluntas liberè agit.

Resp. 1. nego maj. Actus enim voluntatis quo Spiritus sanctus in Deo procedit, ducem haud dubiè rationem habet: actus pariter voluntatis quo Beati Deum intuitivè cognitum amant, ducem habet rationem: neuter tamen hoc sensu liber est, ut ab ipso voluntas seu Dei, seu Beatorum possit abstinere. Quin, juxta Manichæos, voluntas animæ bonæ ad bonum ferrea necessitate determinatur, tametsi talis voluntas ducem supponat, juxta illos, rationem: neque enim docuerunt judicium hominis in omni suo actu absorberi & extinguì: ergo falsò prorsus asseritur toties liberum esse actum voluntatis, quoties ducem supponit rationis judicium.

Resp. 2. distingo maj. Omnis actus voluntatis qui elicitur duce rationis judicio indifferenti, est perfectè liber, concedo: si non habeat judicium illud indifferens, hoc est, quod proponit objectum indifferenter prosequendum vel non prosequendum, nego. Vide quæ suprâ exposita sunt tum inter probationes ex ratione, tertia ratione, tum inter solutiones Objectionum ex S. Augustino aliisque SS. Patribus, Objectione quarta.

Distingo min. Atqui omnis actus voluntatis elicitur duce rationis judicio aliquo, concedo: judicio indifferenti, nego. In omni actu voluntatis agentis ratione præditi, haud dubiè semper præsupponitur aliquod rationis seu intellectus judicium; voluntas quippe ex sese potentia est cæca quæ in incognitum ferri non potest: sed ad veram actus voluntatis libertatem, non sufficit quaecunque judicium rationis præcedens, sed requiritur judicium indifferens. Quapropter actus qui non supponit tale judicium rationis indifferens, à S. Th. 1. 2. q. 17. ar. 5. ad 3. dicitur *esse ex instinctu naturæ aut superioris causæ potius, quàm ex ordinatione rationis*.

Ad probationem majoris nego min. nempe voluntatem modum agendi naturalium supergredi, quoties se ducem ipsi præbet judicium rationis. Cum enim aliqui actus perfectè voluntarii sint etiam absolutè necessarii, & in illis voluntas habeat modum agendi communem cum cæteris rebus naturalibus, nempe cum determinatione ad unum; consequens omnino est, illam in hujusmodi actibus modum agendi rerum naturalium non supergredi, saltem quoad modum agendi cum libertate; licet quantum ad substantiam operis, semper modum agendi rerum naturalium supergrediatur, cum ejusmodi actus oriantur ex principio intellectuali. Voluntas itaque in illis actibus, in quibus non adest judicium rationis indifferens, agit ut natura, non verò formaliter ut voluntas libera: *Modus enim voluntatis, ex S. Thom. q. 6. de veritate art. 3. ad 3. in libertate ad utrumlibet consistit.*

Objicies 2. Omne quod non solum agitur, sed etiam seipsum agit, seu seipsum movet, liberum est: at voluntas in omni actu voluntario seipsam movet; ergo voluntas in omni actu suo est libera.

Major propositio probatur ex S. Thom. duplici in loco.

Ibid. col. 858. col. 1. B. I. Quæstione 24. de veritate art. 2. in 2. argumento sic ait: *Omne quod est liberi arbitrii agit & non solum agitur: sed bruta non agunt, sed aguntur, ut* Damascenus dicit; ergo bruta non sunt liberi arbitrii.

Tom. 13. pag. 423. col. 1. D. II. In Libro secundo contra gentes cap. 48. Ratione secunda docet, quod sola moventia seipsa libertatem habent in agendo.

Resp. 1. nego maj. Namque voluntas Dei seipsam movet in productione Spiritus sancti; voluntas Beatorum seipsam pariter movet in amando Deo: neque tamen vera est libertas, tum in Deo ad productionem Spiritus sancti; tum in Beatis ad Deum amandum. Imò in hypothesei Manichæorum, anima seipsam movet seu ad bonum seu ad malum; neque tamen vera fruitur ad utrumlibet libertatis indifferentia. Quin omne vivens movet seipsum, neque tamen idcirco liberum est.

Resp. 2. distingo maj. Omne quod seipsum movet cum facultate ad oppositum, seu cum dominio sui actus, liberum est, concedo: quod seipsum movet sine tali facultate, seu dominio sui actus, nego. Porro in actibus voluntatis necessariis deest illud dominium actus, deest illa facultas ad oppositum; ita quippe voluntas in his actibus seipsam movet, ut non possit non se movere. Ita S. Th. Lib. 2. contra gentes cap. 47. Ratione 3. in fine; & 1. p. q. 82. art. 1. in tertio argumento, *eius quod ex necessitate, non sumus domini.*

Ad probationem majoris ex S. Thoma,

Ibid. pag. 421. col. 1. A. Resp. ad primum testimonium, S. Doctoris sensum esse, bruta idcirco non esse liberi arbitrii, quia non agunt cum dominio sui actus: illa etenim agere & seipsa movere physico & interno principio vitali, exploratum esse debet. Dicuntur tamen potius agi, quam agere, quia in moralibus (de quibus sermo est) non sufficit quod seipsum quis moveat physice, sed necesse est ut se moveat moraliter, hoc est cum dominio actus & activa ad oppositum indifferentia. Hæc est S. Thomæ doctrina Lib. 2. contra Gentes cap. 47. Ratione 3. Licet bruta, inquit, quodammodo dicantur movere seipsa, in quantum eorum una pars est movens, & alia est mota, tamen ipsum movere non est eis ex seipsis, sed partim ex exterioribus sensatis, & partim à natura. In quantum enim appetitus movet membra, dicuntur seipsa movere, quod habent supra inanimata & plantas; in quantum verò ipsum appetere sequitur de necessitate in eis ex formis acceptis per sensum, & iudicium naturalis aestimationis, non sibi sunt causa quod moveantur. Unde non habent dominium sui actus.

Ad secundum testimonium eadem est responsio: videlicet quando sanctus Doctor dixit, *Sola moventia seipsa libertatem habent in agendo*, loquitur de iis quæ seipsa movent moraliter, seu cum dominio sui actus.

Ibid. pag. 423. col. 1. E. Dici etiam potest, & quidem magis appositè ad textum litteralem S. Doctoris; eum nomine libertatis non intelligere moralem illam, de qua loquimur, sese determinandi facultatem, sed simpliciter vim illam physicam & activam, per quam, quæ animata sunt, seipsa movent, non verò ab extrinseco simpliciter moventur, qualia sunt omnia inanimata non viventia. Hanc esse S. Doctoris mentem aperte indicant hæc ipsius verba loco citato ex Lib. 2. contra Gentes cap. 48. *Animalia, inquit, irrationalia sunt quodammodo liberi quidem motus sive actionis, non autem liberi iudicii: inanimata autem quæ solum ab aliis moventur, neque liberæ actionis sunt aut motus: intellectualia verò non solum liberæ actionis, sed etiam liberi iudicii.* Audis Angelicum Doctorem brutis animantibus tribuere libertatem in agendo, seu liberam

actio-

actionem, cum tamen vera libertas ipsis tribui non possit. Igitur per libertatem in agendo non intelligit veram illam & propriam, de qua loquimur; moralem libertatem, sed tantum vim illam principalem per quam animalia seipsa movent, non verò ab extrinseco purè moventur, sicut moventur inanimata. Hanc autem vim se movendi, libertatem vocavit, non absolute, sed comparative ad illum infimum gradum motus inanimatorum.

Objicies 3. Omnis actus à voluntate non solum elicitus, sed etiam imperatus, liber est: atqui omnis actus voluntarius tametsi necessarius, à voluntate est non solum elicitus, sed etiam imperatus; ergo &c.

Major propositio certa est. In hoc enim maximè libertas alicujus actus posita est, quòd sit sub imperio seu dominio voluntatis; ergo omnis actus à voluntate imperatus est liber.

Minor autem probatur.

I. Quia omnis actus voluntatis perfectè voluntarius, est virtualiter super seipsum reflexus; ergo actus ille est volitus, adeoque ex imperio voluntatis.

II. Quia sic expressè docet S. Anselm. Dial. de libero arbitrio cap. 5. *Omnis, inquit, volens, ipsum suum velle vult.*

III. Quia sic etiam docet S. Th. 1. 2. q. 16. art. 4. ad 3. *Actus voluntatis, inquit, reflectuntur super seipsos; in quolibet actu voluntatis potest accipi consensus & electio & usus: ut si dicitur quòd voluntas consentit se eligere & consentire, & utitur se ad consentiendum & eligendum.*

Pag. 119.
col. 1. C.

Resp. concessa majori, nego min. Actus enim ille dicitur à voluntate imperatus, seu esse sub imperio ac dominio voluntatis, à quo potest illa, si velit, abstinere: atqui talis non est actus necessarius; ergo actus necessarius tametsi perfectè voluntarius non est à voluntate imperatus, seu non est sub imperio ac dominio voluntatis. *Ejus enim quod est ex necessitate non sumus domini, ait S. Thom. 1. p. q. 82. art. 1.*

Ad probationem min. Fatemur ultro quemlibet actum voluntarium quantumvis necessarium esse à voluntate volitum, propter intrinsecam & virtuales reflexiones quæ in ipso actu involvitur: at id non sufficit ad libertatem actus, sed planè requiritur ut voluntas ita velit suum actum, ut possit eum non velle, sitque ad oppositum omnino & relative expedita; aliàs propriè actus non est sub imperio seu dominio voluntatis. Ita S. Th. 1. 2. qu. 17. art. 7. in corp. *Secundum hoc, ait, aliquis actus imperio nostro subjacet, prout est in potestate nostra, ut supra dictum est. Dixerat autem supra art. 6. in fine corp. quòd actus necessarius, & qui aliter se habere non potest, non est in potestate nostra, sed in ordine naturæ, & ideo, propriè loquendo, naturæ imperio subjacet, non nostræ voluntatis.*

Solutio manifesta est ex actu voluntatis quo Spiritus sanctus producit; & ex illo primo actu voluntatis quo in beatitudinem tendimus. Illi enim actus haud dubiè sunt perfectè voliti, utpote ab intrinseco principio, non sine prævia cognitione intellectiva, ac reflexa in proprios suos actus voluntate, ita ut illa velit se velle: attamen actus hujusmodi non sunt liberi, non sunt sub imperio ac dominio voluntatis, quasi ab illis posset illa se continere. Imò in hypothesei Manichæa de necessitate inducta ad malum per animam malam, actus est à voluntate volitus non sine prævia cognitione ac reflexione; neque tamen in illo actu veram libertatem agnoscunt Janseniani.

Objicies 4. Omnis actus perfectè voluntarius & non coactus, est verè liber:

liber : atqui omnis actus voluntatis voluntarius est nec coactus ; ergo hoc ipso liber est , tametsi necessarius .

Minor certa est : Major probatur ex Augustino Lib. contra Secundum Manichæum c. 19. ubi ait : *Si cogitur consentire , ita ut non sit in ejus potestate aliter facere ; non ergo , ut dicebas , voluntate peccat , quando non voluntate consentit .* Quo in loco sanctus Doctor infert actum ex eo liberum esse , quod non sit coactus .

Resp. nego maj. Ad libertatem enim actus requiritur non tantum immunitas à coactione , sed etiam ab omni necessitate etiam simplici & ad unum determinante . Patet exemplis processionis Spiritus sancti , & amoris beatifici , qui actus haud dubiè non sunt coacti , sed perfectè voluntarii , non tamen liberi , sed necessarii .

Ad probationem ex S. Augustino : Rectè concludit S. Doctor actum non esse liberum , si coactus sit ; at non concludit , liberum illum esse , ex eo quod non sit coactus . Quamquam coactionis nomine non veram intelligit Augustinus coactionem , quæ in voluntatem cadere non potest , sed solam intelligit insuperabilem necessitatem , seu ad unum determinationem invincibilem : neque enim Manichæi cæterique humanæ libertatis hostes docuerunt unquam voluntatem propriè cogi ; sed tantum eam ad bonum aut malum naturali & invincibili necessitate determinari . Vide quæ supra dicta sunt inter probationes ex rationibus , ratione 5.

Instabis . Libertatis negativa quasi proprietas est , non cogi : sed ubicumque invenitur proprietas , invenitur & essentia ad quam proprietas consequitur ; ergo ubicumque voluntas agit incoactè , agit ibidem & liberè .

Resp. nego maj. Non cogi enim proprietas est voluntarii in se spectati , prout abstrahit à voluntario libero & à voluntario necessario ; adeoque non est proprietas determinatè consequens essentiam liberi . Agere igitur incoactè est veluti genus superius ad agere liberè & ad agere necessario seu non liberè : unde nullo modo sequitur ; Iste actus voluntatis est incoactus ; ergo est liber : siquidem potest esse necessarius . Non valet enim consecutio à superiori ad suum inferius affirmativè : ut si dicas , Est animal , ergo est homo : falsa consecutio , potest enim esse brutum . Patet etiam in potentiis sensitivis animæ quæ sunt proprietates consequentes essentiam animalis non in determinata aliqua specie , sed essentiam animalis ut sic , seu prout abstrahit à rationali & irrationali : unde sicut non sequitur , Hoc suppositum habet potentias sensitivas , ergo habet formam animalis rationalis ; quia hujusmodi potentiæ etiam consequuntur formam irrationalem : ita pariter in re præsentī , non rectè infertur , Hic actus procedit incoactè , ergo procedit liberè ; quia ratio incoacti est proprietas consequens actum voluntarium non in determinata specie liberi , sed actum voluntarium ut sic , prout abstrahit à libero & necessario ; ac proinde invenitur etiam in actu non libero .

Objicies 5. Omnis actus qui est in nostra potestate , est liber : sed quilibet actus rationalis voluntatis quantumvis necessarius , est in nostra potestate ; ergo quilibet actus hujusmodi est liber .

Major vera est , cum intelligatur de potestate non purè physica , quæ est vis agendi : quo sensu actiones naturales sunt in potestate agentis ; sed de potestate morali quæ juncta est cum dominio .

Minor probatur ex S. Aug. Lib. de spir. & litt. cap. 31. *Hoc quisque , inquit , in potestate habere dicitur , quod si vult , facit ; si non vult , non facit .* At quem-

quemlibet actum voluntatis tametsi necessarium, si volumus, facimus; si non volumus, non facimus; ergo quilibet actus est in nostra potestate.

Confirmatur. Quia actus externi à voluntate imperati sunt in nostra potestate per ipsam volitionem; ergo ipsa volitio est in potestate voluntatis per seipsam seu ratione sui.

Resp. nego min. Ad probationem ex S. Augustino, fateor hoc quemque in sua habere potestate, *quod si vult, facit; si non vult, non facit*: sed nego id locum habere in actibus necessariis; quos voluntas ita vult ut eos non possit non velle; qui proinde non subjacent dominio & arbitrio ipsius, nec propriè liberi sunt: talis est processio Spiritus sancti: talis amor beatificus; talis amor beatitudinis in communi. Vide quæ inter probationes ex Augustino superiùs dicta sunt ad quartum argumentum.

Ad confirmationem, dico, actus illos externos imperatos à voluntate esse in nostra potestate per ipsam volitionem, quando volitio libera est & indifferens; secus si volitio ipsa sit necessaria, à qua voluntas cohibere se ipsam non possit. Dico pariter volitionem esse in potestate nostra per seipsam, quando juncta est cum indifferentia seu potestate ad oppositum; secus non est in potestate nostra, cum in ea ponenda liberi non simus.

Objicies 6. Impossibile est ut voluntas duplicem habeat actionem, liberam, & naturalem; ergo omnis actio voluntatis erit libera, & nulla naturalis.

Antecedens probat Jans. L. 6. de Gratia Christi c. 37. & L. 6. c. 13. etiam in fine. *Quia potentia naturalis & habere directè sunt oppositæ potentia. Siquidem Aristoteles in Metaphysica distinguit liberum à naturali. Ergo non magis potest voluntas considerari ut libera & naturalis, quàm si hominem considerare velis, ut hominem & brutum: vel idem distinguere in seipsum & oppositum sui; ac proinde voluntas non potest habere aliquam actionem naturalem.* To. 1. p. 305. col. 2. E. & p. 334. col. 2. C.

Resp. totum istud Jansenii argumentum directè adversari doctrinæ S. Thomæ, qui conceptis verbis agnoscit duplicem in voluntate operationem; unam quam elicit ut natura, alteram quam elicit formaliter ut voluntas est libera. Vide quæ inter probationes ex rationibus dicta sunt ad secundam rationem.

Objicies 7. Actus voluntatis qui est cum delectatione est liber: sed actus voluntatis quantumvis necessarius est cum delectatione; ergo est liber. Jans. L. 7. de Grat. c. 3. integro.

Minor certa est, quia voluntas non vult nisi res volita delectet: unde illud Augustini Lib. de spir. & litt. cap. 3. *Cum id quod agendum est, ceperit non latere, nisi etiam delectet & ametur, non agitur, non suscipitur.* To. 10. p. 87. E.

Major probatur I. ex eodem S. Augustino Lib. 1. de nuptiis & concupiscentia c. 30. *Ibi sumus, inquit, veraciter liberi, ubi non delectamur invit.* Et in Psal. 134. *Libera voluntate facimus, quia delectati facimus.* Ibid. p. 296. E. To. 4. p. 1499. C.

II. Quia sicut delectatio facit velle, ita ponit actum in potestate voluntatis; ergo facit actum liberum.

III. Id maximè liberè fit, quod est gratia sui: atqui quod fit ex delectatione fit gratia sui, ideo enim fit quia placet, quia delectat; ergo quod fit ex delectatione, liberè fit.

Resp. distingo maj. Actus qui est cum delectatione quam voluntas cohibere potest, est liber, concedo: qui est cum delectatione quam voluntas non potest cohibere, nego. Distinguo min. Sed actus voluntatis quantumvis necessarius est cum delectatione, quam voluntas non potest cohibere in systemate Janseniano, concedo: est cum delectatione, quam voluntas potest cohibere, nego. Itaque ut actus ex delectatione procedens sit liber, necesse

cesse est ut voluntas delectationi resistere possit, sitque omnino expedita relative ad oppositum actum: ita fert communis Orthodoxorum doctrina. Porro in systemate Jansenii, voluntas semper, & quidem necessario, agit ex delectatione superiori, atque delectatione victrici ita rapitur, ut non possit his in circumstantiis seu relative ei reluctari; adeoque non est amplius domina sui actus, nec consequenter verè libera.

Hanc esse SS. Augustini & Thomæ constantem doctrinam manifestum est.

S. Augustinus docet, animam malam Manichæorum liberè non peccaturam, quia licet malum vellet, ac proinde & malo delectaretur, tamen ita hoc vellet, & ita delectaretur, ut non esset in ejus potestate aliter facere: ergo sensu contrario approbat S. Doctor, *ut verè bonam illam naturam, quæ habet in potestate illicitam delectationem, si extiterit, ita cohibere, ut non solum de cæteris licitis rectèque factis, verum etiam de ipsius prævæ delectationis cohibitione lætetur.*

Lib. 11. de
Gen. ad
litt. c. 7.
T. 3. p. 1.
p. 278. E.
To. 8. p.
239. col.
1. D.
Ibid. E.

S. Thomas pariter in Lib. 2. Sent. dist. 24. q. 3. art. 4. in fine corp. docet, *delectationem consequentem appetitum, ante consensum rationis deliberatæ, non esse peccatum mortale; sed post consensum rationis deliberantis: quia nimirum antea talem consensum non est perfectè in potestate voluntatis hujusmodi delectationem cohibere. Unde & ad 2. dicit, quod non dicitur diuturna delectatio propter moram temporis, sed ex consensu rationis deliberatæ.*

Ad probationem ex Lib. 1. de nuptiis & conc. quod objicitur plus nocet adversariis, quàm faveat: indicat enim S. Doctor, non quamcumque delectationem sufficere ad libertatem, sed illam requiri, quæ fit nobis volentibus: ea scilicet voluntate quæ formaliter voluntas est, quæ habet in potestate delectationem sequi, vel cohibere. Quod verò ait S. Augustinus, nos libera voluntate facere, quod delectati facimus, vel ab ipsis adversariis benignè explicari debet, nisi velint, delectationem etiam præviam, quæ omnem rationis advertentiam præcedit, liberam esse, ac proinde culpæ posse imputari; quod certè falsum & erroneum esse patet ex motibus primò primis seu indeliberatis concupiscentiæ, qui non sunt vera & propriè dicta peccata. Intelligi ergo debet S. Augustini textus, de iis quæ facimus delectati cum indifferentia & ad oppositum potentia, ex plena rationis advertentia.

Ad secundum, non satis est ad libertatem, quod delectatio faciat velle: nonnulla etenim voluntas necessario ex delectatione vult: sed necesse est ut faciat velle cum indifferentia & potentia ad oppositum.

Ad tertium pariter dico; id esse maximè liberum quod fit gratia sui cum dominio in id quod fit, seu cum indifferentia, ita ut fieri vel non fieri possit, prout voluntati placuerit.

Solvuntur Objectiones secundi generis.

Jans. L. 6.
de cap. 11.
S. Th. in 1.
ad Annib.
dist. 17.
ar. 1. idem
argumen-
tum propo-
nit & sol-
vit.

Objicies 1. Stat ac subsistit libertas sine indifferentia: ergo stat cum necessitate.

Antecedens probatur: Quia est in Deo libertas circa creaturas: atqui non est in ipso indifferentia, siquidem ab æterno determinatus est ad hoc agendum vel non agendum, nec, quod semel voluit, potest deinceps non velle, cum sit immutabilis: ergo nulla penitus est in Deo indifferentia.

Resp. nego ant.

Ad

Ad probationem, nego min. Quod enim Deus ab æterno voluit circa creaturas, potuit absolute non voluisse.

Ad probationem minoris, distinguo. Deus ab æterno determinatus est ad agendum vel non agendum, liberè, concedo: determinatus est necessariò, nego. Ergo ab æterno non fuit indifferens, distinguo: non fuit indifferens suspensione actus seu volitionis, quia quod voluit semper voluit, concedo: non fuit indifferens libera terminatione voluntatis ad creaturas, nego. Potuit enim absolute divina voluntas ad creaturas non referri seu terminari, cum nulla sit habitudo necessaria inter divinam volitionem & creaturas.

Ad id quod additur, Deus in tempore non ampliùs indifferentem esse, quia non potest non velle quod ab æterno voluit, cum sit immutabilis: dico necessitatem illam qua Deus jam non potest velle quod ab æterno voluit, esse consequentem dumtaxat & ex hypothesi, quali necessitate necesse est v.g. me loqui, qui ad loquendum liberè me determinavi; non esse verò necessitatem antecedentem, quandoquidem ita Deus seipsum ad creationem mundi v. g. liberè determinavit, ut potuerit absolute seipsum non determinare. Deus, ait S. Thomas in 1. ad Annibaldum dist. 47. art. 1. in corp. *de necessitate vult bonitatem suam, & quidquid in ipso est: creaturas autem non vult de necessitate, quia hoc modo ordinantur ad divinam bonitatem, ut sine eis divina bonitas esse possit.* Ibid. ad 1. *Non est necessarium, Deum velle aliquid circa creaturas; quia non est necessaria habitudo voluntatis ad volitum :: Alio modo dicitur aliquid esse necessarium ex suppositione, ait ibidem Sanctus Doctor, sicut dicitur sortes moveri, si currit, & sic est necessarium Deum aliquid velle circa creaturas ex suppositione facta, quod ab æterno velit illud.* Ita Sanctus Thomas.

To. II. p.
132. col. 2
1. C.

Ibid.

Instabis: Esto fuerit Deus ab æterno liber circa creaturas; jam verò liber dici non potest, cum non possit non velle quod ab æterno voluit.

Resp. Deum etiamnum verè liberum esse circa creaturas: quia licet ratione suæ immutabilitatis non possit quin jam velit quod voluit ab æterno, quia tamen absolute potuit ab æterno non velle creaturas, eadem absolute perseverat in ipso libertas; ac necessitas volendi quod voluit, necessitas est dumtaxat consequens & ex hypothesi: conjunctio quippe potentiae cum actu proprio non destruit naturam potentiae.

Urgebis: Ergo Deus in tantum nunc seu de præsenti liber est, in quantum pro priori cum indifferentia & propria libertate ad actum se determinavit, licet postea in illa determinatione propter naturæ voluntatisque constantiam immutabilis permaneat. Quod si istud sufficiat, actus amoris beatifici verè ac propriè liber dici poterit, quia certissimum est Angelos & homines qui beati fiunt, ita liberè ac indifferenti voluntate justitiam elegisse, propriaque se libertate determinasse ad diligendam justitiam. Si ergo immutabilitas naturæ in Deo non extinguit illam primigeniam electionis libertatem, multò minùs immutabilitas gratiæ interimet in Beatis.

Jansen.
Ibid.

Resp. disparem esse rationem actus amoris beatifici, & actus seu volitionis qua Deus ab æterno voluit creaturas, quas jam non potest consequenter non velle: imò & disparem quoque rationem esse actus amoris quem Beati in patria eliciunt, & illius ad quem, dum essent in via, se se liberè determinaverunt. Namque & in Deo, cum se ad creandum mundum v. gr. determinavit, & in Sanctis, cum Deum in via constituti dilexerunt, fuit indif-

indifferentia iudicii, quæ fons est ac radix libertatis: at verò in Sanctis intuitiva Dei visione fruuntibus nulla est talis indifferentia, cum Deus non proponatur voluntati Beatorum indifferenter amandus, sed ita necessario, ut voluntas ab ipsius amore seipsam cohibere non possit.

Janfen.
Ibid.

Urgebis iterum: Est idem numero actus charitatis Beatorum in patria, qui fuit in via: nec enim verisimile est, aliam Beatis infundi cum beatitudine voluntatem, quæ propter perpetuam determinationem non sit libera; sed eadem omnino voluntas libera & amor iustitiæ liberrimè susceptus in hac vita, sine ulla mutatione firmior & ardentior & jucundior permanet; ergo amor ille beatificus æquè liber est, ac amor in via elicitus.

Resp. 1. nego ant. Esto sit eadem charitas habitualis numero, & eadem actualis quoad speciem, non tamen est idem actus charitatis secundum identitatem numericam.

Resp. 2. Quòd etsi idem foret actus charitatis, non tamen idem foret modus illum producendi in patria & in via. In via enim à voluntate indifferente producitur, non sic in patria; quia nulla est in patria, sicut in via, indifferentia iudicii, quæ proponat Deum indifferenter amandum vel non amandum.

Ex liber-
tate Chri-
sti.
Janf. Lib.
6. c. 9.

Objicies 2. Voluntas Christi fuit libera non solum in bonis operibus, sed etiam formaliter in non peccando: at licet habuerit indifferentiam respectu bonorum operum, nullam tamen habuit ad non peccandum, quia per unionem hypostaticam physicam habuit ad non peccandum impotentiam; ergo ad libertatem non requiritur indifferentia.

7. 10. p.
8. 10. A.

Major probatur ex S. Augustino Lib. de prædestinatione SS. cap. 15. ubi S. Doct. loquens de humana Christi voluntate ait: *An ideo in illo non libera voluntas erat; ac non tantò magis erat, quantò magis peccato servire non poterat?*

Tom. 12.
p. 945.
col. 1. A.

Resp. nego maj. Si enim istud *non peccare* negativè sumatur, nempe pro negatione actus mali, procul dubio circa talem negationem nec liber nec indifferens fuit Christus, qui fuit natura impeccabilis. Si verò istud *non peccare* positivè sumatur, & idem sit ac bonum operari, liber profectò & indifferens fuit Christus circa hoc vel illud bonum, hoc vel illo motivo faciendum. Licet anima Christi, ait S. Th. q. 29. de veritate art. 6. ad 1. *esset determinata ad unum secundum genus moris, scilicet ad bonum; non tamen erat determinata ad unum simpliciter: poterat enim hoc vel illud facere & non facere, & ideo libertas in eo remanebat, quæ requiritur ad merendum.*

Ad probationem dicendum, vel S. Doctorem loqui de libertate à servitute peccati, quo sensu eò liberior fuit Christus, quò ab omni vel levissimi peccati umbra remotior: vel liberum ab ipso dici Christum ad non peccandum, sensu positivo, quia eo major fuit ac perfectior ejus libertas ad bonum, quo minùs peccare potuit. Cum enim posse peccato servire, potius sit defectus libertatis, quàm pars aut perfectio ejus, rectè sequitur, bona opera fieri tantò liberius, quantò à potestate peccandi remotius; semper tamen cum indifferentia ad eadem vel omittenda vel facienda.

Et certè sicut naturam humanam Christi subsistere in supposito divino, voluntati humanæ Christi liberum non fuit, ita nec ipsi liberum fuit non peccare; hoc enim postremum ex primo sequitur. Quòd verò istud primum voluntati humanæ Christi liberum non fuerit, patet, quia inde sequeretur Incarnationem pro aliquò priori dependentem fuisse à voluntate humana

Chri-

Christi: hoc est, ideo illam perfectam fuisse, quia humana Christi voluntas ita voluit; quod certè repugnat Augustini doctrinæ L. de corrept. & grat. c. 11. *Ista, inquit, nativitas profectò gratuita, conjunxit in unitate personæ hominem Deo, carnem Verbo. Istam nativitatem bona opera secuta sunt, (nempe in Christo) non bona opera meruerunt.*

To. 10. p.
767. A.

Objicies 3. Christus liber fuit in obeunda morte, cujus à Patre mandatum acceperat: atqui non fuit indifferens in adimplendo illo mortis subeundæ mandato, quia cum ab intrinseco vi unionis hypostaticæ impeccabilis fuerit, non potuit non obedire paterno mandato, aliàs potuisset illi non obtemperando peccare; ergo stat vera libertas sine indifferentia.

Janf. Lib.
7. cap. 15.

Resp. 1. in hac difficili ad solvendum quæstione, ista certa & explorata esse debere. 1. Christum in ipsa morte obeunda, quod à Patre mandatum acceperat, adimplevisse. Joan. 14. v. 31. *Sicut mandatum dedit mihi Pater, sic facio.* Lucæ 22. v. 21. *Filius hominis secundum quod definitum est vadit.* 2. In obeunda morte sibi à Patre præscripta Christum verè liberum fuisse. Isaia 53. v. 7. *Oblatus est quia ipse voluit.* Joan. 10. v. 17. & 18. *Ego pono animam meam ut iterum sumam eam. Nemo tollit eam à me, sed ego pono eam à me ipso.* Hoc mandatum accepi à Patre meo. His certè verbis Christus simul conjungit & impositum sibi à Patre moriendi mandatum, & suam in eo adimplendo libertatem. Et verò certum est Christum subeundo mortem, & sibi & nobis meruisse per veram obedientiam. *Humiliavit enim semetipsum factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis.* Philipp. 2. v. 8. At non esset vera obedientiæ virtus, nec meritoria, nisi & verum supponeret præceptum, & veram in eo adimplendo libertatem.

Qua porrò ratione duo hæc conciliari in Christo possint cum ejus impeccabilitate, fatemur, rem esse explicatu difficilem; sed cum Augustino alia in occasione dicemus: *Numquid ideò negandum est quod apertum est, quia comprehendendi non potest quod occultum est? Numquid, inquam, propterea dicturi sumus quod ita esse perspicimus, non ita esse, quoniam cur ita sit, non possumus invenire?* Lib. de dono persever. cap. 14. Licet igitur non possemus exponere quomodo stet libertas Christi cum ejus impeccabilitate, ac præcepto subeundæ mortis, quod à Patre accepit, nihilominus firma semper ac constans staret hæc Catholica veritas.

T. 10. p.
442. B.

Resp. 2. nego min. argumenti. Cum enim moriendi præceptum Christo impositum absolutum non fuerit, sed conditionatum, supposito nimirum libero ipsius voluntatis consensu; consequenter in eo adimplendo verè liber fuit simul & impeccabilis. Verùm de hoc argumento proprius est dicendi locus ubi de mysterio Incarnationis.

Objicies 4. Christus in eliciendo actu amoris beatifici liber fuit, siquidem per eum sibi & nobis meruit: atqui tamen indifferens non fuit circa hujusmodi actum amoris beatifici; ergo stat vera libertas sine indifferentia.

Respondent nonnulli negando maj. Quia Christus, inquiunt, per alios quàm amoris beatifici actus, & sibi & nobis meruit; quia actus illi necessarii omninò in ipso fuerunt: per illos igitur amoris actus meruit quos tamquam viator exercuit.

Respondent alii distinguendo maj. Christus in eliciendo actu amoris beatifici liber fuit, quatenus amor ille ad creaturas tendebat, concedo: quatenus amor ille divinam bonitatem intuitivè cognitam spectabat, nego. Bonitas ergo divina per amorem beatificum attingi potest seu considerari sub duplici

duplici respectu: primò, in se immediatè & absolutè; sub quo respectu actus amoris beatifici nec liber est nec indifferens, sed planè necessarius: secundò, quatenus divina illa bonitas ad creaturas se extendit, seu est ratio formalis diligendi creaturas; sub quo respectu amor ille liber in Christo fuit & indifferens: poterat enim has vel illas creaturas, hoc vel illo actu amoris non prosequi. Sicut enim eodem actu amoris Deus semetipsum amat necessariò, creaturas verò liberè; ita quoque idem actus amoris beatifici in Christo, prout ad Deum clarè & intuitivè visum tendebat, erat necessarius; prout verò spectabat creaturas, erat liber & indifferens ac meritorius.

Objicies 5. Si non est alia vera libertas voluntatis quàm indifferentia agendi vel non agendi, sequitur, operationem divinæ gratiæ ex diametro repugnare arbitrii libertati: consequens absurdum est, sequela verò probatur. Nam effectus gratiæ est, delectando voluntatem facere, ut actu velit & faciat id quod ante non volebat neque faciebat; ergo illam extrahit ab indifferentia agendi, eamque determinatè facit agere vel non agere; ergo diametraliter repugnat libertati, seu indifferentiæ libertatis.

Resp. nego sequelam antecedentis. Ad cujus probationem distinguo istam propositionem; effectus gratiæ est delectando voluntatem facere ut velit, ita ut voluntas possit etiam non velle, concedo: ita ut voluntas non possit non velle & non facere, nego. Equidem fatemur proprium gratiæ efficacis effectum esse ut faciat voluntatem velle & agere, seu ut illam ad agendum determinet, sicque tollat suspensionem actus, & indifferentiam in actu secundo: eo enim ipso quo quis in unam partem magis inclinatur, eò minùs actu indifferens est circa partem illam ad quam inclinatur; & tantùm abest ut hæc inclinatio, seu propositio, seu determinatio libertatem lædat, quin eam confirmat magis ac probat: actus enim potentiam perficit, nedum destruat. Verùm cum illa determinatione ad actum quam gratia efficit, cohæret semper indifferentia potentiæ, quia ita gratia movet voluntatem, ut possit voluntas ei resistere vera, propria, ac relativa potentia. Non ita est in systemate Janseniano: stante enim delectatione superiori ad unum, voluntas non est verè ac relativè expedita ad oppositum; quia caret delectatione superiori opposita, sine qua, juxta Jansenium, nec velle nec agere oppositum potest: delectatio quippe illa potentiam ipsam seu actum primum eo in systemate afficit, non verò actum secundum.

Atque hæc dicta sint de Deo ac divinis Attributis, in quibus exponendis, si quid nobis incautis minùs sanum ac rectum excidisse deprehendatur, pro non dicto ac revocato habemus.

F I N I S.

Tournély, Honoré

Praelectiones Theologicae, De Deo Et Divinis Attributis Quas in Scholis
Sorbonicis habuit

Venetiis 1739

4 Dogm. 561-1/2,2

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10351199-4